

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משוחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַוְרָת בֵּי גִשְׁמֵתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליוזר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַצַּוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֹאצְאֵינוּ,
וְצֹאצְאֵי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדֵּךְ: יֵשֵׂא
יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמוֹ עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הדיוק הרצועה על שרירי הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַצַּוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הדיוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַצַּוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:**

**וְאַהֲבַת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וְכָכָל נַפְשְׁךָ וְכָכָל
מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֹךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וְכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׂדְּךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְכַבְּכֶם,
וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְכַבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטַטְפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלָמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיּוֹמֵר בְּנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכְּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרָי לְכַבְּכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

בכון לומר קודם התפילה:

**הַרְרֵנִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁפְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.**

כדאי לשכלל יד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוֹמָץ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לח") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יתקדש "לחדר ובית של צדקה".

קמו.

שבחים גדולים להקדושי־ברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֲהַבְתִּי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנָי: ב כִּי־הִטָּה אֶזְנוֹ לִי וּבִימֵי אַקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבִל־מִוֹת וּמִצָּרֵי שְׂאוֹל מִצָּאוּנֵי צָרָה וַיִּגְזֹן אֶמְצָא: ד וּבְשֵׁם־יְהוָה אַקְרָא אָנֹכָה יְהוָה מִלְּטָה נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דִּלְתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹכֵן נַפְשִׁי לְמִנְחֹתַי כִּי־יְהוָה גָּמַל עָלַי: ח כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינַי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאֲרָצוֹת הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפוּז פֶּלֶאֱדָרָם כֹּזֵב: יב מִדֵּ־אֲשִׁיב לִיהוָה כָּל־תַּגְּמוּלוֹתַי עָלַי: יג בּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבְשֵׁם יְהוָה אַקְרָא: יד גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: טו יִקַּר בְּעֵינַי יְהוָה הַמְּוֹתָה לְחַסִּדָּיו: טז אָנֹכָה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי־עֲבַדְךָ בְּיָדֶיךָ פִּתְחָתָה לְמוֹסְרֵי: יז לָךְ אֲזַבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְהוָה אַקְרָא: יח גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹרֹת | כִּי יְהוָה יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מומור משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הִלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֱמִוּוֹת: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאֱמַת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אייר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיו"ד אייר. הנה ת"ח על הסיפור עכ"פ מאשר עשו התועדות התלמידים, והר"י וחלקו היי"ג מסעודת אחרון של פסח, סעודתו של משיח, ובודאי עוררו את התלמידים בעיקר העיקרים שהוא המעשה בפועל, היינו התמדה ושקידה בלימודיהם (דעקימת שפתיו הוי מעשה, וכמבואר בתניא פרק ל"ז) ובקיום המצות בהידור.

במ"ש אודות וכו', אשר לע"ע אין לו פרנסה גשמית כו', הנה הלא אם לא היו מתיחסים בקרירות, בעת שחסרה להנ"ל פרנסתו הרוחנית, שלא הי' בה המצב העכשווי, שע"ז נגרם החסרון בפרנסה בגשמיות, והא בהא תליא, כשיוסיף בפרנסתו הרוחנית אשר גם עליהם מצדם להשתדל בזה ככל האפשרי ע"י כל אלו שמזכירים במכתבו בהנוגע להנ"ל.

אזי יוסיף השי"ת בברכתו לפרנסתו בגשמיות, וכידוע הסיפור ופסק כ"ק רבנו הזקן, דו זאגסט אלץ וואס דו דארפטסט, און אויף וואס דארף מען דיך זאגסטו ניט, וכהסיום שם, שכשעשה המוטל עליו נתמלאו כל צרכיו ובהרחבה.

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל ויה"ר שיה"י בהקדם.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטז, קיז ג
- (ג) מאמר ד"ה אם בחוקותי תלכו
שבת פרשת בהר-בחוקותי, מברכים החודש סיון, ה'תשכ"ו ה
- (ד) שיחת ל"ג בעומר, בעת ה"פאראד", ה'תשכ"ו יח
- (ה) שיחת שבת פרשת בהר-בחוקותי,
מברכים החודש סיון, ה'תשכ"ו יט
- (ו) משיחות ש"פ בהר-בחוקותי,
מבה"ח סיון ה'תנשא"א כח
- (ז) לקוטי שיחות פרשת בהר כרד יזלט
- (ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מז
- (ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהר-בחוקותי מח
- (י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בהר-בחוקותי מט
- (יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהר-בחוקותי פז
- (יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת בהר-בחוקותי פח
- (יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהר-בחוקותי קב
- (יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קה
- שיעורי רמב"ם**
- (טו) ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהר-בחוקותי קח
- (טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהר-בחוקותי קנד
- (יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת בהר-בחוקותי קעה
- (יח) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף לג עד דף לט קעח
- (יט) נביאים וכתובים
ישעיה פרק מא-מב, איוב פרק כג-כד רו
- (כ) משניות – מסכת עירובין
ביאור קהתי רח
- (כא) עין יעקב מסכת תעניתרטז
- (כב) מסכת בבא בתרא עם ביאורים
מדף קיב עד דף קיח ריח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן רמו
- (כד) שולחן ערוך הלכות פסח
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רמו
- (כה) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן רמט
- (כו) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי רנד
- (כז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רנה
- (כח) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רנו
- (כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב רנז
- (ל) ספר המאמרים תש"ד
אדמו"ר מוהר"ש"ב רנח
- (לא) ספר השיחות ה"ש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהר"ש"ב רס
- (לב) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"ש"ב רסב
- (לג) ביאורים לפרקי אבות פרק ה רסו
- (לד) חומש לקריאה בציבור רסז
- (לה) קריאת התורה למנחת שבת קודש רעז
- (לו) לוח זמנים לשבוע פרשת בהר-בחוקותי רעח
- (לז) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רעט

43 שהרי התורה מפרטת כאן טובות גדולות מאד מוכח שִׁמְרוּבָר פֶּאֶן
 44 בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּאֹפֶן נֶעְלָה שְׁלֹכַן רֵאווִי לַתּוֹת עֲלֵיהֶם שֹׁכֵר
 45 כָּל כֶּךָ נֶעֱלָה. דְּהֵנָּה, אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³ בְּפָרְקֵי אֲבוֹת שֹׁכֵר מִצְוָה
 46 מִצְוָה ("מהשמים מסייעין ומזמינים ביד מי שעשה מצווה אחת שיעשה

1 הקדוש ברוך הוא אומר לבני ישראל:
 2 אִם בִּחְקֵי תִלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעַשִׂיתֶם אוֹתָם, אִם
 3 תֵּעָסְקוּ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וּבְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, אוֹי וְנִתְתִּי גְשָׁמֵיכֶם בְּעַתָּם
 4 וְגו' וְכֵן שָׁאֵר הַבְּרִכוֹת וְהֵיעוּדִים הַמְּנִיִּים בְּפָסוּקִים הַבָּאִים עַד לְסִיּוּם הָעֵינָן

47 אַחֲרַת, כְּדֵי לַתּוֹת לוֹ שֹׁכֵר עַל שִׁתְּיָהּ"
 48 פִּירוּשׁ רַבִּי עוּבְדִיָּה מְבִרְטָנּוֹרָא), וּכְפִי
 49 שְׁמַבְאָר רַבִּינוּ הִזְקֵן בְּתַנְיָא⁴
 50 שֶׁהַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל "שֹׁכֵר מִצְוָה
 51 מִצְוָה" הֵיא שְׁמַשְׁכָּרָה נִדַע
 52 מֵהוֹתָהּ וּמְדַרְגָתָהּ, וְאִם הַשְׁכֵּר עַל
 53 מִצְוָה מְסוּיֵמֶת הוּא נֶעֱלָה יוֹתֵר, הֲרֵי זוֹ

5 אֲוֹלָךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת¹ בְּקוּמָה
 6 זְקוּפָה.

בס"ד. שבת פרשת בהר - בחוקותי, מברכים החודש סיון, ה'תשכ"ו (הנחה בלתי מוגה)

54 הוֹכַחְתָּ שׁוֹ מִצְוָה נֶעֱלִית יוֹתֵר. וְכִיּוֹן
 55 שֶׁהַשֹּׁכֵר שֶׁנִּזְכָּר פֶּאֶן בִּיעוּדִים
 56 שֶׁבִּתְחִלַּת פְּרֻשַׁת בְּחֻקוֹתַי הוּא
 57 בְּאֹפֶן שֶׁלֹּמְעָלָה מֵהַטְּבַע,
 58 כְּפִי שֶׁדְרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵ עַל
 59 הַפְּסוּק⁶ וְעִץ הַשְּׂדֵה יִתֵּן
 60 פְּרִיּוֹ, הֵן אֵילָנֵי פָרָק שְׁבָדָר
 61 הַטְּבַע לֹא נוֹתֵנִים פְּרוֹת וְעֵצֵי דִין
 62 לַעֲשׂוֹת פְּרִיּוֹת, וְכֵן דְרָשׁוּ⁷
 63 עַל הַפְּסוּק⁶ וְנִתְתִּי גְשָׁמֵיכֶם
 64 בְּעַתָּם, שֶׁהַעֵת וְהוֹמֵן הַטּוֹבִים בִּיּוֹתֵר
 65 לִירֵדֵת גְּשָׁמִים הֵם בְּלִילֵי רְבִיעִיּוֹת
 66 וּבְלִילֵי שִׁבְתוֹת, שֶׁכֵּן מְצִינוּ
 67 כּו' שֶׁיִּרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים
 68 בְּלִילֵי רְבִיעִיּוֹת וּבְלִילֵי
 69 שִׁבְתוֹת וְהַגְּשָׁמִים יֵרְדוּ בִּשְׁפַע רֹב
 70 מְאֹד עַד כְּדֵי כֶּךָ שֶׁנֶּעֱשׂוּ חֲטִיִּים
 71 גְּדוּלוֹת מְאֹד כְּכִלְיוֹת וְכו', שֶׁלֹּא
 72 כְּדֵי הַטְּבַע, הֲרֵי מוֹכֵן, שֶׁשְׁכָר
 73 נֶעֱלָה כְּזֶה שֶׁל גִּידוּלִים מוּצַלְחִים
 74 לַמַּעֲלָה מֵהַטְּבַע מוֹרָה עַל גוֹדֵל
 75 מַעֲלַת הָעֵבֹדָה בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה
 76 וּמִצְוֹת. וְכִמְרוֹמֵז גוֹדֵל מַעֲלַת
 77 הֵיעוּדִים הַמְּנִיִּים בְּפָרֻשָׁה זוֹ גַּם
 78 בְּמָה שֶׁפְּתוּבָה כָּאֵן עַל לִימוּד הַתּוֹרָה
 79 וּקִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּחַקְתֵּי תִלְכוּ,
 80 בְּחַקְתֵּי דִּיּוּקָא, וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת

1 אִם בִּחְקֵי תִלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעַשִׂיתֶם
 2 אוֹתָם, וְנִתְתִּי גְשָׁמֵיכֶם בְּעַתָּם וְגו' וְאֲוֹלָךְ
 3 אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת¹. וְצָרִיךְ לְהִבִּין², לְמָה נִזְכָּרוּ
 4 פֶּאֶן יְעוּדִים גְּשָׁמֵי, וְלֹא יְעוּדִים רוֹחְנִיִּים. וְיִשׁ
 5 לְהוֹסִיף כְּזֶה, וְלַחֲזוֹק אֶת הַשְּׂאֵלָה
 6 בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּתּוֹרָה, וְהַחִידוּשׁ פֶּאֶן בְּפֻרְשַׁת
 7 שֶׁהֵיעוּדִים הוּא שֶׁהֵיעוּדִים
 8 הַגְּשָׁמִיִּים הֵם בְּפָרְשָׁה כְּלִילִית בַּתּוֹרָה,
 9 בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּתּוֹרָה, וְהַחִידוּשׁ פֶּאֶן הוּא
 10 שֶׁהֵיעוּדִים הַגְּשָׁמִיִּים הֵם בְּפָרְשָׁה כְּלִילִית בַּתּוֹרָה,
 11 שֶׁבָּה מְדוּבָר אֲוֹדוֹת כְּלָלוֹת עֲנִין לִימוּד הַתּוֹרָה
 12 וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב רַש"י בְּפָרוּשׁ אִם
 13 אֲוִמְרָ וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ, הֲרֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת
 14 הֵא מֵה אֲנִי מְקַיֵּים אִם בְּחַקְתֵּי תִלְכוּ,
 15 שֶׁתִּהְיֶה עֲמָלִים בַּתּוֹרָה. וְעוֹד זָאת, שֶׁמְגוֹדֵל
 16 מַעֲלַת הַשֹּׁכֵר שֶׁנִּזְכָּר פֶּאֶן, מוֹכַח שֶׁמְדוּבָר פֶּאֶן
 17 בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּאֹפֶן נֶעְלָה. דְּהֵנָּה, אֲמָרוּ
 18 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³ שֹׁכֵר מִצְוָה מִצְוָה, וְכִפִּי שֶׁמְבָאָר
 19 רַבִּינוּ הִזְקֵן בְּתַנְיָא⁴ שֶׁמְשַׁכָּרָה נִדַע מֵהוֹתָהּ
 20 וְכִיּוֹן שֶׁהַשֹּׁכֵר שֶׁנִּזְכָּר פֶּאֶן הוּא בְּאֹפֶן
 21 שֶׁלֹּמְעָלָה מֵהַטְּבַע, כְּפִי שֶׁדְרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵ עַל
 22 הַפְּסוּק⁶ וְעִץ הַשְּׂדֵה יִתֵּן פְּרִיּוֹ, הֵן אֵילָנֵי סָרְקָ
 23 וְעֵצֵי דִין לַעֲשׂוֹת פְּרִיּוֹת, וְכֵן דְרָשׁוּ⁷ עַל הַפְּסוּק⁶
 24 וְנִתְתִּי גְשָׁמֵיכֶם בְּעַתָּם, בְּלִילֵי רְבִיעִיּוֹת וּבְלִילֵי
 25 שִׁבְתוֹת, שֶׁכֵּן מְצִינוּ כּו' שֶׁיִּרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים
 26 בְּלִילֵי רְבִיעִיּוֹת וּבְלִילֵי שִׁבְתוֹת עַד שֶׁנֶּעֱשׂוּ חֲטִיִּים

7 וְצָרִיךְ לְהִבִּין², לְמָה נִזְכָּרוּ
 8 פֶּאֶן כְּשֹׁכֵר כְּעַד לִימוּד הַתּוֹרָה וּקִיּוּם
 9 הַמִּצְוֹת יְעוּדִים גְּשָׁמִיִּים, וְלֹא
 10 יְעוּדִים רוֹחְנִיִּים וְהֲרֵי וּדְרָא
 11 שֶׁהוֹרְחוּתוֹת נֶעֱלִית מֵהַגְּשָׁמִיּוֹת? וְיִשׁ
 12 לְהוֹסִיף כְּזֶה, וְלַחֲזוֹק אֶת הַשְּׂאֵלָה
 13 עוֹד יוֹתֵר דְּהֵנָּה, יְעוּדִים
 14 גְּשָׁמִיִּים הַבְּטַחְתוֹת שֶׁל הַקּוּדוּשׁ-בְּרוּךְ-
 15 הוּא לְטוֹבָה גְּשֵׁמִית נִזְכָּרוּ בְּכַמָּה
 16 מְקוֹמוֹת נוֹסְפִים בַּתּוֹרָה,
 17 וְהַחִידוּשׁ וְהַפְּלָא פֶּאֶן בְּפֻרְשַׁת
 18 בְּחֻקְתֵּי הוּא שֶׁהֵיעוּדִים
 19 הַגְּשָׁמִיִּים הֵם בְּפָרְשָׁה כְּלִילִית
 20 בַּתּוֹרָה, שֶׁבָּה מְדוּבָר אֲוֹדוֹת
 21 כְּלָלוֹת עֲנִין לִימוּד הַתּוֹרָה
 22 וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, וְלֹא רַק עַל מִצְוָה
 23 פְּרִיטִית (כִּמּוֹ, לְמַשֵּׁל, הַהַבְּטַחָה
 24 לְאִרְיִכוֹת יָמִים בְּגַלֵּל קִיּוּם מִצְוֹת כִּיבוּד
 25 אֲב וְאִם) וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב רַש"י
 26 בְּפָרוּשׁ הַפְּסוּק הַפּוֹתַח אֶת פְּרֻשְׁנוּ
 27 אִם בְּחַקְתֵּי תִלְכוּ, יְכוֹל הֵייתָ
 28 אֲפֻשְׁרוֹת לומר ש"אם בְּחֻקְתֵּי תִלְכוּ"
 29 זֶה קִיּוּם הַמִּצְוֹת, אֲבֵל כְּשֶׁהוּא
 30 הַפְּסוּק מְשַׁיֵּךְ אֲוִמְרָ וְאֵת מִצְוֹתַי
 31 תִּשְׁמְרוּ, הֲרֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת
 32 אֲוִמְרָ, וְאִין צוּרֵךְ לְכַפּוֹל אֶת הַדְּבַר
 33 פְּעַמִּים הֵא מֵה אֲנִי מְקַיֵּים אִם
 34 בְּחַקְתֵּי תִלְכוּ, שֶׁתִּהְיֶה עֲמָלִים
 35 בַּתּוֹרָה נִמְצָא שֶׁכָּתוּב מְדַבֵּר עַל
 36 כְּלָלוֹת לִימוּד הַתּוֹרָה וְעַל כְּלָלוֹת קִיּוּם
 37 הַמִּצְוֹת.
 38 וְעוֹד זָאת, קִיּוּמֵת סִיבָה נוֹסֶפֶת
 39 לְהַתְּפַלָּא עַל כֶּךָ שֶׁנִּזְכָּרוּ כָּאֵן יְעוּדִים
 40 שֶׁל טוֹבָה גְּשֵׁמִית עַל לִימוּד הַתּוֹרָה
 41 וּקִיּוּם הַמִּצְוֹת כִּיּוֹן שֶׁמְגוֹדֵל
 42 מַעֲלַת הַשֹּׁכֵר שֶׁנִּזְכָּר פֶּאֶן,

25 כְּכִלְיוֹת וְכו', הֲרֵי מוֹכֵן, שֶׁשְׁכָר נֶעֱלָה כְּזֶה מוֹרָה עַל גוֹדֵל מַעֲלַת הָעֵבֹדָה
 26 בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת. וְכִמְרוֹמֵז גַּם בְּמָה שֶׁכָּתוּב בְּחַקְתֵּי תִלְכוּ, בְּחַקְתֵּי דִּיּוּקָא,

(1) ר"פ בחוקותי (כו, גיגי). (2) ראה גם אוה"ת בחוקותי ע' קצז. מאמר דש"פ בחוקותי תרל"א. תרל"ח (סה"מ תרל"א ח"א ע' שכו. תרל"ח ע' קנה). רד"ה אם בחוקותי תלכו תרס"ז (המשך תרס"ו ע' תלד). (3) אבות פ"ד מ"ב. (4) פל"ט (נג, א). (5) פרש"י - מתוכ עה"פ. (6) שם, ד. (7) תענית כג, רע"א (ובפרש"י).

אם בחוקתי תלכו

ביאור בדרך אפשר

1 נקראים בביטוי "בחוקותי" דווקא שהיא ענין אותיות החקיקה
 2 המאחדות בעצמות אור-איין-סוף (פמבואר ב'לקוטי
 3 תורה'⁸), כשם שבכתיבה גשמית יש אותיות הכתובות על ידי דיו שהם
 4 מציאות נפרדת מהקף או הנייר שעליו הן כתובות ויש אותיות החקיקות
 5 באבן שהן דבר אחד, בלתי נפרד,
 6 מהאבן שבה הן חקוקות, על דרך זה
 7 התגלות אלוקית באמצעות 'אותיות'
 8 יכולה להיות באמצעות 'אותיות'
 9 הדומות לאותיות הכתיבה והוא גילוי
 10 האלוקות כפי שמאיר בעולמות ובעשר
 11 הספירות, והיא יכולה להיות באופן של
 12 אותיות החקיקה שבהן האור מאחד עם
 13 מקורו בקדוש-ברוך-הוא בעצמו
 14 בתכלית ההתאחדות, כמו האחדות של
 15 אותיות החקיקה עם האבן בה הן
 16 חקוקות ותלכו דייקא, דווקא
 17 היינו, שהעבודה של לימוד
 18 התורה וקיום המצוות היא באופן
 19 של הליכה, וידוע שאמתית
 20 ענין ההליכה במובן של מעבר
 21 מדרגה לדרגה, התקרמות ועלייה הוא
 22 באופן שבאיין-ערוף, בלי
 23 גבול⁹ כלומר, הליכה אמיתית היא
 24 כאשר האדם עולה מדרגה אחת לדרגה
 25 נעלית ממנה לאין שיעור, ללא כל יחס
 26 והשוואה לגבי הדרגה הקודמת, כי אם
 27 המצב החדש רומה למצב הקודם אין זו
 28 הליכה והתנתקות אמיתית מהמצב
 29 הקודם. ועל-פי-יזה לאחר שהוסבר
 30 כי מדובר בלימוד התורה וקיום המצוות
 31 בדרגה נעלית מאד (כללות התורה
 32 והמצוות, אותיות החקיקה, הליכה שלא
 33 בערך) מודגש יותר החידוש
 34 והפלא הגדול שבפדבר, שלמרות
 35 גודל מעלת העבודה כו',
 36 נזכרו פאן יעודים גשמיים,
 37 כפי שמפורט בפסוקי התורה דהינו
 38 שָׂכַר גִּשְׁמִי, אף-על-פי ששָׂעָר
 39 השָׂכַר הוא שָׂכַר רוחני, ולא
 40 שָׂכַר גִּשְׁמִי וצריך להבין מדוע אכן
 41 לא נאמרה הבטחה של שכר רוחני. ולא עוד אלא שנוזכר פאן שָׂכַר
 42 גִּשְׁמִי בלבד, ואילו שָׂכַר רוחני לא נזכר כלל, גם לא בדרך
 43 טַפֵּל מה שמגדיל עוד יותר את הפלא והתמיהה.

ביאור בדרך אפשר

44 גם צריך להבין הדייק בפירוש דברי חכמינו ז"ל (הובא
 45 בפירוש רש"י) על הפסוק אם בחקתי תלכו, שתהיו עמלים
 46 בתורה, עמל דייקא לימוד התורה מכונה דווקא "עמל" על שם
 47 היגיעה (ולא לימוד או עסק כו', כהלשון הרגיל בכמה
 48 מקומות), שזהו ענין העמל
 49 והיגיעה על-דרך מאמר
 50 רבותינו ז"ל¹⁰ כל אדם
 51 לעמל נברא, שנאמר¹¹ פי
 52 אדם לעמל יולד, איני
 53 יודע אם לעמל פה נברא
 54 או לעמל מלאכה נברא
 55 כו', ועדין איני יודע אם
 56 לעמל תורה אם לעמל
 57 שיחה וכו', הוי אומר
 58 לעמל תורה נברא¹² הרי
 59 שאננם לימוד התורה נקרא בשם
 60 "עמל" אבל צריך ביאור מדוע נקטו
 61 חכמינו ז"ל בלשון זו, "עמלים
 62 בתורה", בפירוש פסוק זה "אם
 63 בחוקתי תלכו"?
 64 וגם, מהו הטעם שדוקא על-
 65 דייזה על ידי העמל בתורה
 66 מקבלים השָׂכַר ונתתי
 67 גשמיכם בעתם וגו', ומכך
 68 משמע שרק עמל בתורה מביא לשכר
 69 של ירידת גשמים דלקאורה, הרי
 70 מקרא מלא דבר הכתוב¹³
 71 במקום אחר והיה אם שמע
 72 תשמעו אל מצותי גו' ונתתי
 73 מטר ארצכם בעתו גו',
 74 והינו, שאף שלא נזכר הענין
 75 דעמלים בתורה, אלא רק אם
 76 שמע תשמעו גו', היינו עצם
 77 קיום דברי התורה שזהו רק
 78 שלילת הענין ההפכי
 79 דוסרתם וגו'¹⁴ המוכר בהמשך
 80 פרשת "והיה אם שמעו", מכל-
 81 מקום ישנו השָׂכַר ונתתי
 82 מטר ארצכם בעתו גו',
 83 ומדוע נאמר פאן שדוקא
 84 כאשר בחקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, אזי ונתתי
 85 גשמיכם בעתם ומשמע שקיום התורה סתם לא מביא את השכר של
 86 ירידת הגשמים, היפך משמעות הפסוקים ב"והיה אם שמעו"?

(8) פרשתנו (בחוקותי) מו, ב. שם, ד. 9) ראה לקו"ת שלח לח, ד. סה"מ תר"ע ע' קז ואילך. 10) סנהדרין צט, ב. 11) איוב ה, ז. 12) ראה אוה"ת שם ע' קצג. שם (כך ב') ע' תשטו. 13) עקב יא, יג-ד. 14) שם, טז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ב) וַיִּזְכֹּן הַמַּעֲנֵה לְכָל הַשְּׂאֵלוֹת הָאֲמֹרוֹת לְעִיל בְּהִקְדָּם הַמְּבֹאֵר
 2 בְּמֵאֵמָר שֶׁל ה'צִמְח צֶדֶק' דְּבוּר־הַמַּתְחִיל הַחוּדֵשׁ הַזֶּה
 3 לָכֵם¹⁵ (שְׁנֵדֶפֶס מַחֲדָשׁ לְאַחֲרוֹנָה¹⁶, לְרַגַל שְׁנַת הַמָּאָה לַהֲסַתְלָקוֹת
 4 הַיְלֹוּא שֶׁל כ"ק אֲדַמּוּר הַצִּמְח־צֶדֶק", ב"ג ניסן (תרכ"ר-תשכ"ו) וַיְבַרְדְּאֵי
 5 לְמִדְוָהוּ כו'), שְׁמֵבִיא שָׁם¹⁷
 6 מ'מִדְרֵשׁ רַבָּה' בְּרֵאשִׁית 1 (ב) וַיִּזְכֹּן בְּהִקְדָּם הַמְּבֹאֵר שֶׁל ה'צִמְח
 7 פ"ך¹⁸ שְׁפָרְנָסָה¹⁹ גְּדוּלָה מִן 2 צֶדֶק' דְּבוּר־הַמַּתְחִיל הַחוּדֵשׁ הַזֶּה
 8 הַגְּאוּלָּה בַּהֲשַׁפְעַת הַפְּרִנְסָה 3 לָכֵם¹⁵ (שְׁנֵדֶפֶס מַחֲדָשׁ לְאַחֲרוֹנָה¹⁶, וַיְבַרְדְּאֵי
 9 וּמוֹנּוֹתָיו שֶׁל אֲדָם יֵשׁ יִתְרוֹן לִגְבֵי עֵינָיו 4 לְמִדְוָהוּ כו'), שְׁמֵבִיא שָׁם¹⁷ מ'מִדְרֵשׁ רַבָּה'
 10 הַגְּאוּלָּה (וְהֵינּוּ טַעַם הַדְּרָב הוּא לְפִי 5 בְּרֵאשִׁית פ"ך¹⁸ שְׁפָרְנָסָה¹⁹ גְּדוּלָה מִן הַגְּאוּלָּה
 11 שְׁגְאוּלָּה הִיא עַל-יְדֵי מְלֶאֱךָ, 6 (וְהֵינּוּ לְפִי שְׁגְאוּלָּה הִיא עַל-יְדֵי מְלֶאֱךָ, כְּמוֹ
 12 כְּמוֹ שְׁכַתּוּב²⁰ הַמְּלֶאֱךָ הַגְּאוּלָּ 7 שְׁכַתּוּב²⁰ הַמְּלֶאֱךָ הַגְּאוּלָּה הִיא
 13 אוֹתִי, הִרִי שְׁגְאוּלָּה הִיא עַל יְדֵי 8 עַל-יְדֵי הַקְּבִ"ה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב הָאֱלֹקִים²¹ הַרוּעָה
 14 מְלֶאֱךָ וּפְרִנְסָה הִיא עַל-יְדֵי 9 אוֹתִי²², פּוֹתַח²³ אֶת יָדָךְ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי
 15 הַקְּבִ"ה בְּעַצְמוֹ, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב 10 רְצוּן²⁴). וּמִזֶּה מוֹבֵן גַּם בְּנוֹגַע לְעִנְיַן הַגְּשָׁמִים,
 16 הָאֱלֹקִים²¹ הַרוּעָה וּמִפְרִנְס 11 שְׁהָרִי גְשָׁמִים הֵינּוּ פְרִנְסָה²⁵, שְׁגִדְלָה מֵעַלְתָּם
 17 אוֹתִי²², וְכֵן כְּתוּב פּוֹתַח²³ אֶת 12 יוֹתֵר מִן הַגְּאוּלָּה.
 18 יָדָךְ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוּן²⁴ 13 וְהַעֲנִין בְּזֶה, כְּפִי שְׁמֵבֵאֵר ה'צִמְח צֶדֶק' ב'אוֹר
 19 וְגַם פְּסוּק זֶה, הַמְּדַבֵּר עַל הַשַּׁפְעַת 14 הַתּוֹרָה' פְּרִשְׁת בְּחֻקֵּי²⁶, דְּלִכְאוּרָה
 20 הַפְּרִנְסָה, מִתִּיחַס אֶל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ- 15 צָרִיף לְהִבִּין אֵיךְ יִתְכַּן שְׁפָרְנָסָה (וּגְשָׁמִים) תִּהְיֶה
 21 הוּא בְּעַצְמוֹ). וּמִזֶּה מוֹבֵן גַּם 16 גְּדוּלָה מִן הַגְּאוּלָּה, הִרִי עֵינָיו הַפְּרִנְסָה שִׁיף
 22 בְּנוֹגַע לְעִנְיַן הַהֲשַׁפְעָה מִלְּמַעְלָה 17 לְחוּדֵשׁ תִּשְׁרִי, כְּמֵאֵמָר רַבּוֹתֵינוּ ו'ל²⁷ כָּל
 23 עַל יְדֵי הַגְּשָׁמִים, שְׁהָרִי גְשָׁמִים 18 מְזוֹנּוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִים לוֹ מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה כו',
 24 הֵינּוּ פְרִנְסָה²⁵, כְּמֵאֵמָר חֲכָמֵינוּ 19 וְחוּדֵשׁ תִּשְׁרִי שִׁיף לְבְרִיאַת הָעוֹלָם, פִּי בְכ"ה
 25 ז"ל - "אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלֹשָׁה 20 בְּאֵלוּל נִבְרָא הָעוֹלָם, וְלָכֵן תִּשְׁרִי נִקְרָא יִרְחָא
 26 מִפְתַּחַת בִּידוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא 21 קְדָמָא, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב בְּתַרְגוּם יוֹנָתָן עַל הַפְּסוּק²⁹
 27 שֶׁלָּא נִמְסְרוּ בִיד שְׁלִיחַ וְאֵלוֹ הֵן: מִפְתַּח 22 וַיִּקְהָלוּ גו' בְּיַרְחַ הָאֵיתָנִים בְּחָג, דְּעִתִּיקָא הוּוֹן
 28 שֶׁל גְּשָׁמִים, מִפְתַּח שֶׁל חַיָּה (יולדת) 23 קְרוּן לִיָּה יִרְחָא קְדָמָא, וְאֵילוֹ עֵינָיו הַגְּאוּלָּה
 29 וּמִפְתַּח שֶׁל תַּחִּית הַמַּתִּים... כְּמַעְרַב 24 שִׁיף לְחוּדֵשׁ נִסָּן, שֶׁהוּא חוּדֵשׁ שֶׁל גְּאוּלָּה, וְהִרִי
 30 אֲמֹרִי (בֶּאֱרַץ יִשְׂרָאֵל אֲמֹרוֹ): אֵף מִפְתַּח 25 גְּדָלָה מֵעַלְתָּם שֶׁל הַגְּשָׁמִים
 31 שֶׁל פְּרִנְסָה". וּבַהֲמִשָּׁךְ הַגְּמָרָא: מִדּוּעַ 26 שְׁדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ ו'ל³⁰ עַל הַפְּסוּק³¹ הַחוּדֵשׁ הַזֶּה
 32 רַבִּי יוֹחָנָן לֹא מוֹנֵה גַם אֶת מִפְתַּח שֶׁל 27 לָכֵם, מִשְׁבַּחַר הַקְּבִ"ה בְּעוֹלָמוֹ קָבַע בּוֹ רֵאשִׁי
 33 פְּרִנְסָה? כִּי גְשָׁמִים - הֵינּוּ פְרִנְסָה" 28 חֲדָשִׁים וְשָׁנִים, וּכְשַׁבַּחַר בְּיַעֲקֹב וּבְנָיו קָבַע לָהֶם
 34 שְׁגִדְלָה מֵעַלְתָּם שֶׁל הַגְּשָׁמִים 29 רֵאשׁ חוּדֵשׁ שֶׁל גְּאוּלָּה. וְלָכֵן נֶאֱמַר³² אֲנִכִּי הוּוֹ'
 35 יוֹתֵר מִן הַגְּאוּלָּה.
 36 וְהַעֲנִין בְּזֶה, עַל פִּי תוֹרַת הַחֲסִידוֹת
 37 כְּפִי שְׁמֵבֵאֵר ה'צִמְח צֶדֶק'
 38 ב'אוֹר הַתּוֹרָה' פְּרִשְׁת
 39 בְּחֻקֵּי²⁶, דְּלִכְאוּרָה צָרִיף

15) אוה"ת בא ע' רסד ואילך. 16) בקונטרס בפ"ע - ב' ניסן שנה זו, "בקשר עם .. שנת המאה להסתלקות הילולא של כ"ק אדמו"ר הצ"צ", ב"ג ניסן. 17) אוה"ת שם ריש ע' רעא. 18) במאמר הנדפס: פ"ק. וצ"ל: פ"ך (פ"כ, ט). וכ"ה בבר" פצ"ז, ב. 19) בפסחים קיח, א: מזונות. 20) ויחי מח, טז. 21) שם, טז. 22) פסחים שם. 23) תהלים קמה, טז. 24) ב"ר שם. 25) תענית ב, ב. 26) שבעה ע"ב. 27) ביצה טז, רע"א. 28) ויק"ר רפכ"ט. פסיקתא דר"כ פיסקא כג (בחוודש השביעי). 29) מלכים-א ח, ב. 30) שמו"ר פט"ו, יא. 31) בא יב, ב. 32) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הפנימיות והראש של הדרגה שתחתיה הבאה אחריה, וכאשר ישנה השפעה
 2 מהפנימיות והתוך של דרגה אחת היישר אל הפנימיות והתוך של הדרגה
 3 הבאה ונוצרת ביניהם התאחדות הדבר נקרא "חוד". ומבואר בתורת החסידות
 4 שקיימים שני סוגים של יחודים ה'א', יחוד חיצוניות חקמה ובינה
 5 כאשר חיצוניות החכמה מתאחדת עם
 6 חיצוניות הבינה באחדות מוחלטת
 7 לצורך השפעה להחיות
 8 העולמות, על דרך המבואר בקבלה
 9 שעניין היחודים נמשל ליחוד איש
 10 ואשה לצורך הולדה וכן היחודים בין
 11 שתי בחינות עליונות למעלה, כביכול,
 12 מביאים לתוספת שפע (לאחרי
 13 שגמשה מחיצוניות חקמה -
 14 ובינה לבחינת זעיר-אנפין
 15 יחוד זה בחכמה ובינה הוא בהוספה
 16 על ההשפעה בדרך הרגיל שהיא
 17 המשכה מחיצוניות המוחין, חכמה
 18 ובינה, אל המידות הנקראות זעיר
 19 אנפין (פנים זעירות) כי ביחס לאור
 20 הרב שמאיר במוחין האור שמאיר
 21 במידות הוא מועט וקטן). וממנו
 22 מיחוד זה של חיצוניות חכמה עם
 23 חיצוניות בינה נמשך הענין
 24 דשולח מים על פני חוצות,
 25 על-ידי שליח כי כיוון שהיחוד
 26 הוא בבחינות של חיצוניות, הרי תוספת
 27 השפע שבאה על ידו היא ענין חיצוני
 28 שנשפע על ידי שליח. והב', האופן
 29 השני בענין היחודים הוא יחוד
 30 פנימי התאחדות והתחברות של
 31 פנימיות בחינה אחת באלוקות עם
 32 פנימיות הדרגה שתחתיה ששששו
 33 של היחוד הפנימי הוא מלמעלה
 34 מעלה, וממנו מהשורש הגבוה והנעלה של היחוד הפנימי נמשך
 35 הענין דהנותן היינו נתינה של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו הנותן מטר
 36 על פני ארץ, והינו לא על-ידי שליח, אלא כמו שכתוב
 37 ונתתי אני בעצמי גשמיכם גו', אני בעצמי הוא הנותן אותם³⁸,
 38 שזהו על-דרך אנכי מי שאנכי, כמו שמצינו בעשרת הברות
 39 שהתחלתם ב"אנכי" היינו אני עצמי (ורק אחר כך הקדוש-ברוך-הוא נקרא
 40 בשמות "הוי" ו"אלוקים") דלא אתרמיז בשום אות וקוץ כו'³⁹
 41 שלא נרמו בשום אות ובשם קרץ (תג שמעל האות).
 42 ומעתה יש ליישב את השאלה האמורה, איך יתכן שענין הפרנסה שהוא

1 והירח בעולם אבל בני ישראל מתנהלים באופן של 'גאולה' למעלה מהעולם,
 2 ולכן קבע להם הקדוש-ברוך-הוא ש"החודש הזה לכם ראש חדשים" שתחילת
 3 השנה בעולם בכלל תהיה בתשרי, אבל החודש הראשון של בני ישראל יהיה
 4 דווקא חודש ניסן, חודש הגאולה שלמעלה מהעולם.
 5 ולכן נאמר³² בעשרת הדברות
 6 אנכי הו' אלקיך אשר
 7 הוצאתיך מארץ מצרים, ולא
 8 נאמר אשר בראתי שמים
 9 וארץ, כי לכאורה אם הכוונה היא
 10 לתת ביטוי לגדולת ה', הרי בריאת
 11 שמים וארץ שהיא בריאה "יש"
 12 מ"אין" היא פלא וחדוש גדול יותר
 13 מאשר היציאה ממצרים, ובכל זאת
 14 נאמר "אנכי... אשר הוצאתיך" פנין
 15 שציאת מצרים (שכתוב
 16 ניסן) הוא ענין נעלה יותר
 17 מבריאת שמים וארץ
 18 (שכתוב תשרי)³³ וזאת משום
 19 שבריאת שמים וארץ היא מסדרי
 20 הבריאה שהיא התנהלות בדרכי הטבע
 21 שבאה מאור אלוקי מצומצם ומוגבל
 22 בהתאם לגדרי העולם ואילו יציאת
 23 מצרים היא ענין של גאולה שלמעלה
 24 מהעולם ולכן היא נעלית יותר. ואם
 25 כן, איך יש דעה שפרנסה
 26 (ששיכת לתשרי, גררי העולם
 27 הזה) גדולה ונעלית יותר מן
 28 הגאולה (ששיכת לניסן, חודש
 29 הגאולה שלמעלה מגדרי העולם). ?
 30 אף הענין הוא, שיש ב'
 31 אופנים צורות שונות בענין
 32 השפעת הפרנסה (גשמים)
 33 מלמעלה, כפי שהולך ומפרט.
 34 דהנה אָמרו רבותינו ז"ל³⁵ בגמרא ארץ ישראל משקה
 35 אותה הקב"ה בגשמים בעצמו, וכל העולם פולו על-ידי
 36 שליח, שגמרא³⁶ הנותן הקדוש-ברוך-הוא בעצמו הוא הנותן מטר
 37 על פני ארץ (ארץ ישראל), ושולח מים על ידי שליח על פני
 38 חוצות (והינו שכל העולם, חוץ ארץ ישראל - חוצות,
 39 שותה מקבל את השפעת הגשמים והמים על-ידי שליח, שולח
 40 מים). והענין פזה, לפי תורת החסידות פדוע³⁷ בתורת החסידות
 41 שיש ב' יחודים, בדרך כלל ההשפעה והיירדה של האור האלוקי מדרגה
 42 לדרגה היא באופן כזה שהחיצוניות והסוף של דרגה אחת הופכת להיות

(33) ראה סידור עם דא"ח רפד, סע"א ואילך. (34) ראה גם אוה"ת שם ע' קצד ואלך. (35) תענית יו"ד, א. (36) איוב ה, יו"ד. (37) ראה לקו"ת נצבים מז, א. שה"ש כב, ג. (38) ראה גם אוה"ת שם (כרך ב') ע' תשכא. (39) ראה לקו"ת פינחס פ, ב. ובכ"מ.

1 לכאורה מענייני העולם וההנהגה ברכי הטבע יהיה יותר נעלה מעניין
2 הגאולה שהוא למעלה מגדרי העולם, ולכן הפרנסה היא מהקדוש-ברוך-הוא
3 בעצמו והגאולה היא על-ידי שליח?
4 וְעַל-פִּי־זֶה מוֹכֵן בְּנוּגַע לְעִנְיַן הַפְּרִנְסָה, שֶׁפְּאֶשֶׁר הַפְּרִנְסָה
5 היא על-דֶרֶךְ וְשׁוֹלֵחַ מִים עַל
6 פְּנֵי חוּצוֹת, שהוא אופן ההשפעה
7 לשאר הארצות מלבד ארץ ישראל
8 דִּהְיִינוּ פְּרִנְסָה שְׁנַמְשֶׁכֶת
9 מִבְּחִינַת סֶדֶר הַשְּׁתַּלְשּׁוּלוֹת,
10 לפי הסדר הקבוע והרגיל של ירידת
11 והמשכת האור האלוקי מלמעלה
12 למטה (שבו הדרגות והעולמות
13 משתלשלים זה מזה כטבעות של
14 שלשלת ארוכה האחוזות זו בזו) אֲזִי
15 גְּאוּלָּה גְּבוּהָה מִמֶּנָּה והיא
16 נעלית מפרנסה מסוג זה, אֲכַל
17 פְּאֶשֶׁר הַפְּרִנְסָה היא על-דֶרֶךְ
18 נוֹתֵן מִטֵּר עַל פְּנֵי אֶרֶץ, האופן
19 שבו באה ההשפעה של המטר לארץ
20 ישראל וכמו שכתוב וְנִתְּתִי אֲנִי
21 בְּעַצְמִי גְּשָׁמִיכֶם גו', שְׁזָהוּ
22 עִנְיַן הַפְּרִנְסָה שְׁנַמְשֶׁכֶת
23 מִבְּחִינָה שְׁלֹמַעְלָה מִסְדֵּר
24 הַשְּׁתַּלְשּׁוּלוֹת, למעלה מהכללים
25 והגדרים של 'סדר השתלשלות' שדרכו
26 נמשכים ענייני העולם אלא היא באה
27 על-ידי הַקִּבְּ"ה מִמֶּשׁ, אֲזִי
28 גְּדוּלָּה פְּרִנְסָה ונעלית יותר מן
29 הַגְּאוּלָּה (שֶׁפְּאֶה עַל-יְדֵי
30 מְלֹאךְ, כַּנ"ל).
31 אֲמַנָּם כְּדֵי שֶׁתְּהִיָּה
32 הַמְשַׁכֶּת הַפְּרִנְסָה מִבְּחִינָה
33 שְׁלֹמַעְלָה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשּׁוּלוֹת,
34 וְנִתְּתִי גְּשָׁמִיכֶם גו', כדי להביא
35 לידי כך שאכן תהיה השפעה כזו
36 נעלית בדרך שלמעלה מגדרי 'סדר
37 השתלשלות', השפעה מהקדוש-ברוך-
38 הוא בעצמו צְרִיכָה לְהִיּוֹת
39 עֲבוּדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַל
40 מהגדרים של המציאות שלהם היינו
41 בְּאוֹפֵן דְּבַחְקֵי תִּלְכוּ, שֶׁתְּהִיּוּ
42 עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה, בְּאוֹפֵן שֶׁל
43 עָמַל וְיִגְיַעַה דְּוָקָא שהוא לימוד יותר נעלה מלימוד ועיון סתם ולכן
44 בכוחו להמשיך השפעות ממקור יותר נעלה מאשר ההשפעה הרגילה לעולם,

אם בחוקותי תלכו

ביאור בדרך אפשר

1 מפל-מקום צריכים לקיים המצות, גם לצורך השפעת חיות לעולם
 2 כי מצד ה'כריתות ברית' בימי נח נמשכת חיות וקיום העולם
 3 רק כפי המדה הקצובה שהוסדה מכבר שנקבעה מראש בסדר
 4 ההשתלשלות, שהיא מידה מוגבלת ומצומצמת בהתאם לגדרים של סדר
 5 השתלשלות' אָבֵל על-ידי קיום
 6 תורה ומצות יומֶשֶׁף אור חדש
 7 בתוספת מרבה על העיקר אור
 8 במידה כזו שתוספת האור והחיות
 9 שהוא מביא היא יותר מהעיקר, האור
 10 המקורי שֶׁכָּבַר הוֹסֵד ונקבע על-
 11 פי סדר השתלשלות כו'.
 12 ובאמת למרות האמור לעיל
 13 שהעולם צריך להתקיים גם ללא לימוד
 14 התורה וקיום המצוות, כי כך נקבע
 15 בכריתת הברית שעשה הקדוש-בירוך-
 16 הוא לאחר המבול, הרי לאמתו של
 17 דבר הנה גם בשביל המִשְׁכַּת
 18 חיות וקיום העולם כפי
 19 שֶׁכָּבַר הוֹקֵצֵב בְּסֵדֶר
 20 השתלשלות, יש צורך בקיום
 21 התורה ומצות, כי גם מה
 22 שֶׁנִּמְשָׁף בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה
 23 מצד פי חפץ הַסֵּד הוּא⁴³,
 24 בגלל חסרו של הקדוש-בירוך-הוא,
 25 ללא כל קשר למעשיהם של הנבראים,
 26 הנה עֲכָשׁוּ לאחר מתן תורה הרי
 27 זה נמשך דוֹקָא בְּאַתְעֲרוּתָא
 28 דְּלִתְמָא התעוררות מלמטה, מצד
 29 האדם על-ידי עבודת בני
 30 ישראל בקיום התורה
 31 ומצות⁴⁴ שמעוררת וממשיכה
 32 המשכה והשפעה של תוספת אור רב
 33 וחיות רבה לעולם, שְׁזָהוּ מה
 34 שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בְּמִתְן-תּוֹרָה, שְׁכָל
 35 הַעֲנִינִים הנמשכים מלמעלה למטה
 36 צריכים להיות על-ידי
 37 עבודת מצד האדם דוֹקָא⁴⁵
 38 ב'אתערותא דלתתא' שהיא הכנה
 39 והקדמה להמשכה והשפעה מלמעלה.
 40 ובפרט על-פי המבואר
 41 בקוֹנְטֵרְס וּמַעֲיָן⁴⁶, מאמר של
 42 הרבי הרש"ב נ"ע על הפסוק "ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השיטים"

ביאור בדרך אפשר

שְׁהִמְשַׁכְת חַיִּית לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בשונה מהמשכת החיות לאומות
 העולם ולסטרא אחרא בכלל (שהיא מבחינת "אחוריים" כדאם המשפיע
 לשונאו שלא ברצונו שמשליך לו מאחורי כתפו) יְכֹלָה לְהִיֹּת רַק
 על-ידי קיום התורה ומצות דוֹקָא.
 וְזָהוּ מָה שֶׁכָּתוּב וְהָיָה אִם
 שְׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ גו' וְנִתְתִּי מִטֵּר
 אֲרַצְכֶם וְגו', וְכֵן אִם בְּחַקְתִּי
 תִּלְכוּ גו' וְנִתְתִּי גִשְׁמִיכֶם
 בְּעֵתֶם וְגו', ולעיל נשאלה השאלה
 מדוע הדברים כתובים בלשון תנאי
 והרי קיום העולם מובטח על ידי
 כריתת הברית גם ללא תורה ומצוות,
 ולפי הביאור כאן מובן כי לאמתו של
 דבר לא רק תוספת ההשפעה למעלה
 מ'סדר השתלשלות' אלא גם עיקר
 ההשפעה, ובפרט לבני ישראל, היא
 אכן על ידי תורה ומצוות, ולכן כתוב
 שדווקא אם שמוע תשמעו ואם
 בחוקותי תלכו אזי יזכו לשפע
 מלמעלה הִינּוּ שְׁגָם עֲנִיָן
 הַגִּשְׁמִים וּפְרִנְסָה כו' תְּלוּי
 בקיום התורה ומצות דוֹקָא.
 אָף בְּזָה גּוֹפָא בְּעִינָן זֶה עֲצֵמוּ לִשׁ
 חִילוּקִים הַבְּדִילִים וּדְרָגוֹת שְׁנוֹת
 בְּאוֹפֵן הַמִּשְׁכַּת הַפְּרִנְסָה, לְפִי
 אוֹפֵן הַעֲבוּדָה בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה
 וּמִצְוֹת הצורה שבה הפרנסה נמשכת
 מלמעלה למטה היא בהתאם לצורת
 העבודה של האדם בלימוד התורה
 וקיום המצוות, כפי שהולך ומפרט.
 וְהַעֲנִיָן הוּא⁴⁷, דְּהֵנָּה,
 בְּפִרְשָׁה שְׁנִיָּה דְקִרְיַאת-שְׁמַע
 כְּתִיב כְּתוּב וְהָיָה אִם שְׁמַעַתְּ
 תִשְׁמְעוּ וְגו' וְלַעֲבֹדוּ בְּכָל
 לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם וְגו',
 וְלֹא נִזְכָּר הַעֲנִיָן דְּבָכָל
 מֵאַדְרָךְ⁴⁸, בשונה מפרשה ראשונה
 של קריאת שמע, "שמע ישראל", בה
 נאמר "ואהבת... ובכל מאודך" וְעַל
 זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴⁹
 שְׁזָהוּ הַמַּצֵּב שְׁבוּ מְדַבְּרַת פְּרַשְׁת
 וּמַצְבָּה שְׁאִין עוֹשִׂין רְצוּנוֹ שֶׁל
 "והיה אם שמוע" הוא מְעַמְד

(43) מיכה ז, יח. (44) ראה גם המשך תרס"ו ע' כט ואילך. (45) ראה שיחת ש"פ בהו"ב, מבה"ח סיון ה'שי"ת (תו"מ ח"א ע' 73 ואילך). ועוד. (46) מאמר ז' (ע' 77 ואילך). (47) ראה גם המשך מים רבים תרל"ו פקכ"ט. (48) ואתחנן ו, ה. (49) ברכות לה, ב. וראה אור תורה להה"מ סימן קסו. אוה"ת פרשתנו ע' תרמד ואילך. ע' תרפג. ועוד.

44 ובלמוד התורה לימוד תוך יציאה מההגבלות ומעל ומעבר לרגיל הוא
 45 ענין היגיעה והעמל בתורה, שעל־ידי־זה על ידי אהבת ה' ללא
 46 גבול בתפילה ועל ידי יגיעה בתורה מעל ומעבר לרגיל ממשיכים מלמעלה
 47 אור אלוקי והשפעה של פרנסה בחינת בלי־גבול כו', כמבואר
 48 בכמה דרושים בהמשך
 49 תרס"ו⁵⁰ (וגם בדבור־
 50 המתחיל אם בחקתי תלכו⁵¹)
 51 גודל מעלת היגיעה בתורה,
 52 שדווקא באמצעותה האדם מתעלה
 53 ומתקרב לאלוקות וממשיך אור אלוקי
 54 נעלה, הרבה יותר מאשר בלימוד
 55 התורה ללא עמל ויגיעה. ושם,
 56 ב'המשך תרס"ו, הדבר מבואר על־פי
 57 מאמר הזהר⁵² על פסוק⁵³
 58 [בעשותך נוראות... ומעולם לא שמעו
 59 לא האזינו, עין לא ראתה אלוקים
 60 זולתך] יעשה למחפה לו
 61 (הקדוש־ברוך־הוא עשה נוראות
 62 ונפלאות למי שמחכה לו ומאמין בו),
 63 ועל כך נזכר בזהר ש"למחכה לו"
 64 הוא למאן דדחקין במלה
 65 דחקמתא כו' לאלה שדוחקים
 66 עצמן להתייגע ברברי חכמה, היינו
 67 העמלים ומתייגעים בלימוד התורה.
 68 ויש להוסיף, שמעלת היגיעה
 69 והעמל בלמוד התורה תוך
 70 יציאה מההגבלות של האדם שעל־
 71 ידי־זה ממשיכים מלמעלה
 72 בחינת אור אלוקי בלי־גבול,
 73 מרומזת גם במאמר רבותינו
 74 ז"ל בנוגע לעמל תורה, כל
 75 אדם לעמל נברא, שנאמר פי
 76 אדם לעמל יולד (כנ"ל סעיף
 77 א). היינו, שמקשרים זה את
 78 ענין העמל והיגיעה בלימוד התורה
 79 עם ענין הלידה דוקא
 80 (ודורשים זאת על הפסוק לעמל
 81 יולד המצביע על קשר בין העמל בתורה לנושא הלידה), ונהרי ענין
 82 הלידה הוא כמו התחדשות ויצירה של יש מאין ממש, שזהו
 83 האפשרות ליצור "יש" (דבר מ"אין" לא דבר) היא רק בכת האין־
 84 סוף, הקדוש־ברוך־הוא בעצמו, ולא רק הארה והתגלות מועטת של אור
 85 אלוקי כמו שקכת רבינו הנזקן פתניא⁵⁴ שמהותו ועצמותו
 86 של המאציל בריאת העולמות העליונים כמו עולם האצילות נקראת

1 מקום, אף שלומדים תורה ומקיימים מצוות, הגמרא מצביעה
 2 על סתירה בין שני פסוקים. פסוק אחד אומר "ולקחתי דגני בעתו", היינו
 3 שהקדוש־ברוך־הוא יאסוף את הדגן עבור בני ישראל, וכתוב אחד אומר
 4 "ואספת דגנך" היינו שהאדם יאסוף את הדגן בעצמו. ומיישבת: "כאן בזמן
 5 שישראל עושים רצונו של מקום" שאז
 6 לא יצטרכו לטרוח לאסוף את הדגן.
 7 "כאן בזמן שאין ישראל עושים רצונו
 8 של מקום" ואז יצטרכו לאסוף את
 9 הדגן בעצמם. ושואלים על כך: הרי
 10 פרשה זו מדברת במצב שבו בני
 11 ישראל שומעים ומקיימים את
 12 המצוות? ועונים שקיום המצוות ללא
 13 אהבת ה' "בכל מאוודך" נחשב "אין
 14 עושים רצונו של מקום", פיין
 15 שהעבודה אינה אלא
 16 במדידה והגבלה, ולא בכל
 17 מאוודך שמשמעו "מאד" בלי גבול.
 18 ועל־ידי עבודה זו עבודת ה'
 19 במדידה והגבלה נמשכת הפרנסה
 20 מבחינת סדר ההשתלשלות
 21 בלבד, שדרכו נמשך ויורד אור
 22 מוגבל שזהו רק יחוד חיצוני
 23 כנ"ל ש'מוליד' השפעה מוגבלת.
 24 אף כדי להמשיך ענין
 25 הפרנסה מבחינה שלמעלה
 26 מסדר ההשתלשלות, מבחינת
 27 יחוד פנימי, ועד שיומשך לא
 28 רק מפנימיות הספירות אלא למעלה
 29 מזה מעצמותו ותברך, הנה על
 30 זה כדי שתהיה השפעה ללא גבול
 31 וממקור עליון ביותר צריכה להיות
 32 העבודה דקיום התורה
 33 ומצוות באופן שלמעלה
 34 ממדידה והגבלה, שזהו ענין
 35 בכל מאוודך, כאמור ש"מאוד"
 36 משמעו בלי גבול והכוונה היא
 37 למעלה מהגבלת כחות
 38 הנפש, מעל ומעבר למה שהאדם מסוגל לעשות בעבודת ה' בכוחות הנפש
 39 המוגבלים אלא זהו מצב שבו האדם מגלה בעצמו כוחות ללא גבול, מעל
 40 ומעבר להגבלת הכוחות הרגילים הן כחות פנימיים שמלוכשים בגוף
 41 כמו כוחות השכל והרגש (מוחין ומידות) והן כחות מקיפים שפועלים
 42 בגוף בדרך 'מקיף' בלי התלכשות ניכרת ונרגשת בגוף (כמו כוח הרצון).
 43 וענין זה (של אהבת ה' ללא גבול בכל מאוודך) הוא בתפלה.

(50) ע' עז ואילך. (51) בסופו (ע' תמו). (52) ח"א קל, ב. (53) ישע"י, סד, ג. (54) ס"כ (קל, סע"א ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 האצלה מלשון 'אצלו וסמוך' להורות שעדיין אין זו מציאות מוגדרת כמו
2 הנבראים שלמטה מהאצילות, וכיוון שכאן מייחסים את הבריאה למהותו
3 ועצמותו של הקדוש-ברוך-הוא משתמשים בביטוי 'המאציל' ולא 'הבורא'
4 ברוך-הוא שְמְצִיאֹתוֹ הוא מְעַצְמוֹתוֹ, וְאִינוֹ עֲלוּל וְאִינוֹ
5 תרצאה מְאִיזָה עֲלָה סיבה (גורם
6 כלשהו) שְקַדְמָה לוֹ חֶסֶד-
7 וְשְלוֹם, אלא הוא קדמון לכל
8 הברואים, הנה כיון שהמציאות שלו
9 עצמו היא כזו שאין לה שום סיבה
10 וגורם אלא היא ממנו עצמו, לכן הוא
11 לְבָדוֹ בְכָחוֹ וְיִקְלָתוֹ לְבְרֹא יֵשׁ
12 מציאות מְאִינֵן וְאָפֶס המוּחָלֵט
13 שלא קדמה לו שום מציאות מְמָשׁ
14 בְּלִי שׁוּם עֵילָה וְסִיבָה אַחֲרַת
15 קוֹדְמָת לִישׁ הַזֶּה, הרי שהבריאה
16 על ידי הקדוש-ברוך-הוא מתייחדת
17 ומתאפיינת בכך שהיא יצירה של "יש"
18 מ"אין ואפס המוחלט" וְכַמְבֹאֵר
19 בְּאֲרוּכָה בְּהַמְשִׁיךְ המאמרים
20 הפותח בנוסח אחת מברכות הנישואין
21 שְמַח תְּשַׂמַּח שנאמר בשנת
22 תרנ"ז⁵⁵ לרגל נישואי הרבי הרי"צ
23 נ"ע, שְעֵנְנֵן הַלִּיָדָה בגשמיות שגם
24 בו יש מעין יצירה של "יש" מ"אין"
25 הוא התגלות פַח הָאִינִי-סוֹף
26 לְמִטָּה בעולם הזה, ולכן עמל התורה
27 נזכר בקשר לפסוק המדבר על עניין
28 הלידה, להורות על גודל מעלתו,
29 כמבואר לעיל.
30 וְזֶהוּ אִם בְּחֻקֵי תִלְכוּ,
31 שְתִהְיוּ עֲמִלִים בְּתוֹרָה, הִינוּ
32 שְלֵמוֹד הַתּוֹרָה הוא בְּאוֹפֵן
33 שְלֵמְעֵלָה מְמַדִּיָדָה וְהַגְבֻלָה
34 שזה עניינו של העמל והיגיעה, כאמור,
35 מעל ומעבר להגבלות. וּמִזָּה מוֹבֵן,
36 שְגַם קִיּוּם הַמְצִוֹת האמור בפסוק
37 זה בהמשך ל"אם בחוקותי תלכו"
38 הוא בְּאוֹפֵן שְלֵמְעֵלָה
39 מְמַדִּיָדָה וְהַגְבֻלָה, על-ידוך
40 האמור לעיל שאהבת ה' שממשיכה
41 "גשמיים בעתם" ומורידה שפע ללא
42 הגבלה היא אהבה בלי גבול (בכל
43 מאדך)" שְזָהוּ גַם מַה שְּכָתוּב וְאֵת מְצֹתֵי תְשַׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם

אֹתָם, דְּהִינוּ לֹא רַק מְעֲשֵׂה הַמְצִוֹת בְּפוּעֵל (וְעֲשִׂיתֶם
אֹתָם), אֲלֵא גַם שְמִירַת הַמְצִוֹת הַכּוֹלֵלֵת אֵת עֲנֵינֵן הַמְחַשְׁבָּה
וְהַפְּנִיָה כו', שכתוצאה מכך קיום המצוות הוא ללא גבול בְּמִבְּוֹאֵר
בַּתְּנָיָא⁵⁶ בְּפִרוּשׁ מְאֵמֵר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁷ מְחַשְׁבָּה טוֹבָה
הַקְּב"ה מְצַרְפָּה לְמַעֲשֵׂה,
דְקָאֵי שְעֵנִין הַמְחַשְׁבָּה כּוֹתְנוֹ עַל
הַדְחִילוֹ וְרַחֲמֵי הִירָאָה וְהַאֲהַבָּה
שְבִתְבוֹנוֹת מוֹחוֹ וְתַעֲלוּמוֹת
לְבוֹ, שאמנם נמצאות במעמקי המוח
והלב ולא באות לידי גילוי בצורה
ניכרת ונגרשת ובכל זאת יש בהן מעלה
גדולה מאד שְגָבְהוּ דְרַחֲמֵיהֶם
לְמַעֲלָה מְעֵלָה מְבַחֲשֵׁינָת
הַמַּעֲשֵׂה לְבָדוֹ בְּלִי יִרְאָה וְאֲהַבָּה,
אֲלֵא שְהַקְּב"ה מְצַרְפֵן
וּמְבַחְרֵן אֵת הִירָאָה וְהַאֲהַבָּה
לְבַחֲשֵׁינָת הַמַּעֲשֵׂה. וְכַאֲשֶׁר
הַעֲבוּדָה הִיא בְּאוֹפֵן פְּזָה, בְּלִי
גבול - כשאהבת ה' היא "בכל מאדך",
לימוד התורה הוא ביגיעה וקיום
המצוות הוא ביראה ואהבה אֲזִי גַם
הַמְשַׁכַּת הַפְּרִנְסָה שעל ידי כל זה
היא מְבַחֲשֵׁינָה שְלֵמְעֵלָה
מִהַמְדִּיָדָה וְהַהַגְבֻלָה דְסִדְרֵי
הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת, שְזָהוּ מַה
שְּכָתוּב אִם בְּחֻקֵי תִלְכוּ גו'
וְנִתְתִי גְשַׁמִּיכֶם גו', וְנִתְתִי
דְיִיקָא, לֹא עַל-יְדֵי שְלִיחַ,
אֲלֵא אֲנִי הַקְדוּשׁ-בְרוּךְ-הוא בעצמו
("אנכי") הוּא הַנּוֹתֵן אֹתָם,
וְלִכֵן גַם הַהַמְשָׁכָה וְהַהַשְׁפָּעָה
לְמִטָּה של הגשמים והצמיחה
שבעקבותיהם הִיא בְּאוֹפֵן
שְלֵמְעֵלָה מִהַגְבֻלוֹת הַטְּבַע⁵⁸,
שְזָהוּ עֲנֵינֵן חֲטִיִּים גדולות מאד
בְּכִלְיוֹת, וְגַם אֵילְנֵי סָרְק יִתְנוּ
פִירוֹת בְּנִיגוּד לְטַבַּעַם (כנ"ל
סְעִיף א).
ד) וְהִנֵּה ב' אוֹפְנִים הַנ"ל
בְּעֵנֵינֵן הַפְּרִנְסָה הגשמית שְהוּא
עֲנֵינֵן הַגְּשָׁמִים (כנ"ל סְעִיף
ב), פְּרִנְסָה בְּדֶרֶךְ הַטְּבַע וּפְרִנְסָה
למעלה מהטבע וְשָׁנָם גַם בְּעֵנֵינֵן הַגְּשָׁמִים כפי שהוא בְּפְנִימִיּוֹת

(55) סה"מ תרנ"ז ע' קעט. (56) פט"ז. (57) קידושין מ, א. (58) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 116 ואילך - החילוק בענין הגשמים בין פ' עקב (פרשה שני' דק"ש) לפ' בחוקותי.

42 כמו שהן למעלה יותר ("עשר ספירות הגנוזות") שם הן לא כל כך מוגדרות, והמאציל הוא לא רק למעלה מהעשר ספירות אלא ולמעלה גם מהאור
 43 הפלי-גבול האין סוף שלמעלה מאצילות, שהרי כל אור הוא ענין
 44 של גילוי מהמאור עצמו, מקור האור ואינו הדבר עצמו אלא התגלות
 45 והתפשטות ממנו, וגילוי הוא ענין
 46 של הגפלה כי יש גבול עד כמה
 47 הוא מאיר ומתגלה], וכפי
 48 שמבאר כ"ק מו"ח
 49 אדמו"ר⁶³ במה שכתוב⁶⁴
 50 עוטה אור בשלמה, דקאי
 51 שכונת הפסוק היא על התורה,
 52 שהיא מדרגה ממוצעת בין
 53 בורא לנבוא ובין מאציל לנאצלים,
 54 וכל ממוצע המחבר שתי בחינות
 55 רחוקות זו מזו שהאחת עליונה והאחת
 56 תחתונה הרי הוא כלול משתי
 57 דרגות, דהינו בחינה אחרונה
 58 הסופית והתחתונה שבעליון,
 59 ובחינה ראשונה ההתחלתית
 60 והעליונה שבתחתון, כי נקודת
 61 החיבור בין דרגה עליונה לדרגה
 62 תחתונה היא בקצה התחתון של
 63 העליונה והקצה העליון של התחתונה
 64 והממוצע המחבר ביניהם כולל בתוכו
 65 את שני העיניים שהוא הממוצע
 66 ביניהם, והם ב' המדרגות
 67 שבתורה הנזכרות בפסוק זה אור
 68 ושלמה, והוא ענין גליא
 69 דתורה חלק הנגלה שבתורה,
 70 התלמוד וההלכה ופנימיות
 71 התורה הקבלה והסודות. וזהו
 72 גם ב' הדרגות שבענין
 73 הגשמים המבוארות לעיל (בהגבלה
 74 ולמעלה מהגבלה) כפי שהוא
 75 בתורה⁶⁵, שהכונה היא לשני חלקי
 76 התורה גליא דתורה ופנימיות
 77 התורה⁶⁶.

1 וברוחניות, שזהו ענין התורה, פמובא ב'אור התורה⁵⁹
 2 שהתורה נקראת גשם⁶⁰, ואדרבה, אין הכוונה שאם יש גשמים
 3 למטה יש גשמים גם למעלה אלא התחלת כל הענינים היא
 4 בפנימיות וברוחניות, ואחר-כך משתלשלים הדברים הרוחניים
 5 ויורדים ומקבלים ביטוי גם
 6 בגשמיות, ובפרט בנדון
 7 דידן, בנושא שלנו, שכדי שיהיה
 8 הענין דנתי גשמיכם גו',
 9 ונתי דייקא, אני הוא הנותן
 10 אותם, היינו שיומשך הגשם
 11 והשפע הבא מלמעלה מבחינת אני
 12 (שזהו על-דרך אנכי מי
 13 שאנכי, דלא אתרמיז בשום
 14 אות וקוץ כו' אלא הכוונה
 15 לעצמותו ומהותו יתברך, כמבואר
 16 לעיל) להיות ממקור כל כך גבוה
 17 ונעלה דבר גשמי לחלוטין ענין
 18 הגשמים פשוטם, צריך
 19 להיות ממוצע ביניהם, המחבר
 20 בין רוחניות הכי נעלית לגשמיות
 21 כפשוטה וזהו ענין התורה,
 22 שהיא הממוצע בין הבורא
 23 לנבראים, שמצד אחד היא חכמתו
 24 ורצונו של הבורא, ומצד שני ירדה
 25 למטה ונתלכשה בעיני העולם הגשמי
 26 באופן המוכן לנבראים גשמיים
 27 ולמעלה יותר, בדרגות גבוהות
 28 יותר מ"בורא" ו"נברא" התורה היא
 29 הממוצע המחבר ומקשר בין
 30 המאציל הקדוש-ברוך-הוא בעצמו
 31 לנאצלים⁶¹ הרוחניים העליונים
 32 יותר מאלה שמוגדרים כ"נבראים" נוגם
 33 בין המאציל ונאצלים יש פער וריחוק
 34 הערך כזה שיש צורך בממוצע שיחבר
 35 ויקשר ביניהם שהרי המאציל
 36 שלמעלה מכל גבול והגדרה הוא
 37 למעלה מהעשר ספירות
 38 שהם בהגבלה ובהגדרה מסוימת,
 39 ובפרט בהיותם באצילות
 40 שאז הם מוגבלים ביותר,
 41 עשר ולא תשע, עשר ולא אחד עשר⁶², בשונה מעשר הספירות

ענין התורה, פמובא ב'אור התורה⁵⁹ שהתורה
 נקראת גשם⁶⁰, ואדרבה, התחלת כל הענינים
 היא ב'פנימיות וברוחניות, ואחר-כך
 משתלשלים גם בגשמיות, ובפרט בנדון דידן,
 שכדי שיהיה הענין דנתי גשמיכם גו', ונתי
 דייקא, אני הוא הנותן אותם, היינו שיומשך
 מבחינת אני (שזהו על-דרך אנכי מי שאנכי,
 דלא אתרמיז בשום אות וקוץ כו') להיות ענין
 הגשמים פשוטם, צריך להיות ממוצע ביניהם,
 וזהו ענין התורה, שהיא הממוצע בין הבורא
 לנבראים, ולמעלה יותר, הממוצע בין המאציל
 לנאצלים⁶¹ [שהרי המאציל הוא למעלה
 מהעשר ספירות שהם בהגבלה, ובפרט בהיותם
 באצילות שאז הם מוגבלים ביותר, עשר ולא
 תשע, עשר ולא אחד עשר⁶², ולמעלה גם
 מהאור הפלי-גבול, שהרי כל אור הוא ענין של
 גילוי, וגילוי הוא ענין של הגבלה], וכפי
 שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶³ במה שכתוב⁶⁴
 עוטה אור בשלמה, דקאי על התורה, שהיא
 מדרגה ממוצעת, וכל ממוצע הרי הוא כלול
 משתי דרגות, דהינו בחינה אחרונה שבעליון,
 ובחינה ראשונה שבתחתון, שהוא הממוצע
 ביניהם, והם ב' המדרגות אור ושלמה, והוא
 ענין גליא דתורה ופנימיות התורה. וזהו גם ב'
 הדרגות שבענין הגשמים כפי שהוא
 בתורה⁶⁵, שהיא ממוצע בין הבורא לנבראים,
 והיא הממוצע המחבר ומקשר בין המאציל
 לנאצלים⁶¹ הרוחניים העליונים יותר מאלה
 שמוגדרים כ"נבראים" נוגם בין המאציל ונאצלים
 יש פער וריחוק הערך כזה שיש צורך בממוצע
 שיחבר ויקשר ביניהם שהרי המאציל שלמעלה
 מכל גבול והגדרה הוא למעלה מהעשר ספירות
 שהם בהגבלה ובהגדרה מסוימת, ובפרט בהיותם
 באצילות שאז הם מוגבלים ביותר, עשר ולא
 אחד עשר⁶², בשונה מעשר הספירות

(59) שם ע' קצד. שם (כרך ב') ע' תשיח ואילך. וראה גם ד"ה אם בחוקותי תלכו תרכ"ו קרוב לסופו (סה"מ תרכ"ו ע' קא). סד"ה אם בחוקותי תלכו עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' תכט). (60) ראה ערכי הכינויים לבעל סדה"ד מערכת גשם. (61) ראה גם המשך תער"ב ח"א ע' שכת. (62) ספר יצירה פ"א מ"ד. (63) רד"ה עוטה אור כשלמה ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 67). (64) תהלים קד, ב. (65) ראה גם אוה"ת שם ע' קצו. (66) ראה גם סה"מ עטר"ת שם: "וזהו ונתי גשמיכם בעתם,

אם בחוקותי תלכו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **מִפְּתוּרֵי כְּתָף**⁶⁷, כיוון שהיה בדרגה כל כך גבוהה ונעלית שאחרים לא
 2 היו מסוגלים להבין ולהשיג אותה ו**הֵינּוּ** וטעם הדבר שהיה בדרגה כל כך
 3 נעלית הוא **לְפִי שְׁהִיְתָה תוֹרָתוֹ אוֹמְנוֹתוֹ**⁶⁸, ולא היה לו שום עיסוק
 4 אחר מלבד לימוד התורה ו**עֵסֶק בְּנִגְלָה דְּתוֹרָה וּבְנִסְתֵּר דְּתוֹרָה**
 5 **בְּיַחַד**, תוך שילוב מלא של שני חלקי
 6 התורה ו**הֵינּוּ, שְׂרִזִין דְּרִזִין**
 7 הסודות שבסודות **שְׁבִתוֹרָה** שלגבי
 8 אדם רגיל הם דברים נעלמים ונסתרים
 9 ואין לו בהם שום הבנה והשגה **הָיָו**
 10 **אֶצְלוֹ בְּגִילּוּי בְּהִבְנָה וְהַשְׂגָּה,**
 11 **וּבִאֲפוֹן שְׂגָם לִימוּד תוֹרָתוֹ**
 12 **הַנִּגְלִית** אף שחלק הנגלה שבתורה
 13 עוסק בענייני העולם הזה הגשמי **הָיָה**
 14 אצל רשבי **בְּבַחֲיִנַת הַמְּשֻׁכָּת**
 15 והתגלות **אוֹר הַפְּנִימִי וְהַסְּתוּם**
 16 **כו׳**, האור האלוקי הפנימי והנסתר
 17 כפי שהוא נמצא בתורה **שְׁהִיְתָה**
 18 **יֹדֵעַ הַפְּנִימִיּוֹת הַסּוֹד וְהַנְּסִתֵּר**
 19 **בְּכָל פְּשָׁטֵי הַהֲלָכוֹת כו׳** והוא
 20 ראה בפשט הפשוט והגלוי גם את
 21 הסוד הפנימי הנסתר (ובזוה **גְּדֻלָּה**
 22 **מַעֲלָתוֹ** של רבי שמעון בר יוחאי
 23 **לְגַבֵּי שְׂאֵר תַּנְּאִים, לא מיבְּעִי**
 24 אין צריך לומר שגדולה מעלתו **לְגַבֵּי**
 25 **הַתַּנְּאִים שְׁעִיקַר עֵסֶקָם הָיָה**
 26 **אוּ בְּנִגְלָה דְּתוֹרָה אוּ**
 27 **בְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה,** היינו באחד
 28 מהם בלבד, ללא שילוב ואיחוד בין
 29 השניים **אֲלֵא גַם לְגַבֵּי הַתַּנְּאִים**
 30 **שְׁעִיקוֹ בְּנִגְלָה דְּתוֹרָה**
 31 **וּבְפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה יחד**⁶⁹.
 32 **וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵי זֶה עִם מַה שְׁפָתַב**
 33 **הַרְבֵּי-הַחֲסִיד רַבִּי הַלֵּל**
 34 **מִפְּאָרִיטֵשׁ**⁷⁰ **שְׁשֻׁמַע מְהַרְבֵּ-**
 35 **הַחֲסִיד רַבִּי אֵיזִיק מְהֵאֲמִיל**
 36 **בְּשֵׁם רַבִּינוּ הִזְקֵן, שְׁלִפְנֵי**
 37 שלגבי **נְשָׁמוֹת הַגְּבוּהוֹת כְּמוֹ**
 38 **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי לֹא**
 39 **נִתְרַב הַבַּיִת כָּלֵל כו׳**, ומבחינתם
 40 האור האלוקי האיר אחרי החורבן
 41 בדיוק כמו לפני החורבן ו**הֵינּוּ, לְפִי**
 42 **שְׁעַנְיָנוּ שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הוּא**
 43 **שְׁבוּ הָיָה גִילּוּי עֲצָמוֹתוֹ**

1 **יִתְבַּרְךָ, וְאַצֵּל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי הָאִיר גִּילּוּי עֲצָמוֹתוֹ**
 2 **יִתְבַּרְךָ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה** והאור הזה המשיך להאיר אצלו גם אחרי
 3 החורבן כך שלגביו החורבן לא היה העלם והנסתר.
 4 **וּכְיֵזֵן שְׁהַתּוֹרָה הִיא הַמְּמוֹצֵעַ** המקשר והמחבר **שְׁעַל-יְדָה הִיא**
 5 **הַהֲמִשְׁכָּה** של האור האלוקי
 6 **בְּעוֹלָם (כנ״ל סְעִיף ד), הָרִי**
 7 **מַעֲלָתוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן**
 8 **יוֹחָאִי בְּלִימוּד הַתּוֹרָה נִמְשָׁכַת**
 9 לא רק בעניינים רוחניים אלא גם
 10 **בְּעַנְיַן הַפְּרִנְסָה** הגשמית, **שְׁהִיא**
 11 באופן נעלה מאד **מִבְּחִינָה**
 12 **שְׁלִמְעָלָה מִסְּדֵר הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת,**
 13 **שְׁלִכְן סְבִירָא-לִיָּה לְרַבִּי**
 14 **שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי** שיטתו היא
 15 **אֶפְשָׁר** האם יתכן **אָדָם חוֹרֵשׁ**
 16 **בְּשַׁעַת חֲרִישָׁה זּוֹרַע בְּשַׁעַת**
 17 **זְרִיעָה כו׳ תוֹרָה מַה תְּהֵא**
 18 **עָלֶיהָ** ולפי שיטתו האדם לא צריך
 19 לעסוק כלל בענייני העולם אלא רק
 20 בתורה, ולגבי הפרנסה אל לו לחשוש
 21 **אֲלֵא בְּזִמְן שְׁיִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין**
 22 **רְצוּנוֹ שֶׁל מְקוֹם מְלֹאכְתָּן**
 23 **נַעֲשִׂית עַל-יְדֵי אַחֲרִים,**
 24 **שְׁנֶאֱמַר**⁷¹ **וְעַמְדוֹ זָרִים וְרַעוֹ**
 25 **צֹאנְכֶם וְגו׳**⁷², מבלי שבני ישראל
 26 יצטרכו להתעסק בעצמם בענייני
 27 הפרנסה (ורק כאשר אינם עושים את
 28 רצונו של מקום אזי עליהם לעסוק
 29 בענייני הפרנסה בעצמם) ו**הֵינּוּ,**
 30 **שְׁעַל-יְדֵי הָעֵסֶק בְּתוֹרָה נִמְשָׁף**
 31 שפע גם בגשמיות (ולא באופן
 32 **שֶׁל שְׁלִילַת הַגְּשָׁמִיּוֹת וּפְרִישוֹת**
 33 **מֵהָעוֹלָם), אֲלֵא שְׁהַהֲמִשְׁכָּה**
 34 **בְּגִשְׁמִיּוֹת** שבאה על ידי לימוד
 35 התורה באופן כזה, למעלה ממדידה
 36 והגבלה, היא באופן **שְׁלִמְעָלָה**
 37 **מֵהַטְּבַע, שְׁזָהוּ הָאוֹפֵן הַיּוֹתֵר**
 38 **נַעֲלָה בְּעַנְיַן הַפְּרִנְסָה (כנ״ל**
 39 **סְעִיף ג).**

שע"י ההילוך בבחי' אהבה דבכל מאדך הוא גילוי בחי' פנימיות התורה." (67) ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב. (68) שבת יא, א. (69) ראה המשך תרס"ו ע' מה. ע' ריט. ע' שו. (70) פלח הרמון שמות ע' ז. (71) ישע"י סא, ה. (72) ברכות שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מְזַכְּיֹתָיו⁷⁸, ולמה אם כן רבי שמעון ורבי אלעזר התפרנסו מחרובים ומים
 שנבראו בדרך נס? **כִּי כָל זֶה** שלא נהנין מניסים ומי שנהנה מאבר
 מזכיותיו הוא כְּאֶשֶׁר הִגֵּס הוא באופן שֶׁל שִׁידוּד וביטול
 מְעַרְכוֹת הַטֵּבַע, וְכֹא בְּדֶרֶךְ כָּלֵל עַל־יְדֵי תְּפִלָּה וּבִקְשָׁה כו',
 וְכִינּוּן שְׁמֵשִׁנִּים אֶת הַטֵּבַע
 בְּשִׁבְלֵוֹ, לְכֵן מְנַפֵּין לוֹ
 מְזַכְּיֹתָיו, אָבָל כָּאֵן בִּנְס
 הַחֲרוּבִים והמים אין זֶה באופן
 שְׁמֵשִׁנִּים אֶת הַטֵּבַע בְּשִׁבְלֵוֹ,
 כִּךְ שֶׁדָּבָר מְסוּיִים שְׁהִיָּה בְּעוֹלָם בְּטַבַּע
 מְסוּיִים פֶּעַל בְּצוּרָה אַחֲרָת, אָלֹא
 שְׁהִהְנִיגָה הִיא מְלַכְתְּחֵלָה
 בְּאֹפֶן שְׁלִמְעָלָה לְגַמְרֵי
 מְגִדְרֵי הַטֵּבַע כו' ובמקרה כזה
 אין חשש ליהנות מהנס וגם אין סיבה
 שִׁינְכוּ בְּגַלֵּל זֶה מֵהַזְכוּיוֹת.

וְעוֹד זֹאת, קִיִּים יִתְרוֹן נֹסֵף בִּנְס
 כֹּזֵה שָׁבוּ מִתְּרַחֶשֶׁת בְּעוֹלָם תּוֹפְעָה
 שֶׁאֵין לָהּ מְקוֹם בְּגִדְרֵי הַטֵּבַע שְׁעֵנִין
 זֶה נִעֲשֶׂה מְצַד הַמְּטָה עֲצָמוֹ,
 שְׁגִדְרֵי הַמְּטָה לֹא נִשְׁתַּנוּ אִלֹּא שְׁהוּא
 עֲצָמוֹ פֶּעַל לְמַעֲלָה מֵהַגִּדְרִים שֶׁל הַטֵּבַע
 וְלֹא בְּאֹפֶן שְׁצָרִיף לְהַמְשִׁיף
 זֹאת מְלַמְעָלָה, וְכִפִּי שְׁמֵצִינוּ
 בְּרַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי
 שְׁהוֹצִיא אֶת תְּלַמִּידָיו לְבִקְעָה
 וְאָמַר בְּקַעָה בְּקַעָה מְלֵאֵי
 דְגָרִי זָהָב⁷⁹ (כמסופר במדרש:
 מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אַחַד שֶׁל רִשְׁבִּי שִׁיצָא
 לְחוּץ לְאֶרֶץ, וְלֹאֲחֵר שֶׁשָּׁהָה שֵׁם תְּקוּפָה
 חֹזֵר לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עֲשִׂיר גְּדוּל. הִיוּ
 הַתְּלַמִּידִים מְקַנְאִים בּוֹ. נִעְנַה רִשְׁבִּי
 לְתַלְמִידָיו הוֹצִיאֵם לְבִקְעָה אַחַת
 סְמוּכָה לְמִירוֹן, הַתְּפַלֵּל רַבֵּי שְׁמַעוֹן
 וְאָמַר בְּקַעָה, בְּקַעָה, הַתְּמַלֵּא דִינִי
 זֶהָב. מִיַּד הַתְּחִילָה הִבְקַעָה לְמִשׁוֹךְ
 דִּינִי זֶהָב, וְתַמְלֵאָה כָּל הַבְּקַעָה
 בְּדִינִים. אָמַר לָהֶם רִשְׁבִּי לְתַלְמִידָיו,
 אִם זֶהָב אַתֶּם מְבַקְשִׁים הִרִי זֶהָב, קָחוּ
 לָכֶם, אֲךָ תִּדְעוּ שְׁכָל מִי שִׁיקָה עֲכָשִׂיו זֶהָב הִרִי הוּא לֹקַח מִתּוֹן שְׁכָרוֹ לְעוֹלָם
 הָבָא שֶׁאֵין מִתּוֹן שְׁכָר הַתּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה אִלֹּא לְעוֹלָם הָבָא. כְּדֹכְתִּיב 'וְתִשְׁחַק
 לְיוֹם אַחֲרוֹן'. כִּיּוֹן שְׁשַׁמְעוּ, מִשְׁכּוֹ יִדְיָהֶם וְהַתְּחִילוּ אוֹמְרִים כִּי שִׁמַּחְתְּנוּ ה'

וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁמֵצִינוּ בְּנוֹגַע לְרַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי וְרַבֵּי
 אֶלְעָזָר בְּנוֹ, שְׁכַּאֲשֶׁר הִיוּ בְּמַעֲרָה וְעַסְקוּ בְּתוֹרָה לְמַעֲלָה מִמִּדְיָה
 וְהַגְּבִלָה אִיתְּרַחֲשִׁישׁ נִיסָא, אִיבְרִי לָהּ חֲרוּבָא וְעִינָא דְמֵינָא
 כו'⁷³, הַתְּרַחַשׁ נִס וְנִבְרָא לָהֶם עֵץ חֲרוּבִים וּמַעֲיִן מִים וּמָהֶם הֵם נִיּוּנוֹ בַּמִּשְׁךְ
 הַשָּׁנִים שֶׁהִיוּ בְּמַעֲרָה הִינּוּ
 שְׁהִפְרִנְסָה שְׁלָהֶם הִיְתָה
 בְּאֹפֶן נְסִי, לְמַעֲלָה מִהַמִּדְיוֹת
 וְהַהֲגַבְלוֹת שֶׁל הַטֵּבַע.
 וְלִהְעִיר גַּם מֵהַשְּׁקָלָא־וֹטְרִיא
 הִרִיין בְּדְבָרֵי הָאֲחֲרוֹנִים⁷⁴,
 אִיף אָכְלוּ רַבֵּי שְׁמַעוֹן וְרַבֵּי אֶלְעָזָר
 מִיַּד מְאוֹתוֹ חֲרוּב, וְלֹא חִיִּישִׁי מְשׁוּם עֲרָלָה,
 וְלֹא חֲשָׂה מְשׁוּם עֲרָלָה, הַאיִסוּר
 לֹאֲכֹל מִפְּרִיֹת הָעֵץ בְּשִׁלוּשַׁת הַשָּׁנִים
 הָרַאשׁוֹנוֹת וְאֲחַד הַתְּרוּצִים עַל
 זֶה, שְׁזָהוּ לְפִי שְׁבָא מִן
 הַשְּׁמַיִם בְּדֶרֶךְ נִס, וְאֵין דְּבָר
 טְמֵא יוֹרֵד מִן הַשְּׁמַיִם⁷⁵
 בְּשׁוֹנָה מִפְּרִיֹת עֲרָלָה הַאִסוּרִים
 בְּאִכְלָה וְנַחֲשִׁים דְּבַר טְמֵא, פְּרִיֹת
 הָעֵץ שְׁצִמַח בְּדֶרֶךְ נִס מִן הַשָּׁמַיִם הִיוּ
 מוֹתָרִים בְּאִכְלָה מִיָּד.
 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׁנֵס זֶה שֶׁל מַעֲיִן
 הַמַּיִם וְעֵץ הַחֲרוּבִים שֶׁנִּבְרָאוּ לְרַבֵּי
 שְׁמַעוֹן וְרַבֵּי אֶלְעָזָר לֹא הִיָּה בְּאֹפֶן
 שֶׁל שִׁידוּד וְבִיטוּל מְעַרְכוֹת
 הַטֵּבַע, כִּי אִם בְּאֹפֶן שְׁאִינוּ
 בְּגִדְרֵי הַטֵּבַע כָּלֵל (כּוֹלֵל גַּם
 נִס שְׁמֵשִׁנָּה אֶת הַטֵּבַע שְׁגַם זֶה
 שִׁיךְ בְּמוֹבֵן מְסוּיִים לְגִדְרֵי הַטֵּבַע אִלֹּא
 שְׁפּוּעֵל שִׁינּוּ בְּטַבַּע וְאִילוֹ הָעֵץ וְהַמַּעֲיִן
 שֶׁנִּבְרָאוּ לְרַבֵּי שְׁמַעוֹן וְרַבֵּי אֶלְעָזָר הִיוּ
 דְּבַר שֶׁלֹּא בְּגִדְרֵי הַטֵּבַע כִּלְלִי), אָלֹא
 שְׁהִהְנִיגָה לְמְטָה בְּעוֹלָם הַזֶּה
 הַמּוֹגְבֵּל וְהַמּוֹגֵדֵר הִיא בְּאוֹתוֹ
 אֹפֶן כְּמוֹ בְּמִקּוֹם שְׁלִמְעָלָה
 לְגַמְרֵי מִן הַטֵּבַע וְכֹל זֶה הִיָּה עַל
 יְדֵי כִךְ שֶׁאֹפֶן לְיִמּוּד הַתּוֹרָה שֶׁלָּהֶם
 הִיָּה לֵלֵא כָּל גִּדְרֵי הַהֲגַבְלָה.
 וְכִּזְזָה לְפִי הַהֲסָבֵר הָאֹמֵר שֶׁמְדוּבָר בִּנְס שְׁנַעֲלָה לְחַלוּטִין מְגִדְרֵי הַטֵּבַע
 מְתוֹרֶצֶת קוֹשִׁית הָאֲחֲרוֹנִים⁷⁶ מְזָה שְׁאֵין נְהַיֵּין מִמַּעֲשֶׂה
 נְסִים⁷⁷, וְהִינּוּ לְפִי שְׁכַּאֲשֶׁר עוֹשִׂין לוֹ נִס מְנַפֵּין לוֹ

(73) שבת לג, ב. תקו"ז בהקדמה בתחילתו. (74) ראה ספר כרם אפרים (פיעטרקוב, תרצ"ז) מאמר ט. הובא בנצו"ז לתקו"ז שם. (75) סנהדרין נט, ב. (76) שו"ת אמרי דוד (בילגורייא, תרצ"ד) סו"ס מט. (77) פרש"י תענית כד, א.ב. (78) תענית כ, ב. (79) שמו"ר פנ"ב, ג.

ביאור בדרך אפשר

10 עֲצָמָם מחדש את הַעֲנָנִים
11 דְּבַחְקֹתַי תִּלְכוּ, שְׁתִּהְיוּ
12 עֲמָלִים בתורה, וְעַל־יְדֵי־זֶה
13 בזכות העמל ויגיעה למעלה
14 מההגבלות זוכים לְכָל הַבְּרָכוֹת
15 המנויות בפְּרָשָׁה, עַד וְאוֹלֶךְ
16 אֶתְכֶם קוממיות, בְּגֹאוֹלָה
17 הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלֵמָה בְּאוֹפֶן
18 דְּאֶחִישָׁנָה⁸⁵ במהירות.

ביאור בדרך אפשר

1 הַגְּאוּנִים⁸³, הָרִי זֶה פְּדִי
2 לְהַפְסִיק בֵּין הַעֲנָנִים ה'בְּלֹתַי
3 רְצוּנִים' פסוקי התוכחה
4 שְׁבַפְרֹשֶׁת בְּחֻקְתַּי⁸⁴ למתן
5 תורה), פִּי, הַהֲכָנָה לְזִמְנֵן מִתֵּן
6 תּוֹרָתְנוּ, שְׁאֵז נוֹתֵן הַקְּב"ה
7 לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה מִיְדֵי
8 שנה מחדש, הִיא עַל־יְדֵי־זֶה
9 שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִים עַל

הָרִי זֶה פְּדִי לְהַפְסִיק בֵּין הַעֲנָנִים ה'בְּלֹתַי רְצוּנִים'
שְׁבַפְרֹשֶׁת בְּחֻקְתַּי⁸⁴), פִּי, הַהֲכָנָה לְזִמְנֵן מִתֵּן
תּוֹרָתְנוּ, שְׁאֵז נוֹתֵן הַקְּב"ה הִיא עַל־יְדֵי־זֶה שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִים
עַל עֲצָמָם הַעֲנָנִים דְּבַחְקֹתַי תִּלְכוּ, שְׁתִּהְיוּ עֲמָלִים
בתורה, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוכים לְכָל הַבְּרָכוֹת הַמְּנוּיֹת
בְּפְרָשָׁה, עַד וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוממיות, בְּגֹאוֹלָה
הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלֵמָה בְּאוֹפֶן דְּאֶחִישָׁנָה⁸⁵.

(84 תוס' מגילה לא, סע"ב. 85) ישעי' ס, כב. סנהדרין צה, א.

אגרות קודש

ב"ה, י"א אייר, תשט"ו
ברוקלין.

הו"ח א"י"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים

מוה"ר אלי' ליב שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מה' אייר, הנה ידוע פתגם הבעש"ט ששמענוהו כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר, שמכל דבר שהאדם רואה או שומע יכול ובמילא גם צריך ללמוד הוראה בעבודתו את השי"ת, ועאכו"כ במאורע שנוגע לכו"כ מבני ישראל, ובפרט אם רואים שמסר השי"ת רבים ביד מעטים באופן נסי, ה"ז צריך לעורר תוספת כח לעבדו ית', ואין להתרשם כלל וכלל ממה שישנם נוהגים באופן אחר, ורוצים לבאר הנהגתם ע"פ שכל שהם הרוב, והני"ל הוא הוכחה להיפך, שאין הרוב בכמות מכריע כלל וכלל, וגם אלו המתנהגים אחרת יודעים עדי"ז, אלא שיצרם הרע אין נלחמים בו כראוי, ולכן נופלים תחת ממשלתו, שזהו נוסף על כל שאר הענינים הנהגה דכפוי טובה באופן היותר מבהיל.

משל למה הדבר דומה, למלך גדול ורב, שמראה אהבת הגדולה והעצומה לאיש הדיוט נבזה שפל אנשים כו', ויורד אליו ממקום כבודו עם כל שריו כו', ומכניסו להיכלו היכל המלך כו' (ע"ד המבואר בתניא פרק מ"ו), האפשר לומר ששפל אנשים זה יאמר למלך, אשר היכל זה אינו של המלך אלא של הדיוט, ולכן יתנהג בו כפי רצונו, ותחלת הנהגתו היא לגרש את המלך מהיכלו בכל האופנים שאפשרי, והיינו ע"י הנהגה גסה היפך ציווי המלך על כל צעד וצעד!! והנמשל מובן...

נהייתי גם מכתבו אשר חלקו מצה שמורה להורי התלמידים דבית הספר שלהם, ובודאי גם בשאר בתי ספר הרשת נהגו מנהג טוב זה, והשי"ת יצליחו לבשר טוב תמיד בענינים הכללים והפרטים...

בברכה לכהנ"ל.

בס"ד. שיחת ל"ג בעומר, בעת ה"פאראד", ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. ל"ג בעומר - שנזכר בפסק-דין השולחן-ערוך¹ - הוא יום שמזכירים בני-ישראל תמיד, בכל
2 שנה ובכל מקום.
- 3 וככל הענינים שבתורה - אין זה זכרון בלבד, אלא גם הוראה ולימוד, שממנו יכולים ליקח ולידע
4 כיצד להתנהג בימינו, כל אחד מאתנו וכל אלו שבסביבתו.
- 5 ב. יום ל"ג בעומר קשור עם רבי עקיבא ותלמידיו, ובמיוחד עם אחד מתלמידיו העיקריים - רבי
6 שמעון בן יוחאי, שאמר, של"ג בעומר הוא "יום שמחתו"², היום שבו נסתלק, שאז עורכים "סך הכל"
7 מכל ימי חייו. וכאמור, הכוונה בזה היא - הלימוד עבורנו, ועבור כל בני-ישראל בכל המקומות ובכל
8 הזמנים, בהנוגע לענינים הקשורים עם חייו והנהגתו.
- 9 אתעכב איפוא על פרט אחד, שהוא מאורע עיקרי בחייו של רשב"י, כדי ללמוד ממנו מה שניתן
10 ללמוד בהנוגע לכל אחד מאתנו ולמשפחתו.
- 11 ג. בגמרא³ - וכן ב'זהר'⁴, ספרו של רשב"י - מסופר כיצד הגיע רשב"י למדרגתו:
12 בימיו שלטה מלכות רומי, שגזרה עליו גזירת מיתה. ובשמעו זאת, נטל את בנו יחידו, ר' אלעזר,
13 והסתתר עמו במערה, ושם למדו תורה במשך כל זמן שהותם במערה.
- 14 ועל-ידי-זה, הנה לא זו בלבד שסוף-כל-סוף בטלה הגזירה,
15 - נוסף על המובן מאליו (כמסופר בגמרא ובוהר שם), שבהיותם במערה, סיפק הקדוש-ברוך-הוא
16 את פרנסתם ואת הדרוש להם ללא טרחא -
- 17 אלא גם לאחרי כן, בצאתם מן המערה - נעשו מנהיגי ישראל בדורם ובדורות שלאחריהם, וסייעו
18 לבני-ישראל, הן בגשמיות, בעניני פרנסה, והן ברוחניות, לידע כיצד להתנהג בחיי הנשמה ובחיי היהדות.
- 19 ד. הנהגה זו מהוה גם סלילת דרך עבורנו, ומלמדת אותנו כיצד עלינו להתנהג בזמננו:
20 הקב"ה הצליח ובירך אותנו שחיים אנו בתקופה ובמדינה שבה אין גזירות בכלל, ובפרט גזירת מיתה
21 חס-ושלום; אבל קיימת אחת מהגזירות העיקריות - גזירת היצר הרע, שרצונו להפריד את בני-ישראל ולא
22 להניח להם להתאחד עם חיים של יהודי, שהיא התורה, "חינו ואורך ימינו"⁵, בחפשו דרכים שונים
23 ואמתלאות שונות, כיצד להחליש ולקרר ולנתק את היהודי, חס-ושלום, מהתורה ומצוותיה.
- 24 וזהו הלימוד שצריך ללמוד ולומד כל אחד מאתנו מהסיפור אודות חייו של רשב"י ובנו, שהיה גם
25 תלמידו:
- 26 אם רק ישנו חשד ומחשבה, שהיצר הרע רוצה לגזור עליו גזירה כדי להחליש את התקשרותו עם
27 התורה והמצוות - הרי העצה הראשונה והיחידה לכך היא, לקבוע זמן בכל יום להסתגר ב"מערה",
28 דהיינו, להיבדל מהיצר הרע ומכל הענינים הקשורים עמו, ולהתקשר עם לימוד התורה, ללמוד תורה
29 בהתמדה ושקידה.
- 30 אין נפקא-מינה באיזו סביבה הוא נמצא, באיזה בית-ספר או מוסד הוא לומד, במה היא התעסקותו,
31 ואם הוא קטן או גדול; תמיד עושה היצר הרע את מלאכתו - לנסות לנתק חס-ושלום את היהודי מחייו
32 האמיתיים. וכאמור, העצה היחידה והבטוחה לזה היא - לקבוע בכל יום זמן מסויים שבו מסתגר ב"מערה",
33 יחד עם בנו, תלמידיו ומושפעיו, ולומדים תורה.
- 34 ואז בטוח הוא שהקדוש-ברוך-הוא ימציא לו את פרנסתו ואת הצטרכויותיו, ובנוגע לילדים -

(3) שבת לג, ב.

(4) ראה שערי זהר לשבת שם. וש"נ.

(5) נוסח ברכת אהבת עולם, ע"פ ל' הכתוב נצבים ל, כ.

(1) או"ח תצ"ג ס"ב.

(2) ראה זח"ג רפז, ב. פ"ח ע"ח ע"פ פ"ז. מ"ח מס' אייר

סיון פ"ו מ"ד.

1 שהקדוש־ברוך־הוא יעניק להם בריאות והצלחה בכל עניניהם, כפי שהיה בנוגע לרשב"י ור' אלעזר
2 בהיותם במערה.
3 ועוד זאת, זמן זה שאדם מקדיש ללימוד התורה, מהוה הכנה אמיתית וראויה בנוגע להזמן שלאחרי־זה
4 - שבבוא הזמן יתפוס את מקומו בתור מנהיג ומורה־דרך בסביבתו (נוסף לכך שהוא מנהיג ובעל־הבית
5 אמיתי על עצמו, ולא באופן שהיצר הרע מנהיג אותו), ובאופן שמנהיגותו בסביבתו גדלה ומתרחבת
6 יותר.
7 ה. ויהי רצון שיקויים מה שכתוב בפרשת השבוע: "בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה"⁷, ואזי
8 "ונתתי גו'" - שהקדוש־ברוך־הוא יעניק את כל הברכות בכל המצטרך,
9 ויצליחו שהילדים הקטנים יגדלו הן בגשמיות והן ברוחניות, ויגרמו נחת יהודי אמיתי להוריהם,
10 וההורים שיחנכו את ילדיהם באופן זה - יזכו ל"חיינו ואורך ימינו", חיים טובים וארוכים, חיים של נחת
11 מעצמם ומכל אלו שמסביבם,
12 ועד שיבוא משיח צדקנו,
13 - שעד אז, הבטיח רשב"י, שבצירוף עם עוד אחדים, יפטור "את כל העולם כולו מן הדין כו' מיום
14 שנברא העולם ועד סופו"⁸ -
15 ויוליכנו לארצנו הקדושה, בגאולה האמיתית והשלימה, במהרה בימינו אמן.

בס"ד. שיחת שבת בהר־בחוקותי, מברכים החודש סיון, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

16 א. ספירת העומר - שייכת הן לחג הפסח והן לחג השבועות, ומקשרת ביניהם, כמודגש בכך
17 שהתחלת הספירה היא "ממחרת השבת", "ממחרת יום־טוב"¹ (יום ראשון של חג הפסח), וביום
18 החמישים חוגגים את חג השבועות ("שהכתוב לא תלה חג הזה .. בכמה ימים לחודש, רק בחמישים
19 לעומר"²).
20 אבל אף־על־פי־כן, מובן ופשוט, שעיקר ענין ספירת העומר הוא הכנה לקבלת התורה בחג השבועות
21 (יותר מהשייכות לחג הפסח).
22 וכמו שכתב הר"ן³: "בהגדה .. אמרו בשעה שאמר להם משה תעבדון את האלקים על ההר הזה"⁴,
23 אמרו לו ישראל, משה רבינו, אימתי עבודה זו. אמר להם, לסוף חמישים יום, והיו מונין כל אחד ואחד
24 לעצמו, מכאן קבעו חכמים לספירת העומר .. מחשבין נ' יום לשמחת התורה כמו שמנו ישראל באותו
25 זמן" - שמזה מובן, שעיקר ענין הספירה היא ההשתוקקות למתן־תורה, וזוהי ההכנה לקבלת התורה.
26 ב. והענין בזה:
27 בספירת העומר יש שבעה שבועות - כנגד שבעת המדות, שבהם בא לידי ביטוי כללות חיי האדם
28 הקשורים עם ענין המדות והרגש הלב, ומהם נמשך במחשבה דיבור ומעשה [ועד שאפילו ענין המוחין
29 קשור עם ענין המדות, שלכן אמרו רז"ל⁵ "לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ", שכן, במקום
30 שלבו חפץ, יצליח יותר בלימודו, כיון שמדות פועלים גם על המוחין⁶], וכן הוא בנוגע לכללות ישראל,

(2) שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד ס"א.

(3) סוף פסחים.

(4) שמות ג, יב.

(5) ע"ז יט, א.

(6) ראה גם תורת מנחם - התוועדות חמ"ג ס"ע 138 (ואילך)

(6) ר"פ בחוקותי.

(7) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(8) סוכה מה, ב. ב"ר פל"ה, ב. וראה שערי זהר לסוכה וב"ר

שם.

(1) אמור כג, טו ובפרש"י.

1 כמבואר⁷ בענין "חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה"⁸, דקאי על כנסת ישראל, שכלולה משבע
2 דרגות, וכמבואר ב'לקוטי תורה'⁹ על הפסוק¹⁰ "בהעלותך את הנרות גו' יאירו שבעת הנרות", ש"כללות
3 נשמות ישראל נקראת מנורה, ויש בה בחינת ז' נרות שהם ז' מדרגות בעבודת ה', יש עובד מאהבה וכו'
4 - כל שבעת המדות.

5 [ולהעיר, שכשם שישנו הענין דמספר שבע באדם, שנקרא "עולם קטן"¹¹, נקבע כן גם בעולם - שישנם
6 שבעת ימי השבוע, כולל גם יום השבת, החל מ"שבת בראשית", עליו נאמר¹² "ויכל אלקים ביום השביעי
7 מלאכתו גו'", וכפי שמפרש רש"י (מדברי המדרש¹³) "מה היה העולם חסר מנוחה באת שבת באת מנוחה,
8 כלתה ונגמרה המלאכה", והיינו, שיום השבת השלים את כללות ענין בריאת העולם, וכן הוא בכל
9 השבתות של כל השנה, שכולם נקראים בשם "שבת בראשית"¹⁴].

10 ובנוגע לז' המדות, שבהם צריך להיות בירור הרע וכו', בתור הכנה לקבלת התורה - לא מספיק
11 הבירור באופן כללי ובאופן מקיף, אלא הבירור צריך להיות באופן של עבודה פנימית ופרטית ועד לפרטי
12 פרטיות (ועל-דרך המבואר בשער היחוד¹⁵ שלא די בהתבוננות כללית, אלא יש צורך בהתבוננות פרטית
13 כו'), והיינו, כפי שכל מדה כלולה מכל שבעת המדות, שבע פעמים שבע, שזוהי העבודה במשך מ"ט
14 ימי ספירת העומר, וזוהי ההכנה לקבלת התורה שנעשית לפי אופן העבודה בספירת העומר.

15 והרי ענין ספירת העומר שייך לכל אחד מישראל, כדברי הגמרא¹⁶: "וספרתם לכם¹, שתהא ספירה
16 לכל אחד ואחד" (שכל אחד חייב לספור), והיינו, שאין זה כמו מה שכתוב בפרשת השבוע¹⁷ "וספרת
17 לך שבע שבתות שנים גו'", שחייב הספירה הוא על בית דין ("אבית דין קאמר להו רחמנא"¹⁸),
18 מה-שאיין-כן בספירת העומר החיוב הוא על כל אחד, וגם בזמן שאין בית המקדש קיים¹⁹; ועל-ידי-זה
19 נעשית אצל כל אחד ואחד מישראל ההכנה לקבלת התורה.

20 ג. ובספירת העומר גופא - כמו בכל ענין - ישנו עצם הענין, ולאחרי-זה ישנו גם הסך-הכל בנוגע
21 לפועל:

22 עד ל"ג בעומר ישנו עצם הענין דספירת העומר - בירור עצם המדות, שעיקרם הם חמשת המדות
23 מחסד עד הוד (בלשון הקבלה: חמשה מדות אינון²⁰, ובהם כלולים גם יסוד ומלכות), ובהוד גופא - עד
24 להוד שבהוד; ולאחרי ל"ג בעומר ישנו הסך-הכל מכל מה שפעלו עד עתה בהכנה למתן-תורה באופן
25 שיומשך ויבוא בפועל, שזהו ענינם של המדות שלאחרי הוד - יסוד ומלכות.

26 וכיון ש"לא ברא (הקדוש-ברוך-הוא) דבר אחד לבטלה"²¹, הרי מובן, שכן הוא גם בנוגע לענינו של
27 ל"ג בעומר, שבו נפעל עיקר הענין דספירת העומר, שבוודאי אין זה לבטלה, כך, שבל"ג בעומר מתחיל
28 כבר הענין דמתן-תורה.

29 ד. ובפרטיות יותר:

30 (א) בל"ג בעומר פסקו תלמידי רבי עקיבא למות²².

31 והענין בזה - כידוע²³ שענין המיתה הוא מצד החסרון בענין החכמה, שהרי "החכמה תחיה"²⁴, והרי

15 לאדהאמ"צ - בתחלתו, ובפ"ד.

16 מנחות סה, ב (ובפרש"י).

17 בהר כה, ח.

18 תוד"ה וספרתם - מנחות שם.

19 ראה שו"ע אדה"ז או"ח דסתפ"ט. וש"נ.

20 ראה זח"ג רנד, א. הובא במאמרי אדה"ז הנחות הר"פ

ריש ע' נו. וראה גם סה"מ תרצ"ב ס"ע ססד. וש"נ.

21 שבת עז, ב.

22 מאירי יבמות סב, ב (בשם הגאונים). טושו"ע (ואדה"ז)

או"ח סתצ"ג ס"ב (ס"ה).

23 ראה תו"א תצוה (בהוספות) קי, ד. ובכ"מ.

24 קהלת ז, יב.

הערה 7. וש"נ.

7 ראה או"ח להה"מ סת"ד (ק, ב). אוה"ת לך לך (כרך ד)

תרפג, א. חנוכה (כרך ה) תתקלא, א. בהעלותך ע' שכב. סה"מ

תל"ד ע' רלו. תרע"ח ע' שמג.

8 משל ט, א.

9 ר"פ בהעלותך (כט, ג).

10 ר"פ בהעלותך (ח, ב).

11 תנחומא פקודי ג. ועוד.

12 בראשית ב, ב.

13 ראה ב"ר פ"י, ט.

14 פרש"י משפטים כג, יב. פרשתנו (בהר) כה, ב (הובא לקמן

ס"ו). ועוד.

1 אמיתית ענין החכמה הוא ענין התורה - חכמתו (ורצונו) יתברך. וכיון שבל"ג בעומר נעשה הענין
 2 דמתן-תורה, ענין החכמה, הרי זה פעל שפסקו למות.
 3 ומוכן, שענין זה פועל ונמשך גם בימים שלאחרי ל"ג בעומר, שלכן יש דעה בשולחן-ערוך²⁵ שמל"ג
 4 בעומר ואילך נפסק ענין האבילות שבימי ספירת העומר. ואף שאין נוהגין כן²⁶, הרי זוהי דעה שבאה
 5 בגלוי באופן של הכנה והשגה בתורה, ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים"²⁷, אלא שהתורה על הרוח הדבר²⁸,
 6 ולא אצל כולם יכול הדבר להתקבל באופן שיחדור את הגשמיות ויומשך בגלוי בפועל, אבל בודאי שכן
 7 הוא בפנימיות וברוחניות.
 8 (ב) ל"ג בעומר הוא יום ההילולא של רשב"י, יום שמחתו²⁹, שבו גילה גילויים נעלים ביותר בפנימיות
 9 התורה (כמסופר ב'אידרא זוטא'³⁰), והיינו לפי שבל"ג בעומר מתחיל כבר הענין דמתן-תורה.
 10 ומוכן, שאין זה גילוי שהיה רק בשביל ל"ג בעומר, ונסתלק לאחרי-זה, אלא זהו גילוי שנמשך גם
 11 לאחרי-זה, כי אף-על-פי שרשב"י צוה להעלים את הסודות שגילה אז, באמרו: "ר"א יכתוב .. ושאר
 12 חבריאי ירחשון בלבייהו", מכל-מקום, הא גופא שסודות התורה נאמרו אז בדיבור, הרי זה ענין של
 13 גילוי,
 14 - וכידוע מה שכתב רבינו הזקן³¹ אודות המגיד, ש"היה נוהג כשנפלה לו איזה השגה במוחו היה
 15 אומרה בפה, אף שלא יבינו השומעים כל-כך .. ככדי להמשיך את ההשגה .. בזה העולם .. על-ידי-זה
 16 שמדברה בצירופי אותיות הדיבור כו'", והיינו, שהדיבור כשלעצמו הוא ענין של גילוי, והחסרון הוא רק
 17 מצד המקבל, אבל מצד הנותן נפעלו כבר כל הענינים -
 18 ובפרט לאחרי שנמשכו בלבו של התלמיד, ועד שבאו גם בכתב, שזהו ענין של מעשה בעולם העשיה,
 19 הרי בודאי שזהו גילוי שנמשך גם בימים שלאחרי-זה.
 20 ה. ובעמדנו לאחרי ל"ג בעומר, ובפרט ביום השבת שלאחריו, שבו נעשית העליה והשלימות בכל
 21 עיני ל"ג בעומר³² - כבר נשלמו כל עיני ההכנה למתן-תורה, ומתחיל כבר הענין דמתן-תורה, כולל
 22 ובמיוחד הגילוי דפנימיות התורה.
 23 ובפרט בדורנו זה, דרא דעקבתא דמשיחא, אשר כדברי רשב"י³³ הנה אפילו "רביא" ילמדו פנימיות
 24 התורה.
 25 ובהמשך לזה יהיה גם בחג השבועות הגילוי של פנימיות התורה - כידוע הפתגם³⁴ שלא יהיה עוד
 26 הפעם מתן-תורה, אלא יהיה הגילוי דפנימיות התורה ("טל אורות", טל תורה ואור תורה כו'³⁵), ועד
 27 לתכלית השלימות בזה - בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
 28 ועל-פי דברי רשב"י "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין"³⁶, הרי זה "דור זכאי"³⁷, ובמילא,
 29 בא משיח, וגואל את כל בני-ישראל בגאולה האמיתית והשלימה, באופן ד"ואולך אתכם קוממיות"³⁸,
 30 במהרה בימינו.

* * *

31 ו. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו³⁹, "שבת לה', לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית",

(25) ראה שו"ע אדה"ז שם. וש"נ.
 (26) ראה נטעי גבריאל הל' פסח ח"ג פמ"ח ס"ז. וש"נ.
 (27) עירובין יג, ב. וש"נ.
 (28) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.
 (29) ראה פע"ח שער ספה"ע פ"ז. מ"ח מס' אייר סיון פ"ו מ"ד.
 (30) זח"ג רפז, ב ואילך.
 (31) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תסד. וש"נ.
 (32) ראה לקו"ת פרשתנו (בהר) מא, א. ובכ"מ.
 (33) זח"א קית, א.
 (34) ראה סה"מ תרכ"ו ע' שכו. תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג. ע' תקמו. תער"ב ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"א ע' קסז. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57. ועוד.
 (35) ראה אג"ק חכ"ב ע' צז בהערה ד"ה טל תורה. וש"נ.
 (36) סוכה מה, ב.
 (37) ראה סנהדרין צח, א.
 (38) פרשתנו (בחוקותי) כו, יג.
 (39) בהר כה, ב.

1 - שאין כוונת רש"י לפרש שהשביתה צריכה להיות לשם קיום מצות הקדוש-ברוך-הוא, ולא בשביל
2 מנוחת האדם⁴⁰ או השדה, אלא לפרש הלימוד מהיתור דתיבת "שבת" (דלכאורה הוה-ליה-למימר "ושבתה
3 הארץ לה"), שהשביתה לשם ה' דשמיטה צריכה להיות באותו אופן דשביתה שבת בראשית - שביתה
4 לזכר מעשה בראשית, שנברא העולם בששה ימים וביום השביעי שבת (מה-שאינ-כן ב'תורת כהנים': "כשם
5 שנאמר בשבת בראשית שבת לה' כך נאמר בשביעית שבת לה'" - שכשם שאין (מן התורה) דין תוספת
6 בשבת בראשית⁴¹, כמו כן אין דין תוספת בשביעית).

7 ועל-פי-זה יובן פירוש רש"י בפרשת משפטים⁴², "אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית
8 ממקומה, שלא תאמר הואיל וכל השנה קרויה שבת, לא תנהוג בה שבת בראשית" - כי, אף שכל ימות
9 השנה הם זכר למעשה בראשית, הרי השביתה היא רק ממלאכות השדה, ולכן יש צורך גם בהשביתה
10 דשבת שהיא מכל המלאכות, ויש בה גם מצוות חיוביות.

11 וההוראה בעבודה בנוגע להמשכת "שבת לה'" דשנה השביעית⁴³ גם בעניני העולם⁴⁴ -

12 הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק י"ב עמוד 108 ואילך.

* * *

13 ז. מאמר דיבור-המתחיל אם בחוקותי תלכו וגו'.

* * *

14 ח. על הפסוק⁴⁵ "ונתתי שלום בארץ",

15 - שזוהי הנקודה של כל הברכות שבהתחלת פרשת בחוקותי, עד "והתהלכתי בתוכם"⁴⁶, ב' הליכות,
16 מלמעלה למטה ומלמטה למעלה⁴⁷, וכן הענין ד"ואולך אתכם קוממיות"³⁸, ב' קומות⁴⁸, שהרי חיבור של
17 ב' ענינים הוא ענין השלום⁴⁹, "שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה"⁵⁰, וזהו עיקר ענין התורה,
18 כמו שכתב הרמב"ם⁵¹ ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר⁵² דרכיה דרכי נועם וכל
19 נתיבותיה שלום" -

20 ישנו פירוש רש"י שלכאורה הוא פשוט ביותר, אבל באמת הרי הוא מוקשה בכל תיבה מתחילתו ועד

21 סופו, היפך ענין השלום!...

השבוע (בחוקותי כו, לד): "אז תרצה הארץ את שבתותי", וזוה
מובן, ש"ע"י קיום ענין השביעית באה הגאולה, ע"י משיח צדקנו.
44 ובאופן שעוד לפני התחלת העבודה בעניני העולם
יודעים שהעיקר והתכלית הו"ע ד"שבת לה'" (כי "סוף מעשה
במחשבה תחילה"), שלכן אמרה תורה: "כי תבואו אל הארץ גו'
אזי מיד) ושבתה הארץ שבת לה' (ואח"כ) שש שנים תזרע שדך
וגו'" (ריש פרשתנו (בהר). וראה לקו"ט שם), וטעם הדבר - כי
לי הארץ" (שם כה, כג).

45 פרשתנו (בחוקותי) כו, ו.

46 שם, יב.

47 ראה ד"ה והתהלכתי בתוכם דש"פ בחוקותי תשכ"ב

(תורת מנחם - התוועדויות חל"ג ע' 417 ואילך). וש"נ.

48 ב"ב עה, א. וש"נ. וראה גם שיחת ש"פ בהו"ב, מבה"ח

סיון תשכ"ד ס"ח (תורת מנחם - התוועדויות חל"ט ע' 440
ואילך). וש"נ.

49 ראה תניא אגה"ק סוס"ל. ובכ"מ.

50 סנהדרין צט, ב.

51 סוף הל' חנוכה.

52 משלי ג, יד.

40 ופשיטא - לא בגלל שמתעצל לעבוד, ובלשון הגמרא
(פסחים נא, ב): "כמה בטלני הוי בשוקא".

41 וגם להדעות שתוספת שבת היא מן התורה, כמובא גם

בשו"ע אדה"ז (או"ח סרס"א ס"ד. סתר"ח ס"א (וראה הנסמן

בלקו"ט חיי"ט ע' 58 הערה 20)) - הרי מובן שה"תוספת" אינה

כמו יום השבת עצמו. ובפרט לפי הסברא (ראה לקו"ט שם הערה

29. וש"נ) ש"תוספת" הו"ע כללי - הוספה בכל ענין של קדושה,

ואין זה קשור עם קדושת השבת דוקא (וע"ד החקירה בנוגע

ל"לפני עור", ו"חצי שיעור", אם זה ענין כללי בכל האיטורים

בשנה, או שבא בהמשך לאיטור פרטי זה (ראה לקו"ט חל"ט ע'

184. תורת מנחם - התוועדויות חכו"ו ע' 30. וש"נ).

42 כג, יב.

43 שענינה ברוחניות ישנו בכל התוקף גם עתה, כמו בזמן

שביהמ"ק ה' קיים, שהרי גוים אינם יכולים לפגוע ברוחניות,

וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ)

שהנשמה איננה בגלות כו'.

וע"י שישנו ענין השביעית בעבודה, פועלים את ענין הגאולה

- שהרי "גלות בא לעולם.. על שמיטת הארץ" (כמ"ש בפרקי

אבות שלומדים ביום הש"ק הוה (פ"ה מ"ט), וכמ"ש בפרשת

1 רש"י מפרש: "ונתתי שלום" - "שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום, תלמוד
2 לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ, מכאן שהשלום שקול כנגד הכל, וכך הוא אומר עושה שלום
3 ובורא את הכל".

4 ואינו מובן:

5 (א) מה שכתוב "ונתתי שלום" - מובן בפשטות בפשוטו של מקרא, והכל מודים ש"שלום" הוא ענין
6 של ברכה כמו כל הברכות, ואם כן, מה הוקשה לרש"י בפשוטו של מקרא, שלכן הוצרך לפרש פסוק
7 זה, ולא עוד אלא לפרש שענין השלום אינו ברכה בפני עצמה, אלא רק דבר טפל למאכל ומשתה שיהיו
8 כדבעי?

9 (ב) מה שכתב רש"י "הרי משתה" - הרי לכאורה לא נזכר בפסוק ענין של "משתה"?

10 (ג) מה שכתב רש"י "מכאן שהשלום שקול כנגד הכל" - מהי ההוכחה "מכאן"; ומה נוגע בפשוטו
11 של מקרא כאן לומר ש"השלום שקול כנגד הכל", ולא רק ברכה כמו כל שאר הברכות שנימנו בפרשה?

12 (ד) כיון ש"מכאן שהשלום שקול כנגד הכל", למה הוצרך רש"י להוסיף "וכן הוא אומר כו"?

13 (ה) מהי הראיה ממה שכתוב "עושה שלום ובורא את הכל", בה בשעה שבפסוק⁵³ נאמר "עושה שלום
14 ובורא רע" (כקושיית המפרשים⁵⁴), ואף שבתפילה אומרים "עושה שלום ובורא את הכל", משום "לישנא
15 מעליא" (כדברי הגמרא⁵⁵) - הרי לכאורה אי אפשר להביא ראיה מ"לישנא מעליא" ש"השלום שקול כנגד
16 הכל"?

17 ט. ויובן בהקדים - שבפירושו זה שמביא רש"י מתורת כהנים, מוסיף רש"י כמה תיבות שאינם ב'תורת
18 כהנים' (אף שבדרך כלל מקצר רש"י ומביא מ'תורת כהנים' רק מה שנוגע לפשוטו של מקרא): "תלמוד
19 לומר אחר כל זאת כו", ומזה מובן, שבתפילה אלו מודגש הקושי בפשוטו של מקרא בפסוק זה:
20 כאשר הבן חמש למקרא לומד את הפסוק "ונתתי שלום בארץ" - אינו מבין: מדוע נאמר פסוק זה
21 כאן, באמצע הענין, דלכאורה, כיון שזוהי ברכה כללית, היה צריך להיות מקומה בתחלת הענין או בסוף
22 הענין, ולא באמצע הענין?

23 בשלמא מה שכתוב⁵⁶ "וישבתם לבטח בארצכם" - שייך וקשור למה שכתוב⁵⁶ "ואכלתם לחמכם
24 לשובע", היינו, שהאכילה תהיה מתוך מצב רוח טוב ("א גוטע שטימונג"), מתוך שלוה, ללא מורא כו';
25 אבל מה שכתוב "ונתתי שלום בארץ" - לכאורה אין מקומו כאן.

26 ומפרש רש"י הטעם ש"ונתתי שלום בארץ" נאמר כאן, "אחר כל זאת": "שמא תאמרו הרי מאכל
27 והרי משתה, אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ", ולכן לא נאמר
28 בהתחלת הענין כו', שאז היה אפשר לפרש שענין השלום הוא ברכה בפני עצמה, אלא דוקא כאן, "אחר
29 כל זאת", כיון שהכוונה היא לענין השלום שבו תלויים גם כל פרטי הענינים שנימנו לפני-זה, כיון ש"אם
30 אין שלום אין כלום".

31 י. ורש"י כותב "הרי מאכל והרי משתה":

32 לכאורה אפשר לומר, שענין ה"משתה" נכלל במה שכתוב "ואכלתם לחמכם לשובע", על-פי דברי
33 הגמרא במסכת ברכות⁵⁷ "ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיה".

34 אבל, אף שזוהי המצאה טובה ("א גוטער איינפאל"), הרי פירושו רש"י הוא לבן חמש למקרא שעדיין
35 לא למד את דברי הגמרא הנ"ל,

36 - ויתכן שגם ה"מלמד" לא יודע את דברי הגמרא, כיון שלמד זאת זמן רב לפני שנעשה "טיטשער",
37 וכבר שכח⁵⁸ ... -

(57) מט, ב.

(58) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר (בכת-שחוק), שהסיבה לכך ששכח, היא, בגלל שנעשה "טיטשער", ואילו ה' נשאר "מלמד", ה' זוכר!

(53) ישע"י מה, ז.

(54) שפתי חכמים. צדה לדרך. ועוד.

(55) ברכות יא, ריש ע"ב.

(56) פרושתו שם, ה.

- 1 ולכן, הרמז על ענין ה"משתה" בכתוב "ואכלתם לחמכם לשובע", הוא ענין של פלפול, ואינו שייך
2 לבן חמש למקרא שלומד ב"חדר".
- 3 ובכן:
- 4 ענין ה"משתה" נזכר במ"ש "בציר" ("והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג גו" 56) - שהרי הבן
5 חמש למקרא למד כבר בפרשת בהר⁵⁹ "את ענבי נזירך לא תבצור", היינו, ש"בציר" הוא בענבים שמהם
6 עושים משקה של יין, וזהו ענין ה"משתה", דקאי (לא על שתייה סתם, אלא) על שתיית יין, כלשון
7 הכתוב⁶⁰: "משתה היין", וכפי שמצינו ב'שולחן ערוך'⁶¹ שהחויב ד"משתה ושמתה"⁶² קשור עם שתיית
8 יין דוקא.
- 9 יא. אמנם, על-פי-זה נמצא שענין השלום אינו אלא דבר טפל ל"מאכל ומשתה", ולכאורה, גם ילד
10 שלומד ב"חדר" יודע ש"שלום" הוא ענין עיקרי; הוא עדיין לא יודע אודות מלחמות גדולות, אבל הוא
11 יודע אודות ענין השלום ביחס לשלילת ריב בין חבריו... ואיך אפשר לומר שזהו רק ענין טפל?
12 ולכן ממשיך רש"י לבאר גודל חשיבות ענין השלום - "מכאן שהשלום שקול כנגד הכל":
- 13 אם ענין השלום הוא רק לצורך המאכל והמשתה - היה הכתוב צריך לומר "ונתתי שלום בארץ" מיד
14 לאחרי "ואכלתם לחמכם לשובע"; או יתירה מזה, שהכתוב לא היה צריך לומר זאת כלל, כיון שענין זה
15 נכלל כבר במה שכתוב לפני-זה "וישבתם לבטח בארצכם"?
- 16 ולכן, "מכאן" - ממה שנאמר כאן "ונתתי שלום בארץ" בהוספה על מה שכתוב לפני זה "וישבתם
17 לבטח בארצכם" - "שהשלום שקול כנגד הכל", גם כנגד "וישבתם לבטח בארצכם"⁶³.
- 18 יב. אך רש"י לא מסתפק בהוכחה זו, אלא מוסיף "וכן הוא אומר כו":
19 ממה שכתוב כאן "ונתתי שלום בארץ" בהוספה על "וישבתם לבטח בארצכם", לא מוכח עדיין
20 ד"השלום שקול כנגד הכל", כיון שיש מקום לומר ש"ונתתי שלום בארץ" אינו ענין נוסף, אלא נתינת
21 טעם: "וישבתם לבטח בארצכם" - בגלל ש"ונתתי שלום בארץ".
- 22 ולהעיר, שבאמת אי אפשר לומר כן, כי לפי פירוש זה: (א) היה צריך להיות סדר הכתובים להיפך:
23 "ונתתי שלום בארץ (ולכן) וישבתם לבטח עליה", (ב) שני ענינים אלו היו צריכים להיות בפסוק אחד;
24 וכיון שתחילה נאמר "וישבתם לבטח בארצכם", ולאחרי-זה "ונתתי שלום בארץ", ובפסוק בפני עצמו,
25 ולא עוד אלא שביניהם ישנו ההפסק ד"שני" (כשקורין פרשת בחוקותי בפני עצמה), כך, שהם בודאי
26 שני פסוקים בפני עצמם, שהרי מפסיקים ביניהם בברכת התורה, על-כרחך צריך לומר, שהם ב' ענינים
27 שונים.
- 28 אבל, זהו ענין של פלפול שאינו מוכרח אצל ילד שלומד ב"חדר", ומה גם שאינו יודע אודות הכלל ש"כל
29 פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה"⁶⁴, ולכן יכול לפרש בפשטות ש"ונתתי שלום בארץ" הוא
30 המשך ונתינת טעם ל"וישבתם לבטח בארצכם", ובמילא, בטלה הראיה מכאן ש"השלום שקול כנגד הכל".
- 31 יג. ולכן מוסיף רש"י "וכן הוא אומר עושה שלום ובורא את הכל":
32 כוונת רש"י אינה לפסוק בישעיה (כפי שטענו וצינינו המדפיסים) - שהרי בפסוק נאמר "ובורא רע" -
33 אלא כוונתו היא ללשון "עושה שלום ובורא את הכל" שאומרים בנוסח התפילה שתיקנו אנשי כנסת
34 הגדולה (כפי שאומר גם הבן חמש למקרא בכל יום, ויודע גם פירוש המילות).
- 35 וכיון שמשבחים את הקדוש-ברוך-הוא בשני ענינים אלו, "עושה שלום ובורא את הכל", הרי מובן,
36 ש"שלום" ו"הכל" שוים - "השלום שקול כנגד הכל".

לגבי "וישבתם לבטח בארצכם" - אם החילוק הוא בין המקום
המסויים שבו יושבים בארץ לכל הארץ כולה, בין ענין כללי בכל
הארץ לענין שיהיה נרגש אצל כאו"א בפרטיות, או בין ידיעה
לראי' במוחש (המו"ק?).

(64) מגילה כב, א. וש"נ.

(59) כה, ה.

(60) אסתר ז, ח.

(61) או"ח סתרצ"ה.

(62) שם ט, יד"ה. שם, כב.

(63) לא זוכרים פרטי הביאור בהוספה ד"ונתתי שלום בארץ"

עד כאן - הביאור בפירוש רש"י בפשטות הכתובים; ונוסף לזה ישנם גם ענינים על דרך הרמז והדרוש
כו', ועד ל"יינה של תורה", כפי שיתבאר לקמן.

* * *

יד. ישנו דיוק נוסף בפירוש רש"י - שנקט הלשון "שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה", דלכאורה
היה רש"י צריך להשתמש בלשון הפסוק, "ואכלתם לחמכם", או "דיש" ו"בציר", ומהו הדיוק "הרי
מאכל והרי משתה"?
ויש לומר הביאור בזה - בפנימיות הענינים:

החילוק בין אכילה (מאכל) לשתייה (משתה) הוא - שבאכילה נשאר המזון במקום אחד, ופעולת
השתייה היא להוליך את המזון מהמקום המרכזי לכל רמ"ח אברי הגוף.⁶⁵

וענינו בעבודה - על-פי המבואר ב'לקוטי תורה'⁶⁶ בפירוש הפסוק⁶⁷ "אכלו רעים שתו ושכרו דודים"
- שאכילה קאי על לימוד התורה, כמו שכתוב⁶⁸ "ותורתך בתוך מעי", ושתייה קאי על קיום המצוות,
והיינו, שלימוד התורה מצד עצמו יכול להיות באופן שישאר במוח האדם (כמו המזון שנשאר במקומו),
אך על-ידי המצוות בא הלימוד (לא רק במחשבה ודיבור, אלא גם) במעשה בפועל, וכפי שמפרש רש"י
מה שכתוב בפרשתנו⁶⁹ "ואת מצוותי תשמרו", "הוו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים"; ובזה גופא
ישנו הענין דשתיית יין ("משתה"), "המשמח אלקים ואנשים"⁷⁰, שזה מורה על גילוי אלקות.

וזהו "שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום":

יכול להיות מעמד ומצב שיש ליהודי הן לימוד התורה והן קיום המצוות, ואף-על-פי-כן, "אין שלום"
- בין נפש האלקית לנפש הבהמית⁷¹, ובמילא - טוען הוא - "אין כלום"!

מיהי התועלת - טוען הוא - במאכל (לימוד התורה) ובמשתה (קיום המצוות), בה בשעה שנמצא תמיד
במעמד ומצב של יראה מהיצר הרע, ובכל רגע ורגע זקוק הוא לשבועה "תהי צדיק ואל תהי רשע"⁷².

הוא אמנם בדרגת הבינוני, ש"לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם"⁷³, וכאשר נופל במוחו הרהור
רע, "דוחהו בשתי ידים... מיד שנזכר שהוא הרהור רע"⁷³, אבל אף-על-פי-כן, היתכן שלאחרי ריבוי
שנים של יגיעה במלחמת היצר ("אזוי פיל יאָרן זיך אָפּגעמוטשעט מיטן יצר הרע"), לא נפטר ממנו
עדיין!?

הוא הגיע כבר לדרגה ש"השיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע גוי", אבל אף-על-פי-כן, כיון
שעדיין צריך להתעסק עם היצר הרע, הרי "אין כלום" - אפילו לא "מחצה", "שליש" או "רביע", היינו,
שמכיר בכך שהוא בדרגת "בינוני", ורק חסרה לו השלימות של מדריגת צדיק, אלא "אין כלום" - כיון
ש"מהותו ועצמותו של הרע הוא בתקפו ובגבורתו... כתולדתו (ש"עיר פרא אדם יולד"⁷⁴)... ואדרבה,
נתחזק יותר בהמשך הזמן שנשתמש בו הרבה באכילה ושתייה ושאר עניני עולם הזה"⁷⁵.

ובלשון רבינו הזקן ב'תניא'⁷⁶: "למה זה ירדו נשמותיהם לעולם הזה ליגע לריק חסוֹשֶׁלֶם להלחם
כל ימיהם עם היצר ולא יכלו לו", וממשיך, "ותהי זאת נחמתם לנחמם כו'", שמזה מובן, שזהו ענין של
יגון שדורש נחמה כו', וכפי שמבאר לפני-זה⁷⁷, ש"אל יפול לב אדם עליו ולא ירע לבבו מאד, גם אם
יהיה כן כל ימיו במלחמה זו, כי אולי לכך נברא, וזאת עבודתו לאכפיה לסטרא-אחרא תמיד. ועל זה

(71) ראה לקו"ת מטות פו, ג ואילך. ובכ"מ.

(72) נדה ל, ב.

(73) תניא פי"ב.

(74) איוב יא, יב.

(75) שם פי"ג.

(76) רפ"ה (מד, א).

(77) פכ"ז (לד, א).

(65) ראה פיהמ"ש להרמב"ם עירובין רפ"ג. הובא בתו"א

משפטים עח, ג. ובכ"מ.

(66) צו טו, ג. שה"ש לב, ג. וראה סה"מ תר"ל ע' טז ואילך.

תרנ"ה ע' כט ואילך. תש"ה ע' 97 ואילך.

(67) שה"ש ה, א.

(68) תהלים מ, ט.

(69) בחוקותי כו, ג.

(70) ס' שופטים ט, יג.

- 1 אמר איוב 'בראת רשעים'⁷⁸.. שיגיע אליהם כמעשה הרשעים במחשבתם והרהורם לבד והם יהיו נלחמים
- 2 תמיד כו'".
- 3 אך טענתו היא: למה עשה ה' כזאת, שגם לאחרי ריבוי עבודה ויגיעה כל-כך, לא יוכל להיפטר מגנש
- 4 הבהמית?! - מוטב שישלחו אותה אל "ארץ גזירה"⁷⁹, ולא יצטרך להתעסק עמה כלל, ולולי זאת, "הרי
- 5 מאכל והרי משתה, (אבל) אם אין שלום אין כלום!"...
- 6 טו. והמענה על זה - "תלמוד לומר.. ונתתי שלום בארץ":
- 7 התורה אומרת ("תלמוד לומר") שאכן סוף-כל-סוף יקויים גם אצלו הענין ד"ונתתי שלום בארץ" -
- 8 שזהו ענין מדריגת הצדיקים, וכדברי רבינו הזקן⁸⁰ ש"ערה עליו רוח ממרום ויזכה לבחינת רוח משרש
- 9 איזה צדיק שתתעבר בו כו'".
- 10 - כיצד יקויים הדבר, הרי זה העסק של הקדוש-ברוך-הוא ("דעם אויבערשטן'ס אַ געשעפט")... אבל
- 11 בנוגע לפועל מבטיח הקדוש-ברוך-הוא: "ונתתי שלום בארץ".
- 12 והדיוק בזה הוא - "ונתתי", אני הוא הנותן, וכמו שנתבאר לעיל במאמר⁸¹ שזהו על-דרך אנכי מי
- 13 שאנכי, דלא אתרמיז בשום אות וקוץ כו', למעלה גם משם הוי', ומצד בחינה זו יכול להיות שיזכה
- 14 לנשמת צדיק, שכן, אף-על-פי ש"בראת צדיקים בראת רשעים"⁷⁸, הרי זה רק מצד ענין הבריאה, ואילו
- 15 הענין ד"ונתתי גו'" הוא למעלה מזה, למעלה מסדר ההשתלשלות כו'.
- 16 טז. אמנם, כל זה אינו אלא "אחזר כל זאת" - לאחרי ש"תאמרו הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום
- 17 אין כלום":
- 18 בפשוטו של מקרא - אין הכרח שיהיה תחילה "מאכל" ו"משתה", ורק לאחרי זה יהיה ענין השלום;
- 19 אבל בעבודת האדם - כדי שיהיה ענין השלום, שזוהי מדריגת צדיק, הרי זה דוקא לאחרי שישנו
- 20 הענין ד"מאכל" ו"משתה", שזהו ענין לימוד התורה וקיום המצוות, ואף-על-פי-כן, לא מסתפק יהודי
- 21 בכך, אלא כאמור לעיל שמתרעם על כך שאינו במדריגת צדיק - "אין שלום",
- 22 - וכמובן בפשטות, שלא יתכן שימלא כל תאוותיו, ואחר-כך יתאונן על כך שאינו במדריגת
- 23 צדיק?!... -
- 24 וטוען "למה עשה ה' ככה", שלאחרי כל עבודתו ויגיעתו לא יוכל להגיע למדריגת צדיק, וענין זה
- 25 נוגע ואיכפת ומפריע לו ("עס עגבערט און באַדערט אים") עד כדי כך שנרגש אצלו ש"אם אין שלום
- 26 אין כלום" - אזי "תלמוד לומר אחזר כל זאת ונתתי שלום בארץ".
- 27 כדי לזכות לנשמת צדיק - הרי זה כמו כל עניני קדושה, שאי אפשר להשיגם בחנם⁸², על-ידי מעשה
- 28 קונדס ("שטיק") ו"קונצין"... אלא מרויחים זאת על-ידי עבודה ויגיעה דוקא. וכן הוא בנדון-דידן: דוקא
- 29 כאשר טוען ותובע, מבלי להתפעל; הקדוש-ברוך-הוא אומר כך וכך, ואילו הוא עושה את שלו... כיון
- 30 שהוא יהודי, ויהודי יכול להגיע לדרגה שלמעלה מהבריאה - שמשם יומשך הענין ד"ונתתי שלום בארץ".
- 31 יז. וממשיך רש"י, "מכאן שהשלום שקול כנגד הכל":
- 32 ענין השלום - שנותנים לו נשמת צדיק - פועל לא רק מכאן ולהבא, אלא "שקול כנגד הכל" - שפועל
- 33 גם למפרע, בנוגע לכל עניני העבודה שלפני זה.
- 34 וכמו בענין התשובה, שנוסף על הפעולה מכאן ולהבא, שנעשה "מרוצה וחביב לפניו יתברך כקודם
- 35 החטא"⁸³, ועוד יותר כו'⁸⁴, פועלת התשובה גם למפרע - ש"זדונות נעשו לו כזכיות"⁸⁵; ועל-דרך-זה
- 36 בנוגע לעבודת התשובה אצל צדיקים, שגם אצלם ישנו ענין התשובה, כפי שמבאר כבוד-קדושת

חמ"א ע' 242. וש"נ.

(83) תניא אגה"ת פ"ב.

(84) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד ואילך.

(85) יומא פו, ב.

(78) ב"ב טז, א.

(79) לשון הכתוב - אחרי טז, כב.

(80) תניא ספ"ד (כ, ב).

(81) פ"ב (תורת מנחם - התועדויות חמ"ו ע' 386). וש"נ.

(82) ראה זח"ב קכה, א. וראה גם תורת מנחם - התועדויות

- 1 מורי־וחמי אדמו"ר בארוכה בשיחה הידועה⁸⁶ בענין "אסורה מכאן להתקרב שם"⁸⁷; וכן הוא בנדון־דידן,
 2 בנוגע לעבודת הבינונים - ש"השלום שקול כנגד הכל", שפועל בכל עניני העבודה שלפני זה.
 3 ורש"י מסיים: "וכן הוא אומר עושה שלום ובורא את הכל", והיינו, שאף־על־פי שבפסוק נאמר
 4 "ובורא רע", באים אנשי כנסת הגדולה, שאינם יכולים לסבול מציאות של רע בעולם, ועושים מה"רע"
 5 - "הכל", ובאופן שאין זה רק "לישנא מעליא", אלא כן היא המציאות באמת, כדמוכח מזה שהלשון
 6 "עושה שלום ובורא את הכל" נקבע בנוסח הברכה, והרי על דבר שקר אי אפשר לברך.
 7 וענין זה - עם היותו תכלית העילוי כו', שייך הוא לכל אחד ואחד מישראל, לא רק צדיק, ולא רק
 8 בינוני, אלא גם מי שנמצא במעמד ומצב שאומרים עליו "הלואי בינוני"⁸⁸, ואפילו מי שנמצא במעמד
 9 ומצב שלמטה מזה, שכן, אצל כל אחד ישנם עתים ורגעים שבהם נמצא במעמד ומצב של צדיק גמור,
 10 וכמו בשעה שלומד תורה מתוך קבלת עול, כי ישראל אורייתא וקודשא־ברוך־הוא כולא חד⁸⁹, ומובן,
 11 שכאשר נעשה "כולא חד" עם אורייתא וקודשא־ברוך־הוא, אזי לא שייך אצלו מציאות של רע, ולכן,
 12 מבלי הבט על מעמדו ומצבו ברגע שלפני זה, יכול להיות עתה צדיק גמור.
 13 ובפרט על־פי המבואר בשער היחוד והאמונה⁹⁰ ענין התחדשות הבריאה בכל רגע, והרי התחדשות
 14 זו היא בשבילו, כדי שיוכל להיות מציאות חדשה כו'.
 15 ובנדון־דידן, שאף־על־פי ש"בורא רע", "בראת רשעים", והיינו, שנגזר עליו "שיגיע אליו כמעשה
 16 הרשעים כו'", ויוכל להיות רק בינוני, ולא צדיק, יש ביכלתו לשנות זאת, ולומר: לא! רצוני להיות
 17 צדיק! ... "וה' יעשה הטוב בעיניו . . (ויערה עליו רוח ממרום ויזכה לבחינת . . צדיק".

*

- 18 יח. בהמשך להמדובר אודות ענין השלום - יש ליתן כבוד לאכסניא⁹¹, ולהזכיר אודות הכינוס של
 19 נשי ובנות חב"ד שמתקיים בימים אלו⁹², שהרי ענין השלום שייך לנשים, כמובן מדברי הגמרא⁹³ על
 20 הפסוק⁹⁴ "וידעת כי שלום אהלך גו'" (כב' הדרשות שבזה), וכמובא בפירוש רש"י שהאשה היא "שלימה
 21 ביראת שמים".
 22 וגם הענין ד"הרי מאכל והרי משתה" קשור עם הנשים - כדברי הגמרא⁹⁵ "במה אשה עוזרתו לאדם
 23 . . אדם מביא חיטין חיטין כוסס (בתמי") . . נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו", היינו, שתפקידה
 24 של האשה היא להכין את המאכל והמשתה שיהיו כשרים, בכלים כשרים וכו', ולפעול על הבית כולו
 25 שיתנהג באופן של שלום כו'⁹⁶.

92 ראה גם מכתב יום א' לסדר ושבתה הארץ שבת לה' שנה
 זו "אג"ק חכ"ד ע' קצח ואילך), ושיחת יום א' פ' במדבר, כ"ה
 אייר (לקמן ע' 407 ואילך) - לכינוס השנתי של נשי ובנות חב"ד.
 93 יבמות סב, סע"ב.
 94 איוב ה, כד.
 95 שם סג, א.
 96 חסר הסיים (המו"ל).

86 סה"ש תש"ב ע' 46 ואילך.
 87 פרש"י שמות ג, ג.
 88 ראה בית רבי ח"ב פ"ח (יד, א) בהערה א. וראה גם תורת
 מנחם - התוועדויות חמ"ג ריש ע' 246. וש"ג.
 89 ראה זח"ג עג, א.
 90 בתחלתו.
 91 ראה ברכות סג, סע"ב.

בס"ד. משיחות ש"פ בהר"ב בחוקותי, מבה"ח סיון ה'תנש"א.

16 ש"ל(עולם) קוראין (פרשת) במדבר סיני קודם
17 עצרת¹¹ (וההתחלה בזה במנחה דיום הש"ק זה),
18 כיון ש"מדבר סיני" (אליו הגיעו בני" בר"ח סיון)
19 הוא המקום הראוי למתן-תורה.

20 ב. ויש לבאר תוכן הענין ד"מדבר סיני"
21 ("מדבר" דייקא¹²) – בשייכות למתן-תורה:

22 "מדבר" – "מקום הפקר" – הוא מקום שאין עליו
23 בעלות, לא בעלות של יחיד, וגם לא בעלות של
24 רבים (כמו "רשות הרבים", רשות שהיא בבעלות
25 הרבים), ובגלל שאין עליו בעלות יכול כל מי שרוצה
26 לבוא ולזכות בו, "כל הרוצה לקבל יבוא ויקבל".

27 ולכאורה, נתינת התורה לבני" היא (לא באופן
28 שהקב"ה הסיר בעלותו מן התורה ("תורתו") והפקירה
29 לכל, היינו, שנעשית כדבר שאין עליו בעלות שכל
30 אחד יכול לבוא ולזכות בו (ע"י פעולה של קנין),
31 אלא) באופן ש"נתן לנו את תורתו", היינו, שהתורה
32 היא בבעלותם של כל בני" (ללא צורך בפעולה של
33 קנין), כל אחד ואחת מישראל, מגדול ועד קטן, עד
34 לקטן שנולד זה עתה¹³, שמצד שייכותו ל"קהלת
35 יעקב", ה"ה יורש הכל¹⁴, כל התורה כולה¹⁵,

1 א. ענינו של ר"ח סיון (שמתברך ביום הש"ק
2 מברכים החודש¹) מפורש בקרא² – "בחודש
3 השלישי גו' ביום הזה (בראש חודש³) באו מדבר
4 סיני":

5 "מדבר סיני" קשור עם מתן-תורה: "סיני" –
6 "משה קיבל תורה מסיני"⁴, ו"מדבר (סיני)" –
7 כדרשת חז"ל⁵ "נתינה במדבר.. במקום הפקר⁶, כל
8 הרוצה לקבל יבוא ויקבל".

9 ולכן, כש"באו מדבר סיני" (בר"ח סיון) –
10 המקום הראוי למתן-תורה – התחיל הענין דמתן-
11 תורה ("מיד אחר ר"ח⁷ התחיל משה להתעסק
12 עמהם בענין קבלת התורה⁸"), ובלשון המדרש⁹
13 "אמר הקב"ה.. הרי השענה שאתן להם את תורת".

14 וענין זה מודגש גם בהקריאה בתורה
15 שבסמיכות למתן-תורה¹⁰ – כידוע הכלל

(1) נוסף על המשכת הברכה דיום השבת על כל ימי השבוע
– "מיני" מתברכין כולהו יומין" (ראה חז"ב סג, ב. פת, א).

(2) יתרו יט, א.

(3) פרש"י עה"פ (משבת פו, ב): "כתיב הכא ביום הזה באו
מדבר סיני, וכתיב התם החודש הזה לכם ראש חדשים, מה להלן
ר"ח אף כאן ר"ח".

(4) אבות רפ"א.

(5) יל"ש עה"פ (רמז ערה). וראה גם במדבר"ר פ"א, ז: "במדבר
.. חנם לכל באי העולם".

(6) נוסף על הלימוד שהאדם צריך להיות "כמדבר" – אם
משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו תלמודו מתקיים
בידו" (עירובין נד, א), "כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא
מופקר לכל תורה ניתנה לו במתנה" (נדרים נה, סע"א), "כל מי
שאינו עושה עצמו כמדבר הפקר אינו יכול לקנות את החכמה
והתורה" (במדבר"ר שם), "מי מקיים את התורה מי שמשים עצמו
כמדבר ומפליג עצמו מן הכל" (שם פי"ט, כו. תנחומא חוקת כא).
וראה לקמן סי"ב ובהערה 112.

(7) אבל בר"ח עצמו. "לא אמר להו ולא מידי משום חולשא
דאורחא" (שבת שם). וראה לקו"ש חכ"ח ע' 7 ואילך. וש"נ.

(8) שו"ע אדה"ז אור"ח סו"ס תצד – משבת שם.

(9) דא"ז פרק השלם. ועוד. – ולהעיר, שהמדובר שם הוא
בנוגע להמצב דבני", "הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת ואהבו
את השלום ונעשו חני' אחת הרי השעה כו", שענין זה למדים
ממש"נ בהמשך הכתוב "ויחן שם ישראל נגד ההר", "ויחן" לשון
יחיד, "כאיש אחד בלב אחד" (פרש"י יתרו יט, ב), ומזה מובן
גם בנוגע להמקום עצמו (שבו נעשה השינוי במצבם של ישראל)
שאודותיו מדובר בהתחלת הכתוב (לפני ההמשך ד"ויחן") –
"באו מדבר סיני", ש"מדבר סיני" הוא המקום הראוי למתן-תורה,
ככפנים (וראה לקמן סי"ב).

(10) ראה ש"ל"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א): "המועדים
של כל השנה כו' בכולן יש שייכות לאותם הפרשיות שחלות בהן
כו".

(11) רמב"ם הל' תפלה פי"ג ה"ב ("המנהג הפשוט"). טושו"ע
אור"ח סתכ"ח ס"ד.

(12) ובפרט שבכמה מקומות נאמר "סיני" ("משה קבל תורה
מסיני"), או "הר סיני", כבהתחלת פרשתנו (בהר): "וידבר גו'
בהר סיני", מבלי להזכיר "מדבר (סיני)".

(13) וגם לפני "תחלת כניסת נפש זו הקדושה היא .. במצות
מילה" * (שו"ע אדה"ז אור"ח (מהוד"ב) סוס"ד). – כיון שגם אז
ה"ה חלק מ"קהלת יעקב".

(14) כמו בן יחיד (כתורת הבעש"ט (כש"ט הוספות סקל"ג)
אודות גודל החביבות דכאו"א מישראל אצל הקב"ה כמו בן יחיד
כו') – אע"פ שיהיו עמו ישנם ששים ויבוא מישראל, שכל א'
מהם הוא בן יחיד.

(15) ויתירה מזה – שלמד כל התורה כולה במעי אמו (גדה ל,
ב), ובכח זה ביכלתו ללמוד כל התורה כולה בצאתו לאויר העולם
(לאחרי ש"בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כו" (גדה שם)),
במשך כל ימי חייו (ראה עיון יעקב ועץ יוסף לע"י גדה שם.
לקו"ת שלח מדר, א. ובכ"מ).

(* ודוגמתו בבת – בקריאת השם (כמו אצל בן בעת המילה) שעל ידו
נמשך ומתגלה חיות הנשמה בהגוף (ראה לקו"ת פרשתנו מא. ג.
ובכ"מ). – ולכן נכון להקדים קריאת השם בקרה"ת הסמוכה להלידה.
גם בימי החול, ולא להמתין לקרה"ת דיום הש"ק.

29 חקיקה, שרומז על אותיות החקיקה שבלוחות²⁴,
 30 שכוללים כל התורה כולה, תושב"כ ותושבע"פ,³⁰
 31 ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש²⁵. (ב)
 32 ובתוכן הפרשה, הן בתחלתה וראשיתה – "וידבר
 33 ה' אל משה בהר סיני לאמר גו' ושבתה הארץ שבת
 34 לה", "מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל
 35 המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו
 36 כללותי ופרטותי ודקדוקי מסיני, אף כולן נאמרו
 37 כללותיהן ודקדוקיהן מסיני²⁶, והן בסיומה
 38 וחותמה – "אלה המצוות אשר צוה ה' את משה
 39 אל בני ישראל בהר סיני".

40 וצריך להבין הטעם שבפרשה זו – שקורין ביום
 41 הש"ק שממנו מתברך ר"ח סיון שבו "באו מדבר
 42 סיני" – לא נזכר הענין ד"מדבר סיני" (כבפרשת
 43 במדבר שקורין במנחה), אלא "בהר סיני".

44 ד. ויש לבאר תחילה היחס והחשיבות של
 45 המקום בעולם שבו ניתנה התורה (בהר סיני
 46 שבמדבר סיני) – דלכאורה, כיון שפעולת התורה
 47 היא בכל העולם כולו, מה נוגע (כל כך) המקום
 48 המסויים בעולם שבו ניתנה התורה²⁷ – דיש לומר,
 49 שבבחירת מקום מסויים בעולם שראוי לנתינת
 50 התורה מודגשת המטרה והתכלית דפעולת התורה
 51 בעולם, כדלקמן.

52 ויובן בהקדים הביאור בהשיכות דתורה לעולם
 53 שמודגשת במאמר המשנה במסכת אבות שלומדים
 54 ביום הש"ק זה – "בעשרה מאמרות נברא
 55 העולם"²⁸:

56 איתא בזהר²⁹ "כתיב³⁰ עשרה עשרה הכף בשקל
 57 הקודש.. עשרה מאמרות למעשה בראשית כדתנן
 58 בעשרה מאמרות נברא העולם, עשרה מאמרות

1 כמ"ש¹⁶ "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת
 2 יעקב"¹⁷.

3 ועפ"ז צריך להבין הטעם ששייכותה של התורה
 4 לכל ישראל שנעשית בר"ח סיון ("הרי השעה שאתן
 5 להם את תורתך") מודגשת בכך ש"ביום הזה באו
 6 מדבר סיני" – מקום הפקר¹⁸, ולא מקום שבבעלותם
 7 של כל בניי (ברשות הרבים¹⁹ וכיו"ב), כמו
 8 שהתורה ניתנה לבעלותם של כל בניי?

9 ג. ולאידך – צריך להבין הטעם שהענין
 10 ד"מדבר" ("בחודש השלישי גו' ביום הזה באו
 11 מדבר סיני") מודגש בפרשת במדבר שקורין
 12 בסמיכות ממש לעצרת, ולא בפרשה שקורין בשבת
 13 שממנו מתברך היום ש"באו מדבר סיני", פרשת
 14 בהר-בחוקותי (כהקביעות בכמה שנים, וגם בשנה
 15 זו (בחול"ל), שהן מחוברין).

16 ובהקדמה – שקריאת פרשת במדבר קודם
 17 עצרת היא (לא רק מצד השייכות ד"מדבר סיני"
 18 למתן-תורה (כנ"ל ס"א), אלא) גם (ובעיקר) מפני
 19 ש"עזרא תיקן להם לישראל שיהיו קורין קללות
 20 שבתורת כהנים קודם עצרת²⁰, וזה שמוסיפין
 21 וקורין גם במדבר סיני קודם עצרת הוא "כדי שלא
 22 להסמיך הקללות שבבחוקותי לעצרת²¹, היינו,
 23 שהפרשה שקורין בעיקר קודם עצרת (מתקנת
 24 עזרא) היא פרשת בחוקותי, ובכמה שנים בהר-
 25 בחוקותי.

26 והשייכות דתוכן פרשת בהר-בחוקותי²² למתן-
 27 תורה מודגשת (א) בשם הפרשה: "בהר סיני²³ –
 28 ההר שעליו ניתנה התורה, ו"בחוקותי" – מלשון

(16) ברכה לג, ד.

(17) וראה רמב"ם הל' ת"ת רפ"ג (ולאדה"ז רפ"ד): "כתר תורה הרי הוא מונח ועומד ומוכן לכל ישראל, שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, כל מי שירצה יבוא ויטול", כלומר, כיון שהתורה היא ירושה לכאור"א מישראל, לכן יכול לבוא וליטלה, ללמדה כו', עד שיהי מוכתר בכתר תורה.

(18) ובפרט ש"מקום הפקר" הוא (לא רק לבניי, אלא) לכל באי העולם".

(19) להעיר (שהרוחב ד)הר נלמד מ"רוחב הדרך במחנה לויים שבמדבר" (שו"ע אדה"ז או"ח סממ"ה ס"א).

(20) "כדי שתכלה השנה וקלותי" .. עצרת נמי ראש השנה היא, דתנן ובעצרת על פירות האילן" (מגילה לא, ב).

(21) תוס' שם.

(22) נוסף על התקנה "שהיה קורין קללות שבתורת כהנים .. כדי שתכלה השנה וקלותי".

(23) כפי שנקראת בכ"מ – "בהר סיני" (סידור רס"ג, רמב"ם סדר תפלות ואבודרהם סדר הפרשיות), ולא "בהר" סתם.

(24) ולהעיר, שענין החקיקה נוגע עד כדי כך שבשביל זה צ"ל נס מיוחד (ו"לא עבדי קוב"ה ניסא למגנא" (ראה דרשות הר"ן ד"ח הקדמה א')) – "מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין", "הואיל והכתב הי' נראה משני עבריהם הי' לה ליפול, אם לא שבנס הי' עומד" (שבת קד, רע"א ובפרש"י).

(25) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 382. וש"נ.

(26) תו"כ ופרש"י עה"פ (נת' בלקו"ש ח"י ע' 276 ואילך).

(27) ובפרט שלא נקבעה קדושה במקום זה, כמ"ש (יתרו יט, יג) "במשוך היובל המה (וגם הצאן) יעלו בהר".

(28) ריש פ"ה.

(29) ח"ג יא, סע"ב.

(30) נשא ז, פו. – ולהעיר, שפרשת נשא קורין בסמיכות למתן-תורה (בשבת שלאחרי מ"ת, ובכמה שנים – בשבת שלפני מ"ת).

28 על עולם שנברא בעשרה מאמרות כש"שויו" אינו
29 אלא מאמר אחד – "אם הוא רוצה להרבות
30 במאמרים אין הדבר מוטל על הרשע ולא על
31 הצדיק?"
32 ויש לומר הביאור בזה, שבכריאת העולם ישנם
33 בפועל ב' אופנים – "במאמר אחד"⁴⁰ ו"בעשרה
34 מאמרות":

35 "במאמר אחד" – נבראת מציאות היש, יש מאין
36 ואפס המוחלט, "החומר הראשון"⁴¹ שווה בכל
37 הנבראים שבעולם. ו"בעשרה מאמרות" – נבראת
38 (נתגלתה)⁴² הצורה דכל פרטי הנבראים שמחולקים
39 זה מזה ע"י ההתחלקות דעשרה מאמרות, כולל גם
40 "צירופים וחילופי אותיות המגלגלות ברל"א
41 שערים פנים ואחור כמ"ש בס' יצירה", שע"ז
42 נבראו כל ריבוי פרטי הברואים שבעולם⁴³.

43 והחילוק שביניהם:
44 בהבריאה "במאמר אחד" (בריאת היש מאין
45 ואפס המוחלט) – כיון שבריאת יש מאין היא (לא
46 באופן של קירוב והתלבשות, אלא) באופן של
47 ריחוק והבדלה (שאינו מתגלה בהנבראים, בענינים
48 ובמעלתם)⁴⁴, מודגשת יכלתו ית' ("במאמר אחד יכול
49 להבראות"), ש"בכחו וביכלתו לברוא יש מאין
50 ואפס המוחלט" (כח העצמות⁴⁵), ולא מציאות

1 למתן תורה אלו עשרת הדברות³¹, "בגין דעלמא
2 לא אתברי אלא בגין אורייתא, וכל זמנא דישראל
3 מתעסקי באורייתא עלמא מתקיים.. אם³² לא בריתי
4 יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת"³³,
5 ומסיים שע"ז "אשתכח בי' שלמא", ע"ד
6 מארז"³⁴ "כל התורה ניתנה לעשות שלום
7 בעולם"³⁵.

8 והענין בזה – שע"י ה"עשרה מאמרות"
9 שבמתן-תורה (עשרת הדברות) מגלים ה"עשרה
10 מאמרות" שבמעשה בראשית, היינו, שהעולם
11 (מעשה בראשית) אינו מציאות בפ"ע שמעלים
12 (ועד שמסתיר) על אלקות³⁶, שהרי כל מציאותו
13 אינה אלא ה"עשרה מאמרות" שעל ידם היתה
14 בריאת העולם מאין ואפס ממש בששת ימי בראשית,
15 ו"מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"³⁷,
16 כי, "אילו היו מסתלקות.. כרגע ח"ו האותיות
17 מעשרה מאמרות.. היתה (הבריאה כולה) חוזרת
18 לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית
19 ממש"³⁸.

20 ה. ובפרטיות יותר – כהמשך דברי המשנה,
21 "בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר,
22 והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא ליפרע מן
23 הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה
24 מאמרות, וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את
25 העולם שנברא בעשרה מאמרות":

26 ובהקדם השאלה הידועה³⁹: כיון ש"במאמר
27 אחד הי' יכול להבראות", למה יהי' העונש והשכר

(40) והפירוש "במאמר אחד יכול להבראות" הוא – לא רק בדרגת היכולת, אלא שהיכולת באה גם בפועל (ראה פרדס שער יא פ"ג. הובא ונת' בסהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פ"א. ובכ"מ).

(41) ראה רמב"ן ר"פ בראשית: "אין אצלנו בלשון הקודש בהוצאת היש מאין אלא לשון ברא .. הוציא מן האפס הגמור המוחלט יסוד דק מאד אין בו ממש .. מוכן לקבל הצורה .. והוא החומר הראשון כו'". – ולהעיר, שהלשון "ברא" נאמר תיכף ל"בראשית" – "בראשית נמי מאמר הוא" (ר"ה לב, א. וש"נ), והוא ה"מאמר אחד" (פרדס שער ב פ"ו. לקו"ת פרשתנו מא, ד. ובכ"מ).

(42) להעיר, שבריאה היא גם מלשון גילוי (כמו "שמא הבריא", ניקב ויצא לחוץ (חולין מג, ב)), דקאי על התגלות הצורה והנבראים (נוסף על התכללות הצורה בכריאת החומר מאין ליש) מן הכח אל הפועל (ראה רמב"ן שם).

(43) שער היחוד והאמונה פ"א. וראה גם שם פ"ב: "כל אות היא המשכת חיות וכח מיוחד", "כל אות היא בתמונה מיוחדת פרטית המורה על ציור ההמשכה והתגלות האור והחיות והכח הנגלה ונמשך באות זו", וכל נברא מפרטי הנבראים "נברא .. וחי וקיים מאיזה צירוף אותיות מתיבות אלו (דעשרה מאמרות) או חילופיהן ותמורותיהן".

(44) ראה ד"ה פתח אלי' תשט"ו (קונטרס י"ט כסלו שנה זו) פ"ו. וש"נ.

(45) "מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה שמציאותו הוא

(31) וממשיך לבאר הקשר והשייכות שביניהם: "כתיב (בעשה"ד) אנכי ה' אלקיך, וכתיב במעשה בראשית יהי אור ויהי אור, דא מהימנותא דקב"ה אור אקרי, דכתיב ה' אורי וישעי ממי אירא וגו'", ועד"ז בשאר עשה"ד ועש"מ.

(32) ירמ' לג, כה.
(33) וראה גם שבת פח, א. ע"ז ג, א.
(34) רמב"ם הל' חנוכה בסופן (וראה לקו"ש ח"ח ע' 349 ואילך. וש"נ).

(35) ולכן ניתנה התורה "בחדש השלישי", "אורייתא תליתאי בירחא תליתאי" (שבת שם) – כי, ענינו של "שלישי" לחבר ולאחד ההתחלקות והניגוד ד"שנים", שזהו"ע השלום (ראה בארוכה לקו"ש חכ"א 110 ואילך. ועוד).

(36) ואף ש"עולם" הוא מלשון העלם (לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ) – ה"ז העלם למעליותא (ע"ד מ"ש "ישת חושך סתרו"), כיון שהכח המהות הוא בכחינת ריחוק והבדלה, כדלקמן ס"ה.

(37) נוסח ברכת יוצר.
(38) שעוהיה"א בתחלתו.
(39) מדרש שמואל על המשנה.

33 ה"מאמר אחד" שבעולם, וע"י ה"עשרה מאמרות" שבתורה מגלים ה"עשרה מאמרות" שבעולם:
 34 ע"י ה"מאמר אחד" שבתורה, שמודגש ב(לימוד התורה ע"י ה)הקדמה ד"ברכו בתורה תחילה"⁵¹,
 35 שזהו"ע הביטול ל"נותן התורה", היינו, שניכר בתורה (לא כ"כ ההתחלקות דפרטי ההלכות שמדברים בעניני העולם, אלא נקודת האחדות) שהיא חכמתו של הקב"ה ("אחת דיבר אלקים") –
 36 מגלים בעולם ה"מאמר אחד", היינו, שניכר בעולם (לא ההתחלקות דפרטי הנבראים לפי מזגם ותכונתם, אלא) כח העצמות שמהוה את העולם מאין ליש;
 37

38 וע"י ה"עשרה מאמרות" שבתורה, שמודגשים בריבוי ההתחלקות דהלכות התורה המלוכשים בעניני העולם, ועד ל"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁵² ו"בכל דרכיך דעהו"⁵³ – מגלים בעולם ה"עשרה מאמרות", היינו, שניכר בעולם שהתוכן והמעלה והחשיבות שבו היא התוכן והמעלה והחשיבות ד"עשרה מאמרות" של הקב"ה, כנגד עשר ספירות עליונות, שלימות הקדושה, כפי שנמשכת ומתגלה בעולם.

39 ובסגנון אחר קצת: פעולת ה"מאמר אחד" היא ביטול העולם (שמצד עצמו, לולי הכח המהוה, ה"ה אין ואפס), העלאה מלמטה למעלה (ממציאות לביטול המציאות); ופעולת ה"עשרה מאמרות" היא שמציאות העולם תהי' חדורה בשלימות הקדושה, המשכה מלמעלה למטה⁵⁴.

40 ז. ויש בזה מה שאין בזה:

41 מעלת ההתגלות ד"עשרה מאמרות" שמתלכשים בעניני העולם באופן של התחלקות

1 הנברא, שגדרו (לאחרי שנברא) אין ואפס⁴⁶, ומציאותו אינה אלא התגלות כחו ויכלתו ית' בכריאת יש מאין ואפס המוחלט;

2 ובהבריאה "בעשרה מאמרות" (כל ריבוי פרטי הנבראים וההתחלקות שביניהם, כל נברא ונברא עם מזגו ותכונתו המיוחדת) מודגשת (בעיקר) מציאות העולם ("בעשרה מאמרות נברא העולם"), שבריאתו היא באופן שניתן תוכן ומעלה וחשיבות בכל פרטי הנבראים שנבראו בעשרה מאמרות, שהם כנגד עשר ספירות, עשר תכונות (מעלות) כלליות שבהם כלולים כל הענינים שיש בהם מעלה וחשיבות.

13 ו. וכיון שהמאמרות דמעשה בראשית הם כנגד המאמרות שבמתן-תורה, מובן, שב' הענינים ד"עשרה מאמרות" ו"מאמר אחד" שבעולם ישנם גם בתורה⁴⁷:

14 במתן-תורה כתיב⁴⁸ "אחת דיבר אלקים שתיים זו שמעתי", היינו, שבתורה ישנם ב' ענינים: "אחת" ("מאמר אחד") – מצדו ית' ("דיבר אלקים"), שכשם שהוא ית' אחד כך גם חכמתו ית' (תורה) היא אחת, היינו, שכל עניני התורה ענינים אחד – חכמתו ית', "אורייתא וקוב"ה כולא חד"⁴⁹; ו"שתיים" (ועד להתחלקות דעשרת הדברות, "עשרה מאמרות") – מצד האדם והעולם ("שמעתי"), היינו, שחכמתו ית' יורדת ומתלבשת בעניני האדם והעולם שהם באופן של ריבוי והתחלקות (עשרת הדברות, שכוללים תרי"ג מצוות, כנגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים שבאדם, "עולם קטן"⁵⁰, ודוגמתו בעולם כפשוטו), כדי לפעול שהמעלה והחשיבות שבפרטי הנבראים שבעולם תנוצל ותהי' ע"פ התורה.

32 ולכן, ע"י ה"מאמר אחד" שבתורה מגלים

(51) ב"מ פה, רע"ב. וש"נ. וראה לקו"ש חט"ו ע' 3. וש"נ.

(52) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(53) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז אר"ח סקנ"ו

ס"ב.

(54) ועפ"ז יש לבאר תוכן דברי המשנה, "בעשרה מאמרות נברא העולם .. והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא ליפרע מן הרשעים .. וליתן שכר טוב לצדיקים כו" – שמפשוט לשון המשנה משמע שהחילוק בין מאמר אחד לעשרה מאמרות הוא לא רק חוספה בענין דשכר ועונש, אלא לצורך כללות הענין דשכר ועונש – כי, שכר ועונש אינו שייך מצד תנועת הביטול (מאמר אחד), כמו ש"עבד" אינו מקבל "שכר" על העבודה לרבו, כי אם מצד הגדר דמציאות העולם, ולכן, הטעם ש"בעשרה מאמרות נברא העולם" (אך ש"במאמר אחד יכול להבראות") הוא כדי שיהי' הענין דשכר ועונש, "ליפרע מן הרשעים .. וליתן שכר טוב לצדיקים".

מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו, ולכן הוא לבדו בכחו וביכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש" (תניא אגה"ק ס"כ).

(46) ראה גם ד"ה ברוך שעשה נסים תשט"ו (קונטרס חנוכה שנה זו) פ"ז.

(47) ואדרבה – התחלתם בתורה, ומהתורה משתלשלים גם בעולם.

(48) תהלים סב, יב. וראה קונטרס משיחות ש"פ יתרו שנה זו. וש"נ.

(49) ראה זח"ג עג, א.

(50) תנחומא פקודי ג. ועוד.

32 וכיון שהכוונה דמתן-תורה היא חיבור עליונים
 33 ותחתונים, "עליונים ירדו לתחתונים ותחתונים
 34 יעלו לעליונים"⁶¹, וחיבור אמיתי הוא (לא באופן
 35 שהעליון יורד מעליונותו, שאז אינו עליון
 36 לאמיתתו, והתחתון עולה מתחתונותו, שאז אינו
 37 תחתון לאמיתתו, אלא) שהעליון כמו שהוא
 38 בעליונותו מתחבר עם התחתון כמו שהוא
 39 בתחתונותו – ה"ז נעשה ע"י ההכנה דספירת
 40 העומר:

41 התוכן ד"וספרתם לכם ממחרת השבת גו' שבע
 42 שבתות גו' תספרו חמישים יום"⁶² בעבודת האדם⁶³
 43 – ש"ממחרת השבת" (מחרת היו"ט⁶⁴) מתחילה
 44 העבודה בהמשכת גילוי העצמות ("בכבודו
 45 ובעצמו") שלמעלה מה(התחלקות ד)עולם⁶⁵ (מאמר
 46 אחד), שיאיר ("וספרתם" מלשון ספיר ובהירות,
 47 אור וגילוי) בפרטי התחלקות המדות (שבע
 48 שבתות, ז' פעמים ז') שבאדם ובעולם (עשרה
 49 מאמרות), עד שיתגלה ("תספרו" גם מלשון גילוי)
 50 ויחדור בהם הגילוי דיום החמישים, שער הנו"ן
 51 שלמעלה ממ"ט השערים ששייכים לעולם, ובשער
 52 הנו"ן עצמו – לא רק הדרגא התחתונה שיש לה
 53 ערך ושייכות למ"ט השערים (שלכן נכללת עמהם,
 54 "חמישים יום"), אלא גם הדרגא העליונה שלמעלה
 55 לגמרי ממ"ט השערים⁶⁶ (מאמר אחד), שנמשכת
 56 ומתגלה ביום החמישים⁶⁷.

1 מצד מזגם ותכונתם – שחודרת בגדרי העולם,
 2 אבל, הגילוי הוא רק דרגת האלקות שיש לה ערך
 3 ויחס לעולם, ולא דרגת האלקות שלמעלה
 4 מהעולם;
 5 ומעלת ההתגלות ד"מאמר אחד" שלמעלה
 6 מההתחלקות דעניני העולם – שמתגלה דרגת
 7 האלקות שלמעלה מהעולם, אבל, גילוי זה אינו
 8 חודר בגדרי העולם (כיון שלא ניכרת המעלה
 9 והחשיבות שבפרטי הנבראים מצד מזגם ותכונתם,
 10 ואדרבה, מצד עצמם ה"ה אין ואפס).

11 והשלימות האמיתית היא בצירוף שניהם יחד –
 12 שגם דרגא האלקות שלמעלה מהעולם (מאמר
 13 אחד) נמשכת ומתגלה וחודרת בהתחלקות דפרטי
 14 הנבראים (עשרה מאמרות)⁵⁵.
 15 ועי"ז נשלמת כוונת הבריאה שנתאוהה הקב"ה
 16 להיות לו ית' דירה בתחתונים⁵⁶: דירה – שבה
 17 מתגלה הדר בה בכל עצמותו⁵⁷, היינו, לא רק דרגת
 18 האלקות שבערך לעולם, אלא גם דרגת האלקות
 19 שלמעלה מהעולם, ועד למהותו ועצמותו ית',
 20 אחדות הפשוטה (מאמר אחד); (והדירה היא)
 21 בתחתונים – שהגילוי דמהותו ועצמותו ית' נמשך
 22 וחודר במציאותם של התחתונים כפי שהם
 23 בהתחלקות וריבוי מצד מזגם ותכונתם (עשרה
 24 מאמרות)⁵⁸.

25 ת. וענין זה (פעולת התורה בעולם ע"י המאמר
 26 אחד והעשרה מאמרות) מודגש גם בהכנה למתן-
 27 תורה ע"י ספירת העומר מפסח עד עצרת:
 28 מתן-תורה בא לאחרי ההקדמה דיציאת מצרים,
 29 ש"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו
 30 ובעצמו וגאלם"⁵⁹, כדי ש"בהוציאך את העם
 31 ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה"⁶⁰.

(55) ובסגנון דספרי חקירה של גדולי ישראל: נקודה
 שמופשט מהתחלקות דאורך ורוחב, וביחד עם זה, כוללת כל
 ריבוי ההתחלקות דאורך ורוחב כו'.
 (56) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 (57) המשך תרס"ו ס"ע ג (ועוד) – נסמן בסה"מ מלוקט ח"ב
 ע' רמא).
 (58) ודוגמתו בדירת האדם – שבפרטי ההתחלקות דהדירה
 (ששה קצוות), ד' כתלים, רצפה וגג, נמשך ומתגלה עצם הדירה
 (נקודה שלמעלה מהתחלקות) שקשורה עם העצם דהאדם, כל מי
 שאין לו בית אינו אדם (ראה יבמות סג, א ובתוס' שם).
 (59) נוסח הגש"פ.
 (60) שמות ג, יב ובפרש"י (משמור"ר פ"ג, ד).

(61) תנחומא וזא טז. שמור"ר פ"ב, ג. ועוד.

(62) אמור כג, ט"ז.

(63) ראה לקו"ת אמור לה, ב ואילך. במדבר י"ד, א ואילך.

ובכ"מ.

(64) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(65) וגם התגלותו בעולם היא "בחצי הלילה" – ש"רגע
 דחצות לא יש במציאות, שכמה שיש לחלוק בזמן שייך או לחצי
 הראשון או לחצי השני של הלילה, וחצות עצמו לא יש במציאות,
 ומ"מ הרי יש חצות, וכמ"ש ויהי בחצי הלילה וגו', א"כ ה"ז
 למעלה מהזמן, והיינו שמאיר אז מבחי' אוא"ס דלאו מכל אילין
 מדות איהו כלל, וע"כ הוא למעלה מהזמן" (סה"מ תש"ו ס"ע
 72. וראה גם לקו"ש ח"ג ס"ע 868 ואילך).

(66) ראה לקו"ת במדבר יב, א ואילך.

(67) ויש לומר, שבזמן מתן תורתנו ישנו חיבור ד(מעין)
 למעלה מהזמן עם זמן – שאין לו יום קבוע בחודש סיון, שבזמן
 שהיו מקרשים החודש ע"פ הראי' ה' חל "פעמים חמשה פעמים
 ששה פעמים שבעה" * (ר"ה ו, ב), ואעפ"כ, נמשך ומתגלה ב"האי
 יומא דקא גרים" (פסחים סח, ב).

* ולכן. אף שחז"ש הוא יום אחד (דלא כפסח וסוכות). אין אומרים
 "יום מתן תורתנו". אלא "זמן מתן תורתנו" (וראה השלמה לשו"ע
 אדה"ז (להר"ן מדובראָוונא) רסתקפ"א בקו"א).

35 הקדמת הביטול דבחי' ההודאה, שזהו"ע הוד
 36 שבהוד, ונעשה הגילוי דפנימיות התורה⁷³.
 37 ויש להוסיף בהשייכות דר"ח סיון למתן-תורה
 38 גם מצד ספה"ע דר"ח עצמו⁷⁴, יום מ"ה לספה"ע,
 39 שמספר מ"ה⁷⁵ הוא הגימטריא ד"אדם", אותיות א'
 40 דם⁷⁶ – ע"פ הידוע שהתורה נמשלה ל"דם"
 41 שממשיך חיות לכל האברים בשוה⁷⁷, ונקראת גם
 42 "אדם", "זאת התורה אדם"⁷⁸ (דם בתוספת אל"ף)
 43 – דיש לומר, ש"דם", שמתפשט ונמשך בכל אברי
 44 הגוף, רומז על ה"עשרה מאמרות" שבתורה
 45 (ההתחלקות דפרטי הלכות התורה)⁷⁹, ו"אדם", א'
 46 דם, רומז על המשכת ה"מאמר אחד" שבתורה
 47 שלמעלה מהתחלקות דפרטי הלכות התורה, "אחת
 48 דיבר אלקים", שענין זה נעשה ע"י הקדמת הביטול
 49 בעבודת התפלה⁸⁰.
 50 י. ויש לומר, שענין זה מרומז גם בהפרשיות
 51 שקורין בתורה ביום השבת שממנו מתברך ר"ח
 52 סיון – פרשת בהר"ב-בחוקות:
 53 "בהר" – גדלות וגבהות⁸¹, ונקרא בחי' צומח
 54 שבדומם⁸² – מורה על עבודה באופן של התחלקות
 55 לפרטים (עשרה מאמרות), שבוה מודגשת תנועת
 56 הצמיחה והגידול מדרגא לדרגא, "ילכו מחיל אל
 57 חיל"⁸³.

1 ויש להוסיף, שבקביעות שנה זו, שהתחלת
 2 הספירה היא במוצאי שבת (ממחרת השבת גם
 3 כפשוטו) וסיומה ביום השבת, שבועות שמתחילות
 4 באחד בשבת ומסיימות בשבת שבשבת, תמימות
 5 כימי בראשית (תמימות שבתמימות)⁶⁸ – מודגש
 6 יותר שהגילוי ד"בכבודו ובעצמו" חודר בגדרי
 7 העולם, שבתות תמימות כימי בראשית.
 8 ט. ובהדגשה יתירה בספה"ע שבר"ח סיון
 9 ("בחודש השלישי גו' ביום הזה באו מדבר סיני")
 10 – "בשבוע הז' ביום ג' בו הוא כאילו נכנסה כל
 11 השבוע"⁶⁹ (שלימות ההכנה למ"ת ע"י ספה"ע):
 12 יום ג' בשבוע הז' הוא לאחרי שנשלמו מ"ד
 13 ימים דספה"ע, שבהם נכללת עיקר העבודה
 14 דספה"ע בבירור וזיכוך המדות – כי "מ"ד ימים
 15 הם בבחי' יניקה.. עד"מ שהחלב מגדל אברי
 16 הולד.. גידול של המדות שבנה"ב והעלאתן.. ע"י
 17 המשכת מוחין דיניקה.. במ"ד ימי הספירה עד"מ
 18 דם נעכר ונעשה חלב" (וזהו ההכנה לטעימת טעם
 19 דגן, שהו"ע נתנית התורה (שנמשלה ללחם) בחג
 20 (השבועות)⁷⁰.
 21 וכיון שנשלמה עיקר העבודה דבירור וזיכוך
 22 פרטי המדות, ע"י גילוי אור שבערך להתחלקות
 23 דפרטי המדות (עשרה מאמרות) – נעשים מוכנים
 24 ועומדים לקבל הגילוי אור דיום החמישים
 25 שלמעלה מהתחלקות דמ"ט יום (מאמר אחד), ע"י
 26 הקדמת הביטול שבראש חודש (מיעוט הלבנה עד
 27 שנעשית בבחי' נקודה), ואז יכול להיות שלימות
 28 הגילוי ("ביום הזה"⁷¹) דיום החמישים⁷².
 29 [ומעין זה גם בל"ג בעומר, הוד שבהוד –
 30 שספירה זו היא "סוף ותשלום הספירות בעיקר
 31 המדות שנק' גופא, כי מבחי' הוד שבהוד ולמטה
 32 מסתיים בחי' גופא, עיקר המדות, ומתחילים בחי'
 33 ההשפעה לדבר מגופא", ולכן מאיר גילוי אור
 34 עליון שלמעלה מההתחלקות דפרטי המדות, ע"י
 68 פסדר"כ פ"ח. פס"ר פ"ח. ראב"ן ספ"ו. ראב"ה פסחים
 סתקכ"ו. ועוד. – נת' בארוכה בשיחת אה"ש"פ שנה זו.
 69 תו"א יתרו סז, ג.
 70 ראה לקו"ת במדבר יז, ד (בשייכות למ"ד הימים משביעי
 של פסח עד עצרת).
 71 "יום" הוא אור וגילוי, כמ"ש ויקרא אלקים לאור יום",
 וגם "זה" מורה על הגילוי, "מראה באצבעו ואומר זה" (ראה
 תענית בסופה. ועוד).
 72 ראה תו"א שם.

73 ראה בארוכה סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר דש,
 א ואילך.
 74 נוסף לכך שהוא לאחרי הספירה דיום המ"ד, ערב ר"ח.
 75 ולהעיר, ש"מה" הו"ע הביטול – ונחננו מוח" (בשלח טז,
 ד"ח).
 76 של"ה בהקדמת בית ישראל בית דוד (כא, א).
 77 לקו"ת במדבר יג, א. ובכ"מ.
 78 חוקת יט, יד. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 141. וש"נ.
 79 דאף שהתורה עצמה היא למעלה מהתחלקות, כמו שהדם
 ממשיך חיות לכל האברים בשוה – ה"ז עד"מ בעל הבית מסדר
 בביתו שכלי פלוני יעמוד במקום פלוני וכלי פלוני במקום פלוני
 כו" (לקו"ת שם, ג).
 80 כמארו"ל (ברכות י"ד, ב) "מאי דכתיב לא תאכלו על
 הדם, לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם", שהאדם מצ"ע הוא
 בחינת דם, וע"י התפלה מתחבר עם אלופו של עולם, א' דם
 (אוה"ת תהלים (יהל אור) ע' שנח. המשך תער"ב ח"ב פשצ"א
 ואילך. וראה שם פת"ד: "א' הוא בחי' א"ס בנפש שזהו שרש
 ומקור הנשמה כו", ובא בבחי' דם שזהו הנשמה המלוכשת בגוף
 כו").
 81 ע"ד מארו"ל (סוטה ה, א) "ת"ח צריך שיהא בו אחד
 משמונה בשמינית". ועיקר – ענין התוקף וההרחבה בקדושה,
 כמש" (דה"ב יז, ב) "ויגבה לבו בדרכי ה'" (וראה לקו"ש חכ"ב
 ע' 159 ואילך. וש"נ).
 82 תו"ח בראשית כ, א. שמות קיב, ב. ועוד.
 83 תהלים פד, ח.

34 "מדבר" הוא מלשון דיבור, שרומז על הדיבור
35 תורה, וגם על הדיבור דתפלה⁹¹ – ב' התנועות
36 דהמשכה למטה והעלאה למעלה, שהם ע"ד
37 ובדוגמת עשרה מאמרות ומאמר אחד.
38 ועוד ועיקר:

39 "מדבר", מלשון דיבור בתוספת מ"ם, מורה על
40 האדם המדבר⁹² (מקור הדיבור), וענינו בתורה –
41 הדגשת מעלת וחשיבות (מציאות) האדם בדיבור
42 התורה, עד כדי כך, ש"כל הקורא ושונה הקב"ה
43 קורא ושונה כנגדו"⁹³, היינו, שהעיקר הוא דיבורו
44 של האדם, והקב"ה קורא ושונה כנגדו (אחריו) –
45 דרגת התורה שבערך להאדם (עשרה מאמרות);
46 ו"מדבר" מלשון "מדבר" (מ"ם חרוקה), שהדיבור
47 הוא מאליו, "כלומר, שאין בזו בחי' דיבור בפ"ע
48 (כמו מדבר, מ"ם בשבא), רק בחי' שכבר נדבר,
49 דהיינו שהדיבור הוא בבחי' ביטול בדבר ה' המדבר
50 בו"⁹⁴, כמו דיבור התפלה שהתחלתה "אדני שפתי
51 תפתח ופי יגיד תהלתך"⁹⁵ (תפלה אריכתא⁹⁶),
52 ועד"ז בתורה, שהלימוד הוא בתכלית הביטול,
53 בבחינת "תען לשוני אמרתך"⁹⁷, כעונה אחר
54 הקורא⁹⁸ – דרגת התורה שלמעלה מהאדם (מאמר
55 אחד).

56 וחיבורם יחד ע"י דרגא שלמעלה משניהם –
57 בחי' מדבר למעליותא⁹⁹, "ארץ גו' לא ישב אדם
58 שם"¹⁰⁰, למעלה לגמרי מבחי' אדם¹⁰¹, שמצד בחי'
59 זו נעשה החיבור דשניהם (שהמאמר אחד יומשך
60 ויחדור בעשרה מאמרות), שגם דרגת התורה
61 שלמעלה מהאדם, בחי' תען לשוני אמרתך, תומשך
62 ותחדור במציאות האדם ע"י לימוד התורה באופן

וגם בתפלה ענין המציאות והתחלקות (שנקודת ההודאה ד"מודה
אני" נמשכת בפרטי הענינים דברכות השחר).

91 ראה ספר הלכותים (דא"ח הצ"צ) ערך מדבר (ע' נד
ואילך). וש"נ.

92 ועד שנקרא בתואר "מדבר".

93 ראה תדבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

94 תו"א יתרו סז, ריש ע"ד. שם (בהוספות) קט, א.

95 תהלים נא, יז.

96 ברכות ד, ב. – ואולי י"ל הפירוש ד"תפלה אריכתא",
אריכות (גדלות ושלמות) בתפלה שנעשית ע"י הקדמת הביטול
ד"אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך".

97 תהלים קיט, קעב.

98 תו"א יתרו סז, ב. ובכ"מ.

99 ראה לקו"ת במדבר ב, ב ואילך. ובכ"מ.

100 ירמי' ב, ו.

101 וי"ל – למעלה גם מבחי' א' דם (ראה לעיל ס"ט).

1 "ובחוקותי" – מלשון חקיקה, כמו אותיות
2 שבלוחות שהם באופן של חקיקה מיני' ובי' –
3 מורה על הנקודה העצמית שלמעלה מהתחלקות
4 לפרטים (מאמר אחד), שבאים לזה ע"י הביטול
5 שלמעלה מהבנה והשגה, "חוקה חקיתי גזירה
6 גזרתי"⁸⁴, ו"אין לך רשות להרהר אחרי"⁸⁵.

7 וחיבורם יחד (שקורין בהר-בחוקותי בשבת א',
8 לז' קרואים, וא' מהם (הרביעי) מחבר שניהם ע"י
9 הברכה לפני הקריאה בס"פ בהר ולאחרי הקריאה
10 בר"פ (בחוקותי) ע"י דרגא שלמעלה משניהם –
11 מורה שגם בהתחלקות לפרטים (בהר) נמשכת
12 וחודרת הנקודה העצמית שלמעלה מהתחלקות
13 (בחוקותי).

14 ויש להוסיף, שחיבור ב' הקצוות מרומז גם בכל
15 פרשה בפ"ע: "בהר סיני" – "סיני" בגימטריא
16 "סלם"⁸⁶, שמחבר מעלה ומטה בב' אופני ההליכה
17 שאודותם מדובר בפ' בחוקותי: "והתהלכתי"⁸⁷
18 לשון רבים, ב' הליכות, הליכה מלמעלה למטה
19 (תורה, שניתנה מסיני), והליכה מלמטה למעלה
20 (תפלה, "סולם דא צלותא"⁸⁸), כמודגש בעליית
21 משה רבינו להר סיני הן לצורך קבלת התורה, והן
22 לצורך התפלה על בני⁸⁹ – שכללות החילוק שבין
23 המשכה למטה (תורה, שלימודה באופן של הבנה
24 והשגה, מציאות האדם⁹⁰) להעלאה למעלה (תפלה,
25 "דע לפני מי אתה עומד", ביטול המציאות⁹⁰) הוא
26 ע"ד ובדוגמת החילוק שבין עשרה מאמרות
27 למאמר אחד, שע"י עשרה מאמרות נעשית
28 ההמשכה למטה, וע"י מאמר אחד נעשה (הביטול
29 ו)העלאה למעלה (כנ"ל ס"ו).

30 יא. ועד"ז (ויתירה מזה) בפרשת במדבר –
31 שהתחלתה קורין במנחה דשבת מברכים חודש
32 סיון, וכולה (מתחילתה עד סופה) בשבת שלפני
33 עצרת:

84 במדב"ר ר"פ חוקת. תחומא שם (ג. ח). ועוד.

85 פרש"י ר"פ חוקת. – מיומא סז, ב.

86 ב"ר פס"ח, יב. ובפי' המת"כ ומהר"ז.

87 פרשתנו כו, יב. וראה לקו"ת פ' ראה כו, א. אמ"ב שער
הק"ש פפ"ז ואילך. אוה"ת פרשתנו (כרך ב') ע' תרמ ואילך. ועוד.
88 זח"א רסו, ב. ועוד.

89 במ' יום האמצעים, ועאכו"כ מ' ימים האחרונים שהיו
ברצון, כב' יום ראשונים (פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. יו"ד,
ט).

90 אף שבפרטיות יותר צ"ל גם בתורה הקדמת ענין הביטול,

33 של ירושה ("מורשה קהלת יעקב") – דרגת התורה
 34 ששייכת לעולם, עשרה מאמרות;
 35 ו"מדבר", "מקום הפקר" – רומז על דרגת
 36 התורה שלמעלה לגמרי משייכות לעולם, "אורייתא
 37 וקוב"ה כולא חד", מאמר אחד, שמצד עצמה אינה
 38 שייכת לבעלותם של הרבים, אלא שהקב"ה
 39 מפקירה (כביכול), ועי"ז נותן רשות (וזכות קנין)
 40 ש"כל הרוצה לקבל יבוא ויקבל"¹⁰⁷.

41 ולכן ניתנה התורה במדבר, במקום הפקר – כדי
 42 לרמז שהשלימות האמיתית דקבלת התורה, היא,
 43 כשמקבלים גם דרגת התורה שלמעלה לגמרי
 44 משייכות לעולם, שכדי שיוכלו לקבלה צריך
 45 הקב"ה לתת אותה במקום הפקר דוקא. ויש לומר,
 46 שתכלית השלימות דניתנת התורה במקום הפקר
 47 תהי' לעתיד לבוא¹⁰⁸, ש"תורה¹⁰⁹ חדשה מאתי
 48 תצא": "מאתי" – תורתו של הקב"ה ממש
 49 שלמעלה לגמרי משייכות לעולם, ולכן נתינתה
 50 לעולם היא עי"ז ש"מאתי" תצא, שיוצאת (כביכול)
 51 מרשותו של הקב"ה, שמפקירה כדי ש"כל הרוצה
 52 לקבל יבוא ויקבל".

53 ועפ"ז יש לבאר גם המשך הכתוב "בחודש
 54 השלישי גו' ביום הזה באו מדבר סיני (ולכן) ויחן
 55 שם ישראל", "ויחן" לשון יחיד, "כאיש אחד בלב
 56 אחד"¹¹⁰, "הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת
 57 ואהבו את השלום ונעשו חני' אחת הרי השעה שאתן
 58 להם את תורתי" – כי, כדי לקבל דרגת התורה
 59 שלמעלה משייכות לעולם ולאדם שניתנת במקום
 60 הפקר, צריך האדם לצאת ממציאותו, עי"ז ש"עושה
 61 עצמו כמדבר הפקר"¹¹¹, תכלית הביטול, וביטול זה
 62 מתבטא (לכל לראש) בשלילת המחלוקת ואהבת
 63 השלום (כי סיבת המחלוקת היא ישות עצמו),

1 של הבנה והשגה, ועד לחידוש והוספה בתורה,
 2 שבזה מודגש יותר הענין ד"כל הקורא ושונה
 3 הקב"ה קורא ושונה כנגדו", שהאדם מחדש
 4 בתורה, והקב"ה חוזר ואומר החידוש שנתחדש ע"י
 5 האדם.

6 ויש לומר, שכיון שסדר העבודה (גם בהכנה
 7 למ"ת בהפרשיות שקורין לפני מתן-תורה) הוא מן
 8 הקל אל הכבד, לכן, בפ' בהר"ב בחוקותי שקורין
 9 בשבת שלפני ר"ח סיון (לפני ברכת החודש), מודגש
 10 בעיקר שישנם ב' קצוות (בפ' בהר"ב) – מציאות
 11 והתחלוקת לפרטים, ובפ' בחוקותי – ביטול
 12 ונקודה שלמעלה מהתחלוקת לפרטים¹⁰², ויתירה
 13 מזה, שהתחלת וסיום פרשת בהר"ב בחוקותי היא
 14 בהענין ד"הר סיני" (ולא "מדבר סיני"¹⁰³), הר
 15 דייקא, שמדגיש הענין דמציאות והתחלוקת
 16 פרטית; ובפ' במדבר שקורין בשבת שלפני מתן-
 17 תורה¹⁰⁴ מודגש בעיקר חיבור ב' הקצוות ע"י בחי'
 18 שלמעלה משניהם, "מדבר" ש"לא ישב אדם שם",
 19 כנ"ל.

20 יב. עפ"ז יש לבאר גם הטעם דניתנת התורה
 21 במדבר (מקום הפקר) דוקא – כמודגש בר"ח סיון
 22 ש"באו מדבר סיני", ובהקריאה דשבת שלפני עצרת
 23 בפרשת במדבר:

24 נתבאר לעיל (ס"ב) ש"מדבר" הוא "מקום
 25 הפקר", היינו, מקום שאין עליו בעלות, דלא כ"רשות
 26 הרבים", רשות שהיא בבעלות הרבים.

27 ובביאור ענינם בתורה – יש לומר:
 28 "רשות הרבים" – רומז על דרגת התורה שיש
 29 לה ערך ושליכות להרבים, ששים ריבוא מישראל
 30 (כרשות הרבים שעוברים בו ששים ריבוא¹⁰⁵) כנגד
 31 ששים ריבוא אותיות התורה¹⁰⁶, ולכן היא
 32 מלכתחילה ברשותם ובבעלותם של הרבים, באופן

107 כי, הפקר הוא לא רק סילוק הרשות, אלא גם נתינת רשות (וזכות קנין) לכאור"א ליטול הדבר המופקר (ראה צפע"ג לרמב"ם הל' נדרים פ"ב הי"ד (י, ד). הל' מתנות עניים פ"ב (לא, ג) ופ"ד (נט, ג)).

108 ראה גם אוה"ת במדבר (הוספות) ע' א'תק: "בחי' מדבר שבתורה הוא מדריגה היותר גבוה דהיינו הבחי' שאינו מוכן הסודות והטעמים שבה ואין שום תענוג, אך אנו עושים בלתי שום תענוג עצמו רק מפני רצונו ית', דאורייתא וקוב"ה כולא חד".

109 ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

110 דלא כשאר כל החניות שלפניו (תו"כ ופרשי" עה"פ. וראה לקו"ש חכ"א ע' 100. וש"נ).

111 במדבר"ר שבעה ערה 6.

102 ואילו חיבורם יחד הוא: (א) רק בדרך רמו – עי"ז שקורין ב' הפרשיות יחד, (ב) ואינו בכל השנים.

103 ורק במנחת שבת (לאחרי ברכת החודש) מתחילין לקרוא פרשת במדבר ("במדבר סיני").

104 ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו – שקורין פרשת במדבר בערב זמן מ"ת.

105 ראה שו"ע אדה"ז שבעה ערה 19.

106 ו"אף שבתורה אין נמצא ס"ר אותיות, היינו, מפני אותיות המשך שהם אותיות אהר"י שבכלל הנקודות שאינן בכתב אבל ישנם במחשבה .. אך איזו מהנקודות הם אינו ידוע כו" (לקו"ת פרשתנו מא, ב. מג, ד).

22 חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה"117) דכלל
 23 ישראל ודכאו"א מישראל.
 24 ויש להוסיף, שב' קצוות הנ"ל מודגשים גם בב'
 25 הטעמים דקריאת פרשת במדבר בשבת שלפני
 26 עצרת – לרמז על נתינת התורה במדבר, ולהפסיק
 27 בין הקללות שבפרשת בחוקותי לעצרת:
 28 בהרמז על נתינת התורה במדבר, מקום הפקר,
 29 מודגש ענין הביטול (מאמר אחד), ש"עושה עצמו
 30 כמדבר הפקר", כנ"ל.
 31 ובהפסק בין הקללות שבפרשת בחוקותי לעצרת,
 32 מודגש ענין המציאות (עשרה מאמרות) – כי, הצורך
 33 בהפסק זה (בפשטות) הוא מפני שהתורה היא מקור
 34 כל הברכות, כמודגש בהתחלת התורה באות ב',
 35 ר"ת ברכה¹¹⁸, החל מהברכה הכי עיקרית שמודגשת
 36 בצירור דאות ב', ש"סתום מכל צדדיו ופתוח מצד
 37 אחד"¹¹⁹, שרומז על העולם שנברא ע"י הקב"ה
 38 באופן שמוקף מג' רוחות מלבד רוח צפונית¹²⁰, כדי
 39 שהאדם (ע"י עבודתו) ישלים¹²¹ ויסכב גם רוח
 40 צפונית – שבזה מודגשת מעלת האדם (תוקף
 41 המציאות), שעל ידו דוקא נעשה העולם מוקף מכל
 42 ד' רוחות (ללא נתינת מקום לפירצה), כצירור מ"ם
 43 סתומה ד"לסרבה המשרה"¹²² (מ"ם סתומה באמצע
 44 התיבה), שרומזת¹²³ על גאולה¹²⁴, שנעשית ע"י
 45 עבודת האדם בהמשכת וגילוי האל"ף (אלופו של
 46 עולם) באמצע ה"גולה" – "גאולה"¹²⁵.

47 * * *

117 פרש"י ר"פ במדבר.
 118 ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א (קרוב לסופה). וראה לקו"ש
 חט"ו בתחלתו. וש"נ.
 119 ירושלמי שם. וראה מקומות שבהערה הבאה.
 120 מדרש הנעלם לשה"ש (בזהר חדש). רבותינו בעה"ת
 וחזקוני ר"פ בראשית. וראה גם ב"ב כה, רע"ב.
 121 ע"ד מש"נ "אשר ברא אלקים לעשות", "לתקן"
 (בראשית ב, ד. וראה ב"ר פי"א, ו ובפרש"י).
 122 ישע"י ט, ו. – וראה של"ה דל"ז ע"א (הובא באוה"ת
 נ"ך ס"ע קפד): "בראשית ג' רוחות סתומים ורוח צפון נשאר
 פתוח כו' ובמ"ת נשלמו ד' רוחות ונעשו מ"ם סתומה, והוא מ"ם
 סתומה בפסוק לסרבה המשרה".
 123 ראה ספר הערכים ח"ב"ד מע' אותיות התורה מ"ם (ב)
 ע' רג ואילך. וש"נ.
 124 ויש לומר, שענין הגאולה מרומז גם בהמילוי דאות ב'
 (בי"ת) – ת' ר"ת תחיית המתים (שלימות הגאולה), וי' רומז על
 עשרת הדברות (ס' ריזאל המלאך. הובא בתו"ש בראשית אות ל
 בהערה), שעל ידם פועלים ענין הגאולה (ת) בעולם (ב). ועצ"ע.
 125 ראה ויק"ר ספ"ב. וראה בארוכה שיחות ש"פ אחו"ק
 וש"פ אמור. – ויש להוסיף בהרמז שבאות ג' שהיא הר"ת

1 ועי"ז נעשה ראוי ומוכשר לקבל דרגת התורה
 2 שלמעלה משייכות לעולם שניתנת במקום
 3 הפקר¹¹².
 4 ואע"פ שההכנה לנתינת התורה במדבר היא ע"י
 5 הביטול, שלילת המציאות, ה"ז באופן ש"כל
 6 הרוצה לקבל יבוא ויקבל", "יקבל" דייקא, קבלת
 7 האדם (דלא כהלשון הרגיל מתן תורה, "ניתנה
 8 במדבר") – שבזה מודגש שגם דרגת התורה
 9 שלמעלה ממציאותו חודרת ונעשית מציאותו¹¹³,
 10 ע"י הלימוד בהכנה והשגה, ועד להחידוש בתורה,
 11 תוקף המציאות דקדושה¹¹⁴.
 12 יג. ויש לומר, שב' הקצוות דתכלית הביטול
 13 ותוקף המציאות מודגשים גם בקריאת פרשת
 14 במדבר בשבת שלפני עצרת (והתחלתה במנחת
 15 שבת זה):
 16 שם הפרשה, "במדבר" (ע"ש התחלתה "וידבר
 17 גו' במדבר סיני") – מורה על תכלית הביטול,
 18 "כמדבר זה שהכל דשין בו"; ותוכן הפרשה ע"ד
 19 מנין בני" (שעל שם זה נקרא כל הספר "חומש
 20 הפקודים"¹¹⁵) – מורה על תוקף המציאות ("דבר
 21 שבמנין לא בטל"¹¹⁶) וגודל החשיבות ("מתוך

112 ויש לומר, שדרגת התורה שניתנה במדבר (מקום הפקר)
 ע"י הקב"ה, היא למעלה מדרגת התורה שבאה עי"ז שהאדם
 משים עצמו כמדבר (הפקר) – "אם משים אדם עצמו כמדבר זה
 שהכל דשין בו תלמודו מתקיים בידו" (תלמודו שיש לו כבר, בחי'
 ירושה שבתורה), "כל מי שאינו עושה עצמו כמדבר הפקר אינו
 יכול לקנות את החכמה והתורה" (בחי' מנר שבתורה), "כיון
 שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנה לו
 במתנה" (בחי' מתנה שבתורה) – כי, ג' הבחי' דירושה מכר
 ומתנה יש להם ערך ושייכות להמקבל (ראה לקו"ש ח"ג ע' 115
 ואילך. וש"נ), משא"כ דרגת התורה שניתנת ע"י הקב"ה במדבר,
 מקום הפקר, היא (מצד עצמה) למעלה לגמרי משייכות להמקבל.
 113 ודוגמתו בשלילת המחלוקת ואהבת השלום – שאין זה
 רק מצד הביטול והעדר המציאות (ע"ד "עושה שלום במרומיו",
 "מיכאל שר של מים גבריאל שר של אש ואין מכבים זא"ז",
 כמשל ב' שרים שמנגידים זל"ז שמתבטלים ממציאותם בעמדם
 לפני המלך (ראה תניא אגה"ק ס"ב. לקו"ת אמור לה, א.
 ובכ"מ)), אלא גם בהיותם בתוקף המציאות, עם כל הכחות
 והחושים כו', ה"ה במצב של אחדות ושלום.

114 וע"ד מ"ש "ונפשי כעפר לכל תהי' (ועי"ז) פתח לבי
 בתורתך" – שע"י הביטול כעפר שהכל דשין עליו ("משים אדם
 עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו"), נעשה ראוי ומוכשר לקבל
 הדרגה ד"תורתך", תורתו של הקב"ה שלמעלה משייכות לעולם,
 שניתנת במקום הפקר דוקא, ודרגה נעלית זו – מקבלה באופן
 ד"פתח לבי בתורתך", פתיחת הלב, תוקף המציאות דקדושה.
 115 יומא רפ"ז ובפרש"י.
 116 ביצה ג, סע"ב.

ולאיך גיסא – ביחד עם הביטול שבהתאחדות
 עם כו"כ מישראל, מודגש גם תוקף המציאות
 דכאו"א מישראל בפ"ע (כבענין הפקודים),
 שכאו"א מהם מקבל את התורה, ולומדה ומשיגה
 בהבנה והשגה שלו (ועד שמחדש בתורה¹³²), כל
 חד וחד לפום שיעורא דילי'.
 טו. ויה"ר – והוא העיקר – שההחלטה להוסיף
 באחדותם של ישראל כהכנה לקבלת התורה
 ("שנאו את המחלוקת ואהבו את השלום") תמהר
 ותזרו ותפעל תיכף ומיד ביטול הגלות (שסיבתו
 היפך אהבת ישראל¹³³, ובהבטל הסיבה בטל בדרך
 ממילא המסובב), ותיכף ומיד ה"ה הגאולה
 האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז יהי'
 שלימות הענין דמתן-תורה, "תורה חדשה מאתי
 תצא".
 ובפשטות – שעוד לפני זמן מתן תורתנו¹³⁹,
 ולפני ר"ח סיון, בעמדנו בשבת מברכים חודש
 סיון, שבת פרשת בהר"ב-בחוקות, זוכים לקיום
 היעוד והסיפור שבהתחלת פרשת בהר: "כי תבואו
 אל הארץ וגו'", ובהתחלת פרשת בחוקות: "ונתנה
 הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו"¹³⁴, "עתידה¹³⁵
 ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת"¹³⁶,
 ו"אילני סרק עתידים לעשות פירות"¹³⁷.

ובהמשך לזה באים לספר הפקודים – המנין
 דכל בני כאו"א מישראל, ע"ד מ"ש¹³⁸ ואתם

1 יד. ויש לקשר האמור לעיל עם הוראה לפועל
 2 בענין שהזמן גרמא:
 3 (א) "להקהיל קהילות בכל שבת להכנס בבתי
 4 כנסיות ובבתי מדרשות ללמוד בהם תורה
 5 לרבים"¹²⁶ (כולל גם באופן ד"העמידו¹²⁷ תלמידים
 6 הרבה¹²⁸), אשר, אם הדברים אמורים בכל שבת,
 7 בשבת שממנו מתברך "זמן מתן תורתנו" על אחר
 8 כמה וכמה.
 9 (ב) לעורר ולזרו בכל מקום ומקום שבקריאת
 10 עשרת הדברות ב"זמן מתן תורתנו" יהיו בבתי-
 11 כנסיות כל ילדי ישראל (גם הקטנים ביותר, ועד
 12 לתינוקות שבעריסה¹²⁹) שהם ה"ערבים" לקבלת
 13 התורה, "בנינו עורבים אותנו"¹³⁰.
 14 וכל זה – בהדגשת ב' הקצוות דביטול ומציאות
 15 (מאמר אחד ועשרה מאמרות) האמורים לעיל:
 16 מחד גיסא – ענין הביטול שמודגש בהתאחדות
 17 עם כו"כ מישראל, "להקהיל קהילות", ובפרט ע"י
 18 האחדות דכל בני, האנשים והנשים והטף, בשעת
 19 קריאת עשה"ד, היינו, שההתאחדות היא לא רק עם
 20 האנשים שבערכו ובמדרגתו בלימוד התורה
 21 ("להקהיל קהילות.. ללמוד בהם תורה לרבים"),
 22 אלא גם עם קטנים וקטני קטנים, שכולם יחדיו
 23 באים לביהכ"נ¹³¹ – תכלית הביטול.

ד"גולה" ו"גאולה", שג' ד"גולה" רומז להנתינת מקום ל"גולה", מפני שהעולם מסובב מן רוחות בלבד, ורוח צפונית, ש"מצפון תפתח הרעה", נשארת פרוצה. וג' ד"גאולה" רומז על עבודת האדם באופן ד"גמול דלים" ("גימול דלית גמול דלים" (שבת קד, א)), ע"י המשכת וגילוי אופו של עולם, שע"ז מהפך הד' ד"דלים" לעולם שמוקף מכל ד' ורוחות, כמו מ"ם סתומה*.
 126 שר"ע אדה"ז אר"ח סר"צ ס"ג (מיל"ש ר"פ ויקהל).
 127 אבות פ"א מ"א.

128 ו"הרבה" בבת אחת – ע"ד מש"נ ביצי"מ ובני ישראל פרו ושרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, "שהיו יולדות ששה** בכרס אחד", ועד"ז בהיעיאה מגלות האחרון ("כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות") בנוגע לתלמידים, שכל המלמד כו' כאילו ילדו" (סנהדרין יט, סע"ב. פרש"י במדבר ג, א).

129 להעיר מירושלמי יבמות פ"א ה"ו.
 130 שהשר"פ א, ד (א). וראה לקר"ש כח"ח ע' 315. ועוד.
 131 להעיר מברכות כח, א: "שה" ר"ג מכריז ואומר כל

(* וראה מק"מ ר"פ שלח בשם הר"ח (הובא באוה"ת נ"ך שם) שלענת"ל יפתח הקב"ה המים סתומה באלכסון ותיעשה ב' דלתין של בן דוד, ואז יבוא המשיח (וע"פ המבואר באוה"ת שם שהד' מורה על דיבור, וב' דלתין הם ב' בחי' דיבור – אולי יש לקשר זה עם ב' בחי' הדיבור ד"במדבר" (מלשון דיבור). דיבור תורה ודיבור דתפלה (כנ"ל סי"א)).

** "ויש אומרים שנים עשר.. ויש אומרים ששים" (שמו"ר פ"א, ח).

תלמיד שאין תוכו ככרו לא יכנס לבית המדרש", ולאחרי שראב"ע נתמנה לנשיא, "אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס.. ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי" (ארבע מאות או שבע מאות). וגם לאחרי ש"אחזו לי' בחלמי' חצבי חיורי דמליין קטמי" (כלומר אף אלו אינם ראויים – פרש"י), מסיק "ולא היא, ההיא ליתובי דעת' הוא דאחזו לי" (כיון ש"הוה קא חלשא דעת' דר"ג כו"). ויש לומר בתיווך הדברים (המסקנא "לא היא", ואעפ"כ "אחזו לי' בחלמא", שבודאי לא הראו לו דבר שקר ח"ו) – שגם כשמצד עצמם אינם ראויים, מ"מ, ע"ז שמכניסים אותם לביהמ"ד נעשים ראויים כו'.
 132 ראה הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. וש"נ.
 133 ראה יומא ט, ב.
 134 כו, ד.
 135 שבת ל, סע"ב. וש"נ.
 136 ודוגמתו בזמן הזה – "כמהין ופטריות" (שבת שם), "כענין הספיחים** שג"כ בלי זריעה" (ביאור"ז להצ"ע ע' תתכ"ח).
 137 תו"כ ופרש"י עה"פ.
 138 ישע"י כז, יב.

** ולהעיר מהשייכות לפרשת בהר – "ספיח קצירך" (כה. ה).

- 1 תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", וכולם יחד נעשים
 2 מציאות אחת ד"קהל גדול"¹³⁹, ועד למנין העשירי,
 3 ביחד עם השירה העשירית והפרה העשירית
 4 ("העשירי יהי קודש"¹⁴⁰), ע"י "המלך המשיח
 5 מהרה יגלה אכי"ר"¹⁴¹ – שתיכף ומיד ממש רואים
 6 שמשיח נמצא כבר בינינו, וכאו"א מראה באצבעו
 7 ואומר "הנה זה (המלך המשיח וכבר) בא"¹⁴².
 8 ובהמשך לזה באים ל"זמן מתן תורתנו"
 9 בתכלית השלימות – בארצנו הקדושה, בירושלים
 10 עיר הקודש, בהר הקודש, בבית המקדש ובקדש

143) וגם שברי לוחות (ב"ב יד, ב), שמורה על עבודת
 התשובה (לב נשבר) – "משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיבתא"
 (ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ).
 144) ראה רמב"ם הלי' תשובה פ"ט ה"ב. ועוד. לקו"ת צו יז,
 א. ובכ"מ.
 145) ירמ' לא, לג.
 146) ישעי' ל, כ.
 147) כפי ש"כבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה"
 (תניא פל"ו).

139) ירמ' לא, ז.
 140) פרשתנו כז, לב.
 141) רמב"ם הלי' פרה אדומה ספ"ג (משיעורי הרמב"ם דימי
 השבוע שמתברכין משבת זה).
 142) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ.

אגרות קודש

ב"ה, י"ח אייר, תשט"ו
 ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר יעקב שיי
 וזוגתו מרת רחל תחי"

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ממוצש"ק והקודם לו, הנה נהניתי מהשיעור שלומד עם בחורים מדי שבת
 בשבתו, ובלי נדר אזכיר שמותיהם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע,
 בעת רצון, להמצטרך להם בכלל ולהוספה בשיעורים בתורת הנגלה ובתורת החסידות, שעייז יתוסף
 בברכות השי"ת והצלחתו בהמצטרך להם.

בשאלתו בפירוש הנפש החיונית, הנה בכלל הכוונה בנפש החיונית להנפש שאודותה מדובר
 בפרק א' דתניא שמתחלקת לנפש השכלית ונפש הבהמית, יעיין בזה בהערות לתניא עמוד פ"א
 ובהמקומות שנשמנו שם.

בהנוגע לאותם מהני"ל שהולכים לצבא בעוד חצי שנה, ורצונם בקשר עם זה, הנה כיון שהוא
 בעוד חצי שנה עדיין מוקדם זה.

בנוגע להשגת ספרי תניא וספרי לימוד בכלל בזול, הנה יפנה בזה לצעירי אגודת חב"ד, כי אין
 להכפיל הענינים, ומכמה טעמים צריכים לרכזם, והוא יהי הממוצע והב"כ דצעירי אגו"ח בהנוגע
 להני"ל.

כבקשתו אזכיר על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע במיוחד את
 בנם יוסף יצחק שליט"א, ושמה מילתא היא, ויה"ר מהשי"ת שיגדל להיות ירא שמים חסיד ולמדן,
 ויגדלוהו עם שאר ילדיהם שיחיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

בברכת הצלחה.

לקוטי שיחות פרשת בהר * כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

16 אחת מהתוצאות הנובעות מכך למעשה היא: אם
17 המצוה היא שקרקע של יהודי צריכה לשבות, אין כלל
18 הבדל מיהו השולל את שבייתה ומעבד את הקרקע,
19 ואף אם עושה זאת גוי¹², עובר בעל הקרקע על מצות
20 העשה. אך אם זוהי חובת גברא, הרי אם גוי מעבד את
21 האדמה אין בעל השדה עובר על מצות עשה זו.

ב.

הפקרת פירות שביעית - חובת גברא או
אפקעתא דמלכא?

22 כמורכב יש דיון ומחלוקת לגבי מצות עשה נוספת
23 בשביעית – "והשביעית תשמטנה ונטשתה"¹³, האם
24 מצות שמיטת הפירות היא שבעל הבית צריך להשמיט
25 (להפקיר) את תוצרת האדמה בשביעית¹⁴, כלשון
26 הרמב"ם בספר המצוות¹⁵ "שצונו להפקיר כל מה
27 שתצמח", ובספר היד החזקה¹⁶ "להשמיט כל מה
28 שתוציא הארץ בשביעית". או שהשמיטה היא באופן של
29 "אפקעתא דמלכא"¹⁷ – שהתורה הפקירה¹⁸ את פירות¹⁹
30 השביעית ובעל הבית אינו עושה דבר בענין זה²⁰.

א.

מצות שביעית הארץ בשביעית - חובת הארץ או
חובת גברא?

1 על מצות שביעית הארץ בשביעית, אומר
2 הרמב"ם¹: "מצות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת
3 האילן בשנה שביעית שנאמר²: ושבתה הארץ שבת
4 לה' ונאמר³ בחריש ובקציר תשבות" – וידוע הדיון על
5 כך⁴: האם המצוה היא שהאדמה תשבות, כפי שמוכח
6 מלשון הפסוקים בפרשתנו "ושבתה הארץ שבת לה'".
7 שבת שבתון יהיה לארץ.. שנת שבתון יהיה לארץ⁵,
8 וכפי שאומר הרמב"ם במקום אחר⁶, שהמצוה היא
9 שתשבות הארץ בשביעית ממלאכתה⁷. או שהמצוה
10 היא שהאדם ישבות מעבודת האדמה, כלשון הפסוק
11 "בחריש ובקציר תשבות", וכלשון הרמב"ם דלעיל⁸
12 "לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן"⁹.

13 [לגבי הלאוין שבענין זה – "שדך לא תורע וכרמך
14 לא תזמור"¹⁰ – מוכח בפשטות שאיסור הלאו חל רק
15 על האדם "שלא יעבוד עבודת הארץ בשנה זו..."¹¹].

(* וסיום מס' שביעית.

1 ריש הל' שמיטה ויובל.

2 פרשתנו כה, ב.

3 תשא לד, כא.

4 ראה מנ"ח מצוה קיב. ביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ רס"ג מ"ע
סא (רסג, ג ואילך, רסה, ב ואילך). ובס' לאור ההלכה להרש"י שי' [ז"ל]
זוין (ע' צד) מציין עוד ספרים דשק"ט בזה.

5 שם, ד"ה. ברמב"ם ריש הל' שמיטה ויובל הביא (מהנ"ל בפנים)
רק הכתוב "ושבתה הארץ", ובסהמ"צ מ"ע קלה: "(והוא אמרו... בחריש
ובקציר תשבות) וכבר נכפל זה הציווי פעמים ואמר שבת שבתון יהי
לארץ.. האי שבתון עשה (ואז"ז) ואמר גם כן ושבתה הארץ". ובפרש"י
ע"ז (טו, ב) הביא הכתוב "שנת שבתון יהי לארץ". וראה לקמן הערה 8,
12.

6 במנין המצות (מצוה א') שבהכותרת להל' שמיטה ויובל.

7 להעיר מתוך עה"פ (בחוקתי כו, לד. מג) "או תרצה הארץ גוי
והארץ תעוב מהם ותרחץ את שבתותיה" – "בשביל שתדעו שהארץ שלי
כו' והיא תשמט מאילי כל שמיים שחייבת לי".

8 ועד"ז לשובו במנין המצות בריש ספר היד מ"ע קלה ובהסהמ"צ
שם. ועפ"ז יומתק מה שבסהמ"צ הביא הכתוב "בחריש ובקציר תשבות"
ורק אח"כ "וכבר נכפל זה הציווי פעמים ואמר שבת שבתון". ובמנין
המצות שם הביא רק הכתוב "בחריש ובקציר". וכ"ה בחינוך שם לבטל
עבודת הארץ בשנה השביעית שנאמר בחריש ובקציר תשבות ובה הפ'
כו". אבל להעיר שבריש הל' שמיטה ויובל הקדים הרמב"ם הכתוב
"ושבתה הארץ".

9 וי"ל שתלוי בהטעמים למצות שמיטה: "שתוסיף הארץ תבואתה
ותתחזק בעמדה שמוטה" (מו"נ ח"ג פל"ט), שביעית הארץ. או "לקבוע
בלבנו כו' ענין חידוש העולם כי ששת ימים עשה כו' הכתיב מנוחה על

עצמו כו' – "אין דבר מיוחד מרשותו רק שהכל ברשות ארון הכל'
(חינוך מצוה פד. שכח. וראה רמב"ן פרשתנו כה, ב. ובארוכה אברבנאל
ריש פרשתנו), שביעית האדם.

10 פרשתנו שם, ד.

11 לשון הרמב"ם בהכותרת להלכות שמיטה ויובל מצוה ב' (וראה
לשונו בסהמ"צ ובמנין המצות בתחילת ספר היד מל"ח רכ ואילך). וראה
צפע"נ מהד"ת ג, רע"ג.

12 ראה תוס' רי"ד ע"ז שם (מהדו"ק). חכמת שלמה (מהרש"ל) ב"מ
צ, א. ובתוס' רי"ד (בשם המורה – רש"י) וחי' הביאו הכ' "שבת שבתון
יהי לארץ".

13 משפטים כג, יא. וראה חינוך מצוה פד "ומצוה זו שהיא להפקיר
כל פירותי ומצוה אחרת שציונו הא"ל לשבות בה כו' קשר אחד להם".

14 והנהגתו מוכיחה שהפקיר וא"צ הפקר בדיבור, או ססתמי –
אוקמי בחזקת כשרות.

15 מ"ע קלה. ועד"ז בחינוך ריש מצוה פד.

16 הל' שמיטה ויובל פ"ד הכ"ד. ובמנין המצות (מ"ע קלה) שבריש
ספר היד "להשמיט קרקע". וראה לקמן הערה 19.

17 לשון הגמרא ב"מ לט, רע"א (ובפרש"י שם: מצות המלך). קו,
א (ובפרש"י: המלך ביטלו מלוורעה כו'). קט, א (לגבי יובל).

18 להעיר מלשון הרמב"ם בהכותרת שם (מצוה ו') "שישמט מה
שתוציא הארץ".

19 ולשון הגמרא נדרים מב, ב: "ארעא נמי (רחמנא) אפקרה" היינו
ללקוט פירות כמ"ש בר"ן ורא"ש שם.

20 ראה בכהנ"ל (ובהבא לקמן): מחלוקת ב"י והמבי"ט (שו"ת
אבקת וכול סי' כד. שו"ת מבי"ט ח"א סי"א. מהרי"ט ח"א סי' מב, מג).
מנ"ח מצוה פד. ביאור הרי"פ פערלא שם (רסו, א ואילך). ובאור ההלכה
שם (ע' צו) הביא עוד כמה ספרים. אנציקלופדיא תלמודית בערכו.

19 ממעשרות מטעם הפקר, לא מפני שהם מופקרים
20 בפועל, אלא עקב החובה להפקירם.

21 וההסבר לכך הוא: כשם שבשש השנים הקודמות
22 יש הבדל בחובת המעשרות, שבשנים הראשונה,
23 השנייה, הרביעית, והחמישית, מפרישים מעשר שני,
24 ובשלישית וששית מפרישים במקום זאת מעשר עני,
25 והטעם הפשוט לכך הוא כדי שלא יצטרכו לתת בשנה
26 אחת את כל המעשרות²⁵, בכל זאת לא נמצאת בשום
27 מקום סברה לומר שאם אדם לא נתן, לדוגמא, מעשר
28 שני בשנה הראשונה, עליו לתת מעשר עני, כיון
29 שתבואה שנה זו אינה חייבת במעשר עני.

30 דומה לכך הדבר לגבי התבואה והפירות על השנה
31 השביעית, שעקב מצות התורה להפקירם, אין חלה
32 בשנה זו חובת המעשרות²⁶, אף אם לא הפקירו אותם
33 למעשה²⁷.

ד.

מלשון המדרש על "גבורי כח" אין הוכחה לגבי הפקר פירות שביעית

34 לכאורה ניתן להוכיח שהפקר פירות שביעית היא
35 אפקעתא דמלכא, מלשון²⁸ המדרש²⁹ על הפסוק³⁰

27 ראה ספרי (ראה יד, כח. תבוא כו, יב. ילקו"ש שם): "יכול אף
שנה שביעית תהא חייבת במעשר ת"ל שנת המעשר שנה שחייבת במעשר
יצאה שביעית שאינה חייבת במעשר". ובמהרי"ט שם סי' מג מוכיח מזה
שפירות שביעית פטורין מן המעשר מגז"כ ולא מטעם הפקר כלל (וראה
שם שהביא מפרשי"י ר"ה שם). ובזית רענן לילקוט ראה שם (אות מה)
"שהכל הפקר", ולפי הנ"ל בפנים י"ל פ' הספרי בפשטות שפירות
שביעית אינן חייבות במעשר מנכיון שחייב להפקירם ונלחצו שם
(וילקוט) שם ממשיך "יכול יהו שני מעשרות נהגים בה (בשלישית) ת"ל
שנת המעשר מעשר אחד כו"ל". וראה צפע"נ מת"ע הנ"ל.

28 עוד יש להוכיח (לכאורה) דשביעית הוי אפקעתא דמלכא מזה
שהוצרכו לשומרי ספיחים בשביעית להביא מהן עומר ושתי הלחם
(שקלים פ"ד מ"א. תוספתא מנחות פ"י ה"ה) ובתוס' בכ"מ (יבמות קכב,
א ד"ה של). ב"מ נח א א (ד"ה לשמור). מנחות פד, א (ד"ה שומרי). ועוד)
שקו"ט האיך מותר והלא צריך ממשקה ישראל מן המותר לישראל ובת"כ
פרשטנו (כה, ה) מן שמור בארץ אין אתה בוצר כו', ולמה לא הקנו את
השדות לפני שנת השביעית לקטנים שלא בני מצוה ניהו ואינם צריכים
להפקירם, והיו יכולין להביא מהם עומר ושתי הלחם, ומוכח לכאורה
דאפקעתא דמלכא הוי שלכן גם השדות דחש"ו הוי הפקר מאליהם (ראה
עדו"ז מנ"ח מצוה פד)*.

אבל אינו – כי מצות התורה לא ניתנו שיהא אפשר לקיים רק ע"י
ערמה וכיו"ב, ופשיטא שאין לומר שקיום מצות עומר ותשת"ל בשנה
השביעית ניתן באופן כזה שיהא מחוייבים ליקח שדה של המחוייב במצות
וליתנו להקטן כדי להפקיעו ממצות שמיטה. ופשוט.

29 תנחומא ר"פ ויקרא. וראה ויק"ר שם.
30 תהלים קג, כ.

1 ההבדל בפשטות בין שתי השיטות הוא כאשר²¹
2 האדם נמנע במפורש להפקיר שדהו (גודר שדהו ונועל
3 כרמו)²²: אם מוטלת חובת גברא על בעל הבית
4 להפקיר²³ את הפירות, הרי למרות שהוא עובר על
5 מצות עשה זו, בכל זאת, אסור לזולת לקחת זאת, ואם
6 לוקחים עוברים על איסור גזל. אך אם זאת אפקעתא
7 דמלכא, ניתן לקחת ולזכות בפירות אפילו בניגוד
8 לרצון הבעלים.

9 הבדל נוסף למעשה נובע מכך: פירות שביעית
10 פטורים ממעשר כיון שהם הפקר, ולפיכך, אם חובת
11 ההפקרה מוטלת על האדם, יוצא, שפירות שביעית
12 שהוא לא הפקיר (גודר שדהו וכדומה) חייבים
13 במעשרות, אבל אם הם הפקר מצד "אפקעתא
14 דמלכא", מובן, שהעובדה שהאדם לא הפקירם אינה
15 משפיעה כלל, והפירות פטורים ממעשרות.

ג.

בשנה השביעית אינה חלה חובת המעשרות

16 אך ניתן לומר, שגם אם אדם אינו מפקיר את פירות
17 השביעית, הם פטורים ממעשרות אף לפי הדעה שזוהי
18 חובת גברא²⁴, כי יש לומר שפירות שביעית פטורים

ובצפע"נ (מאכא"ס פ"י הט"ו צ, ד). נדרים פ"ו הי"ג יג, א). תרומות
פ"ב סה"יב (מה, ב). מת"ע פ"ו ה"ה (סג, ב). ועוד) דפליגי הראשונים,
מחלוקת רש"י ותוס' ב"ה טו, א.
21 מנ"ח שם.

22 ראה רמב"ם שם (פ"ד הכ"ד) "יכול הנועל כרמו או סג שדהו
בשביעית ביטל מ"ע". משא"כ בסתם י"ל בפשטות דהוי הפקר ממילא
לכו"ע. ראה בהמובא באנצקלפדיא שם. ועוד.
23 ולשונות הגמרא הנ"ל (הערה 17, 19) תירצו באחרונים לדיעה
זו – ראה בהמובא בהערה 20.

24 מחלוקת הבי"ו והמב"ט (הנ"ל בהערה 20) היא בעיקר לגבי
פירות עכ"ם בשביעית. ובתוך דבריו כתב הבי"ו (אבקת רוכל שם) "כי
לא נפטרו פירות שביעית ממעשרות אלא מטעם הפקר וכל שאינו מופקר
לא נפטר ממעשרות, ומה שטען אטו ישראל שגדר כרמו ולא הפקיר כו'
דאיכא למימר בהא אין הכי נמי שהיא חייבת אע"ג דרחמנא אפקירא כיון
דאיהו לא אפקירי ואפי' את"ל דפטורה איכא למימר שאני התם דרחמנא
אפקירי מה שאין כן בשל גוי כו'". הרי דגם לשיטתו דמצוה על האדם
להפקיר לא פסיקא ל' מילתא בפירות של ישראל.

25 אף שלמדוהו מהכתובים ראה יד, כח"ט. (ראה ספרי שם. ר"ה
יב, ב. רמב"ם הלכות מת"ע פ"ו ה"ד) – הרי י"ל שזהו טעם הכתוב שצ"ל
רק מעשר אחד ולא שזהו גז"כ בלי טעם.

26 להעיר מתור"ה יד הכל ר"ה טו, א. ראה צפע"נ שבהערה 20.
ובכמה אחרונים. ולהעיר עדו"ז בחי"ת – מי שאנסוהו לחלל שבת –
המחוייב להניח תפילין. העושה מלאכה בחוה"מ האם מחוייב בתפילין
– שו"ת אמרי יושר ח"ב סקמ"ט (ושם גם שקו"ט בחולך במדבר ושכח
מתי שבת כו'). וראה ג"כ הצ"צ למו"ק פ"ג מ"ד.

(* ומה"ט אין מטפיק מ"ש במנ"ח שם שאפשר שלא ה'י' סמוך לירושלים כו'. ומה"ש במנ"ח ד"אפילו ה'י' (שדות של חשו"ק סמוך לירושלים) מ"מ אינם בני הקנאה מה"ת".
הרי זה שייד להשקו"ט בנתינת גז"כ לקטן אם מהני מתנתו דקטן אפילו לדאורייתא (ראה שד"ח כרך ב' שפ. ב ואילך). אבל להעיר דצריך למוסרו לצבור יפה יפה

22 המחלוקת ביניהם היא רק על דברי רבי בזמן שאתה
 23 משמט קרקע...", אך לא על ההשוואה בין השמטת
 24 קרקע לבין השמטת כספים³⁶.
 25 לגבי שמטת כספים נאמר במשנה במסכת
 26 שביעית³⁷: "המחזיר חוב בשביעית (לאחר זמן
 27 השמיטה)³⁸ יאמר לו: משמט אני, אמר לו אף-על-פי-
 28 כן, יקבל ממנו שנאמר וזה דבר השמיטה" – אם
 29 השמיטה היא אפקעתא דמלכא והחוב בטל מאליו, אין
 30 מובנים הביטויים במשנה "המחזיר חוב", "משמט
 31 אני", וביאור המפרשים על דברי הלווה "אף-על-פי-
 32 כן", שברצונו "לפרוע" את החוב³⁹?
 33 יותר מכך: כיון שהתורה קובעת שהשביעית
 34 משמטת ומבטלת את החוב, היה, לכאורה, אסור ללווה
 35 לנהוג להיפך מכך – להחזיר את הכסף כחוב, ואילו
 36 לפי המשנה לא זו בלבד שמותר ללווה לעשות כך,
 37 אלא אף "רוח חכמים נוחה הימנו", כנאמר במשנה
 38 הבאה⁴⁰?
 39 מכל זה מובן, ששמיטת כספים בשביעית אינה
 40 אפקעתא דמלכא, שהחוב מתבטל לגמרי מאליה⁴¹, אלא
 41 (א) חלה חובת גברא על המלוה לשמט את החוב⁴²,
 42 (ב) החובה אינה להפקיע ולבטל את החוב לגמרי, אלא
 43 לעזוב – לשמט אותו: המלוה אינו דורש אותו בחזרה
 44 – לא יגוש.

1 "גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו" – אלו
 2 שומרי שביעית, ולמה נקרא שמם גבורי כח, רואה
 3 ששדה מופקרת ואילנותיו מופקרים והסייגים מופרצים
 4 ורואה פירותיו נאכלים וכובש את יצרו ואינו מדבר,
 5 ומן הסגנון "רואה ששדה מופקרת ואילנותיו
 6 מופקרים" משתמע שהשדה נעשית מופקרת מאליה,
 7 עקב אפקעתא דמלכא, ולא מפני שהוא הפקירה.
 8 ברם, ניתן בדוחק להסביר שבמדרש מתואר מצבם
 9 של השדה ושל האילן למעשה – "שדהו מופקרת
 10 ואילנותיו מופקרים...", בלי להתייחס לגורם לכך, אף
 11 שגם לדעת המדרש הופקרה השדה רק על-ידי שהאדם
 12 הפקירה³¹. והחידוש כאשר הוא "רואה" – למרות
 13 שהוא עצמו הפקירה – הוא בכך, שהוא רואה זאת
 14 למעשה, בדומה לענין שאינה דומה ראייה לשמיעה.
 ה.

שמיטת כספים - אפקעתא דמלכא

15 ויש לומר, שניתן לראות כמקור והוכחה לדעה,
 16 ששמיטת קרקעות היא חובת גברא ולא אפקעתא
 17 דמלכא, את ההשוואה בין שמיטת קרקעות לבין
 18 שמיטת כספים³²: "וזה דבר השמיטה שמוט³³, בשתי
 19 שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת
 20 שמיטת כספים. בזמן שאתה משמט קרקע..."³⁴. אמנם,
 21 זוהי דעת רבי בלבד ולא דעת רבנן³⁵, אך למרות זאת

הרא"ש שביעית שם. וראה ר"ש, פי' מהר"י בן מלכי צדק, רע"ב (ועוד)
 שביעית שם.
 (39) בר"ש (ורבע"ב) שם "אני רוצה לפרוע (לך)". וראה מה שהקשה
 בתו"ט שביעית שם ובמשנה ראשונה שם. ובפרש"י גיטין שם ד"ה ואם
 "אני רוצה להחזיר לך". ויתירה מזו בפרש"י שבת (קמח, ב): אעפ"כ
 איני חפץ שישמטו יקבל ממנו.
 (40) מ"ט שם.
 (41) אבל במרדכי גיטין פ"ד סי' שפ: "דשביעית הפקעתא דמלכא
 הוא אע"ג דלא אמר משמט אני". וראה סמ"ע שו"ע חו"מ סס"ז סקט"ו.
 וכן פשיטא ל' להמנ"ח מצוה תעז בתחלתו. וראה ספר התרומות שער
 מה (חלק א') אות ה' (ותשובות הרא"ש כלל עז אות ד') בשם תשובת
 הרמב"ן. ולהעיר מפרש"י גיטין (לו, א ד"ה מוסרני. שם ב ד"ה רבא)
 דתירוק רבא "הפקר ב"ד ה' הפקר" קאי גם על קושיא הא' שם "ומי
 איכא מידי דמדאורייתא משמטא והתקין הלל דלא תשמט". ועד"ז בחי'
 הרשב"א שם (ושם: "הפקר הלל ממונו של לווה לגבי מלוה ומגבי לוי").
 וי"ל.
 (42) וכן מוכח בתשובת מהרשד"ם חו"מ סי' סא. (ועד"ז מקושי'
 התומים סס"ז סקכ"ה): ושם אפי' טעמא דב"ד אביהן של יתומין לא
 ייצטרך ליתומים קטנים שהלוו שהרי לאו בני מיעבד מצוה ניהו וקרא
 כו'. ועיי' בסוף התשובה, ואם הו' אפקעתא דמלכא, הרי החיוב נפקע
 מאליו ולמאי נפק"מ, כמ"ש במנ"ח שם. וראה בהגמטן לקמן הערה 51.

(31) גם צ"ע את"ל דהו' אפקעתא דמלכא ואינו שייך לפעולת האדם
 כלל – מדוע נקרא "שומרי שביעית" עיי' ש"כובש את יצרו ואינו מדבר",
 ובויק"ר שם "בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום א' לשבת א' לחודש
 א' שמה לשאר ימות השנה", דמשמע שהערר דיבורו בכל ימות השנה
 הו' מצוה.
 (32) להעיר מרע"מ ריש פרשתנו (זח"ג קח, ב): "פקודא דא לשבות
 בשנה השביעית כו' ואבא ר'י' להשמיט כספים בשביעית כו'". ובויק"ר
 שם: "וא"ת אינו מדבר בשומרי שביעית נאמר כאן עושי דברו ונאמר להלן
 וזה דבר השמיטה מה דבר שנאמר להלן בשומרי שביעית הכתוב מדבר
 אף דבר האמור כאן בשומרי שביעית הכתוב מדבר.
 (33) ראה טו, ב.
 (34) גיטין לו, סע"א. וש"נ.
 (35) בגיטין שם: בשביעית בזה"ו ורבי היא (וראה פרש"י שם ד"ה
 בשביעית. שם ע"ב ד"ה רבא). ובמו"ק ב, סע"ב מוסיף "אפי' תימא רבנן
 כו'".
 (36) ובסהמ"צ להרמב"ם מ"ע קמא ובחינוך מצוה תעז: ולשון
 התוספתא בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקעות ואחת
 שמיטת כספים. וראה לאור הלכה שם ע' קי שרוב הראשונים פוסקים
 כרבי, ואשר כן פסק הרמב"ם. אבל ראה לקמן הערה 61.
 (37) פ"י מ"ח. גיטין לו, ריש ע"ב (בשינוי לשון).
 (38) בזמן שהשביעית נוהגת ועברה עליו שביעית – פרש"י גיטין שם.

רבוה שקו"מ ומחלוקת אם מהני גם בגדול (ירושלמי שקלים שם ובמפרשים). ב"מ קיח. א. ועיין תו"ט שקלים שם דמחלק בין ה"ל ושקלים דמקבלים מקטנים (שקלים
 פ"א מ"ח. וראה רע"ב שם) ולא חיישין. וראה בארוכה מל"מ ושנה"מ שקלים פ"ד ה"ו. ועוד). ובכל אופן י"ל בפשוטו שיכולים ליקח מהם בתורת הפקר ב"ד הפקר.
 ואכ"מ.

18 לפרוע את החוב, כי הא בהא תליא⁴⁹, וכלשון
 19 הרמב"ם: "משמיט אני וכבר נפטרת ממני" – הלווה
 20 נפטר משעבודו למלוה⁵⁰. אך השעבוד מתבטל רק
 21 ביחס שבין המלוה ללווה, אבל עדיין נשאר השעבוד
 22 על נכסי הלווה⁵¹, כי עצם החוב כשלעצמו לא
 23 התבטל⁵².
 24 ולפיכך מובן מדוע למרות שלפי רוב הפוסקים –
 25 חוץ מדעת יחיד של ספר יראים⁵³ – מהות מצות הלווה
 26 להחזיר את החוב למלוה אינה קיימת (אף לפני דברי
 27 המלוה "משמיט אני"), הרי בכל זאת הוא נקרא⁵⁴
 28 "מחזיר חובו" – שכן למרות היותו פטור מהחזרת
 29 ההלוואה, עדיין החוב קיים ולא התבטל⁵⁵. במילים
 30 אחרות: כאשר הוא לווה חזקה מעין בעלות המלוה על
 31 חלק מנכסיו, לפי סכום ההלוואה.
 32 קשה לומר שהחזרת החוב למרות ההשמטה היא
 33 מצוה של פריעת בעל חוב, כפי שיש המפרשים את
 34 משמעות המשנה⁵⁶, וההוכחה לכך היא, כדלעיל, שרק

1 [לפי זה מובנים דברי הרמב"ם⁴³: "מצות עשה
 2 להשמיט המלוה בשביעית שנאמר..." – את זאת ניתן
 3 לומר, בפשטות, כאשר ההשמטה היא חובת המלוה
 4 ולא אפקעתא דמלכא⁴⁴].
 5 לפי זה ניתן לבאר את דברי הרמב"ם⁴⁵: "וצריך
 6 המלוה לומר למחזיר משמיט אני וכבר נפטרת ממני,
 7 אמר לו אף על פי כן רצוני שתקבל, יקבל ממנו שנאמר
 8 לא יגוש והרי לא נגש". כלומר, חיוב מצות המלוה –
 9 "משמיט אני" – היא בקיום הענין של "לא יגוש". אין
 10 זה איסור ולא נפרד בשמיטת כספים⁴⁶, אלא זהו אופן
 11 קיום חובת ההשמטה, כמצות עשה, כלשון ספר
 12 החינוך⁴⁷: "לעזוב החובות" – לא לדרוש אותם. וכפי
 13 שמשמע מלשון הפסוקים "שמוט כל בעל משה ידו
 14 אשר ישה ברעהו לא יגוש את רעהו ואת אחיו... ואשר
 15 יהיה לך את אחיך תשמט ידך"⁴⁸.
 16 וכיון שהאיסור "לא יגוש" מחייב את המלוה לא
 17 לדרוש את החוב, מובן שממילא מתבטלת חובת הלווה

משה ולא היורש" דעיקר מה שהקפידה תורה הוא ללא יגוש אותו והוא משועבד גופא כו' ובשביעית פטרה התורה לכל יכול לנגוש אותו הפקיעה שעבוד הגוף כו' אבל בלוה מת ונשתיר נכסים נכסי אביו ערבים בשביל אביו כו' נכסיו ערבים מיום הלוואה כו' וגובה מהם. וראה בית ירדב"ו הל' שביעית ס"י בסופו.
 ויומתק ע"פ דעת ר"ת (ר"ן כתובות פה, ב) דשני שעבודים יש לו למלוה על הלוה שעבוד גופו שהוא מחוייב לפרוע ושעבוד על נכסיו, וכשמחלו פקע שעבוד הגוף וממילא פקע שעבוד נכסים כו', משא"כ כשמת הלוה כו', והרי בנדו"ד המלוה לא מחל השעבוד, וא"כ מובן שנשאר איזה שעבוד נכסים.
 52 ומ"ש הרמב"ם פ"ט סה"ד שם "וכשתשקע חמה בליל ר"ה של מוצאי שביעית אבד החוב" – אין פירושו שבטל החוב או נפקע וכיו"ב, כ"א שא"פ לו לתובעו עוד, ובא בהמשך למ"ש לפניו ד"בשביעית עצמה גובה חובו כו' וכשתשקע חמה כו' אבד החוב".
 53 סי' רעה. ובהשלם – סי' קסד. וראה תועפת ראם שם סקט"ז מהרקאנטי, הדיראים חזר בו, עיי"ש שלא חזר בו מהדין שצריך הלוה להחזירו למלוה ואינו ראשי לעכבו אלא ע"פ מלוה כו'. וס"ל כפשוטו שכל הגדר הוא רק שלא יגוש את רעהו בפועל. וראה אברבנאל ראה טו, ב.
 54 אף ד"כשהוא נותן לו אל יאמר לו בחוב אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הן ובמתנה אני נותן לך" (גיטין לו, ב) – ראה יראים שם (סי' רעה) "ותיקן לשון דיבור הוא שתקנו לומר במתנה שיהא הדבר ניכר ונראה שלא ע"י נגישה נותן לו".
 ואף שכתבו לדעתו דשמיטה דקרא אינה מחילה כו', ויש שכתבו (נסמן בערה שלפנ"ז) שהיראים חזר בו – הרי כשכא להחזיר חובו לפני אמירת משמט אני, פשיטא שנקרא מחזיר חובו (כבהערה שלפנ"ז), וגם אח"כ מאמירת הלוה "אנפ"כ משמע ג"כ שהוא מחזיר חובו, כבהערה 39. וראה פרש"י גיטין שם ד"ה עד דאמר.
 55 ולהעיר מצפ"ע כלאים פ"י הכ"ז (יט, גיד). מהד"ת בסופו.
 56 משנה ראשונה שביעית מ"ט שם.

43 רפ"ט שם. ובסהמ"צ מ"ע קמא. ראה ביאור הר"פ פערלא שם (רסו, ג).
 44 כי דוחק לומר שס"ל שכל המצוה היא רק שיאמר משמט בדבור אבל אפקעתא דמלכא היא מעצמה כ"י: א) רק כשבא הלוה לחזיר מצונו שצריך שיאמר משמט אני, ולא פסיקא מילתא בכל מלוה עד שיתכן לומר "מ"ע להשמיט המלוה בשביעית כו"ב) אם לזה כוונתו הו"ל לפרש. וראה ר"פ פערלא שם. לקמן הערה 48.
 45 שם פ"ט הכ"ח. וראה רדב"ז וכס"מ שם.
 46 ועפ"ז יובן מה שבהמצות ל"ת (סהמ"צ ל"ת רל) כללם יחד: הוהירונו שלא לתבוע משאות בשנת השמיטה אבל ישמטו כלם יחדו* שנאמר שמוט כל בעל משה ידו כו' ואינו מתיר לנגוש כו' אבל ישמט". ולהעיר שגם בספר היד שם רפ"ט כתב: "מ"ע להשמיט המלוה כו' והתובע חוב כו' עבר על ל"ת שנאמר כו"י ולא כתב מ"ע להשמיט כו' ואסור לתבוע כו".
 47 מצוה תעו.
 48 ולפי"ז מה שצריך לומר משמט אני לדעת הרמב"ם כיון דכל הגדר הוא מצד לא יגוש, י"ל דס"ל דהוי מצוה שיאמר ההשמטה בפה כפרש"י גיטין ושבת שם. וכן הוא דעת אדה"ז הלכות הלוואה סל"ו. (וכ"כ במרדכי שם ואו"ז פ"א דע"ז סי' קח לדעתם דשביעית משמטת מאילי". וראה תוס' ר"ד גיטין לו, ב. ב"ח תו"מ סי' סו סקל"ה וסקל"ו). וברי"פ פערלא שם בתחלתו (רסב, ד) כ' דלהרמב"ם בלא אמירת משמט אני עובר בלא יגוש.
 49 ראה יתירה מזו בקצה"ח סי' קד סק"ב דבהלוואה בכלל (לא בשנת השמיטה) כשאין המלוה תובע אין על הלוה מצוה לפרוע. וגם לדעת הנתה"מ (שם סק"א) דחייב כיון דרחמנא חייבא לפרוע, היינו כשחסרה התביעה בפועל, אבל בנדו"ד (מצוה ו) איסור על המלוה לתבוע כו', י"ל שגם לשיטתו אין על הלוה מצוה לפרוע. וכדמשמע מהלשון רוח חננוים נוחה הימנו ולא קיום מצות פבע"ח וכיו"ב (ובכפנים).
 50 ולשונו "וכבר נפטרת ממני" היינו שנפטרת ממני לא ע"י אמירתו עכשיו "משמיט אני".
 51 להעיר מתומים שם, דס"ל לרש"י בפי' דברי ר"ש בספרי "בעל

(* כ"ה בהוצאה שלפנינו. אבל בתורגום קאפח "ישמטו כלי לגמרי". ובהוצאת העליר מתורגום א"א "אבל יפלו לגמרי".

ז.

גם בשני החלקים האחרים במשנה, מדובר על אותו ענין ואותו טעם

לפי ההסבר לעיל על השמטת כספים ועל "המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה ממנו", אפשר להבין גם את המשך המשנה בסוף מסכת שביעית: "הלוה מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו, ואם החזיר רוח חכמים נוחה ממנו, כל המטלטלין נקנין במשיכה וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו" – הקשר שבין שני החלקים האחרונים לבין החלק הראשון – "המחזיר חוב בשביעית" – אינו רק בכך שבכל שלושת הענינים "רוח חכמים נוחה ממנו", אלא גם בסיבה הגורמת לכך ש"רוח חכמים נוחה ממנו": כשם שאצל "המחזיר חוב בשביעית" אין חלים חובה ושעבוד גברא לגבי תשלום החוב, אלא שעבוד חפצא בלבד, ולכן פרעון החוב הוא בגדר של "רוח חכמים..." – כך גם בשני החלקים האחרים, הלוה אינו משועבד, שעבוד גברא, ל"בניו של הגר", וכן המוכר ללוקח, אלא שעבוד חפצא בלבד, ולכן גם מעשיהם הם בגדר של "רוח חכמים...". בנוסף לכך: כלל הוא שלרוב⁶³ סדר החלקים במשנה הוא באופן של "לא זו אף זו". ולפי זה יש לומר, ששלושת החלקים במשנה זו מסודרים באופן אשר בכל חלק מאוחר יותר יש חידוש בענין של "רוח חכמים נוחה ממנו", על פני החלק הקודם.

1 דעת יחיד סוברת שהלוה חייב להחזיר את החוב
2 למלוה אם הלה לא אמר "משמט אני". ועוד, אם יש
3 כאן מצוה של פריעת חוב – ואפילו לפי הדעה שזה
4 מדרבנן⁵⁷ – הרי זו חובה ממש⁵⁸, ולא רק ענין של
5 "רוח חכמים"⁵⁹ נוחה הימנו⁶⁰.

ו.

שמיטת קרקעות ושמיטת כספים - אותה מהות של שמיטה

6 לפי הסבר זה לגבי שמיטת כספים, מסתבר שכך
7 הוא גם בשמיטת קרקעות, כי אותה מהות של שמיטה
8 בשנה השביעית קיימת הן בקרקעות והן בכספים.
9 ובמיוחד כאשר מקשרים ביניהם ב"זוה דבר השמיטה",
10 וכפי שמציין הרמב"ם בספר המצוות, במצות עשה של
11 שמיטת כספים "ולשון התוספתא בשתי שמיטות
12 הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקעות ואחת שמיטת
13 כספים"⁶¹. משמעות הפסוק "זוה דבר השמיטה" היא
14 כפשוטה, שמה שמוזכר בהמשך זוהי מצות השמיטה,
15 כלומר, מצוה על ה"גברא" לבצע דברים – להפקיר את
16 שדהו⁶².

17 ההבדל ביניהם הוא רק בכך, שבשמיטת כספים
18 המצוה היא "שמוט כל בעל משה ידו... לא יגוש את
19 רעהו" – האיסור הוא רק על הנגישה, ולכן החוב עצמו
20 – "חפצא" – נשאר משועבד, כדלעיל. ואילו בשמיטת
21 קרקע נאמר "והשביעית תשמטנה ונטשתה", ולכן
22 הפירות והתבואה נעשים הפקר לגמרי.

אבל להעיר דלפי הא' דר"ת בקדושין (לח, ב סד"ה השמטת) נקט נמי שמיטת כספים דדמיא להו שמיטת יובל שביובל חוזרות השדות מלוקח למוכר ושמיטת כספים כמו כן מופקעים ממלוה ללוה" (ועד"ז הוא ברשב"א גיטין שם). וברמב"ם ה' שמיטה ויובל פ"ט ה"ב אין שמיטת כספים כו' אלא בזמן שהיובל נוהג... שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף כו' אמרו חכמים בזמן שאתה משמט קרקע כו'". וראה לשונו פ"י ה"ט שם. ובסוף הפרק שם "יובל משמט קרקע בתחלתו ושביעית אינה משמטת כספים אלא בסופה". ובכ"מ פ"ד הכ"ה שם (פ"ט ה"ב. פ"י ה"ט) דלהרמב"ם דוקא שמיטת כספים הוקשו ליובל. וראה מל"מ פ"ד שם.
62 ע"פ הנ"ל הערה 48 אולי י"ל ההשתוות דשמיטת קרקע ושמיטת כספים גם בזה שגם בקרקע המצוה "להשמיט כל מה שתוציא הארץ" היינו שמניחו הפקר נורק "כל הנועל כרמו כו' ביטל מ"ע" (רמב"ם שם פ"ד הכ"ד) וגם להפקיר כפה – ראה רמב"ם שם "אלא יפקיר הכל". וראה רי"פ פערלא שם רסו, א ואילך.
63 ראה עירובין (ע"ו סע"א) וש"נ לכר"כ מקומות דו וצ"ל זו קתני. דרכי שלום כללי הש"ס סי' קפ (וש"נ). ובשד"ח כללים מערכת ד' כלל יא: כתבו הראשונים בכ"מ דאף שתירוצו זו ואין צריך לומר זו לא נאמר אלא מדווקא, אבל תירוצו לא זו אף זו אינו דווקא כלל. – ולהעיר מתד"ה דחביבה (יבמות ל, א).

57 ראה אנציק' תלמודית כרך ט' ע' רכו ואילך. וש"נ.
58 ראה כתובות פו, סע"א דנפון על מ"ע.
59 ראה בארוכה בצ"צ חידושים על הש"ס סוף שביעית בגדר רוח חכמים נוחה ממנו.
אבל להעיר דלפרש"י כתובות (שם) ד"ה פריעת בע"ח מצוה – "מצוה עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו דכתיב הין צדק שיהא הן שלך צדק כו'", והרי לכמה פירושים זהו הפירוש בסוף משנתנו "כל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו" – ר"מ וע"ב. וראה ירושלמי שביעית כאן. אבל ראה לקמן בפנים. – וראה לקו"ש ח"ב ע' 157.
60 ולפי היראים הנ"ל, י"ל בפשטות ד"רוח חכמים נוחה ממנו" היינו אחר שאמר המלוה משמט אני שאז כבר אין עליו חוב לפרוע, וכפשטות סדרם במשנה, דהמשנה "רוח חכמים נוחה ממנו" באה לאחרי מ"ח "המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט אני". ראה מלאכת שלמה שם. אבל ברמב"ם מקדים "כל המחזיר חוב שעברה עליו שביעית רוח חכמים נוחה הימנו (ואח"כ) וצריך המלוה לומר למחזיר משמט אני כו'".
61 הנ"ל הוא לפרש"י גיטין לו, סע"א דשמיטת קרקע קאי על השביעית. אבל גם לפי ר"ת בתוס' שם ד"ה בזמן (וכן פירש ברמב"ן ריטב"א ר"ן מאירי שם. ובכמה פוסקים שפסקו כרבי), שמפרש דברי רבי כהירושלמי דהשמטת קרקע מדובר ביובל, והשמטת כספים פ"י שביעית בכלל – גם דקרקע, הרי פשיטא ששוין הן שהרי כוללם יחד. ויתירה מזו: קורא לשביעית בכלל – שמיטת נטפים.

32 מהתועלת שצומחת ללווה עצמו, שכאשר יזדקק לכך, יוכל שוב לקבל הלוואה מהמלווה.⁶⁷

34 ולגבי עצם החוב – ה"חפצא" של ההלוואה: הרי למרות שעל הלוואה לא חל שעבוד גברא, בכל זאת הממון נשאר משועבד, ולכן "רוח חכמים נוחה" כאשר ה"חוב" מוחזר לבעליו.⁶⁸

ט.

"הלווה מן הגר" – הטובה מתבטאת רק בשניים מן הפרטים

38 גם בחלק השני – "הלווה מן הגר שנתגיירו בניו לא יחזיר לבניו ואם החזיר רוח חכמים נוחה ממנו" – הענין של "רוח חכמים נוחה ממנו" אינו עקב ענינים צדדיים (כדי שהבנים לא יחזרו לסורם וכדומה), אלא עקב התועלת לגבי ההלוואה עצמה, אך רק בשניים ממרכיבי ההלוואה: הלווה, וה"חפצא" – החוב עצמו.

44 לגבי הלווה: כיון שנהנה מהגר שלוה ממנו כסף בכוונה להשיבו, הרי למרות שמן הדין הוא פטור מלהחזירו לאחר פטירת הגר, בכל זאת, כיון שלוה בכוונה להחזיר עדיין זהו המשך של חוב, ומידה טובה היא להשיב זאת.

49 וכן לגבי החוב עצמו: אמנם אין קיים מלווה שניתן להחזיר לו את החוב, אך השעבוד על חלק מנכסי הלווה, בשווי החוב, מאי בטליה⁶⁹ (=מי ביטל שעבוד זה)? ולכן יש טעם להחזרת החוב, וכיון שרק ל"בניו" יש קשר כלשהו לממון זה (שלא יחזרו לסורם) – יחזיר לבניו, ולכן "רוח חכמים נוחה ממנו"⁷⁰.

56 לעומת זאת לגבי המלווה לא צומחת מכך שום טובה, כי המלווה, הגר, מת, ו"בניו" אינם בגדר של מלווים.

59 וכך מובנת התוספת במשנה: "לא יחזיר לבניו", המציינת זאת למרות שהדבר מובן מן הנאמר "החזיר – רוח חכמים נוחה ממנו" בלבד, כדי להדגיש שללווה

ח.

"רוח חכמים נוחה" – בכל שלושת מרכיבי ההלוואה

1 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את הדיוק במשנה:

3 בחלק השני: לשם מה אומרת המשנה "לא יחזיר לבניו" – אילו נאמר רק "הלווה מן הגר שנתגיירו בניו עמו אם החזיר לבניו רוח חכמים נוחה ממנו" כבר היה מובן שאין חייבים להחזיר את החוב לבנים.

7 בחלק השלישי: "כל המטלטלין נקנין במשיכה וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו" – אין מובן, כשאלת המפרשים: מטרת המשנה היא לציין את מעלת "המקיים את דברו", שהרי אין כאן המקום לבאר דיני קנין, אך מצד שני, קיום דברו אינו דוקא בקניית מטלטלין⁶⁴, ומדוע נאמרת ההקדמה "כל המטלטלין נקנין במשיכה".

14 ההסבר לכך הוא: המשמעות הפשוטה של "רוח חכמים נוחה ממנו" היא, ש"חכמים אוהבים אותו על זה וישר בעיניהם מה שעשה"⁶⁵ לא רק משום שקיים מצוה צדדית או לא עבר על איסור צדדי, למרות שאין הוא חייב בהם – אלא מפני שעל ידי כך הוא עושה דבר טוב בעצם הדבר שבו נעשתה פעולתו.

20 ובענינו – ענין ההלוואה: "רוח חכמים נוחה ממנו" מפני מעשהו הטוב, למרות שאינו חייב, שהוא דבר של מעלה וטובה בעצם ההלוואה עצמה, ולא בענין צדדי אחר.

24 פעולת ההלוואה, וכך גם קנין, מורכבת מן: (א) המלווה, (ב) הלווה, (ג) הממון, המקשר בין המלווה ללווה.

27 "רוח חכמים נוחה ממנו" לגבי "המחזיר חוב בשביעית" בכל שלושת הפרטים הללו: לגבי המלווה, המקיים את מצות התורה "כסף תלוה": לגבי הלווה – "רוח חכמים נוחה" מכך שיש רגש בלבו להחזיר טובה למלווה⁶⁶, שהוא "בור ששתית ממנו מים", וכן

68 ראה לשון המפרשים (דלעיל הערה 66) "ממון אחרים" – "בממון חבירו".

69 להעיר מבי"ק (קט, א) בגזל הגר בזקפו עליו במלווה לר"ע (וכ"ה ההלכה – רמב"ם פ"ח מהל' גזילה ה"ד) שחייב להוציא מתחת ידו, וגם לר"י שם, עכ"פ צריך למוחזל לנפשו" לאחר מיתת הגר, עיי"ש. ולהעיר מגמרא שם ע"ב "קנאו השט".

70 ועפ"ז תורת קושי" משנה ראשונה כאן "מאי אירי ליה מן הגר כו' אפילו ליה מן העכו"ם".

64 ואי לאשמעין בנוגע למתנת קרקע וכו"ב – הרי העיקר חסר מן הספר.

65 לשון הר"מ כאן. וראה צ"צ כאן בארוכה. 66 ראה ר"ש סיריליאו ומלאכת שלמה כאן "רוח חכמה וחסידות בקרבן דאינו רוצה ליהנות מממון אחרים". וראה בעל העיטור אות פה פרוכובל "שאינו רוצה ליהנות בממון חבירו אבל לכתחלה אין לו להחזיר".

67 ראה במשנה ראשונה כאן.

32 בעל משה ידו... לא יגוש את רעהו" – היא שלילה
 33 והעדר, ומסיבה זו, כמוסבר לעיל, "המחזיר חוב
 34 בשביעית רוח חכמים נוחה ממנו".

35 דומה לכך מהותה של שמיטת קרקעות – "ושבתה
 36 הארץ שבת לה", "שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור
 37 את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור
 38 שנת שבתון יהיה לארץ" – גם היא ענין של שלילה.

39 מצד שני, צריכה עצם שלילה זו של השמיטה
 40 להתבטא בפעולה חיובית, כדיבור, כאמור לעיל
 41 "המחזיר חוב בשביעית יאמרו לו משמט אני... שנאמר
 42 וזה דבר השמיטה", ולפי מספר דעות, דיבור זה,
 43 "משמט אני", הוא מצוה מדאורייתא⁷³. בהמשך
 44 המשנה נאמר "רוצח שגלה לעיר מקלט ורצו אנשי
 45 העיר לכבדו יאמרו להם רוצח אני, אמרו לו אף על פי
 46 כן, יקבל מהם, שנאמר וזה דבר הרוצח". זוהי הימנעות
 47 מנתנת כבוד לרוצח עקב טעות, כמבואר בירושלמי⁷⁴
 48 בדומה לאדם שמכבדים אותו כיון שחושבים שהוא
 49 יודע שתי מסכתות בשעה שהוא יודע אחת בלבד, הרי
 50 הוא חייב להבהיר להם זאת.

51 יש לומר שהסבר הדברים לפי פנימיות הענינים
 52 הוא: מהותה של השנה השביעית היא ספירת
 53 המלכות⁷⁵, אשר יש בה שני הענינים: התבטלות ספירת
 54 המלכות כלפי הספירות שמעליה. ועם זאת, ספירת
 55 המלכות היא עולם הדיבור,

56 ולפיכך קיימים בשביעית שני הענינים הללו:
 57 "ושבתה הארץ" – התבטלות ושביעת הארץ – מלכות,
 58 ו"לא תזרע..." וכן שמיטת כספים; ויחד עם זאת
 59 קיימת מצוה בדיבור "דבר השמיטה".

60 לפי זה מובן המדרש שהוזכר לעיל, ששומרי
 61 שביעית נקראים "עושי דברו לשמוע בקול דברו", ולא
 62 בביטוי הנפוץ "עושי מצוותיו", "עושי חוקותיו",
 63 וכדומה, כי ענין השמיטה קשור במיוחד לדיבור.

64 כפי שמוכיח המדרש שמדובר כאן על "שומרי
 65 שביעית" – "נאמר כאן עושי דברו ונאמר להלן וזה
 66 דבר השמיטה, מה דבר שנאמר להלן בשומרי שביעית
 67 הכתוב מדבר, אף דבר האמור כאן בשומרי שביעית
 68 הכתוב מדבר".

1 אין שום קשר עם בניו של המלוה, לא רק מעצם הדין,
 2 כיון שאין הם בגדר של מלוים, והלווה אינו משועבד
 3 להם כלל, אלא גם מבחינת "רוח חכמים".

4 ולפי זה מובן החידוש שישנו בחלק השני, המדבר
 5 על הלווה מן הגר, על-פני החלק הראשון, המדבר על
 6 "המחזיר חוב בשביעית", באופן של "לא זו אף זו":
 7 הענין של "רוח חכמים נוחה ממנו" אינו קיים רק
 8 כאשר הטוב שבמעשהו מתבטא בכל שלושת פרטי
 9 הענין הנדון, כבמקרה של "המחזיר חוב בשביעית",
 10 אלא גם במקרה שהטוב מתבטא רק בשניים מן
 11 הפרטים.

י.

"כל המטלטלין..." - הטובה מתבטאת רק באחד מן הפרטים

12 "כל המטלטלין נקנין במשיכה וכל המקיים את
 13 דברו רוח חכמים נוחה ממנו": גם כאן "רוח חכמים
 14 נוחה ממנו" לא רק בגלל ענין צדדי שהוא "מקיים את
 15 דברו", אלא מצד ה"חפצא" – המיטלטלין, אך לא
 16 ביחס לשני הפרטים האחרים, המוכר והלקוח:

17 כיון שהלוקח לא ביצע משיכה, ואף אם הוא שילם
 18 כסף⁷¹, לא נוצר כאן שעבוד בין המוכר לבין הלוקח,
 19 ולא נוצר ביניהם קשר של מוכר וקונה, בהתאם
 20 להגדרת הקנינים.

21 יותר מכך: על ידי שהאדם במקרה זה "מקיים
 22 דברו" אינה נמנעת טובה כלפי המוכר או כלפי הקונה,
 23 שהרי מהלוקח לא נגרע דבר, כי במקרה שהלוקח כבר
 24 שילם הוא מקבל זאת חזרה, אלא חל שינוי רק לגבי
 25 ה"חפצא" עצמו: המיטלטלין נעשו שייכים לקונה על
 26 ידי דיבורו של המוכר, או אף עקב התשלום של
 27 הלוקח, ועל כך נאמר במשנה שגם במקרה כזה, כאשר
 28 יש השפעה לטובה רק לגבי אחד משלושת הפרטים,
 29 גם אז "רוח חכמים נוחה ממנו"⁷².

יא.

שמיטה, כספירת המלכות, הכוללות שני ענינים
 30 בענין הנ"ל של שמיטת כספים קיים דבר והיפוכו:
 31 מצד אחד מהותה של שמיטת כספים – "שמוט כל

(73) ראה לעיל הערה 48, 62.

(74) במס' שביעית כאן.

(75) ראה דרמ"צ מצות קדושת שנה השביעית מכתבי האריז"ל (ושם גם בנוגע לשמיטת כספים). תורת לוי יצחק ע' קלה. לקוטי לוי יצחק אגרות-קודש ע' רמד. וראה לקו"ת פרשתנו מב, ד. ועוד.

(71) לפי הר"מ והרע"ב. משא"כ להר"ש לתירו"ט. וראה צ"צ שם.

(72) ובירושלמי שביעית מסיים "דרב נהג (כשאמר לבני ביתו ליתן מתנה לבר נש לא הוי חוזר בו) למדת חסידות", ולפי הפי' שבמשנתנו איירי כשנתן דמים יומתק החידוש וההמשך בירושלמי שהוא ג"כ בדרך לא זו אף זו. וראה בארוכה לקו"ש חל"ב ע' 154 ואילך.

- 1 ולפי זה יובן יותר מדוע סיום מסכת שביעית הוא
 2 "כל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו".
 3 ובאמצעות הלימוד והעיסוק בהלכות שביעית,
 4 אשר "כל העוסק בתורת... כאילו עשה"⁷⁶, מחישים את
 5 "רצית ה' ארצך" ("ועשו את השמיטין") שבת שביית
 6 יעקב" ("אתבת שבייתא דבית יעקב") ו"גם ה' יתן
 7 הטוב וארצנו תתן יבולה"⁷⁷, ונהיה "גבורי כח עושי
- 8 דברו לשמוע בקול דברו", שומרי שביעית – בקיום
 9 מצות שביעית כפשוטה בארץ הקודש ומן התורה,
 10 בקרוב ממש כאשר הקדוש־ברוך־הוא "יקיים" את
 11 "דברו", "דבר ה' זה הקץ"⁷⁸ – "והיתה לה' המלוכה",
 12 בביאת משיח צדקנו ויוליכנו קוממיות לארצנו.
- (משיחות חודש תשרי תשל"ג
 – שנת השמיטה)

(78) שבת קלח, ב.

(76) ראה מנחות בסופה בנוגע לקרבנות.
 (77) תהלים פה, ב. שם, יג. מדרש תהלים שם. תרגום שם.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אייר, תשט"ו
 ברוקלין.

הנהלת ישיבת תומכי תמימים אשר בלוד
 ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בהמשך למכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א שבטח כבר נתקבל, הנה נפרטים לקמן איזה נקודות
 בקשר עם מכתביהם הקודמים, שבטח יענו גם עליהם במכתבם הבא, והם :

(א) מזכירים במכתבם אודות לימוד הלכות שו"ב ויו"ד, ובטח הכוונה ג"כ לאומנות השו"ב
 לאחר כך ולימוד היורה דעה בכלל. ומובן אשר, בכלל, נכון הדבר ובפרט בשביל התלמידים הספרדים
 (ומובן שיש להביא בחשבון הדינים שבהם מחולקים מהשו"ב האשכנזים), אבל ביחד עם זה יש להנהיג
 באופן שלא יומעט עיי"ז שם הישיבה ומהותה בלימוד התורה בעמקות, וד"ל.

(ב) מזכירים שמנהלים שקו"ט אודות התקציב מועד הישיבות, שבאמת אינו מובן כלל הסכום
 הקטנטן הניתן להם. ובפרט לאחרי שביקר כאן הרב שער ש"י, ואמר וכפל בשיחותיו שיחשו טוב והגון
 לשיבות תו"ת וכו', ולו דעה גדולה בעניני הועד הני"ל.

(ג) מהכפר נתקבל מכתב שקצבו שטח אדמה מספיק להבי"ס למלאכה. ובטח יודיעו ג"כ הם
 בפועל בזה.

(ד) מהנכון הי' לברר סיבת העדר אישור בי"ס למלאכה עיי' משרד העבודה. ובטח יש אופנים
 לשנות החלטתם עיי' איזה שיפורים בבי"ס למלאכה. מוכן שכלל וכלל לא עיי' לימודי קדש.

(ה) לעת עתה, לא נתקבלו גליוני תלמידי בי"ס למלאכה ותמונותיהם.

(ו) בשאלתם אודות להנהיג קנסות לתלמידים בעד העדר התמדה וכו"ב, הנה בענינים כמו
 אלו, יש להתחשב עם הנהג במדינה בה נמצאים.

(ז) בהנוגע להצעה אודות הבנינים בטבריא, הרי יש מקום ליסוד שם בי"ס למלאכה, כיון
 שכנראה - התלמידים יהיו מבין הספרדים, ולכן צריך לברר לכל לראש היש פערס־אָנאַל מתאים לעמוד

המשך בעמוד הבא

ילקוט לוי יצחק על התורה

שלום ע"ש. ויעקב אמר⁸ ושבתי בשלום. וי"ל, שלם בלא ו' הוא פנימיות⁹ התפארת, מה שאינו לא חסד ולא גבורה¹⁰, ונק' עמודא¹¹ דאמצעיתא. ושלום שהוא מה שעושה שלום בין הפכים הוא מה שתפארת כולל חו"ג, ומחבר אותם. ועיין בפרד"ס שער אם א"ס הוא הכתר פ"ג, וד"ל.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד קנגג
ראה תורת מנחם — תפארת לוי יצחק שמות ט' פב.

אך הקב"ה עושה שלום ביניהם דהיינו ע"י גילוי שמתגלה בהן הארה רבה והשפעה עצומה מאד מאור א"ס ב"ה אשר כשמו כן הוא שאינו בבחי' מדה ח"ו אלא למעלה מעלה עד אין קץ אפילו מבחי' חב"ד מקור המדות ואזי המדות נגדיות של מיכאל וגבריאל נכללות במקורן ושרשן והיו לאחדים ממש ובטלים באורו יתברך המאיר להם בבחי' גילוי ואזי מתמזגים ומתמקקים הגבורות בחסדים ע"י בחי' ממוצעת קו המכריע ומטה כלפי חסד היא מדת הרחמים הנק' בשם תפארת בדברי חכמי האמת לפי שהיא כלולה מב' גוונים לובן ואודם המרמזים לחו"ג ולכן סתם שם הוי' ב"ה שבכל התורה מורה על מדת התפארת כמ"ש בזה"ק לפי שכאן הוא בחי' גילוי אור א"ס ב"ה הארה רבה ביתר שאת משאר מדותיו הקדושות יתברך. ע"ש.
ראה ספר המאמרים ה'תשל"ד ע' 42. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן יב בסופו.

(8 בראשית כח, כא.)

(9 בהבא לקמן ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן כ.)

(10 ראה ספר המאמרים תרס"ה עמוד נט וז"ל: איתא בפרד"ס ש"א פ"ב דתפארת יש לה ב' מציאות, הא' מה שהיא בחי' רחמים ואינה כוללת עדיין חו"ג וזהו בחי' המעולה שבה, והב' מה שכולל חו"ג כו'.

והענין דהנה אם נאמר דתפארת הוא רק בחי' התכללות חו"ג א"כ הרי אינו שייך מדת התפארת כ"א כאשר יש חו"ג (ועמ"ש בשער סדר האצ"י פ"ו שאם אין מחלוקת מכריע למה כו') ובאמת הלא התפארת ספי' בפ"ע והיינו מה שיש מציאות לתפארת גם בלי התכללות חו"ג, ולפי משנת"ל מובן שזהו בחי' רוממות העצמות דא"ס שמאיר בתפארת שהוא בחי' רחמים פשוטים בלי התכללות חו"ג וכנ"ל שזהו בחי' פשיטות הא"ס ממש כו' ובכח זה תפארת כולל חו"ג כו' והנה מבואר בפרד"ס שם דבחי' רקיע זהו בחי' העליונה שבה ושמים הוא הבחי' [תחתונה] שבה שכוללת חסד וגבורה, וזהו שמים אש ומים כו', והיינו דבחי' רקיע הוא בחי' רוממות הא"ס שמאיר בתפארת שזהו עצם התפארת שאינו שייך עדיין לחו"ג רק נמצאה ביניהם ע"ש.

(11 הקדמת תקוני זהר — פתח אליהו (יז, ב). ראה תורה אור פרשת נח יא, א.)

בראשית לג, יח: ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ פנען בבואו מפדן ארם ויחן את פני העיר:

יעקב ש"שם" בחי' תפארת

תפארת בחי' יעקב¹, והוא תפארת הנקרא² אמת, כמ"ש תתן אמת ליעקב, ותפארת איהו שלימתא, כמו שכתוב ויבוא יעקב שלם, ויעקב איש תם⁴ ותרגומו גבר שלים.

מה שאין כן חסד וגבורה, אברהם ויצחק, כל אחד מהם אינו שלימות, כי יש לנגדו מדה ההפכית ממנו. לנגד חסד — גבורה, ולנגד גבורה — חסד.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קנה

ש"שם" בלא אות ואו הוא פנימיות דתפארת, ש"שום בתוספות אות ואו הוא תפארת — הכולל חסד וגבורה

מדתו של יעקב מדת⁵ התפארת, כי יעקב הוא שלם כמ"ש ויעקב איש תם ותרגומו גבר שלים, ומקרא מלא כתיב ויבא יעקב שלם.

שלום, ג"כ שייך לתפארת כי תפארת הוא מדת שלום, ועיין באגה"ק פי"ב בד"ה והי' מעשה הצדקה

(1 ראה זהר חלק א' דף קנז, ב. חלק ג' דף שב, א. לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב. תורה אור פרשת נח יא, א. המשך תרס"ו (קה"ת ה'תשע"א) עמוד רצא. תקעג. לעיל סימן טז הערה 6.

(2 ראה לעיל סימן נט, ובהערה 18. 19 שם. לקמן סימן עה. עו. עז.)

(3 מיכה ז, כ.)

(4 בראשית כה, כז.)

(5 ראה זהר חלק א' דף קנב, ב. חלק ג' שב, א. לקוטי תורה ואתחנן ה, ב. תורה אור פרשת נח יא, א. המשך תרס"ו (קה"ת ה'תשע"א) עמוד רצא. תקע"ג. לעיל סימן טז הערה 6

(6 בראשית כה, כז.)

(7 תניא — אגרת הקדש פ' יב וז"ל: מה שארז"ל ע"פ עושה שלום במרומיו כי מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש ואין מכבין זה את זה כלומר שמיכאל שר של חסד הנק' בשם מים היורדים ממקום גבוה למקום נמוך והוא בחי' ההשפעה והתפשטות החיות מעולמות עליונים לתחתונים, ובחי' אש שטבעה לעלות למעלה היא בחי' הגבורה והסתלקות השפעת החיים ממטה למעלה שלא להשפיע רק בצמצום עצום ורב והן מדות נגדיות והפכיות זו לזו והיינו כשהן בבחי' מדות לבדן.)

המשך מהעמוד הקודם

בראשות הנהלה שם (אם המורים יהיו שלא מאנ"ש, משא"כ בראשות הנהלה שאין לוותר על זה). מובן שה"ה והביור באם תהי' אפשריות לייסד שם סניף ישיבת תומכי תמימים, ואפשר עוד בתוקף יותר.

מה נשמע אודות הטענדער?

בכבוד וברכה,

א. קווינט

המזכיר

כה, ד – ובשנה השביעית שבת שבתון
יהיה לארץ שבת לה' שדך לא תזרע וכרמך
לא תזמור

א. רבן גמליאל ובית דינו התקינו שיהו מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה. תוספתא שביעית פרק א הלכה א.

רבן גמליאל ובית דינו התקינו וכו', לפום מאי דמסיק רב אשי בגמ' רפ"ק דמ"ק דף ד' דר"ג וב"ד ס"ל כר' ישמעאל דמדאורייתא ליכא איסור כלל לחרוש כל ערב שביעית אלא דהלכה למושה מסיני היא, שבזמן הבית אסור בעבודה ל' יום לפני ראש השנה, ושמאי והלל הוסיפו על ההלכה וגזרו שיהו אסורין בשדה הלבן עד הפסח ובשדה האילן עד העצרת. ולפי המסקנא לא צריכינן למ"ש שם מעיקרא שהתנו בדידהו כל הרוצה לבטל יבא ויבטל, שחששו שמא יתקלקלו הקרקעות עיי"ש, אלא לא תקנו שמאי והלל אלא להוסיף על זמן ההלכה ומיהו דוקא בזמן ההלכה שלא שייך התוספת אלא היכא דאיכא העיקר.

ולפ"ז צריכים לפרש מאי דקתני הכא התקינו דומיא דההיא דמפרש תלמודא גבי רבן יוחנן בן זכאי (סוכה מא) דיום הנפ מאי התקין דרש והתקין, ה"נ דרשו כמ"ש התו' שם דדייקי מאי שייכות יש לתוספת שביעית עם ניסוך המים דבכל מקום שונה להו כי הדדי עשר נטיעות ניסוך המים וערבה הלכה למושה מסיני אלא למילף מה ניסוך המים דוקא בזמן הבית אף תוספת שביעית לא אסיר אלא בזמן הבית.

נמצא דבמהרה יבנה בית המקדש' ויחזור הדבר לאיסורו ל' יום לפני ראש השנה באופן דאיכא נפקותא בין דין ג' אילנות ובעשר וכו' אפילו לאחר תקנת רבן גמליאל, והיינו טעמא דהרמב"ם ז"ל בפר ק ג' אף על גב דפסק כתקנת רבן גמליאל, מכל-מקום פסק גם כן לדין ג' אילנות וכו'. חסדי דוד² על תוספתא. ועיין גם כן רבינו נתן אדלר ז"ל חס' שביעית פ"ב מ"א

כה, י – וקדשתם את שנת החמשים שנה
וקראתם דרו³ בארץ לכל יושביה יובל⁴ היא

תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל
משפחתו תשובו

ב. יש ליישב בתחלת הפרשה מה שכתוב וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם. דכתב ג' אמירות, ועוד דפתח בלשון רבים כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם, וסיים בלשון יחיד שש שנים תזרע, וחזר לומר וקדשתם את שנת החמשים וגו', משום דמדבר בג' זמנים, אחד לשעתה דהיינו בימי יהושע דאז היו כל יושבי' עלי' ועל זה אמר בלשון רבים, ועוד על ימי עזרא דאז לא היו יושבי' עלי' אלא מקצתן ולכך אמר בלשון יחיד, ועוד לעתיד לבוא דהיינו לאחר שיחזרו כל יושבי' לכך חזר ואמר בלשון רבים.

אכן למאן דאמר דלא מנו יובלות כל זמן שלא היו כל יושבי' עלי' אלא כדי למנות שמיטות שהיו נוהגים אפילו אין יושבי' עלי' אבל יובלות אינו נוהג אלא כל זמן שכל יושבי' וכדמסיק שם⁵, יוצדק טפי מה שפתח בלשון רבים ובאמצע אמר לשון יחיד הרי דתחלה אמר לשון רבים ואחר כך לשון יחיד, ובדין יובלות אמר איכא והעברת שופר הרי לשון יחיד, וקדשתם את שנת וגו' הרי לשון רבים, וזהו וידבר ה' אל משה לאמר לאותו דור, ואחר כך דבר אל בני ישראל מה ששייך לדור אחר, ואמרתם אלהם לדור שלעתיד לבוא.

זה שמפרש ואזיל כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם לכולכם בזמן שכל יושבי' עלי' ולא מיבעי אז אלא אפילו בזמן שקצתם עלי' והיינו לענין שמיטה כי שש שנים תזמור כרמך וגו' אפילו מקצתם עלי', אכן לענין יובלות נהי שוהעברת שופר וגו' אפילו במקצתם עלי' היינו לצורך שמיטה הנ"ל, אבל לענין קדושה וקדשתם וגו' כולכם דוקא בזמן שכל יושבי' עלי' וכאמור.

דוע ברך⁶

ג. יובל היא תהיה לכם. ד' פעמים אמר יובל, הג' עם תהי' לכם (פעם א' בפסוק י', פעם ב' בפסוק יא, פעם ג' בפסוק יב), והד' בלא לכם (בפסוק יג), לרמוז שגאולת הג' גליות על ידי בשר ודם, רצה לומר בזכות בשר ודם שהם אברהם יצחק יעקב, אבל הגאולה מגלות ד' היא בעבור שמו, לכן לא אמר לכם. ונראה שמטעם זה היא גאולת עולם, וזה שכתוב⁷ ישראל נושע בה' רצה לומר כשישראל נושע בה' בעבור כבוד ה' היא תשועת עולמים.

צמח דוד⁸

(5) עיין ערכין לב:

(6) ר' ברך ברכי' ז"ל, תלמיד המגלה עמוקות, נדפס תצ"ד.

(7) עיין עוד בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בא סימן יד. קיא. שלד. קסה. פרשת שמות סימן קנח. קנט. קפד. רמג. (קפב). פרשת וארא סימן קכג. קעט. קפ.

(8) ר' יוסף חיים ז"ל, אב"ד שאלונקי.

(1) עיין עוד בענין זה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת אמור סימן קט, ובהנסמן שם. פרשת שמיני סימן סט, ובהנסמן שם. פרשת קדושים סימן קלא. ועוד.

(2) ר' דוד פאדרו ז"ל, מח"ס משכיל לדוד על פירש"י עה"ת, ועוד.

(3) עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת ויחי סימן שמז ("דרר" ר"ת "דוד רגל רביעי" – רמז למשיח).

(4) עיין עוד רמזים וביאורים בענין יובל, בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת וירא סימן ריא ("יובל" ר"ת "לא ידע בשכבה ובקומה" – רמז למשיח). פרשת יתרו סימן צד. צה. ("יובל" ר"ת "בתוף וכנור יזמרו לו" – רמז למשיח). ועיין גם כן שם סימן עג. פרשת בשלח סימן מז. פרשת משפטים סימן צ. פרשת כי תשא סימן קטו. קמ. ועיין בענין אין העולם פחות מפי' יובלות וכו' פרשת וישלח סימן שכו.

♦ יום ראשון י"ח אייר ♦

כה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה בטורא דסיני למימר: מצינו שמטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שקללותיה ופרטותיה פלן נאמרו מסיני, ובא הפתוח ולמד פאן על כל דבור שנדבר למשה, שמסיני היו פלם, פללותיהן ודקדוקיהן, וחרו ונשנו בערבות מואב.

כ"י - בהר סיני • מה ענין שמטה אצל הר סיני? והלא כל המצות נאמרו מסיני?! אלא, מה שמטה נאמרו פללותיה, פרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף פלן נאמרו פללותיהן ודקדוקיהן מסיני; כך שנויה ב'תורת פהנים'. ונראה לי שפך פרושה: לפי שלא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 276)

לכל" (פסוק ה וברש"י). אף זהו בפרטיות, כשמדקים בלשון; ובכללות יורה, הן 'פרט' והן 'דקדוק' כולל שניהם. ולכן, לאחר שמפרט חלוקות אלו אינו חוזר עליהן, אלא פותב בהמשך "פללותיהן ודקדוקיהן".

~ נקודות משיחות קודש ~ (רש"י כה, א) **פללותיה** - "והשביעית תשמטנה ונטשתה" (משפטים כג, יא). **פרטותיה** - "לא תזרע... לא תזמור" (פסוק ד). **דקדוקיה** - "לא תקצור, להיות מחזיק בו פשאר קציר, אלא הפקר יהיה"

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז, עמוד 283)

(בזמן קריאת-שמע), ואילו עבודת כל היום היא עבודה מסודרת, על-פי טעם ודעת. לכן אומר רבי ישמעאל, שרק 'פללות' (יסוד העבודה) נאמרו ב'סיני', הרומז למסירות-נפש (סיני הוא מדבר, לא מקום 'שוב וסדר), ואילו 'פרטות' (פרטי העבודה) נאמרו ב'אהל מועד', הרומז לעבודה מסודרת.

מה שמטה נאמרו פללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו פללותיהן ודקדוקיהן מסיני (רש"י) זו היא דעתו של רבי עקיבא, ואילו לפי רבי ישמעאל "פללות נאמרו בסיני, ופרטות באהל-מועד" (זבחים קטו).

מצד שני, עבודת בעלת-תשובה היא מתוף מסירות-נפש **תמידית**, כך שגם פרטי העבודה חדורים במסירות-נפש, ולכן סבור רבי עקיבא, שאף הפרטות נאמרו מסיני.

רבי ישמעאל - הינו עבודת הצדיק. שכן רבי ישמעאל היה פהן, שמצד תולדתו "קדוש הוא לאלקיו". **רבי עקיבא** - הינו עבודת בעלת-תשובה, פי רבי עקיבא היה בן גרים (ראה סדר הדורות, ערך רבי עקיבא). והנה, בעבודת הצדיק, די במסירות-נפש בתחילת היום

ב מלל עם בני ישראל ותימר להון ארי תעלון לארעא די אנא יתב לכוון ותשמט ארעא שמטתא קדם יי:

כב (ב) וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָכֶם וּשְׁבַתָּהּ הָאָרֶץ שִׁבְתָּ לַיהוָה:

כ"י - שבת לה' • לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית.

כלי יקר - עוז והדר

לשאר טעמים שיש למצנה זו, על פן נאמר **בהר סיני**. ודבר זה נכון וקרוב לשמע: תורה ב (ב) **ושבתה הארץ שבת לה'**. בטעם מצנה זו יש דעות חלקות, פי רבים אומרים שהטעם הוא שתשבת הארץ כדי שתוסיף "מת פחה" לזרע, ולדעה זו נטה הרב המורה (מנחם ח"ג פ"ט). ורבים חולקים עליו ואמרו, שאם חששה התורה לזה שלא תחלש האדמה, למה יתחייבו גלות על שמטת הארץ, יהיה ענשם

הגיד הקדוש ברוך הוא למשה ענין השמטה והיובל, לומר שבמספר שבעה ובמספר ארבעים ותשעה אני נותן קדשה זו לכל ארץ ישראל שיש לה דמיון ויחוס עם הר סיני מצד היותה 'אירא דמחכים' (כ"ב קנח) ו'אין תורה בתורת ארץ ישראל' והר סיני (כ"ד טו ד), על פן ראוי לתן גם לארץ ההיא קדשת הר סיני אחר מספר ארבעים ותשע שנה וכן במספר שבע. או כדי לעשות זכרון למעמד הר סיני בקריאת דרוך והעברת שופר מצרף

כה (א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר. מה ענין שמטה אצל הר סיני כו' (רש"י מתי"ג). קרוב לשמע, כשעלה משה אל הר סיני אחר שבעה שבועות שספרו ישראל ארבעים ותשעה יום מן פסח ועד עצרת, נתקדש אז אותו הר ונאסר בנריעה וחרישעה ביום חמשים שבו נתנה התורה, והוא זמן משיכת היובל לקרא דרוך וחפשי לכל ישראל 'חרות על הלחות' (אבות פ"ז מ"ב) ועל ידי קול השופר של מתן תורה, באותו זמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת בהר התש"ט)

שהוא מצד (וקשור עם) יציאת מצרים - "זכר ליציאת מצרים".
 וב' ענינים אלו ישנם בכל שבת, ונחלקים לב' זמנים: ליל שבת - שאז אומרים "ויכולו", ויום השבת - שבתפילת שחרית אין אומרים "זכר למעשה בראשית".
 וכללות החילוק ביניהם - שענין השבת הקשור עם הבריאה, הוא באופן של "מקדש ואקיימא", שהוא ענין הקדושה הבהמה מלמעלה. ואילו ענין השבת הקשור עם יציאת מצרים, הוא באופן שבא על ידי עבודת האדם - "לעשות את השבת".
 וכמו כן, ישנם ב' ענינים אלו בשנת השמיטה:

ידועה הקושא, שמשגנון לשון הכתוב משמע, שפאשר "תבאו אל הארץ", הנה מיד צריך להיות "ושבתה הארץ שבת לה" - היפך הדין, ששנת השמיטה באה לאחר שש השנים שבהם עוסקים בעבודת האדמה, כמפורש בהמשך הכתוב: "שש שנים תזרע שדך גו' ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ גו'?"
 והבאור בזה - נרמז בפרוש רש"י "שבת לה", כשם שנאמר בשבת בראשית:
 בשבת (שבת בראשית) - ישנם ב' ענינים: א) ענין השבת כפי ששייך לבריאת העולם - "ויכולו השמים והארץ גו'", שעל זה נאמר "זכר למעשה בראשית", ב) ענין השבת כפי

כלי יקר - עזי וחדר

רגילה לעשות מדי שנה בשנה כן תעשה גם בשנה הששית, ויוסף ה' פח בארץ עד שאותה התבואה תספיק לשלש שנים, וזה ודאי נס נגלה וגדול מכלם. וזה טעם נכון וברור יותר מכל מה שדברו בו המפרשים:
ולפי זה דין הוא שיתחבבו גלות בעון השמטה, מצד חסרון האמונה שבהם, כי לא האמינו בה' ולא בטחו בישיבתנו" שיעשה להם נס כזה בעשית התבואה לשלש שנים, וכמו שנאמר (ירמיה ה א) "שוטטו בחוצות ירושלים ודעו וראו אם יש איש מבקש אמונה ואסלח לה". גם הארץ עצמה תקפיד על זה מאד, כי רצונה שיתגלגל זכות זה על ידה לחוק האמונה בה' על ידה, ועוד שעל ידי זה יאמינו כי כלם אינן רק אריסים בקרקע והקדוש ברוך הוא בעל השדה, וכדבר זה הארץ חפצה שיהיה הקדוש ברוך הוא בעצמו בעלה ואדונה כי לו יתברך הארץ" (ע"פ פסוק טו, ובבטול השמטות שיתחזקו המה כבעלים בארץ ראוי הוא שתקפיד הארץ על זה, לכך נאמר אז תרצה הארץ את שבתיה". אכל על האמות לא תקפיד אם נהגו בה מנהג הטבעי, כי בלאו הכי כל הנהגתם על פי הטבע ואין בהם אמונה, ואחר הצעה זו נבא לבאר הפסוקים, כי המה מספיקים לכונה זו האמתית אשר אין ספק בה: תורה ג

לעשות שני שנים וזרע ושנה אחת בור כדי שלא להכחיש חילה, והקדוש ברוך הוא אמר (פסוק א) **שש שנים תזרע שדה**, מדי שנה בשנה, ואני מבטיחך להוסיף כחה שלא תכחיש. ועוד נס בתוך נס, שאחר שזרעתה שש שנים, אם בשנה הששית לא יכחיש חילה הנה לכל הפחות לא יוסיף לה זה כח, ואמר ה' אדרבה שבשנה הששית יוסיף לה כח כל כך, עד שנאמר (פסוק כא) "וצויתי את התבואה לשלש השנים".
ועל ידי "כל המפתיים" הללו "אשר שמתי בידך" תדע "כי לי כל הארץ" (ע"פ שמות ד כא, טו ה), ועל ידי זה יהיו עיניך נשואות אל ה', כמו שמצינו בירידת המן ליומו כדי שיהיו עיניהם נשואות אל ה' תמיד ויבטחו בו תמיד (יומא עו, א), כך ענין השמטה שלא יעברו האדמה כל שנה שביעית אין זרע ואין קציר ויסמכו על הנס שתעשה התבואה לשלש שנים, הרי שני מעשה נסים:
"ושלשם על כלו", שהתבואה שתעשה בשנה הששית אף אם לא יהיה בה כי אם שעור אכילה לשנה אחת, מכל מקום ישלח "ה' את הברכה באסמיהם" שיאכל קמעא ומתברך במעיו, עד שתספיק התבואה לשלש שנים, מדיקאמר ויעשת את התבואה בה"א הידיעה והיה לו לומר ויעשת תבואה לשלש שנים, אלא שרמו בה"א הידיעה שאותה התבואה שהיא

שלא תוסיף הארץ תת כחה להם. ועוד שאין זה **שבת לה'** כי אם לצרף הארץ. ומהו שאמר (להלן כו לו) "אז תרצה הארץ את שבתיה", מה תרויח בזה שיגלו ממנה ישראל וישבו עליה הגוים אשר לעולם בה יעבדו, ואין תשבת הארץ "בהשמה מהם" (שם פסוק א):
ובעקרה נתן טעם אחר ואמר, שתכלית מצוה זו לזכר חדוש העולם, ולזכר ימות עולם וסוף ימי חלדו, וכן כתב מהר"י אברבנאל והוסיף עוד נפך משלו. וגם זה "רחוק מפליותי", כי הוא דומה ליהודה ועוד לקרא (ראה קדושין ג), כי יום השבת התמידי בכל שבוע בא לזכר חדוש העולם, ואם הוא לא יועיל "מה ישענו זה" הלא לעתים רחוקים:
וכדי לישב כמה דקדוקים בלשון הפרשה, אומר אני שטעם מצוה זו היא להשריש את ישראל במדת האמונה והבטחון בה'. כי חש הקדוש ברוך הוא פן בבואם אל הארץ יתעסקו בעבודת האדמה על המנהג הטבעי, וכאשר "כביר מצאדה" ידם (ע"פ איוב לא כה) ישבחו את ה' ויסורו בטחונם ממנו, ויחשבו כי "כחם ועצם ידם עשה" להם "את החיל הזה" (ע"פ דברים ח יז), ועולם במנהגו נוהג, ויחשבו שהארץ שלהם היא והם הבעלים ואין זולתם:
על כן הוציאם ה' מן המנהג הטבעי לגמרי, כי בשש שנים דרך האמות

שְׁנָה קְדוּשַׁת שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה שְׁבָעָה מִלְּמַעְלָה, לֹא הַקְדָּמַת עֲבוֹדַת הָאֵדֶם - שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ גּו' וְשָׁבַתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לַה"; וְיִשְׁנָה קְדוּשַׁת הַשְּׁמִיטָה שְׁבָעָה עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הָאֵדֶם - שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר "שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ גּו' וּבִשְׁנַת הַשְּׁבִיעִית שְׁבַת שְׁבַתוֹן".
וְאִף שֶׁעֲנִין זֶה בָּא עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה מִלְּמַטָּה, הִנֵּה הַהִמְשִׁכָה

שְׁנַעֲשִׂית עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה הַיָּתֵר נַעֲלִית יוֹתֵר מֵאֲתֵרוֹתָא דְלַעֲיָלָא שְׁמַצְד־עֲצָמָה - שְׁזָהוּ מַה שְׁנֶאֱמַר "וּבִשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית שְׁבַת שְׁבַתוֹן", הִינֵנו, לֹא רַק שְׁבַת סַתָּם, אֲלָא "שְׁבַת שְׁבַתוֹן", כְּפִי שְׁנֶאֱמַר בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, שְׁזָהוּ מַעֲיֵן וְדוּגְמַת "יוֹם שְׁכּוּלוֹ שְׁבַת כּו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין בארוכה לקוטר שיחות כרך כב, עמוד 143 – מתוך 'לקראת שבת')

שלמות חרות העבד ביציאתו בשמיטה

וְשָׁבַתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לַיהוָה: (כה, ב)

ענגיל כלל ה' בארוכה), שִׁישְׁנָם דּוּגְמָאוֹת רַבּוֹת לְכָךְ שְׂאֵף מִדְּאוּרֵיתָא, פְּעָמִים שְׁהַמְצָה מוֹתְקִימַת בְּשִׁלְמוֹתָהּ (לְכַתְּחִלָּה), וּפְעָמִים שְׂאֵינָה בְּשִׁלְמוֹתָהּ, וְאִבּוּהָ דְכּוּלְהוֹן הָא דְאֶמְרִינָן בְּקֻדְשִׁים "שְׁנָה עָלְיוֹ הַפְּתוּב לַעֲכָב" (יומא נא, ב).
וְעַל־דִּרְךָ־זֶה יֵשׁ לוֹמַר גַּם בְּבֵאוּר דְּבְרֵי הַזֵּהר. דְּהוֹן אֲקָמַת שְׁלֵא פְּלִיג הַזֵּהר עַל כֶּף שְׁיִוצָא הָעֶבֶד בְּשִׁבְעִית לְמַכִּירְתּוֹ. אֲלָא שְׁסַבִּירָא־לִיהּ שְׂאָם חָלָה שְׁנַת שְׁחִירוֹ בְּשַׁנַּת שְׁמַטַּת הַקְּרָקָעוֹת, הֵרִי שְׂאָז יִצְאוֹ לְחֵירוֹת הִיא בְּשִׁלְמוֹתָהּ. דְּכִין שְׁבִשְׁנַת הַשְּׁמִיטָה יִשְׁנָה מְנוּחָה פְּלִילִית, הֵרִי כְּשִׁיּוּצָא לְחֵירוֹת, מְנוּחָתוֹ הַפְּרֻטִית הִיא בְּשִׁלְמוֹת. מַה־שְׂאִין־כֶּן אִם יִוצָא בְּשָׁנָה אַחֲרָתָה, הֵרִי אִין יִצְאוֹתָא אִז בְּשִׁלְמוֹת. וְזוֹ הַסְּפָה שְׁקוֹרָא הַזֵּהר לְשַׁנַּת שְׁחִירוֹ הָעֶבֶד "שְׁמִיטָה", דְּכִין שְׁשְׁחִירוֹ מְהִינָה עֲבוּרוֹ מְנוּחָה פְּרֻטִית, כְּשַׁנַּת הַשְּׁמִיטָה, שְׁבָהּ מְנוּחָה פְּלִילִית, הֵרִי כְּשִׁמְשַׁתְּחִירוֹ אֲכֹן בְּשַׁנַּת הַשְּׁמִיטָה, אִז, כְּנ"ל, גְּאֻלְתּוֹ וּמְנוּחָתוֹ בְּשִׁלְמוֹת יוֹתֵר.

בְּזָהר (פּרשׁתּוֹ קח, א) מְבִיא עַל כֶּף אֶת הַפְּסוּק "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבִיר . . וּבִשְׁבִיעִית יֵצֵא לְחֶפְשִׁי חֲנָם", וּמְבִאֵר שְׁבִשְׁנַת הַשְּׁמִיטָה צְרִיף לְהִיּוֹת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּמְנוּחָה, דְּכַשֵּׁם שֶׁהַקְּרָקַע נִחָה בְּשִׁבְעִית אִף הָעֲבָדִים צְרִיכִים לְנוּחָה, וְלָכֵן יִצְאוֹתָם לְחֶפְשִׁי הִיא בְּשַׁנַּת הַשְּׁמִיטָה.
וְיִדּוּעָה הַתְּמִיחָה בְּזָה בְּמִפְרָשֵׁי הַזֵּהר (תו"ש לְמַשְׁפְּטִים שֵׁם. מְקַדֵּשׁ מֶלֶךְ וּרְמ"ז לֹזֶהר שֵׁם. וְעוּד): הַלְכָה רְוַחַת הִיא בְּחַז"ל בְּכָל מְקוֹם, שְׁעֶבֶד יִוצָא לְחֶפְשִׁי בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית לְמַכִּירְתּוֹ, וְלֹא בְּשַׁנַּת שְׁמַטַּת הַקְּרָקָעוֹת. וְדַחַק גְּדוּל לוֹמַר שְׁנַחֲלַק עַל־זֶה הַזֵּהר, וּסְבִירָא־לִיהּ שְׁיִוצָא כְּבָר בְּשַׁנַּת הַשְּׁמִיטָה (גַּם אִם לֹא מְלֵאוּ שְׁבַע שָׁנִים לְמַכִּירְתּוֹ).
וְיֵשׁ לוֹמַר בְּזָה:

ג שִׁית שְׁנִין תִּזְרַע חֲקֵלְךָ וְשִׁית שְׁנִין תִּכְסֹּחַ פְּרֻמָּךְ וּתְכַנּוּשׁ יָת עַלְלַתָּהּ:

(ג) וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר בְּרֻמָּךְ וְאַסְפֹּתָ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:

לְהַחְזִיק בְּפִירוֹת שְׁבִיעִית כְּבַעַל הַבַּיִת, אִז תִּבְאֵ לִידֵי עֲנִיּוֹת שְׁתִּמְכַר הַשְּׂדֶה וְלֹא יִהְיֶה 'שְׂדֶךְ' כִּי אִם שֵׁל אַחֲרִים, כְּדַעַת הַמְּדַרְשׁ (קִדְשִׁין כ) הַדּוֹרֵשׁ סְמִיכוֹת פְּרָשִׁיּוֹת "כִּי גְמוּף אַחִיר" לְעוֹשֶׂה סְחוּרָה בְּפִירוֹת שֵׁל שְׁבִיעִית, שְׁסוּפוֹ לְבֵא לִידֵי עֲנִי וְלְכַמֵּר בֵּיתוֹ וְשְׂדֵהוּ. וְהוּדוּמָה לְמַה שְׂאֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְז"ל (תענית א) "כִּלְהַ לְחִזְיָה מִן הַשְּׂדֶה פְּלָה לְבַהֲמַתְךָ בְּבֵית, כִּי כָל זְמַן שְׁחִיָה אוֹכְלָת אִז בְּזִכּוֹת הַצְּדָקָה יִהְיֶה גַם לְבַהֲמַתְךָ, אֲבָל אִם תַּחְזִיק בָּהּ כְּבַעַל הַבַּיִת לְבַלְתִּי נְתוּן לְחִזְיָה בְּשְׂדֶה, אִז תִּכְלָה הַפְּרוּטָה מִן הַכִּיס שְׁגַם לָךְ לֹא יִהְיֶה:
וּמַפְעֵם זֶה נֶאֱמַר בְּסֻמוּף (פסוק ד) **וּבִשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית וְגו' שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וְגו',** הַקְּדִים הַשְּׂדֶה אֶל הַזֵּרִיעָה, לוֹמַר כְּדִי שְׁלֵא תִטְעֶה לוֹמַר שֶׁהַשְּׂדֶה שְׂדֶךְ

"וּבִזוֹ זְרִים יִגְיעַךְ" וְלֹא תִטְעֵם תְּבוּאָתָהּ, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (שופטים יד) "וַיְהִי אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל וְעָלָה מִדְּבַר וְעַמְלַק וְיִשְׁחִיתוּ", וּכְתִיב (דברים כח לח) "זָרַע רַב תּוֹצִיא הַשְּׂדֶה וּמַעַט תִּטְעֵם":
וְאִמַר 'שְׂדֶךְ' לְמַעַט שְׂדֶה שֵׁל אַחֲרִים, לוֹמַר שְׂאָם לֹא תִשְׁבַּת אִז תִּלְךָ בְּגוּלָה וְתִהְיֶה עֶבֶד לְאֲמוֹת וְתִזְרַע שְׂדֶה שְׁלָהֶם וְלֹא שְׂדֶךְ, אֲבָל בְּזִכּוֹת הַשְּׁמִטָּה תִּזְרַע **שְׂדֶךְ וּפְרֻמָּךְ:**
וְעוֹר הַזִּכִּיר 'שְׂדֶךְ', לְמַעַט שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה שְׁבוּ אִין הַשְּׂדֶה 'שְׂדֶךְ' כִּי אִם הַפְּקָר לְכָל, כִּי מֵאַחַר שְׁבִשְׁנָה זֹו אֲתָה מוֹדֶה כִּי לַה' הָאָרֶץ אִם כֶּן רֵאוּי שְׁיִתְפָּרְסוּ מִמֶּנָּה בְּשָׁנָה זֹו עֲנִי עֲמוּ וְלֹא יִהְיֶה לָךְ יִתְרוֹן עֲלֵיהֶם, וְאִמַר בְּזִכּוֹת **וְשָׁבַתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לַה'** (פסוק א) תּוֹכְהָ **שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ,** אֲבָל אִם תִּרְצֶה

ד וּבִשְׁמַתָּא שְׂבִיעֵתָא נִיחַ שְׂמַטְתָּא יְהִי לְאַרְעָא
 דְּתִשְׁמַט גְּדָם יְיָ תְּקַלֵּף לָא תִזְרַע וְכִרְמָךָ לָא
 תִּכְסֶּחַ :

(ד) וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעֵת שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן יִהְיֶה לְאַרְץ שַׁבַּת
 לִיהוּהָ שְׂדֵךְ לָא תִזְרַע וְכִרְמָךָ לָא תִזְמַר :

לו (ישעיה לג יב) "קוצצים כסווחים", (תהלים פ"ו) "שִׁרְפָה כָּאֵשׁ
 כְּסוּחָהּ".

זש"י - יהיה לארץ • לשדות ולכרמים. לא תזמר •
 שקוצצין זמורותיה; ותרגומו: "לא תכסח", ודומה

ה ית פתי דחצדך לא תחצד וית ענבי שקדך
 לא תקטוף שנת שמטתא יהי לארעא :

(ה) את ספיה קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך
 לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ :

א לא הפקר יהיה לכל. נזירך • שהנזיר והפרשת
 בני אדם מהם ולא הפקרתם. לא תבצר • אותם
 אינך בוצר, אלא מן המפקר.

זש"י - את ספיה קצירך • אפלו לא זרעתה והיא
 צמחה מן הזרע שפפל בה בעת הקציר, הוא קרוי
 'ספיה'. לא תקצור • להיות מחזיק בו כשאר קציר,

ו ויהי שמטת ארעא לכוון למיכל לך
 ולעבדך ולאמתך ולאגידך ולתוכך דדנין
 עמך :

(ו) והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך
 ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך :

השומר. לך ולעבדך ולאמתך • (ת"כ) לפי שנאמר
 (שמות כג יא) : "ואכלו אבני עמך", יכול יהיו אסורים
 באכילה לעשירים? תלמוד לומר: "לך ולעבדך
 ולאמתך", הרי בעלים ועבדים ושפחות אסורים
 כאן. ולשכירך ולתושבך • (ת"כ) אף הנכרים.

זש"י - והיתה שבת הארץ וגו' • אף על פי שאסרתים
 עליך, לא באכילה ולא בהנאה אסרתים, אלא שלא
 תנהג בהם כבעל הבית, אלא הכל יהיו שוים בה,
 אתה ושכירך ותושבך. שבת הארץ לכם לאכלה •
 (ת"כ) מן השבות אתה אוכל, ואי אתה אוכל מן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק ט, עמוד 407)

ז ולבהמתך - בכל עניני האדם, גם באכילתו ובשתיתו
 וכיוצא בהם, שבהם הוא דומה לבהמה.

"שבת הארץ" - שביתת וביטול הארציות והחמירות
 (שבת מלשון "והשבתי חיה רעה") צריכים להיות לא רק
 בשעת עסק התורה והתפילה, אלא גם, "לאכלה..."

ז ולעבדך ולתוכך די בארעך תהא כל
 עלתה למיכל :

(ז) ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל
 תבואתה לאכל :

אוכלת מן השדה, האכל לבהמתך מן הבית. פלה
 לחיה מן השדה, פלה לבהמתך מן הבית (ת"כ. הענין
 •

זש"י - ולבהמתך ולחיה • אם חיה אוכלת, בהמה לא
 פל-שכן, שזמזונותיה עליך! מה תלמוד לומר
 "ולבהמתך"? ממיש בהמה לחיה: כל זמן שחיה

ח ותמני לך שבע שמטין דשנין שבע שנין
 שבע זמנין ויהוין לך יומי שבע שמטין
 דשנין ארבעין ותשע שנין :

(ח) וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע
 פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע
 וארבעים שנה :

כלי יקר - עזי והדר

לה' תבל ומלוואה, והוא נתנה אל
 האדם זמן חמשים שנה הקצובים
 לסתם אדם בינוני מיום היותו 'בן
 עשרים לרדף' אחר קניני הזמן עד
 היותו בן שבעים (ראה אבות פ"ה מב"א). על
 בן אינו יכול למכר נחלה פי אם על
 חמשים שנה לא יותר: תורה ד

ולא של ה' על בן אגני מצורך שלא
 תזרע, פי בזאת תדע פי של ה' היא
 ולא שלך. ואת ענבי נזירך (פסוק ה)
 שהפרשת לך ולא רצית לתן ממנו
 לאחרים 'בזמזמות' זו אשר חשבת פי
 הפרם פרמך, על בן אגני מצורך לא
 תבצר, פי בזאת תדע שאין נכון

וגו' • מגיד לך, שאף-על-פי שלא עשית שמטות, עשה יובל לסוף מ"ט שנה. ופשוטו של מקרא: יעלה לך חשבון שנות השמטות למספר מ"ט.

כ"י • שבת שנים • שמטות שנים, יכול יעשה שבע שנים וצופות שמטה ויעשה יובל אחריהם? תלמוד לומר: שבע שנים שבע פעמים, הוי אומר: כל שמטה ושמטה בזמנה (ח"ט). והיו לך ימי שבע

ט ומעבר שופר יקבא בקרא שביעאה בעשרא לירחא פיומא דכפוריא תעברון שופרא בכל ארעכון:

(ט) והעברת שופר תרועה בחדש השבעי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו שופר בכל-ארצכם:

תקיעת עשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם, ואין תקיעת ראש-השנה דוחה שבת בכל ארצכם, אלא בבית-דין בלבד.

כ"י • והעברת • לשון (שמות לו) "ויעבירו קול במחנה", לשון הכרזה. ביום הכפרים • (ת"ח) ממשמע שנאמר: "ביום הכפרים", איני יודע שהוא בעשור לחדש? אם כן, למה נאמר בעשור לחדש? אלא לומר לך:

יחמקדשון ית שנת חמשין שנין ומקרון חרותא פארעא לכל יהבאה יובלא היא תהי לכון ותתובון גבר לאחסנתה וגבר לזרעיתה תתובון:

(י) וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל-ישיבה יובל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל-אחוזתו ואיש אל-משפחתו תשובו:

כלי יקר - עזו והדר

האלהים למפר דבר שאינו שלו. וזהו שנתן טעם ואמר (שם) **פי לי הארץ פי גרים ותושבים אתם עמדי**, מדסמוך 'אתם עמדי' אל 'תושבים', שמע מינה שדוקא לעולם הבא פי אז 'אתם עמדי' שם אתם 'תושבים', אכל בעולם הזה אתם גרים והקדוש ברוך הוא נתן לך הארץ בתורת אריסות או בתורת שאלה ואיך תמכר דבר שאינו שלך: **וענין** העברת שופר וקריאת דרור, וביום פפורים דוקא, דומה ליום מתן תורה שבו יצאו ישראל חרות מן הוצר הרע ויסורין, וכן יום פפור זמן חרות מיד "מלך זקן וכסיל", "אויב ומתנקם", הוא שטן הוא יצר הרע, וכל זה להנפיר לאדם יום החרות "בפתיים חפשי" (תהלים פח א), ושתמיד יהיה לנגד עיניו זמן החפשי והחרות, וכן פתב מהר"י אברבנאל עין שם: **וכל** זה על צד הרמז אשר בו דרכו רב מפרשי תורתנו, אכל לפי פשוטו השמטה והיובל טעם אחד לשניהם, והוא כדי שששים בטחוננו בה ולידע "כי לה' הארץ" (ראה דברי רבינו פסוק ה), לכה נאמר (פסוקים יב"ג) **בשנת היובל הואת מן השדה תאכלו את תבואתה**, לא תחזיק השדה בישוף, אלא כסתם שדה שאינו שלך: תורה ט

"יהיה הרע", כי תעזב "לאחרים חיל וחומה" אשר בנית ואשר נטעת, פי על הרב אין האדם יכול להחזיק בשלו פי אם מספר שנים אלו, אכל שנת החמשים משנת עשרים שהוא שנת השבעים מיום הגלגול אז הכל שוים בהונו ורכושו, ולא יקצר עוד קצירו ואת ענבי נירו אשר הבדיל והסתיר "ביום המעשה ומאנו" ודיו "לנגוע", והיתה עיניו צרה בו מתת לאחד מאחיו, ואפלו לעצמו לא נתן קל וחמר שלא היה מהנה לאחרים, הנה בזמן ההוא "יגל יבול ביתו נגרות ביום אפו" (איוב כ כח), והכל הפקר והכל שוים בו בעשיר והלף, והוא זמן קריאת דרור ועבד חפשי מאדוניו: **וכדי** שיהיה דבר זה לזכרון בין "עיני האדם" אשר "לא תשבענה" הון (ע"פ משלי כו א), צנה ה' לקדש את שנת החמשים לא יודע ולא יעבד בו, פי כמו שצנה לקדש השנה השביעית לידע ולהודיע פי לה' הארץ, כך צנה לקדש את שנת החמשים להודיע פי יש גבול וקצבה לכל מעשיו, וכי הוא אינו בעל השדה בהחלט, אלא הוא כגר בארץ ואין לו כח בה פי אם חמשים שנה, לפיכך **הארץ לא תמכר לצמחת** (פסוק כט), כי לא השליטו

(ח) **וספרת לך שבע שבת שנים**. טעם היובל הוא בטעם השמטה, ונוסף על זה יש עוד דברים אחרים בגו, מדקאמר **וספרת לך** שמע מינה שיש דמיון ויחוס לשנים אלו עם מספר ימי שני חיי האדם, אשר המה על הרב באים במספר חמשים, פי "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" (תהלים צ א), ועשרים שנים ראשונים אינן בכלל זה, פי לפי שאינו בר עונשין עדין בבית דין שלמעלה (יהושע ב כח) על כן כל מעשיו של אותו זמן נחשבים לכלי מה, לפי שאדם "עיר פרא וילד" (איוב יא יב) ועדין אין אור שכלו שלם להבין במשפלות 'שלא יטה אשורו' "מני" דרך הישר" (ע"פ איוב א ז), ומשם והלאה הוא מתחיל לספר כדי שידע כמה ישאר לו בשנים אשר בהם "נבון תחבולת יקנה" (משלי א ה) וסמא דחיי יהיה לו לבדו ואין לזרים אתו: **לכה** נאמר **וספרת לך וגו'**, אם תספר לך, לטובתך ולהנאתך, כדי להוציא כל ימיה בדברים רוחנים, אז **והיו לך ימי שבע שבת השנים**, רצה לומר "יהיו לך לבדה ולא לזרים אתך" (ע"פ משלי ח ז), אכל אם תכלה "בהכל" ימיה "לאאסוף ולכנוס", אז "לא" לך

ואינו ברשות אחרים. יובל הוא. שנה זאת מְבַדֶּלֶת מִשָּׁאָר שָׁנִים בְּנִקְיַבַּת שֵׁם לָהּ לְבִדְהָ, וּמָה שְׁמָה? "יובל" שְׁמָה, עַל שֵׁם תְּקִיעַת שׁוֹפָר. וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל-אֲחֻזָּתוֹ. שֶׁהַשְּׂדוֹת חֻזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. וְאִישׁ אֶל-מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשְׁבוּ. לְרִבּוֹת אֵת הַנִּנְצָע.

כִּי-יִקְדַּשְׁתֶּם • (ת"ח) בְּכַנִּיסְתָּהּ מִקְדָּשֵׁי אֹתָהּ בְּבִית-דִּין וְאוֹמְרִים: "מִקְדָּשֵׁי הַשָּׁנָה!". וְקִרְאתֶם דְּרוֹר • לַעֲבָדִים, בֵּין נִרְצָע בֵּין שְׂלָא כְּלוּ לוֹ שֵׁשׁ שָׁנִים מִשְׁנַמְכֶר. (ר"ה ט) אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מָהוּ לְשׁוֹן "דְּרוֹר"? כַּמְדַּר בִּי-דִּנְרָא וְכוּ', שְׁדַר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֵה

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדות תשמ"ג ח"ג ע' 1466. ע"פ ביאורי החומש)

אֲכִילָה וּשְׂתֵיָהּ כְּדִי לְשַׁפֵּר אֶת מְקוֹם מְגוּרָיו. לְכֵן גַּם כָּאן מְפָרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהֶאֱפָשְׂרוֹת לְבַחֵר אֶת מְקוֹם הַמְּגוּרִים הֵיא תְכוּנָתוֹ הַחֲשׂוּבָה בְּיוֹתֵר שֶׁל בְּן-חֹרִין, עַד כְּדִי כִּף שֶׁהַחֲרוֹת עֲצָמָה נִקְרָאת בְּשֵׁם "דְּרוֹר" עַל-שֵׁם תְּכוּנָה זו.

וְקִרְאתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ לְכָל יִשְׂרָאֵל • (כה, י) בְּמִקְרָא מוֹבָא מֵאֲמָרוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה: "פְּחוֹת מִמִּיכָלָף וּמִמִּשְׁתֵּיף וְתוֹסִיף עַל דִּירְתֶּךָ". כְּלוֹמַר: מְקוֹם הַמְּגוּרִים הוּא חֲשׂוֹב בְּיוֹתֵר, עַד כְּדִי כִּף שְׁפָדָי לְאֵדָם לְמַעַט בְּצַרְכִּי

יֵא יוֹבֵל הֵיא שְׁנַת חֲמִשִּׁין שָׁנִין תְּהִי לְכוּן לֹא תִזְרְעוּן וְלֹא תִקְצְרוּן יָת פְּתָהָ וְלֹא תִקְטְפוּן יָת שְׂבָקָהָ:

(יא) יובל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא תקצרו את-ספיחיה ולא תבצרו את-נזריה:

כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁבְעִיעִית, כִּף נֶאֱמַר בְּיוֹבֵל, נִמְצָאוּ שְׁתֵּי שָׁנִים קְדוֹשׁוֹת סְמוּכוֹת זו לְזוֹ: שְׁנַת מ"ט - שְׁמֹטָה, וּשְׁנַת הַחֲמִשִּׁים - יוֹבֵל.

כִּי-יִבְלֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה • מָה תִּלְמוּד לומר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקִדְשְׁתֶּם וְגו'", כְּדֹאִיתָא בִּירְאֵשׁ-הַשָּׁנָה וּבִתּוֹרַת כְּהֻנִּים. אֶת-נְזִרְיָהּ • אֵת הַעֲנָבִים הַמְשֻׁמְרִים, אֲבָל בּוֹצֵר אֶתָּה מִן הַמְּפָקְרִים.

יב ארי יובל היא קודשא תהי לכוון מן חקלא תיכלין ית עללפתה:

(יב) כי יובל הוא קודש תהיה לכם מן-השדה תאכלו את-תבואתה:

הַשְּׂדֵה אֶתָּה אוֹכֵל מִן הַבֵּית, שָׂאֵם כְּלָה לַחֲזִיָּה מִן הַשְּׂדֵה, אֶתָּה צְרִיף לְבַעַר מִן הַבֵּית, כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁבְעִיעִית, כִּף נֶאֱמַר בְּיוֹבֵל.

כִּי-יִקְדַּשׁ תְּהִיָּה לְכֶם • (ת"ח) תּוֹפְסֵת דְּמִיָּה כְּהַקְדָּשׁ, יְכוּל תִּצָּא הֵיא לְחִלִּין? תִּלְמוּד לומר: "תְּהִיָּה", בְּהִנְיָתָה תְּהֵא. מִן-הַשְּׂדֵה תֹאכְלוּ • (ת"ח) עַל-יְדֵי

יג בשמא דיובלא הדא תתובון גבר לאחסנתה:

(יג) בשנת היובל הזאת תשבו איש אל-אחוזתו: כִּי-יִשְׁבּוּ אִישׁ אֶל-אֲחֻזָּתוֹ • וְהָרִי כֶּכֶר נֶאֱמַר: "וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל-אֲחֻזָּתוֹ"? אֵלָּא לְרִבּוֹת הַמוֹכֵר שְׂדֵהוּ וְעַמְד בְּנוּ וּגְאָלָהּ, שְׁחֻזְרוֹת לְאֲבִיו בְּיוֹבֵל.

יד וארי תזבון זבינין לחברך או תזבון מידיא דחברך לא תזבון גבר ית אחויה:

(יד) וכי-תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מייד עמיתך אל-תנו איש את-אחיו: וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ

ומנין שאם באת לקנות, קנה מישראל חברך? תלמוד לומר: "או קנה - מייד עמיתך". אל-תנו • (ת"כ, ב"ב) זו אונאת קמון.

כִּי-יִמְכְּרוּ וְגו' • לְפִי פְּשׁוּטוֹ, כַּמְשֻׁמְעוֹ. וְעוֹד יֵשׁ דְּרָשָׁה: מַנְיֵן כְּשֶׁאֶתָּה מוֹכֵר, מְכַר לְיִשְׂרָאֵל חֲבֵרְךָ? תִּלְמוּד לומר: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָּר - לְעַמִּיתְךָ" מְכַר.

כלי יקר - עוז והדר

בִּיקָר, מְכַל מְקוֹם לֹא יִמְלֹט שִׁבּוֹא הַזְּמַן שֶׁתְּהִיָּה נִמְכָּרַת בְּאוֹתוֹ עֲרַף שֶׁהוּא קוֹנָה אוֹתָהּ עֲכָשׁוּ, אֲבָל מִטְּלָטְלִין יֵשׁ לְחוּשׁ שְׂמָא בְּאוֹתוֹ זְמַן לֹא יְהִיּוּ בְּעוֹלָם, וְיִהְיֶה אֶתְּרָךְ לְעוֹלָם

אָחַד בְּכָל הַזְּמַנִּים, כִּי כְּפִי הַשְּׂתַנּוּת הַזְּמַנִּים לְפַעֲמִים יוֹקְרוּ אוֹ יוֹלֹוּ, עַל כֵּן לְעוֹלָם אֵין עֲרַף יְדוּעַ לְשׁוּם דְּבַר הַנִּמְכָּר. לְפִיכָף הַקְּרָקַע אָף עַל פִּי שְׂבָאֲשֵׁר הֵיא שֵׁם הֵיָה מוֹכְרוֹ בּוֹזֵל אוֹ

(יד) או קנה מייד עמיתך אל תנו. דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (ב"ב נה) דְּבַר הַקְּנָה מִיַּד שִׁיף בּוֹ אוֹנָאָה, אֲבָל לְקַרְקַעוֹת אֵין אוֹנָאָה. וְטַעַמּוֹ שֶׁל דְּבַר, שְׂכָל דְּבַר הַנִּמְכָּר אֵינוֹ בְּעֲרַף

**(טו) בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתְךָ
בְּמִסְפַּר שָׁנֵי־תְבוּאוֹת יִמְכַרְלָךְ:**

שְׁנָאָמַר: "בְּמִסְפַּר שָׁנֵי־תְבוּאוֹת יִמְכַרְלָךְ", לְפִי מִנְיַן שָׁנֵי הַתְּבוּאוֹת שֶׁתִּהְיֶה עוֹמֶדֶת בְּיַד הַלּוֹקֵחַ תִּמְכַּר לוֹ. וְרִבּוֹתֵינוּ דָרְשׁוּ (עריכין ט): מִכָּאן, שֶׁהַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ אֵינוֹ רֹשֵׁאי לְגָאֵל פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים, שֶׁתַּעֲמֵד שְׁתֵּי שָׁנִים בְּיַד הַלּוֹקֵחַ מִיּוֹם לְיוֹם, וְאִפְלוּ יֵשׁ שְׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת בְּאוֹתָן שְׁתֵּי שָׁנִים, כְּגוֹן שֶׁמְכַרְהָ לוֹ בְּקַמּוֹתֶיהָ, ו"שָׁנֵי" אֵינוֹ יוֹצֵא מִפְּשׁוּטוֹ, כְּלוּמַר, מִסְפַּר שָׁנִים שֶׁל תְּבוּאוֹת וְלֹא שֶׁל שְׁדָפוֹן; וּמַעוֹט שָׁנִים, שָׁנִים.

כִּי"א בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה • זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ לְיֹשֵׁב הַמִּקְרָא עַל אֶפְנֵי, עַל הָאוֹנָאָה בְּאֵל הַזֵּהִיר. בְּשִׁתְּמִכֵּר, אִו תִּקְנֶה קֶרֶקַע, דַּע, כַּמָּה שָׁנִים יֵשׁ עַד הַיּוֹבֵל, וּלְפִי הַשָּׁנִים וּתְבוּאוֹת הַשָּׂדֶה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת, יִמְכַר הַמּוֹכֵר וְיִקְנֶה הַקּוֹנֶה, שֶׁהָרִי סוֹפּוֹ לְהַחֲזִירָה לוֹ בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל, וְאִם יֵשׁ שָׁנִים מְעַטּוֹת וְזֶה מוֹכְרָה בְּדָמִים יְקָרִים, הָרִי נִתְאַנָּה לּוֹקֵחַ, וְאִם יֵשׁ שָׁנִים מְרֻבּוֹת וְאִכּל מִמֶּנָּה תְּבוּאוֹת הַרְבֵּה, הָרִי נִתְאַנָּה מוֹכֵר; לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְקַנּוּתָהּ לְפִי הַזְמַן, וְזֶהוּ

טו לְפִי שָׁנֵי תְבוּאוֹת שֶׁנִּתְּנָה תְּסַגֵּי זְכִינּוּהִי וּלְפִי שָׁנֵי זְעֵרוֹת שֶׁנִּתְּנָה תְּזַעֵר זְכִינּוּהִי אֲרִי מִנְיַן עַל־לְתָא הוּא מְזַבֵּן לָךְ:

**(טז) לְפִי רַב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מְעַט הַשָּׁנִים
תִּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאוֹת הוּא מִכַּר לָךְ:**

כִּי"א תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ • תִּמְכַּרְנָה בְּיָקָר. תִּמְעִיט מִקְנָתוֹ • תִּמְעִיט בְּדָמִיָּה.

יז וְלֹא תוֹנֵן אִישׁ אֶת חֲבֵרָה וְתִדְחַל מֵאֲלֶיהָ אֲרִי אֲנִי זֵי אֲלֶהֶכּוֹן:

**(יז) וְלֹא תוֹנֵן אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיִרְאֵת מֵאֲלֶיהֶךָ כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

לְכָךְ נֹאמַר: "וְיִרְאֵת מֵאֲלֶיהֶךָ"; הַיּוֹדֵעַ מַחֲשֵׁבוֹת, הוּא יוֹדֵעַ. כֹּל דְּבַר הַמְּסוּר לְלֵב, שֶׁאֵין מִכִּיר אֵלָּא מִי שֶׁהִמְחִשְׁבָה בְּלִבּוֹ, נֹאמַר בּוֹ: "וְיִרְאֵת מֵאֲלֶיהֶךָ".

כִּי"א וְלֹא תוֹנֵן אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ • (כ"ט) כָּאן הַזֵּהִיר עַל אוֹנָאָת דְּבָרִים, שֶׁלֹּא יִקְנִיט אִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא יִשְׁאֲנֵנו עֲצָה שֶׁאֵינָה הוֹגֵנֶת לוֹ, לְפִי דְרָכּוֹ וְהִנָּאֵתוֹ שֶׁל יוֹעֵץ. וְאִם תֹּאמַר: מִי יוֹדֵעַ אִם נִתְּפֹנְנֵתִי לְרַעָה?

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּךְ כו עמ' 146)

וְאִף שֶׁיֵּשׁ לְהַשְׁתַּדֵּל לְמִצַּא חֲדוּשׁ דִּין, וְרַק כְּשֶׁאֵין חֲדוּשׁ אוֹמְרִים "לַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוּיִן" – הוּא רַק אִם זֶהוּ אוֹתוֹ הַלְּאוּ, וְאִלּוּ אוֹנָאָת דְּבָרִים כּוֹלֵלֶת גַּם עֲצָה שֶׁאֵינָה הוֹגֵנֶת וְגַם שֶׁלֹּא יִקְנִיט אֶת חֲבֵרוֹ (שֶׁלֹּא שִׁיר ל"לְפִנֵי עוֹר").

וְלֹא יִשְׁאֲנֵנו עֲצָה שֶׁאֵינָה הוֹגֵנֶת לוֹ (רש"י כה, יז) וְקִשְׁה, "לְפִנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכֻשׁוֹל" (לְפִנֵי הַסּוּמָא בְּדָבָר לֹא תִתֵּן עֲצָה שֶׁאֵינָה הוֹגֵנֶת לוֹ, רש"י) לְמִוּה לִי, וְהָרִי זֶה בְּכֻלּוֹ אוֹנָאָת דְּבָרִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהוּא לַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוּיִן.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּךְ כו עמ' 147)

פֶּרֶשׁ שֶׁהַחֲסָרוֹן הוּא רַק בְּנִתְיַנַּת הָעֲצָה (הָעֲצָה הִיא הַהֲנָאָת הַיּוֹעֵץ, לֹא לְטוֹבַת הַשּׂוֹאֵל). וְאִלּוּ ב"מִשְׁגָּה עוֹר", שֶׁהוּא אֶחָד מִי"א אֲרוּרִים שֶׁבַתּוֹרָה, פֶּרֶשׁ שֶׁהָעֲצָה עֲצֻמָּה הִיא רָעָה.

וְלֹא תוֹנֵן אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ (כה, יז) וְלֹא יִשְׁאֲנֵנו עֲצָה שֶׁאֵינָה הוֹגֵנֶת לוֹ (רש"י) בְּפִרְשַׁת תְּבֵאָה, לְגַבֵּי "מִשְׁגָּה עוֹר בְּדָרְךָ", נִקְטַר רש"י "וּמִשִּׂיאֵו עֲצָה רָעָה". וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכָּאן מִזִּירֵי בְּאוֹנָאָת דְּבָרִים, וְלָכֵן

יח וְעִשְׂתֶּם אֶת־חֻקֵּי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי הַתְּשׁוּרָה וְעִשְׂתֶּם אִתְּם וְיִשְׁבַּתֶּם עַל־הָאָרֶץ לְבִטָּח:

**(יח) וְעִשְׂתֶּם אֶת־חֻקֵּי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי הַתְּשׁוּרָה
וְעִשְׂתֶּם אִתְּם וְיִשְׁבַּתֶּם עַל־הָאָרֶץ לְבִטָּח:**

עֲמִידָת" (קְהֵלֶת א ד). וְלֹא מְעַט קֶרֶקְעוֹת כִּי אִסּוּר יֵשׁ בְּדָבָר (ראה רמב"ם), שֶׁהָרִי נֹאמַר אִם מִבְּטוּל מִקְדָּח, אֲבָל מִכָּל מְקוֹם בְּקֶרֶקְעוֹת (פְּסוּק טו) בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר תּוֹנוֹ: תוֹרָה טו

כ"י - וישבתם על-הארץ לבטח • שבועון שמשטה, | את שבתתיך" ויהרצת את-שבתתיך"; ושבעים שנה
ישאל גולים, שנאמר (ויקרא כו לד): "אז תרצה הארץ | של גלות בבל, כנגד שבעים שמשות ששטלו, היו.

◆ יום שני י"ט אייר ◆

יט ותתן ארעא אפה ותיכלון למשבע | **(יט) ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח עליה:**
ותיתבון לרחצון עליה:

כ"י - ונתנה הארץ וגו' וישבתם לבטח עליה • שלא תדאגו משנת בצרת. ואכלתם לשבע • אף בתוך
המעים תהא בו ברכה.

כ"א וכי תאמרו מה-נאכל בשנה השביעת הן לא | **(כ) וכי תאמרו מה-נאכל בשנה השביעת הן לא נזרע ולא נאסף את-תבואתנו:**
הא לא נזרע ולא נכניש ית עללתנא:

כ"י - ולא נאסף • אל הבית. את-תבואתנו • כגון זין ופרות האילן וספיחין הבאים מאליהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 189)

הבטחת ה', שאם תעשו את כל התלוי בכם, אפון את | **וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית** (כה, כ)
ברכתי וזרעית השנה הששית' תשיג את מטרותה ותביא | 'שש שנים' והשנה השביעית' הם כנגד שית אלפי שנים
את הגאולה, אף שה'שדה' כחושה, שהרי נעבדה במשך | דהוי עלמא והאלף השביעי. ונשאלת השאלה - מיצד יכול
שש שנים. היריד והחלש, להביא את הגאולה? על כך באה | הדור שלנו, היריד והחלש, להביא את הגאולה? על כך באה

כ"א ואפקד ית ברפתי לכון בשתא שתינתא | **(כא) וצויתי את-ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את-תבואה לשלש השנים:**
ותעבד ית עללתא לתלת שנין:

כלי יקר - עוז והדר

בשמינית, ואיזה הבטחת האומר | בשמינית, ואיזה התבואה שבשמינית:
ואכלתם לחמכם לשבע, ומה נאכל | ולי נראה שכה פרושו, שכל תלונה זו
שיהיה לשבעה מאחר שלא נזרע ולא | סובבת על מה שנאמר בפסוק
נאסף תבואתנו לצרף שמינית. על זה | שלפני זה ואכלתם לחמכם לשבע,
אמר (פסוק כא) **וצויתי את ברכתי וגו'**, | ואמרו רבותינו ו"ל מסכת יומא (עד)
כדי שיהיה לכם פת בסל גם לצרף | כתיב (דברים ח טו) "הפאקלף מן במדבר",
שמינית, ואז יאכלו לחמם לשבע | וכתוב (שם פסוק א) "ויענה וירעבך", אלא
בשביעית כי יהיה להם פת בסלם | אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי
לשלש שנים: | שאין לו. הנה רואה שאף על פי שירד
יש אומרים **ששלש שנים** הינו מפני | המן "דבר יום ביומו" (שמות טו ד), מכל
שנת היובל, שלא יזרעו שני שנים | מקום היו אוכלים ורעבים לפי שלא
רצופים. ויתכן לפרש שלש שנים על | היה פת בסלם ליום המחרת, על כן
כל שמשנה, ויאמר כן בעבור חסרון | כאן ודאי יאמרו **מה נאכל בשנה**
הספחים של שנה שמינית אף אם יש | **השביעית** קדם שיראו בששית רבוי
בידם מן הישן, ובמקום הספחים | תבואה, ויאמרו אלו היינו וזרעים
הבטיחם שתעשה התבואה על שנה | בשביעית לצרף שמינית היה לנו פת
יתרה למלאות חסרון הספחים כדי | בסל והיינו אוכלים ושבעים, אבל
שיאכלו וישבעו כשיהיה להם תבואה | מאחר **שלא נזרע** לצרף שמינית אם כן
ברוח גדול ולא בצמצום: תורה כא

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית | **(כ) וכי תאמרו מה נאכל בשנה**
יש מפרשים | **השביעית**. יש מפרשים
שבשנה השביעית אינו מוסב על **וכי** | שבשנה השביעית אינו מוסב על **וכי**
תאמרו, אלא **וכי תאמרו** בששית **מה** | **תאמרו, אלא וכי תאמרו** בששית **מה**
נאכל בשנה השביעית, הן בשנה | **נאכל בשנה השביעית, הן בשנה**
השביעית **לא נזרע**. אבל בשביעית | השביעית **לא נזרע**. אבל בשביעית
ודאי לא יאמרו מה נאכל בשמינית, | ודאי לא יאמרו מה נאכל בשמינית,
שהרי נאמר (פסוק כא) **ועשת את** | שהרי נאמר (פסוק כא) **ועשת את**
התבואה לשלש השנים, אם כן כבר | **התבואה לשלש השנים**, אם כן כבר
ראו בששית רבוי התבואה. וזה קשאי | ראו בששית רבוי התבואה. וזה קשאי
על הרמב"ן ומהר"י אברבנאל שפרשו | על הרמב"ן ומהר"י אברבנאל שפרשו
כן שיאמרו בשביעית מה נאכל | כך שיאמרו בשביעית מה נאכל
בשמינית: | בשמינית:
ולפי מה שכתבנו למעלה (פסוק א) | **ולפי** מה שכתבנו למעלה (פסוק א)
שברכה זו שיאכל קמעא | שברכה זו שיאכל קמעא
ומתברר במעיו, אין זה קשאי, כי סוף | ומתברר במעיו, אין זה קשאי, כי סוף
סוף לא יראו רבוי תבואה. ויש | סוף לא יראו רבוי תבואה. ויש
אומרים שכל מי שיש בידו מעט לחם | אומרים שכל מי שיש בידו מעט לחם
הוא מקמץ מיד ותכף מיראה פן יחסר | הוא מקמץ מיד ותכף מיראה פן יחסר
ממנו לעתיד, כך יקמצו גם בשביעית | ממנו לעתיד, כך יקמצו גם בשביעית

שיעור יומי ליום שני י"ט אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר-בחוקות נז
כ"ט «לש"ש השנים • למקצת הששית, מניסן ועד ראש השנה, ולשביעית ולשמינית, שיזרעו בשמינית
 במרחשון ויקצרו בניסן».

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטעים מהתעודות שבת פרשת בהר ה'תש"ט. תורת מנחם כרך כה, ע' 275-279; 285-283. בלתי מוגה)

ב"כ חיי העולם הבא" נכללים כל פרכי המדרגות: תענוג המורגש, תענוג הבלתי מורגש כו', עד לדרגת "יום שפולו שבת ומנוחה". וכיון שכל זה נעשה על ידי העבודה עכשו, הרי מובן, שהעבודה עכשו היא למעלה אפילו מ"יום שפולו שבת ומנוחה".

וכל זה הוא ב"שעה אחת" - שכל שעה, אם מנצלים אותה כדבעי, אזי היא נעלית יותר מהגילויים שלעתיד, למעלה גם מהעילוי של "יום שפולו שבת ומנוחה לחיי העולמים". וזהו גם ענין ו"פרכת" בנוגע לזמן - שנוסף על שמירת הזמן באופן שכל פמות הזמן ממולא בלימוד התורה וקיום המצוות, צריך להיות גם ו"פרכת" בנוגע לאיכות הזמן. הינו, שפילוי הזמן בעניני תורה ועבודה, יהיה מתוך מסירה ונתניה וחיית כו', כך שגם מיעוט הזמן בכמות - כולל ריבוי זמן באיכות, על-דרך שבשנה הששית נעשית צמיחת תבואה לשלש השנים.

הענין הנ"ל - "וצייתי את ברכתי גו' בשנה הששית, ועשת את התבואה לשלש השנים" - יש גם הוראה בנוגע ליוקר הזמן, שזהו ענין הקשור גם עם ימי הספירה: לכאורה אינו מובן: מהו הענין בספירת הזמן - הרי מהלך הזמן הוא תמיד באותו אופן? אך הענין הוא - שניצול הזמן יכול להיות בכמה אופנים: ישנו אופן שממלאים את הזמן בתוכן של עבודת ה', ומצד זה הנה גם ריבוי זמן נחשב "כמים אחרים"; וישנו אופן שהזמן אינו ממולא כו'. אדם יכול להיות שבעים שנה, שמונים שנה ומאה ועשרים שנה, ולא לפעול מאומה; ויכול להיות מעמד ומצב ש"בשעה אחת" הרי הוא "קוזה עולמו", עד כדי כך, שרבונו הקדוש מקנא בו! וזהו גם פרוש מאמר רבותינו ז"ל "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מפל חיי העולם הבא":

כב ותזרעון ית שמתא תמינתא ותיכלון מן עללתא עתיקא עד שמתא תשימתא עד מעל עללתא תיכלון עתיקא:

(כב) וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעית עד-בוא תבואתה תאכלו ישן:

לארבע שנים: בששית שלפני השמטה השביעית, שהן בטליו מעבודת קרקע שתי שנים רצופות: השביעית והיובל; ומקרא זה נאמר בשאר השמטות בלן.

כ"ט «עד השנה התשיעית • עד חג הסוכות של תשיעית, שהיא עת בא תבואתה של שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות, ובתשרי הוא עת האסיף לבית, ופעמים שהיתה צריכה לעשות

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטעי שיחות כרך ז עמ' 172)

הבינה, 'עלמא דחירו', בטול במציאות. לכן נאמר "לש"ש השנים", שכן הצורך לתרץ קשיא ("מה נאכל") קים רק בדרגת 'שמטה', ואלו בדרגת 'יובל' אין מלכתחלה מקום לקשיא כלל.

ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע • השביעית והיובל (רש"י כה, כב) שמטה - היא עבודה של קבלת על מלכות שמים, בטול היש. כלומר, העובד הוא 'יש ומציאות', אלא שמבטל את ישותו. יובל - הוא בספירת

כג וארעא לא תזדפן לחלוטין ארי דילי ארעא ארי דירין ותתבין אתין גדמי:

(כג) והארץ לא תמכר לצמתת כילי הארץ כייגרים ותושבים אתם עמדי:

לצמתת • לפסיקה, למכירה פסוקה עולמית. כילי הארץ • (רש"י) אל תרע עינך בה, שאינה שלך.

כ"ט «והארץ לא תמכר • לתן לאו' על חזרת שדות לפעלים ביובל, שלא יהא הלוקח כובשה».

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התועודות תשמ"ה ח"ד ע' 2066. ע"פ ביאורי החומש)

בבחינת "גרים", שזכויותיהם בארץ חלקיות בלבד. הבטוי "תושבים", מתחס למעמדם של בני ישראל לאחר שזנכסו לארץ, כבשו אותה וקבלו את הבעלות עליה.

כי גרים ותושבים אתם עמדי (כה, כג) הבטוי "גרים" מתחס למעמדם של בני ישראל לאחר הבטחת הקב"ה "לזרעך נתתי את הארץ הזאת", אך לפני הכניסה לארץ וכבושה בפעל; בשלב זה היו בני-ישראל

כד) ובכל ארץ אחותכם גאלה תתנו לארץ: ם
כד ובכל ארעא אחסנתכון פרקנא תתנו לארעא:

כ"י - ובכל ארץ אחותכם • (ת"ס) לרבות בתים ועבד עברי, ודבר זה מפרש בקדושין בפרק ראשון (דף כ"א). ולפי פשוטו, סמוך לפרשה שלאחריו, שהמוכר

כה) כִּי־יִמְוֶד אַחִיד וּמְכַר מֵאֲחֻזְתּוֹ וְגַאֵל הַקָּרֵב אֵלָיו וְגַאֵל אֶת מִמְכָּר אָחִיו:
כה ארי יתמספן אחוד ויזבן מאחסנתה וייתי פריקה דקריב לה ויפרוק ית זביני אחוהי:

כ"י - כִּי־יִמְוֶד אַחִיד וּמְכַר • (ת"ס) מלמד, שאין אדם רשאי למכר שדהו אלא מחמת דחק עני. מאחזתו •

כו) וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לוֹ גֹּאֵל וְהִשְׁיִנָּה יָדוֹ וּמָצָא כִּדִּי גֹאֲלָתוֹ:
כו וגבר ארי לא ייהי לה פריק ומדבק נדה וישפח כמסת פרקנה:

כ"י - וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לוֹ גֹּאֵל • (קידושין שם. ת"ס) וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים? אלא גואל שיוכל לגאל ממכרו.

כז) וְחָשַׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהָשִׁיב אֶת־הָעֶדְף לְאִישׁ אֲשֶׁר מְכָרְלוֹ וְשָׁב לְאֲחֻזְתּוֹ:
כז ויחשב ית שני זבינוהי ויתב ית מותרא לגבר די זבן לה ויתוב לאחסנתה:

כ"י - וְחָשַׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ • כמה שנים היו עד היובל? כך וכך; ובכמה מכרתיך לך? כך וכך; עתיד היית להחזירה ביובל, נמצאת קונה מספר התבואות כפי חשבון של כל שנה - אכלת אותה

כח) וְאִם לֹא־מָצָאָה יָדוֹ דִּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקִּנְיָה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיָּצֵא בַיּוֹבֵל וְשָׁב לְאֲחֻזְתּוֹ: ם
כח ואם לא תשפח נדה כמסת אתב לה ויהי זבינוהי בידא דזבן יתה עד שתא דיובלא ויפוק ביובלא ויתוב לאחסנתה:

כ"י - דִּי הָשִׁיב לוֹ • (ערכין ל) מכאן, שאינו גואל לחצאין. עד שנת היובל • (ת"ס) שלא יפנס לתוף אותה שנה כלום, שהיובל משמט בתחלתו.

כלי יקר - עזו והדר

מך עדין אינו 'עמך', כי עדין לא "תגלה" חרפתו "בקהל" כי מך הוא. אכל במוכר עצמו שקשה מכלם אמר (פסוק טז) **וכי ימוך אחיד עמך**, כי כבר נגלה 'עמך' עניו ומרודו ודקו מאחר שהוא מכרח למכר עצמו. ובמכר לגר שנגלה גם לגר כי מך הוא, לכך אמר (פסוק מז) **ומך אחיד עמו**. ולפי זה צריכין אנו לומר ש'מכרה' גרוע מ'מטה' דו', ושיניהם כאחד גרועים מן אחת מהם, ו'עמך' של מיכה גרוע מן 'עמך' של מטה ידו, ו'עמו' של גר גרוע מכלם: תורה כו

ונראה כי שנוי הלשון שבכל פרשיות אלו מורה על זה, כי במכירת מטלטלין לא הזכיר 'כי ימוך', כי יכול להיות שלפעמים אדם מוכר מטלטליו אף על פי שאינו מך מערכו כל כך אלא שהוא נצרך לזונו. אכל **מאחזתו** אפלו מקצתה אינו מוכר עד **כי ימוך**, אכל עדין לא מטה ידו כל כך. על כן הוסיף בלוקח ברבית **כי ימוך אחיד ומטה ידו עמך** (פסוק לה), כתב לשון 'עמך' על התמוטטות ולא על 'כי ימוך', כי דבר זה גלוי עמך כי אזלת יד וככחו אז אינו עתה, אכל מה שהוא

כה) כי ימוך אחיד ומכר מאחזתו. רבותינו ז"ל (קדושין כ) דרשו כל סמיכות פרשיות אלו על העושה סחורה בפרות של שביעית שסופו לבא לידי עני. ויש כדמות ראיה לזה, מה שנגאמר (פסוק יד) **וכי תמכרו ממכר**, ככל לשון מכירה לומר לך שממכר אהד גורר את חברו, **כי תמכרו פרות** שביעית אז מכירה זו גוררת **ממכר** מטלטלין לעמיתך, ואחר כך שדהו, ואחר כך עצמו, ואחר כך לגר, כי כל אהד קשה משלפניו, עין בילקוט רמז (תרט"א):

♦ יום שלישי כ' אייר ♦

כט ויגבר ארי יזבן בית מותב קרתא מקפא שור ותהי פרקנה עד משלם שמא דזבינוהי עדן בעדן תהי פרקנה:

(כט) וְאִישׁ כִּי־יִמְכַר בֵּית־מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהִיתָה גְּאֻלְתּוֹ עַד־תֵּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלְתּוֹ:

חלוף, שאם רוצה לגאל בשנה ראשונה, גואלה, ולאחר מכאן אינו גואלה. והיתה גאולתו של בית. ימים. ימי שנה שלמה קרויים ימים, וכן (בראשית כד נה): "תשב הנערה אתנו ימים".

כט"א < בית-מושב עיר-חומה. (ת"ס) בית בתוך עיר המקפת חומה מימות יהושע בן-נון. והיתה גאולתו. לפי שנאמר בשדה שיכול לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה, ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה, הצריך לפרש בזה שהוא

לואם לא יתפרק עד משלם לה שמא שלמתא ויקום ביתא די בקרתא די לה שורא לחלוטין לדי זבן תהי לדרוהי לא פוק ביובלא:

(ל) וְאִם לֹא־יִגְאֹל עַד־מְלֹאת לֹו שְׁנַת תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר־בְּעִיר אֲשֶׁר־לוֹ חֹמָה לְצִמּוֹתַת לְקַנְהָ אֹתוֹ לְדַרְתּוֹ לֹא יֵצֵא בִּיבָל:

נקבה היא, והצריך לכתב "לה", אלא מתוך שצריך לכתב "לא" בפנים, תקנו "לו" במקרת; זה נופל על זה]. לא יצא ביבל. אמר רב ספרא: [אף] אם פגע בו יובל בתוך שנתו, לא יצא.

כט"ב < וקם הבית וגו' לצמיתת. יצא מכחו של מוכר ועמד בכחו של קונה. [אשר-לא חמה. "לו" קרינו, אמרו רבותינו זכרונם לברכה: אף-על-פי שאין לו עכשו, הואיל והיתה לו קדם לכן. ו"עיר",

לא ובתי פצחיא די לית להון שור מקף סחור סחור על חקל ארעא יתחשב פרקנא תהי לה וביובלא יפוק:

(לא) וּבְתֵי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם חֹמָה סָבִיב עַל־שְׂדֵה הָאָרֶץ יִחָשֵׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ וּבִיבָל יֵצֵא:

הנגאלים עד היובל ויוצאין ביובל לבעלים - אם לא נגאלו. גאולה תהיה-לו. (ת"ס) מיד אם ירצה, ובזה יפה כחו מכח שדות, שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים. וביבל יצא. בחנם.

כט"ג < ובתי החצרים. פתרגומו: "פצחיא", עירות פתוחות מאין חומה, ויש הרבה בספר יהושע (יהושע יג כח): "הערים וחצריהם"; (בראשית כה טו) "בחצריהם ובטירתם". על-שדה הארץ יחשב. הרי הן פשדות

לב וקרני לינאי בתי קרוי אחסנתהון פרקון עלם תהי ללינאי:

(לב) וְעִרֵי הַלְּוִיִּם בְּתֵי עָרֵי אַחֲזֹתָם גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלֵוִיִּם:

באלפים אמה סביבות הערים, או אם מכרו בית בעיר חומה, גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף שנה.

כט"ד < וערי הלוים. ארבעים ושמונה עיר שנתנו להם. גאולת עולם. גואל מיד אפלו לפני שתי שנים, אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם

לג ודי יפרוק מן לינאי ויפוק זבין ביתא וקריתא אחסנתה ביובלא ארי בתי קרוי לינאי היא אחסנתהון בגו בני ישראל:

(לג) וְאֲשֶׁר יִגְאֹל מִן־הַלְּוִיִּם וַיֵּצֵא מִמִּכְר־בַּיִת וְעִיר אַחֲזֹתוֹ בִּיבָל כִּי בְּתֵי עָרֵי הַלְּוִיִּם הוּא אַחֲזֹתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

דבר אחר: לפי שנאמר: "גאולת עולם תהיה ללוים", יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלוים, אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט? תלמוד לומר: "ואשר יגאל מן-הלוים", אף הגואל

כט"ה < ואשר יגאל מן-הלוים. ואם קנה בית או עיר מהם. ויצא ביבל. אותו ממכר של בית או של עיר, וישוב ללוי שמכרו, ולא יהיה חלוט פשאר בתי ערי חומה של ישראל, וגאלה זו, לשון מכירה.

שיעור יומי ליום שלישי כ' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר-בחוקות

וכרמים, אלא ערים לשבת ומגרישיהם, לפיכך הם לקה במקום שדות, ויש להם גאולה בשדות, פדי שלא תפקע נחלתם מהם.

מיד לוי, גואל גאלת עולם. ויצא ממפר-בית. הרי זו מצוה אחרת, ואם לא גאלה, יוצאה בייבל, ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל. כי בתי ערי הלויים היא אחוזתם. לא היה להם נחלת שדות

לד ונחל רוח קרניהון לא יזדבן ארי אחסנת עלם הוא להון:

(ד) וישדה מגרש עריהם לא ימכר פיאחות עולם הוא להם:

בישראל (ויקרא כו ט): "ואם-מכר את-השדה לאיש אחר לא-יגאל עוד", אבל בן לוי גואל לעולם.

כ"ט וישדה מגרש עריהם לא ימכר. מכר גזבר, שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה, ומכרה גזבר, אינה יוצאה לפהנים בייבל, כמו שגאמר

לה נארי יתמספן אחרו ותמוט ידה עמף ותתקף בה דיר ותותב ויחי עמף:

(ה) וכי-ימוף אחיף ומטה ידו עמף והחזקת בו גר ותושב וחי עמף:

מעמידין אותו. גר ותושב. אף אם הוא גר או תושב, ואיזהו תושב? כל שקבל עליו שלא לעבד עבודת אלילים ואוכל נבלות.

כ"ט ו החזקת בו (ט"ז) אל תניחהו שירד ויפל ויהיה קשה להקומו, אלא תזקהו משעת מוטת היד, למה זה דומה? למשאו שצל החמור; עודהו על החמור, אחד תופס בו ומעמידו; נפל לארץ, חמשה אין

לו לא תשב מנה חבוליא ורביתא ותדחל מאלהף ויחי אחרו עמף:

(ו) אל-תקח מאתו נשף ותרבית ויראת מאלהף וחי אחיף עמף:

הצרך לומר: "ויראת מאלהף", (כ"ב טו) או התולה מעותיו בנקרי פדי להלותם לישראל ברבית, הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו, לכה הצרך לומר: "ויראת מאלהף".

כ"ט ונשף ותרבית. חד שוינהו רבנן, ולעבר עליו בשני לאוין. ויראת מאלהף. לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרש הימנו, ומורה לעצמו החר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו,

כלי יקר - עזו והדר

שואם הלנה עני אינו עובר פי ההכרח הביאו לזה, קא משמע לן שאפלו הלנה העני עובר בלא תשימון. ועל כן נסמכה מצוה זו לפרשת השמטה, כי גם טעם השמטה הוא כדי שששים בטוחוננו בה' (ראה דברי רבינו פסוק ב) והזכיר לשון נשף וירבית, כי אצל הלנה נקרא נשף, פי הרבית דומה לנחש עלי דרך, הנשף בעקבי הנותן שריטה קטנה והולף ומכבבץ ונופח עד קדקדו, ומתחלה אינו נכר עד גלות חמתו לאין מרפא (ע"פ דה"י ב' לו טו, ראה רש"י שמות כב כד). ואצל המלנה נקרא ירבית, שמרבה הונו ורכושו לפי דמיונו, אבל באמת שלטוף נכסיו מתמוטטין (כ"ב עא). ונראה שמשמע זה לא הזכיר בכל הפרשה זו לשון ומטה

ומה שגם הלנה עובר בלאו (כ"ב עה). לפי שהוא מחטיא את המלנה ומסירו מן מדת הבטחון, כפודע מדבר המלוים ברבית שרבים מקטני אמונה ו"אבירי לב הרחוקים מצדקה" (שעיה מו יג), מצד פי אין בטחונם בה; ומה שמתר לתן ברבית לגוי, לפי שקל גוי חוקתו שהוא אלם וגזלן, אפלו אם הוא כבוש תחת ידך, מכל מקום דרכו לבא בעקיפין, ואפלו אם ערבונו בידו לעולם אינו בטוח לא בקרן ולא ברנות, ועל כן תמיד עיניו נשואות אל ה' להצילו מידו. וזה טעם אסור הרבית בכל מקום; ומה שהזכיר העני, דבר הכתוב בהונה, פי סתם עני מכרח לקח בהלואה. ועוד ששללא דעתך אמינא

(לו) אל תקח מאתו נשף ותרבית. מה שגאמר אל תקח מאתו משמע אבל מעשיר מתר לקח, וכן בפרשת משפטים (שמות כב כד) נאמר "אם כסף תלנה את עמי את העני עמך" וגו' "לא תשימון עליו נשף". לקר כתבה התורה במשנה תורה ורבים כ"ג א) "לנכרי תשיף ולאחיף לא תשיף", כל שהוא אחיף לא תשיף לו, ואף על פי שהלנה מרויח בזה, וזיל בתר טעמא, כי עקר טעם אסור הרבית הוא לפי שהוא מסיר מדת הבטחון מן האדם, כי כל בעל משא ומתן עיניו נשואות אל ה' לפי שהוא מספק אם ירויח או לא, אבל הנותן ברבית רוח שלו ידוע וקצוב, וסומך על ערבונו שבידו "ומן ה' יסור לבו" (ע"פ ירמיה ח ז)

(ז) אֶת־כִּסְפְּךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךָ וּבְמִרְבִּית לֹא־תִתֵּן
לֹא תִתְּנֶנּוּ מִיְכַלְךָ :
אֶכְלָךְ :

(ח) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם
לְאֱלֹהִים : ם

כ"י אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי וְגו' • וְהִבְחַנְתִּי בֵּין בָּכוֹר לְשֵׁאִינֹו
בָּכוֹר, אִף אֲנִי יוֹדֵעַ וְנִפְרָע מִן הַמְלִוָּה מְעוֹת לְיִשְׂרָאֵל
בְּרַבִּית וְאוֹמֵר: 'שָׁל נְכָרֵי הַס'. דָּבָר אַחֵר: "אֲשֶׁר־
הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", עַל־מְנַת שְׁתַּקְבְּלוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 97)

וְאֶפְלוּ הֵן כְּבֹדוֹת עֲלֵיכֶם | ומדוע היא מזכרת לגבי אסור רבית וזקא. וכדי לתרץ
שאלה זו מוסיף ו'אפלו הן כבודות עליכם'.

♦ יום רביעי כ"א אייר ♦

(ט) וְכִי־יָמוּךְ אַחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַרְתָּךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ
עֲבַדְתָּ עִבְדִּי :

כ"י אֶעֱבַדְתָּ עִבְדִּי • עֲבֹדָה שֶׁל גְּנָאֵי, שִׁיחָא נָכַר בְּהַ עֲבָד: שְׁלֵא יוֹלִיף כְּלִיו אַחֲרָיו לְבֵית הַמְּרֻחָץ, וְלֹא יִנְעַל
לוֹ מִנְעֻלָּיו.

(מ) כְּשָׂכִיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד
עִמָּךְ :

כ"י אֶכְשָׁכִיר כְּתוּשָׁב • עֲבֹדַת קַרְקַע וּמְלֶאכֶת אֲמֵנוֹת, כְּשָׂר שְׂכִירִים הַתְּנַהֵג בּוֹ. עַד שְׁנַת הַיָּבֵל • אִם פָּגַע
בּוֹ יוֹבֵל לִפְנֵי שָׁשׁ שָׁנִים, הַיּוֹבֵל מוֹצִיאֹו.

כלי יקר – עזו והדר

לְנַחֵשׁ הַנוֹשֵׁף שְׂרִיטָה קִטְנָה, אֶבֶל
בְּכֶסֶף הַמְּנַהֵג לְהוֹסִיף פְּרוּטָה בְּכָל
שְׁבוּעַ וְהוּא דָּבָר שְׂאִינוּ מְרַגֵּשׁ בּוֹ.
וְאָמַר (ס) וְחֵי אַחִיךָ עִמָּךְ, כִּי גַם אַתָּה
"חַיָּה תִּחְיֶה", לְפִי שְׁנֵאָמַר
בִּיחֻזְקָאֵל (יח) "בְּנִשְׁךָ נָתַן וְגו' וְחֵי לֹא
יִחְיֶה", לְפִי שְׁקַפְּחַ פְּרִנְסָתוֹ שֶׁל זֶה
דוֹמֵה כְּאֵלוֹ הַמִּיתוֹ, עַל כֵּן גַּם הוּא חַיָּה
לֹא יִחְיֶה, אֶבֶל הַמְּסִיעַ לְמַחְזָתוֹ דִּין הוּא
שְׂחִיָּה יִחְיֶה גַם הוּא, לְכַר נְאָמַר וְחֵי
אַחִיךָ עִמָּךְ: תורה לו

שֶׁהַנִּשְׁךָ לְבַד לוֹ לְלוֹה, אֶבֶל הַמְּרַבִּית
אֵינוֹ לוֹ לְלוֹה אֶלָּא לְמַלְוָה:
וְעַל כֵּן הַזְּכוּר אֶצֶל הַתְּרַבִּית 'אֶכְלָךְ'
וְלֹא אֶצֶל הַנִּשְׁךָ, לְפִי שֶׁהַמְּלִוָּה
חוֹשֵׁב לְהַרְבוֹת הוֹנוֹ וּמֵאֶכְלוֹ, כִּי לְשׁוֹן
'אֶכְלָךְ' אֵינוֹ שִׁיף כִּי אִם עַל הַמְּלִוָּה
הַחוֹשֵׁב לְאָכֵל מִן הָרַבִּית, וּלְשׁוֹן 'נִשְׁךָ'
שִׁיף יוֹתֵר בְּכֶסֶף, כִּי אֵין דְּרָךְ הַעוֹלָם
לָתֵן סָאָה חֲסִין עַל מְנַת שְׂיוּסִיף לוֹ קַב
קַב בְּכָל שְׁבוּעַ, אֶלָּא בְּבַת אַחַת קוֹצֵב
לוֹ לָתֵן חֲמֶשֶׁת סָאָה בְּעַד אַרְבַּע, וְאִם
כֵּן מְרַגֵּשׁ הוּא חֲסוֹנוֹ מִיַּד וְאֵינוֹ דוֹמֵה

יְדו' כִּי אִם בּוֹו הַפְּרָשָׁה (פסוק לה), כִּי בֵּא
לְהוֹהִיר אֶת הַמְּלִוָּה שְׁלֵא יִמוֹט כְּדָרְךָ
שְׂמֻטָּה יָדוֹ שֶׁל זֶה, פֶּן תִּשְׁוֶה לוֹ גַּם
אַתָּה בְּהַתְּמוּטְטוּת, כִּי דוֹקָא מִי
ש"כִּסְפוֹ לֹא נָתַן בְּנִשְׁךָ לֹא יִמוֹט" (תהלים
טו ה), אֶבֶל אִם תִּתֵּן אֹז תִּשְׁוֶה לוֹ גַּם
אַתָּה, כִּי נְכִסְיָךְ מִתְּמוּטְטִין וְאֵינָן עוֹלִין
אִם תִּחְשַׁב לְהַרְבוֹת הוֹנְךָ בְּנִשְׁךָ
וְתַרְבִּית. וּמִשְׁעַם הַזֶּה נְאָמַר (פסוק לו) אֵת
כִּסְפְּךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךָ וּבְמִרְבִּית לֹא
תִתֵּן אֶכְלָךְ, לֹא הַזְּכוּר לְשׁוֹן 'לו' אֶצֶל
הַמְּרַבִּית כְּמוֹ שֶׁהַזְּכוּר אֶצֶל הַנִּשְׁךָ, לְפִי

(מא) וַיֵּצֵא מֵעֶמְקֶיךָ הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ
וְאֶל־אַחֲזַת אֲבֹתָיו יָשׁוּב:

מא ויפוק מעמק הוא ובניהו עמה ויתוב
לזרעיתה ולאחסנת אבהותה יתוב:

כ"י - הוא ובניו עמו. אמר רבי שמעון: אם הוא
נמכר, בניו מי מקרן? אלא מקאן, שרבו חייב במזונות

בניו. ואל-אחזת אבותיו. (ת"כ. מכות יב) אל כבוד
אבותיו, ואין לזלזלו בכך. אחזת. חזקת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 152)

בניו מי מקרן (רש"י כה, מא) ואלו במקרא נאמר "מי
נמקרים". ויש לבאר: מי נמקרים - לפי רז"ל אין בכלל
אפשרות שאב ימכר את בנו, כפי שדרשו במקרא מן
הפסוק "וכי ימכר איש את בנו לאמה". מי מקרן - בדרך

הפשט אפשר למכור בן, פי מצד הסבא אין הבדל בין בן
לבת, ומה שנאמר "בתו" הוא מצד הדינים המיוחדים באמה
(פגון יעוד); אלא שהאב לא ממש את זכותו ולא מקרן.

(מב) כִּי־עֲבָדֶי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לֹא יִמְכְרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד:

מב ארי עבדי אנון די אפקית תהון מארעא
דמצרים לא ינדבנון ובון עבדין:

כ"י - כי עבדי הם. (ת"כ) שטרי קודם. לא ימכרו ממכרת עבד. בהכרזה: 'כאן יש עבד למכור! ולא
נעמידנו על אבן הלח.

(מג) לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ וִירֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ:

מג לא תפלה בה בקשיו ותדמל מאלהך:

כ"י - לא-תירדה בו בפרך. מלאכה שלא לצורך כדי
לענותו, אל תאמר לו: "החם לי את הכוס הזה!"
והוא אינו צריך, "עדר תחת הגפן עד שאבוא!".

שמה תאמר: אין מכיר בדבר אם לצורך אם לאו,
ואומר אני לו שהוא לצורך, הרי הדבר הזה מסור
ללב, לכך נאמר: "ויראת".

(מד) וְעֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ אֲשֶׁר יְהִי־לְךָ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
סְבִיבְתֵיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה:

מד ועבדך ואמתך אשר יהיו-לך מאת הגוים אשר
סביבתיכם מהם תקנו עבד ואמה:

כ"י - ועבדך ואמתך אשר יהיו-לך. אם תאמר:
אם-כן, במה אשתמש? בעבדי איני מושל, בן אמות
איני נוהל, שחרי הנהרתי (דברים כ טז): "לא תחיה
כל-נשמה", אלא מי ישמשני?. מאת הגוים. הם

יהיו לך לעבדים. אשר סביבתיכם. ולא שבתוך
גבול ארצכם, שחרי בהם אמרתי: "לא תחיה
כל-נשמה".

(מה) וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ
וּמִמִּשְׁפַּחְתֶּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם
וְהָיוּ לָכֶם לְאֹחָזָה:

מה וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו
וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו בארצכם
והיו לכם לאחזה:

כ"י - וגם מבני התושבים. (קידושין טז) שבאו
מסביבותיכם לשא נשים בארצכם וילדו להם, הבן

הולך אחר האב ואינו בכלל "לא תחיה", אלא אתה
מתר לקנותו פעבד. מהם תקנו. אותם תקנו.

(מו) וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרֵשֶׁת
אֲחֻזָּה לְעַלְמֵם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ וּבְאֲחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אִישׁ בְּאֲחֻיו לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ: ס

מו ותחסון תהון לבניכון בתריכון לירפת
אחסנא לעלם בהון תפלהון ובאחיכון בני
ישראל גבר באחיהי לא תפלה בה
בקשיו:

איש באחיו לא-תירדה בו בפרך: ס

כ"ט"ו - והתנחלתם אתם לבניכם. החזיקו בהם לנחלה לצרף בניהם אחרים; ולא יתכן לפרש: "הנחילום לבניכם", שאם כן היה לו לכתב

והנחלתם אותם לבניכם. והתנחלתם. כמו ויתחזקתם. איש באחיו. להביא נשיא בעמו וימלך במשרתי, שלא לרדות בפרך.

וְכִי תֵשִׁיב יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמּוֹ וּמִן אֶחֱיוֹ עִמּוֹ וּנְמַכַּר לְגֵר תּוֹשֵׁב עִמּוֹ אוֹ לַעֲקֹר מִשְׁפַּחַת גֵּר:

מִזְוָאֵי תִדְבֵק יַד עֶרְל וְתוֹתֵב עִמּוֹ וְיִתְמַסְפֵּן אַחֲוֶה עִמָּה וְיִזְדַּבֵּן לְעֶרְל תּוֹתֵב עִמּוֹ אוֹ לְאַרְמֵי זַרְעִית גֵּיזְרָא:

כ"ט"ו - יד גר ותושב. גר והוא תושב, כתרגומו: "ערל תותב", וסופו מוכיח: "ונמכר לגר תושב". וכי תשיג יד גר ותושב עמך. מי גרם לו שיעשיר? דבוקו עמך. ומן אחיך עמו. מי גרם לו שימורף? דבוקו

עמו, על-ידי שלמד ממעשיו. משפחת גר. (קידושין כ. ב"מ ע"א) זהו עובד כוכבים. כשהוא אומר "לעקר", זה הנמכר לעבודת אלילים עצמה להיות לה שמע. ולא לאלהות, אלא לחטב עצים ולשאב מים.

- נקודות משיחות קודש - (על"פ לקוטר-שיחות כרך יז, עמוד 297 - מותך 'לקראת שבת) עם הנמכר לגר - "גאלה תהיה לו"

וְנִמְכַר לְגֵר תּוֹשֵׁב . . גְּאֻלָּה תְּהִי־לוֹ אַחַד מְאַחֵיו יִגְאֻלֶנּוּ: אוֹ-דָוָו אוֹ בְן-דָוָו יִגְאֻלֶנּוּ . . אוֹ-הַשִּׁיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל:

צריך להבין: א. הרי מנה פאן הפתוב קרוביו המתייבים לפדותו לפי סדר קרבתם, ומדוע לא נכתב אביו, שהוא הקרוב ביותר. ב. מדוע אם "השיגה ידו" מופיע לבסוף, הרי אם יש לו ממון מתייב הוא תחלה לפדות עצמו. ויש לומר בזה בדרך הסיודות:

חסרה לו בחינת "אבא", הינו החקמה שבנפש הרואה אלקות תדיר, ולכך יוכל מצבו לירד כל כך. ולכך לא נמנה כאן אביו, להורות שמצב זה נובע מן שאין לו "אב".

ואם כן, אף שאדם הנמצא במצב שכזה, אינו יכול לפדות את עצמו כלל, הרי מבטח לו שיפדה, כמדויק בלשון הפתוב "גאלה תהיה לו" - לשון הבטחה, שלהיותו בן לעם ישראל, הרי ודאי הדבר שיפדה בסוף. ואחר שיפדהו מלמעלה באתערוותא דלעילא (קרוביו), הרי התכלית היא שלבסוף תהיה עבודתו את ה' מצד עצמו. ולכן נכתב בסוף "השיגה ידו", הינו, שעליו לדאג שלא יהיה זה כמתנה מלמעלה, אלא ירש גאלתו בעצמו.

איש יהודי הנמכר לגוי, ועד לעבודה-זרה, מורה שנשמתו נמצאת במעמד ומצב רוחני נמוך וירוד ביותר, שלכן תתכן אפשרות שיהיה עבד לעבודה-זרה. מצב שכזה יסודו ב'שכחה' אודות אביו שבשמים [ובסגנון דתורת חסידות:

אוֹתָרוֹ נִמְכַּר גְּאֻלָּה תְּהִי־לוֹ אַחַד יִגְאֻלֶנּוּ:

מִחַבֵּר דִּיזְדַּבֵּן פְּרָקָא תְּהִי לֵה חַד מְאַחֲוֵה יִפְרָקָנָה:

כ"ט"ו - גאלה תהיה לו. מיד, אל תניחהו שישמע עד שנת היובל, שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעבדו עד היובל, שהרי היובל יצא, כמו שנאמר למטה: "ויצא בשנת היבל", ובנכרי שתחת ידך הפתוב מדבר (ב"ק ק"ג), ואף-על-פי-כן, לא תבא עליו בעקיפין מפני חלול השם. אלא כשבא לגאל, ידקדק בחשבון, לפי

המגיע בכל שנה ושנה נכח לו הנכרי מן דמיו: אם היו עשירים שנה משנמכר עד היובל, וקנאו בעשירים מנה, נמצא שקנה הנכרי עבודת שנה במנה; ואם שנה זה אצלו חמש שנים ובא לגאל, נכח לו חמשה מנים ויתן לו העבד ט"ו מנים, וזהו 'והיה פסוף ממכרו במקופר שנים'.

כלי יקר - עוז והדר

ואם נאמר שקל אחרי מפלג, נקט 'אחרי' לרבותא, שאפלו אם כבד היה אצלו שנים רבות וראית שאינו רודהו בפרך, מכל מקום חייב אתה לגאלו כדי שלא ילמד ממעשיו: חסלת פראשת בהר

ירדנו או לא. קא משמע לן שתבך 'אחרי שנמכר' אף על פי שלא שעבד בו עדיו חייב אתה לגאלו, כדי שלא ילמד ממעשיו ויאמר 'הואיל ורבי מגלה עריות, ועובד עבודה זרה, ומחלל שבת, אף אני כמותו' (ת"כ):

(מח) אחרי נמכר גאלה תהיה לו. וכי סלקא דעתך שיגאלו קדם שהוא נמכר, מה תלמוד לומר אחרי נמכר. כי יש לומר מן קאמר (פסוק ג) לא ירדנו בפרך לעניו, סלקא דעתך אמינא שנה עקר הטעם לגאלתו, ואם כן אמתיו עד שאראה הנהגתו עמו אם

מטאו אח אבוהי או בר אח אבוהי
 יפרקנה או מקריב בשרה מזרעיתה
 פרקנה או דמדבק ידה ויתפרק:

(מט) אֹרְדוּ או כְּנִדְדוּ וְגֵאלְנוּ אוֹ-מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ
 מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְגֵאלְנוּ אוֹ-הַשְּׂנֵינָה יְדוּ וְגֵאלְ:

נויחשב עם זבנה משתא דאזדפן לה עד
 שתא דיוכלא ויהי כסף זבינוהי כמנן
 שניא כיומי אגידא יהי עמה:

(נ) וְחִשַׁב עִם-קִנְיָהּ מִשְׁנַת הַמְכָרוֹ לֹא עַד שְׁנַת הַיָּבֵל
 וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים פִּימֵי שְׂכִיר יִהְיֶה
 עִמּוֹ:

כ"י - פימי שכיר יהיה עמו. חשבון המגיע לכל שנה ושנה, יחשוב כאלו נשפר עמו כל שנה במנה, וינכה לו.

נא אם עוד סגיות בשניא לפומהן יתיב
 פרקנה מכסף זבינוהי:

(נא) אִם-עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים לְפִיָּהּ יֵשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף
 מִקְנָתוֹ:

כ"י - אם עוד רבות בשנים. לפיהן. הכל כמו שפרשתי.

נב ואם זער ישתאר בשניא עד שתא
 דיוכלא ויחשב לה כפום שנוהי יתב ית
 פרקנה:

(נב) וְאִם-מֵעַט נִשְׁאֵר בְּשָׁנִים עַד-שְׁנַת הַיָּבֵל וְחִשַׁב-
 לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יֵשִׁיב אֶת-גְּאֻלָּתוֹ:

נב כאגיר שניא בשניא יהי עמה לא יפלה
 בה בקשיו לעיניך:

(נג) כְּשִׂכָּר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא-יִרְדְּנוּ בְּכַרְךָ
 לְעֵינֶיךָ:

כ"י - לא ירדנו בכרך לעיניך. כלומר, ואתה רואה.

נד ואם לא יתפרק באלין ויפוק בשתא
 דיוכלא הוא ובנוהי עמה:

(נד) וְאִם-לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלָהּ וַיֵּצֵא בְּשְׁנַת הַיָּבֵל הוּא
 וּבְנָיו עִמּוֹ:

כ"י - ואם לא יגאל באלה. ב"אלה" הוא נגאל, ואינו נגאל בשש. (הוא ובניו עמו. הנכרי ח"ב במזונות בניו).

נה ארי דילי בני ישראל עבדין עבדי אנון
 די אפיקית יתהון מארעא דמצרים אנה יי
 אלהכון:

(נה) כִּי-לִי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עַבְדֵי הֵם אֲשֶׁר-
 הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"י - כי לי בני ישראל עבדים. שטרי קודם. אני ה' אלהיכם. כל המשעבדן מלמטה, כאלו משעבדן מלמעלה.

א לא מעבדין לכוון טעון וצלם וקמא לא
 תקימו לכוון ואכן סגדא לא תתנון
 בארעכון למסגד עלה ארי אנה יי
 אלהכון:

(א) כו לֹא-תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפִסֵּל וּמִצְבֵּה
 לֹא-תַקִּימוּ לָכֶם וְאֲבָן מִשְׁפִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאֶרְצְכֶם
 לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"י - לא תעשו לכם אילים. (ת"ס) כנגד זה הנמכר | אני כמותו. הואיל ורבי עובד עבודת אילים, אף | אני כמותו. הואיל ורבי מחלל שבת, אף אני כמותו; | אף

מִן הָרְאשׁוֹנוֹת; לֹא חָזַר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר אֶת עֲצָמוֹ;
לֹא חָזַר בּוֹ, לֹא דִּיּוּ לְיִשְׂרָאֵל, אֲלֵא אֶפְלוּ לְנִכְרִי.
וְאֶבֶן מְשֻׁפֵּית - לְשׁוֹן כְּסוּי, כְּמוֹ (שמות לג כב): "וְשִׁפְתֵי
כַּפִּי", שְׁמֵכֶסֶן הַקְּרָקַע בְּרֻצַּפֵּת אֲבָנִים. לְהִשְׁתַּחֲוֹת
עָלֶיהָ • אֶפְלוּ לְשָׁמַיִם, לְפִי שְׁהִשְׁתַּחֲוָה בְּשֵׁשׁ יָדַיִם
וּרְגָלַיִם הֵיא, וְאֶסְרָה תוֹרָה לַעֲשׂוֹת כֵּן, חוּץ מִן
הַמְקַדָּשׁ.

לְכָךְ נֶאֱמָרוּ מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ, וְאֵף הַפְּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ
נֶאֱמָרוּ עַל הַסֵּדֶר: בְּתַחֲלָה הִזְהִיר עַל הַשְּׂבִיעִית; וְאִם
חָמַד מִמוֹן וְנִחְשַׁד עַל הַשְּׂבִיעִית, סוֹפוֹ לְמִכַּר
מִטְּלֻטְלִיו, לְכָךְ סָמַךְ לָהּ: "וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר, (מה פתיב
בה? "או קנה מיד עמיתך", דבר הנקנה מיד ליד); לֹא חָזַר בּוֹ, סוֹף
מוֹכֵר אַחֲזָתוֹ; לֹא חָזַר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר אֶת בֵּיתוֹ; לֹא
חָזַר בּוֹ, סוֹף לוֹנֶה בְּבֵית - כָּל אֵלוֹ הַאֲחֲרוֹנוֹת קָשׁוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך ז, עמוד 177 - מתוך 'לקראת שבת')

שלא יאמר אף אני כמותו

מצוה מב), הִיָּה מְקוֹם לְחָשׁוֹב שֶׁנִּפְקְעוּ מִמֶּנּוּ אֲסוּרֵי עֲרִיּוֹת,
וְהוּא מְחִיב בְּעֲרִיּוֹת כִּבּוֹן בְּלִבָּד, וְעַל־זֶה הַתוֹרָה מְזַהֶרְתּוּ.
שָׁבַת: מִכִּיּוֹן שֶׁעַל־פִּי תוֹרָה הוּא מִשְׁעַבְד לְרַבּוֹ, הִיָּה מְקוֹם
לְחָשׁוֹב שֶׁמִּכִּיּוֹן שֶׁאֶצֶל רַבּוֹ אֵין שָׁבַת, וְ"עַפּוֹ" שֶׁשָּׁבַת חִיב
מִיָּתֵר, וּמִמִּילָא חָל עָלָיו חִיב הַתוֹרָה לְשָׁרְתוֹ אֵף בְּיוֹם
הַשָּׁבַת, וְעַל־זֶה הַתוֹרָה מְזַהֶרְתּוּ.

לא-תעשו לכם אילים ופסל ומצבה לא-תקינו לכם . . את-שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני יהוה:

לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֵילִים - כִּנְגֻד זֶה הַנִּמְכָּר לְנִכְרִי, שֶׁלֹּא
יֹאמֵר הוֹאִיל וְרַבִּי מִגְּלַה עֲרִיּוֹת אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, הוֹאִיל וְרַבִּי
עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֵילִים אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, הוֹאִיל וְרַבִּי מְחַלֵּל
שָׁבַת אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, לְכָךְ נֶאֱמָרוּ מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ. (כו א.ב.
ובפירוש רש"י)

וְצִרִיף לְהַבִּין: מַה הַהוֹהֵא־אֲמִינָא לומר שִׁיָּהִי מִתֵּר בְּדַבְרִים
אֵלוֹ, שֶׁלִּכּוֹן הַפְּתוּב הַצָּרַף לְשׁוֹלְלָם?
וְיֵשׁ לומר שֶׁבְּשִׁלְשֵׁת עֲנִינִים אֵלוֹ, יֵשׁ הַהוֹהֵא־אֲמִינָא מִיִּתְחַדַּת
שֶׁהַעֲבָד יִהְיֶה מִתֵּר בְּכָף:

גְּלוּי עֲרִיּוֹת: מִכִּיּוֹן שִׁי"לְהוֹלִיד וְלִדוֹת" זֶה חֶלֶק מֵעֲבוֹדַת
הַעֲבָד לְאֻדוֹנוֹ, וְאִם יֵשׁ לְרַבּוֹ שֶׁפָּחַה כְּנַעֲנִית מוֹסֵר אוֹתָהּ לוֹ
לְהוֹלִיד מִמֶּנָּה עֲבָדִים (ראה שקלאזטריא בזה ב'מנחת חינוך' סוף

עֲבוֹדַת־זָרָה: יֵשׁ לומר שֶׁאֵין הַפְּנִיָּה כִּאֵן לְעֲבוֹדַת־זָרָה
כְּפִשׁוּטָה, שֶׁבְּזֶה גַם הַעַפּוֹ"ם מְחִיב, אֲלֵא הַפְּנִיָּה ל"שְׁתוּף"
שֶׁבִּגְנֵי נַח מִתֵּרִים בְּזֶה, וְהַבּוֹר בְּזֶה: מִכִּיּוֹן שֶׁהַקְּב"ה נָתַן
מְקוֹם שֶׁאֲמוֹת הָעוֹלָם יִחְשְׁבוּ שֶׁלִּכְכֹּבֵים וּמְזֻלוֹת יֵשׁ דַּעֲה
בְּהַשְׁפָּעָה אֱלֹקִית, אִם כֵּן הִיָּה מְקוֹם לומר דְּמֵאֲחֵר שֶׁהַעֲבָד
סָמוּךְ עַל שְׁלַחַן רַבּוֹ, וּמִקְבֵּל הַשְּׁפִעוּתִיו מִמֶּנּוּ, אִם כֵּן אֵף
אֲנִי כְּמוֹתוֹ, שֶׁגַם הַשְּׁפִעוּת בָּאָה עַל־יְדֵי רַבּוֹ, בְּאִפְסוֹן שֶׁרַבּוֹ
מְקַבֵּל זֹאת (לְפִי טְעוּתוֹ), וְלָכֵן שְׁלָלָה זֹאת הַתוֹרָה.

(ב) אֶת־שַׁבְּתֵי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשֵׁי תִירְאוּ אֲנִי יְהוָה: בַּיּוֹם יוֹמֵי שַׁבְּיָא דִּילֵי תַטְרוּן וּלְבֵית מִקְדָּשֵׁי תִהוּן דְּחִלִין אָנָּא יְיָ: פ פ פ

כ"א • אני ה' • נאמן לשלם שכר:

נ"ז פסוקים, חטי"ל סימן. לאחוז"ה סימן. חסלת פרשת בהר

(ג) אִם־בַּחֲקֵי תִלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ וְעַשִׂיתֶם אֹתָם:

שֶׁתִּהְיוּ עֹמְלִים בַּתוֹרָה. וְאֶת־מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ • הוּו
עֹמְלִים בַּתוֹרָה עַל־מְנַת לְשִׁמּוֹר וּלְקִיָּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר
(דברים ה א): "וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹתָם".

כ"א • אִם־בַּחֲקֵי תִלְכוּ • כּוֹל זֶה קִיּוֹם הַמִּצְוֹת?
כִּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וְאֶת־מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ וְגו'", הֲרֵי קִיּוֹם
הַמִּצְוֹת אָמור! הֵא מַה אֲנִי מְקַיֵּם "אִם בַּחֲקֵי תִלְכוּ"?

כלי יקר - עז והדר

הַתוֹרָה לְשׁוֹן הַלִּיכָה, כִּי לֹא נֶאֱמָר בְּכָל
הַתוֹרָה 'לְכוּ בַחֲקוֹתַי'. שְׁמַע מִיָּנָה
שֶׁהַלִּיכָה זוֹ מְדַבֵּר בְּדָבָר שֶׁאֵין
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַוֶּה עָלָיו, וְזוֹלַת
שֶׁהָאֲדָם מֵעֲצָמוֹ עוֹשֶׂה כֵּן, וְכַעַל כִּרְחֹף
תִּפְרָשׁוּ עַל הַדָּבָר שֶׁהָאֲדָם פּוֹעֵל
בְּטַבַּע, כִּי מִצַּד הַהַרְגָּל נַעֲשֶׂה הַדָּבָר

זֶה, אֲשֶׁר כִּנְגֵדָם אָמַר שְׁלֹשָׁה פְעָמִים
'וְנָתַתִּי בְּפִרְשָׁה:
רִאשׁוֹנָה אָמַר אִם בַּחֲקֵי תִלְכוּ, עַל
הַעֲמַל בַּתוֹרָה וְקוֹבַע עֵתִים
לְתוֹרָה "חֵק וְלֹא יַעֲבוֹר", וְעַל זֶה אָמַר
לְשׁוֹן בַּחֲקוֹתַי, כִּי אֵין כְּנִתּוּן עַל מִצְוֹת
הַחֲקוֹת, כִּי לֹא מְצִינּוּ בְהֵם בְּכָל

(ג) אִם בַּחֲקֵי תִלְכוּ וְגו'. פִּרְשׁ
רש"י 'שֶׁתִּהְיוּ עֹמְלִים
בַּתוֹרָה' כו'. אֵף עַל פִּי שְׂרִש"י הַכְּרִיחַ
זֶה מִן יְתוֹר הַפְּסוּקִים 'שֶׁהֲרֵי קִיּוֹם
הַמִּצְוֹת כִּבֵּר אָמור' כו', מִכָּל מְקוֹם גַּם
מִצַּד הַלְּשׁוֹן הַדָּבָר צִרִיף בּוֹאור, וְהוּא
שֶׁדַּעַתוֹ לַעֲשׂוֹת שְׁלֹשָׁה חֲלָקוֹת בְּפִסּוּק

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת יום ד' פרשת בחוקותי, י"ד אייר, פסח שני ה'תשנ"ו)

"בחוקותי תלכו" מורה על עבודה שהיא באופן של הליכה, "ולכו מחיל אל חיל". הנינו, שאינו מסתפק באופן עבודתו

כלי יקר – עזו והדר

שנאמר (תהלים קמז ד) "השם גבולך שלום חלב חטים ישיביעך", ורבותינו ו"ל אמרו (ב"מ ט) 'כד משלם שערא מכבדא נקיש ואתי תיגרא'.

ואחר כף יעד שָכַר של ואת מצותי תשמרו דהינו מצות לא תעשה,

ואמר (פסוק ו) **ונתתי שלום בארץ**, על דרך אמרו רבותינו ו"ל (ב"ר ד) 'שמר נרי שבידך ואני אשמר נרך שבידי, וסתם שמירה היא לבלתי עשות דבר רע המזיק, ואם תהיה נשמר שלא לעשות הדברים המזיקים לך, גם אני אשמר נרך מפל דבר מזיק, ו"והי' נא "שלום בחילך" וחרב לא תעבר וגו'.

וכל שמירת מצות לא תעשה הוא בשב ואל תעשה, כף השמירה מן החרב וניה רעה הוא בשב ואל תעשה. לכך נאמר (פסוק ז) **ונפלו לפניכם לחרב**, רצה לומר אף על פי שתדפם, מפל מקום אין צרך לזה לרדפם בקום ועשה, אלא בשב ואל תעשה מעצמם יפלו אל החרב. ומה שנאמר (פסוק ח) **ורדפו מכם חמשה מאה וגו'** שאין החשבון מקון (ראה רש"י), אמרו המפרשים שמתחלה קדם שיכנס מרף בלככם ירדפו חמשה מאה, ואחר זה שהאויבים רואים שחמשה ירדפו מאה, אז יכנס מרף גדול בלב האויבים ויחלש פחם עד ש**מאה מכם רבבה ירדפו**, ואחר כך יוסיף מרף גדול עליהם **ונפלו איביכם לפניכם**, מעצמם אפלו בלא רדיפה בלל.

ומן ונתתי משפני בתוככם (פסוק יא) התחיל ליעד שָכַר קיום מצות עשה הנעשים בידיים ממש, על כן אתן **משפני** דהינו הבית המקדש כפרוש רש"י, כי בו נאמר (שמות טו ז) "מקדש ה' בוננו נדיד", כי הקדוש ברוך הוא בעצמו בוננו בידיים ממש כמו שפרש רש"י פ'שת בשלח (שם). **ולא תגעל נפשי אתכם**, והוא לשון פליטה כפרוש רש"י, לא תחשבו כשאתם שכינתי בבית המקדש שתהיו נדחים ונפלטים משם "כי קצר המוצע

מצות עשה. ומדלא קאמר 'תשמרו ועשיתם', למה ליה למכתב אתם, שמע מינה שרצה לומר ש'מצות צריכות כוננה' (ר"ה בחג), כי זה המקון מן מלת 'אתם'.

ואחר כף פרט שָכַר של כל אחד מאלו השלשה. כנגד תלמוד תורה הרמוז **באם בחקתי תלכו** אמר (פסוק ד) **ונתתי גשמיכם בעתם**, לא אמר סתם גשמים, לפי שעכשו לא רצה ליעד שָכַר התלמוד תורה, כאלו הדבר כבר ידוע שהגשמים יורדין בוכות התורה וכבר המה 'גשמיכם', וזולת שעכשו נוסף דבר שאותן גשמים שהם כבר 'גשמיכם' ומיעדים לכם, עכשו אתן אותם **'בעתם'** בוכות **אם בחקתי תלכו** ובדרך שנתבאר. **ונתנה הארץ יבולה** (שם), כי אם יש תורה יש קמח, ואין פרוש **יבולה** 'מה שאתה מוביל לה' כדרך שפרש רש"י על פסוק 'ולא תתן ארצכם את יבולה' (פסוק ט), דאם כן מאי רבותיה, אלא לקמן דרש רש"י מן 'תור לשון של 'את', כי כל 'את' לרבות בא, ומרבה שאפלו מה שאתה מוביל לה 'לא תתן, אבל כאן לא נאמר 'את', ואם כן הכל בכלל 'יבולה', ורצה לומר מה שדרכה להוביל לך לביתה, דאם לא כן למה לא נאמר כאן 'את' כמו לקמן, אלא כאן פרושו מה שדרכה להוביל לך, ולקמן מיתור של 'את' דרשינן 'אף מה שאתה מוביל לה'. **והשיג לכם היש את בציר ובציר ושיג את זרע** (פסוק י), לא נאמר בו 'לכם', כי הלחם מן המכרחות יהיה 'לכם', אבל היין מן המותרות אינו 'לכם' להנאתכם, כי אם לשם מצוה יהיה. **ואכלתם לחמכם לשבע**, למ"ד של 'לשבע' מורה שלא יאכל עד שישבע לגמרי, אלא יפחת מכדי שביעתו קצת, כדרך שאמרו הרופאים באופן שיהיה קרוב ללב לידי שביעה ראה רמב"ם דעות פ"ד ה"ב). **וישבתם לבטח בארצכם**, למ"ד של 'לבטח' מורה שהשביעה גורמת אל הבטח, כמו

לטבע שני, ולא יצדק זה כי אם בקובע חקים ועתים לתורה, והוא מרגיל עצמו ללב לבית המדרש בעת ידוע, עד שנעשה הדבר לטבע אצל הרגלים, וזה כדעת המדרש (ויקרא לה א) האומר **'אם בחקתי תלכו**, הדא הוא דכתוב (תהלים קט ט) "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדתיך", אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם בכל יום ויום הייתי מחשב למקום פלוני אני הולך, והיו רגלי מבאיאות אותי לבתי מדרשות' כו', ואין זה כי אם מצד שהיה קובע עתים לתורה חק ולא יעבר, עד שרגלוהי איננו ערבין להוליכו לבתי מדרשות בלא כונה כי כבר הרגלו בכך. ועל כן לא היה מקום לצוות זה אל האדם, כי על הדבר הנעשה בלא כונה לא יפלו עליו צווי כי אין צווי לרגלים, אלא מדבר באם שָכַר קרה שקבע עתים לתורה עד שבאותו עת ילכו רגליו מעצמם באותו עת אשר נקרא חק, ועל זה אמר **אם בחקתי תלכו**.

וכנגד זה אמר (פסוק י) **ונתתי גשמיכם בעתם**, כי כנגד הקובע עתים לתורה אמר שזה שָכַר שבוואו הגשמים בעתם, וכאמרו רבותינו ו"ל (תענית ט) 'אין הגשמים נעצרים כי אם בעון בטול תורה שנאמר (קהלת י) "בפעצלתים ימך המקרה". ואולי שמטעם זה נאמר במתן תורה (תהלים סו ט) 'אף שמים נטפו מפני אלהים זה סיני', להורות שבוכות למוד התורה שמן השמים "ייר הגשם מן השמים", כי 'אם אין תורה אין קמח' (אבות פ"ג מ"ז), ובוכות היחק דהינו קביעות עתים לתורה, ירדו הגשמים בעתם.

ומה שאמר **ואת מצותי תשמרו**, הינו התכלית היוצא מן התלמוד, הוא המביא לידי שמירת המצות לא תעשה ועשה. ועל מצות לא תעשה אמר **ואת מצותי תשמרו**, כי כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה' (עירובין צו).

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת בחוקותי, י"ז אייר, התשד"מ)

בְּדָבוּר, וְאַחֲרָיֶךָ "וְעִשְׂתֶּם אוֹתָם" הֵינּוּ קִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֶׂה, וְחֹשֵׁב כְּאִן אֶת קִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּכָל ג' הַלְבוּשִׁים דְּמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה.

עֵינֵינוּ "בְּחֻקוֹתַי תִּלְכוּ" קָאֵי עַל בְּחִינַת הַחֻקִּיּוּקָה שֶׁבַּתּוֹרָה, וְהֵינּוּ קִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּמַחֲשָׁבָה (שֶׁהִיא בְּבְחִינַת חֻקִּיּוּקָה), וּמָה שֶׁתּוֹב "וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ" קָאֵי עַל קִיּוּם הַמִּצְוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת בחוקותי, י"ז אייר, התשד"מ)

מִסְתַּפֵּל בָּהּ בְּאוֹרֵי־תֵא וּמְקַיֵּם עֲלֶמָּא. וְעַד שֶׁבְּאִים לְכָל הַיְעוּדִים שֶׁלְאַחֲרָיֶיךָ, וְיִשְׁבְּתֶם לְבָטַח בְּאַרְצְכֶם, וְנִתְתִּי שְׁלוֹם בְּאַרְצְךָ, עַד וְאוֹלָךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת. וּבִפְרָט עַל-פִּי הַבְּטָחַת וְדַבְרֵי כְּבוֹד-קְדוּשַׁת מוֹרֵי-חֻמֵי אֲדָמוֹר, שֶׁאֲנוּ עוֹמְדִים כְּכָר בְּזִמְנֵן דְּעַקְבָּתָא דְּעַקְבָּתָא דְּמִשְׁיָחָא. וְיִקוּיִם מִיָּד מָה שֶׁתּוֹב וְהִתְלַכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לְכֶם לְאַלְקִים, בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ, בְּבִיאַת מִשְׁיַח צְדָקָנוּ.

אִם בְּחֻקוֹתַי תִּלְכוּ גו', דְּהֵינּוּ הַעֲבוּדָה בְּג' הַלְבוּשִׁים דְּמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, דְּאָף שֶׁהֵם לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ, מִכַּל-מְקוֹם עַל-יָדָם הוּא קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ (כְּדֵאִיתָא בְּתַנּוּיָא בְּתַחֲלָתוֹ), וְעַל-דִּרְרָיָה קָאֵי כְּפִרוּשׁ ה'תּוֹרַת כְּהִנִּים' (דְּתּוֹרָה כְּפִרוּשָׁה נִתְּנָה) עַל עֵינֵינוּ הַעֲמַל בְּתּוֹרָה, בְּחִינַת הַיְעִיעָה, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַחֻקִּיּוּקָה שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, עַל-יְדֵי־זֶה בְּאִים לְכָל הַבְּרָכוֹת הַמְנוּיּוֹת בְּהַמְשָׁךְ הַפְּרָשָׁה. וְכֵדֵאִיתָא ב'זֶהר' דְּקוּדְשָׁא-בְּרִירָה הוּא אֶסְתַּפֵּל בְּאוֹרֵי־תֵא וּבְרָא עֲלֶמָּא, בְּרִישׁ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 12 עמ' 79)

הַתּוֹרָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת חֻקוּקָה בְּלִב, הִיא צְרִיכָה לְהִתְמַזְג עִם הָאָדָם וְלְחַדֵּר בְּכָל מְהוּתוֹ. וְדַבֵּר זֶה בָּא לְיַד בְּטוּי בְּכָר שֶׁהַשְּׁפָעָתָה מְקִיפָה גַם אֶת חַיֵּי הַגִּשְׁמִיִּים וְיִבְיָאָה לּוֹ שְׂכָר גִּשְׁמִי.

אם בְּחֻקוֹתַי תִּלְכוּ . . וְנִתְתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם (כו, ג-ד)
יְדוּעָה הַשְּׂאֵלָה, הֲרִי הַעֲקוּר הוּא הַשְּׂכָר הַרוּחָנִי. וְיֵשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה "בְּחֻקוֹתַי" הוּא גַם מְלִשׁוֹן חֻקִּיּוּקָה. כְּשֶׁשׁ שְׁלֹא נִתְּן לְהַפְרִיד בֵּין אוֹת הַחֻקוּקָה בְּאֶבֶן וּבֵין הָאֶבֶן עֲצֻמָּה, כְּמוֹ כֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך 10, עמוד 313 – מתוך 'לקראת שבת')

למוד התורה באופן דיגיטלי

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבְּאוּר בְּזֶה: תְּלַמּוּד תּוֹרָה הֲרִי הוּא אֶחָד מִתְּרֵי"ג הַמִּצְוֹת, וְלִכֵּן אֵי-אֶפְשֵׁר לוֹמַר שֶׁ"בְּחֻקוֹתַי" קָאֵי עַל לְמוּד הַתּוֹרָה כְּפִשׁוּטוֹ, דְּהֲרִי זֶה נִכְלָל ב'וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ', אֶלָּא מְכַרְחִים לוֹמַר דְּאֵי־רִי בְּהוֹסְפָה מִיְחֻדַּת לְמוּד הַתּוֹרָה, שֶׁאֵינָהּ כְּלוּלָה בְּחֻיב שֶׁל מִצְוֹת תְּלַמּוּד תּוֹרָה - "עֲמַלִּים בְּתּוֹרָה". כִּי מִצַּד מִצְוֹת תְּלַמּוּד תּוֹרָה ("וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ") אֵינן חֻיב לְהִתְיַגֵּעַ בְּתּוֹרָה. וְזוֹהִי הַהוֹסְפָה ד"בְּחֻקוֹתַי תִּלְכוּ" - לְמוּד הַתּוֹרָה בְּאֶפְסוֹן דְּעַמְלָה וְיִגִיעָה.

אם-בְּחֻקוֹתַי תִּלְכוּ וְאֵת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ
אִם בְּחֻקוֹתַי תִּלְכוּ - יְכוֹל זֶה קִיּוּם הַמִּצְוֹת, כְּשֶׁהוּא אוֹמַר וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ הֲרִי קִיּוּם הַמִּצְוֹת אָמוּר, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם אִם בְּחֻקוֹתַי תִּלְכוּ, שֶׁתְּהִיּוּ עֲמַלִּים בְּתּוֹרָה (כו, ג. וּבִפְרוּשׁ רש"י)
צְרִירָה לְהִבִּין (כְּפִי שֶׁהִקְשׁוּ בְּמַפְרָשִׁים), מֵהִיכֵן לְמוֹד רש"י בְּפִשְׁט הַפְּתוּב דְּקָאֵי עַל עֲמַל הַתּוֹרָה, וְלֹא עַל לְמוּד הַתּוֹרָה בְּכֻלּוֹת?

(ד) וְנִתְתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנִתְּנָה הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ הַשִּׁדָּה יִתֵּן פְּרִיָו:
וְאוֹתָן מְטַרְיִכוֹן בְּעֵדְנָהוֹן וְתַתֵּן אֲרֻעָא עַל-לְתַתָּה וְאַלְן חֻקְלָא יִתֵּן אַבָּה:

כ"י • בְּעֵתָם • (ת"כ, תענית כב) **בְּשַׁעֲה שְׁאִין דְּרַךְ בְּנֵי אָדָם לְצַאת, כְּגוֹן (בְּלִילֵי רַבִּיעִית, רש"י ישן) בְּלִילֵי שַׁבְּתוֹת.**

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך 10, עמוד 81 – מתוך 'לקראת שבת')

סבת היעודים הגשמיים

הַמִּצְוֹת הוּא שְׂכָר גִּשְׁמִי, וְהֲרִי עֵיקַר שְׁלֵמוֹת הַשְּׂכָר הוּא תּוֹעֵלַת נְטוּבָה רּוּחָנִית שֶׁהִיא הַטּוּבָה וְהַתּוֹעֵלַת הָאֲמִיתִית? וְיֵשׁ לוֹמַר הַבְּאוּר בְּזֶה: עַל הַתּוֹרָה נֶאֱמַר "כִּי הוּא חַיִּיךְ וְאֶרְךְ

וְנִתְתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנִתְּנָה הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ הַשִּׁדָּה יִתֵּן פְּרִיָו: (כו ד)
וְהַקְשָׁה הַאֲבִרְבָּנָא: מַדּוּעַ הַשְּׂכָר עַל עֲמַל בְּתּוֹרָה וְקִיּוּם

כלי יקר – עזו והדר

מְהַשְׁתַּרְע" (ישעיה כח ט), מְכַל מְקוֹם אֲצֻמָּצִים שְׂכִינְתִי בִּינִיכֶם בְּאֶפְסוֹן שְׁנֵדוּר יְחַד בְּמִדּוּר אֶחָד אֵף אִם "הַשְּׂמִיִם וְשְׂמִי הַשְּׂמִיִם לֹא יִכְלַכְלָהוּ" (דהי"ב ב' ח) וְלֹא תְהִיּוּ נְפֻלְטִים מִלְּשׁוֹם: וְיֵשׁ אוֹמְרִים, וְנִתְתִּי מִשְׁפְּנֵי בְּתוֹכְכֶם מִמֶּשׁ, וְלֹא תִחְשְׁבוּ שֶׁכָּאֲשֶׁר תִּרְאֶה נְפִשֵׁי אֲשֶׁר נִתְתִּי בְּכֶם אֶת הַשְּׂכִינָה תִּגְעַל אֶתְכֶם וְתַחֲשַׁק לְהִתְדַבֵּק בְּשְׂכִינָה, עַל כֵּן אָמַר וְלֹא תִגְעַל נְפִשֵׁי אַתְכֶם. וּבְסֻמוּךְ (פסוק ט"ו) יִתְבָּאָר בְּדְרַךְ אַחֵר: תּוֹרָה דְּ

שהתורה היא כל מציאותו, כי השכר הוא כמו תוצאה טבעית מעסק התורה שלו, שלכן הוא שכר רוחני תמורת עבודתו הרוחנית. אבל כאשר נשפעות לו טובות גשמיות בגלל עבודתו הרוחנית בתורה ומצות, ונתתי גשמיכם בעתם", אזי נראה ונכר שהתורה והמצות אינם רק למוד ועשייה נוספים על מציאותו או אפילו פרט במציאותו, אלא התורה היא כל מהותו וחייתו, ולכן העסק בה מביא טובה ותועלת בכל עניו, גם בענינים גשמיים של העולם הזה.

מיר', ופרושו, לא רק שהתורה מביאה חיים לאדם, אלא שהיא היא החיים של כל אדם ואדם מישראל. והינו שבנוגע לאיש ישראל, אין התורה דבר נוסף על מציאותו ופרט מקים בחייו, אלא היא מהותו וחייו ממש. וענין זה שהתורה היא חיינו, מתבטא כאשר התורה פועלת ומשפיעה לא רק על עניני נשמתו אלא גם בענינים גופניים ובכל עניניו הגשמיים השייכים אליו. ולכן: אם השכר על למוד התורה לשמה היה רק שיעור למעלות רוחניות וענינים געלים, אין כאן בטוי שלם

ה ויערע לכו דישא ית קטפא וקטפא יערע לאפוקי בר זרעא ותיקלון לחמכון למשבע ומתיבון לרזחון בארעכון :

(ה) והשיג לכם דיש את-בציר ובציר ישיג את-זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם:

עד שעת הזרע. ואכלתם לחמכם לשבע. (ט"ח) אוכל קמצא, והוא מתברך במעיו.

כ"ט - והשיג לכם דיש את-בציר. שיהא הדיש מרבה ואתם עסוקים בו עד הבציר, ובבציר תעסקו

וואתן שלמא בארעא ותשרון ולית דמניד ואבשל חמא בשמא מן ארעא ודקטלון בחרפא לא יעדון בארעכון :

(ו) ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד והשבתי חיה רעה מן-הארץ וחרב לא-תעבר בארצכם:

הכל". וחרב לא-תעבר בארצכם. (ט"ח) אין צריך לומר שלא יבואו למלחמה, אלא אפלו לעבר דרך ארצכם ממדינה למדינה.

כ"ט - ונתתי שלום. שמא תאמרו: הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום! תלמוד-לומר אחר כל זאת: ונתתי שלום בארץ; מכאן, שהשלום שקול כנגד הכל, וכן הוא אומר "עושה שלום וכנורא את

נקודות משיחות קודש - (קוטי שיחות כרך I עמ' 192)

בשלב של 'יצאת מצרים' חב להרחיק את ה'חמץ', הגבחה והתנשאות; אף לאחר הברור של הנפש הבהמית בעת ספירת העמר, הופך ה'חמץ' עצמו למצוה, בבחינת "יגבה לבו בדרכי ה'".

והשבתי חיה רעה מן הארץ (כו, ו) רז"ל אמרו "משיבתן שלא יזיקו", והינו שהמזיק עצמו הופך לטוב, בחינת 'אתהפכא'. וכן מצינו בחג השבועות, ששתי הלחם חביבים להיות חמץ, אף שבפסח החמץ אסור. שכן, מי שנמצא

וירדפון ית פעלי דבכיכון ויפלון קדמיכון לחרפא :

(ז) וירדפתם את-איביכם ונפלו לפניכם לחרב:

כ"ט - לפניכם לחרב. (ט"ח) איש בחרב רעהו.

ח וירדפון מנכון חמשא מאה ומאה מנכון לרבותא יערקון ויפלון פעלי דבכיכון קדמיכון לחרפא :

(ח) וירדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו ונפלו איביכם לפניכם לחרב:

שם בישויכם, וכן נראה לפרש למורי הגאון המפלא. מוננו הרב רבי משה חריף נר"ו, שמלת 'רבבה' סובל שני פירושים: פרוש אחד עשרת אלפים, ועל זה מקשה רש"י: "וכי כך הוא החשבון? ופרוש ב', רבבה, מספר מרובה, על שם רבוי, וזה הפרוש שולל רש"י באמרו: ונהלא לא הנה צריך לומר וכו' ור"ק), אלא אינו דומה מעטין העושין את התורה למרבים העושין את התורה. ונפלו איביכם וגו' • שיהיו נופלין לפניכם שלא כדרך הארץ.

כ"ט - וירדפו מכם. (ט"ח) מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים שבכם. חמשה מאה ומאה רבבה. (ט"ח) וכי כך הוא החשבון, ונהלא לא הנה צריך לומר, אלא: "ומאה מכם שני אלפים ירדפו?!" (יש מנדקקים בלשון רש"י, שהוא כמו פל באריכות: וכי כך הוא החשבון, ונהלא לא הנה צריך לומר, וכמו כן מנדקקים כל גדולי המפרשים וחשוביהם בלשון רש"י בפרשת בראשית: לא הנה צריך להתחיל, ומה טעם פתח? שגם כן כפל, ועין

~ נקודות משיחות קודש ~

האויב, פֹּאֶשֶׁר פִּלְגָה שֶׁל גְּבוּרִים מִסִּתְּפֹת בְּמֵאָרֶב. הַפְּתוּב מִלְּמַדְנֵו, שֶׁהַשּׁוֹנֵא יַפְחַד מִן הַחֲלָשִׁים עִצְמָם, וְלֹא מִן הַגְּבוּרִים הַמְּסִתְּרִים.

מִן הַחֲלָשִׁים שְׂבָכָם, וְלֹא מִן הַגְּבוּרִים שְׂבָכָם (רש"י כו, ח) הַתְּבוּת "וְלֹא מִן הַגְּבוּרִים שְׂבָכָם" נִרְאוֹת מִתְּרוֹת לְכַאוּרָה. וַיֵּשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה אֶחָד מִתְּכַסִּי הַמְּלַחֵמָה הוּא, שֶׁשׁוֹלְחִים קְבוּצָה חֲלָשָׁה שֶׁל חַיִּים בְּרֹאשׁ, לְהִטְעוֹת אֶת

וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם: **וְהִקִּימְתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם:**

בְּרִית חֲדָשָׁה, לֹא כְּבְרִית הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהִפְרַתְּם אוֹתָהּ, אֲלָא בְּרִית חֲדָשָׁה שְׁלֵא תוֹפֵר, שְׁנֶאֱמַר (ירמיה לא ל-לא): "וְכִרְתִּי אֶת-בְּרִית יִשְׂרָאֵל וְאֶת-בְּרִית יְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה, לֹא כְּבְרִית וְגו'".

כִּי"ו וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם • אֶפְנֶה מִכָּל עֶסְקִי לְשִׁלְּם שְׂכָרְכֶם, מִשָּׁל לְמָה הַדְּבָר דּוּמָה? לְמַלְךְ שֶׁשְׂכָר פּוֹעֲלִים וְכו' כְּדֵאִיתָא ב'תּוֹרַת פְּהִינִים'. וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם • (ת"ט) בְּפִרְיָה וְרִבְיָה. וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם • (ת"ט) בְּקוּמָה זְקוּפָה. וְהִקִּימְתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם • (ת"ט)

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לְקוּסְר־שִׁיחוֹת כַּד כ"ז, עמוד 327 - מותך 'לקראת שבת)

הַשֶּׁכֶר הַמִּיּוֹחַד שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל עֲמֻלָּם בַּתּוֹרָה

כְּפִשׁוּטִים, שֶׁהָרִי בָּזָה נִתְּבָרְכוּ גַם אֲמוֹת הָעוֹלָם "פְּרוּ וּרְבוּ", אֲלָא הַפְּנוּנָה הִיא לְסוּג בְּרָכָה אַחֲרַת לְגַמְרִי. פְּרוּ: שֶׁהִפְרִיָה עִצְמָה הִיא בְּאֶפֶן שֶׁל רְבִיָּה. הִינוּ, שֶׁאֲצֵל אוֹמְרוֹת הָעוֹלָם, וַיֵּשׁ פְּרִיָּה שֶׁאֶחָד מוֹלִיד אֶחָד, אֲבָל לֹא מִחִיב שֶׁהַנּוֹלֵד יוֹלִיד, אֲלָא יְכוּל לְהִיּוֹת שֶׁהוּא יְהִיָּה עֶקֶר, וַיֵּשׁ רְבִיָּה שֶׁאֶחָד מוֹלִיד הִרְבָּה. אֲבָל בְּבִרְכַת "וְהִפְרִיתִי" אֲצֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַפְּנוּנָה הִיא, שֶׁאֲפִילוּ כִּשְׁאֶחָד יוֹלִיד אֶחָד, זֶה יְהִיָּה בְּאֶפֶן שֶׁל רְבִיָּה, הִינוּ שֶׁיְהִיָּה לָזָה הַמְּשׁוֹף עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, עַל-דֶּרֶךְ שְׁנֶאֱמַר בְּאַבְרָהָם "וְאַרְבָּה אֶת זְרַעו וְאֶתֵּן לוֹ אֶת יִצְחָק" (שְׁנוֹלֵד לוּ בֶן אֶחָד, אַךְ בְּאֶפֶן שֶׁל רְבִיָּה). וְלִכְּן הִיָּה מְכַרַח רִש"י לְפָרֵשׁ אֶת "וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם" שֶׁמְדַבֵּר בְּרְבִיָּה אִיכוּתִי וְלֹא רְבִיָּה כְּמוֹתִי - שֶׁזֶה כְּבָר נֶאֱמַר - וְלִכְּן פָּרַשׁ בְּקוּמָה זְקוּפָה, רְבִיָּה בְּאִיכוּת.

וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם: **וְהִקִּימְתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם:** וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם - בְּפִרְיָה וְרִבְיָה. וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם - בְּקוּמָה זְקוּפָה. (כו, ט. ובפירושו רש"י) וְצִרְיָה לְהִבִּין: רִש"י הָרִי כְּתַב בְּפִרְשֵׁת בְּרֵאשִׁית: "פְּרוּ - אֶחָד מוֹלִיד אֶחָד וְלֹא יוֹתֵר. רְבוּ - שֶׁאֶחָד מוֹלִיד הִרְבָּה", וּמִדּוּעַ שֶׁנָּה פָּאן בְּפִרוּשׁוֹ, וּפְרַשׁ שֶׁהִפְרִיָּה וְהִרְבִּיָּה שְׁנִיָּהם כְּלוּלִים בְּכֻלָּם "וְהִפְרִיתִי", וְאֵלוֹ "הִרְבִּיתִי" מְדַבֵּר עַל עֲנִין אַחֵר לְגַמְרִי? וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שֶׁמִּכִּיּוֹן שֶׁכָּאן מְדַבֵּר עַל שְׂכָר מִיּוֹחַד שֶׁמִּגִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל עַל הַהוֹסָפָה בְּשִׁמְרִית הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, "שִׁתְּהִיּוּ עֲמֻלִים בַּתּוֹרָה", לִכְּן גַּם הַשֶּׁכֶר הוּא שְׂכָר מִיּוֹחַד לְיִשְׂרָאֵל, וְלִכְּן אִי-אֶפְשֶׁר לוֹמֵר שֶׁהַפְּנוּנָה הִיא עַל שְׂכָר שֶׁל פְּרִיָּה וְרִבְיָה

◆ יום חמישי כ"ב אייר ◆

וְאִכְלִיתֶם יֵשֶׁן נוֹשֵׁן וַיֵּשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאֵו: **וְאִכְלִיתֶם יֵשֶׁן נוֹשֵׁן וַיֵּשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאֵו:** וְהִתְקַלְוּ עִמְיָקָא דְעִתִּיק וְעִתִּיק מִן קְדָם חֲדָתָא תְּפַנּוּן: שִׁיְהִיּוּ הַגְּרַנּוֹת מְלֹאוֹת חֲדָשׁ וְהָאוֹצְרוֹת מְלֹאוֹת יֵשֶׁן, וְצִרְכִּים אֲתֵם לְפָנוֹת הָאוֹצְרוֹת לְמָקוֹם אַחֵר, לְתַת הַחֲדָשׁ לְתוֹכָן.

כִּי"ו וְאִכְלִיתֶם יֵשֶׁן נוֹשֵׁן • (ת"ט) הַפְּרוֹת יִהְיוּ מִשְׁתַּמְרִין וְטוֹבִים לְהִתִּישָׁן, שִׁיְהֵא יֵשֶׁן הַנוֹשֵׁן שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים פָּה לְאֶכָל מִשָּׁל אֶשְׁתְּקָד. וַיֵּשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאֵו •

כלי יקר - עוז והדר

מֵאֲרֵץ מִצְרַיִם, כִּי אִם חִי ה' אֲשֶׁר הִעֲלָה וְאֲשֶׁר הִבְיֵא מִכָּל הָאֲרָצוֹת, וְאֵמְרוּ רְבוּתֵינוּ ז'ל (ברכות יב) לֹא שֶׁתַּעֲקֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם לְגַמְרִי, אֲלָא יְהִיָּה טַפַּל וְקְבוּץ גְּלוּיֹת עֶקֶר, כִּי נָסִי מִצְרַיִם יְהִיּוּ טַפַּל אֵל הַנְּסִים הַגְּדוּלִים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה ה' לְעַתִּיד כְּשִׁיכַרְתָּ בְּרִית

וְעַל צַד הַרְמוֹן אֵמַר, אַף עַל פִּי שִׁיקְרָה בְּזִמְן מִן הַזְּמַנִּים שֶׁאֲכַרְתָּ עִמְכֶם "בְּרִית חֲדָשָׁה" (ירמיה לא ב), מִכָּל מָקוֹם גַּם הַבְּרִית הַיֵּשֶׁן לֹא תוֹפֵר, אֲלָא יְהִיָּה טַפַּל וְהַבְּרִית חֲדָשָׁה עֶקֶר, וַיֵּשֶׁן מִפְּנֵי הַחֲדָשׁ תּוֹצִיאֵו. כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (שם כג דח) "וְלֹא יֵאמְרוּ עוֹד חִי ה' אֲשֶׁר הִעֲלָה

ט"ז (י) וְהִקִּימְתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם. וְאִכְלִיתֶם יֵשֶׁן נוֹשֵׁן. בְּרִית יְהִי צִרְיָכִין עַל הַתְּבוּאָה שֶׁל שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְהַיּוֹבֵל שֶׁלֹּא תִרְקַב, כְּדֶרֶךְ שֶׁפָּרַשׁ רִש"י (בראשית ו יח) עַל הַבְּרִית שֶׁל נַח, לְכַר נֶאֱמַר וְאִכְלִיתֶם יֵשֶׁן נוֹשֵׁן מִשְׁנֵי שָׁנִים:

(יא) ונתתי משפני בתוככם ולא תגעל נפשי אתכם: יא ואתן משפני ביניכון ולא ירחק מימרי יתכון:

כ"ג ונתתי משפני • זה בית המקדש • ולא תגעל נפשי • אין רוחי קצפה בכם. כל געילה, לשון פליטת דבר הבלוע בדבר, כמו (שמואל ב א כא): "כי שם נגעל מן גבורים", לא קבל המשיחה, שמושחין מגן של עור בחלב מבשל כדי להחליק מעליו מפת חץ או חנית, שלא יקב העור.

(יב) והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם:

כ"ד והתהלכתי בתוכם • אטיל עמכם בגן עדן פאחד מכם ולא תהיו מודעזעים ממני, יכול לא תיראו ממני? תלמוד לומר: "והייתי לכם לאלהים".

כלי יקר - עוז והדר

לשוננו: ילפי דעתי שהתורה נתנה לכל ולא לאחד לבדו, ודברי העולם הבא לא נבינו "אחד מני אלה" כי עמק הוא, עד כאן לשוננו. ודעתו, לפי שקשה לצייר אותו שר, כי הגשמי לא ישיג ענין הרוחני, על פן העלימה התורה דבר עמק זה מן ההמון מרב לקצר דעתם:

הדעה השלישית, הוא דעת רבנו בחיי הנקן, זכרו הראב"ע פרשת האינונו ונטה לדבריו, וגם הרמב"ן נטה לדעה זו (שמות ו ב, לעיל יח בט), והוא שקל היעודים שבתורה הם למעלה מן הטבע, שאין זה דבר טבעי שירדו גשמים בזמן שעושין המצות ויפלא הגשם מן הארץ כשאינו עושין רצונו של מקום ברוך הוא, אמנם מה שתעלה הנפש למקום חצבה זהו דבר טבעי אל הנשמה ואין זה בדרך פלא. ואחר שמצינו בתורה ענש פרת אל הנפש החוטאת שתהיה נכרת ממקום חצבה, מזה יש ללמד שאם לא תחטא, שתשוב אל מלונגה אל "מקום אשר היה שם אלה בתחלה". ונראה שעל זה נאמר (תהלים ז לז) "קנה אל ה' וירוממוך לרשת ארץ בהפרת רשעים תראה", רצה לומר באותו פת המיעדת בתורה לרשעים, תראה כי יש שר נפשי שירוממוך ה' לרשת ארץ החיים כי תעלה הנפש למקום חצבה, מדאצטריו להכרית נפש הרשעים משם:

הדעה הרביעית, הוא לפי שבנימים ההם היו כל העולם מכחישים השגחת השם יתברך והיו טוענים שקל

לא יגעלם, אבל סתם געול נפשות יהיה אם גם אחר החרבן לא ינסרו: תורה יא

(יב) והתהלכתי בתוכם. פרש רש"י 'אטיל עמכם בגן עדן' כו'. דעתו לסלק מעל תורתנו הקדושה כל טוען ומערער, האומר יש לי מקום ללון ולומר מאחר שלא נזכר בתורה עקר השקר לנשמה, אם פן ודאי אין כח במצות אלו להנחיל עושיהם השקר הנפשי לעולם הבא, ותכלית עשייתם אינו כי אם לקבל השקר בעולם הזה "האחוז בחבל" בוז. וכבר נתעוררו על ספק זה "שלמים וכן רבים" (ע"פ נחום א יב), ובאו בהתר ספק זה שבעה דעות, זכרם מהר"י אברבנאל בחבורו והאריק בהם, ואני באתי לקצר בכל היכלת ולסדרם פה, כדי להסתים פי דוברי עתק על תורתנו הקדושה:

הדעה האחת, הוא דעת הרמב"ם, שקל אלו היעודים אינו עקר השקר, וכל הרעות והטובות שזכרו כאן בפירוש זה הם מדברים מענין הסרת המונעים לבד, ורצה לומר שאם תשמר מצותי אסירי ממך כל מונעים כמלקמות וקליים ורעב ויגון באפן שתוכל לעבד את ה' בלא שום מונע, אבל עקר השקר של העולם הבא אינו נזכר כאן כדי שיעבד את בוראו לשמה, ולא מחמת השקר ההוא או מיראת הענש, עין בספר המדע (תשובה פ"ט ה"א):

הדעה השנייה, הוא דעת הראב"ע בפירוש האינונו (דברים לב לט) וזה

חדשה עם ישראל: וכה מישב משמעות הכתוב שנראה דבריו כסותרים זה את זה, שאמר ואבלתם ישן נושן ואחר כך אמר וישן מפני חדש תוציא, פי וישן משמע שקדם שנעשה ישן נושן תוציא:

ובעבור שהזכיר רמז "על הגאולה ועל התמורה", חזר והזכיר רמז שלא יכלו ישראל בארץ הגלות באמרו ונתתי משפני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם, כי 'משפן' הינו 'משפן הערת' שנקרא משפן לפי שנתמשפן בעוונם של ישראל (רש"י שמות לח כא), ובנהג שבעולם שקל מי שיש לו לתן משפון בחובו אין הבעל חוב גובה נפשות, כך נתן ה' לישראל המשפן כדי למשפנו אם יחטאו ויכלה חמתו בעצים ואבנים (ראה מדרש תהלים עט א), ועל ידי שהיה לו מקום לגבות חובו במקרקעי לא תגעל נפשי אתכם, רצה לומר לא אצטרף לקבע "את קבעי נפש" (ע"פ משלי כב כ):

ומה שנאמר בקללות (פסוק ל) ונגעלה נפשי אתכם, הינו שאם גם אחר החרבן לא תקחו מוסרי, שהרי נאמר תחלה (פסוק יט) וישברתי גאון עזכם, פרש רש"י 'זה בית המקדש', ואחר כך כתיב (פסוק כ) ויאם בזאת לא תשמעו ל"י וגו', ועל זה אמר, אחר שבכר חרב גאון עזכם ושוב אין לי מקום לגבות חובי כי אם מן הנפשות, על כן נאמר ונגעלה נפשי אתכם. ומה שנאמר (פסוק מד) "לא מאסתים ולא געלתים לכלתם", הינו דוקא געול של כליון

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת בחוקותי, י"ז אייר, ה'תשמ"ט)

והתהלכתי הוא ב' הליכות, מלמעלה למטה ומלמטה למעלה, היינו שלעתיד-לבא | יהיו ב' המעלות דעבודה מלמטה למעלה ומלמעלה למטה.

(יג) אָנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵהֵיטֵב לָהֶם עֲבָדִים וְאַשְׁבַּל מַטְּת עֲלֵיכֶם וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת: פ

כ"ג ~ אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • כְּדַאי אָנִי שֶׁתֵּאַמְּנֵנוּ בִּי, שְׂאֲנִי | זְכוּל לַעֲשׂוֹת כָּל אֱלֹהִים, שְׁהֵרִי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעָשִׂיתִי לָכֶם נֹסִים גְּדוֹלִים. מַטְּת • כְּמִין יַתֵּד בְּשִׁנֵּי רֵאשֵׁי הָעֵל הַמְּעַכְבִּים הַמוֹסְרָה שֶׁלֹּא תִצָּא

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כה עמ' 314)

זְכוּל לַעֲשׂוֹת כָּל אֱלֹהִים, שְׁהֵרִי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעָשִׂיתִי לָכֶם נֹסִים גְּדוֹלִים. מַטְּת • כְּמִין יַתֵּד | בְּשִׁנֵּי רֵאשֵׁי הָעֵל הַמְּעַכְבִּים הַמוֹסְרָה שֶׁלֹּא תִצָּא
זְכוּל לַעֲשׂוֹת כָּל אֱלֹהִים, שְׁהֵרִי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעָשִׂיתִי לָכֶם נֹסִים גְּדוֹלִים. מַטְּת • כְּמִין יַתֵּד | בְּשִׁנֵּי רֵאשֵׁי הָעֵל הַמְּעַכְבִּים הַמוֹסְרָה שֶׁלֹּא תִצָּא
זְכוּל לַעֲשׂוֹת כָּל אֱלֹהִים, שְׁהֵרִי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעָשִׂיתִי לָכֶם נֹסִים גְּדוֹלִים. מַטְּת • כְּמִין יַתֵּד | בְּשִׁנֵּי רֵאשֵׁי הָעֵל הַמְּעַכְבִּים הַמוֹסְרָה שֶׁלֹּא תִצָּא

כלי יקר – עזו והדר

הוא התורה ומנעם מן אותן עבודות, | הצורך להבטיחם שגם על ידי שמירת התורה יזכו לאותן יעודים, ועל ידי עבודות הפוכים ומזלות יחסרו כל אלה. אבל חיי העולם הבא לא הצורך לייעדם, כי גם על ידי אותן עבודות לא היו מבטחים בו. וזה דעת רב סעדיה בספר האמונות אשר לו (ראה מאמר ט אות ב), וגם בספר מורה נבוכים חלק ג' (פ"ל): **הדעה הששית**, הוא שמאחר שבאמר **והתהלכתי בתוכם ונתתי משפני בתוכם**, שנהו דבוק השכינה אל ישראל אפלו בעולם הזה שהנשמה נסתבכה עם החומר (ראה דברי רבינו פסוק א), קל וחומר שתהיה דבקה אל השכינה אחר הפרדה מן החומר, הנה כל מה שייעדו הדתות המזיפות אחר המנות יעדה התורה לנו גם בחיי העולם הזה, והנבואה המצויה בינינו תוכיח. וזו הדעה תמצא גם בן בתשובת החבר למלך הכוזר בסוף מאמר א' מספרו (אות א), והחזיק בדעה זו רבנו נסים בדרוש הקדוש (דרשות הר"ן דרוש א):

הדעה השביעית, הוא שכל היעודים הנזכרים בתורה הם לכללות האמה, כי 'העולם נדון אחר רבו' (סדרושין ע), ויעוד הגשמים והתבואה והשלום וכיוצא בהם יהיה לכל ישראל כאחד, אבל שכר הנפשי לעולם הבא אינו לכללות האמה, הנעשה בעולם הכל בהקרה וזהו עושים להם עבודות מיוחדות כדי להמשיך מהם בהקרה בתבואות ולהביא גשמים בעתם ושאר הצלחות הגוף, וכשנתן הקדוש ברוך

אֱלֹהִים כָּל אִישׁ בְּפָנָיו עֲצָמוּ נִדוּן שֵׁם עַל פִּי מַעֲשָׂיו, וְנִרְמְזוּ בְּמִצְוֹת כְּבוֹד אָב וְאָם וְשִׁלּוּחַ הַקֵּן לְכָל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וְדַעַה זֶה הֵיא בְּסֵפֶר עֲקָרִים (מאמר ד פ"ט) וְבִרְמִב"ן פְּרָשַׁת עֵקֶב (דברים יא ג') בְּפִסּוּק "כָּכָל לְבַבְכֶם", עֵינֵי שֵׁם: **"בְּשִׁבְעָה דְרָכִים"** אֵלוֹ "יְנוֹסוּ הַדְּבָרוֹת עֵתָק" עַל תּוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה (ע"פ דברים כח ז, תהלים לא ט), מִלְכָּד מַה שְׂרָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ כְּמַה גְּדֹלָה חֶבֶת ה' אֵל אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְאֵלוֹ הַיְתֵה הַצְּלַחְתֶּם בְּעוֹלָם הַזֶּה סוּף הַצְּלַחְתֶּם, אִם כֵּן מַה יִּתְרוֹן הַיְתֵה לְאֲבָרְהָם עַל נִמְרוֹד הַרְשָׁע, כִּי זֶה מִלֶּךְ בְּכַפָּה (ילקוט מלכים א' ריא), וְאֲבָרְהָם הַיְתֵה נַע וְנָד כָּל הַיָּמִים מִתְּהַלֵּךְ מֵאֵהֶל אֵל אֵהֶל מִגּוֹי אֵל גּוֹי. וְכֵן יִצְחָק וְיַעֲקֹב "לֹא יִדְעֵנוּ מַה הַיְתֵה" לָהֶם מִן הַשֶּׁכֶר הָאֲמַתִּי, כִּי אִם זֶה הַשֶּׁכֶר הַמֵּיַעַד לְזֶרַעַם הוּא סוּף שְׂכָרָם, "מַה כְּשֶׁרוֹן לְבַעְלֵיו" כִּי אַחֲרָי מוֹתָם יִנְחָלוּ וְרַעַם אֵת הָאָרֶץ וְהַמָּה יִצְאוּ מִן הָעוֹלָם רִיקָם מִכָּל עַמְלָם, וְאֵפְלוּ לִישְׂרָאֵל נוֹחְלֵי הָאָרֶץ, מַה יִּתְרוֹן לָהֶם אֵפְלוּ בְּזִמְנֵי הַשְּׁלִיחָה עַל כָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר צָלְחוּ וּמַלְכוּ בְּעוֹלָם כְּמוֹתָם וּמְקֻצָּתָם יוֹתֵר מִהַמָּה, אִין זֶה כִּי אִם שִׁירָב טוֹב הַצְּפוּן לְצִדִּיקִים' (ע"פ תהלים לא ב) הוּא חֲלָקָם וְנִחַלְתָּם שֶׁל הָאֲבוֹת וְשֶׁל כָּל תּוֹלְדוֹתֵיהֶם כְּיוֹצֵא בָהֶם, כִּי תוֹרָה אַחַת לְכָלָם: תוֹרָה יג

כָּל, כָּל מִצִּיאֹתוֹ הִיא הַמִּצִּיאֹת שֶׁל אֱלֹקִים וְגַם הַגְּבֻהָתוֹ הִיא הַגְּבֻהָת הָאֱלֹקִית. וְעַל־דֶּרֶךְ "עֶבֶד מֶלֶךְ מְלִי" מִפְּיֹן

(יד) **וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה:**
יֵד וְאִם לֹא תִקְבְּלוּן לְמִימְרֵי וְלֹא תַעֲבְדוּן יָת כָּל פְּקוּדֵי אֵלֵינוּ:

בְּמִרְדּוֹ (בראשית י ט): "גִּבְרַ־צִיד לְפָנַי ה'", שְׁמִפִּירוֹ וּמִתְפַּנֵּן לְמִרְדּוֹ בּוֹ, וְכֵן בְּאֲנָשֵׁי סְדוֹם (בראשית יג א): "רְעִים וְחִטָּאִים לֵה' מָאֵד" - מִפִּירִים אֶת רְבוּנָם וּמִתְכַּנְּנִים לְמִרְדּוֹ בּוֹ. **וְלֹא תַעֲשׂוּ** (כ"ח) מְשַׁלָּא תִלְמָדוֹ, לֹא תַעֲשׂוּ; הִרֵי שְׁתֵּי עֲבֵרוֹת.

כ"ט◀ **וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי** • לְהִיּוֹת עֲמֵלִים בְּתוֹרָה וְלִדְעַת מִדְּרַשׁ חֻכְמִים. יְכוּל לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְלֹא תַעֲשׂוּ וְגו'" - הִרֵי קִיּוֹם מִצְוֹת אָמֹר! הֵא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: "וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי"? לְהִיּוֹת עֲמֵלִים בְּתוֹרָה. וּמָה תִלְמִיד לּוֹמֵר "לִי"? אִין "לִי" אֶלֶּא זֶה הַמִּפִּיר אֶת רְבוּנוֹ וּמִתְפַּנֵּן לְמִרְדּוֹ בּוֹ, וְכֵן

טו וְאִם בְּקִנְיֵי תְקוּצוֹן וְאִם יָת דִּינֵי תִרְחַק נִפְשָׁכוֹן בְּדִיל דְּלֹא לְמַעַבְד יָת כָּל פְּקוּדֵי לְאַשְׁנִיּוֹתְכוֹן יָת קִימֵי:

(טו) **וְאִם־בְּחַקְתִּי תִמְאָסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטֵי תִגְעַל נִפְשְׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכֶם אֶת־בְּרִיתִי:**

לְהַפְרֹכֶם אֶת־בְּרִיתִי • כּוֹפֵר בְּעַקֵּר; הִרֵי שְׁבַע עֲבֵרוֹת: הִרְאִשׁוּנָה גּוֹרְרַת הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן עַד הַשְּׁבִיעִית, וְאֵלּוּ הֵן: לֹא לְמַד, וְלֹא עֲשֵׂה, מוֹאָס בְּאַחֲרִים הַעוֹשִׂים, שׁוֹנֵא אֶת הַחֻכְמִים, מוֹנֵעַ אֶת הָאַחֲרִים, כּוֹפֵר בְּמִצְוֹת, כּוֹפֵר בְּעַקֵּר.

כ"ז◀ **וְאִם־בְּחַקְתִּי תִמְאָסוּ** • מוֹאָס בְּאַחֲרִים הַעוֹשִׂים. מִשְׁפָּטֵי תִגְעַל נִפְשְׁכֶם • שׁוֹנֵא הַחֻכְמִים. לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת • מוֹנֵעַ אֶת אַחֲרִים מִעֲשׂוֹת. אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי • כּוֹפֵר [בְּמִצְוֹת] שְׁלֹא צוִיִתִים, לְכַף נֶאֱמַר: "אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי", וְלֹא נֶאֱמַר: "אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת".

טז אֶף אֲנֵא אַעֲבַד דָּא לְכוֹן וְאַסְעַר עֲלִיכוֹן בְּהַלְתָּא יָת שְׁחַפְתָּא וְיָת קַדְחָתָא מִחִשְׁבָּן עֵינִין וּמִפְתָּן נִפְשׁ וְתוֹרְעוֹן לְרַקְנֹן זְרַעְכוֹן וְיִכְלָגָה בְּעַלֵי דְבְּכִיכוֹן:

(טז) **אֶף־אֲנִי אֶעֱשֶׂה־זֹאת לְכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת־הַשְּׁחַפָּת וְאֶת־הַקְּדַחַת מְכַלֹּת עֵינֵיכֶם וּמְדִיבַת נִפְשׁ וּזְרַעְתֶּם לְרִיק זְרַעְכֶם וְאָכְלֶהוּ אִיבֵיכֶם:**

עֵינֵיכֶם וּמְדִיבַת נִפְשׁ • הַעֵינֵיכֶם צוֹפִיּוֹת וְכֹלּוֹת לְרִאוֹת שֵׁיגַל וִירְפָא, וְסוֹף שְׁלֹא יִרְפָא, וְיִדְאָבו הַנִּפְשׁוֹת שֶׁל מִשְׁפַּחְתוֹ בְּמוֹתוֹ. כָּל תַּאֲוָה שְׁאִינָה בָּאָה וְתוֹחֶלֶת מִמֶּשְׁכָּה, קְרוּיָה 'כְּלִיּוֹן עֵינֵיכֶם'. וּזְרַעְתֶּם לְרִיק • תוֹרְעוֹ וְלֹא תַעֲמַח, וְאִם תַּעֲמַח, "וְאָכְלֶהוּ אִיבֵיכֶם".

כ"ח◀ **וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם** • וְצוִיִתִי עֲלֵיכֶם. שְׁחַפְּתָא חֲלִי שְׁמִשְׁחַף אֶת הַבְּשָׂר, אֲנַפּוּלִי"ש בְּלַע"ז, דּוּמָה לְנִפּוּחַ שֶׁהוֹקְלָה נִפְיַחְתוֹ וּמִרְאִית פְּנֵיו זְעוּפָה. קַדְחַת • חֲלִי שְׁמַקְדִּיחַ אֶת הַגּוֹף וּמְחַמְמוֹ וּמְבַעֲרֵרוֹ, כְּמוֹ (דְּבָרִים ל ב כ): "כִּי־אֵשׁ קָדְחָה בְּאִפֵּי". מְכַלֹּת

יז וְאֶתְּן רִיגְזִי בְּכוֹן וְתַתְּבַרְוֹן קְדָם בְּעַלֵי דְבְּכִיכוֹן וְיִרְדּוּן בְּכוֹן סְנַאיכוֹן וְתַעֲרִקוֹן וְלִית דְּרִדִיף יָתְכוֹן:

(יז) **וְנָתַתִּי פָנַי בְּכֶם וְנִגְפַתֶם לְפָנַי אִיבֵיכֶם וְרָדוּ בְּכֶם שְׁנַאיְכֶם וְנִסְתֶם וְאִין־רִדְף אֶתְכֶם:**

שִׁיחֵיו הַמְּכּוֹת פּוֹקְדוֹת אֶתְכֶם מִזוֹ לְזוֹ: עַד שֶׁהִרְאִשׁוּנָה פְּקוּדָה אֶצְלְכֶם, אָבִיא אַחֲרַת וְאַסְמְכְנָה לָהּ. בְּהִלָּה • מִכָּה הַמְּבַהֲלָת אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְאִיזוֹ? זוֹ מִכַּת מִתָּן [פִּי' מַגְפָּה]. אֶת־הַשְּׁחַפְּתָא • יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁהוּא חוֹלָה וּמְטִל בְּמִטָּה, אָבֵל בְּשָׂרוֹ שְׁמוֹר עֲלָיו? ! תִּלְמִיד לּוֹמֵר: "שְׁחַפְּתָא", שֶׁהוּא נִשְׁחַף; אוֹ עֵתִים שֶׁהוּא נִשְׁחַף, אָבֵל

כ"ט◀ **וְנָתַתִּי פָנַי** • פָּנַי שְׁלִי, פּוֹנֵה אֲנִי מִכָּל עַסְקֵי לְהַרְע לְכֶם. וְרָדוּ בְּכֶם שְׁנַאיְכֶם • כְּמִשְׁמַעוֹ, יִשְׁלֹטוּ בְּכֶם. פִּיכֶם" וְגו'◀ אֲנָתָה 'תּוֹרַת כְּהֵנִים' מִפְּרִשָּׁה זוֹ: אֶף־אֲנִי אֶעֱשֶׂה־זֹאת • אִינִי מְדַבֵּר אֶלֶּא בְּ'אֶף', וְכֵן: "אֶף אֲנִי אֶלֶךְ עִמָּם בְּקִרְי". וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם •

נח ואינו מקדיח? תלמוד לומר "ואת הקדחת", מלמד שהוא מקדיח. או עתים שהוא מקדיח, וסבור הוא בעצמו שיחיה? תלמוד לומר: "מכלות עינים". או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה, אבל אחרים סבורים שיחיה? תלמוד לומר: "ומדיבת נפש". וזרעתם לריק זרעכם. וזרעה ואינה מצמחת, ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים? ומה תלמוד לומר: "ואכלהו אויביכם", הא כיצד? זרעה שנה ראשונה ואינה מצמחת, שנה שנייה מצמחת ואויבים באים ומזאזים תבואה לימי המצור, ושפנים מתים ברעב, שלא לקטו תבואה אשתקד. דבר אחר: "וזרעתם לריק זרעכם", כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר, שאתה עמל בהם ומגדלן והחטא בא ומכלה אותם, שנאמר (איכה ב כב): "אשר טפחתי ורביתי אויבי כלם". ונתתי פני בכם. כמו שנאמר בטובה:

"ופניתי אליכם", כך נאמר ברעה: "ונתתי פני", משלו משל למלך שאמר לעבדיו: פונה אני מפל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה. ונגפתם לפני אויביכם. (ת"ח) שיהא המות הורג אתכם מבפנים ובצלי דבכיכון מקיפין אתכם מבחוץ. ורדו בכם שנאיכם. (ת"ח) שאיני מצמיד שונאים אלא מכם וככם, שבשעה שאמות העולם עובדי אלילים עומדים על ישראל, אינם מבקשים אלא מה שבגלוי, שנאמר (שופטים ו ג'): "והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם וגו', ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ", אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם וככם, הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם, וכן הוא אומר (מכה ג א): "ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו וגו'". ונסתם. מפני אימה. ואין רדף אתכם. מבלי כח.

(יח) ואם עד-אלה לא תשמעו לי ויספתי לפרה אתכם שבע על-חטאתיכם:

יח ואם עד אלין לא תקבלון למימרי ואוסף למרדי יתכון שבע על חוביכון:

כ"ג ואם עד-אלה. ואם בעוד אלה לא תשמעו. ויספתי. עוד: סורין אחרים. שבע על-חטאתיכם.

(ת"ח) שבע פרעניות על שבע עברות האמורות למעלה.

(יט) ושברתי את-גאון עוזכם ונתתי את-שמיכם כברזל ואת-ארצכם בנחשה:

יט ואתבר ית יקר תקפכון ואתן ית שמיא די עלויכון תקיפין כפרזלא מלאכתא מטרא וארעא דתחתיכון חסינא כנחשא מלמעבד פירין:

אם כל שבעה כוכבי לכת הפועלים במקרה יפעלו בכם הרעות על פן יהיו במספר שבעה. ומה שנאמר והפיתו אתכם גם אני, אין זה מכה בפעל ממש, אלא זו המכה משלי היא, שאעזב אתכם למקרי הזמן והמה יפעלו בכם הרעות בלי חמלה, כי אין במקרה חמלה: אבל מכל מקום הדבר עדין בספק, כי שמה המקרה יפעל בהם השובות ולא מלתא דפסיקא הוא, לכה אמר (פסוק כו) ואם בזאת לא תשמעו לי ותאמרו על כל פנים כי מקרה הוא לכם, והלכתי עמכם בחמת קרי (פסוק כח), הוסיף 'בחמת' כי אדע לכונן השעה כשהמערבה ב'חמה עזה שפוכה', ובאותו זמן אמליח אותה עליכם, ואז תפעל בכם הרעות ודאי בלי ספק: תורה יט

(יח) שבע על חטאתיכם. יש להתבונן, שלשה פעמים אמר על חטאתיכם, ופעם אחת הכניס בינתיים שבע פחטאתיכם (פסוק כא). ויש גם כן שנוי לשון בארבע מקומות אלו, ובדאי שלא היו על צד הקרי: ונראה שמתחלה אמר שבע על חטאתיכם כנגד שבע עונות שפנה רש"י, ואמר שלא יהיה הרעניות מכניין מדה כנגד מדה, לפי שקל מין במינו דבק יותר מן מין כשאינו מינו, על כן לא רצה ה' בחמלתו שתהיה המכה ממין החטא, כדי שלא תדבק בהם המכה בחוקה כשימצא מין את מינו: אמנם אחר כך אמר (שם) אם תלכו עמי קרי, ותאמרו שודאי 'מקרה הוא' לכם ולא 'יד ה' עשתה זאת', מצד שאתם רואין שאין המכות ממין

החטא, ויספתי עליכם מפה שבע 'פחטאתיכם', מכון מדה כנגד מדה, למען תאמינו כי אין ערוד ממית אלא החטא ממית' (ברכות לב): ואם באלה לא תוסרו (פסוק לו), שתעזו פניכם לומר על כל פנים שמקרה הוא לכם, ולא יועיל זה שראיתי לכונן המכות אל חטאתיכם. אז והלכתי אף אני עמכם בקרי (פסוק לד), לפי שעד עכשו עדין לא עזבתי אתכם למקרים, ויסרתי אתכם בעצמי "כאשר ייסר איש את בנו" (עפ"דברים ח), אבל מאחר ש"הן כל אלה יפעל אל פעמים" (איוב לג כט) ולא יועיל, מעתה אעזב אתכם אל הקרי, ואז יהיו בהקרח המכות שבע על חטאתיכם, כי אין המקרה פועל בהשגחה לכונן המכות כנגד החטאים, ומספר שבע גם כן אינו בהשגחה, רק

השמים מזיעין כדרך שהנחשת מזיעה, והארץ אינה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע, והיא משמרת פרותיה. אבל כאן, השמים לא יהיו מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע, והיא חרב בעולם, והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיעה, והיא מאבדת פרותיה.

כ"י וְשִׁבְרָתִי אֶת־גְּאוֹן עֲזָכֶם • זה בית המקדש, וכן הוא אומר (חזקאל כד כא) : "הֲגִי מַחֲלֵל אֶת־מִקְדָּשִׁי גְאוֹן עֲזָכֶם" • וְנִתְתִּי אֶת־שְׁמִיכֶם בַּבְּרֹזֶל וְאֶת־אַרְצְכֶם בַּנְּחֹשֶׁה • זו קשה משל משה, ששם הוא אומר (דברים כח כג) : "וְהָיוּ שְׁמִיד אֲשֶׁר עַל רֹאשְׁךָ נִחֶשֶׁת וְגו'", שיהיו

כויסופון לריקנו חיליכון ולא תתן ארעכון ת עללתמה ואילן ארעא לא יתן אבה :

(כ) וְתִם לְרִיק כְּחֶכֶם וְלֹא־תִתֶּן אֶרְצְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִיֹו :

שאתה מוביל לה בשעת הנרע. ועץ הארץ • (ת"י) אפלו מן הארץ יהא לקוי, שלא יחניט פרותיו בשעת החנטה. לא יתן • משמש למעלה ולמטה, אעץ ואפרי. לא יתן פרי • כשהוא מפרה משיר פרותיו, הרי שתי קללות, ויש כאן שבע פרעניות.

כ"י וְתִם לְרִיק כְּחֶכֶם • (ת"י) הרי אדם שלא עמל, שלא חרש, שלא זרע, שלא נבש, שלא כסח, שלא עדר, ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו, אין בכף כלום, אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונבש וכסח ועדר, ובא שדפון ומלקה אותו, הרי שניו של זה קהות. ולא תתן ארצכם את יבולה • (ת"י) אף מה

כא ואם תהכון קדמי בקשיו ולא תיבון לקבלא למימרי ואוסף לאתאה עליכון מחא שבע כחוביכון :

(כא) וְאִם־תִּלְכוּ עִמִּי קְרִי וְלֹא תֵאָבֹו לְשִׁמְעַ לִּי וְיִסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִפֶּה שְׁבַע כַּחֲטָאֵיכֶם :

של אונקלוס: לשון קשי, שמקשין לכם למנע מהתקרב אלי. שבע כחטאתיכם • שבע פרעניות אחרות, במספר שבע כחטאתיכם.

כ"י וְאִם־תִּלְכוּ עִמִּי קְרִי • רבותינו אמרו: עראי, במקרה, שאינו אלא לפרקים, בן תלכו עראי במצות. ומנחם פרש לשון מניעה, וכן (משלי כה יז) : "הקר רגלך", וכן (משלי יז כח) : "יקר רוח", וקרוב לשון זה לתרגומו

כב ואגרי בכון ת תות ברא ותתפל תכון ותשיצי ת בערכון ותזער תכון ויצדון אורחתכון :

(כב) וְהִשְׁלַחְתִּי בְכֶם אֶת־חַיֵּת הַשָּׂדֶה וְשִׁבְלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת־בְּהֵמַתְכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנָשְׂמוּ דְרִיכֵיכֶם :

ערוד נושף וממית. ושבלה אתכם • אלו הקטנים. והכריתה את בהמתכם • מבחין. והמעטיה אתכם • מבפנים. ונשמו דרכיכם • שבילים גדולים ושבילים קטנים, הרי שבע פרעניות: שן בהמה, ושן חיה, חמת זוחלי עפר, ושבלה, והכריתה, והמעטיה, ונשמו.

כ"י וְהִשְׁלַחְתִּי • לשון גרוי. ושבלה אתכם • אין לי אלא חיה משבלת, שדרכה בכף. בהמה, שאין דרכה בכף, מנין? תלמוד לומר (דברים לב כד) : "וְשֶׁן־בְּהֵמַת אֲשֶׁלַח בָּם", הרי שתיים. ומנין שתהא ממיתה בנשיכתה? תלמוד לומר (שם) : "עַם־חַמַּת זֹחֲלֵי עֶפְרַי", מה אלו נושכין וממיתין, אף אלו נושכין וממיתין; כבר היו שנים בארץ ישראל: חמור נושף וממית,

כלי יקר - עוז והדר

אבל בבית שני לא עבדו עבודה זרה, והיתה עקר רעתם בארץ על ידי שנאת חנם ומריבה שהיתה ביניהם (יומא ט) ותשחת הארץ כמו בדור המבול (ראה סנהדרין פא, ע"ב) על כן תהיה הארץ קשה להם יותר מן השמים: תורה כ

הנחשת, ובבית ראשון היה עקר חטאם לשמים על ידי שעבדו לכווכבים ומזלות כמו שנאמר (ירמיה מד יח) "ומן אז חדלנו לקטר למלכת השמים", על כן יהיו השמים קשים להם מן הארץ, כמו שנאמר (איוב כ כו) "גלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו", כי גם השחיתו דרכם על הארץ.

(יט) ונתתי את שמיכם בברזל וארצכם בנחשה. ומשה אמר בהפך זה 'שמיכם בנחשה וארצכם בברזל' (דברים כח כג). לפי שרב המפרשים הסכימו שכל תוכחה זו כנגד חרבן בית ראשון, ושפברשת כי תבא (שם) כנגד חרבן בית שני, וידוע שהברזל קשה מן

שיעור יומי ליום חמישי כ"ב אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת בהר-בחוקותי עה

(כג) וְאִם-בְּאֵלֶּה לֹא תוֹסְרוּ לִי וְהִלַכְתֶּם עִמִּי קְרוּ:
 כג ואם באלין לא תתרונו למימרי ותהכון
 קדמי בקשיו:
 כ"ג לֹא תוֹסְרוּ לִי • לְשׁוֹב אֵלַי.

(כד) וְהִלַכְתִּי אַף-אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִפִּיתִי אֶתְכֶם
 גַּם-אֲנִי שֹׁבַע עַל-חַטָּאתֵיכֶם:
 כד ואהף אף אנא עמכון בקשיו ואלקי
 יתכון אף אנא שבע על חוביכון:

(כה) וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נִקְמַת נִקְם-בְּרִית
 וְנֹאסַפְתֶּם אֶל-עַרְיֵכֶם וְשַׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם
 וְנִתַתֶּם בְּיַד-אוֹיֵב:
 כה ואיתי עליכון דקטליו בחרבא ויתפרעו
 מנכון פרענותא על דעברתון על פתגמי
 אורייתא ותתפנשוו לקרויכון ואגרי מותנא
 בינכון ותתמסרון בידיא דסנאה:

מִן הַחוּץ אֶל תוֹף הַעַרִים מִפְּנֵי הַמְצוֹר. וְשַׁלַּחְתִּי
 דָּבָר בְּתוֹכְכֶם • וְעַל-יְדֵי הַדָּבָר, וְנִתַתֶּם בְּיַד הָאוֹיֵבִים
 הַצָּרִים עֲלֵיכֶם, לְפִי שְׂאִין מְלִינִים אֶת הַמֵּת בִּירוּשָׁלַם,
 וּבְקִשָּׁהּ מוֹצִיאִים אֶת הַמֵּת לְקַבְרוֹ, נִתְּנִים בְּיַד אוֹיֵב.
 מן החוץ אל תוף הערים מפני המצור. ושלחתי
 דבר בתוככם • ועל-ידי הדבר, ונתתם ביד האויבים
 הצרים עליכם, לפי שאין מלינים את המת בירושלים,
 ובקשה מוציאים את המת לקברו, נתנים ביד אויב.

(כו) בְּשִׁבְרֵי לַכֶּם מִטֶּה-לֶחֶם וְאָפוּ עֵשֶׂר
 לַחֲמֻכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֻכֶם בַּמִּשְׁקָל
 וְאִכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ: ׀
 כו בדאתבר לכון סעיד מיכלא ויפון צפר
 נשין לחמכון בתנורא חד ויתיבוו לחמכון
 במתקלא ותיכלון ולא תשבועו:

מִטֶּה-לֶחֶם • לְשׁוֹן מִשְׁעָן, כְּמוֹ (ירמיה מח ט'):
 "מִטֶּה-עוֹ". בְּשִׁבְרֵי לַכֶּם מִטֶּה-לֶחֶם • אֲשֶׁר לַכֶּם
 כָּל מִסְעָד אֶכֶל, וְהֵם חֲצִי רֶעִב. וְאָפוּ עֵשֶׂר נְשִׁים
 לַחֲמֻכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד • מִחֶסֶר עֲצִים. וְהִשִּׁיבוּ
 לַחֲמֻכֶם בַּמִּשְׁקָל • שִׁתְּהָא הַתְּבוּאָה נִרְקַבַת וְנִעֲשִׂית
 פֶּת נְפוּלָה וּמִשְׁפַּרְתָּ בְּתַנּוּר, וְהֵן יוֹשְׁבוֹת וְשׁוֹקְלוֹת
 מטה-לחם • לשון משען, כמו (ירמיה מח ט'):
 "מטה-עו". בשברי לכם מטה-לחם • אשר לכם
 כל מסעד אכל, והם חצי רעב. ואפו עשר נשים
 לחמכם בתנור אחד • מחסר עצים. והשיבו
 לחמכם במשקל • שתהא התבואה נרקבת ונעשית
 פת נפולה ומשפרת בתנור, והן יושבות ושוקלות

(כז) וְאִם-בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְהִלַכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי:
 כז ואם בדא לא תקבלון למימרי ותהכון
 קדמי בקשיו:

(כח) וְהִלַכְתִּי עִמָּכֶם בַּחֲמַת-קָרִי וְיִפְרַתִּי אֶתְכֶם
 אַף-אֲנִי שֹׁבַע עַל-חַטָּאתֵיכֶם:
 כח ואהף עמכון בחמת קרי ויפרתי אתכם
 אנא שבע על חוביכון:

(כט) וְאִכַלְתֶּם בֶּשֶׂר בְּנִיכֶם וּבֶשֶׂר בְּנֵיכֶם תֹּאכְלוּ:
 כט ותיכלון בשר בניכון ובשר בנתיכון
 תיכלון:

(ל) וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת-בְּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת-חַמְנֵיכֶם
 וְנִתַתִּי אֶת-פְּגָרֵיכֶם עַל-פְּגָרֵי גְלוּלֵיכֶם וְנִעַלְהָ נַפְשֵׁי
 אֶתְכֶם:
 ל ואשמדתי את-במותיכם והכרתי את-חמניכם
 ונתתי את-פגריכם על-פגרי גלוליכם ונעלה נפשי
 אתכם:

בְּמֹתֵיכֶם • מַגְדָּלִים וּבִירְנִיּוֹת. חַמְנֵיכֶם • מִין
 עֲבוֹדַת אֱלִילִים שְׁמַעְמִידִין עַל הַנְּגוּת, וְעַל שֵׁם
 שְׁמַעְמִידִים בַּחֲמָה קְרוּיִין 'חַמְנֵים'. וְנִתַתִּי אֶת-
 פגריכם • תפוחי רעב היו, ומוציאים יראתם מחיקם
 ומנשקים אותם, וכרסו נבקעת ונופל עליה. ונעלה
 נפשי אתכם • (ח"ט) זה סלוק שכינה.

(לא) וַנְתַתִּי אֶת־עֲרִיכֶם חֲרָבָה וְהִשְׁמֹתִי אֶת־מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחַחְכֶם:
 לא ונתתי את קרונכון צדא ואצדי ית מקדשיכון ולא אקבל פרענא קרפן כנשתכון:

ונועדות לבא שם. הרי שבע פרעניות: אכילת בשר בנים ובנות, והשמדת במות - הרי שמים. פרייתת חמנים אין כאן פרענות, אלא על-ידי השמדת הבירניות, יפלו החמנים שבראשי הגנות ויפרתו. ונתתי את פגריכם וגו', הרי שלש, סלוק שכינה ארבע, חרפן צרים, שממון מקדש מן הגדודיות, "ולא אריח" קרננות, הרי שבע.

ע"י ונתתי את עריכם חרבה. יכול מאדם? כשהוא אומר: "והשמתי אני את הארץ", הרי אדם אומר! הא מה אני מקים: "חרבה"? מעובר ושב. והשמתי את מקדשיכם. יכול מן הקרננות? כשהוא אומר: "ולא אריח", הרי קרננות אמורים! הא מה אני מקים: "והשמתי את מקדשיכם"? מן הגדודיות, שירות של ישראל שהיו מתקדשות

(לב) וְהִשְׁמֹתִי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשִׁמְמוּ עָלֶיהָ אֵיבֻכֶם הַיְשָׁבִים בָּהּ:
 לב ואצדי אנא ית ארעא ויצריון עלה בעלי דכביכון דיתבין בה:

ע"י ונשמתי אני את הארץ. זו מדה טובה לישראל, שלא ימצאו האיובים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה.

(לג) וְאִתְּכֶם אֲזָרָה בְּגוֹיִם וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם חֲרָב וְהִיתָה אֶרְצְכֶם שְׂמֹמָה וְעֲרִיכֶם יְהִיוּ חֲרָבָה:
 לג ויתכון אבדר ביני עממא ואגרי בתריכון דקטלין בתרפא ותהי ארעכון צדיא וקרניכון יהון חרפא:

שמריק את המים ואין סופן לחזר. והיתה ארצכם שממה. שלא תמחרו לשוב לתוכה, ומתוך כך עריכם יהיו חרבה - נראות לכם חרבות; שפשעה שאדם גולה מביתו ומפרמו ומעירו וסופו לחזר, כאלו אין פרמו וביתו חרבים, כך שנויה בתורת כהנים.

ע"י ואתכם אזרה בגוים. זו מדה קשה, שפשעה שבני מדינה גולים למקום אחד, רואים זה את זה ומתחמין; וישראל נזרו בכמזרה, כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בתרפה. והריקתי. כששולף החרב, מתרוקן הגדן. ומדרשו: חרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהר, כאדם

(לד) אִזְּ תִרְצָה הָאָרֶץ אֶת־שִׁבְתֹתֶיהָ כֹּל יְמֵי הַשְּׁמָה וְאַתֶּם בְּאָרֶץ אֵיבֻכֶם אִזְּ תִשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצַתְּ אֶת־שִׁבְתֹתֶיהָ:
 לד בכך תרעי ארעא ית שמטהא כל יומין די צדיאת ואתון בארע בעלי דכביכון בכך תשמט ארעא ותרעי ית שמטהא:

השמה. לשון העשות, ומ"ם דגש במקום כפל, (שממה).

ע"י אז תרצה. תפיס את פעם המקום, שפעס על שמטותיה. והרצת. למלך את שבתותיה. (כל ימי

(לה) כָּל־יְמֵי הַשְּׁמָה תִשְׁבַּת אֶת אֲשֶׁר לֹא־שִׁבְתָּהּ בְּשִׁבְתֹתֵיכֶם בְּשִׁבְתֵּיכֶם עָלֶיהָ:
 לה כל יומין די צדיאת תשמט ית די לא שמטת בשמטיכון כד הויתון יתבין עלה:

השבטים עד חרבות ירושלים, הוא שנאמר ביחזקאל (ד ד'): "ואתה שכב על-צדך השמאלי וגו' וכלית את-אלה, ושכבת על-צדך הימני שנית ונשאת את-עון בית-יהודה ארבעים יום", ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמשית לגלות המלך; והזכין; ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים

ע"י את אשר לא-שבתה. שבעים שנה של גלות בכל, הן היו כנגד שבעים שנות השמטה יובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום, ארבע מאות ושלשים שנה: שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, וכני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים שנה משגלו עשרת

לְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, שְׁשִׁים וְאַרְבָּע. לְשָׁלְשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה, חֲמֵשׁ שְׁמֹטוֹת. הָרִי שְׁבַעִים חֶסֶר אַחַת, וְעוֹד שָׁנָה יְתֵרָה שְׁנֹכְנֶסָה בְּשִׁמְטָהּ, הַמְּשַׁלֶּמֶת לְשְׁבַעִים, (נ"א: וְאוֹתוֹ יוֹבֵל שָׁגִלוּ, שְׁלֹא נִגְמְרוּ, בְּעוֹנֵם נִחְשָׁב לָהֶם); וְלַעֲלִיָּהֶם נִגְזַר שְׁבַעִים שָׁנָה שְׁלָמִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּדִבְרֵי הַיְמִיִּים (ד"ה"ב לו כ"א): "עַד-רִצְתָהּ הֶאֱרַץ אֶת שְׁבַתוֹתֶיהָ וְגו' לַמְּלֹאוֹת שְׁבַעִים שָׁנָה".

וְשֵׁשׁ, וְאִם תֵּאמַר: שָׁנוֹת מִנְּשָׂה חֲמֵשִׁים וְחֲמֵשׁ הָיוּ – מִנְּשָׂה עֲשֵׂה תִּשְׁוֶבָה שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה, וְכָל שָׁנוֹת רִשְׁעוֹ עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ בְּאַגְדַּת 'חֶלֶק', וְשָׁל אֲמוֹן שְׁתַּיִם, וְאַחַת עֲשָׂרָה לַיהוֹקִים וּכְנִגְדָן לְצִדְקָהּוּ, צֵא וְחָשֹׁב לְאַרְבַּע מֵאוֹת וְשָׁלְשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה, שְׁמֵטִין יוֹבְלוֹת שְׁבַעָה, וְהֵם שֵׁשׁ עֲשָׂרָה לַמָּאָה: אַרְבַּע עֲשָׂרָה שְׁמֵטִין וּשְׁנַיִם יוֹבְלוֹת. הָרִי

לו ודישפתאון ככון ואעל תברא בלפון פארעמא דסנאיאון וירדוף יתהון קל טרפא דשקיף ויערקון כמעירוק מן קדם דקטלין בחרפא ויפלו וזלית דרדיף:

(לו) וְהִנֵּשְׂאָרִים בְּכֶם וְהִבֵּאתִי מִרְדָּךְ בְּלִבְכֶם בְּאַרְצָתְ אִיבֵיהֶם וְרִדְף אֹתָם קוֹל עֲלֶיהָ נִדְף וְנִסּוּ מִנְּסַת-חֶרֶב וּנְפְלוּ וְאִין רִדְף:

דְּשִׁקִיף – לְשׁוֹן חֲבָטָה; "שְׂדוּפַת קָדִים" – שְׁקִיפֹן קָדוּם; לְשׁוֹן מִשְׁקוּף, מְקוֹם חֲבָטַת הַדֶּלֶת, וְכֵן תְּרַגְּמוּ מוֹ שֶׁל "חַבוּרָה" – 'מִשְׁקוּפִי'. וְנִסּוּ מִנְּסַת-חֶרֶב • כְּאֵלּוּ רוּדְפִים וְהוֹרְגִים אוֹתָם.

כ"ג" – וְהִבֵּאתִי מִרְדָּךְ • פֶּחַד וְרֵף לְכָב. 'מ"ם' שֶׁל "מִרְדָּךְ", יָסוּד נוֹפֵל הוּא, כְּמוֹ 'מ"ם' שֶׁל 'מוֹעֵד' וְשֶׁל 'מוֹקֵשׁ'. עֲלֶיהָ נִדְף • שְׁהָרוּחַ דוֹחֵפוֹ וּמִכָּהוּ עַל עֲלֶיהָ אַחַר וּמְקַשְׁקֵשׁ וּמוֹצִיא קוֹל, וְכֵן תְּרַגְּמוּ: "קַל טְרַפָּא

לו וייתקלון גבר באחיהי כמקדם דקטלין בחרפא וירדיף לית ולא תהי לכוון תקומה קדם בעלי דבכיכון:

(לו) וְכִשְׁלוּ אִישׁ-בְּאָחִיו כַּמְפַּנֵּי-חֶרֶב וְרִדְף אֹן וְלֹא תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אִיבֵיכֶם:

שְׁעָה סְבוּרִים שְׁאָדָם רוּדְפִים. וּמִדְרָשׁוֹ (ס"ח): "וְכִשְׁלוּ אִישׁ-בְּאָחִיו", זֶה נִכְשַׁל בְּעוֹנוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁפֶל יִשְׂרָאֵל עֲרִיבִין זֶה לְזֶה.

כ"ג" – וְכִשְׁלוּ אִישׁ-בְּאָחִיו • כְּשִׁירְצוֹ לְנוֹס, יְכִשְׁלוּ זֶה בְּזֶה, פִּי יִבְהֵלוּ לְרוּץ. כַּמְפַּנֵּי-חֶרֶב • כְּאֵלּוּ בּוֹרְחִים מִלִּפְנֵי הוֹרְגִים שְׂיָהָא בְּלִבְכֶם פֶּחַד, וְכָל

לשוננו, או כנגד האמות או בלשון הרע ברחוב היהודים דהינו קול עלה, לכה נאמר מיד וּכְשִׁלּוֹ אִישׁ בְּאָחִיו: וְיָמָז עוֹד בְּעֵלְהָ נִדְף, לְרֹב שִׁיחַת חֵלִין הַנְּאָמְרִים בְּלֹא אָמַת בְּכָל "רַחֲבוֹת קְרִיָּה", כְּדֶרֶךְ שְׁנָאָמַר (תהלים א א) וְעֵלְהוּ לֹא יְבוּל" וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (סוכה כא) 'אלו שִׁיחַת חֵלִין שֶׁל תְּלַמִּידֵי חֻכְמִים' כו', כֹּף כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל נִדְרָף וּנְדָרְף מִן 'קוֹל עֲלֶיהָ', דְּהֵינּוּ שִׁיחַת חֵלִין שֶׁל לְשׁוֹן הָרַע הַמְּשַׁמֵּיעִים בְּחוּץ קוֹלָם "קוֹל עֲנוּת", הַקּוֹל קוֹל "עֵקֵב מֵלֵב" עַל 'שְׂכָבִי וְעָרִי' (ע"פ סנהדרין כט), כִּי בְּעֵלִי הַלְשׁוֹן "הַשְּׁמִיעוּ אֶת כָּל" יִשְׂרָאֵל "אִין נְקִי" (ע"פ מלכים א' טו כב), כִּי כָּל אֶחָד שֶׁמָּח לְאִיד" חִבְרוּ, וְיָתֵהוּ בְּפִיו כְּדָבַשׁ לְמִתּוֹק" אִם יִמְצָא מְקוֹם לְדָבַר בְּגִנּוּת חִבְרוּ, וְכִמְהָ נֶעְלָבִים עוֹבְרֵי עֲלֵיהֶם כּוֹס זֶה "וְאִין אִמְרֵי הַשֵּׁב", וּבְדוּרְנוּ מִדָּה זו לְכַדָּה תִּסְפִּיק אֲרִיכַת גְּלוּתָנָה: תורה לו

פעמים, אחד מפני הרוח, שנית מפני קנה חברו הדוחה הסמוך לו, וכן מאחד לחברו עד שבלם בשלו ונפלו: כף כל איש מישראל נדרף מן הרוח, דהינו מן המלכיות, כנבואת דניאל שהמשיל כל ארבע מלכיות ברוח "לא ברוח ה", שנאמר (דניאל א ז) "וארו ארבע רוחי שמיא מגיחין לימא רבא". ואולי ש'לימא רבה' רמו לים סוף שבו קנה וסוף, וכונתו אל ישראל כמשל הקנים, שנוסף על דחיפת האמות את ישראל כל אחד דוחף את חברו במהמורותיו: על כן המשילם כאן לְעֵלְהָ נִדְף, כִּי הָעֲלֶיהָ חָלוּשׁ מְאֹד וְנִדְרָף מִחַמַּת הָרוּחַ הַנוֹשֵׁב בּוֹ, וְאָף עַל פִּי כֵן כָּל עֲלֶיהָ דוֹחֵף אֶת חִבְרוֹ וּמִכָּהוּ בּוֹ, כֹּף כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל בְּגִלוּת דוּמָה לְעֵלְהָ הַנִּדְרָף מִפְּנֵי רוּחַ הַנְּזוּף, וְאָף עַל פִּי כֵן הוּא רוּדְף אַחַר חִבְרוֹ לְחַבּוֹתוֹ "בְּשׁוֹט

(לו) וְרִדְף אֹתְכֶם קוֹל עֲלֶיהָ נִדְף. הַדָּא הוּא דְּכַתִּיב (פסוק לו) וְכִשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו, כִּי זֶה מְדַבֵּר בְּפִרּוּד לְכַבּוֹת הַמְּצוּי בְּיִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִבְּכָל הָאָמוֹת, כְּמוֹ שְׁנָאָמַר (פסוק לו) וְאֹתְכֶם אָזְרָה בְּגוֹיִם, כְּמוֹרָה שְׁאִין אַחַת דְּבוֹקָה בְּחִבְרָתָהּ כֹּף יִשְׂרָאֵל גַּם בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם הֵם מְפָרְדִים אִישׁ מֵעַל אָחִיו (ראה רש"י שם), אף על פי שמדרף הגולים לנחם זה את זה, אַבְּל יִשְׂרָאֵל אִינֵם כֹּף, שְׂהֵם מְפָרְדִים וּמְפָרְדִים אִף בְּהִיוֹתָם בְּגוּלָה, וְכָל אֶחָד דוֹחֵף אֶת חִבְרוֹ "בְּחֻזַּת הַיָּד" וּמְבַקֵּשׁ לְהַדִּיחוֹ מִמְּצִבּוֹ "לְהַתְּגַלֵּל וְלְהַתְּנַפֵּל עֲלָיו", כְּקוֹלַת אֶחִיהָ הַשִּׁילּוּנִי שְׁנָאָמַר (מלכים א' י ט) "וְהַכָּה ה' אֶת יִשְׂרָאֵל כְּאִשֶּׁר יִנְדַּח הַקְּנֵה בְּמִים", כִּי כָּל קְנֵה נִדְחָה וּמִתְּנַדָּד מִפְּנֵי הָרוּחַ הַנוֹשֵׁב בּוֹ, וְנוֹסֵף עַל דְּחִיפַת הָרוּחַ כָּל קְנֵה דוֹחֵף אֶת חִבְרוֹ, נִמְצָא שֶׁכָּל קְנֵה נִדְחָה שְׂנִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' שמו)

זֶה נִכְשַׁל בְּעֹזוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִין זֶה לָזֶה (רש"י כו, לו) אֵימָתָא בְּלִקוּטֵי תוֹרָה' שְׂדֵבְרֵי הַתּוֹכְחָה, לְפִי הָאֵמָתָא, אֵינָם אֱלָא בְּרֻכּוֹת. וְאִף כָּאן: הַבְּרָכָה הִיא, שְׂאֵחָד יִכּוֹל לְעֹזֵר וְלַהוֹעִיל לְחַבְרוֹ, מִפְּיֵן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִין זֶה לָזֶה, הֵינְנו שֶׁהֵם **מְעֻרְבִים** זֶה בְּזֶה וְעֲרִבִים וְנִעֲמִים זֶה לָזֶה, שֶׁלֹּכֵן עוֹזְרִים וּמוֹעִילִים אֶחָד לְשֵׁנִי בַּחֲפֶז לֵב וּבִשְׂמֻחָה.

וְאַבְרָתֶם בְּגוֹיִם וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֲבוֹתְכֶם: לַח וְתַבְדִּיחַן בִּינֵי עַמְמֵיָא וְתַגְמַר וְתַכּוֹן אֶרֶע בְּעֵלֵי דְבְּבִיכּוֹן: **וְאַבְרָתֶם בְּגוֹיִם • כְּשֶׁתְּהִי פְּזוּרִים, תְּהִינּוּ אַבְרָתִים זֶה מִזֶּה • וְאָכְלָה אֶתְכֶם • אֵלֶּה הַמַּתִּים בַּגּוֹלָה.**

וְהַנְּשָׂאִים בְּכֶם יִמְקוּ בְּעוֹנֵם בְּאַרְצַת אֲבוֹתְכֶם (ל"ט) **וְאִף בְּעוֹנֵת אֲבֹתֶם אֲתֶם יִמְקוּ:**

לַט וְדִישְׂתְּאָרוֹן בְּכוֹן תִּמְסוֹן בְּחוֹבֵיהוֹן בְּאַרְעֵתָא בְּעֵלֵי דְבְּבִיכּוֹן וְאִף בְּחוֹבֵי אֲבָהֵיהוֹן בִּישְׂאֵי דְאַחֲדִין בִּידֵהוֹן תִּמְסוֹן:

כְּשֶׁעֲנִית אֲבֹתֶם אֲתֶם • (ת"ס) כְּשֶׁעֲנִית אֲבֹתֶם אֲתֶם – כְּשֶׁאֲחִיזִים מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם. יִמְקוּ •

לְשׁוֹן הַמַּסָּה, כְּמוֹ "יִמְסוּ", וְכַמוֹהוֹ (זכריה י"ב): "תִּמְקְנָה בְּחַרְיָהוֹן", (תהלים לח) "נִמְקוּ חַבּוּרְתֵי".

וְהַתְּדוּ אֶת־עוֹנֵם וְאֶת־עוֹן אֲבֹתֶם בְּמַעֲלֵם אֲשֶׁר מַעֲלִיבֵי וְאִף אֲשֶׁר־הִלְכוּ עִמִּי בְּקִרְיִ:

מִיּוֹדֵהוֹן יַת חוֹבֵיהוֹן וְיַת חוֹבֵי אֲבָהֵיהוֹן בְּשִׁקְרָהוֹן דְּשִׁקְרוּ קִדְמֵי וְאִף דְּהִלְכוּ קִדְמֵי בְּקִשְׂיוֹ:

אִף־אֲנִי אֶלְךָ עָמַם בְּקִרְיִ וְהִבַּאתִי אֶתֶם בְּאַרְץ אֲבוֹתֶם אוֹ־אֵז יִפְנֵעַ לְבַבְכֶם הָעָרֹל וְאֵז יִרְצוּ אֶת־עוֹנֵם:

מֵא אִף אֲנָא אֶחָד עִמָּהוֹן בְּקִשְׂיוֹ וְאֶעֱלֵ תְּהוֹן בְּאַרְעֵ בְּעֵלֵי דְבְּבִיחּוֹן אוֹ כְּכֹן תִּכְבֵּר לְפָהוֹן טַפְשָׂא וּבְכֹן יִרְעוֹן יַת חוֹבֵיהוֹן:

וְהִבַּאתִי אֶתֶם • (ת"ס) אֲנִי בְּעַצְמִי אֲבִיאֵם! זֶה מִדָּה טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יִהְיֶה אוֹמְרִים: 'הוֹאִיל וְגַלְיָנוּ בֵּין הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים, נַעֲשֵׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם! אֲנִי אֵינִי מִנִּיחָם, אֲלָא מַעֲמִיד אֲנִי אֶת נְבִיאֵי וּמַחְזִירֵן לְתַחַת כְּנָפֵי, שְׂנֵאָמַר (יחזקאל כ לב-לג): 'וְהִעֲלָה עַל־רוּחְכֶם

הֵינּוּ לֹא תְּהִיָּה וְגו', חִי־אֲנִי וְגו' אִם־לֹא בְּיַד חִזְקָה וְגו'". אוֹ־אֵז יִפְנֵעַ • כְּמוֹ (שמות כג): "אוֹ נֹדַע כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא", אִם אֵז יִפְנֵעַ. לְשׁוֹן אַחַר: אוֹלֵי, שְׂמֵא, אֵז יִפְנֵעַ לְבַבְכֶם וְגו'. וְאֵז יִרְצוּ אֶת־עוֹנֵם • יִכְפְּרוּ עַל עוֹנֵם בְּיִסוּרֵיהֶם.

וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאִף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאִף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אוֹזֵר וְהָאֶרֶץ אוֹזֵר:

מִב וְדִכְרִינָא יַת קִימֵי דְעַם יַעֲקֹב וְאִף יַת קִימֵי דְעַם אַבְרָהָם קִימֵי דְעַם יִצְחָק וְאִף יַת קִימֵי דְעַם אַבְרָהָם אֲנָא דְכִיר וְאַרְעָא אֲנָא דְכִיר:

וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב • בְּחַמְשָׁה מְקוֹמוֹת נִכְתָּב מְלֵא; וְאַלְיָהוּ חִסַּר בְּחַמְשָׁה מְקוֹמוֹת: יַעֲקֹב נִטַּל אוֹת מִשְׁמוֹ שֶׁל אֲלִיָּהוּ עֲרִבּוֹן, שֶׁיֵּבֵא וּיְבַשֵּׂר גְּאֻלַּת בְּנֵי. וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב • לְמָה נִמְנֶנּוּ אַחֲרֵינוּ?

כְּלוּמַר, כְּדַאי הוּא יַעֲקֹב הַקָּטָן לְכָךְ; וְאִם אֵינּוּ כְּדַאי, הֲרֵי יִצְחָק עִמּוֹ. וְאִם אֵינּוּ כְּדַאי, הֲרֵי אַבְרָהָם עִמּוֹ, שֶׁהוּא כְּדַאי. וְלָמָּה לֹא נִאֶמְרָה 'זְכִירָה' בְּיִצְחָק? אֲלָא אֶפְרוֹ שֶׁל יִצְחָק נִרְאָה לְפָנַי צְבוּר וּמְנַח עַל הַמִּזְבֵּחַ.

כלי יקר – עוז והדר

(מ) וְהַתְּדוּ אֶת עוֹנֵם וְגו'. מִדָּה שְׂנֵאָמַר אַחַר הַיּוֹדֵי אִף אֲנִי אֶלְךָ עָמַם בְּקִרְיִ (פסוק מא), לְפִי שְׂנֵאָמַר בְּמַעֲלֵם אֲשֶׁר מַעֲלֵי בִי, בִּי"ת שֶׁל 'בְּמַעֲלֵם' מִשְׁמַע שֶׁהֵם מוֹעֲלִים וְהוֹלְכִים, כִּי הִיָּה לוֹ לומַר וְהַתְּדוּ עוֹנֵם וּמַעֲלֵם, אֲלָא שְׂאִף עַל פִּי שְׂמִתוּדִים וּמוֹדִים שֶׁחֲטָא זֶה גַּרְם לָהֶם.

מִכָּל מְקוֹם הֵם מוֹעֲלִים וְהוֹלְכִים "עוֹד טְמֵאָתֶם" בָּם, כְּמִנְהַג דּוֹרְנוּ שֶׁהִפְלֵ מוֹדִים שֶׁכְּמָה עֲבָרוֹת יְדוּעוֹת מִסְּבָבוֹת כָּל הַתְּלָאָה וְאִף עַל פִּי כֹן אֵינּוּ שְׂבִיִּים מִהֶם, וְהֵרִי הַיּוֹדֵי כְּטוֹבֵל וְשֶׁרֶץ בְּיָדוֹ (תענית טו):

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, לְפִי שֶׁלֹּא יִתְלוּ בְּעוֹנֵם לְבַד, כִּי יֵאמְרוּ שְׂאִינּוּ מִסְּפִיקִין לְהִבִּיאַ עֲלֵיהֶם כָּל הַמְּכּוֹת הַלָּלוּ, וְיִתְלוּ גַם בְּעוֹן אֲבוֹתֶם, עַל כֵּן נֵאמַר אִף אֲנִי אֶלְךָ עָמַם בְּקִרְיִ, וְאֵז יִרְצוּ בְּעוֹנֵם וְיִתְלוּ בְּעוֹן עַצְמָם. וּפְרוּשׁ זֶה סְתוּר מִמָּה שְׂאָמַר דְּנִינְאֵל (ט טו) "כִּי בְּחֻטְאֵינוּ וּבְעוֹנוֹת אֲבֹתֵינוּ" וְגו': תוֹרָה מֵא

(מב) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְגו'. מִדָּה שְׂהוֹפְכֵי הָאֲבוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרך כה עמ' 133)

יצחק נשרף על המזבח פקדון בכל רגע מחדש; בכל רגע "צבור ומנח על המזבח" האפר שנוצר על ידי שרפתו, כפיכחול, ברגע זה. ולכן לא נאמרה בו זכירה, שכן אין צורך לזכור מארע המתרחש ברגע זה עצמו.

אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומנח על המזבח (רש"י כו, מב) יש לשאל, הרי אפר הקרבנות אינו נשאר על המזבח, אלא יש לקיים בו מצות תרומת והוצאת הדשן. ויש לומר, שהעקדה היא בגדר פעלה מתחדשת, כאלו

מג וארעא תתרטש מנהון ותרעי ית שמשקא בדצדיאת מנהון ואנון ירעון ית חוביהון לוטין חלף ברבן איתי עליהון דבדיני קצו וית קימי רחוקת נפשהון :

(מג) **והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתיה בהשמה מהם והם ירצו את עונם יען וביען במשפטי מאסו ואת חקתי געלה נפשם:**

כ"ט • יען וביען • גמול ובגמול אשר במשפטי מאסו.

מד ואף פרם דא במהויהון פארע בעלי דבביהון לא ארטשנון ולא ארחקנון לשיצויהוהון לאשנאה קימי עמהון ארי אנא ? אלהוהון :

(מד) **ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלתם להפר בריתי אתם כי אני יהוה אלהיהם:**

כ"ט • ואף גם זאת • ואף אפלו אני עושה עמהם זאת הפרענות אשר אמרתי, בהיותם בארץ איביהם, לא מאסתים לכלותם ולהפר בריתי אשר אתם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרך כו עמ' 292)

כלה (וכמו אדם שפלתו דרה בשוק של בורסקי, שבעיניו הוא כשוק של בשמים). הוי אומר: יהודי אינו 'אוכל' מהגלות, ואין זה אלא שרית רע מקיף אותו מבחוץ; ור"ח זה עצמו הופך ל'רית נוח', בבחינת יתרון האור מן החשך!

לא מאסתים ולא געלתים לכלתם (כו, מד) בזהר מבאר שבני ישראל נמצאים בגלות, הנמשך לשוק של בורסקי, אבל הקב"ה אינו מואס בהם, ואדרבה, בעיני ה' הוא כשוק של בשמים: לא מאסתים מצד כלתם - לשון

מה ודכירנא להון קנס קדמאי די אפקית יתהון מארעא דמצרים לעיני עממא למיהוי להון לאלהא אנא ? :

(מה) **וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים אני יהוה:**

כ"ט • ברית ראשנים • של שבטים.

כלי יקר - עזו והדר

(דברים כו, כט) וכתוב שם (פסוק כג) ונאמר כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, רצה לומר הארץ מה פשעה וחטאתה, וכן אמרו רבותינו ז"ל (ב"מ פה) ששאלת "על מה אברהם הארץ" (ירמיה ט יא) לא יוכלו הנביאים ומלאכי השרת לפרש בו כמו שיתבאר לקמן פרשת נצבים (דברים שם כא) בעזרת השם, לכה נאמר והארץ אומר: תורה מג

רבים ל'ישראל' שאוכלין מזכותו, כי גם זרעו מיד ותקף התחילו לאכל מזכותו, סלקא דעתך אמינא שכבר נאכל, תלמוד לומר ואף את בריתי יצחק. ולא זו יצחק, אלא אפלו ברית אברהם שהוא ישן נושן מאד סלקא דעתך אמינא שכבר נאכל, קא משמע לן ואף את בריתי אברהם, שזכותו שמור לכל דור ודור:

למפרע, לפי שבכל דור ודור אוכלין ישראל מן זכות האבות, על פן הזבירים למפרע בדרך לא זו אף זו. דרך משל, מי שיש לו שלשה כיסים של מעות, בכל אחד מאה והובים, ומתחיל לפזר מן כיס אחד בראש חדש ניסן, ומן השני בחדש אייר, ומן השלישי בסיון, פשיטא שימצא תמיד בכיס המאחר יותר מבכיס המקדם שכבר פזר ממנו ימים רבים. על פן אמר, לא זו זכות יעקב המאחר פשיטא שעדין לא נאכל כל זכותו "כי קרוב הוא". אלא אף בריתי יצחק שקדם ליעקב וזה "ימים

(מג) **והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתיה.** כי מתחלה הייתה תובעת עלבונה ובטול שמטותיה, ואחר שבועשה דין

והארץ אומר. כי יש לה מקום ללון ולומר, אם ישראל חטאו הנה הארץ מה פשעה כי מכות הארץ הם גפרית ומלח שרפה כל ארצה" וגו'

מו) אֱלֹהֵי הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן
יְהוָה בְּיָדוֹ וּבִיָּד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד־מֹשֶׁה:
מ) אֵלֶיךָ קָמְצָא וְדִינָא וְאוֹרִיתָא דִּי יְהֵב יְיָ
בְּיַד מִימְרָה וּבִיָּד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוֹרָא דְסִינַי
בְּיַד דְּמֹשֶׁה:

נ) וְהַתּוֹרָה • אַחַת בְּכַתָּב וְאַחַת בְּעַל־פֶּה, מְגִיד, שְׁכַלְם נִתְּנוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי.

♦ יום שישי כ"ג אייר ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

כו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב מלל עם בני ישראל ותימר להון גבר ארי
יפרש נדר בפרסן נפשתיא גדרם יי:

ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי
יִפְלֵא נֶדֶר בְּעַרְפּוֹ נִפְשָׁת לַיהוָה:

ג) וְהָיָה עֲרַפְךָ הַזֵּכֶר מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וְעַד
בְּנֵי־שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֲרַפְךָ חֲמִשִּׁים שָׁקֶל כֶּסֶף
ד) וְהָיָה עֲרַפְךָ וְגו' • אֵין עֲרַף זֶה לְשׁוֹן דְּמִים,
ה) וְהָיָה עֲרַפְךָ נִפְשָׁת • לִתֵּן עֲרַף נִפְשׁוֹ, לֹמַר: 'עֲרַף דְּכָר שְׁנַפְשׁוֹ תְלוּיָהּ בּוֹ – עַלִּי'.

ג ויהי פרסנה דכורא מבר עסרין שנין ועד
בר שתין שנין ויהי פרסנה חמשין סלעין
דכסף בסלעי קודשא:

ג) וְהָיָה עֲרַפְךָ הַזֵּכֶר מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וְעַד
בְּנֵי־שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֲרַפְךָ חֲמִשִּׁים שָׁקֶל כֶּסֶף
בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

ו) וְהָיָה עֲרַפְךָ נִפְשָׁת • לִתֵּן עֲרַף נִפְשׁוֹ, לֹמַר: 'עֲרַף דְּכָר שְׁנַפְשׁוֹ תְלוּיָהּ בּוֹ – עַלִּי'.

ד וואם נקובתא היא ויהי פרסנה תלתין
סלעין:

ד) וְאִם־נִקְבְּתָהּ הוּא וְהָיָה עֲרַפְךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל:

כלי יקר – עוז והדר

פסוק כא) שְׁדַרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְלֹא (תנינה ה) על
'המלכה לעני בשעת דחקו', ודרש זה
רחוק לקבלו שכל הצרות לא יכריחום
אל הודוי כי אם צרה זו. על פן רצוני
לפרש שזה מדבר במלכה לעני בבא
הצרה דוקא, דהינו בשעת דחקו של
המלכה, כי הצרות דוחקין אותו לזה
לדר נדרים לצדקה, וטעות של הנודר
על זה האפן יתבאר בעזרת ה' לקמן
פרשת וילך. על פן סמך פרשת פי
יפלא לפרשת התוכחה, ודבר הכתוב
בהווה, אבל כל מה שהאדם עושה
בלא הכרח מרצון והו נקרא "יום רצון
לה" (ישעיה נח ה) "וְיָפֶק רָצוֹן מִדָּ" (משלי ח
לה): תורה ג

חסלת פרשת בחקותי
תם ספר ויקרא, בעזרת האל הגדול
הגבור והנורא

אינו נכנעים כי אם בזמן שהצרה
משמשת, וירא ישראל "כי היתה
הרוחה והכבד את לבו", כי בסור
המכריח ושובו לטורם:
ומקבים לדברינו מה שפרש בעל
הטורים (פסוק א) שכל מספר
השקלים מאה ארבעים ושלשה כנגד
מאה ארבעים ושלש קללות שבתורת
כהנים ובמשנה תורה, וכי מפני
שמספרם שנה נסמכו להדדי. אלא
לומר לה שמאה ארבעים ושלש
קללות שבתוכחה גורמין נדרי מאה
ארבעים ושלשה שקלים, כי אין
ישראל נודרים לתן מן ממונם לשם ה'
כי אם בשעה שהצרות מכריחין אותן,
כמו שיתבאר בעזרת השם לקמן
פרשת וילך (דברים לא יז) על פסוק "וְהָיָה
כי תמצאן אתו רעות רבות וצרות" (שם

בחוטאים או הארץ תעזב מהם ולא
תהיה קובלת עוד על בטול שבתותיה.
ותרץ הינו תהיה מרצה בדבר: תורה מד
כו (ב) אִישׁ כִּי יִפְלֵא נֶדֶר וְגו'. סמך
פרשה זו לקללות, לומר
שישראל נודרים בעת צרה, כיעקב
שהיה נודר בעת צרה לתן מעשר מכל
(בראשית כח כב), אבל לא כיעקב מכל וכל,
כי יעקב גם אחר שעברה הצרה לא
סר מן הדרך הטוב, אבל לדורות "זה
דרכם כסל למו" שנודרים בעת צרה,
"ובעבור סופה צרה וצוקה" הם
מתחרטים ושבים לטורם. והו כמשל
הקנה שקלל בו אחיה השילוני את
ישראל (מלכים א' יד טו), כי הקנה הזה
אינו נכנע כי אם בזמן שהרוח נושב
בו, ובנוח הרוח הוא חוזר ועומד
בקומה וקופה כבראשונה, כך ישראל

ה וְאִם מִבֶּן־חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עִרְכָּךָ הַזֶּכֶר עֲשִׂירִים שְׁקָלִים וְלִנְקֵבָה עֲשָׂרֶת שְׁקָלִים:

כ"ט - וְאִם מִבֶּן־חֲמִשׁ שָׁנִים • לֹא שֵׁיחָה הַנּוֹדֵר קָטָן, שְׂאִין בְּדַבְרֵי קָטָן כְּלוּם, אֲלֵא גְדוֹל שְׂאָמַר: 'עֲרַף קָטָן הַזֶּה, שֶׁהוּא בֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים, עָלִי'.

וְאִם מִבֶּן־חֲדָשׁ וְעַד בֶּן־חֲמִשׁ שָׁנִים וְהָיָה עִרְכָּךָ הַזֶּכֶר חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כֶּסֶף וְלִנְקֵבָה עִרְכָּךָ שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים כֶּסֶף:

ז וְאִם מִבֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה וְמַעְלָה אִם־זָכָר וְהָיָה עִרְכָּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שְׁקָל וְלִנְקֵבָה עֲשָׂרֶה שְׁקָלִים:

כ"י - וְאִם מִבֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה וְגו' • כְּשִׁמְגִיעַ לִימֵי הַזְקָנָה הָאִשָּׁה קְרוּבָה לְהַחֲשֵׁב כְּאִישׁ, לְפִיכֶךָ הָאִישׁ פּוֹחֵת בְּהַזְדַּקְנוֹ יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ בְּעָרְכוֹ, וְהָאִשָּׁה אֵינָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת מוצאי ש"פ בחוקותי תשל"ח)
רק ביחס לנהול הבית וכדומה, אבל בדברים שמוחוץ לבית, כגון רבנות והנהגת הצבור, יש מעלה בכך שרוב ומנהיג צבור הוא זקן ובעל נסיון.

ח וְאִם־מִמֶּךָ הוּא מְעֲרַפְךָ וְהֶעֱמִידוּ לְפָנַי הַכְּהֵן וְהֶעֱרִיף אֹתוֹ הַכְּהֵן עַל־פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יַד הַנּוֹדֵר יַעֲרִיכֵנוּ הַכְּהֵן: ם

כ"ג - וְאִם מִךָ הוּא • שְׂאִין יָדוֹ מִשְׁגָּת לַתֵּן הָעֲרָף הַזֶּה. וְהֶעֱמִידוּ • לְנַעֲרֶךָ לְפָנַי הַכְּהֵן, וְיַעֲרִיכֵנוּ לְפִי הַשְׁגָּת יָדוֹ שֶׁל מְעַרְף. עַל־פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג • לְפִי

ט וְאִם־בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה־קֹדֶשׁ:

כ"ד - כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ • אָמַר: 'וְגִלָּה שֶׁל זוֹ עוֹלָה', דְּבָרָיו קִנְיִין וְתַמְכֵר לְצָרְכֵי עוֹלָה וְדָמִיָּה חֲלִין, חוּץ מִדָּמֵי אוֹתוֹ הָאֶבֶר.

י לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע אוֹרֵעַ בְּטוֹב וְאִם־הִמִּיר יִמִּיר בְּהֵמָה בְּהֵמָה וְהָיָה־הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יִהְיֶה־קֹדֶשׁ:

כ"ה - טוֹב בְּרַע • תָּם כִּבְעַל מוֹם. אוֹרֵעַ בְּטוֹב • (ת"כ, תמורה ט) וְכֹל־שֶׁכֶן טוֹב בְּטוֹב וְרַע בְּרַע.

• לֹא יִחְלַפְנָה וְלֹא יַעֲבֵר יָתֵה טֹב בְּכִישׁ אוֹ בִישׁ בְּטֹב וְאִם חֲלָפָה יִחְלַף בְּעִירָא בְּעִירָא וְיִהְיֶה הוּא וְחֲלוּפָהּ יְהִי קֹדֶשׁ:

יא ואם כל פעירא מסאבא די לא יקרבו
מנה קרנא קדם יי ויקים ית פעירא קדם
פהנא :

(יא) ואם כל־בהמה טמאה אשר לא־יקרבו ממנה
קרבו ליהוה והעמיד את־הבהמה לפני הפהן :

הכתוב, שאין קדשים תמימים יוצאין לחלין בפדיון
אלא־אם־כן הוממו.

כ"י - ואם כל־בהמה טמאה • (ת"כ, תמורה לב) בבבלת
מום - הפתוב מדבר, שהיא טמאה להקרבה; ולמדך

יב ויפרוס פהנא יתה בין טב ובין ביש
כפרסנא דכהנא בן יהי :

(יב) והעריך הפהן אתה בין טוב ובין רע כערבך
הפהן בן יהוה :

כ"י - כערבך הפהן בן יהוה • לשאר כל אדם הבא לקנותה מיד הקדש.

יג ואם מפרק יפרקנה ויוסף חמשה על
פרסנה :

(יג) ואם־גאל יגאלנה ויסף חמישתו על־ערבך :

את השדה, וכן בפדיון מעשר שני - הפעלים מוסיפין
חמש ולא שאר כל אדם.

כ"י - ואם־גאל יגאלנה • בפעלים החמיר הפתוב
להוסיף חמש (ת"ט). וכן במקדיש בית, וכן במקדיש

יד וגבר ארי יקדש ית ביתה קודשא קדם יי
ויפרסנה פהנא בין טב ובין ביש כמא די
יפרוס יתה פהנא בן יקום :

(יד) ואיש פייקדש את־ביתו קדש ליהוה והעריכו
הפהן בין טוב ובין רע כאשר יעריך אתו הפהן
בן יקום :

טו ואם דאקדש יפרוק ית ביתה ויוסף חמש
כסף פרסנה עלוהי ויהי לה :

(טו) ואם־המקדיש יגאל את־ביתו ויסף חמישית
כסף־ערבך עליו והיה לו :

♦ שבת קודש כ"ד אייר ♦

טז ואם מחקל אחסנתה יקדיש גבר קדם יי
ויהי פרסנה לפום זרעה בר זרע פור שעורין
בממשין סלעין דכסף :

(טז) ואם | משדה אחותו יקדיש איש ליהוה והיה
ערבך לפי זרעו זרע חמר שעורים בחמשים שקל
כסף :

נגאלה הרי טוב, ואם לאו, הגזבר מוכרה בדמים
הללו לאחר, ועומדת בנד הלוקח עד היובל, כשאר
כל השדות המכורות. וכשהיא יוצאה מידו, חוזרת
לפניהם של אותו משמר שהיובל פוגע בו, ומתחלקת
ביניהם, זהו המשפט האמור במקדיש שדה, ועכשו
אפרשנו על סדר המקראות.

כ"י - והיה ערבך לפי זרעו • ולא כפי שוניה, אחת
שדה טובה ואחת שדה רעה, פדיון הקדשן שנה
בית כור שעורים בחמשים שקלים, כך גזרת הפתוב,
והוא שבא לגאלה בתחלת היובל. ואם בא לגאלה
באמצעו, נותן לפי החשבון: סלע ופונדיון לשנה;
לפי שאינה הקדש אלא למנן שני היובל, שאם

יז אם משתא דייובל יקדש חקלה כפרסנה
יקום :

(יז) אם־משנת היובל יקדיש שדהו כערבך יקום :

כערבך יקום • כערך הזה האמור, יהיה, חמשים
כסף יתן.

כ"י - אם משנת היובל יקדיש וגו' • אם משעברה
שנת היובל, מיד הקדישה, ובא זה לגאלה מיד.

יח ואם בטר יובלא יקדש חקלה ויחשב לה
פהנא ית פספא על מימר שניא דישתארן
עד שתא דיובלא ויתמנע מפרסגה :

(יח) ואם-אחר היבל יקדיש שדהו וחשבו-לו הפהן
את-הפספא על-פי השנים הנותרת עד שנת היבל
ונגרע מערפך:

ושמונה פונדיונין - הרי סלע ופונדיון לשנה, אלא
שחסר פונדיון אחד לכלן, ואמרו רבותינו שאותו
פונדיון - קלבון לפרוטרוט. והבא לגאל, יתן סלע
ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת היבל.
ונגרע מערפך • מנין השנים שמשנת היובל עד שנת
הפדיון.

כ"י • ואם-אחר היבל יקדיש • וכן אם הקדישה
משנת היובל ונשתקה ביד גזבר, ובא זה לגאלה
אחר היובל. וחשבו-לו הפהן את-הפספא על-פי
השנים הנותרת • כפי חשבון, כיצד? הרי קצב דמיה
של ארבעים וחשע שנים חמשים שקל, הרי שקל
לכל שנה, ושקל יתר על כלן; והשקל ארבעים

יט ואם מפרק יפרוק ית חקלא דאקדש יתה
ויוסף חמש פספא פרסגה עלוהי ויקום לה :

(יט) ואם-גאל וגאל את-השדה המקדיש אתו ויסף
חמשית פספא-ערפך עליו וקם לו:

כ"ג • ואם-גאל וגאל • המקדיש אותו, יוסף חמש על הקצבה הזאת.

כ ואם לא יפרוק ית חקלא ואם זבין ית
חקלא לגבר אחרן לא יתפרק עוד :

(כ) ואם-לא וגאל את-השדה ואם-מכר את-השדה
לאיש אחר לא-וגאל עוד:

כא ויהי חקלא במפקה ביובלא קודשא קדם

כ"ד • ואם-לא וגאל את-השדה • המקדיש • ואם-מכר • הגזבר • את-השדה לאיש אחר לא-וגאל עוד • לשוב ביד המקדיש.

כב ויהי חקלא בחקלא כהנא תהי אחסנתה :

(כא) והיה השדה בצאתו ביכל קדש ליהוה בשדה
החרם לפהן תהיה אחזתו:

(במדבר יח יח) : "כל חרם בישראל לך יהיה", אף זו
תתחלק לפהנים של אותו משמר, שיום הפפורים
של יובל פוגע בו.

כ"ה • והיה השדה בצאתו ביכל • מיד הלוקחו מן
הגזבר, כדרך שאר שדות היוצאים מיד לוקחיהם
ביובל. קדש לה • לא שישוב להקדש ביד הבית,
ליד הגזבר, אלא בשדה החרם הנתון לפהנים, שנאמר

כג ואם ית חקל זבינוהי די לא מחקל
אחסנתה יקדש קדם יי :

(כב) ואם את-שדה מקנתו אשר לא משדה אחזתו
יקדיש ליהוה:

לאחר, או אם לא וגאל הוא בשנת היובל "ישוב
השדה לאשר קנהו מאתו" - אותו שהקדישה, ופן
תאמר: "לאשר קנהו", הלוקח הנה האחרון, מאתו,
וזהו הגזבר! לכהן הצרף לומר: "לאשר-לו אחזת
הארץ", מירשת אבות, וזהו בעלים הראשונים
שמכרוה למקדיש.

כ"ו • ואם את-שדה מקנתו וגו' • חלוק יש בין
שדה מקנה לשדה אחזה, ששדה מקנה לא תתחלק
לפהנים ביובל, לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד
היובל, שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב
לבעלים, לפיכך אם בא לגאלה, וגאל בידים הללו
הקצובים לשדה אחזה. ואם לא וגאל וימכנה גזבר

כד ויחשב לה פהנא ית מנין פרסגה עד שתא
דיובלא ויתן ית פרסגה ביומא ההוא
קודשא קדם יי :

(כג) וחשבו-לו הפהן את מכסת הערפך עד שנת
היבל ונתן את-הערפך ביום ההוא קדש ליהוה:

(כד) **בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל יֵשׁוּב הַשָּׂדֶה לְאִשְׁרֵי קְנָהּוּ מֵאֲתָוּ לְאִשְׁרֵי-לוֹ אַחֲזַת הָאָרֶץ:**
 כד בְּשַׁתָּא דְיִוְבֵלָא יְתוּב חֲקֵלָא לְדִזְבְּנָה מִנָּה לְדִדִּילָהּ אַחְסַנַת אַרְעָא:

(כה) **וְכָל-עֲרֻפְךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל:**
 כה וְכָל פְּרֻסְנָה יְהִי בְּסֻלְעֵי קוּדְשָׁא עֶסְרִין מְעִין יְהִי סֻלְעָא:

הוֹסִיפוּ שְׁתוּת, וְאָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ: שֵׁשׁ מְעָה כֶּסֶף דִּינָר, עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מְעוֹת לְסֻלַּע.
 עֲרֻפְךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. כָּךְ הָיוּ מִתְחַלְלֵה וּלְאַחַר מִכָּאן

(כו) **אֲדָ-בְכוֹר אֲשֶׁר יִבְכֹּר לַיהוָה בְּבַהֲמָה לְאִי-קֹדֶישׁ אִישׁ אֲתוֹ אִם-שׂוֹר אִם-שָׂה לַיהוָה הוּא:**
 כו בְּרַם בּוֹכְרָא דִי יִתְפַּכֵּר קָדָם יְיָ בְּבַעֲרִיא לָא יִקְדֵּשׁ גְּבַר יְתָה אִם תּוֹר אִם אָמַר דִּי הוּא:

עֲרֻפְךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. כָּךְ הָיוּ מִתְחַלְלֵה וּלְאַחַר מִכָּאן

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטר-שיחות כרך יו, עמוד 333 - מתוך 'לקראת שבת')

בכור ומעשר בעבודת האדם

עבודת האדם מלמטה למעלה. שני ענינים אלו קיימים גם באדם עצמו: בכור - מורה על הבחינה העליונה שבנפש - חכמה שבנפש, ולכן הוא קדוש מעצמו, פי ענין המסירות-נפש הבאה מהחכמה שבנפש, אינה באה על-ידי עבודה אלא היא ירושה לנו מאבותינו, וקדושה זאת נמצאת בתמידיות גם בזמן הגלות, כי בחינת החכמה שבנפש היא בשלמות תמיד. מעשר - בנפש יש עשר כחות, וחובת כל אחד ואחד שלכל-הפחות הכח העשירי שבנפש יהיה קדש, הינו הכח האחרון שבנפש השורר למחשבה דבור ומעשה. ומפיון שענין זה תלוי בעבודת האדם, לכן יש חלוקים בזה בין זמן הבית (שהאלוקות האירה בגלוי), לזמן הגלות (דמפני חטאינו גלינו כו').

אֲדָ-בְכוֹר אֲשֶׁר יִבְכֹּר לַיהוָה בְּבַהֲמָה . . לַיהוָה הוּא: . . וְכָל-מַעֲשֵׂר בָקָר וְצֹאן . . הַעֲשִׂיִי יִהְיֶה-קֹדֶשׁ (כו, כז - לב).
 בסוף הפרשה מצינו שתי מצוות בנוגע לקרבנות: בכור ומעשר. הבכור נוהג גם בזמן הגלות, ואלו המעשר בפעל איננו נוהג בזמן הגלות, כי חכמים גזרו שלא למנות את הבהמות.

ויש לבאר הטעם על כך בפנימיות הענינים: בכור - קדושתו מלמעלה, ואינו תלוי במעשה האדם, וזה מורה על המשכת הקדושה מלמעלה, ללא קשר למעשה התחתונים. ואלו מעשר קדושתו תלוי בהספירת האדם, וזה מורה על עבודת האדם מלמטה למעלה, ולכן כותבת התורה הבכור לפני המעשר, להורות לנו שקודם נתנים הכחות מלמעלה, ורק לאחר-יזה ובכחם מגיעה ובאה

(כז) **וְאִם בְּבַהֲמָה הַטְּמֵאָה וּפְדָה בְּעֲרֻפְךָ וַיִּסַּף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו וְאִם-לֹא יִגְאֹל וְנִמְכַר בְּעֲרֻפְךָ:**
 כז וְאִם בְּבַעֲרִיא מְסֻאָבָא וַיִּפְרוֹק בְּפְרֻסְנָה וַיִּסַּף חֲמִשָּׁה עָלוּהִי וְאִם לֹא יִתְפַּרַק וַיִּזְדַּבֵּן בְּפְרֻסְנָה:

שְׁלֹמֹעַלָה דְבַר בְּפִדְיוֹן בְּהֵמָה שְׁהוּמָמָה, וְכָאן דְבַר בְּמִקְדִּישׁ בְּהֵמָה טְמֵאָה לְבִדָּק הַבַּיִת. וּפְדָה בְּעֲרֻפְךָ. כְּפִי מַה שִׁיעֲרִיכְנָה הַכֹּהֵן. וְאִם-לֹא יִגְאֹל. עַל-יְדֵי בְעָלִים (ט"ז). וְנִמְכַר בְּעֲרֻפְךָ. לְאַחֲרָיִם.

עֲרֻפְךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. כָּךְ הָיוּ מִתְחַלְלֵה וּלְאַחַר מִכָּאן

כח בְּרַם כָּל חֲרָמָא דִי יִתְרַם גְּבַר קָדָם יְיָ מִכָּל דִּי לֹא מְאֻנְשָׁא וּבַעֲרִיא וּמְחַקֵּל אַחְסַנַתָּה לֹא יִזְדַּבֵּן וְלֹא יִתְפַּרַק כָּל חֲרָמָא קָדָשׁ קוּדְשִׁין הוּא קָדָם יְיָ:

(כח) **אִךְ כָּל-חֲרָם אֲשֶׁר יִחַרֵּם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ מֵאָדָם וּבַהֲמָה וּמִשְׁנֵה אַחֲזָתוֹ לֹא יִמְכַר וְלֹא יִגְאֹל כָּל-חֲרָם קֹדֶשׁ-קֹדְשִׁים הוּא לַיהוָה:**

שיעור יומי לשבת קודש כ"ד אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת בהר-בחוקות פה

פְּדִיּוֹן, עַד שְׂיָבֹאוּ לְיַד כֹּהֵן, וְחֲרַמֵי גְבֵה נִפְדִּים.
כָּל-חֶרֶם קָדָשׁ-קְדָשִׁים הוּא לַה'. הָאוֹמֵר: 'סֶתֶם
חֲרָמִים לְבִדָּק הַבַּיִת', מֵבִיא רֹאֵה מִזָּאן; וְהָאוֹמֵר:
'סֶתֶם חֲרָמִים לְכֹהֲנִים', מִפָּרֵשׁ 'כָּל חֶרֶם קָדָשׁ-קְדָשִׁים
הוּא לַה'', לְלַמֵּד שְׁחֲרָמֵי כֹהֲנִים חָלִים עַל קְדוּשֵׁי
קְדָשִׁים וְעַל קְדָשִׁים קְלִים וְנוֹתֵן לַכֹּהֵן, כְּמוֹ שֶׁשְּׁנִינּוּ
בְּמִסְכַּת עֲרֻכִין: 'אִם גִּיר, נוֹתֵן דְּמִיָּהּ, וְאִם נִדְבָה,
נוֹתֵן אֶת טוֹבָתָהּ'. מֵאֲדָם • (עֲרֻכִין כח) כְּגוֹן שֶׁחֲרָמִים
עֲבָדֵיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכּוֹנְעִים.

כִּי־אֵף כָּל-חֶרֶם וְגו' • (תורת כהנים): נחלקו רבותינו
בדבר, יש אומרים: 'סֶתֶם חֲרָמִים לְהִקְדָּשׁ', וְמָה אֲנִי
מְקִים (במדבר יח יד): "כָּל חֶרֶם בִּישְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה?"
בְּחֲרַמֵי כֹהֲנִים, שִׁפְרֵשׁ וְאָמַר: "הֲרִי זֶה חֶרֶם לַכֹּהֵן!"
וְיֵשׁ שֹׁאֲמָרוֹ: 'סֶתֶם חֲרָמִים לְכֹהֲנִים'. לֹא יִמְכַר וְלֹא
יִגָּאֵל • אֲלֵא יִנְתֵן לַכֹּהֵן. לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר: 'סֶתֶם חֲרָמִים
לְכֹהֲנִים', מִפָּרֵשׁ מִקְרָא זֶה בְּסֶתֶם חֲרָמִים; וְהָאוֹמֵר:
'סֶתֶם חֲרָמִים לְבִדָּק הַבַּיִת', מִפָּרֵשׁ מִקְרָא זֶה בְּחֲרַמֵי
כֹהֲנִים (עֲרֻכִין כח), שֶׁהִפְלֵל מוֹדִים שְׁחֲרַמֵי כֹהֲנִים אֵין לָהֶם

כֹּס כָּל חֲרָמָא דִּי יַתְחַרֵם מִן אֲנָשָׁא לֹא יַתְפָּרֵק
אֲתַקְטָלָא יַתְקַטֵּל:

(כט) כָּל-חֶרֶם אֲשֶׁר יַחֲרֵם מִן-הָאָדָם לֹא יִפָּרֵד מוֹת
וְיָמָת:

יָוֵמָת • הֲרִי הוֹלֵךְ לְמוֹת, לְפִיכֶךָ לֹא יִפָּדֶה, אֵין לוֹ
לֹא דָמִים וְלֹא עֲרָף.

כִּי־אֵף כָּל-חֶרֶם אֲשֶׁר יַחֲרֵם וְגו' • (ת"ס) הִיוּצֵא לְהַרְגוּ,
וְאָמַר אֶתְּחֵד: 'עֲרָכוּ עָלַי! לֹא אֶמַר כְּלוּם. מוֹת

לְכָל מַעֲשֵׂא דָרַעָא מִזְרַעָא דָרַעָא מִפְרִי
אֵילָנָא דִּינִי הוּא קוּדְשָׁא קְדָם יְיָ:

(ל) וְכָל-מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזְרַע הָאָרֶץ מִפְרִי הָעֵץ
לִיהוָה הוּא קָדָשׁ לִיהוָה:

לָךְ לַעֲלוֹת וְלֶאֱכֹל בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יד
כג): "וְאֶכְלֶתָ לְפָנָי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דְּגַנְךָ תִּירֹשֶׁךָ
וְגו'".

כִּי־אֵף וְכָל-מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ • בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי - הַכְּתוּב
מְדַבֵּר. מִזְרַע הָאָרֶץ • דָּגָן. מִפְרֵי הָעֵץ • תִּירֹשׁ
וְיִצְהָר. לַה' הוּא • קִנְאוֹ הַשֵּׁם, וּמִשְׁלַחְנוּ צְוָה

לֹא וְאִם מִפְּרֵק יִפְרוֹק גְּבַר מִמַּעֲשֵׂרָה חֲמִשָּׁה
יוֹסֵף עֲלוּהֵי:

(לא) וְאִם-גָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשֵׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יִסֵּף
עָלָיו:

וְיֹאכַל בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יד כח): "וְנִתְּתָה
בְּכֶסֶף וְגו'".

כִּי־אֵף מִמַּעֲשֵׂרוֹ • וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר חֲבָרוֹ: הַפּוּדָה מַעֲשֵׂר
שֶׁל חֲבָרוֹ, אֵין מוֹסִיף חֲמֵשׁ. וְמָה הִיא גָּאֵלְתוֹ? פְּדֻנּוֹ,
כְּדִי לְהַתִּירוֹ בְּאֶכִּילָה בְּכָל מְקוֹם, וְהַמְעוֹת יַעֲלֶה

לְכָל מַעֲשֵׂר תוֹרִין וְעֵן כֹּל דִּיעֲבַר תַּחֲוֹת
חֲטָאָה עֲשִׂינְתָּא יְהִי קְדִישׁ קְדָם יְיָ:

(לב) וְכָל-מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאֵן כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר
הַשָּׂבֵט הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה-קָדָשׁ לִיהוָה:

שָׁנָה וְשָׁנָה. הִיְהִי-קָדָשׁ • לְקָרֵב לְמִזְבֵּחַ דָּמוֹ וְאִמּוּרָיו,
וְהַבֶּשֶׂר נֹאֲכָל לְבָעֲלִים, שֶׁהֲרִי לֹא נִמְנָה עִם שְׂאֵר מִתְּנוּת
כֹּהֲנָה, וְלֹא מְצִינוּ שִׁיְהָא בְּשָׂרוֹ נִיתָן לַכֹּהֲנִים.

כִּי־אֵף תַּחַת הַשָּׂבֵט • כִּשְׂבָא לַעֲשָׂרֵן, מוֹצִיאֵן בְּפִתְחָ זֶה
אַחַר זֶה, וְהַעֲשִׂירִי מִכָּה בְּשִׂבְט צְבוּעָה בְּסִיקְרָא לְהִיּוֹת
נִכְרָ שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר, כֵּן עוֹשֶׂה לְטִלְאִים וְעַגְלִים שֶׁל כָּל

~ נקודות משיחות קודש ~

וְלֹא שִׁיעִבִירוּהוּ. וְרַש"י לֹא בָא לְפָרֵשׁ מֵלֶת "יַעֲבֹר" וְלָכֵן
לֹא הִעֲתִיקָה בְּדַבְרוֹ הַמּוֹתְחִיל'.

מוֹצִיאֵן בְּפִתְחָ (רש"י כז, לב) אֵין הַפְּנֹנָה שְׁמוֹצִיאֵם בְּיָדֵם,
אֲלֵא גוֹרֵם לָהֶם שִׁיַּצְאוּ. שִׁכְּן אִמְרוּ בְּגִמְרָא "יַעֲבֹר כְּתִיב,

לֹא יִבְקַר בֵּין-טוֹב לְרַע וְלֹא יִמּוּרְנוּ וְאִם-חֲמֵר
יִמּוּרְנוּ וְהִיְהִי-הוּא וְתִמּוּרְתוֹ יִהְיֶה-קָדָשׁ לֹא יִגָּאֵל:

(לג) לֹא יִבְקַר וְגו' • לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (שם יב): "וְכָל מִבְּחָר
נִדְרִיכֶם", יְכוּל יְהֵא בּוֹרֵר וּמוֹצִיא אֶת הַיְפָה? תִּלְמוּד
לוֹמַר: "לֹא יִבְקַר". "בֵּין-טוֹב לְרַע": בֵּין תָּם בֵּין

בְּעַל מוֹם, חָלָה עָלָיו קְדוּשָׁה; וְלֹא שִׁיקְרִיב בְּעַל מוֹם,
אֲלֵא יִאֲכַל בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר וְאִסוּר לְגַזּוֹ וְלַעֲבֹד.

כִּי־אֵף לֹא יִבְקַר וְגו' • לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (שם יב): "וְכָל מִבְּחָר
נִדְרִיכֶם", יְכוּל יְהֵא בּוֹרֵר וּמוֹצִיא אֶת הַיְפָה? תִּלְמוּד
לוֹמַר: "לֹא יִבְקַר". "בֵּין-טוֹב לְרַע": בֵּין תָּם בֵּין

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת בחוקותי, תשכ"ה)

יתברך דירה בתחתונים על-ידי "עשה טוב", ואחר-כך מבאר אשר קודם לזה צריכה להיות העבודה ד"סור מרע". עוד יש לומר (על-פי פשט שברמז זה): מקדים הנדאי - יאכל, ואחר-כך הספק - שאם יהיה צמור הראוי להגזז ועבודה הראויה להיעשות על-ידי בהמה זו - אסור ליגזז וליעבד.

והנה אף ש"סור מרע" - "איסור גיזה וכו'", הוא רק הקדמה והכנה להמשכת הקדושה בגילוי על-ידי "עשה טוב" - "יאכל בתורת מעשר", מכל-מקום צריכה להיות ההירות ד"סור מרע", דוקא בכל הפרטים. ומבאר רש"י שזה בב' הענינים: איסור גיזה ואיסור עבודה, ההירות צריכה להיות הן ב"עבודה" הנעשית בגוף הבהמה - דהינו בענינים עיקריים: והן ב"גיזה" שהיא בשערות, הן "את בשרו, הטפל לבשרו" - דהינו ההירות גם בענינים (שנראים לכאורה פ)טפלים.

ועל-ידי עבודה בסדר זה, תהיה אחר-כך כדבעי ההמשכה שעל-ידי "עשה טוב", לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

ידוע בענין "סור מרע" ו"עשה טוב" שעיקר המשכת קדושת אלקות הוא על-ידי "עשה טוב" - מצות-עשה דוקא, אלא שבכדי להמשיך אלקות על-ידי מצות-עשה, צריך להיות תחלה "סור מרע", ו"כמשל המלך בשר-ודם שרוצים לעשות לו דירה נאה, שצריכין לפנות ההיכל מכל לכלוף וכו' ואחר-כך לסדר שם פלים נאים כו'".

וזהו שרמזו רש"י בסדר הענינים: "שיאכל בתורת מעשר (ואחר-כך) אסור ליגזז וליעבד". מתחילה מבאר עיקר המכון שבעבודה - "יאכל בתורת מעשר", הוא ענין חיובי - "עשה טוב", שבזה מתבטאת בחינת הקדושה בגילוי פנ"ל: ואחר-כך מדבר אודות "סור מרע", שהוא הקדמה וטפל להמשכת אלקות - "אסור ליגזז וליעבד".

והינו, אף שבסדר הדברים בפועל, הרי תחלה צריכה להיות ההירות ב"סור מרע" שלא יהיו דברים בלתי רצויים, ואחר-כך העבודה ב"עשה טוב", אבל בפירוש רש"י "גינה של תורה", מדגיש העיקר והמכון שבעבודה - לעשות לו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 135)

בבעל מום. ועל כרחק, שהפננה היא כפשוטו: האוכל צריך לכוון בעת האכילה שהוא אוכל מעשר (וזהו מדאורייתא). ולכאורה חדוש גדול הוא, ולא אשתמיט במקום אחר.

אלא יאכל בתורת מעשר (רש"י כז, לג) יש לשאל, מה ענינה של אכילה זו, והרי הדין של נאכל לשני ימים ולילה אחד, וכן הדין שנאכל בכל העיר - אינם אלא בתם ולא

(לד) **אלה המצות אשר צוה יהוה את-משה אל-בני ישראל בהר סיני:** **לד אליון פקודי די פקיד יי ית מלשה לנת בני ישראל בטורא דסיני: חזק**

ע"ח פסוקים, עז"א סימן. חסלת פרשת בחוקות

חזק חזק ונתחזק

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעב - רעז

אגרות קודש

בי"ה, י"ז אייר, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

... בודאי למותר לעוררו אשר הגשמיות והרוחניות יחד יחלכון, כי הרי הבריאה היא מאחדות הפשוטה, ולכן האחדות שולטת בכל הבריאה, אלא, כדי שתהי' הבחירה חפשית ניתנו שני דרכים, ועל האדם לבחור בחיים, ועי"ז גלות את האחדות שבכל, ועאכו"כ בהנוגע לבני ישראל גוי אחד בארץ, ולכן כשמודיעים ע"ד מצב בריאות בגשמיות מהנכון תמיד להודיע ע"ד מצב הבריאות ברוחניות, ובפרט כשהמדובר הוא כבקשת ברכה מהרופא כל בשר ומפליא לעשות שמהרוחניות משתלשל להגשמיות, ובודאי גם ע"ד הנ"ל ימלא פרטים אלו במכתבו הבא.

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהר-בחוקותי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אניש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"א אייר מפרק קד עד סוף פרק קה</p>	<p>יום ראשון - י"ח אייר פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט</p>
<p>יום חמישי - כ"ב אייר מפרק קו עד סוף פרק קז</p>	<p>יום שני - י"ט אייר מפרק צ עד סוף פרק צו</p>
<p>יום שישי - כ"ג אייר מפרק קח עד סוף פרק קיב</p>	<p>יום שלישי - כ' אייר מפרק צז עד סוף פרק קג</p>
<p>שבת קודש - כ"ד אייר פרק כ מפרק קיג עד סוף פרק קיח</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכך היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ח אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 136, פרק מט והנה אף... עד עמ' סט, ובנים.

48 הַבְּרִיאָה, שֶׁחַן נְשָׁמוֹת וּמְלָאכִים עֲלוּיָנִים, אֲשֶׁר עֲבוּדְתָם לַה'
49 - היא, בְּבַחֲנֵת הַכְּמָה-בִּינְהֻדְעָת הַמְתַּלְבְּשִׁים בָּהֶם, -
50 שאלקות מתגלה בהם באופן של הבנה, המתגלה על ידי חכמה,
51 בינה ודעת, וְהֵם - הנשמות והמלאכים, מְשִׁיגִים וּמְקַבְּלִים מֵהֶם
52 - מחכמה, בינה ודעת

53 המאירות בהם. - הרי, כדי
54 שיתהווה עולם כזה עם
55 נבראים שאינם בטלים
56 ומאוחדים עם אלקות, כמו
57 הנשמות והנאצלים
58 שב"עולם האצילות",
59 אלא, יש בהם ענין ההשגה
60 וההבנה, וכל ענין של
61 השגה, הוא הרי ביחנה של
62 "יש", יש מי שמיג, -
63 הרי כדי לברוא את "עולם
64 הבריאה" - הִיָּה תְחִלָּה
65 צְמֻצוֹם עֲצוֹם, בְּנִזְכָּר
66 לְעֵיל. - היו זקוקים
67 לצמצום רב וחזק, שיאיר
68 אור מצומצם, שממנו
69 יוכלו להתהוות נבראים
70 שהם בבחינת בריאה "יש
71 מאין". וְכֵן מְבַרְאָה
72 לְיִצְרָה, - כדי שיתהווה

73 "עולם היצירה" שהוא למטה בהרבה מ"עולם הבריאה", היו
74 צריכים שוב לצמצום עצום חזק, בִּי אֹר מְעַט מוֹעֵד הַמְתַּלְבְּשׁ
75 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, - כלומר, לגבי האור של "עולם האצילות",
76 נקרא האור שב"עולם הבריאה" - "מעט מזעיר", אך, עֲרִיז - אור
77 זה שב"עולם הבריאה", הוא בְּבַחֲנֵת אֵינְסוֹף לְנִבְי עוֹלָם
78 הַיִּצְרָה, - ולכן היה צריך להיות צמצום גדול באור המאיר
79 ב"עולם הבריאה", כדי שאותו אור יהיה שייך להתלבש ב"עולם
80 היצירה", וְאִי אֲפֻשֵׁר - שהאור של "עולם הבריאה" יוכל
81 לְהַתְּלַבֵּשׁ בוֹ - ב"עולם היצירה", אֲלָא עֲלִיָּדִי צְמֻצוֹם וְהַעֲלֵם
82 - באותו אור. וְכֵן מִיִּצְרָה לְעֵשִׂיָּה - גם כן היה צריך להיות
83 צמצום רב וחזק באור של "עולם היצירה", שיהיה שייך ל"עולם
84 העשיה", שהוא למטה מ"עולם היצירה", [וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
85 בְּמִקּוֹם אַחֵר בְּאֹר שְׁלֹשָׁה צְמֻצוֹמִים אֱלוֹ בְּאִרְיִכוֹת, - כדי
86 לְקַרֵּב אֶל שְׁכֻלְנוּ הַדֵּל - ששכלנו הדל יהיה מסוגל להבין זאת].
87 וְתַכְלִית כָּל הַצְּמֻצוֹמִים הֵוא, - המטרה והיעד שלהם הם, כְּרִי
88 לְבְרָא גּוֹף הָאָדָם הַחֻמְרִי, וְלֹאכְפִּיָּא לְסִמְרָא אַחְרָא, -
89 להכניע את ה"סְרָא-אחרא", על ידי עבודת האדם, וְלִהְיוֹת
90 יִתְרוֹן הָאֹר מִן הַחֻשָּׁה, - כשמרחיקים את החושך, ויתירה מזו,
91 כשהחושך עצמו נהפך לאור - מיתוסף על ידי כך יתרון באור -
92 וזה נעשה על ידי: בְּהַעֲלוֹת הָאָדָם - כשאדם מעלה למדריגה
93 נעלה יותר, אֵת נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְהַחַיּוּנִית - הנפש החיונית
94 מקבלת חיות מן הקליפות, ועל ידי עבודת האדם, היא מתעלה

1 פְּרָק מַט. בפרק הקודם הסביר רבנו חזקן, שמאחר שהאור והחיות
2 הנמשכים מהקב"ה, הם "כשמו" - אור אינְסוֹף, הרי, אם האור והחיות
3 היו נמשכים בסדר של מדריגות - לא היה העולם הזה מתהווה כפי
4 שהוא אכן נתהווה, באופן של גבול ותכלית. לכן היו הרבה צמצומים
5 באור, כדי שתוכל להיות
6 התהוותם של נבראים בעלי
7 גבול מאור אינְסוֹף שהוא
8 בלי גבול. כל הצמצומים
9 האלה נעשו - כפי שיתבאר
10 להלן - בגלל אהבת הקב"ה
11 לישראל, שיהיה עולם שבו
12 יעשה יהודי את העבודה
13 בקיום התורה והמצוות. בפרק
14 מ"ט, אותו אנו עומדים
15 ללמוד, יסביר רבנו חזקן, ענין
16 הצמצומים באופן כללי,
17 ויסיים, שכשם שהקב"ה בגלל
18 אהבתו לישראל, סילק
19 והרחיק את כל מה שהפריע
20 להתהוות העולמות
21 והנבראים - כך על יהודי,
22 "כמים הפנים", בגלל אהבתו
23 להקב"ה, לסלק ולהרחיק את
24 כל הדברים המפריעים
25 בעבודת ה'; וכשם שהקב"ה

26 המשיך אור וחיות ממנו יתברך שלא לפי סדר של מדריגות (שכן, אז,
27 כאמור, לא היו נוצרים נבראים מוגבלים) - כך על יהודי בעבודתו את
28 ה', לא להסתפק בעבודה מדודה ומוגבלת, אלא עליו לעשות את
29 עבודתו באופן בלתי מוגבל, להפקיר את הכל בגלל אהבתו את ה';
30 ואפילו ההגבלות שהטביע הקב"ה בעולם - לא תפריעו לו בעבודתו את
31 ה'.

32 וְהֵנָּה, אֵף בִּי פְרָטִי בְּחִינַת הַהֶסְתֵּר וְהַעֲלֵם אֹר אֵינְסוֹף
33 בְּרוּךְ-הוּא, בְּהַשְׁתַּלְשֻׁלֹת הָעוֹלָמוֹת - המשתלשלים ויורדים
34 מטה מטה, עַד שֶׁנִּבְרָא עוֹלָם הַהַשְׁמִי - היו זקוקים להרבה
35 צמצומים והעלמות והסתרים, כדי שהאור ירד למדריגה כזו
36 שיוכל להתהוות עולם גשמי - הרי שהפרטים של העלמות
37 והסתרים הם כל כך רבים, עד שהם - עֲצֻמוֹ מְסַפֵּר, - ההעלמות
38 וההסתרים הם בלי מספר בכמות, ובאיכות הם וּמִיָּנִים מְמִינִים
39 שוֹנִים, - שאינה דומה איכותו של צמצום והסתור אחד, לצמצום
40 והסתור שני, בְּיֻדַע לְמוֹעָמִים מוֹעֵץ תְּחִיָּים, - לאלה שטעמו
41 מחכמת הקבלה. אֵף דְרָךְ כָּלָל הֵם שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי צְמֻצוֹמִים
42 עֲצוֹמִים בְּלִלִים, לְשֹׁלְשָׁה מִיָּנִי עוֹלָמוֹת בְּלִלִים, וְכָכָל כָּלָל
43 יֵשׁ רְבוּא רַבְּבוֹת פְּרָטִיִּים. וְהֵם שְׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת: בְּרִיאָה
44 יִצְרָה-עֵשִׂיָּה. בִּי עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא אֱלֹהוֹת מְמֵשׁ, - ואינו
45 נחשב כענין של בריאה יש מאין, אלא נקרא "אצילות", מלשון
46 האצלה והפרשה, ש"עולם האצילות" הוא הארה שנאצלה
47 והופרשה מהקב"ה, והוא אלקות ממש. וְכֵרִי לְבְרָא עוֹלָם

32 הקב"ה להאדם התחתון, - האדם שבעולם התחתון, וזאת כדי
 33 להעלותו לה, - כלומר: שיהיה עולם כזה, שבו ישנה עבודה
 34 המרוממת את האדם להקב"ה. כיצד, שייך הדבר, שאהבה
 35 תגרום לצמצום וסילוק - אהבה היא הרי חסד והתפשטות,
 36 ואילו צמצום וסילוק הם
 37 ענין של גבורה והיפך
 38 ההתפשטות? אלא, יוסבר
 39 להלן, מוצאים אנו אהבה
 40 המביאה לצמצום, וזה בא
 41 לידי ביטוי בלשון הגמרא:¹
 42 "אהבה דוחקת את
 43 הבשר", וכדלהלן: פי
 44 "אהבה דוחקת הבשר"
 45 - בשר אין בו משום
 46 הפרעה ועיכוב לאהבה.
 47 משמעות הדבר, שהקב"ה
 48 מצד אהבתו לבני ישראל,
 49 סילק בכיכול לצד, את
 50 אורו הגדול וצמצמו בצמצומים רבים. ואם כך - הרי, על-אחת
 51 במה-יבמה, בכפלי כפלים לאין קץ, - מחייב הדבר, פי
 52 ראוי לאדם גם בן להניח ולעזוב כל אשר לו מנפש ועד
 53 בשר ולהפקיר הכל - שעזיבת האדם את עניניו, לא תהיה
 54 מתוך חשבון ומדידה, אלא בלי חשבון וגבול, באופן של הפקר,
 55 שכל עניניו אינם תופסים מקום אצלו - וזאת, בשביל לרדקת
 56 בו יתברך ברכיקה חשיקה וחיפיקה, - בחשק ותענוג רצוני
 57 פנימי, ולא יהיה שום מונע מפית ומבחיץ - לא גוף ולא
 58 נפש, - שגם ענינים פנימיים לא ימנעו, ולא ממוץ, ולא אשה
 59 ויבנים - שהם ענינים חיצוניים - לא יהיה בהם משום מניעה
 60 לענינים שעל ידם מתדבק האדם עם הקב"ה; וכל האמור,
 61 משמעו: שהאדם מסלק את כל המונעים, גם את אלה שנובעים
 62 מהענינים הנחוצים ביותר, בגלל אהבתו להקב"ה.

1 ונכללת בקדושה, ולבושיה - מחשבה, דיבור ומעשה, וכל
 2 כחות הגוף כלן - מעלה אותם האדם על ידי עבודתו, לה'
 3 לבדו, בנזכר לעיל בפאריכות, - כיצד, על ידי תורה ומצוות
 4 שיהודי לומד ומקיים, מתעלים נפשו האלקית, נפשו החיונית,
 5 לבושיה, וכל כוחות
 6 הגוף, פי זה תכלית
 7 השתלשלות העולמות.
 8 - מה שהעולמות
 9 השתלשלו ממדריגה
 10 למדריגה, מעולמות
 11 עליונים יותר לעולמות
 12 תחתונים יותר, הרי
 13 התכלית היא - "עולם
 14 הזה", שבו פועל יהודי על
 15 ידי עבודתו שתהיה
 16 "אתכפיא סטרא-אחרא"
 17 (שבירת הקליפה) ועל-
 18 ידיה נעשה "יתרון האור"
 19 מן החושך". להלן יוסבר, שכשם שהקב"ה הסיר והרחיק את כל
 20 המניעות להתהוות העולם הגשמי, וצמצם את האור הבלי
 21 גבולי, כדי שיוכלו להתהוות נבראים בעלי גבול - וכל זה נעשה
 22 בגלל אהבתו לבני ישראל - כך גם, "כמים הפנים", זה צריך
 23 לעורר בבני ישראל אהבה להקב"ה, באופן שגם הם ירחיקו
 24 ויסירו את כל מה שמונע את עבודת ה', שעבודתם לא תהיה
 25 מדודה ומוגבלת, כי אם בלי חשבון ובלי גבול. והנה, "כמים
 26 הפנים לפנים", - כשאדם מסתכל במים, משתקפים מהם
 27 אותם פנים שהוא הראה, כך גם "לב האדם לאדם" - האהבה
 28 בלב של אחד לשני - מעוררת בלב השני אהבה לראשון: כמו
 29 שהקדוש-ברוך-הוא, בכיכול, הניח וסלק לצד אהה, הרך
 30 משל, את אורו הגדול התכלית, - ובלי גבול, ונגזו
 31 והסתירו בג' מיני צמצומים שונים, והכל בשביל אהבת -

ליקוטי אמרים

והחיונית ולבושיה וכל כחות הגוף כולן לה' לבדו כנ"ל באריכות. כי זה תכלית השתלשלות העולמות. והנה כמים הפנים לפניו כמו שהקב"ה בכיכול הניח וסילק לצד אחד דרך משל את אורו הגדול התכלית ונגזו והסתירו בג' מיני צמצומים שונים. והכל בשביל אהבת האדם התחתון להעלותו לה'. כי אהבה דוחקת הבשר. עאכ"ו בכפלי כפליים לאין קץ כי ראוי לאדם ג"כ להניח ולעזוב כל אשר לו מנפש ועד בשר ולהפקיר הכל בשביל לדבקה בו ית' ברכיקה חשיקה וחפיצה ולא יהיה שום מונע מבית ומבחיץ לא גוף ולא נפש ולא ממוץ ולא אשה ובנים.

יום שני י"ט אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סט, ובוה יובן טוב... עד עמ' ע, ית' כנ"ל.

ליקוטי אמרים

ובוה יובן טוב טעם ודעת לתקנת חכמים שתקנו ברכות ק"ש שתיים לפניה כו' דלכאורה אין להם שייכות כלל עם קריאת שמע כמ"ש הרשב"א ושאר פוסקי'. ולמה קראו אותן ברכות

63 ובוה יובן טוב טעם
 64 ודעת לתקנת חכמים,
 65 שתקנו ברכות קריאת
 66 שמע שתיים לפניה
 67 כו"כ², דלכאורה אין
 68 להם שייכות כלל עם
 69 קריאת שמע, כמו שכתבו הרשב"א³ ושאר פוסקים, -
 70 שאין לברכות אלו שייכות לקריאת שמע - שלא כמו בברכות

71 אחרות שתיקנו חכמים
 72 למצוות שונות, שבחן
 73 מדובר מתוכן המצוה
 74 (כמו למשל הברכה על
 75 תפילין - "להניח תפילין" -
 76 הרי מדובר בברכה אודות
 77 תפילין, וכך גם ביחס למצוות אחרות), ואילו בברכות קריאת
 78 שמע לא מדובר לגמרי אודות קריאת שמע - ולמה קראו

1. כבא מציעא פד, א. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו בתניא. והעיקר - לא נתבארו בתירוץ. ואדרבא - בקושייתו מדייק (בסיומה) "לפני דוקא", ואינו מזכיר "לאחרי", גם לא תיבת "כו". ועוד דלאחרי - שייכת, דמדברת בקצומ"ש וביצי"מ (דהיינו ק"ש - כדלעיל ספמ"ז). ותיבת "כו" - מרבה דערבית, או מרמזו הסיום דמאמר חז"ל זה: שתיים לפני... ובערב (ברכות יא, א), והיינו הך. ואף שלקמן מפרש הברכות דבבוקר - מהם יובן גם לאלו שבערב". 3. מובא ב"בית יוסף", אורח חיים סימן מו.

45 ואיך יבא האדם החמרי למדה זו? – לאהבת ה' כזו, ששום
 46 דבר לא יהיה בו משום מניעה לה, לְכַךְ סִדְרוּ תְהַלְלָהּ – לומר,
 47 בְּרַבְת 'וּיצַר אור', וְשֵׁם – בברכת 'יוצר אור', נֵאמַר וּנְשַׁנְהָ
 48 בְּאֵרִיכוֹת – כי בהתבוננות נדרש שכל ענין יהיה באריכות,

49 בהרבה פרטים, עֲנִין וְסִדְר
 50 הַמְלָאכִים "הַעוֹמְדִים
 51 בְּרוּם עוֹלָם", לְהוֹדִיעַ –
 52 לאדם, גְּדֻלְתוֹ שֶׁל
 53 הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, אֵיךְ
 54 שְׂכָלָם – כל המלאכים,
 55 בְּטָלִים לְאוֹרוֹ וְתַבְרָה,
 56 "וּמְשִׁיעִים בְּיָדָהּ בּוֹ",
 57 – שהם עומדים ביראה
 58 ובביטול לפני הקב"ה,
 59 וּמְקַדְּשִׁים בּוֹ, וְאוֹמְרִים
 60 בְּיָדָהּ קְדוֹשׁ כּוֹ",
 61 בְּלוֹמְרָהּ, – משמעות
 62 אמירתם "קדוש", שְׁהוּא –
 63 הקב"ה, מְכַבֵּד מִהֵן וְאֵינּוּ
 64 מְתַלְבֵּשׁ בָּהֶן בְּבַחֲנֵית
 65 גְּלוּי, אֵלָּא – היכן מתגלה
 66 הקב"ה? – במקום ש"מלא
 67 כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", הִיא
 68 בְּנִסְת וְיִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה –

מלכות דאצילות, מקור נשמות ישראל למעלה, הנקראת
 69 "ארץ", וְיִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, – שבארץ שלמטה, ישנן נשמות
 70 ישראל המקיימות תורה ומצוות – הרי כאן דוקא מלא כבודו
 71 יתברך, כאן הוא מתגלה ומתלבש, בְּנוֹכַח לְעֵיל; – את כל
 72 האמור, משיגים המלאכים העליונים, השרפים, איך הקב"ה
 73 קדוש ומובדל מהם – ודוקא "כל הארץ" – "מלא כבודו". וְכֵן –
 74 מסופר גם ב"ברכת יוצר", ש"הַאֹפְנִים וְחֵיוֹת הַקֶּדֶשׁ –
 75 שמקומם בעולם ובמדרגה שלמטה מהשרפים, והם אינם בעלי
 76 השגה גדולים כל כך, להבין שאור אי־סוף קדוש ומובדל מהם,
 77 אלא עבודתם היא – בְּרַעַשׁ גְּדוֹל וְכוּ', – ובהתפעלות המדות,
 78 הם שרים: בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ", – מהמקום שם הוא
 79 נמצא, לְפִי שְׂאֵין יוֹדְעִים וּמְשִׁיעִים מְקוֹמוֹ, – המקום בו
 80 מתגלה אור אי־סוף – שלא כמו השרפים יודעים. ולכן
 81 אומרים האופנים וחיות הקודש "ממקומו" סתם, מהמקום שם
 82 הוא נמצא – יימשך ויתגלה; וְכַמוֹ שְׂאוֹמְרִים: "כִּי הוּא לְבָדוּ
 83 מְרוּם וְקְדוֹשׁ". – שכל הענינים האמורים, של ביטול ויראה,
 84 של המלאכים השונים – שרפים, אופנים וחיות הקודש – מדובר
 85 אודותם בברכה ראשונה; וכשאדם מתעמק בכל זה – הוא מבין
 86 מכך גדולת ה', איך כל המלאכים בטלים לו יתברך. וְאַחֲרַיְכֶם
 87 בְּרַבָּה שְׁנֵיהָ, – המסבירה את אהבתו הגדולה של הקב"ה לבני

1 אוֹתָן "בְּרִכוֹת קְרִיאַת־שְׁמַע"? וְלָמָּה תִּקְנּוּ אוֹתָן לְפָנֶיהָ
 2 דְּוִקְאָה? – מאחר שאין להן שייכות לקריאת שמע? מסביר רבנו
 3 הזקן להלן: ענינן של ברכות אלו יש בו משום הכנה, שיוכלו
 4 לקיים את ענין קריאת שמע, שהרי עיקר ענינה של קריאת
 5 שמע, הוא להגיע
 6 ל"ואהבת את ה' אלקיך

7 בכל לבבך – בשני יצריך" 1
 8 – שתהיה ליהודי אהבה 2
 9 להקב"ה גם בנפשו 3
 10 הבהמית ויצרו הרע. וכדי 4
 11 להגיע לכך – נדרשת 5
 12 התבוננות בענינים 6
 13 אודותם מדובר בברכות 7
 14 קריאת שמע; התבטלותם 8
 15 של המלאכים, וכדומה. 9
 16 הרי, שמפני שלגבי כל 10
 17 מצוה, המצוה עצמה היא 11
 18 מן התורה, והברכה 12
 19 (שהיא מדרבנן) תיקנו 13
 20 חכמים כדי שעל־ידיה 14
 21 יהיה יהודי כלי להמשכה 15
 22 העליונה הנמשכת בנפש 16
 23 היהודי על ידי אותה 17
 24 מצוה – כך גם תיקנו

25 החכמים ברכות קריאת שמע, כדי שאותו יהודי יוכל על ידן
 26 לקיים את ענין קריאת שמע. ובלשון ה"תניא": אֵלָּא מְשׁוּם
 27 שְׁעָקַר – ענין, קְרִיאַת־שְׁמַע – הוא, לְקַיֵּם "כָּכֵל לְבַבְךָ בּוֹ"
 28 – "בְּשֵׁנֵי יִצְרִיךָ כּוֹ", – שיהודי יאהב את הקב"ה בכל לבו,
 29 גם בנפשו הבהמית ויצרו הרע, דִּהְיִינוּ לְעַמּוּד נִגְדַּל מוֹנֵעַ
 30 מֵאֲהַבְתָּ ה'; – שגם הנפש הבהמית והיצר הרע, המפריעים
 31 לאהבת ה', ייחדר בהם רגש אהבת ה'. וכך גם שאר הענינים,
 32 שאפשר הדבר שהם יפריעו לאהבת ה' – לא יפריעו, שכן, גם
 33 הם כלולים במשמעות המלה "לבבך" ו"לְבַבְךָ" הֵן הָאִשָּׁה
 34 וְיִלְדֶיהָ, – הם מתוארים במלה "לבבך", מִפְּנֵי שְׂלֵבְכֵּנוּ שֶׁל אָדָם
 35 קְשׁוּרָה בְּהֵן בְּמַטְעוֹ, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבַרְכָּהּ;
 36 עַל פְּסוּקָה: "הוּא אָמַר וַיְהִי" – "זו אִשָּׁה", "הוּא צָוָה
 37 וַיַּעֲמֵד" – "אלו בְּנִים"; – זו משמעות "לבבך", שהדרים
 38 אליהם קשור לבו של האדם – לא יפריעו לאהבת ה', וְיִנְשָׂךְ,
 39 ו"מֵאֲדָרְךָ" בְּמִשְׁמַעוֹ, תִּי וּמוֹזִינִי, – "נפש" משמעה חיים,
 40 ו"מאד" – כסף, כלומר מזונות ופרנסה – לא יהיה בכל אלה
 41 משום הפרעה, אלא: לְהַפְקִיד חֵבֶל בְּשֵׁבִיל אַהֲבַת ה'. – הרי,
 42 שגם הענינים הפנימיים ("מבית") כמו הנפש הבהמית ויצר הרע,
 43 וגם הענינים החיצוניים ("מחוץ") כמו אשה, ילדים ופרנסה – לא
 44 יהיה בכל אלה משום מניעה לענינים הקשורים לאהבת ה'.

4. ברכות נד, א. 5. שבת קנב, א. 6. תהלים לג, ט. 7. על מה שרכנו הזקן מוסיף כאן המלה "כלומר" – מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה: "לא כפי' בכ"מ, כשמודיע על א' שהוא קדוש וכיו"ב – שתוכן ההודעה, שמכירו ומשיגו ויודע שהוא קדוש (וכקושיית חז"ל בברכות, ב): קדוש הוא – מנא ידעה) כ"א כלומר – להיפך – קדוש שאינו יודע כי מובדל מהם [וכוה מתורץ שכיון ש"בטלים" איך משמיעים ומקדישים"? אלא שזה גופא משמיעים שהם בטלים וכו']". 8. בברכות קריאת שמע.

1 יתרה - הוא יותר מאשר על קרבת אלהים שבכל צבא
 2 מעלה; - קירובם של צבא מעלה בא הרי מהרחמנות שעליהם
 3 - ועל בני ישראל היתה רחמנות של הקב"ה במידה רבה יותר,
 4 לקרב אותם הרבה יותר. בברכת "אהבת עולם" אומרים להלן:
 5 "ובנו בחרת מפל עם
 6 ולשון", - שמשמעו, הוא
 7 - שהקב"ה בחר את הנוף
 8 החמרי הנדמה
 9 בחריותו לגופי אמות
 10 העולם; - שכן, בחירה
 11 שייכת דוקא בשני דברים
 12 שווים, שעליהם מתאים
 13 לומר שבחורים בדבר
 14 אחד ולא בשני, למרות
 15 שהם דומים אחד לשני,
 16 ואילו בשני דברים שונים,
 17 לא מתאים לומר "בחירה"
 18 במשמעותה האמיתית,
 19 לבחור באחד מן השנים, ולכן אי אפשר לומר ש"ובנו בחרת"
 20 הכוונה מצד נשמות ישראל, שכן, נשמתו של יהודי שהיא "חלק
 21 אלקה ממעל" - אין לה דמיון ונקודת-מפגש לנפש של גוי
 22 להבדילו; אלא הכוונה ב"ובנו בחרת" היא על גופו של יהודי,
 23 שבחיצוניותו ובחומריותו הוא דומה לגופו של גוי - והקב"ה
 24 בחר בגוף יהודי, שיהיה כלי לנשמה, ושעל ידי הפעולות
 25 הנעשות עם הגוף (שהרי כל פעולה גשמית של מצוה, באה על
 26 ידי הגוף דוקא), יתאחד יהודי עם הקב"ה - וכפי שרבונו הזקן
 27 מסביר: "וקרבנתו וכו' להודות וכו'", ופרוש הודאה -
 28 המעלה המיוחדת של ביטול הבא מתוך הודאה, ויתבאר
 29 במקום אחר; "ולתקדך כו'", לפלל ביהודו ויתבאר, -
 30 להיכלל לגמרי באחיות ה', בנזקך לעיל. רבונו הזקן יסביר
 31 להלן, שבשעה שיתעמק יהודי בענינים אודותם מדובר בקריאת
 32 שמע, יביא אותו הדבר לקיים קריאת שמע, שיגיע לאהבה
 33 גדולה לה.

1 ישראל, שמבלי הבט על עבודתם הגדולה וביטולם של כל
 2 המלאכים העליונים - בחר הקב"ה שתענוגו יהיה מעבודת
 3 נשמות ישראל למטה, שזהו מפני: "אהבת עולם אהבתנו ה'
 4 אלהינו", כלומר, שהניח - הקב"ה, כל צבא מעלה
 5 הקדושים, - את
 6 המלאכים והשרפים של
 7 העולמות העליונים -
 8 הניח בצד, שאין הם
 9 תכלית הכוונה, והשקרה
 10 שכנינו עלינו - בני
 11 ישראל, להיות נקרא
 12 "אלהינו", כמו "אלהי
 13 אברהם כו'" - שכן,
 14 אברהם היה כולו בטל
 15 ומאוחד בהקב"ה, כך הוא
 16 נקרא "אלקינו" - האלקה
 17 שלנו, על ידי תורה
 18 ומצוות שיהודי מקיים,
 19 שעל ידן מתאחד יהודי עם הקב"ה, בנזקך לעיל. והינו, כי
 20 אהבה דוחקת הפשר, - אהבה פועלת צמצום והעלם - כך
 21 חייבה אהבתו של הקב"ה לבני ישראל, ופעלה שיצמצם את
 22 עצמו ויבחר בעבודת נשמות ישראל, כפי שהן למטה בגוף
 23 ובעולם הגשמי. ולכן נקרא - אהבתו של הקב"ה, "אהבת
 24 עולם", - כמו שאנו אומרים "אהבת עולם אהבתנו", שהיא
 25 בחינת צמצום - שצמצם הקב"ה את אורו הגדול הבלתי
 26 תכלית - ובלי גבול, להתלבש בבחינת גבול הנקרא
 27 "עולם", - "עולם" הוא מושג (של מציאות, וגדר) של מקום
 28 וזמן - ענין של גבול, ההגבלות הקשורות לזמן ולמקום -
 29 והקב"ה צמצם עצמו ב"גבול" זה - בעבור אהבת עמו ישראל,
 30 כדי לקרבם אליו, לפלל ביהודו ואתדותו ויתבאר. - על ידי
 31 תורה ומצוות. וזה שאומרים בהמשך ברכת "אהבת עולם
 32 אהבתנו": "המלה גדולה ויתרה", - ברחמנות גדולה ורבה
 33 יותר מאשר על אחרים, ריחם הקב"ה עלינו, פרוש - המלה

יום שלישי כ' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ע, והנה כאשר ישם המשכיל... עד עמ' ע, ומאורו כנ"ל.

79 מסוגל יהודי במיוחד לעורר אהבה זו. ואז - תתלהט נפשו -
 80 באהבה להקב"ה, ותתלבש ב"רוח נדיבה", להתנדב להניח
 81 ולעזוב כל אשר לו מנגד, - שכל אלה לא יהיו אצלו העיקר,
 82 ורק לדבקה בו ויתבאר
 83 ולפלל באורו פדניקה
 84 חשיקה וכו', בבחינת
 85 נשיקין ואתדבקות
 86 רוחא פרוחא -
 87 התדבקות רוח ברוח,
 88 שרוח האדם תתאחד
 89 ברוח שלמעלה, בנזקך
 90 לעיל - שכשם

67 והנה, כאשר ישם המשכיל אלה הדברים אל עמקא דלבא
 68 ומחא - כשיתעמק בהם מתוך עומק הלב והמוח, אזי ממילא,
 69 "במים הפנים לפנים", - מה שהקב"ה מראה אהבה גדולה
 70 כל כך לבני ישראל,
 71 תעורר גם בבני ישראל
 72 אהבה גדולה להקב"ה -
 73 בכך מסיים רבונו הזקן
 74 להסביר את ענין האהבה
 75 של "במים הפנים לפנים"
 76 שהחל להסביר בפרק מ"ו,
 77 ועליה הוא אומר,
 78 שבקריאת שמע וברכותיה

ליקוטי אמרים

12 והנה כאשר ישם המשכיל אלה הדברים אל עומקא
 13 דלבא ומחא אזי ממילא כמים הפנים לפנים תתלהט
 14 נפשו ותתלבש ברוח נדיבה להתנדב להניח ולעזוב
 15 כל אשר לו מנגד ורק לדבקה בו ית' וליכלל באורו
 16 כדיקה חשיקה וכו' בבחי' נשיקין ואתדבקות רוחא
 17 ברוחא כנ"ל. אך איך היא בחי' אתדבקות רוחא ברוחא

47 לכן, נדרש לבטא דברי התורה בדיבור (ומזה גופא מובן, שאותו
 48 טעם אמור גם לגבי מצוות מעשיות, היות שעל ידן בעיקר נמשך
 49 אור איך־סוף בנפש החיונית ובעולם. אלא, כאן מדובר איך
 50 מתבטא הדבר ב"תורה", שלנפש האלקית באים היחוד הנעלה
 51 ביותר ודביקות רוח ברוח,
 52 על ידי ההבנה בתורה –
 53 ובכל זאת צריכים גם
 54 לדיבור בתורה, כדי
 55 להמשיך אור איך־סוף גם
 56 בנפש החיונית ובעולם).
 57 ומכל־מקום, לא יצא
 58 ידי חובתו בפרהור ועיון
 59 לבדו – כשאדם לומד
 60 תורה במחשבה והרהור
 61 בלבד, אין הוא יוצא ידי
 62 חובתו, למרות שעלי־ידי
 63 זה נעשה היחוד הגדול של
 64 נפשו האלקית באופן של
 65 דביקות "רוח ברוח", עד
 66 שיוציא – את דברי
 67 התורה, בשפתיו, כְּדִי
 68 לְהַמְשִׁיךְ אִוֵּר אֵיךְ־סוּף בְּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה עַד נֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית
 69 הַשּׁוֹכֵנֶת בְּדַם הָאָדָם, הַמְתַּתְהוּה מְדוּמָם־צוּמַח־חַי, - שהאדם
 70 אוכל ושותה, מכך נוצר אצלו הדם בו שוכנת הנפש החיונית –
 71 ובכל אלה נמשך אור איך־סוף, על ידי שהוא מוציא דברי תורה
 72 בדיבור, כְּדִי לְהַעֲלוֹת בְּלִוְנוֹ – את נפש החיונית והדומם, צומח,
 73 חי, של העולם, לַה' עִם כָּל הָעוֹלָם בְּלוֹ, וּלְכַלֵּן בְּיַחוּדוֹ
 74 וְאוֹרוֹ וְתַבְרָהּ, אֲשֶׁר יֵאִיר לְאַרְצָן וְלְדָרִים בְּחַיִּינָת גִּלּוּי,
 75 "וְנִגְלָה כְבוֹד ה', וְרָאוּ כָל בָּשָׂר וְכוּ'¹⁰, שְׁהוּ תַכְלִית
 76 הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת, לְהוֹיֹת כְבוֹד ה' מִלֵּא כָל הָאָרֶץ
 77 הַלְלוּ דְיוֹקָא בְּחַיִּינָת גִּלּוּי, לְאַהֲפָכָא חֲשׂוּכָא לְנַהוּרָא – להפוך
 78 את חושך (הקליפות) לאור (הקדושה), וּמְרִירָא לְמַתְקָא, -
 79 ומרירות (העולם, שמקבל את חיותו מ"קליפת נוגה" – להפוך)
 80 למתוק (לטוב ולקדושה), בְּנִזְכֵּר לְעֵיל – בפרק ל"ו, בְּאַרְיֵבוֹת –
 81 שבכך מתבטאת כל תכלית סדר ההשתלשלות כולו. וְהוּ
 82 תַכְלִית כְּוֵנָת הָאָדָם בְּעֹבְדוֹתוֹ, לְהַמְשִׁיךְ אִוֵּר אֵיךְ־סוּף
 83 בְּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה, - ולכן, למרות שבעבודתו הרוחנית ובהבנתו
 84 העמוקה בתורה – באפשרותו למלא את ה"מבוקש" של אהבתו,
 85 להיות דבוק בהקב"ה בדביקות "רוח ברוח" – אבל צריכה להיות
 86 הכוונה בעבודתו: לא מה שטוב רק לו ולנפשו האלקית, אלא
 87 למלא מה שהקב"ה רוצה, שיימשך אור איך־סוף למטה בעולם,
 88 דבר שנוצר על ידי הדיבור בתורה (ועל ידי מעשה המצוות).
 89 אלא שבכל זאת, לפני שהאדם מגיע ל"הדברים האלה על
 90 לבבך" ול"דברת בס" – שהם תורה, אומר הכתוב "ואהבת את ה'
 91 אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", כי לפני המשכת אור
 92 איך־סוף ברוך הוא למטה על ידי תורה נדרשת בתחילה "העלאת

1 שב"נשיקין" בגשמיות, נעשה לא רק דביקות מפה לפה, מפיו של
 2 אחד לפיו של שני, אלא גם התחברות הרוח וההבל של השני –
 3 כך גם באופן היחוד ברוחניות, שרוח האדם שלמטה מתאחדת
 4 עם הרוח שלמעלה – וזאת ירצה האדם מפאת אהבתו הגדולה
 5 להקב"ה, להיכלל באורו
 6 יתברך בבחינת "נשיקין".
 7 אַךְ אֵיךְ הוּא בְּחַיִּינָת
 8 אֲתַדְבִּיקוֹת רִוְחָא
 9 בְּרוּחָא? - על ידי מה
 10 מניעים להתדבקות רוח
 11 ברוח, למילוי רצונו
 12 "לדבקה בו יתברך וכו'?" –
 13 לָלוֹה אַמֵּר – אחרי "ואהבת
 14 בכל לבבך" וכו': "וְהוּ
 15 הַדְבָרִים הָאֵלֶּה כּוּ' עַל
 16 לְכַבֵּד, וְדִפְרַת קָם כּוּ'",
 17 - האדם מגיע לדביקות
 18 האמורה על ידי
 19 התעמקותו בתורה ועל
 20 ידי הדיבור בתורה, וְכִמּו
 21 שְׂבִתוֹב בְּעֵץ חַיִּים,
 22 שְׂיַחוּד תְּנַשְׁקִין - שבו ישנו ענין הדביקות של "רוח ברוח",
 23 עֶקְרוּ הוּא יַחוּד הַקְּמַח־בִּינְה־דַעַת בְּהַקְּמַח־בִּינְה־דַעַת,
 24 וְהוּא – ענין, עֵינֵן תְּהוּרָה; - ההתעמקות העמוקה והבנת
 25 התורה, שעל־ידן מתאחדים חכמתו, בינתו, דעתו ושכלו של
 26 האדם בחכמה־בינה־דעת ושכל שלמעלה שבתורה, וְתַפְּהָ –
 27 על ידי שהאדם מדבר בפיו בתורה "ודברת בס", הוּא מוֹצֵא –
 28 מקור הרוח וְגִלּוּי – של הרוח, בְּחַיִּינָת גִּלּוּי, וְתִינּוּ בְּחַיִּינָת
 29 תְּדִבּוּר תְּהוּרָה, - שבדברו דברי תורה, באה ה"רוח"
 30 באופן של התגלות, – הרי שעיקר היחוד ודביקות "רוח ברוח",
 31 בא על ידי העיון בתורה, וטעמו של דבר מסביר רבנו הזקן להלן:
 32 "כִּי עַל מוֹצֵא פִי ה' יְחִיהָ הָאָדָם"⁹. – הרי שענין הפה הוא
 33 להיות ה"מוצא" של ה"רוח". הרי שהעיקר הוא ההבנה בתורה,
 34 שעל ידה באה הדביקות של "רוח ברוח"; מדוע, איפוא, נדרש
 35 לאהבה זו, לבטא דברי התורה בדיבור? יסביר רבנו הזקן להלן,
 36 אכן, לגבי ה"אדם", לגבי הנפש האלקית, עיקר היחוד והדביקות
 37 העליונה ביותר, באים על ידי ההבנה בתורה. אך, הכוונה
 38 העליונה היא הרי שאור איך־סוף ברוך הוא יימשך גם בנפש
 39 החיונית ובעולם – דבר זה בא דוקא על ידי שהאדם מוציא בפיו
 40 את דברי התורה. שכן, הדיבור שהוא ענין גשמי, שייך רק על
 41 ידי הנפש החיונית, וממילא נמשך על ידי הדיבור קדושה ואור
 42 איך־סוף בנפש החיונית; והיות שהכוח לדיבור בא ממה שהאדם
 43 אבל ושתה דברים גשמיים, מהם נוצרו דם וחיות גשמיים, ונתנו
 44 לו כוח לדבר את הדיבורים – נמשכים עלי־דיה קדושה ואור
 45 איך־סוף בכל עניני העולם, ומתבצעת הכוונה העליונה שאור
 46 איך־סוף יימשך למטה בעולם, שידיה "מלא כל הארץ כבודו".

ליקוטי אמרים

ובלימוד התורה עצמה – ה"ז דבר הלכה ולא העיון והשק"ט, 41
 (אלא שעדיין אינו מובן דבשלמא העיון בתורה מוכרח, כי 42
 אחרת אאפ"ל אתדבקות ברוח דלמע' – אבל מהו ההכרח 43
 דכאשר ישים אל לבו ויתלהט וירצה לכלול באורו – יבוא 44
 ויוכרח גם לודברת במ – 45
 תנועה הפכית – 46
 מלמעל"ט. ולזה מבאר 47
 דאמת כן הוא) ומ"מ לא 48
 יצא יד"ח כו' כדי 49

ליקוטי אמרים

הוא למטה רק שצריך תחלה העלאת מ"ן למסור לו
 נפשו ומאורו כנ"ל:

להמשיך כו' (אבל לכאורה עפ"ז – ה"ז ענין וחובה בפ"ע, ואין 50
 לזה שייכות לאתדבקות שלו רוח ברוח כו' דבזה עבודתו בק"ש 51
 וע"י ההכנה דברכות ק"ש. ומתרחץ דשייך, כי ע"י דברת כו' 52
 יעלה) כולן כו' ולכללן ביחודו ואורו (אותם הענינים שפועל 53
 בעצמו ע"י העיון). (ועדיין אינו מובן – השייכות דמוכרחת 54
 העבודה להעלות הדצ"ח והעולם – לתוכן ברכות ק"ש 55
 והתחלת ק"ש (עד הכתוב ד"הוהו הדברים) כ"א זהו ציווי 56
 ועבודה וענין בפ"ע (ואפילו יחוד הדבור שלו בדבור, אינו עיקר 57
 המסקנא דכשיתלהט, ותנועה הפכית וכנ"ל, אף שהיא מענינה 58
 ובאדם עצמו). (לזה מבאר) שזהו תכלית השתל' כו' וזהו 59
 תכלית כוונת כו' (שהשתל' כו' להיות ככו' כו' ושהאדם 60
 יעבדו ית' – זהו תוכן ומסקנת בר' ק"ש וכו'), (ועדיין אינו מובן 61
 השייכות לואהבת. ומתרחץ) רק (וא"א בלאה"כ) שצריך תחלה 62
 כו' למסור לו נפשו ומאורו (תוכן שמע גו' ואהבת גו'). ע"פ הנ"ל 63
 מבוארים כמה ענינים בתניא: בפ"ה מתחיל בהלכה ופס"ד (ולא 64
 סתם ידיעת התורה כסיומו – כשמדבר בנוגע ליחוד סתם ולא 65
 "מכל צד ופינה"). בפמ"ה ופמ"ו מדייק – דבר ה' זו הלכה (ולא 66
 שקו"ט לבד), ועוד. לכאורה צע"ג בתניא (כאן ובפמ"ה, מ"ו) 67
 שמפרש נשיקין דהיינו דבור (בד"ת) – והרי כל העילוי דנשיקין 68
 – שאינו יכול לבוא בהגבלה דדבור, ומובן עפמשנ"ת בלקו"ת 69
 שה"ש (א, ד). דמש"נ על התורה ישקני גו' – דכמו אה"ר דהאב 70
 כו' כ"א בבחי' צמצום גדול כו' כך כו'. ועפמשנ"ת שם וברמז 71
 ובביאור יותר בד"ה שה"ש (בס' הנחות הר"פ ז"ל ע' קמ"ב) 72
 יתוס' ביאור אין דעם אויפטו (בחידיש) של ודברת במ, ואיך 73
 שאי"ז רק "סיפור" ע"ד הנעשה בחב"ד, וההכרח דהקדמת בכל 74
 מאדך ועוד ואיך שאעפ"י עיקרו בחב"ד – כי אז נעשה החידוש 75
 וההמשכה שהקב"ה יחי' יושב. והצע"ג – שבכ"מ הבי' דנשיקין 76
 דהיינו מהאה"ר של הנושק ומהי השייכות לחב"ד מוחין. אלא 77
 שהענין שהאהבה פנימית מאכט איבער (או מאכט אויף) חב"ד, 78
 וכדלמע' ששמו הגדול נמשך כו'. ועיין בס"י דרושי חנוכה 79
 (רע"ג, א): "נשיקה... הוא יציאת... מפני' הלב והשכל" עכלה"ק. 80

מ"ן, התעוררות מלמטה של אהבת האדם, שעלי-ידי-זה נמשכת 1
 לאחר מכן המשכה על ידי תורה ומצוות. רק שצריך תחלה 2
 העלאת מ"ן נוקבין, – שבלשון הקבלה, הכוונה היא 3
 להתעוררות תשוקה ועליה מהמקבל. "נוקבא" היא בחינת 4
 ה"מקבל", ל"מסור לו נפשו 5
 ומאורו כנ"ל לעיל: – 6
 שכדי שתהיה ההמשכה 7
 על ידי תורה ומצוות כמו 8
 שצריך להיות, צריכה 9
 להיות בתחילה "העלאת מ"ן" של אהבת האדם באופן של 10
 מסירת "נפשו ומאורו" להקב"ה – למסור, כאמור, את הכל לה'. 11
 בכך סיים רבנו הזקן להסביר ענין "אהבה כמים הפנים לפנים", 12
 אודותו החל לדון בפרק מ"ו והמשיך בכך עד לסוף פרק זה. 13
 ביאור מכ"ק אדמו"ר שליט"א בתניא סוף פרק מ"ט אך איך היא 14
 כו' והפה הוא... יחי' האדם ומ"מ לא יצא כו' שזהו תכלית כו'. 15
 (1) תוכן כוונתו בהנ"ל (2) לכאורה "ההפה... האדם" מיותר, (3 16
 17 "כי על... האדם" – מדלא מוסיף ביאור בזה דכוונתו כאן
 18 כפשטות הכתוב וא"כ מאי השייכות להענין המדובר כאן? (4
 19 מוצא הרוח וגילוי – הפי', ומאי מוסיף על "בבחי' גילוי" הסמוך
 20 לו? (5) ההכרח לכהנ"ל בנדו"ד בספמ"ט? (6) ובפרט שזהו תכלית
 21 ההשתל' – מקומו בפ"ו ובדמסיים "וכנ"ל באריכות" וכאן גם
 22 בקיצור, לכאורה, אינו ענין. י"ל בדא"פ: עפ"י משנ"ת כאן
 23 התוצאות דואהבת גו' שבא בהמשך להענינים שבברכות ק"ש
 24 – שכאשר ישים המשכיל אלה הדברים כו' תתלהט נפשו כו'
 25 דרבקה בו ית' וליכלל באורו כו' – עלי' מלמטלמ"ע – לכאורה,
 26 כלות הנפש באהבה כו', ומבאר: אך (דלא כקס"ד הנ"ל) איך
 27 היא כו' לזה אמר (מחדש חידוש גמור) והיו הדברים... לבבך
 28 (עיון בתורה. ועוד יותר) ודברת במ (היפך מעלי' מלמטלמ"ע)
 29 – כי צ"ל אתדבקות רוח ברוח, ורוח דלמע' היינו חב' דלמע'
 30 תורה, וע"י העיון (עיון לעיל פ"ה) מתייחדים חב"ד בחב"ד.
 31 (והנה לכאורה אפ"ל דכשידבר אח"כ בהא דמעין מגלה אח"כ
 32 היחוד דחב"ד בחב"ד, וזהו פעולת ודברת במ ותו לא (היפך
 33 המבואר פמ"ה ופמ"ו וממש"נ ישקני מנשיקות פיהו, ומהמשל
 34 באדם דנושק פה לפה ולא – במוח ובפה מספר ע"ד היחוד
 35 דחב"ד) ומבאר: והפה (דלמע' ודאדם התחתון) הוא מוצא (בלי
 36 תוס' ביאור), היינו כפשוטו – מוציא הרוח (החכ' שמעיון) וגילוי
 37 (דהעיון ומסקנתו) בבחי' גילוי (עלמא דאתג' ולא רק מסקנא
 38 בשכל) והיינו בחי' הדבור (בחי' גילוי) בד"ת (ולא רק עיון כ"א
 39 מסקנא וגילוי דהעיון). כי על כל מוצא (כפשוטו, כנ"ל, כשיצא
 40 מן) פי ה' יחי' האדם (כפשוטו כנ"ל שזהו גילוי ומסקנת העיון.

יום רביעי כ"א אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ע, פרק נ והנה כל... עד עמ' 140, ח"ו.

83 ה, שכל אחד מהם, מביא את האדם ללמוד תורה ולקיים מצוות; אהבת
 84 אלו נותנת חיות בלימוד התורה ובקיום המצוות.

81 פֶּרֶק נ. כדי להקל על הבנת פרק נ, אותו אנו עומדים ללמוד, נדרשת
 82 הקדמה קצרה לפחות: עד כאן למדנו על בחינות ואופנים שונים באהבת

42 **אִישׁ חֶסֶד**, - שעבודתו - עבודת הכהן - היא באופן ובבחינת
43 חסד, וְנִקְרָאֹת - מדריגות האהבה האמורות, נקראות "כֶּסֶף
44 הַקְּדוּשִׁים", מְלִשׁוֹן נִכְסֵף נִכְסֵפָה לְבֵית אֲבִיךָ³. - כך, שכל
45 בחינות ואופני האהבה, הם ענין של כוסף ותשוקה, מה שיהודי
46 רוצה להיות דבוק

באלקות; וב"לביית אביך"
מתכוונים גם לבחינת
חכמה, "קדש" (קדשים),
שנקראת גם "אבא". שכן,
כאמור, האהבות הן
"ענפים" מ"חכמה",
ומביאות באופן ישיר
לקיומן של תורה ומצוות
הבאות מ"חכמה". אֲךְ יֵשׁ
עוֹד בְּחִינַת אֲהָבָה,
הַעוֹלָה עַל כְּלָנָה, - על

כל בחינות האהבה האמורות, כְּמַעֲלַת הַזֹּהֵב עַל הַכֶּסֶף, -
מעלתה וחשיבותה של אהבה זו, אינה מתבטאת בכמות, בחוק,
אלא באיכות. עליונותה של אהבה זו, מתוארת במעלת ה"זהב"
לגבי ה"כסף": כמו שחשיבות הזהב לגבי כסף אינה בכמות
בלבד, שזהב שוה יותר מכסף - שהרי, כמות גדולה יותר של
כסף שוה כמו כמות קטנה של זהב - אלא, חשיבותו ומעלתו
של זהב לגבי כסף מתבטאת בכך שבזהב ישנו סוג מסויים
המזנצנץ בניצוץ השובה את הנפש (בלשון הקודש זה נקרא
"לוחשות", כמו "גחלים לוחשות", והרבי שליט"א מציין את
ה"והרה" בו נאמר "נהיר ונצִיץ לעיניך" - מאיר ומנצִיץ לעינים),
וכל סוגי הזהב, יש להם שייכות לאותו סוג של זהב (כפי שמובא
בוהר שם); ואילו ב"כסף" לא קיימת מעלה זו⁴. - כך גם ביחס
לאהבה זו, שהיא כוללת בתוכה צמאון וכלות הנפש, שאינם
קיימים בשאר האהבות. וְהִיא אֲהָבָה בְּרִשְׁפֵי אִישׁ - אהבה
בוערת - שלא כמו האהבות האמורות, שהן בעיקר אהבה
כמים, שאהבת הנפש להקב"ה היא "נמשכת", דומה למים
הנמשכים: "זכור אב נמשך אחרֶיךָ כמים" - אלא, היא אהבה
כרשפי אש⁵, מְבַחֲנֵת גְבוּרֹת עֲלִיּוֹנוֹת דְּבִינָה עֲלֵאָה. - שורש
אהבה זו הוא בחינת גבורה של ספירת ה"בינה" העליונה,
דְּהִינָה, - כיצד נוצרת אהבה זו? - שְׁעַל־יְדֵי הַתְּבוּנָנוֹת בְּגִדְלַת
אֵינ־סוֹף בְּרוּח־הוּא, דְּכֹלָא קָמִיָּה כְּלָא מִמָּשׁ חָשִׁיב -
שהכל לגביו נחשב לכלום, תְּתַלְחֵט וְתַתְּלַחֵב הַנֶּפֶשׁ לִיקָר
תְּפָאֶרֶת גְּדֻלָּתָהּ, וְלֹאֲסַתְכֵּלָא בִּיקְרָא דְמִלְכָּא, - ולהסתכל
ביוקר המלך - ואליו יעמוד באהבה בְּרִשְׁפֵי אִישׁ שְׁלֵחַבַת עֵזָה
הַעוֹלָה לְמַעְלָה, - לא אהבה הנמשכת למשהו, אלא אהבה

1 ברם, קיים צד שווה בכל בחינות ואופני האהבה האמורים, והוא
2 שהאהבה, בכל האמור, מבוססת על תשוקה ורצון להיות דבוק בהקב"ה,
3 או שאלקות תהיה בהתגלות בנפשו. לפיכך, מחייבת אהבה זו, באופן
4 ישיר, את ענין לימוד התורה וקיום המצוות, כי על־ידיה מתדבק יהודי
5 בהקב"ה, ואלקות מתגלית
6 בנפשו. בפרק נ' ידובר אודות
7 סוג של אהבה, המתבטא, לא
8 בכוסף ותשוקה להיות דבוק
9 באלקות, אלא בצמאון
10 ובתשוקה לאלקות עד כלות
11 הנפש, שנפשו כלה לאלקות;
12 כלומר: ה"יעד" של אהבה זו,
13 הוא: שהנפש תתנתק מהגוף
14 ומכל הענינים הקושרים
15 אותה לגוף, ולהיכלות בכלות
16 הנפש.

17 אהבה מסוג כזה, אינה יכולה לעורר באופן ישיר, לקיום התורה
18 והמצוות, כי לימוד תורה וקיום מצוות אפשריים רק כאשר הנשמה
19 לבושה בגוף, ולא כאשר המבוקש של אהבה זו הוא להיפך מהאמור -
20 להיכלות ולהינתק מהגוף. ברם, תכליתה של כל אהבה, היא הרי
21 העבודה בתורה ומצוות הבאה מאהבה זו - ואופן העבודה בתורה
22 ומצוות שמתוך אהבה זו של כלות הנפש, בא על ידי תנועה הפכית
23 בנפש: בשעה שנפשו נמצאת בלהבה של אהבה, בתנועה של "רצוא",
24 בתנועה של "ריצה" וכליון - חש הוא, עם זאת, שלא זו היא הכוונה
25 העליונה, אלא, הכוונה העליונה היא להיפך, שהנשמה תלכש בגוף
26 ותמשך אלקות למטה. מפאת הרגשה זו בא האדם לידי התבטלות
27 ונוצרת בו תנועה של "שוב", שבמקום להיות בתנועה של "רצוא" וכלות
28 הנפש, הוא נמצא בתנועה הפכית, תנועה של "שוב", של חזרה, להיות
29 לבוש בגוף, ולקיים תורה ומצוות - ובכך לבצע את הכוונה העליונה.
30 האופנים ודרגת האהבה, אודותם למדנו עד עתה, מתוארים בבחינה של
31 "כסף", מלשון "כוסף", ו"כסף" הוא בחינת חסד, שהיא צד הימין - "חסד
32 דרועא ימינא". ובהתאם לכלל בתורת הקבלה, שעשר הספירות
33 מחולקות בשלושה קווים: קו הימין - קו החסד, קו השמאל - קו הגבורה,
34 וקו האמצעי. וקו הימין מורכב מחכמה, חסד ונצח, ממילא יוצא שחסד
35 היא ענף של "חכמה", שבה מתחיל קו הימין; מאידך, קו השמאל מורכב
36 מבינה, גבורה והוד, כך שגבורה היא ענף של "בינה", שבה מתחיל קו
37 השמאל. לפי זה יוצא, שכל דרגות האהבה אודותן למדנו, הן בחינת
38 "חסד" ו"כסף" והן "ענפי" החכמה, ואילו אהבת כלות הנפש, אודותה
39 נלמד בפרק זה, היא בחינת "גבורה", שהיא בחינת "זהב" ו"ענף" לספירת
40 ה"בינה". וְהִנֵּה, כָּל בְּחִינֹת וּמְדֻרְגוֹת אֲהָבָה תְּנוּפְרוֹת לְעִיל
41 - הֵן מִסְטָרָא דִּימִינָא, - מצד ימין, וּבְחִינַת "כְּהֵן" - הנקרא,

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי (מבאר ע"פ) וכוונתו להכתוב (מ"ב יב, ה) דשם מבוואר דבני" מביאים זה לבית ה', ושייך - לכהנים. ועיין תו"א ס"פ תשא כ"ב שקל הקודש". 3. בראשית לא, ל. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מה מכריחו להכנס לשלילת הכמות (בפירוש התניא) וכן בהמצאותו? וצ"ע הכן הוא. בתו"א (לה, א.) שהזהב... לוחשות אבל אין מוכרח שם שבוה מעלתו על הכסף (שאינו מוזכר שם כלל), ובבמד"ר (פי"ב, ד): כסף שהוא כו' זהב כו' יש בו מינין הרבה וגוונין הרבה, וכ"ז מתאים לזח"ב (קמח, א): דזהב כו' וכסף כו' זהב סליק יתיר (כנ"ל מעלת הזהב על הכסף) כו' דנהיר ונצִיץ לעינין (כתבו"א) כו' ומתמן נפקי ואתמשכן כל מיני זהב (כבמד"ר)". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה ממש"כ ספ"ט דמאהבה זו דכרשפי אש כו' וגם כלתה נפשי כו' יעלה כו' למדר"א אה"ר בחי' המים כו', ומתורץ ע"פ משי"כ באוה"ת להצ"צ פ' אחרי (צה-צו) ומה שאמרו כו' דוקא לגבי כו'".

מבחינת הגבורות העליונות של "בינה עילאה", יצא שרש 24
 הלויים למשה - אופן עבודת הלוים בא מבחינת זו. [ולעתיד 25
 שהעולם יתעלה - יהיו הם - הלוים, הבהנים¹¹, - שלא כפי 26
 שהמצב הוא כעת, שהכהנים הם העיקר, והלוים טפלים בלבד 27
 לכהנים, ככתוב: "וילוו 28
 עליך וישרתוך"¹², שהלוים 29
 טפלים לכהנים, וכמו 30
 שכתב האר"י ז"ל על 31
 פסוק: "והכהנים 32
 הלויים"¹³ - שהלוים של 33
 עבשו יהיו כהנים 34
 לעתיד¹⁴, ועבודת 35
 הלוים היתה להרים קול 36
 רנה ותודה, בשירה - 37
 בפה, וזמרה, בכלי שיר, 38
 בנגון ונעימה, - שכפי 39
 הרגיל, ישנן בניגון שתי 40
 תנועות הפכיות: תנועות 41
 של מרירות וגבורה ותנועות של שמחה וחסד, כבחינת "רצוא 42
 ושוב", - שבכך מתבטאת עבודתם, שהיתה בצורה של "רצוא 43
 ושוב" - רצוא וכלות הנפש, ושוב - נסיגה והשבה, שהיא כחינת 44
 אהבה עזה זו - כפי שלמדנו, שאהבה זו היא בבחינת רצוא ושוב, 45
 כשלהבת היוצא מן התבן, - כלי שבו צורפים זהב, בו להבת 46

1 העולה מתוך אש שלהבת של כלות הנפש, ולפרד מהתפילה
 2 והעצים שנאחות בהן, - משמעות הדבר ביחס לנשמה, היא:
 3 להינתק מזוגוף שהוא כפתיחה (כנ"ל פרק ל"ה) ועצים (כנ"ל
 4 פרק כ"ט) לגבי אור ואש הנשמה⁶, וחינו, עלידי התנברת יסוד
 5 האש אלהי שבנפש
 6 האלהית, - שלא כמו
 7 בשאר האהבות הבאות
 8 מיסוד המים שבנפש
 9 האלקית, ומזה פאה -
 10 הנפש, לידי צמאון, -
 11 כמו שהדבר בגשמיות,
 12 שעל ידי התגברות יסוד
 13 האש - נעשה אדם צמא,
 14 כך גם ברוחניות - שעל
 15 ידי התגברות יסוד האש
 16 של הנפש האלקית - נוצר
 17 צמאון בנשמה, וכמו
 18 שכתוב: "צמאה לה
 19 נפשי"⁸, ואחר כך - מניעה הנפש, לבחינת "חולת אהבה"⁹,
 20 - שהנפש חולה מאהבה - כמו שצמאון בלתי רווי - מביא למצב
 21 של חולי, ואחר כך פאה - הנשמה, לידי כלות הנפש ממש,
 22 - שלולא התנועה של "שוב" - כפי שיוסבר להלן - היתה הנפש
 23 בלה, כמו שכתוב: "גם בלתה נפשי". והנה, מכאן -

ליקוטי אמרים

ולפרד מהתפילה והעצים שנאחות בהן והיינו על ידי
 תגבורת יסוד האש אלהי שבנפש האלהית ומוזה באה
 לידי צמאון וכמ"ש צמאה לך נפשי ואח"כ לבחי' חולת
 אהבה ואח"כ באה לידי כלות הנפש ממש כמ"ש גם
 בלתה נפשי והנה מכאן יצא שורש הלוים למטה
 [ולעתיד שהעולם יתעלה יהיו הם הכהנים וכמ"ש
 האר"י ז"ל ע"פ והכהנים הלוים שהלוים של עכשיו יהיו
 כהנים לעתיד] ועבודת הלוים היתה להרים קול רינה
 ותודה בשירה וזמרה בניגון ונעימה בבחי' רצוא ושוב

שהיא בחי' אהבה עזה זו כשלהבת היוצא מן הבזק
 של מרירות וגבורה ותנועות של שמחה וחסד, כבחינת "רצוא
 ושוב", - שבכך מתבטאת עבודתם, שהיתה בצורה של "רצוא
 ושוב" - רצוא וכלות הנפש, ושוב - נסיגה והשבה, שהיא כחינת
 אהבה עזה זו - כפי שלמדנו, שאהבה זו היא בבחינת רצוא ושוב,
 כשלהבת היוצא מן התבן, - כלי שבו צורפים זהב, בו להבת

6. "היינו גוף עצמו חילוק דהמעשה ודיבור או דמחשבה (עיין לקוטי תורה ריש פ' אחרי) - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 7. תהלים
 סג, ב. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אאפ"ל דהראי' סתם שיש צמאון בנפש: 1) דמאי קמ"ל? 2) א"כ הול"ל על חולת אה' דסמיך
 לי' "כמ"ש כי חולת אהבה אני", 3) הול"ל ראי' בכ"מ לפני זה בתניא שמדבר שם ע"ד צמאון הנפש. וי"ל דהוצרך כאן דוקא לראי'
 כיון שהמדובר בנה"א (ולא בכללות האדם או נה"ב) שגם בהיותה למטה היא חלק אלקי ממעל ממש, וגם לא הייתה בארץ צי' (ככפ"ז)
 בע"ת, כ"א הוא בדרגה שמתבונן כו' שלמע' מדרגת נכסוף נכספתי גוי. ומביא ראי': וכמ"ש צמאה לך נפשי (דודו - נה"א שאין לו
 יצה"ר) [והיתרוץ בסיום הכתוב - בארץ צי', שאינו בירושלים כ"א במדבר (אף שזהו מדבר יהודא), וכדלעיל שמתבונן דכולא קמי'
 כלא ממש]. ועוד יש להוסיף - שהראי' היא גם שהתבוננות בגדולת כו' מביאה לצמאון: וכמ"ש צמאה גוי, (דרישי: אלק' אלי אתה
 אשחרך). ועד"ז לקמן הראי': וכמ"ש וגם (כנראה כך צ"ל, כל' הכתוב) בלתה נפשי (דיש כליון הנפש בנפה"א דצדיק). וגם בזה יש
 להוסיף דהראי' גם ע"ז שהיא העולה על אהבה דנכסוף כו': וכמ"ש גם (הוספה ועלי' על העבודה שמזכיר קודם לזה: נכספה) -
 ועפ"ז מובן מה שמביא גם התיבה "וגם", דלכאורה הול"ל; "וכמ"ש בלתה נפשי". 9. שיר השירים ב, ה. 10. תהלים פד, ג. 11. הערת
 כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מתורץ הסתירה - דלעיל אמר שהיא העולה על אהבה דכהן, והרי לויים טפלים לכהן. ומתורץ דכן הוא
 כדלעיל, אלא שהעולם צריך להתעלות כו'". 12. במדבר יח, ב. 13. יחזקאל מד, טו. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדריק ומוסיף
 בזה שהלויים של עכשיו יהיו כהנים דלעתיד - וי"ל דבזה מיישב הקושיא שהרי התורה אמרה לנו ולבנינו עד עולם שמוזה ידעינן
 שלא יהי' בה שינוי (רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט). ומבאר שאלה שעכשיו (ולא בזמן ההוא) הם לויים - יהיו (כי יולדו) כהנים לעתיד.
 וא"ת א"כ (דלעת"ל יולדו הלוים לאב כהן) מהו החידוש? וההסברה פשוטה - הלוים (בעניני תומ"צ - היינו אופן עבודתם בביהמ"ק
 ועד"ז בתפלה וכו') היינו מפני שנשמתם בחי' לוי (גבורה וכו'), ועד"ז הכהנים - מפני שנשמתם בחי' כהן איש חסד (כדלעיל בפרקין).
 ולעתיד לבא הנשמה שבבחי' לוי תהי' למעלה מהנשמה שבבחי' כהן. ולכן יולדו בדוקא לאב כהן וכו'". על הערתו זו של כ"ק אדמו"ר
 שליט"א, נשאלו, על ידי מחבר הספר, שאלות שונות, והרבי שליט"א ענה עליהן בין מלות השאלות. אנו מביאים להלן את השאלות
 (באות רגילה) ותשובות הרבי שליט"א (באות מודגשת): בענין הקושיא ד"לנו ולבנינו", הלא שייך להקשות זה גם על שלעתיד תהי'
 ההלכה כבית שמאי (זהו קושיא על היסוד דהתורה לא תשתנה - ולא על הביאור הנ"ל), שהכוונה בזה הוא שהפסק למעשה יהי' כבית
 שמאי, ולכן אומרים שמחלוקת ב"ש ובי"ה סופה להתקיים בפסק בפועל. על פי דין - ב"ד הגדול מב"ד הקודם יכול לפסוק אחרת.
 ומובן שזהו ג"כ בנוגע למחלוקת ב"ש ובי"ה - הלכה כמי. משא"כ בנוגע ללוים וכהנים - אין בזה שייכות כלל לב"ד ולמחלוקת וכו'.
 וכן בענין הבעל חי שעתידי ליטהר שייך להקשות זה. החתם סופר (בס' תורת משה לשמיני) מתרץ שאז ישנתה סימנו ויעלה גרה. וכן
 במה שהקב"ה יתיר השחיטה שלויתן שוחט לשור הבר כסנפיריו שנאמר על זה (ויקרא רבה יג, ג) "תורה חדשה מאתי תצא - חידוש
 תורה". קושיא מעיקרא ליכא - כי כאן המדובר על דבר פעם אחת. והוראת שעה - הרי דין התורה שאפילו נביא מורה, וכש"כ הקב"ה
 מקור הנבואה. וזהו הדיוק "חידוש תורה" - ולא נאמר "שינוי" - חידוש (הוראה), אבל אין בזה שינוי.

- 1 האש פורצת בחוזק רב, ושבה מיד – "רצוא ושוב", כְּרֵאִיתָא –
 2 כמו שאנו מוצאים, בְּמִקְרָא [פְּרָק ב דְּהַגְיָה¹⁵]. – שהכוונה
 3 במה שכתוב לגבי חיות הקודש "והחיות רצוא ושוב כמראה
 4 הבזק", היא כמו האש האמורה, שהנה היא פורצת בחוזק ומיד
 5 שבה ונעלמת; כך גם
 6 באהבה זו, שבתחילה היא
 7 בתנועה של "רצוא",
 8 בריצה ובכלות הנפש, אך
 9 מיד לאחר מכן בא
 10 ה"שוב" – כפי שכתוב
 11 ב"ספר יצירה" "אם רץ
 12 לבך שוב לאחד" שהכוונה
 13 היא: כשלבך "רץ" בכלות
 14 הנפש – שוב וחזור
 15 ל"אחד", הימנע מכך ושוב
 16 למצבך, כדי להמשיך התגלות אחדות ה' בעולם; כלומר: הוא
 17 חש ומרגיש שהכוונה העליונה איננה בענין של כלות הנפש,
 18 אלא שהנשמה תהיה בגוף ותקיים תורה ומצוות, שעל-ידי-ה'
 19 ממשיכים אלקות באופן שתהיה ההתגלות של "אחד", אחדות
 20 ה', בעולם. וְאִי אֲפֹשֶׁר לְבָאָר עֵינֵי זֶה הַיָּמִם בְּמִקְרָא, רַק כָּל
- אִישׁ נִלְכָּב – שיש בו בשלימות ענין של "לב", וְנִבּוֹן, –
 ומשתמש בכוח הבינה, הַמְשָׁכִיל עַל דְּבָר – משתמש בכוח
 החכמה, וּמְעַמִּיק לְקִשְׁר דַּעְתּוֹ וְתִבּוּנָתוֹ בַּה' – ומשתמש
 בכוח הדעת, יִמְצָא טוֹב וְאוֹר הַגָּנוּז בְּנַפְשׁוֹ הַמְשַׁכְּלָת, כָּל
 חֵד לְפִי שְׁעוֹרָא דִּילִיָּה
 – כל אחד לפי השיעור
 שלו, [יֵשׁ מִתְפַּעֵל כּוֹ] – יש
 מי שמתפעל מהתבוננות
 זו, ויש מי שמתפעל
 מהתבוננות אחרת, ואינה
 דומה התפעלות האחד
 להתפעלות השני, אַחֲרֵי
 קְדִימַת וִירְאַת חֲטָא, –
 בתחילה ישנה יראת חטא,
 הפחד להיכשל בחטא, לְהִיּוֹת סוּר מֵרַע בְּתִבְלִית שְׁלֵא לְהִיּוֹת
 "עֲוֹנוֹתֵיכֶם מִבְּדִילִים" כּוֹ חֲסִי-שְׁלֹם. – כלומר: בכל צורה
 של התפעלות האהבה, מן ההכרח שתהיה תחילה הקדמה של
 יראת חטא, כדי שיהיה "סור מרע" בתכלית; אחרת – אין
 באפשרותו להגיע לאהבה.

ליקוטי אמרים

כדאיתא בגמ' [פ"ב דהגיגה] ואי אפשר לבאר ענין זה
 היטב במכתב רק כל איש נלכב ונבון המשכיל על דבר
 ומעמיק לקשר דעתו ותבונתו בה' ימצא טוב ואור הגנוז
 בנפשו המשכלת כל חד לפום שיעורא דיליה [יש
 מתפעל כו' ויש מתפעל כו'] אחרי קדימת יראת חטא
 להיות סור מרע בתכלית שלא להיות עונותיכם
 מברילים כו' ח"ו.

יום חמישי כ"ב אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 140, והנה סדר העבודה... עד עמ' עא, החיים ב"ה.

- 41 להלן מסביר רבנו הזקן, שמכיוון שזוהי אהבה של כלות הנפש
 42 – אין בכוחה לחייב את ענין עבודת ה' בתורה ומצוות – כי,
 43 דבר זה שייך רק כשהנשמה נמצאת בתוך הגוף, ואילו כאן
 44 מדובר שנשמתו נמצאת, עקב אהבה זו, בתנועה של יציאה
 45 מן הגוף; הרי סדר
 46 העבודה בלימוד התורה
 47 וקיום המצוות מאהבה זו
 48 (שהרי תכליתה של כל
 49 עבודה היא הרי לא
 50 האהבה עצמה, אלא
 51 שהיא תביא ותוסיף חיות
 52 בלימוד התורה ובקיום
 53 המצוות) הוא באופן של
 54 "שוב" בלבד – הימנעות
 55 מכלות הנפש, כי הוא חש
 56 ומרגיש שהכוונה
 57 העליונה איננה בענין
 58 כלות הנפש, אלא שהנשמה תהיה בגוף ותקיים תורה ומצוות.
 59 ובשון ה"תניא":
 60 וְהֵנָּה, סֵדֶר הָעֲבוּדָה בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הַנִּמְשָׁכֶת
 61 מִבְּחִינַת אֲהָבָה עֲזָה זֶה, הִיא בְּחִינַת "שׁוֹב" לְבָד, –
 62 הימנעות מכלות הנפש, כדי לבצע את הכוונה העליונה, שהיא
- דוקא בהימצאות הנשמה בגוף. כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב בְּסִפְרָא יְצִירָה':
 "וְאִם רִץ לְבָד שׁוֹב לְאֶחָד, פְּרוּשׁ "וְאִם רִץ לְבָד" – הִיא
 תְּשׁוּקַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבִלְבַּד בְּחֻלָּל הַיָּמִי, – מקומה של הנפש
 האלקית, בְּשִׁמְתָנְבְּרַת – התשוקה, וּמִתְלַהֶבֶת וּמִתְלַהֶמֶת
 בְּמֵאֵד מְאֵד עַד בְּלוֹת
 הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ, לְהִשְׁתַּפֵּךְ
 אֶל חֵיק אָבִיהָ חַי
 חַיִּים בְּרוּךְ-הוּא,
 וְלִצְאָת מִמְאֶסְרָהּ בְּגוֹף
 הַגּוֹפֵן וְנִשְׁמֵי לְדַבְּקָה בּוֹ
 וְתִבְרָךְ – זהו פירוש "ואם
 רץ לבד", לבו נמצא
 בתנועה של "ריצה",
 באהבה בלתי מוגבלת, עד
 לידי כלות הנפש –
 להתאחד עם הקב"ה –
 אֲוִי – או צריך להיות
 "שוב לאחד", לשוב ל"אחד", וְאֵת יֵשִׁיב אֶל לְבוֹ – והיינו
 שעליו להתבונן בְּמֵאֵד בְּרוּחֵינוּ וְכַוֵּנֵם לְבְּרָכָה¹⁶, כִּי "עַל
 בְּרָכָה אֲתָה חַי" – על אף שרצונך ותשוקתך הם למה שהוא
 היפך החיים – כלות הנפש, אבל בניגוד לרצונך, עליך לחיות,
 בְּגוֹף תָּהָה לְחַיּוּתוֹ, כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים עֲלֵינוּ מִחַיֵּי הַחַיִּים ב"ה

ליקוטי אמרים

והנה סדר העבודה בעסק התורה
 והמצוות הנמשכת מבחי' אהבה עזה זו היא בבחי' שוב
 לבד כמ"ש בספר יצירה ואם רץ לבך שוב לאחד פי'
 ואם רץ לבך היא תשוקת הנפש שבלב בחלל הימני
 כשמתגברת ומתלהבת ומתלהמת במאד מאד עד
 כלות הנפש ממש להשתפך אל חיק אביה חיי החיים
 ב"ה ולצאת ממאסרה בגוף הגופני וגשמי לדבקה בו ית'
 אזי זאת ישיב אל לבו מארו"ל כי ע"כ אתה חי בגוף
 הזה להחיותו כדי להמשיך חיים עליוני' מחיי החיים ב"ה

28 אתה מת" יוצא, שהרצון והתשוקה צריכים להיות – להיות
 29 בחיים. ואילו ההיפך מהחיים, כלות הנפש – צריך להיות אצלו
 30 כנגד רצונו, בעל כרחו. ואם כך – הרי שקיימת סתירה בין מאמרו
 31 אחד לשני, וְאֵלָּא אִיךָ יְהִי רְצוֹנוֹ – כיצד בכל זאת יהיה

32 רצונו? אך כפי שכבר
 33 למדנו, יובנו הדברים:
 34 בתחילה על האדם
 35 להשתדל להגיע לאהבה
 36 גדולה כזו להקב"ה, עד
 37 לידי כלות הנפש,
 38 ושהחיים יהיו אצלו "בעל
 39 כרחו", רק כדי לבצע את
 40 הרצון העליון, להמשיך

41 אלקות ואחדות ה' בעולם. והו"ו "על כרחך אתה חי". ואילו,
 42 לאחר מכן, כשהוא כבר נמצא בתנועה של "שוב", עליו שוב
 43 ליצור בקרבו את התנועה של "רצוא" ושל אהבה של כלות
 44 הנפש. שכן, על ידי כך הוא ממשיך ב"שוב", ממדיגה עליונה
 45 יותר, וכן גם מפני שבדחיתו במצב של "שוב", הוא עלול להיות
 46 נמשך לעניינים הנחותים שבעולם – ולכן עליו לעורר בקרבו שוב
 47 את התנועה של "רצוא" – "בעל כרחך אתה מת": לעורר בקרבו
 48 אהבה עד לידי כלות הנפש, כנגד רצונו הנוכחי, שהוא בתנועה
 49 של "שוב", להיפך מכלות הנפש. וְכַמוֹ שֶׁנֶּחֱבָא בְּמִקּוֹם אַחַר
 50 בְּאֵרֵיכּוֹת עַל מִשְׁנֵה זֹו: "עַל פְּרֻחַ אֶתְּהָ חַי", בְּעֻזְרַת חַי
 51 חַיִּים פְּרוּחַ הוּא: כלומר: בשעה שהוא עומד בתנועה של
 52 "רצוא" ואהבה של כלות הנפש, הוא מעורר בתוכו, כנגד רצונו,
 53 שיהיה "חי", לחיות בתוך הגוף, כדי להמשיך את החיים של חי
 54 החיים למטה¹⁷.

1 חַיִּים פְּרוּחַ הוּא לְמַטָּה, עַל־יְדֵי תוֹרַת חַיִּים, – שעל ידי
 2 תורה ממשכיכים את החיים העליונים למטה, לְהִיּוֹת דִּיךָ
 3 בְּתַחְתּוֹנִים לְאַחֲדוֹתוֹ יִתְבַּרַךְ בְּבַחֲנֵינָה גְלוּי, – כמו שבדירה
 4 מתגלה האדם בכל מהותו כמו שהוא, כך גם למטה, נבבראים
 5 התחתונים, תהיה התגלות
 6 אמיתת ענין אחדות ה',

7 כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱבָא לְעִיל, –
 8 שזוהי תכלית הכוונה של
 9 עבודת האדם, לעשות את
 10 העולם לדירה לו יתברך. –
 11 זהו "שוב לאחד": שוב
 12 מאהבתך ומכלות נפשך,
 13 בשביל ה"אחד", כדי

14 לגלות אחדות ה' בעולם. וְכַמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהר הַקְּדוּשׁ: "לְמַהּ
 15 אָחַד בְּאַחַד", – שיהיה אחד באחד, פְּרוּשׁ שֶׁהַיְחוד הַנְּעֻלָּם
 16 יְהִי בְּבַחֲנֵינָה "עֲלֵמָא דְאַתְגְּלִיא". – עולם מגולה. כלומר:
 17 שהיחוד שהוא "עולם", יהיה בבחינת "עלמא דאתגליא",
 18 שיתגלה למטה. "אחד באחד" היינו: שה"אחד" של עולם
 19 ומדיגה עליונה יותר, יתגלה ב"אחדות" של העולם והמדיגה
 20 התחתונים יותר. וְזֶה שְׂאֵוּמְרֵי: "לְכָה דוּדֵי וְכוּ". – לקראת
 21 כלה", שלקראת "כלה" – כלות הנפש שבאהבה זו, יהיה "לכה
 22 דודי" – הליכה והמשכה מ"דודי" – להמשיך אלקות למטה. וְכִּי
 23 יוֹכֵן מֵאַמֵּר רַבּוֹתֵינוּ וְכַרוֹנָם לְכַרְכְּהָ: "עַל פְּרֻחַ אֶתְּהָ חַי,
 24 וְעַל פְּרֻחַ וְכוּ", – אתה מת" – ההוראה בעבודת ה' ממאמר
 25 על כרחך "אתה חי", היא: אדם צריך שיהיה לו רצון ותשוקה
 26 להיפך מהחיים, לכלות הנפש, והחיים בגוף צריכים להיות בו
 27 בעל כרחו, כנגד רצונו: מאידך גיסא, מהמאמר השני ("על כרחך

יום שישי כ"ג אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עא, פרק נא והנה לתוספת... עד עמ' 142, וחיות הללו.

70 אחד עם אור ה'. ולכן, אין היא יכולה לשמש כ"שמן" לאור השכינה,
 71 היות והשמן נהפך לגמרי לאור; ואילו, מצוות מעשיות דוקא, שהן רצונו
 72 של הקב"ה, ורצונו וחכמתו הם הרי דבר אחד אתו – לכן דוקא מצוות
 73 ומעשים טובים יכולים לשמש כ"שמן" לאור השכינה ה"שורה" על
 74 ראשו. לאחר מכן, הסביר רבנו הזקן, שעל ידי תורה נמשך האור על
 75 הנשמה ועל שני לבושיה, מחשבה ודיבור, הנכללים באור ה' ומתאחדים
 76 אתו ביחוד גמור. אך, כדי להמשיך את האור והשראת השכינה גם על
 77 הנפש החיונית ועל הגוף – נזקקים למצוות מעשיות דוקא, שאדם יכול
 78 לקיימן רק באמצעות גופו ונפשו החיונית. לאחר מכן, מסביר רבנו הזקן,
 79 שהמצוות המעשיות הן תכלית כל סדר ההשתלשלות – כדי להמשיך
 80 אלקות בעולם. ובהמשך לכך, הוא מסביר ענין כוונת המצוות, שכדי
 81 שהמצוות המעשיות תיעשנה כדבעי, בחיות ובנשמה, זה בא על ידי
 82 ה"כוונה", על ידי יראת ה' ואהבת ה', בציניו האופנים השונים ביראת
 83 ואהבת ה', בהם יכול יהודי לקיים מצוות. בפרק נ"א, אותו אנו עומדים
 84 ללמוד, מסביר רבנו הזקן ובתוספת ביאור, את לשון ה"ינוקא" שהוכרנו

55 פְּרַךְ נֵא. להסברת המלה "לעשותו" בפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד
 56 בפך ובבלבך לעשותו", שמכיוון שהפסוק מסתיים ב"לעשותו" – משמע,
 57 שתכלית הכל, היא – "לעשותו", לקיים מצוות מעשיות – החל רבנו הזקן
 58 להסביר בפרק ל"ה, שתכלית כל סדר ההשתלשלות ותכלית עבודתו של
 59 יהודי – היא: להמשיך אלקות בעולם, לעשות את העולם לדירה לו
 60 יתברך;

61 ועל כך הביא רבנו הזקן את דברי ה"ינוקא" ב"זוהר" (פרשת בלק). שאסור
 62 ליהודי ללכת ארבע אמות בגילוי ראש, מפני שאור השכינה שורה על
 63 ראשו, ושעל יהודי לדעת שאור השכינה השורה על ראשו, זקוק ל"שמן"
 64 ול"פתילה", שהוא יאחז בהם, והסביר, שגופו של יהודי הוא ה"פתילה"
 65 לאור השכינה, וה"שמן" לאור, הוא "עובדאן טבין" – מעשיו הטובים של
 66 יהודי. ורבנו הזקן מסביר, מדוע צריכים להזדקק למעשים טובים בתור
 67 "שמן" לאור השכינה, ולא מספיקה לכך הנשמה עצמה, הנפש האלקית
 68 שהיא חלק אלקה ממעל – כי, הנשמה, אפילו של צדיק גמור, היא
 69 "מציאות" איזו שהיא, ואיננה בטלה במציאות לאור ה', שתהיה דבר

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ביאור קצת בכ"ז וטעם: תו"ח וישלח ד"ה ויקח פ"ד מיוסד על תו"א שם (כה, ב). וראה ד"ה אחרי מות תרמ"ט ע' 25 ואילך".

- 1 לעיל, ש"ההוא נהורא איצטרך למשחא" – שאור השכינה זקוק לשמן –
 2 בציניו: שבכל מקום מרמז "שמן" ל"חכמה", ואילו כאן אומר ה"ינוקא",
 3 "שמן" – "אינו עובדאן טבין", מעשים טובים. כלומר, מצוות מעשיות.
 4 איזו שייכות יש בין מצוות מעשיות לבין "שמן" המרמז לבחינת חכמה?
 5 כדי להסביר זאת, יפרש רבנו
 6 הזקן ענין השראת השכינה,
 7 ויסיים, שמצוות מעשיות
 8 באות מ"חכמה", ושלכן מובן
 9 מדוע מצוות מעשיות זן
 10 ה"שמן" שאור השכינה זקוק
 11 לו, כדי להיאחז ב"תפילה",
 12 הוא גופו של האדם.
 13 וְהֵנָּה, לְתוֹסֶפֶת בְּאוֹר
 14 לְשׁוֹן הַיְנוּקָא דְלְעִיל, –
 15 בפרק ל"ה – שאור
 16 השכינה השורה על יהודי,
 17 זקוק ל"שמן" והוא
 18 "עובדאן טבין", מעשים
 19 טובים – ולכאורה לא
 20 מובן, איזו שייכות יש למעשים טובים – לשמן שהוא חכמה? –
 21 צָרִיךְ לְבַאֵר תַּחֲלָה לְהִבִּין קְצַת עֲנִין הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה
 22 שְׁהֵיחָתָה שׁוֹרָה בְּבֵית קַדְשֵׁי־קַדְשִׁים, – ב"קדשי קדשים" היתה
 23 הרי, "השראת השכינה", שלכן היו קיימות הלכות מיוחדות
 24 שהיו קשורות בקדשי קדשים, מפני ששם היתה השראת
 25 השכינה, וְכֵן כָּל מְקוֹם – שאומרים יש בו הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה
 26 מָה עֲנִינֵי? – מהו הענין שמציינים באופן מיוחד מקום מסויים
 27 ואומרים שעליו במיוחד ישנה השראת השכינה? הֲלֵא "מְלֵא
 28 כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", וְ"לִית אֲתֵר פְּנוּי מְנִיחָה"! – אין מקום
 29 שפנוי ממנו יתברך. כיצד, איפוא, אומרים, שדוקא באותו מקום
 30 מסויים – ישנה השראת השכינה, הרי הקב"ה נמצא בכל מקום?
 31 יסביר רבנו הזקן להלן, שענינה של השראת השכינה הוא
 32 ההתגלות של מדרגת האלקות הנקראת "שכינה"; שכן, למרות
 33 שהקב"ה נמצא בכל מקום, בכל זאת הימצאותו היא באופן של
 34 העלם, ולא של התגלות; ואילו, השראת השכינה, משמעה:
 35 שבאותו מקום השכינה היא בהתגלות. אֲךְ הָעֲנִין, כְּדִבְרֵיכֶם: –
 36 כמו שכתוב: "וּמִבְּשָׂרֵי אֲחֻזָּה אֱלֹהִים", – ממה שאדם רואה
 37 בנפשו ובגופו, הוא יכול להבין איך הדברים הם באלקות
 38 ובעולם – שְׂכֵמוֹ שְׁנֻשְׁמַת הָאָדָם הִיא מְמַלְאָה כָּל רֵמ"ח –
 39 248, אֲבָרֵי הַגּוּף מְרֵאשׁוֹ – החלק העליון ביותר בגופו, יַעַד
 40 רְגֵלוֹ, – האברים התחתונים ביותר בגופו – את כל האברים
 41 הללו ממלאה הנשמה, כלומר: הנשמה נמצאת בכל האברים
 42 האלה, ולא קיים אף אבר אחד או חלק מהגוף, שהנשמה לא
 43 תמלא אותו, וְאֵת־עַל־פִּי־בֶן עֶקֶר מְשַׁכְּנָה – בפנימיות,

ליקוטי אמרים

פרק נא והנה לתוספת ביאור לשון הינוקא

דלעיל צריך לבאר תחלה להבין

קצת ענין השראת השכינה שהיתה שורה בבית

ק"ק וכן כל מקום השראת השכינה מה עניינו הלא

מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה. אך הענין

כדכתיב ומבשרי אחזה אלוה שכמו שנשמת האדם

היא ממלאה כל רמ"ח אברי הגוף מראשו ועד רגלו

ואעפ"כ עיקר משכנה והשראתה היא במוחו ומהמוח

מתפשטת לכל האברים וכל אבר מקבל ממנה חיות

וכח הראוי לו לפי מזגו ותכונתו העין לראות והאזן

לשמוע והפה לדבר והרגלים להלך כנראה בחוש

שבמוח מרגיש כל הנפעל ברמ"ח אברים וכל הקורות

1. איוב יט, כו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להבא לקמן – להעיר מזח"ג רנז, ב". 3. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומהמוח מתפשטת לכל האברים" – מה שהיא בשוה בכל האברים, מה שהם חיים. אור. ועוד ענין – וכל אבר מקבל ממנה...". 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא שהשינוי נעשה ע"י האבר כגון, הנראה במים הנמצאים בכלי זכוכית צבוע". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל שפרט ד' אלו – שמהם מסתעפים הג' דפיך לבכך לעשותו, מדחז"מ; ראי' ושמיעה (מעוררים המח' – חו"ב כמו שבאים בהתחלקות האברים), פה לדבר, רגלים להלך (תכלית העש' והירידה (ולכן לא נקט ידיים))."

49 (וכמו במים כשמוציאים אותם מהכלי הצבוע, הרי שאין הבדל
50 בין המים שהיו קודם בכלי לבן או בכלי אדום, המים חוזרים
51 לגוונם העצמי והטבעי. כך גם ברגשות הבאים מהנעשה בעין
52 או באוזן שאין הבדל ושינוי בהם, מכיוון שהם כבר יצאו

53 מהאברים). ואם נאמר
54 שהשינוי שהאבר פועל
55 בכוח הנמשך בו - נקנה
56 באותו כוח ונשאר בו
57 תמיד (כמו למשל
58 בחתיכת כסף שעשו ממנו
59 כלי, הרי הכלי נשאר
60 לתמיד. וכך נרצה לומר
61 גם ביחס לעניינו: שהשינוי
62 (שכל אבר פועל בחיות
63 השייכת לו) נשאר כבר גם

64 ברגש שאותו אבר מעורר במוח - למרות שהוא כבר יצא
65 מהאבר) ואשר לכן שונה הרגש הבא מהעין לרגש הבא מהאוזן
66 - אבל, הרי אם נאמר שהנשמה שבמוח איננה בגדר של
67 התחלקות כלל (גם לא באופן שכוחות כלולים בה), - לא היו
68 בנשמה שבמוח שום התחלקות ושינוי בין הרגשת הנעשה בעין
69 לבין הרגשת הנעשה באוזן או בשאר האברים, מכיוון שהיא
70 הרי פשוטה בתכלית - וגם אם מבחינת הרגשות הבאים
71 מהאברים, כן היה הבדל, הרי לא היה שינוי זה נקלט בנשמה
72 כמו שהיא במוח, אם נאמר שהיא פשוטה בתכלית. כל האמור,
73 מכריח לומר, שעוד לפני שהחיות נמשכת מן הנשמה בפועל
74 ממש לאברים - קיים בה כבר הבדל בין כוח לכוח. להלן, יסביר
75 רבנו הזקן, באיזה "מקום" ומדריגה בנשמה, מתחיל השינוי
76 וההתחלקות בין הכוחות השונים. **וְהִנֵּה, אֵין שִׁינוּי קְבָלָת**
77 **הַכְּחוֹת וְהַחִיּוֹת שֶׁבְּאֲבָרֵי הַגּוּף** - מה שכל אבר מקבל
78 מהנשמה כוח וחיות בצורה שונה אינו נובע מן הַנְּשָׁמָה מֵצַד
79 **עֲצָמָה וּמְהוּתָה**, - שנאמר, **שֵׁיתִיהָ מְהוּתָהּ וְעֲצָמוּתָהּ** - של
80 הנשמה, **מִתְחַלֵּק לְרַמ"ח** - 248, **חֲלָקִים שׁוֹנִים** - וכך הם
81 **מִתְלַבְּשִׁים בְּרַמ"ח** - 248 **מְקוֹמוֹת, כְּפִי צִיּוֹר חֲלָקֵי מְקוֹמוֹת**
82 **אֲבָרֵי הַגּוּף**, - כלומר: שנאמר שבנשמה עצמה ישנם כבר בגלוי
83 כוחות שונים ומובדלים אחד מן השני - כוח לראות, כוח לשמוע,
84 וכן הלאה, ושכאילו 248 הכוחות שבנשמה - מתלבשים ב-248
85 אברי הגוף, כל כוח במקום ובאבר השייך לו, כך אי אפשר לומר,
86 שכן, **שְׁלֹפֵי זֶה, נִמְצָא עֲצָמוּתָהּ וּמְהוּתָהּ** - של הנשמה, **מֵצִיד**
87 **בְּצִיּוֹר נֶשְׁמִי** - ויש לה וְרַמּוֹת וְתַבְנִיט בְּתַבְנִיט הַגּוּף חֵסֵי
88 **וְשְׁלוֹם**, - ואשר כשם שבגוף ישנם אברים שונים בעלי צורות
89 שונות, כך נאמר גם כן שהכוחות שבנשמה הם שונים גם בדמותם
90 ובצירום - אי אפשר לומר כך - **אֵלָּא** - הנשמה בְּלֵאָה - היא (1)
91 **עֵצֶם אֶחָד**, (2) **רוּחָנִי** - ויתירה מזו, האחדות שבה, היא באופן
92 **פְּשׁוּט** - ולא "מורכב" מחלקים שונים, ועצמותה הרוחנית היא
93 **וּמְפֹשֶׁט מְכַל צִיּוֹר נֶשְׁמִי וּמְבֻחֵינִי וְגֵדֵר מְקוֹם וּמְדָה וְגִבּוֹל**
94 **נֶשְׁמִי** - מכל האמור הנשמה מופשטת מֵצַד מְהוּתָהּ וְעֲצָמוּתָהּ,
95 - היא כל כך מופשטת מכל אלה, עד שגם כשהיא נמצאת בתוך
96 האברים - אין כוח באברים ליצור בה שינוי בכך, ולכן ממשיך

1 שנמשך מהנשמה בפ"מ באברים - הכחות משונים זמ"ז. ועתה
2 מפרש באיזה "מקום" דהנשמה מתחיל השינוי והתחלקות. כדי
3 להקל על הבנת הדברים שלמדנו, ובמיוחד להבין את ביאורי
4 הרבי שליט"א - נדרשת הקדמה קצרה: שני ענינים באור וחיות

5 הנפש שבגוף: (א) ענין
6 החיות - חיים - שהגוף
7 כולו חי מהנשמה.
8 ומבחינה זו - אין הבדל בין
9 אבר אחד למשנהו.
10 הראש אינו יותר מאשר
11 חי, והרגל אינה פחות
12 מאשר חי. כל הגוף, על
13 כל אבריו חיים באופן
14 שווה. חיות זו מתוארת
15 בתואר "אורי." (ב) החיות

16 והכוח, שכל אבר "לוקח" מהנשמה, המותאמים במיוחד לאותו
17 אבר; ולמשל - העין מקבלת מהנשמה חיות וכוח לראות, האוזן
18 - חיות וכוח לשמוע, הפה - חיות וכוח לדבר, הרגלים - חיות
19 וכוח ללכת, וכך הלאה. כלומר: החיות הכללית, מה שכל אבר
20 "חי" - ובכך כל האברים שווים. החיות והכוח הפרטיים שכל
21 אבר מקבל כדי שיוכל למלא את תפקידו המוגדר - ובכך הם
22 משתנים בכל אבר בנפרד. - החיות של הנפש היא פשוטה,
23 כלומר: אין בה שום התפצלות של כוחות שונים, וכיצד נוצרת
24 ההשתנות בכוחות? - הדבר בא כתוצאה מהתלבשות החיות
25 באברים, שמהחיות המתלבשת בעין - נוצר כוח הראיה,
26 ומהחיות המתלבשת באוזן - נוצר כוח השמיעה, וכך הלאה,
27 וכמו למשל מים הנמצאים בכלי של זכוכית צבועה, הרי למרות
28 שהמים פשוטים ובעלי גוון אחיד, בכל זאת, כשהם נמצאים
29 בכלי אדום - נראים המים אדומים, בכלי ירוק - נראים המים
30 ירוקים. כך אפשר לומר גם ביחס לכוחות הנפש - האבר ממשיך
31 מהנפש חיות פשוטה, אלא שהאבר הופך את החיות לכוח פרטי,
32 העין הופכת את החיות לכוח של ראייה, וכך בשאר האברים.
33 האופן השני - הנפש כלולה מכוחות שונים הנמשכים באברי
34 הגוף. כלומר: העין מושכת אליה לכתחילה מן הנפש, כוח של
35 ראייה, שהיה כלול בנפש, האוזן מושכת מהנפש כוח של
36 שמיעה, ולא שהשינוי בין כוח לכוח נוצר רק אחרי שחיות הנפש
37 מתלבשת באבר המיוחד. רבנו הזקן יסביר להלן, שהאמת היא
38 כפי האופן השני, שבנשמה עצמה ישנם כבר כוחות שונים והם
39 נמשכים לכל אבר בהתאם לתפקידו. לפי ביאורו של הרבי
40 שליט"א, הראיה לכך, שמן ההכרח לומר שעוד לפני שהם
41 מתלבשים באברים, קיימים כבר הכוחות הנפרדים בנשמה, היא:
42 שכן, אם הכוחות לא היו נפרדים מצד עצמם כי אם מצד
43 האברים, וכגון מים או אור הנראים דרך זכוכית צבועה, הרי
44 המים או האור אין להם צבע כלל, הם מקבלים את הצבע מגוף
45 הצבע של הזכוכית, ואם נאמר כך גם ביחס לכוחות הנמשכים
46 באברים, הרי כשהמוח מרגיש בנעשה באברים, לא היה שינוי
47 בהרגשתו ממה שנעשה בעין למה שנעשה באוזן, או בשאר
48 האברים, מכיוון שאותן רגשות כבר יצאו מהעין או מהאוזן

- 1 רבנו הזקן ואומר: 'ולא שייך בְּמַהוּתָהּ וְעֲצֻמּוֹתָהּ לומר שְׁהִיא לְצֵאת אֶל הַפְּעֵל וְהַגְּלוּי מִהֶעֱלָם, - בשעה שהם בנשמה, הם 13
2 - הנשמה נמצאת בְּמַחִין שְׁבְרָאשׁ יוֹתֵר מִבְּרַגְלִים, 14
3 שְׁבְרָאשׁ יוֹתֵר מִבְּרַגְלִים, 15
4 מֵאַחַר שְׁמֵהוּתָהּ 16
5 וְעֲצֻמּוֹתָהּ אֵינָה בְּגֵרָה 1
6 וְכַחֲנִית מְקוֹם וְגִבּוֹל 2
7 וְשָׂמִי, - הרי שאין מקום 3
8 לשייך לה את ההגבלות, 4
9 שכאילו היא נמצאת 5
10 בראש יותר מאשר 6
11 ברגלים, רק שְׁתַּרְיָג - 11
12 613, מֵינִי בַחֲוֵי וְחֵיוֹת כְּלוּלִים בָּהּ בְּמַהוּתָהּ וְעֲצֻמּוֹתָהּ, לנפש החיונית, גם בן רמ"ח ושס"ה כחות וחיות הָלָלוּ. 24

ליקוטי אמרים

לומר שהיא במוחין שבראש יותר מברגלים מאחר שמהותה ועצמותה אינה בנדר וכחי' מקום וגבול גשמי רק שתרי"ג מיני כחות וחיות כלולים בה במהותה ועצמותה לצאת אל הפועל והגילוי מההעלם להחיות רמ"ח אברין ושס"ה גידין שבגוף ע"י התלכשותם בנפש החיונית שיש לה ג"כ רמ"ח ושס"ה כחות וחיות הללו.

יום שבת קודש כ"ד אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 142, והנה על המשכת... עד עמ' 142, כנ"ל].

- 25 להלן יוסבר, שכוחות אלה, בשעה שהם נמשכים מן הנשמה 25
26 ומתגלים בגוף - אז אומרים, שיעקר מקום ההמשכה וההתגלות 26
27 הוא במוח שבראש, ומהמוח זה מתפשט לכל אברי הגוף. ואילו, 27
28 עצמות ומדות הנשמה נמצאת בכל מקום בשווה, ברגל כמו 28
29 בראש. בתחילה דובר רק 29
30 על רמ"ח אברי הגוף 30
31 ורמ"ח כוחות הנשמה 7
32 המלוכשים בהם, אך 8
33 לאחר מכן מדובר כבר 9
34 יותר בפרטיות, שישנם 10
35 תרי"ג: רמ"ח אברים 11
36 ושס"ה גידים, ולכל אחד 12
37 מהם יש ענין מיוחד של 13
38 חיות הנפש, ולכן מכאן 14
39 ואילך כבר מדובר על 15
40 תרי"ג. וְהֵנָּה, עַל 16
41 הַמְּשַׁכֵּת כֹּל הַתַּרְיָג - 17
42 613, מֵינִי בַחֲוֵי וְחֵיוֹת - 17
43 הנמשכים מִהֶעֱלָם 18
44 הַנְּשַׁמָּה אֶל הַגּוּף לְחַיּוּתוֹ, עֲלֵיהָ - על המשכה זו, אָמְרוּ, 44
45 - חכמינו ז"ל, שְׁעֵקֶר מְשַׁכְּנָה וְהַשְּׂרָאָתָהּ שֶׁל הַמְּשַׁכֵּת זֶה 45
46 וְגִלּוּי זֶה הוּא כְּלוֹ בְּמַחִין שְׁבְרָאשׁ, וְלִכְּנֵן הֵם - המוחין 46
47 מְקַבְּלִים תַּחֲלָה הַבַּח וְהַחַיּוּת הַרְאוּי לָהֶם לְפִי מִזְגָם 47
48 וְתַכּוֹנְתָם, שֶׁהֵן - השכל המתחלק לשלשה כחות: חֲכֻמָּה 48
49 בִּינְיָהוּדַעַת וְכַח הַמְּשַׁכֵּת וְכַל הַשֵּׁיף לְמַחִין. - שכל מה 49

ליקוטי אמרים

והנה על המשכת כל התרי"ג מיני כחות וחיות מהעלם הנשמה אל הגוף להחיות עליה אמרו שיעקר משכנה והשראתה של המשכה זו וגילוי זה הוא כולו במוחין שבראש ולכן הם מקבלים תחלה הכח והחיות הראוי להם לפי מזוגם ותכונתם שהן חב"ד וכח המחשבה וכל השייך למוחין ולא זו בלבד אלא גם כללות כל המשכות החיות לשאר האברים ג"כ כלולה ומלוכשת במוחין שבראש ושם הוא עיקרה ושרשה של המשכ' זו בבחי' גילוי האור והחיו' של כל הנשמ' כולה ומשם מתפשטת הארה לשאר כל האברים ומקבל כל א' כח וחיו' הראוי לו כפי מזוגו ותכונתו כח הראיה מתגלה בעין וכח השמיעה באוזן וכו'. וכל הכחות מתפשטים מהמוח

6. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כ"כ עצומה פשוט, עד שאפילו מצד זה שנמצאת באברים אין האברים פועלים בה שינוי בזה שלכן: 'ולא שייך במהותה ועצמותה...'. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שתחית מין שוללת ממש - זהו באידיש, בלה"ק (מ"ין) היינו שכולל כמה פרטים, ולשלול ממש) צ"ל "כמין" (צריך במס' סוכה וכיו"ב). ואולי הדיוק "מין" כאן - כי מין כח הראי' (וכיו"ב) נכללים בו מצ"ע (ולא רק מצד הכלי שלו - העין) כמה כחות ראי', וכמו ראי' של צדיק וראי' של רשע (עין טובה ועה"ר, נתן עיניו בו ונעשה כו' ועוד) - וכיון שעבודת האדם משנה אותו מרשע לצדיק אבל אין היא משנה את חומר העין ולא מחליפה נשמתו בנשמה אחרת כעצ"ל שגם בהיותו רשע וכח הראי' שלו שבעין היתה רק רע, הרי הי' גם אז בהעלם אצלו (במקור כח הראי' שבעין - היינו, בנשמתו) כח ראי' דצדיק, כח ראי' דנתן עיניו בו כו' - היינו מין (שכולל כמה פרטי) כח הראי'. ועצ"ע". 8. מה שלהלן

1	כִּי שֵׁם - במוחין, הוא עקר משכן הנשמה בְּלֶה בְּחִינַת	בְּדַמְיוֹן הָאוֹר הַמְתַּפְשֵׁט וּמְאִיר מֵהַשְּׂמֵשׁ לְחֻדְרֵי חֻדְרִים.
2	גְּלוּי, - עצם הימצאות הנשמה בגוף, הוא באופן שהנשמה	[וְאֶפְלוּ הָלֵב - שהוא אבר כללי, שממנו נמשך לשאר האברים,
3	נמצאת בכל חלקי הגוף	לְבַב פְּלִיג לְכָל שֵׁיפִין],
4	בשווה, בלי הבדל בין אבר	בכל זאת, גם הלב מְקַבֵּל
5	אחד למשנהו; אך, המקום	מֵהַמַּחַ, וְלִכְּנֵן הַמּוֹחַ שְׁלֵיט
6	העיקרי שבו הנשמה היא	עָלָיו - על הלב,
7	בהתגלות - הרי זה	בְּתוֹלְדוֹתוֹ, פְּנוּבָר לְעֵיל -
8	במוחין, שְׁנֵגְלִית שֵׁם -	בפרק י"ב, שכך נברא
9	במוחין, בְּלִלּוֹת תְּחִיּוֹת	האדם בטבע, שהמוח
10	הַמְתַּפְשֵׁט מְמוֹנָה. -	יהיה שליט על הלב; וזאת
11	מהנשמה. רַק בְּחוֹתֶיהָ	- מפני שגם הלב מקבל מן
12	שֶׁל בְּלִלּוֹת תְּחִיּוֹת	המוח, שמשום כך המוח
13	מְאִירִים וּמְתַפְשֵׁטִים מְשֵׁם - מהמוחין לְכָל אֲבָרֵי הַגּוּף,	שליט על הלב".]

ליקוטי אמרים

כְּנוֹדַע כִּי שֵׁם הוּא עֵיקָר מִשְׁכֵּן הַנִּשְׁמָה כּוֹלָה בְּבַחֵי גִילּוּי
שְׁנֵגְלִית שֵׁם כִּלְלוֹ הַחַיּוֹת הַמְתַּפְשֵׁט מְמוֹנָה. רַק כְּחוֹתֶיהָ
שֶׁל כִּלְלוֹת הַחַיּוֹת מְאִירִים וּמְתַפְשֵׁטִים מְשֵׁם לְכָל אֲבָרֵי
הַגּוּף כְּדַמְיוֹן הָאוֹר הַמְתַּפְשֵׁט וּמְאִיר מֵהַשְּׂמֵשׁ לְחֻדְרֵי
חֻדְרִים [וְאֶפְלוּ הָלֵב מְקַבֵּל מֵהַמּוֹחַ וְלִכְּנֵן הַמּוֹחַ שְׁלֵיט
עָלָיו בְּתוֹלְדוֹתוֹ כִּנ"ל]:

זכרות לשונות הנראים לכאורה ככפולים וכחזרה על אותו ענין - מציין הרבי שליט"א, שמדובר כאן אודות דרגות שונות הנמצאות או כלולות במוח, כפי המבואר במאמרים: אז ישיר, עת"ר. ובחודש השביעי, תרס"ג. ובהמשך ר"ה תש"ח אות ז'.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג אייר, תשט"ו
ברוקלין.
שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מערב חג הפסח - במצב רוח טוב בהרבה יותר מאשר במכתביו הקודמים. ויה"ר מהשי"ת שלא רק שישאר במצב רוח כזה, אלא אדרבה עוד יוסיף בבטחונו בהשי"ת, ובמילא במנוחת הנפש ובשמחה, שע"ז יתוסף גם המרץ בעבודת בקדש.

בודאי אקבל ימים אלו ידיעות מפעולת הרישום, וההשקפות לשנת לימודים הבע"ל.

מ"ש שמרגיש **הוא** שבמקצוע ההוראה עדיין חלוש הוא, הרי מקרא ישן נושן הוא, ומדבר בכאוו"א ממין האדם, אשר עיר פרא אדם יולד, וממילא מובן שאך צעד אחר צעד הולכים בדרך ובמסילה העולה בית א-ל, להיות אדם הממלא את תפקידו לשמש את קונו בכל כחותיו ובכל יכולתו. וכיון שהמטרה היא התאחדות במהות ועצמות א"ס ב"ה ה"ז מובן שגם הדרך אין סופית היא. וכמו שכל אחד מבני ובונת ישראל כבר צעד לפנים מהנקודה הראשונה שבדרכו - הרי, מצד השני, עדיין אפשר לו להשתלם עוד יותר ויותר. וע"פ מרז"ל רגלי החיות כנגד כולם, וכמבואר בתניא סוף פרק י"ג, הנה כל המעלות ומדריגות שלמטה - הם כאין לגבי מעלת ומדריגת - היינו לגבי הנקודה - שיבוא אלי לאחר שישתלם עוד מעט ועוד מעט להגיע לשלימות, שלכן מתאים לזה גם אופן הסייעתא דשמיא - שהיא ג"כ באופן כזה, וכמבואר באגה"ק סי' י"ד, אשר בכל יום ויום נמשכין מוחין עליונים מבחינה עליונה יותר שלא הי מאיר עדיין מעולם עיי"ש, וכמו שהוא בכללות ובדברים עיקרים כן הוא גם בכל מקצוע וענין. ובמילא הרגש הנ"ל צריך לעורר תוספת כח ויגיעה ובמילא תהי גם תוספת בהצלחה ובהימצאת.

ברכת הצלחה בכל הנ"ל, ולבשו"ט גם בעיניהם הפרטים שלו ושל כב"ב שיחיו.

יום ראשון

יום ראשון

יח אייר, לג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: פח-פט.
תניא: ואיך יבא . . . -138- וקדוש.

אצל אדמו"ר האמצעי הי' לג בעומר מיו"ט המצויינים. מען פלעגט ארויסגעהן אויפ'ן פעלד, ער פלעגט זיך ניט וואשען, אָבער נעהמען משקה, וואָס מצד הבריאות האָט ער עס ניט געטאַרט. מען האָט דעמאָלט געזעהן א סך מופתים. דאָס רוב מופתים איז געווען בנוגע קינדער. און אַ גאַנץ יאָהר האָט מען געווארט אויף לג בעומר.

אָצל אַדמו"ר האָמפּעני הי' לג בעמער מיו"ט [יום-טוב] המצוינים [=חגים חשובים]. הי' יוצאִים לשדה, הרבי לא הי' נוטל ידיו אף הי' אומר 'לחיים' על 'משקה' - דָּבָר שְׁמַטְעֵמי בְּרִיאוֹת הָיָה אָסוּר עָלָיו. הי' רואים אַז הַרְבֵּה מוֹפְתִים. רב המופתים הי' בנוגע לילדים, וְכָל הַשָּׁנָה יִחְלוּ וְצָפוּ לִלְג בעמער.

יום שני

יום שני

יט אייר, לד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, שני עם פירש"י.
תהלים: צ-צו.
תניא: ואח"כ . . . -ע- ית' כנ"ל.

חסידות איז א ג-טליכער פאַרשטאַנד, דער פאַרשטאַנד וואָס ווייזט דעם מענשען ווי קליין ער איז, און ווי גרויס ער קען זיך דערהויבען.

חסידות היא הַבְּנָה אֱלֵקִית, הַהֲבָנָה הַמְּרָאָה לְאָדָם עַד כִּמָּה הוּא קָטָן, וְלֵאִיזוּ גְדֻלּוֹת הוּא יָכוֹל לְרוֹמֵם אֶת עַצְמוֹ.

יום שלישי

יום שלישי

כ אייר, לה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: צז-קג.
תניא: והנה כאשר . . . -ע- בד"ת.

ניטאָ באַ וועמען איבערנעמען זיך. מען בעדארף האָרעווען, מיט סבלנות און קירוב הדעת קען מען, בעזה"י, אלס דורכזעצען, מיט ביטול הזולת והגבהת עצמו ווערט מען חלילה אלץ אָן.

"אין פּלפּי מי להַתְּנַעַר מֵאֲחֵרֵינוּ". צָרִיף לְהַתְּיַגַע, בְּסַבְּלָנוֹת וְקָרוֹב הַדַּעַת - אַפְשָׁר, בְּעִזְרוֹת ה' יתברך, לְסַדֵּר הַכֹּל. בְּכַטּוֹל הַזּוֹלָת וְהַגְּבַהַת עַצְמוֹ - מִפְּסִידִים, חֲלִילָה, הַכֹּל.

יום רביעי כא אייר, לו לעומר ה'תש"ג
יום רביעי

שיעורים. חומש: בחוקתי, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: קד"קה.
 תניא: כי על . . . ע" ומאדו כנ"ל.

על כל אחד ואחד לדעת, כי הוא יתברך בהשגחתו הפרטית נותן לכל אדם האפשרות להביא רצון העליון יתברך מן הכח אל הפעל, בקיום המצות ובחזוק היהדות ותורתנו הקדושה בכל עת ובכל מקום שהוא, ואין הדבר תלוי אלא בעבודתו.

יום חמישי כב אייר, לז לעומר ה'תש"ג
יום חמישי

שיעורים. חומש: בחוקתי, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: קוק"ז.
 תניא: פרק נ. והנה . . . 140" ח"ו.

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים – בשנת תקמ"ד – ותוכן שיחתם הי': דער רבי – רבנו הזקן – האט אויפגעטאן וואס מען איז ניט עלענט. אמאל, איז דער רבי – דער ר"מ און גאון – געווען עלענט, און די תלמידים זיינען געווען עלענט. דער דרך החסידות וואס דער רבי האט מייסד געווען איז דער גרויסער ג"טליכער אויפטו, וואס דער רבי איז ניט עלענט און חסידים זיינען ניט עלענט.

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים – בשנת תקמ"ד – ותכן שיחתם הי': הרבי – רבנו הזקן – פעל שאיננו בכדידות. פעם הרבי – ה'ריש מתיבתא' והגאון – הי' בודד [לעצמו], והתלמידים היו בודדים [לעצמם]. דרך החסידות שהרבי יסד הוא החדוש האלקי הגדול, שהרבי אינו בודד וחסידים אינם בודדים.

יום ששי כג אייר, לח לעומר ה'תש"ג
יום ששי

שיעורים. חומש: בחוקתי, ששי עם פירש"י.
 תהלים: קח"קב.
 תניא: והנה . . . חיי החיים ב"ה.

ראשית הירידה, ר"ל, הוא העדר העבודה בתפלה, עם ווערט אלץ טרוקען און קאלט, די מצות אנשים מלומדה ווערט שוין אויך שווער, מען איילט, מען ווערט אן דעם געשמאק אין תורה, והאוויר מתגשם, ומובן הדבר שאינו שייך כלל לפעול על הזולת.

ראשית הירידה, רחמנא לצלן, הוא העדר העבודה בתפלה, הכל נהיה יבש וקר; גם המצות אנשים מלומדה הופכים כבר לנטל; ממחרים, מאבדים את הטעם בתורה, והאוויר מתגשם, ומובן הדבר שאינו שייך כלל לפעול על הזולת.

שבת קודש

שבת

כד אייר, לט לעומר

ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ סִיּוֹן. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁבָּמָה. יוֹם הַתְּנֻעָדוֹת. לְשִׁלְיֵי עוֹלָה הַבַּעַל קוֹרְאֵי, וּמַעֲצָמוֹ. אוֹמְרִים אֲב הַרְחָמִים.

שיעורים. חומש: בחוקתי, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קיד.

תנאי: פרק נא. והנה . . . בתולדתו כנ"ל.

"אם בְּחַקְתִּי תִלְכוּ", "אם" זֶה, הוּא לְשׁוֹן תַּחְנוּנִים, כְּמֵאֵמֶר רַז"ל, שְׂכַנְתּוֹ הַלְוָאֵי בְּחַקוֹתֵי תִלְכוּ. וְזֶה שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּבִיכּוֹל, מִתְחַנֵּן לְפָנֵיהֶם שִׁישְׁמְרוּ אֶת הַתּוֹרָה, זֶה עֲצָמוֹ מְסִיעַ וְנוֹתֵן כַּח לְאֲדָם שִׁיעֲמַד בְּבַחֲרֵתּוֹ הַטּוֹבָה. וְעוֹד זֹאת אֲשֶׁר בְּחַקוֹתֵי הַלְכוּ, דְּנִעֲשִׂית הַנְּשָׁמָה מְהֵלֶךְ.

בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ תִּתְגַּלֶּה מַעֲלַת הַפְּשִׁיטוֹת וְהַתְּמִימוֹת שִׁישׁ בַּעֲבוּדָתָם שֶׁל אֲנָשִׁים פְּשוּטִים שֶׁמִּתְפַּלְלִים וְאוֹמְרִים תְּהִלִּים בְּתְמִימוֹת.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג אייר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו, כנראה משילהי ניסן ולשאחרי, ולקרות בס אשר מקיים ציווי הקב"ה בקיום המצות בכלל ובמצות הצדקה בפרט, שתהי' בשמחה ובטוב עין, ובודאי יקיים השי"ת הבטחתו שעלי' אומר ובחנוני נא בזאת, אשר ע"י מצות הצדקה, הרי והריקותי לכם ברכה עד בלי די, ומדה כנגד מדה, הרי יהי' גם זה בצנור של שמחה ובאור פני מלך חיים מלכא דלעילא, ובהעיקר אשר בקרוב יוכל לבשר שמצא שידוך מתאים בשביל בתם הבכירה תי'.

מובן שצודק במ"ש שאין הוא דורש מאלו שמציעים נכבדות בשבילה בתנאי קודם להשידוך לימוד תורת החסידות וכו', כי בזמננו זה יראת שמים סופה להביא לידי הליכה בהדרכות החסידות והנהגותי', ובמשך הזמן גם ללמוד תורתה.

נהייתי ממ"ש שמתועד הוא בתוככי אני"ש ומתדבר אתם גם בהימים שבינתיים בהנוגע לד"ת הנהגות חסידיות כו' וכו', והרי ידוע ומפורסם עד כמה נהנו מהנהגות כמו אלו נשיאנו הק' זצוקללה"ה נבג"מ ז"ע, ומובן ג"כ שכל אלו המקיימים פקודתם והוראותיהם וגורמים להם נחת רוח במקום הם נמצאים בהיכלות ובעולמות עליונים, שבודאי נחת רוח זה מביא לתוספת ברכה והצלחה בהמצטרך להמערר לו ולכל ב"ב שיחיו.

בברכת מז"ט ליום הולדתו ובברכה כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר צו א געזונטען פרייליכען זומער.

היסח הדעת בקידוש מי חטאת ובתפילין יום ראשון י"ח אייר ה'תשע"ז

היסח הדעת, אבל קודם שנתקדשו מלאכה פוסלת את המים אף אם לא היסח דעתו.

ועל מה שכתב הראב"ד ש"אין אדם יכול לכוון דעתו לשני דברים כאחד", תמהו אחרונים (שואל ומשיב, תורת חסד א"ח סי' מג סק"ו):

נאמר בגמרא (זבחים יט, א) ששערו של כהן גדול "היה נראה בין הציץ למצנפת ששם מניח תפילין", והרי גם התפילין וגם הציץ אסורים בהיסח הדעת (מנחות לו, ב), ואם אי אפשר לכוון שני דברים כאחד, הרי הוא מסיח דעתו מאחד מהם! ותירץ ה'תורת חסד':

א. לדעת ראשונים (רא"ש ברכות פ"ג סי' כח. תלמודי רבינו יונה ברכות ס) היסח הדעת בתפילין הוא רק בקלות ראש ובשחוק, אבל כשעומד ביראה, אף שעוסק במלאכתו ואין דעתו ממש על התפילין, אין זה היסח הדעת.

ב. כתב ה'שאגת אריה' (סי' ג) שהיסח הדעת בתפילין שיעורו שלא יעבור משך זמן של 'כדי הילוך מאה אמה' בהיסח הדעת, אך אין צריך לחשוב על התפילין כל הזמן ברציפות, (שהרי התירו חכמים שינת עראי בתפילין ושיעורה 'כדי הילוך מאה אמה') ולכן אין מניעה להניח תפילין יחד עם לבישת הציץ.

הלכות פרה אדומה פרק ז, הלכה ג: **הַמְּמַלֵּא פֶּאֶחַת יָדוֹ, וְעוֹשֶׂה מְלֶאכֶה בְּיָדוֹ הַאֲחֵרָת, אִוּ הַמְּמַלֵּא לֹוּ וְלֹאֲחֵר... שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין; שֶׁהַמְּלִי מְלֶאכֶה, וְנִמְצָא כָּל מְלִי מִשְׁנֵיהֶם, כְּאִלוֹ עָשָׂה עִמּוֹ מְלֶאכֶה אַחֲרָת; וְכִבֵּר הוֹדְעָנוּ שֶׁהַמְּלֶאכֶה פּוֹסְלָת בְּמִלּוֹי.**

לדעת הרמב"ם, התעסקות במלאכה בעת מילוי מים לקידוש מי חטאת פוסלת את המים. והראב"ד כתב שאין הפסול משום מלאכה אלא משום היסח הדעת, היות והמים צריכים שימור "ואין אדם יכול לכוון דעתו לשני דברים כאחד".

והוסיף הראב"ד שהדברים יש להם שורש במסכת גיטין. וכוונתו למבואר בגמרא (שם נג, ב) שהשוקל משקלות במי חטאת (הניח מי חטאת על כף מאזניים שישמשו כמשקלה) – אם היסח דעתו משמירת המים מחמת השקילה נפסלו, ואם לא היסח דעתו לא נפסלו. ונמצא שהפסול הוא מטעם היסח הדעת.

ומבאר ה'מנחת חינוך' (מצוה שצט סק"ד) את שיטת הרמב"ם: בגמרא מדובר במים שכבר נתקדשו (שנתנו לתוכם את אפר הפרה), ולאחר שנתקדשו אין המלאכה פוסלת אותם (לעיל ה"א) ורק היסח הדעת פוסלם (להלן פ"י ה"ד) ולכן הפסול הוא משום

ספק טומאה מדרבנן - טהור? יום שני י"ט אייר ה'תשע"ז

בו מים כשיעור מקוה שספקו טמא (לדעת רבי יוסי והלכה כמותו. ראה מקואות פ"ב מ"ב) אף אם טומאתו מדרבנן, כי דבר שהוא בחזקת טמא (אפילו שהוא רק מדרבנן), לעולם הוא בטומאתו עד שיתברר שטהר. ורק כאשר הטהור נגע בספק טומאה, אזי בטומאה מדרבנן ספקו טהור, כי מעמידים הטהור בחזקתו. וה'כסף משנה' הקשה:

להלן (פ"י מ"ח) כתב הרמב"ם שהזאה אינה צריכה שיעור וטמא ש"נגע בו מן המים בכל שהוא טהור", ואם כן מדוע פסק כאן שמים המעורבים פסולים, והרי אף שבהזאה מעורבים מים פסולים, גם מעט מים הנוגעים בטמא מטהרים אותו? ותירץ בשם הר"י קורקוס:

הזאה אמנם אינה צריכה שיעור והזאה כל שהיא מטהרת, אבל אֲזוּב שבו מזה צריך שיהא בו שיעור הזאה, וכיון שהמים באזוב מעורבים עם מים פסולים, חסר בשיעור המים הכשרים.

הלכות פרה אדומה פרק ט, הלכה ח: **מִים מְקַדְּשִׁין שְׁנֵיתָעֵרֵב בָּהֶם מִים אַחֵר כֹּל שְׁחוּא... הָרִי אֵלוֹ פְּסוּלִין.**

זו דעת חכמים (זבחים פ, א) שמי חטאת מקודשין באפר הפרה שנתערבו בהם מים שאינם כשרים להזאה, נפסלו כי 'יש בילה', היינו לח בלח מתערב היטב "ואין לך טיפה מזה שאין בחבירו" (רש"י שם) ו'הזאה צריכה שיעור', וכאן אין בהזאה שיעור כי יש בה מהמים הפסולים. ואף אם יזה הזאה נוספת אין היא מצטרפת לראשונה (כסף משנה).

ומקשה ה'משנה ראשונה' (פרה פ"ט מ"א): מן התורה המים הפסולים בטלים ברוב המים הכשרים, ואם נאמר שבמי חטאת חמירו חכמים (כמו שכתבו התוספות זבחים עט, ב), הרי זה רק ספק אם אין שיעור הזאה במים אלו, וספק דרבנן לקולא?

ומבאר: בספק במי חטאת הבאים לטהר את הטמא יש להחמיר כי הדבר דומה לטמא הטובל במקוה וספק אם יש

מדוע אין להזות באזוב של תרומה? יום שלישי כ"ו אייר ה'תשע"ז

לטומאה, ואסור לגרום טומאה לתרומה, דכתיב 'משמרת תרומותי', אמר רחמנא עשה לה שימור" (רש"י שם). ולדעה שניה - "מפני שמפסידה", כי בנטילת האתרוג "קליפתו החיצונה נמאסת במשמוש הידים, ואסור להפסיד תרומה" (רש"י).

והנה, לענין הזאה באזוב, פירש הרע"ב את דין המשנה (פרה פ"א מ"ז), שלא יזה באזוב של תרומה טהורה "מפני

הלכות פרה אדומה פרק יא, הלכה ו: **אֲזוּב שֶׁל אֲשֶׁרָה, וְשֶׁל עֵיר הַנְּדָחַת... פְּסוּל. שֶׁל תְּרוּמָה מְהוּרָה, לֹא יָזָה.**

בדיני נטילת ארבעת המינים, שנינו (סוכה לד, ב) שאין ליטול אתרוג של תרומה טהורה, והטעם:

לדעה אחת - "מפני שמכשירה". כלומר, כשנוטל אתרוג עם הלובב שנשרה במים ניטפים עליו טיפות, ו'הוכשר

פחות מכביצה (כי אם הוא כביצה, בלאו הכי אסור להזות בו כיון שיטמא את מי החטאת. תוס' יו"ט פרה פ"א מ"ז), ולדעת הרמב"ם בפחות מכביצה אינו מקבל הכשר (אף אם אוכל יכול לקבל טומאה גם בפחות מכביצה) ולכן לא כתב הרמב"ם שאין להזות באזוב של תרומה מפני שמכשירה, שהרי פחות מכביצה אינו מקבל הכשר, ומשום כך פירש הרע"ב שהטעם הוא 'מפני שמפסיד את התרומה' ולא 'מפני שמכשיר'.

אמנם, באתרוג ששיעורו כביצה (הל' לולב פ"ז ה"ח), הרמב"ם כן כתב שלא יטול אתרוג של תרומה "שמא ישירו לטומאה" שהרי האתרוג ששיעורו כביצה יכול לקבל הכשר.

שמפסיד את התרומה". ואילו הרמב"ם - לענין נטילת אתרוג, כתב (הל' לולב פ"ח ה"ב) שלא יטול אתרוג של תרומה טהורה "שמא ישירו לטומאה", אך בדין הזאה כתב כאן שלא יזה באזוב של תרומה טהורה, ולא פירש הטעם. ותמה ה'כפות תמרים' (סוכה לה, ב) מדוע סתם הרמב"ם ולא פירש אם זהו 'מפני שמכשירה' או 'מפני שמפסידה', ונפקא מינה' להלכה, כי אם החשש הוא שמא ישירו - הרי אם כבר הוכשר האזוב יוכל להזות בו לכתחילה?

ומבאר ה'מי נפתחו' (פרפר נד סק"ד):

האיסור להזות באזוב של תרומה טהורה, אמור כשהוא

יום רביעי כ"א אייר ה'תשע"ז

בין מים למים

שיעור שלם של מים כשרים, אך כאשר האדם נושא את כל המים, הרי הוא נושא בתוכם מי חטאת שיש בהם שיעור שלם בפני עצמם, ולכן הוא נטמא.

ויש המבארים:

לעיל מדובר על מי חטאת 'שנתערב בהם מים' סתם, ואילו כאן מדובר על מים שהתערבו בהם 'מי מעיין או מי מקווה או מי פירות'. והחילוק ביניהם הוא שמים רגילים מקבלים טומאה, ולכן כאשר נפלו לתוך מי החטאת הם מטמאים אותם, ונמצא שמי החטאת מצד עצמם כבר אינם ראויים להזאה.

אך מי מעיין או מקווה אינם מקבלים טומאה, ואם כן אין מי החטאת נטמאים על ידם. והטעם שאי אפשר להזות מהם הוא רק משום שמעורבים בתוכם מים שאינם כשרים להזאה ונמצא שבכל הזאה אין שיעור שלם של מים כשרים, אך מאחר ואין פגם בגוף המים, לכן הם עדיין מטמאים (נתיבות חיים א, סי' כח).

הלכות פרה אדומה פרק טו, הלכה ד: מי חטאת שִׁנְפְּלוּ לְתוֹכָם מִי מַעֲיָן, או מִי מְקוּוֹה, או מִי פְּרוֹת - אִם רַב מִי חֲטָאת, מְטַמְּאִין בְּמִשְׁאֵהוּ.

לעיל (ה"ב) כתב הרמב"ם שמי חטאת שנפסלו, כגון שהתערבו בהם מים אחרים, שוב אינם מטמאים את הנוגע בהם.

ולכאורה הדברים סותרים לדבריו בהלכה זו שמי חטאת שנפלו לתוכם מי מעיין או מקווה, אם הרוב מי חטאת, הרי הם מטמאים במשא. והרי מאחר שנפלו לתוכם מים אחרים נפסלו, ומדוע הם מטמאים?

ומבאר הר"י קורקוס (מובא בכסף משנה):

לעיל כתב הרמב"ם שהמים אינם מטמאים במגע, ואילו כאן כתב שמטמאים במשא. וטעם החילוק הוא כי אמנם כאשר התערבו במי החטאת מים אחרים, אינם מטהרים, אך אין זאת משום שהם עצמם נפסלו מלטהר, אלא מפני שבהזאה מעורבים מים כשרים ומים פסולים ונמצא שאין בה

יום חמישי כ"ב אייר ה'תשע"ז

חזקה אינה קובעת את ההלכה

ומבאר:

הטעם לכך ש'ספק נגעים טהור' הוא כי מעמידים אדם על חזקתו ואומרים שלא נשתנה מצבו שהוא בחזקת טהור ('אוקי גברא אחזקתיה'). אך זהו רק כאשר יש ספק אם נעשה המעשה, אבל כאשר המציאות ברורה והספק הוא בהלכה, אין אומרים העמד על חזקתו כי אין חזקתו של אדם יכולה להכריע ולקבוע את ההלכה. ולכן חזקת טהרה של האדם אינה יכולה לקבוע הלכה לענין שיעור אורך שיער לבן שהוא סימן טומאה.

וה'חתם סופר' (או"ח סי' קנד) מבאר את דברי הגמרא "הלכה כדברי כולן להחמיר" שאין הכוונה שמשום ספק צריך להחמיר, כי אם כן לשון הגמרא היה צריך להיות "חוששין לדברי כולם". אלא הכוונה שהיתה קבלה בידם הלכה למשה מסיני, שיש להחמיר כדברי כולם, ובכל מקום שמובא בו דין 'שתי שערות' - מחמירים בו לפי ענינו, וכאן יש להחמיר לפי הקטן בשיעורים "כדי שיהיו ניטלות בזוג".

הלכות טומאת צרעת פרק ב, הלכה א: שְׁעַר לְבָן, שְׁהוּא סִימָן טֹמְאָה בְּצִרְעַת - אִין פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת; וְכַמְּה יְהִי אַרְבָּן? בְּדֵי שְׁיָהוּ נִטְלוֹת בְּזוּג.

שתי שערות במקום הנגע שהפכו לצבע לבן הם סימן טומאה. ונחלקו תנאים (נדה נב, ב) בשיעור אורך שערות אלו, ואמרו בגמרא (שם) "הלכה כדברי כולן להחמיר". ולדעת הרמב"ם (בפירוש המשניות, משנה זז), כדי שיהיו ניטלות בזוג (נגרות במספרים) - הוא הקטן בשיעורים, ולכן נקט שיעור זה להחמיר ופסק שאם השערות שנהפכו ללבן הם בגודל 'כדי שיהיו ניטלות בזוג', סימן טומאה הוא (כסף משנה).

והקשה ה'משנה למלך':

הלכה היא ש'כל ספק נגעים... טהור, עד שלא נזקק לטומאה' (הל' פ"ו ה"ה). כלומר, אם הכהן עדיין לא פסק שבעל הנגע הוא מצורע מוחלט - הרי הוא טהור. ואם כן, כאשר הכהן רואה את שתי השערות הלבנות וארכן 'כדי שיהיו ניטלות בזוג', מדוע הוא סימן טומאה, והרי לכמה דעות אין בזה שיעור כדי לטמא?

דיני נשירת שער

יום שישי כ"ג אייר ה'תשע"ז

נחשבת כקרחת וגבחת. לדעת הר"ש (נגעים פ"י, ט), קרחת וגבחת אינם ראויים לחזור ולגדל שער, ואילו נשירת שער באופן העשוי לחזור ולגדול הרי היא נתק.

אך בדעת הרמב"ם אין לפרש כן, שהרי כתב בפירושו שבין אם ראוי לחזור ולגדל שער ובין אם אינו ראוי, הרי זו קרחת או גבחת.

ולשיטתו יש לבאר את החילוק בין קרחת וגבחת לנגע ע"פ דברי הראב"ד (בפירושו לתורת כהנים פ"ה), שאם נשר השער מאמצע הראש וסביבו נשארו שערות, הרי זה נתק שנחשב כנגע משום שאין זו תופעה טבעית, אך אם נשרו השערות שבצידי הראש מלפנים או מאחור ולא נשארו שערות המקיפות אותן, אין זה נתק משום שכן דרך הרבה בני אדם שמעט משערות ראשם נושרות (כסף משנה. וראה 'משנת הדעת' ע' קמא).

הלכות טומאת צרעת פרק ה, הלכה ח: מי שְנָשַׁר כָּל שְׁעַר רֵאשׁוֹ... אֵף עַל פִּי שְׂרָאוֹי לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן, הוֹאִיל וְאֵבֶד כָּל שְׁעַר רֵאשׁוֹ עִתָּה, הָרִי זֶה נִקְרָא 'קֶרַח' או 'גִּבְחָ'.

להלן (פ"ו ה"א) מבואר שהראש והזקן אינם נטמאים בצרעת כל זמן שיש בהם שיער. וכאן מבאר הרמב"ם מה דינם כאשר נשרו מהם השערות.

ובענין זה נאמרו בתורה שתי פרשיות: פרשת 'נתקים' ופרשת 'קרחת' ו'גבחת': ה'נתקים' נחשבים בעצמם כנגע, היינו שעצם נשירת שערות הראש בשיעור של 'גריס' נחשב כנגע צרעת, אך קרחת וגבחת אינם נגעים בעצמם אלא שאם נקרח ראשו נטמא אותו המקום, כמו שאר הבשר אם תופיע שם בהרת מארבע המראות הטמאות המפורטים בתחילת פרק א.

ונחלקו ראשונים איזו נשירת שער נחשבת כנתק, ואיזו

שבת קודש כ"ד אייר ה'תשע"ז

מאיזו עיר משלחים את המצורע?

מדוע נשלחו המצורעים מחוץ לעיר?

ותירץ: בתרגום יונתן על פסוק זה נאמר "וזבין ית כרכא דשומרון", היינו שעמרי קנה את העיר שהיתה קיימת אלא שחזיק וביסס אותה ונתן לה את שמה 'שומרון', ואפשר לומר שכן היתה מוקפת חומה מימות יהושע בו נון.

אך הגר"י עטלינגר (בנין ציון החדשות סי' ס) הקשה על זה: הרי בגמרא (סנהדרין קב, ב) נאמר "מפני מה זכה עמרי למלכות? מפני שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל", ומזה מובן שבנה את העיר וקודם לכן לא היתה קיימת! ולכן לדעתו הוצאת המצורעים לא היתה מדין התורה לשלח את המצורע אלא משום שעמרי רצה להשוות את העיר שומרון לירושלים, כנאמר ב'תנא דבי אליהו' (פרק ט), שכאשר בנה את העיר אמר: "כשם שירושלים למלכי יהודה, כך שומרון למלכי ישראל" ומטעם זה שלחו את המצורעים מן העיר ולא משום שהיתה מוקפת חומה.

הלכות טומאת צרעת פרק י, הלכה ז: דין המְצַרֵּעַ, שִׁיְהִי לוֹ מוֹשָׁב לְבָדוֹ חוּץ לְעִיר - שְׁנֵאמַר: "מִחוּץ לְמַחֲנֵה מוֹשְׁבוֹ"; וְדָבָר זֶה - בְּעִירוֹת הַמְּקוּפּוֹת חוֹמָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

כתב הרע"ב (כלים פ"א מ"ז) שהמצוה היא בעיירות המוקפות חומה מימות יהושע בן נון (וראה פיה"מ להרמב"ם ערכין פ"ט מ"ו) כי במצורע נאמר "מחוץ למחנה מושבו", והכוונה חוץ למחנה ישראל, וכשכבש יהושע את הארץ קידש את העיירות שהיו מוקפות חומה בימיו שיהיו כמחנה ישראל.

והנה, בספר מלכים (ב. ד. ג) מסופר אודות ארבעה אנשים מצורעים שישבו בפתח שער העיר, כי שולחו מהעיר שומרון "כדין המצורע, כמו שנאמר 'מחוץ למחנה מושבו'" (רש"י ומצור"ד שם).

ובתוספות רע"א (כלים פ"א מ"ז) הביא קושיית חכם אחד: העיר שומרון לא היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, שהרי נבנתה בידי עמרי, כנאמר (מלכים א. טו, כד) "ויקן את ההר שומרון... ויקרא את שם העיר אשר בנה... שומרון". ואם כן,

אגרות קודש

ב"ה, י"ח אייר, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נוי"נ עסק בצ"צ מוה"ר שלום שי

שלום וברכה!

...לפלא שאין ממנו כל ידיעות אשר נתרבה הענין דנר מצוה ותורה אור, ומאור שבתורה הדרכותי והנהגותי בסביבתו, ע"י תעמולה מתאמת השתדלות במרץ הדרוש מצדו, ובטח יודע מהמבואר באגרת הקדש סימן י"ד, אשר בכל יום ויום נמשכים מוחין עליונים יותר ואור חדש שלא הי' עדיין מעולם כו' וכו', שמה מובן ופשוט שהאתעדל"ית, או עכ"פ הכלים להני"ל, צריכים להיות ג"כ באופן דמוסיף והולך, והרי הלכה כבית הלל...

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ח כ"ד אייר תשע"ז

יום ראשון י"ח אייר ה'תשע"ז

הלכות פרה אדמה

פרק חמישי

1 יבאר שכל העוסקים בפרה מתחלה ועד סוף מטמאים
2 בגדים, אם אחר שיפרוש ממטמאיו מטמא בגדים, והפרה
3 עצמה אם מטמאה, המתעסק בה אחר שהכניסו אפרה, כל
4 הנשרפים מטמאים עד שייעשו אפר, ובאיזה מקום הוא
5 שורף, מאימתי מטמאים בגדים הנושאים פרים ושעירים
6 הנשרפים.

1 א. כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין
2 בגדים כל זמן עשייתן. שנאמר בשוחט ומשליף עץ
3 ארז: וכבס בגדיו ורחץ בשרו; ונאמר בשורף:
4 והשרף אתה וכבס בגדיו; ונאמר: וכבס האסף את
5 אפר הפרה. מלמד, שכל העוסקין בה מתחלה ועד
6 סוף מטמאים בגדים וטעונין טבילה והערב שמש
7 דין תורה. אבל המשמרה בשעת עשייתה מטמא
8 בגדים מדבריהם, גזרה שמה יזיו בה איכר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל העוסקין בפרה מתחילה ועד סוף מטמאין בגדים כל זמן
עשייתן.... וטעונין טבילה והערב שמש דין תורה".

וצריך להבין בדברי חז"ל בדברי אומות העולם שמונין את
ישראל על מצוה זו: איך יתכן שפרה אדומה תטהר את
הטמאין ותטמא את הטהורים. והביאור בזה על-פי הסיפור
הידוע שהיה אצל אדמו"ר האמצעי שמסקנתו שכדי לתת
לאדם את התיקון וסדר התשובה הראויים לו, צריך למצוא
בעצמו עניין דומה בדקות זדקות. ועוד, גם מצבו של
הזולת צריך שיהיה נוגע לו, כידוע פתגם אדמו"ר הרי"ץ
על הפסוק מהמגילה "ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו",
שצריך להרגיש כאילו העניין של חברו קרה לו עצמו.
כך גם בטהרת פרה אדומה, צריך המטהר שתהיה לו
שייכות מסוימת למצב של היפך הטהרה, כדי שיוכל לטהר
את חברו.

(ע"פ י"ן מלכות' החדש, ספר טהרה ט' ח)

2 לצורך שריפתה ודינו יהיה כעסוק בפרה.

9 ב. כל מקום³ שנאמר בתורה בטמאות 'יכבס בגדיו'
10 - לא בא ללמדנו שהבגדים שעליו בלבד הם
11 מטמאים; אלא ללמד, שכל בגד או כלי שיגע בו
12 הטמא הזה בשעת חבורו במטמאיו - הרי הן
13 מטמאים. אבל אחר שיפרש ממטמאיו אינו מטמא
14 בגדים. כיצד? הנושא את הנבלה - אחד בגד שעליו
15 או כלי שיגע בו כל זמן שהוא נושאה הרי הן

טמאין, והרי הן ראשון לטמאה. וכן זה הנושא הרי
הוא ראשון. פרש ממטמאיו והשליף את הנבלה -
הרי הוא ראשון כמות שהיה, ואם יגע בכלי או בגד
- אינו מטמא אותו, שאין ולד טמאה מטמא כלים,
כמו שבארנו בתחלת ספר זה. וכן כל פיוצא בנבלה.
וכן כל העוסקין בפרה, אם נגע בבגד או בכלי בשעת
שחיטה או בשעת שרפה - הרי הן טמאין. אבל אחר
שיפרש ממעשיה, אף על פי שעדין לא טבל, אם
נגע בכלי - אינו מטמאו, מפני שהוא ולד הטמאה.⁴
והפרה עצמה אינה מטמאה לא אדם ולא כלים.⁵
שנגעו בו, אלא המתעסק בה בלבד הוא הטמא
וטעון טבילה ומטמא בגדים כל זמן שעוסק בה.

3 תורת כהנים שמיני פרק ו פרשתא ו: "מנין לעשות שאר
כלים כבגדים? תלמוד לומר וטמא". (4 ראשון לטומאה.
אדם וכלים הנוגעים באב הטומאה נעשים ולד הטומאה.
5) והוא הדין שאינה מטמאה אוכלים, אלא שכאן המדובר
בטומאת אדם וכלים בלבד וסמך על דבריו בהלכה זו.

ג. במה דברים אמורים? בזמן שנשרפת כמצותה;
אבל אם נפסלה - המתעסק בה טהור. ארע פסול
בשחיטתה⁶ - אינה מטמאה בגדים. ארע פסול
בהזייתה - כל העוסק בה לפני פסולה מטמא
בגדים,⁷ לאחר פסולה אינו מטמא בגדים.

6 הרי לא נעשה בה כל פעולה כשירה לשם אפר פרה.
7 ואין אנו אומרים הרי פרה זו לא נעשתה כמצותה ולא
תטמא בגדים אפילו לפני פיסולה. וטעמו של דבר, מכיוון
שהאדם או הכלים נטמאו, אינם חוזרים לטהרתם בלי
טבילה והערב שמש.

ד. השלים לכנס את אפרה - המתעסק בה אחר כן
בחלוק האפר או בהצנעתו וכן הנוגע בו טהור.⁸ ולא
הפרה בלבד, אלא כל החטאות הנשרפות⁹ מן הפרים
ומן השעירים - השורפם מטמא בגדים בשעת
שרפתו עד שייעשו אפר. שהרי הוא אומר בפר
ושעיר של יום הכפורים: והשרף אתם וכבס. מפי
השמועה למדו, שזה בגין אב¹⁰ לכל הנשרפים שיהו
מטמאין בגדים עד שייעשו אפר. במה דברים
אמורים? בשלא ארע להן פסול ונשרפו כמצותן
בבית הדשן;¹¹ אבל אם נפסלו בעזרה - נשרפין
שם¹² כפסולי המקדשין, ושורפן טהור. וכן
המתעסק בהן¹³ משיעשו אפר¹⁴ אינו מטמא בגדים.
ואי זהו שורף? זה המסיע בשרפה, כגון המתהפך
בבשר והמשליף עצים והמתהפך באש והחותרה
גחלים כדי שתבער האש וכיוצא בהן; אבל המצית
האור¹⁵ והמסדר את המערכה - טהור. כף למדו מפי

25 מְטַמְּאִין אֶלָּא לַמִּתְעַסֵּק בְּהֵן בְּלִבְדָּ, שְׁנֹאֲמַר: וְהִשְׂרִף
26 אֶתְהָ יְכַבֵּס בְּגָדָיו; אֲבָל הַנּוֹגֵעַ - טְהוֹר.

25) כרב דימי זבחים קה, א. לפי גירסת הספרים שבידינו (וכן גורס רש"י שם): "צריכים הכשר טומאה ממקום אחר" ורבינו מפרש הדברים כפשוטם, שלדעת חכמים פרים הנשרפים ופרה אדומה אינם מטמאים טומאת אוכלין, אלא אם נגעו בשרץ וכדומה, אבל כל זמן שלא נטמאו אינם מטמאים.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1) יבאר המים שנותנים עליהם אפר פרה מאי זה מקום ממלאים אותם, ובאי זה דבר, הכשרים למלאות המים או לקדש, ואם מילוי וקידוש כשרים בלילה, כלים הכשרים למלאות ולקדש, והמסייע למלאות בדבר המקבל טומאה, המפנה המעיין לתוך הגת וחזר ומילא ממנו בכלי, המים הכשרים למלאות ומי התערובת.

27 א. הַמֵּיִם שְׁנוֹתְנִין עָלָיו אֶפְר הַפֶּרָה - אֵין מְמַלְאִין
28 אוֹתָן אֶלָּא בְּכִלֵּי, וּמִן הַמַּעְיֵנוֹת אוֹ מִן הַנְּהָרוֹת
29 הַמּוֹשְׁכִין²; שְׁנֹאֲמַר: וְנָתַן עָלָיו מִיִּם חַיִּים אֶל כְּלֵי.³
30 וְנִתְיַבֵּת אֶפְר הַפֶּרָה עַל הַמֵּיִם; שְׁנִתְמַלְאוּ הוּא הַנְּקָרָא
31 קְדוֹשׁ, וְהַמֵּיִם הָאֵלֶּיךָ שְׁנִתְּנָן עָלֶיךָ הָאֶפְר הֵן הַנְּקָרָא
32 מִי חֲטָאת וּמִיִּם מְקַדְּשִׁין, וְהֵם שְׁקָרָאן הַכְּתוּב מִי
33 נְדָה.⁵

~ נקודות משיחות קודש ~

"המים שנותנין עליו אפר הפרה אין ממלאין אותו אלא בכלי, שנאמר ונתן עליו מים חיים אל כלי".

זה ש"אין ממלאין אותן אלא בכלי" הוא לא מפני שאי אפשר לקחת מים ללא דבר שיש לו בית קיבול, אלא שצריך למלאות בכלי שיש בו בית קיבול דווקא. וההוראה מזה, שכל עניין של גילוי והמשכה צריך שיבוא בכלים דווקא, כמבואר בכמה מקומות החשיבות של המשכה בגדרי הטבע.

בנוסף צריכים המים להיות "חיים", וכפירוש הרמב"ם להלן "מים המכזבין פסולין", ואם המים חרבין אפילו פעם בשבע שנים - פסולין".

ובזה ההוראה היא שעבודת היהודי צריכה רצף תמידיות וקביעות, שאם לא כן - מורה הדבר שאין זה באופן של אמת לאמתו. ויתירה מכך, צריך שתהיה בעבודתו בעילוי אחר עילוי עד להליכה האמיתית שהיא עילוי שלא בערך לדרגתו הקודמת, עד כדי כך שמבטל לגמרי את דרגתו הקודמת, כפי שמצינו ברבי זירא ש"ישב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיניה" כדי לבוא לעילוי של תלמוד ירושלמי שהוא באין-ערוך. וכמבואר ששכחה זו אינה של הלימוד עצמו ח"ו אלא של דרך הלימוד של התלמוד בבלי.

(על-פי י"ן מלכות' החדש, ספר טהרה סי' ט)

1 הַשְּׂמוּעָה, שְׁהַנּוֹשֵׂא פְּרִים וּשְׂעִירִים הַנְּשָׂרְפִין
2 לְהוֹצִיאֵן לְבֵית הַדִּשָּׁן לְשָׂרְפָן - טְמֵא וּמְטֵמָא בְּגָדִים
3 דִּין תּוֹרָה כֹּל זְמַן שְׁהוּא עוֹסֵק בְּהוֹלְקָתָן, וְטַעוּן
4 טְבִילָה וְהַעֲרַב שְׂמֻשׁ; כְּמוֹ הַמְּשַׁלַּח אֶת הַשְּׂעִיר
5 לְעִזָּאזֵל, שְׁהוּא מְטֵמָא כֹּל בְּגָד וְכֹל כְּלֵי שְׂיַגַּע בּוֹ
6 בְּכִלִּים שְׂעָלָיו כֹּל זְמַן שְׂמִתְעַסֵּק בְּשִׁלוּחוֹ, שְׁנֹאֲמַר:
7 וְהַמְּשַׁלַּח אֶת הַשְּׂעִיר לְעִזָּאזֵל יְכַבֵּס בְּגָדָיו.

8) איסוף האפר הוא המעשה האחרון בעיסוק הפרה. 9) פר ושעיר של יום הכיפורים, פר העלם דבר של צבור ופר כהן משיח ושעירי חטאת של ציבור על עוון עבודה זרה. 10) אחת המידות שהתורה נדרשת בהן ומשמעותה, הדבר שנאמר כאן מחייב גם בכל העניינים הדומים. 11) שמחוץ לחומת ירושלים. 12) אם נפסלו לאחר זריקת דם, ואם נפסלו לפני זריקה שורפים אותם בהר הבית. 13) בפרים ושעירים הנשרפים. 14) ונגמרה מצוותם, שהרי אפרם אינו טעון איסוף כאפר פרה. 15) בעצים.

8 ה. מֵאֵימְתֵי מְטַמְּאִין בְּגָדִים הַנּוֹשֵׂאִין פְּרִים וּשְׂעִירִים
9 הַנְּשָׂרְפִים? מַשְׂיֵצָאוּ בְּהֵן חוּץ לְחוֹמַת הָעִזְרָה. נִשְׂאוּם
10 בְּמוֹטוֹת וְיֵצְאוּ מִקְצַת הַנּוֹשֵׂאִים חוּץ לְחוֹמַת הָעִזְרָה
11 וְהַתְּרוּנִים לֹא יֵצְאוּ - אֵלֶּיךָ שְׂיֵצְאוּ מְטַמְּאִין בְּגָדִים,
12 וְאֵלֶּיךָ שְׂעָרֶיךָ לֹא יֵצְאוּ אֵינָן מְטַמְּאִין בְּגָדִים עַד שְׂיֵצְאוּ.
13 יֵצְאוּ וְחִזְרוּ¹⁶ לְעִזְרָה - הַנּוֹשֵׂאִין בְּעִזְרָה¹⁷ טְהוֹר¹⁸ עַד
14 שְׂיֵצְאוּ בְּהֵן. הִיָּה עוֹמֵד חוּץ לְעִזְרָה¹⁹ וּמוֹשֵׁף אוֹתָם
15 מִשָּׁם מֵאַחַר שְׁחִזְרוּ²⁰, הוֹאִיל וּכְבָר יֵצְאוּ לְחוּץ וְהָרִי
16 זֶה הַמּוֹשֵׁכֶם בְּחוּץ - הָרִי הוּא סִפְק טְמֵא.

16) הפרים. 17) באו אנשים אחרים והתחילו לנושאים. 18) ואין אנו אומרים הפרים כבר יצאו ולפיכך הם מטמאים את כל המטפל בהם. וטעמו של דבר, לפי שנאמר (במדבר יט, ז), "ורחץ בשרו במים ואחר יבוא אל המחנה", משמע שהוא נמצא מחוץ למחנה, ואלה הלא עודם בעזרה. 19) האנשים האחרים שבאו להוציא שנית את הפרים. 20) הפרים.

17 ו. וּמֵאֵימְתֵי מְטַמְּאִין בְּגָדִים הַמְּשַׁלַּח אֶת הַשְּׂעִיר²¹?
18 מַשְׂיֵצָאוּ חוּץ לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם עַד שְׁעַת דְּחִתּוֹ
19 לְעִזָּאזֵל²². אֲבָל אַחַר שְׂדַחְהוּ, אִם נִגַּע²³ בְּכִלִּים
20 וּבְכַבְּדִים - טְהוֹרִים²⁴.

21) לעזאזל ביום הכיפורים, ונאמר בו (ויקרא טז, כו): ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל המחנה. 22) שהוא דוחה את השעיר מן הצוק (צוק = הר סלעי זקוף). 23) הדוחה. והוא הדין אם נגע לפני דחייתו בשעה שפירש מן השעיר. 24) אבל מטמא אוכלין ומשקין כוולד הטומאה.

21 ז. הַנּוֹגֵעַ בְּפְרִים וּבְשְׂעִירִים הַנְּשָׂרְפִין עֲצָמָן, אֶפְלוּ
22 אַחַר שְׂיֵצְאוּ, בֵּין אֲדָם בֵּין פְּלִים, בֵּין אֲכָלִין בֵּין
23 מְשָׂקִין²⁵ - הַפֶּל טְהוֹר. וְכֵן אִם נִגַּעוּ בְּשְׂעִיר
24 הַמְּשַׁלַּח עֲצָמוֹ בְּזִמְן הוֹלְקָתוֹ - טְהוֹרִין. שְׂאִין אֵלֶּיךָ

היוצרים היא איפוא חומר גלמי, ואף-על-פי-כן מותר לקדש בה מפני שהיא כבר כלי (שם משנה ו).

ד. שוּלֵי פְּלִי עֵץ²⁵ וְכֵלֵי זְכוּכִית וְכֵלֵי עֶצֶם - אֵין מְקַדְּשִׁין בָּהֶן עַד שְׁשִׁיּוּף אוֹתָן וַיִּתְקַנְּנָם וַיַּעֲשֶׂם פְּלִים בְּפָגֵי עֶצְמָן²⁶. וְכֵן מְגוּפָה שֶׁהִתְקַיְּנָה²⁷ לְהִיּוֹת פְּלֵי - מְקַדְּשִׁין בָּהּ. וּבִיצַת הַנְּעֻמִית²⁸ קְשָׁרָה לְקַדֵּשׁ בָּהּ²⁹, וְאֵין צָרִיף לֹמֵר שֶׁקְשָׁרָה לְמִלְאֵת בָּהּ וּלְהִזוֹת מִמֶּנָּה³⁰.

25) תוספתא שם פ"ה ה"ו. שולי כלים שיש להם בית קיבול מבחוץ. 26) אבל אם הפך את הכלי ושוליו למעלה - אין מקדשים בהם. 27) תוספתא שם, לפי גירסת הר"ש והגר"א. 28) של בת היעונה, שהיא גדולה וקליפתה קשה כאבן, ומתקנים ממנה כלים. 29) תוספתא שם. 30) עיקר הדין שצריכים כלי, נאמר בתורה גבי קידוש: "ונתן עליו מים חיים אל כלי". ומילוי והזאה למדנו מקידוש, ולפיכך הכשר לקידוש, ברור שהוא כשר גם למילוי והזאה.

ה. פְּלִי³¹ שֶׁחִבְרוּ בְּאָרְץ אוּ בְּסַלְעַ³², אֶפְלוּ חִבְרוּ בְּסִיד - מְקַדְּשִׁין בּוֹ³³ וּמִזֵּין מִמֶּנּוּ. עֲשֵׂה עֲטֵרָה³⁴ שֶׁל טֵיט סָבִיב לְפָלִי³⁵, וְהַמִּים שֶׁבְּפָלִי צָפִין עַד שֶׁהִלְכוּ³⁶ לְעֵטְרָה: אִם נִטְּלָת הָעֲטֵרָה עִם הַפְּלִי³⁷ - הָרִי הַמִּים שֶׁבְּתוֹכָהּ פְּשָׁרִים, שֶׁהָרִי הֵן בְּכָלִי אֲדָמָה³⁸; וְאִם לֹא - הָרִי הֵן כְּמִי שֶׁהִקְיָף עֲטֵרָה שֶׁל טֵיט בְּסַלְעַ אוּ עַל הָאָרֶץ וּמִלֵּא אוֹתָהּ מִים, שֶׁהֵן פְּסוּלִין מִפְּנֵי שְׁאִינָן בְּכָלִי.

31) משנה שם פ"ה, ז. 32) מחובר לקרקע מימי בראשית. 33) הכלי לא נתבטל לגבי האדמה או הסלע. 34) שם. 35) רבינו במשנה אומר, שהמדובר בכלי שחיברו לסלע שבבבא הראשונה. וכן גם משמעות לשונו כאן בסוף ההלכה, ומפרש, שהקיף את כל הכלי בעטרה של טיט ושפתה עורפת על שפת הכלי. נראה כוונתו שהעטרה מרוחקת קצת מן הכלי, ונוצר חלול בינה ובין הכלי והיא מחוברת לשולי הכלי, וכשהמים עוברים על שפת הכלי הם נשפכים לחלול. 36) שהגיעו לעטרה אחרי שעברו על שפת הכלי. 37) ואינה מתפוררת ולא נשארת במקומה. 38) שאינו קשור בסלע (הר"ש פירש שהמדובר בסלע חלוש, וכן פירוש הברטנורא).

ו. פְּלֵי חֶרֶס³⁹ שֶׁנִּקְבַּ בְּכּוֹנֵס מְשָׁקָה⁴⁰ - אֵין מְמַלְאִין וּמְקַדְּשִׁין בּוֹ; אֲבָל אִם נִקְבַּ בְּמוֹצֵיא מְשָׁקָה⁴¹ - מְקַדְּשִׁין בּוֹ.

39) מימרא של רבא, במסכת שבת צה, ב. 40) אם יכניסו את המקום המנוקב למשקין, ייכנסו דרך הנקב. 41) המשקה שבתוך הכלי המנוקב יוצא דרך הנקב, אבל המשקין אינם נכנסים דרכו. מובן ששיעור זה הוא פחות מכונס משקה. [רבינו כאן וגם רבא שם, לא פירשו באיזה משקה אמרו. ברור שיש נקב שמוציא מים ואינו מוציא שמן. ונראה שהכוונה למים].

2) אבל מי בורות שניקו פסולים. 3) מקרא זה מלמדנו שני הדינים: א. שאין ממלאים אלא בכלים; ב. מי בורות פסולים. "מים חיים" פירושו מי מעיינות או נהרות מושכים. 4) בתוספתא פרה פ"ו ה"ב, שנינו: "נתן את האפר ואחר-כך נתן את המים, פסול". ובגמרא סוטה טז, ב מפורש הטעם, מפני שכתבה תורה "מים חיים אל כלי", משמע שהמים צריכים להגיע ישר לכלי, בלי הפסק אפר ביניהם. 5) במדבר יט, ט.

ב. הַפֶּל פְּשָׁרִים⁶ לְמִלְאֵת הַמִּים, חוּץ מִחֶרֶשׁ שׁוּטָה וְקָטָן⁷; וְהַפֶּל פְּשָׁרִין לְקַדֵּשׁ⁸, חוּץ מִחֶרֶשׁ שׁוּטָה וְקָטָן⁹. וְאֵין מְמַלְאִין וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֲלָא בְּכָלִי, וְאֵין מִזֵּין אֲלָא מִפְּלִי¹⁰. וְהַמְלוּי וְהַקְדוּשׁ פְּשָׁרִין בְּלִילָה¹¹, אֲבָל אֵין מִזֵּין וְאֵין טוֹבְלִין¹² אֲלָא בַּיּוֹם¹³. וְכָל הַיּוֹם פְּשָׁר הַלְהָאָה וְלִטְבִּילָה¹⁴.

6) אפילו אשה. רבינו מדמה מילוי לאיסוף האפר (ראה פ"ד הי"ז). 7) ראה פ"ב ה"ז, ובהערות שם. 8) לתת האפר על המים. 9) פרה פ"ה, מ"ד, כתנא קמא. 10) ידים פ"א מ"ב. 11) תוספתא פרה פ"ד ה"ו. 12) את האזוב במי חטאת, כדי להזות על הטמא. 13) פרה פ"ב מ"א. 14) והטעם, מפני שכתבה תורה (שם, יט): "והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וכו'". וטבילת אזוב למדנו בהיקש מהזאה, משום שנאמר: וטבל . . . והזה (רבינו בפירושו למשנה שם). 14) הכסף-משנה רושם מקור הדין במשנה מגילה כ, ב. לא התכוון למה שנאמר במשנה "הזאה", שהרי שם הכוונה להזאת דם קרבנות, אלא למה שאמרו: זה הכלל, כל שמצוותו ביום, כשר כל היום.

ג. בְּכָל הַפְּלִים מְמַלְאִין וּמִזֵּין וּמְקַדְּשִׁין¹⁵, אֶפְלוּ בְּכָלִי גְּלִילִים¹⁶ וְכֵלֵי אֲבָנִים וְכֵלֵי אֲדָמָה¹⁷ וּבִסְפִינָה וְאֶחָד פְּלֵי חֶרֶס וְאֶחָד כָּל הַפְּלִים. אֲבָל אֵין מְמַלְאִין וְאֵין מְקַדְּשִׁין וְלֹא מִזֵּין בְּדַפְנוֹת הַפְּלִים¹⁸, וְלֹא בְּשׁוּלֵי הַמַּחְצִין¹⁹, וְלֹא בְּמִגּוּפַת הַחִבְתִּית²⁰, וְלֹא בְּחַפְפֵי²¹, וְלֹא בְּבִיצַת הַתְּרַנְגֵּל²², וְלֹא בְּשִׁקְתַּ שֶׁבְּסַלְעַ²³. אֲבָל בִּיצַת הַיּוֹצְרִים²⁴ קְשָׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא פְּלֵי אֲדָמָה.

15) בפרה פ"ה מ"ה, שנינו: "בכל הכלים מקדשים". ורבינו מדמה מילוי והזאה לקידוש. 16) רפש בקר מיובש. 17) ואף-על-פי שלגבי טומאה אין דינם ככלי. 18) כלי חרס שנשבר ונשאר בית קיבול בדופן שבור. 19) כלי חרס לשאוב בו יין מן הגת, ובשוליו מבחוץ יש לו בית קיבול (ויש מפרשים, גומא בשולי הכלי בפנים). 20) אם יש בה בית קיבול, מפני שחור זה אינו משמש לקבלת משקין אלא לתחוב בו אצבע ולהוציא את המגופה מן החבית. 21) בכף היד. 22) כחכמים שם במשנה. 23) שחצב בית קיבול בסלע המחובר לקרקע, ונופלים בו מי מעיינות (רבינו כותב שם: "אם יהיה בו חפירה". אולם אין הברל בין חפירה טבעית ובין חצובה בידי אדם). 24) יוצרי כלי חרס גובלים בתחילה תבנית ביצה מטיט, ויש לה בית קיבול, ולאחר מכאן נותנים לה התבנית הרצויה להם. ביצת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ח אייר - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתוספתא: "כשרות", וכנראה גם בדברי רבינו הוא גורס כך, בהסתמך על דבריו בהלכה א, שכל הנהרות המושכים כשרים]. אבל נהרות שאין בהם חשש תערובות, כתב רבינו למעלה בהלכה א שהם כשרים. (61) הקטנים, כגון כנרת וחולה. (62) כשרים לקידוש.

22 יא. והמים הנגררין⁶³ משאר הימים⁶⁴, והן הנקראין
23 זוחלין - פסולין⁶⁵. והזוחלין מן המעין - הרי הם
24 פמעיין וכשרים⁶⁶.

(63) עוברים את שפת הים ונמשכים ונקווים בגומות.
(64) וכל-שכן הנגררים מים הגדול. (65) לחטאת, כר' יוסי במשנה שם. ואפשר שגם ר' יהודה מודה שזוחלים פסולים גם בשאר ימים. (66) מקוואות פ"ה מ"ה, "הזוחלין כמעין".

25 יב. מים⁶⁷ המפנין⁶⁸ והמכזבין⁶⁹ - פסולין. ואלו הן
26 המפנין: המלוחים או הפושרים⁷⁰. והמכזבים הם
27 המענינות שפעמים מקירים⁷¹ ופעמים חרבין ויבשין.
28 אפלו היו חרבין פעם אחת לשבע שנים - פסולין.
29 אבל אם היו חרבין בשני בצרת⁷² או לשנים רבות
30 יתר משבע, או שהיו מימיהן פעמים מרבין ופעמים
31 מועטין ואינן חרבין - הרי אלו פשרים. ומעין
32 היוצא בתחלה⁷³ - פשוט⁷⁴, ואינו צריך לבדק שמה
33 יכזב.

(67) פרה פ"ח מ"ט. (68) שהם מזיקים לגוף. (69) כלשון "אשר לא יכזבו מימיו" (ישעיה נח, יא). לקמן יבואר. (70) מעיין שמימיו מלוחים מטבעם או חמים, הם הנקראים "מוכים". (71) מוציאים מים, מלשון: "כהקיר בו מימיה" (ירמיה ו, ז). (72) עצירת גשמים יוצאת מן הכלל. (73) מעיין חדש, ואין אנו יודעים אם יכזב או לא. (74) כחכמים בתוספתא פרה פ"ט ה"ב.

34 יג. מי בצים⁷⁵ ומי הירדן ומי הירמוף - פסולין,
35 מפני שהן מי התעורבות⁷⁶. ואלו הן מי התעורבות:
36 מים פשרים לקדוש שנתערבו במים פסולין - אין
37 ממלאין מתערבת שניהם; אבל מים פשרים
38 שנתערבו במים פשרים, כגון מימי שתי המענינות
39 שנתערבו ונמשכו - ממלאין מהן⁷⁷.

(75) משנה יוד שם. פירוש, מים שנמצאים שמקומות מרעה שמעורב בהם טיט רך. (76) מעורבים בהם מים פסולים. (77) ולא גזור על תערובת כשרים משום תערובת פסול. כחכמים שם.

40 יד. המים⁷⁸ שנסתנו⁷⁹ שנויין מחמת עצמן⁸⁰ -
41 פשרין.

(78) שם מ"א. (79) נשתנה טעמם או צבעם. (80) ולא מתערובת דבר מן החוץ.

42 טו. פאר⁸¹ שגפול לתוכה חרסית או אדמה ונעשו
43 מימיה עכורין⁸² - ממלא ממנה ואין צריך

1 ז. פלי שנקב⁴² מלמטה⁴³ וסתמו בסמרטוטין -
2 פסול, שהמים שבו אינן על עגול הפלי⁴⁴ אלא על
3 הפקק⁴⁵. הנה נקוב מן הצד ופקקו - הרי זה פשר⁴⁶
4 למלאות ולקדש ולהיות ממנו.

(42) פרה פ"ה מ"ז. (43) בשוליים. (44) סתם כלים, עגולים הם. (45) הכלי אינו מחזיק את המים, ולולא הפקק היו נשפכים. (46) פירוש, החלק שלמטה מן הנקב, והוא-הדין כשלא סתם את הנקב. ונקט "פקקו", משום הרישא בנקוב מלמטה, שאפילו פקקו - פסול (כן פירוש הרא"ש והגר"א במשנה).

5 ח. הזולף מים⁴⁷ מן המעין בידיו וברגליו⁴⁸
6 ובחרסים⁴⁹ ונתן לתוף לחבית - פסולין⁵⁰, מפני שלא
7 נתמלאו בכלי. נתן את החבית⁵¹ במים ודחק המים
8 בידיו או ברגליו או בעלי ירקות כדי שיעברו לחבית
9 - הרי אלו פסולין⁵². וכן אם שקעו במים כדי
10 שיעברו המים ויעלו וישפכו לחבית - פסולין. ואם
11 עשה כן בעלי קנים או בעלי אגוז⁵³ - הרי המים
12 פשרים. זה הפלל: דבר שהוא מקבל טמאה, אם
13 סיע בו המים כדי שיתמלאו הפלי - המים פסולין;
14 ואם סיע בדבר שאינו מקבל טמאה - פשרים.

(47) תוספתא פרה פ"ו ה"ב. (48) שואב את המים בידיים או ברגליים. (49) שברי כלי חרס. (50) כך גורס רבינו בתוספתא, ולא כגירסא שבספרים שלנו. ואפשר גם לפרש שהעמיד ידיו או רגליו במקום המעיין או הנהר המושך, והפנה את זרם המים לחבית. (51) פרה פ"ו מ"ד. (52) מפני שנכנסו לחבית באמצעות או בסיוע דבר המקבל טומאה. (53) שניהם אינם ראויים לאכילה ואינם מקבלים טומאה.

15 ט. המפנה⁵⁴ המעין לתוף הגת או לתוף הגבא⁵⁵,
16 וחזר ומלא בכלי מאותו הגבא או הגת - פסולים;
17 שהרי צריך שתהיה לקיחת המים מן המעין בכלי
18 בתחלה.

(54) שם מ"ה. רבינו שם מפרש, שהשקיע ידו במעיין, ועלו המים ונשפכו לתוך הגת. והר"ש פירש שעשה חריץ מן המעיין עד הגת, וזרמו מים לתוכו ואחר-כך סתם את החריץ. (55) בור קטן לא עמוק, מלשון "כמשק גבים שוקק" בישעיה לג, ד (הר"ש).

19 י. הים⁵⁶ הגדול⁵⁷ - כמקוה⁵⁸, ואינו פמעיין. לפיכך
20 אין ממלאין ממנו לקדוש. וכל הנהרות⁵⁹ פסולין⁶⁰
21 לקדש מהן מי חטאת. ושאר הימים⁶¹ - פמעיין⁶².

(56) שם פ"ח מ"ח. (57) הכוונה לים התיכון ולאוקיינוס (תפארת ישראל). (58) שנאמר (בראשית א, י): "ולמקוה המים קרא ימים", ולפיכך אף-על-פי שמימיו חוזרים ושבים (ובגמרא חולין טז, א קורא להם "נובעים") פסולים לקדש מגזירת הכתוב. (59) שיש עליהם חשש תערובות של מים פסולים. (60) תוספתא פרה פ"ט ה"א. [גירסת הגר"א

קִיב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון י"ח אייר – ספר טהרה – הלכות פרה אדומה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 לְהַמְתִּין⁸³. נִפְּל לְתוֹכָהּ שְׁטָף⁸⁴ שֶׁל מֵימַי גְּשָׁמִים⁸⁵ -
2 יִמְתִּין עַד שֶׁתְּצַל⁸⁶.

(81) שהוא מעיין. (82) על-ידי עליית אבק וחול מקרקע הבאר (רבינו בפירושו שם). (83) עד שקיעת החול, שהחול הבא מקרקעית המעיין, אינו פוסל. כר' עקיבא שם. (84) תוספתא שם פ"ט ה"ב. (85) ונשתנה מראה מי הבאר (הגר"א שם). (86) שיחזרו המים לצלילותם הוקדמת. חרסית ואדמה אינם מתערבים כל-כך במים, ולפיכך אין צריך להמתין. אבל מי גשמים מתערבים ונשתנו המים שלא מחמת עצמם. שנינו בתוספתא: הכול שווים (אין אדם חולק על זה) בבאר שירד לתוכה שטף של מי גשמים שצריך להמתין.

3 ט.ז. אַמְתָּי⁸⁷ הַמַּיִם⁸⁸ הַפְּאֵה מֶרְחוּק, הוֹאִיל וְתַחֲלָתָהּ
4 מִן הַמַּעֲיָן - בְּשָׂרָה לְמֵלֶאכֶת מְמַנְהָ. וּבִלְבַד שֵׁשׁ־מֵרְנָה
5 שְׂלֵא יִפְסָקָה אֲדָם⁸⁹, וְנִמְצָא מְמַלֵּא מִן הַמַּיִם
6 שֶׁפְּסָקוּ תַחֲלָתָן מִן הַמַּעֲיָן, שֶׁהֵן פְּסוּלִין.

(87) שם במשנה. (88) חריץ עמוק בקרקע, ומי מעיין מושכים בו. (89) "אדם" לאו דווקא, אפילו תיפסק מאליה, נפסלו המים שנשארו בחלק האמה שאינו מחובר למעיין. פסק כתנא-קמא, שצריכה שמירה.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר אם המלאכה פוסלת במים קודם שיתקדשו או בהזאה, השכר אם פוסל בקידוש ובהזייה ומילוי, הממלא בידו אחת ועושה מלאכה באחרת, והממלא לאחרים או לעצמו, חמשה שמילאו חמש חביות לקדשם חמשה קידושים ונמלכו לערבם, הרוצה למלאות מים לקדש ומים אחרים לצרכיו, השואל חבל למלאות בו כו', הממלא ונותן לחבית והצניע החבית שלא תשבר, הממלא ונותן לשוקת ופינה חרסית מהשוקת והממלא לשותות ונמלך, שלשל הדלי ונפסק החבל מידו, ומים שמלאם לחטאת ואח"כ נמלך.

7 א. הַמְּלֵאכָה פּוֹסְלָתָּ² בַּמַּיִם קִדְּם שֵׁיתִקְדְּשׁוּ³, וְאֵינָהּ
8 פּוֹסְלָתָּ בַּהֲזָאָה. וְדַבְּרִים אֵלּוּ הֵן דְּבָרֵי קִבְּלָהּ⁴. בִּיצַד?
9 הַמְּמַלֵּא מַיִם לְקִדּוֹשׁ וְנִתְעַסַּק בְּמֵלֵאכָה אַחֲרַת בְּשֻׁעַת
10 הַמַּלּוּי, אוּ בְשֻׁעַת הוֹלֵכֶת הַמַּיִם שֶׁמְּמַלֵּא, אוּ בַעֲת
11 שֶׁמַּעֲרָה אוֹתָן מְכָלִי אֶל פְּלִי⁵ - פְּסָלָן. לְעוֹלָם
12 הַמְּלֵאכָה פּוֹסְלָתָּ בַּמַּיִם עַד שֶׁיִּטִּיל לָהּ אֶת הָאֶפֶר.
13 הִטִּיל אֶת הָאֶפֶר וְנִתְקַדְּשׁוּ וְנִעֲשׂוּ מִי נְדָה - אֵינן
14 הַמְּלֵאכָה פּוֹסְלָתָּ בָּהֶן; אֲלֵא הַמּוֹלִיף הַמַּיִם
15 הַמְּקַדְּשִׁין אוּ מַעֲרָה אוֹתָן מְכָלִי לְכָלִי וְהוּא עוֹסֵק
16 בְּמֵלֵאכָה אַחֲרַת - אֵינן בְּקָךְ פְּלוּם. וְכֵן מְזָה מֶהֶן בִּידוֹ
17 אַחַת וְהוּא עוֹשֶׂה מְלֵאכָה בִּידוֹ הָאַחֲרַת.

(2) משנה, פרה פ"ד, ד'. (3) לפני נתינת האפר עליהם. (4) איש מפי איש עד משה רבינו. ב'ספרי' חוקת, פיסקה קד - שנינו: אין לי אלא שמלאכה פוסלת בפרה, במים מגין (שמלאכה פוסלת אותם)? תלמוד-לומר (במדבר יט, ט): "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה". או אפילו קידשו (המלאכה פוסלת אותם)? תלמוד-לומר "למי נדה",

הַאֶפֶר עַל הַמַּיִם.

18 ב. הַשְּׂכָר⁶ פּוֹסֵל בְּקִדּוֹשׁ וּבַהֲזָיָה⁷, וְאֵינּוּ פּוֹסֵל
19 בְּמַלּוּי⁸. בִּיצַד? הַנוֹטֵל שְׂכָרוֹ לְקַדֵּשׁ מִי חֲטָאָה אוּ
20 לְהִזּוֹת מֶהֶן - הָרִי אוֹתָן הַמַּיִם כְּמֵי הַמַּעֲרָה⁹ וְהָאֶפֶר
21 כְּאֶפֶר מְקַלְהָ¹⁰ שְׂאֵינוּ פְּלוּם. אֲבָל נוֹטֵל הוּא שְׂכָר
22 לְמֵלֵאֵת הַמַּיִם אוּ לְהוֹלִיכֵן. וּמְקַדְּשִׁין אוֹתָן בַּחֲנֹם,
23 וּמְזָה מֶהֶן הַמְּזָה בַּחֲנֹם. הִיָּה הַמְּקַדֵּשׁ אוּ הַמְּזָה זֶקֶן¹¹
24 שְׂאֵינוּ יָכוֹל לְהִלָּף עַל רִגְלָיו, וְכֵן הַטְּמֵא וּבִקְשׁ
25 מְמַנְוֵ לְהִלָּף עִמּוֹ בְּמִקּוֹם רְחוּק לְקַדֵּשׁ אוּ לְהִזּוֹת -
26 הָרִי זֶה מֶרְפִּיבוֹ עַל הַחֲמוֹר, וְנוֹתֵן שְׂכָרוֹ כְּפוּעֵל בָּטֵל
27 שֶׁבָּטֵל מְאוּתָהּ מְלֵאכָה שֶׁבָּטֵלוּ מִמֶּנָּה¹². וְכֵן אִם הִיָּה
28 כֹּהֵן, וְהִיָּה טְמֵא¹³ בְּטֵמְאָה הַמוֹנְעָתוֹ מְלֵאכָל
29 תְּרוּמָתוֹ¹⁴ בַּעֲת שֶׁלָּף עִמּוֹ לְהִזּוֹת אוּ לְקַדֵּשׁ - הָרִי
30 זֶה מְאָכִילוֹ וּמְשַׁקְּהוֹ וְסָכָו¹⁵; וְאִם בָּטֵלוּ מְלֵאכָה -
31 נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוּעֵל בָּטֵל שֶׁל אוֹתָהּ מְלֵאכָה. שֶׁפֶל
32 אֵלּוּ הַדְּבָרִים אֵינֶן שְׂכָר שֶׁנְּשַׁתְּכֵר בְּקִדּוֹשׁ אוּ בַּהֲזָאָה,
33 שֶׁהָרִי לֹא הָרִיחַ פְּלוּם וְלֹא נָטַל אֶלָּא פְּנָגָד מֵה
34 שֶׁהַפְּסִיד.

(6) משנה, בכורות כט, א'. (7) אם קיבל שכר כדי לקדש או להזות, לא נתקדשו המים וההזאה פסולה, בגמרא שם למדו זה מן המקרא. (8) גמרא, שם. (9) שפסולים לקידוש. (10) אפר עצים שרופים. (11) משנה, שם. (12) כפי שכר פועל בינוני שמנכים משכרו המלא את ערך מניעת טירחת העבודה. כלומר, שמים במה היה הפועל מסכים לקבל ולהיבטל ממלאכתו, ורק סכום זה מותר לו לקבל (רבינו בפירושו למשנה). (13) ההליכה תגרום לו טומאה. (14) וצריך לקנות חולין שמחירים גדול ממחיר תרומה שמוותרת רק לכהנים בלבד. (15) רגילים היו לסוך גופם בשמן (מלשונו - שהיא גם לשון המשנה - משמע שמאכילהו ומשקהו חנינם, ולא נתבאר למה לא ינכה דמי תרומה).

ג. הַמְּמַלֵּא¹⁶ בְּאַחַת יָדוֹ וְעוֹשֶׂה מְלֵאכָה בִּידוֹ
הָאַחֲרַת, אוּ הַמְּמַלֵּא לוֹ וְלְאַחַר, אוּ שֶׁמְּלֵא לְשְׁנַיִם
בְּאַחַת¹⁷ - שְׁנִינָה פְּסוּלִין; שֶׁהַמַּלּוּי מְלֵאכָה, וְנִמְצָא
כָּל מַלּוּי מְשֻׁנְיָהֶם כְּאֵלוֹ עֲשָׂה עִמּוֹ מְלֵאכָה אַחֲרַת.
וּכְבָּר הוֹדַעְנוּ, שֶׁהַמְּלֵאכָה פּוֹסְלָתָּ בְּמַלּוּי, בֵּין שֶׁמְּלֵא
לְעִצְמוֹ בֵּין שֶׁמְּלֵא לְאַחֲרָיִם.

(16) פרה פ"ז מ"ב. (17) אבל בזה אחר זה כשרים, כמבואר בה"ד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון י"ח אייר – ספר טהרה – הלכות פרה אדומה קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

18 ד. הממלא לאחרים, אפלו מלא אלה חביות זו
2 אחר זו לאלף בני אדם¹⁹ - פלן פשרים, וכל אחד
3 מהן נוטל המים שלו ומקדשן. מלא לעצמו חבית
4 אחר חבית: אם נתפון לקבץ כל החביות לכלי אחד
5 ולהשליף עליהן את האפר ומקדשן קדוש אחד -
6 פלן פשרים, שהכל מלוי אחד הוא²⁰; אבל אם
7 נתפון לקדש כל חבית וחבית בפני עצמה - פלן
8 פסולין חוץ מן האחרונה; שהראשונה נפסלת
9 במלאכה שעשה קדם שיקדש, והוא מלוי השנייה,
10 וכן השנייה נפסלת במלוי השלישית, ואין פשרה
11 אלא אחרונה²¹.

18 רבינו בפירושו למ"א שם, כותב שדין זה התבאר
בתוספתא (כנראה התכוון לפ"ח ה"ד) ומנמק את ההבדל בין
לאחרים ובין לעצמו: אם מילא לאחרים, הרי אחר מילוי כל
חבית גמר את פעולתו במים שבחבית זו, ולהיפך אין
המילויים האחרונים פוסלים את הקודמים, אבל במילא
לעצמו כדי לקדש הרי המילוי השני הוא מלאכה המפסיקה
בין מילוי לקידוש ופוסל את המילוי. (19 משמע, שאם
מילא כמה חביות לאדם אחד, הדין כמו במילא לעצמו. (וכן
משמע מדבריו בפ"ח ה"ה במילא לאחר בשתי ידיו).
20 והמילוי ייגמר עם שפיכת כל המים לכלי הגדול.
21 שלא עשה כל מלאכה בין מילואה לבין הקידוש.

12 ה. חמשה²² שמלאו חמש חביות לקדשן חמשה
13 קדושים²³, כגון שישליף האפר על כל אחת ואחת
14 בפני עצמה, ונמלכו לערבן ולקדשן פלן קדוש
15 אחד, או שמלאום לקדשן קדוש אחד ונמלכו
16 לקדשן חמשה קדושים - פלן פשרין, שהרי לא
17 נתעסק הממלא במלוי אחר²⁴. אבל היחיד שמלא
18 חמש חביות לקדשם חמשה קדושים, אף על פי
19 שתזר ונמלף לקדשן קדוש אחד - אין פשר אלא
20 אחרון²⁵. מלאן לקדשם קדוש אחד ונמלף לקדשן
21 חמשה קדושים - אין פשר אלא זה שקדש
22 בתחלה²⁶. וכן אם אמר לאחר²⁷: קדש לך²⁸ את אלו
23 - אין פשר אלא זו שנתקדשה מהן בתחלה. אבל
24 אם אמר לו: קדש לך²⁹ את אלו - הרי פלן פשרין³⁰;
25 שהרי לקדוש אחד מלאן³¹, ואף על פי שנתמלף
26 עליה לקדשה חמשה קדושים³² - הרי לא קדש הוא
27 אלא אחר³³ קדש לו.

12 ז. שנים⁴⁰ שהיו ממלאין כל אחד ואחד לעצמו
13 והגביהו זה על זה⁴¹ ונטל זה לזה קוץ מידו או מגופו
14 בשעת מלאו⁴²: אם מלאו שניהם לקדוש אחד⁴³ -
15 המים פשרים⁴⁴; ואם מלאו לקדש כל אחד לעצמו -
16 זה שהגביה או הוציא את הקוץ פסל מימיו⁴⁵.

12 ח. השואל⁴⁶ חבל למלאות בו ומלא, ונטל החבל
13 בידיו ומימיו על כתפו, ופגע בבועלים⁴⁷ בדרך ונתן
14 להן את החבל כשהוא מהלך - פשרין⁴⁸. ואם יצא
15 מן הדרך בדי להוליף החבל לבועלים - פסל את
16 המים⁴⁹.

12 ט. מי שהיה ממלא⁵⁰ ומשליף החבל שמלא בו על
13 הארץ, ואחר שמלא חזר וקבץ⁵¹ על ידו - פסלן⁵².
14 ואם היה דולה ומקבץ לתוף ידו - המים פשרים.
15 (50 שם מ"ו. (51 כרך אותו סביב ידו. (52 אפשר היה
לו לכוון על ידו אגב דליה, והוסיף עבודה ע"י השלכת
החבל על הקרקע.

12 י. שם מ"א. (23 שכל אחד יקדש את חביתו. (24 וגם
לא היה הפסק בין מילוי לקידוש. (25 הראשונות נפסלו
לפני שנמלך, ואינן חוזרות להיות כשרות. (26 והאחרות
נפסלו על-ידי קידוש ראשון המפסיק בין מילויין ובין
קידושן. ואין זה דומה לחמשה שנמלכו, מפני ששם כל
אחד מטפל בחבית שלו בלבד, ובה אין כל הפסק.
(27 המדובר במילאן לקדש קידוש אחד ונמלך לקדש
חמשה. שאם מילאן בתחילה על-מנת לקדש כל אחת
בפני-עצמה נפסלו ארבע החביות הראשונות ע"י המילויים

12 יא. שם מ"ו. (47 שהשאלו את החבל. (48 הולכת
החבל בלי הוספת דרך, אינה מלאכה. (49 ההליכה שלא
לצורך המים - פוסלת.

12 יב. שם מ"ו. (51 כרך אותו סביב ידו. (52 אפשר היה
לו לכוון על ידו אגב דליה, והוסיף עבודה ע"י השלכת
החבל על הקרקע.

18 רבינו בפירושו למ"א שם, כותב שדין זה התבאר
בתוספתא (כנראה התכוון לפ"ח ה"ד) ומנמק את ההבדל בין
לאחרים ובין לעצמו: אם מילא לאחרים, הרי אחר מילוי כל
חבית גמר את פעולתו במים שבחבית זו, ולהיפך אין
המילויים האחרונים פוסלים את הקודמים, אבל במילא
לעצמו כדי לקדש הרי המילוי השני הוא מלאכה המפסיקה
בין מילוי לקידוש ופוסל את המילוי. (19 משמע, שאם
מילא כמה חביות לאדם אחד, הדין כמו במילא לעצמו. (וכן
משמע מדבריו בפ"ח ה"ה במילא לאחר בשתי ידיו).
20 והמילוי ייגמר עם שפיכת כל המים לכלי הגדול.
21 שלא עשה כל מלאכה בין מילואה לבין הקידוש.

12 ה. חמשה²² שמלאו חמש חביות לקדשן חמשה
13 קדושים²³, כגון שישליף האפר על כל אחת ואחת
14 בפני עצמה, ונמלכו לערבן ולקדשן פלן קדוש
15 אחד, או שמלאום לקדשן קדוש אחד ונמלכו
16 לקדשן חמשה קדושים - פלן פשרין, שהרי לא
17 נתעסק הממלא במלוי אחר²⁴. אבל היחיד שמלא
18 חמש חביות לקדשם חמשה קדושים, אף על פי
19 שתזר ונמלף לקדשן קדוש אחד - אין פשר אלא
20 אחרון²⁵. מלאן לקדשם קדוש אחד ונמלף לקדשן
21 חמשה קדושים - אין פשר אלא זה שקדש
22 בתחלה²⁶. וכן אם אמר לאחר²⁷: קדש לך²⁸ את אלו
23 - אין פשר אלא זו שנתקדשה מהן בתחלה. אבל
24 אם אמר לו: קדש לך²⁹ את אלו - הרי פלן פשרין³⁰;
25 שהרי לקדוש אחד מלאן³¹, ואף על פי שנתמלף
26 עליה לקדשה חמשה קדושים³² - הרי לא קדש הוא
27 אלא אחר³³ קדש לו.

12 ז. שנים⁴⁰ שהיו ממלאין כל אחד ואחד לעצמו
13 והגביהו זה על זה⁴¹ ונטל זה לזה קוץ מידו או מגופו
14 בשעת מלאו⁴²: אם מלאו שניהם לקדוש אחד⁴³ -
15 המים פשרים⁴⁴; ואם מלאו לקדש כל אחד לעצמו -
16 זה שהגביה או הוציא את הקוץ פסל מימיו⁴⁵.

12 ח. השואל⁴⁶ חבל למלאות בו ומלא, ונטל החבל
13 בידיו ומימיו על כתפו, ופגע בבועלים⁴⁷ בדרך ונתן
14 להן את החבל כשהוא מהלך - פשרין⁴⁸. ואם יצא
15 מן הדרך בדי להוליף החבל לבועלים - פסל את
16 המים⁴⁹.

12 ט. מי שהיה ממלא⁵⁰ ומשליף החבל שמלא בו על
13 הארץ, ואחר שמלא חזר וקבץ⁵¹ על ידו - פסלן⁵².
14 ואם היה דולה ומקבץ לתוף ידו - המים פשרים.
15 (50 שם מ"ו. (51 כרך אותו סביב ידו. (52 אפשר היה
לו לכוון על ידו אגב דליה, והוסיף עבודה ע"י השלכת
החבל על הקרקע.

12 י. שם מ"א. (23 שכל אחד יקדש את חביתו. (24 וגם
לא היה הפסק בין מילוי לקידוש. (25 הראשונות נפסלו
לפני שנמלך, ואינן חוזרות להיות כשרות. (26 והאחרות
נפסלו על-ידי קידוש ראשון המפסיק בין מילויין ובין
קידושן. ואין זה דומה לחמשה שנמלכו, מפני ששם כל
אחד מטפל בחבית שלו בלבד, ובה אין כל הפסק.
(27 המדובר במילאן לקדש קידוש אחד ונמלך לקדש
חמשה. שאם מילאן בתחילה על-מנת לקדש כל אחת
בפני-עצמה נפסלו ארבע החביות הראשונות ע"י המילויים

למים. (אמנם לא ברור למה לא כלל את שני הדינים (עד שלא הגיע ואחר שהגיע) בבבא אחת, אולם גם לגירסת ה'כסף משנה' קשה למה לא כלל בבבא אחת דיני נפסק ולא נפסק, שהרי דינם שווה). (69) משנה, שם פ"ט, ד. (70) ולפני שנתקדשו. (71) המחשבה לבדה אינה פוסלת אלא עם מעשה ההטייה, כרבי יהושע במשנה שם. והטעם, מפני שהפסול הוא משום היסח הדעת משמירת המים לחטאת, וכל זמן שלא עשה מעשה אינו מסיח דעתו כי שם יימלך ולא ישתה. לקמן (פ"ט הט"ו) יתבאר דין מים מקודשים.

יום שני י"ט אייר ה'תשע"ז

פרק שמיני

(1) יבאר המתעסק בדבר אחר קודם שיתן האפר על המים, דבר שאין בו משום מלאכה ועמד או בהיפך, הממלא מים לקדשם ומסרם לאחר לשומרם ועשו הבעלים מלאכה, היו שנים שומרים המים ועשה אחד מהם מלאכה, והמקדש בידו אחת ועשה מלאכה באחרת, מילוי או קידוש שעשה עמו מלאכה לעצמו או לאחד, האומר קדש או מלא לי ואקדש ואמלא לך, אם אמר מלא לי ואקדש לך, וההולך לקדש מה עושה.

- 23 א. מי שהיו מימיו על כתפו ועמד והורה הוראה²
- 24 לאחרים, או שדן דין, או שחלצה בפניו³ או מאנה⁴,
- 25 או שהראה לאחרים את הדרף⁵, או שהרג נחש או
- 26 עקרב, או נטל אכלין מן השויק להצניעם - הרי
- 27 המים פסולין, שהרי נתעסק בדבר אחר קדם שיתן
- 28 האפר על המים. אכל אם נטל האכלין לאכלן
- 29 ואכלן כשהוא מהלך, או שהרג נחש או עקרב
- 30 המעבבין אותו⁷ - הרי המים פשרים, שזה מצרף
- 31 הולכת המים⁸. זה הפלל: כל דבר שהוא משום
- 32 מלאכה שעשהו קדם מתן האפר, בין עמד בין לא
- 33 עמד - פסל; ודבר שאינו משום מלאכה: אם לא
- 34 עמד - פשרים, ואם עמד - פסל. היה מהלך במים
- 35 ופרץ בשעת הלוחו מקום שגלף בו, אף על פי
- 36 שפרץ על מנת לגדר⁹ - פשרים¹⁰; ואם גדר קדם
- 37 שיתן האפר - פסולין¹¹. וכן אם קצה¹² פרות לאכל,
- 38 אף על פי שפונתו להקצות¹³ את השאר¹⁴ - פשרין;
- 39 ואם הקצה קדם מתן האפר - פסל¹⁵.

(2) בענייני איסור והיתר. (3) השתתף כדין בסידור החליצה. (4) קטנה יתומה שהשיאיה אמה ואחיה, יכולה למאן ולומר בפני עדים אינני רוצה בבעלי זה והנישוואין בטלים. (5) עד כאן המדובר בעמד, אבל אם עשה אחת מאלה אגב הילוכו - המים כשרים. (6) אפילו אגב הילוך וכן מתפרש הדין הבא "נטל אוכלין להצניעם". מפני ששני אלה הם מלאכה ממש פוסלים אפילו לא עמד. (7) אינו יכול להמשיך בדרכו מפני הסכנה. (8) נראה שרבינו מכשיר בנחש ועקרב המעכבים אותו אפילו עמד. (9) כשיחזור בלי מי חטאת. (10) הפריצה היא לצורך

- 1 י. הממלא⁵³ ונותן לחבית⁵⁴ עד שימלאנה מים,
- 2 והצניע את החבית⁵⁵ שלא תשבר⁵⁶ בשעה שהיה
- 3 ממלא, או שפפאה על פיה על מנת לנגבה⁵⁷ למלאת
- 4 בה - פשר, שזה מצרף המלוי הוא. אבל אם
- 5 הצניעה או נגבה כדי להוליך בה את הקדוש⁵⁸ -
- 6 פסל, שהרי עשה מלאכה שאינה לצרף המלוי⁵⁹.
- 7 וכן הממלא ונותן לשקת, ופנה חרסית מן השקת
- 8 בשעת מלוי: אם בשביל שתחזיק מים רבים -
- 9 פשרים, שהרי זו צרף המלוי; ואם בשביל שלא
- 10 יהיו החרסין מעבבין אותו בשעה שהוא זולף⁶⁰ את
- 11 המים שמלא בשקת - הרי אלו פסולין.

(53) שם מ"ח. (54) ממלא בדלי קטן, ומערה לתוך חבית גדולה על שתתמלא. אף-על-פי שהוא דולה כמה פעמים, הרי זה מילוי אחד. (55) להעמידה במקום שאין שם עוברים ושבים. (56) ברגלי אדם ובהמה. (57) להוציא ממנה את המים שלא נשאבו לשם מי חטאת. (58) את המים המקודשים. כשנתמלאה החבית, מפזר אפר פרה על המים ואחר הקידוש הזה הוא שואב ממנה פעם אחר פעם כפי צרכיו ונותן לחבית קטנה, ואם הצניע או נגב את החבית הקטנה כדי להוליך את המים המקודשים. (59) אלא לצורך קידוש או הזאה. (60) מוציא את המים מן השוקת.

- 12 יא. הממלא⁶¹ דלי לשותות, ונמלך וחשב עליו למי
- 13 חטאת: אם עד שלא הגיע הדלי למים חשב -
- 14 מערה⁶² ואינו צריך לנגב⁶³; ואם משהגיע הדלי
- 15 למים חשב - מערה וצריך לנגב⁶⁴ ואחר כך ימלא
- 16 בו לחטאת. שלשל הדלי ונפסק החבל מידו⁶⁵, אם
- 17 עד שלא הגיע הדלי למים חשב עליו - מערה ואינו
- 18 צריך לנגב⁶⁶. נמלך והוא עודה בתוף המים⁶⁷ וחשב
- 19 עליו למי חטאת - מערה ואינו צריך לנגב⁶⁸. מים
- 20 שפולאן למי חטאת⁶⁹, ואחר שנתמלא⁷⁰ חשב עליהן
- 21 לשותותן - פשיטה את הכלי לשותות פסל המים⁷¹,
- 22 אף על פי שלא שתה מהן פלום.

(61) תוספתא פרה פ"ה ה"ב, ויש בה גירסאות שונות, וגירסת רבינו ניכרת מתוך דבריו כאן. (62) שופך את המים ששאב. כלומר, הם פסולים למי חטאת, מפני שהורדת הדלי היתה שלא לשם מי חטאת. (63) המחשבה שלפני הגעת הדלי למים הועילה במקצת, שלא יצטרך לנגב את הדלי לפני שאיבת מים אחרים במחשבת קידוש (כסף-משנה). (64) המחשבה אחר שהגיע הדלי למים אינה מועילה כלום, ודין דלי זה ככל דלי שיש בו רטיבות מים פסולים שצריך ניגוב. (65) ונפל הדלי למים. (66) כמו בלא נפסק. (67) נמלך אחר שהגיע למים, ולפני שהוציא. (68) ה'כסף משנה' גורס "וצריך לנגב". אולם אפשר לקיים גירסתנו: "ואינו צריך לנגב", וכן היא בדפוס רומי (ר"מ) וכן בכת"י תימן. והטעם, מפני שהוא לא הוריד את הדלי עד למים במחשבת שתיה אלא שנפל מאליו ע"י קריעת החבל, אנו רואים מחשבתו לשתיה כאילו נפסקה לפני הגעת הדלי

ה. הַמְמַלֵּא לְעֶצְמוֹ בְּשֵׁתֵי יָדָיו²⁶ בְּאֶחָת: בְּקִדּוֹשׁ²⁴
 אֶחָד - פְּסוּל, בְּשֵׁנֵי קִדּוּשִׁים - בְּשֵׁר²⁷. קִדְּשׁ לְעֶצְמוֹ²⁵
 בְּשֵׁתֵי יָדָיו בְּאֶחָת: בְּקִדּוֹשׁ אֶחָד²⁸ - בְּשֵׁרִים²⁹, בְּשֵׁנֵי
 קִדּוּשִׁין³⁰ - פְּסוּלִין³¹. מִלֵּא וְקִדְּשׁ בְּשֵׁתֵי יָדָיו בְּאֶחָת²⁷
 לְעֶצְמוֹ³² - שְׁנֵי הֵן פְּסוּלִין³³. מִלֵּא לְאַחַר בְּשֵׁתֵי יָדָיו
 בְּאֶחָת: בְּקִדּוֹשׁ אֶחָד - בְּשֵׁר, בְּשֵׁנֵי קִדּוּשִׁין -
 פְּסוּלִין³⁴. קִדְּשׁ לְאַחַר בְּשֵׁתֵי יָדָיו בְּאֶחָת, בֵּין קִדּוֹשׁ³⁰
 אֶחָד בֵּין בְּשֵׁנֵי קִדּוּשִׁין - שְׁנֵי הֵן בְּשֵׁרִים³⁵. מִלֵּא³¹
 וְקִדְּשׁ בְּשֵׁתֵי יָדָיו בְּאֶחָת לְאַחַר - הַמְלוּי פְּסוּל³⁶,
 וְהַקִּדּוֹשׁ בְּשֵׁר³⁷. זֶה הַפְּלֵל: כָּל מְלוּי שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ
 מְלֵאכָה, בֵּין שְׂמֵלֵא לְעֶצְמוֹ בֵּין שְׂמֵלֵא לְאַחַר -
 פְּסוּל. וְכָל מִים שֶׁנִּתְמַלְאוּ פְּהֵלְתָן וְעָשָׂה מְלֵאכָה
 קִדְּשׁ שְׁתֵּיתָן אֶת הָאֵפֶר: אִם הָיָה הַמִּים שְׁלֹו - הָרִי הֵן
 פְּסוּלִין, וְאִם הָיוּ שְׁלֵ אַחַר - פְּשִׁרִין. וְכָל דְּבָר
 שֶׁבִּידּוֹ³⁸ וְעָשָׂה מְלֵאכָה, בֵּין שֵׁשׁ שָׁם שׁוֹמֵר שְׂאֵינוֹ
 עוֹשֶׂה מְלֵאכָה בֵּין שְׂאֵין [שָׁם] שׁוֹמֵר - פְּסוּל³⁹;
 וְדָבָר שְׂאֵינוֹ בִּידּוֹ וְעָשָׂה מְלֵאכָה: אִם יֵשׁ [שָׁם]
 שׁוֹמֵר - לֹא פְּסוּל⁴⁰, אִם אֵין שָׁם שׁוֹמֵר - פְּסוּל⁴¹.

26 שתי חביות. (27 הכסף משנה גורס: "בקידוש אחד
 כשר בשני קידושין פסול" ומפרש, בקידוש אחד -
 כשנתכוון לקבץ כל המים לכלי אחד ולקדשם - כשר, שהרי
 אפילו מילא בזה אחר זה - כשרים (כלמעלה פרק ז הלכה
 ד), אבל בשני קידושין - לקדש כל חבית בפני עצמה -
 שניהם פסולים, מפני שמילוי שני פוסל את הראשון ואין
 אנו יודעים איזו חבית קדמה. (28 הטיל אפר בשתי ידיו
 לחבית אחת. (29 מפני שקידוש אחד הוא ואפילו קדמה
 יד אחת לשנייה אין בכך כלום, כאילו הטיל בידו אחת
 קימעה קימעה. (30 הטיל אפר לשתי חביות כאחת.
 (31 שקידוש הראשון פוסל את המים שבחבית השנייה ואין
 אנו יודעים איזו ראשונה. [נתבאר כבר (פרק ז הלכה ה),
 שלעצמו פוסל הקידוש את המילוי]. (32 מילא חבית
 וקידש חבית שמילאה קודם. (33 שמא קדם מילוי השנייה
 לקידוש הראשונה ונפסלה הראשונה על ידי מילוי השנייה,
 והשנייה נפסלה על ידי קידוש הראשונה. (34 במילוי אין
 הבדל בין לעצמו ובין לאחרים, שמלאכת הממלא פוסלת
 אפילו לאחרים, כמו שנתבאר למעלה. (35 כמו קידש
 לשניים כאחת בהלכה ד. (36 שמא קדם לו הקידוש.
 (37 שאפילו קדם המילוי לקידוש, לא נפסל כמו שנתבאר
 בהלכה ג. (38 אף על פי שאינו שלו אלא חבירו מסר לו.
 (39 פיסול המלאכה אינו תלוי בהיסח הדעת משמירת המים
 אלא פיסול בפני עצמו הוא (ודעת הראב"ד שמלאכה פוסלת
 מפני היסח הדעת). (40 מלאכה אינה פוסלת בשל אחרים,
 והיסח הדעת אין כאן שהרי יש שומר אחר. (41 בשעת
 עשיית המלאכה הוא מסיח דעתו מן השמירה.

ו. הַאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: קִדְּשׁ לִי וְאֶקְדְּשׁ לָךְ, וְקִדְּשׁוּ זֶה
 לְזֶה - הָרֵאשׁוֹן בְּשֵׁר, וְהַשֵּׁנִי פְּסוּל, שֶׁהָרִי קִדְּשׁ
 בְּשֵׁכֶר⁴². אָמַר לוֹ: מִלֵּא לִי וְאֶמְלֵא לָךְ, וּמְלֵאוּ זֶה

הולכת המים ואינה פוסלת אף על פי שהיא מלאכה, ואפילו
 אם לא נתנו לו לפרוץ בלי התחייבות לגדור אחר כך את
 הפירצה. (11) אף על פי שלא הוסיף על מה שהיה לפני
 שפרץ, הרי היא מלאכה שלא לצורך המים (מהר"ם
 מרוטנבורג בפירושו למשנה). (12) קצץ. (13) לקצוץ ויש
 מפרשים לשטוח לייבוש. (14) את הפירות שנשאר על
 העץ ובעל הפירות אינו נותן לו לאכול אם לא יתחייב
 להקצות אותם אחר כך. (15) שמלאכה זו אינה לצורך
 האכילה ממש.

ב. הִיָּה אוֹכֵל בְּשֵׁעַת הוֹלֵכַת הַמַּיִם וְהוֹתִיר, וְזָרַק מַה
 שְׁהוֹתִיר לְתַחַת הַתְּאֵנָה אוֹ לְתַחַת הַמְּקַצָּה¹⁶: אִם
 נִתְּפוֹן שְׁלֹא יֵאבְדוּ הַפְּרוֹת - הָרִי הַמַּיִם פְּסוּלִין,
 שֶׁהָרִי עָשָׂה מְלֵאכָה; וְאִם זָרַקָן לְפִי שְׂאֵין לוֹ צִרְךָ
 בָּהֶן - הָרִי הַמַּיִם בְּשֵׁרִין. הַמְמַלֵּא מִים לְקִדְּשׁוֹן וּמְסָרָן
 לְאַחַר לְשִׁמְרוֹן, וְעָשָׂה הַבְּעָלִים מְלֵאכָה - לֹא נִפְסְלוּ
 הַמַּיִם, שֶׁהָרִי מְסָרָן לְשׁוֹמֵר; וְאִם עָשָׂה הַשׁוֹמֵר
 מְלֵאכָה - פְּסוּל, שֶׁהָרִי הֵן בְּרֵשׁוֹתוֹ וְהוּא נִכְנָס תַּחַת
 הַבְּעָלִים. הָיוּ שְׁנַיִם שׁוֹמְרִין אֶת הַמַּיִם וְעָשָׂה אֶחָד
 מֵהֶן מְלֵאכָה - הַמַּיִם בְּשֵׁרִים, שֶׁהָרִי הַשֵּׁנִי מְשִׁמֵּר;
 חִזַּר הָרֵאשׁוֹן¹⁷ לְשׁוֹמֵר¹⁸ וְעָמַד הַשֵּׁנִי וְעָשָׂה מְלֵאכָה
 - הַמַּיִם בְּשֵׁרִים¹⁹, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂהוּ כָּל הַשׁוֹמְרִין מְלֵאכָה
 בְּאֶחָת²⁰.

16 מחצלת שיש לה לבזבז ונותנים בה תאנים לייבשן.
 17 אחר שעשה מלאכה. (18) בעשיית מלאכה הוא מסיח
 דעתו מן השמירה ולפיכך אומר רבינו "חזר לשמור".
 19 אף על פי ששניהם עשו מלאכה בשעת שמירה.
 20 אבל אם כל אחד עשה מלאכה בשעה אחרת - המים
 כשרים שהרי לא נפסקה השמירה.

ג. הַמְּקַדְּשׁ בְּאֶחָת יָדוֹ וְעָשָׂה מְלֵאכָה בְּשֵׁנִיָּה: אִם
 לְעֶצְמוֹ קִדְּשׁ - פְּסוּל, שֶׁהָרִי עָשָׂה מְלֵאכָה קִדְּשׁ מִתַּן
 אֶפֶר בְּמַיִם²¹; וְאִם לְחִבְרוֹ קִדְּשׁ - הַמַּיִם בְּשֵׁרִים,
 שְׂאֵין זֶה פּוֹסֵל מִמֵּיּוֹ שֶׁל חִבְרוֹ²² בְּמְלֵאכָה שֶׁעָשָׂה;
 שְׂאֵין הַמְּלֵאכָה פּוֹסֵלֶת בְּקִדּוֹשׁ²³ אֲלֵא בְּמַיִם, וְהוּא²⁴
 שִׁיְהִיָּה הָעוֹשֶׂה הַשׁוֹמֵר אוֹ הַבְּעָלִים.

21 שהרי בשעה שלקח האפר לידו התחיל לעשות מלאכה.
 [והר"ם מפרש הטעם, שמא קדמה המלאכה]. (22) חבירו
 לא מסר לו כל פעולה במילוי המים אלא בקידוש, ומלאכה
 פוסלת רק במילוי עד נתינת האפר. (23) ולפיכך אף על פי
 שנמסרה לו פעולה בקידוש, אין מלאכתו פוסלת.
 24 בתנאי. ובכן, מלאכה פוסלת רק אם קיימים שני התנאים
 האמורים: א. אם נעשתה לפני נתינת האפר על המים; ב.
 עשו את המלאכה הבעלים או מי שנמסרה לו השמירה על
 המים.

ד. הַמְּקַדְּשׁ לְעֶצְמוֹ וְלְאַחַר בְּאֶחָת - שְׁלֹו פְּסוּל,
 שֶׁהָרִי נִפְסְלוּ הַמַּיִם שֶׁל עֶצְמוֹ²⁵ בְּעֶסֶק שֶׁנִּתְּעַסַּק
 בְּקִדּוֹשׁ חִבְרוֹ. אֲכָל אִם קִדְּשׁ לְשְׁנַיִם בְּאֶחָת - שְׁנֵיהֶם
 בְּשֵׁרִין, שְׂאֵין מְלֵאכָתוֹ פּוֹסֵלֶת מִי אַחֲרִים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשביל קידוש זה ואם כן עשה מלאכה לפני נתינת האפר על המים. (52) כשהוא שופך את האפר על המים הוא מטה את הכלי שהאפר בו (במשנה: שופורת) ואם לא יזקפנו יתפזר האפר שבו. (53) המשך הנימוק למה שאמר: "אי אפשר". הדין עצמו, שאם כיסהו פסול, נאמר כבר למעלה. (54) לפני נתינתו על המים. (55) שהחזרת האפר לשפופרת אינה מלאכה (כסף משנה בשם הר"ש). (56) מפני שמלאכה אינה פוסלת אחר נתינת האפר על המים. (57) קטף (ויש מפרשים: חתך והתאימו לשפופרת). (58) עשהו כעין מרוב והכניסו לשפופרת, כדי שהאפר יעבור על פניו. (59) שלא יפול הרבה אפר לתוך המים. (60) שהרי מלאכה זו אינה לצורך קידוש זה, אלא לקמץ אפר. (61) כשיטה את השפופרת שהאפר בה, לא יתפזר האפר חוץ לכלי שהמים בו, אלא יפול לתוכו. (62) מעשה זה הוא לצורך הקידוש.

פֶּרֶק תְּשִׁיעוּי

1) יבאר כיצד מקדשים המים באפר פרה, ואם צריך כוונה לקידוש כו', קידש פחות מכשיעור בכלי זה ופחות מכשיעור בכלי אחר, אפר שנגע במים אם מקדשים ממנו פעם שנית. וכלי קטן שהוא בכלי גדול שהם מלאים מים, היה ספוג במים בעת שנתן האפר ושתי שוקות שבאבן אחת שנתנו אפר לאחת מהן, שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת, ומים מקודשים שנתערבו בהם מים אחרים, המטביל כלי לחטאת במים שאינם ראויים לקדש, מים מקודשים שנפלו לתוכם שרצים ורמשים או ששתתה מהם בהמה או חיה, מי חטאת או אפר חטאת שנשתנו מראיהם, החושב על מי חטאת לשתותם, מים שהניחם מגולים ומצאם מכוסים או איפכא, המוסר מים מקודשים לטמא לשמרם.

- א. כיצד מקדשין? את המים באפר הפרה? נותן את המים שנתמלאו לשם מי חטאת בכלי, ונותן אפר על פני המים כדי שיראה על פני המים, אף על פי שהיא חבית גדולה מלאה מים, ומערב הכל. ואם נתן האפר תחלה ואחר כך נתן עליו המים - פסול. ומהו זה שנתמר בתורה: ונתן עליו מים חיים? כדי לערב את האפר במים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... נותן את המים שנתמלאו לשם מי חטאת בכלי ונותן אפר על המים... כו'."

וצריך להבין איך עולה סדר זה עם המבואר בלקו"ת בעניין שנקראה מצות פרה אדומה "חוקת התורה" כי כללות כל התורה כולה היא רצוא ושוב, וכך גם פרה אדומה ששריפת האפר הוא ה"רצוא" ונתינת המים היא ה"שוב", והלא סדר העבודה בכללותו הוא שקודם צריך להיות ה"רצוא" ואח"כ עניין ה"שוב" כסדר עבודת התפילה שבכל יום שהיא עניין ה"רצוא", ואח"כ על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות נעשה עניין ה"שוב".

ועל-פיה היה צריך להיות אפר קודם למים, ומדוע אינו כן. ויתירה מזו "אם נתן האפר תחילה ואח"כ נתן עליו

- 1 לְהָ - הָרָאוּן פְּסוּל, הוֹאִיל וְכִנּוּתוֹ שְׂיִמְלֵא לוֹ
2 חֲבֵרוֹ חֲלָף מְלוֹי זֶה, הָרִי זֶה כְּמִמְלֵא לוֹ וְלֹאֲחֵר⁴³
3 שֶׁהֵן פְּסוּלִין⁴⁴; וְהַשְּׂנִי כָּשֵׁר, שֶׁהַמְלוֹי בְּשֹׁכֵר מֵתָר,
4 וְהָרִי לֹא עָשָׂה מְלֵאכָה אַחֵר שְׂמֵלֵא, וְאִין בְּכִנּוּתוֹ
5 מְלוֹי אַחֵר⁴⁵.

(42) ונתבאר למעלה (פרק ז הלכה ב) שקידוש בשכר - פסול. והקידוש הראשון כשר מפני שבשעה שקידש לא קיבל כלום בשכרו וגם לא יקבל כל שכר, שהרי הקידוש השני יהיה פסול. (43) בבת אחת. (44) כלמעלה פרק ז הלכה ג, מפני שכל מילוי הוא מלאכה לגבי מילוי שני. וגם כאן רואים את מחשבתו למילוי שני כמלאכה. (45) הוא מתכוון רק למלא לחבירו אבל על מילוי בשביל עצמו אינו חושב כלל, שהרי מימיו כבר נתמלאו. והמדובר, כשקידש את מימיו לפני שהוא ממלא לחבירו, שאם לא קידשם עדיין, גם מימיו נפסלו, מפני שמילא לחבירו לפני נתינת האפר במים שלו.

- ז. האומר לחברו: קדש לי ואמלא לך - שנייהן כשרין; שהמלאכה אינה פוסלת הקדוש⁴⁶, והמלוי בשכר מתר. מלא לי ואקדש לך - שנייהן פסולין.
זו שמלא בתחלה פסול - שהרי הוא כממלא ומקדש פאחת⁴⁷, ופסל המים במלאכה; וזה שקדש באחרונה פסול - שהרי קדש בשכר, וכאלו החזיר חוב ששליו.

(46) כמבואר למעלה הלכה ג, ולפיכך אין מחשבת המילוי פוסלת את הקידוש. וההבטחה למלא בשבילו אינה נחשבת כשכר, מפני שהמקדש אינו סומך עליה, שהרי אם זה יקיימה יפסול את מימיו שנתקדשו. (47) מחשבת הקידוש כקידוש, כמו במלא לי ואמלא לך.

- ח. ההולך לקדש - הרי זה נוטל את המפתח ופותח להוציא האפר, ונוטל קרדם אם צריך לחפר בו אפר הפרה, ונוטל סלם ומוליך ממקום למקום להביא האפר, וכשר⁴⁸. ואם משנטל האפר לקדש בו פסה הפלי שהיה בו האפר או שהגיה⁴⁹ את הדלת או שזקף את הפליו⁵⁰ בארץ קדם שישליך האפר למים - פסל המים⁵¹; אבל האפר כשר לקדש בו מים אחרים. זקף את הפלי שיש בו האפר פידו כדי שלא יתפזר⁵² - כשרים, מפני שאי אפשר; שהרי אם הגיחו בארץ - פסל, ואם פסוהו - פסל⁵³. נוטל את האפר ורָאָה שְׁהוּא מְרַבֵּה וְהַחֲזִיר מִמֶּנּוּ⁵⁴ - כשר⁵⁵.
נתן האפר על המים ורָאָה שְׁהוּא מְרַבֵּה וְנִטַּל מִמֶּנּוּ לקדש מים אחרים - כשר⁵⁶. קרסם⁵⁷ עלה זית לחתות בו האפר⁵⁸: אם בשביל שלא יחזיק אפר הרבה⁵⁹ - פסל⁶⁰, ואם בשביל שיקנס האפר בכליו⁶¹ - כשר⁶².

(48) שכל אלה הם לצורך הקידוש. (49) סגר. (50) שנטל ממנו את האפר. (51) כל אלה הם לצורך האפר ולא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ט אייר - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 **הַמִּים שֶׁבְּסִפּוּג פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שְׂאִינָן בְּכָלֵי¹⁸. בְּיַצֵּד**
22 **יַעֲשֶׂה? זֹלֶף אֶת כָּל הַמִּים עַד שְׂמַגִּיעַ לְסִפּוּג, וְלֹא**
23 **יַצֵּעַ בְּסִפּוּג. וְאִם נָגַע בְּסִפּוּג, אָף עַל פִּי שְׂהַמִּים צָפִין**
24 **עַל גְּבִיּוֹ כָּל שְׂהָיָה¹⁹ - פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שְׂהַמִּים שֶׁבְּסִפּוּג**
25 **וְיִצְאִין²⁰ וּמִתְעַרְבִין בְּמִים הַפְּשָׁרִין. נֶפֶל סִפּוּג לְתוֹךְ**
26 **הַמִּים הַמְקַדְּשִׁין - נוֹטְלֵי²¹ וְסוֹחֲטוֹ חוּץ לְכָלֵי,**
27 **וְהַמִּים שֶׁבְּכָלֵי פְּשָׁרִין²².**

המים פסל". ויש לומר שכיון שהדין הוא שגם המים שנותן בתחילה צריך להיות האפר, והיינו שמצד מחשבת האדם הרי המחשבה על האפר קודמת לנתינת המים בכלי. ועוד יש לומר שגם עניין הרצוא (אפר) צריך להיות חדור ומיוסד על תנועת הביטול - שוב (מים) והוא היסוד לקיום כל המצוות כולן.

(עלפי יין מלכות החדש ספר טהרה סימן י"א)

17 שם. 18) והתורה אמרה: אל כלי. 19) פירוש, בכל כמות שהיא, אפילו הרבה. 20) ע"י לחץ קל. 21) מוציאו מן המים, ואינו חושש שמא יצאו מים ע"י סחיטה קלה. 22) אבל המים שנסחטו - פסולים. הכסף-משנה בשם הר"י קורקוס מנמק: גזרו משום נפל קודם קידוש, ולא החמירו כל-כך לאסור הנגיעה בספוג. ועוד נימק: כי המים שאינם יוצאים אלא ע"י סחיטה, הרי הם כנשכנו מן הכלי. מקור דין זה בתוספתא פרה פ"ה ה"ה (נפלו שיבושים בתוספתא זו, וגירסת רבינו היא כמו בספרים שלפנינו).

2) סוטה טז, ב. 3) אינו צריך לתת יותר מכדי שייראה על פני המים. 4) כחכמים שם, נגד דעת ר' שמעון. 5) ומשמע שנותן המים על האפר. 6) אחר נתינת האפר על המים, יערב הכול ויהיו מים על האפר. שם מבואר, שחכמים אומרים "אל כלי" דווקא. פירוש, כתוב בתורה "מים חיים אל כלי", משמע שהמים ניתנים ישר אל הכלי ולא אל האפר.

1. ו. שתי²³ שקתות²⁴ שבאבן²⁵ אחת שנתן את האפר לתוך אחת מהן - אין המים שבשניה מקדשין. ואם היו נקובות זו לזו²⁶ כשפופרת הנוד²⁷, או שהיו המים צפין על גביהן²⁸ אפלו בקלפת השום, ונתן אפר לאחת מהן - הרי המים שבשניה מקדשין²⁹.

1 ב. המקדש צריך שיתפנוץ ויתן האפר בידו על המים; ושנאמר: ולקחו לטמא - עד שיהיה מתפנוץ לקדוש ולמלי ולהזיה⁸. אבל אם נפל האפר מן הכלי שיש בו האפר לתוך המים, או שנטל האפר בידו וידחפו חברו או הרוח ונפל האפר מידו על המים, או שנטל האפר מידו על צד הכלי או על ידו ואחר כך נפל למים - הרי זה פסול¹⁰.

23) משנה שם פ"ה, ח. 24) שני בתי קיבול חצובים. 25) לא מחוברת בקרקע. 26) היה נקב במחיצה שבין שתי השקתות, והמים עוברים דרכו מאחת לשניה. 27) כשרוצים לשפוך המשקין שבנודות של עור, נותנים שפופרת לתוך פיו וקושרים אותו יפה, כדי שלא יולפו המשקין מן הצדדים. ושיעורה כעובי "שתי אצבעות חוורות למקומן". פירוש, שאפשר להכניס בנקב שתי אצבעות (אצבע ואמה) ולסבב אותן ברווח. 28) על גבי המחיצה המפרידה ביניהן, ונמצאו שתיהן מחוברות במים הצפים. 29) מפני שהן ככלי אחד.

7) תוספתא פ"ו ה"ג. 8) "ולקחו לטמא", משמע שהליקחה תהיה לשם טהרת הטמא. וכן שאר הפעולות. 9) משנה פרה פ"ו, מ"א. 10) מפני שנאמר "ולקחו... ונתן", משמע מה שלקח, יתן הוא עצמו.

ז. שתי אבנים³⁰ שהקיפן זו לזו ועשאן שקת³¹, וכן שתי צרבות³², וכן שקת שנתלה, ונתן אפר בחלק אחד מהן - המים שביניהן³³ אינן מקדשין³⁴. ואם חפרן בסיד או בגפסו³⁵ והם יכולות להנטל פאחת - המים שביניהן מקדשין³⁶.

8 ג. קדש¹¹ פחות מקדי הזאה בכלי זה ופחות מקדי הזאה בכלי אחר - לא נתקדשו. היה האפר¹² צף על פני המים וננס ממנו מלמעלה¹³ וקדש בו מים אחרים - הרי אלו מקדשין; וכל שנגע במים - אין מקדשין בו פעם שניה¹⁴, ואף על פי שנגבו. ואפלו נשבה הרוח ונתנה את האפר על גבי המים¹⁵ - אינו מנגבו ומקדש בו.

30) שם מ"ט. 31) כגון שבשתייהן היתה חציבה פתוחה מצד אחד ופתוחה מלמעלה, וכשהסמיכן זו לזו נוצרה שוקת. 32) כלומר, שברי עריבות (ראב"ד). 33) שכנגד החריץ שביניהן. והמדובר כשחברין בטיט, ואם יטול לידו חלק אחד תשבר השוקת. אולם אין המים יוצאים דרך הסדק, ולפיכך המים שבשוקת מקודשים, ואם לא חיברם כלל, אין כאן כלי וכל הקידוש פסול (כסף-משנה). 34) מפני שמקום החריץ משתייהן גם לחצייה השני של השוקת שמימה נתקדשו, אבל אם נתן אפר בשני החלקים - נתקדשו גם המים שבחריץ. 35) בהרבה לשונות לועזיות - גיפס. 36) אפילו אם נתן האפר רק בחלק אחד.

11) זבחים צג, ב. 12) פרה פ"ו מ"ב. 13) אפר שלא נרטב במים. 14) כחכמים, שם. 15) ואמרנו למעלה (ה"ב) שאין המים מקודשים, אף-על-פי-כן נפסל האפר לקידוש. רבינו למד דין זה מדבריהם של חכמים במשנתנו, שאמרו: כל שנגע במים אין מקדשים בו, ומשמע אפילו לא נתקדשו המים.

15 ד. כלי קטן¹⁶ שהיה בתוך כלי גדול והן מלאין מים והמים מערבין - פיון שנתן האפר במים שבכלי הגדול נתקדשו כל המים שבתוך הכלי הקטן; ואף על פי שהיה פיו צר ביותר ולא נכנס לו אפר, שהרי המים פלו מערבין.

16) שם משנה ג.

20 ה. היה ספוג¹⁷ בתוך המים בעת שנתן האפר - הרי

49) דלעת שהוציאו את מה שבתוכה, ונשארה הקליפה העבה, וראויה לשאוב בה מים. ומפני שהיא גוף ספוגי, נבלעים בה מים ונפלטים ממנה (שם מ"ג). 50) במשניות שבידנו, הגירסא "במים שאין ראויים לקדש". ורבינו גורס "הראויים". 51) ואין חוששים שמא ספגה מים אגב טבילה, ולא נשאבו לשם מי חטאת, ונפלטו לתוך המים העומדים לקידוש. אבל אם הטבילה במים שאינם ראויים לקדש - חוששים (ראה ההלכה הקודמת בדין ניגוב). 52) החמירו בתערובת שאינם מקודשים במקודשים, יותר מתערובת מים שנשאבו שלא לשם מילוי. 53) בטומאה החמירו יותר (כסף-משנה).

21 יא. מים מקדשין⁵⁴ שִׁנְפַל לְתוֹכָן שְׁקָצִים וְרִמְשִׁים
22 וְנִתְבַקְעוּ אוֹ שִׁנְשַׁתְּנוּ מֵרֵאֵיהֶן⁵⁵ - פְּסוּלִין⁵⁶. אֶפְלוּ
23 הֵיוּ יְבֻשִׁים⁵⁷ בְּיוֹתֵר, כִּגְוֹן הַנְּמָלָה וְהַדִּירָה וְהַפְּנָה
24 שֶׁבִּתְבוּאָה. נֶפֶל לְתוֹכָהּ חֲפוּשִׁין⁵⁸, אֶף עַל פִּי שְׂלֵא
25 נִתְבַקְעוּ וְלֹא נִשְׁתַּנוּ מֵרֵאֵיהֶן - הֲרֵי הַמַּיִם פְּסוּלִין,
26 מִפְּנֵי שֶׁהֵיא כְּשֹׁפְפֶרֶת⁵⁹ וְהַמַּיִם נִכְנָסִין בְּתוֹכָהּ
27 וְיוֹצְאִין מִתּוֹכָהּ עִם הַלֶּחֶה שֶׁבָּהּ.

54) שם פ"ט מ"ב. 55) של המים, ואף-על-פי שלא נתבקעו. 56) שינוי מראה המים מוכיח שנפלטת לתוכם ליחותם של בעלי החיים. 57) מטבעם, ועורם קשה. 58) תולעת שחורה בעלת כנפים קשות סוככות על כנפים דקות. 59) פיה, וכן מקום יציאתה רחבים והמעץ ישר.

28 יב. מים מקדשין⁶⁰ שִׁשְׁתֵּת מֵהֵן בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה -
29 פְּסוּלִין⁶¹. וְכֵן כָּל הַעוֹפוֹת - פְּסוּלִין; חוּץ מִן הַיוֹנָה,
30 מִפְּנֵי שֶׁהֵיא מוֹצֵצָה⁶² וְאֵין רִיר יוֹצֵא מִפִּיהָ וּמִתְעַרֵּב
31 בְּמַיִם. וְכֵן כָּל הַשְּׂרָצִים⁶³ שִׁשְׁתוּ - אֵינָן פּוֹסְלִין; חוּץ
32 מִן הַחֲלָדָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵיא מְלַקֶּחֶת בְּלִשׁוֹנָהּ, וְנִמְצְאָת
33 הַלֶּחֶה יוֹצֵאָה מִפִּיהָ לְמַיִם.

60) שם מ"ג. 61) מפני שמים מעורבים בריר, ניגרים מפייהן וחוזרים לכלי (רבינו במשנה). 62) כשהיא שותה, פותחת את פיה קימעה ומוצצת. 63) שמונת השרצים האמורים בתורה (ויקרא יא, כט - ל): החולד (חולדה) והעכבר והצב והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת.

34 יג. מי חטאת⁶⁴ שִׁנְשַׁתְּנוּ מֵרֵאֵיהֶן⁶⁵ מִחֲמַת עֲצָמָן -
35 כְּשֵׁרִים; נִשְׁתַּנוּ מִחֲמַת עֲשָׂן⁶⁶ - פְּסוּלִין. הַגְּלִידוֹ
36 וְחִזְרוּ וְנִמְזוּחוּ - כְּשֵׁרִים⁶⁸. אֶפְלוּ נִמְזוּחוּ⁶⁹ בַּחֲמָה.
37 אֲבָל אִם הִמְחֵן בְּאוּר - פְּסוּלִין.

64) מים מקודשים ומי חטאת היינו הן, אלא שרבינו נקט לשונם של המקורות שמהם שאב. 65) תוספתא פרה פ"ט ה"ה. 66) עשן מעכיר את המים. 67) קרשו מפני הקור. 68) שם. 69) חימום טבעי, לא בידי אדם - דינו כמו נימוח מאליו.

38 יד. אֶפֶר חֲטָאֵת⁷⁰ שִׁנְשַׁתְּנוּ מֵרֵאֵיוּ מִחֲמַת עֲצָמוֹ אוֹ
39 מִחֲמַת עֲשָׂן - כְּשֵׁרִים⁷¹. נִשְׁתַּנוּ מִחֲמַת אֶבֶק, אוֹ שִׁנְפַל
40 לְתוֹכוֹ סִיד אוֹ גַּפְסִיס, אוֹ שִׁנְתְּעַרְבּוּ בוֹ אֶפֶר מִקְּלָה⁷²
41 כָּל שֶׁהוּא - הֲרֵי זֶה פְּסוּל.

1 ח. מים מקדשין³⁷ שִׁנְתְּעַרְבוּ בֵּהֶן מַיִם אַחֲרַיִם כָּל
2 שֶׁהוּא, אֶפְלוּ מַיִם שִׁנְתְּמַלְאוּ לְקִדוּשׁ - הֲרֵי אֵלוּ
3 פְּסוּלִין³⁸. וְכֵן אִם יָרַד לְתוֹכָן טַל³⁹ - הֲרֵי אֵלוּ
4 פְּסוּלִין. נֶפֶל לְתוֹכָן מִשְׁקִין⁴⁰ וּמֵי פְרוֹת - יַעֲרָה הַכֹּל,
5 וְצָרִיף לְנֹגֵב הַפְּלִי וְאַחַר כֵּךְ יִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם מִקְּדָשִׁין
6 אַחֲרַיִם. נֶפֶל לְתוֹכָן דֵּיוֹ קוּמוֹס⁴¹ וְקִנְקָנְתוּם⁴² וְכָל
7 דְּבָר שֶׁהוּא רוֹשֵׁם - יַעֲרָה וְאֵין צָרִיף לְנֹגֵב⁴³; שֵׁאֵם
8 יִשְׁאָר שֵׁם דְּבָר הַרוֹשֵׁם, הֲרֵי הוּא נִרְאָה.

37) שם פ"ט מ"א. 38) בפרה החמירו שלא יתבטלו המים הפסולים בכשרים. נפסק כחכמים, ונימוקם נתבאר בזבחים פ, א, שהזאה צריכה שיעור, וכאן אין שיעור מלא מפני שמים פסולים מעורבים בהם, ואפילו אם יזה פעמיים לא יועיל מפני שהזאות אינן מצטרפות. ואף-על-פי שרבינו (לקמן פ"י ה"ז) פסק שאם נפלה הזאה כל שהיא על הטמא נטהר, מודה הוא שעל האזוב שבו מזים - צריך להיות שיעור (הר"י קורקוס)]. 39) נגד דעת ר' אליעזר, האומר "יניחנה בחמה והטל עולה". 40) המונח "משקין" בכל הספרות התלמודית, פירושו שבעת המשקין: מים, חלב, שמן, טל, יין, דם, ודבש דבורים. אבל מיצים הנסחטים מפירות, חוץ מזיתים וענבים, נקראים "מי פירות", וגם כאן כן. ויוצא מזה, שגם בנפלו מים או טל, צריך לערות ולנגב כשרוצה לקדש מים אחרים באותו כלי. ולמה כתב רבינו בבבא ראשונה סתם "פסולים"? מפני ששם בא להשמיענו דין המים המקודשים, שהלכה כחכמים נגד ר' אליעזר שאמר: יזה שתי הזיות. ובנוגע לעירוי וניגוב, סמך על מה שיתבאר בבבא שניה (תפארת ישראל, בועז אות ג). 41) שורף-אילן צובע. 42) מים מכילים חלקיקי נחושת, ועושים מהם צבע. 43) אם לא נשארו רשמי צבע על דופני הכלי. ואם נשארו צריך להסירם, והניגוב לא יועיל.

9 ט. הַמְטָבִיל⁴⁴ כָּלִי לְחֲטָאֵת בְּמַיִם שֶׁאֵינָן רְאוּיִין
10 לְקִדְשׁ⁴⁵ - צָרִיף לְנֹגֵב⁴⁶ וְאַחַר כֵּךְ יִקְדַּשׁ בוֹ. הַטָּבִילוֹ
11 בְּמַיִם הָרְאוּיִין לְקִדְשׁ - אֵינּוּ צָרִיף לְנֹגֵב⁴⁷. וְאִם
12 הַטָּבִילוֹ לְאַסְףּ בוֹ מַיִם מִקְּדָשִׁין - בֵּין כֵּף וּבֵין כֵּף
13 צָרִיף לְנֹגֵב⁴⁸.

44) שם פ"ה מ"ב. כל הכלים צריכים טבילה לפני שמשתמשים בהם למי חטאת. 45) שאינם מים חיים. ראה למעלה פ"ו. 46) כדי להעביר את הלוחית המים הפסולים שעל דופני הכלי. 47) ואף-על-פי שצריכים מילוי לשם קידוש, לא הקפידו על הלוחית כמו במים פסולים. ועוד, מפני שהטבילו לצרכי חטאת, הרי זה כמו לשם מילוי (תפארת ישראל). 48) מפני שתערובת מים שאינם מקודשים במקודשים - פוסלת בכל שהיא.

14 י. קְרוּיָהּ⁴⁹ שֶׁהִטְבִּילָה בְּמַיִם הָרְאוּיִין לְקִדְשׁ⁵⁰ -
15 מִקְּדָשִׁין בְּהָ⁵¹; אֲבָל אֵין אוֹסְפִין לְתוֹכָהּ מִי חֲטָאֵת⁵²,
16 מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם שֶׁהִטְבִּילָה בֵּהֶן נִבְלָעִים בְּתוֹכָהּ וְיוֹצְאִין
17 וּמִתְעַרְבִין בְּמֵי חֲטָאֵת וּפּוֹסְלִין אוֹתָן. נִטְמָאֵת
18 וְהִטְבִּילוּהָ - אֵין מִקְּדָשִׁין בְּהָ⁵³, שֶׁהִמְשִׁקִין הַטְּמָאִין
19 הַנִּבְלָעִין בְּגוּפָהּ יִצְאוּ וְיִתְעַרְבוּ בְּמַיִם שֶׁמִּקְּדָשִׁין אוֹתָן
20 בְּתוֹכָהּ.

- 70) שם. (71) מפני שעשן אינו דבר זר לגבי אפר. (72) אפר פשוט, שלא משריפת פרה אדומה.
- 1 טו. החושב⁷³ על מי חטאת לשותתן - לא פסלן,
 2 עד שישתתה מהן⁷⁴. ואם שפך מן הכלי לתוך גרונו
 3 ולא נגעה שפתו במים שפכלי - לא פסל⁷⁵.
- (73) משנה פרה פ"ט, ד. (74) כר' יוסי בשיטתו של ר' יהושע. והטעם, מפני שהמים כבר מקודשים אינו מסיח דעתו מהם, אולי יחזור בו ברגע האחרון. אבל אם שתה פסלם, מפני הרוק שבפיו, כמו בעלי חיים אחרים (ראה למעלה סוף פ"ז דין מים שאינם מקודשים). (75) את המים שנשארו בכלי. שם: ואם גרגר כשר. והטעם, הזירותו שלא לנגוע בשפתיו במים, מוכיחה שלא הסיח דעתו לגמרי, וחשב על הכשרן של המים שישארו.
- 4 טז. פלי⁷⁶ שיש בו מים מקדשין שהניחו מגלה ובא
 5 ומצאו מכסה - הרי אלו פסולין; שמה אדם שאינו
 6 טהור לחטאת נגע בהן, שהרי אדם פסוהו בודאי.
 7 הניחו מכסה ובא ומצאו מגלה: אם יכולה
 8 החלדה⁷⁷ לשנות ממנו או שירד לו טל בלילה -
 9 פסולין, ואם לאו - פשרין. מפני שיש פאן שתי
 10 ספקות: ספק אדם גלה או בהמה חיה ורמש; ואם
 11 תמצא לומר אדם גלה, שמה הנה טהור⁷⁸ לחטאת
 12 או לא.
- (76) שם פ"א מ"א. (77) הפוסלת בשתייתה (ראה למעלה הי"ב). (78) ושני ספקות להחיר - מותר בין באיסור והיתר, ובין בטומאה וטהרה.
- 13 יז. המוסר⁷⁹ מים מקדשין או מים שנתמלאו לקדוש
 14 לטמא לשמן - הרי אלו פסולין⁸⁰.
- (79) שם פ"ז מ"י. (80) טמא אינו שומר כראוי מן הטומאה.
- 15 יח. שנים⁸¹ שהיו שומרין את המים ונטמא אחד
 16 מהן - פשרים, מפני שהן ברשותו של שני⁸². טהר
 17 וחזר לשמר ונטמא השני - פשרים, מפני שהן
 18 ברשותו של ראשון⁸³. נטמאו שניהן פאחת - המים
 19 פסולין⁸⁴.
- (81) שם פ"ח מ"א. (82) השני שומר עליהם. (83) שחזר לטהרתו. (84) מפני שאין להם שומר טהור. [דינים דומים נתבאר למעלה (פ"ח הי"ב)].
- פרק עשירי**
- 1 יבאר הממלא מים לקידוש אם צריך שיהיה הוא בעצמו המקדש והמזה, אם ממלא ומקדש אדם מים ומניחם אצלו ואם מוליכם ממקום למקום, אם יוליכם בנהר ובספינה, ומים שנתקדשו אם מפשיל הכלי לאחוריו, מי חטאת ששקלם במשקל, ומי הוא כשר להזות, המזה וזה שמזין עליו אם צריך כוונה, ואם צריך טבילת האיזוב לכל הזייה.
- 20 א. הממלא² מים לקדוש - אינו צריך שיהיה הוא עצמו המקדש והמזה, אלא מקדש אחד ומזה אחד.
- 22 וכן ממלא אדם בכלי ומערה מפלי לכלי ומקדש
 23 בכלי אחר, ומערה המים המקדשין מפלי לכלי
 24 ומזה מפלי אחר.
- (2) יומא מג, א. (3) תוספתא פרה פ"ט ה"א, וכן משמע בכמה משניות במס' פרה.
- 25 ב. ממלא אדם⁴ מים ומניחן אצלו בלא קדוש כל
 26 זמן שירצה ואין בכך פלוס, ומוליכן ממקום למקום
 27 ומעיר לעיר, ונותן עליהן אפר ומקדשן בכל עת
 28 שירצה. וכן המים המקדשין מניחן אדם אצלו ימים
 29 ושנים ומזה מהן בכל יום שהוא צריך עד שיתמו,
 30 ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר. ומשמר אדם
 31 אפר פרה אצלו ומוליכו⁵ ממקום למקום ומעיר
 32 לעיר. פעם אחת⁶ הוליכו פלי שהיה בו מי חטאת
 33 בספינה בירדן, ונמצא פזית מן המת בקרקע
 34 הספינה ונטמאו המים. באותה שעה גזרו בית דין
 35 הגדול, שאין מעבירין מי חטאת ולא אפר חטאת
 36 בנהר⁷ ובספינה, ולא ישיטם על פני המים, ולא
 37 יצמד בצד הנהר מפאן ויזרקם לצד השני. אבל
 38 עובר הוא אדם במים עד צוארו⁸ וכירו אפר פרה
 39 או מים מקדשין. וכן אדם וכלים הריקנים שהן
 40 טהורין לחטאת, ומים שנתמלאו לחטאת ועדין לא
 41 נתקדשו - מעבירין אותם בנהר בספינה⁹.
- (4) תוספתא חגיגה פ"ג, ט. (5) בכת"י תימן: ומוליכו. (6) חגיגה כג, א. (7) כחכמים, שם. ובמשנה פרה פ"ט מ"ה, שגזרו בכל הנהרות, נגד דעת חנניה בן עקביה "שלא גזרו אלא בירדן ובספינה כמעשה שהיה". (8) פרה, שם. (9) שם, שלא גזרו אלא על מי חטאת אחר שנתקדשו בנתינת האפר.
- ג. מעבירין מים מקדשין בספינה פים הגדול¹⁰
 ושטין [בהם] על פני המים; שלא גזרו אלא על
 המים המקדשין ועל האפר בנהר.
- (10) משמיענו, שאפילו החכמים שאינם מצמצמים את הגזירה לכמעשה שהיה, לא הרחיבוה על הים הגדול, ואפילו בספינה לא גזרו בו. ולמד זה מלשונם בברייתא: "אחד הירדן ואחד שאר הנהרות" משמע נהרות אבל לא ים.
- ד. המוליך מים¹¹ לקדשן, ואין צריך לומר מים שנתקדשו¹², לא יפשיל הכלי לאחוריו אלא לפניו. שנאמר: למשמרת למי נדה; בזמן שהן שומרין - הן מי נדה, ואם לאו - פסולין. מלא שתי חביות - נותן אחת לפניו ואחת לאחוריו, מפני שאי אפשר¹³.
- (11) שם, פ"ז, מ"ו. (12) בבא זו הוסיף רבינו מדעתו בהתאם לשיטתו, שפסול מלאכה ופסול היסח הדעת הם שני ענינים, והמלאכה אמנם אינה פוסלת מים שנתקדשו, אבל היסח הדעת פוסלת אותם. (נתבאר כבר שיטת הר"ב, שכלאכה פוסלת מפני היסח הדעת משמירת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 וְאִם הִזְהָה שְׂלֵא בְּכוֹנָה - הִזְאָתוֹ פְּסוּלָה. אָבַל זֶה
21 שְׂמִיזִין עָלָיו²⁵ אֵינוֹ צָרִיף בְּנָה, אֲלֵא מִזִּין עַל הָאָדָם
22 לְדַעְתּוֹ וְשְׂלֵא לְדַעְתּוֹ. הַמִּתְּכַוֵּן לְהִזּוֹת²⁶ לְפָנָיו וְהִזְהָה
23 לְאַחֲרָיו, לְאַחֲרָיו וְהִזְהָה לְפָנָיו - הִזְיָתוֹ פְּסוּלָה²⁷.
24 נִתְּכַוֵּן לְהִזּוֹת לְפָנָיו וְהִזְהָה לְצַדִּיךְ שֶׁל פְּנָיו - הִזְיָתוֹ
25 פְּשָׁרָה²⁸.

24) 'ספרי' זוטא: "והזהה הטהור על הטמא" (שם, יט) ולא בזמן שלא נתכוון לטמא. (25 שם מ"ב. 26) במשנה, שם. (27) מפני שלא התכוון להזאה זו. (28) הצדדים של פניו, דינם כפניו.

26 ח. הַמְּזֵה²⁹ אֵינוֹ צָרִיף טְבִילָה³⁰ לְכָל הַיְזֵה, אֲלֵא
27 טוֹבֵל אֶת הָאֵזוֹב וּמְזֵה הַיְזֵה אַחַר הַיְזֵה עַד שְׂיִגְמְרוּ
28 הַמַּיִם³¹. וּמְזֵה הַיְזֵה אַחַת עַל כַּמָּה בְּנֵי אָדָם אוֹ עַל
29 כַּמָּה בָּלַיִם כְּאַחַת, אֲפִלּוּ מֵאֶה. כֹּל שְׂנַעַע בּוֹ מִן
30 הַמַּיִם כֹּל שְׂהוּא - טְהוּר³², וְהוּא שְׂיִתְּכַוֵּן הַמְּזֵה
31 לְהִזּוֹת עָלָיו. טֹבֵל אֶת הָאֵזוֹב³³ וְנִתְּכַוֵּן לְהִזּוֹת עַל
32 דְּבַר שְׂמִקְבַּל טְמָאָה³⁴ אוֹ עַל הָאָדָם³⁵, וְהִזְהָה מֵאוֹתָהּ
33 טְבִילָה עַל דְּבַר שְׂאֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה אוֹ עַל הַבְּהֵמָה,
34 אִם נִשְׂאָרוֹ מֵיִם בְּאֵזוֹב - אֵינוֹ צָרִיף לְחִזּוֹר
35 וְלִהְטְבִיל³⁶, אֲלֵא מְזֵה מִן הַשְּׂאָר עַל הָאָדָם אוֹ עַל
36 הַבָּלַיִם הַטְּמָאִים, שְׂהָרִי תִּחְלַת טְבִילָתוֹ כְּשִׁרָה
37 הִיתָה³⁷. אָבַל אִם טֹבֵל אֶת הָאֵזוֹב לְהִזּוֹת עַל דְּבַר
38 שְׂאֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה אוֹ עַל הַבְּהֵמָה, וְהִזְהָה עַל הָאָדָם
39 אוֹ עַל הַבָּלַיִם הַטְּמָא - הִזְיָתוֹ פְּסוּלָה³⁸, עַד שְׂיִתְּכַוֵּן
40 וְיִטְבֵּל פַּעַם שְׂנֵיהֶם וְיִתְּכַוֵּן לְהִזּוֹת עַל הָאָדָם אוֹ עַל
41 דְּבַר הַמְּקַבֵּל טְמָאָה.

29) שם. (30) טבילת אזוב במי חטאת. (31) שבאזוב. (32) למד זה מלשון המשנה "עד מאה". (33) שם מ"ג. (34) כלים. מלשונו של רבינו בפירושו למשנתנו, יש ללמוד שמדובר בכלים טמאים ממש, וכן באדם טמא (ראה 'ברטנורא' ו'תפארת ישראל'). (35) נקט לשון המשנה, שכתבה "אדם" בבבא בפני-עצמה (ולא נתברר לי טעם הכפילות במשנה). (36) במשנה: "לא ישנה", ומפרש רבינו, שאינו צריך להטביל פעם שנית. (37) לשם דבר שצריך הזאה. (38) מפני שהטבילה פסולה. (במשנה: "אם יש באזוב ישנה". ורבינו מפרש צריך לטבול שנית, ולפי זה, צריך לפרש מה ששנינו: "אם יש באזוב", הכוונה אפילו נשאר מים באזוב. ראה גירסת רבינו חננאל' ביומא יז, א. ופירושו. וראה רש"י שם).

42 ט. הַטְּבִיל³⁹ אֶת הָאֵזוֹב וְנִתְּכַוֵּן לְהִזּוֹת עַל דְּבַר שְׂאֵינוֹ
43 מְקַבֵּל טְמָאָה - הַמַּיִם הַמְּנַטְפִּים⁴⁰ כְּשִׁרִיךְ⁴¹. לְפִיכָף,
44 אִם נִטְפּוּ בְּבָלַיִם וְחִזּוֹר וְהִטְבִּיל בְּהֵן אֶת הָאֵזוֹב בְּכוֹנָה
45 לְהִזּוֹת עַל דְּבַר הַמְּקַבֵּל טְמָאָה - הִזְיָתוֹ כְּשִׁרָה.

39) פרה, שם. (40) מן האזוב. (41) הטבילה בכוונה לא נכונה פסולה, שהרי התורה אמרה "ויטבל... והזה", אבל המים נשארו בכשרותם. ונראה, שאפילו הזה על דבר שאינו

המים. ומכיוון ששנינו, שמלאכה אינה פוסלת מים מקודשים, ברור שהיסח הדעת אינה פוסלת, ולפיכך השיג (כאן על דברי רבינו). (13) השמירה היא אמנם מדאורייתא, אבל חובת שמירה מעולה מלפניו דווקא ולא מאחוריו - גזירת חכמים היא, ולא גזרו במקום שאי-אפשר, ולא החמירו על הממלא ללכת פעמיים (ראה למעלה פ"ז ה"ו).

1 ה. מִי חִטָּאת שְׂשָׁקְלָן¹⁴ בְּמִשְׁקָל¹⁵: אִם הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ
2 - פְּסוּלִין¹⁶, וְאִם לֹא - כְּשִׁרִין. אָבַל אִם שְׂקָל דְּבָרִים
3 אַחֲרֵים בְּמֵי חִטָּאת, הוֹאִיל וַעֲשָׂאן מְשָׁקְלָת -
4 פְּסוּלִין¹⁷, שְׂאֵין זֶה מְשָׁמְרָת¹⁸. כֹּל אֱלוֹ הַטְּהוּרִים
5 שְׂמִמְלָאִין אוֹ שְׂמִקְדָּשִׁין אוֹ שְׂמִזִּין, וְכֵן כֹּל הַבָּלַיִם
6 שְׂמִמְלָאִין וּמְקַדָּשִׁין מֵהֶם וְשְׂמִזִּין מֵהֶן, אִם הִיוּ
7 טְבוּלֵי יוֹם, אָף עַל פִּי שְׂלֵא הָעָרִיב שְׂמִשָּׁן - הָרִי
8 אֱלוֹ כְּשִׁרִים¹⁹; שְׂקָל מַעֲשֵׂה הַפָּרָה וְהַמְלוּי וְהַקְדוּשׁ
9 וְהַיְזֵה כְּשֵׁר בְּטְבוּל יוֹם, כְּמוֹ שְׂבִאָרְנוֹ. וּמִפְּנֵי
10 הַצְּדוּקִין מְטַמְּאִין אֶת כָּל כְּלֵי שִׁטָּף וּמְטַבִּילִין אוֹתָן
11 וְאַחַר כֵּן מְשַׁתְּמְשִׁין בְּהֵן בְּמֵי חִטָּאת.

14) גיטין נג, א"ב. (15) כדי לדעת משקל המים, מסקנת הגמרא שם "כנגדן" - אם הסיח דעתו פסולים, ואם לאו - כשרים. ומפרש רבינו "שכנגדן" היינו שהניח כנגד המים משקלות בכף המאזנים. (16) מפני שהיסח הדעת פוסל גם במים המקודשים. (17) בגמרא שם אמרו "בגופם", פסולים אפילו כשלא הסיח דעתו מהם. ולפי פירוש רבינו "בגופם" הכוונה שהשתמש בהם במשקלות לשקול דברים אחרים (לרש"י דרך אחרת בפירוש הסוגיא שם. ראה 'חזון איש' ו'אור שמח'). (18) והתורה אמרה (במדבר יט, ט) "למשמרת למי נדה". יוצא מזה שמלאכה במים עצמם פוסלת אפילו במקודשים, ומה שאמרו שמלאכה אינה פוסלת אחר הקידוש, הכוונה אם עשה מלאכה אחרת בשעת עיסוקו במים (ראה 'מנחת חינוך' מצוה שצט). (19) נתבאר למעלה פ"א ה"ג, ופ"ד, וכפלו דברים אלו כאן במקומן של ההלכות הנוגעות לבני אדם העוסקים במי חטאת.

12 ו. הַכֹּל כְּשִׁרִין²⁰ לְהִזּוֹת, חוּץ מֵאִשָּׁה וְטְמִטּוּם
13 וְאַנְדְּרוּגִינוּס²¹ [וְחַרְשׁ שׁוֹטָה] וְקִטְן שְׂאֵין בּוֹ דַּעְתָּ²²;
14 אָבַל קִטְן שֵׁישׁ בּוֹ דַּעְתָּ - כְּשֵׁר לְהִזּוֹת. וְהָעֶרֶל כְּשֵׁר
15 לְהִזּוֹת, שְׂאֵין הָעֶרֶל טְמָא. קִטְן שֵׁישׁ בּוֹ דַּעְתָּ שְׂהִזְהָה
16 וְהָאִשָּׁה מְסַעֲדָתוֹ²³, כְּגוֹן שְׂאִחָהּ לֹא הַמַּיִם בִּידוֹ -
17 הִזְאָתוֹ כְּשִׁרָה, וְכַלְבֵּד שְׂלֵא תֵּאָחַז בִּידוֹ בְּשַׁעַת הַזָּאָה.
18 וְאִם אִחָהּ בִּידוֹ בְּשַׁעַת הַזָּאָה - פְּסוּלָה.

20) פרה פ"ב מ"י. (21) שהם ספק אשה. (22) במשנה: "ותינוק שאין בו דעת". (ביומא מג, א - דרשו מן הכתוב, שקטן כשר להזות אף-על-פי שהוא פסול למילוי מים ולא יסוף אפר. ומוכן שהכשירו רק קטן שיש בו דעת, שהרי הזאה צריכה כוונה (לקמן ה"ז). ומזה יוצא, שבאיסוף ומילוי ששנינו (פרה פ"ה מ"ד) "חוץ מחרש שוטה וקטן", פסול גם קטן שיש בו דעת (תוספות יום-טוב) במשנה ג שם, וראה קושיותו מכרייתא יומא שם)). (23) שם.

19 ז. הַמְּזֵה צָרִיף לְכַוֵּן וְלְהִזּוֹת עַל הַטְּמָא לְטְהוּר²⁴;

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ' אייר - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ההזאה הפסולה מטמאים. (7) לקמן פרק ט"ו הלכה א, שמי חטאת מטמאים כל זמן שלא נעשה מצותם, פירוש, שלא הוזה על הטמא כהלכתם. (8) למעלה כתב דין זה בהזאה וכאן מוסיף ומשמיענו שגם בטבילה כך הדין.

- 19 ב. מי שנטמא בַּמַּת וְשָׁהָה בְּמָה יָמִים בְּלֹא הַזָּאָה,
20 כְּשֵׁיבֹא לְהַזֹּת - מוֹנֵה בְּפָנָיו שֶׁלֹּשָׁה יָמִים, וּמִזִּין
21 עָלָיו בְּשִׁלְיָו וּבְשִׁבְעֵי, וְטוֹבֵל בְּשִׁבְעֵי וּמַעְרִיב
22 שְׁמֹשׁוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּעַם הָאָרֶץ שֶׁבָּא
23 לְהַזֹּת, שֶׁאֶפְלוּ אָמַר: הַיּוֹם שֶׁלְיָשִׁי שְׁלִי - אֵינוֹ
24 נֶאֱמָן, שְׁמָא הַיּוֹם נִטְמָא, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְמַנּוֹת
25 בְּפָנָיו; אֲבָל חֵבֵר שֶׁבָּא לְהַזֹּת⁹ - מִזִּין עָלָיו אוֹ עַל
26 כָּלֵי מִדְּ¹⁰. מִי שֶׁהִזָּה¹¹ עָלָיו בְּשִׁלְיָו וְלֹא הִזָּה עָלָיו
27 בְּשִׁבְעֵי, וְשָׁהָה בְּמָה יָמִים - טוֹבֵל בְּכָל עַת שִׁירְצָה
28 אַחֵר הַשְּׁבִיעִי, בֵּין בֵּינָם בֵּין בְּלִילָה, וּמִזִּין עָלָיו
29 בֵּינָם, בֵּין קֹדֶם טְבִילָה בֵּין אַחֵר טְבִילָה. אֶפְלוּ טוֹבֵל
30 בְּלִיל תְּשִׁיעֵי אוֹ בְּלִיל עֶשְׂרִי¹² - מִזִּין עָלָיו לְמַחֵר
31 אַחֵר הַגֵּן הַחֲמָה¹³.

(9) ואומר שהיום יום שלישי לטומאתו. (10) הזאה ראשונה ואחר ארבעה ימים מזים עליו או על כליו הזאה שנייה. (11) רבינו בפירושו למשנה פרה פרק יב, משנה יא מוסר מקור דינים אלה בספרי חוקת פסקא קכט, ויש שם כמה גירסאות, ורבינו גורס: אין לי אלא ליום שביעי, שמיני, תשיעי ועשירי מניין (פירוש אם לא היה בשביעי לטומאתו אלא בשמיני, בתשיעי או בעשירי, מניין שהוא טהור)? תלמוד לומר "וחטאו" - מכל מקום (בכל אופן אפילו לא בשביעי). והספרי ממשך: שהייתי אומר אם קדמה טבילה להזאה יצא, תלמוד לומר "וחטאו" ואחר כך "וכבס בגדיו ורחץ במים". ומפרש שם רבינו שדרשה אחרונה זו נאמרה רק כשהיה בשביעי, אבל אם היה בשמיני או תשיעי רשאי הוא לטבול קודם ההזאה, ונימוקו, מפני שהכתוב עליו מסתמך לימוד הספרי מדבר בהזאה בשביעי. ולפיכך פסק למעלה בהלכה א, בהזאת שביעי, "ואחר שיוה עליו ביום השביעי טובל וכו'" ובהלכה זו בשהה כמה ימים כותב: "ומזין עליו ביום בין קודם טבילה בין לאחר טבילה". (12) והוא טבול יום עד שקיעת החמה של יום מחר. (13) ואינו צריך טבילה שנייה. ומכל שכן כשטבל לפני שקיעת החמה ונגמרה טהרת הטבילה.

- 32 ג. כָּל הַמְטַמְאִין¹⁴ מְקַבְּלִין הַזָּאָה. פִּיצַד? זָבִים
33 וְזָבֹת נְדוֹת וְיוֹלְדוֹת שֶׁנִּטְמְאוּ בַּמַּת - מִזִּין עָלֵיהֶן
34 בְּשִׁלְיָו וּבְשִׁבְעֵי וְהָרִי הֵם טְהוֹרִין מִטְּמֵאת מַת, אִף
35 עַל פִּי שֶׁהֵן טְמֵאִין טְמָאָה אַחֶרֶת. שְׁנֵאמַר: וְהִזָּה
36 הַטְּהוֹר עַל הַטְּמָא בֵּינָם הַשְּׁלִישִׁי. הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁהִזָּה
37 מוֹעֵלֶת לוֹ אִף עַל פִּי שֶׁהוּא טְמָא. וְכֵן הָעֶרֶל מְקַבֵּל
38 הַזָּאָה. פִּיצַד? עֶרֶל שֶׁנִּטְמָא בַּמַּת וְהִזָּה עָלָיו שְׁלִישִׁי
39 וּשְׁבִיעִי - הָרִי זֶה טְהוֹר מִטְּמֵאת מַת, וּכְשִׁימוֹל טוֹבֵל
40 וְאוֹכֵל בְּקֻדְשֵׁים לְעֶרְבֵי¹⁵.

(14) ספרי זוטא חוקת יט ובברייתא ובזבחים צג, א אמרו:

מקבל טומאה, לא נפסלו המים שנשארו באזוב, ואם נטפו לכלי טהור לחטאת - מותר לטבול בהם את האזוב ולהזות.

- 1 י. מִי חֲטָאת⁴² שְׁנֵתְמַעֲטוּ - טוֹבֵל בְּהֵן אֶפְלוּ רֵאשִׁי
2 גְּבֻעוּלִין⁴³ וּמִזָּה, וּבְלֵבֵד שֶׁלֹּא יִסְפַּג⁴⁴. צְלוּחִית⁴⁵
3 שְׁפִיחַ צַר - טוֹבֵל וּמַעֲלָה בְּדִרְכּוֹ⁴⁶ וּמִזָּה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ
4 לְהַזְהֵר שְׁמָא יַעֲבֹד בְּצִדֵי הַכְּלִי⁴⁷ בְּפַעַם שְׁנֵינָה.

(42) שם מ"ב. (43) ראשי הבדים של האזוב. (44) שלא יקנח מדופני הכלי, אלא יטבול (רבינו בפירושו למשנתנו). (45) שם. (46) אפילו כמה פעמים. (47) שנדבקו שם טיפות מים אגב הוצאת האזוב בפעם הקודמת, ועכשיו יעלה האזוב את אותן הטיפות ויזה בהן ואין כאן טבילה (רבינו, במשנה שם). אמנם הסגנון מגומגם קצת, אבל הכוונה ברורה (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

יום שלישי כ' אייר ה'תשע"ז

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר כיצד מטהרים טמא מת במי פרה, ואם טבל ביום והיזה בלילה, מי שנטמא במת ושהה כמה ימים בלא הזאה, מי שהוזה עליו בשלישי ולא בשביעי, ושכל המטמאין מקבלין הזאה, כיצד מצוות אזוב, ואם נפרדו הגבעולים ונשרו העלים או שלא אגרו, ודין מאימתי מזים באזוב, ואי זהו אזוב הכשר.

- 5 א. פִּיצַד מְטַהְרִים טְמָא מַת בְּמֵי נְדָה? לֹא קָח אֲדָם
6 טְהוֹר שֶׁלֹּשָׁה² קְלָחִין³ שֶׁל אֲזוֹב וְאוֹגְדָן אֲגָדָה אַחַת,
7 וּבְכָל בֵּד וְבֵד גְּבֻעוֹל אַחַד⁴, וְטוֹבֵל רֵאשִׁי גְּבֻעוּלִין
8 בְּמֵי נְדָה שְׁבַפְלִי, וּמִתְפַּוֵּן וּמִזָּה עַל הָאֲדָם אוֹ עַל
9 הַכְּלִים בֵּינָם הַשְּׁלִישִׁי וּבֵינָם הַשְּׁבִיעִי אַחֵר שֶׁתִּגָּן
10 הַחֲמָה. וְאִם הִזָּה מִשְׁעֵלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר - כְּשֶׁר.
11 וְאַחֵר שֶׁיִּזָּה עָלָיו בֵּינָם הַשְּׁבִיעִי טוֹבֵל בֵּינָם וּמַעְרִיב
12 שְׁמֹשׁוֹ וְהָרִי הוּא טְהוֹר לְעֶרְב. טוֹבֵל אֶת הָאֲזוֹב
13 בְּלִילָה וְהִזָּה בֵּינָם, אוֹ שֶׁטְּבַל אֶת הָאֲזוֹב בֵּינָם וְהִזָּה
14 בְּלִילָה - הִזָּאתָ פְּסוּלָה, וְהַמֵּים מִטְּמֵאִין⁶ מִשּׁוּם מִי
15 חֲטָאת, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר⁷. עַד שֶׁתִּהְיֶה טְבִילַת הָאֲזוֹב
16 בְּמֵים⁸ וְהִזָּאתָ מִמֶּנּוּ בֵּינָם הַשְּׁלִישִׁי וּבֵינָם הַשְּׁבִיעִי
17 אַחֵר שֶׁתִּגָּן הַחֲמָה. וְאִם עֶבֶר וְעֵשָׂה מִשְׁעֵלָה עֲמוּד
18 הַשַּׁחַר - כְּשֶׁר, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ.

(2) בספרי חוקת פסקא קכח למדו זה בגזירה שווה מפסח מצרים שכתוב בו (שמות יב, כב) "ולקחתם אגודת אזוב", ואין אגודה פחות משלושה. (3) בדים עם השורש שלהם. (4) שלא יצאו כמה בדים משורש אחד ואם יש יותר מפרידים וכולם כשירים (רבינו בפירושו למשנה ח שם אמר שגבעול הוא פרה לפני שיפתח, אולם כאן אי אפשר לפרש כך, וראה שם משנה ט). (5) לא התכוון לומר שהטמא צריך לטבול ביום ולא בלילה, שהרי המשנה (פרה שם) אומרת בפירוש: "אבל הוא עצמו טובל בלילה" וכן כותב רבינו בהלכה הבאה, אלא מבאר, כיצד אפשר למהר את הטהרה (כסף משנה למעלה פרק ו הלכה ב). (6) פירוש, המים של

22 אֲזוּב וְנָן וְאֲזוּב בְּחֵלֶת וְאֲזוּב מִדְּבָרֵי - פְּסוּל.
23

32) כִּסּוּ שָׂבוּ זֶרַע אֲזוּב (רבינו בפירושו למשנה).
33) רכים מאוד, במשנה מפרש רבינו: "הוא אשר בארץ".
34) בשוגג מחטאת ובמזיד ממלקות אם התרו בו למלקות,
מפני שגם יונקות איזוב שמם, וכשרים מן התורה, ומדרבנן
לא יצא בהזאה זו וצריך הזאה שנייה. ואם הזה בתמרות
חייב. פסק כתנא קמא שם. 35) יוציא ניצה (כיס קטן
שהפרח טמון בו לפני פיתוחו). 36) שם נוסף המלווה את
השם "איזוב". 37) בלי תוספת.

24 ו. אֲזוּב שֶׁל אֲשֶׁרָה³⁸ וְשֶׁל עֵיר הַנְּדָחַת וְשֶׁל עֲבוּדָה
25 זָרָה וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה³⁹ - פְּסוּלָה⁴⁰. שֶׁל תְּרוּמָה
26 טְהוֹרָה - לֹא יִזְהָה⁴¹, וְאִם הִזָּה - פְּשֵׁר.

38) אילן ונטעים אחרים שניטעו לשם אליל. כיוצא בזה
שנינו בסוכה כט, ב, גבי לולב ופירשו בגמרא (שם לא, ב)
שהמדובר באשירה דמשה (שבזמן משה) שהתורה אמרה
(דברים יב, ג): "ואשריהם תשרפון באש" ולפיכך "כתותי
מיכתת שיעוריה" (ככתות וטחון הוא ואין בו שיעור) ולולב
צריך שיעור. אבל האשירות שניטעו אחרי כיבוש הארץ אינן
טעונות שריפה וכשירות בדיעבד אף על פי שהן אסורות
בהנאה, ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו" (המצוות חובה הן
ולא הנאה). ונראה, שגם התוספתא כאן מתכוונת לאשירה
שבזמן משה ופסול מפני שאיזוב צריך שיעור (הר"ש
בפירושו למשנה פרק י"א ז). 39) שם. איזוב שלקטו
לאכילה חייב בתרומה ומעשרות. 40) אפילו אם הוא
פחות מכביצה ואינו מטמא את מי החטאת (ראה לקמן פרק
י"ב הלכה ו). והטעם, מפני שאמרה תורה (במדבר יט, יא)
"והזהה טהור על הטמא" למדנו שכל העיסוק בהזאה צריך
להיות בטהרה (הרא"ש בפירושו למשנתנו). 41) כיוצא
בזה שנינו בסוכה לד, ב גבי אתרוג של תרומה ופירשו שם
בגמרא (לה, ב) מפני שמפסידה או מפני שמכשירה לקבל
טומאה.

27 ז. אֲזוּב שֶׁלְקָטוּ לְעֵצִים⁴² וְנִפְלוּ עָלָיו מִשְׁקִין⁴³ -
28 מְנַגְבוֹ⁴⁴ וְהוּא פֶשֶׁר לְהִזְהָה⁴⁵. לְקָטוּ לְאֲכָלִין⁴⁶ וְנִפְלוּ
29 עָלָיו מִשְׁקִין⁴⁷, אִף עַל פִּי שֹׁנְגָבוֹ - פְּסוּל, שְׁהָרִי
30 נִטְמָא לְהִזְהָה⁴⁸; שֶׁפֶל הַמִּשְׁקִין וְכָל הָאֲכָלִין וְכָל
31 הַפְּלִים⁴⁹ הָרִי הֵן פְּטֻמָּאִים לְעֵנִין חֲטָאִת, כְּמוֹ
32 שֶׁבְּאַרְנֵי. לְקָטוּ לְחֲטָאִת - הָרִי זֶה פְּנִלְקָט לְעֵצִים⁵⁰,
33 וְאִם נִפְלוּ עָלָיו מִשְׁקִין - מְנַגְבוֹ וּמִזָּה בּוֹ.

42) איזוב שלא נלקט בכוונה לאוכלו אינו מקבל טומאה,
מפני שאינו מיוחד למאכל אדם ואף על פי שיש אנשים
שאוכלים אותו, אבל דבר שהוא מיוחד למאכל אדם, אפילו
אם לקטו להסקה - מקבל טומאה. 43) אפילו טמאים
ממש. 44) כדי שלא תתערבנה טיפות המשקין במי
החטאת. 45) שהרי אינו מקבל טומאה. 46) מחשבתו
עושה אותו אוכל וראוי לקבל טומאה כשיוכשר באחד
משבעת המשקין. 47) שלא נשמרו בטהרת חטאת.
48) בניגעתו במשקין שלא נטהרו לחטאת ועל ידי אותם

"נדה מזין עליה". ונראה שדין זה אינו שנוי במחלוקת (כסף
משנה). 15) שם: "מלו וטבלו ועשו פסחיהם בטהרה".

ד. מִצֹּת אֲזוּב¹⁶ - שְׁלֵשָׁה קְלָחִין, וְכָל קְלָח וְקָלַח
גִּבְעוּל אַחֵר. נִמְצְאוּ שְׁלֵשָׁה גִּבְעוּלִין. וְשִׁירֵי
שְׁנַיִם¹⁷. או אִם לְקַח¹⁸ שְׁנַיִם בְּתַחֲלָה וְאֶגְדָן - פֶּשֶׁר.
נִתְפָּרְדוּ הַגִּבְעוּלִין וְנִשְׂרָפוּ הָעֲלִין, אִפְלוּ לֹא נִשְׂאָר
מִפֶּל גִּבְעוּל מֵהֶם אֶלָּא כֹּל שֶׁהוּא - פֶּשֶׁר; שְׁשִׁירֵי
הָאֲזוּב בְּכָל שֶׁהוּא¹⁹. קְלָח שֵׁישׁ בּוֹ שְׁלֵשָׁה בְּדִין²⁰ -
מִפְּסָק²¹ וְאַחַר כֵּן אֶגְדָן שְׁלֵשְׁתָּן; שְׁמִצּוֹתוֹ לְהִיֹּת
אֶגְדָּה²², אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּרַשׁ בְּתוֹרָה שְׁיִהְיֶה
אֶגְדָּה. פְּסָקוֹ וְלֹא אֶגְדּוֹ אוֹ שְׁאֶגְדּוֹ וְלֹא פְּסָקוֹ אוֹ
שֶׁלֹּא פְּסָקוֹ וְלֹא אֶגְדּוֹ וְהִזָּה בּוֹ - פֶּשֶׁר. הָאֲזוּב
הַקָּצֵר²³ - אֶגְדּוֹ²⁴ בְּחוּט עַל הַכּוֹשׁ²⁵ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ,
וְטוֹבֵל²⁶ פְּמִים וּמַעֲלָה, וְאוֹחֵז בְּאֲזוּב וּמִזָּה²⁷. נִסְתַּפַּק
לוֹ אִם מִן הַחוּט²⁸ הִזָּה אוֹ מִן הַכּוֹשׁ²⁹ אוֹ מִן
הַגִּבְעוּל³⁰ - הִזָּאתוֹ פְּסוּלָה³¹.

16) תחילת הלכה זו נאמרה כבר למעלה ונכפלה כאן כהקדמה
קצרה לדינים הבאים אחריה. 17) אם לקח שלושה ואגדם
ונאבד אחד מהם מותר להזות בהם לכתחילה. 18) מצוה
מן המוכרח לקחת שלושה קלחים ואם לקח רק שניים
ואגדם מותר להזות לכתחילה. בסוכה יג, א אמרו "לרבנן
שלושה למצוה" אבל לא לעכב ופסק רבינו כרבנן.
[בברייתא שם אמרו חכמים שאם נשתייר אחד גם כן כשר,
ומדברי רבינו כאן משמע שרק שניים כשרים, ונראה שפסק
בזה כרבי יוסי מפני שבמשנתנו אין חולק עליו]. 19) לפני
כן המדובר בשיירי מספר הבדים ופסק רבינו שצריך שניים
וכאן המדובר בשיירים של כל בד ובד עצמו, ודבר זה
התכוון להדגיש בסיומו זה. 20) נראה שרבינו גורס כך
במשנה ומפרש, ששלושה בדים יוצאים משורש אחד.
בספרי שלפנינו כתוב: איזוב שיש בו שלושה קלחים.
21) מפריד את שלושת הבדים. 22) למעלה (הלכה א
בהערה הראשונה) הובאו דברי הספרי חזקת פיסקא קכח,
שלמדנו בגזירה שווה מפסח מצרים שמצוותו בשלושה
בדים ומגזירה שווה זו עצמה נלמד שמצוה לאגדם.
23) וכשיאחזנו בידו לא יגיע למי החטאת. 24) קושרו.
25) פלך. 26) כשהוא אוהז בכוש. 27) שצריך להזות
באיזוב עצמו ולא להניעו על ידי דבר אחר. 28) שאגד בו
את בדי האיזוב. 29) שקשרו בו. 30) והזאתו כשירה.
31) מפני שהוא וודאי טמא ואין ספק הזאה מוציאה אותו
מידי טומאתו הוודאית.

ה. אִין מִזִּין לֹא בְּיוֹנְקוֹת הָאֲזוּב וְלֹא בְּתַמְרוֹת³²,
אֶלָּא בְּגִבְעוּלִין. אֵלוֹ הֵן הַיּוֹנְקוֹת? גִּבְעוּלִין שֶׁלֹּא
גְּמִלוּ³³. וּמִי שֶׁהִזָּה עָלָיו בְּיוֹנְקוֹת וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ -
פְּטוּר³⁴. וּמֵאֵימַתִּי מִזִּין בְּאֲזוּב? מִשְׁנִינָן³⁵. וְאֲזוּב
שֶׁהִזָּה בּוֹ מִי נִדָּה - פֶּשֶׁר לְטָהֵר בּוֹ אֶת הַמִּצְרֵעַ. כֹּל
אֲזוּב שֵׁישׁ לוֹ שֵׁם לְוִי³⁶ - פְּסוּל. וְהָאֲזוּב שֶׁקוֹרִין
אוֹתוֹ אֲזוּב בְּיַחֲד³⁷ - הוּא הַפֶּשֶׁר, וְהוּא הָאֲזוּב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ' אייר - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נפלה הטיפה מן האזוב, אלא גם בשני כלים, שבוודאי נפלה הטיפה מן האזוב והגיעה גם לכלי השני - פסולה. ויותר מזה, לא רק בשני כלים שהטיפה שנפלה על כלי אחד נעשית מצוותה ואינה ראויה יותר להזאה, אלא אפילו במחט על החרס, שאפילו אם נפלה על החרס לא נעשית מצוותה, ואפשר לחשוב שאפילו ניתזה מן החרס ונפלה על המחט היא כשרה, משמיעה אותנו המשנה שהיא פסולה, מפני שההזאה צריכה לבוא ישר מן האזוב על הכלי הטמא (תפארת ישראל).

המשקין עצמם הוכשר לקבל טומאה, וההכשר והטומאה באים כאחת. (49) שלא נשמרו בטהרת חטאת. (50) רק מחשבת אכילה עושה אותו כאוכל.

פָּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) יבאר אדם שנטמא במת והיזה עליו כמה הוא השיעור הצריך ליגע בו, נתכוון להזות על שני כלים או על שני בני אדם כאחת והיזה על האחד ונפל ממנו לאחר, היזה על שני כלים ונסתפק לו אם היזה על שניהם כאחת, הכלים שהם חיבור לטומאה ולהזייה או לזה ולא לזה או חיבור לטומאה ולא להזייה.

ד. פְּלִים¹³ הַמְּפָצְלִין¹⁴ שֶׁמְחַבְּרִין זֶה לָזֶה בְּמִסְמְרִים, 19
כְּגוֹן מִסְפֶּרֶת¹⁵ שֶׁל פְּרָקִים¹⁶ וְאִיזְמֵל שֶׁל רְהִיטָנִי¹⁷ 20
וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן: בְּשַׁעַת מְלֹאכָה¹⁸ - חֲבוּר לְטִמְאָה 21
וְלִהְיִיָּה¹⁹, שְׁלֵא בְּשַׁעַת מְלֹאכָה²⁰ - אִינוֹ חֲבוּר לֹא 22
לָזֶה וְלֹא לָזֶה. פִּיצֵד הֵן חֲבוּר לְטִמְאָה וְלִהְיִיָּה? 23
שָׂאם נְטִמָּא אֶחָד מֵהֶן בְּשַׁעַת מְלֹאכָה - נְטִמָּא 24
הַשְּׁנַיִם²¹, וְאִם הִזָּה עַל אֶחָד מֵהֶן בְּשַׁעַת מְלֹאכָה - 25
עֲלֵתָה הִזָּה לְשִׁנְיָהּ, וְכֹאֲלוֹ הֵן גּוּף אֶחָד. וְכִיצֵד 26
אִינוֹ חֲבוּר לֹא לְטִמְאָה וְלֹא לְהִזָּה? שָׂאם נְטִמָּא 27
אֶחָד מֵהֶן שְׁלֵא בְּשַׁעַת מְלֹאכָה - לֹא נְטִמָּא חֲבוּר, 28
וְאִם נְטִמָּאוּ שְׁנֵיהֶן וְהִזָּה עַל אֶחָד מֵהֶן שְׁלֵא בְּשַׁעַת 29
מְלֹאכָה - לֹא טָהַר חֲבוּר, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן מְחַבְּרִין. 30
וְזֶהוּ דִּין תּוֹרָה. אָבֵל מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים²² גְּזָרוּ, שִׁיְהִיּוּ 31
חֲבוּר לְטִמְאָה אֶפְלוֹ שְׁלֵא בְּשַׁעַת מְלֹאכָה, גְּזָרָה 32
מִשּׁוּם שַׁעַת מְלֹאכָה, וְלַעוֹלָם אִם נִנְעָה בְּאֶחָד מֵהֶן 33
טִמְאָה - נְטִמָּא חֲבוּר. וְכֵן גְּזָרוּ עֲלֵיהֶן, שְׁלֵא יְהִיּוּ 34
חֲבוּר לְהִזָּה אֶפְלוֹ בְּשַׁעַת מְלֹאכָה, גְּזָרָה מִשּׁוּם שְׁלֵא 35
בְּשַׁעַת מְלֹאכָה, וְלַעוֹלָם אִם הִזָּה עַל אֶחָד מֵהֶן - לֹא 36
טָהַר חֲבוּר, עַד שִׁיְזַה גַּם עֲלָיו. הִנֵּה לְמַדְתָּ, שֶׁכָּל 37
מְקוֹם שֶׁאֲתָה שׁוֹמֵעַ חֲבוּר לְטִמְאָה וְאִינוֹ חֲבוּר 38
לְהִזָּה - אֵין זֶה אֱלֹא גְזָרָה מְדַבְּרֵיהֶם²³, עַל הַדֶּרֶךְ 39
שֶׁבִּאֲרָנוּ. 40

1 א. אָדָם שֶׁנְטִמָּא בְּמַת וְהִזָּה עֲלָיו - פִּיּוֹן שֶׁנִּנְעַע כָּל 1
שֶׁהוּא מְמִי הַנְּגִדָה בְּכָל מְקוֹם מְעוּר בְּשָׂרוֹ שֶׁל טִמְאָה 2
עֲלֵתָה לוֹ הִזָּה². אֶפְלוֹ נִפְלָה הַהִזָּהָה עַל רֹאשׁ 3
אֶצְבְּעוֹ אוֹ עַל רֹאשׁ שִׁפְתּוֹ. אָבֵל אִם נִנְעָה בְּלִשׁוֹנוֹ 4
- אִינָה פְלוּם³; אָף עַל פִּי שֶׁהִלְשׁוֹן בְּאֵיבָרִים שֶׁבְּגִלּוּי 5
לְעִנְיַן טִמְאָה⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵, אֵינָן בְּאֵיבָרִים שֶׁבְּגִלּוּי 6
לְעִנְיַן הַהִזָּה וְטִבִּילָה. וְכֵן כְּלִי⁶ שֶׁנְטִמָּא בְּמַת וְהִזָּה 7
עֲלָיו - פִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְגוּפוֹ שֶׁל כְּלִי כָּל שֶׁהוּא מְמִי 8
הַנְּגִדָה עֲלֵתָה לוֹ הַהִזָּה. 9

2) כרבא (זבחים זג, א), שמפרש דעתם של חכמים שהזאה אינה צריכה שיעור. ופירשו שם בגמרא, שבכלי צריך להיות כשיעור טבילת ראשי גבעולים של האזוב (וכן כתב רבינו לקמן בפ"טו ה"א), אבל על הטמא מספיקה טיפה כל שהיא. (3) מפני שאינה מקום גלוי. מחלוקת רבי ורבנן בקידושין כה, א ופסק כחכמים. (4) דברי עולא שם. (5) בפ"א מהלכות טומאת מת ה"ג. (6) פרה פ"ב מ"ב: "מזין על האדם ועל הכלים אפילו הן מאה".

10 ב. שְׁנֵי פְלִים⁷ אוֹ שְׁנֵי בְנֵי אָדָם שֶׁנִּתְחַבְּנוּ לְהִזּוֹת עַל 10
שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָת וְהִזָּה עַל אֶחָד מֵהֶן, וְנִטְפּוּ הַמַּיִם מֵעַל 11
הָרֹאשׁוֹן עַל הַשְּׁנִי - הָרִי הַשְּׁנִי בְּטִמְאָתוֹ עַד שִׁיְפְלוּ 12
עֲלָיו הַמַּיִם מִהִזָּה הַמַּזָּה, לֹא מִן הַתְּמַצִּית⁸. הִזָּה עַל 13
שְׁנֵי בְלִים וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הִזָּה עַל שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד אוֹ 14
מְחַבְּרוֹ נִמְצָה עֲלָיו - הִזָּתוֹ פְּסוּלָה⁹. 15

7) דין זה יוצא מהבבא השניה שבהלכה זו, שמקורה במשנה פרה פ"ב, ב. (8) המתמצים ממקום אחר, לא מן האזוב. (9) שספק הזאה אינה מוציאה מידי ודאי טומאה, ואנו אומרים: העמד טמא על חזקתו (ראה למעלה פ"א ה"ד).

16 ג. מַחְט¹⁰ שֶׁנִּתְוַנָּה עַל הַחֶרֶשׁ¹¹ וְהִזָּה עֲלֵיהָ, סִפֵּק עַל 16
הַמַּחְט הִזָּה סִפֵּק מִן הַחֶרֶשׁ נִמְצָה עֲלֵיהָ - הִזָּתוֹ 17
פְּסוּלָה¹². 18

13) שבת מת, ב. (14) חלקי הכלי מתפרקים, ובשעת מלאכה החלקים מחוברים. (15) מספריים. (16) חלקים. (17) רש"י מפרש "דפוס של עץ שמכניסים בו איזמל, ובו מחליקים את הקרשים" (מעצד). אולם רבינו מתכוון כנראה לכלי אחר, שהרי כתב: "שמחוברים זה לזה במסמרים" ומעצד אין חלקיו מחוברים במסמרים. (18) בזמן שהאדם משתמש בהם. (19) מבואר לקמן. (20) ואפילו כשהפרקים מחוברים. (21) כאילו נגע הוא בטומאה. (22) כרבא, שם מט, א. (23) שמן התורה אין הכולל בין חיבור לטומאה ובין חיבור להזאה, וכל מה שהוא חיבור לטומאה הוא חיבור להזאה.

ה. שְׁנֵי פְלִים שֶׁחַבְּרָן עַד שֶׁנִּנְעָשׂוּ כְּגוּף אֶחָד, כְּגוֹן 41
שֶׁתְּפָר שְׁנֵי בְּגָדִים אוֹ שְׁתֵּי יָרִיעוֹת - הָרִי אֲלוֹ חֲבוּר 42
לְטִמְאָה²⁴ וְלִהְיִיָּה²⁵, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּכִלִּי אֶחָד²⁶. 43

24) לחומר. (25) לקולא, אפילו מדרבנן. (26) ראה ההלכה הבאה.

10) שם. (11) וכלי חרס אין לו הזאה. (12) שלוש בכות במשנה זו, ובכולן המדובר בספק הזאה: א. ספק מן החוט, ספק מן האזוב (ראה למעלה פ"א מ"ד); ב. שני כלים; ג. מחט על החרס. ונשנו בסדר "לא זו אף זו", כל בכא מוסיפה על קודמתה. לא רק בחוט, שהספק הוא אם בכלל

47) למיחם. (48) מפני שהמיחם הוא עיקר הכלי, והכיסוי טפל לו. כבית-הלל שם. (49) בזה גם בית-הלל מודים.

ט. הזוג⁵⁰ והעובל⁵¹ - חבור לטמאה ולהזאה, ואם²¹ הזה על אחד מהן - טהרו שניהן⁵².

50) שם מ"ט. (51) הלשון של הפעמון המתנועע, ודופק על הזוג המקיפו. (52) מפני שהם כלי אחד ואין מפרידים אותם.

י. הטויו⁵³ שטוויים בו הפשתים או שזרין בו²³ החבלים - שלשה גופין יש בו: העץ שמלפפין עליו²⁴ הטויו, והוא הנקרא כוש⁵⁴; והנחשת או הפרזל שבראש העץ, והוא הנקרא צנורא, שבה פותלין²⁶ וטויון; והרחים שבאמצע הפוש, והיא הנקראת פקא⁵⁵. הכוש שפותלין בו⁵⁶ החבלים שנטמא - לא יזה²⁸ על הפקא שלו ולא על הכוש⁵⁸, אלא על הצנורא⁵⁹; ואם הזה על אחד משלשתן - טהר הכל.³⁰ ושל פשתון⁶⁰ - מזה על אחד משלשתן לכתחלה,³¹ ששלשתן חבור.³²

53) שם מ"ח. (54) לפעמים משתמש רבינו במונח כוש לפלך בשלימותו, וכן במשנה, אבל בעיקרו הוא מגדיר את העץ בלבד. (55) בפירושו לכלים פ"ט מ"ז, כותב רבינו שהפיקה היא בראש הכוש. פירוש, בראשו השני של הכוש, וכן פירשו כל מפרשי המשנה כאן. (56) כאן הכוונה לפלך בשלימותו. (57) לכתחילה. (58) העץ שמלפפים עליו. (59) שהיא עיקר הכלי. (60) חלקי הפלך שטוויים בו פשתן, הם יותר מהודקים מאשר חלקי הכלי ששזורים בו חבלים.

יא. עור⁶¹ של עריסה⁶² שהיא מקבר לפקות⁶³ - חבור לטמאה ולהזאה⁶⁴. המלבן של מטות⁶⁵ - אינו חבור לא לטמאה ולא להזאה⁶⁶.

61) שם. (62) רגילים היו לעשות שוליים של עור למיטות של תינוקות, ועניבות יוצאות מצדיהם, וכעין כפתורים היו תלויים בדפנות העריסה ליד השוליים ומחברים אליהם את העניבות. ולפעמים, כשהשוליים מלוכלכים ביותר, מורידים את השוליים כדי לנקותם. (63) לכפתורים. (64) מפני שהכול כלי אחד, ואין מורידים את העור אלא במקרים יוצאים מן הכלל, ובהפסק זמן רב. (65) רבינו מפרש במשנתנו שמלבן הוא "מרובע של עץ מורכב למעלה מן המיטה". בהלכות כלים פרק ד הלכה ב, מבוארת תבנית המיטה וחלקיה. ראה שם. (66) מפני שחיבורו רופף, וכשמזיזים את המיטה מורידים את המלבן. [הר"ם מפרש שמלבנות מונחים תחת כרעי המיטה].

יב. פל ידות הכלים⁶⁷ הקדושות⁶⁸, כגון נצב הספין וכיוצא בו, שהנצב נקוב והפרזל נכנס בו - חבור לטמאה ולהזאה. אכל הידות החרוקות, כגון עץ החנית, שהעץ נכנס בפרזל - אינו חבור להזאה⁶⁹.

67) שם. (68) מלשון מקדת. יש בהן חור עמוק, וקצה

1. ו. שלל²⁷ הפוכסין²⁸ והנגד שהוא תפור בכלאים²⁹ והן עומדין להתירן³⁰ - אינו חבור להזיה³¹, והרי הן חבור לטמאה. וכן הסלים³² שבנקמתל³³, והמטה של טרביל³⁴, וקרן של פליכה³⁵, וקרנים של יוצאי דרכים³⁶, ושלשלת המפתחות³⁷ - חבור לטמאה ולא להזאה; אלא צריך שיגעו המים מן המזה בכל סל וסל, ובכל מפתח ומפתח, ובכל קרן וקרן, ובכל קורה וקורה ממטה זו המפצלת.⁸

(27) תפירה שנעשתה לזמן קצר. (28) דרכם של כובסים לחבר בגדים קטנים עם גדולים, כדי שלא יאבדו אגב כביסה או כדי שלא להחליפם בכבדים של אחרים. (29) שעטנו, צמר ופשתים יחדיו, כגון שתפר בגדי צמר בחוט פשתן. (30) מפני האיסור, ולפיכך אין זה חיבור גמור. ואף-על-פי שהתפירה כשהיא לעצמה היא בת קיימא. (31) אם הזה על אחד מהם לא נטהר השני, ואף-על-פי שלטמאה הם חיבור. (32) פרה פ"ב מ"ט. (33) סלים גדולים קשורים יחד, ומובילים בהם פירות על גבי חמורים, והם תלויים אחד מימין החמור והשני משמאלו (ר"ש שם. וכנראה גם רבינו בפירושו התכוון לכך, אלא שקיצר). (34) כלי לדוש בו תבואה, והוא מחובר מכמה חלקים מתפרקים. (35) מיטת מתים שרגליה מתפרקות, והרגל נקראת "קרן" (רבינו בפירושו). (36) כלים בתבנית קרן עשויים חוליות חוליות, ומשתמשים בהם לשתיה. (37) שתלויים בהם כמה מפתחות.

ז. המחבר³⁸ שלש כסתות³⁹ של צמר, ושש של פשתן, או שלשה סדינים, או שתים עשרה מטפחות - הרי אלו חבור לטמאה ולהזאה⁴⁰; ותר מפאין⁴¹ - חבור לטמאה⁴² ולא להזאה⁴³. חלוק אחד וטלית אחת וקלובקרין אחד - הרי הן חבור לטמאה ולהזיה, אפלו היו ארפין ביתר או רחבין ביתר, כל שהן⁴⁴. ואי זהו קלובקרין? זה שני בגדים שמיניהן צמר גפן ביניהן ותופרין אותן פאחת ועושיין מהן חלוק לימות הגשמים.¹⁷

(38) כלים פכ"ט מ"ב. (39) בגד עב שמתכסים בו מפני הקור. (40) דינם כבגד גדול אחד, כמו בהלכה ה. (41) אם חיבר יותר מהמספר האמור כאן. (42) לחומרא, כדין התורה. (43) אין רגילים לחבר כלי-כך הרבה בגדים ביחד, ומפני כך יפרידו אותם. וגזרו חכמים שלא תספיק הזאה על בגד אחד, כמו בשלל הכובסים. משמע, שההזאה מועילה רק לאותו בגד שעליו הזה, וכל האחרים - אפילו המספר הקבוע בראש הלכה זו - לא נטהרו. (44) כל גודל שהוא.

ח. פסויו⁴⁵ המחם⁴⁶ שמחבר בשלשלת⁴⁷: הזה על המחם - טהר הכלל⁴⁸; הזה על הפסוי - לא טהר המחם⁴⁹ עד שיזה עליו.²⁰

(45) פרה פ"ב ה"י. (46) כלי גדול לחמם בו מים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ' אייר - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכלי תחוב בו. (69) הקדוחות מהודקות יותר ואין רגילים לנתקן, והחרוקות מתנתקות בנקל.
הכלי תחוב בו. (69) הקדוחות מהודקות יותר ואין רגילים לנתקן, והחרוקות מתנתקות בנקל.

פרק שלשה עשר

1 יבאר שמעלות יתרות עשו בטהרת החטאת ומה הן, הכל נאמנין על טהרת חטאת מפני חומרתה.

1 א. מעלות יתרות? עשו בטהרת החטאת: שהאדם
2 הטהור, אפילו טבל לקדש ועומד ומשמש על גבי
3 המזבח, אינו טהור לחטאת? ולא לשרפת הפרה ולא
4 למלוי המים ולא לקדש? ולא להזות עד שיטבל
5 לשם חטאת ואחר כך יהיה טהור לחטאת. וכן
6 הכלים, אפילו מזרק שפועזרה, אינו טהור לחטאת
7 עד שיטבילוהו לשם חטאת. וכן כל האכלין וכל
8 המשקין, אף על פי שהן טהורין, הרי הן לענין
9 חטאת פאכלין ומשקין המטמאין.

2 דרגות טהרה יוצאות מן הכלל. (3) טהרת פרה אדומה.
(4) לשחיטה, קבלת הדם והזאתה. (5) לתת את אפרה במים
חיים על-מנת להזות מהם על הטמאים. מקור הלכה זו,
בחיגה כ, א.

10 ב. כל פלי? הראוי למשכב או למושב, אף על פי
11 שהוא טהור לגבי הקדש, הרי הוא לגבי חטאת
12 כמדרס הזב? עד שיטבילוהו לשם חטאת. יוחנן בן
13 גודגא? היה אוכל בטהרת הקדש כל ימיו, והיה
14 מטפחתו כמדרס הזב לענין החטאת?

6 שם. (7) המונח "מדרס" כולל משכב, מושב, מרכב
ומדרס, ודיניהם מפורשים בהל' מטמאי משכב ומושב.
(8) מגדולי התנאים. (9) היה מקפיד על מאכלי חולין שלו
שיהיו טהורים, כטהרת דברים קדושים.

15 ג. כל? ולד הטמאות, אף על פי שאינו מטמא
16 אדם ולא פלים אפילו לקדש, כמו שבארנו? הרי
17 הוא מטמא אדם וכלים לחטאת. לפיכך אמרו?
18 המקדש? את מי חטאת לא ינעל את הסנדל, שמה
19 יפלו משקין? על הסנדל ונמצא הסנדל טמא, שכל
20 המשקין טמאין הן לגבי החטאת, ויתטמא זה
21 המקדש בנגיעתו בסנדל?
22 טמאים?

10 פרה פ"ח מ"ב. (11) הנוגע באב הטומאה נקרא ראשון,
והנוגע בו הוא שני, וכן הלאה. וכולם נקראים ולד הטומאה.
(12) בהל' טומאת מת פ"ה ה"ז. (13) במשנה, שם.
(14) הנותן את האפר על המים. (15) שאינם טהורים
לחטאת, ומטמאים אדם ובגדים לחטאת. ולמה לא חששו
שמה יפלו משקין על בגדיו, מפני שדרכם של משקין ליפול
על הסנדלים וקשה להזהר מזה (ע"פ פירוש של
ה'ברטנורא' למשנה. ראה ראב"ד וכסף-משנה. וראה
'תוספות יום-טוב' במשנתנו). (16) אם תיפול הטיפה על
רגלו, לא תטמא את האדם, שמשקין מטמאים כלים בנגיעה,
אבל את האדם אינם מטמאים אלא-אם-כן נגעו בידי (לקמן

ד. מי שנטמא ידיו בלבד? בדברים המטמאין את
הידיים, כגון שנגע פאכלין או במשקין וכיוצא בהן,
אף על פי שהוא טהור לקדש ואינו צריך אלא
טבילת ידיו? בלבד, כמו שיתבאר? הרי נטמא כל
גופו לענין החטאת וצריך טבילה? אפילו לא
נטמאת אלא ידו אחת? נטמא פלו, והרי הוא
ראשון לטמאה?

18 שם פ"ב מ"ז. (19) וגופו לא נטמא. (20) לקודש
צריכות טבילה בארבעים סאה. (21) בפ"ח מהל' אבות
הטומאות ה"ז. (22) טבילת כל הגוף. (23) בפרה פ"י
מ"ב, שנינו: "הטהור לחטאת שנגע באוכלין ומשקין בידו
— טמא", משמע אפילו בידו אחת. (24) לא נתבארה
כוונתו, הרי בחטאת אין מונים ראשון ושני כלל, כמו
שיתבאר בה"ו. ראה 'חזון איש' שהתבלט בזה, ולא מצא
יישוב לתמיהה זו.

ה. כל הטעון טבילה? בין מן התורה בין
מדברייהם, מטמא את מי חטאת ואת אפר
החטאת ואת המזה מי חטאת במגע? ובמשא?
מטמא את האזוב המכשר, ואת המים שנתמלאו
ועדין לא נתקדשו, ואת הפלי הריקן הטהור
לחטאת. מטמא כל אחד מאלו במגע אבל לא
במשא? וטמא שנגע במקצת אפר חטאת - פסל
את פלו?

25 שם פ"א מ"ו. (26) אפילו אם טבל לקודש, אלא שלא
התכוון לטהרת חטאת. (27) שניתן עליהם האפר.
(28) אם נגע בהם. (29) אם הוא נשא אותם בלא נגיעה,
כגון שהכלי עם מי החטאת היה מונח על דבר שאינו מקבל
טומאה, והטמא הגביהו או הזיזו ממקומו. (30) שנרטב
במשקין טהורים לחטאת, שאם נרטב במשקין שאינם
טהורים לחטאת, כבר נפסל לפני נגיעת הטמא. (31) לא
גזרו חומרת משא אלא על דברים המקודשים לחטאת, אבל
לא למזומנים לחטאת טרם שנתקדשו. פסק כחכמים, שם.
(טומאת משא האמורה בכל מקום, פירושה שהטהור נשא
את הטומאה, אבל כשטמא נושא את הטהור מטמא בזב
בלבד, כמו ששינו בשבת פג, א' שלא מצאנו לו חבר בכל
התורה כולה", אלא שמעלה יתירה עשו בחטאת).
(32) עדויות, פ"ח מ"א.

ו. אין מונין? לחטאת ראשון ושני ושלישי פרה?
שמונין לתרומה ולקדש. כיצד? עשרה שטבלו לשם
חטאת ונטמא אחד מהן, אפילו לא נטמא אלא לגבי
חטאת בלבד, כגון שנטמאת ידו בלבד, ונגע בחברו
וחברו בחברו, אפילו הן מאה - פלן טמאין לחטאת.
וכן פלים? הטהורים לחטאת שנטמא פלי מהן,

שלפנינו כתוב: "ואת הנבילה". והגר"א מוחק את המילים האלו. ונראה שגם רבינו אינו גורס, מפני שבבילה מטמא במשא אפילו חולין. (48 שרץ - לקמן בפ"ד מהל' אבות הטומאות ה"ב. שכבת זרע - שם ה"א.

ט. הטהור לחטאת⁴⁹ שנגע בכלים שהיו למעלה מן הזב⁵⁰ וכיוצא בו, והן הנקראין מדף, אף על פי שהיא⁵¹ טהור לקדש⁵² - נטמא לחטאת⁵³. וכן פלי הטהור לחטאת שנגע במדף - נטמא לחטאת.

(49 שם מ"ב. 50) ולא נגע בהם הזב, כגון שהיו הרבה כלים מונחים עליו זה על גבי זה, ורק התחתון נגע בו ונטמא מן התורה. אבל העליונים לא נטמאו מן התורה, אבל חכמים גזרו עליהם טומאה משום שדומים לכלים שהזב שוכב עליהם, שכולם, אפילו מאה, טמאים מן התורה. וטומאה זו נקראת "מדף" (ראה פ"ו מהל' משכב ומושב ה"ג). (51 הנוגע. 52) פירוש, לא נטמא לקודש מפני שמדף דינו כראשון לטומאה ומטמא אוכלין ומשקין בלבד, אבל לא את האדם. (53) ואף-על-פי שהכלים אינם ראויים למדרס, שאם הם ראויים למדרס מטמאים אפילו כשהנידם בלי נגיעה. (ה'כסף משנה' בשם הר"י קורקוס, שואל: הלא נגיעה מטמאה גם בכלים טהורים לגמרי אלא שאינם טהורים לחטאת (למעלה בסוף ה"ו) ומה בא להשמיענו כאן בנגיעה במדף? והשיב, שכלים טהורים מטמאים רק אם נגע בידי, אבל נגיעה בגופו אינה מטמאה, בדומה לאוכלין ומשקין, אבל מדף מטמא גם אם נגע בגופו). (ראה השלמות).

י. הטהור לחטאת⁵⁴ שנגע באכלין ומשקין, בין טהורין בין טמאים, שפל אכלין ומשקין לגבי חטאת אינן טהורין, אם נגע בהן בידו - נטמא פל גופו, כמו שבארנו⁵⁵. נגע בהן ברגלו⁵⁶ או בשאר גופו או שהסיטן בידו ולא נגע בהן - טהור⁵⁷. וכן⁵⁸ אם נגע⁵⁹ בתנור⁶⁰ וכיוצא בו משאר כלים שאינם טהורין לחטאת⁶¹ - נטמא פלו; אבל אם נגע ברגלו בהן - הרי הוא טהור לחטאת כמו שהיה.

(54) משנה, שם. (55) למעלה ה"ד. (56) ה'כסף משנה' מפרש, שההבדל בין נגיעה בידי לבין נגיעה בשאר חלקי הגוף נאמר באוכלין ומשקין טהורים, אבל לא בטמאים ממש. והביא ראיה מהלכה הקודמת בנגע בכלים, שלא חילק בין מגע ידיים לבין מגע הגוף. (ב'אור שמח' דחה ראיה זו, מפני שאין לדמות אוכלין לכלים, שכלים ראויים להיות אב הטומאה ויש מקום לגזור גם כשהם וולד הטומאה, אבל אוכלין ומשקין אינם נעשים אב הטומאה. וכן משמע גם מלשונו של הר"ש בפירושו למשנתנו. והבדל זה בין ראויים להיות אב הטומאה לשאינם ראויים, כתב רבינו עצמו בפירושו למ"ד (ראה הערה אחרונה בהלכה הקודמת). (57) כחכמים, במשנה שם. וגם בזה מדובר בין בטהורים ובין בטמאים ('תפארת ישראל', וכן גם ב'אליהו רבה' (שם). (58) שם מ"ד. (59) בידו. (60) של חרס, שאינו נעשה אב הטומאה לעולם (רבינו בפירושו למשנה). (61) שלא גזרו על כלי חרס שנגעו בגוף האדם, אבל כלי

1 אפלו לא נטמאו אלא אחוריו בלבד לגבי חטאת³⁵,
2 כגון שנגעו משקין באחוריו, ונגע פלי זה בכלי שני
3 ושני בשלישי - נטמאו הכלים פלן לגבי החטאת,
4 ונאפלו הן מאה.

(33 פרה, פי"ב מ"ז. 34) שם מ"ח. (ראה 'תפארת ישראל' 'בועז' יד, שבכלים החמירו יותר מבאדם, שאדם שנגע בכלי שאינו טהור לחטאת אינו מתטמא אלא אם נגע בידי, אבל אם נגע בגופו לא נטמא, וכלי מתטמא בכל נגיעה שהיא). (35) המילים "לגבי חטאת" מיותרות, ומקומן בסוף ההלכה לפני הפסקה "אפילו הן מאה", ונכפלו כאן בטעות. אם נקיים הגירסא כמו שהיא לפנינו, אפשר לטעות ולפרש שגם לגבי חטאת לא נטמא תוכו כשנגעו באחוריו. ומשנתנו אומרת בפירוש: לגין של חטאת שנטמאו אחרי - נטמא תוכו.

5 ז. פל הראוי³⁶ להתטמא במדרס הזב³⁷, אף על פי
6 שהיא טהור לקדש³⁸, אם הנידו³⁹ הטהור לחטאת -
7 נטמא, אף על פי שלא נגע בו. וכן הטהור לחטאת
8 שהניד את האדם שאינו טהור לחטאת⁴⁰, או שהניד
9 את רקו או את מימי רגליו של אדם זה⁴¹ - נטמא,
10 אף על פי שלא נגע בו. אבל פלי שאינו ראוי למדרס
11 - אינו מטמא את הטהור לחטאת אלא אם פן נגע בו.

(36) שם פי"א מ"א. (37) כלים המיוחדים לשכיבה, לשיבה ולרכיבה. פרטי דיניהם מבוארים בהל' משכב ומושב. (38) הר"ש מפרש משנתנו בטהור לתרומה, אבל הטהור לקודש אינו מטמא בלא נגיעה (ראה לקמן הערה נב, והשלמות שם). (39) הזיזו. במשנה שם שנינו: "כל הראוי לטמא מדרס - מדף לחטאת", ומפרש רבינו (וכן הר"ש) שאם הסיטו הטהור לחטאת, נטמא טומאת מדף. פירוש, טומאה קלה מדרבנן, מלשון המקרא (ויקרא כו, לז): "קול עלה נדף" (רבינו, בפירושו שם). (40) אע"פ שהוא טהור לקודש (ראה השלמות). (41) בתוספתא שם נאמר דין ורקו ומימי רגליו בשם רבי, ובטהור לתרומה. וסובר רבינו שהתרומה לאו דוקא, הוא-הדין לקודש.

12 ח. פלי⁴² הטמא⁴³ בטמא מת⁴⁴, אם הנידו הטהור
13 לחטאת - נטמא, ואף על פי שלא נגע בו, ואף על
14 פי שאין טמא מת מטמא במשא, כמו שבארנו⁴⁵.
15 כיצד? מפתח שהיא טמא מת שהיה תלוי בדת
16 וסגר הטהור לחטאת את הדלת, הואיל והניד את
17 המפתח הטמא - נטמא⁴⁶. וכן אם הסיט את השרץ
18 ואת שכבת זרע⁴⁷ - הרי זה טמא לחטאת, אף על
19 פי שאין אלו מטמאין במשא, כמו שיתבאר⁴⁸.

(42) שם. (43) טמא ממש. מדובר, בדבר שאינו ראוי למדרס. (44) מן התורה. בתוספתא שם, אנו שונים: "טמא שאמרו, טמא מת ולא טמא מדף". פירוש, הדין שהנדה מטמאה בלא נגיעה נאמר רק בטומאה דאורייתא ולא בטומאה קלה מדרבנן. (45) בפ"ה מהל' טומאת מת ה"ט. (46) ראה השלמות לה"ז. (47) תוספתא שם. בתוספתא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"א אייר - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחד ואחד הולך ועושה פרה אדומה לעצמו" כי טעם זה אינו מספיק להסיר "חזקת טומאה" מעמי הארץ ולכן נקט הטעם ש"מפני חומרנה אין מזלזלין בה".

(על-פי דקד"ש חלק ל"ו עמוד 23)

65) שם פ"ה מ"ה. (66) שאינם נזהרים במצוות, ואינם מקפידים בדיני טומאה וטהרה, וגזרו טומאה על מגעם. (67) תוספתא, חגיגה פ"ג ה"ח. (68) שאם נטמא אין לו טהרה במקווה, אף-על-פי-כן אין חוששים שמא נטמא, ומכל-שכן כלי שטף שאפילו נטמא יכול להטבילו ולטהרו.

יום רביעי כ"א אייר ה'תשע"ז

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

1) יבאר כלי חרס שהיה בו אפר חטאת ונגע בו שרץ מצידו, הניח הכלי על גבי השרץ או על גבי אוכל שני וכיוצא בו, אם אפר חטאת ניצל בצמיד פתיל, או מים שאינם מקודשים וכלי הטהור לחטאת, היה עומד במקום שאינו טהור לחטאת והוציא ידו עם כלי שיש בו מי חטאת לחרץ, הזייה שעברה על גבי טומאה, כלי שיש בו אפר חטאת וכלי שיש בו קדש שנגעו זה בזה, הגביה או הסיט שני הכלים בידו, וכל ספק טומאות שהוא טהור לגבי תרומה מה דינו לחטאת, הספיקות שתולין בהם את התרומה מה דינם לגבי חטאת.

- 15 א. כלי חרס שהיה בו אפר חטאת ונגע בו שרץ מצידו² - טהור, שאין כלי חרס מטמא מגבו אפלו לגבי חטאת. הניח הכלי על גבי השרץ, אף על פי שלא נטמא הכלי - הרי האפר טמא; שְׁנֵאמַר: והניח מחוץ למחנה במקום טהור, ואין זה מקום טהור. ולא על גבי השרץ בלבד, אלא אפלו הניחו על גבי אוכל שני³ וכיוצא בו מדברים שטמאתן טמאה קלה והם מדברי סופרים - הרי נטמא האפר; שְׁנֵאמַר: במקום טהור⁴ - שלא יהיה על [גבי] שום טמאה בעולם. וכן כלי חרס שהיה בו אפר חטאת ונתון על ארבה שבבית טמא⁵: אם היה הכלי משלשל לבית⁶ - נטמא האפר ואף על פי שאין בארבה פותח טפח⁷; ואם לא היה משלשל⁸, אם היה בארבה פותח טפח - טמא⁹.

2) מצד הכלי ולא מתוכו. (3) שהוא שני לטומאה ואינו עושה שלישי בחולין. [יש מקום להסתפק מה דינו של שלישי בתרומה ושל רביעי בקודש. יש פנים לכאן ולכאן. ומלשונו של רבינו, שכתב "אוכל שני" יש להסיק ששלישי ורביעי אינם נקראים מקום טמא לעניין זה]. (4) פירוש, חכמים עשו דבריהם כשל תורה וכשם שדברים הטמאים מדאורייתא פוסלים מן התורה את האפר שעל גביהם, אף על פי שהנגיעה בכלי אינה מטמאה, כך גזרו חכמים גם בדברים הטמאים מדבריהם. [ואפשר גם לפרש, שהאפר פסול מן התורה, מפני שהמקום הטמא מדברי חכמים אינו נקרא טהור. וסיוע קל לפירוש זה אתה מוצא בסיום דברי רבינו: שלא יהיה על גבי "שום טומאה בעולם". אולם זה

שטף (כלים שיש להם טהרה במקווה, נקראים בלשון חכמים "כלי שטף") גזרו (רבינו, שם).

- 1 יא. הטהור לחטאת⁶² שהכניס ראשו ורבו לתוך מים שנתמלאו לחטאת - נטמא, מפני שהן שאובין⁶³; ומדברי סופרים, שהבא ראשו ורבו מים שאובין - נטמא, כמו שיתבאר⁶⁴.

62) שם פי"א מ"ג. (63) מים הנמצאים בכלים נקראים "שאובים", ואינם מטהרים את הטובל בהם. (64) בפ"ט מהל' אבות הטומאות ה"א. מפני שאמרו, שמי חטאת אינם מטמאים את הטהור לחטאת כמו שמטמאים את שאינו טהור, אפשר לטעות ולומר שגם הבא ראשו ורובו בהם לא נטמא, מלמדת המשנה שאין דבר כן, אלא מטמאים אותו כמו מים שאובים אחרים. (רבינו בפירושו שם מבאר, שהוא נעשה ראשון לטומאה ואוכלין הנוגעים בו נעשו שני, ואף-על-פי שמים שאובים אחרים עושים את האדם שני לטומאה (רבינו בהל' אבות הטומאות, שם). והטעם מפני שהוא נטמא כשני, ונפסל לחטאת, והטמא לחטאת נטמא בנגיעה במי חטאת ונעשה ראשון (רבינו במשנתנו). ראה 'תפארת ישראל' במשנתנו, 'בועז' אות יג).

- 5 יב. הפל נאמנין⁶⁵ על טהרת החטאת, ואפלו עמי הארץ⁶⁶, מפני חמרתה, ומעלות אלו שעשו בה הפל ונהרין בה. והרי נאמר בתורה: והיתה לעדת בני ישראל למשמרת - פל ישראל ראוין לשמירה⁶⁷.
- 9 לפיכך, עם הארץ שהביא כלי מביתו, אפלו כלי חרס⁶⁸, ואמר: כלי זה טהור לחטאת - הרי זה טהור, ומקדשין בו ומזין ממנו, ואף על פי שאותו כלי טמא לקדש ולתרומה. וכן עם הארץ שאמר: טהור אני לחטאת, או שהיו מי חטאת אצלו ואמר: טהורין הן - נאמן; שאין אדם מישראל מזלזל בה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכן עם הארץ שאמר טהור אני לחטאת או שהיו מי חטאת אצלו ואמר טהורין הן נאמן שאין אדם מישראל מזלזל בה". וצריך להבין מדוע לא נקט הרמב"ם הטעם שהובא בגמרא לדין נאמנות עם-הארץ בפרה אדומה: "כדי שלא יהיה כל אחד ואחר הולך ושוורף פרה אדומה לעצמו". ויש לבאר הטעם על-פי דיוק לשון הרמב"ם (בדין טומאת עם-הארץ ברגל) ש"עם-הארץ הרי הוא בחזקת טמא" ולא כתב שחכמים גזרו עליו טומאה כי גזירת חכמים אינה רק מחשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על ע"ה חזקת טומאה כיון "שאינן בקיאים בדקדוקי טהרות וטומאות" לכן הן בחזקת טומאה. מסיבה זו לא הביא הרמב"ם שם את הטעם המובא בגמרא "משום איבה" כי מטעם זה לא היו חכמים מפיקעים חזקת טומאה, אלא רק משום שמפני חומרנה אין מזלזלים בה ולכן "הרי זה בחזקת טהורה". מאותה הסיבה לא הביא הרמב"ם טעם הגמרא בדין נאמנות עם-הארץ על טהרת פרה אדומה "שלא יהא כל

24 הטהור לחטאת או מים שאינן מקדשין - הרי אלו
 25 טהורין²⁰ כמות שהיו. היה עומד חוץ לתנור ופשט
 26 ידו לחלון ונטל כלי שיש בו מי חטאת והעבירו על
 27 גבי התנור - הרי זה טהור. וכן היתה שעברה על
 28 גבי טמאה²¹, פגון משקב ומושב²² וכיוצא בהן -
 29 הרי זו טהורה²³.

19 של חרס, שאינו נעשה אב הטומאה לעולם ולפיכך אינו
 מטמא את האדם שנגע בו ברגלו. (20) לא הקפידה תורה
 על מקום טהור אלא באפר בלבד, ולא נטמאו מנגיעת ידיו
 מפני שהאדם עצמו לא נטמא. (21) זרק את המים במקום
 טהור ועברו על פני טומאה ונפלו על הטמא הטעון הזאה
 העומד במקום טהור. (22) של זב שטמאים טומאה
 חמורה, ומכל שכן אם עברה על שרץ ונבילה.
 (23) ומטהרת את המוזה. בתוספתא פרה פרק י הלכה ג
 אמרו, שבזה אף רבי עקיבא מודה, ופירש אביי בזבחים (צג,
 א) מפני שהטיפה כבר נעקרה מידו אין מקום לגזור שמא
 יניחנה במקום הטמא.

30 ו. כלי שיש בו מי חטאת וכלי שיש בו קדש שנגעו
 31 זה בזה - הרי נטמא כלי של חטאת וכל שיש בו,
 32 אכל כלי הקדש טהור כשהיה. וכן אם נגע הטהור
 33 לחטאת בשניהן בשתי ידיו כשהן מנחין על הארץ
 34 - הרי נטמא של חטאת; שהרי הטהור לחטאת
 35 נטמא בנגיעת הכלי שאינו טהור לחטאת, כמו
 36 שבארנו, ויחזר וטמא את מי חטאת.

37 ז. הגביה²⁴ שני הכלים בשתי ידיו²⁵ - שניהן טמאין.
 38 זה של חטאת נטמא - מפני שנגע בו אדם שנגע
 39 בכלי שאינו טהור לחטאת; ושל קדש נטמא - מפני
 40 זה שהגביהו והוא טמא בנשיאת מי גדה, שהן
 41 מטמאין במשא מפני שנטמאו²⁶ מחמת הכלי של
 42 קדש. לפיכך, אם היה הכלי של קדש פרוף בנר
 43 והגביהו בנר ולא נגע ב²⁷, והגביה החטאת²⁸ בידו
 44 שניה - שניהן טהורין; שהרי לא נגע בכלי²⁹ ולא
 45 נטמא לחטאת. אכל אם היה נוגע בכלי הקדש
 46 בידו, אפלו היה של חטאת בנר - שניהם טמאין³⁰.

24 האדם הטהור לחטאת. (25) והוא הדין אם נגע בשל
 קודש והגביה את של חטאת. (26) צריך להיות: שנטמא,
 פירוש מפני שהאדם נטמא לחטאת בנגיעתו בכלי של קודש
 מטמאים אותו מי החטאת במשא ואף על פי שלא נגע במים
 עצמם, אבל כל זמן שהוא טהור לחטאת, אין מי חטאת
 מטמאים אותו (רבינו במשנתנו שורש ז). (27) בכלי עצמו.
 (28) אף על פי שאינו כרוך בנייר. (29) וכלי זה אינו מטמא
 במשא. (30) טומאת משא פירושה אפילו בלי נגיעה. ואם
 כן נטמא הנושא כלי החטאת וחוזר ומטמא את כלי הקודש
 בנגיעתו.

47 ח. הסיטי³¹ את שני הכלים בידו ולא נגע בהן -
 48 שניהן טהורין; שאין הכלי שאינו טהור לחטאת

מכניס אותנו לבעייה הסבוכה שהתלבטו בה רבים -
 ראשונים ואחרונים - אם גזירת חכמים מועילה לעניינים
 שהם דברי תורה. (5) שיש בו דברים המטמאים באוהל.
 (6) לחלק הארובה הנמצא בתוך הבית ולא יצא מפי הארובה
 לבית. (7) טפח אורך וטפח רוחב ברום טפח ואין טומאה
 נכנסת בפחות משיעור זה. והטעם, מפני שאין המקום טהור.
 שהרי האפר בתוך הבית הטמא וזה דומה לכלי חרס העומד
 על השרץ. (8) אלא מונח על פי הארובה. (9) מפני
 שהטומאה נכנסת לארובה והכלי אינו חוצץ ונכנסת
 הטומאה לתוך הכלי.

1 ב. היה הכלי של אבן¹⁰, בין שיש בה פותח טפח
 2 בין שאין בה - האפר טהור¹¹.

10 שאינו מקבל טומאה כלל אפילו מדברי סופרים לא
 מגבו ולא מתוכו. (11) כשאינו משולשל (כסף משנה).
 מפני שאינו מקבל טומאה כלל הוא חוצץ.

3 ג. וכן כלי שיש בו אפר או מים מקדשים ומקף
 4 צמיד פתיל¹² ונתון באהל המת - הרי האפר והמים
 5 טמאים. שאין אפר החטאת נצלת בצמיד פתיל;
 6 שנקמרו: במקום טהור, ואין זה מקום טהור.

12 לשון המקרא (במדבר יט, טו) ופירושו, כלי חרס מכוסה
 בכיסוי מהודק ומחורב.

7 ד. וכן אכלין ומשקין של קדש¹³ אינן נצלין בצמיד
 8 פתיל¹⁴. אכל מים שאינן מקדשין וכלי ריקן הטהור
 9 לחטאת - נצל בצמיד פתיל. במה דברים אמורים?
 10 כשהיו הבעלים טהורים; אכל אם נטמאו הבעלים
 11 - נפסלו המים בכל מקום שהן. פיצד? היו מימיו
 12 מקפין צמיד פתיל והוא והם¹⁵ באהל המת - שניהן
 13 טמאים. היה הוא מבחוץ והמים שאינן מקדשין
 14 מבפנים¹⁶ - שניהן טהורין¹⁷. הוא בפנים והמים
 15 בחוץ - פשם שהוא טמא, כף מימיו פסולין¹⁸.

13 חגיגה כה, א: אין הקודש ניצל בצמיד פתיל.
 (14) משנה שם. והטעם, מפני שלא כתבה תורה "במקום
 טהור" אלא באפר לבר, ומים המקודשים נפסלים מפני
 האפר שבהם. (15) המים שאינם מקודשים. (16) באוהל
 המת בצמיד פתיל. (17) נתבאר למעלה, שמים שאינם
 מקודשים ניצולים בצמיד פתיל. (18) מפני שאדם טמא
 שומר עליהם (זר זהב ומנחת בכורים, וראה למעלה פרק ט
 הלכה י"ז).

16 ה. הטהור לחטאת שהיה עומד על גבי התנור¹⁹
 17 וכיוצא בו מכלים שאינם טהורים לחטאת ופשט
 18 ידו חוץ לתנור וכלי שיש בו מי חטאת בידו, וכן
 19 קנה המטל על גבי התנור ושני פלים שיש בהן מי
 20 חטאת תלוין בו אהד מכאן ואהד מכאן - הרי אלו
 21 טמאין, לפי שאינן במקום הטהור לחטאת, והואיל
 22 והם נשענין על התנור - הרי הן כאלו מנחין על
 23 גביו. אכל אם היה עומד על התנור ובידו כלי ריקן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"א אייר – ספר טהרה – הלכות פרה אדומה קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מים פסולים נגע בהם הטהור לתרומה, מי חטאת אם בטלים בטיט, ופרה ששתתה מי חטאת, המזה ממים שמזים עליהם לרבים ואחר כך נמצאו המים פסולים, ודין המזה באזוב הטמא לחטאת, והמגביה כלי שהיזה עליו והרי עליו מים.

19 א. הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה², בין אדם
20 בין כלים - טמא, ואינו מטמא בגדים בשעת מגעו³;
21 שנאמר: והנגע במי הנדה יטמא עד הערב. הנה
22 למדת, שמי הנדה אב מאבות הטמאות של תורה.
23 וטמאת מגען בכל שהוא⁴. ואם היה בהן כדי הזאה
24 - מטמאין במגע ובמשא⁵, והנוגע בהן או שנושאן
25 שלא לצורך - מטמא בגדים בשעת מגעו⁶ או בשעת
26 משאו עד שיפרש ממטמאיו⁷. שנאמר: ומזה מי
27 הנדה יכבס בגדיו. אינו מדבר במזה על הטמא⁸;
28 אם טהר את הטמא, קל וחמר שיהיה הוא טהור.
29 מפי השמועה למדו, שזה שנאמר בתורה: ומזה מי
30 הנדה - לא נאמר אלא לשעור⁹, שהנוגע או הנושא
31 מי נדה שיש בהן כדי הזיה שלא לצורך הזאה - טמא
32 ומטמא בגדים דין תורה. וכמה הוא שעור הזאה?
33 כדי שישביל ראשי גבעולין של אזוב במים. במה
34 דברים אמורים שמי חטאת מטמאין? בזמן שנגע
35 בהן או נשאן שלא לצורך קדם שיעשו מצותן; אבל
36 אחר שעשו מצותן - אינן מטמאין כלל¹⁰. כיצד? הרי
37 ששביל את האזוב והזה על האדם הטמא או על
38 הכלים, והיו המים שותתין ויורדין מעל הטמא
39 לארץ, וכן המים הנתזין בשעת הזאה על הארץ או
40 על הטהור - הרי אותן המים טהורים¹¹, והנוגע בהן
41 והנושאן טהור. הטביל את האזוב להזות על דבר
42 שאינו מקבל טמאה¹² - הרי המים המנטפין¹³ פשרין
43 להזות מהן¹⁴, כמו שבארנו¹⁵. לפיכך מטמאין טמאת
44 מי חטאת, לפי שלא עשו מצותן, שהרי הטבילה
45 היתה לשם דבר שאינו מקבל טמאה¹⁶.

1 מטמא את הטהור לחטאת עד שיגע בו בידו, אלא
2 אם בן היה ראוי למדרס, כמו שבארנו.

(31 הזיו).

3 ט. כל ספק הטמאות שהוא טהור לגבי תרומה³²,
4 כמו שיתבאר - הרי הוא טהור לחטאת; וכל
5 הספקות שתולין בהן את התרומה, אם נולדו
6 בחטאת³³ - הרי אלו נשפכין³⁴. ואם נעשו טהרות³⁵
7 על גבי אותן כלים ואדם שנולדו להן ספקות אלו
8 שהחטאות נשפכין עליהן - הרי אותן הטהרות
9 תלויות³⁶. והרפפות³⁷ אינן ככלים, והרי הן טהרות
10 לתרומה ולקדש ולחטאת.

(32 שלושה סוגי ספק טומאה הם לענין תרומה: א. ספק טומאה, ששורפים את התרומה שנולד בה הספק; ב. שאין שורפים אותה אבל גם לא אוכלים אותה (בלשון המשנה: "תולים"); ג. התרומה נשארה בטהרה, ספקות אלה לסוגיהם נתבארו במסכת טהרות פרק ה. (33) אם נולדו ספקות כאלה במי חטאת. (34) תרומה שהיא ראוייה לאכילה אסור לאבדה בידיים ולפיכך אם נולד בה ספק טומאה אסור לשורפה שמא היא טהורה, אבל מי חטאת שאפילו לא נטמאו אינם ראויים לשתייה מותר לשפוך אותם. (35) חולין שנעשו בטהרה חטאת. (36) ואין אנו אומרים הואיל ומי חטאת נשפכים על ספק זה, גם חולין על טהרת חטאת יישרפו, אלא הן תלויות. והטעם, מפני שהמים אינם דבר מאכל ומשתה אין כל הפסד אם שופכים אותם, שהרי אינם ראויים להזאה. אבל הטהרות ראויות לאכילה ולא גזרו עליהן. (37) שבכות מעץ.

11 י. דבלה³⁸ של תרומה שנפלה³⁹ לתוך מי חטאת
12 ונטלה ואכלה: אם יש בה כביצה⁴⁰ - המים טמאין,
13 בין שהיתה הדבלה טמאה בין שהיתה טהורה; שפך
14 האכלין, אפלו אכל קדש, אינו טהור לחטאת.
15 והאוכלה חייב מיתה⁴¹, מפני שאכל תרומה טמאה⁴².
16 ואם אין בה כביצה - המים בטהרתן; שאין האכל
17 מטמא אחרים עד שיהיה בו כביצה, בין לתרומה
18 בין לקדש בין לחטאת.

(38) תאינים יבשות שנדרסו בעיגול ונדבקו לגוש אחד. (39) מעצמה לא מרצון הבעלים. (40) אוכלים פחות משיעור זה אינם מטמאים. (41) בידי שמים. (42) יש למחוק את המלה "טמאה" ובמקומה לכתוב: והוא כבר נטמא ממי נדה (כתב יד תימן), שהאוכל תרומה טמאה אינו חייב מיתה, ובנידון שלפנינו חייב מיתה מפני שנטמא בנגיעת מי חטאת שלא לצורך הזאה. וטמא שאכל תרומה חייב מיתה בידי שמים.

פרק חמשה עשר

(1) יבאר הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה, וכמה שיעור הזאה, הנוגע בהן אחר שעשו מצוות והנוגע במי חטאת שנפסלו, מי חטאת שנפלו לתוכם מי מעיין או מי פירות, ואפר פרה שנתערב באפר מקלה, אפר כשר שנתנו על גבי

(2) אבל לצורך הזאה אינם מטמאים (נדה ט, א).
(3) כלומר, אפילו בשעת מגעו. ומכל-שכן אם נגע בכלים אחר שפירש מן המים. והמדובר, כשאר במים כשיעור הזאה. (4) אפילו טיפה קטנה מטמאה במגע. (5) בלי נגיעה, כגון הרבה כלים מונחים זה על גבי זה והמים בעליון, והגביה את כולם ונגע רק בתחתון, או שהזיזים ממקומם בלי נגיעה (ספרי חוקת, פיסקא קכט). (6) בכלים פ"א מ"ב, שנינו גבי מי חטאת: "וחשוכי בגדים במגע". ופירש רבינו, למנוע בגדים מטומאה כשנגע האדם במי חטאת ולא נשא אותם. ולכאורה דברי רבינו כאן מנוגדים למשנה זו, אולם בפ"ו מהלכות אבות הטומאות הי"ג, מפרש רבינו מה שסתם כאן, וכתב: "מי חטאת . . . הנוגע בהם מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא, שאי-אפשר שיגע במים שלא יסיט אותם, וכבר ביארנו שאחד הנושא ואחד המסיט", והמשנה תפרש שאינו מיטמא משום מגע, אבל משום משא - מיטמא (כסף-משנה). (7) והבגדים שנגע בהם אחר שפירש מן הטומאה - טהורים, מפני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28 תוספתא פרה פ"ט ה"ג. (29) את הטהור לתרומה, אבל לא את הטהור לחטאת (חזון-איש, ראה ה"ב). ונראה שבגם במגע מטמא, כדברי רבינו בפ"ו מהלכות אבות הטומאות הי"ג, שאי-אפשר ליגע במים ולא להסיטם. (30) אפר עצי חולין שרופים. (31) משנה פרה פ"ט, ז. (32) מפני שאפר באפר אינו נבלל יפה. ומכיוון שהרוב הוא אפר מקלה, אנו אומרים: באפר מקלה נגע. (33) בכורות כג, א. והטעם, מפני שנשא גם את אפר הפרה.

ה. אַפֶּר כְּשֶׁרֶג 34 שְׁנַתְנוּ עַל גְּבֵי הַמַּיִם שְׂאִינָן רְאוּיִין 21
לְקַדְּשָׁן וְנִגְעַ בְּהֵן הַטְּהוֹר לְתֵרוּמָה, בֵּין בְּיָדוֹ בֵּין 22
בְּגוּפוֹ - נִטְמָא. נִגְעַ בְּהֵן הַטְּהוֹר לְחַטָּאת, אֶפְלוּ בְּיָדוֹ 23
- הָרִי זֶה טְהוֹר כְּמוֹת שְׁהִיָּה 35. 24

(34) שם, מ"ט. (35) כל דיניהם שווים למי חטאת שנפסלו (ה"ג).

ו. מִי חַטָּאת 36 שְׁנַפְסְלוֹ - לֹא יִגְבַּלְם בְּטֵיט, שְׂמֵא 25
יַעֲשֶׂם תְּקֵלָה לְאֲחֵרִים, שְׂמֵא יִגְעַ בְּטֵיט וְיִטְמָא; שְׂמֵי 26
חַטָּאת אֵינֶם בְּטָלִין בְּטֵיט, שְׁנֶאֱמַר: חַטָּאת הִיא 37. 27

(36) שם מ"ה. (37) בפירושו למשנה מביא רבינו דרשה זו בשם הספרי, אולם בספרי שבידינו לא מצאתיה.

ז. פְּרָה שְׁשַׁתְּתָּ 38 מִי חַטָּאת, אֶף עַל פִּי שְׁנִשְׁחַטָּה 28
בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שְׁעוֹת 39 - בְּשָׂרָה טְהוֹרָה 40. 29
שְׁנֶאֱמַר: לְמִשְׁמַרְתָּ לְמִי נִדָּה; בְּזִמְן שֶׁהֵן שְׁמוּרִין - 30
אֵינָן בְּטָלִין, אֲבָל בְּזִמְן שֶׁשְׁתַּאֲתָן פְּרָה - בְּטָלוּ, 31
שְׁהָרִי אֵינֶם שְׁמוּרִים 41. 32

(38) שם. (39) ולא נתעכלו עדיין. (40) אף-על-פי שנגע אחר שחיטה במי החטאת שבמעיה. (41) ספרי חוקת, פיסקא קכה. פסק כר' יהודה במשנתנו נגד תנא-קמא, מפני שאמרו בספרי (שם): "וכבר הלכה זו נשאלה לפני שלושים ושמונה זקנים ביבנה, וטיהרו את בשרה", וכן נאמר שם בשם ר' יוסי הגלילי ור' טרפון (כסף-משנה).

ח. הַמְּזֵדָה 42 מַחְלוּן שְׂמֵיזִין מִמּוֹנֵי עַל הַרְבִּים, וְהִזָּה 33
עָלָיו וְנִכְנַס לְמַקְדָּשׁ, וְאַחַר כֵּן נִמְצְאוּ הַמַּיִם פְּסוּלִין 34
- הָרִי זֶה פְּטוּר 43; שְׁחִזְקַת הַמַּיִם שְׂמֵיזִין מִהֵן עַל 35
הַרְבִּים שֶׁהֵן כְּשָׂרִין, וְהָרִי זֶה כְּאֶנּוּס 44. אֲבָל אִם הִזָּה 36
עָלָיו מַחְלוּן שֶׁל יָחִיד וְנִכְנַס לְמַקְדָּשׁ וְנִמְצְאוּ הַמַּיִם 37
פְּסוּלִין - חַיֵּב כְּרִיבָן עוֹלָה וְיוֹרֵד 45, מִפְּנֵי שְׁהִיָּה לוֹ 38
לְבַדֵּק עַל הַמַּיִם וְאַחַר כֵּן יִכְנַס לְמַקְדָּשׁ. מַחְלִיקִים 46
הֵיוּ הָעַם בְּמַיִם שְׁשׂוֹתֵתִים בְּאַרְצָן מַחְלוּן שֶׁל רַבִּים 47, 39
וְדוֹרְסִים אוֹתָן וְנִכְנַסִּים לְמַקְדָּשׁ, וְלֹא הֵיוּ חוֹשְׁשִׁין 41
לְהֵן שְׂמֵא פְּסוּלִין הֵן. 42

(42) שם פי"ב מ"ד. (43) מלהביא קרבן, כאדם טמא ששגג ונכנס למקדש. (44) מפני שלא היה צריך לחקור אם המים היו כשרים. [בפירושו למשנתנו, מוסיף רבינו עוד טעם ואומר, שאפילו אם היה ספק שמה הוא טמא, הרי אמרו, ספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור]. (45) עשיר מביא כשבה או שעירה, ועני מביא שתי תורים או שני בני

שהאדם הוא ראשון לטומאה, וכלים אינם מיטמאים בניגיעה אלא מאב הטומאה. ב'תורת כהנים' פרשת מצורע פרשתא ב ה"ט, דרשו: "ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו" - בשעת מגעו מטמא בגדים, פירש - אינו מטמא בגדים. ומכאן למדו לשאר מטמאים במשא. (8) נדה ט. (9) ללמדנו מה היא כמות המים המטמאה במשא ומטמאה בגדים. (10) משנה פרה פי"ב, מ"ד. (11) מפני שנעשה בהם כבר מה שציוותה תורה. (12) על הבהמה או על כלי אבנים. (13) מן האזוב לכלי טהור. (14) כשיטביל בהם את האזוב לשם הזאה על דבר המקבל טומאה, מפני שהטבילה הראשונה היא פסולה. (15) למעלה פ"י ה"ט. ראה בהערות שם. (16) כלומר, אפילו הזה על דבר המקבל טומאה לא נעשה מצוותם, מפני שכשהטבילה פסולה, גם ההזאה שלאחריה פסולה, ולפיכך המים שנשארו באזוב מטמאים.

ב. אֵין מִי חַטָּאת 17 מְטַמְאִין אֶת הַפֶּל קֶדֶם שְׂיַעֲשׂוּ 1
מִצְוַתָּן עַד שְׁהִיָּה 18 טְהוֹרִין וְכִשְׂרִין לְהִזָּאָה. אֲבָל מִי 2
חַטָּאת שְׁנַפְסְלוּ, כְּגוֹן שְׁנַתְעַרְבַּ בְּהֵן מַיִם אוֹ שְׁשַׁתְּתָּה 3
מִהֵן בְּהֵמָה וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מֵאֵלוֹ הַדְּבָרִים הַפּוֹסְלִין 4
אוֹתָן 19: אִם נִגְעַ בְּהֵן הַטְּהוֹר לְתֵרוּמָה - נִטְמָא 20, בֵּין 5
שְׁנִיגַע בְּיָדוֹ בֵּין שְׁנִיגַע בְּשָׂאָר גּוּפוֹ 21; נִגְעַ בְּהֵן אֲדָם 6
הַטְּהוֹר לְחַטָּאת וְאַפְלוּ בְּיָדוֹ - הָרִי הוּא טְהוֹר 22
כְּמוֹת שְׁהִיָּה 23. 8

(17) שם פ"ט מ"ח. (18) פירוש, אלא אם הם. (19) נמנו למעלה בפ"ט הי"א, יב ויג. (20) ואסור לאכול תרומה מגזירת חכמים. אבל מן התורה, כיון שנפסלו ואינם ראויים להזאה אינם מטמאים (כסף-משנה). ולא גזרו אלא לתרומה, אבל לא לחולין. (21) ראה הלכה ג. (22) "לפי שהוא (המים) ממין מה שהוא טהור לו (להאדם)". לשון רבינו בפירושו שם. התכוון לומר, מפני שמי חטאת כשרים אינם מטמאים את הטהור לחטאת, לא גזרו חכמים בפסולים, ואף-על-פי שהוא נוגע שלא לצורך הזאה. (23) צ"ל: כמות שהיה (כת"י תימן).

ג. מִי חַטָּאת 24 שְׁנִטְמָאוּ וְנִגְעַ בְּהֵן אַחַר שְׁנִטְמָאוּ 9
אֲדָם הַטְּהוֹר לְתֵרוּמָה, בֵּין בְּיָדוֹ בֵּין בְּגוּפוֹ - 10
נִטְמָא 25. וְאִם נִגְעַ בְּהֵן הַטְּהוֹר לְחַטָּאת בְּיָדוֹ - 11
נִטְמָא 26; נִגְעַ בְּשָׂאָר גּוּפוֹ - הָרִי הוּא טְהוֹר 27 כְּמוֹת 12
שְׁהִיָּה. 13

(24) שם. (25) כמו בנפסלו. (26) כל גופו. והטעם, מפני שנגע במשקין טמאים. (27) שמשקין אינם מטמאים במגע בגוף.

ד. מִי חַטָּאת 28 שְׁנַפְּלוּ לְתוֹכָן מִי מַעֲזִין אוֹ מִי מְקַוָּה 14
אוֹ מִי פְּרוֹת: אִם רַב מִי חַטָּאת - מְטַמְאִין בְּמִשְׂאָא 29; 15
וְאִם רַב מִי פְּרוֹת - אֵין מְטַמְאִין; מְחַצֵּה לְמַחְצֵה - 16
מְטַמְאִין. אֶפְרָה פְּרָה שְׁנַתְעַרְבַּ בְּאֶפְרָה מְקַלָּה 30 וְקַדְּשׁ 17
כְּבָלָן: אִם הִיָּה הָרַב אֶפְרָה - מְטַמְאִין 31 בְּמִי 18
נִדָּה; וְאִם הִיָּה הָרַב אֶפְרָה מְקַלָּה - אֵין מְטַמְאִין 19
בְּמַגְעָא 32 אֲבָל מְטַמְאִין בְּמִשְׂאָא 33. 20

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"א אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יונה, ועני מדוכא ("דלי דלות") מביא סולת. ברוב החטאות, אין הבלד בין עשיר לעני, ונקראות "חטאת קבועה". (46 שם. 47) דרך החלון הזה היו מזים על טמאים רבים, ונאספו שם מים, והעם היו מתחלקים ובגדיהם מתלכלכים (רבינו שם).

ט. המזהה⁴⁸ באזוב הטמא⁴⁹ לחטאת⁵⁰: אם יש בו כביצה - המים פסולין⁵¹ והזיתו [פסולה]; אין בו כביצה - המים קשרים⁵² והזאתו פסולה⁵³. ואזוב זה⁵⁴ מטמא חברו וחברו לחברו אפלו הן מאה, שאין מונין לחטאת⁵⁵.

וכו' והיה בעור בשרו לנגע צרעת. (3) להוציא צרעת בראש או בזקן, שדיניה יתבארו לקמן בפ"ח. במה דברים אמורים, כשהלבנונית קשורה באיוו שהיא מחלת העור, אבל סתם כתם לבן בעור בריא לגמרי - אינו צרעת. וכן שנינו ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א ה"ו: "והיה בעור בשרו לנגע", מלמד שהוא מצטער ממנו. ברור שהכוונה שהנגע גורם לו כאב או גירוי מצער (ראה 'התורה והמצוה' למלבי"ם שם). (4) כקרום הרך שבפנים ולא הקליפה הקשה החיצונית ('תפארת ישראל' נגעים פ"א מ"א ב'בועז'). (5) לבנונית יותר עזה. (6) כהה. (7) שנאמר (שם, לט): בוהק הוא פרח בעור טהור הוא.

(48) שם מ"ו. (49) כגון שלקטו לאכילה (ראה פרק יא ה"ז). (50) והוא טהור לקודש. (51) ואם היה טמא לתרומה או לקודש, המים טמאים ולא רק פסולים (רבינו בפירושו). (52) שאין אוכל טמא מטמא אחרים בפחות משיעור זה (הלכות טומאת אוכלים פ"ד ה"א). (53) שנאמר (במדבר יט, יט): "והזהה הטהור", בין האדם המזה ובין האזוב שבו מזים. (54) כשיש בו כביצה. (55) ראה למעלה פ"ג ה"ו.

ב. וארבע מראות⁸ יש בצרעת עור הבשר, ואלו הן: לבן עז ביותר שאין למעלה ממנו, שהוא נראה בעור הבשר פשלה, הוא הנקרא בהרת⁹. ולבן שהוא דהה מזה מעט, שנקרא פצמר נקי של כבש בן יומ¹⁰, הוא הנקרא שאנת¹². ולבן שדהה מן השאת מעט, שנקרא כסיד ההיכל¹³, הוא תולדת הבהרת¹⁴, ונקראת ספחת¹⁵. ולבן שדהה מסיד ההיכל מעט, והרי הוא פקרום ביצה¹⁶, היא תולדת השאת, וגם זה נקרא ספחת. הגה למדת¹⁷, שהמראה שהוא כסיד ההיכל הוא ספחת הבהרת, והמראה שהוא פקרום ביצה היא ספחת השאת; שאין לשון ספחת אלא טפלה. מפאן אמרו: מראות נגעים - שתיים שהן ארבע¹⁸: בהרת וספחתה, שאת וספחתה.

י. המגביה⁵⁶ פלי שהזה עליו והרי עליו המים כדי הזאה - טהור; שהמים שעשו מצותן אינן מטמאין, כמו שפארנו⁵⁷.

(48) שם מ"ו. (49) כגון שלקטו לאכילה (ראה פרק יא ה"ז). (50) והוא טהור לקודש. (51) ואם היה טמא לתרומה או לקודש, המים טמאים ולא רק פסולים (רבינו בפירושו). (52) שאין אוכל טמא מטמא אחרים בפחות משיעור זה (הלכות טומאת אוכלים פ"ד ה"א). (53) שנאמר (במדבר יט, יט): "והזהה הטהור", בין האדם המזה ובין האזוב שבו מזים. (54) כשיש בו כביצה. (55) ראה למעלה פ"ג ה"ו.

(56) שם מ"ה "אוחז הוא הטהור בקורדום". (57) למעלה ה"א.

גריף ורמנא דסייען

הלכות טומאת צרעת

יש בכללן שמונה מצות. שש מצות עשה, ושתיים מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) להורות בצרעת אדם פדינה הכתוב בתורה. (ב) שלא יקץ סימני טמאה. (ג) שלא יגלח הנתק. (ד) שיהיה המצרע מפרסם בקריעת בגדיו ופריעת ראשו ועטיה על שפם. (ה) טהרת צרעת. (ו) שיגלח המצרע את כל שערו כשיטהר. (ז) דין צרעת הפגד. (ח) דין צרעת הפית.

ובאור מצות אלו בפסקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר אי זהו צרעת עור הבשר, וכמה מראות בה, ואם מצטרפים זה עם זה, מראה הפיתוך ומראה נגע שאינו עמוק מעור הבשר, שיעור כל נגע צרעת, וכל מקום שנאמר בהרת אם הוא דווקא, שלשה סימני טומאה הם בצרעת עור הבשר.

9. א. צרעת עור הבשר² הוא שילבין מקום מן העור³, ותהיה הלבנונית פקרום ביצה⁴ ומקרום ביצה⁵ ולמעלה⁵. אבל לבנונית שהיא דהה⁶ מקרום הביצה ולמטה - אינה צרעת, אלא בהק' הוא.

(2) האמורה בתורה (ויקרא יג, ב): אדם כי יהיה בעור בשרו

(8) נגעים פ"א מ"א. (9) האמורה בתורה (שם, ב): אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת. ונקראה כך על שם הלובן העז והבהיר, כמו "בהיר הוא בשחקים" (איוב לז, כא) - רש"י בפירושו על התורה. וב'תורת כהנים' (פרשת נגעים, פ"ב ה"ב) שנינו: "וכמה תהא לבנוניתה? כשגל, שנאמר (במדבר יב, י) והנה מרים מצורעת כשגל". (10) ביום שנולד, ואחר שרחצו את צמרו כדי לנקותו (רבינו בפירושו על המשנה שם). (11) בתורה, שם. (12) כחכמים במשנה שם נגד דעת רבי מאיר. רבינו בפירושו למשנה שם אומר שהכתוב (שם, לט): "שאת לבנה או בהרת לבנה" מוכיח שאלו הן הלבנות ביותר. (13) של בית המקדש, שהוא לבן מאד, מפני שמלבינים את ההיכל בכל שנה, כמפורש במס' מדות פ"ג מ"ד ('תפארת ישראל' שם). (14) הנגעים המפורשים בתורה - בהרת ושאת - נקראים אבות, והנלמדים מדרשה כטפלים להם - נקראים תולדות, ונלמדו מהמילה "ספחת". ראה בהערה הבאה. (15) בגמרא שבעות ו, ב - אמרו: ואין ספחת אלא טפילה, וכן הוא אומר (שמואל-א ב, לו): ספחני נא אל אחת הכהונות. (16) רבינו נוקט שיטת רבי עקיבא (שבעות ה, ב) שארבעת המראות הם "זו למעלה מזו", פירוש נבדלים הם זה מזה בדרגת חוזק לבנוניתם ומסודריים בהתאם לכך, בהרת שלבנוניתה עזה ביותר נשנית בראש, ואחריה מראה השאת שהוא כצמר לבן, והשאת לבנוניתה למעלה מלובן סיד ההיכל, וסיד למעלה מקרום ביצה שלבנוניתו דיהה משלוש הקודמות. אבל לרבנן ההבדל הוא בסוג הלבנונית,

קלב שייעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"א אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקלה למצורע, בין אם הוא מחמיר עליו. כיצד? נקדים עיקרי דיני נגעי עור בשר: א. אדם שלקה בנגע מביאים אותו אל הכהן. ב. אם מצא הכהן נגע גדול כגריס (שיעורו יתבאר לקמן ה"ז) ויש בו שתי שערות שהלבינו או מחיה (בשר חי) כעדשה, הוא מודיע שהמנוגע הוא מצורע מוחלט. ג. אם אין בנגע אחד משני הסימנים האלה, הכהן מסגירו לשבעה ימים (פרטי ההסגר יבוארו לקמן). ד. אם לא פשה (= התרחב) הנגע אחרי שבעת הימים וגם לא נולדו בו סימני הטומאה שאמרנו למעלה, מסגירו הכהן שנית לשבוע. ה. אם אחרי הסגר שני לא נולדו בו אחד משלושת סימני הטומאה - שתי שערות לבנות, מחיה, פשיון - מטהרו הכהן. ולעולם אין הסגר שלישי בנגעי אדם (ראה סוף הפרק כאן. וראה רש"י בפירושו על התורה ויקרא יג, ו. וברבינו אליהו מזרחי שם). ו. אם פשה הנגע אחרי הסגר ראשון או הסגר שני - הוא מצורע מוחלט. ז. אם אחרי ההסגר או אחרי שהוחלט התרחבה הצרעת ופרחה בכל גופו - טהור. ח. אם פרחה הצרעת בכל הגוף בתחילה, דינה ככל נגע ומסגירים את המנוגע. ועכשיו נפרש.

21) כאן הצירוף הוא לחומרם בלבד, כגון שהיה במנוגע כחצי גריס מראה בהרת וכחצי גריס מראה שאת, מצטרפים לשיעור גריס ומסגירים אותו כשאין בנגע סימני טומאה או מחליטים אותו כשיש בו סימן טומאה (ראה דין ב).

22) של הסגר ראשון או הסגר שני. ויש בשניהם להקל ולהחמיר. כיצד? היתה בו בהרת כגריס ונסגר, ואחרי שבעת הימים ירדה הלבנונית ונמצא מראה שאת, אין אנו אומרים שזה נגע חדש וטעון הסגר ראשון, אלא דנים שני המראות כנגע אחד ומסגירים אותו שנית, ואינו טעון הסגר שלישי (ראה דין ה). ולהחמיר כיצד? היתה בו בהרת כגריס, ואחרי ההסגר הוכחה הלבנונית של מחצית הנגע והפך למראה שאת, אין אנו דנים את שני החצאים כשני נגעים שונים פחותים מכגריס אלא מצטרפים ודנים אותם כנגע אחד. וכן בסוף הסגר שני הצירוף הוא לפעמים להקל ולפעמים להחמיר. להקל כיצד? היתה בו בהרת כשני גריסים, ואחרי הסגר שני, מצאו במקום הנגע גריס או יותר שאת, והשאר כמה שהיה, אין אנו אומרים נגע חדש - שאת - הוא זה וטעון הסגר, אלא מצטרפים ונגע אחד הוא שלא פשה בהסגר שני - וטהור (ראה דין ה). ולהחמיר: ניתוספה אפילו פחות מכגריס שאת, הרי זה פשיון ומחליטים את המנוגע (ראה דין ו). (23) פירוש, שטיהרוהו ופטרואו מדיני נגעים, היינו, כשלא נמצאו סימני טומאה - שיער לבן, פשיון, מחיה - אחרי הסגר שני. ואם אחרי שפטרואו פשתה הצרעת, הוא מצורע מוחלט ואפילו אם הפשיון היה ממראה אחד - מצטרף הוא לנגע הראשון. (24) אם אחר החליטה פרח נגע ממראה אחר בכל הגוף, אנו דנים שני המראות כנגע אחד ומטהרים אותו (ראה דין ז). כל הדינים שלמעלה, נשנו בקיצור במסכת נגעים פ"א מ"ג. (25) כסיד ההיכל או כקרום ביצה, ואפילו אין בנגע שיעור גריס אלא אם נצרך כל ארבעת המראות - מצטרפים. (26) שם מ"א. (27) ויותר רצוי היה לומר: מקרום ביצה ולמעלה - טמא. (28) שלימדו הכהנים להכיר ולראות הנגעים. (29) שבועות ו, א. (30) אין בזה סתירה לדברי רבינו לקמן (פ"ט ה"ב): "ואפילו היה הכהן קטן או שוטה, החכם אומר לו והוא

לובן השלג והסיד הוא מסוג מיוחד שאינו דומה לסוג הלובן של צמר וקרום ביצה (ראב"ד כאן. והרמב"ן בפירושו על התורה (ויקרא יג, ג) מכאן שסוג לובן הבהרת הוא מבריק ומסנוור מהשאיין-כן סוג השאת. וראה 'תפארת ישראל' בתחילת מס' נגעים שחילק ג"כ את המראות לשני סוגים: מזהיר ובלתי מזהיר). (17) מזה שאמרנו, שהבהרת יותר לבנה משאת, וסיד יותר לבן מקרום ביצה, יש ללמוד שסיד הוא טפל לבהרת, וקרום ביצה טפל לשאת. (18) בגמרא שם משמע, ששיטת רבי עקיבא: "זו למעלה מזו, וזו למעלה מזו" מנוגדת לשיטת אבות ותולדות השנויה בנגעים פ"א מ"א, ומכאן תמיהה חמורה על דברי רבינו כאן שנוקט שתי השיטות המנוגדות זל"ז. ב'כסף משנה' עמד על תמיהה זו ומבאר, שאמנם השקלא-וטריא במס' שבועות שם מסתמכת על ניווד בין שתי השיטות, אבל לפי המסקנה שם ו, א - אפשר שגם רבי עקיבא מודה באבות ותולדות כפי שנשנו במשנתנו. ביאור נוסף בהערה הבאה.

- 1 ג. אַרְבַּע מְרָאוֹת נִגְעִים אֵלוֹ - פְּלֶן מִצְטְרָפִין זֶה עִם
- 2 זֶה¹⁹, בֵּין לְהֵקֵל בֵּין לְהַחְמִיר²⁰; בֵּין בְּתַחֲלַת רְאִית
- 3 הַנֶּגֶע²¹, בֵּין בְּסוֹף הַשְּׂבָעָה²², בֵּין לְאַחַר שְׁנִפְטָר
- 4 הַמְצָרֵעַ²³ אוּ נְחָלֵט²⁴. בֵּיצֵד? אֶחָד נִגַּע שֶׁהָיָה פְלוֹ
- 5 לְבָן פְּשֻׁלָּג אוּ פְסִיד הַהֵיכָל אוּ פְצִמֵר נָקִי אוּ פְקָרוֹם
- 6 בֵּיצָה, וְאֶחָד נִגַּע שֶׁהָיָה מְקַצֵּת הַלְבָן פְּמִרְאָה הַבְּהֵרֶת
- 7 וּמְקַצֵּתוֹ פְּמִרְאָה הַשְּׂאֵת וּמְקַצֵּתוֹ פְּמִרְאָה הַסְּפִחָת²⁵ -
- 8 הַפֶּל פְּמִרְאָה אֶחָד הוּא חָשׁוּב. אִם פֶּן, לְמָה מְנְאוֹם
- 9 חֲכָמִים²⁶ וְאָמְרוּ: מְרָאוֹת נִגְעִים - שְׁתֵּים שֶׁהֵן
- 10 אַרְבַּע?²⁷ פְּדִי לְהֵבִין פְּמִרְאֹת²⁸. שֶׁכָּל פֶּהֵן שְׂאֵינִי
- 11 מִפִּיר²⁹ הַמְרָאוֹת וּשְׂמוֹתֵיהֶן פְּשֻׁמְלָמְדִין אוֹתוֹ
- 12 וּמְוִדֵיעִין אוֹתוֹ - לֹא יִרְאֶה הַנֶּגֶע, עַד שֶׁיִּבְיִין וְיִפְרִי³⁰
- 13 וְיֹאמֵר: זֶה הוּא הַבְּהֵרֶת וְזֶה הוּא הַסְּפִחָת³¹, זֶה הוּא
- 14 הַשְּׂאֵת וְזֶה הוּא הַסְּפִחָתָה.

(19) בנגעים שם מ"ג, אנו שונים: "ארבעה מראות הללו מצטרפים זע"ז", ומשמע שאין כל הגבלה בדבר, ואפילו שתי התולדות או תולדה של שאת עם בהרת, שיש ביניהן הבדל של שלוש דרגות, גם כן מצטרפות. וכן משמע מ'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א ה"ד, שדרשו: והיה (פירוש, נאמר בתורה (שם יג, ב): "והיה לנגע צרעת" בלשון יחיד, ולא נאמר "והיו", והרי הכתוב מדבר בנגעים רבים) מלמד שמצטרפים זה עם זה, מפני שכולם נחשבים כאחד (ראה רש"י שבועות ו, א ד"ה ואע"ג, ורא"ש בפירושו למשנתנו). אמנם בסוגיה שם משמע, שמי ששונה אבות ותולדות סובר שתולדה מצטרפת רק עם אב שלה, אולם זה נאמר בשקלא-וטריא, אבל לפי המסקנה שם אליבא דרבי עקיבא, שדרגות הלובן אינן קובעות בצירוף, ונאמרו רק לשם לימוד טבעי הנגעים, אפשר שגם אבות ותולדות לא נקבעו לענין דיני צירוף אלא לשם לימוד טבעי הנגעים ומראותיהם "וכל כהן שאינו בקיא בהם ובשמותיהם אינו רואה את הנגעים" (גמרא שם). 'כסף משנה'. וראה דברי רבינו בסוף הלכה זו. (20) בין אם הצירוף מביא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"א אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואומר שגם הפתוכים מצטרפים, מפני שדין צירוף מראות נגעים נשנה (בנגעים פ"א מ"ג) אחרי דיני הפתוכים, ומשמע שכל האמור למעלה כלול בדין צירוף.

- ו. כָּל מְרֵאָה צָרַעַת עוֹר הַבָּשָׂר³⁸ אֵינָה קְרוּיָה נִגְעָה³⁹ וְלֹא מִשְׁמָאָה עַד שִׁיְהִיָּה מְרֵאָה הַנֶּגַע עִמָּךְ מְעוֹר הַבָּשָׂר⁴⁰. לֹא עִמָּךְ בְּמִשְׁיִשְׁתּוֹ⁴¹, אֲלֵא בְּמֵרְאֵית הָעֵינַי, כְּמֵרְאָה הַחֲמָה הַנִּרְאֵית לְעֵינַי עִמָּךְ מִן הַצֵּל. אֲכַל אִם הָיָה מְרֵאָה הַלֵּבָן אוֹ הַפְּתוּף בְּשׁוֹנֵה עִם שְׂאֵר הָעוֹר אוֹ גְבוּהַ מִן הָעוֹר - אֵינּוּ נִגְעָה, אֲלֵא כְּמוֹ צִמָּח מִן הַצְּמָחִים הָעוֹלִים בְּגוֹף.

(38) כל הנגעים שבגוף האדם, חוץ מנגעי הראש והזקן, נקראים צרעת עור הבשר. ודיני נגעי ראש וזקן יתבארו לקמן בפ"ח. (39) בין המראות הלבנים ובין הפתוכים. (40) שבועות ו, ב. כתוב בתורה (ויקרא יג, ג): "ומראה הנגע עמוק מעור בשרו". ומה שאמרו בגמרא (שם): "אין שאת אלא גבוה" פירושו, שגבוהה ממראה הבהרת מפני שהיא כהה ממנה, אבל עמוקה ממראה העור (כסף-משנה). (41) שיהיה העור הבריא גבוה ממש ממקום הנגע, ומורגש במשמוש היד. "ומראה הנגע עמוק, אין ממשו עמוק" (תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב ה"ה). התכוון לומר, שאפילו אין הנגע עמוק ממש מבשר העור אלא מראהו - נקרא צרעת, אבל גם כשהוא עמוק ממש דין צרעת עליו אם מראהו עמוק ('קרית ספר').

- ז. שְׁעוֹר כָּל נִגְעֵי צָרַעַת, בֵּין צָרַעַת אֶדָם בֵּין צָרַעַת בְּגָדִים - כְּגֵרִים⁴² הַקְּלָקְלִי⁴³ שֶׁהוּא מְרַבֵּעַ⁴⁴. וְהוּא מְקוּם מְרַבֵּעַ מְעוֹר הַבָּשָׂר כְּדִי צְמִיחַת שְׁלֹשִׁים וְשִׁשׁ⁴⁵ שְׁעֵרוֹת, שֵׁשׁ שְׁעֵרוֹת אֶרֶץ וְשֵׁשׁ שְׁעֵרוֹת רַחֵב. וְכָל הַפְּחוֹת מְזָה⁴⁶ אֵינּוּ נִגְעָה צָרַעַת⁴⁷.

(42) נגעים פ"ו מ"א. (43) מין פול שהוא יותר גדול מפול רגיל, ונקרא כך על שם המקום שהוא גדל שם. (44) פירוש, הפול עצמו הוא מרובע. כך מפרש רבינו במס' מעשרות פ"ה מ"ח: "ומן הפולים מין אחד שהרגורים שלו גדולים (גדילים?) מרובעים מיוחסים למקום, והוא הידוע כגרים הקלקי". (וראה רא"ש כאן שפירש, שהגרים הוא עגול אלא שמוסיפים עליו את ארבע הקרנות ומשלימים לריבוע). (45) כלומר, לא כעוביין של שלושים ושש שערות, אלא כשטח המקום שגדלות בו בממוצע (ש"ך יו"ד סי' קצ"ט ס"ק יח). (46) ממש שערות באורך וכן ברוחב, ואע"פ שיש בו כדי לרבעו ויצטרף למקום 36 שערות. (47) ראה בהלכה הבאה.

- ח. נִגְעָה שֶׁהִיָּה רַחֵב וְכִפּוֹ כְּדִי צְמִיחַת חֲמֵשׁ שְׁעֵרוֹת, אֲפִלּוּ הָיָה אֶרְכּוֹ אֲמָה - הֵרִי זֶה טְהוֹר, וְאֵינּוּ נִגְעָה צָרַעַת עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ רְבּוּעַ כְּגֵרִים⁴⁸. וְכָל הַשְּׁעוּרִין הַלֵּכָה לְמִשְׁהָ מְסִינֵי⁴⁹.

(48) באורך כגרים וברוחב כגרים. בפירושו על המשנה (שם) מבאר רבינו, שאין תבנית הנגע צריכה להיות מרובעת ממש, אלא שתתפוס מקום שאפשר להכניס בו גרים מרובע ולא יחרוג מגבולות הנגע. (49) עירובין ד, א.

מחליט", מפני ששם מדובר כשכהן אינו סומך על עצמו כלל ואומר מה שהחכם מלמדו, כמו שמבאר שם רבינו, וכאן כשהכהן רוצה לסמוך על בינתו ואינו מזדקק להוראותיו של חכם בקיא, אסור לו לראות נגעים עד שיבין ויכיר ('קרית ספר', וראה ב'כסף משנה' שם הסבר אחר). (31) לקמן (שם) כותב רבינו שצריך להיות בקיא גם בנגעי בתים ובגדים.

- ד. הָיָה בְּמֵרְאָה הַלֵּבָן מְאַרְבַּע מְרֵאוֹת אֵלּוּ מְקַצֵּת אַדְמוּמִיּוֹת מְעֻרְכָת בּוֹ - גַּם זֶה נִגְעָה צָרַעַת הוּא; שְׂנֵאֲמַר: אוֹ כְּהֵרֵת לְבָנָה אֲדַמְדָּמָת, וְהוּא הַדִּין לְשֵׁאת³² וְלִסְפַּחַת שֶׁל שְׂאֵת וְלִסְפַּחַת הַבְּהֵרֵת. וְהַמְרָאָה הַזֶּה, שֶׁהוּא מְעֻרָב מְלֻבְנוּנִית וּמְעֻט אֶדָם, הוּא הַנֶּקְרָא פְּתוּף³³. וְכִיצַד מְרֵאָה הַפְּתוּף בְּאַרְבַּע מְרֵאוֹת אֵלּוּ? כְּאֵלּוּ הֵן אַרְבַּע כּוֹסוֹת³⁴ מְלֵאוֹת הַלֵּב³⁵, וְנִתְעַרְב בְּכּוֹס הָרֵאוּשׁוֹנָה שְׁנֵי טְפֵי דָם, וּבְשִׁוְנָה אַרְבַּעַה טְפִינַי, וּבְשִׁלִּישֵׁית שְׁמוֹנָה טְפִינַי, וּבְרִבְעִיית שִׁשָּׁה עֶשְׂרֵי טְפִינַי. הַפְּתוּף שֶׁבְּהֵרֵת הוּא הַמְרָאָה הַרְבִּיעִי, וְהַפְּתוּף שֶׁבְּשֵׂאֵת - כְּמֵרְאָה כּוֹס שְׁלִישִׁית, וְהַפְּתוּף שֶׁבְּסַפַּחַת הַבְּהֵרֵת - כְּמֵרְאָה הַכּוֹס הַשְּׁנֵי, וְהַפְּתוּף שֶׁבְּסַפַּחַת הַשְּׂאֵת - כְּמֵרְאָה הַכּוֹס הָרֵאוּשׁוֹנָה³⁶.

(32) נגעים פ"א מ"ב. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ד ה"ג, אנו שונים: "יכול (אפשר לחשוב) השאת תטמא חלקה (בלי תערובת אדמומית) והברת תטמא כפתוך (בתערובת כזו, שהרי 'אדמדמת' נכתבה בתורה אצל בהרת בלבד), מנין ליתן את האמור בבהרת בשאת, ואת האמור בשאת בבהרת? תלמוד-לומר צרעת היא". ופירש רבינו במשנה (שם) מפני שגם בבהרת בשאת כתוב "צרעת היא" למדים זו מזו. (זוהי אחת המידות שהתורה נדרשת בהן ונקראת "גזירה שוה", היינו שבשני מקומות נמצאת אותה המילה, ולומדים מזה ששני העניינים דינם שווה). (33) מעורב בלשון ארמית. בתרגום יונתן בן עוזיאל (איוב כה, ב): "פתיכין אשא ומיא", פירוש: מעורבים אש ומים ('תוספות יום טוב' במשנתנו). (34) סתם כוס מחזיקה רביעית הלוג ('מראה כהן' סי' ד). (35) שבועות ו, א. (36) רבינו מפרש, שבהרת הלבנה ביותר אין אדמומית ניכרת בה אלא-אם-כן תתערב כמות גדולה של אודם, ובמראות הכהים ניכרת אדמומית כשנתערבה כמות יותר קטנה, וכל מה שהלבנונית מחלישה והולכת, מצטמצמת כמות החומר האדום הדרושה, כדי שתהיה ניכרת (הראב"ד מהפך את הסדר, וראה 'כסף משנה').

- ה. כָּל הַמְרֵאוֹת הָאֵלּוּ, בֵּין הַלֵּבָן בֵּין הַפְּתוּף³⁷, מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה וְכֵן מְרֵאָה אֶחָד הֵן הַשּׁוֹבֵינַי. וְבֵין שֶׁהִיָּה הַנֶּגַע פָּלוּ לָבָן אוֹ מְקַצֵּתוֹ לָבָן וּמְקַצֵּתוֹ אֲדַמְדָּם - הַפֵּל כְּמֵרְאָה אֶחָד הוּא, בֵּין לְהַקֵּל בֵּין לְהַחֲמִיר.

(37) למעלה בה"ג השמיענו רבינו שארבעה המראות החלקים (בלי תערובת אדמומית) מצטרפים, וכאן מוסיף

62) שם פ"ד מ"ז. דינה כאילו לא נשתנה כלל. (63) ראה למעלה ה"א. (64) ומשמע שכהיית הנגע הוא סימן טהרה, וכן אפשר ללמוד לכאורה מכאן שאם לא כהה - טמא. (65) למטה מקרום ביצה. (66) ומה שאמרה תורה "ולא פשה" הכוונה או לא פשה, כמו "ומכה אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, טו). ורש"י בפירושו על התורה אומר, ש"כהה הנגע" טהור, אבל לא כהה אפילו לא פשה - טמא. (והרמב"ן שם מפריך דעת רש"י ופסק כדעת רבינו. ראה 'תוספות יום-טוב' שם פ"א מ"ג).

יום חמישי כ"ב אייר ה'תשע"ז

פרק שני

1) יבאר שיער לבן שהוא סימן טומאה, וכמה שערות יהיו ושיעורם, לובן השערות מטמא בכל מראה ובאי זה מקום יהיו, אם קדם שיער לבן את הבהרת, שיער פקודה אם הוא סימן טומאה, היתה בו בהרת כגריס ובה שתי שערות והוחלט והלך ממנה כחצי גריס וטהר.

א. שיער לבן שהוא סימן טמאה בצרעת - אין פחות משתי שערות.² וכמה יהיה ארפן? פדי שיהיו נטלות בזוג.³ היתה אחת ארפה ואחת קצרה משעור זה, או אחת שחרה⁴ ואחת לבנה, או אחת מלמטה ונחלקה מלמעלה ונראית פשתים, או שהיה עקרון משחיר⁵ וראשון מלפניו⁶ - הרי זה טהור. הנה עקרון מלפניו וראשון משחיר, אף על פי שהלבן כל שהוא - טמא.⁸

2) בתורת כהנים על הכתוב (ויקרא יג, ג): "ושער בנגע הפך לבן" דרשו: "ושער - מיעוט שיער שניים", פירוש "שערה" משמעותה - אחת, אבל "שיער" הוא שם כולל היינו שם המין וכולל כמה פרטים. (3) שאפשר יהיה לגוון במספריים. במשנה נדה נב, ב נחלקו תנאים בדבר שיעורן של השערות, ובגמרא שם אמר מר עוקבא: "הלכה כדברי כולם להחמיר", ומפני שלדעת רבינו (בפירושו למשנה שם) שיעור זה הוא הקטן שבכולם קיבלו כאן להלכה. ולקמן בפרק ח הלכה ו בענין שתי שערות שחורות שהן מצילות בנגעי ראש וזקן ומטהרות את המנוגע, מצריך רבינו השיעור הגדול היינו כדי לכופף ראשן לעיקרון גם כן להחמיר. [נראה שרבינו מפרש שמר עוקבא, באמרו: "הלכה כדברי כולם להחמיר" לא התכוון להגיד שמחמירים מפני הספק, אלא קבע הלכה וודאית, שלטמא ולפטול מספיק השיעור הקטן, אבל להציל מן הטומאה או מן הפטול צריך שיעור גדול, ולפיכך סתם רבינו כאן וכן לקמן בפרק ח הלכה ו וכתב סתם "טמא" ולא כתב "טמא מספק". והוכחה חותכת לפירושו זה ממה ששינונו בנגעים פרק ה משנה א: "ספק נגעים טהור", וכן פסק רבינו לקמן פרק ו הלכה ה, ולמה החמירו כאן? שמע מינה, שהלכה וודאית אמרו ולא חומרא מפני הספק. (4) לאו דווקא שחורה, אלא כל צבע שהוא חוץ מלבן, ונקט שחורה, מפני שרוב בני האדם במקומם ובזמנם שערותיהם שחורות היו. (5) אפילו כל שהוא (6) בתורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב למדו זה

ט. כל מקום שנאמר בהרת⁵⁰ - הוא הדין לשאר ארבע מראות⁵¹ של לבן או של פתוף. והוא שיהיה הנגע כגריס או יתר, ויהיה צמק מעור הפשוט. וזה הוא שאנו קורין אותו בהרת סתם.⁵² בהרת שהיא עזה כשילג נראית באדם שהוא לבן כהה⁵³, ובהרת שהיא כהה נראית בכוש⁵⁴ עזה. לפיכך אין משערין הפל אלא בפנינו⁵⁵, שאינו לא לבן ולא שחר.

(50) פירוש, שנאמר איזה דין שהוא בבהרת. (51) בפירושו על המשנה (שם) כותב רבינו, שלמדו מגזירה שוה, נאמר בבהרת "צרעת", ונאמר בנגעים אחרים "צרעת", ליתן בכל הנגעים את האמור בבהרת. (52) לפי הענין מסתיימת כאן ה"ט, ומכאן ואילך ענין בפני עצמו. (53) לפעמים אפילו למטה מקרום ביצה. (54) שעורו שחור. (55) לפי מראה עורו של אדם בינוני, לא בהיר ביותר ולא כהה ביותר. כחכמים, במס' נגעים פ"ב מ"א.

י. שלשה סימני טמאה הן בצרעת עור הפשוט⁵⁶: שיער לבן, והמחיה⁵⁷, והפשוט⁵⁸. ושלשתן מפרשין בתורה. פי' מי שנולדה בו בהרת ובה שיער לבן או מחית פשוט חי, כשיראהו הפכה - יחליטו ויאמרו טמא. לא היה בה שיער לבן ולא מחיה - יסגירו⁵⁹ שבעת ימים. ובשביעי רואהו: אם נולד בבהרת שיער לבן או מחיה, או שפשתה והוסיפה - הרי זה מחלט; לא נולד בה לא מחיה ולא שיער לבן ולא פשתה בעור - יסגיר שבעה שני. אם נולד בה אחד משלשתן - מחליטו, ואם לאו - הרי זה טהור ויפטרו; שאין בנגעי עור הפשוט הסגר יתר על שני שבועות⁶⁰. ואם לאחר שפטרו וטהר פשה הנגע או נולד בו שיער לבן או מחיה - הרי זה מחלט טמאה⁶¹.

(56) ראה למעלה הערה לו. (57) בשר בריא באמצע הנגע. (58) התרחבות הנגע. פרטי דיניהם מבוארים בפרקים הבאים. (59) ב'משנה למלך' לקמן פ"ד ה"ה כתב שאין סוגרים אותו ממש בבית, אלא הכהן אומר לו: הנך מוסגר, אולם רש"י בפירושו על התורה אומר שהכהן מסגירו ממש, וכן כתב גם בנדרים נו, ב. והר"ן וה'תוספות' שם קיבלו דעתו. (60) ראה מה שכתבנו למעלה ה"ג (דין ה). (61) נגעים פ"ג מ"ג.

יא. בהרת שהיתה עזה כשילג ולאחר ההסגר נעשית כקרום פי'צה, או שהיתה בתחלה כקרום פי'צה ונעשית כשילג - הרי היא כמות שהיתה⁶²; שאין עזות המראה סימן טמאה, ולא כהיתו סימן טהרה. אלא אם נתמעט מארבע מראות ונעשית כהה מקרום פי'צה, שהרי נעשית בהק⁶³, ולפיכך טהור. אם כן, מהו זה שנאמר בתורה: והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע בעור וטהרו הפכה?⁶⁴ שאם כהה מארבע מראות⁶⁵ - טהור. וכן אם לא כהה ולא פשה ולא נולד בו לא שיער לבן ולא מחיה - הרי זה טהור⁶⁶.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ב אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 נגעים פרק א, משנה ה. נקדים פירוש המונחים: א. שחין - מכה בעור שלא מחמת האש ונפשט העור; ב. מכווה - כמו שחין, אבל מכוויית אש; ג. מחיית השחין - התחיל להתרפאות ועלתה על השחין כעין קליפה דקה. בתורה: "צרבת השחין"; ד. מחיית המכווה - כמו מכוות השחין; ה. בוהק, ראה למעלה פרק א הלכה א. (18) והמדובר כשהשחין או המכווה הם פחות מכגריס, שאם הם כגריס, מטמאים מחמת עצמם מבלי צירוף הבהרת כשיש בהם שיער לבן. (19) אין אנו רואים את השערות כאילו הן בתוך הבהרת, ומכל שכן אם הבהרת אינה מקיפה אותם מכל צדדיהם, שזה כבהרת הסמוכה לשחין שהיא טהורה אפילו כשיש בה סימני טומאה, מפני שהבהרת אינה מטמאה אלא אם כן "כל שחוצה לנגע הוא בעור הבשר וראוי לפשיון" (לשון רבינו שם), ומקום השחין או המכווה אינו ראוי לכך, ואם פשה הנגע לתוכם אין זה סימן טומאה. (20) והם מחלקים את הבהרת לשני חלקים: בהרת פנימית שבה שתי שערות והיא מוקפת טבעת של שחין ובהרת חיצונית בצורת טבעת. (21) מפני שאין השערות שבבהרת הפנימית מועילה לבהרת החיצונית. והפנימית גם כן אינה מטמאה מפני שאין עור בשר ראוי לפשיון מקיף אותה. במשנה שם נמצא עוד דין אחד: "או שחילקן", פירוש, השחין נכנס בין שתי השערות והפריד ביניהן - טהור.

26 ה. הלכו להן השחין²² והבהק והמכוה שהקיפו את
27 השערות הלבנות או נסמכין להן או חולקין אותן,
28 ונמצאו שתי השערות בתוך הבהרת²³ בגופה²⁴ בסוף
29 השבוע הראשון או בסוף השבוע השני - הרי זה
30 מחלט; ואם לא הלכו להן - נפטרנו²⁵.

22 בסוף הסגר ראשון או שני וכן מסיים רבינו לקמן.
23 כגון שנרפא השחין לגמרי והתפשטה הבהרת למקומו
וכן בבוהק המדובר כשהתפשטה שמה הבהרת. (24) בלי
הפסק שחין או מכווה בינן ובין הבהרת. (25) יטהרנו, כדין
כל בהרת שלא נולדו בה סימני טומאה אחרי ההסגר.
והמדובר בסוף הסגר שני, אבל אם לא הלכו בסוף שבוע
ראשון אין פוטרין אותו אלא מסגירים אותו שנית.

31 ו. אין שער לבן²⁶ סימן טמאה עד שתקדים הבהרת
32 את השער הלבן; שנאמר: והיא הפכה שער לבן -
33 שפתהפך אותה²⁷ הבהרת. אבל אם קדם שער לבן את
34 הבהרת - הרי היא כבהרת שאין בה סימן טמאה
35 ונסגיר.

26 שם פרק ד משנה יא: "אם בהרת קדמה לשיער לבן -
טמא, ואם שיער לבן קדם לבהרת - טהור". (27) כלומר,
המלה "והיא" נמשכת אל הצרעת. והכוונה, שהצרעת הפכה
את השיער השחור ללבן.

36 ז. היתה בו בהרת ובה שער לבן והחלט בו, ואחר
37 כך הלכה הבהרת והניחה שער לבן במקומו
38 וטהרה²⁸, ואחר כך חזרה בהרת אחרת במקום הבהרת
39 הראשונה והרי השער לבן בתוכה - זהו הנקרא
40 שער פקדה²⁹, ואינו סימן טמאה; שנאמר: והיא

מהכתוב (שם) "ושער בנגע הפך לבן". משמע חלק השיער
שנוגע בנגע הלבין.

1 ב. שתי שערות לבנות שהן בתוך הנגע, אף על
2 פי שיש שער שחור ביניהן והן מפזרות אחת פאן
3 ואחת פאן - הרי אלו סימן טמאה⁷. אפלו היה
4 הנגע כגריס מצמצם - אין מקום שער השחור
5 ממצטט⁸. ובין שהיו שתי השערות בתוך הבהרת
6 והיא מקפתן ובין שהיו בסופה - הרי זה טמא⁹.
7 אבל אם היו בצדה מבחוץ - הרי זה טהור¹⁰, עד
8 שיהיה העור שצומחות בו שתי השערות הלבנות
9 לבן. היו שתי שערות בתוך הנגע¹¹ ושוכבות חוצה
10 ל¹² - טמא¹³; היו חוצה לו ושוכבות בתוכו -
11 אינן סימן טמאה¹⁴.

7 ששיער לבן מטמא וכו' בכונס ובמפורז". וכשהן
מפורזות יש ביניהן שערות מצבע הטבעי. (8) אם היה נגע
כגריס מצומצם ובו שיער שחור אין אנו אומרים שמקום
השיער השחור ממעט את גודל הנגע ואין בו שיעור כגריס,
ולמדנו למעלה בפרק א הלכה ז שפחות מכגריס אינו מטמא
(שם משנה ד). ומובן מאליו ששיער לבן - שהוא סימן
טומאה ורואי אינו ממעט. (9) שם משנה ג אמרו: "מטמא
וכו' במבוצר ושלא במבוצר", פירוש בין שהשערות מוקפות
נגע כעיר בצורה מוקפת חומה ובין כשאינן הנגע מקיף אותן
אלא עומדות על גבולו ממש. (10) שם משנה א: שער לבן
מטמא בתוך הנגע בלבד. (11) פירוש, צמחו בתוך הנגע.
(12) נכפפו לצד העור הבריא ושוככות עליו. (13) תורת
כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב: "ושער בנגע,
להביא את מה שבתוכו (פירוש שצמח בתוך הנגע) ואפילו
שוכב חוצה לו". (14) שם: "פרט שחוצה לו ושוכב
בתוכו".

12 ג. לבן¹⁵ השערות מטמא בכל מראה, בין שהיו
13 לבנות פשלג בין שהיו לבנות לבן דהה ביותר¹⁶,
14 הואיל ומראהן לבן - טמא.

15 נגעים פרק ד משנה א: "שיער לבן ... ומטמא בכל
מראה לובן". (16) אפילו למטה מקרום ביצה, "ומראה
הנגע עמוק - אין שער לבן עמוק" (תורת כהנים פרשת
נגעים פרק ב, ה).

15 ד. אין שער לבן סימן טמאה עד שיהיה בגוף
16 הבהרת¹⁷. כיצד? בהרת ובתוכה שחין או מכוה או
17 בהק או מחנית השחין או מחנית המכוה, ושתי
18 שערות לבנות בתוך השחין או המכוה או הבהק
19 שבתוך הנגע - אינן סימן טמאה¹⁸, והרי זו כבהרת
20 שאין בה שער לבן וסגיר. אף על פי שהבהרת
21 מקפת¹⁹ את השחין או את המכוה או את מחניתן או
22 את הבהק שיש בהן שתי השערות. וכן אם היה
23 שחין או מכוה או מחניתן או בהק מקיף את שתי
24 השערות²⁰ - הרי אלו אינן סימן טמאה²¹, והרי
25 הבהרת כבהרת שאין בה שער לבן וסגיר.

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ב אייר – ספר טהרה – הלכות טומאת צרעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

טהור הוא לא הסכמה ל"דעת" הקב"ה אלא שהיא דיעה נוספת הכוללת בתוכה את שתי הדעות.

קוב"ה ומתיבתא דרקיעא הם שתי דרגות באלוקות, קוב"ה הוא למעלה מהעולמות בחי' "סובב כל עלמין" ולכן נקרא בשם קודשא-בריך-הוא לפי שהוא קדוש ומובדל מעולמות. והאור המאיר במתיבתא דרקיעא הוא מבחינת האור שבערך העולמות בבחינת ממלא כל עלמין. זהו "ספק" הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא" כי ענין הטומאה בא מצד הישות ולכן טהרתה בטבילה – אותיות ביטול. כל ישות אינה באה לעולם אלא מתוך האפשרות של הנבראים להרגשת מציאותם. האור הממלא כל עלמין שמאיר במתיבתא דרקיעא הוא אור שיש לו שייכות לעולמות, וממילא יש בו נתינת מקום למציאות וישות, ולכן במקום הספק אמרו טמא. אבל בקודשא-בריך-הוא – "סובב כל עלמין" אין העולמות תופסים מקום ואין בו נתינת מקום לישות ומציאות ולכן שם, ספק טהור.

אמנם ידוע שגם ל"סובב כל עלמין" יש איזושהי שייכות לעולמות שהרי אנו אומרים "סובב כל עלמין" לשון המראה על שייכות לעולמות כי אם היה לגמרי מובדל מהם לא היה שייך לומר עליו "סובב כל עלמין" כי אפילו אינו סובב להם. ומזה מובן שגם ביטול העולמות שמצד אור זה הגם שהוא "ביטול במציאות" אינו שולל לגמרי את מציאות העולמות וישנה איזושהי מציאות הבטלה אליו. אבל למעלה מדרגה זו הוא עצמותו ומהותו שאינו בגדר עלמין כלל, וביטול העולמות מצד בחינה זו שולל לגמרי כל מציאות שלהם. לכן מבואר שלגבי עצמותו "לא שייך עליו מילת אחד" כי עניין "אחד" הוא שכולל הכל ז' רקיעים וארבע רוחות העולם (המרוזים במילה אחד) ולמעלה מזה הוא דרגת יחיד שאינו ביחס לעולמות כלל. ומעתה יובן מה שאמרו במתיבתא דרקיעא טמא אף שידעו שהקב"ה אומר טהור כי מצד מדרגתם והבנת שכלם מורגשת מציאות העולם שהיא הגורמת ישות וטומאה. אבל מצד קודשא-בריך-הוא שהוא "סובב כל עלמין", כל העולמות בביטול המציאות אליו ואין שייך שם ישות כנ"ל ולכן אמר טהור. גדולתו של רבה בר נחמני שהמשיך בעולם אור מבחינת "יחיד" – (יחיד בנגעים... כו") שאינו בגדר העולמות כלל, ולגבי בחינה זו אין העולמות תופסים מקום, לכן הכריעה סברתו של רבה בר נחמני דעת המתבתא דרקיעא כי המשיך בחינת יחיד גם בעולמות ובשכל שלהם. על-דרך הפס"ד של רב שכששאלוהו הטעם שתק כי לא היה שייך להסבר שכלי אבל לא חזר בו מפסק זה.

בזה יובן מדוע הקב"ה אמר טהור פעם אחת ורבה בר

1 הַפְּכָה שְׁעָר לָבֶן - שְׁהִפְכָתוּ הִיא, לֹא שְׁהִפְכָתוּ
2 חֲבֵרָתָהּ³⁰.

28) אף על פי שהשערות נשאר, המנוגע טהור כיוון שהבהרת נתרפאה. (29) כאילו הבהרת הראשונה שהלכה לה הפקידה כאן את שערותיה הלבנות (רבינו בפירושו על המשנה). (30) והפירוש, שאינה מטמאה אלא אם נגע זה הפך את השיער ללבן אבל לא כשנגע אחר עשה זאת.

3 ח. הִיָּתָה בּוֹ בְהֵרֵת גְּרִיס וּבָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וְהִחְלֵט,
4 וְהִלֵּךְ מִמֶּנָּה פְּחָצֵי גְרִיס וְטָהַר³¹, וְנִשְׁאַרוּ שְׁתֵּי
5 הַשְּׁעָרוֹת פְּחָצֵי גְרִיס הַנִּשְׁאַר, וְחָזַר פְּחָצֵי גְרִיס
6 בְּמָקוֹם זֶה שֶׁהִלֵּךְ וְהָרִי שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְבָנוֹת בְּבֵהֵרֵת
7 כְּגִרִיס - אֵינָן סִימָן טְמֵאָה³², עַד שֶׁהִפְךָ שְׁתֵּי
8 הַשְּׁעָרוֹת בְּהֵרֵת אַחַת.

31) מפני שלא נשאר בה כשיעור. (32) גם במקרה זה אין אנו אומרים שחצי הגריס שהלך הוא שחור, אלא אנו רואים את הגריס החדש כצירוף של שתי בהרות ויוצא מזה שבהרת אחרת הפכה את השיער.

9 ט. בְּהֵרֵת פְּחָצֵי גְרִיס וְאֵין בָּהּ כְּלוּם, וְנוֹלְדָה בְּצַדָּהּ³³
10 בְּהֵרֵת פְּחָצֵי גְרִיס וּבָה שְׁעָרָה אַחַת - הָרִי זֶה
11 לְהִסְגִּיר³⁴. בְּהֵרֵת פְּחָצֵי גְרִיס וּבָה שְׁעָרָה אַחַת,
12 וְנוֹלְדָה לָּהּ בְּהֵרֵת פְּחָצֵי גְרִיס וּבָה שְׁעָרָה אַחַת - הָרִי
13 זֶה לְהִסְגִּיר³⁵. בְּהֵרֵת פְּחָצֵי גְרִיס וּבָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת,
14 וְנוֹלְדָה לָּהּ בְּהֵרֵת פְּחָצֵי גְרִיס וּבָה שְׁעָרָה אַחַת - הָרִי
15 זֶה לְהִסְגִּיר³⁶. בְּהֵרֵת פְּחָצֵי גְרִיס וְאֵין בָּהּ כְּלוּם,
16 וְנוֹלְדָה לָּהּ בְּהֵרֵת פְּחָצֵי גְרִיס וּבָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת - הָרִי
17 זֶה לְהִחְלִיט, שֶׁהָרִי קֹדֵם בְּהֵרֵת לְשְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת
18 הַלְּבָנוֹת³⁷. סָפֵק שְׁעָר לָבֶן קָדֵם סָפֵק הַבְּהֵרֵת קֹדֵם
19 - הָרִי זֶה טְמֵאָה³⁸. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁטְּמֵאָתוֹ בְּסָפֵק.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ספק שער לבן קדם ספק בהרת קדמה הרי זה טמא.. כו".
הרמב"ם פסק כדעת ה"מתיבתא דרקיעא", ובגמרא היא מחלוקת: "קאמיפליגי במתיבתא דרקיעא אם בהרת קודמת לשער לבן טמא ואם שער לבן קודם לבהרת טהור. ספק, הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא. ואמרי מאן נוכח, נוכח רבה בר נחמני, דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים אני יחיד באהלות, שדרו שליחא בתרי כו' אמר טהור טהור". והתמיה ברורה, הייתכן שמתבתא דרקיעא יחלקו על הקב"ה והיאך יעלה על הדעת שרבה בר נחמני הוא שיכריע בפלוגתא שבין הקב"ה ומתיבתא דרקיעא.

ויש לבאר בהקדים: כשאנו אומרים ש"הלכה כדברי המכריע" אין הפשט שהדעה השלישית היא כמו הראשונה או השניה אלא שהיא כוללת את שתי הדעות ולכן הלכה כמותה. כך גם בעניינינו זה שאמר רבה בר נחמני טהור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ב אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

3) נגעים פ"ד מ"ה. 4) העדרה היא עגולה, ומוסיפים עליה את הקרנות כדי לרבעה. תבניתה של המחיה אינה קובעת אלא גודלה, ואינה סימן טומאה אלא כשיש בה מקום להכניס בו עדשה שמילאו את קרנותיה ועשאוה רבוע, שאורכו ורחבו שוים. שם פ"א מ"ה. וראה רבינו בפירושו למשנה שם פ"ו, א. 5) משנה שם. 6) בתורת כהנים' פרשת נגעים פרשת ג ה"ז, שנינו: מה שיער לבן מקום שתי שערות, אף מחיה מקום שתי שערות. 7) שם פ"א, מ"ה: "מבוצרת". פירוש, כעיר מבצר המוקפת חומה מכל צדדיה, שנאמר בתורה (שם, ט) "ומחית בשר חי בשאת", וההיקף צריך להיות ברוחב של שתי שערות ('תורת כהנים' שם ה"ט). 8) נגעים פ"א מ"ה: "מכונסת ונתפורה... הרי אלו להקל".

נחמני פעמיים, מכיון שמצד קוב"ה העולמות בטלים במציאות ואין בהם ישות לכן "ספק" טהור. אבל לרבה בר נחמני שהמשיך מבחינת יחיד גם לשכל שבעולם הרי שלא רק מצד למעלה טהור אלא אף מצד למטה ובשכל שבעולם מובן שטהור.

(על פי לקו"ש חלק יב ע' 64)

33) כלומר, סמוך לה ללא הפסק עור בריא ביניהם. 34) ואפילו אם גם בחצי גריס השני אין כלום גם כן מסגירים. בבא זו אין בה כל חידוש ונאמרה כהקדמה לבבות הבאות אחריה, וכולן נשנו בסדר "לא זו אף זו". פירוש, כל בבא יש בה יותר חידוש. 35) אף על פי שיש בה שתי שערות לבנות אין מחליטים אלא מסגירים, מפני שהשערה הראשונה נהפכה על ידי חצי הגריס הראשון ולא על ידי כל הנגע. שנינו בתורת כהנים פרשת נגעים פרשת ג, הלכה ו: "והיא הפכה, שהפכה כולה את כולו ולא שהפכה כולה את מקצתו". 36) ולא להחליט, מפני שחצי הנגע הפך את שתי השערות ולא כולו. וברור, שמכל שכן אם אין שערה בחצי השני הדין כך. 37) כשנהפכו ללבן הייתה כבר בהרת שלימה והפכה "כולה את כולו". 38) כתנא קמא שם בסוף הפרק. בכבא מציעא פא, א מסופר, ששאלה זו נידונה בשמים בישיבה של מעלה, הקדוש ברוך הוא אמר טהור וכל בני הישיבה אמרו טמא, ושאלו את רבה בר נחמני ואמר טהור. ומבאר הכסף משנה כאן, שנקבעה הלכה: "תורה לא בשמים היא", פירוש, הקדוש ברוך הוא מסר לחכמי ישראל את הסמכות הבלעדית להכריע הלכות, וההכרעה בישיבה של מעלה אינה קובעת.

פָּרָק שְׁלִישִׁי

1) יבאר המחיייה שהיא סימן טומאה כמה שיעורה ואם היתה מפוזרת, אם המחיייה מטמאה בכל מראה ואם צריך שתהיה בגופה של בהרת, ודין אם קדמה מחיייה את הבהרת או בהרת למחיייה, בהרת כגריס מצומצם ובאמצע כעדשה מצומצמת, איזה הם ראשי איברים שאינם מטמאים במחיייה.

1 א. אין המחיה² סימן טמאה עד שתהיה פעדשה³
2 מרבעת⁴ או יתר על זה. וכמה שעורה? פדי צמיחת
3 ארבע שערות⁵, שמים ארף ושמים רחב⁶. והוא
4 שתהיה המחיה באמצע הבהרת, והבהרת מקפת
5 אותה מכל צד, והיא יתרה על המחיה רחב שתי
6 שערות או יתר. אבל אם היתה המחיה בצד הבהרת
7 - אינה סימן טמאה. היתה מפזרת, כגון שהיה בשר
8 חי פתרדל במקום זה ובשר חי פתרדל במקום אחר,
9 אף על פי שהכל באמצע הבהרת - אינן מצטרפין
10 לכעדשה⁸, עד שהיה במקום אחד באמצע הבהרת
11 פעדשה מרבע או יתר.

ב. המחיה מטמאה בכל מראה⁹, בין שהיה מראה
12 המחיה אדם או שחור או לבן. והוא שלא יהיה
13 הלבן מרבע המראות שבארנו¹⁰.

9) משנה שם פ"ד, ב. 10) למעלה בפ"א. ואם מראה שלה לובן ארבעה המראות, אין זה בשר חי אלא נגע.

ג. אין המחיה¹¹ סימן טמאה עד שתהיה בגופה של
15 בהרת. פיצד? בהרת שהיתה¹² באמצע¹³ שחין או
16 מקוה או מחיה¹⁴ או בהק, והמחיה בתוך השחין או
17 בתוך המקוה או בתוך מחית¹⁵ או בתוך הבהק, אף
18 על פי שהמחיה באמצע הבהרת - אינה סימן
19 טמאה, מפני שהיא בתוך השחין או המקוה או
20 בתוך הבהק או מחית¹⁶. וכן אם הקיף השחין או
21 מחית¹⁷ והמקוה את מחיתה¹⁵ והבהק את המחיה¹⁶,
22 או שנסמך אחד מהן למחיה מצדה, או שחלק אחד
23 מהן את המחיה ונכנס לתוכה - אינה סימן טמאה,
24 והרי זו כבהרת שאין בה סימן וסגיר. הלכו להן
25 השחין או המקוה או הבהק שהיו תחת המחיה או
26 שהיו בצדה או שהיו מקיפין אותה או שהיו נכנסין
27 לתוכה, ונמצאת המחיה לבדה בתוך הבהרת בסוף
28 שבוע ראשון או בסוף שבוע שני - הרי זה יחליט;
29 אם לא הלכו להן - יפטר¹⁷.

11) נגעים פ"א מ"ה. 12) בדפוס רומי (ר"מ) ובכת"י תימן, הגירסא "שהיה" (והיא הגירסא הנכונה). 13) צ"ל: באמצע (כת"י תימן), כלומר שבאמצע הבהרת היה שחין או מקוה. 14) מחית שחין או מחית מקוה. ראה למעלה פ"ב ה"ד. 15) טעות סופר, וצ"ל "או" מחיתו... "או" מחייתה. וכן הגירסא בכת"י תימן ובדפוס רומא (ר"מ). 16) אף-על-פי שהמחיה מטמאה בכל מראה, אינה זהה עם בוחק. שבוהק הוא לובן קשור במחלה - אלא שהוא למטה מקרום ביצה, אבל מחיה בשר בריא הוא (תוספות יום טוב' נגעים פ"ו מ"ו). 17) כל הדינים שבהלכה זו, מתאימים להאמור למעלה בפ"ב ה"ד וה"ה, בדין שער לבן. ראה שם.

ד. המחיה סימן טמאה לעולם¹⁸, בין שקדמה מחיה
31 את הבהרת בין שקדמה בהרת את המחיה, לפי

2) בשר חי בתוך הבהרת הוא אחד משלושת סימני הטומאה, שהם: שערות לבנות, פשיון, מחיה. ומרומזים בנוטריקון של המלה "שפם" (שערות, פשיון, מחיה) שנאמרה במצורה (ויקרא יג, מה "ועל שפם יעטה").

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ב אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 תִּקְרַב הַמַּחִיָּה לְסוֹף הַבְּהֵרֶת בְּפָחוֹת מִכִּדְּרֵי צְמִיחַת
21 שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.²⁹

(28 שם מ"ד. 29) בפרק זה.

22 ז. בְּהֵרֶת³⁰ פְּגָרִים וּבִשְׂרֵי חַי פְּעֻדָּה אוֹ יִתֵּר מִקִּיפָה
23 מִבְּחוּץ, וּבְהֵרֶת שְׁנֵיהֶם מִקְּפַת אֶת הַבִּשְׂרֵי הַחַי - הָרִי
24 הַבְּהֵרֶת הַפְּנִימִית לְהַסְגִּיר, שְׁהָרִי אֵין בָּהּ סִימָן
25 טְמָאָה³¹, וּבְהֵרֶת הַחִיצוֹנָה לְהַחֲלִיט³², שְׁהָרִי הַמַּחִיָּה
26 בְּאֲמֻצָּה. נִתְמַעֵט הַבִּשְׂרֵי הַחַי שְׁבִינֵיהֶן³³ אוֹ שְׁהֶלֶךְ
27 כְּלוֹ, בֵּין שְׁהֵיהֶם מִתְמַעֵט וְכֹלָה מִבְּפָנִים בֵּין שְׁהֵיהֶם
28 מִתְמַעֵט מִבְּחוּץ - הָרִי שְׁתֵּיהֶן בְּבְהֵרֶת אַחַת שְׁאֵין בָּהּ
29 סִימָן טְמָאָה³⁴.

30 שם מ"ה. 31) מפני שהמחיה אינה בבהרת אלא
מחוצה לה. 32) כתנא-קמא שם, האומר שמחיה זו
מבוצרת היא ע"י הבהרת החיצונה. 33) ונשאר פחות
מכעדשה. 34) והפשוטו אינו סימן טומאה, מפני שפשה
לתוך המחיה. פסק כ"ר עקיבא, ואף-על-פי שהמחיה אינה
סימן טומאה לפנימית, אין הפשוטו שלה לתוך המחיה נקרא
פשוטו מבחוץ (ראה ה"ה). ואין הבדל בין אם היתה המחיה
כעדשה מצומצמת, ובין אם היתה גדולה יותר, ולא כ"ר
שמעון שם במ"ו.

30 ח. בְּהֵרֶת שְׁהֵיהֶם בְּרֹאשׁ אֵיבָרִים³⁵ מִן הָאֵיבָרִים,
31 וְהַמַּחִיָּה בְּאֲמֻצָּה בְּהֵרֶת בְּרֹאשׁ הָאֵיבָר - אֵינָה סִימָן
32 טְמָאָה. מִפְּנֵי שְׁהַמַּחִיָּה חוֹלֶקֶת אֶת הַנֶּגַע, וְנִמְצָא
33 מִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיֹרֵד מִכָּאן וּמִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיֹרֵד
34 מִכָּאן, וְנִאֲמַר בְּנִגְעִים: וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן - שְׁהֵיהֶם רוֹאֶה
35 הַנֶּגַע כְּלוֹ כְּאַחַת. וְאֵלוֹ הֵן רֵאשֵׁי אֵיבָרִים שְׁאֵינָם
36 מְטֻמְּאִין בְּמַחִיָּה: רֵאשֵׁי אֶצְבָּעוֹת יָדִים וְרֵגְלִים,
37 וְרֵאשֵׁי אֲזָנַיִם, וְרֵאשׁ הַחֹטֵם³⁶, וְרֵאשׁ הַעֲטָרָה³⁷,
38 וְרֵאשֵׁי יָדֵינָם שֶׁל אִשָּׁה. אֲבָל רֵאשֵׁי יָדֵינָם שֶׁל אִישׁ
39 וְהַיְבֻלֶת וְהַדְּלוּלִיץ³⁸ מִטְמָאִין בְּמַחִיָּה³⁹.

35 שם מ"ו. נאמרו פירושים רבים על משנה זו. והכסף-
משנה כאן מפרש לדעת רבינו, שיש הבדל בין בהרת בלי
מחיה ובין בהרת שיש בה מחיה, והמדובר בהלכה זו כשיש
בראש האבר מקום כגריס, ואף-על-פי-כן אינה נראית כאחת
אם יש באמצעה מחיה, אבל אם אין בה מחיה היא נראית
כאחת. ולפיכך כתב רבינו בה"ט: "שהיה מקומן יושב
כגריס מטמאים בנגעים" פירוש, אם אין מחיה חולקת
אותם. [אולם אין פירוש זה מתיישב לפי דברי התוספתא
נגעים פ"ה, עיין-שם וצריך-עיון. ראה השגת הראב"ד כאן,
ופירוש הרא"ש על המשנה]. 36) האף. 37) ראש אבר
הזכרות. 38) גידול חולני על העור (רבינו בפירושו על
המשנה). 39) שם במשנה, אומר ר' אליעזר, שגם יבלות
ודלדולים אינם מטמאים, ומשמע שתנא-קמא חולק עליו.
ופסק רבינו - כדרכו בכל מקום - כתנא-קמא. ולא נתבאר
טעם ההבדל בין אלה ובין ראשי איברים (ראה 'תוספות יום
טוב' שם).

40 ט. וְכָל רֵאשֵׁי אֵיבָרִים⁴⁰ אֵלוֹ שְׁהֵיהֶם מְקוּמָן יוֹשֵׁב

1 שְׁלֹא נִאֲמַר בָּהּ 'וְהִיא הִפְכָּה'¹⁹. זֶה שְׁנֹאֲמַר בְּתוֹרָה:
2 וְהִיא הִפְכָּה שְׂעֵר לָבָן וּמַחִיַּת בִּשְׂרֵי חַי בְּשֹׂאֵת - אֵינוֹ
3 צָרִיךְ לְשַׁנְיָהּ, לְשֹׂעֵר וְלַמַּחִיָּה, אֲלֵא כֹּל אֶחָד מֵהֵן
4 סִימָן טְמָאָה; וְלֹא נִאֲמַר שְׂעֵר לָבָן עִם הַמַּחִיָּה אֲלֵא
5 לְתֵן שְׂעוֹר לַמַּחִיָּה, שְׁתֵּיהֶן כִּדֵּי לְקַבֵּל שְׂעֵר לָבָן,
6 שֶׁהוּא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת.

18 שם פ"ד מ"ג: "שהמחיה מטמאה . . . הפוכה ושלא
הפוכה", פירוש: בין שהבהרת הפכה למחיה ובין שהמחיה
קדמה לבהרת. 19) ראה למעלה פ"ב ה"ו (ב'תורת כהנים'
פרשת נגעים, אמרו לימוד אחר, וידועה דרכו של רבינו
להביא את הלימוד שלדעתו הוא יותר פשוט, ואף-על-פי
שבתלמוד או במדרשי הלכה נאמר לימוד אחר).

7 ה. בְּהֵרֶת פְּגָרִים מְצֻמְצָם²⁰ וּבְאֲמֻצָּה מַחִיָּה פְּעֻדָּה
8 מְצֻמְצָמָה - הָרִי זֶה מַחֲלֵט. נִתְמַעֵט הַבְּהֵרֶת²¹ אוֹ
9 שְׁנִיתְמַעֵט הַמַּחִיָּה²² - טְהוֹר²³. וְכֵן אִם רִבְתָּה
10 הַמַּחִיָּה שְׁפָתוֹף בְּהֵרֶת זוֹ - טְהוֹר; שְׁאֵין הַבְּהֵרֶת
11 מִטְמָאָה בְּמַחִיָּה עַד שְׁתֵּיהֶם יִתְרָה עַל הַמַּחִיָּה רַחֵב
12 שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת מִכָּל צֶדֶד²⁴. הִיתָה הַמַּחִיָּה פְּחוּתָה
13 מִפְּעֻדָּה וְרִבְתָּה הַמַּחִיָּה עַד שְׁנַעֲשִׂית פְּעֻדָּה - הָרִי
14 זֶה מַחֲלֵט²⁵. נִתְמַעֵט הַמַּחִיָּה מִמָּה שְׁהֵיהֶם אוֹ
15 שְׁהֵלְכָה לָהּ²⁶ - הָרִי זוֹ כְּמוֹת שְׁהֵיהֶם²⁷, וְאֵין פֶּאֶן
16 סִימָן טְמָאָה.

20) ביחד עם העדשה שבתוכה. 21) מבחוץ. 22) אחרי
הסגר. 23) נתמעטה הבהרת - טהור, מפני שאין בה
כגריס. ואם נתמעטה המחיה - טהור, מפני שאין בה
כעדשה. ומשמיענו שאע"פ שפשתה הבהרת אינה מטמאה
משום פשוטו, מפני שאין פשוטו מטמא אלא כשפשה חוץ
לנגע (לקמן פ"ד ה"א) וכאן פשה לתוכו. 24) ומכיוון
שכל הבהרת היא כגריס מצומצם, היינו שש שערות באורך
וברוחב (למעלה פ"א ה"ז), והעדשה שבאמצעה תופסת
יותר משתי שערות, לא נשאר מקום שתי שערות מכל צד.
25) שהרי נולד סימן טומאה. 26) פירוש, הבהרת נכנסה
לתוך המחיה ומיעטה אותה או תפסה כל מקומה.
27) ומסגירים את המנוגע. ואינה מטמאה משום פשוטו,
מפני שאין פשוטו מטמא אלא כשפשה מחוץ לנגע, כמו
שביארנו למעלה. והמדובר כשנתמעטה אחר הסגר הראשון,
אבל אחר הסגר שני - טהור. מחלוקת ר' מאיר ורבנן שם
פ"ו מ"ג, ופסק כרבים. [בעדשה מצומצמת, גם ר' מאיר
מודה שהוא טהור כשנתמעטה או הלכה, שהרי היה כאן
סימן טומאה והלך לו. אבל מחיה פחותה מכעדשה אינה
סימן טומאה, ודינה כעור בלתי מנוגע, ולפיכך אם פשה
הנגע לתוכה - טמא. דעת ר' מאיר שפשוטו מבפנים מטמא
(תפארת ישראל שם)]. ראה פירוש רבינו למשנתנו, ועליו
מסתמך ביאורנו כאן.

17 ו. בְּהֵרֶת²⁸ יִתְרָה מִפְּגָרִים וּבָהּ מַחִיָּה יִתְרָה מִפְּעֻדָּה,
18 וְרָבוּ אוֹ שְׁנִיתְמַעֵטוּ - טְמָא; וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִתְמַעֵט
19 בְּהֵרֶת מִפְּגָרִים, וְלֹא תִתְמַעֵט הַמַּחִיָּה מִפְּעֻדָּה, וְלֹא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ב אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קלט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"ב "פרט שפשה לבוהק" הכוונה שהפשיון הוא מראה בוהק. ראה שם).

ד. השחיין¹¹ והמכה והבהק ומחית השחיין ומחית המכה שהן חולקין בין האום לפשיון¹² - אינו סימן טמאה. הסגיר¹³ והלכו להן עד שגמץא¹⁴ הפשיון סמוך לאום - הרי זה מחלט.

(11) משנה, שם. (12) אחרי שבוע ההסגר, פשה הנגע והפשיון אינו נוגע בהרת, ואחד מאלה מבדיל בינו לבינה. (13) הסגר שני. (14) אחרי שבעת ימי ההסגר.

ה. בהרת כגריס¹⁵ ופשטה¹⁶ כחצי גריס ועוד¹⁷, והלך מן האום¹⁸ כחצי גריס¹⁹, אף על פי שהנותר מן האום עם הפשיון יתר מכגריס - [הרי] זה טהור²⁰. היתה כגריס ופשטה כגריס ועוד²¹, והלכה לה האום²² - תראה בתחלה²³ וסגיר שבוע אחר שבוע²⁴. היתה בו בהרת והסגיר, והלכה בהרת בסוף ימי הסגר²⁶, וחזרה בהרת במקומה²⁷ כמות שהיתה²⁸ - הרי הוא כמו שהיה²⁹. נתמעטה [בתוך ימי הסגר] ופשטה וחזרה כמות שהיתה³⁰, או שפשטה³¹ ונתמעט הפשיון וחזרה³² כמות שהיתה - הרי זה סגיר³³ או יפטור³⁴.

(15) שם פ"ד מ"ט. (16) אחרי ההסגר. (17) משהו יותר מחצי גריס. (18) מצדו השני נתמעט הנגע. (19) והתוצאה היא פשיון כשיעור ה"ועוד". (20) כחכמים, שם. ונימוקם: הנגע הראשון נתמעט ולא נשאר בו כשיעור, והרי כולו כאילו אינו, ולפיכך אין הפשיון מצטרף עם הנותר להשלים את שיעורו, והחדש לבדו אינו כגריס. (רבינו דילג על הדין שבמשנה ח "שפשתה כחצי גריס", מפני שפסק כחכמים שמתהרים בכחצי גריס ועוד, ומכל-שכן בכחצי גריס מצומצם. והמשנה באה להשמיענו דעתו של רבי עקיבא שמחלק בין שני המקרים. ראה שם מ"ח ומ"ט, וראה כסף-משנה לקמן ה"ה, ד"ה באור). (21) והוא-הדין אם פשתה כגריס מצומצם, ורבינו נקט לשון המשנה (שם) שרבי עקיבא חולק ומטמא בכגריס ועוד, אבל בכגריס מודה לחכמים. (22) ונשאר כל הפשיון ישיש בו כגריס ועוד, היינו יותר מהאום. (23) צ"ל: כתחילה. כחכמים שם, בהתאם למה שביארנו למעלה בפשיון של כחצי גריס, שהפשיון נידון כנגע חדש. (24) פירוש, שני הסגרים חדשים אם לא פשתה בהרת אחרי ההסגר הראשון (שהוא למעשה הסגר שני), ויוצא מזה אפשרות של שלושה הסגרים. (25) שם מ"ז. (26) במשנה שלפנינו, הגירסה: "הלכה וחזרה בסוף שבוע". ואפשר לפרש, שהלכה באמצע ימי ההסגר וחזרה בסופם. ונראה שגירסת רבינו במשנה היא: "הלכה בסוף שבוע וחזרה". (27) באותו מקום עצמו של הבהרת הראשונה. (28) לא יתירה על הראשונה ולא פחותה ממנה. (29) כלומר, אין דנים אותה כנגע חדש להטיל עליו שני הסגרים, אלא דיו בהסגר נוסף אחד. ומדובר כשלא פטר הכהן את המנוגע לפני שחזרה, אבל אם פטרו - דינה כבהרת חדשה. במשנה שם, אמרו: "לאחר

1 כגריס - מטמאין בנגעים; אבל אם היו עגלין כרב
2 ברית בני אדם - טהורין. כיצד? בהרת כגריס בראש
3 חטמו או בראש אצבעו שופעת אילף ואילף -
4 טהור; שנאמר: וראהו הכהן - עד שיראהו פלו
5 פאתה.

(40) תוספתא נגעים פ"ב. ראה ה"ח והערות שם.

פרק רביעי

(1) יבאר כמה שיעור פשיון המטמא, ומאי זה מראה, ואם פשה לתוך הנגע, אי זה פשיון הוא סימן טומאה, ובהרת שנכנסה אחר הפטור ופשתה כמות שהיתה, בהרת כגריס ובה כעדרשה ושיער לבן בתוך המחיה והחליטו, הטמא שהוחלט בתחילת או בסוף שבוע ראשון או שני.

6 א. הפשיון מטמא בכל שהוא². והוא שיהיה
7 הפשיון מאחת ממראות הנגעים³; אבל אם היה
8 הפשיון מראה בהק - אינו פשיון. ואין הפשיון
9 סימן טמאה עד שיפשה חוץ לנגע⁴; אבל אם פשה
10 לתוך הנגע - הרי הוא כמות שהיה. כיצד? בהרת
11 ובתוכה בשר חי פחות מפעדרשה והסגירה, ובסוף
12 השבוע נתמעטה המחיה ממה שהיתה⁵ או שהלך
13 הבשר החי פלו - אין זה פשיון; שאין הבהרת
14 פושה לתוכה אלא חוצה לה.

(2) נגעים פ"ד מ"א. (3) שם. ואפילו הפשיון אינו ממראה הנגע הראשון. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב ה"ד, שנינו: "המראות שהאום (הנגע העיקרי) מטמא - הפשיון מטמא". (4) ראה למעלה פ"ג ה"ה וה"ו. (5) והבהרת תפסה מקומה.

15 ב. אין הפשיון סימן טמאה עד שיהיה אחר הסגר⁶;
16 אבל אם בא בתחלה וראה הכהן את הנגע שהוא
17 פושה והולך - אינו מחליטו, אלא מסגירו עד סוף
18 השבוע ויראה.

(6) נגעים פ"ג מ"ג: "ובפשיון (מטמא) בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני". וכן משמע שם בפ"ד מ"ב. ב'תורת כהנים' שם ה"ג למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ז): "אחרי הראותו אל הכהן".

19 ג. אין הבהרת פושה לתוך השחיין ולא לתוך
20 המכה, ולא לתוך מחית השחיין⁸ ולא לתוך מחית
21 המכה, ולא לראש ולא לזקן אף על פי שנגקרו
22 והלך השער מהן; שנאמר: ואם פשה תפשה
23 המספחת בעור⁹. אבל בהרת שפשטה לתוך הבהק -
24 הרי זה פשיון¹⁰.

(7) שם פ"ו מ"ח. (8) שם פ"א, מ"ה. וראה למעלה פ"ב ה"ד פירוש המונחים. (9) ולא בשחיין ומכווה, ולא בראש ובזקן שהתורה קבעה להם דינים מיוחדים לענין נגעים (ראה לקמן פ"ח). (10) מפני שבוהק אינו נגע, ודינו ככל עור בשר. (ומה שאמרו ב'תורת כהנים' פרשת נגעים סוף

קמ שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ב אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שכזה, כמו שמסיים רבינו, אבל אם רוחב החוט הוא כמקום צמיחת שש שערות, ובאמצע המחיה רחבה שתי שערות - מטמאה. (48) כאן מסתיימת ה"ז לפי הענין.

ח. בהרת שטהרה⁴⁹ מתוך הסגור⁵⁰ או מתוך החלט, שהלכו ממנה סימני טמאה⁵¹ - אין מסגירין בה לעולם⁵².

(49) תוספתא נגעים פ"ב. (50) שהסגירה פעמיים ולא נולדו סימני טומאה. (51) או שפרחה בכל גופו (ראה לקמן פ"ז ה"א). (52) ואם נולדו בה סימני טומאה כגון פשיון, שיער לבן או מחיה - מחליטים, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

ט. בהרת⁵³ שפנסה אחר הפטור⁵⁴ ופשטה לכמות שהיתה⁵⁵, או שפשטה וחזרה לכמות שהיתה - הרי היא בטהרת⁵⁶.

(53) מדובר כשהיתה כגריס מצומצם (ראב"ד כאן), אבל כשהיא יותר מכגריס ופחתה לכגריס וחזרה ופשטה, הרי זה פשיון ומטמא (כן משמע במשנה נגעים פ"ט, מ"ג. וראה כספ-משנה כאן). (54) מפני שלא פשתה ולא נולדו בה מחיה או שתי שערות לבנות. (55) לפני הפיטור. (56) ואף-על-פי שאמרנו בה"ח שפשיון אחרי פיטור מטמא, היינו אם הנגע גדול משהיה בשעת הפיטור.

י. בהרת⁵⁷ כגריס ובה מחיה פעדשה⁵⁸ ושער לכן בתוך המחיה והחליטו⁵⁹, ולאחר החלט הלכה המחיה⁶⁰ - טמא מפני שער לכן⁶¹; הלך השער לכן - טמא מפני המחיה. הריהו השער לכן בתוך הבהרת והלך לו - טמא מפני המחיה; הלכה המחיה - טמא מפני שער לכן.

(57) שם פ"ד מ"ו. (58) לשון המשנה. שתי בבות בהלכה זו: א. שיער לבן בתוך המחיה: ב. שיער לבן בתוך הבהרת, ושתייהן שניות שם במחלוקת רבי שמעון וחכמים, רבי שמעון מטהר וחכמים מטמאים. ומדובר שם, בבא ראשונה כשהבהרת לבדה - בלי המחיה - היא כגריס, והבבא השניה עוסקת במקרה שאין בהרת כגריס אלא ביחד עם מחייתה. ומכאן שינוי הלשון בבבא כגריס, ובשתייהן באה המשנה להשמיענו כוחו של רבי שמעון שהוא מטהר אפילו כשהבהרת לבדה היא כגריס אם השיער הלבן הוא במחיה, ואם אין בהרת כגריס הוא מטהר אפילו אם השיער הוא בתוך הבהרת ממש (ראה שם נימוקו). וחכמים מטמאים אפילו כשאין בהרת כגריס בלי המחיה והשיער הלבן נמצא במחיה. רבינו פוסק כחכמים, ולפיכך דילג בבבא שניה על המילים: "היתה היא ומחייתה כגריס", כי שתי הבבות עוסקות באותו המקרה עצמו, היינו כשאין בהרת כגריס אלא עם המחיה ואעפ"כ טמא, וכל-שכן אם יש בה כגריס (ראה פירוש רבינו למשנה שם, וראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות מב ומה, ולשונו של רבינו בפירושו למשנה שם, מוכיחה את נכונות פירושי). (59) מפני שני סימני הטומאה. (60) ונתפשטה הבהרת לתוכה ונמצא השיער הלבן בתוך הבהרת. (61) ואע"פ שאמרנו למעלה (פ"ב ה"ו) שאם קדם שיער לבן לבהרת אינו סימן טומאה,

הפטור תראה כתחילה". (30) אחרי ההסגר. (31) בתוך ימי ההסגר. (32) בסוף ההסגר. (33) אם הוא בסוף שבוע ראשון. (34) אם המקרה הוא בסוף שבוע שני. ומשמיענו רבינו שאין זה פשיון כלל, ודין הנגע כאילו לא נשתנה כלל. ומקור דין זה ב'תורת כהנים' פרישת נגעים פ"ב ה"ז: "שאם כנס ופשה, כאילו לא כנס. ואם פשה וכנס, כאילו לא פשה", שכל השינויים בתוך ימי ההסגר אינם לא מעלים ולא מורידים (ראה ראב"ד וכספ-משנה).

1 ו. בהרת כגריס³⁵ ופשטה כגריס³⁶, ונולד³⁷ בפשיון מחיה או שער לכן, והלכה לה האום - תראה בתחלה³⁸. היתה בו בהרת כגריס והסגירו, בסוף השבוע והרי היא פסלע³⁹, ספק שהיא היא⁴⁰ ספק שהיא אחרת⁴¹ באה תחתיה - הרי זה טמא⁴².

(35) שם מ"ו. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים. (36) והחלט. (37) אחרי שפשטה והחלט, אבל אם בא הפשיון ביחד עם המחיה או עם שיער לבן, מודים חכמים שנשאר בטומאתו הראשונה ('תפארת ישראל'. ראה שם טעמו של דבר). (38) כאילו הוא נגע חדש, וצריך הכהן להתבונן בסימני הטומאה. כחכמים שם נגד דעת רבי עקיבא האומר שנשאר בטומאתו הראשונה מפני הפשיון (רבינו בפירושו על המשנה, שם). (נראה, שרבינו שם מתכוון לבאר מהו ההבדל שבין רבי עקיבא לחכמים, שהרי לדברי שניהם המנוגע טמא, ולפיכך הוא מפרש, שלדעת חכמים שזה נגע חדש צריך הכהן לבדוק את כל הפרטים המחייבים במחיה ובשיער לבן, אבל רבי עקיבא לשיטתו שהפשיון הוא חלק מהנגע הראשון ואין צורך בבדיקת כהן. ומכאן, שאם לא נולד סימן טומאה חדש והלכה האום, אף-על-פי שנשאר הפשיון כגריס - טהור לדעת חכמים. ור"ש שם כתב שההבדל הוא לענין קרבנות, לדעת רבי עקיבא מביא קרבן אחד, ולדעת חכמים - שנים. ובגליון הש"ס על הירושלמי מועד קטן פ"א ה"ה מעיר, שביירושלמי שם נשאלה שאלה זאת: "מה ביניהון?" ומתפלא למה לא הזכירו רבינו והר"ש וגם ה'כסף משנה' את ה'ירושלמי' הזה). (39) שם פ"ה מ"א. הסלע גדול מגריס. (40) ופשטה והיא טמאה. (41) וטעונה הסגר. (42) רבינו לא ביאר כאן אם ספק טמא או ודאי טמא. ומפירושו על המשנה כאן משמע שהוא ספק טמא כמו בספק אם בהרת קדמה לשיער לבן או להיפך בסוף פ"ב.

2. בהרת כגריס⁴³ וחוט יוצא ממנה⁴⁴, אם יש בו רחב שתי שערות - זוקקה⁴⁵ לשער לכן ולפשיון⁴⁶, אבל לא למחיה⁴⁷; שאין המחיה סימן טמאה עד שתקיף אותה הבהרת ויהיה בין סוף המחיה וסוף הבהרת רחב צמיחת שתי שערות. היו שתי בהרות וחוט יוצא מזו לזו: אם יש בו רחב שתי שערות - מצרפן, ואם לאו - אינו מצרפן⁴⁸.

(43) שם מ"ה. (44) פס מנוגע צר. (45) פירוש, דין החוט כבהרת עצמה. (46) אם יש שתי שערות לבנות בתוך החוט, או אם התרחב החוט המנוגע - טמא. (47) כי אי אפשר לה למחיה שהוא סימן טומאה, להימצא במקום צר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ג אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 ב. לְבַן שְׁפוּדָה וְהָפָה בּוֹ: אִם הָיָה רֵאשׁוֹ (מְבָרָז)
24 [בְּדוּר] - הָרִי זֶה מְכוּהָ, וְאִם הָיָה רֵאשׁוֹ חֵדָּ8 - הָרִי
25 זֶה סִפְקָה אִם הִיא מְכוּהָ אוֹ שְׁחִין. לָקָה בְּמֵי טְבַרְיָא
26 אוֹ בְּגִפְתָּה¹⁰ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הָרִי זֶה שְׁחִין.

6) כעין רומת. (7) מכת דקירה. (8) לא חד ממש אלא מחודר קצת וההכאה פוצעת. (9) אבעיא שלא נפשטה שם, אבל בסכין חד ממש אמר שם "חידודה קודם לליבונה" כלומר, הפצע מחודר הסכין קודם להכווייה ולפיכך נידון כשחין. (10) רש"י שם פירש: פסולת זיתים שנסחטו להוציא שמנם.

27 ג. הַשְּׁחִין וְהַמְכוּהָ כֹּל זָמַן שֶׁהֵן מְכוּת טְרִיזוֹת הֵן
28 נִקְרָאִין מוֹרְדִין, וְאֵינָן מִטְמְאִין בְּנִגְעִים כְּלָל. חָיו
29 הַשְּׁחִין וְהַמְכוּהָ וְנִתְרַפְּאוּ רַפּוּי גְּמוּר, אִף עַל פִּי
30 שְׁהַמְקוֹם צִלְקָת וְאֵינָה דוֹמָה לְשֶׁאֵר הָעוֹר - הָרִי הֵן
31 כְּעוֹר הַבָּשָׂר לְכָל דְּבָר, וּמִתְטַמְּאִין בְּשִׁלְשָׁה סִמְנֵינָן¹¹
32 וְיֵשׁ בָּהֶן הַסֵּגֵר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(11) פשיון, שיעור לבן ומחיייה.

33 ד. הַתְּחִילוֹת¹² הַשְּׁחִין וְהַמְכוּהָ לַחֲיּוֹת וְלַהֲתַרְפְּאוֹת
34 וְנִעֲשִׂית עֲלֵיהֶן קִלְפָה קִלְפָה שְׁשׁוּם - זֶה הִיא צְרָבָת
35 הַשְּׁחִין הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה וּמַחֲתֵת הַמְכוּהָ הָאֲמוּרָה שָׁם,
36 וּמִטְמְאוֹת בְּשֵׁנֵי סִמְנֵינָן: בְּשֶׁעַר לְבָן אוֹ בְּשֶׁעַר¹³,
37 וְאֵינָן בָּהֶן הַסֵּגֵר אֲלֵא שְׁבוּעָ אֶחָד¹⁴. פִּיצֵד? בְּהֵרֵת¹⁵
38 שְׁהִיתָה בְּצִרְבָת הַשְּׁחִין אוֹ בְּמַחֲתֵת הַמְכוּהָ: אִם הָיָה
39 בָּהּ שְׁעַר לְבָן - יַחְלִיט; לֹא הָיָה בָּהּ שְׁעַר לְבָן -
40 נִסְגֵּר שְׁבוּעָ אֶחָד. וְיִרְאֶה בְּסוֹף הַשְּׁבוּעָ: אִם נוֹלַד
41 בָּהּ שְׁעַר אוֹ פְּשִׁתָּה - יַחְלִיט; וְאִם לֹא נוֹלַד בָּהּ כְּלוּם
42 - יִפְטֹר. פְּשִׁתָּה לְאַחַר הַפְּטוֹר אוֹ נוֹלַד בָּהּ שְׁעַר לְבָן
43 - יַחְלִיט¹⁶.

12) שם. בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו הלכה ה שנינו: "שחין", יכול (יכול אני לפרש) מורד, תלמוד לומר "ונרפא", אי "ונרפא" יכול עד שייעשה צלקת (שיתרפא לגמרי, ותישאר במקומו צלקת בלבד), תלמוד לומר "שחין", הא כיצד? נרפא ולא נרפא. (13) אבל מחיייה אינה סימן טומאה. (14) ואם לא נולד סימן טומאה אחר ההסגר - טהור. בתורה נאמר רק הסגר אחד בשחין ומכווה. (15) כבר ביארנו, שבכל מקום שרבינו כותב "בהרת" סתם ללא קשר עם דירוג הלבנונית, הכוונה לכל ארבעת המראות, שלג, צמר, סיד, קרום ביצה. (16) בזה דין שחין ומכווה כדין נגע בעור הבשר.

44 ה. הַשְּׁחִין וְהַמְכוּהָ אֵין מְצֻרְפִּין¹⁷ זֶה עִם זֶה. לְפִיכָף חִלְקָן הַפְּתוּב, לֹמַר שְׁאֵין מְצֻרְפִּין זֶה עִם
45 זֶה. וְאֵין פּוֹשִׁין זֶה לְזֶה, וְאֵין פּוֹשִׁין לְעוֹר הַבָּשָׂר,
46 וְלֹא בְּהֵרֵת עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשֵׂה לְתוֹכָן. פִּיצֵד? הִנֵּה
47 שְׁחִין בְּצֵד הַמְכוּהָ וּבְהֵרֵת כְּגַרִיס בְּשִׁתִּיהָ¹⁸ - הָרִי
48 זֶה טְהוֹר. הִיתָה בְּאַחַת מֵהֶן וּפְשִׁתָּה לְשִׁנְיָה אוֹ
49 שְׁפִשְׁתָּה לְעוֹר הַבָּשָׂר - טְהוֹר¹⁹. הִיתָה בְּהֵרֵת בְּעוֹר

והרי כאן היה שיעור לבן במקום זה לפני שהגיעה הבהרת, וסברים חכמים שהמחיה נחשבת כחלק מאותו הנגע, והתורה אמרה (ויקרא יג, ג) "ושער בנגע הפך לבן" (תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א פרשתא ב' ה"ז).

1 יא. בְּהֵרֵת²⁰ וּבָהּ מְחִיָּה וּפְשִׁיּוֹן²¹: הִלְכָה הַמְחִיָּה -
2 טְמֵא מִפְּנֵי הַפְּשִׁיּוֹן; הִלְךְ הַפְּשִׁיּוֹן - טְמֵא מִפְּנֵי
3 הַמְחִיָּה. וְכֵן בְּשֶׁעַר לְבָן וּבְפְשִׁיּוֹן. הַחֲלִיטוּ²² בְּשֶׁעַר
4 לְבָן וְהִלְךְ הַשְּׁעַר וְחִזַּר בּוֹ שְׁעַר לְבָן אַחַר אוֹ שְׁנוּלְדָה
5 לוֹ מְחִיָּה אוֹ פְּשִׁיּוֹן, אוֹ שְׁהַחֲלִיטוּ בְּמְחִיָּה וְהִלְכָה
6 הַמְחִיָּה וְנוֹלְדָה לוֹ מְחִיָּה אַחֲרֵת אוֹ שְׁעַר לְבָן אוֹ
7 פְּשִׁיּוֹן, אוֹ שְׁהַחֲלִיטוּ בְּפְשִׁיּוֹן וְהִלְךְ הַפְּשִׁיּוֹן וְחִזַּר בּוֹ
8 פְּשִׁיּוֹן אַחַר אוֹ שְׁנוּלְדָה בָּהּ מְחִיָּה אוֹ שְׁעַר לְבָן -
9 הָרִי זֶה בְּטְמֵאוֹת כְּמוֹת שְׁהִיָּה²³. אֶחָד הַטְּמֵא
10 שְׁהַחֲלִיט בְּתַחֲלָה²⁴ אוֹ שְׁהַחֲלִיט בְּסוֹף שְׁבוּעָ רֵאשׁוֹן
11 אוֹ בְּסוֹף שְׁבוּעָ שְׁנִי²⁵ אוֹ אַחַר הַפְּטוֹר²⁶, הוֹאִיל
12 וְהַחֲלִיט מִכָּל מְקוֹם - אֵינוֹ טְהוֹר עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאַר בּוֹ
13 סִמְן טְמֵאָה, לֹא סִמְן הַחֲלִיט²⁷ וְלֹא סִמְן אַחֲרֵי²⁸.

62) שם מ"ז. (63) פירוש, אחר ההסגר נמצאו בה שני סימני טומאה אלה, שהרי פשיון לפני ההסגר אינו מטמא (למעלה ה"ב). (64) כאן מתחילה בבא חדשה, ואינה קשורה עם הדינים שלפניה. (65) ואינה זקוקה להערכת כהן. (66) בראייה ראשונה של הכהן, כגון שהיו בו מחיה או שערות לבנות. (67) ע"י אחד מסימני הטומאה. (68) אחר שטיהרו הכהן נולד בו סימן טומאה והוחלט, ואחר-כך הלך סימן זה ובא במקומו אחר. (69) מחיה ושער לבן. (70) פשיון, שאינו סימן החלט בתחילה, אלא אחר הסגר.

יום שישי כ"ג אייר ה'תשע"ז

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר אי זו היא מכווה ושחין וצרכת השחין ודיניהם, ואם מצטרפים זה עם זה, שחין שנעשה מכווה או בהיפך, ומי שהסגירו בעור הבשר ובסוף השבוע נעשית שחין, ואי זה קרח גיבח ומה דינם, והראש והזקן שלא העלו שיעור מעולם.

14 א. מִי שְׁהִיתָה לוֹ מְכָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וּנְפִשֵׁת הָעוֹר
15 מְחֲמַת הַמְכָּה: אִם הִיתָה הַמְכָּה מְחֲמַת הָאֵשׁ, כְּגוֹן
16 שְׁנוּכָה בְּגַחְלֵת אוֹ בְּרַמְזִי אוֹ בְּכַרְזֵל אוֹ בְּאֶבֶן שֶׁלְבָנוֹ
17 בְּאֵשׁ³ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הָרִי זֶה נִקְרָאת מְכוּהָ; וְאִם
18 הִיתָה הַמְכוּהָ⁴ שֶׁלֹּא מְחֲמַת הָאֵשׁ, בֵּין שֶׁלָּקָה בְּאֶבֶן
19 אוֹ בְּעֵץ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן בֵּין שְׁהִיתָה הַמְכוּהָ מְחֲמַת חֲלִי
20 הַגּוֹף, כְּגוֹן גָּרָב אוֹ תְּזוּזִית⁵ שֶׁהִפְסִיד הָעוֹר, אוֹ
21 שְׁחִפָּת אוֹ קַדְחַת וְדִלְקַת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שְׁהַשְּׁחִיתוּ
22 הָעוֹר - הָרִי זֶה נִקְרָא שְׁחִין.

2) אפר חס. (3) אבל מכה באבן וברזל שנתלבנו במעיינות חמים או בלוע הר געש אינה מכווה אלא שחין. (4) בכתב-יד תימן: "המכה". (5) מיני צמחים חולניים בעור.

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ג אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בנגעים)? תלמוד לומר "קרחת וגבחת", מה קרחת בידי שמים אף גבחת בידי שמים. או (אם כן) מה קרחת שאינה ראוייה לגדל שער אף גבחת שאינה ראוייה לגדל שיער, מניין אכל נשם (סם שמשיר את השערות) סך נשם? תלמוד לומר קרחת קרחת (פעמיים) - ריבה (כל קרחת שהיא. - כסף משנה). ראה לקמן בפרק ח מה בין נתק לנגע בקרחת וגבחת. (29) הנקודה האמצעית בגובה הראש. (30) החוליה הראשונה מחוליות הצוואר. (31) מצחו.

ט. הקרחת והגבחת מטמאות³² בשני סימנין: 23
במחיה ובפשייון, ויש בהן הסגר שגני שבועות; 24
שנאמר בהן: פמראה צרעת עור בפשר³³. ולפי שאין 25
בהן שער, אין השער הלכן סימן טמאה בהן³⁴. 26
וכיצד מטמאין בשני סימנין ובשני שבועות? שאם 27
היתה בהרת בקרחתו או בגבחתו והיתה בה מחיה 28
- יחליט; לא היתה בה מחיה - יסגיר. ויראה בסוף 29
השבוע: אם נולדה בה מחיה או פשייון - יחליט; 30
לא נולד בה פלום - יסגיר שבוע שני. פשת או 31
שנולד בה מחיה - יחליט; לא נולד בה פלום - 32
יפטר. ואם פשת או נולד בה מחיה לאחר הפטור 33
- יחליט³⁵. 34

(32) אם נראה בהן נגע. (33) משמע שדינן כעור בשר. (34) פירוש, אפילו אם צמח שיער לבן. כן כתוב בפירוש בתורת כהנים שם ולמדו זה מהמלה "היא". (35) כאמור למעלה בנגעי עור בשר.

י. הקרחת והגבחת אינן מצטרפות זו עם זו; 35
שנאמר: בקרחתו או בגבחתו - מלמד שהן שפתיים. 36
ואין פושות מזו לזו ולא לשער עור הפשר, ולא 37
בהרת עור הפשר פושא לתוכן. 38

יא. הקרחת או הגבחת או הזקן שנקרח ונעשה בהן 39
שחין או מכנה - מטמאין פשחין וכמכנה שבועור 40
הפשר; שהראש או הזקן שנקרחו - בעור הפשר 41
לכל דבר, אלא שאין מטמאין בשער לבן. הראש 42
והזקן קדם שיעצמח בהן השער ויעדין לא העלו שער 43
מעולם³⁶, וכן הדלדולין שבראש ושפזקן - הרי הן 44
בעור הפשר ומתטמאין בשלשה סימנין³⁷ ושני 45
שבועות. וכן זקן האשה והסוריס³⁸ עד שלא העלו 46
שער - הרי הן בעור הפשר; ואם העלו שער - הרי 47
הן פזקן האיש. שמתטמא בנתקין כמו שיתבאר, 48
ואינו מתטמא בבהרת. 49

(36) כגון נער שטרם צמח לו זקן ותינוק רך שטרם צמחו שערות ראשו. (37) פשייון, מחייה ושיער לבן. (38) הסנטר.

פרק נשיו

(1) יבאר מקומות באדם שאינם מתטמאים בבהרת ומה דינם, גוי שהיתה בו בהרת והתגייר או בעובר, נולד בקמט ונגלה ונשתנה מראהו, וכל ספק הנגעים אם ספיקם טהור.

1 הפשר ופשטה לאחת מהן - אינו פשייון. היתה פתוף 1
2 כפו צרבת שחין כגריס²⁰ ובה בהרת כגריס²¹ - 2
3 יסגיר; שאף על פי שאינה ראוייה לשער לבן²² ולא 3
4 לפשייון, שמא יולד לו שחין אחר בצדה ותפשטה 4
5 לתוכו. 5

(17) אם היו בו כחצי גריס שחין וכחצי גריס מכווה אין מצטרפים לכגריס ומטהרים את המנוגע, ואף על פי שדיני שחין ומכווה שווים. בתורת כהנים שם למדו מהכתוב "או ... מכוות אש" המלה "או" באה לחלק ביניהם. (18) בשניהם יחד. (19) והפשיון מטמא רק אם פשה במקום אותה המחייה עצמה. (20) מצומצם. (21) ומילא את כל מקום הצרבת ואם כן אין כל אפשרות של פשייון, שהרי אמרנו שאינה פושה לעור הבשר. (22) אין שערות צומחות על כף היד.

ו. שחין שנעשה מכנה - בטלה מכנה את השחין²³; 6
ומכנה שנעשה שחין - בטל שחין המכנה. אם אין 7
8 ידוע אם שחין היה אם מכנה - אין בקף פלום²⁴; 8
9 ששניהם סימן אחד וטמאה אחת, ולא חלקן הפתוב 10
10 אלא לומר שאין מצטרפין. 10

(23) השני מבטל את הראשון. ונפקא מינה לעניין צירוף, שאמרנו בהלכה הקודמת שאינם מצטרפים זה עם זה. (24) ומטמא.

ז. הסגירו בבהרת שבשחין ובסוף השבוע נעשה 11
12 עור הפשר²⁵, או שהסגירו בעור הפשר ובסוף 12
13 השבוע נעשה שחין - יראה בתחלה²⁶. 13

(25) נתרפא לגמרי ויש לפנינו עכשיו נגע בעור הבשר. (26) צריך להיות: כתחילה. כאילו הוא נגע חדש וטעון שני הסגרים.

ח. מי שנשר²⁷ כל שער ראשו, בין מחמת חליט²⁸ בין 14
15 מחמת מכה שאינה ראוייה לגדל שער, בין שאכל 15
16 דברים המשריין את השער או סף דברים שהשיריו 16
17 שער, אף על פי שראוי לגדל לאחר זמן, הואיל 17
18 ואבד כל שער ראשו עתה - הרי זה נקרא קרח או 18
19 גבחת. אם נשר שער מן הקדקד²⁹ ולמטה שופע 19
20 לאחור ועד פקה של צנאור³⁰ - נקרא קרח; ואם נשר 20
21 מן הקדקד ולמטה שופע לפניו עד פגנד פדחתו³¹ - 21
22 נקרא גבח. 22

(27) הלכה זו היא כעין הקדמה להלכות הבאות עד סוף הפרק העוסקות בדיני נגעים שבקרחת ובגבחת. כתוב בתורה (ויקרא יג, מ) "קרחת הוא טהור הוא" ובפסוק שלאחריו כתוב: "גבחת הוא טהור הוא". ובפסוקים הבאים נכתבו דיני הנגעים שפרחו בקרחת או בגבחת. ובכן הקרחת והגבחת כשהן לעצמן אינן מטמאות, אלא הנגעים שבהן, ומבאר רבינו בהלכה זו פירוש שני המונחים האלה. (28) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק י הלכה ו גורס רבינו: יכול נשר מחמת חולי יהא טהור (פירוש, לא יטמא

25 השַׁעַר וְנִתְגַלְתָּה הַבְּהֵרֶת, הִיְתָה בַשְּׁחִין וּבַמְכוּהַ
 26 כְּשֶׁהָן מוֹרְדִין וְהֵעִלוּ צָרְבֶת - הָרִי אֱלוֹ טְהוּרוֹת. וְכֵן
 27 אִם הִיְתָה הַבְּהֵרֶת בְּרֹאשׁ אוֹ בְּזָקֵן קֹדֶם שֶׁיַּעֲלוּ שַׁעַר
 28 מֵעוֹלָם וְהֵעִלוּ שַׁעַר וְהִלֵּךְ הַשַּׁעַר, אוֹ שֶׁהִיְתָה הַבְּהֵרֶת
 29 בְּעוֹר וְנִעְשָׂה מְקוֹמָה שְׁחִין אוֹ מְכוּהַ וְחָיו וְהָרִי הֵן
 30 כְּעוֹר הַבָּשָׂר, אָף עַל פִּי שֶׁתְּחַלְתָּה וְסוֹפָה טְמֵאִין,
 31 הוֹאִיל וְהִיְתָה טְהוּרָה בִּינְתֵימִים - הָרִי זֹ טְהוּרָה¹⁶.
 32 נִשְׁתַּנּוּ מֵרְאִיָּה, בֵּין שֶׁהֵעִזוּ¹⁷ אוֹ שֶׁכָּהוּ - יִרְאֶה
 33 בַּתְּחִלָּה¹⁸. פִּיצֵד? עוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁהִיְתָה בּוֹ בְּהֵרֶת
 34 כְּקָרוֹם בִּיצָה¹⁹ וְלֹאֲחֵר שֶׁנִּתְגַּיֵר נַעֲשִׂית בְּשִׁלְג, אוֹ
 35 שֶׁהִיְתָה בְּשִׁלְג וְלֹאֲחֵר שֶׁנִּתְגַּיֵר נַעֲשִׂית כְּקָרוֹם בִּיצָה
 36 - תִּרְאֶה בַּתְּחִלָּה. וְכֵן כְּקוֹטֵן שְׁנוּלָד, וּבְקָמֵט שְׁנִגְלָה,
 37 וּבְרֹאשׁ וּבְזָקֵן שְׁנִקְרָחוּ, וּבַשְּׁחִין וּבַמְכוּהַ שְׁחִיו: אִם
 38 נִשְׁתַּנּוּ מֵרְאִיָּה אוֹתָן הַבְּהֵרוֹת - יִרְאוּ בַּתְּחִלָּה, וְאִם
 39 לָאוּ - טְהוּרוֹת.

(13) משנה שם פ"ז, א. (14) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרק א' ה"א וה"ב, למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהי בעור בשרו" בלשון עתיד, משמע שהנגעים שפרחו לפני מתן-תורה אף-על-פי שנשארו אחרי שניתנה תורה - אינם מטמאים. ומכאן למדו, שהנגעים אינם מטמאים אלא כשנולדו בשעה שהיו ראויים לטמא ובמקום הראוי לטומאה. (15) שאינו מקום גלוי. (16) כחכמים, נגד דעת ר' אליעזר בן יעקב שם. ואף-על-פי שאמרו (עירובין סא, ב) משנת ר' אליעזר קב ונקי (פירוש, הלכה כמותו), סובר רבינו שזה נאמר במחלוקת עם יחיד, אבל אין הלכה כמותו נגד רבים (ראה שו"ת חוות יאיר, סי' צד. וראה רא"ש עירובין פ"ד סימן ב בשם רבינו חננאל, שרק במאה ושנים מקומות - מספר "קב" - הלכה כמותו, וראה יד מלאכי אות טו). (17) שלבנוניתם נעשתה יותר עזה. (18) צ"ל: כתחילה, וכן הוא בדפוס רומי (ר"מ), וכן יש לתקן להלן. פירוש, כאילו הוא נגע חדש. (19) רבינו נקט השינויים הקיצוניים. ומובן שהוא-הדין בשינויים שביניהם, מראה צמר לבן שנשתנה למראה שלג או קרום ביצה.

40 ה. פֶּל סַפְקֵי²⁰ נְגָעִים, חוּץ מִשְׁנֵי סַפְקוֹת שֶׁמְנִינוּ
 41 כְּבָר²¹, טְהוּר עַד שֶׁלֹּא נִזְקַק לְטִמְאָה²²; אֲבָל
 42 מִשְׁנֵיזִקֵּק לְטִמְאָה - סַפְקוֹ טְמֵא²³. פִּיצֵד? שְׁנִים
 43 שֶׁבָּאוּ אֶצֶל כֹּהֵן, בְּזָה בְּהֵרֶת כְּגָרִיס וּבְזָה כְּסִלְע,
 44 וְהַסְּגִירָן, וּבְסוֹף הַשְּׁבוּעַ הִיָּה בְּזָה כְּסִלְע וּבְזָה כְּסִלְע
 45 וְאִין יָדוּעַ בְּאִיזָה מִהֵן פְּשֻׁתָּה²⁴, בֵּין בְּשְׁנֵי אַנְשִׁים בֵּין
 46 בְּאִישׁ אֶחָד²⁵ - הָרִי זֶה טְהוּר. שְׁאָף עַל פִּי שְׁוֹדָאֵי
 47 פְּשָׂה הִנְגַע בְּזָה²⁶, הוֹאִיל וְאִינוּ יָדוּעַ אִי זֹ הִיא
 48 הַבְּהֵרֶת שֶׁפְּשֻׁתָּה - הָרִי זֶה טְהוּר, עַד שֶׁיָּדַע בְּאִי זֶה
 49 נִגַע טְמֵאוֹ²⁷.

(20) שם פ"ה מ"א. (21) בפ"ב ה"ט: ספק אם בהרת קדמה או שיעור לבן קדם. ובפרק ד' ה"ו: בהרת כגריס, ואחרי ההסגר מצא כסלע, ספק אם היא אותה הבהרת ופשתה או הראשונה הלכה וזו אחרת היא. (22) שלא הוחלט, ואפילו

1 א. אֱלוֹ מְקוֹמוֹת² בְּאֲדָם שְׁאִין מִתְטַמְּאִין בְּבְהֵרֶת:
 2 תוֹף הַעֵינַן, וְתוֹף הָאֵזֵן, וְתוֹף הַחֹטֵם, וְתוֹף הַפֶּה,
 3 וְהַקְּמִטִים שְׁבִפְטוֹן, וְהַקְּמִטִים שְׁבִצְוָר, וְתַחַת הַיָּד,
 4 וּבֵית הַשְּׁחִי³, וְכַף הַרְגֵל⁴, וְהַצְּפָרָן, וְהָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן
 5 שֵׁישׁ בְּהֵן שַׁעַר, וְהַשְּׁחִין וְהַמְכוּהַ הַמוֹרְדִין⁵. פֶּל אֶלֹ
 6 הַמְקוֹמוֹת אִין מִתְטַמְּאִין בְּנְגָעִים, וְאִין מִצְטַרְפִּין
 7 בְּנְגָעִים, וְלֹא הִנְגַע פּוֹשֶׂה לְתוֹכָן, וְאִין מִתְטַמְּאִין
 8 מִשׁוֹם מַחֲיָה, וְאִין מַעֲפְכִין אֶת הַהוֹפֵף כְּלוּ לְבָן⁶.
 9 שְׁנֵאָמַר: בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ, וְכָל אֱלוֹ אִינוּ עוֹר גְּלוּי, אֲלֹ
 10 מִהֵן שְׁאִינוּ עוֹר⁷ וּמִהֵן שְׁהוּא עוֹר וְהוּא מְכֻסָּה וְאִינוּ
 11 גְּלוּי⁸. וְאֲדָם הַשְּׁפֹתִים נִדוּן כְּבֵית הַסְּתָרִים⁹ וְאִינוּ
 12 מִטְמֵא בְּנְגָעִים.

(2) משנה נגעים פ"ו, ח. (3) תחת הזרוע, במקום שהיא מחוברת לגוף. (4) הבשר העגול בשטח התחתון שבעקב. אבל לא שאר העקב הנמשך לפניו, מחוץ לעצם הרגל. (5) כך בכ"י תימן, וכן תיקן הכסף-משנה. בדפוסים החדשים: והמורדין. ראה למעלה פרק ה הלכה ג. (6) אם פרתה הצרעת בכל הגוף אחרי הסגר או אחרי החלט - טהור (לקמן פ"ז ה"א). ומלמדנו רבינו כאן, שאם נשאר עור בריא במקומות האלה אין זה מעכב, ומטהרים אותו. (7) צפרון, וכף הרגל שעורה קשה (הרא"ש בפירושו על המשנה), אולם בכסף-משנה כתב שכף הרגל אינה גלויה כמו שאר חלקי העקב, ולפיכך אינה בכלל "בעור בשרו". (8) המקומות הללו נקראים "בית הסתרים". (9) תוספתא שם פ"ב ה"ו (גירסת הגר"א). והטעם, מפני שאינו נראה כשהאדם סוגר את פיו בהידוק שפתיים. ראה כסף-משנה.

13 ב. הָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן שְׁנֵשֶׁר כָּל שַׁעֲרָן, וְהַשְּׁחִין וְהַמְכוּהַ
 14 שֶׁהֵעִלוּ צָרְבֶת - מִטְמֵאִין בְּבְהֵרֶת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנַנּוּ¹⁰,
 15 וְאִין מִצְטַרְפִּין זֶה עִם זֶה, וְאִין נִגַע עוֹר הַבָּשָׂר
 16 פּוֹשֶׂה לְתוֹכָם, וְאִין מִטְמֵאִים מִשׁוֹם מַחֲיָה, אֲבָל
 17 מַעֲפְכִין אֶת הַהוֹפֵף כְּלוּ לְבָן¹¹.

(10) בפ"ה ה"ג וה"ט. כפל רבינו כאן את הדינים האלה, מפני הבא האחרונה, שלא נכתבה למעלה. (11) בניגוד למקומות שנמנו בהלכה הקודמת שאינם מעכבים. (ראה ההערה שם). משנה נגעים פ"ו ח.

18 ג. בְּהֵרֶת¹² הַסְּמוּכָה לְרֹאשׁ אוֹ לְעֵינַן אוֹ לְאֵזֵן וְכִיּוּצָא
 19 בְּהֵן אוֹ לְשַׁחֲוִין אוֹ לְמְכוּהַ - טְהוּרָה; שְׁנֵאָמַר: וְרֹאֶה
 20 הַכֹּהֵן אֶת הַנְּגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר - שִׁיְהִיָּה כָּל שְׁחוּצָה
 21 לְנִגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר וְרֹאִי לְפִשְׁוִין.

(12) ר' יוסי בר' יהודה, בתוספתא נגעים פ"ב ה"ו. פסק רבינו כמותו, אף-על-פי שב'תורת כהנים' משמע שהתנא קמא חולק עליו, מפני שבתוספתא שם פ"א ה"י נאמר דכרבי בלשון "סתם" (כסף-משנה).

22 ד. אֱלוֹ בְּהֵרוֹת¹³ טְהוּרוֹת: עוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁהִיְתָה בּוֹ
 23 בְּהֵרֶת וְנִתְגַּיֵר¹⁴, הִיְתָה בְּעַבְרָי¹⁵ וְנוּלָד, בְּקָמֵט וְנִגְלָה,
 24 בְּרֹאשׁ וּבְזָקֵן כְּשֶׁהִיָּה בְּהֵן שַׁעַר וְנִקְרָחוּ וְנִשֶׁר כָּל

16 שְׁהוּא פְּטוּר, וְעַד שְׁלֹא הִסְגִּירוֹ אוֹ פְּטָרוֹ נִוְלְדוֹ לֹ
17 סִימְנֵי טִמְאָה - הֲרִי זֶה יַחְלִיט. וְכֵן אִם רָאָהּ שְׂיִישׁ
18 בּוֹ סִימְנֵי טִמְאָה וְקָדַם שְׂיַחְלִיטוּ וַיֹּאמֶר לֹ 'טִמְאָ
19 אֲתָהּ' הִלְכוּ לְהֵן סִימְנֵי טִמְאָה: אִם הָיָה בְּתַחֲלָה אוֹ
20 בְּסוֹף שְׁבוּעַ רֵאשׁוֹן - יִסְגִּירוֹ⁴¹, וְאִם הָיָה בְּסוֹף שְׁבוּעַ
21 שְׁנֵי אוֹ לְאַחַר הַפְּטוּר - יִפְטֹר אוֹתוֹ.

(40 משנה נגעים פ"ז, ג. 41) אבל אם נולדו סימני טומאה בתוך ימי ההסגר יישאר בהסגרו, בין שהלכו להם ובין שנשארו (תפארת ישראל).

פְּרָק שְׂבִיעִי

(1 יבאר מי שהיתה בו בהרת והוחלט באחד מסימני טומאה, ודין הבא בתחילה והוא כולו הפך לבן, ואם החליטו בשיער לבן והשחירו שתיים, אם פרחו הצרעת בכולו כאחת או שפרחה מעט מעט, היתה בו בהרת כגריס ובה מחייה כעדרה והוחלט במחייה ופרחה צרעת בכולו, ראשי אברים שאינם מטמאים משום מחייה אם מטמאים הנהפך כולו לבן, מי שאינו ראוי ליטמא בנגע הבהרת אם מעכב ההופך כולו לבן, ודין יש נגע שנשכר מפני שהקדים להראותו לכהן ויש מפסיד.

22 א. מי שהיתה בו בהרת והחלט באחד מסימני
23 טמאה, בין בתחלה³ בין אחר הסגר⁴, או שהסגר,
24 ולאחר כף⁵ פרחו הצרעת בכלו ונהפך לבן, בין
25 שנהפך מתוך הסגר⁶ בין מתוך החלט - הרי זה
26 טהור. אבל אם הסגר ולא נולד לו סימן טמאה
27 ונפטר, ולאחר הפטור פרחו הצרעת בכלו - הרי
28 זה טמא מחלט⁷.

(2 משנה, נגעים פ"ח, א. 3) כשבא אל הכהן היה בו אחד מסימני טומאה והוחלט. (4 בסוף שבוע ראשון או שני, נמצא סימן טומאה והוחלט. 5) זה נמשך על כל המקרים שנאמרו למעלה. (6) ולא הוחלט עדיין. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ד ה"ו: ופריחת הסגר תלמוד-לומר: "וטיהרה את הנגע... טהור הוא" - לרבות את כולו. (7) במשנה שם אמרו: הפורח מן הטמא - טהור... מן הטהור - טמא.

29 ב. הבא בתחלה⁸ והוא פלו הפך לבן: אם היתה בו
30 מחיה או שתי שערות לבנות - מחליטין אותו; אם
31 אין שם סימן טמאה - מסגירין אותו שבוע ראשון.
32 נולד לו שער לבן או מחיה - מחליטו; לא נולד בו
33 פלוס - מסגירו שבוע שני. לא נולד לו סימן טמאה
34 - הרי זה טהור. שדין בהרת זו הגדולה פדין
35 הקטנה. החליטו בשער לבן שנולד בו והשחירו
36 שתייהן או אחת מהן, הקצירו שתייהן או אחת מהן,
37 נסמך השחין לשתייהן או לאחת מהן, הקיף השחין
38 את שתייהן או אחת מהן, או שחלקן השחין ומחית
39 השחין והמכה ומחית המכה והבתיק - הרי זה
40 טהור¹⁰. נולד לו שער לבן אחר או מחיה - הרי זה
41 טמא, מפני שבא פלו לבן בתחלה¹¹. אחר שפרחה

אם הוסגר. (23 שם משנה ד', וה'. 24) אינו זוכר במי היתה בהרת כגריס לפני ההסגר, ובמי כסלע. (25) שהיו בו שני נגעים, אחד כגריס ואחד כסלע, ואחרי ההסגר שניהם כסלע, ואינו זוכר איזה היה כגריס ואיזה כסלע. (26) באדם זה. (27) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרשתא ד ה"ח: "וטמא אותו" (ויקרא יג, ג) - את הוודאי הוא מטמא, ואינו מטמא את הספק. פירוש, את הנגע הוודאי, אבל לא את הנגע הספק, ואפילו באדם אחד - טהור, מפני שאין אנו יודעים איזה נגע פשה.

1 ו. משנזקק²⁸ לטמאה - ספקו טמא. פיצד? שנים
2 שבאו אצל כהן, בזה בהרת כגריס ובזה כסלע,
3 והסגירם, בסוף השבוע והרי בזה כסלע ועוד ובזה
4 כסלע ועוד - שניהן טמאין²⁹. חזרו שניהן להיות
5 כסלע, שהרי הלך הפשוטין³⁰ מאחד מהן³¹, הואיל
6 ואינו ידוע אי זהו - שניהן טמאים³², עד שיחזרו
7 שניהן להיות כגריס. וזהו שאמרו: משנזקק לטמאה
8 - ספקו טמא. וכן מי שהיתה בו בהרת ובה שער
9 לבן שקדם את הבהרת³³ ושער לבן שהפכתו
10 הבהרת³⁴, ואינו ידוע זה שקדם³⁵ מזה שנהפך: אם
11 מתוך הסגר נסתפק ל³⁶ - הרי זה טהור³⁷, ואם אחר
12 החלט³⁸ - הרי זה טמא. אף על פי שהלך שער
13 אחד³⁹ מהן ואינו ידוע אי זה הלך, אם השער שהיה
14 סימן טמאה או השער האחר.

(28) משנה שם. (29) שהרי אין כאן ספק כלל. דין זה אינו הדוגמה לנזקק לטומאה, אלא הבא שלאחריה. (30) כולו. (31) מזה שבתחילה היה בו כסלע. (32) ב'תורת כהנים' שם סוף ה"ט, למדו: "וטיהרו" - את הוודאי הוא מטהר, ואינו מטהר את הספק. (33) ואינו סימן טומאה (למעלה פ"ב ה"ו) והוסגר. (34) והוא סימן טומאה. פירוש, שאחרי ההסגר נמצאו ארבע שערות לבנות, שתיים שקדמו לבהרת ושתיים שנולדו לבהרת. (35) אין הכהן מכיר בין השיער שקדם לשיער שנהפך. (36) אחר ההסגר מצא את ארבע השערות, ולא הבחין בין אלו שקדמו לבהרת ובין אלו שהבהרת הפכה אותן. (37) אע"פ שבוודאי יש כאן סימן טומאה - מפני שאינו ידוע איזו שערות הן המטמאות, כמו שאמרנו בפשוטין. (38) כגון שמתחילה הכיר והחליט ואחר-כך נשרו שתיים, ואינו ידוע איזו נשרו. (39) "שיער" הוא שם קיבוצי ולשון זכר, ו"שערה" משמעותה שערה יחידה. רבינו דייק וכתב "שיער אחד". והכוונה, שאחד משני הסוגים - סוג שקדם וסוג שנהפך - הלך ואינו ידוע איזהו. ומה שאמר "אף-על-פי" הכוונה: לא רק כשהלכה אחת ונשארו שלוש, אלא אפילו אם הלכו שתיים, ואפשר שלא נשאר כלום מסימן הטומאה - טמא. [אפשר גם לפרש, שדווקא אם הלך סוג שלם טמא, אבל אם אפשר שהלכה אחת מסוג זה והשניה מסוג השני - טהור, מפני שבכל שערה שהלכה יש להסתפק אולי היא נהפכה ולא נשארו שתי שערות מטמאות, והרי כאן שני ספיקות להקל]. מקור דין זה בתוספתא נגעים פ"ב ה"ה.

15 ז. מי שבא אצל כהן וראהו שצריף הסגר או

ד. אף ראשי איברים שאינן מטמאין משום מחיה²⁶ שבתוף הבהרת, מטמאין ומעכבין את הנהפך פלו לכן²⁷. ביצד? מחלט או מסגר שהלפין פלו בצרעת חוץ מפעדשה²⁸ בשר חי אפלו בראש אצבעו או בראש חטמו וכיוצא בהן - הרי הוא בטמאתו. וכן זה שנהפך פלו לכן וטהר, אם חזר בו פעדשה בשר חי אפלו בראש אחד מן האיברים - הרי זה מחלט. ונהפך פלו למראה צרעת חוץ מפעדשה, אפלו בראש אחד מן האיברים, שנהפך לבהק - הרי זה טמא מחלט²⁹; שגאמר: והנה כסתה הצרעת - לא הבהק³⁰. אפלו היתה מקצת העדשה בשר חי ומקצתה בהק - הרי זו סימן טמאה³¹. נהפך פלו למראה צרעת וטהר, ואחר כך חזר בו בשר פמראה הבהק³² - הרי זה טהור, עד שיראה בו פעדשה בשר חי; שגאמר: וביום הראות בו בשר חי - לא בהק³³. חזר בו פעדשה מקצתה בשר חי ומקצתה בהק - אינו סימן טמאה³⁴ והרי הוא בטהרתו.

26 ראה למעלה פ"ג ה"ח. (27 ואין דינם כדין המקומות שנמנו בפ"ו ה"א שאינם מעכבים. (28 משמע מדבריו שאם נשאר פחות מכעדשה אינו מעכב אפילו בתחילה ומטהרים אותו (ראה 'משנה אחרונה' נגעים פ"ח מ"ד). (29 שם פ"ח מ"ו. (30 שבוהק אינו נגע ואינו מטמא (למעלה פ"א ה"א), ולפיכך הוא מעכב בנהפך כולו לכן. (31 כל בבא זו, החל מ'אפילו' אינה צריכה לגופה, שהרי לא כל-שכן היא מהבבא שלפניה, ונכתבה מפני דין חזרה שבסוף ההלכה. (32 בכל מקום שבגוף, ולא דוקא בראשי איברים. (33) [בפירושו על המשנה, מביא רבינו לימוד אחר: כתוב בתורה (ויקרא יג, טז): "או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן... טהור הוא" ולא נכתב: "ונהפך גם כן שם, שנינו: "וחכמים אומרים בוהק פחות מכעדשה סימן טומאה בתחילה ואין סימן טומאה בסוף". ומפרש רבינו, כגון שנוסף על הבוהק היתה שם גם מחיה, וביחד - הבוהק עם המחיה - יש בכעדשה. (הראב"ד גורס במשנה: "בוהק ופחות מכעדשה" ומפרש, בוהק כעדשה או מחיה פחות מכעדשה הם סימן טומאה בתחילה אבל לא בחזרה (ראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות נט ביאור הגירסא). ורבינו לשיטתו שפחות מכעדשה גם בתחילה אינו מעכב (ראה למעלה הערה כו), ולפיכך הוכרח לפרש כמו שכתבנו).

ה. פל טמא שפחה הצרעת בכלו³⁵ - טהור, נתגלה ממנו פעדשה בשר חי - נטמא. חזר ונתפסה בצרעת - טהור, חזר ונתגלה - נטמא, אפלו מאה פעמים³⁶. התחיל³⁷ הפשר החי להתגלות והרי הוא מוסף והולך והצרעת מתמעטת - הרי זה בטמאתו עד שתתמעט הבהרת מפגריס.

35 אם נשאר פחות מכעדשה, הרי זה ככולו. (36 שם מ"ד. (37 שם מ"א, אמרו: "חזרו בו ראשי איברים טמא עד שתתמעט בהרתו מכגריס". נקטה ראשי איברים

הצרעת בכלו פאחת ואחד¹² שפשתה ופרחה מעט מעט עד שהלפין פלו, אם מתוף הסגר או מתוף החלט - טהור¹³, ואם אחר הפטור - טמא¹⁴, ואם בתחלה - נסגיר¹⁵. אחד שהיה פלו מראה אחד או שהיה פלו לכן בארבע המראות שבלבן ובארבע של פתוף¹⁶ - הכל מצטרפין¹⁷, בין לטהרו בין לטמאו, כמו שבארנו.

(8 שם מ"ז. (9 לבא בתחילה כולו לבן, אבל אם נהפך אחר החלט או מתוך הסגר - אין שיעור לבן מטמאו (ראה לקמן ה"ג). (10 כמו בבהרת קטנה (למעלה פ"ב ה"ב, ופ"ג ה"ג). (11 טעם זה נמשך לדין שיעור לבן, שאינו מטמא את הנהפך כולו לבן מתוך טומאה, וכאן מטמא מפני שבא בתחילה (ראה בהערה הקודמת), אבל מחיה מטמאה אפילו כשלא באה בתחילה אלא נהפך מתוך טומאה. ראה לקמן ה"ג. (12 אחד... ואחד, תוקן עפ"י כ"י תימן, ופירושו בין... ובין. בדפוסים: אחר... ואחר. (13 'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ה: "אין לי אלא שפרחה כולה כאחת, פורחת וחוזרת פורחת וחוזרת מנין? תלמוד-לומר: ואם פרוח תפרח". 'חוזרת' היינו מפסיקה את הפריחה ('חפץ חיים'). (14 נתבאר בהלכה א. (15 ואינו טמא, שהפשוט מטמא אחר הסגר בלבד. (16 אדמומית מעורבת בלובן. (17 נגעים פ"א מ"ג.

ג. היתה בו¹⁸ בהרת פגריס ובה מחיה פעדשה והחלט במחיה, ופרחה הצרעת בכלו¹⁹ ואחר כך הלכה המחיה²⁰, או שהלכה המחיה תחלה ואחר כך פרחה בכלו²¹ - הרי זה טהור²², ואפלו נולד לו שער לכן²³. נולדה בו מחיה - טמא; שגאמר: וביום הראות בו בשר חי וטמא. והוא שתהיה פעדשה מרבעת²⁴ או יתר. היתה בו בהרת ובה שער לכן והחלט בשער לכן, ואחר כך פרחה בכלו, אף על פי ששער לכן במקומו עומד - טהור; שגאמר: וביום הראות בו בשר חי וטמא - במחיה מתטמא זה שנהפך פלו לכן אחר החלט או אחר הסגר, ואינו מטמא בשער לכן²⁵. החליטו בפשוט ואחר כך פשתה ופרחה בכלו - טהור. ואם נראית בו מחיה - טמא.

(18 שם פ"ח מ"ב. (19 וכל זמן שנשארה המחיה, עודנו בטומאתו. (20 פשתה הצרעת לתוכה. (21 לפני שטיהרו הכהן מפני שנעלם סימן הטומאה. (22 שהרי נהפך בזמן טומאה. (23 כחכמים במשנה שם, שהפך לבן מיטמא במחיה בלבד. ב'תורת כהנים' שם פ"ה ה"ד, דורש רבי עקיבא מהכתוב (ויקרא יג, יד) "וביום הראות בו בשר חי יטמא" בשר חי החוזר טמא, ואין שיעור לבן החוזר טמא. ופסוק זה בהפך לבן נאמר. (24 כשיעור טומאתה בנגע קטן. פסק כרבי יוסי ב'תורת כהנים' שם ה"א, נגד דעת רבי מאיר שמחיה אחר הפטור בהופך לבן מטמאה בכל שהיא. (25 ואפילו אם נטמא בתחילה - לפני שהפך כולו לבן - ע"י אותו שיעור לבן עצמו.

מקום לומר "ולא עוד". (ונראה שזאת היא כוונת הראב"ד בהשגתו).

ז. יש⁵⁰ מראה נגעו לפנה ונשפר מפני שהקדים להראותו ולא נתאחר, ויש מראה ומפסיד. כיצד? מי שהיה מחלט והלכו להן סימני טמאה, ולא הספיק להראותו לפנה עד שפרחה בכלו - טהור; ואילו קדם והראה לפנה ופטרו קדם שיהפך ונהפך אחר הפטור - היה מחלט, כמו שבארנו⁵¹. היתה בו בהרת ואין בה פלוס⁵², ולא הספיק להראותו לפנה עד שפרחה בכלו - הרי זה טמא וצריך הסגר; ואילו קדם והראה לפנה והסגירו קדם שיהפך ונהפך מתוך הסגר - היה טהור, כמו שבארנו⁵³.

(50 שם מ"י. 51 למעלה ה"א. 52 כל סימן טומאה. 53 שם.)

יום ש"ק כ"ד אייר ה'תשע"ז

פרק שמיני

(1 יבאר הנתקים ובכמה סימנין מטמאים ואם יש בהם הסגר וכל דיניהם, כיצד מגלחים את הנתק, ומה שיער צהוב האמור בתורה, הראש והזקן אם מעכבים זה את זה ואם מצטרפים.)

א. נגעי הראש והזקן הוא שיפל השער שבהן מעקרו וישאר מקום השער פנוי. וזה הוא הנקרא נתק². ואין נתק פחות מפגריס³ המרבע. בין שהיה מראהו עמק בין שלא היה עמק. ולא נאמר עמק בנתקין אלא לומר להן: מה מראה עמק - בידי שמים, אף נתק המטמא - בידי שמים; להוציא שנתקו אדם⁴, שהוא טהור. והאשה והסריס שהעלה זקנם שער - הרי זה מטמא בנתקים⁵.

(2 ואפילו אין כל שינוי בעור, מריטת השיער עצמו הוא הנגע. וחלקו על רבינו רבים וסוברים שאין נגע בלי שינוי בעור. ולפי שיטת רבינו יש לשאול: מה בין קרחת וגבחת ובין נתק? ומבאר שם בסוף משנה, שקרחת וגבחת פירושו, שנקרה כל הצד האחורי או לצד הפנים וזהו דבר טבעי ולא חולני, ונתק הוא אם נקרה באמצע הראש או הזקן ושערות מקיפות את הקרחת מכל צדיה. (3) "הקיש נגע לנתק, מה נגע (בעור הבשר) אינו פחות מכגריס אף נתק אינו פחות מכגריס". (4) שהשערות לא נפלו מאליהן אלא אדם מרט אותן. (5) תוספתא נגעים פרק ד הלכה ז: "זקן האשה והסריס ... משהעלו שיער הרי הן כזקן לכל דבר".)

ב. הנתקין מטמאין בשני סימנים: בשער צהב דק ובפשיון, ויש בהן הסגר שגוי שבועות. וכל זה מפרש בתורה. כיצד? מי שנולד לו נתק בראשו או בזקנו: אם היו בו שתי שערות צהבות דקות ולא יותר⁶ ואין שם בנתק שער שחור פלל - יהליט; לא היה בו שער לא שחור ולא צהב - יסגיר שבועי

לרבותא, שאפילו אם נתגלו רק ראשי איברים, שאינם מטמאים במחיה - טמא, ומכל-שכן אם נתגלו מקומות שבשאר הגוף.

1 ו. כל הראוי³⁸ לטמא בנגע הבהרת³⁹ - מעכב ההופך 2 פלו לכן⁴⁰, וכל שאינו ראוי לטמא בנגע הבהרת - 3 אינו מעכב. כיצד? פרחה בכלו אבל לא בראש 4 ובזקן. בשחין ובמכה המורדין, או שנשאר פחות 5 מפעושה⁴¹ בשר חי כמות לשחין ולמכה המורדין 6 ולראש ולזקן - הרי זה טהור. חזר הראש והזקן 7 ונקרחו, וכן אם היו השחין והמכה והעלו צרבת⁴² 8 - הרי זה טמא⁴³ עד שתפרח הצרעת בהן, שהרי הן 9 ראויין לבהרת⁴⁴. היו בה שתי בהרות⁴⁵, אחת יש בה 10 סימן טמאה ואחת טהורה, ופרחה הטהורה 11 לטמאה⁴⁶ ואחר כך פרחה בכלו - הרי זה טהור, 12 מפני שהיה מחלט בטמאה⁴⁷, אף על פי שהטהורה 13 היא שפרחה. ולא עוד, אלא אפלו היו אחת בשפתו 14 העליונה ואחת בשפתו התחתונה, או בשתי 15 אצבעותיו או בשני ירכיביו, ויש בהן נדבקים זה 16 לזה נראין שתי הבהרות כבהרת אחת⁴⁸, הואיל 17 ופרחה בכלו⁴⁹ - טהור.

(38 שם מ"ה. (39) שאם תצמח במקום זה, בהרת עם אחד מסימני טומאה - טמא. (40) אם נשאר במקום זה כעדשה שלא פשתה בו הצרעת (ראה למעלה הערה לב). (41) ואם כן, יש כאן שני צדדים מחמירים: א. מקום הראש יותר מכעדשה: ב. פחות מכעדשה בשר חי בעור, אף-על-פי-כן טהור ('קרית ספר'). (42) אף-על-פי שדיני נגע בשחין ומכווה שונים מדיני בהרת בעור הבשר, הם מעכבים. ומכל-שכן אם נתרפאו לגמרי, שהרי דינם כעור בשר (למעלה פ"ה, ה"ג). (43) ואף-על-פי שבשעה שפרחה בכולו לא היו מקומות אלה ראויים לבהרת. ונראה, שמדובר כשלא טיהרו הכהן עדיין, אבל אם טיהרו לפני שנקרחו או נתרפאו אין הקריחה והרפוי מטמאים (משנה אחרונה). מפרשי המשנה וכן נושאי-כלי רבינו מעירים, שבמשנה שבידינו כתוב בכל אלה "טהורים", ורק בכחצי ערשה נאמר שם "טמא". ונראה שגירסה אחרת נמצאה בספרים שהגיעו לידי רבינו (כסף-משנה). (44) עכשיו, כשהביאם לפני הכהן. (45) שם מ"ו. (46) וכל-שכן אם פרחה מטמאה לטהורה ('קרית ספר' ומשנה אחרונה). ראה 'תפארת ישראל' 'בועז' אות ח. (47) האדם היה כבר טמא, ואם כן כל גופו כלול בטומאה זו ופרח מן הטמא (הרא"ש בפירושו על המשנה אומר טעם אחר: מפני שהטהורה נתבטלה בטמאה. וכן פירש ה'ברטנורא').

(48) וכשהן מרוחקות, נראה בשר בריא שביניהן. (49) כשהן מחוברות. דין זה מבואר במשנה שם, ורבינו הוסיף את שתי המילים: "ולא עוד", מפני שלדעתו גם בבא זו עוסקת בפריחה בכולו, אבל מפרשים אחרים סוברים, שזוהי בבא בפני עצמה, ומדובר כשהיה חצי גריס בשפה זו וחצי גריס בזו, וכן בריסים ובאצבעות. ולפי פירושה אין

מציילות. כיצד מציילות? שאם נשאר בתוך הנתק שתי
 שערות שחורות, אף על פי שנולד בנתק שער צהב
 דק או שפשה - הרי זה טהור. החליטו בשער צהב
 או בפשיון וצמח בנתק שתי שערות שחורות - טהר
 הנתק, ומציילות מיד הפשיון ומיד השער הצהב. בין
 שצמחו באמצע הנתק בין שצמחו בסוף. שהצומח¹⁹
 מציל בכל מקום²⁰, והנשא²¹ אינו מציל עד שיהיה
 רחוק מן הקמה²² שתי שערות.

16) אם נמצא בנתק שיער שחור, בין שנשאר בתחילה בין
 שצמח אחר ההסגר - טהור. לפני ההסגר כתוב בתורה
 (ויקרא יג, לא): "ושער שחור אין בו והסגיר" ודרשו בתורת
 כהנים (שם פרק ח הלכה ט): ואם יש בו פטור; ולאחר
 ההסגר כתוב בתורה בפירוש (שם לו): ושער שחור צמח בו
 נרפא הנתק טהור הוא. (17) שיעור זה הוא יותר גדול
 מהשיעור ניטלות בזוג. (18) ולא על גבול הנתק ממש
 סמוך לשערות המקיפות אותו, וזה נקרא "מבוצר" בלשון
 המשנה. (19) אחרי החלט. (20) אפילו אינו מבוצר.
 (21) השערות השחורות שלא נקרו כלל. (22) השיער
 הבריא המקיף את הנתק.

ז. שתי שערות שצמחו, אחת שחורה ואחת לבנה²³
 או צהבה, אחת ארפה ואחת קצרה - אינן מציילות.

23) שתי שערות ושתיהן שחורות מציילות ואין לבנה
 מצטרפת להציל.

ח. נתק שהחלט בשער צהב או בפשיון ונולד בו
 שער שחור וטהר, אף על פי שהלף השער השחור -
 הרי זה טהור, עד שיוולד בו שער צהב אחר או
 שפשה פשיון אחר מאחר שהלף השער השחור.
 שונאמר: נרפא הנתק טהור הוא - בין שנתרפא
 טהור הוא, אף על פי שסימני טמאה במקומן²⁴.

24) כלומר, סימני הטומאה שהוחלט על ידם נשאר
 במקומם, אבל אם נולדו סימני טומאה חדשים מטמאים.

ט. החליטו בשער צהב, בין שהחליטו בתחלה בין
 שהחליטו בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני
 או שהחליטו אחר הפטור²⁵, והלף השער הצהב
 ונולד בו שער צהב אחר או שנולד לו פשיון - הרי
 זה מחלט פשה²⁶. וכך אם החליטו בפשיון, בין
 בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני או אחר
 הפטור, והלף הפשיון וחר פשיון אחר או שנולד
 לו שער צהב - הרי זה מחלט פשה. עד שלא
 ישאר סימן טמאה או עד שיעצמית בו שתי שערות
 שחורות.

25) כשצמחו שתי שערות צהבות. (26) וכל הדינים הללו
 מתאימים למה שנאמר למעלה בסוף פרק ד בנגעי עור
 ובשר.

י. שני נתקים זה בצד זה²⁷ ושיטה²⁸ של שער שחור

אחד. ובשביעי רואהו: אם נולד בו שער צהב דק
 או שפשה הנתק - יחליט; נולדו בו שתי שערות
 שחורות - פטור אותו; לא פשה ולא נולד בו שער
 צהב ולא שער שחור - יגלח סביבות הנתק ולא
 יגלח הנתק⁷ ויסגיר שבוע שני. וחוזה ורואהו בסוף
 שבוע שני: אם פשה הנתק או נולד בו שער צהב
 דק - יחליט; לא נולד בו כלום - פטור, שאין הסגר
 בנתקין יתר על שני שבועות. ואם אחר שפטור נולד
 בו שער צהב או פשה - יחליט⁸.

6) טעות סופר, צריך להיות "או יותר" וכן הוא בכתב יד
 תימן. בתורת כהנים שם: "ושער", מיעוט שער שתי שערות.
 7) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ט הלכה ז שנינו: וכי
 מה יש בו (בנתק לגלח)? ... סמוך לנתק לא יגלח, הא
 כיצד? מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי
 שיהא ניכר אם פשה. (8) כדין נגע בעור הבשר.

ג. כיצד מגלחין את הנתק? מגלח חוצה לו ומניח
 שתי שערות סמוך לו, כדי שיהיה נפר הפשיון.
 ותגלחתו פשרה בכל אדם⁹, שונאמר: והתגלח¹⁰. וכן
 פשרה בכל דבר¹¹. ואפלו היה נזיר¹² - הרי זה
 מגלח. הסגירו ולא גלחו - הרי זה מסגר.

9) ואינה זקוקה לכהן כגילוח הטהרה אחר שנתרפא.
 10) משמע בכל אופן שהוא. (11) ולא דווקא בתער
 כתגלחת הטהרה. (12) שאסור לו לגלח שער.

ד. שער צהב האמור בתורה הוא שיהיה כתבנית¹³
 הזקב. וזה שונאמר דק הוא שיהיה קצר¹⁴; אבל אם
 היה ארוך, אף על פי שהוא צהב כתבנית הזקב -
 אינו סימן טמאה.

13) כגון. (14) משאר השערות, אבל צריך להיות בו כדי
 שיינטל בזוג.

ה. שתי שערות הצהבות הדקות סימן טמאה בין
 שהיו זו בצד זו בין שהיו מרחקות זו מזו, בין שהיו
 באמצע הנתק בין שהיו בסוף הנתק, בין שקדם
 הנתק את השער הצהב בין שקדם השער הצהב את
 הנתק - הרי הוא סימן טמאה. והוא שיהיו נטלות
 בזוג¹⁵, כמו שבארנו בשער הלכן.

15) שאפשר יהיה לגזור אותן במספריים, כמו בשיער לבן
 למעלה בפרק ב הלכה א ושם הסברו בפירוט.

ו. השער השחור המציל בנתקין¹⁶ אין פחות משתי
 שערות. ואינן מציילות עד שיהיה ארפן כדי לכף
 ראשן לעקרן¹⁷. בין שהיו זו בצד זו בין שהיו
 מפזרות. והוא שיהיו באמצע הנתק¹⁸ וישאר מן
 הנתק פנוי בין השער השחור שבתוכו ובין השער
 שחוצה לו כדי צמיחת שתי שערות; אבל אם נשארו
 השתי שערות השחורות בצד הנתק בסופו - אינן

1 מִפְסֶקֶת בִּינְיָהוֹן²⁹, וְנִפְרָץ³⁰ הַשֹּׁעַר הַשְּׁחֹר [וְנִתְקַן]
 2 מִמְקוֹם אֶחָד - הָרִי הוּא כְּמוֹת שְׁהִיָּה³¹, שֶׁהַשֹּׁעַר
 3 הַשְּׁחֹר הַנֶּשְׂאָר בִּינְיָהוֹן הָרִי הוּא בְּצַד הַנֶּתֶק; נִפְרָצָה
 4 הַשֹּׁטָה מְשֻׁנֵי מְקוֹמוֹת³² - טְהוֹר, שֶׁהָרִי הַנֶּשְׂאָר מִן
 5 הַשֹּׁטָה בְּאִמְצַע הַנֶּתֶק. וְכַמָּה יִהְיֶה בְּכָל פְּרָצָה מִיָּה?
 6 אִין פְּחוֹת מִמְקוֹם צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת³³. וְאִם הִיָּתָה
 7 פְּרָצָה מִמְקוֹם אֶחָד כְּגֵרִים - הָרִי זֶה טָמֵא; שֶׁהַפְּרָצָה
 8 עֲצָמָה נִתְקַן אַחֲרָי³⁴, וְהָרִי שֹׁעַר שְׁחֹר בְּצִדוֹ וְאִינוּ
 9 כְּנוֹס לְתוֹכוֹ. נִתְקַן שֶׁהַשֹּׁעַר הַשְּׁחֹר מְקִיפוֹ וְנִתְקַן אַחֵר
 10 מְקִיף אֶת הַשֹּׁעַר הַשְּׁחֹר: נִפְרָץ הַשֹּׁעַר שֶׁבִּינְיָהוֹן
 11 מִמְקוֹם אֶחָד - טָמֵא³⁵; שֶׁהַנֶּתֶק הַפְּנִימִי לֹא נִצְלַל³⁶,
 12 שֶׁהָרִי הַשֹּׁעַר הַשְּׁחֹר בְּצִדוֹ, לֹא בְּתוֹכוֹ. נִפְרָץ הַשֹּׁעַר
 13 מְשֻׁנֵי מְקוֹמוֹת - טְהוֹר, וְאִפְלוּ הִיָּתָה פְּרָצָה כְּגֵרִים³⁷;
 14 שֶׁהָרִי הַנֶּתֶק הַפְּנִימִי וְהַחִיצוֹן נֶעֱשׂוּ נִתְקַן אֶחָד וְשֹׁעַר
 15 שְׁחֹר בְּאִמְצַע. וְהוּא שְׁתֵּיהֶן הַפְּרָצָה כְּדֵי צְמִיחַת
 16 שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת אוֹ יָתֵר.

43) כך דרשו בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו, הלכה ב. ראה למעלה פרק ז הלכה א, שבהרת אם פרח בכולו אחר הפיטור - טמא, מפני שדין פריחה נאמר בתורה שם בקשר לכתוב "טמא הוא" (שם יג, יא) ומשמע שהפריחה מטרת אחר הטומאה בלבד. (44) והוא הדין לעור הראש.

יג. הבא בתחלה וְכָל רֵאשׁוֹ נִתְקַן אוֹ כָּל זֶקֶן נִתְקַן
 - יִסְגִּיר⁴⁵ שְׂבוּעַ אֶחָד. אִם לֹא נוֹלַד לוֹ שֹׁעַר צָהָב -
 יִסְגִּיר שְׂבוּעַ שְׁנַי. אִם נוֹלַד לוֹ שֹׁעַר צָהָב דֶּק - טָמֵא;
 לֹא נוֹלַד לוֹ - יִפְטֹר. נוֹלַד לוֹ אַחֵר הַפְּטוֹר שֹׁעַר צָהָב
 - הָרִי זֶה מְחֻלָּט. נוֹלַד לוֹ שֹׁעַר שְׁחֹר⁴⁶ - הָרִי זֶה
 טְהוֹר⁴⁷. הַבָּא כְּלוּ נִתְקַן רֵאשׁ אוֹ זֶקֶן וְנוֹלַד לוֹ שֹׁעַר
 שְׁחֹר⁴⁸ - טְהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. הֵלֶךְ הַשֹּׁעַר הַשְּׁחֹר
 - טָמֵא מְשֻׁוֹן⁴⁹.

45) ואין זה דומה לקרחת וגבחת שנקרא רק חצי הראש, אבל אם נקרח כולו הרי זה נתק. (46) אחר שצמח שיער הצהוב. (47) ואפילו הלך השחור ונשאר הצהוב, כמו בנתק קטן. (48) אחר ההסגר. (49) תוספתא שם. והמדובר כשיעור השחור הוא מן הצד, אבל אם הוא באמצע אינו מטמא משום פשיון, שהרי אין הנגע פושה לתוכו אלא מחוצה לו.

יד. הָרֵאשׁ וְהַזֶּקֶן אֵינָן מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה⁵⁰, וְאֵינָן
 מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאֵינָן פּוֹשְׁטִין מִזֶּה לְזֶה; שֶׁנֶּאֱמַר:
 צָרַעַת הָרֵאשׁ אוֹ הַזֶּקֶן - מְלַמֵּד שֶׁהֵן חֲשׂוּבִין שְׁנַיִם.
 וְאֵי זֶהוּ זֶקֶן? מִהַפְּרָק שֶׁל לְחֵי הַעֲלִיזוֹן עַד פְּקָה שֶׁל
 גְּרִגְרָת. מוֹתֵחַ אֶת הַחוֹט מְאִזֵּן לְאִזּוֹ, כָּל שֶׁמֶן הַחוֹט
 וְלִמְעָלָה - הָרִי הוּא מְפָלֵל הָרֵאשׁ, וּמִן הַחוֹט וְלִמְטָה
 - מְפָלֵל הַזֶּקֶן.

50) אם פרח בכל הראש ולא פרח בזקן - טהור, וכן להיפך. פסק כרבי יהודה.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1) יבאר מי הם המתטמאים בנגעים, והכשרים לראות שטומאה וטהרה תלויים בהם, כהן המטמא את הטהור או איפכא, הכהן שרואהו בתחלה הוא שרואהו בסוף, אין רואים נגעים אלא ביום ובאיזו שעה מן היום, וחתן שנראה בו נגע, אין מסגירים ולא פוטרים אלא ביום שיראה בו תחילה או בשביעי או ב"ג, אם מסגירים או מחליטים בתוך ימי הסגר, ואם רואים שני נגעים כאחד, אם יאמר הכהן

27) ובכל אחד מהם כגריס. (28) שורה. (29) ואינו מציל, מפני שאינו מבוצר. (30) למעלה או למטה והשיעור השחור נשאר בלתי מבוצר. (31) במשנה כתוב "טמא" ומפרשי המשנה מבארים שטמא מפני שנגע אחד פשה. ורבינו מפרש, שהמדובר כשנפרץ לפני ההסגר ופשיון אינו מטמא אלא אחר הסגר (ראה למעלה פרק ד הלכה ב), ולפיכך הוא מפרש שלא טמא ממש אמרו, אלא הכוונה שהשיעור השחור אינו מציל וטעון הסגר. (32) למעלה ולמטה ואם כן הפרצות מחברות את שני הנתקים והשיעור השחור מוקף נתק מכל צדדיו. (33) פחות מזה אינו נקרא מבוצר. (34) קשה להבין, למה אינו נידון כפשיון הנתק הראשון. ראה משנה אחרונה על המשנה, ששינה הגריסה כאן. ונראה שרבינו התכוון לומר שאם נולדה פריצה באמצע השיטה ואינה מגיעה עד הנתקים הראשונים דינה כנתק חדש ואין אנו אומרים שמפני שהיא עומדת בין שני הנתקים תידון כחלק מהם. (35) האדם. (36) אבל החיצון ניצל, שהרי השער השחור שבו מבוצר. (37) אין אנו דנים אותה כנגע חדש.

יא. נִתְקַן שְׁהִיָּה חוֹט יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְכֵן שְׁנֵי נִתְקִין
 שְׁחוֹט יוֹצֵא מִזֶּה לְזֶה³⁸, אִם יֵשׁ בְּרֹחַב הַחוֹט
 הַנֶּתוּק³⁹ כְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - זֹקֵקִין לְטָמֵא⁴⁰
 בְּשֹׁעַר צָהָב דֶּק וּפְשִׁיּוֹן וּמְצִילִין בְּצוּמָת בּוֹ⁴¹; אֲבָל
 שֹׁעַר שְׁחֹר הַנֶּשְׂאָר בְּאוֹתוֹ הַחוֹט אֵינּוּ מְצִיל עַד
 שִׁיְהִיָּה רֹחַב הַחוֹט כְּגֵרִים⁴².

38) ומחברם. (39) הנגוע בנתק. (40) אם נולד בחוט אחד מסימני הטומאה הרי זה כאילו נולדו בנתקים עצמם. (41) אם צמח בחוט שיעור שחור הוא מציל ואפילו אם יש סימן טומאה בנתקים. (42) מפני שהמשואר אינו מציל אלא במבוצר ואי אפשר שיהיה מבוצר אם אין ברוחב החוט כגריס היינו מקום צמיחת שש שערות, שהרי אינו נקרא מבוצר אלא אם הוא מוקף נתק ברוחב שתי שערות מכאן ומכאן ושתי השערות השחורות באמצע וביחד שש שערות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ד אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קמט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לנגוע לך ושוב, אין הכהן צריך לבדוק במקום מוסתר, וכיצד יעמוד לפני הכהן כשהוא בודק.
 1 א. הכל² מתטמאין בנגעים, אפלו קטן בן יומא³
 2 והעבדים, אבל לא עובד פוככים ולא גר תושב⁴.
 3 והכל פשרין⁶ לראות את הנגעים. וכל הנגעים אדם
 4 רואה אותן, חוץ מנגעי עצמו⁷.

14) שם ה"י. ראה למעלה פ"ו ה"ג והערות שם.
 15) תוספתא שם ה"א ויב, ו'תורת כהנים' שם ב, ד.
 16) שם. 17) פירוש, אם מפני סיבה שהיא, עבר הענין מידו ליד כהן אחר.

ה. חל¹⁸ פסול¹⁹ לראית נגעים; שנאמר: אחד מבניו הפהנים - בכהנתם. אבל בעלי מומין פשרים²⁰ לראית נגעים, ובבלבד שלא יהיה סומא ואפלו באחת מעיניו²¹. ואפלו פהן שפחה מאור עיניו²² לא יראה את הנגעים, שנאמר: לכל מראה עיני הפהן.

18) שנולד מאשה שכהן אסור בה. 19) 'תורת כהנים' נגעים פ"א ה"ח: יכול שאני מרבה חללים? תלמוד לומר "הכהנים", כלומר, מי שהוא בקדושת כהונה. 20) שם. מפני שנאמר (ויקרא יג, ב): או אל אחד מבניו, ובעל מום הוא גם כן מבניו, וחלה עליו קדושת כהונה, אלא שאסור בעבודת הקרבנות. 21) נגעים פ"ב מ"ג. 22) שם. עיני הכהן - "עיני" משמע שתי עיניים, ומהמילה "לכל" לומדים שצריכה ראייה מליאה ולא כהה. ו'תוספות' יום טוב' שם מפרש, שאם כהתה ראיית עין אחת כשר. שסומא בעין אחת אמרו שפסול, אבל כהייה דוקא בשתי עיניו.

ו. אין רואין את הנגעים אלא ביום²³, בין להסגיר בין להחליט בין לפטר, שהרי בכל הענין הוא אומר 'ביום' ובימים. ואין רואין לא בשחיתות²⁴ ולא בין הערפים ולא בתוך הבית ולא ביום המענן, לפי שפחה נראית עזה; ולא בצחרים, לפי שעזה נראית כהה²⁵. אימתי רואין אותן? בשעה רביעית²⁶ ובחמישית ובשמינית ובתשיעית. בין נגעי אדם בין נגעי בגדים ובתים²⁷.

23) 'תורת כהנים' נגעים פרק ב, ה"א. 24) שם, ומשנה נגעים פ"ב, ב. 25) מפני שאור השמש חזק אז. 26) כר' יהודה שם. 27) כתוב בתורה (ויקרא יד, נד-נח): "לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית", והוקשו כל הנגעים זה לזה (לקמן פ"ג ה"ד).

ז. בכל יום רואין את הנגעים, חוץ משבת²⁸ יום טוב²⁹. חל יום שביעי שלו להיות בשבת או ביום טוב - מעבירין לאחוריו³⁰. ויש בדבר³¹ להקל ולהחמיר. שאפשר שיהיה ביום שבת זה, שהוא יום הראוי לראות, טמא³², ולמחר ילכו להן סימני טמאה³³; ואפשר שיהיה טהור, ולמחר יולדו לו סימני טמאה³⁴. ואין דנין אותו אלא בשעת ראייתו לאחר השבת.

28) כחכמים במשנה נגעים פ"א, ד. 29) משנה שם פ"ג, ב. ומועד קטן ז, א. פסק כחכמים שאין רואים נגעים כל ימי הרגל (אפילו בחול המועד). ראה לקמן ה"ח.

2) משנה נגעים פ"ג, א. 3) משנה נדה מג, ב. ובגמרא שם מד, א למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהיה בעור בשרו", משמע אדם כל שהוא. 4) עבדים כנענים שנימולו ונטבלו לשם עבדות, והם חייבים בכל המצוות שהנשים חייבות בהן. 5) גוי שקיבל עליו שבע מצוות שבני נוח (כל בני אדם חוץ לבני ישראל) מצווים עליהם (ראה סנהדרין נו, א). 6) כלומר, כל כהן. ואפילו אינו בקי בנגעים במראיהם ובשמותיהם. ובהלכה הבאה מבאר רבינו בפרוטרוט. 7) נגעים פ"ב מ"ה. אבל ראשי לראות נגעי קרוביו. כתנא-קמא שם.

ב. אף על פי שהכל פשרין לראות נגעים, הטמאה והטהרה תלויה בפהן. כיצד? פהן שאינו יודע לראות - החכם רואה ואומר לו: אמר טמא⁹, והפהן אומר טמא; אמר טהור, והפהן אומר טהור; הסגירו, והוא מסגירו. שנאמר: ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. ואפלו היה הפהן קטן או שוטה - החכם אומר לו והוא מחליט או פוטר או סוגר. במה דברים אמורים? פשהיה הפהן סומא על דברי החכם; אבל אם היה הפהן רואה וסומא על עצמו - אסור לו לראות נגע מפני נגעים עד שיורנו רבו, ויהיה בקי בכל הנגעים ובשמותיהן בנגעי אדם כלם ובנגעי בגדים ובנגעי בתים¹⁰.

8) שם פ"ג ה"א. 9) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. 10) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"ז.

ג. פהן¹¹ שטמא את הטהור או טהר את הטמא - לא עשה כלום; שנאמר: טמא הוא וטמא הפהן¹², טהור הוא וטהרו הפהן. ומצרע שנרפא, בין מתוף הסגר בין מתוף החלט, אפלו אחר כמה שנים - הרי זה בטמאתו עד שיאמר לו פהן טהור אמת¹³.

11) תוספתא נגעים פ"א ה"ב; 'תורת כהנים' נגעים פרק ט ה"ז. 12) כלומר, אם הוא טמא יכול הכהן לטמאו, ואם לאו - אין בכוחו לטמאו. וכך בטהרה. 13) תוספתא שם ה"ו.

ד. אין הפהן רשאי¹⁴ לטמא את הטמא עד שיהיו עיניו במקום הנגע פעור הפשר שחוצה לו. וכהן שראה¹⁵ הנגע בתחלה - הוא שרואהו בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני, והוא שמשגירו או מחליטו או פוטר. מת הפהן שראהו תחלה או שחלה - רואהו פהן אחר¹⁶. ואין השני יכול לטמאו בפשוט, שאין יודע אם פשה אם לא פשה אלא ראשון.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עולם למען תשובתו.

שני האופנים הנ"ל: הפקעת דין ראיית הנגע מפני "דבר מצוה" או דחיית הנגע אפילו לדבר רשות מלמדים על שני סוגי המעלות שביהודי. בזה שהתורה חסה על ממונו של כל יהודי אפילו הרשע, מתבטאת מעלתו שכל-כך חביב הוא אצל הקב"ה עד שהתורה חסה לא רק עליו אלא אף על ממונו עם היות שזהו דבר הרשות.

ואילו זה שמפקיעים דין ראיית הנגע מפני דבר מצוה מורה על מעלת מעשה המצוה של איש ישראל שגם אם מדובר על מי שנראה בו הנגע שעמד ברשעו כ"כ שגם אחרי שנשתנו קירות ביתו ונשתנו בגדיו ואפילו עור גופו, מכל-מקום יש בכח ה"דבר מצוה" שלו להפקיע דין ראיית הנגע ובוזה נרגש גודל קדושת מעשה המצוה שלו שבגללה אי אפשר שיחול דין טומאת נגעים.

זהו גם הביאור הפנימי במחלוקת רבי ורבי יהודה, שרבי סובר שהמעלה הראשונה שהתורה חסה על ממונו הבזוי של רשע מצד שישראל הוא היא מעלה גדולה יותר, וזוהי הסיבה שבגללה ממתנינים לחתן שבעה ימים וזוחים את ראיית הנגע שלו. וזהו גם הק"ו שלו "אם ממתנינים לו לדבר הרשות כל-שכן לדבר מצוה" שאם חביבותו של ישראל מועילה לדחות ראיית הנגע בשביל דברי הרשות של ישראל, כל-שכן בעניין של מצוה.

אבל רבי יהודה סובר שזה שגם מעשה המצוה של הנגוע יכול להפקיע דין ראיית הנגע מצד קדושתו היא מעלה גדולה יותר, ולכן סובר שזהו חידוש התורה בדין "חתן... נותנין לו ז' ימי המשתה".

(על-פי יין מלכות החדש ספר טהרה סימן י"ג)

35 נגעים שם. 36 כלומר, אין רואים את נגעו עד שיעברו שבעת ימים מיום החתונה, שהם לו ימי משתה ושמחה. 37 ראה לקמן פ"ג ו"ד דיני נגעי בגדים, ובפס"ו דיני נגעי בתים. 38 הכוונה לחול המועד, שהרי ביום טוב נאמר כבר למעלה בהלכה ז. 39 והכתוב מסיים: "ולא יטמא כל אשר בבית", פירושו, שהכהן יצוה לפנות את כל הנמצא בבית לפני שהוא יבוא לראות ואפשר שיטמאנו ויהיה הכל טמא. 40 שמחת חתן וכלה או שמחת הרגל.

7 ט. אין מסגירין ולא מחליטין ולא פוטרין אלא
8 ביום שראוה בו בתחלה⁴¹, או בשביעי⁴², או ביום
9 שלשה עשר בנגעים שמסגירין בהן שני שבועות⁴³,
10 מפני שיום שביעי עולה למנן שבוע ראשון ולמנן
11 שבוע שני בכל הנגעים, בין בנגעי אדם בין בנגעי
12 בתים ובגדים.

41 כשיש בו כגריס ומראהו מקרום ביצה ולמעלה, ואין בו לא שיער לבן ולא מחיה - מסגירים; כשיש בו מחיה או שתי שערות לבנות - מחליטים; וכשמראהו למטה מקרום

30 לאחר השבת. 31 דחייה זו גורמת. 32 ואם יראנו הכהן - יטמא. 33 ויסגירונו שנית, ובשבוע שני - יטהרנו. זה הוא להקל. 34 אע"פ שסימני טומאה מטמאים גם אחרי הפטור, יש כאן להחמיר, שאם היה רואה אותו בשבת אחר הסגר ראשון, היה מסגירו שנית. ואפשר שבתוך ימי ההסגר ילכו להם סימני הטומאה ויהיה טהור, וגם בשבוע שני יש בדחייה זו להחמיר, שאם היה רואה את הנגע בשבת היה מטהרו, וכשיבואו סימני טומאה למחר יישאר בטהרתו עד שיראנו הכהן ויטמאנו.

1 ח. חתן³⁵ שראוה בו נגע - נותנין לו פל שבעת ימי
2 המשתה³⁶. וכן אם נראה בבגדיו או בביתו³⁷ - אין
3 רואין אותו עד לאחר המשתה. וכן פרגל³⁸ נותנין
4 לו פל ימות הרגל. שנגמר: וצוה הפהן ופנו את
5 הפית וגומר³⁹. אם המתנינה תורה לדבר הרשות שלא
6 יטמאו פליו, קל ודחמך לדבר מצוה⁴⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חתן שנראה בו נגע נותנין לו שבעת ימי המשתה... אין רואין אותו עד אחר המשתה בו".

ומקור הדברים במשנה (נגעים פ"ג מ"ב), אבל בטעם הדין נחלקו התנאים בגמרא, לדעת רבי יהודה למדים מהפסוק "וביום הראות בו" שיש יום שאי אתה רואה בו "מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע נותנין לו שבעה ימים" אבל לדעת רבי לומדים זאת מקל-וחומר "הרי הוא אומר וצוה הכהן ופנו את הבית אם ממתנינים לו לדבר הרשות כל-שכן לדבר מצוה" (שהרי אפשר לפנות הכלים שהיו בבית לפני שיבוא הכהן וטהורים הם). והרמב"ם נקט הטעם כדעת רבי.

ויש לומר ששני הטעמים חלוקים בעצם גדר הדין שממתנינים לחתן. לדעת רבי יהודה זה שאין רואים נגעי החתן הוא מצד שימים אלו הופקעו מראיית נגעים ולא שנדחו. אבל לדעת רבי שהדין הוא מצד שהתורה חסה על כליו שלא יטמאו הרי הדין הוא בגדר של דחיה.

ואולי יש לומר נפק"מ לדינא שאם "ממתנינים לו" הוא רק היתר שאפשר לדחות ראיית הנגע לאחר הרגל, הרי שאם בדיעבד ראה הכהן את הנגע בימים אלו ה"ז טמא. משא"כ לדעה שימים אלו הופקעו מראיית נגעים, הרי שגם אם ראה הכהן את הנגע בימים אלו אין ראייתו כלום.

בדרך הדרוש והמוסר יש לפרש שני אופנים אלו על-פי דברי הרמב"ם בסוף הלכות טומאת צרעת שמבאר שכל עניין הצרעת הוא לטובת האדם שיעשה תשובה מעניין לשון הרע, והיוצא מדבריו שענין הנגעים הוא ענין של חסד מלמעלה לטובת האדם כדי שישוב מדרכו, וכמו שכתב ה"חינוך" "משורשי המצוה שרצה האל בטובו הגדול לייסרנו כאשר ייסר איש את בנו... מאהבת ה' אותם וידיע מוסרו". ואפילו את הרשע אוהב ה' ומשנה סדרי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ד אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מטמאים בנגעים. ראה למעלה פ"ו ה"א. (54) זרועותיו, בבית השחי. (55) אשכיו. פירוש, במקום שהגוף מכסה את כיס האשכים ואינו נראה. (56) נגע הנראה לעיניים בלי טיפול כל שהוא. (57) שהוא טהור (למעלה פ"ז ה"א). אם נשאר מקומות בית הסתרים בלי נגע - אינם מעכבים את הטהרה. (58) יש מקומות שהם נסתרים בעמידה שכוו, ונגלים בעמידה באופן אחר. (59) כחופר אדמה שהוא מפשק רגליו. עמידה זו קובעת למקומות שברגל. (60) לוקט זיתים, שהוא מגביה ידו. כך בודקים המקומות שהזרועות מכסות. (61) לשה את העיסה, ודרכה לפשק קצת את רגליו, ומה שמתגלה אז אינו נקרא בית הסתרים, מפני שאין דרכה של אשה לחפור באדמה - מספיק שיעור זה. ואף-על-פי שבאיש מטמאים גם המקומות הנגלים כשהוא עורך ואינם נגלים בשעת לישה. (62) לנגע שהיא תחת הוד. (63) לנגע סביב בית השחי. (64) לא כאריגה בפלך שהיא יושבת ואורגת, אלא כאריגה בכלי גדול שעומדים ואורגים. (65) יש להוסיף את המלה "כך", וכן הוא בדפוס רומא (ר"מ). (66) במצורע שנתרפא, כתבה תורה (ויקרא יד, ט): "וגלח את כל שעריו". ראה נגעים פ"ד מ"ב, ו'תוספות יום טוב' ומשנה אחרונה שם. (67) לקמן פ"א ה"א.

פָּרֶק עֲשִׂירִי

1) יבאר התולש סימני טומאה או הכוה המחייב או הקוצץ הנגע קודם שיבא לכהן או אחר כך, מי שנקצצה בהרתו שלא ככוונה, והתולש שעה לבנה אחת ונפלה השנייה וכו', ודין מי שהיתה בהרת בערלתו אם ימול, והנהגת המצורע המוחלט והמצורעת, מה בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט, ודין שניהם לטומאה.

א. התולש² סימני טמאה³, בין פלץ בין מקצתו, או הפונה את המחיה⁴, פלה או מקצתה, או הקוצץ הנגע פלו⁵ מפשרו או מן הפגד או מן הבית, בין קדם שיבא לכהן בין בתוך הסגר או בתוך החלט או אחר הפטור - הרי זה עובר בלא תעשה. שנאמר: השמר⁶ בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הפהנים הלויים כאשר צויתם תשמרו - שלא יתלש או שיקץ. אבל אינו לוקה עד שיעילו מעשיו, ואם לא הועילו - אינו לוקה⁸. כיצד? היתה בו בהרת ובה שלש שערות לבנות ותלש אחת⁹, פנה מקצת המחיה ונשאר ממנה פעדשה¹⁰ - אינו לוקה, שהרי הוא טמא פשהיה. וכן פל פיוצא בזה. ומפין אותו מפת מרדות¹¹. וכן המגלח את הנתק - לוקה, שנאמר: ואת הנתק¹² לא יגלח. ואינו חייב עד שיגלח פל הנתק בתער¹³. ומתר למצרע לשא במוט על כתפו שיש בה הצרעת¹⁴ ולקשר הסיב¹⁵ על רגלו, ואם הלכו סימני טמאה - ילכו. והוא שלא נתפנן לכף.

(2) נגעים פ"ז, מ"ד. (3) שיער לבן שבבהרת, ושיער צהוב שבנתק. (4) בשר חי שבתוך הבהרת הוא סימן טומאה,

ביצה או הוא פחות מכגריס - פוטרים. (42) אבל אם נשתנה הנגע בתוך שבעה - אין מתחשבים כלל בשינוי זה, בין להקל ובין להחמיר. (43) להוציא שחין ומכוה שאין להם אלא הסגר של שבוע אחד (למעלה פ"ה ה"ג).

1 י. אין מסגירין⁴⁴ בתוך ימי הסגר⁴⁵, ולא מחליטין
2 בתוך ימי הסגר אם נולד לו סימן החלט⁴⁶, ולא
3 מחליטין המחלט אם נולד לו נגע אחר, ולא
4 מסגירין אותו בתוך ימי חלוטו אם נולד לו נגע
5 אחר שראוי להסגר. אבל אם היו בו שני נגעים
6 וראה זה וחזר וראה זה⁴⁷ - הרי זה מתר לומר לו:
7 הרי אתה מסגר בזה ומחלט בזה, או מחלט בזה
8 ומסגר בזה. בין בתחלה בין בסוף, בין בסוף שבוע
9 ראשון בין בסוף שבוע שני⁴⁸. ואין רואין שני נגעים
10 כאחת⁴⁹, בין בשני אנשים בין באיש אחד; שנאמר:
11 וראה הפהן את הנגע.

(44) שם, פ"ג, א. (45) אם נולד בו נגע שני, אין הכהן נזקק לו כלל. (46) ונראה, שהוא הדין אם נולד בו נגע שני בתוך ימי ההסגר ובו סימני טומאה. (47) לפני שהסגירו מפני הנגע הראשון. (48) תוספתא פ"א ה"י. (49) בבת אחת, אלא מתבונן באחד ואחר-כך מתבונן בשני. משנה נגעים פ"א א.

יא. נגוע⁵⁰ שבא לכהן לראותו - לא יאמר לו לך ושוב, אלא נזקק לו מיד. באו לפניו שנים - וראה את הראשון, מסגירו או פוטרו או מחליטו, וחזר וראה את השני⁵¹.

(50) תוספתא שם פ"א ה"א. (51) אחר שגמר את כל הטיפול בראשון.

יב. אין הפהן⁵² זקוק לבקש⁵³ תחת אצילי ידיו⁵⁴ של נגוע או בין פחדיו⁵⁵ או בתוך הקמטים שפא שם נגע, שנאמר: לכל מראה עיני הפהן⁵⁶. וכן בהופך פלו לכו⁵⁷. וכיצד נעמד⁵⁸ לפני הפהן? אם איש הוא - נראה ערם, ועומד פעודר⁵⁹ וכמוסק⁶⁰ זיתים. ואם אשה היא - נראית ערמה, ויושבת פעורכת⁶¹ וכמניקה את פנה⁶² וכאורגת⁶³ בעומדים⁶⁴, שמגבהת נדה הימנית עד שנגלה בית השחי. אם היה הנגע נראה בהן בזמן שהן עומדין⁶⁵ כף - הרי זה טמא; ואם אינו נראה בהן כשהן עומדין כף - אין נזקקין לו. וכשם שהאדם נראה לנגעו, כף הוא נראה לתגלתו⁶⁶. שאם לא יראה שער בכל פשרו ששועמד ערם פעודר וכמוסק או פשתשב האשה כמו שבארנו - הרי זו תגלחת כשרה, ואין פהן זקוק לחפש בשר מקומות שפא נשאר בהן שער, אף על פי שהוא צריך לגלח הכל, כמו שיתבאר⁶⁷.

(52) נגעים פ"ב, מ"ד. (53) לחפש. המקומות שאינם נראים אלא כשבודקים אותם במיוחד, נקראים בית הסתרים ואינם

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ד אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היה נטהר. (22) שאלמלי לא תלש היו נשארות שתי שערות. ומשמיענו, שאין אנו אומרים כשם שנשרה האחת שנשאה, כך היו נשורות גם השתים שנתלשו. (23) מצומצמת. (24) החלק העולה על ערשה מצומצמת. (25) מכיוון שגם כלי מעשיו הוא טהור. הכלל המונח ביסוד דינים אלה הוא: המעשה שעשה באיסור אינו מועיל לטהר, אבל גם אינה גורמת לטומאה במקרה שגם כלי מעשה האסור היה טהור.

17 ה. מי שהיתה²⁶ בהרת בערלתו - ימול, ואף על פי
18 שהיא מילה שלא בזמנה²⁷; שמצות עשה דוחה את
19 לא תעשה בכל מקום. ואם מל והלך בעור הערלה
20 סימן שהיה מחלט בו²⁸ - הרי זה חיב בקרבן
21 מצרע²⁹.

(26) משנה, שם סוף הפרק. (27) גמרא שבת קלב, ב. מילה בזמנה היינו ביום השמיני ללידתו, ואחר יום זה הוא שלא בזמנה. (28) שכבר החליטו הכהן. (29) שהרי נטהר בטומאתו, אבל מוסגר שמל והעביר סימן הטומאה פטור מן הקרבן, מפני שלא נטמא מעולם (תוספתא שם פ"ג ה"ו).

22 ו. מצות עשה³⁰ שהיה המצרע המחלט מכסה³¹
23 ראש כל ימי חלוטו, ועוטה על שפם כאבל,
24 ופורם³² בגדיו, ומודיע העוברים עליו שהוא
25 טמא; שנאמר: והצרוע אשר בו הנגע וגומר.
26 אפלו פהן גדול³³ שנצטרע פורע³⁴ ופורם, שעשה
27 דוחה את לא תעשה. ואסור בשאילת שלום פל
28 ימי חלוטו כאבל, שנאמר: ועל שפם יעטה -
29 שהיה שפתיו דבוקות. אבל קורא ושונה ודורש.
30 ואסור לספר ולכבס פל ימי חלוטו. ונוהג בכל
31 הדברים האלו אפלו בשבתות וימים טובים. והרי
32 הוא מתר ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל³⁵
33 ובתשיש המטה³⁶ וזוקף את מטתו³⁷ כשאר
34 העם.

(30) כל זה כתוב בתורה (ויקרא יג, מה) ומבואר בגמרא מועד קטן, דף טו וטז. (31) מלשונו של רבינו משמע, שפריעה האמורה בתורה, פירושה כיסוי הראש. וזוהי דעת רבי עקיבא במועד קטן טו, א. אולם בספר המצוות לא תעשה קסג, פירש שהכוונה לגידול שיער, כרבי אליעזר שם, וכן פירש את האמור בכהן גדול (שם כא, י): "את ראשו לא יפרע", וכן פסק להלכה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ו וצ"ע. (32) קורע. (33) שנאמר בו (שם) את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום. (34) ראה הערה ל. (35) כל שלושת הדברים הללו הם בעיה שלא נפשטה במועד קטן שם, ופסק להקל. (36) מחלוקת תנאים שם ז, ב - ופסק כרבי יהודה להקל. (37) ולא כאבל שצריך להפוך את המיטה.

35 ז. דין המצרע שהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר,
36 שנאמר: מחוץ למחנה מושבו. ודבר זה פעירות
37 המקפות חומה בארץ ישראל בלבד³⁸.

ואם נכוותה אין דינה כמחיה ואינה מטמאה. (5) כלומר, עצמו ולא את סימני הטומאה שבו. והוא-הדין אם קצץ מקצתו. (6) וכל מקום שנאמר: "השמר", או "פן", או "אל" הוא לא-תעשה (מכות יז, ב ובכמה מקומות). (7) 'ספרי' פרשת כיתצא פיסקא רעד. רבינו לא פירש מהו דין קוצץ נגע טהור לגמרי כגון בזה. רש"י במסכת שבת קלב, ב - אומר בפירוש שעובר בלא-תעשה. (8) במס' שבת צד, ב - נחלקו רב ששת ורב נחמן בדין זה, רב ששת אמר פטור, ורב נחמן אומר חיב, ופסק כרב ששת (ב'תוספות' עירובין לב, א ד"ה רב ששת, כתבו בשם רבינו שמשון, ש'בעל הלכות גדולות' פוסק כרב ששת באיסורים, וכרב נחמן בדינים. וכן כתב שם הרא"ש בשם 'השובות הגאונים'). (9) ונשאר שתיים והן מטמאות. (10) שיעור מחיה לטמא (למעלה פ"ג ה"א). (11) מדרבנן, ומספר המכות לפי שיקול דעת בית-הדין. (12) פירוש, שתי שערות הגובלות את הנתק (ראה פ"ח ה"ב וה"ג). (13) כתגלחת הטהרה (לקמן פ"א ה"א). (14) ואפשר שהמוט יעביר אותה (תוספתא שם פ"ג ה"ב). (15) חוטים הנכרכים סביב הדקל, ועושים מהם חבלים.

1 ב. התולש סימני טמאה או שפוח את המחיה עד
2 שלא בא אצל פהן - הרי זה טהור. וכן אם עשה
3 פן בימי הסגר - הרי זה טהור לאחר ימי הסגר¹⁶.
4 ואם תלשן אחר שהחלט בהן - הרי זה מחלט
5 כשהיה, ואין לו טהרה עד שתפרח הצרעת בכלו או
6 עד שתתמעט בהרתו מפגריס¹⁷.

(16) אם לא מצא סימן טומאה אחר. פסק כרבי עקיבא במשנה נגעים פ"ז מ"ד, מפני שבתוספתא שם ה"ג קיבלו דבריו רבן גמליאל ורבי יהושע (ראה ביאור הגר"א שם). (17) כחכמים במשנה, שם.

7 ג. מי שנקצצה בהרתו פלה שלא בכונה - טהור¹⁸.
8 קצצה בכונה: אם קצץ פל הבשר החי המקיפה
9 אפלו פחוט השערה - אין לו טהרה עולמית¹⁹;
10 קצצה בצמצום - אין לו טהרה עד שתפרח בכלו.

(18) משנה, שם. (19) בתוספתא שם ה"ה אמרו, שבוה הכל מודים שאין לו טהרה כלל, אפילו אם תפרח ככולו. והטעם, שמא לא היתה פורחת בבשר החי שקצץ, אבל אם נשאר מקצת בשר חי ופרחה ככולו טהור אפילו לדעת רבי אליעזר במשנה (מפני שאפשר לתלות ולומר, כשם שפרחה באותו מקצת הנשאר, כך היתה פורחת בכל החוט המקיף): במה נחלקו? כשקצץ בצמצום את הבהרת. ורבינו פסק כחכמים, שם.

11 ד. התולש²⁰ שערה לבנה אחת ונשרה השניה - הרי
12 זה טהור²¹. היו שלש, תלש שתיים ונשרה אחת -
13 הרי זה בטמאתו²². היתה בו מחיה פעדשה²³, פנה
14 חציה והלך חציה - הרי זה טהור. היתה יתרה
15 מפעדשה: פנה המותר²⁴ והלך פעדשה - הרי זה
16 טהור²⁵; פנה פעדשה והלך המותר - הרי זה טמא.

(20) תוספתא שם ה"ג וה"ד. (21) שאפילו אם לא תלש

16 וְכִלִּים בְּמַגְעוֹ וְכִלְי הָרִס בְּאִוִּירוֹ⁴⁶, וּמִטְמֵא אָדָם
17 בְּמִשְׁאֵא⁴⁷, וּמִטְמֵא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב⁴⁸ אֶפְלוֹ תַחַת אֶבְנֵי⁴⁹
18 כְּזָב וְכִזְבָּה. שְׁנֹאמֵר: וְכִסֵּס בְּגִדָיו וְטָהַר. מִפִּי
19 הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שְׁטָהַר מִלְטְמֵא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב⁵⁰.
20 וְאֶחָד הַמְסָגֵר וְאֶחָד הַמְחַלֵּט בְּכָל אֱלוֹ⁵¹.

(44 כלים פ"א ה"א. 45) הטומאות שטמאות אדם וכלים נקראות אב הטומאה, והנוגע בהן נעשה ראשון לטומאה והוא מטמא אורכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים. (46) כלי חרס אינו מיטמא כשנגעה טומאה בדופנו החיצון אלא מתוכו, ואפילו לא נגעה הטומאה בכלי עצמו אלא היתה תלויה באוירו - טמא (ראה ה' כלים פ"ג ה"א וה"ב). (47) אף-על-פי שלא נגע בו, כגון שישב על קרש ובא זה והרים את הקרש מצדו השני, בין אם הטמא הרים את הטהור ובין להיפך. (48) שם מ"ד. אם שכב או ישב על סדינים וכדומה - טמאים, ואפילו אם היו עשרה סדינים זה תחת זה והמצורע שכב או ישב על העליון ולא נגע באחרים - כולם טמאים. (49) שהיו הסדינים תחת אבן והוא ישב על האבן, אין האבן מצילה מן הטומאה (ראה כסף-משנה, שהקשה מפסחים סז, שאמרו שם: זב חמור ממצורע, שכן עושה משכב ומושב. וראה משנה-למלך כאן). (50) ומשמע שלפני-זה מטמא משכב ומושב. (51) כמו שנבאר בהלכה הקודמת.

21 יב. חֲמָרָא יְתָרָה יֵשׁ בְּמַצְרַע, שְׁמִטְמֵא בְּבִיאתוֹ⁵²
22 לְבֵית, בֵּין בִּימֵי הַחֲלֵט בֵּין בִּימֵי הַסֵּגֵר. פִּיּוֹד? נִכְנָס
23 לְבֵית - נְטָמָא⁵³ כֵּל אֲשֶׁר בְּבֵיתוֹ, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים,
24 אִף עַל פִּי שְׁלֵא נִגַּע בְּהוֹן, נַעֲשֹׂוּ רֵאשׁוֹן לְטְמָאָה.
25 שְׁנֹאמֵר: מַחוּץ לְמַחְנֵה מוֹשְׁבֵי⁵⁴ - מָה הוּא טְמָא⁵⁵,
26 אִף מוֹשְׁבֵי טְמָא. הִיָּה עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְעֵבֵר אָדָם
27 טְהוֹר תַּחַת הָאֵילָן - נְטָמָא⁵⁶. הִיָּה הַטְּהוֹר עוֹמֵד תַּחַת
28 הָאֵילָן וְעֵבֵר הַמַּצְרַע תַּחְתּוֹ - לֹא טְמָאָהוּ; וְאִם עֹמֵד
29 - נְטָמָא, שְׁהָרִי נַעֲשֶׂה לוֹ מוֹשָׁב. סִפְקָ עֹמֵד סִפְקָ לֹא
30 עֹמֵד - טְהוֹר⁵⁷. הִכְנִיס הַמַּצְרַע רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ⁵⁸ לְבֵית -
31 נְטָמָא כֵּל שֵׁישׁ בְּתוֹכוֹ⁵⁹. נִכְנָס⁶⁰ לְבֵית הַכְּנֶסֶת -
32 עוֹשִׂין לוֹ מַחֲצִיזָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים⁶¹ וְרִחְבָּה
33 אַרְבַּע אַמּוֹת⁶² עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִכְנָס רֵאשׁוֹן וְיוֹצֵא
34 אַחֲרוֹן, פְּדִי שְׁיֵהִיָּה מוֹשְׁבֵי לְבָדוֹ וְלֹא יַעֲמֵד עִם הָעַם
35 בְּעֶרְבּוֹב וְיִטְמֵא אוֹתָם.

(52) שם. ונגעים פ"ג, מ"א. (53) משמע אפילו לא שהה כהרף עין, ויצא. כדעת תנא-קמא במשנה נגעים שם. (54) המקום שהוא נמצא בו. (55) 'תורת כהנים' פ"ב, ה"ד. (56) דין זה והבאים אחריו עד 'ואם עמד נטמא', מבוארים במס' נגעים שם מ"ז. (57) משנה, טהרות פ"ו, מ"ב. ראה מה שכתב רבינו שם בפירושו. (58) ושאר גופו מחוץ לבית. (59) נגעים, שם מ"ח. (60) כלומר, כשהוא רוצה להכנס. (61) מכל צד. (62) והשטח המוקף מחיצות אלו דינו כחדר בפני עצמו שהוא "מושב", ובית הכנסת מחוץ למושבו, אבל שטח מוקף מחיצות נמוכות מעשרה טפחים או קצרות מארבע אמות אינו מושב בפני עצמו.

"דין המצורע שיהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר שנאמר מחוץ למחנה מושבו".

מהציווי בעניין מרים "תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף" משמע שהשהות מחוץ לשלוש מחנות הוא תנאי בטהרת המצורע, ונפק"מ במקרה שאין מחנה ואין שייך להיות מחוץ למחנה האם הוא מעכב טהרת המצורע. ולפי זה תהיה נפק"מ למעשה העלולה להיות נוגעת גם בימינו שהרי הדין הוא שטהרת המצורע נהגת בארץ ובחוץ לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית. וא"כ, לפי הדעות שאין קדושת מחנות וירושלים בזמן הזה, ישנה שאלה האם מצורע יכול להגיע לטהרתו לאחר החורבן. אם נאמר שעיקר העניין של "בדד ישב" הוא שלא יהיה במחנה אפשרי הדבר גם בזמן הזה אבל אם עניינו שצריך להיות "מחוץ למחנה מושבו" הרי שאין זה שייך אחר החורבן.

(על-פי לקו"ש חלק י"ח עמוד 135)

(38) במסכת כלים פ"א מ"ז, שנינו: עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחים מתוכן את המצורעין.

1 ח. הַמַּצְרַעִת³⁹ אֵינָה פּוֹרַעַת וְאֵינָה פּוֹרְמַת וְלֹא עוֹטָה
2 עַל שְׂפָם, אֲבָל יוֹשְׁבַת הִיא מַחוּץ לְעִיר וּמוֹדִיעָה
3 לְאַחֲרִים שֶׁהִיא טְמָאָה. וְלֹא הַמַּצְרַעִים בְּלֶבֶד, אֲלֵא
4 כֵּל הַמְטָמְאִים אֶת הָאָדָם⁴⁰ חִיבִין לְהוֹדִיעַ לְכָל שֶׁהֵן
5 טְמֵאִין, פְּדִי שְׁיִפְרְשׁוּ מֵהֵן; שְׁנֹאמֵר: וְטָמֵא טָמֵא
6 יִקְרָא - הַטְּמֵא מוֹדִיעַ שֶׁהוּא טְמָא.

(39) משנה, סוטה כג, א. ובגמרא שם למדו זה מן הכתוב (שם יג, מד) "איש צרוע הוא" ולא אשה. (40) 'תורת כהנים' נגעים פ"ב ה"ט.

7 ט. וְטָמְאוּם וְאֶנְדְרוּגִינוּס פּוֹרַעַ וּפּוֹרַם וְעוֹטָה עַל
8 שְׂפָם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סִפְקָ⁴¹.

(41) ומחמירים בו כמו בכל ספק של תורה.

9 י. אֶחָד מַצְרַע מְסָגֵר וְאֶחָד⁴² מַצְרַע מְחַלֵּט לְעִנְיָן
10 טְמָאָה⁴³. וְאִין בֵּין מַצְרַע מְסָגֵר לְמַצְרַע מְחַלֵּט לְעִנְיָן
11 טְמָאָה, אֲלֵא פְרִיעָה וּפְרִימָה וְתַגְלַחַת וְצִפְרִים,
12 שֶׁהַטְּהוֹר מִתּוֹף הַסֵּגֵר פְּטוּר מִן הַתַּגְלַחַת וּמִן
13 הַצִּפְרִים וְהַטְּהוֹר מִתּוֹף הַחֲלֵט חִיבֵי בְּהוֹן, אֲבָל טְמֵאֵת
14 שְׁנִיָּהֵן שְׁוָה בְּכָל דְּבָר.

(42) דין אחד לשניהם. (43) אבל לענין חיוב קרבנות אינם שוים, שהמחלט חייב להביא אשם ולוג שמן, והטהור מתוך הסגר אינו מביא. ולמה הוציא רבינו כאן מן הכלל פריעה ופרימה תגלחת וציפורים, ולא כתב קרבנות? מפני שמדובר לפני טהרתו, וכל ד' הדברים שמונה רבינו הם בעודו בטומאתו, אבל קרבנות מביא אחרי שנטהר (ראה לקמן פ"א ה"ב).

15 יא. הַמַּצְרַעִת⁴⁴ - אָב מְאֻבּוֹת הַטְּמֵאֵת⁴⁵. מִטְמֵא אָדָם

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - י"ח כ"ד אייר תשע"ז

הלשונות בדעת רבא שנאמרו למעלה: אם הפקדון קנוי משעת התחלת השמירה כלשון ראשון - משלם מחירו הקודם, ואם הוא קנוי סמוך לגניבתו - משלם לפי מחירו באותה שעה. [בגמרא שם אמרו שיש הבדל לבין בית שתי השיטות שהובאו למעלה לדעת רבא, במקרה שהבהמה לא נמצאה ברשותו של הנפקד בשעת הגניבה ואינו יכול לזכות בה: לשיטה ראשונה - קנה הכפל, ולשיטה שנייה - לא קנה. ראה 'טור' חו"מ סי' רצה שכתב, שזכה בכפל אפילו לא היתה ברשותו, הרי שקיבל שיטה ראשונה. ובי"ב יוסף' שם כתב שגם דעת הר"ף כך, כי סתם ולא כתב שדווקא בעומדת ברשותו קנה. מדבריו יוצא, שגם רבינו אינו מחלק בין עומדת ללא עומדת ברשותו]. (6 בבא-קמא קח: (כסף-משנה בשם תלמידי הרשב"א). (7 הצמר שגזו הגנב. (8 טעם זה אמרו בב"מ שם לפי ביאורו של רבי זירא לשיטה הראשונה של רבא, שהשומר קונה משעה שקיבל את הפרה, אולם גם ללשון שני אנו צריכים לסברא זו לענין גיזות וולדות שנטענה ושילדה בבית הגנב, שלדעת רבינו (לפי ביאורו של המגיד-משנה) הם של המפקד. (9 בהלכות גניבה פ"א הי"א. (10 כלומר, הצמר שגזו לפני שנתייארשו הבעלים (יארש = הבעלים חדלו מלקנות להחזרת הגניבה), והולדות שילדה לפני יארש חוזרים לבעלים, אפילו אם חזרה אחר יארש. (11 משנה, שם לג: (12 למעלה בפ"א מהלכות שכירות, נתבאר ששוכר דינו כשומר בשכר, ושניהם חייבים בגניבה ואבירה ופטורים מאונסין.

17 ב. שומר¹³ חנם שאמר: פשעתי - זכה בכפל. שהרי
18 חייב עצמו לשלם¹⁴; ואלו רצה, אמר: נגנבה או
19 אבדה, והיה פטור¹⁵. וכן נושא שקר והשוכר¹⁶
20 שאמר: נגנבה - קנה הכפל. שהרי חייב עצמו
21 לשלם; ואלו רצה, אמר: מתה¹⁷, והיה נפטור. אבל
22 השואל - אינו קונה הכפל עד שישלם מעצמו¹⁸.
23 קדם ושלם מעצמו, ואחר כך הפר הגנב - משלם
24 תשלומי ארבעה וחמשה לשואל¹⁹.

(13 מימרא של רב פפא, שם לד. (14 בזה שאמר "פשעתי", כבר חייב עצמו לשלם וזכה בכפל אף-על-פי שלא אמר בפירושו: הריני משלם (בית יוסף' חו"מ שם). (15 אם היה נשבע על כך. (16 כרב פפא, שם. (17 כדרכה. (18 אבל כשאמר הריני משלם, ולא שילם עדיין - לא קנה הכפל. מחלוקת רב פפא ורב זביד שם, ופסק כרב זביד, מפני ששנינו בברייתא כמותו. (19 בגמרא שם נתבאר מה בין שואל לשומר: שואל - כל הנאה שלו, שהרי אינו משלם כלום לבעלים, ומשום כך אין הבעלים מקנים לו הכפל בזכות ההבטחה לשלם, כי סבורים הם שמוטל על השואל לפצות את ההפסד, ואף-על-פי-כן כששילם וקיבלו פיצוי מלא - הקנו לו את הכפל (רש"י שם).

25 ג. פל הקונה²⁰ הכפל - קונה השבב הבא מאליו.
26 כיצד? הפקיד ארבע סאין אצל חברו, והרי הן שוין

יום א' י"ח אייר ה'תשע"ז

הלכות שאלה ופקדון

פרק שמיני

(1 דין שומר ששילם דמי הפיקדון ונמצא הגנב, ודין שומר שאמר פשעתי ודין קונה הכפל שקונה השבח הבא מאליו, ודין תבעוהו בעלים לשומר ונשבע ואחר כך שילם והוכר הגנב, ודין שאל מן השותפים ושילם לאחד מהם או מן האשה ושילם לבעלה, ודין גנב הפיקדון באונס ואחר כך הוכר הגנב.

1 א. המפקיד² אצל חברו בהמה או כלים, ונגנבו או
2 אבדו³, אמר: הריני משלם ואיני נשבע, ונמצא
3 הגנב - משלם תשלומי כפל, טבח או מכר - משלם
4 תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם? למי שהיה
5 הפקדון אצלו⁴, שהרי אמר אשלם⁵. חזרה הבהמה
6 עצמה - חוזרת לבעליה⁶ היא וגזותיה⁷ וולדותיה;
7 שאין זה השומר קונה שבח הבא מגופה, אלא שבח
8 הבא מאליו⁸. וכבר בארנו⁹, שאין הגנב מחזיר גזות
9 וולדות אלא לפני יארש¹⁰. נשבע השומר ולא רצה
10 לשלם¹¹, ואחר כך נמצא הגנב - משלם תשלומי
11 כפל, טבח או מכר - משלם תשלומי ארבעה
12 וחמשה. למי משלם? לבעל הפקדון. וכן השוכר¹²
13 פרה מחברו ונגנבה, ואמר: הריני משלם ואיני
14 נשבע, ואחר כך הפר הגנב - משלם תשלומי כפל
15 ותשלומי ארבעה וחמשה לשוכר; שאילו רצה
16 השוכר, היה נשבע שנגנבה באנס ונפטור.

(2 בבא-מציצה לג: (3 המדובר בשומר חנם שהוא פטור מגניבה ואבדה, אלא שהוא מחויב לישבע שבועת השומרים. (4 בגמרא שם (ד.ל.) מפרש רבא: "נעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלמני - הרי פרתו קנויה לך מעכשיו" (ויש אומרים: סמוך לגניבתה קנויה לך, ראה שם). וטעמו של דבר, שאנו אומדים דעתו של המפקיד, שהוא מעדיף לוותר על ספק הכפל (אם ימצא הגנב) על-מנת שהקרן יהיה בטוח לו (רש"י שם). (5 רבינו מדגיש כאן שהלכה כרבי יוחנן (שם) שאפילו לא שילם עדיין - הכפל שלו, מכיוון שקיבל עליו לשלם. [למעלה (פ"ו ה"א) נתבאר שמשביעים את השומר שאינה ברשותו, שמה עיניו נתן בה. והרא"ש בסוגיא שלנו כתב, שלדעת הר"ף אין השומר קונה את הכפל אלא אחר שנשבע שאינה ברשותו. ובי"ב יוסף' דחה פירושו זה לדברי הר"ף, מכיון שנאמר סתם "אמר הריני משלם", ומשמע שאמירה גרידא מספיקה]. וגם באבדה, שאין בעיית כפל יש נפקא-מינה מסברת רבא, כגון אם עלה בינתיים מחיר הפקדון, אין השומר משלם אלא מחירו הקודם (ראה לקמן ה"ג). ואם עלה שויו זמן מסוים לפני הגניבה, יש הבדל בין שני

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום א' י"ח אייר - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קנה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְשַׁלֵּם³⁰; או שְׁאָמַר: הַרְיֵנִי מִשְׁלֵם, וּמַת, וְאָמַר¹⁸
הַבְּנִים: אֵין אָנוּ מִשְׁלֵמִין³¹; או שְׁלֵא הַסְפִּיק לְתַבַּע¹⁹
אֶת הַשּׁוֹמֵר עַד שְׁמַת, וְתַבַּע הַבְּנִים³², וְשִׁלְמוּ בְּנֵי
הַשּׁוֹמֵר; או שְׁשִׁלְמוּ הַבְּנִים לְבָנִים³³; או שְׁשִׁלְמוּ²¹
הַשּׁוֹמֵר מִחֲצָה³⁴; שְׁאֵל שְׁתֵּי פָרוֹת, וְשִׁלְמוּ אֶחָת²²
מֵהֶן³⁵; שְׁאֵל מִהַשְׁתַּפִּין, וְשִׁלְמוּ לְאֶחָד מֵהֶן; שְׁתַּפִּין²³
שְׁשִׁאֵלוּ, וְשִׁלְמוּ אֶחָד מֵהֶן³⁶; שְׁאֵל מִן הָאִשָּׁה³⁷,
וְשִׁלְמוּ לְבַעֲלָהּ³⁸; אִשָּׁה שְׁשִׁאֵלָהּ³⁹, וְשִׁלְמוּ בְּעִלָּהּ⁴⁰ -
כָּל אֶלוֹ סֶפֶק, וְהָרִי הַפֶּפֶל מִטֵּל בְּסֶפֶק וְאִינוּ תַחַת יָד²⁶
אֶחָד מֵהֶן⁴¹, לְפִיכָף חוֹלְקִין הַפֶּפֶל⁴² או הַשִּׁבַח בֵּין²⁷
בְּעַל הַפֶּקְדוֹן וּבֵין הַשּׁוֹמֵר. וְאִם קָדַם אֶחָד מֵהֶן²⁸
וְתַפְס הַכֹּל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁴³, וְאִפְלוּ בְּחוּצָה²⁹
לְאֶרְץ⁴⁴.

כל הדינים שבהלכה זו נשאלו בגמרא שם לד: ונשאר
בתיקו. (30) אפילו אם אמר בבי"ד הריני משלם ואינו יכול
לחזור בו, אפשר שלא קנה הכפל מפני שהטריחו בבי"ד
(מגיד-משנה). (31) צדדי הספק הם: אפשר שהם מסכימים
לשלם, וכוונתם לדחות התשלום לזמן מה, מחמת חוסר
מזומנים. (32) בגמרא שאלו סתם: שילמו בנים - מאי?
והרי"ף הוסיף וביאר, שהמדובר, כשלא הספיק לתובעו עד
שמת. ורבינו קיבל ביאורו, כדרכו בכל מקום לקבל שיטת
רבו של רבו. ונראה שהוספה זו באה ללמדנו, שהמדובר
בנגנבה בחיי השומר, שאם נגנבה אחר שמת אין כל ספק
שהיורשים אינם זוכים בכפל אף-על-פי ששילמו, שהרי אין
עליהם חובת שמירה כלל ופטורים מלשלם, ואין זה דומה
לנשבע ושילם שבהלכה ד. למעלה בפ"א ה"ה אמנם אמרנו,
שהיורשים דינם כשומר שכר, אולם שם המדובר בשואל,
ויש הנאה ליורשים שיכולים להשתמש בפקדון. וכאן
בשומר ואסור להשתמש בפקדון. ונראה להוסיף עוד, שאם
תבעו הבעלים את השומר ומת - אין מקום לכל בעיא, שאם
אמר הריני משלם ושילמו הבנים - פשיטא שזכו בכפל, ואם
אמר איני משלם - ברור היה לרי"ף ולרמב"ם שלא זכו,
שהרי אין עליהם לא חובת תשלום ולא חובת שבועה,
ולפיכך דקדקו וכתבו שלא הספיק לתבוע. [בגמרא שם
נשאלה עוד בעיא: "שילם לבנים" פירוש, מתו הבעלים
ושילם השומר ליורשיו. והרי"ף - ורבינו בעקבותיו -
השמיטו בעיא זו. ונראה שלא גרסו אותה בגמרא, ונימוקם:
שאינן מקום לבעיא זו, שאם נגנבה בחיי הבעלים - בוודאי
לא זכו בניו בכפל, שהרי אין אדם מוריש קנס לבניו (ראה
כסף-משנה כאן). ואם נגנבה אחר שמתו (וכן פירש"י שם),
אפשר שלדעתם, כשהשומר ממשיך בשמירה והיורשים לא
לקחו הפקדון בחזרה, הרי זה כאילו מסרו לו הם את
הפקדון. ובשילמו בנים לבנים, המדובר כשמתו הבעלים
והשומר ממשיך בשמירתו בהסכמת בניו ונגנבה ואחר-כך
מת השומר, ויש כאן שני נימוקים לטובתם של היורשים:
א. מיתת הבעלים; ב. מיתת השומר, ולפיכך שאלו מה
הדין. (33) נתבאר בהערה הקודמת. (34) כשתבעו, אמר:
הריני משלם מחצה (רש"י). והבעיא היא אם זכה במחצית
הכפל או לא זכה בו, משום שהמפקיד לא הקנה לו כלום

סֵלַע, וְנִגְנְבוּ או אֶבְדוּ, וְאָמַר: הַרְיֵנִי מִשְׁלֵם סֵלַע¹
וְאִינוּ נִשְׁבַּע, וְאַחַר כֵּךְ נִמְצְאוּ, וְהָרִי הֵן שׁוֹיֵן אֶרְבַּע²
סֵלַעִים - הָרִי הֵן שֵׁל שׁוֹמֵר, וְאִינוּ מִשְׁלֵם אֶלָּא³
סֵלַעִים²¹. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים? בְּשִׁלְא הַטְּרִיחֵן⁴
לְבַעֲלִים בְּדִין; אֲבָל אִם הוּדָה שְׁפִשַׁע, וְחִיבוּהוּ בֵּית⁵
דִּין לְתֵן, וְלֹא נָתַן בְּרִצּוֹנוֹ עַד שְׁכַפּוּהוּ בֵּית דִּין עַל⁶
כְּרַחוּ וְנִטְלוּ מִמֶּנּוּ, וְאַחַר כֵּךְ הִכָּר הַגִּבּוֹ או נִמְצָא⁷
הַפֶּקְדוֹן - יִחְזַר לְבַעֲלִים כְּמוֹת שֶׁהוּא, וּמְחִזְרִין⁸
לְשׁוֹמֵר הַדָּמִים שֶׁלְקַחוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם פְּלִים או קָרַקַע⁹
גָּבוּ בֵּית דִּין מִמֶּנּוּ בְּשׁוּמָא²² - מְחִזְרִי לְשׁוֹמֵר פְּלִי¹⁰
או שְׁדָהוּ²³.¹¹

(20) שם לד. מעשה בכיפי (נזמים). (21) במסקנא שם
חילקו בין לא הטריח את הבעלים בבית-דין לבין הטריחו:
במקרה ראשון - הרווח לנפקד, ובמקרה השני - למפקיד.
הראב"ד בהשגותיו כותב שהנפקד אינו זוכה בשבח הבא
מאליו שלפני אמירתו הריני משלם. ונראה שדעת רבינו
אינה כן, וסובר שקנה משעת גניבה (והמדובר לפני יאוש
בעלים, שהרי שבח הבא מאליו אחר יאוש בעלים - קנה
הגנב). והמגיד-משנה מוסיף, שאפשר שזכה אפילו בשבח
שהשביח משעה שקיבל את הפקדון, כלשון ראשון בשיטת
רבא (ראה ביאורנו למעלה בדין חזרה הבהמה עצמה).
(22) הדיינים העריכו את שויים, ונתנו אותם למפקיד
לתשלום הפסדו. (23) ואינו יכול לעכבם לעצמו ולתת
לנפקד את דמיהם כפי שהעריכו הדיינים. כך פסק רב נחמן
שם במעשה הנזמים שהנפקד שכח באיזה מקום הניחם.
וביאר שם, שאפילו לשיטת הסוברים ששומת בית-דין
אינה חוזרת, ואם שמו בית-דין כליו של לוה ונתנום למלוה
בחובו ואחר-כך בא הלוה והביא כסף מזומן ודורש החזרת
כליו - אין שומעים לו, כאן מחזירים מפני שהשומא עיקרה
בטעות, שהרי הוברר שהנזמים היו ברשותו של הנפקד,
אלא שלא זכר באיזה מקום הניחם. וסובר רבינו שהוא-הדין
בהוכר הגנב או נמצא הפקדון. [ובמגיד-משנה מביא דעת
החולקים על רבינו בדין זה, ואומרים שאין זה דומה
למעשה הנזמים שנמצאו במקום שהניחם והוברר שלא
פשע, אבל בנידון כאן הרי פשע וגרם לגניבה או לאבידה,
ולפיכך שומא זו דינה ככל השומות של נכסי לוה למלוה].

ד. תְּבַעוּהוּ²⁴ בְּעִלִּים לְשׁוֹמֵר, וְנִשְׁבַּע²⁵, וְאַחַר כֵּךְ¹²
שִׁלְמוּ²⁶, וְהִכָּר הַגִּבּוֹ, הוֹאִיל וְשִׁלְמוּ בְּרִצּוֹנוֹ - זָכָה¹³
בְּפֶפֶל²⁷, אָף עַל פִּי שֶׁהַטְּרִיחֵן בְּתַחֲלָה לְדִין עַד¹⁴
שֶׁנִּשְׁבַּע. אָמַר הַשּׁוֹמֵר בְּתַחֲלָה: אִינוּ מִשְׁלֵם, וְיִחְזַר¹⁵
וְאָמַר: הַרְיֵנִי מִשְׁלֵם - זָכָה בְּפֶפֶל²⁸.¹⁶

(24) מחלוקת אביי ורבא בבבא-קמא קח. (25) שומר חנם
נשבע שנגנב שלא בפשיעה. (26) לפנים משורת הדין
(רש"י שם). (27) כרבא שם, שהלכה כמותו בכל מקום נגד
אביי, חוץ לשש הלכות המסומנות בגמרא בראשי תיבות
"יע"ל קג"ם". (28) ב"מ לד. "פשיטא, הא קאמר (הרי הוא
אומר) הריני משלם".

ה. אָמַר²⁹: הַרְיֵנִי מִשְׁלֵם, וְיִחְזַר וְאָמַר: אִינוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

45) בבא-קמא קח: (46) בליסטים מזוין שהשומר אינו יכול להציל מידו, ולא לקח בפרהסיא אלא הסתתר שלא יראוהו. מעשה שכזה נידון כגניבה המחייבת תשלומי כפל (רבינו פ"ד מהלכות גניבה ה"ד) ונידון כאונס לפטור שומר שכו שחייב בגניבה רגילה. (47) ואפשר להוציא ממנו את הגניבה או דמיה. (48) בגמרא כתוב: "עושה עמו דין". ורבינו ביאר "עם הגנב", כלומר, על השומר מוטל לטרוח ולהוציא מיד הגנב, אבל אינו מחויב לשלם מכיסו כלום. ורש"י מפרש שם, שהשומר משלם לבעלים וגובה מהגנב (מגיד-משנה. ראה סמ"ע סימן רצד ס"ק ז, וש"ך שם ס"ק ז). (49) פירוש, אינו יכול לטעון: אשבע שלא שלחתי בה יד, ואולי גם שאינה ברשותי - ואסתלק. (50) בגמרא כתוב סתם: "שקדם ונשבע", ומפרש רבינו, שקדם לפני שהוכר הגנב (וכן פירש הרי"ף). (51) יכול הוא לטעון: נשבעתי ונפטרתיו והסתלקתי מכל הענין הזה. (52) לא נתבארה כוונתו. לשם מה יטרח אם אינו מחויב לעשות זאת, וגם לא ירויח מזה כלום (ראה ב"ח חו"מ סי' רצד שעמד על תמיהה זו, ותייך בדוחק: שרוצה לעשות מצוה). (53) מכיון שקיבל שכר עבור שמירתו, מוטל עליו לטרוח ולהוציא מיד הגנב, משום שאין זה נידון כאונס, כשאפשר להוציא מידו. [ב'שיטה מקובצת' שם הובאו כמה שיטות בפירוש סוגיא זו. ופירושו כאן מסתמך בעיקר על המגיד-משנה]. (54) בעיא שלא נפשטה, שם. (55) כשנגנבה באונס נפטר השומר לגמרי, ונפסק חיוב השמירה שהיה מוטל עליו, וכשהוחזרה לא קיבל על עצמו שמירה שניה. (56) מכיוון שהוחזרה ליד השומר, והוא לא החזירה לבעלים - קיים עדיין חיוב השמירה הראשון.

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיּוּעָן

יום שני י"ט אייר ה'תשע"ז

הַלְכוֹת מְלוּה וְלוּה

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּים עָשָׂר מִצְוֹת. אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁמּוֹנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פְּרָטֵן: (א) לְהַלוֹת לְעַנִּי וְקָמָה. (ב) שְׁלֹא יִגְשֶׁי אֹתוֹ. (ג) לְגַשֵּׁי אֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים. (ד) שְׁלֹא יִמְשֹׁךְ בַּעַל חוֹב בְּזוֹרְעֵ. (ה) לְהַחְזִיר הַמְשֻׁכּוֹן לְבַעְלָיו בְּזִמְן שֶׁהוּא צָרִיף לָּו. (ו) שְׁלֹא יֵאָחַר הַמְשֻׁכּוֹן מִבַּעְלָיו הָעַנִּי בְּעַת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ. (ז) שְׁלֹא יִחַבֵּל אֶלְמָנָה. (ח) שְׁלֹא יִחַבֵּל בְּלִים שְׁעוֹשִׂין בְּהֵן אֶכָּל נֶפֶשׁ. (ט) שְׁלֹא יִתֵּן הַמְלוּה בְּרַבִּית. (י) שְׁלֹא יְלוּה הַלוּה בְּרַבִּית. (יא) שְׁלֹא יִתְעַסֵּק אָדָם בֵּין מְלוּה וְלוּה בְּרַבִּית: שְׁלֹא יַעֲדֵי בִינֵיהֶן, וְלֹא יִכְתֹּב שְׁטָר, וְלֹא יַעֲרֹב. (יב) לְלוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וְלְהַלוֹת לָּו בְּרַבִּית.

וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

(1) ילחוך, יתבע בתקיפות "והוא יודע שאין לו מה יחזיר" (רבינו לקמן פרק א הלכה ב). (2) לדעת הרמב"ן אין זאת מצוה (ראה ביאורנו שם הלכה ה). (3) כסות יום ביום, כסות לילה בלילה (לקמן פרק ג הלכה ה). (4) שלא ייתן

כשאינו מפצה את כל ההפסד. (35) אם-תמציו-לומר בשילם מחצה לא קנה כלום, מה הדין בשני דברים שלמים ושילם דמי דבר שלם (רש"י). [ידועה שיטתו של רבינו לפסוק בכל מקום אם-תמציו-לומר, ולמה לא פסק כאן בשילם מחצה שלא זכה? כבר קבעו רושמי-כללים (ראה יד מלאכי, כללי הרמב"ם אות טז) שכלל זה כוחו יפה רק כשאמרו בפירוש בגמרא "אם-תמציו-לומר", אבל לא כשזו יוצא ממשמעותה של הבעיא השניה]. (36) הבעיא היא אם קנה חצי הכפל, שהרי שילם כל חלקו, או לא? [מובן שגם בעיא זו נשאלה באם-תמציו-לומר ששילם מחצה לא קנה כלום]. (37) מנכסי מלוג שלה, שהבעל אוכל פירותיהם והקרן שלה. (38) ושאלו שם, אם הבעל קונה את הכפל מפני שהוא כאפטרופוס על נכסיה וגם אוכל פירותיהם או לא קנה, מפני שהקרן אינו שלו (ע"פ פירוש רש"י שם). (39) לצורך נכסי מלוג שלה. (40) צדדי בעיא זו הם אותם הנימוקים עצמם שנאמרו בבעיה הקודמת, ובכיוון הפוך (ראה 'תוספות' שם ד"ה שאל). (41) שאם היה תפוס ביד אחד מבעלי הדינים, היינו אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה. (42) כן פסק הרי"ף בהלכותיו, ורבינו קיבל דעתו. והרא"ש כאן דחה שיטתם, ואומר שיש לדון את המפקיד כמחזיק, שהרי הפקדון הוא שלו בכל מקום שהוא נמצא, ומשום כך כל הכפל שייך לו. [וב'בית יוסף' חו"מ סי' רצה מסביר שיטת הרי"ף והרמב"ם, שאמנם המפקיד הוא מוחזק בפקדון, אבל אינו מוחזק בכפל (ראה רא"ש כאן, ופפולא חריפתא אות ד)]. (43) וזכה בכל הכפל, שהרי הוא מחזיק בממון. (44) שאין בית-דין מגבים קנסות בחוץ לארץ, וכפל קנס הוא, אף-על-פי-כן אם תפסו הבעלים אין מוציאים מידם. [מה שאמר רבינו "אפילו" בחוצה-לארץ, מפרש בכסף-משנה: שבחוצה-לארץ הורע כוחו של התופס, משום שישנם שני נימוקים לחובתו בנוגע לחצי הכפל, א. אין בית-דין מגבים כלל כפל בחוץ-לארץ; ב. אפילו אם מגבים, היה מקבל חציו בלבד. אבל בארץ ישראל יש רק נימוק אחד, היינו שבית-דין היו נתנים לו חצי. ולפיכך הדגיש רבינו וכתב "אפילו". פירושו זה דחוק קצת. ואפשר לפרש כוונת רבינו באופן יותר פשוט, והוא: המלה "אפילו" אינה נמשכת לדין שבין המפקיד והנפקד, שהרי שם רבותא יותר גדולה בא"י שמגבים קנס והבית-דין היו נתנים חצי לזה וחצי לזה, ואף-על-פי-כן אם תפס אחד הכול אין מוציאים מידו. ה"אפילו" נמשך אפוא לדין תפיסת קנס בחוצה-לארץ בלבד, כלומר, אף-על-פי שאין מגבים קנס - אם תפס אין מוציאים מידו].

- 1 ו. נגנב⁴⁵ הפקדון באנס⁴⁶, ואחר כך הפר הגנב⁴⁷ -
- 2 אחד שומר חנם ואחד שומר שכר עושה דין עם
- 3 הגנב⁴⁸ ואינו נשבע⁴⁹. קדם ונשבע, ואחר כך הפר
- 4 הגנב⁵⁰: אם שומר חנם הוא - רצה עומד
- 5 בשבועתו⁵¹, רצה עושה דין עם הגנב⁵²; ואם שומר
- 6 שכר הוא - עושה עמו דין⁵³. נגנב הפקדון באנס⁵⁴,
- 7 והחזירו הגנב לבית השומר, והרי הוא בהמה,
- 8 ומתה שם בפשיעה - יש בדרך ספק אם פלטה
- 9 שמירת⁵⁵ ונפטר, או עדין לא פלטה שמירת⁵⁶.
- 10 לפיכך: השומר פטור מלשילם, ואם תפסו הבעלים
- 11 - אין מוציאים מידם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בידו (רבינו יונה אבות פרק א משנה א. טור ושלחן ערוך סימן צג סעיף א, על פי סוכה מט: גמילות חסד נוהג בין לעניים בין לעשירים. (ובמכילתא דרשב"י: "העני עימך: אין לי אלא עני, עשיר מניין? תלמוד לומר עימך וכו'. אם כן למה נאמר עני? ממנהני ליפרע על ידי עני יתר מן העשיר"). ומה שכתב רבינו "לעני ישראל" לאו דווקא, אלא כל מי שצריך וזקוק להלוואה, כי עשיר הזקוק להלוואה בכלל עני הוא (השווה ספר החינוך מצוה תמח הוצאת מוסד הרב קוק). (3) מכילתא משפטים פרשה יט: "רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה - רשות, חוץ מזה ועוד שניים (שאם משמש בלשון כאשר), וכו'. "אם כסף תלוה" - חובה ולא רשות, אתה אומר חובה או אינו אלא רשות? כשהוא אומר (בלשון ציווי): העבט תעביטנו - חובה ולא רשות". (4) מצות נתינת צדקה (שבת סג "גדול המלוה יותר מן הנותן צדקה") (5) המבקש. (6) "כי מי שנתבזה וגילה פניו לשאול מידי האנשים אין צרת עניינו (מצבו) כמו המכוסה שירצה להיעזר עד שלא יתגלה עניינו ולא יתבזה" (רבינו בספר המצוות עשין קצז). (7) "ולא תיתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא".

8 **ב. כָּל הַנּוֹגֵשׁ⁸ הָעֵנִי, וְהוּא יוֹדֵעַ שְׂאִין לוֹ מַה יַחְזִיר**
 9 **לוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׂנֵאָמַר: לֹא תִהְיֶה לוֹ**
 10 **כְּנֶשֶׁה⁹. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְנֶגֶשׁ אֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים**
 11 **וְלְהַצִּיר לוֹ¹⁰, שְׂנֵאָמַר: לְנִכְרִי¹¹ תִּגְשׁ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה**
 12 **לְמַדוּ¹², שְׂזוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה¹³.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומצוות עשה לנגוש את העכו"ש ולהציר לו כו".

וצריך להבין הרי גם בנוגע לאומות העולם מצינו פרטי דינים של הנהגה במדת החסד והרחמים, ולדוגמא "מפרנסין ומכסין עניי עכו"ם עם ישראל. ובנוגע לבני נח כתב בהלכות מלכים (סוף פ"ח) שכן "אין האכזריות והעזות מצויה אלא בגויים עובדי עבודה זרה... אבל זרעו של אברהם והם ישראל ... רחמנים הם על הכל".

ולא עוד אלא שאפילו על בעלי חיים הזהירה תורה, שהלא צער בעלי חיים מהתורה כמו שכתב הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג ספ"ז).

ולכאורה אין מתאים כל הנ"ל עם ה"מצוה לנגוש את העכו"ם ולהציר לו", וכמו כן הוא בנוגע לריבית שכתב: "ומצוות עשה להשיך לעכו"ם כו".

ויש לומר שהמצוה להלוות בריבית לנכרי היא לא כדי להציר לו אלא כדי שלא להפסיד ממון ישראל שהרי הגויים בינם לבין עצמם מלווים בריבית אלא שיש דין מיוחד שאין להלוות לישראל בריבית.

וכן הוא בעניין ליגוש את העכו"ם ולהציר להם שהכוונה בזה היא להציל ממון ישראל ולא לצו להשיב ההלוואה בזמנה כדי שלא לגרום הפסד ממון לישראל, שכן על הרווחת זמן הפירעון משלמים (הגויים) ממון.

(על פי יין מלכות קע"ה)

יד. (5) לדעת הרמב"ן אין זאת מצוה. ראה ביאורנו פרק ה הלכה א.

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) מבאר שמצוה להלוות לעני, ושהלווה חייב לפרוע ואין מרחמים בדין ומסדרין לבעל חוב.

1 **א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַלוֹת לְעֵנֵי יִשְׂרָאֵל², שְׂנֵאָמַר: אִם**
 2 **כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעֵנִי עִמָּךְ. יָכוֹל רְשׁוּת³?**
 3 **תִּלְמֹד לֹאמַר: הָעֵבֶט תַּעֲבִיטְנוּ וְגו'. וּמִצְוֶה זֶה גְדוּלָה**
 4 **מִן הַצְּדָקָה⁴ אֶל הָעֵנִי הַשְּׂוֹאֵל⁵; שְׂזֶה כָּבֵד נִצְרָף**
 5 **לְשָׂאֵל, וְזֶה עֲדִין לֹא הִגִּיעַ לְמִדָּה זֹה⁶. וְהַתּוֹרָה**
 6 **הַקְּפִידָה עַל מִי שְׂיִמְנַע מִלְּהַלוֹת לְעֵנִי, שְׂנֵאָמַר:**
 7 **וְרַעָה עֵינֶךָ בְּאֶחִיךָ הָאֶבְיֹן וְגו'⁷.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצוות עשה להלוות לעניי ישראל"

וצריך להבין מדוע לא כתב הרמב"ם גם החיוב להלוות לעשיר הצריך להלוואה בזמן מסוים הגם שבדרך כלל הוא עשיר, והלא מפורש בגמרא ש"גמילות חסד בין לעניים ובין לעשירים" ומדוע לא פסק הרמב"ם כהגמרא הנ"ל.

בשו"ע אדמו"ר הזקן הביא לשון הרמב"ם "מצוות עשה להלוות לעניי ישראל" אבל הוסיף אח"כ "אין לי אלא עני, עשיר מניין שמצוה להלוותו לפי שעה, תלמוד לומר "את עמי" ומכאן לימוד נוסף שמצוות הלוואה היא גם לעשיר.

את חיוב ההלוואה לעשירים אפשר לפרש בשני אופנים: א. שעשיר הזקוק להלוואה הוא כעני באותה שעה, וממילא נכלל בחיוב ההלוואה לעניים. ב. עני האמור בתורה מדבר על עני ממש ולא על עשיר, ולכן יש צורך בלימוד נוסף מיוחד: אין לי אלא עני, עשיר מנין כו".

מזה שהאדמו"ר הזקן העתיק את לשון הרמב"ם, משמע שדבריו הם בהתאם לשיטתו ואם כן חוזרת השאלה מדוע לא כתב הרמב"ם מצות הלוואה לעשירים בפירוש.

והביאור בזה: בספר המצוות, שורש ב' כתב, שאין למנות במניין המצוות כל מה שלמדו חכמים ב"ג מדות שהתורה נדרשת בהם או מריבוי דקרא (אלא אם כן פירשו בעצמם שדין זה הוא מהתורה). ומכיון שכך, הרי שמה שנתפרש בתורה הוא ההלוואה לעניי ישראל, מה שאין כן את ההלוואה לעשירים למדו חכמים מריבוי דקרא ("את עמי") ולכן אין למנותה בתור מצוות עשה מהתורה.

ובנוגע לעצם עניין ההלוואה לעשירים סומך הרמב"ם על מה שכתב בהלכות דעות (פ"ו ה"ג) "מצות על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר ואהבת לרעך כמוך, לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כו" ובזה כלל גם את מצוות ההלוואה לעשירים.

(על פי יין מלכות קע"ג)

(2) ואפילו עשיר מצוה להלוותו בשעה שאין מעות מצויות

ו"על זה הזהירה התורה "ודל לא תהדר בריבו" ונאמר (ויקרא יט, טו) "לא תשא פני דל" (רבינו שם על פי תורת כוהנים קדושים פרק ד.) 23) שהמטלטלין קודמים לגבייה מן הקרקע, שכשם שהמלוה בממון היה - כך תחילת גבייתו מממון או ממטלטלים (שדינים כממון. בבא קמא יד.). מלשון רבינו נראה שמעמיד מטלטלין וממון בדרגה אחת, היינו שאם יש לו ממון ויש לו מטלטלין - רצה משלם ממון, רצה מגבהו מטלטלין (השווה רבינו פרק י מהלכות נזקי ממון). ברם דעת הר"ף בבבא בתרא בתחילת פרק שישי שהממון קודמים לגבייה מן המטלטלין (וכן כתב רשב"ם בבא בתרא צב: בשם רבינו חננאל) וכן הרא"ש בבא קמא פרק א סימן ד בשם רבינו תם. 24) "הטלת חרם לדברים אלו לא מצאנו בגמרא אבל כן נמצא בכל ספרי הגאונים ז"ל. ונראה שהדבר בקבלה אצלם" (מגיד משנה להלן פרק י"א הלכה ז.) 25) שיש לו ללווה. 26) או לא הודיע לבית דין. 27) לווה ממנו לפני שלוה מזה הבא עכשיו לגבות, אבל עדיין לא הגיע זמן פירעונו, וכן הכתובה אינה נגבית מחיים כמבואר בפרק י"ט מהלכות אישות הלכה ג. 28) מיד, ואין ביד הבעל חוב והאשה למנוע גבייתו. 29) כלומר, ולכשיבוא. 30) זה נימוק למה אין מונעים גביית הקרקע אף על פי שהיא מושעבדת לאחרים, לפי שהגביה אינה גורמת כל הפסד לבעל הישעבוד, שהרי כשיגיע זמן פירעון חובו - יטרוף מה שגבה ראשון, שכל הקודם בחובו זכה (על פי תשובת הר"ף סימן קיד, רט ועיין ירושלמי כתובות פרק י הלכה ו.) 31) "חזקה כל מה שביד אדם הוא שלו" (מגיד משנה). והמקור להלכה זו מצא רבינו בכתובות יט בסוגיית שטר אמנה. 32) פירוש, אלא או יביא. 33) עדים, שכן הוא כדבריו.

ה. אין בעל חוב גובה לא מפקסות אשתו ובניו של לוה, ולא מבגדים צבועים שצבען לשמן³⁴, אף על פי שעדין לא לבשו אותן, ולא מפסגדלים חדשים שלקחן לשמן, אלא הרי אלו שלהן³⁵. במה דברים אמורים? בכלי החל; אכל בגדי שבת והמועד - גובה אותן בעל חוב³⁶. ואין צריך לומר, אם היו בהן טפעות וכלי זהב או כסף³⁷, שהפל לבעל חובו.

34) לשם אשתו ובניו. 35) שמשעה שנתנם או לקחם לשמן יצאו מרשותו וזכו בהם והרי הם שלהם (רי"ף בתשובה סימן ריט, על פי ערכין כד.). 36) מתוך שהם בגדים מכובדים, ואינם לשימוש יום יום, אין הבעל נוחתם במתנה גמורה על דעת שלא יוכל למכרם אם יצטרך להם (רי"ף בתשובה סימן רנה על פי ירושלמי קידושין פרק א הלכה ד.) 37) "שאדם קונה על מנת שתתקשט, ואם הוצרך יתפרנס מהם" (כלומר, ימכור לשם פרנסתו. רי"ף שם סימן רט).

ו. היו לו מטלטלין או קרקע, והרי עליו שטרי חובות לעובדי פוכבים, ואמר: הרי קל נכסי משעבדין לעובדי פוכבים, ואם יטלו אותן הישראליים פחוקם, יאסרו אותי העובדי פוכבים פחוקן ואהיה פשביה - הורו רבותי³⁸, שאין שומעין

8) לוחץ, תובע בחזקה. 9) כמלוה דוחק ותובע (ראה בבא מציעא עה:). 10) לאלצו לפרוע החוב בזמן, ולא להרוויח לו זמן הפירעון (השווה חינוך תמוז). 11) צריך להיות: את הנכרי. 12) ספרי דברים ראה - קיג. 13) ודעת הרמב"ן (בהשגותיו על ספר המצוות לרבינו בשורש השישי ובפירוש התורה דברים טו), שאין נגישת הגוי מצוה, ומה שאמרו בספרי שזו מצוות עשה, הכוונה שכתוב זה משמיענו מצוות עשה באחיך. וכך הוא נדרש: לנכרי את רשאי ליגוש ולא לאחיך, והוא לאו הבא מכלל עשה שהוא נקרא עשה, ולומר לך שהנוגש את הישראל עובר בעשה ולא תעשה.

1 ג. אסור לאדם להראות¹⁴ עצמו לבעל חובו בזמן שיודע שאין לו, אפלו לעבר לפניו, שלא יפחידו או יכלימו, אף על פי שאינו תובעו, ואין צריך לומר אם תבעו¹⁵. וכשם שאסור לזה לתבע, כך אסור לזה לכבש¹⁶ ממון חברו שפידו ולומר לו: לך ושוב. והוא שיש לו. שפאמר: אל תאמר לרעה לך ושוב. וכן אסור לזה לקח הלוואה ולהוציאה שלא לצורך ולאפדה¹⁷, עד שלא ימצא בעל חוב מאין יגבה. אף על פי שהמלוה עשיר גדול. ועושה זה - רשע הוא; שפאמר: לזה רשע ולא ישלם¹⁸. וצוה חכמים¹⁹: יהי ממון חברך חביב עליך פשלה.

14) מכילתא משפטים יט: "לא תהיה לו כנושה": - "לא תראה לו בכל זמן". בבבא מציעא עה: אמרו: מניין לנושה בחבירו וכו' שאסור לעבור לפניו? תלמוד לומר "לא תהיה לו כנושה (ברש"י שם "לא תראה בעיניו כנושה בו שיראה וייבוש"). 15) רוצה לומר, אם כבר תבעו, כגון, שלא ידע שאין לו ותבעו, שאסור לו לעבור לפניו מכאן ואילך (אבן האזל). 16) לעכב, להשהות. 17) וגורם לאבדה מן המלווה. 18) ראה אבות פרק ב משנה ט. שמות רבה לא, טו. 19) אבות שם, משנה יב.

ד. פשיתבע המלוה הלוואתו²⁰, אף על פי שהוא עשיר והלוה דחוק וטרוד במזונות²¹ - אין מרחמין בדין²², אלא גובין לו חובו עד פרוטה אחרונה מפל מטלטלין שימצאו לו. ואם לא הספיקו המטלטלין - גובין לו מן הקרקע²³, אחר שמחרימין²⁴ על מי שיש לו מטלטלין או מי שידע לו²⁵ מטלטלין ולא ביאם לבית דין²⁶. וגובין מכל קרקע שיש לו. אף על פי שהיא משעבדת לכתבת אשתו או לבעל חובו שקדם²⁷ - גובין לזה²⁸, ואם יבוא²⁹ הראשון ויטרף - יטרף³⁰. טען הלוה: שמטלטלין אלו שבידי אינן שלי, אלא פקדון הם בידי או שכורין או שאולין - אין שומעין לו³¹, או יביא³² ראיה³³ או יגבה מהן בעל חובו.

20) בבית דין. 21) טורח הוא הרבה כדי להתפרנס. בפרק כ מסנהדרין הלכה ד כותב רבינו: "אל תאמר עני הוא זה ובעל דינו עשיר, הואיל ואני (הדיין) והעשיר חייבין לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בכבוד". 22) כתובות פד.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי כ' אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 לו, ויגבו הישראלים; וכשיבואו העובדי פוכבים
2 ויאסרוהו - הרי כל ישראל מצוין לפדותו³⁹.
- 3 (38 הרי"ף שם. 39) המצוה להצילו אינה מוטלת על
4 התובע יותר מאשר על כל אחד ואחד מישראל.
- 5 ז. מסדרין⁴⁰ לבעל חוב⁴¹, כדרך שמשדרין בערכין⁴².
6 כיצד? אומרים ללוה: הבא⁴³ כל המטלטלין שיש
7 לך, ולא תניח אפלו מחט אחת. ונתנין לו מן הכל
8 מזון⁴⁴ שלשים יום וכסות שנים עשר חדש מקסות
9 הראויה לו. ולא שילבש בגדי משי או מצנפת
10 זהובה⁴⁵, אלא מעבירין אותה ממנו⁴⁶, ונתנין לו
11 כסות הראויה לו⁴⁷ לשנים עשר חדש. ומטה⁴⁸ לישב
12 עליה, ומטה ומצע הראויין לו לישן עליהם. ואם
13 היה עני - מטה ומפץ⁴⁹ לישן עליו. ואין נתנין
14 פלים פאלו⁵⁰ לאשתו ובניו⁵¹, אף על פי שהוא חיב
15 במזונותיהם⁵². ונתנין לו סנדליו ותפלייו⁵³. היה
16 אמן⁵⁴ - נתנין לו שגי פלי אמנות מפל מין ומין.
17 כגון שהיה חרש⁵⁵ - נתנין לו שגי מעצדין ושתי
18 מגרות⁵⁶. היה לו מין אחד מרבה ומין אחד מועט⁵⁷
19 - נתנין לו שנים מן המרבה, וכל שיש לו מן
20 המועט, ואין לוקחין לו פלים מדמי המרבה⁵⁸. היה
21 אקר או חמר - אין נתנין לו לא צמדיו⁵⁹ ולא
22 חמוריו⁶⁰. וכן אם היה ספן - אין נתנין לו
23 ספנתיו⁶¹. אף על פי שאין לו מזונות אלא מאלו -
24 אין אלו פלים⁶², אלא נכסים⁶³, וימכרו עם שאר
25 המטלטלין בבית דין, וינתנו לבעל חובו.
- 26 (40) "מעריכין נכסי הלווה, ואם הוא עני אף על פי שאינו
27 נשלם החוב כולו, אין נוטלין כל מה שיש לו, אלא משיירין
28 לו לפי כבודו" (ערוך ערך סדר) וכמו שמבאר רבינו והולך.
29 (41) כשיגיע זמן הפירעון ויבוא המלוה לבית דין לגבות
30 חובו (שולחן ערוך סימן צז, כג.). (42) מי שהתחייב לתת
31 להקדש ערך עצמו או ערך אחרים, בית דין לוקח כל רכושו
32 ומוכרו ונותן הדמים להקדש, ושנינו (ערכין כג.):
33 שמשאירים לו כל המפורט כאן בדברי רבינו (בבא מציעא
34 קיג:). (43) ראה לקמן פרק ב הלכה י"ב. (44) שם כד.
35 דרשו זה מן הכתוב (ויקרא כז, ח): "ואם מך הוא מערכך"
36 - החייהו מערכך. (45) רקומה זהב. (46) בבא מציעא
37 שם. (47) לאיש כמותו לצורך ימי החול, אבל לא לשבתות
38 וימים טובים (רבינו בפרק ג מהלכות ערכין הלכה טו.
39 ומקורו נראה שהוא מהמבואר למעלה הלכה ה על פי
40 ירושלמי קידושין הובא בביאורנו שם). (48) כיסא.
41 (49) מצע גס ארוג מקנים שעניים רגילים להשתמש בהם
42 ואינו יכול לדרוש מצע של לבד. (50) לא כסות וגם לא
43 מזון. (51) אפילו הקטנים. (52) כמבואר בפרק י"ב
44 מהלכות אישות הלכה ב, יד. שלא הוטל על המלוה להחיות
45 את אשתו ובניו. ערכין שם: "הוא (החייהו) מערכך, ולא
46 אשתו ובניו מערכך". (53) של ראש ושל יד (שם) - כשם
47 שנתנין לו כסות (והשווה פסחים קיג). (54) שם.
48 (55) נגר. (56) משורים. (57) כגון, שיש לו שלושה
- מצעדים והמגירה האחת. (58) אין מוכרים המצעד
השלישי לקנות מגירה בדמיה, כדי שיהיו לו שתי מגירות,
שהרי גם קודם לא היו לו כי אם אחת (ערכין שם).
(59) צמד בקר לאיכר. (60) אם היה חמר (שם). (61) שם
יח. (62) כלי אומנות. (63) שם בגמרא לדעת תנא קמא.
- ח. מלוה⁶⁴ שבא להפרע שלא בפני הלוה, כגון
שהיה הלוה במדינה רחוקה, ותפסה האשה
מטלטלין מנכסי הבעל כדי שתזון מהן - מוציאים
אותן מידה⁶⁵ ונתנין לבעל חוב; שאפלו היה בעלה
עמה - לא היה יכול לזון את אשתו ובניו עד
שאיפרע לו כל החוב⁶⁶.
- (64) תשובת הרי"ף הובאה בטור סימן צז. (65) ואף על פי
שחוב האשה למזונות קדם לחובו "שכשם שבערכין מיעט
מזון אשתו ובניו (כמבואר בערכין כג.): אף על פי שקדמו
לחוב המעריך - הוא הדין גם לבעל חוב" (כסף משנה בשם
בעל התרומות). (66) כמבואר למעלה הלכה ז.

יום שלישי כ' אייר ה'תשע"ז

פרק שני

- 1) מבאר תקנת הגאונים להשביע ללווה הטוען שאין לו,
ודין מלוה שאמר שטר אמנה הוא זה במקום שחב לאחרים,
וכלל שם שאסור להלוות מעותיו בלא עדים, ודין לוה
מעבדו ושחררו.
- א. דין תורה, שבזמן שיכתוב המלוה את חובו: אם
נמצאו ללוה נכסים - מסדרין לו, ונתנין לבעל
חובו את השאר, כמו שבארנו²; ואם לא נמצא
ללוה כלום, או נמצאו לו דברים שמשדרין לו בלבד
- לך הלוה לדרפו. ואין אוסרין אותו³, ואין
אומרים לו: הבא ראיה שאתה עני, ולא משביעין
אותו⁴, כדרך שדנין העובדי פוכבים; שנאמר: לא
תהיה לו פגשה⁵. אלא אומרים למלוה: אם אתה
יודע נכסים לזה המחזיב לך - לך ותפס אותן.
- 2) למעלה פ"א הלכה ז. (3) בבית הסוהר, כי "לא מצאנו
בשום מקום (בתלמוד) חיוב הגוף (היינו מאסר או עונש
מלקות וכיוצא בזה) מחמת ממון" (מגיד-משנה). (4) שאין
לו כלום. (5) ודרכים אלו - אמצעי נגישה הם.
- ב. טען שיש לו והחביא אותן והרי הן בתוך ביתו
- אין מן הדין שיפגס לביתו, לא הוא ולא שליח
בית דין⁷; שהתורה הקפידה על זה, שנאמר: פחזן
תעמד. אבל מחרימין על מי שיש לו ולא יתן לבעל
חובו. פשראו הגאונים הראשונים⁸ שעמדו אחר
חבור הגמרא, שרבו הרמאים⁹, ונגעלה דלת בפני
לזון¹⁰, התקינו שמשביעין את הלוה שבועה חמורה
כעין של תורה בנקיטת חפץ¹¹: שאין לו כלום יתר
על דברים שמשדרין לו, ושלא החביאן פיד אחרים,
ושלא נתן מתנה על מנת להחזיר¹². וכולל בשבועה

1 זו: שְׁפַל שְׁרִיּוּחַ וְכָל שְׂכֹא לְיָדוֹ אוֹ לְרִשְׁוֹתוֹ
 2 מֵאֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ - לֹא יֵאָכֵל מִמֶּנּוּ כְּלוּם לֹא לְאִשְׁתּוֹ
 3 וְלֹא לְבָנָיו¹³, וְלֹא לְבִישׁ אוֹתָן, וְלֹא שְׁפַל בָּהֶן, וְלֹא
 4 יִתֵּן מִתְּנָה לְאִדָּם בְּעוֹלָם, אֲלֵא יוֹצִיא מִפֶּלֶא אֲשֶׁר
 5 תִּשְׁיֵג יָדוֹ מִזּוֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם וְכִסּוֹת שָׁנִים עֲשָׂר הַדֵּשׁ,
 6 מִזּוֹן הָרְאוּי לוֹ וְכִסּוֹת הָרְאוּי לוֹ¹⁴, לֹא אֲכִילַת
 7 הַזֹּלָלִים וְהַסּוֹבְאִין אוֹ פְּגִי מְלָכִים וְלֹא מִלְּבוּשֵׁי
 8 הַפְּחוֹת וְהַסַּגְנִים¹⁵, אֲלֵא פְּדָרְכוֹ, וְכָל הַיֵּתֵר עַל צְרָכּוֹ
 9 יִתֵּן לְבַעַל חוּבוֹ רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן, עַד שְׁיִגְבְּנוּ כָּל חוּבוֹ.
 10 וּמִחֲרִימִין תִּחְלֶה עַל מִי שְׂדֵעַ לְפָלוּנֵי נְכָסִים, גְּלוּיִין
 11 אוֹ טְמוּנִין, וְלֹא יוֹדִיעַ לְבֵית דִּין. גַּם אַחַר הַתְּקַנָּה
 12 הַזֹּאת, אֵין בְּעַל חוּב יְכוּל לְהַפְגֵּס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל
 13 לָוֶה, לֹא הוּא וְלֹא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין; שְׁלֵא תִקְנֵנוּ לְעַקֵּר
 14 גּוֹף הַתּוֹרָה¹⁶. אֲלֵא הַלֹּה עֲצָמוֹ יוֹצִיא פְּלִיו, אוֹ
 15 יֹאמֵר: בָּךְ וְכָךְ הוּא שְׁיֵשׁ לִי; מִנִּיחִין הָרְאוּי לוֹ,
 16 וְיוֹצִיא הַשָּׂאֵר, וְיִשְׁבַּע בְּתַקְנָה זֹ. וְכִזָּה דְּנִין יִשְׁרָאֵל
 17 בְּכָל מְקוֹמוֹתָן. נִרְאָה לוֹ מִמּוֹן אַחַר שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעָה
 18 זֹ, וְאָמַר: שֶׁל אַחֲרִים הוּא, אוֹ עֵסֶק הוּא בְּיָדִי - אֵין
 19 שׁוֹמְעִין¹⁷, עַד שְׁבִיבֵא רְאָהָ. וְכֵן הוֹרֵי רְבוּתֵי¹⁸.

(6) המלוה. (7) בבא-מציעא קיג. ראה לקמן פ"ג הל' ג.
 (8) רבנן סבוראי (הגהות מיימוניות). (9) המסתירים ממנו,
 ואומרים אין לי. (10) שנמנעו מהלוות ממון לאחרים
 מפני החשש, שמה יחביאו כל אשר להם ויטענו: אין לי.
 (11) היינו כש"ס בידו, כדוגמת השבועה שאינו ברשותו
 שתיקנו חכמים על השומר האומר הריני משלם, מפני
 החשש שמה עיניו נתן בחפץ שנמסר לשמירתו, כמבואר
 בפ"ו מהל' שאלה ופקדון הל' א (הגר"א סי' צט ס"ק א.
 עיין שם). (12) ואע"פ שמתנה על-מנת להחזיר, דינה
 כמתנה - כאן אין מתנתו מתנה, כי רגלים לדבר שלא נתנו
 אלא כדי להבריח מן הבעל-חוב, ומן הדין בעל-חוב גובה
 אותה, והראשונים קראו לשבועה זו: "שבועת החשר"
 (כסף-משנה שם). (13) השווה למעלה פ"א הל' ז.
 (14) השווה שם. (15) פקיד מלוכה גבוהים. (16) דבר
 תורה שהקפידה על הכניסה לבית הלווה, ולא באו חכמים
 אלא לעשות סייג וגדר שלא תנעול דלת בפני לוויים.
 (17) חזקה - כל מה שביד אדם שהוא שלו (השווה למעלה
 פ"א הל' ד). (18) הר"י מיגאש, בתשובה סי' קסט.

20 ג. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעָה זֹ, שְׁאֵין לוֹ כְּלוּם וְכָל מָה
 21 שְׁרִיּוּחַ יִתֵּן לְבַעַל חוּבוֹ - אֵין כָּל אֶחָד מִבְּעַלֵּי
 22 חוּבוֹת בָּא וּמִשְׁבִּיעוֹ¹⁹, שְׁשְׁבוּעָה אַחַת פּוֹלְלַת כָּל
 23 בְּעַלֵּי חוּבוֹת. וּמִקְנַת אַחֲרוּנֵים²⁰ הִיא, וְאֵין מְדַקְדָּקִין
 24 בָּהּ לְהַחְמִיר²¹ אֲלֵא לְהַקֵּל.
 (19) שנית אותה שבועה. (20) כלומר, הואיל ותקנת
 הגאונים היא. (21) לחייבו שבועה לכל אחד מבעלי-
 חובות, שכל שירוויח יתן גם להם (לחם-משנה ומשנה-
 למלך).
 25 ד. מִי שֶׁהִחֲזַק שְׁהוּא עֲנִי וְכָשָׁר²² וְהוֹלֵךְ בְּתָם,
 (22) אדם ישר. (23) יודעים בו רבים. (24) אין לו ספק,
 שכן הוא עני ויש גורסים: "בענין של זה", כלומר באופיו
 ובמצבו של הנתבע (עיין 'פרישה' סי' צט). (25) בריבית.
 (26) שהכניסה לו בין נכסי מלוג ובין נכסי צאן ברזל, שאינם
 משועבדים לבעל-חוב ואינו גובה מהם (השווה שו"ע סי'
 צז סעיף כו). (27) לגרשו מעל פניו. (28) כמבואר לעיל
 הל' ב. (29) בבבא-מציעא כח, בענין מוצא אבידה.
 (30) ויקרא רבה פ"ג, ג: "אין נותנין את השבועה למי שהוא
 רץ אחר השבועה" (הגר"א סימן פו ס"ק קיב). (31) לכופו.
 (32) כתובות פו. ושם נתבאר שמכין אותו עד שתצא נפשו
 או יקיים מצוה זו. (33) כמו שנאמר (דברים טז, כ): צדק
 צדק תרדוף. ובסנהדרין לו: פירשו שהמדובר בדין מרומה
 (עיין רב"ז פכ"ב מהל' סנהדרין הל' ג). (34) להטות.
 (35) כמו שאמרו (אבות פ"ב משנה יב "וכל מעשיך יהיו
 לשם שמים"). וכתב המגיד-משנה בשם המפרשים האחרונים
 ז"ל: "שלא כל ב"ד מורשה בכך אלא-אם-כן הוא ב"ד
 חשוב ומוחזק בחכמה וחסידות. ומשרבו הדיינים שאינם
 מומחין - יש לחוש שלא יהא כל אחד פורץ לעשות לו דרך
 לעצמו". ובפכ"ד מהל' סנהדרין הל' ב, כתב רבינו עצמו:
 "משרבו בתי דינים שאינם הגונים וכו' אינם חכמים כראוי
 ובעלי בינה, הסכימו רוב בתי דיני ישראל וכו' ולא ידון
 הדיין בסמיכות דעתו, כדי שלא יאמר כל הדיוט לבי מאמין
 לדברי זה, ודעתי סומכת על זה". ונראה שכאן כתב דין לפי
 הגמרא, וסמך על מה שכתב שם (לחם-משנה).

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי כ"א אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובנידון שלפנינו, שמודה לפני שבועת הסידור, הגורם לקנוניא האפשרית הוא, כדי שלא ישאר ערום מנכסיו, ולכן מלמדנו רבינו, שחוששים לקנוניא גם בגלל סיבה זו (ולצד שני, אין הנידון בהל' ה נלמד מהמבואר כאן, לפי שבנידון הל' ה כבר התחייב בשבועה שלא יעשה שום קנוניא, ולכן מלמדנו רבינו שאין שבועה זו מסייעתו לאמת הודאתו - כסף-משנה. עיין ש"ך סי' צט ס"ק ג).

ז. אָסוּר לְאָדָם לְהִלוֹת מְעוֹתָיו בְּלֹא עֵדִים⁵², וְאִפְלוּ לְתַלְמִיד חֵקֵם⁵³, אֲלֵא אִם כֵּן הִלְוָהוּ עַל הַמְשָׁפוֹן⁵⁴.
וְהַמְלוּהָ בְשֹׁטֵר - מְשַׁבַּח יוֹתֵר⁵⁵. וְכָל הַמְלוּהָ בְּלֹא עֵדִים - עוֹבֵר מְשוּם וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל⁵⁶,
וְגוֹרֵם קְלָלָה לְעַצְמוֹ⁵⁷.

52) שמתוך כך עולה על דעתו של הלווה להכחיש (ב"מ עה: וברש"י שם). 53) שאין לחשוך בו שיכחיש, והטעם - שמא מתוך טרדת משנתו ישכח (שם, מעשה שהיה). 54) שהמלוה נאמן בשבועה, כמו שיתבאר להלן פרק יג הל' ג. 55) לפי שבשטר סכום המלוה רשום בו, אבל במלוה על המשכון אין הסכום ידוע, ואפשר ללווה לטעון שלוה פחות מהסכום שהמלוה תובע (סמ"ע סי' ע, ס"ק ד). 56) שגורם מכשול ללווה שמביאהו לידי כפירה. 57) שבני אדם מקללים אותו על שתובע מחבירו מה שאינו חייב לו.

ח. הֶרֶב⁵⁸ שְׁלוּה מְעַבְדוֹ וְאַחַר כֵּן שִׁחְרָרוּ, אוֹ לוֹה מְאַשְׁתּוֹ וְאַחַר כֵּן גֵּרְשָׁה - אֵין לְהֵן עֲלֵיו פְּלוּם; שִׁפְלָ מַה שִׁקְנָה עֶבֶד - קָנָה רַבּוֹ, וְכָל הַמְּעוֹת שֶׁבִיד הָאִשָּׁה - בְּחֻזְקַת בְּעֻלָּה⁵⁹, אֲלֵא אִם הִבִּיאָה רְאִיָּה שֶׁהֵן מְנַדְוִינְתָה⁶⁰.

58) בעלו של העבד (בבא-בתרא נא). 59) כלומר, משל בעלה הם, ולקחם באמתלא בתור הלוואה כדי להוציא מהם ממנו (עיין גמ' ב"ב שם. והשווה רבינו פכ"ב מהל' אישות הל' כט, ובמגיד-משנה ולחם-משנה שם). 60) נכסים שהכניסה לו בשעה שנישאו (עיין כתובות כח. "לוה הימנו מנכסי אביה וכו'").

יום רביעי כ"א אייר ה'תשע"ז

פָּרֶק שְׁלִישִׁי

1) מבאר שלא לחבול אלמנה, ולא כלים שעושים בהם אוכל נפש, ושמצוה להחזיר המשכון, ודין שליח בית דין שבא למשכן.

א. אֲלֻמְנָה, בֵּין שֶׁהִיא עֲנִיָּה בֵּין שֶׁהִיא עֲשִׂירָה - אֵין מְמַשְׁפְּנִין אוֹתָהּ², לֹא בְּשַׁעַת הַלְוָאָה³ וְלֹא שְׁלֹא בְּשַׁעַת הַלְוָאָה, וְלֹא עַל פִּי בֵּית דִּין; שְׁנֵאמַר: וְלֹא תַחֲבֹל בְּגֵד אֲלֻמְנָה⁴. וְאִם חָבֵל - מִחֻזְרִין מִמֶּנּוּ בְּעַל כְּרַחוּ⁵. וְאִם תוֹדָה לוֹ - תְּשַׁלֵּם⁶, וְאִם תִּכְפֹּר⁷ - תִּשְׁבַּע⁸. אֲבָד הַמְשָׁפוֹן אוֹ נִשְׂרַף קִדָּם שִׁחְזִיר - לֹאֲקָה⁹.

ה. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּשִׁבְעָה זוֹ מִפְּנֵי שֹׁטֵר חוֹב שֶׁעָלָיו, וְהוֹדָה³⁶ לְאַחֵרִים בְּחוֹבוֹת אַחֵרִים³⁷, וְהִשְׁגִּיחַ יָדוֹ יָתֵר עַל הָרְאוּי לוֹ - לֹא יִטְלוּ הֵתֵר אֲלָא בְּעֲלֵי שֹׁטְרוֹת בְּלִבְד³⁸, שְׁמָא קְנוֹנִיָּא³⁹ עוֹשֶׂה בְּהוֹדָאתוֹ עַל נִכְסָיו שֶׁל זֶה.

36) מעצמו, ואין כאן עדי הלוואה או אפילו יש עדי הלוואה, אלא שהלווה יכול לטעון פרעתי, והוא מודה שלא פרע (ראה ש"ך סי' צט, ג). 37) הקודמים - לדבריו - שהלוואה שבשטר. 38) אבל אם יש עדי הלוואה והם מעידים שהותנה בין המלוה והלווה שלא יפרע אלא בעדים - המלוה בלי שטר קודמת לגביה (מגיד-משנה, וראה ה"ו). 39) תחבולה בין הלווה והאחרים, להבריח נכסיו מן המלוה.

ו. רְאוּבֵן שֶׁהָיָה חֵיב לְשִׁמְעוֹן⁴⁰ מֵאָה, וְלוֹי חֵיב לְרְאוּבֵן מֵאָה - מוֹצִיאִין מְלוֹי וְנוֹתְנִין לְשִׁמְעוֹן. לְפִיכָף, אִם אֵין לְרְאוּבֵן נִכְסִים⁴¹, וְהָיָה לוֹ שֹׁטְרֵי חוֹב עַל לוֹי, וְאָמַר לוֹי: שֹׁטֵר אֲמָנָה הוּא⁴², פְּרוּעַ הוּא⁴³, וְהוֹדָה לוֹ רְאוּבֵן⁴⁴ - אֵין מְשַׁגְּיחִין עַל הוֹדָאתָ⁴⁵, שְׁמָא קְנוֹנִיָּא הֵם עוֹשִׂין לְאֲבָד זְכוֹתוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן⁴⁶; אֲלֵא יִשְׁבַּע שִׁמְעוֹן⁴⁷ וְיִטַּל מְלוֹי, כְּדִין כָּל טוֹרֵף⁴⁸ שְׁאִינוֹ נִפְרַע אֲלֵא בְּשִׁבְעָה⁴⁹. וְכֵן כָּל מִי שֵׁישׁ עָלָיו שֹׁטֵר חוֹב, וְהוֹדָה לְאַחַר מְעַצְמוֹ בְּחוֹב אַחֵר⁵⁰, אִם אֵין לוֹ נִכְסִים כְּדִי שִׁיגְבוּ שְׁנֵיהֶם - גּוֹבֵה בְּעַל הַשֹּׁטֵר בְּלִבְד, שְׁלֹא יַעֲשֶׂה קְנוֹנִיָּא עַל שֹׁטְרוֹ שֶׁל זֶה⁵¹.

40) כתובות יט. כרבי נתן: "מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו, מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה? תלמוד-לומר (במדבר ח, ז): "ונתן לאשר אשם לו" (כלומר, לאשר הלווה אין כתוב כאן, אלא לאשר האשם שלו, דהיינו למי שהקין שלו - רש"י). 41) כי אם יש לו נכסים - אין שמעון גובה מלוי מדרשתו של רבי נתן, לפי שלא נאמרה אלא כשאין ללוה נכסים אחרים, כמבואר בבבא-קמא מ. (מגיד-משנה). 42) לא לזה כלום, אלא מסרו לו מתוך אימון שלא יתבענו אלא אם ילווהו. 43) ונשאר השטר בידי ראובן. 44) שהשטר פרוע או אמנה. 45) של ראובן. 46) כתובות שם, וכפירושו של אביי. 47) בנקיטת חפץ, שלא נפרע חוב זה ולא מחלו או מכרו לאחר (ע"פ רבינו להלן פכ"ב הל' י). 48) מנכסים המכורים או משועבדים לאחרים. 49) כמבואר לקמן (פכ"ב שם ע"פ שבועות מה). 50) שקדם, לדבריו, שהלוואה בשטר - ואין כאן עדי הלוואה (ראה למעלה ה"ה הערה לו). 51) כבר לימדנו רבינו (למעלה הל' ה') שחוששים לקנוניא, ואין מקבלים הודאתו בחובות אחרים. וחזר רבינו וכתב דין זה שנית, לפי שאין רקע החדש לקנוניא של הנידון כאן דומה להמבואר בהל' ה, כי בהל' ה המדובר, כשנשבע כבר שבועת הסידור, והגורם לקנוניא הוא דאגתו לפרנסתו ופניו, שאינו רשאי להאכיל אותם אלא פורע ראשון ראשון לבעל-חובו כמבואר שם, ובכך החדש מבוסס על זה שאדם עשוי להורות היתר לעצמו בגלל פרנסתו ופניו, ואפשר שגם האחרים רואים בזה מצוה לפרנס אשה וילדים קטנים.

קסב שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי כ"א אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 שְׁמֹשְׁמֹשִׁין מְלֹאכָה אַחַת - חֵיב עַל זֶה בְּפָנָי עֲצָמוֹ
18 וְעַל זֶה בְּפָנָי עֲצָמוֹ. וְכֵן אִם חָבַל צָמַד בְּקָרְוֹ
19 הַחֹרֶשׁ²³ - לֹקְהָ שְׂתִימִים.

17) גמרא שם. 18) כשמרכיבים אותם יחד - לא תיעשה המלאכה באחד משניהם בלתי האחר. 19) כרב יהודה, האומר (שם קטו): "חבל ריחיים לוקה אחת, רכב לוקה אחת, ריחיים ורכב לוקה שתיים". 20) הטל "לא" על ריחיים ועל רכב, כלומר לא יחבול ריחיים, ולא רכב (רבינו הלל בפירושו ל'ספרי' דברים כ"תצא פיסקא רעב). [ריחיים של יד, מורכבים משתי אבנים מונחות זו על זו, העליונה נקראת "רכב" וכשמסובבים אותה נטחנים הגרעינים הנופלים בינה ובין האבן התחתונה הנקראת "ריחיים"]. 21) שם קטז. 22) הצמד הם כלי חרישה מורכב משני חלקים, ולפיכך חייב שתיים (מגיד-משנה). [באבן-האזל מפרש שהכוונה לפרות, וקשה מאוד לקבל פירושו. וראייתו מזה שרבינו כתב "החורש" ולא "החורשת" - ג"כ קשה להבינה, שהרי בקר הוא לשון יחיד. ראה 'תוספות' שם ד"ה צמד, וגם סיום דברי רש"י שם ד"ה חייב שתיים, משמע שהמדובר בכלי. וראה 'בית יוסף' ח"מ ס' צז, שכתב שפרות אינן ככלי ואינן בכלל איסור חבלה. ויש לתמוה למה העדיף בעל אבן-האזל את דעת המגדל-עוז על דעתו של המגיד-משנה]. 23) רבינו משמיענו כאן, שהתורה אסרה לחבול גם כלים שמלאכתם אינה באוכל נפש ממש, להוציא מדעת האומרים, שלא אסרה תורה כלים כאלה (ראה 'טור' ח"מ ס' צז).

ד. המלוה את חברו, אחד עני ואחד עשיר - לא ימשכנו אלא בבית דין²⁴. ואפלו שליח בית דין שבא למשכן - לא יפנס לביתו וימשכנו, אלא עומד בחוץ, והלוה נכנס לביתו ומוציא לו המשכון; וינאמר: בחוץ תעמד²⁵. אם ²⁶מה בין בעל חוב לשליח בית דין? ששליח בית דין²⁷ - יש לו לקח המשכון מיד הלוה²⁸ בזרוע²⁹ ונותנו למלוה, ובעל חוב - אין לו לקח המשכון עד שיתן לו הלוה מדעתו³⁰. עבר בעל חוב ונכנס לבית הלוה ומשכנו, או שחטף המשכון מידו בזרוע - אינו לוקה; שהרי נתק לעשה, וינאמר: השב תשיב³¹ לו את העבוט כבוא השמש. ואם לא קים עשה שפה, כגון שאבד המשכון או נשרף - לוקה³². ומחשב דמי המשכון³³, ותובע השאר בדין.

24) במצוות הדיין וע"י שליח. 25) וגומר: "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה". בגמרא (שם קיג). אמרו: ממשמע שנאמר "בחוץ תעמוד" איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא, אלא מה תלמוד-לומר והאיש? לרבות שליח ב"ד כמלוה (כלומר, "בחוץ תעמוד" אתה (המלוה) והאיש (שהוא שליח ב"ד) - ואשר אתה נושה בו, יוציא אליך העבוט החוצה (רש"י שם). 26) מאחר שהכניסה לבית הלוה לשניהם אסורה, גם לשליח ב"ד. 27) הרי אמרנו: "לא ימשכנו אלא בב"ד", משמע ששליח

2) כסתם משנה, ב"מ קטו. 3) מרצונה ומדעתה. זה למד רבינו מסתימת לשון המשנה: "אין ממשכנין אותה", ומשמע בין בשעת הלוואה ובין שלא בשעת הלוואה (מגיד-משנה). והראב"ד משיג וכותב: "בשעת הלוואה אין זה חובל", כלומר: ואין אני קורא בזה "ולא תחבול בגד אלמנה" מאחר שבעצמה וברצונה מביאה לו. 4) ובפירושו שם, מסביר רבינו ואומר: "ואסור לחבול האלמנה משום חשד כשתתעכב אצל הממשכן בשביל המשכון שלה, או שיארע ביניהם קלקול (שיבואו לידי דבר איסור), ולפיכך השווה בדבר העניה והעשירה" (עיין לחם-משנה). 5) כדברי רבא (תמורה ד): "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד - אי עביד לא מהני". בעברית: כל דבר שאסרה התורה לעשות - אין עשייתו מועילה, וכאילו לא עשה (ריב"ש ס' תפח). 6) כלומר, בית-דין גובה ממנה בעל-כרחיה, שלא אמרה תורה אלא שלא למשכן את האלמנה, אבל לא אמרה תורה שלא להגבות ממנה. וגובים מאלמנה כדרך שגובים מכל אדם (מגיד-משנה, ריב"ש ס' תפח). 7) כגון, שלא היתה ההלוואה בשטר. 8) כשאר כל טוען ונטען. 9) אבל כל עוד שהמשכון בעין - אינו לוקה, "שכל לאו שניתק לעשה - אין לוקין עליו", כל זמן שבידו לקיים העשה, ולא זו ניתק לעשה של השבת המשכון, הוא שנאמר (דברים כד, יג) "השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש" (ראה בסמוך הל' ד).

ב. וכן המלוה את חברו, בין שהלוהו על המשכון¹⁰ בין שמשכנו אחר הלוואה, בידו או על פי בית דין - לא יחבל פלים שעושין בהם אכל נפש, כגון הרחמים¹¹, והערכות של עין¹², ויורות שמשכשלין בהם, וספין של שחיטה¹³ וכיוצא בהן; וינאמר: כי נפש הוא חבל¹⁴. ואם חבל - מחזיר פעל כרחוק¹⁵. ואם אבד המשכון או נשרף קדם שייחזיר - לוקה¹⁶.

10) בשעת הלוואה (השווה למעלה הל' א. והראב"ד החולק על רבינו שם, השיג עליו גם בהלכה זו). 11) של יד, המיטלטלים. אבל הקבועים בקרקע, כגון ריחיים של מים אינם בגדר משכון כלל (שו"ע ס' צז, סעיף ו). 12) המשמשות ללישה. 13) שם קטז. 14) שנינו שם קטו. "ולא רחיים ורכב בלבד אמרו, אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש, שנאמר: כי נפש הוא חובל". 15) כדברי רבא, בתמורה ד. (השווה למעלה הערה ד). 16) אבל כל זמן שהמשכון קיים - אינו לוקה, כמבואר למעלה (סוף ה"א) גבי חובל אלמנה.

ג. חבל פלים הרפה של אכל נפש, כגון שחבל ערבה ויורה וספין - חייב על כל פלי וכלי בפני עצמו¹⁷. אפלו שני פלים שהן עושין מלאכה אחת¹⁸ - חייב עליהן משום שני פלים, ולוקה שתיים על שניהם¹⁹. וינאמר: לא יחבל רחים ורכב²⁰ - לחייב על הרחים בפני עצמו ועל הרכב בפני עצמו. כשם²¹ שהרכב והרחים מיוחדין, שהן שני פלים ומשמשין מלאכה אחת, וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו; כך כל שני פלים, אף על פי

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי כ"א אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 בַּמָּה דְּבָרִים אָמֹרִים? שְׁמֹשְׁכְנוּ שְׁלֹא בְּשַׁעַת
22 הַלְוָאתוֹ; אֲבָל אִם מִשְׁכְּנוּ בְּשַׁעַת הַלְוָאתוֹ⁴⁵ - אֵינּוּ
23 חֵיב לְהַחְזִיר כָּלֵל⁴⁶, וְאֵינּוּ עֹבֵר בְּשֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת
24 הָאֵלוֹ.

34) הלוח. שם קיד: "אם איש עני הוא, לא תשכב ועבוטו אצלך. הא עשיר (כלומר, משכנו דבר שאינו צריך לו, ויש לו להחליף במקומו) שכב ועבוטו אצלך". (35) "ואינו יכול לעמוד בלתו, ואין אצלו מה שיחליף במקומו, כמו שביאר השם יתברך (שמות כב, כו) כי היא כסותה לבודה היא שמלתו לעורו, במה ישכב" (רבינו בפירוש המשנה שם, וב'ספר המצוות' לאוין רמ. ומקור הדברים במכילתא דרשב"י, ראה להלן הערה נה). (36) מלאכה שאינה של אוכל נפש, כי כלי של אוכל נפש אסור למשכנו בכלל, כמבואר למעלה ה' ב (ראה להלן הערה מח). (37) שם קיד: וב'ספרי' דברים, כִּי־תֵצֵא פִּי־סָקָה רַעוּ, דַּרְשׁוּ: "השכב תשיב העבוט: מלמד שמחזיר לו כלי היום ביום וכלי הלילה בלילה, סגוס (כר) בלילה ומחרישה ביום וכו'". (38) ואינו לוקה עליו, לפי שאין בו מעשה (מגיד-משנה). (39) שם קיד: "מכילתא משפטים פרשה יט. רש"י שמות כב, כה מפרש: "עד בוא השמש" כלומר, וכבוא השמש תחזור ותטלנו עד שיבוא בוקר של מחר. (40) להבטחת המלוה, הרי הוא מחזירו ללווה כשהוא צריך לו? (41) בשנת השמיטה שהיא משמטת (מפקיעה) כל ההלוואות חוץ ממלוה על המשכון, כמו ששינו בשביעית פ"י, מ"ב. (רבינו בפירושו שם) מנמק: "והעיקר אצלנו, בעל-חוב (המלוה) קונה משכון, לפיכך כשילוה אותו על המשכון - יהיה כאילו הקנהו המשכון בממון ההוא שהלווה לזמן ידוע ואינו משמט". ברור, שקיבל כאן דעתו של רבי יצחק (בפסחים לא:), שבעל-חוב קונה משכון. אולם ביד החזקה פ"י מהלכות שכירות ה"א פסק שהמלווה על המשכון דינו כשומר שכר, ואם נאנס המשכון - גובה כל חובו (ראה השגת הראב"ד שם), ויוצא מזה שחזר בו כאן מפירושו הנ"ל שכתב בצעירותו, וקיבל דעתו של הרי"ף (מפרשי יד-החזקה האחרונים, העירו על כמה חזרות כאלו). ונראה שרבינו מקבל כאן דרשתו של שמואל בירושלמי (שביעית שם) על הכתוב (דברים טו, ג) "ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך" - פרט לזה שיש לאחיך בידך. ואע"פ שלא קיבל דעתו של שמואל, שאפילו משכנו מחט אינו משמט כלום, ופסק (בפ"ט משמיטה ויובל הי"ד) שמשמט את חלק החוב היתר על דמי המשכון - קיבל את דרשתו לגבי דמי המשכון. גם הרע"ב במשנה שם מנמק ע"פ דרשה זו]. (42) ולא יוכל לגבות ממנו, מפני שאמרו (כתובות צב.): "מטלטלי דיתמי - לבעל חוב לא משתעבדי" (מטלטלין של יתומים - אינם מושעבדים לבעל-חוב של אביהם). (43) בבא-מציעא קטו. והטעם, שבשעה שמשכנו - החוב כגבוי. (44) שלוש מקראות שבתורה - שני לאוין ועשה. [שם = מקרא (רש"י מכות ד:)]. (45) מרצונו של הלוה. (46) ברייתא שם קיד: כפי דעת רבא. [במגיד-משנה ולחם-משנה למעלה ה"א וה"ב מקשים, למה בחובל אלמנה וכן בחובל כלי אוכל נפש, פסק שגם בשעת הלוואתו אסור. וכאן, בדין חזרה, הוא מחלק בין בשעת הלוואתו לשלא

ב"ד רשאי למשכן, והמלוה אסור. (28) במצאו חוץ לביתו, בשוק (כשמואל, שם). (29) בחזקה. (30) 'ספרי' דברים, כִּי־תֵצֵא פִּי־סָקָה רַעוּ: "לא תבוא אל ביתו, יכול לא ימשכנו מבפנים (כלומר בבית) אבל ימשכנו מבחוץ, ת"ל לעבוט עבוטו" (אפילו מבחוץ). (31) בבבא-מציעא לא: דרשו: "השכב תשיב (כלומר כפל לשון למה), אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד, משכנו שלא ברשות ב"ד - מניין? ת"ל השכב תשיב, מכל-מקום". (32) השווה למעלה הערה טו. (33) מנכה דמי המשכון שאחריותו עליו, מסכום החוב (כמבואר בפ"י מה' שכירות הל' א. ולדעת הרב המגיד - חייב, במשכנו שלא ברשות, אפילו באחריות אונסין). [הראב"ד משיג ומקשה: מאחר שהוא חייב בתשלומין, למה לוקה? הרי לאו שניתן לתשלומין אין לוקים עליו (מכות טז.)? והמגיד-משנה מבאר שיטת רבינו, שאינו נקרא ניתן לתשלומין אלא במקום שהתשלומין - כלומר, הממון - הם תיקון הלאו וסיבתו, כגון גזילה, שהלאו הוא על הפקעת ממון חבירו, וכשמשלם - מתקנו, אבל במשכון אין לתשלומין קשר עם הלאו, כי הלאו אינו על הפקעת-ממון - שהרי אין כוונתו לגזולו, אלא על עצם נטילת החפץ בתור משכון הקפידה תורה - וחיוב התשלומין הוא מפני שנתחייב באחריותו, ומשום כך אין זה לאו שניתן לתשלומין אלא לאו שניתן ל'עשה' של השבת המשכון, ומאחר שנאבד ולא קיים ה'עשה' - לוקה. ובסברא זו מיישב המגיד-משנה גם מה שהקשו למה לוקה, והרי אין אדם לוקה ומשלם? (ראה פ"ג מה' גניבה הל' א), שלפי המבואר המלקות והתשלומין אינם באים כאחת, שהלאו הוא על נטילת המשכון, והתשלומין הם על שעת אבידתו, וכבר נתבאר בה' גניבה שם, שאם המלקות והתשלומין אינם באים כאחת - לוקה ומשלם].

1 ה. אָהָר הַמִּשְׁכָּן אֶת חֵבְרוֹ בְּבֵית דִּין או שְׁמֹשְׁכְנוּ
2 בְּדוֹ, בְּדוֹעַ אוֹ מְדַעַת הַלְוָה, אִם אִישׁ עֲנִי הוּא³⁴
3 וּמִשְׁכְּנוּ דָבָר שֶׁהוּא צָרִיף לֹא³⁵ - הֲרִי זֶה מְצֻוֶה
4 לְהַחְזִיר לוֹ הָעֵבֹט בְּעַת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ: מְחֻזָּר לוֹ
5 אֶת הַכֶּר בְּלִילָה פְּדִי לִישׁוֹ עָלָיו, וְאֶת הַמְּחַרְשָׁה בְּיוֹם
6 פְּדִי לְעֵשׂוֹת בֵּה מְלֹאכְתוֹ³⁶; שְׁנֵאמַר: הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ
7 אֶת הָעֵבֹט³⁷. עֹבֵר וְלֹא הָשִׁיב לוֹ כְּלֵי הַיּוֹם בְּיוֹם
8 וְכְלֵי הַלַּיְלָה בְּלַיְלָה - עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה³⁸, שְׁנֵאמַר:
9 לֹא תִשָּׁכַב בְּעֵבֹטוֹ - לֹא תִשָּׁכַב וְעֵבֹטוֹ אֲצִלְךָ. זֶה
10 פְּסוּת לַיְלָה. וּבְכֹלֵים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בֵּהן מְלֹאכְתוֹ בְּיוֹם
11 אוֹ לַבֶּשֶׂן הוּא אוֹמֵר: עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תָּשִׁיבְנוּ לוֹ.
12 מְלֹמֵד, שִׁנְחֻזְרוּ כָּל הַיּוֹם³⁹. אִם בֵּן הוּא, שְׁמַחְזִיר
13 לוֹ הַמִּשְׁכָּן⁴⁰ בְּעַת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ וְלֹקַח אוֹתוֹ בְּעַת
14 שְׁאֵינּוּ צָרִיף לוֹ, מֵה יוֹעִיל הַמִּשְׁכָּן? פְּדִי שְׁלֹא
15 יִשְׁמַט הַחֹב בְּשִׁבְעֵיתוֹ⁴¹, וְלֹא יַעֲשֶׂה מְטַלְטְלִין אֲצִל
16 בְּנֵי⁴², אֲלֵא יִפְרַע מִן הַמִּשְׁכָּן⁴³ אַחַר שְׁמַת הַלְוָה.
17 הָא לְמַדְתָּ, שֶׁהַמִּשְׁכָּן אֶת הָעֲנִי דָבָר שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ
18 וְלֹא הַחְזִירוֹ לוֹ בְּזַמְנוֹ - עֹבֵר מְשוּם שְׁלִשָׁה
19 שְׁמוֹת⁴⁴: מְשוּם לֹא תִבֵּא אֶל בֵּיתוֹ, וּמְשוּם הָשֵׁב
20 תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֵבֹט, וּמְשוּם לֹא תִשָּׁכַב בְּעֵבֹטוֹ.

ממשכנים, שהרי מחזירו בעת שהוא צריך לו. וכן אמרו במשנה (ק"ג). "ואת המחרישה ביום" (וראה למעלה הל' ה, ובהערה לו. ועיין מגיד-משנה שם, ובלחם-משנה בהלכה שלפנינו). (55) כגון שני כרים או שתי מחרישות, והוא צריך רק לאחד. (56) תוספתא בבא-מציעא פ"י ה"ג (משנה שם ק"ג, וכפירוש הרשב"א הובא ב'שיטה מקובצת' בפירוש המשנה) ואינו מחזירו, כמבואר למעלה הל' ד, שאינו מחזיר אלא כלי הצריך לו. וכן אמרו במכילתא דרשב"י שמות כב, כו "יכול אפילו היו לו שני כלים ואין צריך לאחד מהם (=מחזיר), תלמוד-לומר היא כסותה, והיא (=משמשת) שמלתו והיא לעורו, במה ישכב. בן עזאי אומר 'לעורו' את שעורו משתמש בה, פרט למקופלת ומונחת בתיבה". (57) זה שצריך לו. (58) שם כחכמים.

(59) ואינו מחליטו אצלו בתורת גבייה. (60) מאחר שבא לידו בתורת משכון - הרי הוא במצוות השבת העבוט לעולם. "וכיצד הוא עושה, אם רוצה לגבות חובו? מחזיר את הכר ומשאירו גם ביום ואת המחרישה גם בלילה, ובא לב"ד ומגבים לו חובו" (מגיד-משנה). (61) שאין על המלוה מצות השבת העבוט. (62) אבל דברים שמיניחים לו, כגון מיטה ומצע, אעפ"י שאינם נלקחים במשכון ולא נתחייב עליהם המלוה במצוות השבת העבוט, אינו מוכרם לעולם - כי דברים אלו הם מהדברים שמסדרים לבעל-חוב ואינם בתורת גבייה, כמבואר למעלה פ"א הל' ז (עייין סמ"ע סי' צ"ז ס"ק מא). (63) כי נטילת המשכון אפילו לאחר שהלווהו - כהלוואה מחודשת היא, והרי זה כאילו מלווהו עתה על המשכון בסתם, שאינו רשאי לתובעו בפחות משלושים יום, כמו שיתבאר להלן פ"ג הל' ה. (64) שם ועיין הגר"א סי' צז, סא. (65) כלומר, על-פי שומת ב"ד. (66) אלא מוכר המשכון בבית-דין שנאמר "תשיבנו לו: לו אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר לירשירו" (מכילתא דרשב"י שמות כב, כה, והובאה ברש"י במשנה שם. חמש המלים: "מת הלוה אינו מחזיר לבניו" אינן בדפוס רומי (ר"מ) ולא בכת"י תימן, כנראה נמחקו מפני שדין זה נכלל בבבא אחרונה). (67) שם קיד: מאמר של רבי יוחנן. (68) אמנם אין גובים מטלטלין של יתומים לשלם חוב אביהם, כמבואר להלן פ"א הל' ז, - משכון גובין.

15 ז. הָעֶרֶב⁶⁹ מִתָּרֹ⁷⁰ לְמִשְׁכָּנוֹ בְּזֵרוּעַ וְלִהְפִּנֵס לְבֵיתוֹ
16 וְלִטֵּל הַמִּשְׁכָּנוֹ; שְׁנֵאֲמַר: לָקַח בְּגָדוֹ פִּי עֶרֶב זָר⁷¹.
17 וְכֵן מִי שֵׁיֵשׁ לוֹ שֶׁכָּר⁷² אֶצֶל חֲבֵרוֹ, בֵּין שֶׁכָּר
18 מִלְּאֲכָתוֹ⁷³ בֵּין שֶׁכָּר בְּהִמְתּוֹ וְכִלְיוֹ בֵּין שֶׁכָּר בֵּיתוֹ -
19 הָרִי זֶה מִתָּרֵ לְמִשְׁכָּנוֹ שְׁלָא עַל פִּי בֵּית דִּין, וְנִכְנַס
20 לְבֵיתוֹ⁷⁴ וְנוֹטֵל הַמִּשְׁכָּנוֹ בְּשֶׁכָּרוֹ. וְאִם זָקָף⁷⁵ עָלָיו
21 הַשֶּׁכָּר בְּמִלְוָה⁷⁶ - אָסוּר; שְׁנֵאֲמַר: פִּי תִשָּׂה בְּרַעַף
22 מִשָּׂאת מְאוּמָה וְגו'⁷⁷.

(69) את הערב. (70) אפילו שלא ע"פ ב"ד. (71) למלוה אומר הכתוב קח בגדו של ערב, כי ערב בשביל זר (שם קטו). וכן למדוהו בגמרא שם ממה שנאמר "לא תבא אל ביתו לעבוט" - לביתו (של לוה) אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס לביתו של ערב" (והביא רבינו הפסוק ממשלי, ולא הביא את הדרש על הפסוק של תורה. וטעמו נראה לפי

בשעת הלוואה? והרי כל שלוש המצוות האלו נאמרו בלשון חבלה? והראב"ד בהל' א משיג בדין אלמנה (וכמו כן בהל' ב באוכל נפש): "בשעת הלוואה אין זה חובל". ונראה שרבינו מודה להראב"ד שתתם חבלה משמעותו שלא בשעת הלוואה, ומשום כך פסק שאינו חייב להחזיר במשכנו בשעת הלוואתו, אולם בכלי אוכל נפש גילתה התורה טעם האיסור, ואמרה: "כי נפש הוא חובל", ונימוק זה כוחו יפה גם בשעת הלוואתו. ובדומה לזה יש להסביר גם שיטת רבינו בחובל בגד אלמנה, כי ב'ספר החינוך' (מצוה תקצח - ע"פ הוצאת מוסד הרב קוק תשי"ד) מנמק איסור זה באמרו: וציונו לרחם על האלמנה, שלבבה שבור ודואג, שלא למשכנה. ומסתבר שגם רבינו מסתמך על נימוק זה (הטעם של הוצאת שם רע לא קיבל, שהרי אינו מחלק בין עניה לעשירה - ראה גמרא שם) ומשום כך לא מצא כל טעם לחלק בין שעת הלוואתו ללא בשעת הלוואתו, אבל במצוות החזרה לא מצא נימוק להוציא את המונח חבלה ממשמעותו הרגילה].

1 וְשָׁלַיִחַ בֵּית דִּין שָׂבֵא לְמִשְׁכָּנוֹ⁴⁷ - לֹא יִמְשְׁכוּ דְבָרִים
2 שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְתֵן אוֹתָם מִשְׁפוֹן⁴⁸, כְּגוֹן בְּגָד
3 שְׁעָלָיו וְכִלְי שְׂאוֹכֵל בּוֹ⁴⁹ וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ. וּמִנִּיחַ מִטָּה
4 וּמִצְעָע⁵⁰ לְעֹשִׁיר, וּמִטָּה וּמִפֶּץ⁵¹ לְעֹנִי⁵². וְכֹל הַנְּמָצָא
5 בְּיָדוֹ חוּץ מֵאֵלוֹ⁵³ - יֵשׁ לוֹ לְמִשְׁכָּנוֹ⁵⁴. וְיַחְזִיר לוֹ כְּלֵי
6 הַיּוֹם בַּיּוֹם, וְכִלְי הַלַּיְלָה בְּלַיְלָה. הָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי
7 פָּלִים⁵⁵ - נוֹטֵל אֶחָד⁵⁶ וּמַחְזִיר אֶחָד⁵⁷. עַד מְתִי⁵⁸ הוּא
8 חֵיב לְהַחְזִיר וְלִקְחָ?⁵⁹ עַד לְעוֹלָם⁶⁰. וְאִם הָיָה
9 הַמִּשְׁכּוֹן מִדְּבָרִים שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לָהֶם⁶¹ וְאִין מְנִיחִין
10 אוֹתָן לְלַוָּה⁶² - הָרִי זֶה מְנִיחוֹ אֶצְלוֹ עַד שְׁלֹשִׁים
11 יוֹם⁶³, וּמִשְׁלֹשִׁים יוֹם וְאֵילָף מוֹכְרָה⁶⁴ הַמִּשְׁכּוֹן בְּבֵית
12 דִּין⁶⁵. מֵת הַלוֹה - אֵינוֹ מַחְזִיר לְבָנָיו⁶⁶. מֵת הַלוֹה
13 אַחַר שֶׁהֵשִׁיב לוֹ הַמִּשְׁכּוֹן - שׁוֹמְטוֹ⁶⁷ הַמְּלוֹה מֵעַל
14 בְּנֵיו⁶⁸, וְאֵינוֹ מַחְזִיר.

(47) לביתו של לוה - כשהוא מוציא את המשכון, או בשוק - אפילו בזרוע. (48) שצריך להם בין ביום ובין בלילה. (49) כגון קדירה קערה וכוס (השווה פרק יג מה' אישות הל' ג, וראה ראב"ד כאן), והמקור לזה מציין הגר"א (בסי' צז ס"ק נו) מכל-שכן ממיטה ומצע, שמיניחים לו, כמבואר בסמוך. וה'דרישה' שם בסוף אות יז אומר שכן היתה גירסת רבינו בברייתא (שם ק"ג): "וכלי שאוכל בו". ויותר נראה שגירסת רבינו היא: "ולא ימשכנו דברים שהן חיי נפש" (השווה דק"ס שם, והנוסחא שלפנינו היא: "ולא ימשכנו דברים שעושים בהן אוכל נפש"), כלומר דברים שהוא צריך להם לחייו, שאי-אפשר לו בלעדס ביום ובלילה. (50) וכן מניח לו כסא לישב עליו - ולא חש רבינו לכותבו, מפני שסמך על מה שכתב למעלה פ"א הל' ז לענין סידור (כסף-משנה). (51) מצע גם - ארוגה מקנים. (52) שם ק"ג: (53) כגון כלי אומנותו או כר, אעפ"י שהם דברים הנחוצים לו לכדי חייו - אינו זקוק להם ביום ובלילה. (54) שלא אמרו מניחים לו כלי אומנותו אלא גבי סידור (ראה למעלה שם) כשהגיע זמן הפרעון, אבל למשכן -

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום חמישי כ"ב אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומרבית אחד הוא "ולמה חילקן הכתוב כו". כי אף ששני האיסורים הם בכל דבר, היה מקום לומר שהם שני לאוין שונים מצד הנשך והמרבית, ולכן הוסיף שהסיבה שנקרא שמו נשך "מפני שהוא נושך ומצער את חבירו ואוכל את בשרו" שמזה מובן שאי אפשר לנשך בלא תרבית ולתרבית בלא נשך.

(על פי לקו"ש חזקו"ר ע' 184 הנ' 32)

2) הוראה אחת ובעניין אחד הם כלומר, הלוואה על מנת לשלם יותר ממה שלוה, והם נמנים למצוות לא תעשה אחת, כי הנשך הוא גם מרבית והמרבית הוא גם נשך, שכן המלוה בריבית, הן כסף הן אוכל הן כל דבר, יש בו נשך ללוה ומרבית למלוה (עיי' בבא מציעא ס' ושיעור דברי רבינו כך הוא: נשך ומרבית שאסרתם תורה בכמה אזהרות, שנאמר את כספך לא תיתן לו בנשך ובמרבית וכו' וכן להלן הוא מזהיר ואומר "נשך כסף וגו'" - אחד הוא, כלומר, מצוות לא תעשה אחת היא (לחם משנה). 3) של התוספת. 4) ובשמות רבה פרשה ל"א אמרו: "למה הריבית דומה? למי שנשכו נחש ולא הרגיש ולא ידע עד שנתבטט (מבעבע מבעבץ) - כך הריבית אין אדם מרגיש בו עד שתבטטט עליו". 5) כלומר, אם כן שהנשך והמרבית מצוות לא תעשה אחת היא. 6) בשתי אזהרות - את כספך לא תיתן וכו', ובמרבית לא תיתן וכו', ולא כתבן כאחד: את כספך ואת אכלך לא תיתן לו בנשך. 7) להרבות באזהרות על הלוואה בריבית, כדי לחזק האיסור, אבל במניין המצוות הן כאחת, "שאי' ראוי למנות (בחשבון המצוות) הלאוין והעשה (=הנכפלים בתורה - לחיזוק), אלא הדברים המוזהר מהם והמצווה בהם" (רבינו בספר המצוות בשורש התשיעי עיי' שם ובלאוין רלה).

ב. כְּדֹרֶךְ שְׂאֵסוּר לְהַלּוֹת, כֶּף אֶסוּר לְלוֹת בְּרִבִּית⁸; 12
שְׂנֵאָמֵר: לֹא תִשִּׁיף לְאַחִיךָ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ⁹, 13
שֶׁזוֹ אֲזַהְרָה לְלוֹה. כְּלוֹמֵר: לֹא תִנְשֶׁף לְאַחִיךָ¹⁰. וְכֵן 14
אֶסוּר לְהַתְּעֵסֵק¹¹ בֵּין לֹוֹה וּמְלוֹה בְּרִבִּית. וְכָל מִי 15
שֶׁהֵי עֶרֶב אוֹ סוֹפֵר אוֹ עֵד בִּיגִיחָן - הֵרִי זֶה עוֹבֵר 16
בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׂנֵאָמֵר: לֹא תִשְׂמִימוּן¹² עָלָיו נֶשֶׁף. זֶה 17
אֲזַהְרָה אִיךָ¹³ לְעֵדִים וְלְעֶרֶב וְלְסוֹפְרֵי¹⁴. הֵא לְמַדְתָּ, 18
שֶׁהַמְלוֹה בְּרִבִּית - עוֹבֵר עַל שְׂשֵׁה¹⁵ לְאוִין: לֹא תִהְיֶה 19
לוֹ כְּנִשְׂה¹⁶; אֶת כֶּסֶף לֹא תִתֵּן לוֹ כְּנִשְׂה; וּבְמִרְבִּית 20
לֹא תִתֵּן אֶכְלֶךָ; אֶל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁף וְתִרְבִּית; לֹא 21
תִשְׂמִימוּן עָלָיו נֶשֶׁף; וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכַשְׁלִי¹⁷. 22
וְהַלּוֹה עוֹבֵר בְּשִׁנְיָם¹⁸: לֹא תִשִּׁיף לְאַחִיךָ; וְלִפְנֵי עוֹר 23
לֹא תִתֵּן מְכַשְׁלִי. עֶרֶב וְעֵדִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֵין 24
עוֹבְרִין אֲלָא מְשׁוּם לֹא תִשְׂמִימוּן¹⁹ עָלָיו נֶשֶׁף. וְכָל מִי 25
שֶׁהֵי סְרִסוֹר²⁰ בֵּין שְׂנִיחָם, אוֹ שְׂסִיעַ אֶחָד מֵהֶן, אוֹ 26
הוֹרְהוּ - עוֹבֵר מְשׁוּם לִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכַשְׁלִי. 27

8) "ואין זה דומה לאונאה שיעבור עושה האונאה (כלומר האונה) ולא מי שנעשית לו האונאה" (רבינו בספר המצוות לאוין רלו). 9) בבא מציעא עה: 10) כלומר, לא תינשך

שמהפסוק של משלי אנו למדים גם כי חובתו של הערב כלפי המלוה הוא אפילו באמירה בלבד (עיי' ב"ב קעג:). 72) חוב של שכירות. 73) שהשכיר את עצמו למלאכה. 74) שם, לביתו (של לוה) אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס למשכנו חוב אחר שאינו מלוה, אלא שכר פעולה. 75) רשם (עיי' שו"ע חו"מ סי' סז, יד, ובב"י שם). 76) השאיר השכר אצלו בתור הלוואה. 77) כל סוג מלוה שהוא (שם).

1 ח. מִי שֶׁהֵי בְּיָדוֹ מְשֻׁכָּנוֹ שֶׁל עֲנִי, אִם הֵי שְׂכָרוֹ⁷⁸ 1
2 יָתֵר עַל פְּחָתוֹ⁷⁹, כְּגוֹן קְרֵדֵם⁸⁰ וּמְסוֹר [הַגְּדוֹל] וְכִיּוֹצֵא 2
3 בֵּהֶן - הֵרִי זֶה מֵתֵר לְהַשְׁפִּירוֹ, וּמִנְכָּה שְׂכָרוֹ תִמְיֵד 3
4 בְּחֹבוֹ; מִפְּנֵי שֶׁזֶה כְּמִשִּׁיב אֲבָדָה, וְאֵין צָרִיף לְשׁוֹת 4
5 בְּעֵלִים⁸¹. 5

78) שכר השימוש בו. 79) מה שהכלי נפחת מחמת השימוש. 80) את, מעדר. 81) שם פ: פב:

יום חמישי כ"ב אייר ה'תשע"ז

פְּרָק רְבִיעִי

1) מבאר דין איסור נשך ותרבית ודין המלוה לחבירו ומצא הלוה יותר מכדי שהדעת טועה, ודין מלוה על המטבע, ודין שמותר להלוות נכסים של יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד.

6 א. נֶשֶׁף וּמִרְבִּית אֶחָד הוּא². שְׂנֵאָמֵר: אֶת כֶּסֶף לֹא 6
7 תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף, וּבְמִרְבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלֶךָ; וְהַלֵּלֵן הוּא 7
8 אוֹמֵר: נֶשֶׁף כֶּסֶף נֶשֶׁף אֶכְלֶךָ נֶשֶׁף כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשֶׁף. 8
9 וְלָמָּה נִקְרָא שְׂמוֹ³ נֶשֶׁף? מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֶׁף, שְׂמִצְעֵר 9
10 אֶת חֲבֵרוֹ וְאוֹכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ⁴. וְלָמָּה חִלְקֵן הַפְּתוּבִי⁶? 10
11 לְעֵבֵר עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוִין⁷. 11

~ נקודות משיחות קודש ~
"נשך ומרבית אחד הוא כו"

האיסור "את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך" אינו איסור נפרד על כסף ואיסור נוסף על אוכל, אלא על כללות ההלוואה בריבית (שלא כמו האיסור "לא תוכל לאכול בשעריך גו" שאינו על כללות הפעולה של אכילת מעשר שני חוץ לחומה אלא על דגן לחוד, מעשר תירוש לחוד, ומעשר יצהר לחוד).

ועל פי זה תתורץ קושיית ה'לחם משנה' "איך למד רבינו מדברים אלו (שיש איסור נשך באוכל וריבית בכסף) דנשך ומרבית אחד הוא" כי אם נשך היה איסור בכסף ומרבית איסור באוכל, היה אפשר ללמוד שהם שני לאוין שונים אלא שעל פי הנ"ל האיסור בשניהם אחד הוא - הלוואה בריבית.

וי"ל שזו גם הסיבה שאחרי שכתב "שנאמר את כספך... כל דבר אשר ישך כו" הוסיף, "ולמה נקרא שמו נשך מפני שהוא נושך כו", ורק אח"כ מסיים כללות העניין שנשך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8 שְׁהֵן יוֹדְעִין שְׁהֵן שָׁל רַבִּית - אֵינָן חֲיִבִים לְהַחְזִיר. 8
 9 הַנִּיחַ לָהֶם פְּרָה וְטִלִית שָׁל רַבִּית וְכָל דָּבָר הַמְסִים²⁸
 10 - חֲיִבִים לְהַחְזִיר, מִפְּנֵי כְבוֹד אֲבֵיהֶן. בְּמָה דְבָרִים
 11 אֲמֹרִים? פְּשָׁעָה תְּשׁוּבָה וְלֹא הַסְפִיק לְהַחְזִיר עַד
 12 שְׁמַת; אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין
 13 לְכַבֹּדוֹ²⁹, וְאִפְלוּ דְבָר הַמְסִים אֵין מְחַזְרִין.

27 ברייתא בבא מציעא סב. 28 דבר ששם בעליו עליו,
 דהיינו שיש בו סימן, וניכר לרבים שזה הוא שלקח אביהם
 בתור ריבית ושמו נזכר על ידי זה לקלון. 29 מפני שאין
 הבן מחוייב לכבד אב רשע (שם). במה דברים אמורים שאין
 הבן חייב בכבוד אב רשע? כשמת ולא עשה תשובה, אבל
 בחייו, מחוייב הבן לכבדו (רבינו פרק ו מהלכות ממרים
 הלכה יא). והטעם מפרש הרב"ז שם, שמא יעשה תשובה
 ונמצא הבן מבזה אב עושה מעשה עמך (ראה כסף משנה
 ולחם משנה שם).

14 ה. הַגְזֵלְנִין וּמְלוֹי פְּרִבִּית שְׁהַחְזִיר³⁰ - אֵין מְקַבְּלִין
 15 מֵהֶן³¹, כְּדִי לְפַתַח לְהֵן דְּרָךְ לְתְּשׁוּבָה³². וְכָל הַמְקַבֵּל
 16 מֵהֶן - אֵין רוּחַ חֲקָמִים נֹחֶה הֵימָנוּ³³. אִם הִיָּתָה
 17 גְזֵלָה קְיָמַת וְהַרְבִּית דְּבָר הַמְסִים³⁴ וְהָרִי הוּא
 18 בְּעַצְמוֹ³⁵ - מְקַבְּלִין מֵהֶן³⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

הגזלנין ומלווי בריבית שהחזירו אין מקבלין מהם כדי לפתוח
 להן דרך תשובה.

ידועה מחלוקת הפוסקים אם יש מחילה בריבית; דעת
 הגאונים שגם אם המלוה כבר גבה את הריבית אין מחילת
 הלוה מועילה לפטור את המלוה מלהחזירה ללוה כי
 "התורה אסרה מחילה זו".

אבל דעת הרא"ש (וכך נפסקה ההלכה בשו"ע) שיש
 מחילה בריבית, ואמנם אינה מועילה ללקיחת ריבית
 מעיקרא, אבל אם כבר לקח ריבית זו וצריך להחזירה
 מועילה מחילת הלוה.

ומבאר הריטב"א: "שהוא כמו איסור שבלע ... והכא
 לשמים הוא חייב וכיון שכן לא תועיל מחילת חברו" והיינו
 שכוונת הגאונים היא שאיסור לקיחת ריבית אינו בגדר דין
 ממון שהוא חייב לחבירו אלא שהוא ענין ואיסור שהתורה
 הטילה על המלוה בגדר מצוה וחיוב לשמים עד שיחזיר
 את ה"איסור שבלע".

ובדעת הרא"ש שמהני מחילה, צריך לומר שעם היות
 שהחיוב להחזיר הריבית ללוה הוא חיוב לשמים, הרי מצד
 מצוה זו התחייב להשיב את הממון ללוה ומשום כך מהני
 מחילה.

ונמצא שגם לדעת הגאונים וגם לדעת הרא"ש נחשב ממון
 בריבית לממונו של המלוה ואין עליו חיוב להחזירו מצד
 דין ממון כשלעצמו אלא מצד החיוב שחייבה התורה.

ולכן פסק הרמב"ם שהמלוה בריבית אם בא לעשות

הימנו, לא תגרום שאחיק ישיך (עייין בבא מציעא ע:).
 11 לתת יד, כגון להיות סופר או עד או לסרסר ביניהם.
 12 כל הפרשה כתובה בלשון יחיד "אם כסף תלווה", "לא
 תהיה לו כנושה" וכאן שניה וכתב בלשון רבים: "לא
 תשימון" (עייין מדרש שמות רבה פרשה לא, ו, ובמדרש
 הגדול משפטים כד, עמוד תקכז). 13 נוסף על המלווה
 והלווה. 14 (שם, ובבבא מציעא עה: - כחכמים).
 15 שם. 16 שהלוואה בריבית היא דרכו של נושה,
 שאינו מלווה מעותיו בחינם. ובכלל לאו זה גם הנוגש העני
 אפילו במלווה שלא בריבית והוא יודע שאין לו מה יחזיר,
 כמבואר למעלה פרק א הלכה ב, שגם זה מדרך הנושים
 הוא (מגיד משנה). 17 שמכשיל את הלווה. 18 שם
 וכנוסחת הרי"ף וכן העתיק רבינו בספר המצוות לאווין רלו
 "לווה עובר משום לא תשיך ומשום לפני עיוור לא תיתן
 מכשול". ולפי הנוסחה שלפנינו מבואר, שהלווה עובר
 בשלושה, גם על "ולאחיך לא תשיך". 19 אבל על לפני
 עיוור אינם עוברים. המדובר כשהעדים אינם מהווים גורם
 לביצוע ההלוואה, כגון שהמלווה היה מלווה גם בלעדיהם
 (ראה בתוספות שם בדיבור המתחיל העדים). 20 מתוך
 המהווה גורם לביצוע ההלוואה אבל אינו מתעסק בשימת
 הריבית (עייין לחם משנה).

1 ג. אף על פי שמהמלוה והלווה עוברין על כל אלו
 2 הלאוין - אין לוקין עליו, מפני שנמתן להשבוח²¹.
 3 שְׁפָל הַמְלוֹה בְּרַבִּית, אִם הִיָּתָה רַבִּית קְצוּצָה²²,
 4 שְׁהִיא אֲסוּרָה מִן הַתּוֹרָה²³ - הָרִי זֶה יוֹצֵאָה בְּדֵינֵין²⁴,
 5 וּמוֹצֵיאֵין אוֹתָהּ מִן הַמְלוֹה²⁵ וּמְחַזְרִין לָלוֹה. וְאִם
 6 מַת הַמְלוֹה - אֵין מוֹצֵיאֵין מִיַּד הַבָּנִים²⁶.

21 שם סב: שנאמר "וחי אחיך עימך" (בסיום הפסוק
 הפותח באזהרת ריבית אל תיקח מאיתו נשך) - "אהדר ליה
 כי היכי דניחי בהדך" (כלומר, אל תיקח. ואם לקחת - השב
 לו, כדי שיחיה עימך), וכל לאו שניתן להישבון אין לוקים
 עליו. כמבואר בפרק א מהלכות גזילה הלכה א - ובנוגע
 לעדים, לערב ולסופר לא ביאר רבינו אם לוקים, ברם מתוך
 זה שלא פירטם רבינו בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד
 בין הלוקים, נראה דעתו שאין לוקים. ובטעם הדבר אומר
 החינוך (מצוה עג): "אבל אין לוקין עליו (אף על פי שהם
 עוברים על הלאו במעשה, בכתיבת השטר וחתמת עדות)
 שאפילו המלווה אינו במלקות, שהרי ניתן להישבון ואינו
 בדין דהני דאתו מחמתיה (שאלו הבאים בסיבתו) יתחייבו
 במלקות". 22 קצובה, שקצץ התוספת בשעת הלוואה,
 כגון שהלווה סלע על מנת שישלם לו חמישה דינרים.
 23 להבדיל מאבק ריבית, כגון, שלא קצץ התוספת בשעת
 ההלוואה, שהוא אסור מדבריהם, ואינה יוצאה בדיינים
 (ראה רבינו להלן פרק א הלכה א, ב, ג). 24 על-פי בית
 דין, כלומר, בית דין נזקקים לכך להוציאה מידי המלוה.
 25 בעל כורחו (שם סא:). 26 שהתורה לא הטילה
 עליהם חיוב השבה (בבא קמא קיב.). "לדידיה (=למלווה)
 קא מזהר ליה רחמנא (אל תיקח ואם לקחת - השב) - לבריה
 לא מזהר רחמנא".

7 ד. הַנִּיחַ²⁷ לָהֶם אֲבֵיהֶם מְעוֹת שָׁל רַבִּית, אֵף עַל פִּי

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום חמישי כ"ב אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על בראיו להמציא לכל אחד פרנסתו בדרך הכשרה. (47) בתורת כהנים פרשת בהר פרשה ה שנינו: "על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על תנאי שתקבלו את מצוות ריבית, שכל המודה במצוות ריבית - מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר במצוות ריבית - כופר ביציאת מצרים".

- ח. אָסוּר לְאָדָם⁴⁸ לְהִלּוּת⁴⁹ בְּנֵיו וּבְנֵי בֵיתוֹ פְּרִיטָה⁵⁰.
אף על פי שְׂאִינוֹ מְקַפֵּיד⁵¹ וּמִתְנֶה הוּא שְׁנוֹתָן לְהֵן⁵²
- הָרִי זֶה אָסוּר, שְׂמָא יִרְגִילֵם בְּדָבָר זֶה⁵³.

(48) בבא מציעא עה. (49) לעשות הלוואה אצל בנוי, כלומר, ללוות מבניו. (50) מתוך כוונה להטעימן טעם ריבית, כלומר, הנאת ריבית, - כדי שיהיה שכרם גדול, בהימנעם מלהלוות לאחרים בריבית, לאחר שכבר טעמו הנאת ריבית כפירוש רבינו חננאל והרי"ף מובא בשיטה מקובצת. ודברי הרי"ח והרי"ף לא היו לפני הלחם-משנה והמשנה-למלך והטור-יזהב, עיין עליהם. (51) נוהג בוותרנות בממונו ביחסיו עם הבנים. (52) ולא בתור ריבית. (53) בקבלת ריבית ויבואו להלוות גם לאחרים בריבית.

- ט. תְּלַמְדֵי חֻכְמִים שֶׁהָלוּ זֶה אֶת זֶה, וְנָתַן לֹא⁵⁴ יִתֵּר⁵⁵
עַל מֵה שֶׁלֹּוה מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה מִתֵּר; שֶׁהַדָּבָר יִדְוֶעַ
שְׂלֵא נָתַן לוֹ אֶלֶּא מִתְנֶה, שֶׁהָרִי הֵן יוֹדְעִין חֲמֹר אָסוּר⁵⁶
הַרְבִּית⁵⁵.

(54) בשעת הפירעון מעצמו מבלי שהתנו על כך בשעת ההלוואה (כי אם קצץ בשעת ההלוואה הרי זה ריבית קצוצה (ראה להלן פרק ו הלכה ג). ולא התירו לתלמיד חכם אלא ככעין ריבית מאוחרת האסורה מדבריהם - מגיד משנה). (55) ואינו נותנם בתור ריבית, אבל למי שאינו תלמיד חכם, שאינו יודע חומר איסור ריבית - אסור, משום שנותן בתור ריבית (גמרא שם). ובהגהות מיימוניות כתוב: "ואף על פי כן אין נכון לתלמידי חכמים להיות רגילין בדבר, שלא ירגילו המון העם בדבר זה. והר"י מיגא"ש בתשובותיו (סימן קפ"ב) דעתו "שאין לסמוך על זה אלא היחידים הכשרים לא זולתם".

- י. הַמְלִיָּה אֶת חֲבֵר⁵⁶ וּמִצָּא הַלֹּוה יוֹתֵר, [או
שֶׁהַחֲזִיר לוֹ חוֹבוֹ וּמִצָּא הַמְלִיָּה יוֹתֵר]⁵⁷: אִם בְּכָרִי
שֶׁהִדְעַת טוֹעָה⁵⁸ - חֵיב לְהַחֲזִיר; וְאִם לֹא⁵⁹ - מִתְנֶה
הוּא שְׁתָּתֵן לֹו⁶⁰, או גְּזֹלָה⁶¹ הִיתָה לוֹ בְּיָדוֹ⁶² וְהַבְּלִיעַ
לוֹ בְּחֻשְׁבוֹן⁶³, או אַחֲרָי⁶⁴ צָרָה לְהַבְּלִיעַ לוֹ. בְּכַמָּה
הִדְעַת טוֹעָה? בְּאַחַד⁶⁵ וּבְשְׁנַיִם⁶⁶ או בְּחֻמְשָׁה⁶⁷ או
בְּעֶשְׂרֵה; שְׂמָא מְנָה⁶⁸ חֻמְשָׁה חֻמְשָׁה או עֶשְׂרֵה
עֶשְׂרֵה. וְכֵן אִם מִצָּא יִתֵּר מִנֵּן הַחֲמִישִׁית⁶⁹ או מִנֵּן
הַעֲשִׂירִית אַחַד אַחַד⁷⁰ - חֵיב לְהַחֲזִיר לוֹ; שְׂמָא
הָאַחַדִּים⁷¹ שְׁהִיָּה מוֹנֶה בְּהֵן הַחֲמִישִׁית או
הַעֲשִׂירִית נִתְעַרְבוּ עִמָּהֶם⁷².

תשובה ולהחזיר הריבית אין מקבלין ממנו כדי לפתוח לו דרך תשובה.

(על פי לקו"ש ח"ב ע' 118)

(30) שבאו מעצמם ומביעים רצונם להחזיר. (31) אלא מוחלים להם (בבא קמא צד:). (32) להקל עליהם לחזור בתשובה ולא לנעול דלת בפניהם, כאותו מעשה (שהובא בברייתא שם): "מעשה באדם אחד שביקש לעשות תשובה, אמרה לו אשתו: ריקה (אדם ריק מבינה) אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך (שאתה צריך למוכרו, כדי להחזיר את כל הגזילות) ונמנע ולא עשה תשובה". ומסיימת הברייתא: "באותה שעה אמרו: הגזלין ומלווי בריבית שהחזירו אין מקבלים מהם". (33) אין מעשיו נוחים וישרים בעיני החכמים (השווה רבינו בפירוש המשנה סוף שביעית, וראה תוספות יום טוב אבות פרק ג משנה י'). (34) ונזכר בה לקולן. (35) בעין כמו שהיה (עיין משנה למלך ונקודות הכסף יורה דעה קסא). (36) רבינו דייק בלשונו וכתב גבי גזלנים: "אם הייתה גזילה קיימת" ומשמע אפילו דבר שאינו מסויים, ואילו בריבית כתב "דבר המסויים" אבל כשאנו מסויים אינו מחזיר. ראה משנה למלך בזה, ונימק את ההבדל: גזילה לא קנה הגזולן - בין שהוא בעין בין שאינה בעין, אבל ריבית קנה (ראה נקודות הכסף יורה דעה קסא, ז).

1. שְׁטֵר שֶׁכְּתוּב בוֹ רִבִּית³⁷, בֵּין קְצוּצָה בֵּין שְׁל
2. דְּבַרְיָה - גּוֹבֵה אֶת הַקֶּרֶן, וְאִינוֹ גּוֹבֵה אֶת הַרְבִּית³⁸.
3. קֵדָם וּגְבֵה הַכֶּלֶן³⁹ - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ הַרְבִּית קְצוּצָה⁴⁰;
4. אֶבֶל אֶבֶק⁴¹ רִבִּית, שֶׁהוּא מְדַבְּרֵיהֶם - אִינוֹ גּוֹבֵה⁴²
5. מִן הַלֹּוה לְמַלְוֵה, וְאִין מְחֲזִירִין אוֹתוֹ מִן הַמְלִיָּה
6. לְלוֹוֶה⁴³.

(37) "פלוגי לוה מפלוני מנה בריבית כך וכך לזמן פלוני" (רש"י בבא מציעא עב.). (38) ואין קונסין את המלוה, שיפסיד את הקרן משום הריבית (שם כחכמים ולא כרבי מאיר האומר קנסין היתרא משום איסורא ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית). (39) אף את הריבית. (40) שיוצאה בדינין, כמבואר למעלה הלכה ג. (41) כעין ריבית ולא ריבית ממש - כאבק שהוא כעין עפר ולא עפר ממש. (42) בית דין. (43) אם קדם וגבה, שאין אבק ריבית יוצאה בדינין, כמו שיתבאר להלן פרק ו הלכה א.

- ז. כָּל הַכּוֹתֵב שְׁטֵר רִבִּית - הָרִי זֶה כְּכּוֹתֵב וּמַעֲיֵד
8. עֲלֵיו⁴⁴ עֲדִים שֶׁכֶּפֶר בְּשֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל⁴⁵. וְכֵן כָּל
9. הַלֹּוה וּמְלוֹה פְּרִיטָה בֵּינָן לְבֵין עֲצֻמָּן - הָרִי הֵן
10. כְּכּוֹפְרִים בְּשֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִפְרוּ בִּיציאת
11. מִצְרַיִם⁴⁶; שְׁנֵאמַר: אֶת כְּסָפְךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךָ וְגו',
12. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם⁴⁷.

(44) על עצמו. (45) בבא מציעא עא: "תניא אמר רבי יוסי בוא וראה סמיות עיניהם של מלווי בריבית, אדם קורא לחבירו רשע - יורד עימו לחיי, והם מביאים עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבין וחותמין פלוני זה (שהלוה לישראל בריבית) כפר באלוקי ישראל". (46) כלומר, בהשגחת ה'

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משקלם: מטבע שמשקלו כפול ממשקל המטבע הקטן - ערכו כפול. (76 מטעם המלכות. 77) שער המטבע עלה ונמצא המלוה משתכר כשנפרע באותו מטבע עם התוספת, והרי זה ריבית. (78) בשעת הפירעון, שהרי המלוה אינו מרוויח כלום על ידי תוספת המשקל, כי אינו יכול לקנות במטבע שהוא מקבל יותר ממה שהיה יכול לקנות בשעת ההלוואה. ראה רש"י ותוספות שם. (79) שאינו מנכה. (80) שכתוצאה מהתוספת הושבחה המטבע לעניין המתכת שבו, ואם יתיכו לגוש של כסף יקבל יותר. אבל עד חמישיתו, בהתחשב עם הוצאות ההתכה, השבח מועט, ואין דרך בני אדם להקפיד על זה ונותנם בתור מתנה (ענין שיטה מקובצת שם). (81) אפילו את ההפרש של התוספת שלמטה מחמישיתו. (82) אם הוקרו הפירות מחמת הפחת מוסיף לו, למלוה, ההפרש. ואם לא הוקרו נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה. כמה דברים אמורים, שפחתו עד חמישיתו אבל אם פחתו יתר על כך משלים כל הפחת (רי"ף שם).

13 יב. הַמְלוּהָ אֶת חֲבָרוֹ עַל הַמְטָבֵעַ, וְנִפְסְלָהּ: 83 אִם
14 יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ בְּמִדְיָנָה אַחֲרֵיהּ, וְיֵשׁ לוֹ דָרָךְ לְאוֹתָהּ
15 מְדִינָה - נוֹתֵן לוֹ מִמְטָבֵעַ שֶׁהִלְוָהוּ, וְאוֹמֵר לוֹ: לֶךְ
16 וְהוֹצִיאָהּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי; וְאִם אֵין לוֹ דָרָךְ לְשֵׁם -
17 נוֹתֵן לוֹ מִמְטָבֵעַ הַיּוֹצֵא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה.⁸⁴ וְכֵן
18 בְּכֹתְבָהּ.⁸⁵

(83) הוצאה מהמחזור מטעם המלכות. (84) שם צח.
(85) ביארו בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה י.

19 יג. הוֹרוּ מְקַצֵּת הַגְּאוּנִים:⁸⁶ שֶׁהִלְוָה שְׁמַחַל לְמַלְוָה
20 בְּרִבִּית שֶׁלְקַח מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁעֲתִיד לְקַח, אָף עַל פִּי
21 שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ שְׁמַחַל אוֹ נָתַן מִתְּנָה - אֵינוֹ מוֹעִיל
22 כְּלוּם⁸⁷; שֶׁכָּל רִבִּית שֶׁבְּעוֹלָם מְחִילָה⁸⁸ הִיא, אֲבָל
23 הַתּוֹרָה לֹא מְחִילָה וְאֶסְרָה מְחִילָה זֶה, וְלִפְיָכֶּךָ אֵין
24 הַמְּחִילָה מוֹעֵלֶת בְּרִבִּית, אֲפֹלוּ בְּרִבִּית שֶׁל דְּבָרֵיהֶם.
25 יִרְאֶה לִּי, שְׂאֵין הוֹרָאָה זֶה נְכוּנָה. אֲלֵא מֵאַחַר
26 שְׂאוּמָרִים לְמַלְוָה לְהַחְזִיר לוֹ, וְיִדַע הַמְלוּהָ⁸⁹ שְׂדָבֵר
27 אֶסוּר עֲשֶׂה וְיֵשׁ לוֹ⁹⁰ לְטַל מִמֶּנּוּ⁹¹, אִם רָצָה לְמַחֵל
28 - מוֹחֵל, בְּדָרָךְ שְׁמוּחַל הַגֹּזֵל. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ
29 חֲכָמִים⁹², שֶׁהַגֹּזֵלִין וּמְלוֹי בְּרִבִּית שֶׁהַחְזִירוּ - אֵין
30 מְקַבְּלִין מֵהֵן. מְפָלֵל שֶׁהַמְּחִילָה מוֹעֵלֶת⁹³.

(86) על פי בבא מציעא סא. ועיין בראש שם סימן ב.
(87) להתיר נתינתו או לתיקון הלאו אם כבר גבהו.
(88) הלווה מדעתו נותנו. (89) בספרים אחרים הנוסחה:
הלווה - והיינו הך. (90) ללווה. (91) יכול הוא להוציא
מהמלווה בבית דין. (92) בבא קמא צב: (השווה למעלה
פרק ד הלכה ה). (93) לשון רבינו מורה שאינו חולק על
הגאונים אלא בריבית שגבה כבר, משום שהמחילה מועילה
כחשבון, אבל על ריבית העתיד לגבות דעתו מסכמת, שאין
המחילה והבעת רצונו שנותנו במתנה מועילה להתיר נתינת
ריבית, שכן כל נתינת ריבית מחילה היא (מגיד משנה,
והשווה למעלה הלכה י).

(56) שם סג: (57) בדפוסים הראשונים (רומא, ונציא) בקטע
המוסגר אינו, אך מלשון המגיד משנה כאן נראה שגרסו.
וכמקור לדין זה, שגם במצא המלווה יותר בכדי שאין הדעת
טועה אינו חייב להחזיר, הוא אומר שנראה שגירסת רבינו
בגמרא שם הייתה "האי מאן דאוזיף פשיטי לחבריה ואשכח
בהו (מצא בכסף שהחזיר לו הלווה) טופיאתא (יותר)".
(58) כלומר, עלולה לטעות במניין המעות (בסמוך מבאר
רבינו בכמה הדעת טועה) - ויש להניח שהמלווה, או
הלווה, טעה בחשבון. (59) שמצא - בכדי שאין הדעת
טועה. (60) ואף על פי שאמרנו למעלה (בהלכה ט)
שתוספת סתם מותרת לתלמידי חכמים בלבד, מכל מקום
כשהגיעה ליד המלווה בלי ידיעתו - אינו חייב להחזיר
אפילו למי שאינו תלמיד חכם (חוות דעת יורה דעה סימן
קס סעיף קטן ב). (61) כלומר, ובמקום שאין לתלות
במתנה, כגון, שהלווה אדם קשה לב שאינו נותן מתנת חנם
- אנו תולים שגזילה וכו' הואיל שאין להניח שטעה
בחשבון (גמרא שם). (62) זה ימים רבים, ועתה חוזר
בתשובה. (63) ויוצא בזה ידי מצוות השבת הגזילה
כמבואר בפרק א מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח.
(64) במקום שאין לתלות בגזילה, כגון, שלא היה ביניהם
מעולם שום משא ומתן - תולים שאדם אחר גזל ממנו וכו'
(שם בגמרא). (65) מטבע אחד - כשהוא מונה המעות
בספירה יחידית היינו אחד אחד ומצא מטבע אחד יותר,
תולים שטעה במניין. (66) כשהוא מונה ספירה זוגית היינו
בשניים, כי אין הדעת טועה במניין יותר מפעם אחת.
(67) כלומר, וכן אם מצא יתירים חמישה או עשרה יש
לתלות בטעות. (68) מנהגו של מלווה או לווה זה למנות
לא אחד אחד או שנים שניים, אלא בחמישיות או עשיריות
(עיין לחם משנה). (69) לפי החישוב של ספירה לפי
חמישיות. (70) כגון, שמצא שישה או אחד עשר.
(71) דרך המונים בחמישיות או עשיריות להניח בצד מטבע
אחד לכל חמישייה או עשירייה ואחר גמר המניין סופרים
את המטבעות האלה וקובעים מספר החמישיות או
העשיריות. (72) שם וכפירוש הרי"ף.

1 יא. הַמְלוּהָ⁷³ אֶת חֲבָרוֹ עַל הַמְטָבֵעַ⁷⁴, וְכֵן הַכּוֹתֵב
2 לְאִשְׁתּוֹ בְּכֹתְבָהּ מְטָבֵעַ יָדוּעַ, וּפְרַשׁ מִשְׁקָלָהּ⁷⁵,
3 וְהוֹסִיפוּ⁷⁶ עַל מִשְׁקָלוֹ: אִם הוֹזְלוּ הַפְּרוֹת מִחֻמַּת
4 הַתּוֹסֶפֶת⁷⁷ - מְנַפֵּה לוֹ שְׁעוֹר הַתּוֹסֶפֶת, וְאֲפֹלוּ הוֹסִיפוּ
5 עָלָיו כֹּל שֶׁהוּא; וְאִם לֹא הוֹזְלוּ מִחֻמַּת הַתּוֹסֶפֶת -
6 אֵינוֹ מְנַפֵּה לוֹ, אֲלֵא נוֹתֵן לוֹ מִמְטָבֵעַ הַיּוֹצֵא בְּאוֹתָהּ
7 שְׁעָה⁷⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁷⁹? בְּשֶׁהוֹסִיפוּ עָלָיו עַד
8 חֲמִישִׁיתוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מִשְׁקָלוֹ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרֵהוּ
9 חֲמִשָּׁה; אֲבָל אִם הוֹסִיפוּ לוֹ יוֹתֵר עַל חֲמִישִׁיתוֹ⁸⁰ -
10 מְנַפֵּה לוֹ כֹּל הַתּוֹסֶפֶת⁸¹, אָף עַל פִּי שְׁלֹא הוֹזְלוּ
11 הַפְּרוֹת. וְהוּא הַדִּין לְמַלְוָה עַל הַמְטָבֵעַ וּפְחָתוֹ
12 מִמֶּנּוּ⁸².

(73) בבא קמא צז: (74) התנה בפירוש - בשטר או בעל פה
שיפרענו באותו מטבע, כגון דינר, זוז וכדומה.
(75) בתקופתם התאימו ערכי המטבעות למספר יחידות

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי כ"ג אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלא התורה קראתו "נשך" כי יש בו חיסרון ממון, ומהו הטעם שנצטוונו לחסר ממון של עכו"ם.

והביאור בזה על פי פנימיות העניינים: בממונם של ישראל ישנן "ניצוצין קדושים השייכים לשורש נשמתו" ומכיון שהטביע הקב"ה בעולמו שאדם יכול להרוויח בכספו על ידי שילוה אותו בריבית הרי מובן שגם הניצוצין של ריבית יש להם איזו שייכות לשורש נשמתו אלא מאחר שהתורה אסרה ריבית לא ניתן לבררן אלא בדרך של דחייה כמו בניצוצין של כל הדברים האסורים.

ובזה יובן מה שיש אומרים שלא רק שמותר להלוות לגוי בריבית אלא שאף מצוה להלוות לו כדי לקחת ממנו הריבית כי בזה שהנכרי זקוק להלוואת ישראל מוכח שניצוצין של ישראל נמצאים בממונו.

(לקו"ש ח"ב ע' 115)

2) ב"מ ע': 3) הסתמכות רבינו על פסוק זה מורה, שכוונת רבינו להוכיח היתר ההלוואה מן הגוי וגר תושב - בריבית, בהתאם למבואר למעלה פ"ד הל' ב, שפסוק זה אזהרה ללווה הוא. וזה תימה, שלהתיר ההלוואה מן הגוי דבר פשוט הוא שמותר (עיין גמרא ורש"י שם). ולהתיר הלוואה לגוי בריבית אין ללמוד מפסוק זה, וכבר התעורר בזה הלחם-משנה. והמשנה-למלך מציע לגרוס בדברי רבינו "ולאחיך לא תשיך" הנאמר בפסוק אחד עם "לנכרי תשיך", וכשם ש"לנכרי תשיך" הכוונה: תישוך (ראה בסמוך הערה ד), כך "לאחיך לא תשיך" הכוונה: לא תישוך, כלומר לא תלווהו בריבית (ויותר נראה לגרוס בדברי רבינו רק "לאחיך", וכוונתו: שבפרשת ריבית נאמר "אחיך" כי ימון אחיך וגו' אל תקח מאתו נשך) משמע שלשאר העולם מותר בין ללוות ובין להלוות (השווה 'טור' יורה-דעה סי' קנט). 4) שאינם נקראים אחיך, כגון גוי וגר תושב (עיין משנה-למלך). 5) כלומר, תישוך, היינו הלווהו בריבית (כסף-משנה). 6) 'ספרי' דברים, פרשת כיתצא פייסקא רסג. 7) לקבל מהם ריבית כשנלוה להם "כמו שהוזהרנו בלאו על "לא תחנם", לומר שלא ליתן להם מתנת חנם (כמבואר בפ"י מהל' ע"ז הל' א) הוזהרנו ב'עשה': אף כשנלוה אותם, שלא נלוה אותם חנם אלא בריבית" (מגדל-עוז, והשווה רבינו 'ספר המצוות' עשין קצח). ודעת הראב"ד שאין זאת מצוה, ומה שאמרו ב'סיפרי' "זו מצות-עשה" הכוונה, שזה לאו הבא מכלל עשה - שנקרא 'עשה' - אצל אחיך, כלומר, לנכרי אתה רשאי להשיך ולא לאחיך, ולומר לך שהמשיך את ישראל עובר אף על 'עשה' (וכן הוא דעת הרמב"ן בפירוש התורה, והשווה למעלה פ"א הל' ב).

1 יד. נכסי יתומים - מתר לתן אותם⁹⁴ לאדם נאמן,
2 שיש לו נכסים טובים⁹⁵, קרוב לשכר ורחוק להפסד.
3 ביצד? אומרים לו: תהיה נושא ונותן בהן; אם יש
4 שם רוח - תן להם חלקן מן הרוח; ואם יש שם
5 הפסד - תפסיד אתה לבדך. שזה⁹⁶ אבק רבית הוא⁹⁷,
6 וכל אבק רבית אינה אסורה אלא מדבריהם, ובנכסי
7 יתומים לא גזרו⁹⁸.

94) בתור עיסקא (בבא מציעא ע.ו.). 95) היינו, קרקעות, ויהיו עידית (קרקע משובח) (רבינו פרק י"א מהלכות נחלות הלכה א) - וכפי הנראה נוסחת רבינו בגמרא שם "דמשפר ניכסיה", ולפנינו "דמשפו" ועיין רש"י שם. ושם - בהלכות נחלות - יתבארו התנאים הנוספים למינוי אפוטרופוס: "ושומע דיני התורה, ומעולם לא קיבל נידוי" - ולא פרטם רבינו כאן וסמך על מה שיתבאר בהלכות נחלות - ששם עיקר מקום ביאור הדינים הנוגעים לנכסי יתומים (לחם משנה). 96) היינו, נתינת העסק לפי תנאים אלו. 97) כמבואר להלן פרק ה הלכה ח, - ואין זה ריבית קצוצה, מאחר שאין הריווח קצוץ ובטוח, כי הרי ייתכן שיהיה שם הפסד. 98) לתקנת היתומים "שלא יכלו מעותיהם להאכילם פרוטה פרוטה" (שם, וראה רש"י שם).

יום שישי כ"ג אייר ה'תשע"ז

פרק חמישי

1) מבאר שמותר ללוות מן הגוי בריבית, ודין ישראל שלוה מן הגוי וביקש להחזיר לו, ושאסור לו להיות ערב לגוי שהלווה לישראל בריבית, ודין לוה מעות מן הגוי ונתגייר, ושאסור ליתן מעותיו קרוב לשכר ורחוק להפסד, ואין מושיבין חנווני למחצית שכר, ודין משתתף עם חבירו שלא יצרף השכר עם הקרן, ודין ריבית מוקדמת או מאוחרת, ודין דברים שהם כמו ריבית - ומותרים, ודין שכר אמירה שמותר, ודין דברים האסורים משום הערמת ריבית, ודין משכיר דינרים.

8 א. העובד פוכבים וגר תושב - לויין מהן ומלוין
9 אותן בריבית²; שנאמר: לא תשיף לאחיך³ - לאחיך
10 אסור, וּלְשֹׂאֵר הָעוֹלָם⁴ מתר. ומצות עשה להשיף
11 לעובד פוכבים; שנאמר: לנכרי תשיף⁵. מפי
12 השמועה⁶ למדו שזו מצות עשה⁷. וזהו דין תורה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומצות-עשה להשיך לגוי".

מה שהתירה התורה לקחת ריבית מעכו"ם אף ש"אסור לגזול כל שהוא דין תורה בין מישאל בין מנכרי וגם אסור לרמות בני אדם במקח וממכר "ואחד עכו"ם ואחד ישראל שוים בדבר הזה", כי שונה ריבית מגזל והונאה, שריבית נלקחת מדעת הלוה, ולכן הקילה התורה בריבית מעכו"ם אבל גזל והונאה הם שלא מדעתו ולכן אסורים גם לעכו"ם. אבל צריך להבין מדוע יש מצות-עשה להשיך לעכו"ם,

13 ב. אסרו חכמים⁸ שיהיה ישראל מלוה את העובד
14 פוכבים בריבית קצוצה⁹, אלא בכדי חיינו¹⁰. גזרו
15 שמא ילמד ממעשיו פרב ושיכחו עמנו¹¹. לפיכך
16 מתר ללוות מן העובד פוכבים בריבית, שהרי הוא
17 בורח מלפנינו¹² ואינו רגיל אצלו. ותלמיד חכם,
18 שאינו רגיל בו¹³ ללמד ממעשיו - מתר להלוות

בשם תלמידי הרשב"א בדעת רבינו). והרמב"ן והרשב"א חולקים על רבינו, ולדעתם אין זה אלא אבק ריבית ואינה יוצאת בדיינים (עיין מגיד-משנה).

15 ה. אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְתִלּוֹת מְעוֹתָיו בְּיַד עוֹבֵד
16 פּוֹכְבִים²⁵, בְּיַד הַלְלוּתָן בְּרִבִּית לְיִשְׂרָאֵל. וְעוֹבֵד
17 פּוֹכְבִים שֶׁהֲלוּהָ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית - אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל²⁶
18 אַחַר לְהִיּוֹת לוֹ עֶרֶב; שֶׁפִּינָן שְׂבִדְיֵיהֶם שְׂתוּבַע הָעֶרֶב
19 תַּחֲלָה²⁷, נִמְצָא הָעֶרֶב תּוֹבַע אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית
20 שֶׁהָעֶרֶב חָיֵב בָּהּ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים. לְפִיכָן, אִם קָבַל
21 עָלָיו הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים שְׂלָא יִתְבַּע אֶת הָעֶרֶב תַּחֲלָה -
22 הָרִי זֶה מִתְּרִי²⁸.

25 כלומר, להפקיד ביד גוי, והגוי ילוה אותם בריבית לישראל (כ"מ ע"פ ב"מ סא: וכןסחת הרי"ף, וכן הוא בתוספתא שם פרק ה הל' ח). 26 שם. 27 ורואים את הערב כלפי המלוה - כלווה (בניגוד לדיני ישראל, שתובעים את הלווה תחילה, ואם לא נתן לו אז חוזר אצל הערב ונפרע ממנו, כמו שיתבאר להלן פכ"ה הל' ג) והרי זה, כאילו הערב לווה מן הגוי וחזר והלווה לישראל. 28 כי בשעה שחוזר הגוי אצל הערב, ונפרע ממנו חובו של הלווה הקרן והריבית, הרי זה כאילו באותה שעה הוא מלוה לישראל חבירו - ומה שהלווהו (היינו הקרן והריבית) חוזר ותובע ממנו.

23 ו. יִשְׂרָאֵל שְׂלוּהָ²⁹ מְעוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּרִבִּית,
24 וְזָקָן עָלָיו בְּמִלּוּהָ³⁰, וְנִתְגַּיֵר: אִם עַד שְׂלָא נִתְגַּיֵר
25 זָקָן עָלָיו בְּמִלּוּהָ - גּוֹבָה אֶת הַקָּרָן³¹ וְהַרְבִּית; וְאִם
26 מִשְׁנִתְגַּיֵר זָקָן עָלָיו בְּמִלּוּהָ - גּוֹבָה אֶת הַקָּרָן וְלֹא
27 הַרְבִּית³². אָבָל עוֹבֵד פּוֹכְבִים³³ שְׂלוּהָ מִיִּשְׂרָאֵל
28 בְּרִבִּית, וְזָקָף עָלָיו אֶת הַרְבִּית בְּמִלּוּהָ, אָף עַל פִּי
29 שְׂזָזָן עָלָיו אַחַר שְׁנִתְגַּיֵר - גּוֹבָה אֶת הַקָּרָן וְאֵת
30 הַרְבִּית; שְׂלָא יֵאמְרוּ: בְּשִׁבְלֵי מְעוֹתָיו³⁴ נִתְגַּיֵר זֶה.
31 וְגוֹבָה הַיִּשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ אַחַר שְׁנִתְגַּיֵר כֹּל מְעוֹת הַרְבִּית
32 שְׁנִתְחַיֵּב בָּהֶן בְּשִׁהִיָּה עוֹבֵד פּוֹכְבִים³⁵.

29 שם עב. 30 לאחר זמן צירף הריבית והקרן לחשבון אחד, וכתב לו שטר עליהם: כך וכך אני חייב לפלוני. 31 שמשעה שזקפו חשוב כגבוי, וכקרן הוא (רש"י שם). 32 ואפילו לא את הריבית שהצטבר קודם שהתגיייר, מכיון שזוקפו לאחר שנתגיייר - נראה הדבר כזקיפת ריבית של ישראל לישראל (מגיד-משנה, 'טור' ושו"ע סי' קעא). 33 שם. 34 לפטור עצמו מחוב של ריבית. 35 אבל אינו גובה את הריבית שעלה לאחר שנתגיייר (וכן דעת הרמ"ה ב'טור' שם, ולא כרא"ש).

33 ז. מְצוּהָ³⁶ לְהַקְדִּים³⁷ הַלוֹאֹת יִשְׂרָאֵל בְּחָנֶם לְהִלּוֹאֹת
34 עוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּרִבִּית³⁸.

36 שם עא. 37 ישראל וגוי הבאים ללוות. 38 כלומר, מצות הלוואת ישראל בחנם קודמת למצות הלוואת הגוי בריבית, אע"פ שהמלוה מפסיד את הריבית (שם "עמי וכרי - עמי קודם").

1 לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּרִבִּית אֶפְלוּ לְהַרְוִיחַ¹⁴. וְכָל אֲבָק
2 רִבִּית עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים - מִתְּרִי לְפָלֵל¹⁵.

8 ב"מ ע: 9 אבל אבק ריבית - מותר, כמו שמבאר רבינו בסוף ההלכה. 10 לצורך מחייתו - לא להרווחה. 11 ועל כדי חייו - לא גזרו (שם). 12 מונע עצמו מלהארות אצל הגוי - שלא יתבענו. 13 עם הגוי, שמדרך תלמיד-חכם להתרחק משיבת עמי הארץ וכ"ש משיבת גוים (השווה פ"ה מהל' יסודי התורה הל' יא, ופ"ו מהל' דעות הל' א) ואין לחוש שמא ילמוד ממעשיו (עיין 'מקור חיים' על יורה-דעה סי' קנט). 14 שם כרבינא. "ועכשיו בארצותינו" - אומר המגיד-משנה - "עשו כל אדם עצמם כתלמידי-חכמים. וכתב הרשב"א, שמעתי משם רש"י - מפני שרבו מיסים וארנונות ואין שיעור לכדי חייו". וכן נפסקה הלכה בשו"ע סי' קנט: "והאידינא (עכשיו) מותר בכל ענין". 15 לכל אדם ואפי' להרויח, לפי שאבק ריבית אינו אסורה אלא מדבריהם, וכן ההלוואה לגוי בריבית איסור מדבריהם הוא, והרי זו גזירה לגזירה, וגזירה לגזירה לא גזרו בה רבנן (בעל ה'תרומות' שער מו חלק ג, אות ג).

3 ג. יִשְׂרָאֵל שְׂלוּהָ מְעוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּרִבִּית¹⁶,
4 וּבִקֵּשׁ לְהַחְזִירָם לוֹ, מִצְאוּ יִשְׂרָאֵל אַחַר וְאָמַר לוֹ:
5 תָּנֶם לִי, וְאֲנִי מַעֲלָה לָךְ¹⁷ כְּדָרְךָ שְׂאֵתָה מַעֲלָה לְעוֹבֵד
6 פּוֹכְבִים - הָרִי זֶה רִבִּית קְצוּצָה. אֶפְלוּ הָעַמִּידוּ אֶצֶל
7 הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים¹⁸. עַד שִׁטַּל הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים
8 מְעוֹתָיו¹⁹, וַיַּחְזֹר וַיִּתְּנֶם בְּיַד יִשְׂרָאֵל הָאֶחָר.

16 ב"מ עא: 17 "לך" לאו דוקא, אלא כלומר תחתין (במקומך), כי גם במעלה הריבית ישר ליד הגוי - אסור, כי הרי זה כהאומר לחבירו אלוה לך על-מנת שתתן הריבית לגוי שהוא אסור ('טור' שם סי' קסח). 18 הביא המעות אצל הגוי על דעת לפרוע חובו - ובמצות הגוי ובשליחתו נתנם לישראל חבירו - אסור, לפי שאין תורת שליחות ביחסי ישראל עם הגוי, ומאחר שמישראל הוא מקבל הכסף - נמצא שהישראל הוא המלווהו בריבית (שם). 19 מיד הישראל, - ולא דוקא כשנטלם ונתנם ביד, אלא הוא-הדין אם אמר הגוי לישראל הניחם על גבי קרקע והפטר, ונטלם (משם) הישראל השני - מותר, מאחר שלא באו לידו באמצעות הישראל (גמרא שם).

9 ד. עוֹבֵד פּוֹכְבִים שְׂלוּהָ מְעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית,
10 וּבִקֵּשׁ לְהַחְזִירָם לוֹ, מִצְאוּ יִשְׂרָאֵל אַחַר וְאָמַר לוֹ:
11 תָּנֶם לִי, וְאֲנִי מַעֲלָה לָךְ²⁰ כְּדָרְךָ שְׂאֵתָה מַעֲלָה
12 לְיִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מִתְּרִי²¹. וְאִם הָעַמִּידוּ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל,
13 אָף עַל פִּי שְׂנַתְּנָן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים הַמְּעוֹת בְּיַד²²
14 הוֹאִיל וּמִדַּעְתָּ²³ יִשְׂרָאֵל נָתַן - הָרִי זֶה רִבִּית קְצוּצָה²⁴.

20 והוא-הדין באומר "ואני אעלה לך" (לישראל במישרין. 'טור' שם). 21 שמן הגוי הוא לווה (שם). ובשביל הגוי הוא נתנם. 22 של הישראל השני. 23 במצותו, בשליחותו. 24 והרי זה כאילו הישראל מלווהו, כי לחומרא אמרו חכמים יש שליחות לגוי אצל ישראל, ועשאו כחומר ריבית קצוצה שיצאת בדיינים (כסף-משנה

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי כ"ג אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יותר על דמי הביצים. (52) כמה הם שווים עתה, וימסרם לרועה לפטמם. (53) חמורים צעירים (רבינו בפירושו ב"ב עח:). (54) של שבח הפיטום. (55) כלומר, עמלו של חנווני ולוקח פירות, ושכר עמלו וזונו של בעל התרנגולים והרועה, שמוציאים למזון האפרוחים והעגלים נוסף על עמלו. (56) בהל' שלוחין ושותפין שם (וראה ביאורנו למעלה הערה מב). (57) על יסוד עיסקא.

י. המִשְׁתַּתֵּף⁵⁸ עִם חֲבֵרוֹ בְּמַעוֹת אוּ בְּקִרְקַע, או הַנּוֹתֵן לוֹ עֵסֶק⁵⁹ - לֹא יִצְרַף הַשְּׂכָר⁶⁰ עִם הַקֶּרֶן⁶¹; שְׂמָא לֹא יִהְיֶה שָׁם שְׂכָר⁶², וְנִמְצְאוּ פְּאִין לַיְדֵי רַבִּית. וְכֵן לֹא יִתֵּן לוֹ מַעוֹת⁶³ בְּתוֹרַת עֵסֶק אוּ שְׁתַּפּוֹת וְיִכְתֹּב אוֹתָן⁶⁴ מְלֻה; שְׂמָא יְמוֹת, וְנִמְצְא הַשְּׂטֵר בְּיַד הַיּוֹרֵשׁ, וְגוֹבֵה בּוֹ אֶת הַרְבִּית⁶⁵.

(58) בקרקע על יסוד שותפות, דהיינו ששניהם נושאים ונותנים בממון השיתוף (רבינו בהל' שלוחין ושותפין שם). (59) על יסוד עיסקא, דהיינו שאחד בלבד (מקבל המעות) נושא ונותן בממון השיתוף (שם), בדרך שהתירו חכמים כמבואר בה"ח. (60) אומדן הרווח. (61) כחלקו בעסק או בשותפות. (62) ובעל המעות לא יאמין לו, ויגבה ע"פ שטרו, כפי הנקוב בו (שם סח.). (63) או קרקע (כסף משנה). (64) אפילו הקרן בלבד. (65) שם, כלומר שמא יהיה הפסד ועל בעל המעות לישא חלקו בהפסד של הקרן, והיורש - שאינו יודע את התנאי שביניהם שהמוריש ישא חלק בהפסד, יגבה כל הקרן ללא ניכוי ההפסד ונמצא בא לידי גביית ריבית.

יא. אֶסוּר לְהַקְדִּים הַרְבִּית אוּ לְאַחַר אוֹתוֹ⁶⁶. בְּיַצֵּד? נִתֵּן עֵינָיו לְלוֹת מִמֶּנּוּ, וְהָיָה מְשַׁלַּח לוֹ סִבְלוֹנוֹת⁶⁷ בְּשִׁבְלֵי שְׂטִילָהוּ⁶⁸ - זוֹ הִיא רַבִּית מְקַדְמָת. לְוָה מִמֶּנּוּ וְהַחֲזִיר לוֹ מַעוֹתיו⁶⁹, וְהָיָה מְשַׁלַּח לוֹ סִבְלוֹנוֹת בְּשִׁבְלֵי מַעוֹתיוֹ שֶׁהָיוּ בְּטָלִין אֲצָלוֹ - זוֹ הִיא רַבִּית מְאַחֶרֶת. וְאִם עֵבֵר וְעָשָׂה כֵן - הָרִי זֶה אֲבָק רַבִּית⁷⁰.

(66) שם עה: (67) דורונות, מתנות. (68) רבינו כתב בלשון נסתר (כנוסחת המשנה בירושלמי, שלא כנוסחת המשנה בבבלי "בשביל שתלווני" - בלשון נוכח) ומשמע שאפילו לא פירש את כוונתו בשליחות הסבלונות, אלא משלחו סתם - אסור ('טור') ובית יוסף: יורה דעה סי' קס). (69) כנוסחת הירושלמי, ונוסחת הבבלי: "ואומר לו בשביל מעותיך" (ראה הערה הקודמת). (70) ואינה יוצאה בדיינים (שם סב:).

יב. מִי שְׁלוּהוּ⁷¹ מִחֲבֵרוֹ, וְלֹא הָיָה רִגִּיל מִקְדָּם לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם - אֶסוּר לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם, וְאִין צָרִיף לוֹמַר שְׁיִקְלִסוּ בְּדָבָרִים אוּ יִשְׁכִּים לַפְתַּחוֹ⁷²; שְׁנֵאמַר: נִשְׁפָּךְ כָּל דָּבָר - אֲפִלוּ דְבָרִים אֶסוּרִים⁷³. וְכֵן אֶסוּר לוֹ לְלַמֵּד אֶת הַמְלֻה מִקְרָא⁷⁴ אוּ גְמָרָא⁷⁵ כָּל זְמַן שְׁמַעוֹתָיו בְּיָדוֹ, אִם לֹא הָיָה רִגִּיל בְּזֶה מִקְדָּם; שְׁנֵאמַר: נִשְׁפָּךְ כָּל דָּבָר⁷⁶.

(71) שם עה: (72) לשאול בשלומו (השווה ברכות יד:).

ח. אֶסוּר לְאָדָם שְׂיִתֵּן מַעוֹתיו³⁹ קְרוֹב לְשִׁכָר וְרַחוּק לְהַפְסֵד⁴⁰, שְׂזָה אֲבָק רַבִּית הוּא. וְהַעוֹשֶׂה כֵן - נִקְרָא רִשְׁעוֹ⁴¹. וְאִם נִתֵּן⁴² - חוֹלְקִין בְּשִׁכָר וּבַהַפְסֵד קָדִין הָעֵסֶק⁴³. וְהַנּוֹתֵן מַעוֹתָיו קְרוֹב לְהַפְסֵד וְרַחוּק לְשִׁכָר⁴⁴ - הָרִי זֶה נִקְרָא חֲסִיד⁴⁵.

(39) בתור עיסקא, דהיינו שמקבל המעות לבדו יהיה נושא ונותן, ובעל הממון יקבל חלק מהרווח (ראה פ"ו מהל' שלוחין ושותפין הל' א וה"ב, ולהלן הערה מב). (40) שם ע. דהיינו אם העסק ישא רווח - יקבל בעל המעות חלקו כפי שהתנו, ואם יהיה הפסד, אחריות ההפסד על המתעסק בלבד (השווה למעלה פ"ד הל' יד). ומה שכתב "קרוב לשכר ורחוק להפסד" לאו דוקא, כי הוא-הדין אפילו נותן למחצית שכר, דהיינו על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד - אסור, אלא-אם-כן נותן לו שכר עמלו של כל יום, כמבואר לקמן הל' ט (ועיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). (41) שעובר על דברי חכמים (רבינו יהונתן ב'שיטה מקובצת' שם). ונראה שהכוונה שזה הוא ממדת הרשעים, וכן הוא הנוסחא בתוספתא (ב"מ פרק ד): "זו מדת רשעים", על-דרך שאמרו באבות (פ"ה משנה י) שלי שלי, ושליך שלי - רשע. (42) בסתם, ולא התנו ביניהם שום תנאי חלוקה. (43) שנתבאר בפ"ו מהל' שלוחין ושותפין הל' א, ב, שבעל הממון צריך ליתן למתעסק שכר עמלו של כל יום מימי השותפות כפועל בטל (ראה הלכות שכירות פ"ד הל' ט). ואם לא רצה ליתן שכר עמלו, תיקנו חכמים שיהיה חלקו ברווח של המתעסק יותר מאשר חלקו באחריות ההפסד, היינו אם יש שם רווח יטול המתעסק שני שלישי הרווח ובעל המעות שלישי, ובמקרה של הפסד - נושא המתעסק בשליש ובעל המעות בשני שלישים. וטעם הדבר, לפי שתיקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו להתעסק בהם, יהיה חצי הממון בתורת הלוואה, והחצי האחר בתורת פקדון, ולפי תקנה זו אי-אפשר שיהיה השכר או ההפסד של כל הממון לאמצע בשוה, שאם אתה אומר כן, נמצא בעל הממון נוטל שכר חצי מעותיו שהם פקדון ואינו עושה כלום, אלא זה המתעסק טורח לו בחצי של פקדון מפני מעותיו שהלווהו ונמצא באים לידי אבק ריבית" (רבינו שם הל' ב). (44) היינו שחלקו ברווח פחות משליש שתיקנו חכמים (עיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). (45) שם, והשווה למעלה הערה מ.

ט. אִין מוֹשִׁיבִין⁴⁶ חֲנוּנִין⁴⁷ לְמַחְצִית שְׂכָר⁴⁸, וְלֹא יִתֵּן מַעוֹת לְקַח בְּהֵן פְּרוֹת⁴⁹ לְמַחְצִית שְׂכָר, וְלֹא בִּיצִים לְהוֹשִׁיב תַּחַת הַתְּרַנְגוֹלִין שְׁלוֹ⁵⁰ לְמַחְצִית שְׂכָר⁵¹, וְאִין שְׂמִיז⁵² עֲגָלִים וְסִיחִין⁵³ לְפִטְמֵן לְמַחְצִית שְׂכָר⁵⁴, אֲלֵא אִם כֵּן נִתֵּן לוֹ שְׂכָר עֲמָלוֹ וּמְזוּנוֹ⁵⁵. אוּ הָיָה רוּחַ הַמַּתְעַסֵּק יוֹתֵר עַל הַפְּסֵדוֹ, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁵⁶ בְּעֵינֵי הַשְּׁתַּפּוֹת⁵⁷.

(46) שם סח. (47) למכור פירותיו. (48) על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד. (49) במקום הזול (שם). (50) של מקבל הביצים, ועליו יהיה לטפל בגידול האפרוחים. (51) של רווח האפרוחים, מה שיהיו שווין

קעב שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק כ"ד אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

87) שם סב: (88) מנה = מאה זוז. (89) כמחיר השער בשוק, והלוקח התחייב לשלם לו מנה. (90) חזר המלוה וקנאן. (91) זוז, ועל הלוה להחזיר לו מנה - דמי ההלוואה. (92) מתורת ריבית, שאין זה אלא כחוזר ומוכר במחיר נמוך משער השוק. (93) המלוה מוציא מן הלוה. (94) היינו, כל דמי ההלוואה. (95) כלומר, בית-דין נזקקין להוציא מן הלוה למלוה, שלא כאבק ריבית, שאינה יוצאה בדיינים - לא מלוה למלוה ולא ממלוה ללוה, כמו שיתבאר לקמן פ"ו הל' א. (96) למדו רבינו מלשון הברייתא שאמרו "שהן מותרין", משמע שאין בזה אפילו אבק ריבית. במה דברים אמורים? כשלא התנה מתחילה שימכור לו את החטים בתשעים, אבל כשהתנה - אסור (מגיד-משנה). (97) על-מנת שיאכל פירותיה כל זמן שלא יפרע הלוה חובו, ודעת רבינו שאין זה ריבית קצוצה אלא אבק ריבית שאינה יוצאה בדיינים (לקמן פ"ו הל' ז). (98) מצד הדין משכנתא כשכירות היא, והרי זה כשוכר וחוזר ומשכיר להמשכיר ביותר - שמותר (שם סח. "ולא כחכירי נרשאי", ומפרש רבינו שאיסורו מפני הערמה, אבל דעת רש"י שזהו ריבית גמור (עיין מגיד-משנה).

22 טז. אָסוּר׳ 99 לְהַשְׁפִּיר׳ 100 הַדִּינְרִין. שְׁאִין זֶה דוֹמָה
23 לְמַשְׁפִּיר אֶת הַכֶּלִי, שֶׁהַכֶּלִי חוֹזֵר בְּעַצְמוֹ׳ 101, וְזֶה
24 מוֹצִיא אֵלָיו וּמְבִיא דִינְרֵין אַחֲרֵים, וְנִמְצָא זֶה אֲבָק
25 רִבִּית׳ 102.

99) שם סט: (100) שאינו אומר בלשון הלוואה אלא בלשון שכירות. (101) ואין השוכר נושא באחריות הפחת, מחמת מלאכה. (102) מדברי רבינו נראה, שאינו אסור אלא במשכירם על דעת הוצאה, אבל אם משכירם על דעת שיעמדו אצלו ויחזירם בעין, כגון ששכרם להתנאות בהם - הרי זה כמשכיר כלי ומותר, וכן שנינו בתוספתא ב"ד פ"ד (מגיד-משנה).

26 יז. מִלֶּךְ׳ 103 שֶׁהָיוּ דִינָיו, שֶׁכָּל מִי שִׁיתֵן הַמָּס׳ 104
27 הַקָּצוּב עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ עַל יְדֵי׳ 105 זֶה שְׁלֹא נִתֵן
28 וְשֶׁתַּעֲבֹד בּוֹ, וְנִתֵן עַל יְדוֹ דִינָר, אָף עַל פִּי
29 שְׁמֹשֶׁת־עֶבֶד בּוֹ יִתֵּר מְדִינָר - הָרִי זֶה מִתֵּר׳ 106. וְכֵן כָּל
30 פְּיוּצָא בְּזָה.

103) "שמטבעו יוצא באתן הארצות, שהרי הסכימו בני אותה הארץ וסמכה דעתם שהוא אדוניהם והם לו עבדים" (רבינו פ"ה מהל' גזילה הל' יח). (104) מס גולגולת. (105) בעד, עבור. (106) שאין זה הלוואה אלא כמכר - שדין המלך דין הוא (דינא דמלכותא דינא. עיין ב"מ עג:). ומפרש רבינו שהשאלה בגמ' שם נוגעת באיסור ריבית ובאיסור ההשתעבדות בישראל יותר מדאי - ופשטוה להיתר בשניהם (השווה רבינו הל' גזילה שם, ובפ"א מהל' עבדים הל' ח. וראה השגת הראב"ד בהל' עבדים שם - 'מרכבת המשנה').

יום ש"ק כ"ד אייר ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁנַיִם

1) מבאר דין מלוה סלע בחמישה דינרין, או סאתיים

73) כלומר, אפילו דיבור בלבד. (74) בחנם - אפילו במקום שהחמירו על עצמם, שלא ליקח שכר על לימוד מקרא (ראה פ"א מהל' תלמוד תורה הל' ז). (75) אע"פ שמצד הדין אסור ללמד בשכר כמבואר (בהל' ת"ת שם). (76) כלומר, אפי' הגאת דיבור בלבד - אסור.

1 יג. הַמְלוּה אֶת חֲבֵרוֹ - לֹא יֹאמֵר לוֹ: דַּע׳ 77 אִם בָּא
2 אִישׁ פְּלוֹנִי מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי. כְּלוֹמַר׳ 78, שֶׁתִּכְבְּדוּ
3 וְתֹאכִילוּ וְתִשְׁקְהוּ פְּרֵאוֹי׳ 79. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

77) תתודע (שם עה: וכנוסחת המשנה שבירושלמי). (78) כך כוונת המלוה באומר: "דע וכו'". (79) דברי רבינו תמוהים לכאורה. אם כן, שכוונתו להאכילו ולהשקותו - הרי זה ריבית ממון גמור, ולמה כללו רבינו בקבוצת ההלכות האסורות משום ריבית דברים? וכבר תמה על כך ב'בית יוסף' יורה-דעה סי' קס. ראה מה שכתב בזה הט"ז בסי' קס ס"ק ה. ברם, איני רואה כל הכרח לפרש דברי רבינו שהמדובר על אכילה ושתייה בחנם, אלא כוונתו כשהוא מארחו תמורת כסף, ואעפ"כ אסור משום ריבית דברים, שהוא מארחו ע"פ הוראת ובקשת המלוה (השווה 'ספרי' דברים רסב, "לך לשאול בשלום פלוני").

4 יד. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן כְּמוֹ רִבִּית׳ 80, וּמִתְרִין. כִּיצַד?
5 וְלִקַּח אָדָם׳ 81 שֶׁטְרוֹתָיו שָׁל חֲבֵרוֹ׳ 82 בְּפִחוֹת׳ 83 וְאִינוֹ
6 חוֹשֵׁשׁ׳ 84. וּמִתֵּר לְאָדָם לִתֵּן לְחֲבֵרוֹ דִינָר, כְּדִי שִׁילְוֹה
7 לְפְלוֹנִי מֵאֶה דִינְרֵין; שְׁלֹא אֶסְרָה תוֹרָה אֶלָּא רִבִּית
8 הַבָּאָה מִן הַלְוָה לְמַלְוָה׳ 85. וְכֵן אוֹמֵר אָדָם לְחֲבֵרוֹ:
9 הֵא לָךְ דִּינָר זֶה וְאֹמֵר לְפְלוֹנִי שִׁילְוִנִי; שְׁלֹא נִתֵן אֶלָּא
10 שְׂכָר אֲמִירָה׳ 86.

80) נראין כריבית - שממונו מתרבה. (81) תוספתא ב"מ פ"ד הל' ב. (82) שיש לו על אחרים. (83) מהסכום הנקוב בשטר. ודוקא כשהלוקח מקבל עליו אחריות השטר והמלוה, כגון שאם יעני הלוה ולא יהיה לו ממה לפרוע ההפסד ללוקח, אבל אם האחריות היא על המוכר - אין זה מכר אלא הלוואה ואסור, לפי שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד (מגיד-משנה בשם רמב"ן, שו"ע יורה-דעה סי' קעג סעיף ד). (84) משום ריבית - שלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלוה למלוה, כמו שמבאר רבינו בסמוך (חסדי דוד על התוספתא שם). (85) ב"מ סט: (86) שם.

11 טו. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן מִתְרִין, וְאֶסוּר לַעֲשׂוֹתָן מִפְּנֵי
12 הָעֲרַמַת רִבִּית׳ 87. כִּיצַד? אָמַר לוֹ: הַלּוֹנִי מְנָה׳ 88; אָמַר
13 לוֹ: מְנָה אֵין לִי, הַטִּים יֵשׁ לִי בְּמְנָה; וְנִתֵן לוֹ הַטִּים
14 בְּמְנָה׳ 89, וְחֹזֵר וְלִקַּחְוֹ׳ 90 מִמֶּנּוּ בְּתִשְׁעִים׳ 91 - הָרִי זֶה
15 מִתֵּר׳ 92, אֲבָל אֶסְרוּהוּ מִפְּנֵי הָעֲרַמַת רִבִּית, שֶׁהָרִי נִתֵן
16 לוֹ תִשְׁעִים וְלִקַּח מְנָה. וְאִם עֶבֶר וְעָשָׂה בְּזָה - הָרִי
17 הוּא מוֹצִיא מִמֶּנּוּ׳ 93 מֵאֶה׳ 94 בְּדִין׳ 95, שְׁאֵפְלוּ אֲבָק רִבִּית
18 אֵין פְּאֹן׳ 96. וְכֵן מִי שֶׁהִיתָה שְׂדֵה מִמְשַׁפְּנַת כִּידוֹ׳ 97 -
19 לֹא יִחֹזֵר וְיִשְׁכִּיר אוֹתָהּ לְבַעַל הַשְּׂדֵה, מִפְּנֵי הָעֲרַמַת
20 רִבִּית׳ 98; שֶׁהָרִי זֶה עוֹמֵד בְּשִׂדְהוֹ פְּשִׁינָה, וְנִתֵן לָזֶה
21 שְׂכָר בְּכָל חֹדֶשׁ בְּשִׁבְלִי מֵעוֹתָיו שֶׁהָלוּהוּ.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק כ"ד אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28 שְׁדָר בַּהּ מִן הַחֹב, אִם הָיָה הַשֶּׁכֶר פְּגָדָה חָבוּב -
29 אֵינוֹ מְנַכָּה לוֹ הַפֶּל, אֲלֵא כִּמּוֹ שְׂוִיאוֹ הַדִּינָיִם.²⁴
30 שְׂאֵם תְּסַלֵּק אוֹתוֹ בְּלֹא כְלוּם - הָרִי זֶה כִּמּוֹ שְׂוִיאוֹ
31 אוֹתוֹ בַּדִּינָיִם,²⁵ וְאַבְק רִבִּית אֵינָה יוֹצֵאָה בַּדִּינָיִן.

(15) תוקף ומושך לרשותו (שם סד:). (16) ומצד הדין, המעביד עבד של אחר כשהוא יושב ובטל פטור מלשלם (כמבואר בפ"ג מהל' גזילה הל' ז) - כאן אסור, שנראה שמעבידו בתור ריבית. (17) אינה עומדת להשכרה. (18) שאדם אחר הדר בה, פטור מלהעלות שכר (כמבואר בהל' גזילה שם) - למלוה אסור, לפי שנראה שדר בו בתור ריבית (שם). (19) ואם עבר ודר. (20) כדי שלא יעבור על איסור ריבית. (21) ואינה יוצאת בדיינין. (22) משום כך אין כאן ריבית קצוצה. ומכאן, שאם התנה עמו בשעת ההלוואה שידור בחצרו (ראה לעיל הל' א) אע"פ שאין החצר עשויה לשכר, ואין דרך בעל החצר להשכיר - הרי זה כשוכרו וריבית של תורה היא ויוצאה בדיינים ('בית יוסף' יורה-דעה סי' קסו). (23) הואיל ואבק ריבית הוא, אין צריך לומר אם כבר החזיר ההלוואה שאין ב"ד מוציאים השכר, אלא אפילו אם עדיין לא החזיר החוב ובא לנכות את השכר - אינו מנכה הכל, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (השווה להלן פרק ז הל' א). (24) ע"פ שער השכירות הנהוג באותו מקום - ובתנאי שלא יגיע סכום הניכוי כשיעור לכל החוב, וכמו שמבאר רבינו והולך. (25) דעת רבינו המחלק בין ניכוי חלקי לניכוי מלא צ"ע, שהרי כל מה שאתה מנכה ממנו, אפילו זון אחד, הרי זה כהוצאה. וכבר תמה בכך הרשב"א (בב"מ דף סז) ועיין 'אבן האזל' מה שכתב בזה. [נראה, שהראב"ד המשיג כאן, פירש נכונה כוונת רבינו, שמנכה לפי מנהג המקום לנכות בממשכן חצירו ואע"פ שהלווה אין דרכו להשכיר חצירו, מפני שזה אבק ריבית, ואע"פ אינו מנכה לו כל חובו בהתאם לדברי רב אשי (שם סז). גבי משכנתא: "אכל שיעור זווי וכו' לא מסלקינן ליה בלא זווי" ולכן אין כאן אפילו אבק ריבית. והשגתו של הראב"ד נדחתה ע"י הרב המגיד].

32 ג. הורו רבותי: שְׁהַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ, וְלֹאֲחֵר זְמַן
33 תִּבְעֵ חוּבוֹ, וְאָמַר לוֹ הַלֹּאִה: דוּר בְּחֻצְרֵי²⁶ עַד
34 שְׂאֲחֻזֵּיר לָךְ חוֹבְךָ - הָרִי זֶה אָבַק רִבִּית, לְפִי שְׂוִיא
35 קֶצֶץ בְּשַׁעַת הַלֹּאִה; שְׁנֹאֲמַר: לֹא תַתֵּן²⁷ לוֹ בְּנִשְׁשָׁ.

(26) והוא-הדין כל ריבית שהוא (הרמ"א בהגהותיו סי' קסז, ב). (27) כלומר, בשעה שאתה נותן את כספך בהלוואה, לא תתן לו בנשך, הרי שלא הקפידה תורה אלא על הנשך בעד ההלוואה, ולא בעד הרווחת זמן הפרעון (דרשה זו אינה במקורות שלפנינו, וכנראה שרבותיו של רבינו דרשוה מעצמם. ולגוף ההוראה, יש סמוכין מסוגיית הגמרא ב"מ סד: עיי"ש, אולם יש חולקים על הוראה זו, וסוברים שגם בעד הרווחת זמן - ריבית קצוצה היא (עיין ראב"ד בהשגותיו, ולחם-משנה כאן).

36 ד. הַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַשְּׂדָה, וְאָמַר לֹא: אִם לֹא
37 תְּחֻזֵּיר לִי מִכָּאן עַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, הָרִי הִיא שְׁלִי - הָרִי
38 זֶה לֹא קִנְיָה,²⁹ מִפְּנֵי שְׂוִיא אֲסַמְכְּתָא³⁰. לְפִיכָךְ מְנַכָּה

בשלוש, ודין מלווה והתנה לדור בחצירו, ודין מוכר באסמכתא שהפירות שאכל ריבית הם, ודין מלווה חבירו שלא ימשוך עבדו שיעבוד אצלו. ולא ידור בחצירו חנם, ודין מלווה על השדה ואמר לו אם לא תחזיר לי עד זמן ידוע הרי היא שלי, ודין מוכר בית או שדה ואמר כשהיו לי מעות תחזירם לי, ודין משכונה בניכוי או בלא ניכוי.

1 א. הַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ סְלֵעַ בְּחֻמְשָׁה דִּינָרִים, או
2 סְאֵתִים חֲטִיִּם בְּשֹׁלֶשׁ, או סְלֵעַ בְּסֹלֶעַ וּסְאָה, או שְׁלֹשׁ
3 סְאֵיִן בְּשֹׁלֶשׁ סְאֵיִן וְדִינָר, קָלְלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּל הַלֹּאִה
4 בְּתוֹסַפֶּת כָּל שָׁהוּ³¹ - הָרִי זֶה רִבִּית שֶׁל תוֹרָה, וְיוֹצֵאָה
5 בַּדִּינָיִן³². וְכֵן הַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ, וְהַתְּנָה עִמּוֹ³³ שְׂוִיאוֹ
6 בְּחֻצְרוֹ חָנָם³⁴ עַד שְׂוִיאוֹ לֹא הַלֹּאִתוֹ, או שְׂשֹׁכֵר
7 מִמֶּנּוּ בְּפָחוֹת³⁵, וְקָצַב הַדָּבָר, שְׂפוּחֹת לוֹ מִן הַשֶּׁכֶר
8 עַד שְׂוִיאוֹ לֹא הַלֹּאִתוֹ, או שְׂמִשְׁפָּן בְּיָדוֹ מִקוּם
9 שְׂפּוּרוֹתָיו מִצּוֹיִן בַּעַת הַהַלֹּאִה, כְּגוֹן שְׂמִשְׁפָּן חֻצְרוֹ³⁶
10 עַל מִנְתַּ שְׂוִיאוֹ בּוֹ בְּחָנָם - הָרִי זֶה רִבִּית שֶׁל תוֹרָה,
11 וְיוֹצֵאָה בַּדִּינָיִן. וְכֵן הַמוֹכֵר שְׂדָה³⁷ או חֶצֶר
12 בְּאֲסַמְכְּתָא³⁸, הוֹאִיל וְלֹא קִנְיָה הַגּוֹף - הָרִי כָּל הַפְּרוֹת
13 שְׂאֲכָל רִבִּית, וּמְחֻזֵּיר אוֹתָן. וְהוּא הַדִּין לְכָל מִי
14 [שְׂוִיא] קִנְיָה קִנְיָן גָּמוּר מִתְּחִלָּה³⁹, שְׂוִיא מְחֻזֵּיר אֶת
15 הַפְּרוֹת; מִפְּנֵי שְׂאֵם אֲכָל אֶת הַפְּרוֹת - הָרִי זֶה רִבִּית⁴⁰
16 שֶׁל תוֹרָה. וְכָל דָּבָר שְׂוִיא אֲסוּר מְשׁוּם רִבִּית חוּץ
17 מֵאלוֹ - הָרִי הוּא אֲסוּר מִדְּבָרֵיהֶם, גְּזֵרָה שְׂמָא יְבוֹא
18 לְרִבִּית שֶׁל תוֹרָה. וְהוּא הַנְּקָרָא אָבַק רִבִּית⁴¹. וְאֵינוֹ
19 מוֹצֵא בַּדִּינָיִן⁴².

(2) בבא-מציעא ס: (3) כלומר, באיזו תוספת שהיא - הן של כסף על הלוואת אוכל הן של אוכל על הלוואת כסף, הן תוספת כל דבר שהוא (ראה סמ"ג קעג, ו'טור' יורה-דעה סי' קסא). וזה לא כהבנת הלחם-משנה בדעת רבינו. (4) שם סא: (ראה למעלה פ"ד הל' ג). (5) בשעת ההלוואה (ראה לקמן הל' ג). (6) שם סד: אע"פ שאין החצר עשויה לשכר (עומדת להשכרה) ואין דרך בעל החצר להשכיר (ראה להלן הל' ב, ובהערה כא). (7) מאשר השער המקובל בשוק. (8) תפס רבינו חצר, בהתאם לדעתו לחלק בין משכנתא של חצר, שהיא ריבית של תורה, ובין שדה וכרם שאינה ריבית אלא מדבריהם, וכמו שיתבאר להלן הל' ז. (9) ראה להלן הל' ז הערה נו. (10) יתבאר להלן הל' ד. (11) יתבאר להלן הל' ה. (12) המתבארים והולכים בהמשך הפרקים הבאים. (13) כלומר, כריבית ולא ריבית ממש, כעין האבק שהוא עפר ואינו עפר ממש. (14) שם סא:

20 ב. הַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ - לֹא יִמְשָׁף⁴³ אֶת עַבְדּוֹ כְּדִי
21 שְׂוִיעֵשָׂה בּוֹ מְלֹאכָה, אָף עַל פִּי שְׂוִיעֵבֵד יוֹשֵׁב
22 וּבְטָל⁴⁴. וְלֹא יְדוּר בְּחֻצְרוֹ חָנָם, אָף עַל פִּי שְׂאֵיִן
23 הַחֶצֶר עֲשׂוּיָה לְשֹׁכֵר⁴⁵, וְאֵיִן דָּרָךְ בְּעַל הַחֶצֶר
24 לְהַשְׂכִּיר⁴⁶. וְאִם דָּר⁴⁷ - צְרִיף לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׂכָר⁴⁸.
25 וְאִם לֹא הַעֲלָה לוֹ - הָרִי זֶה אָבַק רִבִּית⁴⁹, לְפִי שְׂוִיא
26 הַתְּנָה עִמּוֹ⁵⁰ שְׂוִיאוֹ וְיְדוּר בְּחֻצְרוֹ. לְפִיכָךְ⁵¹, אִם
27 עַדִּין לֹא הִחְזִיר לוֹ חוּבוֹ, וְכֹא לְנַפּוֹת שְׂכָר הַחֶצֶר

41) מקור ההלכה - בבבא-מציעא שם. 42) מעכשיו, ושאר הקרקע תקנה כשתביא מותר המעות. 43) כל השדה, וקודם שיביא המעות אינו מקנה לו כלום. 44) למפרע, שהרי אמר לו מעכשיו. 45) בינתיים. 46) בהלואה. 47) בהלוואה. 48) משעת הבאת שאר המעות. 49) שנמצא שאכל בשביל מקצת המעות שיש לו אצל המוכר. 50) קנה כל השדה, מעכשיו. 51) משום שאוכל בשביל המתנת מעותיו.

ז. הוּרוּ רבוּתֵי: שֶהַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ, וּמִשְׁפָּן לוֹ שְׂדֵהוּ עַל מְנַת שְׂיֹאכַל פְּרוֹתֶיהָ כָּל יְמֵי הַמִּשְׁפּוֹנָא, אַף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מְנַפֵּה לוֹ פְּלוּם - הָרִי זֹ אֲבָק רַבִּית, וְאִינְהָ יוֹצֵאָה בְּדִינָן. שְׂאִין הַמִּמְשָׁפָן אֶת הַשְּׂדֵה דוֹמָה לְמִמְשָׁפָן בֵּית⁵², שֶהָרִי אֵין בְּשֵׁדָה פְּרוֹת מְצוּיִין בְּעַת הַהִלּוּאָה, וְאֶפְשָׁר שִׁירוּיָה וְיִהְיִי שָׁם פְּרוֹת, וְאֶפְשָׁר שֶׁפְּסִיד בְּזִרְעָתָהּ וְעַבְדָּתָהּ, וּלְפִיכָךְ⁵³ הִיא אֲבָק רַבִּית. וְכֵן אֵין הַמִּשְׁפּוֹנָא דוֹמָה לְמִי שְׁמָכַר בְּאַסְמַכְתָּא⁵⁴; שֶהַמוֹכֵר בְּאַסְמַכְתָּא לֹא גָמַר וְהִקְנֶהוּ⁵⁵, וְהַמִּמְשָׁפָן גָּמַר וְהִקְנֶהוּ גּוֹף זֶה לְפְרוֹתָיו⁵⁶. וְכִּנְהָ יִרְאֶה מִן הַגְּמָרָא⁵⁷, שֶהַמִּשְׁפּוֹנָא אֲבָק רַבִּית, וְאֵין לָךְ לְהַעֲמִידָהּ⁵⁸ אֵלָא בְּמִמְשָׁפָן שְׂדֵהוּ, כְּמוֹ שֶהוּרוֹ רַבּוּתֵי⁵⁹. נִמְצָאתָ לְמַד, שֶשְׁלֹשׁ מִשְׁפּוֹנוֹת הֵן: מִשְׁפּוֹנָא שֶהִיא רַבִּית קְצוּצָה, וּמִשְׁפּוֹנָא שֶהִיא אֲבָק רַבִּית, וּמִשְׁפּוֹנָא שֶהִיא מִתְרַת. פִּיצֵד? מִשְׁפָּן לוֹ מְקוּם שְׁפּוֹתָיו מְצוּיִין תְּדִיר, כְּגוֹן חֲצֵר אוֹ מְרַחֵץ אוֹ חֲנוּת, וְאֲבָל פְּרוֹתֶיהֶן - הָרִי זֹ רַבִּית קְצוּצָה. מִשְׁפָּן לוֹ שְׂדֵה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, וּבְאוֹ שָׁם פְּרוֹת וְאֲכָלָן - הָרִי זֹ אֲבָק רַבִּית. וְכֵן אִם מִשְׁפָּן חֲצֵרוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ בְּנַכְוִי - הָרִי זֶה אֲבָק רַבִּית. מִשְׁפָּן שְׂדֵהוּ בְּנַכְוִי - הָרִי זֶה מְתָר. פִּיצֵד הוּא הַנְּכּוּי? כְּגוֹן שֶהִלְלוּהוּ מְאֵה דִינְרִין, וּמִשְׁפָּן לוֹ בְּהֵן חֲצֵרוֹ אוֹ שְׂדֵהוּ, וְאָמַר לוֹ הַמְלוֹה: הָרִינִי מְנַפֵּה לָךְ מְעָה כְּסָף בְּכָל שָׁנָה בְּשֹׁכֵר קְרָקַע זֹ, פְּדִי שְׂיָהִיו כָּל פְּרוֹתָיו שְׁלִי, בְּחֲצֵר וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - אֶסוּר⁶⁰, וּבְשְׂדֵה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - מְתָר⁶¹.

52) שנתבאר לעיל הל' א שהוא ריבית של תורה. 53) הואיל והקציצה היא על דבר שאין הרווח ברור. 54) שנתבאר לעיל הל' ד - ו. 55) נמצא שאוכל פירות של המוכר, בשביל המעות שאצל המוכר בהלוואה. 56) וברשות המלוה הם גדלים. ועצם ההקנאה של השדה לפירותיו אינה ריבית קצוצה, שהרי לא קצץ עמו על רווח ברור כמו שנתבאר (עיי' חידושי רבינו חיים הלוי, וב'אבן האזל'). 57) ב"מ סב. אמר ליה רבינא לרב אשי, והרי משכנתא בלא נכיתא וכו', ובדינינו (בדיני ישראל) אין מחזיקין ממלוה ללוה (שאבך ריבית הוא). 58) לכאורה דבריו הנ"ל נוגדים מה שמסופר בשמו בדין מכר באסמכתא (שם סז): עבד רבינא עובדא וחשיב ואפיק (עשה רבינא מעשה וחישב והוציא הפירות מיד הלוקח), וכן למה ששינונו (שם סד): המלוה את חברו לא ידור בחצרו חנם וכו' מפני שהוא ריבית, כלומר ריבית של תורה (ועיין ערכין

1 כָּל הַפְּרוֹת שְׂאֲכָל³¹, מִפְּנֵי שֶהוּא רַבִּית שְׁל תוֹרָה³².
2 אֲבָל אִם אָמַר לוֹ הַמוֹכֵר³³: אִם לֹא אֲחֲזִיר לָךְ עַד
3 שְׁלֹשׁ שָׁנִים, קָנָה אוֹתָהּ מִעַכְשָׁיו³⁴, וְהִבִּיא לוֹ בְּתוֹךְ
4 שְׁלֹשׁ - אֵין לוֹ פְּרוֹת³⁵; הִבִּיא לוֹ לְאַחַר שְׁלֹשׁ - הָרִי
5 כָּל הַפְּרוֹת לְלוֹקַח³⁶.

28) המלוה, בשעת מתן מעות. 29) אע"פ שלא החזיר תוך שלוש שנים. 30) שהרי לא גמר בלבו להקנותו, לפי שדעתו עדיין סומכת שמה יהיו לו מעות לשלם בזמן הקבוע (ראה הל' מכירה פ"א הל' ב, ו. 31) בינתיים על סמך המכר. 32) הואיל ולא גמר והקנהו, נמצא שמעות המכר הלוואה הם, והמלוה (הלוקח) אוכל פירות בשביל המעות שהלווהו (ב"מ סז. כרבינא, וכן דעת הר"ף ראה לקמן ה"ז). 33) הלווה. והוא-הדין אמר הלוקח (המלוה) אם לא תחזיר וכו' (לחם-משנה). 34) שאין זה אסמכתא - וקנה, שאילו לא גמר להקנותו, לא הקנהו מעכשיו (רבינו הל' מכירה שם). 35) להלוקח, ומנכה כל הפירות שאכל. 36) שם. הואיל ולא קיים התנאי - נמצא שהשדה מכור מלמפרע, לפיכך כל הפירות אפי' של תוך ג' שנים - שלו.

6 ה. הַמוֹכֵר בֵּית אוֹ שְׂדֵה, וְאָמַר הַמוֹכֵר לְלוֹקַח:
7 לְכַשְׂיָהּ לִי מְעוֹת תַּחֲזִיר לִי קְרָקַעִי - לֹא קָנָה³⁷;
8 וְכָל הַפְּרוֹת שְׂאֲכָל - רַבִּית קְצוּצָה³⁸, וּמוֹצִיאֵין אוֹתָם
9 בְּדִינָן. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ הַלוֹקַח מִדַּעְתּוֹ³⁹: כַּשְׂיָהּ
10 לָךְ מְעוֹת אֲנִי אֲחֲזִיר לָךְ קְרָקַע זֶה - מְתָר, וְהַלוֹקַח
11 אוֹכַל פְּרוֹת⁴⁰ עַד שֶׁתַּחֲזִיר לוֹ מְעוֹתָיו.

37) השווה למעלה הל' ד. 38) שם סה: 39) שם. (השווה רבינו הל' מכירה שם הל' יא. ועיין בכסף-משנה שם.) 40) "ואין בזה אבך ריבית, שהרי הלוקח מדעתו חייב עצמו בתנאי זה", והמוכר הסכים למכור גם בלי התנאי (רבינו שם).

12 ו. מְכַר לוֹ אֶת הַשְּׂדֵה, וְנָמַן לוֹ מְקַצֵּת הַדָּמִים⁴¹: אִם
13 אָמַר לוֹ הַמוֹכֵר לְלוֹקַח: קָנָה כְּשֶׁעוֹר מְעוֹתֶיךָ⁴² - כָּל
14 אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם אוֹכַל פְּרוֹת כְּשֶׁעוֹר מְעוֹתָיו. אָמַר
15 הַמוֹכֵר לְלוֹקַח: לְכַשְׂתְּבִיא שְׂאָר הַמְּעוֹת תִּקְנֶה⁴³
16 מִעַכְשָׁו - שְׁנֵיהֶם אֶסוּרִים לְאֲכֹל הַפְּרוֹת מִיַּד: הַמוֹכֵר
17 אֶסוּר - שְׂמָא יָבִיא הַלוֹקַח שְׂאָר הַמְּעוֹת, וְנִמְצָאת
18 הַשְּׂדֵה שְׁלוֹ⁴⁴, וְנִמְצָא הַמוֹכֵר אוֹכַל פְּרוֹת⁴⁵ בְּשִׁבִיל
19 הַמְּעוֹת שֶׁנִּשְׂאָרוֹ לוֹ אֲצֹל הַלוֹקַח⁴⁶; וְכֵן הַלוֹקַח
20 אֶסוּר - שְׂמָא לֹא יָבִיא, וְנִמְצָא שְׂאֲבָל בְּשִׁבִיל מְקַצֵּת
21 הַמְּעוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲצֹל הַמוֹכֵר⁴⁷. לְפִיכָךְ מְנַחֵחִין אֶת
22 הַפְּרוֹת עַל יְדֵי שְׁלִישׁ עַד שֶׁיִּשְׁתַּנְּנוּ לְאֶהָד מְהֵן. אָמַר
23 לוֹ הַמוֹכֵר: לְכַשְׂתְּבִיא שְׂאָר הַמְּעוֹת תִּקְנֶה⁴⁸ - הָרִי
24 הַמוֹכֵר אוֹכַל פְּרוֹת עַד שֶׁיָּבִיא הַלוֹקַח; וְאִם אֲבָל
25 הַלוֹקַח - מוֹצִיאֵין מִמֶּנּוּ⁴⁹. אָמַר לוֹ הַמוֹכֵר: קָנָה
26 מִעַכְשָׁיו⁵⁰, וּשְׂאָר הַמְּעוֹת הָרִי הֵן חוֹב אֲצִלָּךְ - הָרִי
27 הַלוֹקַח אוֹכַל פְּרוֹת; וְאִם אֲבָל הַמוֹכֵר - מוֹצִיאֵין
28 מִמֶּנּוּ⁵¹ כָּל מַה שְׂאֲכָל.

13 לו עֶשֶׂר בְּכָל שָׁנָה⁶⁸ וַיִּסְלְקוּ מִמֶּנָּה⁶⁹ - הָרִי זֶה
14 מִתָּרֶם⁷⁰. וְכֵן אִם הִתְנַה הַלְוָה⁷¹: שֶׁכֵּל זְמַן שְׂוִיָּצָה,
15 מִחֶשֶׁב לֹא מֵה שְׂדֵר בּוֹ, וַיִּחְזִיר לֹא שְׂאֵר הַדְּמַיִם
16 וַיִּסְתַּלֵּק - הָרִי זֶה מִתָּרֶם. שְׂאִין זֶה אֶלָּא פְּשֻׁכִירוֹת,
17 וְכָל תְּנָאֵי שְׂפֻשְׁכִירוֹת - מִתָּרֶם, כְּמוֹ שְׂבֻאֲרָנוּ.

(62) כן הוא דעת הרי"ף שם. (63) גם של שדה, לפי שגם בשדה הרי זה כשוכרה בפחות בשכר ההלוואה. (64) ראה למעלה הערה נו. ולדעת הרי"ף אין לך להעמיד דברי רבינא (בדף סב.) אלא במשכנתא בדרך שיתבאר לקמן. (65) כרב כהנא ורב פפא ורב אשי (שם סז:). (66) ומשכנתא זו היא המוזכרת בגמרא בשם "משכנתא דסורא". (67) ומותר אפילו בחצר (עיין ב"י סי' קעב), כמו שיתבאר להלן פ"ח הל' ח: שמוותר להרבות בשכר הקרקע. (68) ינכה מן ההלוואה עשר עשר דינרים לשנה בעד פירות שאכל. (69) אבל המלוה, אם רצה להחזיר השדה ולגבות מותר המעות - אין שומעים לו, ואפילו אם שטף נהר את השדה ואינה מוציאה פירות - אינו יכול לגבות מנכסים אחרים של הלוה. (70) שאין זה אלא כשכירות - מה שאין-כן בשאר משכנתות, שאם רצה המלוה להחזיר השדה - מחזיר וגובה הלוואתו מכל נכסי הלוה - נמצא שהוא שוכרו בפחות, מחמת מותר המעות שהם בהלוואה (מגיד-משנה). (71) פיסקא זו כפי שהיא לפנינו צ"ע, שהרי הם הם הדברים שכתב רבינו לפנינו-זה "וכן אם התנה בעל השדה וכו'". ויש נוסחאות שכתוב בהם "התנה המלוה" (וראה פירושו במשנה-למלך ובאור-שמח). בפסקא זו משמענו רבינו שזה מותר אפילו בבית, אם כי הרווח ברור. וזה שדקדק רבינו וכתב בכבא הראשונה "בעל השדה", וכאן אומר "מה שדר בו" (כסף-משנה, ועיין ש"ך יורה-דעה סי' קעב, ס"ק ד).

1א). ואין לסלק סתירות אלו אלא אם נפרש את דברי רבינא בדף סב. במשכנתא של שדה, ונפרש שאין דומה משכנתא של שדה לשל בית, וכן אין המשכנתא דומה לאסמכתא, כמו שנתבאר. (59) כן הוא דעת רבותיו, אבל אצל הראשונים אנו מוצאים ישובים אחרים לסתירות הנ"ל, וכתוצאה מזה - גם דעות שונות בענין משכנתא, ומנאם הגר"א ביור"ד סי' קעב, וראה להלן הל' ח. (60) משום אבק ריבית, ואין זה רבית קצוצה א"ע"פ שהוא מנכה פחות מהמקובל בשכירות. והטעם, לפי שלא קצץ בפירוש שמנכה פחות כתשלום בעד ההלוואה. (61) לפי שהרווח אינו ברור, הרי זה כקונה הפירות בזול מפני שאין הרווח בטוח. אבל בחצר שהרווח ברור, נמצא שהזולת הניכוי למטה ממחיר המקובל, כאילו השכירה בפחות, בשכר מותר המעות שהם בהלוואה (ע"פ רש"י שם סד: השווה למעלה הל' א).

1 ח. הורו מְקַצֵּת גְּאוּנִים⁶²: שֶׁכֵּל מִשְׁפּוּנָא⁶³ שְׂאִין בַּה
2 נְכוּי כָּלֵל - הָרִי הִיא רְבִית קְצוּצָה. וְלֹא יִרְדוּ לְעַמְקַ
3 הַדָּבָר לְהַפְרִישׁ בֵּין שְׂדֵה לְחֶצֶר, וּלְפִיכֶף נִתְקַשּׁוּ לְהֵן
4 דְּבָרֵי חֲכָמֵי הַגְּמָרָא⁶⁴. וְכֵן הוּרוּ: שֶׁכֵּל מִשְׁפּוּנָא,
5 אֶפְלוּ בְּנְכוּי - אָסוּר⁶⁵ בֵּין בְּחֶצֶר בֵּין בְּשָׂדֵה. וְאִין
6 לְהֵם מִשְׁפּוּנָא מִתָּרֶת אֶלָּא בְּדֶרֶךְ הַזֹּאת: כִּיצַד?⁶⁶
7 כְּגוֹן שֶׁהֲלוֹהוּ מֵאֵה דִּינָרִין, וּמִשְׁכֵּן לֹא בְּהֵן בֵּית או
8 שְׂדֵה, וְהִתְנָה עִמּוֹ שְׂאֵמֶר עֶשֶׂר שָׁנִים תַּחֲזוֹר קְרַקַּע זֹ
9 לְבַעֲלֵיהּ הַנֵּם - הָרִי זֶה מִתָּרֶם לְאֶכָּל פְּרוּתֵיהּ כֹּל עֶשֶׂר
10 שָׁנִים, אֶפְלוּ הִיא שְׂכִירָה שׁוֹה אֶלֶף דִּינָרִים בְּכָל שָׁנָה,
11 שְׂאִין זֶה אֶלָּא כְּמִי שְׂשֻׁכֵר בְּפָחוּת⁶⁷. וְכֵן אִם הִתְנָה
12 בְּעַל הַשְּׂדֵה עִמּוֹ: שֶׁכֵּל זְמַן שְׂבִיא לֹא מְעוֹת, יִחֶשֶׁב

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ח-כ"ד אייר תשע"ז

28 בְּאֶפֶן אַחֵר, כְּמוֹ שְׂתִיבְאָר בְּהִלְכוֹת מְצוּה זו (הלכות פרה
29 אדומה). דַּע, שְׁשֻׁלְשָׁה עֶשֶׂר מִיָּנֵי הַטְּמְאוֹת הָאֵלֶּה שְׂקָדִם
30 מְנִינִם, וְהֵם: טְמֵאֵת נְבִלָה וְטְמֵאֵת שְׂרָצִים וְטְמֵאֵת אֶבְלִים
31 וְטְמֵאֵת נְדָה וְטְמֵאֵת יוֹלְדֵת וְטְמֵאֵת צְרַעַת אֶדָם וְטְמֵאֵת
32 צְרַעַת הַבְּגָד וְטְמֵאֵת צְרַעַת הַבַּיִת וְטְמֵאֵת הַזָּב וְטְמֵאֵת
33 הַזָּבִה וְטְמֵאֵת שְׂכַבַת זָרַע וְטְמֵאֵת מַת וְטְמֵאֵת מִי נְדָה
34 וְטְהָרָתָם — כָּל-אֶחָד מֵהֶם מִפְּרָשׁ בַּתוֹרָה, וּבְכָל-מְצוּה
35 מֵאֵלֶּה יֵשׁ מִקְרָאוֹת הַרְבֵּה וְדִינִים וּתְנָאִים, כְּמוֹ שְׂפֻתוֹב
36 בְּפִרְשֵׁת "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי" וּבְפִרְשֵׁת "אִשָּׁה כִּי תוֹרִיעַ"
37 וּבְפִרְשֵׁת "זֹאת תִּהְיֶה" וּבְפִרְשֵׁת "וַיִּקְחֻי אֱלִיף פָּרָה
38 אֲדָמָה"; וְאַרְבַּע פְּרָשִׁוֹת אֵלוּ כּוֹלְלוֹת כָּל-הַמִּקְרָאוֹת
39 שְׂבֻאוֹ בְּטְמֵאוֹת אֵלוּ. אֲבָל דִּינֵי כָּל-הַמִּינִים הָאֵלֶּה וְהִלְכוֹת
40 כָּל-מִין מֵהֶם — הָרִי סֵדֵר טְהוֹרוֹת כּוֹלֵל כָּל-זֶה. מֵהֶם
41 מִינִים שְׁנַתִּיחֵדוּ לְהֵם מִסְּכָתוֹת — מֵהֶן מִסְּכַת טְהוֹרוֹת

יום ראשון י"ח אייר ה'תשע"ז

18 מצות עשה קיג.

19 הַמְצוּה הַקִּי"ג — הַצּוּי שְׁנֻצְטוּיִנוּ לַעֲשׂוֹת פְּרָה
20 אֲדָמָה, כְּדִי שְׂתִהֵא מוֹכְנֵת לְמֵה שְׂצָרִיף בְּטְהָרָה מִטְמֵאֵת
21 מַת, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר יִתְעַלֶּה: "וְהִיִּתָּה לַעֲרַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
22 לְמִשְׁמֶרֶת" (במדבר יט, ט). וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מְצוּה זו
23 בַּמִּסְּכַת הַמִּיחֵדֵת לָהּ, וְהִיא מִסְּכַת פְּרָה.

יום שני י"ט אייר ה'תשע"ז

24 מצות עשה קח.

25 הַמְצוּה הַק"ח — שְׂצוּנוּ בְּדִינֵי מִי נְדָה (מי הזאה,
26 שמערבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים על טמא מת —
27 אדם או כלי — לטהרו), הַמְטְהָרִים בְּאֶפֶן מִסִּים וּמִטְמָאִים

מתוך מהדורת חזק

44 לָהֶן מִסְכַּתוֹת, אֵלֶּא דִּינִיְהֹן מְפֻזְרִים בְּכַמָּה מְקוּמוֹת בְּסֵדֵר
 45 זֶה, רַבָּם בְּמִסְכַּת כָּלִים וּטְהוּרוֹת. וְכֵן דְּבָרוֹ עַל שְׁאֵלוֹת
 46 רַבּוֹת מְסוּג זֶה בְּמִסְכַּת עֲדִיּוֹת. וַיְכַבֵּר פְּרָשְׁנוּ אָנוּ סֵדֵר זֶה
 47 כָּלוּ, כְּלוֹמֵר: סֵדֵר טְהוּרוֹת, פְּרוּשׁ שְׁאִין צָרִיף לְעֵין בְּסֵפֶר
 48 אַחַר עֲמוּ בְּשׁוּם דְּבָר מְעַנְיֵי הַטְּמֵאָה וְהַטְּהָרָה.

יום רביעי כ"א אייר ה'תשע"ז

מצות עשה קח. קא.

הַמְצָוָה הַק"ח נִדְפְּסָה בְּיוֹם הַקוּדוּם.

51 הַמְצָוָה הַק"א — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּיֵנוּ לְהִיּוֹת אָדָם מְצַרֵּעַ
 52 (שְׁנֵרֵאֲתָהּ לְבַנּוּנִית בְּעוּרוֹ) טְמֵא [מְטֵמֵא]. וּמְצָוָה זֹו כּוֹלְלֵת
 53 כָּל־דִּינֵי צְרַעַת אָדָם: מֵה מְמַנְה טְמֵא וּמֵה מְמַנְה טְהוּר,
 54 מֵה מְמַנְה צָרִיף הֶסְגֵר (שְׁבַעַת יָמִים), וּמֵה שְׁאִינוּ צָרִיף,
 55 וּמֵה שְׁצָרִיף עִם הֶהְסְגֵר — גְּלוּת, כְּלוֹמֵר: תְּגַלְתֵּחַת
 56 (מַסְבִּיב) הַנִּתְקַן (שְׁמוּ שֶׁל נִגַע כְּשִׁהוּא בִּמְקוֹם שַׁעַר) — וְזוּלֵת
 57 זֶה מְפָרְטֵי דִּינֵיָהּ וְאִיכוֹת טְמֵאָתָהּ.

יום חמישי כ"ב אייר ה'תשע"ז

מצות לא תעשה שח. שז.

58 הַמְצָוָה הַש"ח — הַצְּוִי הַצְּוִי שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְתּוֹשׁ סִימְנֵי
 59 צְרַעַת אוֹ לְכוֹתָם (בֹּאשׁ) כְּדִי שִׁישְׁתַּנְּה מְרַאָּה, וְהוּא אָמְרוֹ:
 60 "הַשְּׁמֵר בְּגִנְעֵ-הַצְּרַעַת" (דְּבָרִים כד, ח). וּלְשׁוֹן סְפָרִי (פְּרִשְׁת
 61 תְּצֵא שֵׁם): "הַשְּׁמֵר בְּגִנְעֵ הַצְּרַעַת" (דְּבָרִים כד, ח) —
 62 בְּלֹא־תַעֲשֶׂה". וּלְשׁוֹן הַמְּשַׁנְּה (נִגְעִים פָּרָק ז מִשְׁנֵה ד):
 63 "הַתּוֹלֵשׁ סִימְנֵי טְמֵאָה וְהַכּוֹה אֶת־הַמִּתְּקִיהַ (הַבְּשַׂר הַחַי
 64 שְׁבַנְּגַע) — עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה" וְלוֹקָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר
 65 בְּמִקּוּמוֹ.
 66

67 הַמְצָוָה הַש"ז — הַצְּוִי הַצְּוִי שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְגַּלְחַת שְׁעַר
 68 הַנֶּתֶק (נִגַע בְּשַׁעַר), וְהוּא אָמְרוֹ: "וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח"
 69 (וַיִּקְרָא יג, לג). וּלְשׁוֹן סְפָרִי (פְּרִשְׁת תּוֹרִיעַ): "מִנֵּיִן לְתוֹלֵשׁ
 70 סִימְנֵי טְמֵאָה מִתּוֹף נִתְקוּ שְׁעוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? שְׁנַאָּמַר:
 71 וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח".

יום שישי כ"ג אייר ה'תשע"ז

מצות עשה קיב.

72 הַמְצָוָה הַקִּי"ב — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּיֵנוּ לְעֵשׂוֹת הַכֹּהֵן
 73 בְּמַצְרַע כְּדִי שִׁיפְרֹשׁוּ מִמֶּנּוּ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְהִצְרוּעַ
 74 אֲשֶׁר־בוֹ נִגְנַע בְּגִדּוֹ יִהְיוּ פְּרוּמִים וְרִאשׁוֹ יִהְיֶה פְּרוּעַ
 75 וְעַל־שִׁפְסִם יַעֲטֶה וְטְמֵא וְטְמֵא יִקְרָא" (וַיִּקְרָא יג, מה).
 76 וְהִרְאִיָּה שְׂזוּהֵי מִצְוֹת עֲשֶׂה הֵיא אֲמַרְם בְּסִפְרָא (תּוֹרִיעַ):
 77 "לְפִי שְׁנַאָּמַר (בִּכְחוֹ גְדוּל) "רִאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדָיו לֹא
 78 יִפְרוּם" (שֵׁם כּא, ט), יְכוּל אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מְנַגֵּעַ? וּמֵה
 79 אָנִי מְקַיֵּם: "בְּגָדָיו יִהְיוּ פְּרוּמִים וְרִאשׁוֹ יִהְיֶה פְּרוּעַ" 80

1 וּמִסְכַּת מְכַשִּׁירֵין וּמִסְכַּת עֲקָצִים, שֶׁשָּׁלַשׁ מִסְכַּתוֹת אֵלוֹ
 2 כּוֹלְלוֹת טְמֵאֵת אֲכָלִין בְּלִבְדוֹ, וּבִשְׁבִילָהּ נִתְחַבְּרוּ; אָף אִם
 3 נִדְמָן בָּהֶם דִּין מִדִּינֵי שְׁאֵר הַטְּמֵאוֹת, הֲרִי לֹא בָּאוּ שֵׁם
 4 אֵלֶּא בְּמִקְרָהּ. בְּדוּמָה לִכְף כּוֹלְלֵת מִסְכַּת נְדָה כָּל־דִּינֵי
 5 מִצְוֹת טְמֵאֵת נְדָה וְנִבְּהָ וְטְמֵאֵת יוֹלְדָת, וּבְמִסְכַּת כְּרַתוֹת
 6 יֵשׁ גַּם־בֵּן חֵלֶק מִדִּינֵי טְמֵאֵת יוֹלְדָת. מִסְכַּת נְגַעִים כּוֹלְלֵת
 7 כָּל־דִּינֵי נִגְעֵי אָדָם וּבְגָד וּבֵית; וּמִסְכַּת זָבִים כּוֹלְלֵת
 8 כָּל־דִּינֵי זָב וְזָבָה וְשִׁכְבַת זָרַע; וּמִסְכַּת אֶהְלוֹת כּוֹלְלֵת
 9 כָּל־דִּינֵי טְמֵאֵת מֵת; וּמִסְכַּת פְּרָה כּוֹלְלֵת דִּינֵי מִי נְדָה
 10 לְטְמֵא וּלְטְהַר. אֲבָל טְמֵאֵת נְבִלָה וְטְמֵאֵת שְׂרָץ לֹא יִתְדוּ
 11 לָהֶן מִסְכַּתוֹת, אֵלֶּא דִּינֵיְהֹן מְפֻזְרִים בְּכַמָּה מְקוּמוֹת בְּסֵדֵר
 12 זֶה, רַבָּם בְּמִסְכַּת כָּלִים וּטְהוּרוֹת. וְכֵן דְּבָרוֹ עַל שְׁאֵלוֹת
 13 רַבּוֹת מְסוּג זֶה בְּמִסְכַּת עֲדִיּוֹת. וַיְכַבֵּר פְּרָשְׁנוּ אָנוּ סֵדֵר זֶה
 14 כָּלוּ, כְּלוֹמֵר: סֵדֵר טְהוּרוֹת, פְּרוּשׁ שְׁאִין צָרִיף לְעֵין בְּסֵפֶר
 15 אַחַר עֲמוּ בְּשׁוּם דְּבָר מְעַנְיֵי הַטְּמֵאָה וְהַטְּהָרָה.

יום שלישי כ' אייר ה'תשע"ז

מצות עשה קח.

17 הַמְצָוָה הַק"ח — שְׂצוּנוֹ בְּדִינֵי מִי נְדָה (מִי הִזָּאָה,
 18 שְׁמַעֲרִבִים בִּהֵן אֵת אַפְרָה הַפְּרָה הָאֲדוּמָה וּמוֹזִים עַל טְמֵא מֵת —
 19 אָדָם אוֹ כְּלִי — לְטְהָרוֹ), הַמְּטַהֲרִים בְּאִפְסָן מְסִים וּמְטַמְּאִים
 20 בְּאִפְסָן אַחֵר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת מְצָוָה זֹו (הַלְכוֹת פְּרָה
 21 אֲדוּמָה). דַּע, שֶׁשָּׁלְשָׁה עֲשָׂר מִינֵי הַטְּמֵאוֹת הֵאלֶה שְׁקָדָם
 22 מִנְּיָנָם, וְהֵם: טְמֵאֵת נְבִלָה וְטְמֵאֵת שְׂרָצִים וְטְמֵאֵת אֲכָלִים
 23 וְטְמֵאֵת נְדָה וְטְמֵאֵת יוֹלְדָת וְטְמֵאֵת צְרַעַת אָדָם וְטְמֵאֵת
 24 צְרַעַת הַבְּגָד וְטְמֵאֵת צְרַעַת הַבֵּית וְטְמֵאֵת הַזָּב וְטְמֵאֵת
 25 הַזָּבָה וְטְמֵאֵת שִׁכְבַת זָרַע וְטְמֵאֵת מֵת וְטְמֵאֵת מִי נְדָה
 26 וְטְהָרָתָם — כָּל־אַחַד מֵהֶם מְפָרֵשׁ בְּתוֹרָה, וּבְכָל־מְצָוָה
 27 מֵאַלֶּה יֵשׁ מְקַרְאוֹת הַרְבֵּה וְדִינִים וּתְנָאִים, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב
 28 בְּפִרְשְׁת "וַיְהִי בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי" וּבְפִרְשְׁת "אִשָּׁה כִּי תוֹרִיעַ"
 29 וּבְפִרְשְׁת "זֹאת תִּהְיֶה" וּבְפִרְשְׁת "וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פְּרָה
 30 אֲדָמָה"; וְאַרְבַּע פְּרָשׁוֹת אֵלוֹ כּוֹלְלוֹת כָּל־הַמְּקַרְאוֹת
 31 שְׁבָאוּ בְּטְמֵאוֹת אֵלוֹ. אֲבָל דִּינֵי כָּל־הַמִּינִים הֵאלֶה וְהַלְכוֹת
 32 כָּל־מִין מֵהֶם — הֲרִי סֵדֵר טְהוּרוֹת כּוֹלֵל כָּל־זֶה. מֵהֶם
 33 מִינִים שֶׁנִּתְיַחֲדוּ לָהֶם מִסְכַּתוֹת — מֵהֵן מִסְכַּת טְהוּרוֹת
 34 וּמִסְכַּת מְכַשִּׁירֵין וּמִסְכַּת עֲקָצִים, שֶׁשָּׁלַשׁ מִסְכַּתוֹת אֵלוֹ
 35 כּוֹלְלוֹת טְמֵאֵת אֲכָלִין בְּלִבְדוֹ, וּבִשְׁבִילָהּ נִתְחַבְּרוּ; אָף אִם
 36 נִדְמָן בָּהֶם דִּין מִדִּינֵי שְׁאֵר הַטְּמֵאוֹת, הֲרִי לֹא בָּאוּ שֵׁם
 37 אֵלֶּא בְּמִקְרָהּ. בְּדוּמָה לִכְף כּוֹלְלֵת מִסְכַּת נְדָה כָּל־דִּינֵי
 38 מִצְוֹת טְמֵאֵת נְדָה וְנִבְּהָ וְטְמֵאֵת יוֹלְדָת, וּבְמִסְכַּת כְּרַתוֹת
 39 יֵשׁ גַּם־בֵּן חֵלֶק מִדִּינֵי טְמֵאֵת יוֹלְדָת. מִסְכַּת נְגַעִים כּוֹלְלֵת
 40 כָּל־דִּינֵי נִגְעֵי אָדָם וּבְגָד וּבֵית; וּמִסְכַּת זָבִים כּוֹלְלֵת
 41 כָּל־דִּינֵי זָב וְזָבָה וְשִׁכְבַת זָרַע; וּמִסְכַּת אֶהְלוֹת כּוֹלְלֵת
 42 כָּל־דִּינֵי טְמֵאֵת מֵת; וּמִסְכַּת פְּרָה כּוֹלְלֵת דִּינֵי מִי נְדָה
 43 לְטְמֵא וּלְטְהַר. אֲבָל טְמֵאֵת נְבִלָה וְטְמֵאֵת שְׂרָץ לֹא יִתְדוּ

23 (בהכרזה ממש בפה) כְּשֶׁאַר הַטְּמְאִים (ובהל' טומאת צרעת
24 פרק ו הלכה ה פסק דאינה עוטה).

יום שבת קודש כ"ד אייר ה'תשע"ז

25 **מצות עשה קי.**
26 **הַמְצָה הַמְשַׁלְמָה מְאָה וְעֶשֶׂר** — הַצְּוִי
27 שְׁנַצְטוּיֵנו שְׁתֵּהא הַטְּהָרָה מִן־הַצְּרַעַת עַל יְדֵי הַמְּעַשָּׂה
28 הַמְּפָרֵשׁ בַּמִּקְרָא (ויקרא יד), וְהוּא: עֵץ אֲרָז וְאֲזוּב וּשְׁנֵי
29 תוֹלְעֹת (פיסת צמר צבועה במיץ אדום — היוצא מגרגירים
30 המתאפיינים בתופעה שתולעת זעירה מצויה בכל אחד —)
31 וּשְׁתֵּי צְפָרִים וּמִים חַיִּים, וְשִׁיעֵשָׂה בְּהֵם כֹּל מֵה־שְׁנֹזְכָר.
32 וּבַמְּעַשָּׂה הַזֶּה עֲצָמוּ יִטְהַר הָאָדָם וְהַבַּיִת. כְּמוֹ שֶׁבָּאָר
33 הַקְּתוּב. הִנֵּה נִתְבָּאָר לְךָ, שְׁמִינֵי הַדְּבָרִים הַמְּטַהְרִים
34 מִן־הַטְּמָאָה לְפִי תוֹרַתְנוּ, הֵם שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים: אֶחָד כְּלָלִי
35 וּשְׁנַיִם הַמִּיְחָדִים לְשְׁנֵי מִיָּנִים מְמִינֵי הַטְּמָאוֹת. הַכְּלָלִי —
36 הוּא הַטְּהָרָה בְּמִים, שְׁכַל־טְמָא לֹא תִשָּׁג לוֹ הַטְּהָרָה אֲלֹא
37 אַחַר שִׁיטְהַר בְּמִים; וְהַמִּין הַשְּׁנַיִ — מִי נִדָּה (מי הזאה
38 עִם אִפְרָה הַפְּרָה), וְהוּא דְבָר מְיָחָד לְטְמָאת מֵת; וְהַמִּין
39 הַשְּׁלִישִׁי עֵץ אֲרָז וְאֲזוּב וּשְׁנֵי תוֹלְעֹת וּשְׁתֵּי צְפָרִים וּמִים
40 חַיִּים. וְהוּא דְבָר מְיָחָד לְצְרַעַת. וְכִבְר נִתְבָּאָרוּ כְּל־דִּינֵי
41 מְצָה זו, כְּלוֹמֵר: טְהָרַת מְצָרַע הִרְאֻשׁוֹנָה — בְּמִסְכַּת
42 נְגָעִים (פרק יד).

1 בְּכַל־אָדָם חוּץ מִכֵּהֵן גְּדוֹל, תִּלְמוּד לומר: "אֲשֶׁר בּוֹ
2 הַנְּגַע" — אִף כֵּהֵן גְּדוֹל יִהְיֶה בְּגִדְיו פְּרוּמִים, קְרוּעִים,
3 וְרֹאשׁו יִהְיֶה פְּרוּעַ, יִגְדַל פְּרַע (כך נקרא שער הגדל פרא).
4 בְּרוּר, אִם כֵּן, שְׁפָרִימָה אוּ פְרִיעָה שֶׁל כֵּהֵן גְּדוֹל
5 בְּלֹא־תַעֲשֶׂה, וְהַכֵּלֵל הוּא אֲצִלְנוּ: "כֹּל־מְקוֹם שֶׁאַתָּה
6 מוֹצֵא עֲשֶׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה, אִם אַתָּה יָכוֹל לְקַיֵּם אֶת־שְׁנֵי
7 מוּטָב; וְאִם לֹא יָבוֹא עֲשֶׂה וְיִדְחָה אֶת־לֹא־תַעֲשֶׂה". וְכִיּוֹן
8 שֶׁמְצָאנוּ שֶׁהֵם אוֹמְרִים, כִּי כֵּהֵן גְּדוֹל אִם נִצְטַרַע פּוֹרַע
9 וּפּוֹרַם, הָרִי רָאָה שְׁזוֹ מְצוֹת עֲשֶׂה. וְכִבְר נִמְסַר לְנוּ
10 בְּקִבְלָה, שֶׁגַּם שֶׁאַר טְמָאִים צְרִיכִים לְעֲשׂוֹת לְעֲצָמָם הַכֹּר,
11 כְּדֵי שִׁיפְרְשׁוּ בְּנֵי אָדָם מֵהֵם. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (שם): "טְמָא
12 מֵת וּבוֹעֵל נִדָּה וְכֹל־הַטְּמָאִין אֶת־הָאָדָם מִיָּין? תִּלְמוּד
13 לומר: וְטְמָא טְמָא יִקְרָא". עֲנִינוֹ: כֹּל־טְמָא (שאינו פורם)
14 צְרִיף לְהַכְרִיז עַל עֲצָמוּ שֶׁהוּא טְמָא, וְהוּא: (שצריכין היכר
15 כלומר, או שיכריז בפה מלא, והיינו בשאר טמאים ובמצורעת,
16 או כבמצורע ש"כריז" באמצעות סימני פריעה ופרימה שאז
17 אין אלא צורך להכריז ממש בפה) שְׁיִשְׁיִים לְעֲצָמוּ הַכֹּר
18 הַמְּרָאָה שֶׁהוּא טְמָא וְשֶׁהַנּוֹגַע בּוֹ נִטְמָא, כְּדֵי שִׁיבְדְּלוּ
19 מִמֶּנּוּ. וְכִבְר נִתְבָּאָר שֶׁהַכֹּר זֶה שֶׁל מְצָרַע אֵין כְּלוֹ (כל
20 סימני ההיכרות) חוֹבָה לְנִשְׁיִים, וְהוּא אֶמְרָם (סוטה כג):
21 "הָאִישׁ פּוֹרַע וּפּוֹרַם וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפּוֹרַמַת" אֲבָל
22 עוֹטָה (מכסה בבגדיה) עַל שִׁפְסָם וּמוֹדִיעָה עַל עֲצָמָה

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אייר, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"ב אייר, בו כתב שירא הוא מהשפעת איזה אנשים שממשיכים אותו לאורח חיים חפשי מדת ומצוות, וגם לקבוץ חפשי, ולכן רוצה לנסוע לשיבה בחו"ל. אבל אם זה, רק זה הסיבה, הרי כמה מקומות ישנם באה"ק ת"ו שהם ישיבות כדבעי למיהוי, והרי יכול להכנס בתוכם וללמוד בהתמדה ושקידה וכשילמוד בדבוק חברים הרי יחזקוהו בהליכה בדרך העולה בית א-ל, וכמו שנאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, וכמה ישיבות ישנן שהן חדורים יראת שמים הן בפנימיות ואפילו בחיצוניות, היינו בהלבושים וכיו"ב, שכל זה מגדיר את האדם ומוסיף בכחותיו שלא להתפתות אחרי היצה"ר אשר גם אם בראשיתו שפתי חלקות לו הנה אחריתו מרה כלענה לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות.

ברכת הצלחה בכל הנ"ל בהקדם, ומה טוב שיהי באחת הישיבות באה"ק ת"ו,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

50 השרת, שהמידה הממונה על ה'בת קול' יודעת שבעים לשון, 51 דלאשמועי עבדא - משום שתפקידה להשמיע דברים, והיא עשויה 52 להשתלח לפעמים לאנשי עמים שונים המבינים אחת מכל השפות. 53 ואי בעית אימא תירוח אחו, במקרים האלו, מי שאמר את הבת קול 54 בארמית, המלאך גבריאל הוה, שהוא יודע את כל השפות, דאמר 55 מר, כא גבריאל אל יוסף הצדיק ולימרו שבעים לשון, כדי שפרעה 56 ומצרים יקבלוהו למשנה למלך. 57 שנינו במשנה שפרכת המון נאמרת בכל לשון, ומסבירה הגמרא 58 שאין לזה דרשה, אלא כיוון שחייבה התורה לברך, דכתיב, ואכלת 59 ושבעת וברכת את ה' אלהיך, ולא קבע הכתוב לשון מסוימת 60 לברך בה, לכן אתה יכול לברך בכל לשון שאנתה מברך. 61 שנינו במשנה ששבעת העדות נאמרת בכל לשון. הגמרא מסבירה 62 מניין לומדים זאת, דכתיב, ונפש כי תחטא ושמיעה קול אלה, 63 ולא נאמר והשביעהו באלה, משמע מכך, בכל לשון שהיא 64 שומעת. 65 שנינו במשנה ששבעת הפקדון נאמרת בכל לשון. הגמרא מסבירה 66 מניין לומדים זאת, אתיא בגזירה שוה 'תחטא' 'תחטא' משבעת 67 העדות. 68 הגמרא סיימה לעסוק בדברים הנאמרים בכל לשון, ועוברת לעסוק 69 בחלק השני של המשנה, שם שנינו, ואלו נאמרין בלשון הקודש, 70 מקרא פיבורים וחליצה בו וממשיכה המשנה עד מקרא פיבורים 71 ביצר - מניין שבלשון הקודש, שנאמר בפרשת ביכורים, ויענית 72 ואמרת לפני ה' אלהיך, ולהלן בברכות וקללות של הר גריזים ור 73 עיבל הוא אומר, וענו הלוים ואמרו אל כל איש ישראל, 74 דורשים גזירה שוה של 'עניה ואמירה', מה ענינה האמירה להלן 75 אצל הלוים, נאמרה בלשון הקודש, אף כאן במקרא ביכורים, צריך 76 לאמרו בלשון הקודש. 77 שואלת הגמרא, עונה גופיהו, מנלן שאמרו את הברכות והקללות 78 בלשון הקודש. עונה הגמרא, אתיא בגזירה שוה 'קול' 'קול' מנשוא, 79 כתיב קרא בלויים קול רם, וכתיב היום באת תורה, משה ידבר 80 והאלהים יענו בקול, מה להלן בלשון הקודש ניתנה התורה, אף 81 כאן בלויים, היו צריכים לומר בלשון הקודש. 82 שנינו במשנה חליצה ביצר - מניין שנאמרת בלשון הקודש, נאמר 83 בחליצה וענתה ואמרה, ולהלן הוא אומר וענו הלוים ואמרו, מה 84 להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, 85 'ענתה ואמרה ככה' עד שתאמר בלשון הזה 'כו'. ממשיכה הגמרא 86 לברר את שיטתם, שואלת הגמרא, ורבנן שלמדו מגורה שוה, האי 87 'ככה' מאי עברי ליה - מה ילמדו מיתור תיבת 'ככה'. מתרצת 88 הגמרא, חכמים מיבעי להו - דורשים מתיבת 'ככה' לדבר שהוא 89 מעשה מעבב - דהיינו ממה שהסמיך הפסוק 'ככה' ליעשה, 90 דורשים שרק דבר שהוא מעשה מעבב, דהיינו חליצה ורקיבה, אבל 91 האמירה אינה מעבבת. 92 שואלת הגמרא, ורבי יהודה שלמד מתיבת 'ככה' שלשון הקודש 93 מעבב, מהיכן ילמד הלימוד לדבר שהוא מעשה מעבב. מתרצת 94 הגמרא, מ'כח' 'ככה' - שהיתה התורה יכולה לכתב 'כה', דהיינו 95 'וענתה ואמרה כה יעשה לאיש', ולמה כתבה 'ככה', לדרוש לדבר 96 שהוא מעשה מעבב. שואלת הגמרא, ורבנן מה ילמדו מיתור 97 התורה שכתבה 'ככה' ולא 'כה'. ומתרצת, 'כח' 'ככה' לא משמע 98 להו לרבנן לדרוש, שכך דרך התורה לפעמים לכתוב 'ככה' ולא 'כה'.

1 קל התורה בכל לשון נאמרה ולפיכך יהא מותר לקרוא קריאת 2 התורה בבית הכנסת בכל שפה, דאי סלקא דעתך שרבי טובר שכל 3 התורה רק בלשון הקודש נאמרה, אם כן, והיו דכתב דחמנא 4 ללמד שקריאת שמע נאמרת רק בלשון הקודש ככתבה, למה לי, 5 הרי ודאי שאין לקרואה בלשון אחרת. דוחה הגמרא, יתכן שרבי 6 טובר שהתורה נאמרה רק בלשון הקודש, ובכל זאת איצטריך את 7 הדרשה של 'והיו' משום דכתיב 'שמע', והיה מקום לדרוש מזה 8 חכמים שאפשר לומר קריאת שמע בכל לשון, לכן כתבה התורה 9 'והיו' ללמד שלא נדרוש כך, אלא נדרוש משמע' שצריך להשמיע 10 לאזנו. 11 וממשיכה הגמרא לברר, לימא - האם נאמר שקסברי רבנן, כל 12 התורה כולה בלשון קודש נאמרה, דאי סלקא דעתך שסוברים 13 חכמים שבכל לשון נאמרה, 'שמע' דכתב דחמנא ללמד שאפשר 14 לקרוא קריאת שמע בכל לשון, למה לי, הרי ודאי שאפשר לקרוא 15 בכל לשון. דוחה הגמרא, יתכן שחכמים סוברים שהתורה נאמרה 16 בכל לשון, ובכל זאת איצטריך את הדרשה של 'שמע', משום 17 דכתיב 'והיו', והיה מקום לדרוש מזה כרבי שאפשר לומר קריאת 18 שמע רק בלשון הקודש, לכן כתבה התורה 'שמע' ללמד שלא נדרוש 19 כך, אלא נדרוש מ'והיו' שלא יקראה למפרע בסדר הפוך. 20 שנינו במשנה שתפלה נאמרת בכל לשון. מסבירה הגמרא שהמקור 21 לדין זה הוא מסברא ולא צריך לימוד לזה, שהרי התפילה, בקשת 22 רחמי היא, ולכן, כל היכי דבעי, מצלי - בכל דרך שיכול לבקש 23 בתפילה ככוונה, בה יתפלל, ואם יודע לכוון את ליבו בשפה 24 מסוימת, שיתפלל בה. 25 מקשה הגמרא, ותפלה, האם אכן נאמרת בכל לשון, והאמר רב 26 יהודה, לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית, דאמר רבי 27 יוחנן, כל השואל צרכיו בלשון ארמי, אי מלאכי השרת נוקטין 28 לו לסייעו, לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי. מתרצת 29 הגמרא, לא קשיא, האי גזירה, האי בצבור, מה שאמר רבי יהודה 30 שאין להתפלל בארמית, נאמר לגבי יחיד המתפלל, כי הוא צריך 31 שייטיעוהו מלאכי השרת, ואילו דברי משנתנו שתפילה נאמרת בכל 32 לשון, נאמרו לגבי תפילת ציבור, והם אינם צריכים סיוע ממלאכי 33 השרת. 34 מקשה הגמרא על דברי רבי יוחנן, ואין מלאכי השרת מכירין 35 בלשון ארמי, והתניא ברייתא הסותרת לזה, שפעם כשהלכו פרחי 36 כוונה מבני בית חשמונאי להלחם עם יוונים לפני יום הכיפורים, 37 ונמשכה מלחמתם גם ביום כיפור, ויוחנן בהן גדול שעבד עבודת 38 היום של יום כיפור, שמע בת קול מבית קדש הקדשים שהוא 39 אומר, נצחו מלאי הדאולו לאנחא קרבא לאנמוכיא - נצחו 40 הצעירים שהלכו להילחם באנטוכיא. וכן למדנו עוד ברייתא, ושוב 41 מעשה בשמעון הצדיק, ששמע בת קול מבית קדש הקדשים 42 שהוא אומר, במילת עבדתא דאמר שנאח לאיתאח על היכלא 43 - התבטל החייל שאמר השונא להביא על ההיכל, ונהרג וסקלגס 44 מלך יון, ובטלו גזירותיו, ובלשון ארמי היה הבת קול אומר, וזה 45 משמעון הצדיק, איזו עשה היתה אותה שעה, וכיונו - ראו 46 שהעשה שרשמו היתה מכוונת, שבדיוק אז אכן התבטל החייל, נהרג 47 וסקלגס ובטלו גזירותיו, ובלשון ארמי היה הבת קול אומר, וזה 48 סותר את דברי רבי יוחנן שמלאכי השרת אינם מכירים לשון ארמית. 49 מתרצת הגמרא, אי בעית אימא, בת קול שאני - שונה ממלאכי

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לג עמוד א

רש"י

תוספות

כל התורה כולה בכל לשון נאמרה. פי ר"ח הא שפיטא דבשעת מית ניתנו למשה בלשון קודש והאי דקאמר הכא (בכל לשון) היינו אם ניתנה להתיקה בלשון אחר או לא ומפירושו נשמע דלמיר לא ניתנה להתיקה בלשון אחר לא ניתנה לקרוא במו כן בלשון אחר דמי שהיה קורא אותה בלשון פרסי והיא כתובה לשון עברי כאלו היה קורא בעל פה כדאמרין בפ' שני דמגילה (ף י"ג.) קראה תרגום לא יצא היכי דמי אילימא דכתיבא מקרא וקא קרי תרגום היינו על פה הוא לא צריכא דכתיבא תרגום וקא קרי תרגום ולא ידענא לפירושו היכי סלקא דעתיה למימר אליבא דרבי דבכל לשון ניתנה ליכתב אם כן הא דאמר רבי קיש בכתבה היינו בכל לשון שהרי בכל לשון ניתנה ליכתב אם כן היינו רבנן ותו תפשוט מיהא הוה דאליבא דרבי בלשון הקודש נאמרה ותו מאי קאמרינא ליה הא פלוגתא היא בפ"ק מגילה (ף ט"ג) תן אין בין ספרים למזוחות ותפילין אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ותפילין ומזוחות אין נכתבין אלא אשורית בלבד רשב"ג אומר אף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יזונית בלבד וי"ל מהא דאמר רבי קרית שמע בכתבה ליכא למידק מניה דאיכא למימר בכתבה היחוד לה כשנכתבה יחיד בגון במזוחות ותפילין דכ"ע מודו דבלשון הקודש הוא דקאמר לימא קסבר רבי כל התורה בכל לשון נאמרה ה"פ ולית ליה דרשב"ג דאמר דוקא בלשון ולרבנן דאמרי בלשון הקודש לית להו דרבנן דאמרי ספרים נכתבין בכל לשון כך צריך לפרש לפי פירושו ר"ח:

לא יצא היכי דמי אילימא דכתיבא מקרא וקא קרי תרגום היינו על פה הוא לא צריכא דכתיבא תרגום וקא קרי תרגום ולא ידענא לפירושו היכי סלקא דעתיה למימר אליבא דרבי דבכל לשון ניתנה ליכתב אם כן הא דאמר רבי קיש בכתבה היינו בכל לשון שהרי בכל לשון ניתנה ליכתב אם כן היינו רבנן ותו תפשוט מיהא הוה דאליבא דרבי בלשון הקודש נאמרה ותו מאי קאמרינא ליה הא פלוגתא היא בפ"ק מגילה (ף ט"ג) תן אין בין ספרים למזוחות ותפילין אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ותפילין ומזוחות אין נכתבין אלא אשורית בלבד רשב"ג אומר אף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יזונית בלבד וי"ל מהא דאמר רבי קרית שמע בכתבה ליכא למידק מניה דאיכא למימר בכתבה היחוד לה כשנכתבה יחיד בגון במזוחות ותפילין דכ"ע מודו דבלשון הקודש הוא דקאמר לימא קסבר רבי כל התורה בכל לשון נאמרה ה"פ ולית ליה דרשב"ג דאמר דוקא בלשון ולרבנן דאמרי בלשון הקודש לית להו דרבנן דאמרי ספרים נכתבין בכל לשון כך צריך לפרש לפי פירושו ר"ח:

ברכת

המוזן דכתיב ואכלת ושבעת. רש"י שיבש הגירסא דלא גרס מנלן ופי' משום דלא בני קרא דמחכבא תוהי דלביעי לשון הקודש ומיהו נראה עיקר בגירסת הספרים דגרסי בהו מנלן דסדי"א נילף ברכה מברכות הר גריות דכתיב בהו אלה יעמדו לברך (נביים ט) מה להלן בלשון קודש אף כאן דהא בהאי ג'ש ילפינן בפירוקין (לקמן פ"ג.) ברכת כהנים דבלשון הקודש להכי כתיב ומברכת את ה' כלומר מאחר שהברכה הושבה כלפי השמינה תוכל לברך בכל לשון שתרצה ומסתמא בלשון אהא מכיר שתתן שבה להקב"ה בלבב שלם להנאתך ודכי נמי איתא בירושלמי ודפרקין דאמר התם וברכת כדי שיהא יודע למי מברך ומשמע בפרק כיצד מברכין (בכ"ט פ"ג.) אפילו אמרה בלשון חול שלא בתיקונה יצא דומיא דבנמינן רעיא כרך ריפתא בטר דברך אמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא ואמר רב דינא ידי ברכה ראשונה מואמרת לפני ה' אלהיך דכתיב גבי וידי (ומעשר לא יליף דלא) דמי להאי דהכא כתיב את ה' אבל התם לפני ה' דלהכי כתיב לפני ה' דמשמע דבעורה היה מתודה ולהכי איצטרך גזירה שיה דאמריה אמריה: **שבועת** העדות מנא לן. נראה לפרש אי לאו קרא הוה אמנא נילף קול קול ממש להכי כתיב שמועה דמשמע בכל לשון שהיא שמועת מנדל כתיב והשביעה בשבועת האלה אבל לפירושו רש"י דפי' אי לאו קרא הוה אמנא דמיא דשבועת הר גריות ורע עיביל שהיו בלשון הקודש אדרבה נילף משבועת סוטה שהיא בלשון חול ועוד נילף אלה אלה מסוטה דכתיב בה בשבועת האלה להכי אית לך למימר אי לאו דכתיב ושמועה לא הוה ידענא אי הוה לן למילף קול קול או אלה אלה: **אתיא** תחתא תחתא. נראה דהא גזירה שוה לאו דוקא נקט ליה הכא דהא מדיכא תוהי דרבעי בלשון קודש אדרבה בלא גזירה שוה תחתא תחתא הוה משמע טפי דבכל לשון דהוה לילף מעילת מעילת מעילת אבג דילפינן בשבועות (ף ט"ג.) בה גזירה שוה דבתביעת מנון הכתוב מדבר נקט ליה נמי הכא: **וענית** אמרת ולהלן הוא אומר ונענו הלוים ואמרו. תימא אדרבה לילף ואמרת לפני ה' אלהיך מואמרת לפני ה' אלהיך מירודי מעשר דהא מדדמי ליה ילפינן ואם תאמר הכא עניה עניה גמירי הא לעיל פריך ונילף אמירה אמירה מלוים ומחדו דנין עניה ואמירה מעניה ואמירה ואין דנין עניה גרידתא מעניה גרידתא (וי"א וזון לזון אמירה גרידתא מעניה ואמירה): **אתיא** קול קול. אין לומר אדרבה נילף קול קול משבועת הפקדון דעניה וקול מעניה וקול גמיר ואין דנין עניה וקול מקול גרידתא: **ורבי'** יהודה מכה בכה. לא ידענא אי דריש ר' יהודה מכה בכה דכל האומר בפירוש אפילו קריאה מעכבא דאין לשנות מכל האומר ולהכי אהני כה בכה וממילא הוה לשון קודש נמי עיובא דפרשה נאמרה בלשון קודש ותויה לומר כן דא"כ במאן מרבותי ט"ל לא כרבי אליעזר ולא כר' עקיבא דתרויהוה מודו דקריאה לא מעכבא ולא פליגי אלא ברקיקה (וינמוט ק"ג.) דלר' אליעזר מעכבא כיון דהוה מעשה ולרבי עקיבא לא מעכבא מעשה באיש בעי' ואם אית לך למימר דרבי יהודה סבר דדוקא בלשון קודש מעכב אכל אם לא קראה כול אינו מעכב אם הוא סברא תמוה שאם לא קראה כול אינו מעכב ואם קראה בלשון חול מעכב ומסתברא טפי למימר בגמ' דקריאה מעכב ופליגי אתנא דמנחתין בפרק מצולת הליצה (ק"ז ע"ג.) סבר רבי יהודה לא נחלקו רבי אליעזר ורבי אהבה ברבי זה היכי אמר בעלמא דאין רבי אליעזר דמילא (קמ"ג ק"ז) קלה.

לימא קסבר רבי. מדאיצטרך קרא שתהא קריאת שמע בכתבה: כל התורה בכל לשון נאמרה. לקרות בבית הכנסת: משום דכתיב שמע איצטרך והוה דלא תדרשיה לקרית שמע בכל לשון אלא להשמיע לאזני: תפלה. דקחני מתני' בכל לשון לא צריך קרא. והא קחמי ניתנו והוהו לשאן דנדע לכוון לבו לציילי: תידי. צריך שיסיענהו מלאכי השרת צבור לא צריכי להו דכתיב (וי"א ט) הן אל כבוד לא ימאס, אינו מואס בתפלתן של רבים: נצחו מליא דאזלו לאנחא קרבא באנטיכואי. שהלכו פרתי בהנה בני בית שמונאי להלחם עם יוונים לפני יום הכפורים ונלקחו ביום הכפורים, ושמע יוחנן בת קול בשיחה עובר עבודת יום הכפורים: עבדימא. חיל, לשון העבדי את חילו עבודה גדולה (ויקרא כ"ט) נסקלם. שם מלך יון: שאני בת קול. אותה מדה המוקד על כך ידעתה שבשמים לשונות, מפני שעשודה להשמיע והיא משתלחת לכל הלשונות פעמים לזה ופעמים לזה: דאמר מר. לקמן בפרקא (ף ט"ג) ולמדו. ליוסן שבמים לשונות: ה"ג. ברכת המוזן דכתיב וברכת, ולא גרסין מנלן, דלא בעיא קרא, דמדיכא תוהי דבעין לשון קודש: בכל לשון שהיה מברך. לא קבע לו הכתוב לשון: שבועת העדות מנלן. דאי לא כתב קרא איכא למימר דבעין דומיא דשבועת הר גריות ורע עיביל שהוא בלשון הקודש: מילא כתיב והשמיעהו באלה יענו כזול. במתן תורה, ובלשון הקודש נתנה לדבר שהוא מעשה מעכב. בה. בגון הליצה ודקיקה. דככה משמע עובדא דאסור לשנות, וסמכו ליעשה לומר שהמעשה מעכב ור'.

כל התורה בכל לשון נאמרה, דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה, והיו" דכתב רחמנא למה ליה? איצטרך משום דכתיב "שמע". לימא קסברי רבנן פל התורה כולה בלשון קודש נאמרה, דאי סלקא דעתך בכל לשון, "שמע" דכתב רחמנא למה ליה? איצטרך משום דכתיב "והיו": תפלה: רחמי היא, פל היכי דבעי, מצלי. ותפלה בכל לשון? והאמר רב יהודה: לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית, דאמר ר' יוחנן: פל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נוקקין לו, לפי שאין מלאכי השרת מבירין בלשון ארמי! לא קשאי, הא ביחוד הא בצבור. ואין מלאכי השרת מבירין בלשון ארמי? ותנאי: יוחנן פהו גדול שמע בת קול מביט קודש הקדשים שהוא אומר: נצחו מליא דאזלו לאנחא קרבא לאנטיכואי. ושוב מעשה בשמעון הצדיק ששמע בת קול מביט קודש הקדשים שהוא אומר: בטולת עבדיה דאמר שגאה לאייתהא על היכלא ונהרג נסקלם וקטלו גזרותיו, וכתבו אותה שעה ופיונו ובלשון ארמי היה אומר! אי בעית אימא: בת קול שאני, דלאשמועי עבדיא. ואי בעית אימא: גבריא אל הוה, דאמר מר, בא גבריא ולמדו ושבעים לשון: ברכת המוזן: דכתיב "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך" בכל לשון שאתה כבוד: שבועת העדות: דכתיב: "ונפש פי תחטא ושבעה קול אלה" בכל לשון שהיא שומעת: שבועת הפקדון: אתיא "תחטא" "תחטא" משבועת העדות: ואלו נאמרים בלשון הקודש: מקרא ביפורים וחליצה כו', עד מקרא ביפורים פינד "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך" ולהלן הוא אומר "וענו הלוים ואמרו אל כל איש ישראל". מה "ענייה" האמורה להלן בלשון הקודש, אף פאן בלשון הקודש. ולוים גופיהו מנלן? אתיא "קול" "קול" ממושה, פתיב הקא "קול רם" וכתיב התם: "מושה דבר והאלהים יענו כזול" מה להלן בלשון הקודש, אף פאן בלשון הקודש. חליצה פינד ורבנן האי "ככה" מאי עבדי ליה? כיבעי להו, לדבר שהוא מעשה מעכב. ור' יהודה, מ"פה", "ככה". רבנן, "ככה" לא משמע להו.

בכל ענייני קדושה, ההישג שבעבר מצטרף לההישג שבהווה, ושניהם מוסיפין בהישג שלעתיד.

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לג עמוד ב

תוספות

1 קלס) גבי פלוגתא דב"ש ובי' תמיה לרבי ביון דהטיל הכתוב ככה בין קריאה למעשה (נימא)
 2 דלעבכו תרוייהו ותו איכא למיתמה אדרבה הוה לן למימר אליבא דרבי יהודה אפילו אי
 3 לא הוה כתיב אלף כה דקריאה מעכבא ולא מעשה דהא שמעינן ליה בפ"ק דר"ה (ק"ט)
 4 למקראי נדרש לפניו ולא לאחורוי דאמר ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו
 5 שלא שילחו ת"ל היא דברי רבי יהודה ומפרש
 6 טעמא מקרא נדרש לפניו ולא לאחורוי ולא לפני
 7 פניו כלומר עיובא דהאי נדרש דוקא אוקראתם
 8 דרור שלפניו ולא אושבתם אל אלא אחותו של
 9 אחורוי ולא אתקיעה שלפני פניו ויל' דה"פ ורבי
 10 יהודה האי דמעשה מעכב מכה ככה דאי לא הוה
 11 כתיב אלף כה ה"א דדרשין ליה דוקא אקריאה
 12 שלפניו להכי כתיב ככה יתירא למדרשיה נמי
 13 אמעשה שלאחורוי:

מול

14 הגלגל סמוך לגלגל. משמע מקום הרואה
 15 את הגלגל כדאמר (תולין ק"ז ע"ג) ממול
 16 ערפו מול הרואה את העורף ולהכי אמר רבי
 17 אלעזר מול הגלגל הלא לא ראו את הגלגל
 18 ירושלמי מה מקיים ר"א הר גריזים ור' עיבל
 19 שתי גבושתי הו עשוי וקראו זה הר גריזים וזה
 20 הר עיבל על דעתיה דרבי יהודה מאה ועשרים
 21 מיל הלכו באתו היום על דעת ר"א לא וזו
 22 ממוקמת ותו בירושלמי דר' ישמעאל אומר כל
 23 ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד שנים נאמרו
 24 ז' שנים שכיבשו ושבע שנים שחולקו ודכותיה
 25 לא נאמר ברכות וקלות אלא לאחר י"ד שנים
 26 היתבי ר' חנינא קמיה ר' מנא הכתיב היה
 27 בערבם את הירדן תקימו את האבנים האלה
 28 א"ל אבנים תקימו אותם מיד ברכות וקלות
 29 לאחר י"ד שנים נאמרות:

וכשהחזירוהו

30 למקומו. ואי קשה דהא
 31 בדברי הימים (ב) כתיב
 32 וישאו הלוים את הארון תריץ דהאי אחד מכ"ד
 33 מקומות שנקראו הכהנים לויים דהא כתיב החם
 34 ויעלו את הארון ואת אהל מועד וגו' וכתבי
 35 העלו אותם הכהנים הלוים ופירוש הכהנים
 36 הארון הלוים אהל מועד ולכיו וכתבי ויבאו
 37 הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו ובתיב
 38 במלכים וישאו הכהנים את הארון וכתבי ויעלו
 39 את ארון ה' ואת אהל מועד וגו' וכתבי ויעלו
 40 אותם הכהנים הלוים אי נמי הכהנים נטלוהו
 41 ממוקמו אשר נטה לו דוד ומסרתו ללוים
 42 הלוים נשאו עד היחיל והכניסוהו הכהנים
 43 לדברי הרי כל המקראות מקיימים ועל זה אמר
 44 רבי יוסי כשהחזירוהו למקומו:
 45 יתיר

רש"י

1 ור' יהודה האי. גזרה שנה דעניה ואמירה מאי עבדי ליה: עניה עניה נמר. גזרה שנה דעניה
 2 עניה למד מרבו, ג"ש דקול קול לא שמע, ואין האדם דן ג"ש אי"ב קבלה: כל מקום
 3 שנקרא כה כה עניה ואמירה. בדבר התלוי בדבור, אינו אלא לשון קדש: ה"ג כה
 4 תרבו. כלומר לענין נשיאות כפיס איתמר, דלפי לה רבון לקמן (ה"ג) כה דחליצה
 5 ר' יהודה למימר בגופה פתיב: ה"ג ככה דחליצה
 6 עניה ואמירה דלוים, ולא גרסינן מלוים. כלומר
 7 לענין לויים אמר דלפי לה רבון בקול קול, ואתא
 8 איזו למימר דמעניה עניה וקפס, מביקה דכתיב
 9 כה ככה: הלא תהו בעבר הירדן. כשחיו ישראל
 10 במדבר נאמר להם סימני הר גריזים ועיבל
 11 ומקומם שהם בעבר השני של ירדן. ישראל היו
 12 למזרח הירדן בדכתיב בני גדי ובני ראובן לקחו
 13 נחלתם מעבר לירדן ירדו קדמה מןהר (וי"ג ע"ג)
 14 ונאמר להם שהקריים האלה במערב הירדן
 15 ומעבר הירדן ואילך הרבה לחלן מן הירדן לצד
 16 מערב ולא סמוך לירדן: אחרי דרך מבוא השמש.
 17 ומזה מבוא השמש וזה מרחק שהשמש באה
 18 משם. כלומר רחוק ממזרחו של ירדן, ומצד
 19 בבראשית רבה כל מקום שנקרא אחרי מפלג
 20 שיושבים בהם פותיים. עקשיו חן יושבין בהן,
 21 שדושיבין בהם כסחריב כשגלגלה עשרת
 22 השבטים. דכתיב ויבא מלך אשור אנשים מבבל
 23 ומפוחת ומעוא וגו' וישיבם בערי שמרון (מלכים ב'
 24 י"ז) והנה ערי שמרון גינהו כדנבנא במתניתין
 25 שבשומרון: תנא לא גרס, דכלה חרד ממתניתא
 26 היא בספרי: ספרי פותיים. שיש להם תורה
 27 שבקרב ואין מאמינים בתורה שבעל פה:
 28 בעברכם. משמע בו ביום תקימו את האבנים ביד
 29 עיבלי: אחרי דרך. מפלג מן המערב, דאחרי לשון
 30 הפלגה, והאי מבוא השמש מערב הוא, לשון כי
 31 בא השמש (פלאטיס ה"ג) מקום שחוקו שוקעת
 32 מפלג משקיעתה, והיינו לצד מרחק סמוך לירדן
 33 מקד: פארץ הפגנני ארץ החוי היא. בגיזותא.
 34 אינה ארץ הפגנני אלא ארץ החוי, דהא שקב
 35 חוי היא דכתיב (ס"ג ע"ג) ויבא יעקב שלם וגו',
 36 וכתבי (ס"ג ע"ג) שקב בן חמור החוי נשיא הארץ:
 37 חיושם בערבה. אינו אלא ארץ: מול הגלגל.
 38 רחוקים מן הגלגל הם, והסמינים הללו לא
 39 עליהם נאמרו וקמה נאמרו: ר"א בן יעקב אומר
 40 לא בא הכתוב כ"ו, ורבי אלעזר נמי אדרבי
 41 אלעזר בן יעקב סמוך, וכותיה מפרש לקרא:
 42 גרדך שטרף להם בראשונה. ביצאתם ממצרים
 43 בעמוד ענן ולחונתם הדרך, כך בא כשחיו יעזר
 44 דרכיהם ולחונתם הדרך, לפי שגלוי לפניו
 45 שעתיד הענן לפסוק במיתת משה ולא ילך עם
 46 יהושע הורה להם לאחר שיעברו את הירדן
 47 לכבוש את הארץ: לכו דרך בבושה ודרך יישוב
 48 ודרך ארץ הפגנני שהיא ערבה, ואל יקפיו סמוך
 49 לשפת הירדן ודרך ארץ החוי שהיא הרים
 50 וגבעות, אלא יבנסו לתוכה מצד מערב רחוק מן
 51 ויבנסו לתוכה מצד מערב רחוק מן
 52 ויבנסו לתוכה מצד מערב רחוק מן
 53 ויבנסו לתוכה מצד מערב רחוק מן
 54 ויבנסו לתוכה מצד מערב רחוק מן
 55 ויבנסו לתוכה מצד מערב רחוק מן
 56 ויבנסו לתוכה מצד מערב רחוק מן

וכיון

הירדן ויקפיו ויבנסו: אחר שני דגלים. בדכתיב בפרשת נשא גבי מסעות דגלים: לפניכם. משמע לפני בלכם: בכל יום היו תלוים נשאים. בני קהת, בדכתיב ומשמרתם הארון והשלחן
 וגו' (מפקד ג') וכששכבו את ירחו. בדכתיב ויקרא יהושע בן נון אל הכהנים ויאמר אליהם שאו את ארון ברית ה' וגו': וכשהחזירוהו למקומו. בימי שלמה לבית קדשי הקדשים, דכתיב
 ויבאו כל יבני ישראל וישאו הכהנים את הארון (מלכים ב' ח'). והיינו החזירוהו למקומו, שכשהגלגלה בימי עלי מתוך בית קדשי הקדשים של משכן עששה משה משם נטל, שהמשכן נקבע
 בשילה, וכשהחזירוהו פלשתים לא היה לו מקום קבוע שהרי חרב משכן שילה ונשתהא בבית אבינדב, ומשם הביאו דוד לסוף עשרים שנה לבית עובד אדום ומשם לעיר דוד עד שבנה
 שלמה את בית המקדש ובנה לו הדביר לפנים מן היחיל ואמה טרקסין חוצצת במקום הפרוכת והוא קרוי מקומו המיוחד בדכתיב ויביאו הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו אל דביר
 הברית וגו' (ס"א)

וכיון

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אלוני מורה' היא העיר שָׁכָם.
 תנאי, אמר רבי אלעזר ברבי יוסי, בדרבך זה - על ידי גזירה שזה
 זו, וזויתו ספרי פותיים - הוכחתי להם סספריהם מזויפים,
 שמתברכים בלבם שזה גרזים הוא המקום אשר יבחר ה', וכך
 אמרתי להם, ויפתם תורתכם ולא העליתם בידכם פלום, ואין
 אתם יודעים היכן הר גרזים, אלא שאתם אומרים שהוא אצל
 אלוני מורה הוא שָׁכָם, ואף אנו מודים שאלוני מורה הוא שָׁכָם,
 אבל אנו למדנוהו בגזירה שזה כדלעיל, ואתם פה למדתם, שהרי
 אינכם מודים בגזירה שזה שאינה מפורשת בתורה שבכתב. עד כאן
 דעת רבי יהודה, שהר גרזים וזה עיבל הם בתוך ארץ ישראל, רחוק
 מערבה מן הירדן.
 רבי אלעזר אמר, שהר גרזים וזה עיבל קרובים מאד לירדן, וכך
 מבאר את הפסוק 'הלא המה בעבר הירדן' פירושו סמוך לירדן,
 דאי פירושו מעבר הירדן ואלף - הרחק מן הירדן, כמו שאמר רבי
 יהודה, הלא פתיב בפרשת כי תבא 'והיה בעברכם את הירדן'
 תקינו את האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל",
 משמע שתקומום בו ביום, אם כן רואים שזה עיבל היה סמוך לירדן.
 והמשך הפסוק לפי זה, שהר גרזים וזה עיבל 'הלא המה אחרי דרך
 מבוא השמש' פירושו רחוק ממקום שהשמש שוקעת, דהיינו רחוק
 מהמערב, שבצד מערב השמש שוקעת, ומבוא השמש לשון
 שהשמש באה לשם, ו'אחרי' הוא לשון רחוק הרבה. עד כאן תיאר
 מקום הר גרזים וזה עיבל לדעת רבי אלעזר, ואומר שהמשך הפסוק
 כבר אינו מתאר את מקומם, שהרי הפסוק ממשיך 'בארץ הכנעני'
 ושכם אינה בארץ הכנעני, אלא ארץ חוי היא, כנאמר 'שכם בן
 חמור החוי'. והמשך הפסוק גם כן אינו מתאר מקומם שהרי ממשיך
 'היושב בערבה' - במישור, והם אינם בערבה, והלא בין הרים
 ובקעות הן יושבין. וכן ההמשך אינו מתאר מקומם, שהרי ממשיך
 'מול הגלגל, והלא לא ראו את הגלגל. עד כאן דעת רבי אלעזר
 החולק על רבי יהודה. אם כן למה נאמרו הסימנים האלו שבסוף
 הפסוק, על זה רבי אלעזר בן יעקב אומר, לא בא הכתוב אלא
 לתראות להן דרך בשנית - כשיכנסו לארץ ישראל כעת עם יהושע,
 בדרך שהראה להן בראשונה, בימי צאתם ממצרים בעמוד ענן
 לנחותם הדרך, כי כשימות משה לא ילך לפניהם ענן. על זה אומר
 להם הפסוק דרך מבוא השמש' להורותם שברוך לבו ולא בשדות
 וכרמים, 'היושב' להורותם שבישוב לבו ולא במדברות, 'בערבה'
 להורותם שבערבה - במישור לבו ולא בהרים ובקעות.
 תנו רבנן, ביצד עברו ישראל את הירדן, ככל יום מאז שיצאו
 ממצרים היה ארון נוסע אחר שני דגלים, כמבואר בפרשת במדבר,
 שהארון נסע אחר דגל יהודה ודגל ראובן, והיום שעברו בו את
 הירדן, נסע תחילה, שנאמר 'הנה ארון הברית ארון כל הארץ
 עובר לפניכם', משמע לפני כולכם. ועוד חילוק, ככל יום ויום מאז
 שיצאו ממצרים, הלויים בני קהת נושאים את הארון, והיום -
 כשעברו את הירדן נושאהו פהנים, שנאמר 'והיה בנות פפות
 רגלי הפהנים נושאי ארון ה' וגו'.
 תנאי, רבי יוסי אומר, בשלשה מקומות נושאו פהנים את הארון,
 ואלו הם, בשעברו את הירדן כדלעיל, ובששהיבוי את יריחו שבע
 פעמים כדי לכבושה, ובששתיהויהו למקומו בימי שלמה לבית
 קדשי הקדשים.

שואלת הגמרא, ורבי יהודה שלא למד מהגזירה שזה של 'וענתה
 ואמרה' ז'ענו הלויים ואמרו' כרבנן שחליצה נאמרת רק בלשון
 הקודש, אלא למד זאת מתיבת 'ככה, האי' 'וענתה ואמרה' מאי
 עבד ליה - מה ילמד מהגזירה שזה הווי של 'עניה ואמרה', מתרצת
 הגמרא, מיבעי ליה - צריך רבי יהודה את הגזירה שזה כדי
 לאמרו - ללמד מפרשת חליצה ללויים שהברכות והקלות בהר
 גרזים ובהר עיבל דב'לשון הקודש חייבים להאמר. ולא סובר כרבנן
 שלמדו לעיל דין זה מגזירה שזה 'קול' 'קול' ממש. ושואלת הגמרא,
 ו'לילך רבי יהודה גזירה שזה 'קול קול' ממש כמו שלמדו רבנן.
 מתרצת הגמרא, רבי יהודה 'ענייה ענייה' גמיר, 'קול קול' לא גמיר
 - לא קיבל ללמוד גזירה שזה מרבו אלא 'ענייה ענייה', ואין אדם דן
 גזירה שזה אלא אם כן קבלה מרבו. מביאה הגמרא ראייה לתירוצה,
 תנאי נמי הכי, רבי יהודה אומר, כל מקום שנאמר בתורה
 במצוות התלויות בדיבור, לשונות 'בה' 'בכה' 'ענייה ואמרה', אינו
 יוצא ידי חובתו אלא בלשון הקודש. ומפרטים היכן מצינו כן, 'בה'
 נאמר בתורה בפרשת נשיאת כפים של הכהנים 'בה הברכה',
 ולומדים מתיבת 'כה' שדווקא בלשון הקודש, ואין צריך ללמוד
 מגזירה שזה 'ברכה ברכה' כמו שלמדו רבנן להלן. 'בכה' נאמר
 בתורה בפרשה דחליצה וכדלעיל. 'ענייה ואמרה' נאמרה בתורה
 בפרשת ברכות וקלות הלויים. הרי לנו מפורש שרבי יהודה למד
 שברכות וקלות דלויים נאמרים בלשון הקודש ממה שכתבה התורה
 'עניה ואמרה', ולא מגזירה שזה 'קול קול'.
 שנינו במשנה ברכות וקלות ביצד, בין שעברו ישראל את
 הירדן ובאו אל הר גרזים ואל הר עיבל שבשומרון שבצד שכם
 שבאצל אלוני מורה, שנאמר 'הלא המה בעבר הירדן וגו', ולהלן
 הוא אומר 'זיעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה', מה
 אלון מורה האמור להלן שכם, אף אלון מורה האמור כאן שכם כו'.
 כשהיו ישראל במדבר מעבר הירדן המזרחי, נאמרו להם סימני מקום
 הר גרזים וזה עיבל שהם בעבר הירדן המערבי שהוא ארץ ישראל.
 ונחלקו רבי יהודה ורבי אלעזר בצורת הדרשות מן הפסוקים לדעת
 את מקומם המדויק.
 תנו רבנן, נאמר בפסוק 'הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא
 השמש בארץ הכנעני היושב בערבה מול הגלגל אצל אלוני מורה',
 ומבאר רבי יהודה 'הלא המה בעבר הירדן' משמע מעבר לירדן
 ואלף - מרחק רב בתוך ארץ ישראל מערבה, רחוק מן הירדן, דכרי
 רבי יהודה. וממשיך רבי יהודה לבאר את המשך הפסוק, 'אחרי דרך
 מבוא השמש' משמע רחוק ממקום שהשמש זורחת, דהיינו רחוק
 ממזרחו של ירדן, שבצד מזרח השמש זורחת, ומבוא השמש לשון
 שהשמש באה משם, ו'אחרי' הוא לשון רחוק הרבה. והמשך הפסוק
 'בארץ הכנעני היושב בערבה' מלמדנו שאלו הר גרזים וזה
 עיבל, שיושבין בהם עכשיו פותיים, שהושבו אותם סנחריב שם
 כשהגלה את עשרת השבטים. עוד ממשיך הפסוק 'מול הגלגל'
 משמע סמוך לגלגל, מקום הרואה את הגלגל. והמשך הפסוק 'אצל
 אלוני מורה' היא העיר שָׁכָם, ולומדים זאת מגזירה שזה, שהרי
 ולהלן - לעיל בספר בראשית הוא אומר 'ויעבר אברם בארץ עד
 מקום שָׁכָם עד אלון מורה', מה אלון מורה האמור להלן בספר
 בראשית, היא העיר שָׁכָם, שהרי הפסוק אומר במפורש 'עד מקום
 שכם עד אלון מורה' משמע שהוא אותו מקום, אף כאן בפסוק 'אצל'

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

46 מַה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה לָכֵם" וְגו', הם האבנים שהקימו תחת מצב רגלי
 47 הכהנים לזכרון להיות סימן לָכֵם לדורות שְׁעָבְרו אָבוֹת אֶת
 48 הַיָּרְדֵן.
 49 וממשיכה הברייתא. עוֹדִים נמצאים בַּיָּרְדֵן כדלעיל, אָמַר לָהֶן יְהוֹשֻעַ
 50 כמו שכתוב בפסוק "שֵׂאוּ לָכֵם מִזֶּה מִתּוֹךְ הַיָּרְדֵן מִמַּצֵּב רִגְלֵי
 51 הַכֹּהֲנִים הַבֵּינֵן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים וְהַעֲבַרְתֶּם אוֹתָם עִמָּכֶם
 52 וְהִנַּחְתֶּם אוֹתָם בְּמַלּוֹן אֲשֶׁר תִּלְוֵנוּ בּו הַלַּיְלָה" וְגו', הם האבנים
 53 שהקימו בהר עיבל ובנו המזבח וקפלום וקבעום בגלגל. ומבררת
 54 הברייתא. יָכוֹל יִקְרָאוּ אֵת הָאֲבָנִים בְּכָל מַלּוֹן וּמְלוֹן, ועונה, תִּלְמוּד
 55 לֹאֵמַר אֲשֶׁר תִּלְוֵנוּ בּו הַלַּיְלָה. עד כאן הברייתא.
 56 מספרת הגמרא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אָמַר חֲלַפְתָּא וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
 57 מִתְּיָא וְחֲנַנְיָא בֶן חֲכִינְאִי, שלשתם עָמְדוּ עַל אוֹתָן אֲבָנִים שֶׁהֵקִימוּ
 58 עַם יִשְׂרָאֵל בִּירְדֵן בְּיַמֵּי יְהוֹשֻעַ, וְשִׁעְרוֹם - אִמְדוּ אֶת מִשְׁקֻלָּם, ומצאו
 59 שְׁכָל אַחַת וְאַחַת מִזֶּהן שְׁקוּלָה בְּאַרְבָּעִים סָאָה. וְגַמְרֵי - וידוע
 60 וקבלנו מרבותינו ומאבותינו, דְּמַעֲוֵנָא דְּמַדְלֵי אֵינִישׁ לְכַתְפֵּיהּ -
 61 שמשאוי שאדם מגביה על כתפו בלי סיוע של אחר, תִּלְמִיתָא
 62 דְּמַעֲוֵנִיָּה הָיָה - זהו רק שלישי ממה שיכול לישא כשאחר מסייע לו
 63 להעלות על כתפו, ואם האבנים ששיערו החכמים דלעיל היתה כל
 64 אחת כארבעים סאה ואתם אמר יהושע "הרימו לכם איש אבן אחת
 65 על שכמו" שכל אחד ירים לבדו, מְכָאן אִתְּהּ מְחֻשָּׁב לְאִשְׁכּוּל
 66 שנשאו המרגלים מארץ ישראל למדבר בימי משה, והסעינו זה לזה
 67 על כתפם, שהיה פי שלש, והיינו מאה ועשרים סאה. ומביאה
 68 הגמרא היכן מצינו שהאשכול היה גדול מאד, שְׁנַאֲמַר "ויכרתו משם
 69 זמורה ואשכול ענבים אחד וַיִּשְׂאוּהוּ בַמּוֹט בְּשָׁנִים", ומבררת
 70 הגמרא. מְשַׁמְעַ שְׁנַאֲמַר וַיִּשְׂאוּהוּ בַמּוֹט" וכי אֵינִי יוֹדֵעַ שְׁבָשָׁנִים,
 71 והרי כתוב במפורש וַיִּשְׂאוּהוּ בַלִּשׁוֹן רַבִּים, מַה תִּלְמוּד לֹאֵמַר -
 72 לצורך מה כתבה התורה בְּשָׁנִים, ועונה, ללמדנו שנשאו האשכול
 73 בְּשָׁנֵי מוֹטוֹת, ולא במוט אחד.
 74 ומפרשת הגמרא כיצד נשאו האשכול בשני מוטות, אָמַר רַבִּי יֶצְחָק,
 75 מוֹרְטָנִי - משאוי, וְמוֹרְטָנִי דְּמוֹרְטָנִי - ומשאוי תחת משאוי, והיינו
 76 שני מוטות במרחק זה מזה אורכם מצפון לדרום, ארבעה נושאים כל
 77 אחד בקצה מוט, ותחתם שני מוטות במרחק זה מזה אורכם ממזרח
 78 למערב וארבעה נושאים כל אחד בקצה מוט, הָאָה בַּיָּצֵד, שְׁמֵנָה
 79 נִשְׂאוּ אֲשֶׁכָּל, אָחַד נִשְׂא רִימוֹן, וְאָחַד נִשְׂא תַאֲנִיָּה, יְהוֹשֻעַ וְכָלֵךְ
 80 לֹא נִשְׂאוּ כָלֵם. ומבארת הגמרא, למה יהושע וכלב לא נשאו כלום,
 81 אִי בְּעֵית אֵימָא מְשׁוּם דַּחְשִׁיבֵי - שהיו חשובים יותר משאר
 82 המרגלים, והמרגלים בעצמם לא נתנו להם לישא. וְאִי בְּעֵית אֵימָא,
 83 שְׂלֵא הָיוּ בְּאוֹתָהּ עֲצָה, לכן הם לא נטלו חלק בהבאת הפירות
 84 שמטרתה היתה להוציא דבה על הארץ, כשם שפירותיה משונים כך
 85 יושביה משונים וגבורים וגבוהים.
 86 חזרת הגמרא לבאר מחלוקת שברייתא לעיל, שרבי יהודה הסובר
 87 שגבהו המים שנים עשר מיל, ורבי אלעזר ברבי שמעון הסובר
 88 שגבהו המים יתר משלש מאות מיל, פְּלִיגֵי בָּהּ רַבִּי אִמִּי וְרַבִּי יֶצְחָק
 89 נִפְחָא. תָּד - רבי אמי או רבי יצחק נפחא אָמַר, לְדַבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה
 90 שגבהו המים שנים עשר מיל,

1 וְכִיּוֹן שְׁנֵימַצְבֵּי רִגְלֵי כֹהֲנִים בְּמִים כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַיָּרְדֵן בִּשְׁפַח
 2 הַמְּזוּרְחִית, תְּהִיֵּה הַמַּיִם לְאַחֲזֵרֵיהֶם שֶׁנֶּעֱצְרָה זְרִימַת הַיָּרְדֵן בַּמִּקּוֹם
 3 מִנְעֻד הַכֹּהֲנִים, וְכָל הַמַּיִם שֶׁהֵגִיעוּ לָשֶׁם נֶעֱצְרוּ וְעָלוּ זֶה עַל זֶה לְגוּבָה,
 4 שְׁנַאֲמַר "וּכְבֹּאֵת נְשֵׂאֵי הָאָרֶץ עַד תֵּרְדֵן וְרַגְלֵי הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאֵי
 5 הָאָרֶץ נִטְבָלוּ בַקֶּצֶה הַמַּיִם וְגו'" וְנַעֲמְדוּ הַמַּיִם הַיּוֹרְדִים מִלְּמַעְלָה
 6 קְמוּ נָד אָחֵד".
 7 ומבררת הברייתא, וְכַמָּה גִבְהָן שָׁל מַיִם - לאיזה גובה נערמו
 8 המים. ומבארת, לְגוּבָה שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל עַל שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל בְּנֵדֵד
 9 מִחֲנָה וְיִשְׂרָאֵל, כִּיּוֹן שֶׁגוֹדֵל מִחֲנָה יִשְׂרָאֵל בְּחִנְיֵיתוּ שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל עַל
 10 שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל, ועברו את הירדן כך כסדר חנייתו, אם כן שהו
 11 במעבר שיעור מהלך שנים עשר מיל עד שעלו האחרונים מהירדן,
 12 ובאותו זמן גם גבהו המים היורדים בירדן גובה שנים עשר מיל, דַּבְרֵי
 13 רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי יְהוּדָה, לְדַבְרֵיךְ
 14 שֶׁגִּבְהוּ הַמַּיִם שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל, קִשְׁתָּה, הָאֵם אָרְם קָל לְרוּרָךְ יוֹתֵר מִמֵּימָם,
 15 או מִיַּם קְלָיִם לְרוּרָךְ יוֹתֵר מֵאֵדָם, הָיָה אוֹיְמַר וְדָאֵי שְׁמִיַם קְלָיִם לְרוּרָךְ
 16 יוֹתֵר מֵאֵדָם, אֵם בְּן הַמַּיִם הַתְּאִסְפוּ לְגוּבָה שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל עוֹד לִפְנֵי
 17 שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל מִהֲלֵךְ שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל, ואחר כך חזרו למקומם, וְכַאֲמִין
 18 הַמַּיִם שֶׁחֲזָרוּם לְמִקּוּמָם וְשׁוּמְפִין אוֹתָן אֲנִישֵׁי שְׂלֵא עָבְרוּ עֲדֵיךְ.
 19 אֱלִיאֵ סוּבַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ מַיִם נִגְדָּשִׁין וְעוֹלֵיין
 20 בִּיפִין עַל גְּבִי בִּיפִין - אולמות על גבי אולמות, וְתַר מִשְׁלָשׁ מְאוֹת
 21 מִיל גוּבָה, עַד שֶׁרָאוּ אוֹתָן כָּל מַלְכֵי מִזְרַח וּמַעֲרֵב, שְׁנַאֲמַר "וַיְהִי
 22 בְּשִׁמוּעַ כָּל מַלְכֵי הָאֱמוּרִי אֲשֶׁר בְּעַבְרַת הַיָּרְדֵן יָמָה וְכָל מַלְכֵי
 23 הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל הַיָּם אֶת אֲשֶׁר הוֹכִישׁ ה' אֶת מִי הַיָּרְדֵן מִפְּנֵי בְנֵי
 24 יִשְׂרָאֵל עַד עַבְרָם וַיִּמָּס לָבְבָם וְלֹא הָיָה בְּהֶם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְנֵי
 25 יִשְׂרָאֵל". אמרת הגמרא. וְאָף - וכמו כן מצינו אצל רַבֵּב הַיּוֹנָה,
 26 שְׁאֵמְרָה לְשִׁלּוּחֵי יְהוֹשֻעַ שֶׁהֵם כָּלֵב וּפִינַחֵס, לִפְנֵי שֶׁעָבְרוּ אֶת הַיָּרְדֵן
 27 "כִּי שְׁמַעְנוּ אֶת אֲשֶׁר הוֹכִישׁ ה' אֶת מִי הַיָּם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְנֵי
 28 מִמְּצָרִים" וְגו', וְכַתִּיב "וַיִּשְׁמַע וַיִּמָּס לָבְבָנוּ וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ
 29 בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם" וְגו', שהם עדיין היו מפחדים מקריעת ים סוף.
 30 וממשיכה הברייתא, עוֹדִים נמצאים בַּיָּרְדֵן, בעוד הכהנים עומדים
 31 שם והעם עוברים, אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻעַ, כִּמוּ שֶׁכְּתוּב בַּפְּסוּק "וְהַכֹּהֲנִים
 32 נִשְׂאֵי הָאָרֶץ עוֹמְדִים בְּתוֹךְ הַיָּרְדֵן עַד תּוֹם כָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר צוּה ה' אֶת
 33 יְהוֹשֻעַ לְדַבֵּר אֶל הָעָם כְּכֹל אֲשֶׁר צוּה מֹשֶׁה אֶת יְהוֹשֻעַ", הרי
 34 שיהושע דיבר אליהם בעודם עומדים בירדן, את אשר צוה אותו
 35 משה, וכך אמר להם, דַּעוּ עַל מָה - בשביל מה אֲתֶם עוֹבְרִים אֶת
 36 הַיָּרְדֵן, עַל מְנַת שְׁתוּרִישׁוֹ - שתכבשו את יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם,
 37 שְׁנַאֲמַר בְּתוֹרָה עַל יַד מֹשֶׁה "וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
 38 מִפְּנֵיכֶם" וְגו', אֵם אֲתֶם עוֹשִׂין בְּן לִכְבוֹשׁ אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן, מוֹטְבֵי,
 39 וְאֵם לֹאוּ כַאֲמִין מִיַּם וְשׁוּמְפִין אוֹתֵיכֶם. שואלת הגמרא על לשון
 40 הברייתא, מֵאִי אוֹתֵיכֶם!. ומשיבה, כוונת המילה 'אותיכם' היא,
 41 אוֹתֵי וְאֵתְכֶם.
 42 וממשיכה הברייתא. עוֹדִים נמצאים בַּיָּרְדֵן, בעוד הכהנים עומדים
 43 שם כדלעיל, אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻעַ כִּמוּ שֶׁכְּתוּב בַּפְּסוּק "הָרִימוּ לָכֵם
 44 אִישׁ אֶבֶן אַחַת עַל שְׁכָמוֹ לְמִסְפַּר שְׁכַמֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" וְגו', וְכַתִּיב
 45 "לְמַעַן תִּהְיֶה זֹאת אוֹת בְּקִרְבְּכֶם כִּי יִשְׁאַלְנָו בְּנֵיכֶם מַהָר לֹאֵמַר

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לד עמוד א

תוספות

ר"י

1 יוֹתֵר משלש מאות מיל. תימה לר"י הא ליכא מעיבא לארעא אלא תלתא פרסי וי"ל
2 שהיו נגדשין והולכין למעלה מן העננים ירושלמי רבי לוי אומר עד לבו של רקיע
3 תמן אמרין עד בבל נאמר כאן הרחק ונאמר להלן מארץ רחוקה מבבל: עורם בירדן
4 אמר להם יהושע. וירושלמי אמר ריש לקיש בירדן קיבלו עליהן את הנסתרות אמר להן
5 יהושע אם אין אתם מקבלין את הנסתרות תמים

6 באין וטושפין אתכם אמר רבי סימון ב"ר זבדי
7 ויאות תדע לך שהוא כן שהרי עבן חטא ורובם
8 של סנהדרין נפלה בעו אמר ר' לוי ביבנה הותרה
9 הרצועה יצתה בת קול ואמרה אין לכם עסק
10 בנסתרות:

11 גמירי כל טונא. ירושלמי לא דמי ההוא דטוען
12 מן ארעא אל ארכבותיה ומן ארכבותיה
13 לכתיפיה להווא דתלי ליה ומן ארעא על
14 כתיפיה ולא דמי ההוא דתלי ליה להווא
15 ודאחרן טוען ליה:

16 מורטני וטורטיני טורטיני. פירש ר"ח טורטיני
17 בלשון יון קה של מאונס וכיצד
18 נשאוהו הביאו שני עמודים וסירגום חבלים
19 ונתנו האשכול על גבי חבלים ונתנו מוטות
20 בחבלים בקצה העמודים המסורגים והאשכול נתן
21 מוט א' מן הקצה מזה הראש וכיוצא בה בראש
22 מקצה האחר נמצאו שתי מוטות בראש העמודים
23 המסורגים בחבלים והאשכול נתון בחבלים ועל
24 כל מוט מאלו המוטות שתי מוטות פחותין מןן
25 מוט בראש זה ומוט בראש זה נמצאו ארבע
26 מוטות בראשי שני מוטות הנתונים בראשי
27 העמודים וכל מוט ומוט מאלו ד' מוטות היו
28 טוענים אותן שני אנשים נמצאו סובלין את

29 האשכול וזה פירוש טורטיני וכו' כלומר מוטות
30 ומוטות על מוטות ירושלמי כתיב איש אחד איש
31 אחד למטה על דעתיה דרבי ישמעאל דו אמר
32 לשונות ריבוי הן שנים עשר היו שמנה באשכול
33 ארבעה בתאנים ורימונים ובנושאי כלים על
34 דעתיה דרבי עקיבא דו אמר לשונות כפולים
35 עשרים וארבעה היו ט"ו באשכול שמנה בתאנים
36 ורימונים ונושאי כלים על דעתיה דרבי ישמעאל
37 טורטיני על דעתיה דרבי עקיבא טורטיני
38 וטורטיני טורטיני:

כבתייתן

1 ובינן שניטבלו כו'. בשפת מן רחית בכניסתן לתוכו חזרו המים לאחוריהם, שלא היו יורדין
2 מן הכהנים ולמטן אלא שם עומדים והמים הגאים תמיד נגבחים ועולין למעלה בדרכיב
3 קמו נד אחד, והכהנים עמדו שם עד שעברו בלם: כמה נקתו של מים. גרס: י"ב מיל כגנר
4 מחנה ישראל. שהיו שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, והם עברו בכנייתם רחב מתחניהם
5 עברו יחד כמות שהוא רחב שנים עשר מיל,
6 נמצאו שלא שהו בעברן אלא מהלך שנים עשר
7 מיל של ארך מתניהם עד שעלו אחרונים של
8 סוף המתנה ונגנזו גבוה המים: הוי אושר מים
9 קלים. לרזן מן האדם, ואיב שהמים לא גבוהו
10 אלא שנים עשר מיל וחזרו למקומם נמצא
11 שעדיין לא הספיקו לעבור ובאין מים וטושפין
12 אותן: בפנין. אולמות ארוכותוליד: ואף רחב
13 אמרה לשלוחי הושע. קדם שעברו את הירדן
14 שעל קריעת ים סוף היו מתפחדין עדיין: עורם
15 בירדן אשר למן יהושע כו'. בדרכיב והכהנים
16 נושאי הארון עומדים בתוך הירדן עד הם כל
17 הדברים אשר עזה ה' את יהושע לדבר אל
18 העם, וזוה הדבר דהכי חביב במשה כי אתם
19 עוברים את הירדן אל ארץ כנען והודשתם וגו',
20 כלומר כשיעברו את הירדן התנה עמקה על
21 מנת להיריש: וישמעון אותיכם. גרסין
22 בכריתתא: הריטו לכם וגו'. הם האבנים שהקימו
23 תחת מצב רגלי הכהנים לזכרון להיות סימן
24 לבנים שעברו אבות את הירדן: שאו מזה סימן
25 הירדן ממצב וכו'. הם שהקימו בהר עיבל וכו'
26 המזבח וקפלום וקבעום בגלגל דמדלי איניש
27 אבהפיה. שהאדם עצמו מנביהו על כתפו ואין
28 אחר מסייעו: תילתא דטעוניה הוי. אינו אלא
29 שליש משאו נושא כשמוטעו אחר. נמצא
30 שהיה כל אחד מהן נושא משא ק"ך סאין: ומכאן
31 אתה מחשב כמה היה באשכול ששאלוהו
32 שמנה אנשים והיו מסייעין זה את זה כשפרימין
33 אותו על כתיף: ממשמע שצאמר וישאורו איני
34 יודע שבשנינו: אשר רבי יצחק טורטיני וטורטיני
35 דייקוני. משאו ומשאו תחת משאו,
36 שהתחתונים מסייעין את העליונים, ובכל אחד
37 היו שני מוטות. ביצה, שני מוטות הולכין זה
38 אצל זה וארבעה נושאין אותם, ושני מוטות
39 אחרים וארבעה בני אדם נושאין אותם והם
40 באלכסון מתחת שנים העליונים, מוט אחד
41 לראש האחד ומוט אחד לראש השני והולכין
42 באלכסון. ורבי יצחק לא מקרא שמיע ליה
43 אלא דפשטא ליה דרמון ותאנה בני בשנים,
44 ויהושע וכלב לא נשאו כלום, פשו להו תמנא
45 לאשכול, ואם לא מדרש הראשון המלמדנו
46 דלאו מוט אחד קאמר קרא לא היינו יודעים
47 לכוון שמנה בני אדם למשאו. אלא דשמעון
48 מניה דשני מוטות היה, ואתא רבי יצחק
49 לאשמעוניה דשני משאות היו שם וכל אחד שני
50 מוטות: שלא היו באותה עצה. להביא אשכול
51 משנה כזה, שהמרגלים לרעה נתכוננו. לומר
52 כשם שפירותיה משנים כך יושביה משנים
53 וגבורים וגבוהים: לדברי רבי יהודה. שאמר לא גבוה המים אלא שנים עשר מילין בארך מתניהם דרך מתניהם עברו בירדן כל רחב מתניהם עברו יחד. הלכך לא היה ארך העברה אלא
54 שנים עשר מילין:

במלון אשר תלינו בו הלילה" וכול ככל מלון ומלון? תלמוד לומר: "אשר תלינו בו הלילה".
אמר ר' יהודה: אבא חלפתא ור' אלעזר בן מתאיא ותנגיא בן כחינאי עמדו על אותן אבנים
וישערום כל אחת ואחת שקולה פארבעים סאה. וגמירי דמטעונוא דמדלי איניש לכתיפיה,
תילתא דמטעוניה הוי. ומכאן אתה מחשב לאשכול שצאמר "וישאוהו במוט בשנים" ממשמע
שצאמר "במוט" איני יודע שבשנים? מה תלמוד לומר "בשנים"? בשני מוטות, אמר ר'
יצחק: טורטיני וטורטיני דטורטיני. הא ביצה? שמנה נשאו אשכול, אחד נשאו רימון, ואחד
נשאו תאניה. יהושע וכלב לא נשאו כלום, אי בעית אימא משום דחשיבי, ואי בעית אימא
שלא היו באותה עצה פליגי בה ר' אמי ור' יצחק נפחא; חד אמר: לדברי ר' יהודה,
כבתייתן

ולדברי

יש להוסיף בכל העניינים הקשורים עם גילוי והפצת פנימיות התורה.

משיחת שבת פרשת בחוקותי ה'תשד"מ

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לד עמוד ב

תוספות

בחנייתו

עברו. י"ל הראשונים לעולם כשהיו מגיעין לשפת עבר השני לצד מערב היו עובדי למה לירוח וטעוין מקום מעמד לבאין אחריהם שהרי רוחב מחנה ישראל היה שנים עשר מיל וירוח בירדן לא היה כ"א חמשים אמה ומיל הוא אלפים אמה וי"ל דרובא באורך וירוח חנייתו נכנסו אבל לאחר שנכנסו בירדן ממשו זה אצל זה

רצמזו עצמן

עצמן שאם לא תאמר כן אלא כדרך חנייתן עמדו בירדן אם כן לא עמדו כולם בירדן כשעה שהנחה יהושע עמוהן שהרי אתה מוצא ברוחב שנים עשר מיל ת"פ רצועות רחבות ממשים אמה כרוחב הירדן ואורך כל רצועה י"ב מיל על רוחב ג' אמה ואם היה לך לחקק אותו ת"פ רצועות מרת ארכן זו אצל זו היה לא אורכו

קרוב אלאף ות' (ומי) פרסאות כאורך הירדן הירדן לא נבחר כי אם עד ים הערבה ויוצא הוא ממערב פמיים שהוא חלקך דן כדאינא בפ' מעשר בהמה (מסכת פ' ט"ז) ואורך כל ארץ ישראל

לא היה כ"א ת' פרסאות ועוד הדיקאן היו יכולין לשמטת התנאים מפי יהושע אלא ע"כ בירדן לא היו עומדים כדרך חנייתן אלא מצומצמין ותניא לרי' נהי דדרך חנייתן עברו מי"מ הלא עמדו בירדן עד שבמר יהושע התנאים ונטלו האבנים ולא חזר לאיתנו עד שעברו כולן א"כ אותם ג'

אמה של ירדן ושהות זה עברו היו המים נגדשין וטולין יותר על י"ב מיל וי"ל אותו גודש שהיה מיותר על י"ב מיל לא הגיע לכלל גובה נהר ולהכי לא חשיב ליה: בזה אחר זה עברו. תימא

א"כ אמאי תלי ליה ר' אלעזר בקלות המים הלא אינו הלויא אלא בעיכוה העברתם וי"ל דבחרתי פלגי על מה שמשוה קלות האדם לקלות המים אמרו על אינו שאפילו אלו היו עוברין דרך חנייתן

היו המים נשפין יותר מי"ג מיל דא"כ אלא י"ב ועוד שביחה אחר זה עברו ועל זה תמיה רבי אם בזה אחר זה עברו מה קצבה שייך דקאמר

ששלש מאות שלפף חשבון גודל המים היו עוברים ברוחב חצי מיל שהוא אורך ג' מאות חסר י"ב כיצד שתעשה י"ב רצועות מי"ב מיל על י"ב מיל וכל רצועה ברוחב מיל ואורך י"ב מיל ובכתשצרם זו אצל זו באורך יותר אורך קמדי' מיל על רוחב מיל החלוק רוחב הרצועות והצרפנה לאורך היה

אורך רפ"ח מיל על רוחב חצי מיל והא מנא ליה שכן עברו ונראה דל"א בר שמעון לא עברו כלל דרך חנייתן שהרי בשעת חנייתן היו מפוזרים

מפני שהיו נוטים אהליהם זה רוחק מזה כדרך חניית שירותות אבל כשהעברו נמשכן כולן זה אצל זה ושמן לא היה כל ישראל כי אם ברוחב חצי מיל על חצי מיל וכשעברו זה אחר זה כדרך בני אדם העוברים דרך שביל אחד בעשרה בני אדם

זה אצל זה יכול להיות כשיעור ס' ריבוא ששוחין בהעברתן כל כ"ך: מר סבר אדם קל. ריבוא הדיף א"ע"פ שהדבר ידוע שמים קלים יותר ודאק בשחן וירדן

כדי דרך מרתתן אבל כיון שהיו נגדשין ועולין שיעור קלות מיים ושיעור קלות אדם שהו: אבותי כשעל רחמיים. וא"ת והאמר בפרק מי שמחו

(מכ"ט פ"ה) דמיתא לא ידעין מידי ומשמע במסקנא ואפילו אבות העולם יש לומר דעל ידי תפלה בזה מחפלת מודיעין להן שכן נתפלת חזקי אגור ברוח שני התענית (פ"ה ט"ז) למה ויוצאין לבית הקברות כדי שישכשו עליהם מתים רחמים וכן בפרקי דהסידים עובדא דרבי מנא

דאשתתח אנערטא דאבוה: ואמר רב אינא יאיתימא רבה רב בר חנן שהלך להביא כבשים מחברון. א"ע"ג דמסיק בפרק שני דתמורה (פ"ה ט"ז) דלא קרובי אול מיהו שמעינן מיתא דסמן קנינא מדסקא דעתך למימר שהלך להביא כבשים: יליבו

רש"י

ולדברי ר"א בר שמעון. דאמר יותר משלש מאות מיל בזה אחר זה עברו איש אחר איש, נמצאו ששהו הרבה לעבור, דאי כחנייתן עברו משום קולא דמיים מאדם לא נגבחו כל קה מים קלים. הרבה הם קלים מן האדם, ומר סבר אדם קול לרוח כמו המים: מודעתה. אני איני מצאו אותך, אכל ישראל הם ואומרים להם ואומרים (הקיים ט) ויתקבחו אלי כלכם וגו', אני איני מעבב על דרך: כלום יש אדם. כלומר

אם הקה"ח צוה כלום היה אמרו לו לעשות דבר שסופו לבא לידי תקלה: לבישתת של ארץ ישראל. אותן שאילו) ששאילו תחלה שלוח המרגלים: ולא עלה דבירי. אני און יודעין לדרושו: קטר דבריו. החביש וקשה שונאו ושל הקה"ח בדאי: שעשה שונאו של הקה"ח פה. חלש. כדאמר' לקפון אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם. שהחביא דבריו. ולא אמון כמות שהו: שפטע. דלג. שלא אמון כאשר הם: יהושע. לא הצרך לילך, שכבר בקש עליו משה

רחמים: והיו דכתיב ועבדי כלב וגו'. והביאותו אל הארץ אשר בא שמה. והיא חברון דכתיב (יה"ש ט) ויתן את חברון לכלב. ש"מ כלב היה דאיל לחברון: סגון. גבור שבהם. כמו שיד הקימן חסובה מן השמאל: שעשה את הארץ כשיחיות. שמוסר רגליו מעצמך בארץ מרב כבדו ונכר שם כגומא וכשתת. ולשון ששי לא פורש לנו מאי דמי לשחיותו. ונראה לשון עמדי שש. שהם כבדו ומוסר רגליו מעצמך נכר תלמים. בתלם המחרשה שמעלה העפר ומעמיק

בארץ: שהיו פניקים את החסה כקומתן. מרב גבה קומתן דומין כאלו צארים נזקב ועוזק כגבם שהחמה יוצאה בה לבנו קפון. כנען קפון הבנים של חם היה, ומצרים שני לבנים: כגנה. לשון אקנה מפקה (פולטי ט"ז). כלומר משקבת פיחיות: טרשים. סלעים שאין עושין פירות בארץ לחה: דקברי' בה שכיב. לא גרסינן מיט אלא הי' ותרע דתרשין היא ואיקה ראינה לפירות ככל שאר הארץ. לפיכך יקרוה לקברות מתים: כי היו בצעו שריו. של מלך ישראל, שזולחים אל פריעה לעזור לו על מלך אשר, אלאמא פריעה בצעו יתיב וישן וחולבין לבקשו: אלכה נא ואשלי את נדרי. אלכה נא בחברון ואשלי הנדר שדרתי בגשור. דכתיב בהריה פי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור. ובהברון מאי בעי והלא לא היה שם המצוב כי אם בגבעת: להביא כבשים לעולה. דאמר מר במס' מנחות כבשים מחברון. אלאמא ארץ מרעה יהתה פתה. כלומר מתשובתך אתה מסועי, שלא יהתה חסובה לזרע כשאך הארץ מאחר שהיא בת טרשים כדאמר' בבבא מציעא ב"שזור (פ"ה ט) ואי ארעא דמתוקא בגורנו? והיא נשרה משלמון: דקלישא ארעא. עפר של טרשים דק וקלש ומזעט הוא. ומתוך כך לא היו חורשים וזרעים אותה תבואה מאכל אדם: ועבדה רעיא. מצמתת ומעלה עשבים ואוכלים: הזאן: ושמן קנינא. חמקנה הזאן, שכן דרך הזאן להשביח בארץ

בקה וטרשים יותר מארץ לחה: יליבו

ולדברי ר"א בר שמעון. דאמר יותר משלש מאות מיל בזה אחר זה עברו איש אחר איש, נמצאו ששהו הרבה לעבור, דאי כחנייתן עברו משום קולא דמיים מאדם לא נגבחו כל קה מים קלים. הרבה הם קלים מן האדם, ומר סבר אדם קול לרוח כמו המים: מודעתה. אני איני מצאו אותך, אכל ישראל הם ואומרים להם ואומרים (הקיים ט) ויתקבחו אלי כלכם וגו', אני איני מעבב על דרך: כלום יש אדם. כלומר

אם הקה"ח צוה כלום היה אמרו לו לעשות דבר שסופו לבא לידי תקלה: לבישתת של ארץ ישראל. אותן שאילו) ששאילו תחלה שלוח המרגלים: ולא עלה דבירי. אני און יודעין לדרושו: קטר דבריו. החביש וקשה שונאו ושל הקה"ח בדאי: שעשה שונאו של הקה"ח פה. חלש. כדאמר' לקפון אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם. שהחביא דבריו. ולא אמון כמות שהו: שפטע. דלג. שלא אמון כאשר הם: יהושע. לא הצרך לילך, שכבר בקש עליו משה

רחמים: והיו דכתיב ועבדי כלב וגו'. והביאותו אל הארץ אשר בא שמה. והיא חברון דכתיב (יה"ש ט) ויתן את חברון לכלב. ש"מ כלב היה דאיל לחברון: סגון. גבור שבהם. כמו שיד הקימן חסובה מן השמאל: שעשה את הארץ כשיחיות. שמוסר רגליו מעצמך בארץ מרב כבדו ונכר שם כגומא וכשתת. ולשון ששי לא פורש לנו מאי דמי לשחיותו. ונראה לשון עמדי שש. שהם כבדו ומוסר רגליו מעצמך נכר תלמים. בתלם המחרשה שמעלה העפר ומעמיק

בארץ: שהיו פניקים את החסה כקומתן. מרב גבה קומתן דומין כאלו צארים נזקב ועוזק כגבם שהחמה יוצאה בה לבנו קפון. כנען קפון הבנים של חם היה, ומצרים שני לבנים: כגנה. לשון אקנה מפקה (פולטי ט"ז). כלומר משקבת פיחיות: טרשים. סלעים שאין עושין פירות בארץ לחה: דקברי' בה שכיב. לא גרסינן מיט אלא הי' ותרע דתרשין היא ואיקה ראינה לפירות ככל שאר הארץ. לפיכך יקרוה לקברות מתים: כי היו בצעו שריו. של מלך ישראל, שזולחים אל פריעה לעזור לו על מלך אשר, אלאמא פריעה בצעו יתיב וישן וחולבין לבקשו: אלכה נא ואשלי את נדרי. אלכה נא בחברון ואשלי הנדר שדרתי בגשור. דכתיב בהריה פי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור. ובהברון מאי בעי והלא לא היה שם המצוב כי אם בגבעת: להביא כבשים לעולה. דאמר מר במס' מנחות כבשים מחברון. אלאמא ארץ מרעה יהתה פתה. כלומר מתשובתך אתה מסועי, שלא יהתה חסובה לזרע כשאך הארץ מאחר שהיא בת טרשים כדאמר' בבבא מציעא ב"שזור (פ"ה ט) ואי ארעא דמתוקא בגורנו? והיא נשרה משלמון: דקלישא ארעא. עפר של טרשים דק וקלש ומזעט הוא. ומתוך כך לא היו חורשים וזרעים אותה תבואה מאכל אדם: ועבדה רעיא. מצמתת ומעלה עשבים ואוכלים: הזאן: ושמן קנינא. חמקנה הזאן, שכן דרך הזאן להשביח בארץ

בקה וטרשים יותר מארץ לחה: יליבו

ולדברי ר"א בר שמעון. דאמר יותר משלש מאות מיל בזה אחר זה עברו איש אחר איש, נמצאו ששהו הרבה לעבור, דאי כחנייתן עברו משום קולא דמיים מאדם לא נגבחו כל קה מים קלים. הרבה הם קלים מן האדם, ומר סבר אדם קול לרוח כמו המים: מודעתה. אני איני מצאו אותך, אכל ישראל הם ואומרים להם ואומרים (הקיים ט) ויתקבחו אלי כלכם וגו', אני איני מעבב על דרך: כלום יש אדם. כלומר

אם הקה"ח צוה כלום היה אמרו לו לעשות דבר שסופו לבא לידי תקלה: לבישתת של ארץ ישראל. אותן שאילו) ששאילו תחלה שלוח המרגלים: ולא עלה דבירי. אני און יודעין לדרושו: קטר דבריו. החביש וקשה שונאו ושל הקה"ח בדאי: שעשה שונאו של הקה"ח פה. חלש. כדאמר' לקפון אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם. שהחביא דבריו. ולא אמון כמות שהו: שפטע. דלג. שלא אמון כאשר הם: יהושע. לא הצרך לילך, שכבר בקש עליו משה

רחמים: והיו דכתיב ועבדי כלב וגו'. והביאותו אל הארץ אשר בא שמה. והיא חברון דכתיב (יה"ש ט) ויתן את חברון לכלב. ש"מ כלב היה דאיל לחברון: סגון. גבור שבהם. כמו שיד הקימן חסובה מן השמאל: שעשה את הארץ כשיחיות. שמוסר רגליו מעצמך בארץ מרב כבדו ונכר שם כגומא וכשתת. ולשון ששי לא פורש לנו מאי דמי לשחיותו. ונראה לשון עמדי שש. שהם כבדו ומוסר רגליו מעצמך נכר תלמים. בתלם המחרשה שמעלה העפר ומעמיק

בארץ: שהיו פניקים את החסה כקומתן. מרב גבה קומתן דומין כאלו צארים נזקב ועוזק כגבם שהחמה יוצאה בה לבנו קפון. כנען קפון הבנים של חם היה, ומצרים שני לבנים: כגנה. לשון אקנה מפקה (פולטי ט"ז). כלומר משקבת פיחיות: טרשים. סלעים שאין עושין פירות בארץ לחה: דקברי' בה שכיב. לא גרסינן מיט אלא הי' ותרע דתרשין היא ואיקה ראינה לפירות ככל שאר הארץ. לפיכך יקרוה לקברות מתים: כי היו בצעו שריו. של מלך ישראל, שזולחים אל פריעה לעזור לו על מלך אשר, אלאמא פריעה בצעו יתיב וישן וחולבין לבקשו: אלכה נא ואשלי את נדרי. אלכה נא בחברון ואשלי הנדר שדרתי בגשור. דכתיב בהריה פי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור. ובהברון מאי בעי והלא לא היה שם המצוב כי אם בגבעת: להביא כבשים לעולה. דאמר מר במס' מנחות כבשים מחברון. אלאמא ארץ מרעה יהתה פתה. כלומר מתשובתך אתה מסועי, שלא יהתה חסובה לזרע כשאך הארץ מאחר שהיא בת טרשים כדאמר' בבבא מציעא ב"שזור (פ"ה ט) ואי ארעא דמתוקא בגורנו? והיא נשרה משלמון: דקלישא ארעא. עפר של טרשים דק וקלש ומזעט הוא. ומתוך כך לא היו חורשים וזרעים אותה תבואה מאכל אדם: ועבדה רעיא. מצמתת ומעלה עשבים ואוכלים: הזאן: ושמן קנינא. חמקנה הזאן, שכן דרך הזאן להשביח בארץ

בקה וטרשים יותר מארץ לחה: יליבו

פחנייתן עברו. ודברי ר' אלעזר בר' שמעון, בזה אחר זה עברו. וחד אמר: בין מר ובין מר, פחנייתן עברו. מר סבר: אדם קל, ומר סבר: מים קלים. "שלח לך אנשים". אמר ריש לקיש: "שלח לך מדעתך, וכי אדם זה בורר חלק רע לעצמו? והיינו דכתיב "ויטב בעיני הדיבר" ואמר ריש לקיש: "בעיני" ולא בעיניו של מקום. "ויתפרו לנו את הארץ" אמר ר' חייא בר אבא: מרגלים, לא נתפוננו אלא לבושתה של ארץ ישראל. פתיב הכא: "ויתפרו לנו את הארץ" וכתיב התם: "ותפרה תלכנה ובושה התמה". ואלה שמוותם, למטה ראיבו שמוען בן זבור", אמר ר' יצחק: דבר זה מסורת בדינו מאבותינו: מרגלים על שם מעשיהם נקראו, ואנו לא עלתה בדינו אלא אחר: "סתור בן מיכאל", "סתור" שפטר מעשיו של הקדוש ברוך הוא, "מיכאל" שעשה עצמו כן. אמר ר' יוחנן: אף אנו נאמר "נחבי בן ופסי", "נחבי" שהחביא דבריו של הקדוש ברוך הוא, "ופסי" שפיסע על מדותיו של הקדוש ברוך הוא. "ועלו בגנגב ויבא עד חברון" "ויבאו" מפני ליה? אמר רבא: מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים, והלך ונטחפתה על קברי אבות, אמר להן: אבותי! פקשו עלי רחמים שאניצל מעצת מרגלים. יהושע כבר בקש משה עליו רחמים, שגאמר: "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" יהוושע מעצת מרגלים. והיינו דכתיב: "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו". "ישם אחימן ששי ותלמי", "אחימן" מיימן שבאחיו, "ששי" שמשים את הארץ כשחתות, "תלמי" שמשים את הארץ תלמים פתה. דבר אחר: "אחימן" בנה ענת, "ששי" בנה אלש, "תלמי" בנה תלבוש. "לידי הענק" שפעניקין פתה כקומתן. "ויתברון שבע שנים נבנתה", מאי "נבנתה"? אילימא נבנתה ממש, אפשר אדם בונה בית לבנו קפון קודם לבנו גדול?! דכתיב: "ובני חם פוש ומצרים" וגו'! אלא שהיתה מבונה על אחר משבחה בצעו, ואין לך טרשים בכל ארץ ישראל יתר מחברון, משום דקברי' בה שכיבו. ואין לך מעולה בכל הארצות יתר מארץ מצרים, שגאמר: "כגן ה' בארץ מצרים". ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים יתר מצוון, דכתיב: "כי היו בצעו שריו" ואפילו הכי חברון מבונה אחר משבחה בצעו. ויתברון טרשים היו? והא פתיב: "ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא", ואמר רב אינא יאיתימא רבה בר בר חנן: שהלך להביא כבשים מחברון. ויתברון רבי אורי ואיתימא רבה בר בר חנן: שהלך להביא כבשים מחברון. ויתברון רבי אורי ואיתימא רבה בר בר חנן: שהלך להביא כבשים מחברון. ויתברון רבי אורי ואיתימא רבה בר בר חנן: שהלך להביא כבשים מחברון. ויתברון רבי אורי ואיתימא רבה בר בר חנן: שהלך להביא כבשים מחברון. ויתברון רבי אורי ואיתימא רבה בר בר חנן: שהלך להביא כבשים מחברון.

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

54 אחרי הביאותיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה" וגו', הרי
55 שהובטחה לו אותה הארץ שבא שמה, והיא חברון, וכן נתקיים כמו
56 שכתוב בספר יהושע "ויתן את חברון לכלב בן יפונה לנחלה".
57 עוד נאמר בפרשת המרגלים "וְשֵׁם אֶחָיוֹן שֵׁשִׁי וְתַלְמִי וְגו' ילידי
58 הענק", דורשת הגמרא, 'אחיון' נדרש שהוא מיומן שפאחיו -
59 הגבור שבין הענקים, כמו שיד ימין חשובה מן השמאל. 'ששי' נדרש
60 שמשים את הארץ בשחיתות - שנחמת כובדו רגליו הם כעמודי
61 שש ושוקעים בארץ וניכר שם כגומא וכבור שחת. 'תלמי' נדרש
62 שמשים את הארץ תלמים תלמים - מחמת כובדו דורס בארץ
63 וחורץ בתלמי המחרישה. דבר אחר, אחיון בנה את העיר ענת,
64 ששי בנה את העיר אלשי, תלמי בנה את העיר תלבושי. עוד יש
65 לדרוש המשך הפסוק שם 'ילידי הענק', למה נקראו 'ענק' על שם
66 שפעניקין חמה בקומתן - מרוב גובהם נראה כאילו החמה היא
67 ענק היינו שרשרת, סביב לצוארם.
68 עוד נאמר בפרשת המרגלים 'וְחָבְרוֹן שָׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לפני צוען
69 מצרים'. שואלת הגמרא, מאי 'נבנתה' מנסה הגמרא לבאר,
70 אולימא נבנתה ממש - אם נבאר הפסוק כפשוטו שהעיר חברון
71 נבנתה שבע שנים לפני שנבנתה צוען מצרים. דוחה הגמרא, וכי
72 אפשר אדם - היינו חס. פניה פית לבנו קמן - כנען, שחברון בארץ
73 כנען, קודם שבונה לבנו גדול - מצרים, ומביאה הגמרא ראייה
74 שכנען היה יותר גדול ממצרים, דכתיב 'וכני חם פוש ומצרים ופוש
75 וכנען' וגו'.
76 מבאר הגמרא, אלא, שהיתה חברון מכונה - מרובה ומישובת
77 בפירות, על אחד משבעה - פי שבע מאשר כמות הפירות שפצונו.
78 וכדי שנבין כמה הריבוי בפירות שבארץ ישראל, מתארת הגמרא,
79 ואין לה מרשים - סלעים, שאינם עושים פירות כקרקע אלה, בכל
80 ארץ ישראל יתר מחברון, (משום) וזו הסיבה דקברי בה שיכבי -
81 שייחודה לקבורת מתים, כי אינה ראויה לפירות, ולעומת זאת, ואין
82 לה מעולה בכל הארצות יתר מארץ מצרים, שנאמר 'בנין ה'
83 בארץ מצרים, ואין לה מעולה בכל ארץ מצרים יתר מצונו,
84 דכתיב 'כי היו בצונו שכל ישראל שלח שריו לצונו
85 לבקש מפרעה לעזור לו להלחם נגד מלך אשור, אם כן רואים
86 שפרעה קבע מושבו בצונו, ובדאי משום שהיתה המושבת ביותר,
87 ואפילו הכי - למרות שבחה העצום של צוען, העיר חברון הפחות
88 משובחת שבארץ ישראל, היא מכונה אחד משבעה - פי שבע
89 מאשר יש בצונו.
90 שואלת הגמרא, וחברון מרשים היו - האם אכן חברון היא עיר עם
91 אדמת טרשים שאינה מצמחת פירות, והיא כתיב 'ויהי מקוץ
92 ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא ואשלם את
93 נדרי אשר נדרתי לה' בחברון, כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור" וגו',
94 ואמר רב אביא ואיתימא רבה בר בר חנה, וכי בחברון זובחים, והרי
95 אין שם מזבח, אלא ודאי שהלך להביא בבשים מחברון לעולה, אם
96 כן רואים שחברון היא ארץ מרעה משובחת. ותינא - גם בביריאת
97 שנינו, שאילים משובחים לוקחים ממואב, ובבשים משובחים
98 לוקחים מחברון, הרי שחברון ארץ משובחת היא, ולא טרשים.
99 מתרצת הגמרא, מינה - אדרבה משאלתך וראיותיך אתה מסייעני
100 שחברון היתה אדמת טרשים ולא חשובה לצמיחת פירות, איידי
101 דקלישא ארעא - שכיון שהארץ חלשה ומועטת, לא היו זורעים
102 אותה להצמיח פירות למאכל אדם, אלא עברה רעא - מצמחת
103 מעצמה עשבים הראויים לצאן למרעה, ושמן קניינא - ובהו היה
104 הצאן משמין, שכן דרך הצאן להשביח יותר באדמה יבשה וטרשים
105 מאשר באדמה לחה.
106 עוד נאמר בפרשת המרגלים 'וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום

1 אם כן פהנייתן עברו - לא עברו את הירדן בזה אחר זה, אלא כמו
2 סדר חנייתו, ולדברי רבי אלעזר ברבי שמעון שגבהו המים יותר
3 משלש מאות מיל, חייבים לומר שבה אחר זה עברו, וארך זמן רב
4 והספיקו המים להערים זה על גבי זה כדלעיל לגובה כה עצום. וחד
5 - רבי אמי או רבי יצחק נפחא אמר, בין מר - רבי יהודה, ובין מר
6 - רבי אלעזר ברבי שמעון, סוברים שפנייתן עברו, אלא שפר -
7 רבי יהודה סבר אדם קל לרוץ כמו המים, וכמו שבערו עם ישראל
8 מהלך שנים עשר מיל, כך גם נעברו המים לגובה שנים עשר מיל,
9 ופר - רבי אלעזר ברבי שמעון סבר מים קלים לרוץ יותר מן האדמה,
10 ואף שעם ישראל עברו מהלך שנים עשר מיל בלבד, המים נעזרמו
11 באותו זמן לגובה רב של יותר משלש מאות מיל.
12 כיון שהזכירה הגמרא לעיל את מעשה המרגלים, ממשיכה לברר
13 ממעשי המרגלים, ואחר כך תחזור לעניני קריעת הירדן ומעבר
14 ישראל בו. נאמר בתחילת פרשת המרגלים 'שלח לה אנשים, אמר
15 ריש לקיש, מה שאמר לו ה' 'שלח לה', פירושו מדעתך, והיינו אני
16 איני מצוה אותך, רק ישראל בקשו ממך כמו שאומר להם משה
17 בספר דברים 'ותקרבון אלי כולכם', ואני איני מעכב על דרך, ובדאי
18 שלא ציווה ה' על כך, והראיה ובי אדם זה בדרך חלק רע לעצמו
19 - והרי אדם לא בחר לעצמו דבר רע, ואם כן בודאי ה' לא היה
20 מצוה דבר שסופו לבוא לידי תקלה. ומבאר הגמרא, והיינו דכתיב
21 שאומר להם משה 'וייטב בעיני ה' ואתם ריש לקיש, יש לדייק
22 לשון הפסוק 'בעיני ולא בעיניו של מקום'.
23 עוד דורשת הגמרא מענין המרגלים, כתוב בהמשך הפסוק שם
24 'ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ', אמר רבי
25 ה'יא בר אבא, הבקשה שביקשו ישראל ממשה מלכתחילה שישלח
26 מרגלים, לא נתכוונו אלא לבושתה של ארץ ישראל, ויש ללמוד
27 זאת מגזירה שוה, כתיב הקא 'ויחפרו לנו את הארץ' וכתיב התם
28 'ויחפרה תלכנה ובושה תחמה' וגו', וכמו שם לשון 'וחפרה' הוא
29 לשון בושה, כפי שכתוב לגבי החמה, כך גם כאן 'ויחפרו' הוא לשון
30 בושה, שרצו לבייש את ארץ ישראל.
31 עוד כתוב בפרשת המרגלים, 'ואלה שמותם למטה ראובן שמוע
32 בן זפור, אמר רבי יצחק, דבר זה מסורת בדינו מאבותינו,
33 מרגלים על שם מעשיהם נקראו - מכל שם של מרגל ושם אביו,
34 אפשר לדרוש את מהות מעשיהם, ואנו לא עלתה בדינו לדרוש
35 כל שמותם, אלא אחד בלבד, והוא 'סתור בן מיכאל', וכך דרשנו,
36 'סתור' שפירושו של הקדוש ברוך הוא - הכחיש את ה'
37 ועשאו כביכול בדאי, 'מיכאל' שפירושו עצמו מן - עשה את ה'
38 כביכול חלש שאינו יכול להכניסנו לארץ. אמר רבי יוחנן, אף אנו
39 נאמר לדרוש עוד שם מהמרגלים, והוא 'נחבי בן נפסי', וכך
40 נדרשנו, 'נחבי' שהחביא דבריו של הקדוש ברוך הוא, ולא האמין
41 במה שהעיד על הארץ שהיא טובה, 'נפסי' שפיעס על מדותיו של
42 הקדוש ברוך הוא - שדילג על מדותיו של ה' שנותן שכר טוב
43 למאמינים בו.
44 עוד נאמר בפרשת המרגלים 'ועלו בנגב ויבאו עד חברון, ויש
45 להקשות, ויבאו' מבעי ליה, שהרי מדבר על המרגלים שהם רבים,
46 וכמו שהתחיל הפסוק ויעלו. אלא אמר רבא, מלמד שפירש כלב
47 מעצת מרגלים, והלך ונשתתח על קברי אבות, אמר להן כלב
48 לאבות, אנא אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים,
49 ולכן אומר הפסוק ויבאו עד חברון בלשון יחיד, שרק כלב הלך לשם.
50 'הושע לא הלך, משום שלא היה צריך לזה, שגבר בקש משה עליו
51 רחמים, שנאמר 'ויקרא משה להושע בן נון הושע, הוסיף לו י'
52 על שמו וקראו 'הושע', שהתפלל יה' וישעף מעצת מרגלים.
53 והיינו דכתיב 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

60 כַּחֲנֻכִּים, לְחַיֵּי - מובן, שהרגישו בעצמם כחגיגים, אֵלֶּאּי מה שאמרו
 61 'וְכֵן הֵינּוּ כְּעֵינֵיהֶם, מָנָא הוּא יִדְעֵנּוּ - כיצד ידעו איך נראו בעיניהם
 62 של האמוריים, אלא ודאי שקרנים היו. דוחה הגמרא, וְלֹא הִיא - לא
 63 היו שקרנים בזה, שעל סמך מעשה אמרו כן, כִּי הוּא מִכְרֵי אֲבִילֵי -
 64 כשהיו האמוריים מברים את האבלים בסעודה בחזרתם מבית
 65 הקברות, תוֹתֵי אֲרוֹן הוּא מִכְרֵי - היו מברים אותם תחת עצי ארוזים,
 66 וְכֵי חוֹיְנָהוּ סָלְקוּ יְתִבִי כַּאֲלֵנִי - כשראום המרגלים עלו וישבו על
 67 האילנות מרוב פחדם, שְׁמַעֵי דְקָאָמְרִי - ושמעום המרגלים מראש
 68 האילן שהיו האמוריים אומרים, קְחוּנֵן אִינְשֵׁי דְרְמוּ לְקַמְצֵי כַּאֲלֵנִי
 69 - ראינו בעצים אנשים שדומים לנמלים.
 70 עוד נאמר בפרשת המרגלים 'וּתְשֹׁא כֹל הָעֵדָה וַיְחַנְנוּ אֶת קוֹלָם
 71 וַיִּכְבְּדוּ הֶעָם בְּלִילָה הַהוּא'. אֲמַר רַבְּהִי אֲמַר רַבִּי יוֹחֵנָן, אוֹתוֹ הַיּוֹם
 72 שְׁחָזְרוּ הַמַּרְגְּלִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְכוּ כֹל הָעֵדָה, [עָרַב] תַּשְׁעָה בְּאַב
 73 הַיָּתֵ, אֲמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הֵן כָּבוּ בְּכִיחַ שָׁל חַסֵּם, וְאַנִּי אֶקְבַּע
 74 לְהֵם יוֹם זֶה בְּכִיחַ לְדוֹרוֹת.
 75 עוד נאמר שם 'וַיֹּאמְרוּ כֹל הָעֵדָה לְרַגְזָם אוֹתָם כְּאֲבָנִים וּכְתִיב
 76 בַּחֲמֹשׁ הַפְּסוּק 'וְכִבְדוּ ה' נְרָאָה בְּאִהְלֵי מוֹעֵד', אֲמַר רַבִּי חֵימָא בְּרַ
 77 אָבָא, מִלְּמַד שְׁנַמְלוּ אֲבָנִים וּזְרָקוּם בְּלַפֵּי מַעְלָה, כִּבְיָכוּל בַּטַּעֲנָה
 78 גַּם כַּלְפֵי ה' יתברך, ודרשו כן מהסמיכות 'וכבדו ה' ללרגום אותם
 79 באבנים'.
 80 עוד נאמר שם 'וַיִּמְתּוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִיאֵי דִבְתֵי הָאֶרֶץ רַעֲוָה בְּמַגְפָּה',
 81 אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֹשׁ, שְׁמָתוֹ מִיְתֵהּ מְשׁוּנָה, שְׁהָרִי כְּתוּב
 82 'בְּמַגְפָּה' וְלֹא 'בְּמַגְפָּה', מְשׁוּמַע בְּמַגְפָּה מִיִּחוּדָתָּה וְרֹאִיָּה לְהֵם בְּמֵדָה
 83 כְּגוֹד מֵדָה. וּמֵהִי הַמִּיתָה הַחֲשׂוּנָה. אֲמַר רַבִּי חֵינָנִאל בְּרַ פֶּפְאָ, דִּישׁ
 84 רַבִּי שִׁילָא אִישׁ כִּפּוּר תְּמָרְתָא, מִלְּמַד שְׁנִשְׁתַּבֵּב לְשׁוֹנָם מִתּוֹךְ
 85 פִּיהֶם, וְנִפְּל לְשׁוֹנָם עַל מִיבֻרְסָם, וְהָיוּ תוֹלְעִים יוֹצְאוֹת מְלִשׁוֹנָם
 86 שְׁנַפְלָה, וְנִכְנַסוֹת הַתּוֹלְעִים בְּמִיבֻרְסָם, וּמִמִּיבֻרְסָם גַּם יֵצְאוּ תוֹלְעִים
 87 וְנִכְנַסוֹת בְּלִשׁוֹנָם שְׁנַפְלָה עַל טִיבּוּרָם. וְרַב נַחְמָן בְּרַ יִצְחָק אֲמַר,
 88 בְּאַסְכְּרָה מִתּוֹ שְׁהִיא בָאָה עַל לְשׁוֹן הָרַע.
 89 חֲזוּרָתָהּ הַגְּמָרָא בְּרִייתָא שְׁעִסְקֵנוּ לְעִיל בַּעֲנִיין בְּקִיעַת הַיָּרְדֵן וּמַעְבַּר
 90 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בּוּ, שֶׁהַכְּהֵנִים עַמְדוּ בְּמִקּוּמָם עַד שֶׁעָבְרוּ כֹל הָעָם לְצַד
 91 מֵעֵרֵב, וְכִינּוּן שְׁעָלָה הָאֲחָרוֹן שֶׁבִּישְׂרָאֵל מִן הַיָּרְדֵן, שְׁבוּ הַכְּהֵנִים
 92 פְּסִיעָה לִאֲחֻרֵיהֶם לְצַד מוֹרָה, וְתוֹרֵי מִים לְמִקּוּמָם, שְׁנֹאֲמַר 'וַיְהִי
 93 בְּעֹלּוֹת וּכְפֹלּוֹת הַכְּהֵנִים נוֹשְׂאֵי אִיּוֹן בְּרִית ה' מִתּוֹךְ הַיָּרְדֵן, וְנִקְּוּ
 94 כְּפוֹת רַגְלֵי הַכְּהֵנִים אֶל הַחֲבִיבָה וַיְשָׁבוּ מִי הַיָּרְדֵן לְמִקּוּמָם וַיִּלְכּוּ
 95 כְּתֻמּוֹל שֶׁלְשׁוֹם עַל כֹּל דְּוָתוֹי', נִמְצָא שְׁאֵחָר שְׁחָזְרוּ הַכְּהֵנִים
 96 פְּסִיעָה לִאֲחֻרֵיהֶם וְשָׁבוּ מִי הַיָּרְדֵן כְּתֻמּוֹתָהּ, כַּעַת אֲרוֹן וְנֹשְׂאָיו
 97 וְכִהְנִים מִצַּד אַחַד - מוֹרָה, וְיִשְׂרָאֵל מִצַּד אַחַד - מֵעֵרֵב. וְאוּ נִשְׂאָ
 98 אֲרוֹן אֶת נוֹשְׂאָיו הַכְּהֵנִים וַעֲבַר באוֹר מַעַל הַיָּרְדֵן לְצַד הַשְּׁנִי לְשָׂאֵר
 99 עַם יִשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמַר 'וַיְהִי כְּאֲשֶׁר תֵּם כֹּל הָעָם לְעִבּוֹר, וַעֲבַר אִיּוֹן
 100 ה' וַתִּכְהֵנִים לְפָנֵי הָעָם'. וְעַל דְּבַר זֶה שֶׁלֹּא יָדַע אוֹתוֹ עוֹזָא, נֶעְנַשׁ
 101 עוֹזָא שְׁנֹאֲמַר 'וַיָּבֹאוּ עַד גֵּרֶן בִּידֵן וַיִּשְׁלַח עוֹזָא אֶת יָדוֹ לְאַחֲזוֹ אֶת
 102 הָאֲרוֹן כִּי שָׁמְטוּ הַקָּקֶר', אֲמַר לֹא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עוֹזָא, נוֹשְׂאָיו
 103 נִשְׂאָ אֲרוֹן, וְכַדְלַעִיל, אֶת עֲצֻמוֹ לֹא כָּל שֶׁבֶן שִׁכּוּל לִישָׁא, וְעַל כֵּן
 104 טַעַה עוֹזָא שֶׁשִּׁלַּח יָדוֹ לֵאחֹז אֶת הָאֲרוֹן.
 105 כִּיֹן שְׁחָזְרוּ מֵעֵשָׂה עוֹזָא, מִמְּשִׁיבָה הַגְּמָרָא לְבַרר כְּמָה פְּסוּקִים
 106 שֶׁנֶּאֱמָרוּ שֶׁם. 'וַיִּחַר אֶף ה' בְּעוֹזָא וַיִּבְהוּ שֵׁם עַל הַשֵּׁל' וְגוֹ', רַבִּי
 107 יוֹחֵנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר נִחְלְקוּ בְּבִיאוֹר 'עַל הַשֵּׁל'. חַד אֲמַר עַל עַסְקֵי שְׁלֹ
 108 - הַשְּׁגָגָה שֶׁשִּׁלַּח יָדוֹ לֵאחֹז בָּאֲרוֹן, וְחַד אֲמַר שְׁעָשָׂה צְרָכָיו בְּפָנָיו
 109 - וְשֵׁל' הוּא לְשׁוֹן דְּבַר הַמוֹטֵל מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.
 110 עוֹד כְּתוּב בְּפֶרֶשׁת עוֹזָא, 'וַיָּמָת שֵׁם עִם אִיּוֹן הָאֱלֹהִים'. אֲמַר רַבִּי
 101 יוֹחֵנָן, אֵל תְּחָשׁוּב שְׁעוֹזָא אֵיבַד בְּחֲטָאוֹ אֶת חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם הָבָא, אֵלֹא
 102 עוֹזָא כָּא לְעוֹלָם תְּבָא, שְׁנֹאֲמַר 'עַם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, וְלוֹמְדִים אֶת
 103 עוֹזָא מִהָאֲרוֹן, מָה אֲרוֹן לְעוֹלָם קִיָּים, שְׁהָרִי נִגְנוּ עַל יָדֵי יֵאִשְׁהוּ
 104 הַמֶּלֶךְ, וְנִשְׁמַר לְעַתִּיד לְבָא, אֶף עוֹזָא כָּא לְעוֹלָם תְּבָא.

1 וַיִּלְכּוּ וַיָּבֹאוּ, אֲמַר רַבִּי יוֹחֵנָן מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחֵי, תִּיבַת
 2 וַיִּלְכּוּ מִיּוֹתְרָתָהּ, שְׁהָרִי כְּבַר כְּתוּב לְפָנֵי כֹן וַיִּשְׁבּוּ, אֵלֹא מְקִישׁ
 3 הַלִּיבָה לְבִיאָה - לומדים בהקש זה מזה, מָה בִיאָה - כשבאו
 4 המרגלים בחזרה מארץ ישראל, הִיוּ בְּעֵצָה רַעָה, אֶף הַלִּיבָה -
 5 כשיצאו מהמדבר לארץ ישראל, הִיוּ בְּעֵצָה רַעָה, שִׁמְתַחִילָה הִיתָה
 6 כוונתם להוציא דבה על הארץ.
 7 עוד נאמר בפרשת המרגלים, 'וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ כָּאֵנוּ אֵל הָאֶרֶץ
 8 אֲשֶׁר שָׁלַחְנוּ וְגַם זָבַת חֵלֶב וְדִבַּשׁ הִיא' וְגוֹ', שְׁשִׁיבּוּ אֶת הָאֶרֶץ,
 9 וְכְתִיב אַחֲרָי כֹן, שִׁמְמַשִּׁיכִים לְסַפֵּר 'אֲפָסִם בִּי עוֹ הָעָם הַיּוֹשֵׁב בָּאֶרֶץ
 10 וְגוֹ', אֲמַר רַבִּי יוֹחֵנָן (סִימָן אֲמַ"ת לְבַד"ו לֵו"ה) מְשׁוּם רַבִּי
 11 מֵאִיר, כֹּל לְשׁוֹן הָרַע שְׁאִין בּוֹ דְּבַר אֲמַת פְּתַחִילָתוֹ - שלא
 12 מתחיל המספר בדברים אמתיים בתחילה, אִין מְתַקֵּיִם בְּסוֹפּוֹ -
 13 שמתחילים אותו השומעים כשקרקו, לִכֵּן גַּם הַמַּרְגְּלִים פְּתָחוּ בַשֶּׁבַח
 14 הָאֶרֶץ תַּחִילָה.
 15 עוד נאמר בהמשך הפרשה שם 'וַיְהִים בְּלֵב אֶת הָעָם אֶל מוֹשֶׁה/
 16 שֶׁכָּלֵב בֶּן יְפֻנֵה הִשְׁתִּיק אֶת הָעָם 'אַל מוֹשֶׁה' דְּהֵינּוּ דְּבָרִים שְׁדִיבַר
 17 עַל מוֹשֶׁה, וְחֲשַׁבּוּ הַשׁוֹמְעִים שְׁרוּצָה לְסַפֵּר בַּגְּנוּתוֹ, וְכַפִּי שִׁמְבֹאֵר זֹאת
 18 מִיַּד רַבּוֹ. אֲמַר רַבְּהִי, שְׁהִסְתֵּינֵן כָּלֵב לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִקְשִׁיבוּ
 19 לְמַרְגְּלִים, בְּדְבָרִים אַחֲרִים פְּתַח [דְּחוּיָהּ] - ראה כלב בן יפונה,
 20 שִׁהוּשְׁעֵי דְקָא מוֹשְׁעֵי - שרצה לדבר, אֲמַרִי לֵיה הַמְתַּלּוֹנְנִים, דִּין
 21 רֵאשׁ קְמִיעָה - זה שראשו קטוע, שאין לו בנין ליטול חלק בירושת
 22 הָאֶרֶץ, יַמְלִל - ידבר, בְּתַמִּיהָ, וְהִשְׁתִּיקוּהוּ בְּנוֹיָפָה. אֲמַר כָּלֵב בַּלְבו,
 23 אִי מוֹשְׁתַּעֵינָא - אם אדבר, אֲמַרִי בִי מִלְּתָא - יאמרו גם עלי דברים,
 24 וְחֲסַמֵּינִי לִי - וישתיקו אותי, לִכֵּן אֲמַר לָהֶן כִּךְ, וְכִי זֹו בְּלִבְךָ עָשָׂה
 25 לִנְוִי בֶּן עַמְרָם, וְכִשְׁתַּחֲחִיל לְדַבֵּר בְּסַגְנוֹן זֹה, כִּכְרִי בְּגִנְיָתִיָּה קָא
 26 מוֹשְׁתַּעֵי - סברו שרוצה לדבר בגנות משה, לִכֵּן אִשְׁתִּיקוּ, וְאוּ אֲמַר
 27 לָהֶן, אֲכֵן לֹא זֹו בַּלְבַד עָשָׂה לְנוֹ מוֹשֶׁה, אֵלֹא גַּם הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם,
 28 וְקִרְעֵ לְנוֹ אֶת הַיּוֹם, וְהָאֲבִילְנוּ אֶת חַמּוֹן, וְלִכֵּן אִם יֹאמַר לְנוֹ מוֹשֶׁה
 29 עָשָׂה סוֹלְמֹת וְעָלוּ לְרַקִּיעַ, וְכִי לֹא נִשְׁמַעֵ לֹו, בְּתַמִּיהָ. וְזֹה מָה
 30 שֶׁהִשְׁמִיךְ כָּלֵב 'עָלָה נִעְלָה וַיְרִשְׁנוּ אֶתְהוֹ' וְגוֹ', שְׁנַעֲלָה אֶף בְּסוּלְמוֹת
 31 לְרַקִּיעַ אִם יֵצֵא אוֹתָנוּ. וּמִמְשִׁיךְ הַפְּסוּק, 'וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ
 32 אֲמָרוּ לֹא נִכְבַּל לַעֲלוֹת' וְגוֹ'. אֲמַר רַבִּי חֵינָנִאל בְּרַ פֶּפְאָ, דְּבַר גְּדוֹל
 33 בְּבַרְוֹ מַרְגְּלִים כָּאוֹתָהּ שְׁעָה כְּדִי לְסַתּוֹר דְּבַרִי כָּלֵב, וְכַנֶּאֱמַר בְּהַחֲמֹשׁ
 34 הַפְּסוּק 'כִּי חִזַּק הוּא מִמְּנוּ', וְדוֹרִישׁ שֶׁלֹא הַחֲבוּנוּ מִמְּנוּ' שְׁפִירוּ
 35 מֵאִיתָנוּ, אֵלֹא מִמְּנוּ' שְׁפִירוּשׁ מֵאִיתוֹ, אֶל תִּקְרִי מִמְּנוּ' אֵלֹא
 36 מִמְּנוּ, כִּבְיָכוּל רֵצוֹ הַמַּרְגְּלִים לומר שְׁאִפִּילוּ בַעַל הַבֵּית אֵינּוּ יוֹבֵל
 37 לְהוֹצִיא בְּלִיּוֹ מוֹשֶׁה - משל למפקיד אצל חבירו ולא יכול לקחת
 38 פְּקוּדוֹ, חֵס וְשֵׁלוֹם כִּבְיָכוּל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יַעֲלִיחַ לְהוֹצִיא
 39 הָאוֹמוֹת הַחוּקוֹת הָאלוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 40 עוֹד אֲמָרוּ הַמַּרְגְּלִים 'אֶרֶץ אוֹכְלַת יוֹשְׁבֵיהָ הִיא', דִּישׁ רַבָּא, אֲמַר
 41 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִנִּי תִּשְׁבַּתִּיָּה לְטוֹבָה - שְׁהָרִיתִי לְהֵם כֵּאֵילוּ
 42 הִיא אֶרֶץ אוֹכְלַת יוֹשְׁבֵיהָ שְׁמַתִּים שֶׁם הַרְבַּה, וְהֵם - הַמַּרְגְּלִים תִּשְׁבוּ
 43 לְרַעָה. וּמַבֵּאֲרָת הַגְּמָרָא, אִנִּי תִּשְׁבַּתִּיָּה לְטוֹבָה, דְּכָל תִּיבָא דְמִטּוֹ -
 44 כֹּל מִקּוּם שֶׁהִגְיעוּ הַמַּרְגְּלִים, מָת תִּשְׁבַּא דִּיהִוּוּ - מִת אָדָם חָשׁוּב
 45 מִיּוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ, כִּי תִיבִי דְנִיבְרָדוּ וְלֹא אֲבַתְרִייהוּ - כְּדִי
 46 שִׁיהוּ הַאֲמוּרִיִים טְרוּדִים וְלֹא יִשְׁאָלוּ מֵיהֶם הַמַּרְגְּלִים. וְאִיכָּא דְאֲמַרִי
 47 אֵיבֹב נַח נְפְשִׁיָּה - ויש אומרים שאיוב מת באותה שעה, כְּדִי שֶׁלֹא
 48 תֵּגַן וְזוֹתוֹ עֲלֵיהֶם, וְזֹה מָה שֶׁאֲמָרוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב 'סֵר צַלַם מַעֲלֵיהֶם'.
 49 מִמְּשִׁיבָה הַגְּמָרָא, כִּיֹן שָׁמְטוּ הָאֲנָשִׁים דְלַעִיל, וְאֲמַרְדִּירוּ בּוֹלִי עֲלִמָּא
 50 בְּתַקִּפְיָא - וְהַתְּעַסְקוּ כֹל הַאֲמוּרִיִים בַּחֲסַפְדָּה, וְהִיהָ דְּהַרְבַּר לְטוֹבָה
 51 מֵאֵת ה'; אֶךְ הַמַּרְגְּלִים הֵם תִּשְׁבוּ לְרַעָה, שְׁהַרְבַּה אֲנָשִׁים מֵתִים שֶׁם
 52 בְּכֹל מִקּוּם, לִכֵּן אֲמָרוּ 'אֶרֶץ אוֹכְלַת יוֹשְׁבֵיהָ הִיא'.
 53 עוֹד תֵּיאָרוּ הַמַּרְגְּלִים 'וַיְהִי כְּעֵינֵינוּ כְּהֵנִים וְכֵן הֵינּוּ בְּעֵינֵיהֶם'
 54 וְגוֹ', וּמַבֵּאֲרָת הַגְּמָרָא, אֲמַר רַב מִשְׁרְשָׁיָא, הַמַּרְגְּלִים שִׁקְרִי הוּוּ -
 55 שְׁקִרְנִים הִיוּ, וְהָרִיאָה הִיא, בְּשִׁיבְמָא מָה שֶׁאֲמָרוּ 'וַיְהִי כְּעֵינֵינוּ

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד א

רש"י

1 וילכו ויבאו. לא גרסינן ויבאו. ואלא וילכו ויתקרא הוא פיון דכתיב ולעיל וישבו לא היה
 2 ליה למימר אלא ויבאו אל משה וגו' מקיש הליכתו. שהלכו לתור לביאתו. אף הליכתו
 3 בעצה רעה. שמתחלה להוציא דבה נתקבחו. אינו מתקיים. שמתחילין אותן השומעין
 4 כבדאין. לפיכך אומר דבר אמת תחלה כדי שיאמינו. ואף מרגלים לכך פתחו בשבח
 5 הארץ תחלה. ויהם. שהקשו אל משה. בדברים.
 6 שהתחילו לדבר במשה והיו סבורים שבגנותו
 7 רוצה לספר. שהסיתם בדברים. כדמפרש ואולי.
 8 התיייה. קלב ליהושע שרצה לדבר ושתקוהו
 9 בתוספת אמרו לו ראש נתקטע דבר. מי שראשו
 10 קטוע שאין לו בנים לטול חלק בארץ הוא דבר
 11 בפנינו והספין לי. משתקין אותי. עלה נעלה. אף
 12 לשמים אם יצוה עלינו מפנינו. מן הקב"ה אל
 13 הקרי. לא גרס. שאין הפרש קרייה בין ממנו
 14 הנאמר על יחיד שנדברים עליו לממנו של רבים
 15 שאומרים על עצמן. אינו יכול להוציא בליו. אם
 16 הפקדים שם. בעל הבית. ארון העולם. אני
 17 השכחתי למוצה. שהראיתיה להם באוכלת
 18 יושביה שמתיים בה תדיר. שכיב איוב. שלא תגן
 19 זכותו עליהם. והיו דקאמר קלב סר עלם
 20 מעליהם. ה"ו ולא היא כי הוה מברך אבילי תותי
 21 ארזי הוה מברך. ולא היה שקרנים בואת (ולא היה
 22 נראה בתן שקרנים) דאניחו שמעיהו לאמוריים
 23 שקרין אותן חביבים. כדי הוה אמוריים מברין
 24 אבליהם כשהוזרין מן הקבר. כדאמר לעיל דכל
 25 היכא דמטו שכיב חשיבא מנייהו ומברין לאבל
 26 סעודה לנחמו תותי ארזי הוה מברך ליה.
 27 וכתוניהו. והם יראים לעמוד לפניהם סלקו
 28 ותיבי באלניו וזרקום בלפי מעלה. (שדי' ושרבו
 29 לרגום אותם וקאין ממי אכבוד ה' במגפה.
 30 מדלא קרין במגפה משמע בפנידת וראיה
 31 להם במקדש כנגד מדה. באסקרה פתו. שהיא
 32 באה על לשון הרע כדאמרין בבבא מדרילין
 33 (מגו דף טו) ובין שעלה בו. סיפא דברייתא
 34 לדעיל היא. אלא אידי דתנא בה ומקאן אתה
 35 מחשב לאשכול נקט לה לפרשת מרגלים הכא:
 36 שבו היום למקום. שהפנינו עמדו במקום

1 עד שעברו כל העם, וכשעברו נתקו כפות רגלי הכהנים אל התרבה ומשכו לאחוריהם
 2 פסיעה אחת, נמצאו הכהנים מצד זה כו'. ואע"ג דהוה קרא דיהי פאשר תם כל העם
 3 לעבור קדים, דמשמע דהאי נתקו רגלי הכהנים בעבר השני כתיב, לא הוי הכי אלא אין
 4 מקדים ומאחר. דאי בסדרן כתיב הא נקחו לפי מן הירדן דכתיב ועברו ארון ה' והכהנים
 5 לפני העם והעם עלו. וכיון דארון והכהנים עלו
 6 ועברו אחריהם עד שקאו לפניהם הרי יצאו מן
 7 הירדן ומאי הוה דקאמר ויצו ידועש את הכהנים
 8 לאמר עלו מן הירדן, אלא אין מקדים ומאחר
 9 והאי עלו מן הירדן דקאמר ליה הכי קאמר להו
 10 סלקו רגליכם לאחוריים ועודם בעבר
 11 המורדות, וכתיב בתריה נתקו כפות רגלי
 12 הכהנים אל התרבה וישבו מן הירדן אל מקומם:
 13 נשא ארון את נושאו ועבר. והיו קרא קמא
 14 דכתיב יהי פאשר תם כל העם לעבור ויעברו
 15 ארון ה' וגו': על עסקי שלו. שגהה ששגג לאחור
 16 בה שעשה צרכיו. ושל לשון כי ישל ויתקן וקיים
 17 (כו) ובשליחתו (סג) דבר המשל מלמעלה למטה:
 18 הארון קיים לעולם. שיהי נגנו כדאמר ביזמא והי
 19 (כו) שנגזו יאשיהו: תרה. עגה שאופין על פני
 20 התלולים: נענש יוד. שמת עזא על ידו: ומירות
 21 היו לי תהך בבית מגורי. כשהייתי בורח מפני
 22 אויבי ואגור מפניהם הייתי משתעשע לשחק
 23 והיו לי לזמירות שלשעשעני: התעור. תהך
 24 וכפולו. ובפלת מתרגמין ותיעור (מטו כו) שאם
 25 תכפול עיניך לסתום עין בהסתם הדעת מהסתכל
 26 בתוך מיד ואיננו: לא נתן. עגלות משה לבני קהת
 27 לפי שיש עליהם לשאת בארון. כי לא היו ממונים
 28 אלא על דבר קדשת ה' והשילתן. והתמנהרה
 29 ומנזח הוזהבו ויך פאנשי בית שלום. לא ביהך
 30 הכאה לרוד כתיב אלא כשהביאהו הפרות
 31 מפלשתים. ואידי דאירי בארון נקט לה: משום
 32 דראו. ונסתכלו בו ויך. בתמיה: קוצרין
 33 ומשתתפים היו. לא בטלו מפלאכתן לכבודו.
 34 והאי ראו לשון בויזן. כמו אל תראוני שאני
 35 שתחרות (פ"ג ט"ז)

1 דע"י ולא היא, כי הוה מברך אבילי, תותי ארזי הוה מברך, וכי חוינהו סלקו יתבי באילני, שמעי דקאמרי, קחוינן אינשי דדמו לקמצי
 2 באילני. ויתשא כל העדה ויתנו את קולם ויכבו" אמר רבה אמר ר' יוחנן: אותה היום ערב תשעה באב היה, אמר הקדוש ברוך הוא:
 3 הן כבו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות. ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים" וכתביב "וכבוד ה' נראה באהל מועד"
 4 אמר ר' תיאי בר אבא: מלמד שנמלו אבנים וזרקום בלפי מעלה, וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה" אמר ר' שמעון בן
 5 לקיש: שמתו מיתה משונה. אמר ר' שילא איש כפר תמרתא: מלמד
 6 שנשתרבו לשונם ונפל על טיבורם, והיו תולעים ויצאות מלשונם ונכנסות בטיבורם, ומטיבורם
 7 ונכנסות בלשונם, ורב נחמן בר יצחק אמר: באסקרה מתו: וכיון שעלה האחרון שבישראל מן
 8 הירדן חזרו מים למקומן, שנאמר: ויהי פעלות הכהנים נשא ארון בריה ה' מתוך הירדן נתקו כפות רגלי הכהנים אל התרבה וישבו
 9 מן הירדן למקומם וילכו כחמול שלשום על כל גדותיו", נמצא ארון ונושאו וכהנים מצד אחד, וישראל מצד אחר. נשא ארון את
 10 נושאו ועבר, שנאמר: ויהי פאשר תם כל העם לעבר ועבר ארון ה' והכהנים לפני העם". ועל דבר זה נענש עוזא, שנאמר: ויבאו
 11 עד גרן בידן וישלח עזא את ידו לאחור את הארון" אמר לו הקדוש ברוך הוא: עזא, נושאו נשא, עצמו לא כל שכן? ויחר אף ה'
 12 בעזה ויבהו שם על השל" ר' יוחנן ור' אלעזר, חד אמר: על עסקי שלו, וחד אמר: שעשה צרכיו בפניו, וימת שם עם ארון האלהים"
 13 אמר ר' יוחנן: עזא בא לעולם הבא, שנאמר: "עם ארון האלהים" מה ארון לעולם קיים, אף עזא בא לעולם הבא. ויחר לרוד על
 14 אשר פרץ ה' פרץ בעזה" אמר ר' אלעזר: שנשתנו פניו כחררה. אלא מעתה, כל היכא דכתיב "ויחר" הכי נמו? התם כתיב "אף"
 15 הכא לא כתיב "אף". דרש רבא: מפני מה נענש דוד? מפני שקרא לדברי תורה "ומירות", שנאמר: "ומרות היו לי תהך בבית מגורי"
 16 אמר לו הקדוש ברוך הוא: דברי תורה שכתוב בהן "התעורף עיניך בו ואיננו" אתה קורא אותן "ומירות"?! הריני ממשלך בדרך
 17 שאפילו הניקו של בית רבן וידעין אותה, דכתיב: "ולכני קהת לא נתן פי עבדת הקדש" ואיהו איתיה בעגלתא. ויך פאנשי בית
 18 שמשו ש ראו בארון", משום דראו "ויך"? ר' אבהו ור' אלעזר, חד אמר: קוצרין ומשתתפים היו, וחד אמר: מיילי נמי אמור,
 19 מאן

מלמד שמתו מיתה משונה. נראה דרעה
 במגפה דרש:
 שלשה

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד ב

תוספות

רש"י

שְׁלֹשָׁה

1 מיני אבנים היו. ירושלמי ג' מיני אבנים הן אבני המלון ואבנים שהנחישו יהושע
 2 תחת כפות רגלי הכהני ואיסטיליות שנתן להם משה אמר רבי יצחק פשוט לו
 3 ארבעה מיני אבנים הוה אמר ר' סימן בר נבזיא ויאות אין תימר אבני המלון לשעה היו
 4 ונגנוו אין תימר אבנים שהקים יהושע תחת כפות רגלי הכהנים משקועות הן במים אין תימר
 5 איסטיליות שנתן להן משה כבר נכנסו עמון
 6 לארץ אלא אם כן במה אנו קיימין באבנים
 7 שהקים יהושע להן על גב הירדן
 8 **כיצד** כתבו ישראל את התורה. בתוספתא רבי
 9 יהודה אומר על גבי המזבח כתובה אבל
 10 בירושלמי תני על אבני המלון נכתבו דברי ר'
 11 יהודה ר' יוסי אמר על אבני מזבח נכתבו מאן
 12 דאמר על אבני המלון בכל יום ויום אומות
 13 העולם היו משלחין נוסריין ומשיאין את התורה
 14 שהיתה כתובה בשבעים לשון מיד על אבני
 15 המזבח לא לשעה היו ונגנוו ועוד הוא אומה
 16 נסים נתן הקדשה בינה בלב כל אומה ואמה
 17 והשיאו את התורה שהיתה כתובה בע' לשון מ"ד
 18 על אבני המלון נכתבו ניהא ושרת אותם בסיד
 19 אלא מאן דאמר על אבני המזבח (ונכתבו מאין)
 20 ושרת בסיד בין כל אבן ואבן.

21 **ועל** דבר זה נתחכם גור דינע לבאר שחא. ואם
 22 תאמר תפינן ליה דבשעת מתן תורה
 23 החזירה הקב"ה על כל אומה ולשון אף קבלה
 24 וי"ל דעושה זה גודל הוא שלאחר שהיתה כתובה
 25 בידם ולא רצו ללמוד ומיהו תימא והאמר בפ"ק
 26 דמסכת ע"ז (ף ט) דעדיין יש להן פתחון פה
 27 ושיאמרו כלום כפית עלינו הר כניגית כישראל
 28 וכל זמן שיש להן פתחון פה אין נתחכם גור דינע:
 29 **לרבות** כנענים שבחוצה לארץ. תימא היאך
 30 קבלה לרחב שחרי היא היתה
 31 מכנענים שבתוכה כדאיאט בספרי בפרשת
 32 בהעלותך ומה אם מי שהיתה מעם שנאמר בו לא
 33 תחיה כל נשמה ועל שקרבה עצמה כך קירבה
 34 המקום ואחר כך אומרינן נמי במס' מגילה (ק
 35 י): שנתגיירה ונסבה יהושע והבא משמע
 36 דכנענים שבתוכה לרביהי הכל שאין מקבלין אותה
 37 ושמא על פי הידבור היה ואמר לו שקודם
 38 שהתחילו המלחמה היו מקבלין שחרי כתיבת
 39 התורה על גבי האבנים היה קודם שהתחילו
 40 במלחמה ואפילו הכי לא היו מקבלין אלא
 41 היושבים חוץ לגבול ישראל כמו שפירשי ראי הוה
 42 מציתו למימר דאם אין היו חוזרין או בתשובה שבעה
 43 שכתבו את התורה אפילו כנענים שבתוכה היו
 44 מקבלין ואפילו לר' יהודה ולמען אשר לא ילמדו
 45 אתכם לעשות קאי נמי אשבעה אומות הכי
 46 משמע נמי לשון הספרי בפרשת שופטים ושותרים
 47 למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות (מלמד)
 48 שאם שחרי תשובה אין נהרגין אין מקבלין אותה
 49 לא קתני אלא אין היו משמע אותם שחרי
 50 הקב"ה לא תחיה כל נשמה אין נהרגין ולא נאמר
 51 לא תחיה כל נשמה אלא לאחר שהתחילו יהושע
 52 במלחמה שחרי יהושע שלח שלש פרוטנגנאות
 53 הרצה להשלים שלים לחלחם ילחם אלא
 54 אתון שהיו רוצין להשלים לא היה הורגן וצריך
 55 לומר אתון שהיו רוצין להשלים קודם שהתחילו במלחמה ראשונה ואף רוב קבלה עליה
 56 קודם שהתחילו במלחמה ולא נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון אלא באתון כנענים שחורן
 57 לגבולים אם מקבלים אותם לאחר מכאן דרבי שמעון אי אצטרף למימר הא למדת שאם
 58 חוזרים בתשובה מקבלין אותן אלא אבנענים שבחוצה לארץ ולאחר שהתחילו במלחמה שריים כדון (שאר) אומות שמקבלין מן לעולם:

מאן אמרין דאימרין, ומאן אתא עלך דאיפייסת.
 ויף בעם שבועים איש המשים אלה ר' אבהו
 ור' אלעזר, חד אמר: שבועים איש היו, וכל אחד
 ואחד שקול פתמשים אלה. וחד אמר: המשים אלה
 היו, וכל אחד ואחד שקול פשבועים סנהדרין. ויהי
 פי צעדו נשאי ארון ה' ששה צעדים ויזבח שור
 ומריא וכתוב "שבועה פרים ושבועה אילים"? אמר
 רב פפא בר שמואל: על כל פסיעה ופסיעה שור
 ומריא, על כל שש ושש פסיעות שבועה פרים ושבועה
 אילים. אמר ליה רב הסדא: אם כן, מילאת את כל
 ארץ ישראל כמות? אלא אמר רב הסדא: על כל
 שש ושש פסיעות שור ומריא, על כל ששה סדרים
 של שש פסיעות, שבועה פרים ושבועה אילים. כתיב
 "פידון וכתוב 'נכונ'?" אמר ר' יוחנן: בתחלה פידון,
 ולבסוף, נכון: ומצאת אתה אומר, שלשה מיני אבנים
 היו: אחד שהקים משה בארץ מואב, שנאמר: "בעבר
 הירדן בארץ מואב הואיל משה באר" וזהו הן הוא
 אומר "כתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת",
 ואחיא "באר" "באר". ואחד שהקים יהושע בתוך
 הירדן, שנאמר: "ושתיים עשרה אבנים הקים יהושע
 בתוך הירדן". ואחד שהקים בגלגל, שנאמר: "ואת
 שתיים עשרה האבנים האלה אשר לקחו". תנו רבנן:
 כיצד כתבו ישראל את התורה? ר' יהודה אומר: על
 גבי אבנים פתבוה, שנאמר: "כתבת על האבנים את
 כל דברי התורה הזאת" ואחר כך סדו אותן בסיד.
 אמר לו ר' שמעון: לרברך הלא למדו אומות העולם
 תורה? אמר לו: בינה יתירה נתן בהם הקדוש ברוך
 הוא, ושיגרו נוסרין שלהן, וקילפו את הסיד והשיאות.
 ועל דבר זה נתחכם גור דינע לבאר שחא, שהיה להן
 ללמד ולא למדו. ר' שמעון אומר: על גבי סיד פתבוה,
 וכתבו להן למשה "למען אשר לא ילמדו אתכם
 לעשות ככל וגו'", הא למדת שאם חוזרין בתשובה
 מקבלין אותן. אמר רבא בר שילא: מאי מעמא דרבי
 שמעון דכתיב "והיו עמים משרפות שיד" על עסקי
 סיד. ור' יהודה, כי סיד, מה סיד אין לו תקנה אלא
 שריפה, אף אומות העולם אין להם תקנה אלא שריפה.
 כמאן אולא הא דתניא "ושבית שביו" לרבות כנענים
 שפחוצה לארץ, שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן?
 כמאן?

מאן אמרין דאימרין, מי הכעיסך כשבועתך ולא הצלפת את השבועה, ועתה מי
 מפוסק כשנתפייסת לבא מאליה. וכתוב שבועה פרים ושבועה אילים. בדברי הימים, והכי
 רישיה דקרא, ויהי בעזור האלהים את הלוי ושאי ארון ברית ה' ויחבושו שבועה פרים
 ושבועה אילים: מלאה כל ארץ ישראל כמות. מנחות, דעל כל פסיעה מנחת: כתיב כידון.
 דבריה הימים כתיב ויבאו עד גרן כידון וישלח
 עזא וגו', ובשמואל כתיב גרן נכון: בתחלה.
 כשבא הארון שם נעשה להם כידון ההורג
 שהרג עזא: ולבסוף. לאחר שנשתקה שם ששה
 חדשים כתיב שוב אדום נעשה נכון וכתבין את
 ביתו וכתבין (שמואל כ ו) ויברך ה' את שוב אדום
 (אשתו ושמה כלותיה) אשתו של שוב אדום
 ושמה כלותיה ילדו ששה ששה בכרס אמה,
 ותינו כתיב פגולתי השמיני כי ברכו אלה'
 (וי"ט טו) וכתבין אח"כ ששים ושנים לעובד אדום.
 ושמעת בשם ר' מנחם בר' חבלו, גרן נכון הוא
 גרן בארץ תיבוס, וא"כ הוא הי"ג. בתחלה נכון
 ולבסוף כידון על שם המזבח שמתחלתו כניו
 וסופו חרב, וכידון לשון שבר והרסן הוא כמו
 יראו עיניו כידו (וי"ט כ) נמצאת. סיפא דברייקא
 דלעיל הוא. אלא משום דתנא בה ועל דבר זה
 עגשו עזא אפסקיה בכל הני: שהעמיד משה
 כעשר הירדן בערבות מואב. ותנא דברייקא כי
 קאי בארץ כנען קרי עבר המזבח עבר הירדן. וכי
 קאי בערבות מואב או באשר המסעות קרי ארץ
 כנען עבר הירדן והוא עבר המערבי בגלגל.
 לאחר שגנו מתן המזבח בהר עיבל קבלום
 והביאום לגלגל וקבעום שם: כיצד כתבו. על
 המזבח בהר עיבל, היאך למדו אומות העולם.
 העתיקות תורה, הלא לא נעשו לכתבה
 בשבעים לשון אלא לבא וללמדה כל הרוצה,
 שלא יתא פתחון פה לאומם האמות לומר לא
 יהיה לנו מהימן ללמוד: נוסרין שלהן, סופרים
 שלהם, והם קורין אותן נוסרין: והשיאות,
 והעתיקות, כלומר נטויה משם ע"י העתקה:
 וכתבו סלמפות. בסוף הדרך למען אשר לא ילמדו
 עוד וגו'. לעיל מנחה כתיב כי תחיים מתירגום,
 ודבר זה כתבו למשה להודיע לשבעה אמות
 היושבים חוץ מגבולי ישראל שלא נעשו
 להתירגום, אלא אותן שבתוך גבולם נעשו
 להתירגום כדי שלא ילמדו אותנו מעשיהם
 המקולקלים, אבל אתם היושבים חוצה לה אם
 אתם חוזרין בתשובה נקבא אתכם, ושבחוקה
 אין מקבלין שפחמך רגא עושיך, וה"ג לה
 בהדיא בתוספתא (פ"ט) אם אתם חוזרין ככם אנו
 מקבלים אתכם: פ"ט ד"ה"ש. דאמר על גבי סיד
 פתבוה. על עסקי סיד. שהתורה נכתבה עליו
 והיתה מגלה לפניהם ולא למדה: אלא שרפה.
 גיהנם. שכל זמן שאין מתגיירין והם קרויין עמים
 אין חלקם אלא משרפות הסיד: ה"ג ושבית שביו
 לרבות כנענים שפחולי. דקרא בחול כתיב, כי
 תצא למלחמה מארץ חוצה לארץ. והכי תניא
 בספרי, כי תצא למלחמה ממלחמת הרשות
 הפתוח מדיבר, דכי תצא משמע בשעתלה על
 דעתך לצאת. ושבית שביו, לרבות כנענים
 שבתוכה. בא הכתוב להתייר כנענים שבחוצה לארץ ולקיים מהם יפת תאר שלא יהי
 בכלל לא תחיה כל נשמה. דהאי ושבית קרא יתרא הוא:

כמאן

כמאן

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

44 בהר עיבל, הוא אומר "וכתבת עליהן ועל האבנים את כל דברי
45 התורה הזאת באר היטב וגו'", ואתיא - נלמד בגזירה שוה, 'באר'
46 'באר', כשם שלגבי 'באר' שבפרשת כי תבא, בענין האבנים שזוה
47 משה להקים בהר עיבל, מוזכר שם הקמת אבנים, כך לגבי 'באר'
48 שבתחילת ספר דברים, שהיה בארץ מואב היה שם הקמת אבנים.
49 ואחד שהקים יהושע בתוך הירדן, שנאמר "ושיתים עשרה אבנים
50 הקים יהושע בתוך הירדן תחת מצב רגלי הכהנים נשאי ארון
51 הברית". ואחד שהקים יהושע בגלגל מאבני המזבח שבנו בהר
52 עיבל, שנאמר "ואת שתיים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן
53 הירדן הקים יהושע בגלגל וגו'".
54 תנו רבנן, ביצד כתבו ישראל את התורה על המזבח בהר עיבל,
55 רבי יהודה אומר, על גבי אבנים פתבות, שנאמר "וכתבת על
56 האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב וגו'", ואחר כך
57 סדו אותן בסיד, שנאמר "הקמת לך אבנים גדולות ושדת אותם
58 בסיד". אמר לו רבי שמעון לרבי יהודה, לך דברך שסדו בסיד על
59 הכתב, היאך למדו אומות של אותה הזמן את התורה, ואיך
60 יקראוה שלא יהיה פתוח פה להם לומר לא היה לנו מהיכן ללמודה.
61 אמר לו רבי יהודה לרבי שמעון, בינה ויתיה נתן בהם תקדוש
62 ברוך הוא לאומות, ושיגרו נומירין - סופרים שלקה, וקילפו את
63 הסיד והשיאות - העתיקה, ועל דבר זה נתחתם גור דינם של
64 האומות לרדת לבאר שחת, שהיה להן ללמד ולא למדו. כך ענה
65 רבי יהודה לרבי שמעון, אך רבי שמעון חולק ואומר, על גבי סיד
66 מלכתחלה כתבוהו, ולא ממש על גבי האבנים, וכתבו להן עבור
67 אלה משבעה האומות שישבו מחוץ לגבול ישראל למטה בסוף הדף
68 "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו
69 לאלהיהם וגו'". ומדייקת הגמרא, הא למדת, שאם היו האומות
70 שמחוץ לגבול ישראל חוזרין בתשובה, היו מקבלין אותן, שלא
71 נצטוונו להחרים אלא אותן שבתוך גבול ישראל כדי שלא ילמדונו
72 ממעשיהם הרעים, ואף אם ישבו בתשובה זהו רק מיראה.
73 אמר רבא בר שילא, מאי טעמא דרבי שמעון שאמר שכתבה על
74 גבי סיד, דכתיב 'והיו עמים משרפות סיד', ודורשים, 'והיו עמים'
75 משרפות' שנגזר דין העמים להשרף בגיהנם, על עסקי 'סיד', שהיתה
76 התורה כתובה על גבי סיד וגלויה לפניהם ולא למדוה. ורבי יהודה
77 לומד מן הפסוק הזה, כי סיד - כמו סיד, מה סיד אין לו תקנה אלא
78 שריפה, אף אותם הפותים אין להם תקנה אלא שריפה בגיהנם,
79 כל זמן שאינם מתגיירים ממש, אך חזרתם בתשובה בעודם גויים
80 אינה מועילה, שגם על העומדים חוץ לגבולין נאמר 'לא תחיה כל
81 נשמה'.
82 שואלת הגמרא, כמאן אזלא הא דתניא - כמי הולכת הברייתא
83 דלהלן, שנאמר "כי תצא למלחמה על אויבך וגו' ושבת שבינו
84 וראית שבביה אשת יפת תואר", ודורשים, לרבות פנענים שבחוצה
85 לארץ, שנוהג בהם דין אשת יפת תואר, שאם חוזרין בתשובה
86 מקבלין אותן, ולא נאמר עליהם 'לא תחיה כל נשמה',

1 מאן אמרין (להא) דאימרייה - מי הכעיסך כשכעסת ולא הצלת
2 את עצמך מן השבייה, ומאן אתא עלך דאיפייסת - ועתה מי
3 מפייסך כשנתפייסת לבוא מאלריך, והיתה אמירה זו דרך זולול
4 כביכול למה נתן ה' בידי פלשתים את הארון כשנלחמנו נגדם, ועתה
5 לפתע שחררו ללא מאמץ מצידנו.
6 והמשך הפסוק שם בהכאת אנשי בית שמש על חטאם, "וַיִּךְ בָּעַם
7 שְׂבָעִים אִישׁ וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ", ויש כאן לשון סותרת 'שבעים
8 איש' או 'חמישים אלף איש'. ובביאור הפסוק נחלקו אמוראים, רבי
9 אבהו ורבי אלעזר. חד אמר, באמת המתים במגפה שבעים איש
10 היו, ומה שכתוב 'חמישים אלף איש' הוא משום וְכָל אֶחָד וְאֶחָד
11 שָׁקוּל כְּחֲמִשִּׁים אֶלֶף. וחד אמר, באמת המתים במגפה חמישים
12 אלף איש היו, ומה שכתוב 'שבעים איש' הוא משום וְכָל אֶחָד וְאֶחָד
13 שָׁקוּל כְּשֶׁבַעִים סֵתָהֲרִין.
14 וחזרת הגמרא לפרשת עווא, אחרי מעשה עווא, הכניס דוד את
15 הארון לבית עובד אדום הגתי שלשה חדשים, ואחר כך העלהו
16 לאהל קבע בעיר דוד בשמחה גדולה מאד. שואלת הגמרא, בספר
17 שמואל נאמר "וַיְהִי כִּי יַעֲזֹבוּ נוֹשְׂאֵי אֲרוֹן ה' שֵׁשֶׁה יַעֲזָבִים, וַיִּזְבַּח
18 שׁוֹר וּמְרִיא", וכתוב בספר דברי הימים, שגם שם מופיע ענין זה,
19 "ויהי בעזר האלהים את הלויים נושאי ארון ברית ה', ויזבחו שבעה
20 פרים ושבעה אילים". הרי לנו סתירה, האם זבחו שור ומריא. או
21 שבעה פרים ושבעה אילים.
22 מתרצת הגמרא, אמר רב פפא בר שמואל, על כל פסיעה ופסיעה
23 שהתקדמו עם הארון, זבחו שור ומריא, ועל כל שש ושש פסיעות
24 שהתקדמו, זבחו שבעה פרים ושבעה אילים. שואלת הגמרא, אמר
25 ליה רב חסדא רב פפא, אם כן שהקריבו על כל פסיעה ופסיעה,
26 מילאת את כל ארץ ישראל במות - מזבחות, שעל כל פסיעה
27 ופסיעה עשו מזבח. מתרצת הגמרא, אלא אמר רב חסדא, על כל
28 שש ושש פסיעות שהתקדמו, זבחו שור ומריא, ועל כל ששה
29 סדרים של שש פסיעות שהתקדמו, זבחו שבעה פרים ושבעה
30 אילים.
31 שואלת הגמרא, בתיב בפסוק בדברי הימים במעשה עווא "ויבאו עד
32 גורן בידון וישלח עזא וגו'", וכתוב בפסוק בשמואל במעשה עווא
33 "ויבאו עד גורן קבון וישלח עזא". ואם כן יש סתירה מה שם המקום,
34 גורן 'כידון' או גורן 'קבון'. מתרצת הגמרא, אמר רבי יוחנן, בתחלה
35 נקרא שמו 'בידון', לרמוז שנתקע בהם ככידון שחרג את עווא,
36 ולכפותה לאחר ששהה שלשה חדשים בבית עובד אדום הגתי, נקרא
37 שמו 'קבון', שהכין את ביתו, כמו שמבואר בבבלי ובחז"ל כל הברכות
38 שבאו עליו.
39 כעת חזרת הגמרא לסוגיית בקיעת הירדן ומעבר בני ישראל בו,
40 שעסקנו לעיל. ממשכיה הברייתא דלעיל, נמצאת אתה אומר,
41 שלישה מיני אבנים היו, אחד שהקים משה בארץ מואב, שנאמר
42 בתחילת ספר דברים "בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר
43 את התורה הזאת וגו'", והלן בפרשת כי תבא, לגבי הקמת האבנים

גם הנשמה מצד עצמה כפי שהיא למעלה יש לה הגבלה.

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

40 הצרעה, וזרקה בהן באיבים מרה לעברו המערבי של הירדן,
 41 וסימיתה עיניהן מלמללה, וסירסתן מלממה, שנאמר "ואנכי
 42 השמרתני את האמורי מפניהם אשר בנוכה ארזים נכהו וחסון
 43 הוא כאלונים ואשמיר פתיו מפעל וישעיו מתחת וגו'", אך לא
 44 נכנסה לארץ כנען. עוד מתרצת הגמרא, רב פפא אמר, שתי
 45 צרעות הוא, חדא דמשה, כמו שכתוב 'ושלחתי את הצרעה/
 46 וחדא דיהושע, צרעה דמשה לא עבר, וצרעה דיהושע עבר.
 47 שנינו במשנה, ששה שבטים עלו לראש הר גריזים, וששה שבטים
 48 עלו לראש הר עיבל כו', וכפי שנאמר בתורה 'אלה יעמדו לברך את
 49 העם על הר גריזים בעברכם את הירדן, שמעון ולוי ויהודה ויששכר
 50 ויוסף ובנימין. ואלה יעמדו על הקלה בהר עיבל, ראובן גד ואשר
 51 וחובלן דן ונפתלי'. בספר יהושע מסופר שבני ישראל קיימו מצוה זו,
 52 וכך נאמר שם, 'וכל ישראל זקניו ושוטרים ושופטיו עומדים מזה
 53 ומזה לארון נגד הכהנים הלויים נושאי ארון ברית ה' כגר כאורת,
 54 חציו אל מול הר גריזים, ו'החציו אל מול הר עיבל, כאשר צוה משה
 55 עבד ה' לברך את העם ישראל בראשונה'.
 56 שואלת הגמרא מאי 'החציו' - למה נאמר 'והחציו אל מול הר
 57 עיבל, בה' הידיעה, שממנו החצי המיוחד, או החצי הידוע
 58 שהוזכר כבר במקום אחר. מפרשת הגמרא אמר רב כהנא, בדרך
 59 - כסדר זה שחלוקון שבטי ישראל כאן בברכות וקלות, אלו בהר
 60 גריזים ואלו בהר עיבל, כך חלוקון שמות שבטי ישראל, בסדר
 61 כתיבתן כאבני אפוד - שהיו קבועים על כתפות האפוד שני אבני
 62 שהם, ועליהם כתובים שמות שבטי ישראל, ששה משמותם על
 63 האבן האחת, וששה על השנית. וזהו מה שנאמר 'והחציו, כלומר,
 64 אותו החצי משבטי ישראל, החקוק באות מן האבנים שבאפוד.
 65 יוצא לדברי רב כהנא, שסדר כתיבתן על אבני האפוד היה כך,
 66 שמעון לוי יהודה יששכר יוסף ובנימין באחת, ראובן גד אשר זבולן
 67 דן ונפתלי בשניה, מקשה הגמרא, מיתבי, שתי אבנים מובות היו
 68 לו לכתן גדול על פתיפו, אחת מכאן, ואחת מכאן, ושמות
 69 שנים עשר שבטים כתוב עליהם, ששה על אבן זו, וששה על
 70 אבן זו, שנאמר 'ששה משמותם על האבן האחת ואת שמות
 71 הששה הנותרים, על האבן השנית כתולדותם וגו'', יש לנו ללמוד
 72 ממה שנאמר 'כתולדותם' רק באבן השנית, שבשניה נכתבו
 73 כתולדותם - כסדר שנולדו, גד אשר יששכר זבולן יוסף בנימין, ולא
 74 באבן הראשונה כתולדותם, מפני שיהודה מוקדם - נכתב בה
 75 ראשון, אף שהיה רביעי לסדר תולדותם. ואחריו, ראובן שמעון לוי
 76 דן נפתלי, כסדר לידתם, ו'חמשים אותיות היו סך כל האותיות של
 77 שמות השבטים, עשרים וחמש על אבן זו, ועשרים וחמש על אבן
 78 זו. רבי חנינא בן גמליאל אמר,

1 ומבאר הגמרא, כמאן - כמי הולכת הברייתא הזו שאם יחזרו
 2 אומות העולם שבחוצה לארץ בתשובה, יקבלום. פרבי שמעון
 3 שאמר לעיל שכתבו להם שיחזרו בתשובה ויקבלום, ולמדנו מדבריו
 4 'הא למדת שאם היו חוזרין בתשובה היו מקבלין אותן'.
 5 ממשיכה הברייתא, בא וראה כמה נסים נעשו באותו היום שעברו
 6 ישראל את הירדן. נס ראשון, עברו ישראל את הירדן בחרבה. נס
 7 שני, וכאן בקפיצת הדרך לחר גריזים ולהר עיבל יתר מששים מיל.
 8 נס שלישי, ואין כל בריה יכולה לעמוד בפניהם. נס רביעי, וכל
 9 העומד בפניהם מיד נתרו - יוצאים צרכיו על כרחו, שנאמר 'את
 10 אימתי אשלח לפניך והמותי את כל העם אשר תבא בהם וגו''
 11 ופירוש 'המותי' מלשון מהומה ועירבוב הגוף ומה שכתוב. 'ואמר
 12 בשירת הים 'תפול עליהם אימתה ופחד וגו' עד יעבור עמך ה' עד
 13 יעבור עם זו קנית', ודורשים, 'עד יעבר עמך ה' זו ביאה ראשונה
 14 - כשעלו ישראל ממצרים בימי יהושע, 'עד יעבר עם זו קנית' זו
 15 ביאה שנייה - כשעלו ישראל מהגולה בימי עזרא, אם כן רואים
 16 שהשווה ביאה ראשונה וביאה שנייה, אמור מעתה ראויין היו
 17 ישראל לעשות להם נס כביאה שנייה כביאה ראשונה, שיעלו
 18 בזרוע נטויה ולא ישמעברו לאומות, אלא שגרים החמט של עם
 19 ישראל בימי בית המקדש הראשון ונגזר עליהם שלא יעלו אלו
 20 ברשות כורש. נס חמישי, ואחר כך הביאו את האבנים שהיו
 21 גדולות ארבעים סאה, וקנו את המזבחה, וסודוהו כסיד, הכל
 22 כמבואר לעיל וכפי שנצטוו בתורה. נס ששי, וכתבו עליהם את כל
 23 דברי התורה בשבעים לשון, שנאמר 'וכתבת על האבנים את כל
 24 דברי התורה הזאת באר היטב'. ונס שביעי, שבאותו יום הספיקו
 25 והעלו עולות ושלמים, ואכלו ושתו ושמחו כמו שנצטוו, וברכו
 26 וקלטו כמבואר לעיל במשנה, וקיפלו את האבנים - קילפו את
 27 הסיד מעל האבנים, וכאן חזרו באותו יום ולנו - וישנו בגלגל,
 28 שנאמר 'הכין שנים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם
 29 והנתתם אותם במלון', ומבאר הברייתא, יכול בכל מלון ומלון
 30 - הייתי חושב שלקחו איתם את האבנים לכל מקום שהלכו, תלמוד
 31 לומר בהמשך הפסוק שם 'אשר תלינו בו הלילה, דווקא למקום
 32 שישנו בו באותו הלילה, והיכן ישנו, וכתוב 'ואת שנים עשרה
 33 האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל וגו''.
 34 הברייתא מביאה עוד דבר שאירע לעם ישראל בכניסתם לארץ
 35 כנען. תנא, צרעה שגירשה האיובים בפניהם בימי משה, וכדלהלן,
 36 לא עברה עמהם את הירדן לארץ כנען. מקשה הגמרא, ולא עברה
 37 עמה הצרעה את הירדן, בתמיחה, והא פתיב 'ושלחתי את הצרעה
 38 לפניך וגרשה את החיו את הכנעני ואת החתי מלפניך'. מתרצת
 39 הגמרא, אמר רבי שמעון בן לקיש, על שפת הירדן המזרחי עמדה

15 רק לפי שעה, לכן תריני מכשילך בדבר שאפילו תינזקות של בית
 16 רבן יודעין אותו, דתיבי 'ולכני קתה לא נתן פי עבודת הקדוש
 17 עליהם בכתב ישא וגו'', שבני קתה נושאים את הארון והשלחן
 18 והמנורה ומובח חזוהו) בכתב, ולא נתן להם משה עגלות, ואהו
 19 אתייה בעגלתא - ודוד הביא את הארון בעגלה.
 20 וכיון שדברנו על הקפדה בשמירה על הארון, מביאה הגמרא
 21 ממעשה הבאת הארון מפלשתים על ידי הפרות, בזמן שמואל
 22 הנביא, שם כתוב 'ויך פאנשי בית שמש כי ראו בארון ה' ויך בעם
 23 שבעים איש חמשים אלף איש', ומבאר הגמרא, משום ד'ראו' -
 24 בגלל שרק הסתכלו על הארון, נעשו ב'ויך' (אלהים) באנשי בית
 25 שמש. אלא, מבאר הגמרא, רבי אבהו ורבי אליעזר נחלו על מה
 26 היה עונשם של אנשי בית שמש, חד אמר קוצרין ומשתתוים היו
 27 - שלא הפסיקו מלאכתם כשראו את הארון מגיע, וחד אמר מילי
 28 נמי אמור - הם אף דיברו שלא כהוגן,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום חמישה ושלושים לעומר עמוד א

1 עוד נאמר שם, 'ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעזה', אמר
 2 רבי אלעזר, לשון 'ויחר' הוא שנשתנו פניו של דוד בחרבה - עוגה
 3 שאופין על פני גחלים. שואלת הגמרא, אלא מעתה לפי הביאור
 4 לעיל על יחיר, כל היבא דבתיב 'ויחר' הכי נמי - כל מקום
 5 שכתוב 'ויחר' גם כן תפרש שנשתנו פניו כווררה'. מתרצת הגמרא,
 6 הקם - בשאר מקומות בתנך בתיב 'ויחר אף', הקא לא בתיב
 7 'אף'.
 8 עוד מענין מעשה עזרא, ררש רבא, מפני מה נענש דוד - בכך שמת
 9 עזא על ידו, ומבאר רבא, מפני שקרא לדברי תורה ומירות,
 10 שנאמר 'ומירות היו לי חקך בבית מגוריי', פירוש, כשברחתי
 11 מארובי ויגרתי מהם, השתעשעתי בחוקך כומירות. אמר לו הקדוש
 12 ברוך הוא לדוד, דברי תורה שכתוב בהן 'התעיה עיניך בו
 13 ואנינו' - שאדם רק סותם עינו בהיסח הדעת מלהסתכל בהם מיד
 14 אינם, אתה קורא אותן ומירות, בתמיחה, שהומירות הוא בפי אדם

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לו עמוד א

רש"י

תוספת

1 כמאן בר' שמעון דאמר שכתב להם שיחידו בתשובה ויקבלום. אלקא לא יהו העומדין
2 חזין לגבולין בכלל לא תחיה כל נשמה, אבל לר' יהודה קלן בכלל לא תחיה נתיב.
3 מתקלקל מרעיה והמותי. לשון מזהמה וערוב הגוף ומה שכתוב: ביאה ראשונה. בימי
4 יהושע: ביאה שניה. בימי עזרא: לעשות להם גם. לעלות בנורע ולא יהיו משתעבדים
5 למלכות, אלא שגרים חטאים של ישראל בימי
6 בית ראשון ונגזר עליהם שלא יעלו אלא
7 ברשות, כדכתיב כי מכם מקבל עמו (ש"ל 10) פרו'
8 מבעל. ענינו: ושרשיו מתחת. סרוס: והעלו עולות
9 ושקלים. שכן נצטוו באותה פרשה, אבנים
10 שלמות תבנה וגו' וכתבן שלמים וגו': פאי
11 והחציו. ביהושע הכי פתיב בהאי קרא דמתני'
12 וכל ישראל וגו' חציו אל מול הר גריזים והחציו
13 אל מול הר עיבל, למה לי למכתב והחציו
14 המשמע או חציו המוקד או חציו הנזכר במקום
15 אחר: בדרך שחלוקין. השבטים בהר גריזים ובר'
16 עיבל כדכתיב (דברים 10) אלה יעמדו בנזכר את
17 העם וגו' ואלה יעמדו על הקללה, כך הלוקים
18 באבני אפוד שאמרו קחו ששה משמותם וגו',
19 הקו ששה דהר גריזים כתובים על האחת וששה
20 דהר עיבל כתובין על השנית, והיו דכתיב
21 והחציו, אותו חציו החקוק באחת מן האבנים:
22 בתולדותם. כסדר לידתן, ששה האחרונים
23 כסדרן וד אשר ישקבר ויובלן יוסף ובנימין ודו
24 סדר לידתן, וששה ראשונים נכתבו בה' יהודה
25 ראובן שמעון ולוי דן ונפתלי כסדר לידתן חזין
26 מיהודה: ועשרים וחמשה על אבן זו. לקמן פריך
27 ששה אחרונים עשרים וארבע הוא דהו
28 לא

1 **כמאן בר' שמעון**. בא וראה כמה נסים נעשו באותו
2 היום: עברו ישראל את הירדן, ובאו להר גריזים ולהר
3 עיבל, ותר מששים מיל, ואין כל ברה' יכולה לעמוד
4 בפניהם, וכל העומד בפניהם מיד נתר, שנאמר: "את
5 אימתי אשלח לפניך והמותי את כל העם אשר תבא
6 בהם וגו'" ואומר "תפל עליהם אימתי ופחדו... עד
7 יעבר עמך ה'" זו ביאה ראשונה, "עד יעבר עם
8 זו קנית" זו ביאה שניה. אמור מעתה: ראויין היו
9 ישראל לעשות להם גם כביאה שניה כביאה ראשונה,
10 אלא שגרים חטאים. ואחר כך הביאו את האבנים,
11 וקנו את המזבח וסדרוהו בסיד, וכתבו עליהם את כל
12 דברי התורה בשבטים לשון, שנאמר: "באר היטב,
13 והעלו עולות ושקלים, ואכלו ושתו ושמו, וברכו,
14 וקללו, וקפלו את האבנים, ובאו ולגו בגלגל, שנאמר:
15 "והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון" יכול
16 בכל מלון ומלון? תלמוד לומר: "אשר תלינו בו
17 הלילה" וכתבו "ואת שתים עשרה האבנים האלה
18 אשר לקחו". תנא: צרעה לא עברה עמהם. ולא?
19 והא פתיב "ושלחתך את הצרעה לפניך"! אמר ר'

20 שמעון בן לקיש: על שפת ירדן עמדה, וזרקה בהן מרה וסיפמה עיניהן מלמעלה, ויסרסן
21 מלמפה, שנאמר: "ואנכי השמדתי את האמרי מפניהם אשר פגבה ארזים גבהו וחסן הוא
22 כאלונים ואשמיד פרוו מבעל ושרשו מתחת". רב פפא אמר: שתי צרעות הווא, חדא
23 דמשה וחדא דיהושע, דמשה לא עבר דיהושע עבר ששה שבטים עלו לראש הר גריזים
24 כו': מאי "והחציו"? אמר רב כהנא: בדרך שחלוקין פאן, כך חלוקין באבני אפוד. מיתבי
25 שתי אבנים טובות היו לו לכהן גדול על פתיפו, אחת מכאן ואחת מכאן, ושמות שנים
26 עשר שבטים פתוב עליהם, ששה על אבן זו וששה על אבן זו, שנאמר: "ששה משמותם
27 על האבן האחת", שניה פתולדותם ולא ראשונה פתולדותם, מפני שהיה מוקדם והמשים
28 אותיות היו, עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. ר' חנינא בן גמליאל אומר:
לא

צבא והשתא אתי שפיר החציו לא מול הר עיבל חציו המבורר שהוא הרוב דהוי חציו בשבטים ורובא בגברי ומיהו כשתודקדק במנין אחרון שנאמר בו לאלה תחלק הארץ (מגילת 10) לאור
33 שמתו מרגלים כדכתיב ובאלה לא היה איש וגו' והיה בשנת הארבעים לאחר פטירת אהרן דכתיב ביה ויעל אהרן הכהן וגו' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש
34 החמישי (ספ 10) והכי מוכח בסדר עולם תמצא במנין שבטים שעמדו על הר גריזים ערוף על אותו שעמדו בהר עיבל תשע אלף חסר ק"ל ואפילו אם עמדו ליום למטה שמנה אלה עדיין היו
35 מרובין של הר גריזים קרוב אלף שהרי אתה מוצא בפרטן של אותן שבטים שעמדו על הר עיבל שלש מאות ושבעת אלפים ותתק"ל ובפרטן של הר גריזים ג' מאות וששה אלף ותת'
36 וי"ל הא דאמרין בירושלמי שאם היה שם כל שבת לוי היו שוין לאו דוקא שוין שהרי מרובין היו אלא כלומר לא היו של הר גריזים פחותין והשתא שלא היו כל שבת לוי שם צריך לומר
37 שעמדו ליום למטה תשע אלף או יותר אבל הא דאמר רבי שמואל בר נחמני בשם ר' יוחנן אילו היה שם כל שבתו של לוי לא היו שוין למה שכבר נפלו משבטו של שמעון עשרים וארבעה
38 אלף קשיא שהרי המנין היה אחרין כן כדכתיב והי אחר המגפה וגו' (ספ 10) ומה שהלך עליו ר' יוסי בר בון לפי שלא בא משבט ראובן וגו' אלא מ' אלף חלוצי צבא א"כ לא נשארו משבט
39 ראובן אלא ג' אלף ותשל' שהרי שבת וראובן לא היו כי אם מ"ג אלף ותשל' והיאך היו אותן ג' אלף ותשל' של ראובן שנשארו מעבר לירדן ממלאין לכ"ד אלף שנפלו משמעון
40 שהיה בשנת הארבעים מיהו הא קשיא דאיכא למימר דהכי קאמר מחמת חסרון משבט שמעון שנפלו במגפה אפילו היה שם משבטו של לוי לא היו שוין דמתוך כך היו של הר גריזים
41 מועטין ולא שחסרו מןן עשרים וארבעה אלף משמעון ואלא ג' אלפים או פחותין ועלה קאי רבי יוסי בר בון אפילו לדרבין כשאתה מחסר כנגדו ג' אלף ותשל' משבט ראובן שנשארו מעבר
42 לירדן היו שוין שמחמת חסרון משבט שמעון אין חסר יותר מנ' אלף ותשל' אבל ההיא דר' שמואל בר נחמני תיקשי כדפרשית שהמגפה היתה קודם למנין:
43 **עשרים** וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. וירושלמי הלא אינן אלא כ"ג מכאן וכ"א מכאן פ' לתנא דתני התם כשם שחלוקין כאן כך חלוקין באבני אפוד מקשה איכ על אותה אבן
44 שהיו עליה של הר גריזים היו כ"ג ועל השניה כ"ז וחולקו מלא ומשני א"ר יוחנן בנימין היה חצי מכן וצ"ל דעל השניה שכתובין עליה אותו של הר עיבל היה כתוב ב"ז ועל הראשונה
45 ימ"ן א"ר ובדא יאות מי כתיב ששה שמותם לא כתיב אלא ששה משמותם משמותם ולא כל שמותם:

לעשות

מתכונות הנוער . אינם נוטים כל כך לפשרות.

ממכתב, כ"ח אייר, ה'תשכ"ו

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לו עמוד ב

תוספות

1 לא כדרך שחלוקין בחיפוש הפקודים. כלומר לא כדרך שסודרים בחמש הפקודים הוא ספר
 2 ודבר, שנסדרו בראשו אלה שמות האנשים אשר יעמדו וגו' (מקלף ל: בחיפוש שני. בתחלת
 3 ואלה שמות. ראובן שמעון לוי ויהודה ויששכר וזבולון ובנות מנחם, בשינה בנימין ון
 4 ונפתלי ג' ואשר ויוסף: א"כ פה ת"ל בתולדותם. והואיל ולא כדרך לידתן נסדרה תיבתא
 5 דרב כהנא. דלכלי עלמא אין זה סדר הר גרזים
 6 וזה עיבל, דאלו סדר הר גרזים שמעון ולוי
 7 ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין, ודבר עיבל ראובן
 8 גד ואשר וזבולון ון נפתלי: מרבה מחציו כו.
 9 והנה דקאמר והחציו אל מול הר עיבל, החציו
 10 ממעט משבחיו: מפני שלוי למטה. זקני בקנה
 11 ולזה היו עם הארון בין שני ההרים בדלקמן: כל
 12 שכן דכצרי להו. חציו של הר גרזים, שהרי שבת
 13 לוי מנח היה: אלא הכי קאמר, אית"ל ששבת לוי
 14 למטה. אפי' חציו של הר גרזים מרבה. מפני
 15 שיוסף עמקו ומרבין היה: וידברו בני יוסף וגו'.
 16 סוף דקרא ואני עם רב אשר עד מה בכני ה':
 17 עולי עון. עולין על הר עין עולה עליהם:
 18 ודעו לר. כן ברכו יעקב למנשה ואפרים: צדי
 19 תדא הווי. אאכן השנה קאי: בתולדותם בעיני.
 20 כשמות אשר קרא לום אביהם: בפרה. שנתחד
 21 עם הערוה והעמיד על עצמו וקבש את יצרה:
 22 והוזה שפרש שם שמים בפרהסיא. על הים
 23 כדלפניו נקרא כלל שם כן איבטע אמתות כלול
 24 בשמו של יהודה: לרבר עברה. והאי מלאכתו
 25 תשמיה: מלאכתו ממש. מלאכה: צרכיו.
 26 תשמיה: יאבד הווי. שם טוב שהיה יקר מכל הווי:
 27 קשתו. שכבת זרעו, על שם שיוחד בחי' ויפוי.
 28 לשון ופסגו: שהווי ויהוד' מתחלפין. כמו זעקת
 29 צעקתו: שגנין אצבעותיו בפרקה. ונעמד עליהן
 30 כדי שיתשר וישרר בצערו ויגבור תיקו יצרה:
 31 מיד אביריותו של יעקב. משם זכה להיות רועה,
 32 ומשם זכה להיות באבן מאבני ישראל: רועה
 33 ישראל האוינה. כלפי שכינה נאמר: נוהב בצאן
 34 יוסף. קרי בצאן יוסף המנהיגים בצאנו של יוסף.
 35 אלקא מקשרו ישראל צאנו של יוסף והוא
 36 הרועה: אלה תולדות יעקב יוסף. תולדות שיצאו
 37 מיעקב בניגון ראו לצאת מיסיה: ואף על פי כן
 38 יצאו מבנימין אחיו. אותן עשרה שפחתו מוסף
 39 בעשר אצבעותיו: שור באבנא. בארץ נהדיה:
 40 מים. מפרש במדרש רבי תנוזא. שהיה פוי
 41 כפי יעקב איבנו בהלכות שקבל משם ועבר
 42 אצבעותיו. חקמים ודוים בכובדים יודעים
 43 בהקמת המזלות: נגיני מלכות. נגיני מלכות
 44 בהקמה בנדיה ופי: עדיה ביהוסף שמו. סיפיה
 45 דקרא שפת לא ידעתי אשמע: איתשיל
 46 אשבעתי. השאל לחקמים שיתירוה לך:
 אורשכין

רש"י
 לעשות צרכיו. נראה משום החוציאו בלשון ביאה ויבא הביתה קא דייק נמי דלעשות
 צרכיו נכנס: כמותה שעה באתה דיוקנו של אביו. כתב רבינו משה הדרשן
 ואין איש מאנשי הבית ושמ בבית דמשמע דוקא מאנשי הבית לא היה שם מבלי דאיש אחר
 שלא מאנשי הבית כלומר חלוק ומפולג מתורת אנשי הבית היה שם עוד דמות דיוקנו של
 אביו ותימה קצת מנלן נדראית לו בחלוק ושמא
 מדכתיב בבית דמשמע בבית לאאובל בחלוק היה:
 איתשיל נמי אדיך ואע"ז דלא ניחא ליה.
 ותימה הלא לא היה יכול לישאל על נדרי כן אם
 מדעתו של פרעה כמו שהוא מעשה דצדקיהו
 ובכודנצר דמייחי' התם מידו מהכא משמע דהיה
 בפניו דאמר בפי' ר' אלעזר בגרדים (ק"פ סה) המודר
 הגאה מחברו אין מתירין לו אלא בפניו פי' בפניו
 ואפילו בעל כרחו ומיהו תימה לומר דהגדרה על
 דעת חבירו מתירין לו שלא מדעת חבירו ושמו
 אוקמיה במלתא דגויזם בעלמא שגויזם כך מידו
 לא היה יכול לישאל עליו אי לא ניחא ליה
 לפרעה.
 ודעו

לא כדרך שחלוקין בחיפוש הפקודים, חלוקין באבני
 אפור, אלא כדרך שחלוקין בחיפוש שני. ביצד? בני
 לאה פסידו, בני רחל, אחר מפאן ואחר מפאן, ובני
 שפחות באמצע. ואלא מאי אני מקיים "בתולדותם"?
 בשמותן שקרא להן אביהן ולא בשמות שקרא
 להן משה. "ראובן", ולא "ראובני", "שמעון", ולא
 "שמעוני", "דן" ולא "הדני", "גד" ולא "הגדי", תיובתא
 דרב כהנא תיובתא! ואלא מאי "החציו"? תנא: חציו
 של מול הר גרזים מרובה מחציו של הר עיבל, מפני
 שלוי למטה. אדרבה! מפני שלוי למטה בצרי להו!
 הכי קאמר: אף על פי שלוי למטה, בני יוסף עמהם.
 שצאמר: "וידברו בני יוסף את יהושע לאמר מודע נתתה לי נחלה גורל אחד והכל אחד ואני
 עם רב... ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עליה לך היערה". אמר להן: לכו והכבאו
 עצמכם ביערים, שלא תשלוט בכם עון הרע. אמרו ליה, ורעיה דיוסף לא שלטא ביה עינא
 בישא. דכתיב: "בן פרץ יוסף בן פרץ עלי עין" ואמר ר' אבהו: אל תהי קורא "עלי עין" אלא
 "עולי עין". ר' יוסי בר' חנינא אמר: מהכא "וידעו לרב בקרב הארץ" מה דגים שפיב, מים מכסין
 עליהן ואין העין שולטת בהן, אף ורעו של יוסף אין העין שולטת בהן. הני חמשים אותיות,
 חמשים נבי חדא הויין! אמר ר' יצחק: יוסף, הוסיפו לו אות אחת, שצאמר: "עדות ביהוסף שמו
 בצאתו על ארץ מצרים". מתקף לה רב נחמן בר יצחק: "בתולדותם" בעיני? אלא, כל התורה
 כולה "בגמון" כתיב, והכא "בגמון" שלם, בדרכתיב: "ואביו קרא לו בנימין". אמר רב הנא בר
 ביזנא אמר ר' שמעון חסידא: יוסף שקידש שם שמים בכתר, הוסיפו עליו אות אחת מושמו של
 הקדוש ברוך הוא, יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא, נקרא בולו על שמו של הקדוש ברוך
 הוא. יוסף, מאי היא? דכתיב "ויהי פהיום הזה ויבא התיבה לעשות מלאכתו" אמר ר' יוחנן:
 מלמד ששניהם לרבר עבירה נתפוגו. "ויבא התיבה לעשות מלאכתו" רב ושמאאל; חד אמר:
 לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר: לעשות צרכיו נכנס. "ואין איש מאנשי הבית" אפשר בית
 גדול כביתו של אותו רשע, לא היה בו איש? תנא דבי ר' שמעאל: אותו היום יום הגם היה,
 והלכו בוקן לבית עבודה זרה שלקח, והיא אמרה להן חולה היא, אמרה: אין לי יום שנוקק לי
 יוסף כיום הזה. "ותתפששו בבגדו לאמר וגו'". באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו
 בחלון, אמר לו: יוסף! עתידין אחיך שיקבחו על אבני אפור ואתה ביניהם, רוצנד שיתחיה שמך
 מביניהם, ותקרא רועה וזונת? דכתיב "ורעה זונת יאבד הווי", מיד "ותשב פאתן קשתו" אמר
 ר' יוחנן משום ר' מאיר: ששבה קשתו לאתנו, ויפזו ורעו ידיו" נעץ ידיו בפרקע ויצאה שכבת
 זרעו מבין ציפורני ידיו. "מיד אביר יעקב" מי גרם לו שיקחק על אבני אפור? אלא אביר יעקב.
 "משם רעה אבן ישראל" משם, זכה ונעשה רועה שצאמר: "רעה ישראל האוינה נהג בצאן
 יוסף". הנייא היה ראוי יוסף לצאת ממנו שנים עשר שבטים כדרך שיצאו מיעקב אביו, שצאמר:

"אלה תולדות יעקב יוסף" אלא שיצא שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו, ואף על פי כן יצאו מבנימין אחיו, וכולן נקראו על שמו שצאמר
 ויבני בנימין בלע ויבקר ואשבל" בלע שנבלע בין האומות, ויבקר" בכור לאמו היה, "ואשבל" ששבאו אל, "גרא" שגר באכסניות,
 ונעמן" שנעים ביותר, "אחי וראש" אחי הוא וראש הוא, "מפים וחסים" הוא לא ראה בחופתו, ואני לא ראיתי בחופתו, "וארד" שרד
 לבין אומות העולם. אפיא דאמרי: "וארד" שפניו דומין לנורד. אמר ר' תייא בר אבא אמר ר' יוחנן: בשעה שאמר לו פרעה ליוסף
 "ובלעדיך לא ירים איש את ידו", אמרו איצטנגיני פרעה: עבד שלקחו רבו בעשרים כסף, תמשילוהו עלינו? אמר להן: גניגי מלכות אני
 רואה בו, אמרו לו: אם כן, יהא יודע בשבעים לשון! בא גבריאלי ולימדו שבעים לשון. לא היה קנמר, הוסיף לו אות אחת מושמו של
 הקדוש ברוך הוא ולמד, שצאמר: "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע" ולמחר כל לישא דאישתעי
 פרעה בהדיה, אהר ליה. אישתעי איהו בלשון הקדש, לא היה קא ידע מאי היה אמר. אמר ליה, אנגרי. אנגריה, ולא גמר. אמר
 ליה, אישתבע לי דלא מגילת, אישתבע לו. פי אמר ליה "אבי השביעני לאמר" אמר ליה: ויל איתשיל אשבעתי. אמר ליה: ואיתשיל
 נמי אדיך, ואף על גב דלא ניחא ליה. אמר ליה: "עלה וקבר את אבדך באשר השביעך". יהודה, מאי היא? דתניא, היה ר' מאיר
 אומר: כשעמדו ישראל על הים היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר: אני יורד תחלה לים, וזה אומר: אני יורד תחלה לים, קפץ

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

57 בשני י"דיו, דָּבְרָתֵיב 'וְאֶבְי קָרָא לוֹ בְּנִימִין', וזה משלים מספר
 58 האותיות לעשרים וחמש.
 59 אָמַר רַב הֵנָּא בְּרַי בִּינָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲסִידָא, יוֹסֵף שְׁקִידוֹשׁ
 60 שֵׁם שְׁמַיִם בְּפִתְרָה בְּמַעְשָׂה אִשְׁתּוּפַר, שְׁתִּימְדָה עִם הָעִירוֹהוּ בִּסְתֵר,
 61 וְעַמַּד בְּעַצְמוֹ, וּבְכַח אֵת יֶצְרָה, הוֹסִיפוּ עָלָיו אוֹת אַחַת אוֹת ה',
 62 שְׁהִיא אוֹת אַחַת מִשְׁמֵו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְכַר נִקְרָא יְהוֹסֵף.
 63 יְהוּדָה, שְׁקִידוֹשׁ שֵׁם שְׁמַיִם בְּפִתְרָתָא, עַל יָם סוּף, כִּפִּי שֵׁיתְבָּא
 64 לְהֵלֶן, נִקְרָא פּוֹלֵו עַל שְׁמֵו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהֵם בֵּן
 65 אַרְבַּעַה אוֹתוֹת כְּלוּל כְּלוּל בְּשֵׁמו.
 66 מִבְּאַרְתָּ הַגִּמְרָא, יוֹסֵף מֵאִי הִיא - מַזְה קִידוֹשׁ הַשֵּׁם שְׁהִיה בּו,
 67 דְּבִתִּיב 'וְהִי כְּהִיּוֹם הַיּוֹם, וְיִבָּא הַפִּתְיָה לְעִשׂוֹת מְלַאכְתָּו', אָמַר
 68 רַבִּי יוֹחָנָן, מִלְּמַד שְׁשִׁנְיָהֶם לְכַר עֵבְרִיה נִתְּבִינָו - שְׁאֵף יוֹסֵף חֲשַׁב
 69 בְּתַחֲלִילָה לְעֵבּוֹר עִמָּה עֵבְרִיה, וּמִלַּאכְתּוֹ הַכּוֹנֵהה לְתַשְׁמִישׁ. וְיִבָּא
 70 הַפִּתְיָה לְעִשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ, נִחְלַקוּ בְּבִיאָרוֹ רַבֵּו וְשְׁמוּאֵל, חָד אָמַר,
 71 לְעִשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ מִמַּשׁ, וְחָד אָמַר, לְעִשׂוֹת צְרָכֵיו - תַּשְׁמִישׁ נִכְנָם.
 72 'וְאִין אִישׁ מֵאַנְשֵׁי הַפִּתֵּי שֵׁם בְּבִית וְגו', וְכִי אִפְשָׁר שְׁבִית גְּדוּל
 73 בְּבִיתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע - פּוֹטִיפֵר, שְׁהִיה שֵׁר גְּדוּל, לֹא הָיָה בּו אִישׁ.
 74 תֵּנָא דְּבִי רַבִּי וְשְׁמַעְיָאֵל, אוֹתוֹ הַיּוֹם, יוֹם חֲנָם הִיָּה, וְהָלְכוּ בּוֹלְן
 75 לְבֵית עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים שְׁלָהֶם, וְהִיא אֲמָרָה לְהָן, חוֹלָה הִיא, וְאִינָה
 76 יְכוּלָה לֵילַךְ עִמָּהֶם, אֲמָרָה, אִין לִי יוֹם שְׁנִיזְקָן לִי יוֹסֵף לְתַשְׁמִישׁ
 77 כִּיּוֹם הַיּוֹם. וְתַתְּפִשְׁתּוּ בְּכִנְדּוֹ לְאַמַר וְגו', בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, בְּאַתָּה
 78 דְּיוֹקֵנּוּ - צוֹרַת פְּנֵיו שֶׁל אֶבְי יַעֲקֹב, וְנִרְאָתָה לּוֹ בְּחִלּוֹן, אָמַר לּוֹ,
 79 יוֹסֵף, עֲתִידִין אֲחִיד שִׁכְתֵּבּוּ עַל אֶבְי אֲפּוּד, וְאַתָּה בִּינִינְהֶם, וְכִי
 80 רְצוּנְךָ שִׁימַחָה שְׁמַד בִּינִינְהֶם, וְתִקְרָא רוּעָה זְוֹנָה, דְּבִתִּיב 'רְעָה
 81 זְוֹנָה, וְאֶבְד הוּן' - שֵׁם טוֹב, שְׁהוּא יִקַּר מְכַל הוּן. מְדָה, וְתִשְׁבַּח
 82 בְּאַתָּן קִשְׁתּוֹ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, נִזְהַג בְּצֵאֵן יוֹסֵף רַבִּי מֵאִיר, שְׁשִׁבְחָה קִשְׁתּוֹ
 83 - שְׁכִבְתָּ זְרַע, שְׁהִיא יוֹרֵה חֲכָן מְקַשְׁתָּ, לְאִיתְנָו - לְמַקּוּמו
 84 כְּבִרְאֵשׁוֹנָה. וּמִבְּאַרְתָּ הַגִּמְרָא אֵת הַמְשַׁךְ הַפְּסוּק, 'וְיַפְרֹצוּ
 85 מְלִשׁוֹן נְפִיצָה וּשְׁפִיכָה, שְׁהוֹיִין וְהַצְדִּי' מִתְּחַלְּפִין, וְרַעִי יִדְּוִו, מִלְּמַד
 86 שְׁנַעֲזִין יִדְּוִו בְּפַרְקָעוֹ, וְנִשְׁעָן עֲלֵיהֶם, בְּכִדי שִׁיתִּיסֵר, וְיִהָא טְרוּד
 87 בְּצַעְרוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה יַעֲבֹר תּוֹקֵף יֶצְרָה, וְיִצְאָה שְׁכִבְתָּ וְרַעִו מִכִּין
 88 צִפּוּרְנֵי יִדְּוִו. בְּהַמְשַׁךְ הַפְּסוּק כְּתוּב, 'מִיָּד אֶבְי יַעֲקֹב, פִּירוּשׁ, מִי
 89 גַּם לּוֹ שִׁחְקָק עַל אֶבְי אֲפּוּד, אֵלָּא אֶבְי יַעֲקֹב - מֵאֲבִירוֹתוֹ
 90 וְחֻקּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, שְׁנִרְאָתָה לּוֹ דְּמוֹת דִּיוֹקֵנּוּ, וּמִחַמַּת זֶה נִמְנַע מַחַטָּא.
 91 מִשְׁם רוּעָה אָבָן יִשְׂרָאֵל, מִפְּרִשְׁתָּ הַגִּמְרָא. מִשְׁם רֹעֵדָה מִשְׁם זָכָה,
 92 וְנַעֲשָׂה רוּעָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁנִנְאָמַר 'רוּעָה יִשְׂרָאֵל - הַקְּבָלָה, שְׁהוּא
 93 רוּעָה יִשְׂרָאֵל הַאֲוִיָּה, נִזְהַג בְּצֵאֵן יוֹסֵף אֵת יוֹסֵף, וְיִשׁ לְדָרוֹשׁ פְּסוּק זֶה,
 94 כִּאלּוֹ קוֹרְאִים תִּיבּוֹת 'כִּצְאֵן יוֹסֵף' מִחוּבְרֵיב, כְּלוּמַר, יִשְׂרָאֵל,
 95 הַנּוֹחֵגִים עֲצֵמָן כִּצְאֵנו שֶׁל יוֹסֵף, כִּשְׁהִיה מְכַלְכֵּלִם בְּמַצְרִים, הִרִי
 96 שִׁיּוֹסֵף הוּא הַרְּוֹעָה, וּמְסִיִּים הַפְּסוּק 'אָבָן יִשְׂרָאֵל' שְׁמֵשׁ זְכָה גַם
 97 לְהִיּוֹת אָבָן מֵאֲבַנֵי יִשְׂרָאֵל.
 98 תֵּנָא, הִיָּה רָאוֹי יוֹסֵף לְצֵאֵת מִמֶּנּוּ "ב שְׁכֵמִים, בְּרִדָּךְ שִׁיָּצֵאוּ
 99 מִיַּעֲקֹב אֶבְי, שְׁנִנְאָמַר אֵלָּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, תּוֹלְדוֹת שִׁיָּצֵאוּ
 100 מִיַּעֲקֹב, כִּנְגַדָן הִיָּה רָאוֹי לְצֵאֵת מִיּוֹסֵף, אֵלָּא מִחַמַּת שִׁיָּצֵאוּ שְׁכִבְתָּ
 101 וְרַעִו מִכִּין צִפּוּרְנֵי יִדְּוִו, לְכַן לֹא זָכָה לְכַר, וְהַפְּסִיד עֵשָׂרָה בְּנִים כִּנְגַד
 102 עֵשֶׂר אֲצַבּוּתֵיה, וְאָף עַל פִּי בָן, יָצֵאוּ אוֹתָם עֵשָׂרָה שְׁהַפְּסִיד
 103 מִכִּנְמִין אַחִיו, וְכוֹלָן נִקְרָאוּ עַל שְׁמֵו שֶׁל יוֹסֵף, שְׁנִנְאָמַר 'וְיִבְנֵי
 104 בְּנִימִין, בְּלַע וְכִבְר וְאִשְׁבַּל גֵּרָא וְנַעֲמָן אַחִי וְרֹאשׁ מוֹפִים חוּפִים
 105 וְאַרְד וְגו', 'בְּלַע' שְׁנִבְלַע יוֹסֵף בֵּין הָאוּמוֹת, 'וְכִבְר' כְּבוֹד לְאִמּוֹ
 106 הַיָּה, 'וְאִשְׁבַּל' שְׁשָׁבָא אֵל, 'גֵּרָא' שְׁנֵי בְּאִכְסֵנִיּוֹת - בֶּאֱרַךְ נִכְרָה,
 107 'וְנַעֲמָן' שְׁנַעֲמִים בִּזְוִתָה, 'אַחִי' וְרֹאשׁ אַחִי הוּא וְרֹאשִׁי הוּא,
 108 'מוֹפִים' חוּפִים הוּא לֹא רָאָה בְּחוּפֵיה, וְאִנִּי לֹא רִאִיתִי בְּחוּפֵיהוּ,
 109 'וְאַרְד' שְׁיָרַד לְבִין אוּמוֹת הָעוֹלָם, אִיפֹא דְאָמַר, 'וְאַרְד' שְׁפִנּוֹ
 110 דִּימִין לוֹוֶרֶד.
 111 אָמַר רַבִּי תַּיִיא בַּר אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּשַׁעָה שְׁאָמַר לּוֹ פְּרַעָה
 112 לְיוֹסֵף, 'וְכִלְעֵרְךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֵת יְדוֹ וְגו', שְׁהִשְׁלִיטוּ עַל אֶרֶץ

1 לא בְּרִדָּךְ שְׁחִלּוּקִין בְּחוּמֵשׁ הַפְּקוּדִים, שְׁמִסוּרְדִין שֵׁם שְׁמוֹת נְשִׂיאֵי
 2 יִשְׂרָאֵל, אִשְׁר יַעֲמִדוּ עִם מִשְׁה וְאֵהֶרָן לְפַקּוֹד אֵת יִשְׂרָאֵל, וְשֵׁם חֲסֵדֵר
 3 הוּא כָךְ, רֵאוּבֵן שְׁמַעוֹן יְהוּדָה יִשְׁשַׁכַר וְכוֹלָן יוֹסֵף בְּנִימִין דָן אִשְׁר גַּד
 4 נִפְתָּלִי, כָךְ חִלּוּקִין בְּאֶבְנֵי אֲפוּד, אֵלָּא, בְּרִדָּךְ שְׁחִלּוּקִין בְּחוּמֵשׁ שְׁנֵי
 5 - סֵפֶר שְׁמוֹת, בְּתַחֲלִילָתוֹ, וּמְפִרְשָׁתָה הַבְּרִייתָא בְּיַצֵּר, בְּנֵי לֵאָה בְּסִדְרָן
 6 - כְּסִדְר שְׁנוּלָדוֹ. עַל אָבָן אַחַת, בְּנֵי רַחֵל אֲחִיד מִכָּאֵן וְאֲחִיד מִכָּאֵן,
 7 וְבֵנֵי שְׁפָחוֹת בְּאִמְצַע - בְּנִימִין בְּתַחֲלִילָה, וְיוֹסֵף בְּסוּף, וּבְנֵי הַשְּׁפָחוֹת,
 8 שֶׁהֵם דָן נִפְתָּלֵי גַד וְאִשְׁר, בְּאִמְצַע, כִּפִּי חֲסֵדֵר שְׁכְתוּב בְּתַחֲלַת סֵפֶר
 9 שְׁמוֹת, עַל הָאָבָן הַשְּׁנִיָּה, וְחֲסֵדֵר הוּא כָךְ, רֵאוּבֵן שְׁמַעוֹן לוי יְהוּדָה
 10 יִשְׁשַׁכַר וְכוֹלָן בְּאוֹתָה, בְּנִימִין דָן נִפְתָּלֵי גַד אִשְׁר יוֹסֵף בְּשִׁנְיָה, וְאֵלָּא
 11 מֵאִי אִנִּי מַקְזִים בְּמָה שְׁנִאֲמַר 'בְּתוֹלְדוֹתֶם', לּוֹמַר שְׁנִכְתְּבוּ בְּשְׁמוֹתָן
 12 שְׁקִירָא לְהָן אֶבְיָתוֹ יַעֲקֹב, וְלֹא בְּשְׁמוֹת שְׁקִירָא לְהָן מִשְׁה בְּסֵפֶר
 13 בְּמַדְבַּר בְּפִרְשַׁת פְּנַחֵס, הַדְּיִינוּ רֵאוּבֵן וְלֹא רֵאוּבֵנִי, שְׁמַעוֹן וְלֹא
 14 שְׁמַעוֹנִי, דָן וְלֹא הִדְנֵי, גַּד וְלֹא הִדְנֵי. הִרִי, שְׁבִין לְתַנַּא קְמַא, וּבִין
 15 לְרַבִּי חֲנִינָא בֵּן גַּמְלִיאֵל, אִין סַדְרָן כִּפִּי שְׁאֲמַר רַב כְּהֵנָּא, אוֹמַרְתָּ
 16 הַגִּמְרָא תִּיבְתָא דְּרַבֵּו בְּהִנָּא תִּיבְתָא.
 17 שׁוֹאֵלַת הַגִּמְרָא, וְאֵלָּא, אִם כֵּן שְׁנִדְחוּ דְּבַרֵי רַב כְּהֵנָּא, חוּזְרַת שׁוּב
 18 הַשְּׁאֵלָה מֵאִי 'וְתַחֲצִי'וֹ אֵל מוֹל הַר עֵיבֵל, שְׁנִאֲמַר בְּסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ.
 19 מִתְּרַצַּת הַגִּמְרָא תֵּנָא, חֲצִיּוֹ שֶׁל מוֹל הַר גְּרִיזִים, מְרֻבָּה בְּאַנְשִׁים
 20 מִחֲצִיּוֹ שֶׁל הַר עֵיבֵל, מִפְּנֵי שְׁלֹו - וְקִנֵּי שְׁבַט לוי לְמִשְׁתָּה עִם הָאֲרוֹן,
 21 בֵּין שְׁנֵי הָהָרִים, וְזוֹתוּ מַה שְׁנִאֲמַר 'וְחֲצִיּוֹ' אֵל מוֹל עֵיבֵל, כְּלוּמַר, אַתּוּ
 22 חֲצִי הַמִּיּוּחָד בְּמִיעוּטוֹ, הַמוּעַט שְׁמִבְּיַנְהֶם. וְחוּזְרַת הַגִּמְרָא לְפִרְשׁ אֵת
 23 דְּבַרֵי הַבְּרִייתָא, וּמְקַשָּׁה, אֲדָרְבָה, מִפְּנֵי שְׁלֹו לְמִשְׁתָּה, בְּצִדָּה לְהוֹ -
 24 נִתְמַעְטוּ לְהֵם אוֹתָם שְׁבַחָה גְרִיזִים, שְׁהִרִי שְׁבַט לוי הוּא מֵאוֹתָם
 25 הַעוֹמְדִים עַל הַר גְּרִיזִים. מִתְּרַצַּת הַגִּמְרָא הִכִּי קָאָמַר, אָף עַל פִּי
 26 שְׁלֹו לְמִשְׁתָּה, אִף עַל פִּי בֵּן חֲצִי שֶׁל הַר גְּרִיזִים מְרֻבּוֹה, מִפְּנֵי שְׁבִנֵי
 27 יוֹסֵף הִיוּ עֲמִיקֵם שְׁוִי מְרֻבּוֹים.
 28 וּמִנִּין שִׁדְּוִו בְּנֵי יוֹסֵף מְרֻבּוֹים, שְׁנִנְאָמַר 'וְיִדְּבְרוּ בְנֵי יוֹסֵף אֵת יְהוֹשֻׁעַ
 29 לְאַמַר, מְרֻבָּע נִתְתָּה לִי נִחְלָה גְּדוּלָה אֲחִיד וְחִבֵּל אֲחִיד וְאִנִּי עִם רַב,
 30 וְיֹאמַר אֵלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ, אִם עִם רַב אַתָּה עֲלָה לְךָ תִּעֲרַח', הִרִי לְנו
 31 שִׁדְּוִו מְרֻבּוֹים. וּמִבְּאַרְתָּ הַגִּמְרָא אֵת הַכּוֹנֵהה בְּמָה שְׁאֲמַר לְהֵם 'עֲלָה
 32 לְךָ הִיעֲרָה' אָמַר לְהָן, לְכוּ וְתַחֲבֹאוּ עֲצִמְכֶם בְּיַעֲרִים, מַקּוּם שְׁאִין
 33 מִצְּוִיִים אֲנִישִׁים. בְּכִדי שְׁלֹא תִשְׁלֹוּם בְּכֶם עוֹן הַרְעָה אָמַרו לִיה בְּנֵי
 34 יוֹסֵף לְיְהוֹשֻׁעַ, וְרַעִיָּה דְּיוֹסֵף, לֹא שְׁלֵמָא בִּיה עֵינָא בִּישָׂא - לֹא
 35 שׁוֹלְטָת בּו עִין רַעִיה, דְּבִתִּיב 'בֵּן פּוֹרַת יוֹסֵף בֵּן פּוֹרַת עֲלִי יָצִיו',
 36 וְאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, אֵל תְּהִי קוֹרָא עֲלִי יָצִיו, וְשׁוֹלְטָת עֲלִי יָצִין - שְׁעוֹלִים
 37 עַל הָעֵין וְשׁוֹלְטִים עֲלֵיהָ, וְאִין הָעֵין עוֹלָה וְשׁוֹלְטָת עֲלֵיהֶם. רַבִּי יוֹסִי
 38 בְּרַבִּי הִנִּינָא אָמַר, מִתְּכַחָא - מְכַרְכַּח עֵינָא בְּלִמְנֵשָׁה וְאַפְרִים, יִנְתֵן
 39 לְלִמוּד שִׁיָּא שׁוֹלְטָת בְּהֵם עִין רַעִיה, שְׁנִאֲמַר שֵׁם יְיָדְּוִו לְרֻזֵב בְּרִדָּךְ
 40 הַאֲרִיץ' - כְּלוּמַר, שִׁדְּוִו כְּדֻגִים, מַח דְּגִים שְׁכִיבִים, מִים מְכַסִּין עֲלֵיהֶן,
 41 וְאִין הָעֵין שׁוֹלְטָת בְּהֵן, אָף וְרַעִו שֶׁל יוֹסֵף, אִין הָעֵין שׁוֹלְטָת בְּהֵן.
 42 חוּזְרַת הַגִּמְרָא לְבִאָר אֵת דְּבַרֵי הַבְּרִייתָא לְעֵיל, שְׁנִינוּ בְּרִייתָא
 43 'חֲמִשִּׁים אוֹתוֹת הִיוּ בְּשְׁמוֹת הַשְּׁבַטִים שִׁדְּוִו כְּתוּבִים עַל כְּתַפַּת
 44 הָאֲפּוּד, עֲשֵׂרִים וְחֲמֵשׁ עַל אָבָן זוֹ, וְעֲשֵׂרִים וְחֲמֵשׁ עַל אָבָן זוֹ, שׁוֹאֵלַת
 45 הַגִּמְרָא, וְכִי הֵנִי חֲמִשִּׁים אוֹתוֹת - בְּתַמִּיה, הִרִי לְפִי חֲשַׁבּוֹן
 46 חֲמִשִּׁים נְבִי - פַּחוֹת תְּרָא תִּיּוּן - דְּהִינּוּ טָךְ כָּל הָאוֹתוֹת שֶׁל שְׁמוֹת
 47 הַשְּׁבַטִים אִינוּ אֵלָּא אַרְבַּעִים וְתִשְׁעֵ, שְׁאִין אָבָן הַשְּׁנִיָּה אֵלָּא עֲשֵׂרִים
 48 וְאַרְבַּע אוֹתוֹת, שְׁהִרִי בְּנִימִין נִכְתַּב בְּכָל הַתּוֹרָה חֲסֵר יוֹד.
 49 הַגִּמְרָא, אָמַר רַבִּי יַצְחָק, יוֹסֵף, הוֹסִיפוּ לּוֹ אוֹת אַחַת בְּשֵׁמוֹ,
 50 שְׁנִנְאָמַר 'עֲדוּת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ, בְּצֵאֵתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם, וְכַךְ נִכְתַּב
 51 שְׁמוֹ גַם עַל אֲבַנֵי הָאֲפּוּד יְהוֹסֵף'. מְתַקְּוָה לָהּ רַב נִחְמָן בַּר יַצְחָק,
 52 הִרִי 'בְּתוֹלְדוֹתֶם' בְּעִינָן - שְׁמַשְׁמַעוּ שְׁצִרִךְ לְכַתְּבוּ, כִּפִּי הַשְּׁמוֹת
 53 שְׁקִירָא לְהֵם אֲבִיהֶם שְׁהוֹלִידִן, וְאִם כֵּן יֵשׁ לְכַתּוּב 'יוֹסֵף' כִּפִּי שְׁנִקְרָא
 54 שְׁמוֹ עַל יְדֵי אֲבִיו, וְלֹא 'יְהוֹסֵף'. חוּזְרַת בְּהַ גִּמְרָא מִתִּירוּצוֹ שֶׁל רַבִּי
 55 יַצְחָק, וּמִתְּרַצַּת, אֵלָּא, כָּל הַתּוֹרָה בּוֹלָה בְּנִימִין בְּתִיב חֲסֵר יוֹד.
 56 וְהָכָא שְׁצִרִךְ לְכַתְּבוּ כִּפִּי שְׁקִרָא אֲבִיהֶם, כְּתוּב בְּנִימִין שְׁלָם - מִלָּא,

ביאורים למסכת סוטה דף לז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

36 על ההר, כפי שנאמר בתורה, שָׂכַכְר נְאֻמָּר בספר יהושע, שהיו
 37 לְמִטָּה עם הארון. הַא בַּיַּד - איך יתישבו שני המקראות זה עם זה,
 38 אלא צריך לפרש שזָכַנִי בְּהוֹנָה וְלִיָּהּ הִיוּ לְמִטָּה, וְהַשָּׂאָר שִׁמְבַנִי
 39 לוֹ, הִיוּ לְמַעְלָה. רַבִּי יֵאֵשְׁבֵה אֲמִיר לִישַׁב הַפְּסוּקִים בַּאֲפֹן אַחַר,
 40 שְׂכַל בֵּן לֹוֹ הָרְאִי לְשָׂרָת בְּמִשְׁכַּן לְשִׁאת אֶת הָאָרֶן, דְּהֵיִינוּ מִבֵּן
 41 שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֵּן חֲמִשִּׁים, הִיָּה לְמִטָּה, וְהַשָּׂאָר לְמַעְלָה. רַבִּי
 42 אֲמִיר, אֱלֹו וְאֵלֹו - כֹּל יִשְׂרָאֵל וְהַלֹוִים, לְמִטָּה הֵן עֹמְדִים בֵּין
 43 הַהָרִים, חֲצִים מֹול הַר גְּרִיזִים וְחֲצִים מֹול הַר עֵיבַל, וְהַלֹוִים בֵּינֵיהֶם,
 44 וְלֹא עַלֹו כֹּלֵל לַהָרִים, אֲלֹא שֶׁהִפְכוּ פְּנֵיהֶם כְּלָפִי הַר גְּרִיזִים, וּפְתַחוּ
 45 בְּכַבְרָתָהּ, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן, הִפְכוּ פְּנֵיהֶם כְּלָפִי הַר עֵיבַל, וּפְתַחוּ בְּקַלְלָתָהּ.
 46 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא לְרַבִּי, אִם כֵּן מֵאִי 'עַל' - אִיךָ יִתְפַּרֵּשׁ לְפִי רַבִּי מֵהַ
 47 שְׁנֵאמַר בְּתוֹרָה 'עַל' הַר גְּרִיזִים וְעַל' הַר עֵיבַל, שִׁמְשַׁמַּע שֶׁהָיוּ צָרִיכִים
 48 לְעִמּוּד עַל הַהָרִים מִמֶּשׁ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, שֶׁלְרַבִּי הַמִּילָה 'עַל'
 49 מִתְפַּרֶשֶׁת בְּסֻמּוֹד - לִיד. וּמֵבִיאָה הַגְּמָרָא מְקוֹם נֹסֵף שֶׁמִּצַּנּוּ שְׂרֵבִי
 50 מִפְּרֵשׁ כֵּךְ אֶת תִּיבַת 'עַל', בְּרֵתְנִיא, 'וְנִתְתָּה עַל הַמַּעְרְבַת שֶׁל לַחֵם
 51 הַפְּנִים, לְבֹנָה זָכָה', רַבִּי אֲמִיר, 'עַל' פִּירוּשׁוֹ בְּסֻמּוֹד - שֶׁהִלְבֹוּנָה
 52 לֹא הִיָּתָה עַל מַעְרַבֵת הַלַּחֵם מִמֶּשׁ, אֲלֹא עַל הַשְּׁלַחֵן בְּסֻמּוֹד לְלַחֵם.
 53 וּמִפְּרֵשׁ רַבִּי אֶת דְּבָרָיו, אִתָּהּ אֲמִיר שֶׁ'עַל' פִּירוּשׁוֹ בְּסֻמּוֹד, אִוְ שִׁמָּא
 54 אֵינֹו אֱלֹא 'עַל' מִמֶּשׁ, אִי אִפְשָׁר לֹומַר כֵּן, שֶׁהָרִי בְּשֵׁהוּא אֲמִיר
 55 וְסֻכּוֹתָ עַל הָאָרֶזֶן אֶת הַפְּרוּכֹת' הֵוֹו אֲמִיר עַל כְּרוּךְ שֶׁ'עַל' הַכוּוּנָה
 56 בְּסֻמּוֹד, שֶׁהָרִי הַפְּרוּכֹת לֹא הִיָּתָה מִמֶּשׁ סִיכּוֹךְ עַל הָאָרֶן, אֲלֹא
 57 מִחִיצָה הַמְבַדֵּלֵת כְּנַגְדּוֹ.
 58 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה, הִפְכוּ פְּנֵיהֶם כְּלָפִי הַר גְּרִיזִים וּפְתַחוּ בְּכַבְרָתָהּ, בְּרוּךְ
 59 הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וּמַסַּכָּה, וְאֵלֹו וְאֵלֹו עֹונִין אִמֵּן. הִפְכוּ פְּנֵיהֶם
 60 כְּלָפִי הַר עֵיבַל וּפְתַחוּ בְּקַלְלָתָהּ, אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וּמַסַּכָּה,
 61 וְאֵלֹו וְאֵלֹו עֹונִין אִמֵּן כּוּ'. תְּנֹו רַבְּנֵינוּ, בְּרוּךְ בְּכָלֵל, בְּרוּךְ בְּפָרֶט -
 62 כֹּל הַבְּרוּכּוֹת שֶׁנִּאֲמָרוּ בְּהַר גְּרִיזִים, נִאֲמָרוּ גַם בַּאֲפֹן שְׁכּוֹלֵל אֶת כּוֹלֵם,
 63 וְגַם בְּפִירוּשׁ כֹּל אַחַת וְאֶחָת, כְּשִׁאֲמָרוּ 'בְּרוּךְ אֲשֶׁר יָקִים אֶת דְּבָרֵי
 64 הַתּוֹרָה הַזֹּאת, נִכְלָלוּ בּוֹהַ כֹּל הַבְּרוּכּוֹת, שֶׁהָרִי כּוֹלֵם קִיּוֹם דְּבָרֵי
 65 הַתּוֹרָה הֶם, וְאִמְרוּ גַם בְּפֶרֶט כֹּל אַחַת וְאֶחָת, 'בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר
 66 לֹא יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וּמַסַּכָּה', הָרִי פֶּרֶט, וְכֵן כּוֹלֵם. וְכֵן כֹּל הָאֲרוּרִים אֲרוּר
 67 בְּכָלֵל אֲרוּר בְּפָרֶט - נִכְלָלוּ כּוֹלֵם בְּאִמְרָתָם 'אֲרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת
 68 דְּבָרֵי הַתּוֹרָה', וְנִאֲמָרוּ גַם בְּפֶרֶט, כֹּל אֲרוּר וְאֲרוּר בְּפְנֵי בְּפְנֵי עֲצֻמוֹ.
 69 וְכֹל הַמְצוּוֹת שֶׁבְּתוֹרָה נִאֲמָר עֲלֵיהֶם שְׁטַעוֹנִים אַרְבַּעַה דְּבָרִים, וְאֵלֹו
 70 הֵן, לְלַמּוֹד, וְלִלְמַד, לְשִׁמּוֹד, וְלַעֲשׂוֹת, תְּרִי

1 שְׂכִמּוֹ שֶׁל בְּנֵימִין, וְיָרַד לִים תְּחִילָה, שְׁנֵאמַר, 'שֶׁם בְּנֵימִין צְעִיר
 2 רוּדֵם', אֶל תְּקֵרִי 'רוּדֵם' אֱלֹא 'רָד ים', וְהָיוּ שְׂרֵי הַיּוֹדָה רוּדֵם
 3 אוֹתָם בַּאֲבָנִים, מִפְּנֵי שֶׁרָצוּ הֵם לִירַד תְּחִלָּה, שְׁנֵאמַר בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק
 4 'שְׂרֵי הַיּוֹדָה רָגְמֹתָם', לְפִיכָף שִׁירַד בְּנֵימִין תְּחִלָּה, זָכָה שִׁבְטוֹ שֶׁל
 5 בְּנֵימִין תְּצַדִּיק, וְנַעֲשֶׂה אוֹיְשְׁפִיכֶם - בַּעַל מֵלוֹךְ לְגִבּוֹרָה - לְשִׁכְנֵיהָ,
 6 שְׁבִית קוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, שְׁבו שׁוֹרָה הַשְּׁכִינָה, בְּנוֹי בַחֲלוּקָה, שְׁנֵאמַר עַל
 7 בְּנֵימִין, 'וְכֵן בְּתַפְתִּיו שְׂכָן הַקֶּבֶד'.
 8 אֲמִיר לֹו רַבִּי יְהוּדָה, לֹא כֵךְ הִיָּה הַמַּעֲשֶׂה, אֱלֹא כֵךְ הִיָּה, שֶׁבֵט זֶה
 9 אֲמִיר אִין אֲנִי יוֹרַד תְּחִילָה לִים, וְזֶה אֲמִיר אִין אֲנִי יוֹרַד תְּחִילָה
 10 לִים, קִפְּי נַחֲשׁוּן בֵּן עֲמִינַדָב נְשִׂיא שִׁבֵט יְהוּדָה, וְיָרַד לִים תְּחִילָה,
 11 שְׁנֵאמַר 'סִכְכּוֹנִי בְּכַחַשׁ אֶפְרוֹים וּבְמַרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל - שִׁרְאוּ
 12 לְסֻמוּךְ עַל הַ יַתְּבַרְךָ, וְכַחֲשׁוּ בְּאִמּוֹנַתְם בּוּ, וְהַיּוֹדָה עוֹד רָךְ עִם אֱלֹו'
 13 - אֲבַל יְהוּדָה יָרַד לִים, עַל יַדֵּי שִׁבְטוֹ בּוּ יַתְּבַרְךָ. וְעֵלְיוֹ - עַל נַחֲשׁוֹן,
 14 מִפְּרֵשׁ בְּקַבְלָה - בְּכַתּוּבִים, בְּסַפֵּר תְּהַלִּים, "הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהִים כִּי כָאוּ
 15 מִיַּם עַד נַפְשִׁי, מִכַּעֲתִי בַיּוֹן - [טו] מְצוּלָה וְאִין מְעַמַּד בַּאֲתִי
 16 בְּמַעֲמִיק מִיַּם וּשְׁכּוֹלֵת - [טו] שֶׁטַף חֲזָקוֹן שֶׁטַפְתִּי וְגו', אֶל תִּשְׁמַפְּנֵי
 17 שְׁכּוֹלֵת מִיַּם, וְאֶל תְּכַלְעֵנִי מְצוּלָה וְגו'. שֶׁבֵט מִהַקֶּבֶד"ה שֶׁלֹא
 18 יִטְבַע בִּים. וְזֶהוּ קִידוּשׁ הַשֵּׁם שֶׁהִיָּה אֲצַל יְהוּדָה, שֶׁמִּשְׁבְּטוֹ יְרַדוּ תְּחִלָּה
 19 לִים.
 20 בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, הָיָה מִשֶּׁה מַאֲרִיד בְּתַפְלָה, אֲמִיר לֹו הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
 21 הוּא, יְרִידֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכּוֹפְעִים בָּיָם, וְאִתָּהּ מַאֲרִיד בְּתַפְלָה לְפָנֵי,
 22 וְאִין זוֹ שַׁעַה רְאוּיָה לְכַךְ, אֲמִיר לְפָנֵינוּ, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, וּמַה כְּרִי
 23 לְעֲשׂוֹת, אֲמִיר לֹו "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָסִעוּ, וְאִתָּהּ הָרַם אֶת
 24 מִטָּךְ וְנִמְטָה אֶת יָדְךָ עַל הַיַּם, וּבַקַּעַה וְגו'". לְפִיכָף שִׁירַד שִׁבֵט
 25 יְהוּדָה תְּחִילָה לִים, זָכָה הַיּוֹדָה לְעֲשׂוֹת מִמְשָׁלָה בְּיִשְׂרָאֵל - מַלְכוּת
 26 בֵּית דוֹד, שְׁנֵאמַר, 'הִיָּתָה הַיּוֹדָה לְקַדְשׁוֹ - שֶׁקִּדְשׁוֹ הַקֶּבֶד"ה לְשִׁבֵט
 27 יְהוּדָה, לְחִיּוֹת יִשְׂרָאֵל תַּחַת מְשָׁלוּתָיו שֶׁל יְהוּדָה, מֵהַ מַּעַם הִיָּתָה
 28 הַיּוֹדָה לְקַדְשׁוֹ וְיִשְׂרָאֵל מְשָׁלוּתָיו, מִשּׁוּם דִּי הָיָה רָאָה וְיָנֵם' שֶׁהִים
 29 רָאָה שֶׁקִּדְשׁוֹ שֵׁם שָׁמַיִם, לִירַד תְּחִלָּה לִים, מִחַמַּת כֵּן נֵס וְנִבְקַע
 30 מִפְּנֵיהֶם, וְלֹא הִטְבִּיעֵם.
 31 הַגְּמָרָא חוֹרַת לְעַנְיַן הַבְּרוּכּוֹת וְהַקְּלָלוֹת בְּהַר גְּרִיזִים וְהַר עֵיבַל, תְּנִיא,
 32 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֵּן יַעֲקֹב אֲמִיר, אִי אִפְשָׁר לֹומַר שֶׁכֹּל בְּנֵי לֹוֹ הִיוּ
 33 לְמִטָּה עִם הָאָרֶן, בֵּין הַהָרִים, כְּפִי שֶׁנִּאֲמָרוּ בְּסַפֵּר יְהוֹשֻׁעַ, מִפְּנֵי שְׂכַכְר
 34 נְאֻמָּר בְּתוֹרָה שֶׁהִיוּ לְמַעְלָה עַל הַהַר, שֶׁשִּׁבְט לֹוֹ הוּא מִבֵּין אֵלֹו
 35 שֶׁנִּצְטוּוּ לְעִמּוּד עַל הַר גְּרִיזִים, וְאִי אִפְשָׁר לֹומַר שֶׁהִיוּ כּוֹלֵם לְמַעְלָה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה ושלושים לעומר עמ' ב

18 לו יוסף.
 19 לאחר מכן, כשמת יעקב, ובא יוסף לבקש מפרעה שיניח לו לקיים מה
 20 שנשבע לאביו, לקברו בארץ ישראל במערת המכפלה, כי אָמַר לִיָּהּ
 21 יוסף לפרעה, "אָבִי הַשְּׁבִיעֵנִי לְאֵמֹר, בקברי אשר כריתי לי בארץ
 22 כנען שמה תקברני". אָמַר לִיָּהּ פרעה ליוסף, וְלֹא אִיתְשִׁיל אֲשִׁבְעַתְךָ
 23 - לך והשאל אצל החכמים על שְׁבוּעַתְךָ, וְהֵתַר אוֹתָהּ. אָמַר לִיָּהּ
 24 יוסף לפרעה, וְאִיתְשִׁיל נְפִי אֲדִידְךָ - אם כן, אשאל גם על שלך,
 25 שנשבעתי לך שלא אגלה שאני מכיר לשון הקודש, שאינך מכירה.
 26 ולכן, וְאָף עַל גַּב דְּלֹא נִיחָא לִיָּהּ לְפֶרַעַה, וְלֹא רָצָה בְּכֵךְ שִׁיעִלָה
 27 יוסף לקבר את אביו, בעל כרחו אָמַר לִיָּהּ פרעה ליוסף, 'עַלָּה
 28 וּקְבֹור אֶת אָבִיךָ בְּאֶשְׁרֵי הַשְּׁבִיעֵנִי'.
 29 חוֹרַת הַגְּמָרָא לְפֶרֶשׁ אֶת הַמִּימָרָא דְלַעֲלִיל, שִׁיהוּדָה קִידֵשׁ שֵׁם שָׁמַיִם
 30 בְּפַרְהֲסִיא, מִבֵּאֲרַת הַגְּמָרָא, 'יְהוּדָה מֵאִי הִיא - מֵהוּ קִידוּשׁ הַשֵּׁם
 31 שֶׁהִיָּה בּוּ, דְּתַנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אֲמִיר, בְּשַׁעֲמָרוּ וְיִשְׂרָאֵל עַל הָיָם,
 32 הָיוּ שְׂבָמִים מְנַצְחִים - מְרִיבִים זֶה עִם זֶה, זֶה אֲמִיר, אֲנִי יוֹרַד
 33 תְּחִלָּה לִים, וְזֶה אֲמִיר, אֲנִי יוֹרַד תְּחִלָּה לִים, קִפְּי

1 מַצְרַיִם, אֲמִירוֹ אֵימְנִינִי פֶּרַעַה - חֲכִמִים הַחוּזִים בְּכּוֹכְבִים וְיוֹדְעִים
 2 חֲכַמַת הַמּוֹזלוֹת, לְפֶרַעַה, וְכִי עֶבֶד שֶׁלְקַחְהוּ רַבּוּ בְּעַשְׂרִים כֶּסֶף -
 3 שִׁבְמַחִיר נִמּוּךְ כּוֹהַ מַכְרוּ אֶת יוֹסֵף לִישְׁמַעֲלֵאִים, תְּמַשְׁלִיָּהוּ עֲלֵינוּ.
 4 אָמַר לְהָן פֶּרַעַה, נְנַנְי - גּוֹנֵי מַלְכוּת אֲנִי רְוָאָה בּוּ, בְּחַכְמָה וּגְבוּרָה
 5 יוּפִי. אֲמִירוֹ לֹו, אִם בֵּן שְׂרָאוּ לְמִלּוּכָה, יְהֵא יוֹדַע בְּשָׂבְעִים לִשְׁוֹן,
 6 בָּא בְּבִרְאִיל, וְלִימְדוּ שְׂבָעִים לִשְׁוֹן, לֹא הָיָה קְנָמָר - לֹא עֵלָה בִּיד
 7 יוֹסֵף לְמַדָּם, הוֹסִיף לֹו אוֹת אַחַת מִשְׂמֵי שֶׁל תְּקִדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 8 וְלֹמַר, שְׁנֵאמַר, 'עֲדוּת בְּיהוּסָף שָׁמוּ - שֶׁשֵׁם הַקֶּבֶד"ה אוֹת מִשְׁמוּ,
 9 בְּשִׁמּוֹ שֶׁל יוֹסֵף, עֲדוּת לִיוֹסֵף שֶׁלֹא חָטָא, בְּצַאֲתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם,
 10 (שֶׁפֶת לֹא יְדַעְתִּי אֲשַׁמַּע)', שְׁבִתְחִילָה לֹא יָדַע לְהַבִּין שְׁפוֹת, וְלִמְקָרָה,
 11 כֹּל לִישְׁנָא דְאִישְׁתַּעֲי - שְׁטִיפֶר פֶּרַעַה בְּהִירָה, אַהֲדָר לִיָּה - בְּכֹל
 12 לִשׁוֹן שְׁפִרְעָה דְבַר עֲמֹו, הַחוּזִיר לֹו תְּשׁוּבָה בְּאוֹתוֹ לִשׁוֹן. אִישְׁתַּעֲי
 13 סִיפֵר אִיָּהוּ - יוֹסֵף בְּלִשׁוֹן תְּקַדְשׁ אֶל פֶּרַעַה, לֹא הָיָה קָא יָדַע פֶּרַעַה
 14 מֵאִי הָיָה אָמַר, אָמַר לִיָּהּ פֶּרַעַה לִיוֹסֵף אֲנָמְרִי - לְמַדְנִי שְׁפָה זֶה,
 15 אֲנָמְרִיהּ - לְמַדּוּ יוֹסֵף לִשׁוֹן הַקְּדֵשׁ, וְלֹא נָמַר - לֹא עֵלָה בִּיד פֶּרַעַה
 16 לְלַמּוּדָה, אָמַר לִיָּהּ לִיוֹסֵף, אִישְׁתַּבַּע לִי, דְּלֹא מְגִלִית - הִישְׁבַע לִי
 17 שֶׁלֹא תְּגַלֵּה שֶׁאִתָּה יוֹדַע לִשׁוֹן שְׁאִינִי מְכִירָה, אִישְׁתַּבַּע לֹו - נִשְׁבַּע

יום המישי - היום שבעה ושלשים יום, שהם המשה שבועות ושני ימים לעומר (גבורה שביסוד) קצה

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לז עמוד א

רש"י

תוספות

1 והיו שרי יהודה רגומם רוגמין אותן. כך שניה ברייתא במכילתא משל למה הדבר דומה
2 למלך בשר רום שהיו לו שני בנים אחד גדול ואחד קטן אמר לקטן העמידני עם הנץ
3 החמה אמר לגדול העמידני בג' שעות בא הקטן להעמידו עם הנץ החמה ולא הניחו גדול
4 אמר לו לא אמר לי אלא עד ג' שעות והקטן אמר לא אמר לי אלא עד הנץ החמה מתוך
5 שהיו עומדים צדוהין נגער אביהן אמר להן בני
6 מכל מקום שניכם לא כיוונתם אלא לכבודי אף
7 אני לא אקפח את שכםכם מה שבר נטלו שבטו
8 של בנימין שירד החילה לים ששרתה שבינה
9 בחלקו שנאמר וכו' ומה שבר נטלו שבטו של
10 יהודה וזה למלכות שנאמר שרי יהודה רגומתו
11 אין רגומתם אלא למלכות שנאמר בארזין אמר
12 בלשצר והלבישו לדניאל ארגונא ומחול (ה):

13 **א** אפשר לומר לוי למטה וכו'. ירושלמי רש"י
14 אומר שמעון וזו מה שמעון כולו למעלה
15 אף לוי כולו למעלה מה אני מקיים הריץ תביה
16 נגד הכהנים והלויים כדאמר ר' יהושע בן לוי
17 בעשרים וארבעה מקומות הכהנים נקראו לויים
18 וזו אחת מהן והכהנים הלויים בני צדוק (וימתו פ:):
19 **מאי** על על בסמוך כדתיניא רבי אומר וכו'.

20 האי דלא מייתי מתניתין בפרק שתי
21 הלהם (מנחות ז:). אבא שאול אומר שם היו
22 נותנין בויכי לבונה של לוח הפנים ואטפחים
23 ריח באמצע קאי שהיו נותנין בויכי לבונה של
24 לוח הפנים אמרו לו והלא כבר נאמר ונתת
25 על המערכת לבונה וזה אמר לוחם והלא כבר
26 נאמר ועליו מטה מנשה יש לומר משום
27 דברייתא מפרש בהדיא על בסמוך ונראה אפי'
28 רבי מאיר ור' יהודה דפליגי התם אבא שאול
29 ואמרי על ממש והכי משמע נמי בהקומץ רבה
30 (טס כ:). כל היבא דאיכא למימר על ממש
31 דאמרי' ועל ממש' דבעי שם רבי יחזקא איברי'ם
32 שדרין ביצדי מערכה מהו אליבא דמאן דאמר
33 על ממש לא תיבעי לך דעל העצים כתיב
34 (מ"מ) הכא כולי' עלמא מודו דעל בסמוך ולא
35 אמרי' המוכרין על הר גריזים ממש המקללים
36 על הר עיבל כדאמרין בירושלמי יכול אלו
37 שבהר גריזים היו אומרים ברכות ואלו שבהר
38 עיבל היו אומרים קללות תלמוד לומר הברכות
39 והקללות אלו ואלו היו אומרים ברכות ואלו
40 ואלו אומרים קללות יכול אלו שבהר גריזים
41 היו עונין אחר הברכות אמר ואלו שבהר עיבל
42 היו עונין אחר הקללות אמר ת"ל וענו כל העם
43 ואמרו אמר אלו ואלו היו עונין אחר הברכות
44 והקללות אמר הא כיצד בשעה שהיו אומרים
45 ברכות היו הופכין פניהם וכו' ופולגותא דרבי
46 יוחנן וריש לקיש דפליגי בפרק התורה (טס ק)
47 (טז) השוחט את התורה לפנים ולתמה חוץ

1 אישפיוכו וכו'. שביית קדשי הקדשים בניו בחלקו. פכחש אפרים. שראו לקטוף
2 עליו וכחשו באמנותם. ר' עם אל. ר' בים על שטח בהקב"ה: ישראל ממשלו. תוי.
3 דיהודה. שנתקדש למשול בתו: שכבר נאמר לוי למעלה. משה קתב בתורה אלה
4 יעמוד לברך וגו' שמעון לוי ויהודה: שכבר נאמר לוי למעלה. בספר יהושע (ח) כדתיב
5 וכל ישראל חקניו עומדים מזה ומזה לארון
6 נגד הכהנים והלויים, אלמא כהנים ולויים
7 למטה היה: הראוי לשרת. לשאת את הארון.
8 דהינו מן שלשים ועד בן חמשים: לפניה.
9 אצל הארון: אלו ואלו. ישראל ולויים למטה
10 היה כדתיב בספר יהושע: על הר גריזים ועל
11 הר עיבל. שכתב משה בתורה על בסמוך
12 כדמפרש ואזיל: על בסמוך. שהיה משיב שני
13 בויכי לבונה בין שני הסדרים: וסבות על
14 הארון. על כן קרוי לאו על ממש, דהאי מחצה
15 הואי פרבת ולא היה סקו: ברוך בכלל ברוך
16 בפרט. כל הברכות והקללות נאמרו בהר
17 גריזים ובהר עיבל בכלל ופרט. ברוך אשר יקום
18 את דברי התורה הזאת ארוך אשר לא יקום.
19 הרי בכלל, וכל אחת ואחת בפרט ברוך וארוך.
20 ברוך אשר לא יעשה פסל ומסכה ארוך אשר
21 יעשה פסל ומסכה. וכן בל: ללמוד וללמד
22 לשמו' ולעשות. כל המצוות בלן טענות
23 ארבעה אלה, ולמדתם אותם ושמרתם
24 לעשותם, ובתיב ולמדתם אותם את בניכם
25 וגו', הרי כאן ארבע מצוות לכל מצוה, ועל
26 ארבעתן נמסרו ארוך וברוך בכלל ופרט, ברוך
27 אשר ילמדו ארוך אשר לא ילמדו, וכן ללמד
28 וכן לשמו' וכן לעשות, בכל אחד ארבע
29 ברייתות, ברית לברוך בכלל ברית לברוך
30 בפרט, ברית לארוך בכלל ברית לארוך בפרט:
31 (ס) הפיוט שון ע"ס ארבע וארבע ארבע ברייתות
32 ללמוד וארבע ללמד הרי שמונה: שמונה
33 ושמונה. הא איכא עוד שמונה לשמו'
34 ולעשות: וכן כסיני. כשנאמר קל המצוות
35 למשה נתנו בלן בארוך וברוך בכלל ופרט: וכן
36 בערבות מואב. כשנאמר לישראל כדתיב
37 (קניס ג) אלה הירדן בארץ מואב הואיל משה
38 וגו': שנאמר אלה דברי הברית וגו'. בתר
39 קללות וברכות כתיב מלכד הברית וגו', אלמא
40 הברית ערבות מואב הברכות והקללות קר הברית
41 בתורב, דהר גריזים ודהר עיבל לא איצטריך
42 לאתויי קרא, דעלה קאי ובה איירי. ושמרתם
43 את דברי הברית הזאת לא גרס ליה הכא:
44 ארבעים

48 לחומה וכן בפרק תמיד נשחט (פסחים ק"ג) השוחט הפסח על החמץ לא שייכא להבא ונראה לר"י דרבי מודה נמי דכל על לכתחלה ולמצוה על ממש ושאי הכא דגזירת
49 הכותב היא וכדפרישתי ובדיעבד מכשר על בסמוך דומיא דהדיא דפרק שתי הלהם (מנחות ק"ג). דאם סידר מערכת לוח הפנים שתיים של שבע שבע ואמר רבין רואין את
50 העליות כאלו אין וזהו בעיני ונתת על המערכת לבונה מאי על בסמוך ורבי לטעמיה דאמר על בסמוך' וגבי בויכי לבונה טעמא נמי כיון דמשמע על בסמוך אמרין דהאי
51 על על לכתחלה בסמוך קאמר חזא שלא יפסד הלוה ועוד ודכי היוב' בסמוך והוין דרך כבוד וכו' לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא כדאמרין בכל המנחות באת
52 מצה (מס סג) גבי כבשי עצרת דכתיב והניח הבוקר אותם על לוח הביכורים יכול ניח כבשים על גבי לוח תלמוד לומר על שני כבשים אי על שני כבשים יכול לוח על
53 גבי כבשים תלמוד לומר על לוח הביכורים וכו' ר' חנינאי אומר מניח הלוה בין שתי ירכותיהם של כבשים ומניח ומצא מקיים שני מקראות הללו אמר רבי לפני מלך ב"ו
54 אין עושין וכן לפני מלך מלכי המלכים עושין כן אלא מניח זה בצד זה ומניח זה ענין על אמר רב חסדא לרב המנונא ואמרי לה רב המנונא לרב חסדא רבי לטעמיה
55 דתיניא וכו':

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לז עמוד ב

רש"י

תוספות

רבי שמעון מוציא דר גרזיים. הכי מסיים לה בירושלמי וכן היה רש אומר אין לך כל דבר ודבר מן התורה שאין כרות עליה תקעו? בריתות שתים עשרה בברוך ולא ידענא אמאי רב ושמוא ברית כנגד כל שבע ושטט ויב בארוז יב בכלל ויב בפרט הרי מ"ח בריתות ללמוד וללמד לשמור ולעשות הרי קצ"ב בריתות וכן בדר סיני וכן בערבות מואב הרי תקעו בריתות:

וַנְּשַׁלְשׁוּ בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב. אֲרַבְעֵים וָאַרְבַּע הָרִי שְׂמוֹנֶה וָשְׂמוֹנֶה הָרִי שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה. וְכֵן בְּסִינֵי, וְכֵן בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב, שְׁנָאָמְרוּ: "אֵלֶּה דְבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְגו'." וְכַתִּיב: "וַיִּשְׁמְרֻתֶם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְגו'." נִמְצָא אַרְבָּעִים וָשְׂמוֹנֶה בְּרִיתוֹת עַל פֶּלַ מִצְוָה וּמִצְוָה. ר' שְׁמַעוֹן מוֹצִיא הַר גְּרִיזִים וְהַר עֵיבָל, וּמְכַנִּים אֹהֶל מוֹעֵד שְׁפַמְדְּבָר. וּבְפִלּוֹתָא דְהַנִּי תְנָא, דְתַנְיָא ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמְרִי: בְּלָלוֹת נֹאמְרוּ בְּסִינֵי וּפְרָטוֹת בִּאֵהֶל מוֹעֵד. ר' עֲקִיבָא אוֹמְרִי: בְּלָלוֹת וּפְרָטוֹת נֹאמְרוּ בְּסִינֵי, וְנִשְׁנֵו בִּאֵהֶל מוֹעֵד, וְנִשְׁתַּלְשְׁו בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב. וְאֵין לָךְ כָּל דְּבַר מִצְוָה וּמִצְוָה שְׁפַתּוֹבָה בְּתוֹרָה שֵׁלָא נִכְרְתוּ עֲלֶיהָ אַרְבָּעִים וָשְׂמוֹנֶה בְּרִיתוֹת. ר' שְׁמַעוֹן בְּן יְהוּדָה אִישׁ כִּפּוּר עֵפֹ אָמַר מִשּׁוּם ר' שְׁמַעוֹן: אֵין לָךְ מִצְוָה וּמִצְוָה שְׁפַתּוֹבָה בְּתוֹרָה שֵׁלָא נִכְרְתוּ עֲלֶיהָ אַרְבָּעִים וָשְׂמוֹנֶה בְּרִיתוֹת שֵׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֵלֶּף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמִשָּׁה מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים. אָמַר רַבִּי: לְדְבָרֵי ר' שְׁמַעוֹן בְּן יְהוּדָה אִישׁ כִּפּוּר עֵפֹ שְׁאָמַר מִשּׁוּם ר' שְׁמַעוֹן, אֵין לָךְ כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה שְׁפַתּוֹרָה שֵׁלָא נִכְרְתוּ עֲלֶיהָ אַרְבָּעִים וָשְׂמוֹנֶה בְּרִיתוֹת שֵׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֵלֶּף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמִשָּׁה מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים. נִמְצָא לְכָל אֶחָד וָאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֵלֶּף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמִשָּׁה מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים. מַאי בִּינְיַהוּ? אָמַר רַב מִשְׁרָשְׁיָא: עֲרַבָא וְעֲרַבָא דְעֲרַבָא, אִיפָא בִּינְיַהוּ. דְרִשׁ ר' יְהוּדָה בְּן נַחֲמָנִי מְתוּרַמְנִיָּה דר' שְׁמַעוֹן בְּן לָקִישׁ: כָּל הַפְּרָשָׁה פּוֹלָה לֹא נֹאמְרָה אֵלָא בְּנוֹאָף וְנוֹאֲפַת, "אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כֹסֶל וּמִסְכָּה" וְגו', בְּ"אֲרוּר" סָגִי לַיה? אֵלָא: זֶה הִבָּא עַל הַעֲרֻוּ הַזֹּלִיד בְּן וְהַלָּךְ לְבִין אוֹמוֹת הַעוֹלָם וְעַבְד עֲבוּדָה זְרָה, אֲרוּרִין אָבִיו וְאִמּוֹ שֵׁל זֶה שְׂקֵד גְּרַמּוּ לוֹ. תַּנּוּ רַבְנָן: "וְנִתְתָּה אֶת הַבְּרָכָה עַל הַר גְּרִיזִים וְאֵת הַקֶּלְלָה" וְגו', מַה תַּלְמוּד לּוֹמְרִי? אִם לְלַמֵּד שֶׁתְּהֵא בְּרָכָה עַל הַר גְּרִיזִים וְקֶלְלָה עַל הַר עֵיבָל, הָרִי כְּבָר נֹאמְרוּ "אֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְבָרְךָ אֶת הָעָם עַל הַר גְּרִיזִים" וְכַתִּיב "וְאֵלֶּה וְנִמְצָאוּ עַל הַקֶּלְלָה בְּהַר עֵיבָל!" אֵלָא לְהַקְדִּים בְּרָכָה לְקֶלְלָה. יָכוֹל יְהִי כָּל הַבְּרָכוֹת קוֹדְמוֹת לְקֶלְלוֹת? תַּלְמוּד לּוֹמְרִי: "בְּרָכָה" וּ"קֶלְלָה" בְּרָכָה אַחַת קוֹדְמַת לְקֶלְלָה, וְאֵין כָּל הַבְּרָכוֹת קוֹדְמוֹת לְקֶלְלוֹת, וְלִהְיֶשׁ בְּרָכָה לְקֶלְלָה, לּוֹמַר לָךְ: מַה קֶּלְלָה בְּלוּיִם, אַף בְּרָכָה בְּלוּיִם. וּמַה קֶּלְלָה בְּקוֹל רֶם, אַף בְּרָכָה בְּקוֹל רָם. וּמַה קֶּלְלָה בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, אַף בְּרָכָה בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ. וּמַה קֶּלְלָה בְּכֹל וּפְרָט, אַף בְּרָכָה בְּכֹל וּפְרָט. וּמַה קֶּלְלָה אֵלוֹ וְאֵלוֹ עוֹנִין וְאוֹמְרִים "אֲמִן", אַף בְּרָכָה אֵלוֹ וְאֵלוֹ עוֹנִין וְאוֹמְרִים "אֲמִן": מִתְנִי בְּרַבְרַת פְּתִיגִים כִּיצַר, בְּמִדְיָנָה אוֹמְרֵי אוֹתָהּ שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, וּבְמַקְדֵּשׁ אוֹמְרֵי אֶת הַשֵּׁם

1 ארבעים ושמונה בריתות. לכל אחד מישראל שש עשרה תלתיא שש עשרה תלתא ימיני מ"ח הוי: מוציא הרי 1
2 גרזיים. לפי שלא אמר יהושע עליהן כל התורה אלא מצות שבפרשה: ופגנים אהל מועד. 2
3 שלאחר שהוקם המשכן נדבר הקב"ה עם משה בישבו ולמדו כל התורה כדכתיב ודבר 3
4 ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא 31: 4) כללות נאמרו בסני. סתם נאמרה תורה בסני ולא 4
5 תפרשה לו, כגון בסני נאמר (שמו 10) וכתבתי 5
6 עליו את עלותיך ואת שלמתי ולא פירש מתן 6
7 דמים כיצד הקשרת אימורים והפשת ונתחן 7
8 וכליל של עולה, ובספר ויקרא באהל מועד 8
9 פרשה: ונשתלשו בערבות מואב. מפי משה 9
10 לישראל. ח"ק סבירא ליה בר' שמעאל, הלכך 10
11 הר סיני ואהל מועד קרא היא, ור' שמעון סל 11
12 בר' הלכך תרי נתיבה: ר"ש ברבי יהודה אומר 12
13 ארבעים ושמונה בריתות. לכל אחד של שש 13
14 מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות 14
15 וחמשים כמנין שהיו (ויקרא 26: 8) במדברו של אחד 15
16 נעשה ערב על כל אנוחי. ה"ג בתוספתא (פי"ח ע"ג) 16
17 א"ר לדברי ר"ש בן יהודה אין לנו כל מצוה 17
18 ומצוה שלא נכרתו עליה מ"ח בריתות של שש 18
19 מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות 19
20 וחמשים. ויש בכל אחת שש מאות אלף ושלושת 20
21 אלפים חמש מאות וחמשים: מאי בינייהו. מאי 21
22 מוסיף רבי ובמאי פליגי: אמר רב משרשיא ערבא 22
23 וערבא דערבא. אם נעשה כל אחד ערב על 23
24 ערבותו של חברו או לא, רבי שמעון בן יהודה 24
25 סבר לא נעשה כל אחד ערב על חברו אלא 25
26 שישמרו את המצוות, נמצא כל אחד ואחד ערב 26
27 על מ"ח בריתות של כל אחד ואחד, אבל לא 27
28 נעשה כל אחד ואחד ערב על ערבותו של חברו 28
29 אלא על חובתו של חברו, ואמאי רבי למימר 29
30 לדברי ר' שמעון שקא למנות את בריתות 30
31 הערבות? יש לו למנות ארבעים ושמונה בריתות 31
32 של ששים רבוא לכל אחד, ובכל אחד האלה יש 32
33 ששים רבוא ופקלם נתעברו זה קוה על חובם 33
34 ועל ערבותם, נמצא כל אחד מקבל עליו ערבות 34
35 של ששים רבוא בשביל חובתו של חברו, וכל 35
36 אחד מששים רבוא הקלו קבל עליו בריתות 36
37 ששים רבוא בשביל ערבותו שנתעברו אחיו על 37
38 חבריהם, וזה קבל עליו אף ערבות של ערבי: 38
39 כל תקיפתה. של זה גרזים וכל נאמרה אלא 39
40 בנוסף ונאמרה: בארוז סיני ליה. בתמיה, כופר 40
41 בעקר הוא וסגי ליה בארוז: אלא זה הבא על 41
42 העריות. אשת איש והוליד ממנו, ומתוך בשות 42
43 שאסור לבא בקהל ואינו מוצא אשה הוא הולך 43
44 לבין העובדי כוכבים ועובד עבודת כוכבים, 44
45 ארורים אלה שעשאוהו לעבוד פסל ומסכה, וכן 45
46 דורש את כלן כל אחת לפי פשטה. אוהו ש 46
47 עריות כגון שוכב עם חותנתו ואשת אביו ועם 47
48 אחותו כלם באשת איש ולמיסם בתרי ארוזי, 48
49 שוכב עם כל בהמה אשת איש שעשתה מעשה 49
50 בהמה שמנאפת, מקלל אביו ואמו הבא על 50
51 אשת איש מזולל באביו ובאמנו שגדלו גדולין 51
52 רעים בביתם. עור מפתה אשת איש 52
53 שהיא סומא כדבר ראינה יודעת גנשו כמורה, 53
54 משיג גבול רעהו בא על אשתו הרי הוא השיג 54
55 גבול, מכה רעהו בסתר גורם לו בלחש סתרי 55
56 שתמותו בבדיקת מים המרים. לוקח שחד להכות 56
57 נפש לוקח שחד להיות עוקב אחרי המנאף 57
58 וקלפותו לו אשת איש וגורם לו מיתה. משה פטר 58
59 בקללה: בלשון הקודש. כדלפינו סול קול מושה: מתני'. הכי ברזינו כתיב, ברפת פתנים כיצד ב"י כמדינה אומר אותה שלש ברכות. שמפסיקין בהפגנים בין פסוק לפסוק וענין הציבור 59
60 אמן: במקדש ברכה אחת. לפי שאין עונין אמן במקדש ואין צריך כאן שום הפסק, והכי מפרש בגמרא:

1 ארבע, ארבע וארבע הרי שמונה ושמונה הרי 1
2 שש עשרה. וכן בסני, וכן בערבות מואב, שנאמר: 2
3 "אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה וגו'" 3
4 וכתיב: "וישמרתם את דברי הברית הזאת וגו'", נמצא 4
5 ארבעים ושמונה בריתות על כל מצוה ומצוה. ר' 5
6 שמעון מוציא הרי גרזיים והר עיבל, ומכנים אהל 6
7 מועד שפמדבר. ובפלוותא דהני תנאי, דתניא ר' 7
8 ישמעאל אומר: כללות נאמרו בסני ופרטות באהל 8
9 מועד. ר' עקיבא אומר: כללות ופרטות נאמרו בסני, 9
10 ונשנו באהל מועד, ונשתלשו בערבות מואב. ואין 10
11 לך כל דבר מצוה ומצוה שפתובה בתורה שלא 11
12 נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות. ר' שמעון בן 12
13 יהודה איש כפר עפו אמר משום ר' שמעון: אין 13
14 לך מצוה ומצוה שפתובה בתורה שלא נכרתו עליה 14
15 ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות אלף ושלושת 15
16 אלפים וחמש מאות וחמשים. אמר רבי: לדברי ר' 16
17 שמעון בן יהודה איש כפר עפו שאמר משום ר' 17
18 שמעון, אין לך כל מצוה ומצוה שפתורה שלא 18
19 נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות 19
20 אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים. נמצא 20
21 לכל אחד ואחד מישראל שש מאות אלף ושלושת 21
22 אלפים וחמש מאות וחמשים. מאי בינייהו? אמר 22
23 רב משרשיא: ערבא וערבא דערבא, איפא בינייהו. 23
24 דרש ר' יהודה בן נחמני מתורגמניה דר' שמעון בן 24
25 לקיש: כל הפרשה פולה לא נאמרה אלא בנוסף 25
26 ונואפת, "ארוז האיש אשר יעשה פסל ומסכה" וגו', 26
27 ב"ארוז" סגי ליה? אלא: זה הבא על העריות והוליד 27
28 בן והלך לבין אומות העולם ועבד עבודה זרה, 28
29 ארוזין אביו ואמו של זה ששקד גרמו לו. תנו רבנן: 29
30 "ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת הקללה" וגו', 30
31 מה תלמוד לומר? אם ללמד שתהא ברכה על הר 31
32 גרזים וקללה על הר עיבל, הרי כבר נאמר "אלה 32
33 יעמדו לברך את העם על הר גרזים" וכתיב "ואלה 33

1 יעמדו על הקללה בהר עיבל!" אלא להקדים ברכה לקללה. יכול יהיו כל הברכות 1
2 קודמות לקללות? תלמוד לומר: "ברכה" ו"קללה" ברכה אחת קודמת לקללה, ואין כל 3
4 הברכות קודמות לקללות, ולהקיש ברכה לקללה, לומר לך: מה קללה בלויים, אף ברכה 5
6 בלויים. ומה קללה בקול רם, אף ברכה בקול רם. ומה קללה בלשון הקודש, אף ברכה 7
8 בלשון הקודש. ומה קללה בכלל ופרט, אף ברכה בכלל ופרט. ומה קללה אלו ואלו 9
10 עונין ואומרים "אמן", אף ברכה אלו ואלו עונין ואומרים "אמן": מתני' ברפת פתנים 10
11 כיצד, במדינה אומר אותה שלש ברכות, ובמקדש ברכה אחת. במקדש אומר את השם

12 ונשתלשו 12
13 ארבעים ושמונה בריתות: 13
14 ארבעים ושמונה בריתות מואב. אמר ר' שמעון מואב 14
15 מואב כלל יש לומר משום סיפא נקט לה דבעי 15
16 למימר אין לך כל דבר מצוה ומצוה: 16
17 רבי שמעון בן יהודה אומר. ירושלמי עד כרון 17
18 דברים שנכללו ונפרטו דברים שנכללו 18
19 ולא נפרטו ואמר ליהן ר' אמר ר' יוחנן משום ר' 19
20 ישמעאל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד 20
21 לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל 21
22 כולו יצא אמר לו לא בדבר אחד דילמא בשני 22
23 דברים בתמיה וחכא בשני דברים אנו קיימין אמר 23
24 ר' נחומא מכיין דכתיב בסוף אמן כמו שבולו 24
25 דבר אחד כתיב אשר לא יקום את דברי התורה 25
26 וכי יש תורה נופלת רבי שמעון בן אליקים אומר 26
27 זה החזן שהוא עומד רבי שמעון בן הלפתא אמר 27
28 זה הכית שלמטה דאמר רב הונא בר יהודה בשם 28
29 שמואל דעל הדבר הזה קרע יאשיהו ואמר עלי 29
30 להקים ר' אחא בשם ר' נחום בר' חייה למד 30
31 ולהימד שמר ועשה היתה סיפקו בידו להחזיק ולא 31
32 החזיק הרי זה בכלל ארוז ר' ירמיה בשם רבי 32
33 חייה בר' אבא לא למד ולא לימד לא שמר ולא 33
34 עשה ולא היתה סיפקו בידו להחזיק והחזיק הרי 34
35 זה בכלל ברוך דאמר רבי חנא א"ר ירמיה עתיד 35
36 הקביה לעשות צל לבעלי מצות בצילן של בעלי 36
37 תורה שני' (קולא 2) כי בצל החכמה בצל הכסף 37
38 ואומר עך חיים היא למחזיקים בה (מסל 1) 38
39 אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא. 39
40 כמדומה דהכי בעי למימר דלר' בן 40
41 יהודה קבל עליו כל אחד מישראל להתריג מצות 41
42 קצ"ח ריבוא ריבואות וחי' אלפים ריבואות ות"ג 42
43 ריבואות ושבע אלפים ומאתים בריתות לשש 43
44 מאות אלף ושלושת אלפים וחמשים וחמש מאות 44
45 בשביל ערבותן אם יעברו עליהן ולרבי אליבא 45
46 דרבי שמעון ששים ריבוא פעמים ושלושת אלפים 46
47 ותקניה פעמים חשבון זה בריתות קיבלו עליהן: 47
48 ברכה אחת קודמת לקללה. ירושלמי יכול 48
49 כללות תלמוד לומר הברכה והקללה קללה 49
50 באחת וברכה באחת: 50

ביאורים למסכת סוטה דף לז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לקיום התורה, ואם כן, מלבד ארבעים ושמונה בריתות שנכתרו עם
 כל אחד ואחד שהוא יקיים את המצוה, נכתרה עמו ברית על
 ארבעים ושמונה בריתות של כל אחד ואחד מישראל, הרי, שיש
 להכפיל את חשבון הבריתות, בשש מאות אלף שלשת אלפים חמש
 מאות וחמשים, שהוא מנין הפקודים בפרשת פנחס.
אמר רבי, לרבני רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו שאמר
משום רבי שמעון, אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שלא נכתרו
עליה ארבעים ושמונה בריתות, של שש מאות אלף ושלשת
אלפים וחמש מאות וחמשים, נמצא, לכל אחד ואחד מישראל,
ויש בכל אחת שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות
וחמשים. ומבאר הגמרא מאי בינייהו - בין רבי שמעון בן יהודה,
לרבי, אמר רב משרשיא, ערקא וערקא דערקא, איכא בינייהו -
שלדעת רבי שמעון בן יהודה, כל אחד נעשה ערב על שמירת
המצוות של חברו, אבל לא ערבותו של חברו על כל ישראל, ואילו
לרבי, כל אחד ערב גם על ערבותו של חברו לכל אחד מישראל.
דרש רבי יהודה בן נחמני מתורגמניה - מתורגמן דרבי שמעון בן
לקיש, כל הפרשה בולה של הארורים שנאמרו בהר גריזים וחר
עיבל, לא נאמרה אלא בנזופא ונזאפת - הבא על אשת איש.
וההוכחה לכך, שהרי נאמר שם 'ארור האיש, אשר יעשה פסל
ומסכה וגו', ואם נפרשהו כפשוטו על עבודה זרה, וכי פארור סני
ליה, והרי הוא כופר בעיקר. אלא, זה הלא על הערוה - אשת איש,
והוליד בן ממזר, והלף אותו הבן לבין עוקבי בוכבים מחמת בושתו
שאסור לבא בקהל, ועבד עבדת בוכבים, ארוזין אכיו ואמו של
זה שפקד פרמו לו, וכן על דרך זה יתפרשו כל הארורים שבפרשה.
תנו רבנן, נאמר בתורה בפרשת ראה, 'ונתתה את הפרכה על הר
גריזים ואת הקללה על הר עיבל וגו'', מה תלמוד לומר, אם
ללמד שתתאה פרכה על הר גריזים וקללה על הר עיבל, הרי כבר
נאמר בפרשת כי תבא 'אלה יעמדו לבדך את העם על הר גריזים,
וכתיב 'אלה יעמדו על הקללה בהר עיבל', אלא, להקדים בסדר
האמירה פרכה לקללה - שקודם כל ארוו יקדימו לומר ברוך. יבול
יהיו כל הפרכות קודמות לקללות - שקודם יגמרו כל הברכות עד
ברוך אשר יקים וגו', ואחר כך יחזרו לומר הכל בארוו, תלמוד לומר
'ראה אנכי נתון לפניכם היום פרכה וקללה, פרכה אחת קודמת
לקללה, ואין כל הפרכות קודמות לקללות. ועוד למדנו מפסוק
זה, ולתקיש פרכה לקללה, לומר לה, מה קללה בלויים - נאמרה
על ידי הלויים, אף פרכה בלויים. ומה קללה נאמרה בקול רם, אף
פרכה בקול רם. ומה קללה בלשון הקודש, אף פרכה בלשון
הקודש. ומה קללה בקול ופרט - שכוללים כל התורה בארוו
אשר לא יקים, ומפרטים כל עבירה בפני עצמה, כמו שנתבאר, אף
פרכה בקול ופרט. ומה קללה אלו ואלו עונין ואומרים אמן על
כל קללה וקללה, אף פרכה אלו ואלו עונין ואומרים אמן על כל
ברכה וברכה.
משנה. בפרת כהנים ששינו שנאמרת רק בלשון הקודש, פיצר
נאמרת. במדינה - מחוץ לבית המקדש. אומר אותה הכהן שלש
פרכות - שזמפסיק בין פסוק לפסוק ועונים הקהל 'אמן' ובמקדש
שארין בני עניית 'אמן' נמצא שאין הפסקה בין הפסוקים והרי היא
כברכה אחת.
מביאה המשנה חילוק נוסף בין המקדש למדינה, שבמקדש אומר
הכהן את השם שבברכת כהנים

ארבע מצוות בכל מצוה ומצוה שבתורה, ואף הבריתות שנכתרו
 עליהם, בארוו וברוך, בכלל ובפרט, אף הם נכתרו על כל אחת ואחת
 מהדברים הטעונים בכל מצוה ומצוה. ואם כן, יש לנו לחשב את
 מספר הבריתות כן, ארבע בריתות, שהם, ברוך בכלל, וברוך בפרט,
 ארוו בכלל, וארוו בפרט, בחלק המצוה של 'ללמוד', וארבע, בחלק
 המצוה של 'ללמוד', הרי שמונה בריתות. ומסכמת הגמרא, שמונה
 בריתות, שבכל מצוה, ללמוד וללמוד, ושמונה בריתות נוספות, על
 חלקי המצוה 'לשמור' ולעשות, הרי שש עשרה בריתות על כל
 מצוה ומצוה בהר גריזים ובהר עיבל. וכן בסניני, כשנתנו המצוות
 למשה בסניני, נתנו גם כן, בארוו, וברוך, בכלל, ובפרט. וכן בערבות
 מואב, כשאמר להם משה לישראל, את הברכות והקללות, גם כן
 כרת עמהם ברית. ומפרשת הברייתא, מניין שאף בסניני נאמרו
 ברכות וקללות, שנאמר בערבות מואב, לאחר פרשת הברכות
 והקללות 'אלה דברי הקרית, אשר צוה ה' את משה וגו', מלבד
 הברית, אשר כרת עמם בחורב, הרי שגם בחורב כרת עמהם ברית
 כמו הברית בערבות מואב, בברכות וקללות, בכלל ובפרט. (וכתיב
 'ושמרתם את דברי הקרית הזאת וגו'), נמצא, ארבעים ושמונה
 בריתות על כל מצוה ומצוה שבתורה. רבי שמעון היה מוציא
 ממנין הבריתות, את הברית שבהר גריזים וחר עיבל, מפני שסובר
 ששם לא אמר יהושע ארוו וברוך על כל המצוות, אלא על מה
 שזכר בפרשה, ומכנים במקומן את הברית שנכתרה באהל מועד
 שבמקדש, שלאור שהוקם המשכן, דבר הקב"ה עם משה שם,
 ולימדו כל התורה כולה, ואף שם כרת עמו ברית, בארוו וברוך,
 בכלל ובפרט.
 הרי, שנחלקו תנא קמא ורבי שמעון, אם יש למנות ממנין הבריתות
 את הברית שנכתרה באהל מועד, אומרת הגמרא. ובפלוניא דהני
 נתיא - מחלוקת זו, תלויה במחלוקת אחרת של תנאים, דתניא, רבי
 ישמעאל אומר, בללות נאמרו בסניני - בסניני, נאמרו המצוות רק
 באופן כללי, ופרטות באהל מועד - באהל מועד נתפרשו פרטי
 המצוות, ולדוגמא, פרשת הקרבנות, נאמרה בסניני באופן כללי
 וסתום, 'זוכחת עליו את עולותיך ואת שלמיך', ולא נתפרשו שם
 פרטי דיני הקרבנות, כמתן דמיהם, וכיצד קטרת אימוריהם, שאר
 הפרטים, ולאחר מכן, בספר ויקרא, שנשנה באהל מועד, נתפרשו.
 רבי עקיבא אומר, בללות ופרטות שניהם נאמרו בסניני, ואף
 שהפרטות לא נתפרשו בתורה, אלא בספר ויקרא, מכל מקום, כבר
 נאמרו למשה בסניני, וחזרו ונשנו מפי הקב"ה למשה באהל מועד,
 ונשתלשו נאמרו פעם שלישית מפי משה לישראל בערבות מואב.
 תנא קמא סובר כרבי ישמעאל, שהתורה לא נשנתה באהל מועד,
 אלא רק הושלמו שם פרטי המצוה שלא נאמרו בסניני, ואם כן, לא
 היתה כריתת ברית נוספת באהל מועד, אלא היא אותה הברית
 שהיתה בסניני. ורבי שמעון, סובר כרבי עקיבא, שהתורה כולה
 נאמרה בסניני ונשנתה כולה באהל מועד, ואף היתה שם כריתת ברית
 נוספת כמו בסניני, ולכך יש למנות בחשבון הבריתות גם את אהל
 מועד. מסכמת הברייתא, ואין לך כל דבר מצוה ומצוה, שבתוכה
 בתורה, שלא נכתרו עליה, ארבעים ושמונה בריתות.
 רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו אמר משום רבי שמעון, אין
 לך מצוה ומצוה שבתוכה בתורה, שלא נכתרו עליה עם כל אחד
 מישראל, ארבעים ושמונה בריתות, של שש מאות אלף ושלשת
 אלפים וחמש מאות וחמשים, שהרי כל ישראל ערבים זה לזה

בעניינים שבין אדם לחבירו, לא מועילה העובדה שאוכלים בפסח מצה שמורה עגולה (דווקא), ואשר ערים כל ליל שבועות וכו', "עד שירצה את חברו".

אגרות קודש ד' אייר תשט"ז

ביאורים למסכת סוטה דף לח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

50 שדין זה אינו צריך להלמד מגזירה שיהא אלא מהיקש, שהרי הוא
 51 אומר על כהן גדול, "כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמוד לשרת
 52 וגו' הוא וּבְנָיו כָּל הַיָּמִים", מִקִּישׁ בְּנָיו הַכֹּהֲנִים הַהִדוּטִים, לוֹ -
 53 לכהן גדול, מֵהָ הוּא מְבָרֵךְ אֶת הָעָם בְּנִשְׂאֵיאוֹת כְּפִים, כמו שכתוב
 54 "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם", אף בְּנָיו - כהנים הדיוטים,
 55 מברכים בְּנִשְׂאֵיאוֹת כְּפִים, וּבְתִיבָה 'כָּל הַיָּמִים' רבות שאר ימים
 56 שאינם ראש חודש, ועבודת יחיד. ולמרות שלא הוזכרה ברכת
 57 כהנים בפסוק זה, הלא וְאַיִתְּךָשׁ לעיל בַּרְכָּה לְשִׁירוֹת, ונמצא
 58 שהוקשו כהן גדול לכהן הדיוט גם לענין ברכת כהנים.
 59 וּתְנִינָא אִידְךָ, שכוונת הכתוב "בַּה תְּבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" היא,
 60 שברכת כהנים נאמרת בְּשֵׁם הַמְּפֹרָשׁ - יו"ד ה"א וא"ו ה"א. מבררת
 61 הברייתא, אִתָּהּ אֹמֵר בְּשֵׁם הַמְּפֹרָשׁ, או אֵינוּ אֵלָּא בְּכִינּוּי - שם
 62 אדנות, תְּלִמּוּד לֹמֵר וְשָׁמוֹ אֶת שְׁמִי, ומשמע 'שְׁמִי' הַמְּיֻחָד לִי
 63 שהוא שם המפורש. וְכֹל נֹאמַר שֶׁאֵף בְּכִינּוּלֵי בְּן יִבְרַכּוּ בְּשֵׁם
 64 המפורש, יש לדחות, שְׁנֹאמַר בְּאֵן בְּרַכְתָּ כְּהִנִּים וְשָׁמוֹ אֶת שְׁמִי,
 65 וְנֹאמַר לְהַלְןָ עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְשׁוֹם אֶת שְׁמִי שֵׁם, ויש ללמוד
 66 בגזירה שוה שימה שימה, מֵה לְהַלְןָ מְדוּבָר בְּבֵית הַתְּחִינָה, אֵף
 67 בְּאֵן - לענין ברכת כהנים, דווקא בְּבֵית הַתְּחִינָה יש לברך בשם
 68 המפורש. רַבִּי יֵאֻשָׁיָה אֹמֵר, שדין זה אינו צריך להלמד מגזירה
 69 שוה, שהרי הוא אומר "בְּכָל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֹבִיר אֶת שְׁמִי אָבֹא
 70 אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ", ויש להקשות 'בְּכָל מְקוֹם' סֶלְקָא דַּעְתָּךְ, וכי בכל
 71 מקום מותר להזכיר שם המפורש. אֵלָּא בְּהַכְרַח שֶׁמִּקְרָא וְהָ מְסוּרָם
 72 - מהופך הוא, וכונתו 'בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר אָבֹא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ -
 73 שהשכינה שורה, שֵׁם אֹבִיר אֶת שְׁמִי - שם תזכיר את שם
 74 המפורש; וְהִכִּין מִתְקִים 'אָבֹא אֵלֶיךָ וּבְרַכְתִּיךָ' - שהשכינה שורה,
 75 רק בְּבֵית הַתְּחִינָה, ולכן רק שֵׁם 'אֹבִיר אֶת שְׁמִי' המפורש בְּבֵית
 76 הַתְּחִינָה.
 77 תְּנִינָא אִידְךָ, לדרוש מהפסוק "בַּה תְּבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", אֵין לִי
 78 אֵלָּא שְׂצִירָךְ לְבָרַךְ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵךְ גְּרִים, נְשִׂים, וְעֹבְדִים
 79 מִשְׁחֻרְרִים שאינם בכלל 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' מִזֵּן שְׂגָם אוֹתָם צָרִיךְ לְבָרַךְ,
 80 תְּלִמּוּד לֹמֵר 'אֲמֹר לָהֶם' שמשמע 'לְבָרְכֵהוּ'.
 81 תְּנִינָא אִידְךָ, שכוונת הכתוב "בַּה תְּבָרְכוּ", שבשעת ברכת כהנים יהיו
 82 הַכֹּהֲנִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּגַדְּ כְּהִנִּים שֶׁל הַכֹּהֲנִים. מבררת הברייתא, אִתָּהּ
 83 אֹמֵר כְּהִנִּים כְּגַדְּ כְּהִנִּים, או אֵינוּ אֵלָּא אֶפִּילוֹ כְּשֶׁהַכֹּהֲנִים שֶׁל הַכֹּהֲנִים
 84 כְּגַדְּ עוֹרָף יִשְׂרָאֵל, שאין הציבור צריכים להסב פניהם לצד
 85 הַכֹּהֲנִים. תְּלִמּוּד לֹמֵר 'אֲמֹר לָהֶם', בְּאֵדָם הָאֹמֵר לְתִבְרִידוֹ דְּבַר,
 86 שפניהם זה מול זה.
 87 תְּנִינָא אִידְךָ, שכוונת הכתוב "בַּה תְּבָרְכוּ" שיש לכהנים לברך בקול
 88 רם, מבררת הברייתא, או אֵינוּ אֵלָּא אֶפִּילוֹ בְּלִחָשׁ, תְּלִמּוּד לֹמֵר
 89 'אֲמֹר לָהֶם', שמשמע בְּאֵדָם שְׂאוֹמֵר לְתִבְרִידוֹ - שיהיה שומע.
 90 אֲמַר אַבְי, נְקַמִּינָן - מסורת בידנו ש'שְׁנִים' - לשני כהנים או יותר,
 91 קוֹרְא הַשְּׂלִיחַ צִיבּוֹר אַחַר בְּרַכַּת הָרוּחָה 'בְּהִנִּים', כדי שישוּבּוּ
 92 פניהם ויברכו את העם. וְלֹאֲחֵר - אֵךְ אָם יֵשׁ רַק כְּהֵן אֶחָד, הַשְּׂלִיחַ
 93 צִיבּוֹר אֵינוּ קוֹרְא לוֹ 'בְּהִין', משום שהמקור לכך שצריך לקרוא להם
 94 הוא מִמָּה שְׁנֹאמַר 'אֲמֹר לָהֶם' שיברכו, וּמֵזֶה שֶׁכָּתוּב לְשׁוֹן רִבִּים
 95 מִשְׁמַע שְׂדוּקָא לְשְׁנַיִם צָרִיךְ לֹמֵר. וְאֲמַר רַב חֲסִדָּא, נְקַמִּינָן שְׂרָק
 96 שְׂלִיחַ צִיבּוֹר בְּהֵן קוֹרְא 'בְּהִנִּים', וְאֵין שְׂלִיחַ צִיבּוֹר יִשְׂרָאֵל קוֹרְא
 97 'בְּהִנִּים', שְׁנֹאמַר 'אֲמֹר לָהֶם' שיברכו, ומשמע שְׂאֲמִירָהּ זוֹ

1 כְּתִבּוֹ - יו"ד ה"א וא"ו ה"א, וּבְמִדְיָנָה אֹמֵר אֶת הָשֵׁם כְּגַנּוּי -
 2 אדניי. וחילוק נוסף, שֶׁבְּמִדְיָנָה הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאִים - מגביהים את
 3 יְדֵיהֶן בשעת ברכת כהנים רק עד כְּגַדְּ כְּתִיבָה, וּבְמִקְדָּשׁ שֶׁמִּזְכִּירִים
 4 אֶת הָשֵׁם הַמְּפֹרָשׁ, ועל ידי כך שכינה שורה על אצבעותיהם,
 5 מגביהים הם את ידיהם על גְּבֵי רִאשֵׁיהֶן, כדי שלא יהיה ראשם
 6 למעלה מהשכינה, חוּץ מִבְּהֵן גְּדוֹל, שְׂאֵינוּ מְגִבִּיהַ אֶת יְדָיו לְמַעְלָה
 7 מִן הַצֵּיץ - משום כבוד השם שכתוב על הציץ. רַבִּי יְהוֹדָה חוֹלֵק
 8 ואומר, שֶׁאֵף בְּהֵן גְּדוֹל מְגִבִּיהַ יְדָיו לְמַעְלָה מִן הַצֵּיץ. והמקור לכך
 9 שצריכים הַכֹּהֲנִים להגביה ידיהם בשעת ברכה, שְׁנֹאמַר, "וְיִשְׂאֵא
 10 אַהֲרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם, וְיִבְרַכֶם".
 11 גְּמָרָא. שנינו לעיל, שברכת כהנים נאמרת רק בלשון הקודש,
 12 ומביאה הגמרא מקור לכך, תְּנִינָא רַבְּנָן, נֹאמַר לענין ברכת כהנים "בַּה
 13 תְּבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", ויש ללמוד מכך שברכת כהנים היא דווקא
 14 בְּלִשׁוֹן הַקְּדוּשָׁה. מבררת הברייתא, אִתָּהּ אֹמֵר שיש לברך בְּלִשׁוֹן
 15 הַקְּדוּשָׁה, או אֵינוּ - אולי אין זו כוונת הכתוב אֵלָּא שיברכו בְּכָל
 16 לְשׁוֹן. ומבארת הברייתא, שיש ללמוד זאת בגזירה שוה 'ברכה
 17 ברכה', נֹאמַר בְּאֵן בְּרַכְתָּ כְּהִנִּים 'בַּה תְּבָרְכוּ', וְנֹאמַר לְהַלְןָ לְגַבֵּי
 18 בְּרַכּוֹת הַר גְּרִזִּים 'אֵלָּה יַעֲמִידוּ לְבָרַךְ אֶת הָעָם', מֵה לְהַלְןָ בַּהַר
 19 גְּרִזִּים הַבְּרַכָּה היא דווקא בְּלִשׁוֹן הַקְּדוּשָׁה, אֵף בְּאֵן בְּרַכְתָּ כְּהִנִּים
 20 היא דווקא בְּלִשׁוֹן הַקְּדוּשָׁה. רַבִּי יְהוֹדָה אֹמֵר, דִּין זה אינו צריך
 21 להלמד בגזירה שוה, שהרי הוא אומר 'בַּה' תברכו, ומשמעות תיבת
 22 'בה' שאין יוצאים ידי חובה עַד שְׂאִימְרוּ בְּלִשׁוֹן תְּהֵא.
 23 מביאה הגמרא ברייתות נוספות בהלכות ברכת כהנים, תְּנִינָא אִידְךָ,
 24 שיש ללמוד מהפסוק "בַּה תְּבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", שברכת כהנים
 25 נאמרת דווקא בְּעַמּוּדָה. מבררת הברייתא, אִתָּהּ אֹמֵר שיש לברך
 26 בְּעַמּוּדָה, או אֵינוּ אֵלָּא אֶפִּילוֹ בִּישִׁבָה, אלא לומדים זאת בגזירה
 27 שוה, נֹאמַר בְּאֵן בְּרַכְתָּ כְּהִנִּים לְשׁוֹן בְּרַכָּה 'בַּה תְּבָרְכוּ', וְנֹאמַר
 28 לְהַלְןָ בְּבְרַכּוֹת הַר גְּרִזִּים לְשׁוֹן בְּרַכָּה 'אֵלָּה יַעֲמִידוּ לְבָרַךְ', מֵה לְהַלְןָ
 29 בְּבְרַכּוֹת הַר גְּרִזִּים יש לאומרם בְּעַמּוּדָה, שהרי כתוב 'יעמדו', אֵף
 30 בְּאֵן בְּרַכְתָּ כְּהִנִּים היא דווקא בְּעַמּוּדָה. רַבִּי נֶתָן אֹמֵר, שדין זה
 31 אינו צריך ללמוד מגזירה שוה ש שהרי הוא אומר 'בעת ההוא
 32 הִבְדִּיל ה' אֶת שֶׁבֶט הַלְוִי וגו' לעמוד לפני ה' לְשִׁירָתוֹ וּלְכַרְתָּ בְּשָׁמוֹ',
 33 ונמצא שהוקש כהן מברך לכהן משרת, מֵה כְּהֵן מְשַׁרְתָּ בְּמִקְדָּשׁ
 34 צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּעַמּוּדָה, אֵף כְּהֵן מְשַׁרְתָּ צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּעַמּוּדָה.
 35 שואלת הגמרא, וּמְשַׁרְתָּ גּוֹפִיָה מְנַלְןָ שְׂצִירָךְ לעמוד, עונה הגמרא,
 36 דְּתִיב 'לְעַמּוּד לְשִׁרָתוֹ'.
 37 תְּנִינָא אִידְךָ, שיש ללמוד מהפסוק "בַּה תְּבָרְכוּ" שברכת כהנים
 38 נאמרת בְּנִשְׂאֵיאוֹת כְּפִים - תוך כדי הגבהת ידים. מבררת הברייתא,
 39 אִתָּהּ אֹמֵר בְּנִשְׂאֵיאוֹת כְּפִים, או שְׂמָא אֵינוּ אֵלָּא שְׂלֵא בְּנִשְׂאֵיאוֹת
 40 כְּפִים, אלא לומדים זאת מגזירה שוה, נֹאמַר בְּאֵן בְּרַכְתָּ כְּהִנִּים 'בַּה
 41 תְּבָרְכוּ', וְנֹאמַר לְהַלְןָ 'וְיִשְׂאֵא אַהֲרֹן אֶת יְדָיו אֶל הָעָם וְיִבְרַכֶם',
 42 ויש ללמוד מכך, מֵה לְהַלְןָ בְּרַכְתּוֹ של אהרן היתה בְּנִשְׂאֵיאוֹת כְּפִים,
 43 אֵף בְּאֵן בְּרַכְתָּ כְּהִנִּים היא בְּנִשְׂאֵיאוֹת כְּפִים.
 44 מביאה הגמרא, קְשִׁיָא לִיה לְרַבִּי יוֹנְתָן הַתַּנָּא, שיש לפרוך גזירה
 45 שוה זו, או מֵה לְהַלְןָ - ברכתו של אהרן דין הוא שתהיה בְּנִשְׂאֵיאוֹת
 46 כְּפִים, משום שיש בה שלוש חומרות נוספות, שהיתה ברכת בְּהֵן
 47 גְּדוֹל, וְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ היה, וְעַבְדָּתָה קְרִבּוֹת צְבוּר עֶבֶד, אֵף בְּאֵן אֵין
 48 לך לרבות לנשיאת כפים אלא כשיש את שלושת החומרות, בְּהֵן
 49 גְּדוֹל וְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ וְעַבְדָּתָה צְבוּר. ומחמת קושיה זו רַבִּי נֶתָן אֹמֵר,

יהי רצון שתקויים אצל כל אחד ואחת מכם וכולכם יחד הבטחת הקדוש'ברוך'הוא לאברהם אבינו "ואברכה מברכך", שכל המברך - מתברך מהשם'יתברך מקור הברכות, מיידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לח עמוד א

רשי

בכתבו. ביודי ה"י כעניין. בא"לף ד'לית: כנגד כתפותיהם. מפני שצריך נשיאות כפים כדאמרין בברייתא בגמרא: ובקדוש. למעלה מראשיהם, מפני שמברכין את העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקדוש אצבעותיהם: שאין מנביה למעלה מן הציצין את דיו. מפני שהם כרות עליו. גמ'. מנשיאות כפים. שינגיחו את דיהם: קשא ליה לרבי יונתן. אהרן גזרה שורה, אי בגו"ש ילפת לה איכא

בכתבו, ובמדינה כבינויו, במדינה כהנינו נושאים את ידיו כנגד כתפיהו, ובמקדש על גבי ראשיהו, היין מכהו גדול שאינו מנביה את ידיו למעלה מן הציצין. ר' יהודה אומר: אף כהן גדול מנביה דיו למעלה מן הציצין, שנאמר: "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם": גמ' תנו רבנן: "פה תברכו" בלשון הקודש. אתה אומר בלשון הקודש, או אינו אלא ככל לשון? נאמר פאן "פה תברכו", ונאמר להלן "אלה יעמדו לברך את העם", מה להלן בלשון הקודש, אף פאן בלשון הקודש. ר' יהודה אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר "פה", עד שיאמרו בלשון הנה. תניא אידך, "פה תברכו" בעמידה. אתה אומר בעמידה, או אינו אלא אפילו בישיבה? נאמר פאן "פה תברכו" ונאמר להלן "אלה יעמדו לברך", מה להלן בעמידה, אף פאן בעמידה. ר' נתן אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר "לשירתו ולברך בשמו", מה משרת בעמידה, אף מברך בעמידה. ומשרת גופיה, מנולן? דכתוב: "לעמד לשרת. תניא אידך, "פה תברכו" מנשיאות כפים. אתה אומר מנשיאות כפים, או אינו אלא שלא מנשיאות כפים? נאמר פאן "פה תברכו" ונאמר להלן "וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם", מה להלן מנשיאות כפים, אף פאן מנשיאות כפים. קשא ליה לר' יונתן: אי מה להלן כהן גדול וראש חודש ועבודת צבור, אף פאן כהן גדול וראש חודש ועבודת ציבור? ר' נתן אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר "הוא וקניו כל הימים", מן קיש קניו הרי הוא אומר "מה הוא מנשיאות כפים, אף קניו מנשיאות כפים, וכתוב "כל תימים", ואיתקש ברכה לשירות. ותניא אידך "פה תברכו את בני ישראל" בשם המפורש.

למפרך מה למלואים שכן קרן צבור בכתבי (ויקרא ט) ורד מעשות החטאת והעולה והשלמים. וכל של צבור בכתבי קחו שעיר עזים וגו', וראש חודש הנה בכתבי ביום החדש ראשון באחד לחדש תקים וגו' (מטו מ) והוא היה יום שמני למלואים בדתניא בסדר עולם אותו היום נטל עשר עטרות: ר' נתן אומר אינו צריך. משום דפרקא ליה גו"ש מיתיה ליה בהקשא: אף קניו מנשיאות כפים. ולא יתיקש ותו שכן כ"ג, דאין משיבין על ההקש: וכתבי כל הימים. ולא יתיקש לך ותו ראש חודש ועבודת צבור: ואיתקש ברכה לשירות. כלומר ואע"ג דכהאי קראי לא ברכה בכתבי אלא שרות, לעמוד לשרת בשם ה' הוא וקניו כל הימים, איתקש ברכה ושרות בקרא אהרין כדאמרין לעיל לשרתו ולברך בשמו: בשם המיוחד. בכתבו. כל המקום ס"ה. וכי בכל מקום שם המיוחד נקרא. הכתוב (שמות) זה שמי וזה זכרי לא משקני נכתב וני נקרא (שמות) דף ג, ועוד וכי בכל משקני שכינה באה ושורה בכתבי אבא אליך והוא לא יחד מקום להקרת השם: מסורס הוא. מהפך. בכל המקום אשר אבא אליך באהל מועד שבמבדק ובשילה ובבית עולמים: או אינו אלא אפילו פנים כנגד ערף. שאין הצבור צריכין להקם פניהם לצד הכתובים: לשנים קורא כהנים. כשיש שני כהנים לברך, שליח צבור בשמור ברפת הודקה קורא אותן כהנים והן הופכין פניהן שהיו הופכין לצד התבה להחפלה, דהא אמרין לקמן יוד רצון מלפניך שתמה ברכה זו כו': אמור להם. מקרא דלהם נפקא לן ששליח צבור מוהיר אותן לברך: בתן קורא כהנים. אם שליח צבור בתן הוא קורא ומוהיר את חבריו העומדים לפניו להחזיר פניהם ולברך את ישראל, ואם ישראל הוא אינו קורא כהנים: משלהם

אתה אומר בשם המפורש, או אינו אלא בכינויו? תלמוד לומר: "וישמו את שמיו", שמי המיוחד לך. יכול אף בגבולין פן? נאמר פאן "וישמו את שמיו", ונאמר להלן "לשום את שמיו שם", מה להלן בית הבחירה, אף פאן בבית הבחירה. ר' יאשיה אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר "בכל המקום אשר אופיר את שמיו אבוא אליך", בכל מקום, סלקא דעתך. אלא מקרא זה מסורס הוא, בכל מקום אשר אבוא אליך וברכתך שם אופיר את שמיו, והיך אבוא אליך וברכתך בבית הבחירה, שם אופיר את שמיו בבית הבחירה. תניא אידך: "פה תברכו את בני ישראל", אין לי אלא בני ישראל. גרים, נשים ועבדים מושתתרים מנזן? תלמוד לומר "אמור להם" לכוהנו. תניא אידך: "פה תברכו" פנים כנגד פנים. אתה אומר פנים כנגד פנים, או אינו אלא פנים כנגד עורף? תלמוד לומר: "אמור להם" פאדם האומר לחבירו. תניא אידך: "פה תברכו" בקול רם. או אינו אלא בלחש? תלמוד לומר: "אמור להם" פאדם שאומר לחבירו. אמר אבי: נקטינו, לשנים קורא "כהנים", ולאחד אינו קורא "כהן", שנאמר: "אמור להם" לשנים. ואמר רב חסדא: נקטינו, כהן קורא "כהנים", ואין ישראל קורא "כהנים", שנאמר: "אמור להם" אמירה משלהם

אמר כהן שנים אומר כהנים אמר רב חסדא אפי' כהן קורא כהנים שאין קורא כהנים אלא לאותו השבט:

תוספות

ונאמר להלן אלה יעמדו לברך. תימה אדרבה אימא ונאמר להלן ואכלת ושבעת וברכת מה להלן בכל לשון כדאמר לעיל (ף ג) ו"ל דמסתברא ליה טפי למילף ברכת כהנים מברכת הר גריזים דתתיקן מפורש בתורה דהברכות עצמן נמי מפורשות שזיה הוי' הקלות המפורשות ארוה האיש לברכה אבל לשון ברכת המזון אינה מפורשת בתורה: ורבי יהודה אומר הרי הוא אומר כה. אבל לרבנן לא משמע להו עיכובא כה אלא ככה: קשיא ליה לר' יונתן. אינו לשון הברייתא אלא לשון פי הגמרא דה"ג ליה בספרי ר' יונתן אומר אי מה להלן וכו': וכתבי כל הימים. תימה אבתי עבודת יחיד מתיבא לן דאיתרבי דאיכא נשיאות כפים והוה ככל הימים איכא נמי עבודת צבור כגון תמיד ונראה דודאי לדברי הכל אימיש עבודת יחיד מנשיאות כפים ור' יונתן נמי אגב שטפיה נקט ליה ולא היה נשיאות כפים בכל יום אלא בעבודת תמיד כדתנן בפ"ה סדר תמיד (ף ג) דלאחר שתנו איברים על גבי כבש ומלחום ירדו ובאו להן ללשכת הגזית אמר להן המזונה ברכו ברכה אחת והם ברכו קראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמעו יאמר וברכו את העם ג' ברכות אמת ויצוב ועבודה וברכת כהנים והוא הדין במסופק ובתמיד של בין הערבים: ואיתקש ברכה לשירות. לעיל קאי כדאמר מוקש בניו לו אימא לענין שירות דוקא איתקש להכי קאמר כיון דאיתקש לשירות הוא הדין לברכה דהא איתקש ברכה לשירות: א' אינו אלא בכינוי. רבינו הלל פי בספרי בכינוי כגון אל אלהים צבאות ולא מסתבר דהיכי תליס אדעתא לשובשי קרא למימר יברך אלהים במקום שם בן ארבע אותיות אלא בכינוי יש לומר כקריאתו בא"ל דלית: הרי' הוא אומר בכל המקום אשר אבא אליך וברכתך. הכי תני בספרי בכל מקום אשר אני נגלה שם תתא מוכיז את שמי היינו דקמתמה הכא בכל מקום ס"ד וכי בכל מקום אשר אני מצוה שמי להוכיז דהיינו אפילו בגבולך תברכו דבכל מקום שם אבא אליך משמע אני מצוה שמי שיהא שם גילוי שכינה אלא מקרא מסורס הוא בכל מקום אשר אבא אליך שאני נגלה שם שם אני מצוה להוכיז שמי המיוחד לי היינו דוקא בבית הבחירה היינו דקתני בספרי בכל מקום אשר אני נגלה שם תתא מוכיז את שמי ונראה דהוה הטעם נמנעו ברכה לברך בשם המיוחד משמת שמעון הצדיק כדאמרין בפרק טרף בקלפי (יומא דף נט) לפי שלא זכו שוב לגילוי שכינה ונראה לרי' כהן שביך ברכת כהנים שביבא לה עשה ולא כלום הואיל ואיתקש ברכה לשירות וגבי שירות אמר בפ"ב דבבחים (ף ג) דיושב מחלל עבודה הילכך אף כאן צריך לחזור ולברך מעומד: א' אינו אלא בלחש. תימה לרי' אמאי לא נפקא לן מיניה מג"ש דברכה ברכה מודר גריזים מה להלן בקול רם אף כאן בקול רם ומצינו למימר דלא איצטריך אלא לרי' דלא יליף ליה מגזירה שה אלא מכה: לשנים קורא כהנים. בירושלמי פרק אין עומדין אמר רב חסדא צריך שיהא החזן שירא רב חנמן בר יצחק אומר אם היה כהן א'

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לח עמוד ב

רש"י

בל

1 כחן שמעמ בבחכ"נ ואינו נושא את כפיו
 2 פרק כחן גדול מהו שיטמא אדם לנשיאת כפים אחיו דר' אבא בר כהן
 3 אמר קמיה ר' יוסי בשם ר' אחא מטמא כחן לנשיאת כפים שמע ר' אחא
 4 ואמר אנא לא אמרי ליה כלום חזר ואמר או דילמא לא שמע מיניה אלא
 5 כיון דאמר ר' יהודה בר פוי בשם ר"א כל
 6 כחן שעמד בבחכ"נ ואינו נושא את כפיו
 7 עובר בעשה וסבר למימר שמצות עשה
 8 דוחה למצות ל"ת אמר אנא לא אמרית
 9 ליה איתוניה ואנא מלקי ליה ור' אבהו
 10 הוי יתיב ומתני בני כנישתא דקיסרין דהוי
 11 תמן מיתנא ואתא עונתא דנשיאת כפים
 12 ולא שאלון ליהו אתא עונתא דמיצליא
 13 ושאלון ליה אמר ליהו על נשיאות כפים
 14 לא שאליתון לי ועל מיצלא אתון שאלון
 15 כד שמעון כן הוה כל חד וחד מנהון משמט
 16 גרימה וערק;
 17 הא דסליק בפרקים. ה"ה א' לא סליק
 18 אלא דמוחיק נפשיה ע"י מתנות
 19 כהונה כמו שאמר בפרק הרורע (תולין דף קג.)
 20 אמר אביי מרש יהוה חסיפנא מתנתא וכו'
 21 עד משקל נמי לא שקילנא לבר ממעלי
 22 יומא דכיסורי לאחוזק נפש בבחני ולפרסו
 23 ויהא אכסי ליה עידיה. הא דאניסי הא
 24 דלא אניסי. בסוף מסכת ר"ה (דף סג.) אמרי
 25 דדוקא הני שבשרות אניסי אבל הני דקימי
 26 במתא לא אניסי;
 27 מוחיצה מאי. י"ל דדוקא ברלא אניסי
 28 קמבעיא ליה אבל בדאניסי
 29 פשיטא דמי גרע מאחיהם שבשרות וא"ת
 30 אי לא אניסי אמאי ערפי מעם שאחורי
 31 הכהנים בלא הפסק מוחיצה י"ל עם שאחורי
 32 הכהנים מראין בעצמן כאלו אין הברכה
 33 חשובה בעיניהם דכתיב אמור להם פנים
 34 כנגד פנים והן עומדים אחורי עורף אבל
 35 בהפסק מוחיצה כיון דלא קיימי אחורי
 36 עורף לא מילתא היא דלא חזינו דקפדי
 37 קרא בהכי. במהיא דסוף מוט' ר"ה (דף
 38 סג.) משמע דהיה לתפלה חכבי משמע
 39 נמי בפרק כיצד צולין (פסחים דף פס.) דתנן
 40 אבר שיצא מקצתו לחוץ מן האגף ולפנים
 41 כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ אמר רב
 42 וכן לתפלה ופליגא דר' יהושע בן לוי
 43 דאמר רבי יהושע בן לוי אפי' מוחיצה וכו'
 44 מדקא פשיט סתמא דגמי ממייל' דריב"ל
 45 ש"מ

משלחם תהא. ותילכתא פנותיה דאפיו ולית הילכתא
 פנותיה דרב חסדא: (סימן מתאו"ה לברכה"ה דוב"ן
 בעבוד"ה כו"ם מכ"ר נהנ"ה בעגל"ה): אמר ר' יהושע
 בן לוי: מנין שהקדוש ברוך הוא מתאוה לברכת
 פהנים? שנאמר: "ושמו את שמו על בני ישראל ואני
 אברכם". ואמר ר' יהושע בן לוי: כל כהן שמברך
 מתברך, ושאינו מברך אין מתברך, שנאמר: "ואברכה
 מברכך". ואמר ר' יהושע בן לוי: כל כהן שאינו
 עולה לדוכן, עובר בשלשה עשה: "כה תברכו" אמור
 להם" "ושמו את שמי". רב אמר: חוששין שמא בן
 גרושה או בן חלוצה הוא. ולא פליגי, הא דסליק
 לפרקים, הא דלא סליק לפרקים. ואמר ר' יהושע בן
 לוי: כל כהן שאינו עולה בעבודה, שוב אינו עולה,
 שנאמר: "וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם ויברך
 מעשת החפאת והעלה והשלמים" מה להלן בעבודה,
 אף פאן בעבודה. איני? והא ר' אמי ור' אסי סלקי?
 ר' אמי ור' אסי מעיקרא הוו עקרי פריעיהו, ממטא
 לא יהו מטו התם, וכדתני ר' אושעיא: לא שנו אלא
 שלא עקר את רגליו, אבל עקר את רגליו עולה. ותנן
 נמי אם הבתחתו שנושא את כפיו וחזר לתפלתו,
 רשאי. והוינן בה: הא לא עקר? אלא דגד פורתא,
 הקא נמי דעקר פורתא. ואמר ר' יהושע בן לוי: אין
 גותנין פוס של ברכה לברך אלא לטוב עין, שנאמר:
 "טוב עין הוא יברך פי נתן מולחמו לדל" אל תיקרי
 "יבורך" אלא "יברך". ואמר ר' יהושע בן לוי: מנין
 שאפילו עופות מברין בצרי העין? שנאמר: "כי חנם
 מורה ה'רשת בעיני כל בעל כנף". ואמר ר' יהושע
 בן לוי: כל הנהנה מצרי העין עובר בלאו, שנאמר:
 "אל תלחם את לחם רע עין פי כמו שער בנפשו בן
 הוא אכול ושתה יאמר לד". רב נחמן בר יצחק אמר:
 עובר בשני לאוין, "אל תלחם", "ואל תתאו". ואמר
 ר' יהושע בן לוי: אין עגלה ערופה באה אלא בשביל
 צרי העין, שנאמר: "וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה" וכי על לבנו עלתה שונגי
 בית דין שופכי דמים הם, אלא לא בא לדינו ופטרנוהו, ולא ראינוהו והתננהו. לא בא
 לדינו ופטרנוהו בלא מזונות, לא ראינוהו והתננהו בלא לווייה. אמר אדא אמר ר' שמלאי:
 בית הכנסת שפוקה פהנים, פולן עולין לדוכן. למי מברכין? אמר ר' זירא: לאחיהם שבשרות.
 איני? והתני אפא בריה דרב מנימין בר חיאי: עם שאחורי כהנים אינן בכלל ברכה! לא
 קשיא, הא דאניסי, הא דלא אניסי. והתני רב שימי מבורתא דשיחור, בית הכנסת שפוקה
 פהנים, מקצתן עולין, ומקצתן עונין "אמן"! לא קשיא, הא דאשתתיר בי עשרה, הא לא
 אשתתיר בי עשרה. גופא, תנא אפא בריה דרב מנימין בר חיאי: עם שאחורי כהנים, אינן בכלל ברכה. פשיטא: אריכי באפי
 גוצי לא מפסקי, תיבה לא מפסקא, מוחיצה מאי? תא שמע אמר ר' יהושע בן לוי: אפילו מוחיצה של ברזל אינה מפסקת
 בין ישראל לאחיהם שבשמים. איבעיא להו, צדידן מהו? אמר אפא מר בר רב אשי: תא שמע, דתנן: נתפזון להזות לפניו
 והוה

1 משלחם תהא. ותילכתא פנותיה דאפיו ולית הילכתא
 2 ברכה זו שימת שמו על עמו, ולא עשאה צרך ישראל אלא צרך מקום: ואברכה מברכך.
 3 דאלו ואני אברכם אישךאל קאי בר"ע דאמר באלו טרפות (תולין דף קג.) למדנו ברכה
 4 לישךאל מפי כהנים, מפי הגבורה לא למדנו. כשהוא אומר ואני אברכם בני אומר הכהנים
 5 מברכים את ישראל והקב"ה מסכים על דבם:
 6 לפרקים. כהנים ובמועדים: שאינו עולה בעבודה.
 7 קדם שסיים שליח צבור רצה צריך לעלות על
 8 הדוכן: ויברך מעשות. אלאמא בעוד עבודה בידו
 9 ברך ואח"כ ויברך מעשות. אלאמא השתא הוא
 10 דגמיר: מעיקרא הוי עקרי פריעיהו. ממקומן
 11 בעבודה. אבל רחוק היה מקומן מן הדוכן ולא
 12 מסו עד דגמיר ברכת העבודה: ותנן נמי.
 13 בברכות, אם הבתחתו כו'. רישא דכי איתא,
 14 העובר לפני התבה לא יענה אמן אחר הכהנים
 15 מפני הטרף, ואם אין שם כהן אלא הוא לא ישא
 16 את כפיו שלא תטרף דעתו בשבחו להקפלתו ולא
 17 ידע להתחיל מיד בשים שלום, ואם הבתחתו
 18 שהוא מלמד בברך ולא תטרף דעתו נושא את
 19 כפיו וחזר לתפלתו. רשאי. לשא את כפיה: והא
 20 לא עלה בעבודה. אלא דעקר פורתא, וש"מ סגי
 21 בהכי שעוקר מעט רגליו לילך לצד הדוכן
 22 בעבודה: לברך. בהמ"ז: לטוב עין. שונאי בצע
 23 וגומלי חסד במקומן: מברין בצרי עין. ואן
 24 אוכלים משלחם: כי חנם מורה ה'רשת. לעיל
 25 מניה משתעי בצרי עין, נארכה לזם וגו' כל הון
 26 יקר נמצא וגו' כי חנם מורה ה'רשת. לשון וזרה
 27 על נדוה נפיתו, כך דרבם של צדיים לזרות חטים
 28 ושעורים ברשתם כדי שיבואו העופות לאכול,
 29 ואלו צרי העין חנם מאברין מזונות שחורין
 30 ברשתם בעיני כל בעל כנף, שאף הן מברין בן
 31 ואין להניח ממוזונייהו: כי כמו שער בנפשו. שער
 32 זה על פרתו לשון פעל הוא, ונקרתו מוכתת
 33 עליו, שחציו קמין וחציו פתח ועטמו למטה,
 34 כאלו זה האוכל מרר והשעיר בנפשו של צר עין,
 35 וקר הוא לשון פתאנים השוערים (תולין דף קט.)
 36 ונתנם בן סרוק פרשו לשון שער, תמיד הוא
 37 משער. כמה יאכל זה ועד מתי: ופטרנוהו בלא
 38 מזונות. כלומר מזונות הצורך ולא היה לו, וקרא
 39 אהך נושא מזונות וקא לתקם ממנו לאנס
 40 רעיון, ועמד זה עליו והרגו: בלא לויה. הברכה
 41 שילך עמהם: שבשרות. דאניסי במלאכתן ואין
 42 יכולין לבא: דלא אניסי. העומדין בבחכ"נ אחורי
 43 הכהנים לא אניסי, אלא שאין הברכה חשובה
 44 עליהם לעקור רגליהם ולבא לפני הכהנים
 45 להיות מתברכים פנים כנגד פנים כדת, הלכך
 46 אינן בכלל ברכה, כדאמר' כה תברכו פנים
 47 כנגד פנים: מבריתא דשחור. לשון בידה, שחור
 48 מקום: אשתתיר בי עשרה. מקצתן עולין לדוכן
 49 והעשרה עונין אמן. לא אשתתיר בי עשרה. ואן
 50 חשיב לברכה לחודיהו, אלא שפולן עולין
 51 ומברכין לאחיהם שבשרות: אריכי באפי נצי לא
 52 מפסקי. בין כהנים מהיות בכלל ברכה. דאם פן
 53 אין לדבר סוף

והוה

אשתתיר בי עשרה. גופא, תנא אפא בריה דרב מנימין בר חיאי: עם שאחורי כהנים, אינן בכלל ברכה. פשיטא: אריכי באפי
 גוצי לא מפסקי, תיבה לא מפסקא, מוחיצה מאי? תא שמע אמר ר' יהושע בן לוי: אפילו מוחיצה של ברזל אינה מפסקת
 בין ישראל לאחיהם שבשמים. איבעיא להו, צדידן מהו? אמר אפא מר בר רב אשי: תא שמע, דתנן: נתפזון להזות לפניו
 והוה

ביאורים למסכת סוטה דף לח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

1 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל הנהנה מצרי העין עובר בלאו,
 2 שְׁנֵאמַר "אל תלחם - אל תאכל את לחם רע עין וגו', כי האוכל
 3 ממנו כמו שער - כאילו שפר מרירות בנפשו של צר העין, בן הוא
 4 באכילתו, אכול ושתה יאמר צר העין לך ולבו כל עמך" וגו', רב
 5 נחמן בר יצחק אמר, שהנהנה מצרי עין עובר בשני לאוין, א. אל
 6 תלחם את לחם רע עין, ב. המשך הפסוק, ואל תתאו למטעמותיו.
 7 ואמר רבי יהושע בן לוי, אין ענלה ערופה פאה אלא בשביל
 8 לכפר על צרי העין. שְׁנֵאמַר "וענו ופטרנוהו - זקני העיר הקרובה אל
 9 החלל, ידינו לא שפכו את דם הנוח", ומבארת המשנה לקמן, וכי
 10 על לבנו עלתה שוקני בית דין שופכי דמים הם, ומדוע הוצרכו
 11 לומר כן. אלא כוונת דבריהם היא, שלא בא הרוג זה לדינו
 12 ופטרנוהו, ולא ראינוהו והתנהוהו, ומבארת הגמרא את דברי
 13 המשנה, שלא בא לדינו ופטרנוהו, היינו בלא מוונות - שעל ידי
 14 כך הוצרך לחטוף ממישהו מזון, והלה הרגו, ולא ראינוהו והתנהוהו,
 15 היינו בלא לוייה - מבלי חבורה שילך עמם, וממשיך הפסוק "כפר
 16 לעמך ישראל", שאם יש איזה צר עין שפטר אותו ללא מזון, בית דין
 17 מביאים עגלה זו לכפרה עליו.
 18 הגמרא חזרת לדרן בהלכות נשיאת כפים, אמר אדא אמר רבי
 19 שְׁמַאי, בית הכנסת שבוולה כהנים, פולין עולין לדיקון, מבארת
 20 הגמרא, למי מברכין כהנים אלו, אמר רבי זורא, שמברכים הם
 21 לאחיהם ששְׁבָדוֹת. מקשה הגמרא, איני - וכי אלו שבשדות
 22 מתברכים, והתני אבא בריה דרב מנימין בר חייא, העם שאחורי
 23 הכהנים אינן ככלל ברכה - משום שאין הכהנים יכולים לראותם,
 24 וכל שכן אלו שבשדות. מתרצת הגמרא לא קשאי, הא - העם
 25 שבשדות הם בכלל ברכה משום דאניסי - שטרודים במלאכתם
 26 ואינם יכולים לבוא, והא - העם שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה
 27 משום דלא אניסי בכך, שיכולים הם לבוא לפני הכהנים ולהתברך
 28 כדן, ומתוך שאינם עושים כן מראים הם שאין הברכה חשובה
 29 בעיניהם, ולכן אינם מתברכים.
 30 מקשה הגמרא על דברי רב אדא, והתני רב שימי מפירתא
 31 דשיחורי, בית הכנסת שבוולה כהנים מקצתן עולין לדיקון,
 32 ומקצתן אינם עולים אלא עולין אמון אחר ברכת העולים, ואילו רב
 33 אדא אמר שכולם עולים לדיקון. מתרצת הגמרא לא קשאי, הא -
 34 בברייתא מדובר שיש יותר מעשרה כהנים, דאישתייר בי עשרה
 35 מלבד אלו שעולים לדיקון, ובאופן זה עדיף שיעלו מקצתם והנתרים
 36 יענו אמון, הא - רב אדא דיבר באופן שיש עשרה בצמצום, שאם
 37 יעלו מקצתם לדיקון נמצא דלא אישתייר בי עשרה שיענו אמון,
 38 ופחות מעשרה אינם חשובים לענות אמון, ולכן עדיף שכולם יעלו
 39 לדיקון ויברכו את העם שבשדות.
 40 גופא, תנא אבא בריה דרב מנימין בר חייא, העם שאחורי
 41 הכהנים אינן ככלל ברכה משום שאינם אנוסים בכך. מקדימה
 42 הגמרא, פשיטא שאריכי באפי גוצי - בני אדם גוהים שעומדים
 43 לפני המוכים לא מפסקין בינם לברכת הכהנים, שאם כן אין לדבר
 44 סוף, וכן פשוט שהתייבה שלפני השליח ציבור לא מפסקא בין
 45 הכהנים לעם, וגם העומדים מאחריה מתברכים, אך יש לדרן באופן
 46 שיש מתיצה בין הכהנים לעם, מאי, האם היא חוצצת ביניהם ואינם
 47 מתברכים. פושטת הגמרא תא שמע, דאמר רבי יהושע בן לוי,
 48 אפילו מתיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם
 49 שבשמים, ואף העומדים מאחורי המתיצה מתברכים בברכת
 50 הכהנים.
 51 איפעיא להו, העומדים בצדדין של הכהנים מהו, האם הם נכללים
 52 בברכתם. אמר אבא בר מר רב אשי, תא שמע, התנן לענין הזאה
 53 מאפר פרה אדומה, שאם נתבונן המזה להזות על כלים טמאים
 54 שלפניו,

1 משלחם - משל הכהנים תהא. פוסקת הגמרא, והילכתא בנותיה
 2 דאבין, שלשני כהנים קוראים כהנים, ולכןן יחיד אין קוראים כהן/
 3 ולית הילכתא בנותיה דרב חסדיא, אלא גם שליח ציבור ישראל
 4 קורא כהנים.
 5 (סימן למאמריו של רבי יהושע בן לוי שבהמשך, מתאנה לברכה, ה,
 6 דובין בעבודתה, ב"ס מבי"ר, נהנה בענינה).
 7 אמר רבי יהושע בן לוי, מנזן שהקדוש ברוך הוא כביכול מתאנה
 8 לברכת כהנים, שְׁנֵאמַר "ושמו את שמי על בני ישראל, ואני
 9 אברכם" - ונמצא שתלה ה' שימת שמו על בני ישראל בברכת
 10 הכהנים, ובכך החשיבה שזכרכו, ולא כצורך ישראל.
 11 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שמברך ברכת כהנים מתברך,
 12 ושאינו מברך אין מתברך, שְׁנֵאמַר "ואברכה מברכיה" - שהמברך
 13 את ישראל מתברך.
 14 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שאינו עולה לדיקון כשקוראים
 15 לו לעלות, עובר בשלשה מצוות עשה, ששלשה פעמים הזהירה
 16 התורה לברך את ישראל, ב'ה תברכו' אמור להם 'ושמו את
 17 שמי'. רב אמר, שחוששין שמה בן גרושה או בן חלוצה הוא -
 18 וכחן פסול הוא, ולכן אינו עולה לדיקון. מבארת הגמרא ולא פליגי
 19 רב ורבי יהושע בן לוי, הא שמשמע מדברי רבי יהושע בן לוי שאינו
 20 נפסל מלעלות לדיקון, מדובר דסליק לפריקים - שעולה לדיקון כהנים
 21 ובמיעדים, ובכך מחזיק עצמו לכהן, הא שאמר רב שחוששים שהוא
 22 בן גרושה, הוא באופן דלא סליק לדיקון אפילו לפריקים.
 23 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שאינו עולה לדיקון בעבודה -
 24 קודם שייסיים שליח ציבור ברכת רצה, שוב אינו עולה לדיקון,
 25 שְׁנֵאמַר, "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, ורק אחר כך יורד
 26 מעשות החטאת והעולה והשלמים", ונמצא שבעוד עבודה בידו
 27 בירך את העם, ויש ללמוד מכך לכל ברכת כהנים, מה להלן -
 28 ברכתו של אהרן היתה בעבודה שבמשכן, אף כאן - ברכת כהנים
 29 צריכה להיות בעבודה שבתפילה. מקשה הגמרא, איני - וכי כך
 30 הדין, והא רבי אמי ורבי אסי סלקין - עלו לדיקון לומר ברכת
 31 עבודה, משיבה הגמרא, שרבי אמי ורבי אסי משקרא - בזמן ברכת
 32 עבודה, הוו עקרי פריעיהו - עקרו רגליהם ללכת לדיקון, אך מקומם
 33 היה רחוק מהדיקון ולכן ממשא לא הוו כמו הָתָם - לדיקון, עד
 34 לאחר ברכת עבודה. וברתני רבי אושעיא בברייתא, לא שנו שאינו
 35 עולה לדיקון אלא כשלא עקר את רגליו בעבודה, אבל עקר את
 36 רגליו בעבודה לעלות לדיקון, עולה גם לאחר ברכת עבודה. מביאה
 37 הגמרא ראייה נוספת לחילוק זה, ותנן נמי, ששליח ציבור כהן אינו
 38 עולה לדיקון גם אם הוא הכהן היחיד, מפני שחוששים שיתבלבל
 39 בתפילתו, אך אם התקטתו - בטוח הוא בעצמו שנושא את פניו
 40 וחזור לתפילתו ללא בלבול, רשאי לעלות לדיקון. ותוין בה -
 41 הקשינו על דין זה, איך יכול לעלות לדיקון, הא לא עקר - הרי לא
 42 עלה לדיקון בעבודה, אלא שתירצנו שמדובר באופן דנד ממקומו
 43 בעבודה פורתא - לכיוון הדיקון, מושם כך יכול לעלות לדיקון, ואם
 44 כן הקא נמי יש ליישב, שכיון דעקר רגליו פורתא בעבודה, יכול
 45 לעלות.
 46 ואמר רבי יהושע בן לוי, אין נותנין בוס של ברכה לברך ברכת
 47 המזון, אלא לשוב עין - שונא בצע וגומל חסד בממונו, שְׁנֵאמַר,
 48 "שוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו ללד", אל תיקרי יבורך,
 49 אלא יברך אחרים.
 50 ואמר רבי יהושע בן לוי, מנזן שאפילו העופות מברין בצרי
 51 העין, ואינם אוכלים משלחם, שְׁנֵאמַר על צרי העין, "כי חנם מוזהר
 52 הרשת - שמפורים כהנים חטים על רשתם כדרך הצידים כדי
 53 למשוך העופות וללכדם, בעיני כל בעל כנה" - שהעופות רואים
 54 שאלו מונות של צרי עין, ואינם רוצים לאוכלם.

ביאורים למסכת סוטה דף לט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

22 יהיו קדש, וכרכו את ה" - את הברכה שלפני ברכת כהנים.
 23 שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמוע, כמה - באיזו זכות
 24 הארכת ימים. אמר להן, מימי לא עשיתי בית הכנסת קפנדריא
 25 - לא קיצרתי דרכי דרך בית הכנסת. ולא פסעתי בבית המדרש
 26 לאחר שישבו התלמידים על הארץ, שהעושה כן בהכרח מרחיב
 27 פסיעותיו, ונראה כפוסע על ראשי עם קודש, אלא תמיד הגעתי
 28 מוקדם או שישבתי מבחוץ. ולא נשאתי כפי לברכת כהנים, בלא
 29 לברך הברכה שלפניה.
 30 מבררת הגמרא, מאי מברך הכהן לפני הברכת כהנים, אמר רבי
 31 וירא אמר רב חסדא, שמברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן,
 32 וצונו לברך את עמו ישראל באהבה. עוד מבררת הגמרא, כי עקר
 33 ברכיה - כשהכהן עוקר רגליו ברצה לעלות לדוכן, ופניו מופנות
 34 לתובה, מאי אמר. ומבארת הגמרא, שהכהן אומר אז, יהי רצון
 35 מלפניך ה' אלהינו, שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך
 36 ישראל, לא יהא בה מכשול ועון. עוד מבררת הגמרא, וכי מהדר
 37 אפיה מצופוהו - כשמחזיר הכהן פניו לתובה לאחר שגמר לברך
 38 את העם, מאי אמר. אבריה - הוליכו רב חסדא לרב עוקבא
 39 במבואות העיר, ודרש רב עוקבא, שהכהן אומר אז, רבוננו של
 40 עולם, עשינו מה שצוית עלינו לברך את ישראל, אף אתה עשה
 41 עמנו

1 והיה בטעות על כלים טמאים שעמדו לאחרי, או שהתכוין להזות
 2 על כלים שלאחרי, והיה בטעות על כלים שלפניו, הדין הוא
 3 שהזאתו פסולה, משום שההזאה צריכה להיות בכונה לטהר. אך
 4 אם התכוין להזות על כלים שלפניו, והיה בטעות על כלים שבצדדין
 5 שפניו - לפניו באלכסון, הזאתו פשרה, משום שהצדדים שלפניו
 6 הם בכלל כוונתו. ויש לפשוט מכך את הספק לענין ברכת כהנים,
 7 שהעומדים בצדדים שלפני הכהנים דינם כעומדים לפניהם
 8 ומתברכים, אך העומדים בצדדים שאחריהם אינם מתברכים,
 9 למרות שאינם אחריהם ממש.
 10 אמר רבא פר רב הונא, בין שנפתח ספר תורה והתחילו לקרוא
 11 בו קריאת התורה, אסור לספר ולדבר בפניו ברכה הלכה, שנאמר
 12 "וכפתחו - וכשפתח עזרא את הספר והתחיל לקרוא בתורה, עמדו
 13 כל העם". ואין לפרש לשון 'עמידה' אלא מלשון שתיקה - שהעם
 14 שתקו, שנאמר "והותלתו" המתנתי לשמוע דבריהם, עד שראיתי
 15 כי לא ידברו כי עמדו מלדבר לא ענו עוד" - הרי ש'עמידה' היא
 16 מלשון שתיקה. רבי וירא אמר בשם רב חסדא, שיש ללמוד שאסור
 17 לדבר בשעת קריאת התורה מהבא - מפסוק זה, "ואזני כל העם אל
 18 ספר התורה".
 19 הגמרא חוזרת לדון בהלכות ברכת כהנים, ואמר רבי יהושע בן לוי,
 20 כל בהן שלא נמל ידיו לפני עלייתו לדוכן, לא ישא את כפיו,
 21 שנאמר, "שאו ידיכם לברכת כהנים, רק לאחר שתטלו אותם והם

אגרות קודש

בי"ה, ט"ז אייר, תשי"ח
 ברוקלין
 שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו - בלי הוראת זמן הכתיבה - (וגם מבלי ההמחאה שכותב אודותה).

ובעת רצון אזכיר אותו וזוגתו ובנם שיי, על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע, כאו"א להמצטרך לו.

ובמי"ש אודות האפענדיק, אינו מובן מהו המהירות (איילעניש) לנתחו עכשיו, האם זהו דרישת הרופא או סתם כך הצעה בעלמא.

במי"ש אודות המצב בגשמיות - יש למצוא ידידים אשר ישפיעו להטבת הפרטים שהם המעיקים ומצירים. ויהי רצון שימים אלו שבין פסח זמן חירותנו ושמעתקרים לקבלת התורה, חרות על הלוחות אי"ת חרות אלא חירות, יוסיפו בהצלחת ההשתדלות.

ומובן וגם פשוט, שעליו סו"ס להתחיל להתעסק בתפקידו האמיתי של כל אחד מישראל, מתאים לדבר המשנה, אני נבראתי לשמש את קוני, והוא ע"י הפצת נר מצוה תורה אור ומאור שבתורה זוהי תורת החסידות ועניני - בכל מקום שידו מגעת, ובפרט שנמצא במקום שבהנוגע לתורת חב"ד הנה עד עתה נעשה שם דבר מועט ביותר בערך האפשרות שישנה, ולמרות שדוקא אנשים העומדים מבחוץ, מכריזים בכל עת מצוא שנמצאים שם פלוני ופלוני שהם "עמודי ברזל של כל עניני חב"ד", ופשיטא בענין עיקרי כהפצת המעניות, שאותה דורשים רבותינו נשיאינו בכל דור ודור, ובפרט כ"ק מו"ח אדמו"ר בדורנו זה, וק"ל. ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור, הן בענינים הפרטים והן בענינים הכללים, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

ברכה לבשו"ט,

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לט עמוד א

רשי

תוספות

והנה לאחריהו. ואף שם היו כלים הצידין והנה: הוואתו פסולה. דבעינן כוונה לטהרה, כדכתיב (מקדש ו) והנה השחור על השמא, שהיא מתקן לה על הצדדין שבפניו. צדדין שיש ממנו והלחן ולא צדדין שישנו ממנו ולאחר, והכי נמי העומדין בצדדין של פה היטו ולהלן בכלל ברכה הן דכלפניו דמי, אבל של אחר דיקמו אע"פ שאינן אחריהן ממש וכלל אחריו דמי: ובפתחתו. ובשבתחיל.

ש"מ דקיימא לן כוותיה ובמדרומה דהכי פסק רבינו חננאל דבכל דוכתא ק"ל בר' יהושע בן לוי ומקשה מפ' כל גנות (שמינין דף קנ"ג) דיתבי ר' זירא ורבה בר רב חנן ויתבי אביי בגייתו ויתבי וקאמרי שמע מינה ממתני' דירוי גדולה בקטנה ואין דירוי קטנה בגדולה וכו' עד צבור בגדולה ושליח צבור בקטנה וש"צ בגדולה אין יוצאין אין חובתן תשעה בגדולה וא' בקטנה מצטרפין

והנה לאחריהו, לאחריהו והנה לפניו, הוואתו פסולה. לפניו והנה על צדדין שבפניו, הוואתו פשרה. אמר רבא בר רב הונא: כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפילו בדבר הלכה, שנאמר: וכפתחו עמודי כל העם ואין עמידה אלא שתיקה, שנאמר: והוחלתו כי לא ידברו כי עמרו לא ענו עוד. ר' זירא אמר רב חסדא, מהכא ואזני כל העם אל ספר התורה. ואמר ר' יהושע בן לוי: כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את פניו, שנאמר: שאו ידיכם קדש וברכו את ה'. שאלו תלמידיו את ר' אלעזר בן שמעון: במה הארכת ימים? אמר להן: מימי לא עשיתי בית הנכנסת כפנדריא ולא פסעתי על ראשי עם קודש, ולא נשאתי כפי בלא ברכה. מאי מברך? אמר ר' זירא אמר רב חסדא, אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה. כי עקר פרעיה, מאי אמר? יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא ברכה זו שצוינו לברך את עמך ישראל, לא יהא בה מכשול ועון. וכי מהדר אפיה מצפורה, מאי אמר? אדרבה רב חסדא רב עוקבא, ודרש רבוננו של עולם! עשינו מה שצונו לעינו, עשה עמנו

מה על הצדדין שבפניו הוואתו כשרה. בירושלמי בפרק אין עומדין אמרי' הדיא אמרה העומדין מן הצדדין בכלל ברכה: כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפי' בדבר הלכה. מקשינן מפרק קמא דברכות (דף ט"ז) דאמר רב

רב ששת הוה מחדר אפיה וגריס אמר אינהו ברידהו ואנן בדיין ומצינו למימר דמהדר אפיה שאני א' גמי רב ששת שאני משום דהוה מרור עינים הוה פטור מקריאה משום דהוה דברים שבכתב א' אתה רשאי לאומרן על פה וכיון דפטור מקריאה אפילו בשעת שמיעה היה יכול לטעוק בדבר הלכה והיינו דקאמר אבן כהן דבין דברי הלכה (בבבא) דברים דעל פה ואינהו ברידהו דברים שבכתב מיהו מסתברא כפירוש ר"ח דפ' התם דוקא רב ששת וכיוצא בו דתורתו אומנתו אבל האידינא כרבא סבירא לן דאמר רבא כיון שנפתח ס' וכו' והאי דהוה מהדר אפי' י"ל דלא הוויא אורחא דמילתא לאיעטוקי בדבר הלכה באנפי ציבורא בעוד שהן עוסקין בשמיעת התורה:

כל כהן שלא נטל ידיו. פירש רשי' אמר לי רבי אם נטל ידיו שחרית ונטהר כהן אינו צריך לטול ידיו כשעולה לרוכן ובמדרומה שהועתק מהנהגת תלמידי שדרי אין לשנו משמע כך דפירש שלא נטל ידיו לפני עלותו לרוכן משמע ממש סמוך ועוד דמייית גמרא קרא שאו ידיכם קדש וברכו משמע תיבה נטילת ידים ברכת כהנים דמשמע ליה השתא דבברכת כהנים משתעי קרא דהיא בנשיאות ידים ומשמע בירושלמי פ"ח דברכות דברכה דמשתעי קרא בעינן נטילת ידים סמוך לה דמייית לה התם אברכת המזון והכי איתא שלשה תכיפות הן תיבה לסמיכה שחיתה שטאמר וסמך ושחט תיבה נטילת ידים ברכה שנא' שאו ידיכם וברכו תיבה לגאולה תפלה שנא' יהו לרצון אמרי פי וגו' ובתיב בתייה יענן ה' ביום צרה ובפ' כיצד מברכין (מכות ט"ז) משמע דהוויא ברכה איירי בברכת המזון מיהו שמעינן מינה דבעינן תיבה נטילת ידים בברכה דמשתעי ביה קרא והכא מייית לה אברכת כהנים ועוד אי מייירי הכא בשלא נטל ידיו בשחרית אמאי נקט כהן לנשיאות כפים תיפוק ליה משום דברי תורה שצריך לטול ידיו כדאמרי' בפ"ח דברכות (דף ק"ה) ובפ"ב (דף ט"ז) אמר רבי חיאי בר רב אשי וימנן סגינאן הוה קאימנן קמיה דרב לתנוי לן פירקא בספירא דבי רב ומקדים וקאי ומשי ידיה ומברך ומנה תפילין הדר אמר לן ואמר נמי התם דבעי לאהדורי בתר מיא לנטי' לקיש מיל ומה לי ק'ש ומה לי ברכת כהנים אי משום דצריך ברכה לפניו הכא נמי צריך ברכה לפניו כדאמר לקמן להכי מסתבר דהכא בנטילת ידים תיבה לברכה מיייר וישעיר תכיפה איכא למישמע מתכיפת סמיכה לשחיטה דאמרי' בפ' כל הפסולין (נזחים ל) כל הסמיכות שהיו שם קורא אני בהם תיבה לסמיכה שחיתה חוץ מוזה שהיתה בשער נקור שאין מצויר יכול ליכנס שם אלמא כדי מהלך משער נקור עד בית המטבחים לא חשיבה תכיפה ובמסכת מדות (מ"ח) משמע דלא הוי טפי מעשרים ושתיים אמה מקום דריסת רגלי ישראל ומקום דריסת רגלי הכהנים שכל אחד היו ר"א אמה:

וכי מהדר אפיה מצבורא מאי אמר. סדר נשיאת כפים מפ' רבינו שלמה עוקר רגליו בעבודה ממקומו וכו' לפני התיבה ומתפלל יחי רצון שתהא ברכה זו וכו' ומאריך בה עד שיאמרו אמן של הודאה מפ' הצבור וקורא כהנים אם שנים הם ואם אחד אינו קורא ש"צ והוא מחזיר פניו מאלו כדאבי דאמר לעיל לאחד אינו קורא וכשכלה דבור מהקורא מברכין אשר קדשנו בו ואחר כך מתחילין בברכה ובשכלה אמן אחרון מפ' צבור הן מחזירין וכופנין קשרי אצבעותיהן אם רוצין ושליח צבור מתחיל שיש שלום והכהנים תפוללו רבנו של עולם עשינו מה שגורת וכו' ומאריך בה עד שתכלה ברכה מפ' שליח צבור עוקרין רגליהן והולכין לון. בשאלות פרישת ויחך קרח כהן שעבר עבודת כוכבים לא ישא את כפיו דגרע מחורג את הנפש דאמרין בפ' אין עומדין (מכות ל"ג) כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו ורבינו גרשום מאור הגולה השיב בתשובתינו דנושא כפיו וקורא ראשון בתורה דכיון דהוה בתשובה חזר לקדושתו דתנן בסוף מסכת מנחות (דף ק"ט) אך לא יעלו כהני הבמות אל מבת ה' בירושלים כי אם אכלו מצות בתוך איהיה והיו הן כבעלי מומין שחולקין ואוכלין וכשם שבעלי מומין נושאין את כפיהם וקורא ראשון בתורה ואף זה שאם לא תאמר כן נמצאת מרפה דידון של בעלי תשובה שיאמרו אוי לאותה בושה אוי לאותה כלמה וימנעו מעשות תשובה ואמר ר' יוחנן כל האומר מנשה אין לו חלק לעולם הבא מרפה דידון של בעלי תשובה ותנא דבי רבי ישמעאל הוואיל הולך זה ונעשה כהן לאלילים אודחא אבן אחר הנופל וכו' ונע"ע תוס' מנחות קט. ד"ה לא ישמשו והוסי' תענית כו. ד"ה אין מה:

עד

תקוותי שידעו אתם מבקשתי לתלמידים ותלמידות בכל מקום שהם, שיארגנו "קרן גמילות'חסדים" משלהם, ביחד עם הוספה מיוחדת בלימוד התורה בנוסף לשיעורים הקבועים. ויהי רצון שגם בזה תצליחו באופן הכי טוב.

ממכתב ט"ו אייר, ה'תשל"ח

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לט עמוד ב

תוספות

רש"י

1 מה שהבטחתנו. שתסכים על זנינו. בכתוב ואני אברכם (מקרא ו): לבוה קשרי
 2 אצבעותיהם. שפושטין אצבעותיהם כשמברכין. ולאחר שגמרו סורגין אגרוף שלהם
 3 כשאר בני אדם. קשרי אצבע הם החליות שפופפים ופושטין בהם: אין הקורא. שליח
 4 צבור שקורא בהנים שיחזירו פניהם לברך: אמן. של ברכת הודאה: דבור. בהנים: לעקור
 5 רגליהם. מן העומדין אלא עומדין פלגי

6 התבה. יש ללמוד מכאן סדר נשיאות כפים כך
 7 הוא, עקר רגליו בעבודה ממקומו וכא לפני
 8 התבה ומתפלל וזי רצון שתהא ברכה בו
 9 ברגליו, ומאריך בה עד שתכלה אמן של
 10 הודאה מפי צבור, ושליח צבור קורא בהנים
 11 אם פלגי הם, ואם יחיד הוא אינו קורא והוא
 12 מחזיר פניו מאליו כדאבי דאמרו לעיל (ף לה)
 13 לא: אין קורא בהנים, וכשוקלה והדבור מפי
 14 והקורא מברך אשר קדשנו בו ואח"כ מתחילין
 15 בברכה, ובשלה אמן אחרון מפי צבור הן
 16 מחזירין פניהם ובכופין קשריהם אם רוצים,
 17 ושליח צבור מתחיל שים שלום והבהנים
 18 מתפללין רבש"ע עשינו מה שזוהר עלינו בו,
 19 ומאריך בה עד שתכלה ברכה מפי שליח
 20 צבור ועוקרין רגליהם וחולקין להם: עד שיקבל
 21 אמן. של ברכת התורה. וכל הני משום דתרי
 22 קלי לא משתמע: עד שיקבל ס"ת. במשפוחותי,
 23 כדי שלא יהו הגוללים טורדים מלשמוע
 24 הפקדה מפי המפסיד: להפשיט את התבה
 25 בצבור. כל זמן שהצבור בבחי"ג, שהיה דר"ס
 26 להביא ס"ת מבית אחר שמשמרו בו לבית
 27 הנקט, ופודסין בגדים גאים סביב התבה
 28 ומניחין אותה בתוכה, וכשיצאין משם נוטלין
 29 ס"ת להוליכו לבית המשתמרו בו לא יפשיטו
 30 הבגדים מן התבה בפני הצבור, שטרם צבור
 31 לעבט שם עם ס"ת, אלא מוליד ס"ת לביתו
 32 ומניחו והקם יוצאים אחריו ואח"כ הוא בא
 33 ומפשט את התבה: איבא פתחא אחרניא.
 34 משקטל ס"ת לצאת דרך פתחו, הרוצה לצאת
 35 בפתח אחר יוצא, ואפי' לא יצא ס"ת. ליבא
 36 פתחא אחרניא, נכון שיצא מן החלק ולא
 37 יצא הקדם בפתח לפני ס"ת: ב' אהניא אבגרי
 38 ל'. חכם ששמו בר ארינא אסברא לי, הכני
 39 טעמו של דבר: הקם פה הם האומרים. שיקאו
 40 מסבירי פנים מנודים לפניו על ברכותיו
 41 להראות שהן נודות להן: ברכו ה' פלאכי,
 42 ברכו ה' כל צבאי, ברכו ה' כל מעשיו. שלש
 43 מקראות הן פנגד ג' ברכות: במוספי דשבתא.
 44 שהוא נשיאת כפים חדש שאינו בחל צריך
 45 לחדש את דברי העם: ברוך ה' מציון. אינו
 46 באותו ממנו, והני דקא פריך וניקא יברך ה'
 47 מציון דכתיב יהודה ענגא: במוספתא דתעניתא.
 48 שנושאין בו כפים. מה שאין פן שאר מקומות
 49 משום שכרות כדאמרין במוספתא תענית בפי
 50 ברכתא (ף וף טו):

בהכות

עניינא? אמר יהודה בריה דר' שמעון בן פוי: מתוך שהתחיל בברכותיו של תקדוש ברוך
 הוא, מסיים בברכותיו של תקדוש ברוך הוא. במוספתא דתעניתא, מאי אמרי? אמר רב
 אחא בר יעקב: "אם עזינינו ענו כגו ה' עשה למען שמך" "מקוה ישראל מושיעו בעת
 צרה למה תהיה פגר בארץ" וגו' "למה תהיה פאיש גרהם פגבור לא יוכל להושיע" וגו'
 בנעילה

עד שיכלה אמן מפי הצבור. פירש ר"י אע"ג דאמרין בפרק שלשה שאכלו (כסוף ק)
 (מ) אין הוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונין ואמר רב חסדא מפי רוב
 העונין דכל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה מיהו לענין ברכת כהנים כיון דמשום
 לשמוע הוא לא משתמע כל זמן שעונין דהוה לזו תרי קלי קולות העונין וקול כהנים
 המברכים ולא משתמעו ואי תקשי לדברי הרב

אי"ב לא יסאו שנים כפיהם והא אמרין בפי"ג
 דמגילה (ף לה) בתורה אחד קורא ואחד מתרגם
 וקתני סיפא דאפי' שנים בבניא אין קורין וטעמא
 מפרש בירושלמי דפרק אין עומדין משום שאין
 שני קולות נכנסין באוה אחד ואנן אומרים לעיל
 לשנים קורא בתרגם אלמא מאי אתא לך לימור
 ברכות אידי דחביבי לזו יתבו דתתיהו
 ומשתמעו תרי קלי כדאמר גבי מגילה קראה
 שנים יצא גבי אמן נמי יתבו דתתיהו ולשתמע
 תרי קלי תריץ ולא דמו תרי קלי וקורין דבר
 אחד לתרי קלי שקורין שני דברים כגון אמן והני
 ברכות דתנן בפרק ארבעה ביד (י"ב טו) שופר
 של ר"ה של יעל פשוט ופיו מצופה חזב וכו'
 הצרצרות משתי צדדין שמוצת היום בשופר
 ופריך בגמ' (כ"ט מ) ותרי קלי מי משתמעו והתניא
 זכור ושומר בדיבור אחד נאמרו מה שאין הפה
 יכול לדבר ומה שאין האוזן יכול לשמוע ע"כ
 היבא והקולות שמוצות כגון קול אחד וכו'
 והשני שמור אין האוזן יכולה לשמוע כלל וקול
 שופר וקול הצרצרות י"ל דאין משונן להכי מסיק
 התם דמשתמעו אידי דחביבי אי נמי בעי
 דלשמעו נמי הברכה הני דמאריך בן אמן אע"פ
 שטועין וכל שעה שהן בעצמן עונין אין שומעין
 קול חבריהם ותפוס לשון אחרון והא מסיק התם
 תרי קלי מחד גברא לא משתמעו כגון זכור
 ושומר מפי הגבורה מורי גברי משתמעו שמע
 אפי' דומיא דזכור ושומר אידי דחביבי וקול
 שופר וקול הצרצרות תרי קלי משונן זה מה
 דומיא דזכור ושומר ומשתמעו אידי דחביבי:

במנחתא דתעניתא מאי אמרי. אע"ג
 דמסקין בפי' בשלשה פרקים
 (תענית ד' טו) כ' יוסי דאמר ליבא נשיאות כפים
 במנחתא דתעניתא משום דשכיח שכרות ואתי
 לאחלופי בשאר יומי י"ל הכא אליבא סתמא
 דמתנן דהתם בעי דקתני ד' פעמים ביזם אי נמי
 אפי' לר' יוסי כדאמר התם מאחר דקיל בר' יוסי
 האידיא מיט פריסי כהני ידיהו במנחתא
 דתעניתא כיון דסמוך לשקיעת החמה קפריסי
 בתפלה כתפלת נעילה דמי.

אם עונינו ענו בנו. א"ת הני פסוקים דמנחתא
 מאי הסברת פנים איבא בהו י"ל משום
 דהיו מוענין על הצרה שלא תבא על הצבור
 ואמר בפי' דתענית (ף וף יב) ובפי' בתרא דמגילה
 (ל) דברביעא בתריא דיומא בעי דרמי דייטו
 מןהנה ועל מילך כדכתיב (מלא ט) ואני יושב
 משומם אדלך הערב ובמנחת הערב קמתי
 מתעניתו ובקרעי בגדי ומעילי ואכרע על ברכי
 ואפרוש כפי אל ה' אלקים הלכך התירו למבעי
 רמי בעינא דפריסי דייחיו דעת רצון הוא וענו
 ציבורא אמן כדמשמע בפי' הוראה (מכות טו) האי
 מאן דחיי חלמא ודאי ידע מאי חיי ליקו קמי
 כהני בעידא דפריסי דייחיו ולמאן רבן
 העולמים חלום חלמתי וכו':
 בנעילה

ביאורים למסכת סוטה דף לט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

42 ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, שכאשר מצניעים הספר
 43 תורה בבית אחר, אין הצבור רשאים לצאת מבית הכנסת אפילו דרך
 44 פתח אחר, עד שינגמל ספר תורה מהבימה, ויניח במקומו. ושמואל
 45 אמר שאינם רשאים לצאת עד שיצא הספר תורה משם, ולא רק עד
 46 שינטל הספר תורה. ולא פליגי, הא שאמר רבי יהושע בן לוי הוא
 47 באופן דאיכא פיתחא אחרינא לבית הכנסת, שאז מותר לצאת דרך
 48 הפתח השני לפני הספר תורה, משעה שינטל הספר תורה כדי
 49 להוציאו. הא שאמר שמואל הוא באופן דליכא פיתחא אחרינא
 50 לבית הכנסת, ואין לצאת לפני הספר תורה מאותו פתח שעתידי
 51 לצאת בו, ולכן צריך להמתין עד שיצא. אמר רבא, החכם ששמו פר
 52 אחינא אספריה לי - הסביר לי שמקור דינו של שמואל הוא מהפסוק
 53 "אחרי ה' אלהיכם תלכו", שלומדים מכך יש ללכת אחרי הספר
 54 תורה וללוותו, ולא לצאת לפניו.
 55 מבררת הגמרא, בזמן שהפנהים מברכים את העם, מה הן -
 56 המתברכים אומרים כדי להודות לה' על ברכתיו, ולהראות
 57 ששמחים בהם. אמר רבי יורא אמר רב חסדא, אומרים הם שלושה
 58 פסוקים כנגד שלושת הברכות, א. "ברכו ה' מלאכיו, גבורי כח
 59 עושי דברו לשמוע בקול דברו וכו'". ב. "ברכו ה' כל צבאיו,
 60 משרתיו עושי רצונו". ג. "ברכו ה' כל מעשיו בכל מקומות
 61 ממשלתו, ברכי נפשי את ה'".
 62 מבררת הגמרא, כמוספי דשבתא - בתפילת מוסף בשבת, שיש בה
 63 נשיאת כפים חדשה שאינה נוהגת בחול, מה הן - המתברכים
 64 מחדשים ואומרים על נשיאת כפים זו. אמר רבי אפי שאומרים הם
 65 שלושה פסוקים אלו, א. "שיר המעלות, הנה ברכו את ה' כל עברי
 66 ה' העומדים בבית ה' בלילות וכו'". ב. "שאו ידיכם קדש בברכת
 67 כהנים, וברכו את ה'". ג. "ברוך ה' מציון שוכן ירושלים תלוייה".
 68 שואלת הגמרא, מדוע הביאו פסוק שלישי ממקום אחר, ולימא נמי
 69 במקום הפסוק השלישי, "ברוך ה' מציון" דכתיב פה הוא עניינא
 70 - שנאמר כהמשך לשני הפסוקים הראשונים. אמר יהודה בריה
 71 דרבי שמעון בן פזי, מתוך שהתחיל בפסוקים הראשונים
 72 בברכותיו של הקדוש ברוך הוא, מסיים בפסוק 'ברוך ה' מציון'
 73 שעוסק בברכותיו של הקדוש ברוך הוא, ואילו הפסוק 'יברך ה'
 74 מציון' אינו ברכה לקדוש ברוך הוא, אלא לישראל.
 75 מבררת הגמרא, נשיאת כפים שמברכים הכהנים את העם
 76 במנחתא דתעניתא - במנחה בתענית ציבור, מאי אמרי
 77 המתברכים. אמר רב אחא בר יעקב, אומרים שלושת פסוקי רחמים
 78 אלו, בשעת ברכת כהנים שהיא עת רצון, א. "אם עונינו ענו כנו ה'
 79 עשה למען שמך". ב. "מקנה ישראל מושיעו בעת צרה, למה
 80 תהיה כנו פארץ וכאורה נטה ללון וכו'". ג. "למה תהיה באיש
 81 נדהם, כגבור לא יוכל להושיע, ואתה בקרבנו ה' ושמך עלינו
 82 נקרא, אל תנחנו וכו'".

1 מה שהבמחנה - שתסכים לברכתנו, ומסיימים בפסוק, "השקיפה
 2 ממעון קדשך מן השמים וכו' וברך את עמך את ישראל, ואת
 3 האומה אשר נתת לנו, כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב
 4 ודבש".
 5 אמר רב חסדא, אין הפנהים, שידיהם פרוטות, ופושטין
 6 אצבעותיהם בשעת ברכת כהנים רשאים לבוא קישרי אצבעותיהן
 7 כשאר בני אדם, עד שיחזרו - שיטובבו פניהם מן הצבור. ועוד
 8 אמר רבי יורא אמר רבי חסדא, אין השליח ציבור הקורא לכהנים
 9 לברך רשאי לקרות להם 'פנהים', עד שיבילה קול עניית 'אמן' של
 10 ברכת 'הטוב שמך' מפי הצבור, משום ששני קולות אינם נשמעים
 11 כאחת. ואין הפנהים רשאים להתחיל בברכה שלפני ברכת כהנים,
 12 עד שיבילה דיבור 'כהנים' מפי החזן הקורא אותו. ואין הצבור
 13 רשאים לענות 'אמן' על ברכת הכהנים, עד שתבילה ברכה מפי
 14 הפנהים. ואין הפנהים רשאים להתחיל בברכה אחרת מברכת
 15 כהנים, עד שיבילה 'אמן' מפי הצבור.
 16 ואמר רבי יורא אמר רב חסדא, אין הפנהים רשאים להתחיל
 17 פניהם מן הצבור לאחר ברכתם, ולסובב פניהם למזרח, עד שתחיל
 18 שליח צבור ב'שים שלום', ואינן רשאים לעקור רגליהם מן הדוכן
 19 ולימד למקומם, עד שיגמור השליח צבור ברכת 'שים שלום'.
 20 ואמר רבי יורא אמר רב חסדא, אין הצבור רשאים לענות 'אמן'
 21 על ברכת הקורא בתורה, עד שתבילה בברכה מפי הקורא. ואין
 22 הקורא רשאי להתחיל לקרות בתורה, עד שיבילה קול עניית 'אמן'
 23 על ברכתו, מפי הצבור. ואין המתרגם את הפסוקים רשאי להתחיל
 24 על ברכתו, עד שיבילה הפסוק מפי הקורא. ואין הקורא רשאי
 25 להתחיל בפסוק אחר, עד שיבילה התרגום מפי המתרגם.
 26 אמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, המפטיר בגביא צריך
 27 שיקרא בתורה תחילה - מפני כבוד התורה, להראות שהיא
 28 עיקרית. ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, אין המפטיר
 29 רשאי להתחיל להפטיר בגביא, עד שינגמל ספר תורה ויכרך
 30 בפרכותו, כדי שיוכלו הגוללים לשמוע ההפטרה, ולא יהיו טרודים
 31 בגלילה.
 32 בזמן הגמרא נהגו לשמור הספר תורה בבית אחר ולהביאו משם
 33 לבית הכנסת, ולפני הקריאה היו פורסים בגדים נאים על התיבה,
 34 ומניחים את הספר תורה עליהם, ואחר הקריאה היו מסירים מהתיבה
 35 את הבגדים הללו. ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, אין
 36 שליח צבור שסיים את הקריאה ונטל את הספר תורה להצניעו
 37 בבית אחר, רשאי להפשיט את התיבה בצבור - כל זמן שהציבור
 38 בבית הכנסת, אלא מוליך ספר תורה בליווי הציבור ומניחו בבית
 39 המיוחד לו, ואחר כך חוזר לבית הכנסת ומפשיט את התיבה, ודין זה
 40 הוא מפני כבוד הצבור - שאין להטריחם להתעכב בבית הכנסת
 41 עם הספר תורה.

אגרות קודש

[י' אייר תשי"ח]

... ומובן וגם פשוט, שכיון שזכה שהשגחה העליונה העמידתו על חלק היפה, עבודה בחינוך
 הכשר על טהרת הקדש, המקרב לב התלמידים לאבינו שבשמים, בודאי שזהו מברר ומזכך ומעלה
 מדרגא לדרגא התלמיד והמתחנך ומוסיף בהצלחתו של המחנך והמלמד בעצמו, וכמו כל עניני האדם,
 שעל כל אדם נאמר בכל דרכיך דעהו, הרי גם זה צ"ל בשמחה וטוב לבב, שהרי ציווי השי"ת הוא קיום
 התורה והמצוה וגם בכל דרכיך דעהו, וק"ל.

ישעיה פרק מא כח-כט

כח וְאַרְאֵה וְאֵינְךָ אִישׁ וּמַאֲלָה וְאֵינְךָ יוֹעֵץ וְאַשְׁאֲלֶם וְיֹשִׁיבוּ דְבָרֶיךָ: כט הֲנֵן פִּלְגָם אֹנֶן אַפְסִים מַעֲשִׂיהֶם רוּחַ וְתַהוֹ נִסְכֵיהֶם: (פ)

ישעיה פרק מב א-ד

א הֲנֵן עַבְדִּי אֶתְמַדְד־בּוֹ בְּחִירֵי רִצְתָהּ נַפְשִׁי נִתְתִּי רוּחִי עֲלָיו מִשְׁפָּט לְגוֹיִם יוֹצִיא: ב לֹא יִצְעַק וְלֹא יִשְׂא וְלֹא-יִשְׁמִיעַ בְּחוּץ קוֹלוֹ: ג קִנְיָה רְצוּץ לֹא יִשְׁבֹּר וּפְשֵׁתָה כְּהָהּ לֹא יִכְנַנָּה לְאַמַּת יוֹצִיא מִשְׁפָּט: ד לֹא יִכְהָה וְלֹא יִרְוץ עַד-יִשְׁעִים בְּאַרְצָן מִשְׁפָּט וּלְתוֹרַתוֹ אֵימִים יִיחַלוּ: (פ)

רש"י

קלה) כי יעקב בחר לו יה ואומר (לקמן מה) למען עבדי יעקב ישראל בחירי: רצתה נפשי. עליו נתתי רוחי להודיע נביאיו את סודו וסופו משפט לגוים יוציא שנאמר (לעיל ב) והלכו גוים רבים וגו' ויורנו מדרכיו וגו': (ב) ולא ישא. לא יגביה קול לא יצטרך להוכיח ולהתנבאות אל הגוים שהם מעצמם יבואו ללמוד מהם כענין שנאמר (זכריה ח) נלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם: (ג) קנה רצוץ לא ישבור. ת"י עינותניא דאינון כקניא רעיע לא יתברון וחשיכיא דאינון כבוצין עמי (פי' כנר כבה) לא יטפון: ופשתה כהה. פתילת פשתה לחה שקרובה ליכבות מלך שלהם לא יגזול את הדלים ולא ירצץ את העניים ואת החלשים: (ד) ולא ירוץ. כמו לא ירצץ כי מלאה הארץ דעה (לעיל יא) וישמעו להן כענין שנא' (צפניה ג) כי אז אהפוך אל עמים וגו' וזהו לתורתו איים ייחלו כולם ישמעו לתורתו:

(כח) וארא ואין איש. תמיד אני מביט בנביאי הבעל ואין איש מגיד דבר עתיד: ומאלה. מכל אלה העתידות לבא ואין מהם יועץ שעמד בסוד ה' וידע אותם: ואשאלם וישיבו דבר. אשר ישיבו דבר אם אשאלם: (כט) הן כולם און. יש לכם לדעת שכל נביאי מכחישי תורה און ואפס כל מעשיהם: נסכיהם. דמות מסכותם כמו הפסל נסך חרש וי"ת בענין אחר. ראשון לציון וגו'. פתגמי נחמתא דאתנביאו נבייא מלקדמין על ציון הא אתו ולפי התרגום כל העניין מדבר ממלך המשיח ובגאולה אחרונה אבל אני רואה נבואה שנתבא ישעיה על כורש כולם בל' הסיגנון של פרשה זו אני ה' העירותיהו בצדק קורא ממזרח עיט האותיות שאלוני מגיד מראשית אחרית כולה נוטה אחר ענין פרשה זו:

(א) הן עבדי אתמך בו. הן עבדי יעקב אינו כמותכם כי אתמוך בו: בחירי. ישראל קרוי בחירי (תהלים

מצודת ציון

(כט) און אפס. רוח ותוהו. פתרון אחד להם דבר שאין בו תועלת וממש: נסכיהם. הפסל הנעשה בהתכת המתכת וכן הפסל נסך חרש (לעיל מ): (א) אתמך. ענין השענה: רצתה. מל' רצון: (ג) קנה. מטה: רצוץ. מרוסס וכן משענת הקנה הרצוץ (לעיל לו): ופשתה. פשתן: כהה. ענין עכירות וחושך וכן בהרות כהות (ויקרא יג): יכננה. מל' כיבוי: (ד) ירוץ. מל' רציצה: ולתורתו. מל' הוראה ולמוד: ייחלו. יקונו כמו יחל ישראל (תהלים קלא):

מצודת דוד

(כח) וארא. אבל בעובדי הפסל אראה שאין בהם איש יודע העתיד: ומאלה. מהפסילים עצמן אין בהם מי מיעץ לעובדיו מה לעשות: ואשאלם. מלת ואין עומדת במקום שתיים לומר אין בהם מי אשר אשאלם שישבו דבר כי הדבור אין בהם: (כט) הן כולם. באמת הפסילים עם עובדיהם המה הבל ולא ממש וכפל הדבר במ"ש:

(א) הן עבדי. הנה עבדי אשר אתמך בו והוא מלך המשיח ואמר במשל הנשען על עבדו הנאמן: בחירי רצתה נפשי. הנבחר לי אשר רצתה נפשי בו: נתתי רוחי עליו. כמ"ש ונחה

עליו רוח ה' וכו' (לעיל יא): משפט וכו'. יוציא משפטם לאור וכמ"ש ושפט בין הגוים וכו' (לעיל ב): (ב) לא יצעק. לא כדרך השופט הצועק על הנשפטים לפניו להכריחם על המשפט כי בנחת יקבלו דבריו: ולא ישא. לא ישא קולו וכפל הדבר לחזק: ולא ישמיע בחוץ קולו. אף כשיעשה משפט בחוצות במקום מרבית אנשים לא יצטרך להשמיע קול חזק להשתיקם לשמוע אמריו כי מעצמם ישימו כף לפיהם: (ג) קנה רצוץ. קנה המרוסס שהוא קרוב להשבר: לא ישבור. ר"ל לא יטה דין תשושי הכח לא כדרך שמחנפים לגדולים ומטים דין החלשים: ופשתה כהה. פשתה הדולקת שהוכחה מאורה וקרובה להכבות לא יגמור כבויה והוא גם כן משל על תשושי הכח וכפל הדבר במ"ש: לאמת יוציא משפט. כי יוציא המשפט לאמתו ולא יטהו בעבור חלישות תשושי הכח: (ד) לא יכהה. לא יכהה מאורו ולא ירוצץ ר"ל לא יחלש ולא יתרפה עד ישים משפט באנשי הארץ: ולתורתו. אל מה שיראה וילמד יצפו ויקונו יושבי האיים הרחוקים:

איוב פרק כג יא-יז

יֵא בְּאִשְׁרוֹ אַחֲזָה רְגְלִי דְרַפְּו שְׁמֵרְתִי וְלֹא-אֶט: יב מְצֹנֹת שְׁפָתַי וְלֹא אֶמְיֵשׁ מִחֲקֵי צַפְנָתִי אֲמַרְיִי-פּוּ: יג וְהוּא בְּאֶחָד וּמִי יִשְׁכְּנוּ וְנִפְשׁוּ אֹתָהּ וַיַּעַשׂ: יד פִּי יִשְׁלִים חֲקִי וְכַהֲנָה רַבּוֹת עֲמוֹ: טו עַל-פֶּן מִפְּנֵי אֲבָהָל אֲתַבּוֹנֵן וְאֶפְחַד מִמֶּנּוּ: טז וְאֵל הַרְךָ לִפְנֵי וְשָׂדֵי הַבְּהִילָנִי: יז כִּי-לֹא נִצְמַתִּי מִפְּנֵי-חֲשָׁךְ וּמִפְּנֵי כִסֵּה-אֶפֶל:

איוב פרק כד א-ב

א מְדוּעַ מִשְׁדֵּי לֹא-נִצְפְּנוּ עֵתִים (וידעו) וְיִדְעִיו לֹא-חֲזוּ יָמָיו: ב גְּבֹלוֹת יִשְׁיֵגוּ עֲדָר גֹּזְלוֹ וַיִּרְעוּ:

רש"י

לא כסה מפני את האופל הזה עד מותי: ומפני כסה אופל. על כי לא שבראש הפסוק חוזר: (א) מדוע משדי לא נצפנו עתים. קבלה הוא זה למה לא נצפנו עתי ימי האדם מן הקב"ה שלא ידע יום מות האדם שמא לא ימהר פורענות ויקדמנו יום המיתה: ויודעיו לא חזו ימיו. מיום האדם כמו חודש ימים (ומתרגמינן עידן בעידן סא"א), ד"א מדוע יודעיו ואוהביו של הקב"ה אינן יכולין לראות סוף דרכיו ומדותיו: ימיו. זו היא דרך שנהג בימיו כמו לא יחרף לבכי מימי (לקמן כז) ומה הן המדות התמוהות: (ב) גבולות ישיגו. אותן שדרכן להסיג גבולות שהן קונין שדות כנגד שדות אחרים ובלילה הם מרבים גבוליהם שהיו עושים גדריהם בלילה בתוך תחום שכניהם (והו משגי דמתרגמינן משגה שהיו משנים הגבול סא"א): עדר גזלו וירעו. לעצמן:

(יא) באשורו. במעגלו כמו אם תטה אשורי (לקמן א) כונן אשוריו (תלים מ): ולא אט. איני רגיל לנטות: (יב) מחוקי צפנתי אמרי פיו. יותר מחוקי מזונותי הייתי זריו לצפון אמרי פיו, כמו (משלי ה) לחם חוקי מזונותי: (יג) והוא. לפי שהוא יחיד בעולם ויודע דעתן ומחשבתן של בריות ומה יש להם לדבר לפניו לפיכך תשובות מוכנות לפניו: ומי ישיבנו. לפיכך נפשו אותה ויעש: (יד) כי ישלים חקי. ידעתי כי לא ישיב ידו עד אשר ישלים חוק גזירותיו פורעניות אשר גזר עלי: וכנהה רבות עמו. כי כנהה רבות עשה: (טו) על כן. שאינו גומל לאדם כפי דרכיו: מפניו אבהל. וכשאתבונן בדרכיו אפחד ממנו: (יז) כי לא נצמתי מפני חשך. בזאת אני נבהל כי לא נצמתי לחלוטין וצמיתות קבר מפני החושך הזה הבא עלי וכן

מצודת ציון

(יא) באשורו. בצעדו כמו ואשורו בדרך בינה (משלי ט): אט. מל' נטיה: (יב) אמיש. אסור כמו לא ימיש (שמות יג): מחוקי. דבר קבוע וצורך קרוי חוק: צפנתי. הסתרתי: (יג) ונפשי. ורצוני כמו אין נפשי אל העם הזה (ירמיה טו): אותה. חשקה כמו אוה למושב לו (תהלים קלב): (טז) הרך. מל' מורך ופחד: (יז) נצמתי. נכרתי כמו יצמיתם ה' (שם צד): אופל. אפלה: (א) חזו. ענין גבול כמו מחוז חפצם (שם ק): (ב) ישיגו. כמו יסיגו בסמ"ך וענינו הרחקה לאחור כמו לא תסיג גבול (דברים ט):

מצודת דוד

(יא) באשורו. רגלי אחזה במצעדיו ודרכיו שמרתי ולא הייתי נוטה מהם: (יב) מצות שפתיו. מוסב על מלת שמרתי שאמר במקרא שלפניו וכאילו אמר מצות שפתיו שמרתי ולא אסיר אותם מלבי ויותר מלחם חוקי צפנתי אמרי פיו ובעבור זה ימנע להתווכח עמדי: (יג) והוא באחד. ועם כי נגלה לפניו יושר דרכי עכ"ז הוא בדעת אחת ולא יאבה להסיר מעלי היסורים ומי יוכל להשיב אותו מחפצו וכאשר יתאוה נפשו כן יעשה בין במשפט בין בזולת המשפט: (יד) כי ישלים. הן ידעתי כי ישלים בי כל היסורים כפי החוק אשר גזר עלי ולא יסירם ממני בעבור כושר דרכי: וכנהה. כמו הדברים

אשר עושה עמדי כן יש עמו רבות ענינים כאלה אשר יעשה לפני אדם: (טו) על כן. בראותי שאינו חוזר מחוק גזרתו אבהל מפניו וכאשר אתבונן מעשיו אפחד ממנו והוא כפל ענין במ"ש: (טז) ואל הרך לבי. נוסף על היסורים הביא האל עוד מורך בלבי להיות מתפחד ביותר: ושירי הבהילני. כפל הדבר במ"ש: (יז) כי לא נצמתי. והסבה היא כי מעולם כשהיה חשך ואבדון בעולם לא נכרתי אני מפני החשך כי לא היתה עלי וכשהיה אופל בעולם היה ה' מכסה את האופל מפני ולא ראיתי ועל כי לא הורגלתי בצער ולא ראיתי מימי לזה עתה בבוא עלי צרות שונות בא בלבי מורך רב ובהלה רבה:

(א) מדוע. עתה החל לקבול ולהתלונן על טובת הרשעים ועל כי שגה בדעתו לומר שהכל תלוי במערכת השמים אשר שפטו בעת ההריון והלידה לזה אמר מדוע לא יהיו הוראות העתים ההם נצפנים ונסתרים ונכנעים לפני המקום כי מהראוי היה שכולם יחד יתחבאו מפניו ולא ימרו פיו כי הלא כל יודעי המקום מן החכמים והנביאים לא הגבילו לו זמן לומר שהוא מחודש עם העולם כי כולם פה אחד יאמרו שהוא קדום לעולם מבלי תכלית והוא המסדר מערכת השמים ומדוע א"כ לא ימשול בהם להיות נצפנים מפניו ונכנעים לו לכל יהיה מה שמורים בעתים ההם: (ב) גבולות ישיגו. והן ראינו אנשי רשע יסיגו גבולות רעיהם כי יכניסו גדרם אל גבול רעיהם להרחיב גבולם וגוזלים מרעיהם שדיהם ועוד יגזלו עדר ורועים בשדה הגזולה והנה עשו רעה כפולה:

ב פַּעַם אַחַת לֹא נִכְנסוּ לְנֵמֶל עַד שֶׁחִשְׁבָהּ. אָמְרוּ לוֹ לְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל: מַה אָנוּ לִירֵד? אָמַר לְהֵן: מִתְּרִים אַתֶּם, שֶׁכֶּבֶד הֵייתִי מִסְתַּבֵּל, וְהֵינּוּ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם עַד שֶׁלֹּא חִשְׁבָהּ.
ג מִי שִׁיצָא בְּרִשׁוֹת, וְאָמְרוּ לוֹ: כִּבְרָ נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה – יֵשׁ לוֹ אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ; אִם הָיָה בְּתוֹךְ הַתְּחוּם – כָּאֵלוֹ לֹא יֵצֵא, שֶׁכָּל הַיּוֹצֵאִים לְהַצִּיל חוּזְרִין לְמִקוּמָן.
ד מִי שִׁישֵׁב בְּדַרְךָ, וְעָמַד וְרָאָה וְהָרִי הוּא סְמוּךְ לְעִיר, הוֹאִיל וְלֹא הָיְתָה פּוֹנְתוֹ לְכַף – לֹא יִכְנַס; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: יִכְנַס. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה הָיָה וְנִכְנַס רַבִּי טְרַפּוֹן בְּלֹא מַתְכוּן.

פירוש ברטנורא

ב לנמל. מקום שהספינות חונות כשיוצאות מן הים אל שפתו: מה אנו לירד. מן הספינה לתוך העיר, כלום באנו מחוץ לתחום משחשכה. והיא נמל לאו קנה מחיצות הוה דאי הוה, מוקף מחיצות הא קאמר רבן גמליאל לעיל בנתנהו בדיר או בסהר דמהלך את כולה: שכבר הייתי מסתכל. בשפופרת של קנה חלול שהיתה מתוקנת למדת צניות אלפים אמה:

ג מי שיצא ברשות. כגון לעדות החדש או להציל מן העובדי כוכבים או מן הנחר: כבר נעשה מעשה. ואיך צריך לילך: יש לו אלפים אמה לכל רוח. ממקום שנאמר לו: כאלו לא יצא, הכי קאמר, אם היו אותן אלפים אמה הנתונות לו לכל רוח ממקום שנאמר לו וכנסת לתוך אלפים של תחום ביתו, כאלו לא יצא מתחומו דמי, והולך עד ביתו והרי הוא כבתחילה: שכל היוצאין להציל חוזרין למקומן. הכי קאמר, שכן מצנינו קולא אחרת ככל היוצאין להציל מן העובדי כוכבים ומן המפולת, שמפני שיצאו ברשות התירו להם לחזור בכלי זינן למקומם ולא הצריכום להניח כלי זינן, הכי נמי הקילו [לה] שיצא ברשות להיות כאלו לא יצא:

ד מי שישב בדרך. לנוח ולא היה יודע שהיה בתחום העיר וחשבה לו שם, וכשעמד ראה שהוא סמוך לעיר ובתחומה: לא יכנס. לעיר להיות כאנשי העיר, אלא ממקום שחשבה לו ימרוך אלפים אמה ועד מקום שיכלו ילך בעיר ותו לא: ר"י אומר יכנס. וילך כל העיר וחוצה לה אלפים אמה כבני העיר. והלכה כר' יהודה: בלא מתכוין. שלא ידע כשחשבה לו שהוא בתחום העיר, ולא נתכוין להיות שבתתו בעיר אלא במקומו:

משניות מבוארות – קהתי

להציל חוזרין למקומן – שכן מוצאים אנחנו שהקילו חכמים בכל היוצאים להציל מפני הגויים, שמתור להם לחזור למקומם, אפילו בכלי זינים (גמרא). בגמרא הגירסה היא: כל היוצאים להציל וכו'. ויש גורסים: וכל היוצאים להציל... כלומר שדין בפני עצמו הוא, שהיוצאים חרץ לתחום להציל נפשות מישראל, חוזרים למקומם, היינו עד אלפיים אמה, אפילו בכלי זינים. ואם הם בתוך אלפיים לעירם, רשאים הם גם לחזור לעירם בכלי זינים, כמבואר לעיל. ואם נוצחו בקרב, ויש סכנה לשבות בשדה, רשאים הם לחזור למקומם בכלי זינים אפילו יותר מאלפיים אמה. הטעם מובא בבבליא בגמרא: "בראשונה היו מניחין כלי זינן (כשחזרו מהקרב) בבית הסמוך לחומה. פעם אחת הכירו בהן אויבים, ורדפו אחריהם, ונכנסו ליטול כלי זינן, ונכנסו אויבים אחריהן; דחקו זה את זה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו אויבים. באותה שעה התקינו, שיהו חוזרין למקומן בכלי זינן (שבת נח, א).

יום שני

באור משנה ד

מי שהיה בא בדרך בערב שבת, ונכנס מבעוד יום בתוך אלפיים אמה של העיר, ונתכוון לשבות בה, אף על פי שלא הגיע לשם אלא משחשכה, דינו כבני העיר, ומהלך את כולה וחוצה לה אלפיים אמה לכל רוח. משנתנו דנה במי שנכנס בתוך אלפיים אמה של עיר ולא ידע על כך, ובשעת כניסת השבת ישב בדרך, וקנה שם שבייתה, ואחר כך נודע לו שהוא נמצא בתוך תחומה של עיר.

מי שישב בדרך – בערב שבת בין השמשות, ולא ידע שהוא נמצא בתוך תחומה של עיר, ונעמד – ממקומו לאחר שחשכה, ורָאָה וְהָרִי הוּא סְמוּךְ לְעִיר – בתוך תחומה, הוֹאִיל וְלֹא הָיְתָה פּוֹנְתוֹ לְכַף – לקנות שבייתה בעיר, לֹא יִכְנַס – לעיר להיות כאנשי העיר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – שלדעתו הוֹאִיל וְלֹא ידע שהעיר היא בתוך תחומו, ונתכוון לשבות במקומו, אין לו ממקומו אלא אלפיים אמה לכל רוח. ואם כלו לו אלפיים אמותיו באמצע העיר, אינו הולך אלא עד מקום שכלו. בבבליא מובא, שאם אינו יודע כמה הן אלפיים אמה, ילך אלפיים פסיעות בניגויות. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: יִכְנַס – לעיר, ודינו כבני העיר שמהלך כל העיר כולה וחוצה לה אלפיים אמה לכל רוח. שאף על פי שנתכוון לשבות במקום שישב, הרי שבייתו שם היתה בטעות, שאילו היה יודע שהוא בתחום העיר, היה בודאי מתכוון לקנות שבייתה בתוך העיר (ריף; המאירי). אָמַר רַבִּי

יום ראשון

באור משנה ב

משנה זו באה ללמד במי שנמצא בערב שבת בין השמשות כספינה המתקרבת לנמל, שאינו רשאי לירד ממנה לנמל בשבת, אלא אם כן היתה הספינה בשעת קניית שבייתה בתוך אלפיים אמה מהנמל.

פַּעַם אַחַת לֹא נִכְנסוּ לְנֵמֶל – החכמים הנזכרים במשנה הקודמת, **עַד שֶׁחִשְׁבָהּ** – כליל שבת, אָמְרוּ לוֹ לְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל: מַה אָנוּ לִירֵד – הרשאים אנו לירד לנמל? ושאלו כן, לפי שחשבו שהיו בין השמשות חוץ לתחום הנמל; ומדובר כאן בנמל שלא היה מוקף מחיצות, שאילו היה מוקף מחיצות, הרי דינם כמי שנתנהו בדיר או בסהר, שלדעת רבן גמליאל מהלך את כולה. אָמַר לְהֵן: מִתְּרִים אַתֶּם – לירד לנמל, שֶׁכֶּבֶד הֵייתִי מִסְתַּבֵּל, וְהֵינּוּ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם עַד שֶׁלֹּא חִשְׁבָהּ – בבבליא בגמרא מבואר: "שפופרת היתה לו לרבן גמליאל שהיה מביט וצופה בה אלפיים אמה ביבשה וכנגדה אלפיים אמה בים", וזהו שאמר רבן גמליאל לחכמים: שכבר הייתי מִסְתַּבֵּל – בשפופרת שבידי, וראיתי שהיינו בתוך תחום הנמל קודם שחשכה, הלכך מותרים אנחנו לירד בשבת לנמל.

באור משנה ג

לעיל (משנה א) שינו, שאם יצא אדם באונס חוץ לתחום בשבת, אין לו אלא ארבע אמות. ברם, מי שיצא חוץ לתחום לשם פיקוח נפש, כגון הבא להציל מן הדליקה או מן הגייס (חז"ל האויב) או מן הנחר או מן המפולת, וכן המילדת הבאה לילד, וכן עדים שראו את הלבנה בחירושה, שהתירו להם חכמים ללכת חוץ לתחום, כדי לבוא ולהעיד לפני בית דין – תקנת חכמים היא שיש להם אלפיים לכל רוח ממקום שבאו לשם (משנה ראש השנה ב, ה). משנתנו דנה במי שיצא חוץ לתחום לשם אחד הדברים האמורים לעיל, ובעודו בדרך נאמר לו שכבר נעשה המעשה שלשמו הלך.

מִי שִׁיצָא – חוץ לתחום בשבת, בְּרִשׁוֹת – כלומר ברשות בית דין (המאירי), כגון לעדות החדש או להציל מן הדליקה או מן הגייס (כמו שהבאנו לעיל), וְאָמְרוּ לוֹ – בדרך: כִּבְרָ נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה – ואיך צריך לילך עוד, יֵשׁ לוֹ אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ – מן המקום שבו נאמר לו, שאינו צריך לילך עוד. אִם הָיָה בְּתוֹךְ הַתְּחוּם – כלומר שכבר יצא אמנם חוץ לתחומו, אלא שהאלפיים אמה, שיש לו עתה מן המקום שעכבהו בדרך, נכנסות לתוך תחומו, היינו לתוך אלפיים אמה של עירו, כָּאֵלוֹ לֹא יֵצֵא – מתחומו, כלומר שחזור הוא לעירו, ודינו כבני עירו, כאלו לא יצא (גמרא), שֶׁכָּל הַיּוֹצֵאִים

ה מי שישן בדרך ולא ידע שחשכה – יש לו אלפים אמה לכל רוח; דברי רבי יוחנן בן נורי. וְחַכְמַיִם אוֹמְרִים: אין לו אלא ארבע אמות. רבי אליעזר אומר: והוא באמצען. רבי יהודה אומר: לאיזה רוח שירצה ילך. ומודה רבי יהודה: שאם ברר לו, שאינו יכל לחזור בו.

ו היו שנים, מקצת אמותיו של זה פתוך אמותיו של זה – מביאין ואוכלין באמצע, ובכלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חברו. היו שלשה, והאמצעי מבלע ביניהן – הוא מתר עמקו והן מתרין עמו, ושנים החיצונים אסורים זה עם זה. אמר רבי שמעון: למה הדבר דומה? לשלש חצרות הפתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים,

פירוש ברטנורא

ה יש לו אלפים אמה לכל רוח. דסבר ר' יוחנן בן נורי חפצי הפקר שאין להם דעת בעלים, קונים שביחה במקומן ויש להם אלפים אמה לכל רוח, והישן שאין לו דעת בשעה שקונה שביחה דינו כחפצי הפקר ויש לו אלפים אמה לכל רוח. ורבנן סברי חפצי הפקר אין קנינן שביחה במקומן, אלא הווכה בהן מוליכין למקום שהוא יכול לילך, הכא נמי הישן אינו קונה שביחה ואין לו אלא ארבע אמות בלבד. והלכה כר"ב בן נורי שהישן קונה שביחה במקומן ויש לו אלפים אמה לכל רוח. אבל בנכסי הפקר הלכה כחכמים שהן כרגלי כל אדם ואין קנינן שביחה במקומן, אלא הווכה בהן מוליכין למקום שהוא יכול לילך: וְחַכְמַיִם אוֹמְרִים אין לו אלא ד' אמות. הואיל ובשעה שקרש היום היה ישן לא קנה שביחה, ואין לו אלא ארבע אמות שזכחה לו תורה דכתיב (שמות טו) שבו איש תחתיו וקומתו של אדם בינוני ג' אמות ואמה אחת לפשוט ידיו ורגליו: ר' אליעזר אומר והוא באמצען. חכמים סברי היבטין ליה ארבע אמות לכל רוח, ור' אליעזר סבר כי היבטין ליה ארבע אמות היינו ב' אמות לכל צדו: לאיזה רוח שירצה. יטול ארבע אמות, ואחר שבייר צד אחד אין יכול לחזור ולברור צד אחר:

ו היו שנים. עומדים רחוק זה מזה שש אמות דמובלעין ב' אמות של כל אחד לתוך של חברו, מביאין ואוכלין בתוך שתי אמות. ובכלבד שלא יפשוט זה ידו לתוך שתי החיצונות שאין לו בהם כלום ויוציא לשם פתו או חפציו: והאמצעי מובלע ביניהם. שתי אמותיו בתוך של זה ושתי אמותיו בתוך של זה. הוא מותר עם כל אחד, פונה לכאן ומשתמש עם זה ופונה לכאן ומשתמש עם זה: ל' חצרות. והם זו אצל זו: פתוחות לרשות הרבים. וכל אחת

משניות מבוארות – קהתי

אמות אלו, שלדעת חכמים יש לו ארבע אמות לכל צד, היינו שטח של שמונה אמות על שמונה אמות, ורבי אליעזר סובר, שהוא באמצען של ארבע האמות, כלומר שאין לו אלא שתי אמות לכל רוח. רבי יהודה אומר: לאיזה רוח שירצה ילך – רשאי הוא לבחור לו ארבע אמות לכל רוח שירצה. ומודה רבי יהודה – לרבי אליעזר, שאם ברר לו – שתיים לכאן ושתיים לכאן, או אם בירר לו ארבע אמותיו לצד אחד, אם באמירה אם כמעשה (המאירי), שאינו יכל לחזור בו – ולבחור אחר כך לצד אחר (גמרא ורש"י מה, א). בגמרא אמרו, שלא נחלקו אלא לענין הליכה, כלומר שלדעת חכמים מותר לו לפסוע מתחילת שמונה לסוף שמונה אמות, אבל לענין טלטול אף חכמים מודים, שאינו מטלטל אלא ארבע אמות בלבד.

י ו ש ל י ש י

באור משנה ו

היו שנים – שני אנשים, מקצת אמותיו של זה פתוך אמותיו של זה – היינו שכל אחד מהם אין לו אלא ארבע אמות, כגון (לדעת חכמים במשנה הקודמת) שהיו שניהם ישנים בדרך ולא ידעו שחשכה, והם רחוקים זה מזה שש אמות, נמצא שתי אמות האמצעיות משותפות לשניהם, מביאין – את מזונם, ואוכלין באמצע – בתוך שתי האמות המשותפות, ובכלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חברו – שלא יוציא כל אחד מהם פתו או חפציו לתוך שתי האמות החיצוניות, שהן של חברו ולא שלו, שכשם שאסור לילך חוץ לארבע אמותיו כך אסור לו להוציא ולהכניס כליו לשם, כמו ששנו (ביצה ה, א): "הבהמה והכלים כרגלי הבעלים". היו שלשה – אנשים, שכל אחד מהם אין לו אלא ארבע אמות, והאמצעי מבלע ביניהן – כגון ששניים מהם רחוקים זה מזה שמונה אמות, ואחד הוא באמצע, בין שניהם, כגון שהוא רחוק מכל אחד מהם ארבע אמות, נמצא שיש לאמצעי שתי אמות משותפות עם כל אחד מהם, הוא מתר עמקו – האמצעי מותר להשתמש עם כל אחד מהם בשתי האמות המשותפות. והן מתרין עמו – באמות המשותפות, ושנים החיצונים אסורים זה עם זה – לפי שאין להם כל שטח משותף. אמר רבי שמעון: למה הדבר דומה? לשלש חצרות הפתוחות זו לזו – הראשונה פתוחה לשנייה והשנייה פתוחה לשלישית, ופתוחות לרשות הרבים – וכל אחת פתוחה לרשות

יהודה: מעשה היה ונכנס רבי טרפון בלא מתפנן – בבירייתא בגמרא מבואר (שבת מה, א): מעשה רבי טרפון שהיה מהלך בדרך, וחשכה לו, ולן חוץ לעיר (שלא ידע שהוא בתוך תחומה של עיר. ולא התכוון לקנות בה שביחה). לשחרית מצאווה רועי בקר, אמרו לו: רבי, הרי העיר לפניך, היכנס! נכנס וישב בבית המדרש, ודרש כל היום כולו. ברם, אמרו לו לרבי יהודה: משם ראייה? שמא בלבבו היתה (שמא מתכוון היה. שאם הוא בתוך התחום, ששהא שביחתו כאנשי העיר). או בית המדרש מובלע בתוך תחומו היה (תוך אלפיים של מקום שביחתו)? אבל אלמלא כן לא היה נכנס. מכל מקום הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ה

כבר הזכרנו, שכל השובת בעיר מהלך את העיר כולה וחוצה לה אלפיים אמה לכל רוח. ואפילו מי שהיה ישן בערב שבת בין השמשות, הרי הוא קונה שביחה עם שאר בני העיר, אף על פי שלא התכוון לכך (המאירי). משנתנו דנה במי שהיה בדרך, והיה ישן בערב שבת בין השמשות, אם קנה שביחה במקום שישן שם.

מי שישן בדרך – בערב שבת, ולא ידע שחשכה – ונמצא שלא התכוון בין השמשות לקנות שביחה, יש לו אלפים אמה לכל רוח – ממקום שישן שם, שקנה שם שביחה; דברי רבי יוחנן בן נורי – בגמרא מבואר טעמו, שלדעתו הישן דינו כחפצי הפקר, שאין להם דעת בעלים, והוא סובר שחפצי הפקר קונים שביחה במקומם, ויש להם אלפיים אמה לכל רוח, כלומר שאין הווכה בהם רשאי להוליכם למקום שהוא עירב, אלא אלפיים אמה לכל רוח ממקום שביחתם הם, הלכך אף הישן קנה שביחה במקומו, ויש לו אלפיים אמה לכל רוח. וְחַכְמַיִם אוֹמְרִים: אין לו אלא ארבע אמות – שלדעת חכמים חפצי הפקר אינם קונים שביחה במקומם, אלא כל הווכה בהם מוליכין למקום שהוא יכול לילך; ואף הישן אינו קונה שביחה, שאין קונים שביחה שלא מדעת, שהיה לו ליתן אל לבו שמא תחשך, ולפני שנדרם היה צריך לומר: שביחתי במקומי, וכיון שלא אמר כן, הרי הוא כמי שיצא בשבת חוץ לתחום (לעיל משנה א), ואין לו אלא ארבע אמות בלבד (המאירי). ואמנם הלכה כחכמים בחפצי הפקר. שאינם קונים שביחה במקומם. אבל בישראל הלכה כרבי יוחנן בן נורי שקונה שביחה במקומו. ויש לו אלפיים אמה לכל רוח. שהוא ילך ואינו היה ער היה קונה שביחה שם. אף כשהוא ישן קונה שם שביחה. רבי אליעזר אומר: והוא באמצען – כלומר שרבי אליעזר סובר אמנם חכמים שאין לו אלא ארבע אמות, אבל חולק הוא על חכמים בענין ארבע

עָרְבוּ שְׁתֵּיהֶן עִם הָאֲמֻצְעִית – הַיָּא מְתַרְתַּ עִמָּהּ וְהֵן מְתַרְתַּ עִמָּהּ, וְשְׁתֵּי הַחֲצִיזוֹנוֹת אֲסוּרוֹת זו עִם זו.
 ז מִי שֶׁבֶא בְּדֶרֶךְ וְחֻשְׁבָּה לוֹ, וְהָיָה מְפִיר אֵילָן אוֹ גֵּדֵר, וְאָמַר: שְׁבִיתִי תַּחְתּוֹ – לֹא אָמַר כָּלוּם. שְׁבִיתִי בְּעֶקְרוֹ
 – מְהֵלֶךְ מִמָּקוֹם רִגְלָיו וְעַד עֶקְרוֹ אֲלֵפִים אָמָה, וּמֵעֶקְרוֹ וְעַד בֵּיתוֹ אֲלֵפִים אָמָה. נִמְצָא מְהֵלֶךְ מִשְׁחֻשְׁבָּה אֲרֻפַּעַת
 אֲלֵפִים אָמָה.

פירוש ברטנורא

רשות לעצמה ואין להם דריסת הרגל זו על זו, והשתא אינן אסורות זו על זו: עירבו שתיהן עם האמצעית היא מותרת עמהן וכו'. ורבנן אפליגו עליה
 דר"ש כהא ואמרי כולן אסורות זו בזו. והשתא קאמר להו ר"ש והלא זה הדבר שהיו ג' והאמצעי מובלע בינתיים ואתם מודים שהוא מותר עמהן והם
 מותרים עמו דומה לג' הצרות, ואמאי קמפלגתו עלי בג' הצרות, ואמרי ליה רבנן התם בשלש חצירות מתוך שמרוכים הם שתיים החיצונות האסורות זו
 בזו יבואו להוציא מוזהר, והאמצעית לא יתבאר אדעתה ולא מברכא להו, דאמרי שבא אחד מדיוורי האמצעית שמותר בו ובזו הוא שמוציא. אבל הכא בג'
 אנשים או אתי חד משני החיצונים לאפוקי לתוך ב' אמות של החיצון האחר, האמצעי יתיב אדעתיה ומדכר ליה. והלכה כר"ש בשלש חצירות שב' החיצונות
 בלבד אסורות זו עם זו:

ז והיה מכיר אילן או גדר. שיכול להגיע שם קודם שתחשך, אלא שהוא עיף ורוצה לנוח במקומו: לא אמר כלום. הואיל ולא פירש איהו ד"א בחר לו
 מתחתיו של אילן, לאו שביטה היא ואין לו אלא ד"א במקום שהוא שם, שהרי לא קנה שביטה במקומו כיון שעקר דעתו מלשבות כאן, ותחת האילן נמי
 לא קנה שביטה. והני מילי כשיש תחתיו של אילן ח' אמות או יותר, דאיכא למימר דהאי גיסא בחר או דהאי גיסא בחר ולא הוי סיום, אבל ז' אמות על
 כרחק מקצת ביתו ניכר באמה אמצעית דא"א שלא בררה, דאי באמצע האילן בירר לו ד"א הרי היא מהן, ואי מהאי גיסא או מהאי גיסא הרי היא מהן,
 הלכך קנה שם [שביטה]: אמר שביטתי בעיקרו. הואיל וסיים מקומו, אותה שביטה קונה לו אלפים לצד רגליו ואלפים לצד ביתו:

משניות מבוארות – קהתי

האילן אסור לו לילך, ואין לו אלא ארבע אמות, לפי שבמקומו אין
 לו שביטה, שהרי עקר דעתו ולבו מכאן, ואף תחת האילן או הגדר
 לא קנה שביטה, משום שלא ציין מקום שביטתו, כמו שבארנו לעיל.
 ולדעת שמואל, לא אמר כלום לענין ביתו, שהואיל וביתו רחוק מעיקרו
 של האילן או של הגדר אלפיים אמה, אינו רשאי לילך משם לביתו,
 כי מאחר שלא ציין מקום שביטתו, אנו אומרים: שמה ארבע אמותיו
 הן בהתחלת נופו של האילן או בצד הגדר, ומשם עד ביתו יש יותר
 מאלפיים אמה, אבל לתחתיו של האילן רשאי הוא לילך, שכן המדובר
 כאן שכל נופו של האילן הוא בתוך אלפיים אמה ממקומו, ונמצא
 כל ארבע אמות שתחת האילן בתוך תחומו הן (עיי' גמרא ודשי' שבת
 מט, ב). ואם אמר שביטתי בעיקרו – של האילן או של הגדר, שהוא
 מקום מסויים, מְהֵלֶךְ מִמָּקוֹם רִגְלָיו – ממקום שהוא עומד שם
 בין השמשות, וְעַד עֶקְרוֹ – של האילן או של הגדר, אֲלֵפִים אָמָה
 – שהואיל וציין מקום שביטתו, קנה שם שביטה, ומותר לו לילך
 אלפיים אמה עד לאותו מקום, וּמֵעֶקְרוֹ וְעַד בֵּיתוֹ אֲלֵפִים אָמָה
 – וכן ממשך הוא אחר כך מעיקרו של האילן או הגדר אלפיים אמה
 שער ביתו. נִמְצָא מְהֵלֶךְ מִשְׁחֻשְׁבָּה אֲרֻפַּעַת אֲלֵפִים אָמָה –
 שרשאי אדם כשהוא בא בדרך, לקנות שביטה באמירה בלבד במקום
 מסויים שהוא רחוק ממנו אלפיים אמה, ומשם הוא מהלך עוד אלפיים
 אמה לכל רוח שירצה, והרי הוא מהלך משחשיכה ארבעת אלפים
 אמה.

הרבים, שבכגון זה כל חצר רשות בפני עצמה היא, ואין להן דריסת
 הרגל זו על זו, כלומר שאין דיירי חצר אחת רשאים לעבור דרך החצר
 האחרת, ונמצא שאין החצרות אסורות זו על זו; עָרְבוּ שְׁתֵּיהֶן –
 אם שתי החצרות החיצונות עירבו עירוב חצרות, עִם הָאֲמֻצְעִית –
 עם החצר האמצעית; אבל החיצונות לא עירבו זו עם זו, הַיָּא מְתַרְתַּ
 עִמָּהּ וְהֵן מְתַרְתַּ עִמָּהּ – מותר להכניס ולהוציא מן החצר
 האמצעית לחצרות החיצונות, ומן החצרות החיצונות לחצר האמצעית,
 וְשְׁתֵּי הַחֲצִיזוֹנוֹת אֲסוּרוֹת זו עִם זו – אסור להוציא מוזהר
 אפילו דרך האמצעית, עד שיגעו שלשתן עירוב אחד. בכרייתא בגמרא
 מבואר, שחכמים חולקים על רבי שמעון, וסוברים שכל שלש החצרות
 אסורות זו בזו, גזירה שמה דיירי החיצונות יבואו להוציא מוזהר. וזהו
 וזהו שאמר כאן רבי שמעון לחכמים: הלא הלכה זו של שלשה בני
 אדם שהאמצעי מובלע ביניהם דומה לשלש חצרות הפתוחות זו לזו
 וכו', ולמה בשלשה בני אדם סוברים אתם שהאמצעי מותר עם
 החיצונים, והם מותרים עמו, ואילו בשלש חצרות אתם חולקים עלי?
 על כך השיבו חכמים לרבי שמעון: בשלש החצרות אנו גוזרים, שמה
 דיירי החצרות החיצונות יבואו לטלטל מוזהר לזו דרך האמצעית, הואיל
 והדיירים רבים הם, ולא כולם יודעים להזהר, ואף דיירי החצר
 האמצעית לא יתנו דעתם להזהר להם שאסור, שיחשבו שמה אחד
 מדירי חצרים הוא שמוציא; אבל בשלשה אנשים, אין לגזור על
 האמצעי משום שניים החיצונים, שכן האמצעי יתן דעתו להזהר להם,
 שאסורים הם זה עם זה, הלכך הוא מותר עמהם והם מותרים עמו.

באור משנה ז

מִי שֶׁבֶא בְּדֶרֶךְ – בערב שבת, שחוזר הוא מהדרך לביתו וְחֻשְׁבָּה
 לוֹ – כלומר שנעשה סמוך לחשכה, ורחוק הוא מביתו ארבעת אלפים
 אמה, וְהָיָה מְפִיר אֵילָן אוֹ גֵּדֵר – שאינו רחוק ממנו אלא אלפיים
 אמה, ואילו היה רץ בכל כוחו היה מגיע אליו קודם חשכה, אלא
 שהוא עיף והולך לאטו, או שהוא רוצה לנוח, ונמצא שלא יגיע לשם
 אלא משתחשך (גמרא). וְאָמַר: שְׁבִיתִי תַּחְתּוֹ – תחת האילן או
 הגדר, ומשם אלך לביתי, שאינו רחוק מן האילן או מן הגדר אלא
 אלפיים אמה, לֹא אָמַר כָּלוּם – לפי שלא פירש אילו ארבע אמות
 מתחת לנוף האילן או מתחת לגדר בחר לו לשביטתו. בגמרא נחלקו
 רב ושמואל: לדעת רב, לא אמר כלום כל עיקר, שאפילו לתחתיו של

בענין הרישא מובא בגמרא, שאמר רב הונא: י"א שנו (שלא אמר כלום). אלא
 באילן שיש תחתיו שמונה אמות, אבל אילן שאין תחתיו אלא שבע אמות,
 הרי מקצת ביתו ניכר (כלומר שבכל ארבע אמות שנקבע לשביטתו. על כל פנים חצי
 אמה מסויימת וניכרת היא. הלכך קנה שם שביטה). והנה לרוב המפרשים (רש"י;
 ר"ף; המאירי), לא נאמר דברי רב הונא אלא לדעתו של רב בלבד, שהרי
 לדעתו של שמואל קנה מכל מקום שביטה תחת האילן או הגדר, אלא הואיל
 ולא ציין את ארבע האמות שתחת האילן או הגדר, אינו יכול לילך אלא
 אלפיים אמה מהתחלת הנוף של האילן או מהתחלת הגדר, ומאחר שביטו
 רחוק מהתחלת הנוף של האילן או מהתחלת הגדר יותר מאלפיים אמה, לפיכך
 אינו יכול להגיע לביתו. אבל לפי הרמב"ם (הל' עירובין ז, ה-ו) יוצא, שדעת
 שמואל היא, שקנה שביטה במקומו, ויכול הוא לילך אלפיים אמה עד לתחתיו
 של האילן, ואילו משמגיע לאילן, אסור לו לזוז ממקומו (וכן פירש שם רבנו
 תנאאל), שהואיל ולא ציין מקום שביטתו שם, לא קנה שם שביטה כלל. נמצא
 שלפי פירוש זה נאמר דברי רב הונא אף לדעתו של שמואל (עיי' מגיד
 משנה"ש).

ח אם אינו מכיר, או שאינו פקי בהלכה, ואמר: שבייתתי במקומי – זכה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח. עגלות; דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס. וחקמים אומרים: מרבעות, פטבלא מרבעת, פדי שיהא גשפר לזויות. **ט** וזו היא שאמרו: העני מערב ברגליו. אומר רבי מאיר: אנו אין לנו אלא עני. רבי יהודה אומר: אחד עני ואחד עשיר; לא אמרו מערבין בפת, אלא להקל על העשיר, שלא יצא וערב ברגליו.

פירוש ברטנורא

ח ואם אינו מכיר, אילן או גדר: או שאינו פקי בהלכה, ואינו יודע שיועיל לו כשיאמר שבייתתי במקום פלוני. ואמר שבייתתי במקומו. זכה לו מקומו: עגלות. דבערי מקלט דמוניהו ילפינן אלפים אמה של תחום שבת כתיב (במדבר לה) [זה יהיה להם מגרשי הערים]. לזה אתה נותן פאות, דהיינו זויות ואי אתה נותן פאות לשובתי שבת. ורבנן דבעו מרובעות דרשי זה לרבויי, כזה יהיו כל שובתי שבת. והלכה כחכמים: **פטבלא מרובעת**. כתב הרמב"ם לפי שא"א לעשות מרובע מצומצם כביון, תנא כטבלא מרובעת, כלומר כדרך שבני אדם רגילים לרבע אע"פ, שאינו מרובע בצמצום: **נשכר את הזויות**. ארבע הפאות שבאלכסונו של מרובע העודפות על העגול שבתוכו:

ט זהו שאמרו. כגון זה שהוא בדרך ואין עמו פת, דהשתא עני הוא, לו התירו חכמים לערב ברגליו. דסבירא ליה לרבי מאיר עיקר עירוב בפת, וקולא היא דאקילו גבי עני או מי שבא בדרך ואין עמו פת לערב ברגליו. ור' יהודה סבר עיקר עירוב ברגל, וקולא היא דאקילו לעשיר שאינו יכול לילך ברגליו לשלוח עירובו ע"י שליח. והלכה כר". ובין ר"מ ובין ר' יהודה שוים הם שהאומר שבייתתי במקום פלוני אינו קונה שבייתה באותו מקום שאמר, אא"כ הוא עני או בא בדרך שאין עמו פת, אבל עשיר צריך שישלח פת במקום שבייתתו. והאומר שבייתתי במקום פלוני אינו קונה שם שבייתה אא"כ יש שהות ביום שהיה יכול לרוץ ולהגיע שם קודם שתחשך, ואם אין כל כך שהות ביום בשעה שאומר שבייתתי במקום פלוני לא קנה שם שבייתה:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ט

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, ונחלקו בה תנאים, אם עיקר עירובי תחומין בפת או עיקר העירוב ברגל.

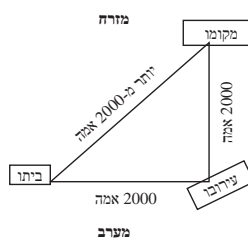
וְזוּ הִיא שְׂאֵמְרוּ – חכמים: **הַעֲנִי מְעַרְב בְּרַגְלָיו** – בכגון זה, שאדם בא בדרך ואין עמו פת, שעכשיו עני הוא (**וש"י; ברטנורא**), אמרו חכמים שמוותר לו לערב ברגליו, היינו לומר: "שבייתתי במקומי" (במקום שאני עומד בו), כמו ששינוי במשנה הקודמת. **אָמַר רַבִּי מֵאִיר: אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא עֲנִי** – לא הקילו חכמים לערב ברגל אלא לעני בלבד; רבי מאיר סובר: עיקר עירוב תחומים הוא בפת. ומפרשים טעמו, שעל ידי שאדם מביא עמו פת, הריהו מגלה דעתו שמקום שבייתתו שם ולא במקום אחר, אבל כשהוא מערב ברגליו אין זה ניכר לכל שהולך לשם בשביל עירוב (**הר"ד יונתן**), לפיכך לא התירו חכמים לומר "שבייתתי במקומי" או "שבייתתי במקום פלוני", אלא למי שבא בדרך ואין עמו פת, ונמצא שעני הוא אותה שעה. ויש מפרשים, שכל הבא בדרך נקרא עני, אף על פי שיש עמו פת (**יחוספות יוס טובי, המאירי**). אבל עשיר, היינו היושב בביתו ויש לו פת (**רש"י; ברטנורא**), ורוצה לערב עירוב תחומין במקום מסוים, אינו קונה שם שבייתה אלא אם כן עירב בפת. ויש מפרשים, שכל היושב בביתו נקרא עשיר, שאין לך אדם שאין לו בביתו מזון שתי סעודות (**רש"י**). **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֶחָד עֲנִי וְאֶחָד עֲשִׂיר** – בין עני ובין עשיר מערבים ברגלים בלי פת, בסובר רבי יהודה: עיקר עירוב תחומין הוא ברגל, שהואיל והוא טורח בעצמו, יש היכר יותר שמערב שם מאשר בשולח שליח ובידו פת (**הר"ד יונתן**). **לֹא אָמְרוּ מְעַרְבִין בַּפֶּת, אֶלָּא לְהַקֵּל עַל הָעֲשִׂיר, שְׁלֹא יֵצֵא וְיַעֲרַב בְּרַגְלָיו** – שלא יצטרך לטרוח ולילך בעצמו, ויכול לשלוח פת למקום העירוב על ידי שליחו. בגמרא מבואר, שלא נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אלא אם מותר לו לעשיר היושב בביתו לערב ברגליו, היינו לצאת לטוף התחום ולומר "שבייתתי במקומי", אבל היושב בביתו ואומר: "שבייתתי במקום פלוני", אף רבי יהודה מודה, שאינו קונה שבייתה, שלא הקילו חכמים בזה אלא למי שבא בדרך. ויש סוברים, שאף עני היושב בביתו ואין לו פת, דינו כדין הבא בדרך (**ברטנורא**). והלכה כרבי יהודה.

יום רביעי

באור משנה ח

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד, כיצד נמדדות אלפיים האמה ממקום שבייתתו של האדם; ונחלקו בזה תנאים.

אם אינו מכיר – אילן או גדר בדרך, או שאינו פקי בהלכה – ואינו יודע שתועיל אמירתו לקנות שבייתה במקום שהוא רחוק ממנו, **וְאָמַר: שְׂבִייתִי בְּמִקוּמִי** – לאו דווקא הוא, אלא אפילו לא אמר, ולא נקטה המשנה "ואמר" אלא אגב המשנה הקודמת, ששם דווקא אם אמר "שבייתתי תחתיו"; או אגב המשנה הבאה (**תוספות**), **זָכָה לוּ מְקוּמוֹ** – שהיה שם בין השמשות, **אֶלְפִים אָמָה לְכָל רוּחַ** – יש מפרשים, שמשנתנו באה להשמיע, שאין זו שבייתה בטעות, ואין זה דומה למי שישב בדרך ועמד וראה שהוא סמוך לעיר, שלדעת רבי יהודה שבייתתו היתה בטעות, שאנמם מי שהיה סמוך לעיר ולא ידע, הרי ניכר ששבייתתו בטעות, אבל כאן אין זה דבר ניכר לכל שאילו היה מכיר את האילן או את הגדר לא היה אומר "שבייתתי במקומי" (**הר"ד יונתן; המאירי**). וכיצד הן אלפיים האמה לכל רוח? **עגלות** – כלומר ששטח תחומו הוא עיגול מסביב למקום שבייתתו, שחצי קוטרו (**הרדיוס 500**) הוא אלפיים אמה; **דְּבָרֵי רַבִּי חֲנִינְא בֶן אֲנְטִיגְנוֹס** – בגמרא מבואר טעמו, שהואיל ולמדים אלפיים אמה של תחום שבת מערי הלויים, שכתוב בהם (**במדבר לה, ח**): "ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה", דורש רבי חנינא בן אנטיגנוס ממה שנאמר שם: "זה יהיה להם מגרשי הערים" – לזה אתה נותן פיאות, ואי אתה נותן פיאות לשובתי שבת. **וְחֻכְמִים אוֹמְרִים מְרַבְּעוֹת** – אלפיים אמה מרובעות, **פְּטַבְלָא מְרַבְּעַת** – כלומר ששטח תחומו הוא כריבוע שצלעו אלפיים אמה, **פְּדִי שְׂיָהָא גִשְׁפָּר לְזָרִית** – כדי שירוויח את הזויות שבהן יתר הריבוע על העיגול שבתוכו, כזה:

כלומר שאם הוא הולך בכיוון האלכסון, יש לו כאלפיים ושמונה מאות אמה. ויש סוברים שיש לו לכל רוח כמידת האלכסון (עין **"תפארת ישראל"**, ועין **"מגיד משנה"** על רמב"ם ה"ל שבת כז, ב). בגמרא אמרו, שמה שכתוב "זה יהיה להם מגרשי הערים" דורשים חכמים: כזה יהיו כל שובתי שבת.

בענין עני ועשיר שבמשנתנו ישנן דעות שונות, וכבר הבאנו לעיל אחדות מהן. – רבנו חננאל כותב: "שכל הבא בדרך עני הוא חשוב, שאין פת מצויה לרוב עוברי דרכים". – המאירי כותב: "ונקרא עני לא מצד חסרון פת, אלא מצד שיעקר יציאתו לא היה לקניין שבייתה ולא השתדל בפת אלא שהיה בא בדרך;

י מי שִׁצָא לִילָךְ בְּעִיר שְׁמַעְרְבִין בְּהַ וְהַחֲזִירוּ חֲבָרוֹ – הוּא מִתֵּר לִילָךְ, וְכָל בְּנֵי הָעִיר אֲסוּרִין; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: כָּל שֶׁהוּא יָכֹל לָעֲרֹב וְלֹא עָרֵב – הָרִי זֶה חֲמֹר גָּמֹל.
 יא מי שִׁצָא חוץ לתחום, אָפְלוּ אִמָּה אַחַת – לֹא יִכְנָס. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: שְׁתֵּים – יִכְנָס; שְׁלֹשׁ – לֹא יִכְנָס. מי שֶׁהִחֲשִׁיד חוץ לתחום, אָפְלוּ אִמָּה אַחַת – לֹא יִכְנָס. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אָפְלוּ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אֲמוֹת – יִכְנָס.

פירוש ברטנורא

י מי שִׁצָא. מעירו, ששלחוהו אנשי עירו להוליך להם עירוב כדי שיוכלו לילך מחר לעיר שמערבין לה, שהיא סמוכה להם שני תחומי שבת ויכולין לילך מזו לזו ע"י עירוב; והחזירו חביריו. דאמר ליה עת חמה היא עת צנה היא: הוא מותר לילך. למחר לאותה עיר אחרת, שכיוון שהחזיק בדרך כדי לקנות שבתה לסוף אלפים אמה רחוק מן העיר הוי כעניי שאומר שבתתי במקום פלוני וקנה לשם שבתתי: וכל בני עירו אסורין. שלא החזיקו בדרך ואין להם אלא אלפים אמה לכל רוח מערים: רבי מאיר אומר כו. ר"מ מספקא ליה, אי עני הוא הואיל ויצא מביתו והחזיק בדרך, או דלמא כיון שהיה יכול לערב בפת ולא עירב לאו עני. הוא הילכך הרי זה חמור גמל, שאין לו אלפים אמה לכל רוח מעירו שמא שבתתו במקום שהיה הולך להוליך שם העירוב בסוף אלפים מעירו, ולסוף האלפים מעירו נמי לא קנה אלפים לצד עיר האחרת שמא לא קנה שבתה אלא בביתו. והלכה כרבי יהודה:

יא אפילו אמה אחת לא יכנס. ואין לו אלא ר' אמות מכאן ור' אמות מכאן, ואע"פ שמובלעות אלו ארבע אמות בתוך תחום העיר, לא אמרינן כיון דעל על, דסבירא ליה הבלעת תחומים לאו מלתא היא: שתיים יכנס. ר' אליעזר למעמיה, דאמר והוא באמצען שבסוף האלפים יש לו ארבע אמות שתיים מצד זה בתוך התחום ושתיים מצד זה לסוף התחום, הילכך אם הוא עומד באמה השניה יכנס דהבלעת תחומין מלתא היא. ואין הלכה כר"א: מי שחששיד. שהיה בא מן הדרך וחשכה לו חוץ לתחום: לא יכנס. דבמקומו לא קנה שבתה שהרי גילה דעתו שאינו רוצה לקנות שבתה במקומו, ובעיר לא קנה

משניות מבוארות – קהתי

לקנות שבתה בסוף התחום או שחזר בו וקנה שבתה בביתו. בארנו משנתנו לפי הרמב"ם והרב מברטנורא. אבל יש מפרשים אותה על פי הגמרא: כגון "שיש לו שני בתים ובניהם שני תחומי שבת", כלומר שיש לו בית בעיר זו ובית בעיר האחרת, שהיא סמוכה לה כארבעת אלפים אמה, ואפשר לילך מזו לזו על ידי עירוב, והוא יצא בערב שבת מבעוד יום לילך לביתו שבעיר האחרת ולשבות שם בשבת, ולא שיצא מביתו כדי לקנות שבתה בסוף התחום ולחזור, אלא כדי ללכת לעיר האחרת, והחזירו חבירו. ומתוך כך אמר: "שבתתי במקום פלוני", היינו בסוף התחום, כדי שיוכל לילך מחר לביתו שבעיר הסמוכה. הוא מותר לילך למחר לאותה עיר, שהואיל והחזיק בדרך ויש לו בית שם, הרי הוא כמי שבא בדרך לילך לביתו וחשכה לו, ששנינו לעיל (משנה ז), שאם אמר "שבתתי במקום פלוני", קנה שם שבתה ויכול לילך ממקום רגליו ארבעת אלפים אמה; וכל בני העיר – כלומר חבירי שהחזירוהו, אף על פי שאמרו לו שהם רוצים לילך עמו מחר לאותה עיר, ומתוך כך אמרו אף הם: "תהא שבתתנו באותו מקום מסוים שקנית שם שבתתך", אסורין לילך חוץ לתחום עירם, לפי שהם לא יצאו מביתם על מנת ללכת לעיר האחרת, ואף על אל מנת לקנות שבתה בסוף התחום, הלכך דינם כעשירים, שאין אמירתם "שבתתנו במקום פלוני" מועילה להם. והרי הם כבני עירם שיש להם אלפיים אמה לכל רוח מהעיר (רבו יוחנן; המאירי; ועיין רש"י עירובין נא. ב).

באור משנה יא

מי שִׁצָא – בשבת, חוץ לתחום, אָפְלוּ אִמָּה אַחַת – במידת ומדעת שלא לשם מצווה (וש"י); ויש מוסיפים: או בשוגג (הר"ד יונתן). לֹא יִכְנָס – אינו רשאי להיכנס לתחום העיר, ואין לו אלא ארבע אמות; ואף על פי שארבע אמותיו מובלעות בתחום העיר, אין אומרים שכאילו לא יצא חוץ לתחום. הרמב"ם מבאר הטעם, "שארבע האמות שיש לו לאדם, תחילתן במקום שהוא עומד בו (כדעת רבי יהודה לעיל משנה ה), לפיכך כיון שיצא חוץ מתחומו אמה או יתר, ישב במקומו, ואין לו להלך אלא בתוך ארבע אמות מעמידת רגליו ולחזור" (הל' שבת כו, י"א; עיין השגת הראב"ד ונושאי כליו של הרמב"ם). רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: שְׁתֵּים – אם יצא חוץ לתחום עד שתי אמות, יִכְנָס – מותר לו להיכנס לתחום העיר, שרבי אליעזר הולך לשיטתו (לעיל משנה ה) שארבע האמות שיש לאדם היינו שהוא באמצען, נמצא שאדם העומד בסוף התחום יש לו שתי אמות בתוך התחום ושתי אמות חוץ לתחום, הלכך כשיצא עד שתי אמות הריהו עדיין בתוך התחום, ומותר לו להיכנס לתוכו; שְׁלֹשׁ – אבל אם הוא יצא שלש אמות חוץ לתחום, כלומר שהוא עומד באמה השלישית שלאחר התחום (גמרא), לֹא יִכְנָס – אסור לו להיכנס לתחום העיר, ואין לו אלא ארבע אמות, לפי שאינן מובלעות בתחומו. ואין הלכה כרבי אליעזר. מי שֶׁהִחֲשִׁיד חוץ לתחום – שהיה בא מן הדרך בערב

וכל שכונתו לשם קניין שבתה הוא הנקרא עשיר, שמן הסתם כבר השתדל בפת ובדבר הצריך לעירוב. – לפי הרמב"ם, אף עני היושב בביתו, אם גמר בלבו לקבוע שבתתו במקום מסוים, והחזיק בדרך והלך כדי שיגיע לאותו מקום ויקנה בו שבתה, אף על פי שלא הגיע ולא עמד שם, כגון שעכבו חבירו בדרך וחזר ללון, נעשה כמי שעמד שם או שהניח עירובו שם (ה"י עירובין ז. א-ב).

יוספין

באור משנה י

מי שִׁצָא – בערב שבת, לִילָךְ – לערב, בְּעִיר שְׁמַעְרְבִין בְּהַ – ויש גורסים: ששמעורבין לה (רש"י), כלומר שבני עירו שלחוהו להניח פת לעירוב בסוף תחום העיר, כדי שיוכלו לילך מחר לעיר שדרכס לערב לה, שהיא סמוכה לעירם כארבעת אלפים אמה, ויכולים לילך לשם בשבת על ידי עירוב, וְהַחֲזִירוּ חֲבָרוֹ – כגון שיעץ לו שלא ללכת עכשיו מחמת מזג האוויר הרע, הוּא מִתֵּר לִילָךְ – בשבת לאותה העיר, שהואיל והחזיק בדרך, שהשתחיל לילך לסוף תחום העיר, כדי לקנות שבתה שם, הרי דינו כמי שבא בדרך ואמר "שבתתי במקום פלוני" (לעיל משנה ז), וקנה שם שבתה, וְכָל בְּנֵי הָעִיר – אבל כל בני העיר, שלא החזיקו בדרך, אלא סמכו על העירוב שהוא יניח בשבילם, אֲסוּרִין – לילך לשם, שהואיל ולא הונח עירובם בסוף תחומם לא קנו שם שבתה, ואין להם אלא אלפיים אמה לכל רוח מעירם, כדינם הרגיל בזמן שאין מערבים; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה – שלדעת רבי יהודה כל שהחזיק בדרך והלך כדי לקנות שבתה במקום מסוים, אף על פי שלא הגיע לשם, ואפילו לא אמר "שבתתי במקום פלוני", מכל מקום כיון שגמר בלבו לקנות שבתתו שם והחזיק בדרך, קנה שם שבתה (גמרא; רמב"ם). רַבִּי מֵאִיר אָמַר: כָּל שֶׁהוּא יָכֹל לָעֲרֹב וְלֹא עָרֵב – בפת, וְלֹא עָרֵב – יש מפרשים: כל שהוא יכול לערב – על ידי שאמר "שבתתי במקום פלוני" ולא אמר (וש"י). הָרִי זֶה חֲמֹר גָּמֹל – החמור מושכו לפנים והגמל לאחור (עיין לעיל ב, ד), אף זה אינו יכול לילך בשבת אלא אלפיים אמה שביין עירו ובין המקום שנתכוון לקנות שם שבתה; שכן ספק לו לרבי מאיר היכן מקום שבתתו, אם במקום שרצה להניח את העירוב, הואיל ויצא מביתו והחזיק בדרך, ונמצא שאין לו אלפיים אמה לכל רוח מעירו אלא ממקום שבתתו, אם בביתו, שהואיל ויכול היה לערב בפת ולא עירב, לא קנה שבתה בסוף תחום העיר, ונמצא שאינו יכול לצאת מתחום העיר לצד אותה העיר שרצה לערב לה. ולפי פירוש רש"י שהבאנו לעיל, כיון שלא אמר "שבתתי במקום פלוני" ספק לו לרבי מאיר אם דעתו היתה

שְׁאֵין הַמְשׁוּחָה מְמַצֵּין אֶת הַמְדוּת, מִפְּנֵי הַטּוֹעֵין.

פ ר ק ח מ י ש י

א כִּיצַד מְעַבְרִין אֶת הָעָרִים? בֵּית נֶכְנֵס בֵּית יוֹצֵא, פְּגוּם נֶכְנֵס פְּגוּם יוֹצֵא; הֵיוּ שָׁם גְּדוּדֵי־זֶה גְבוּהוֹת עֲשָׂרָה מַפְחִים, וְגִשְׁרִים וּנְפֹשׁוֹת שְׁיֵשׁ בֵּהֶן בֵּית דִּירָה – מוֹצִיאֵין אֶת הַמְּדָה כְּנֶגְדָּה, וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ כְּמִין טַבְּלָא מְרַבְּעָת, כְּדִי שְׂיֵהָא נִשְׁכַּר אֶת הַזְּוִיּוֹת.

ב נוֹתְנִין קַרְפָּף לְעִיר; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: לֹא אָמְרוּ "קַרְפָּף", אֲלָא בֵּין שְׁתֵּי עִירוֹת; אִם יֵשׁ לָוּ

פירוש ברטנורא

שבתה שיש בינו ובין העיר יותר מאלפים אמה, הילכך אין לו אלא ארבע אמות כדין מי שיצא מחוץ לתחום: עד ט"ו אמה. לאו דוקא שהוא הדין פחות או יותר מעט. ואית דמפרשי ט"ו דוקא, ולא ידעתי לישבו יפה: המשוחות. מודדי התחומים לעירות ועושים סימן לסוף התחום. אין ממצין את המדות לעשות הסימן בסוף אלפים ממש אלא כונסין אותן לתוך אלפים: מפני הטועין. שאין מכירין הסימן ופעמים שיוצאים להלן ממנו וחוזרין ולא ארעתיהו, ומשום הכי גרילין תמיד לכנסם בתוך אלפים, ונמצא שאלו ט"ו אמות בתוך התחום הן, וכיון שהיה זה אנוס שריגן לה לכנס, ולא מחמירין לה כי היכי דמחמירינן למו שיצא חוץ לתחום, הרתם הוה ליה לזיזר ולתת ברעתו שלא יצא. ואין הלכה כר"ש:

ד א כִּיצַד מְעַבְרִין. לשון אשה מעוברת שכריסה בולט. והכי קאמר כיצד יש לה עבור לעיר. אם בית נכנס בית יוצא וכו'. כשכבא לציון סימן תחום העיר ובא למודד אלפים חוצה לה, אם לא היתה חומתה חלקה אלא בתים סמוכין ומחברים, ויש בית נכנס לתוך העיר יותר מחברו ונראית כנסתו פגומה, ויש בית בולט ויוצא לחוץ יותר מחברו: או פגום נכנס פגום יוצא. שיש מגדלים בולמים בחומה, פעמים בולמים לפנים פעמים לחוץ: או שהיו שם. לאחת הקרנות של עיר: גדרויות גבוהות. שכרי חומה של חרבות בתים, וישגן תוך שבועים אמה ושירים לעיר: או נפשות. בנין שעושים על הקבר. והוא שהיא בהן בית דירה: מוציאין את המדה כנגדן. אם הבלטות הללו אצל קרן מזרחית צפנית רואים כאלו יש עוד בליטה אחרת כנגדה בקרן מזרחית דרומית והוטו מתנה מוּו לזו ומודד מן החוט ולחוץ, כדי שיהא התחום שוה לשתי הקרנות ולא יהיה כאן ארוך וכאן קצר: ועושים אותן. התחומין. מרובעים, שהיא אלפים לצדדים כבאמצע. ולא עגולים, שהיא לחן אלפים באמצע, ובצדדים הם מתמעטים כדרך דבר עגול:

ב נוֹתְנִים קַרְפָּף לְעִיר. כל הבא למודד תחומין מניח לעיר אורך של שבועים אמה ושירים שהן שבועים אמה ושני שלישי אמה ומשם מתחיל למודד אלפים

משניות מבוארות – קהתי

שבת כח, א-ב). כל הבתים הללו וכן בליטות של חומות ומגדלים שבקצות העיר וכיוצא בהם הרי הם נקראים "עיבורה של העיר". – משנתנו באה ללמד, שאלפיים אמה של תחום השבת נמדדות מחוץ לעיבור העיר, לאחר סימון הגבולות של העיר כולה בקווים ישרים בצורת ריבוע או מלבן.

כִּיצַד מְעַבְרִין אֶת הָעָרִים – כיצד קובעים שטחים שמחוץ לעיר כעיבורה של העיר, היינו שטחים הנכללים בגבולות העיר? **בֵּית נֶכְנֵס בֵּית יוֹצֵא** – אם הבתים הקיצוניים של העיר אינם עומדים בשורה אחת אלא בית אחד נכנס לפנים מן השורה ובית אחד יוצא חוץ לשורה. או **פְּגוּם נֶכְנֵס פְּגוּם יוֹצֵא** – כגון בעיר מוקפת חומה, שיש בה מגדלים הבולטים; ויש מפרשים: פגום – בליטה בכותל הבית, כגון זיו או גזוזטרה; וכן אם היו שם – בקצות העיר, **גְּדוּדֵי־זֶה** – מחיצות של בית הרוס, **גְבוּהוֹת עֲשָׂרָה טַפְחִים** – ואין בינו ובין העיר יותר משבועים אמה ושני שלישי אמה, **וְגִשְׁרִים** – כגון שיש עליהם או תחתיהם בית דירה למוכס, **וּנְפֹשׁוֹת** – או בניינים שעל הקברים, **שְׁיֵשׁ בֵּהֶן בֵּית דִּירָה** – ששומר הקברות דר שם לפעמים; כל אלו מעיבורה של העיר הם, ולכן **מוֹצִיאֵין אֶת הַמְּדָה כְּנֶגְדָּה** – אל מחוץ לבלטות, כגון אם הבלטות הן בקרן מזרחית צפנית, רואים כאלו יש בליטות כאלו גם בקרן מזרחית דרומית ומותחים שם קו ישר המסמן את גבול המזרח של העיר, ומודדים מאותו קו ולחוץ את אלפיים אמה של תחום השבת, וכן עושים בכל שאר רוחות העיר, **וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ** – את העיר, **כְּמִין טַבְּלָא מְרַבְּעָת** – בין שהעיר היא עגולה בין שהיא משולשת או בעלת צלעות הריכה, מסמנים את גבולותיה, חוצה לבלטות שבכל הצדדים, בארבעה קווים ישרים בצורת טבלה מרובעת (ריבוע או מלבן), **כְּדִי שְׂיֵהָא נִשְׁכַּר אֶת הַזְּוִיּוֹת** – שעל ידי סימון הגבולות בצורת טבלה מרובעת מתווספות זוויות לשטח העיר, ומודדים את תחום השבת מקווי הגבולות הללו ולחוץ.

שבת, וסבור היה ליכנס לעיר, וחשכה לו קרוב לתחום העיר, **אֲפֹלוּ אַמָּה אַחַת** – אפילו היה אמה אחת חוץ לתחום, **לֹא יִכְנֵס** – כלומר שאין לו אלא ארבע אמות, שהואיל והוא עומד מחוץ לתחום העיר, היינו שיש בינו ובין העיר יותר מאלפיים אמה, אף אם אמר "שביתי בעיר", לא אמר כלום, וגם במקומו לא קנה שביטה, שהרי גילה דעתו שאינו רוצה לקנות בו שביטה אלא בעיר, הלכך דינו כמי שיצא חוץ לתחום, ואין לו אלא ארבע אמות. **הַרְמַבִּים מְפָרֵשׁ: לֹא יִכְנֵס** – לעיר, שכן מהלך הוא ממקום שעמד שם בין השמשות אלפיים אמה בלבד, והרי אלפיים אמה אלו כלות חוץ לעיר (הלי שבת כו, יא). **רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֲפֹלוּ חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה אַמּוֹת** – החשיך חוץ לתחום, **יִכְנֵס** – לתחום העיר ויהא דינו כבני העיר, **שְׁאֵין הַמְשׁוּחָה** – מודדי התחומים, **מְמַצֵּין אֶת הַמְדוּת** – מדייקים במידת התחום, שאינם קובעים את סימן התחום בסוף אלפיים אמה ממש, אלא עושים אותו חמש עשרה אמה בערך לפני אלפיים, **מִפְּנֵי הַטּוֹעֵין** – מפני האנשים הטועים בסימן התחום ויוצאים בשבת חוצה לו וחוזרים, הלכך מי שמחשיך חוץ לתחום, שאנוס הוא, מקילים בו עד חמש עשרה אמה, שמותר לו להיכנס. ברם, מי שיצא חוץ לתחום, הואיל והיה צריך להיזהר שלא לצאת, החמירו בו, כמו שבנינו לעיל. יש מפרשים: מפני הטוענים – מפני המודדים הטועים במדידת אלפיים אמה עד חמש עשרה אמות, שכן להלן (ה, ד) מבואר, שמודדים בחבל של חמישים אמה, ונמצא ארבעים חבלים לאלפיים אמה, וכל חבל וחבל מתמעט בשיעור שתי אחיזות, שזה אוחז את החבל מכאן וזה מכאן, ושיעור האחיזה הוא טפח וחצי אגודל, והרי שיעור כל האחיזות שמונים טפח ועוד ארבעים אגודל שהם עשרה טפחים (טפח 4 = אגודלים), נמצא בין הכל תשעים טפח שהם חמש עשרה אמות.

י ו ם ש ש י

ב א ו ר מ ש נ ה א

ב א ו ר מ ש נ ה ב

כבר בארנו (בהקדמה למשנה הקודמת), שכל בית העומד מחוץ לעיר, ואין בינו ובין העיר יותר משבועים אמה ושני שלישי אמה, הריהו מצטרף לשטח העיר, וכשמודדים לעיר אלפיים אמה של תחום שבת מודדים מחוץ לאותו בית. – משנתנו דנה בתוספת מגורש לשטח העיר באורך של שבועים אמה ושני שלישי אמה, אף כשאין שם בית, ונחלקו בזה תנאים.

נוֹתְנִין קַרְפָּף לְעִיר – לאחר שמסמנים את גבולות העיר, כמבואר

כשם שתוספת יום לחודש נקראת "עיבור חודש" ותוספת חודש לשנה נקראת "עיבור השנה", כך תוספת שטחים לעיר נקראת "עיבור העיר". ואמנם כל בית העומד מחוץ לעיר ואין בינו ובין העיר יותר משבועים אמה ושני שלישי אמה, שהוא צלע של ריבוע ששטחו בית סאתים (5000 אמה מרובעות), הריהו מצטרף לשטח העיר. – היה בית קרוב לעיר שבועים אמה, ובית שני קרוב לבית הראשון שבעים אמה, וכן עד מהלך קרוב למים, הרי הכל מצטרף לאותה עיר (רמב"ם הל'

שְׁבָעִים אֲמָה וְשִׁירִים, וְלֹזוּ שְׁבָעִים אֲמָה וְשִׁירִים – עוֹשֶׂה קֶרֶפֶף לְשִׁתְּיָהּ לְהוֹיֹת פְּאֶחַת.
ג וְכֵן שְׁלֹשָׁה כְּפָרִים הַמְשַׁלְשִׁין: אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַחַד וְשְׁלִישׁ – עֲשֶׂה אֲמָצְעֵי אֶת שְׁלֹשְׁתָּן לְהוֹיֹת כְּפֶאֶד.
ד אֵין מוֹדְדִין אֶלָּא בְּחָבֵל שֶׁל חֲמִשִּׁים אֲמָה, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. וְלֹא יִמְדֵד אֶלָּא כִּנְגַד לְבֹו. הִיא מוֹדֵד וְהִגִּיעַ

פירוש ברטנורה

אמה, שנאמר (במדבר לה) מקור העיר וחוצה אלף אמה סביב, אמרה תורה תן חוצה ואחר כך מדוד, כלומר תן לה קרפף של שבעים אמה ושירים ואח"כ מדוד משם והלאה: לא אמרו קרפף אלא בין שתי עיירות. שתי עיירות הסמוכות זו לזו נותנין שבעים אמה ושירים לכל אחת כדי לחברן ע"י קרפפות הללו להיות כעיר אחת, והבא ללכת מאחת מהן [דרך] חברתה מודדים לו אלפים אמה מחוץ לחברתה, מפני ששתיהן כעיר אחת על ידי קרפפות הללו שמתבררן ביניהן. והלכה כחכמים, שאין נותנין קרפף לעיר אחת אלא בין שתי עיירות בלבד:

ג וכן שלשה כפרים משולשים. לא משולשים ממש, אלא שלישי עומד מרחוק כנגד בין החיצונים, וכל שאילו מכנים אמצעי לכנייהן ואין בין זה לזה אלא קמ"א אמה ושליש, שהן ע' אמה ושני שלישים לזו וע' אמה ושני שלישים לזו, וכן לצד העיר החיצונה האחרת אין בין האמצעית לבניה אלא מאה וארבעים ואחד אמה ושליש, הרי שלשתן נחשבות כאחת, והיוצא מאחת מהן לילך דרך חברתיה מונה מחומת חברתה החיצונה. וכמה היא בין האמצעית לחיצונית, אלפים אמה, והואיל ויכולה לבא אמצעית לחיצונית ואמצעית בלא עירוב אמרינן רואין כאלו אמצעית נתונה ביניהן, אבל אם רחוקה יותר מאלפים לא אמרינן רואין:

ד אין מודדין. אלפים אמה של תחום שבת אלא בחבל של פשתן אורך חמשים אמה: לא פחות. שכשהחבל קצר נמתח הרבה ומאריך (האמה) [צ"ל (המדה)]: ולא יותר. שכשהוא אורך הרבה כובדו מכפילו באמצעיותו ומתקצר: **אלא כנגד לבו.** קבעו לו חכמים מקום לשום ראש החבל כל אחד נגד לבו, שאם יתן זה כנגד צוארו וזה כנגד רגליו החבל מתקצר והתחומין מתמעטין: לגדר. חומת אבנים שגפלה ועשית גל גבה ומשופע: מבליעו. אם אינו רחב

משניות מבוארות – קהתי

בין החיצונים לאמצעי אלא אלפיים אמה או פחות, שהואיל ובני הכפרים הללו יכולים לבוא זה לזה בשבת בלא עירוב, לפיכך אנו אומרים שרואים את האמצעי כאילו עומד בין שני החיצונים. אבל אם המרחק בין האמצעי לחיצונים הוא יותר מאלפיים אמה, אין אומרים "רואים".

בארנו את המשנה לפי רש"י והרמב"ם, וכן פירשה גם הרב מברטנורה. ברם, יש משיגים על פירוש זה, שכן לשון המשנה "אם יש בין שניים החיצונים" אינו מתיישב כל כך לפי אותו פירוש. – הרמב"ד מפרש, שכונת המשנה היא, שאם נראה את הכפר האמצעי בין שניים האחרים, ימלא את הריעות שכנייהם עד שלא יישאר בין שני החיצונים אלא שטח פנוי של מאה וארבעים ואחת אמה ושליש, כלומר שבין הראשון לאמצעי וכן בין האמצעי לאחרון לא יהיה אלא כשיעור קרפף אחד (עיי' רמב"ם הל' שבת כח. ה; ונשא' כליו סס).

ב א ו ר מ ש נ ה ד

משנה זו באה ללמדנו כיצד מודדים אלפיים אמה של תחום שבת.

אֵין מוֹדְדִין – את תחום השבת, אֶלָּא בְּחָבֵל שֶׁל חֲמִשִּׁים אֲמָה
– בחבל של פשתן שמידת ארכו חמשים אמה, לֹא פָחוֹת –
 מחמישים, מפני שהמידה נעשית בשני אנשים, אחד אוזו בראש החבל מכאן, והשני בקצהו מכאן, ואם החבל הוא קצר, הריהו נמתח על ידם יותר מדי, ומידתו מתארכת, ונמצא מרבה את אורך התחום, **וְלֹא יוֹתֵר –** מחמישים אמה, לפי שחבל ארוך מדי אינו נמתח כראוי, ומידתו מתקצרת, ונמצא ממעט את אורך התחום (**גמרא**); וכן אמרו בירושלמי: לא פחות. מפני שנמתח ונשכר, ולא יותר. מפני שנקמץ ומפסיד. **וְלֹא יִמְדֵד אֶלָּא כִּנְגַד לְבֹו –** כל אחד מהמודדים יאחז את ראש החבל כנגד לבו; חמשים קבעו מקום לשים שם את ראש החבל, כדי שלא יתן אחד המודדים כנגד צוארו והאחר כנגד רגליו וכיוצא בזה, ונמצאת המידה מתקצרת והתחום מתמעט. ואין חוששים שמא המודדים אינם שווים בקומתם, שמן הסתם המודדים הם בני אדם בינוניים (המאירי). **הִיא מוֹדֵד –** חבל אחרי חבל, **וְהִגִּיעַ לְגִיָּא –** לעמק, או **לְגֵדֵר –** כגון גל אבנים גבה ומשופע, **מְבַלְעוּ –** מבליע את מדרון הגיא, שאין יורדים לתוכו ומודדים את שיפועו, אלא מודדים את רחבו משפה לשפה, וכן בגדר מבליע את גבהו ואת שיפועו, שאין מעלים עליו את החבל ומותחים אותו במשופע משני צדי הגדר, אלא מגביהים את החבל ומודדים את עובי הגדר למעלה. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שהגיא אינו רחב חמישים אמה,

במשנה הקודמת, מוסיפים עוד קרפף. היינו מגרש של שבעים אמה ושני שלישי אמה, שהוא נחשב עוד כחלק מן העיר, ומודדים את תחום אלפיים אמה ממנו ולהלן; **דְּבַרְי רַבִּי מְאִיר –** בגמרא מבואר טעמו, שכתוב בערי הליים (במדבר לה, ד): "מקור העיר וחוצה אלף אמה" – אמרה תורה: תן "חוצה" ואחר כך מדוד, כלומר: תן לה קרפף של שבעים אמה ושיריים ואחר כך מדוד משם והלאה. **וְהַכְּמִים אוֹמְרִים: לֹא אֲמָרוּ קֶרֶפֶף, אֶלָּא בֵּין שְׁתֵּי עִירוֹת –** שהן סמוכות זו לזו, **אִם יֵשׁ לֹזוּ שְׁבָעִים אֲמָה וְשִׁירִים, וְלֹזוּ שְׁבָעִים אֲמָה וְשִׁירִים –** כלומר שאם שתי העיירות אינן רחוקות זו מזו אלא מאה ארבעים ואחת אמה ושליש אמה (שיריים היינו אמה בקירוב כמבואר לעיל ב, ה), כשיעור שני קרפפות, **עוֹשֶׂה קֶרֶפֶף לְשִׁתְּיָהּ לְהוֹיֹת פְּאֶחַת –** נותנים קרפף לכל אחת מן העיירות האלו, ועל ידי כך נחשבות שתיהן כעיר אחת, וכל הדר באחת מהן מהלך בשבת מזו לזו וחוצה להן אלפיים אמה.

בארנו משנתנו לפי רב הונא בגמרא (עירובין נז, א), שכן פירשוה רוב המפרשים (רמב"ם; ברטנורה; "תפארת ישראל"), אבל יש מפרשים אותה לפי חייא בר רב (סם), שלדעת חכמים נותנים רק קרפף אחד לשתי עיירות, כלומר שאין שתי עיירות סמוכות נחשבות כאחת אלא אם כן המרחק ביניהן אינו יותר משבעים אמה ושיריים. ומה שהמשנה מסיימת: "אם יש לזו שבעים אמה ושיריים ולזו שבעים אמה ושיריים, עושה קרפף לשתיהן להיות כאחת", המשך דברי רבי מאיר הוא ("הר"ר יונתן).

ש ב ת ק ו ד ש

ב א ו ר מ ש נ ה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד בדיון תוספת קרפף לעיר. **וְכֵן שְׁלֹשָׁה כְּפָרִים הַמְשַׁלְשִׁין –**
 העומדים במשולש, היינו בצורת סגול,
 כזה:

אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַחַד וְשְׁלִישׁ – כלומר שרואים את הכפר האמצעי כאילו עומד בשורה בין שני החיצונים, בשטח שממולו, ואם אין בין הראשון לאמצעי וכן בין האמצעי לאחרון אלא מאה ארבעים ואחת ושליש אמה (**רמב"ם**), היינו כשיעור קרפף לכל אחד, **עֲשֶׂה אֲמָצְעֵי אֶת שְׁלֹשְׁתָּן לְהוֹיֹת פְּאֶחַד –** כל שלשת הכפרים נחשבים כאחד ומודדים בהם את תחום השבת מחוץ לגבולות המקיפים את שלשתם יחד. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שאין

לִנְיָא אוּ לְגֵדָר – מְבַלְעוּ וְחֹזֵר לְמִדְתּוֹ. הַגִּיעַ לְהָר – מְבַלְעוּ וְחֹזֵר לְמִדְתּוֹ, וּבְלִבְדָּ שְׂלֵא יֵצֵא חוּץ לְתַחוּם. אִם אֵינוּ יָכוֹל לְהַבְלִיעוּ – בּוֹז אָמַר רַבִּי דּוֹסְתָאִי בְּרַבִּי יֵנְאִי מְשׁוּם רַבִּי מְאִיר: שְׂמַעְתִּי שְׂמַקְדְּרִין בְּהָרִים.

פירוש ברטנורא

חמישים אמה משפתו אל שפתו מלמעלה, א"פ שיש במדרונו הלוך יותר מאלף, אין אומרים תעלה מרת מדרונו למדת התחום, אלא זה יעמוד על שפתו מכאן וזה יעמוד על שפתו מכאן ויבליעו מדרונו בחבל אחר: וחוזר למדתו. מדקתני חוזר למדתו, משמע שאם היה רחבו כנגד העיר יותר מחמישים ואינו יכול להבליעו שם בחבל, ובאחד מראשיו שלא כנגד העיר יכול להבליעו, הולך ומבליעו שם, ומודד והולך שם משפתו והלאה עד כנגד המקום שכלה בו רוחב הגיא כנגד העיר וחוזר למדתו כנגד העיר ומשלים את מדת תחומיו: הגיע להר מבליעו. והוא שלא יהיה הר זקוף הרבה אלא משופע, שבהלך המשל אמות ממנו לא יגבה אלא ד' טפחים, אבל אם הוא זקוף עד שבפחות מהלוך המשל אמות זקוף עשרה טפחים, אינו מבליעו, אלא אומרו בלבד והולך: והוא שלא יצא חוץ לתחום. כשהולך המודד להבליע ההר או הגיא, לא יצא חוץ לתחום למקום שראשי הגיא קצרים שיכול להבליעם שם כדי שיהזור אח"כ למדתו כנגד העיר, גזירה מפני שהרואה אותו מודד והולך שם יאמר שמדת תחומים של צדי העיר כאה עד כאן: בוז אמר רבי דוסתאי. בוו למעוטי עיר מקלט ועגלה ערופה הקרובה אל החלל שאין מקדרין בהן: מקדרין. נוקבין, רואין כאילו נוקבין אותן ומודדים דרך הנקב למעט מרת מדרונו, כדאמרינן בגמ' שמודדין אותו בחבל של ד' אמות והתחתון מניח את החבל כנגד לבו והעליון כנגד רגליו, וכן מודדין אותו כולו ד' אמות ד' אמות ומתמעט מדרון של כל ד' אמות חצי קומת אדם. והלכה כרבי דוסתאי:

משניות מבוארות – קהתי

התחום, עד שאי אפשר להבליעם בחבל של חמישים אמה, אבל מחוץ לתחום הם צרים, אסור לו לצאת מחוץ לתחום כדי להבליעם שם ואחר כך לחזור למידתו שכנגד העיר, גזירה שמא יאמרו הרואים, שמידת התחום באה עד אותו המקום שהבליעו שם. אִם אֵינוּ יָכוֹל לְהַבְלִיעוּ – כגון שהגיא או ההר בכל ארכו שבתוך התחום רחב הוא מחמישים אמה, בּוֹז אָמַר רַבִּי דּוֹסְתָאִי בְּרַבִּי יֵנְאִי מְשׁוּם רַבִּי מְאִיר: שְׂמַעְתִּי שְׂמַקְדְּרִין בְּהָרִים – נוקבים בהם, כלומר שרואים את ההרים כאלו הם נקובים ומודדים את הקרקע שתחתיהם. בגמרא מבואר, שמודדים את ההר בחבל קצר של ארבע אמות, והעומד בהר למטה ואוחזו כנגד לבו, והעומד למעלה נותנו כנגד רגליו, וכך מודדים את כל מדרון ההר; וכן עושים גם בגיא או בגדר. על ידי מדידה זו מתמעטת מידת ההר בכל ארבע אמות, שהרי העומד למעלה אינו מותח את החבל כנגד לבו אלא כנגד רגליו. ונקטה המשנה "בוז אמר רבי דוסתאי" לומר, שדווקא במדידת תחום שבת מקדריים בהרים, אבל לא במדידה שבעניין עגלה ערופה, כשמודדים לידע איוז היא העיר הקרובה אל החלל, ולא במדידת תחומן של ערי מקלט, מפני שמדידתם היא מן התורה.

שזה עומד על שפתו מכאן וזה עומד על שפתו מכאן, ומותחים החבל מעל הגיא משפה לשפה; וְחֹזֵר לְמִדְתּוֹ – בגמרא מדייקים מכאן, שמשנתנו באה להשמיע, שאם היו מודדים כנגד העיר, כגון לצד מזרח, והגיעו לגיא הרחב יותר מחמישים אמה, ואין החבל מספיק כדי להבליעו, אבל אם ילכו לצד ימין או לצד שמאל שלא כנגד העיר ימצאו את הגיא מתקצר ואפשר להבליעו שם, אף על פי שאותו מקום אינו כנגד העיר, מכל מקום מותר לילך שם כדי להבליע את הגיא, ואחר כך חוזרים לקו הקודם שכנגד העיר, ומשלימים את מידת התחום. הַגִּיעַ לְהָר – וכן אם הגיע להר, מְבַלְעוּ – מבליע את שיפועו, כגון שמעמיד כלונס מצד זה של ההר וכלונס מצד זה והחבל מתוח מראש הכלונס האחד לראש הכלונס האחר מעל גבי ההר; בגמרא אמרו: לא שנו אלא בהר המתלקט עשרה טפחים מתוך חמש אמות. כלומר שההולך על ההר חמש אמות אינו עולה אלא לגובה של עשרה טפחים, אבל בהר המתלקט עשרה מתוך ארבע. כלומר שההר זקוף הרבה, ואומדו והולך לו. שהואיל וקשה להבליעו על ידי כלונסאות וכיוצא בזה, קובעים את מידתו באומד; וְחֹזֵר לְמִדְתּוֹ, וּבְלִבְדָּ שְׂלֵא יֵצֵא חוּץ לְתַחוּם – אם הגיא או ההר רחבים מאד בתוך

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אייר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ממוצש"ק. ולפלא שאינו מזכיר דבר על דבר שיעוריו בלימוד הנגלה והחסידות, ולא ע"ד השתתפותו בהתועדות ובשיעורים הנלמדים ברבים כו' וכו', וראשית מכתבו ואפילו גם באמצעיתו הוא רק בעניני פרנסה גשמיות וסברות שונות בזה, וכאילו ח"ו נשכח ממנו האמור בברכת המזון שהוא מן התורה, והתחלתה שהקב"ה הוא מלך העולם, והוא דוקא, הזן ומפרנס לכל בחסד וברחמים, שבמילא מובן ובלי כל ספק שצריך לעשות דירה לו יתי' כאן במקומו, ואז יקוים ג"כ הענין דהזן ומפרנס לכל, ויעיין ובעיון המתאים באגרת הקדש סי' ט' ובכ"מ שם.

ויה"ר שעכ"פ מכאן ולהבא יתוקן הדבר מעיקרו, העיקר בהקיום בפועל, ובטח לא ימנע הטוב לבשרני טוב בזה..

המחכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

ובנות אנשי העיר יוצאות והיה הנערה — משמע: הנערה היוצאה תחילה מן העיר, ויאמר לה השקיני, לה היה מנחש. אפילו חיגרת אפילו סומא — לפי שלא פירש בשאילתו, ואפשר שתהיה בעלת מום, ולא יבין בה אליעזר ויקחנה. (אלא) השיבוהו כהוגן — וזימנו לו רבקה. דבר טמא — כלב או חזיר. והיינו דאמר להו נביא בו' — מדגלי ביה קרא ואמר "הצרי אין בגלעד" [אלמא דלא הוי נחא קמי שמיא, כדאמרינן "הצרי אין בגלעד"] פנחס היה שם, והיה יכול להתיר נדרו. אלא שלא רצה יפתח לילך אצלו, והוא לא רצה לבוא אצל יפתח, בבראשית רבה. וכתוב אשר לא צויתי — בירמיה כתיב בפרשת בקבוק: "ובנו את במות (התופת אשר בגיא בן הנם) לשרוף את (בנותיהם ואת) בניהם באש אשר לא [צויתי ולא] דברתי ולא עלתה על לבי". שלא תאמרו: הלא צוה כמו בן הקדוש ברוך הוא ליפתח ומישע ואברהם, כי מעולם לא צויתי למישע לשרוף את בנו באש, דכתיב "ויקח את בנו הבכור אשר ימלוך תחתיו ויעלהו עולה על החומה", ולשמים נתכוון, כסבור היה לרצות להקדוש ברוך הוא. והאי דכתיב "על שרפו עצמות מלך אדום לשיד" — מילתא אחרינא הוא. ו"לא דברתי" — ליפתח, "מימים ימימה ותהי חק בישראל". ובתרגום מוזכר פנחס לגנאי ויפתח לגנאי, אלמא: לא היה הקדוש ברוך הוא רוצה בבתו, שהרי מוזכרים לגנאי, לפי שלא

דף ד ע"א: אמר רבי שמואל פר נהמני אמר רבי יונתן, שלשה אנשים שאלו מה' דבר שלא כהוגן - שלא באופן הראוי, שעל פי דבריהם יכלו לבוא לידי תקלה, לשנים מהם (השיבוהו) [השיבו] כהוגן - הקב"ה זימן להם מבוקשם באופן הראוי להם, ולאחד השיבוהו שלא כהוגן - לא נזדמן לו מבוקשו באופן הראוי לו. ואלו הן: אליעזר עבד אברהם, ושואל בן קיש, ויפתח הגלעדי.

רבי יונתן מבאר את דבריו: אליעזר עבד אברהם שאל שלא כהוגן, דכתיב כשביקש אליעזר מהקב"ה שימציא לפניו את הנערה הראויה ליצחק (בראשית כד יז), ויהיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כרדי וגו' ואמרה שתה וגם גמליך אשקה, אתה הכחת לעבדיך ליצחק, ונראה מדבריו שהנערה הראשונה שתנהג כן, ידע בה שראויה היא ליצחק ויקחנה, ושלא כהוגן ביקש, שלדבריו יכול - יתכן שתהא אפילו חיגרת ואפילו סומא, ולא יבחין בכך, כגון שתלך על רגל של עץ או שיהיו עיניה יפות ולא תראה בהם כלל. ואף-על-פי-כן הקב"ה השיבו כהוגן, ונודמנה לו רבקה שלא היה בה מום כלל.

שואל בן קיש שאל שלא כהוגן, דכתיב בעת שביקש שאל המלך איש שילחם עם גלית, שהכריז ואמר (שמואל א' יז כה) 'והיה האיש אשר יבנו יעשרנו המלך עשר גדול ואת בתו יתן לו', ולדבריו יכול היה להיות איש זה אפילו עבד כנעני או אפילו ממזר, שלא יוכל ליתן לו את בתו. ואף-על-פי-כן הקב"ה השיבו כהוגן, ונודמן לו דוד שלא היה בו חסרון כלל.

יפתח הגלעדי שאל שלא כהוגן, דכתיב בעת שבא להלחם בבני עמון, שנדר נדר לה' ואמר (שופטים יא לא) 'והיה היוצא אשר יצא מדלת ביתי וגו' לקראתי בשובי בשלום מבני עמון, והיה לה' והעליתו עולה', ולדבריו יכול היה הדבר הראשון שיצא לקראתו שאותו נדר להקריב אפילו דבר טמא, כגון כלב או חזיר שאינם כשרים להקרבה על גבי המזבח, והקב"ה השיבו שלא כהוגן ונודמנה לו בתו לצאת ראשונה לקראתו, והיה צריך לקיים את נדרו ולהקריבה לעולה. והיינו דקאמר להו ירמיהו הנביא בנבואתו לישראל (ירמיה ח כב), 'הצרי אין בגלעד אם רפא אין שם' [וכי אין בגלעד סממני מרפא ורופא], כי מדוע לא עלתה ארכת בת עמי, כלומר מדוע יפתח לא הלך לפנחס שיתיר נדרו, שמתוך גסות רוחו אמר לא אלך אצלו שאני שופט ונגיד אלא הוא יבוא אצלי, וכן פנחס לא אבה לילך אליו. וה' לא היה חפץ שיפתח יקיים את נדרו אלא שיתירו אצל פנחס.

הגמרא מביאה ראיה על כך שרצון ה' היה שיפתח לא יקיים את נדרו: וכתיב בשעה שהוכיח ה' את ישראל על שבנו במות לשרוף בניהם לעבודה-זרה, שאפילו לפניו לא צויה לעשות כן (ירמיה יט ה), 'אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי'. והגמרא דורשת את הלשונות הכפולים שבפסוק, 'לא צויתי' 'לא דברתי' ולא עלתה על לבי, שהם רומזים לשלושה אנשים שהקריבו את בנם לעולה שלא בציווי ה' ושלא כרצונו. מבארת הגמרא: 'אשר לא צויתי' זה בנו של מישע מלך מואב, שבשעה

הלכו זה אצל זה לבטל הנדר. הכי גרסינן: "ולא עלתה על לבי" — זה יצחק בן אברהם. כלומר, שאף על פי שצויתי לו — מעולם לא עלתה על לבי לשחוט בנו, אלא לנסותו, מפני קטיגורו היינו שטן. כדאמר בסנהדרין ב"הנחנקין" (פטב): "זיהי אחר הדברים האלה" — אחר דבריו של שטן וכו'. ואית דלא גרסינן האי "ולא עלתה על לבי", דטעי בקרא אחרינא, דלא כתב אלא "אשר לא צויתי ולא דברתי" (ירמיהו ז פסוק כא), ובפרשת בקבוק כתיב כל הני שלשה "אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי". בתנחומא: "אשר לא צויתי" — זו בתו של יפתח. אף על פי שצויתי לו תורה ומצות — מצוה זו לא צויתי עליו. "ולא דברתי" — זה בנו של מישע מלך מואב. והלא מישע נכרי הוא, ולא חולין הוא לי לדבר עמו אפילו דיבור בעלמא? ובאגדה קא חשיב כלב בהדיהו, "אשר יכה את קרית ספר ולכדהו" וגו'. ורבי יונתן דלא חשיב ליה, דבגמרא פשיט ליה להאי קרא בהלכות שנשכחו בימי אבלו של

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

שנלחם עם ישראל, וראה שעומדים הם לנצחו, שאל את עבדיו מה טיבה של אומה זו שנעשים להם ניסים כאלה, אמרו לו אברהם אביהם בן יחיד היה לו, וכשאמר לו הקב"ה הקריבהו לפני מיד הלך להקריבו, אמר להם אף אני בן בכור יש לי אלך ואקריבנו לשמים לרצות את הקב"ה, **שְׁנַאֲמַר** (מלכים ב' ג כז) **וַיִּקַּח אֶת בְּנוֹ הַכְּבוֹד אֲשֶׁר יִמְלֹךְ תַּחֲתָיו וַיַּעֲלֵהוּ עִלָּהּ. וְלֹא דִפְרַתִּי זֶה יִפְתָּהּ, שֶׁהַקְּרִיב אֶת בְּתוֹ כַּמְבוֹאֵר לַעִיל. וְלֹא עֲלָתָהּ עַל לְבַי' זֶה יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם, שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁהַקְּב"ה צִוָּה אֶת אֲבִרְהָם שִׁיעֲלֵהוּ לַעֲוֵלָה, לֹא עֲלָתָהּ עַל לְבוֹ שִׁישְׁחֲטֵהוּ, אֲלֵא רַק לְנִסְתוֹתָּ בֹא מִפְּנֵי קִטְרוֹגוֹ שֶׁל הַשָּׁטָן.**

משה, כדאמרינן בתמורה (טז,א), ואין לחוש שתשרה רוח הקדש על עבד ועל ממזר, כדאמרינן בנדרים (לח,א): שאין שכינה שורה בו. מפי רבי. וגדעון ששאל למנוע טל מעל הארץ ובגוזה לבדה יהיה – אין זה שלא כהוגן, ומה תקלה יש אם יחסר העולם טל לילה אחת לבד? מפי רבי.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א אייר, תשט"ו
ברוקלין.

הוי"ח אי"א נוי"נ וכו' מוה"ר ישראל זוסמן שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"ז אייר, בו שואל הכוונה במה שכתבתי שגם נקודה הראשונה שמחוץ למעייני ה"ז בכלל חוצה.

הנה מעצם התואר נגלה דאורייתא ונסתר דאורייתא, גופא דאורייתא ונשמטא דאורייתא, מובן, שבכל ענין ופרטי ענינים ישנם שני הדברים גם יחד, הן גליא והן סתים, וכיון שע"פ נגלה, נקודה הראשונה שמחוץ למעייני אין זה המעייני עצמו, הרי גם בפנימיות הדברים ורוחניותם, מוכרח שכן הוא, ויעויין רשימות תהלים להצ"צ קיח, יט סק"ח.

ובהנוגע לפועל - שאפילו אני"ש וזקני אני"ש באמת, עליהם לדעת, שלימוד מאמר דא"ח או עבודת התפלה עצמה - שזהו המעייני עצמו - אין זה ערובה (באוווארעניש) שלהם על אחר זה, וצריכים זהירות להמשכת ההתעוררות דהתפלה והלימוד על הרגע שלאחר זה. ואפילו אם הענין דרגע זה קשור עם עבודת התפלה ולימוד המאמר, וכגון באמירת תהלים שאחר התפלה או בלימוד השיעור שלאחר התפלה, וכמו שבנגלה צריך להזהר שלא יופסק החיבור בין המעין והשוקת שבצדו וכמבואר במשנה בש"ס ופוסקים.

במ"ש בהענין שלא זכה ח"ו, אם שייך זה בלומד תורה ברבים כו'. הרי ידוע סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ייע (נדפס גם בקונטרס) שממנו מובן שגם בלימוד ברבים שייך זה, אבל מזה גופא שסיפור זה לא נתפרסם אלא פעם אחת, ועד אז לא נודע אודותו וגם אחרי זה, מובן שברובא דרובא החשש הנ"ל הוא עצת היצר ותחבולותיו לבטל את האדם מהשתפתותו בתורה בלימוד ברבים, שזכות הרבים מסייעתו, שכשרואה שאין לו עצה אחרת בא בערמומיות, שע"פ יראת שמים אין כדאי הענין וכו', ואזלינן בתר רובא.

בהנוגע לשאלתו אודות אופן הסתדרותו בהחלק החדש דכפר חב"ד, כבר כתבתי חו"ד לכמה מאני"ש שי, שזהו במקום שחב לאחרים ואין ללכת בזה בדרכי ערמה, אפילו אם שייך איזה הוראת היתר בזה, אבל לאידך גיסא, יש להשתדל ככל האפשרי להיות מתושבי הכפר. כי לדעתי ברור, שהוא הצנור והכלים לקבלת הברכה וההצלחה הנשפעת ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ייע, העומד ומשמש במקום ומעורר ר"ר על אני"ש תושבי כפר חב"ד ביחוד.

בברכת הצלחה.

55 נאמר (במדבר לו ח) יָכַל בַּת יִרְשָׁת נַחֲלָה מַמְשֹׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאָחֵד
 56 מִמְשַׁפְּחַת מִטָּה אַבִּיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה; וְהַתְּבָאָר לְעִיל (קמא). שפסוק זה
 57 עוסק באשה שיורשת משני מטות, והיינו שאביה משבט אחד
 58 ואמה משבט אחר, ומתו בלא בנים ולכך היא יורשת אותם,
 59 וציוותה התורה שתנשא לאחד משבט אביה, כדי שלא תעבור
 60 נחלת אביה שבידה לשבט אחר, כשבעלה או בנה ירשו אותה.
 61 מסתפק אביי בדין זה: **אָמַר אַבְיֵי**, סוּף סוּף – אָף אִם תִּנְשָׂא לְאָחֵד
 62 מִשְּׁבֹט אַבִּיהָ כְּפִי שְׁצִיּוּתָהּ הַתּוֹרָה, הָאֵל קָא מְתַעְקְרָא נַחֲלָה – עדיין
 63 תיעקר נחלה בנישואים אלו, **מִשְּׁבֹטָא דְאִימָא לְשְׁבֹטָא דְאָבָא** –
 64 משבט אמה לשבט אביה, משום שבעלה או בנה הם משבט אביה,
 65 והם עתידים לירש את נחלת אמה, שהיא משבט אחר, ומסתפק
 66 אביי האם יש לחשוש אף לעקירה זו, שהזהירה התורה שלא
 67 תיעקר שום נחלה בנישואיה, או שלא הקפידה התורה על כך,
 68 שהרי נאמר רק לאחד ממשפחת מטה 'אביה', ומשמע שאינה
 69 צריכה להנשא לאדם משבט אמה, ולא הקפידה התורה על הסבת
 70 נחלה בדרך זו.
 71 שואלת הגמרא על ספק זה: **וּמָמַאי** – מנין שהקפידה תורה אף בזה,
 72 שעוברת הנחלה משבט אמה לבעלה או בנה, ו**דְּלָמָא שְׂאֵנֵי הָתָם**
 73 **שְׂקָבְרֵי הוֹסְבָה** – שמא שונה הדין בנחלת האם, שכן נעקרה כבר
 74 משבטה כשבת זו ירשה אותה, שהרי הבת מתיחסת לשבט אביה,
 75 ואף אם לא תנשא לאדם משבט אחר כבר נחלת אמה עקורה
 76 משבטה, וניתנה לבתה המתיחסת לשבט אביה.
 77 משיב אביי: **(אמר ליה) [ודלמא] –** שמא סברא זו **שְׂקָבְרֵי הוֹסְבָה**,
 78 **לֹא אִמְרִינָן**, אלא יש להקפיד אף על זאת, משום שאמנם כשירשה
 79 הבת נעקרה הנחלה משבט האם לבת זו, המתיחסת לאביה, אך
 80 עדיין לא נעקרה הנחלה לגמרי משבט האם, שכן הבת חציה
 81 משבט האב וחציה משבט האם, נמצאת נחלת אמה נשארת מנט
 82 בשבטה, ואילו כשירש אותה בעלה או בנה שהם משבט אביה
 83 נעקרת נחלה זו לגמרי משבט אמה, ואולי התורה הקפידה אף על
 84 העברה כזאת.
 85 מקשה הגמרא על הספק: **אָמַר לִיה רַב יוֹמֵר לְרַב אִשִּׁי**, **אִי אָמַרְת**
 86 **בְּשֵׁלָמָא** שאומרים סברת **שְׂקָבְרֵי הוֹסְבָה**, ואין איסור בהעברת
 87 נחלה זו, שכבר הוסבה משבט האם לבת שמתיחסת לאביה, היינו
 88 **דְּמֵתוּקְמָא קָרָא** – יהיה אפשר לבאר את הפסוק שנאמר בו **לְאָחֵד**
 89 מִמְשַׁפְּחַת מִטָּה אַבִּיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה; שכן על ידי תקנה זו לא
 90 תיעקר הנחלה כלל, **בֵּין בְּסַבְתָּ הֵבֵן בֵּין בְּסַבְתָּ תַּעֲבֹל**, שנחלת אבי
 91 האשה לא נעקרת, שהרי הם משבטו, ולנחלת האם לא חששו
 92 שהרי כבר נעקרה כשירשה אותה בתה. **אָלָא אִי אָמַרְת דְּלֹא**
 93 **אִמְרִינָן שְׂקָבְרֵי הוֹסְבָה**, אם כן אף כי **מִינְסַבָּא** – אם תנשא הבת
 94 **לְאָחֵד מִמְשַׁפְּחַת מִטָּה אַבִּיהָ**, כציווי התורה, **מָאִי הוּוּה** – מה בכך,
 95 **הָא עֲדִיין מְתַעְקְרָא נַחֲלָה** – נחלת האם **מִשְּׁבֹטָא דְאִימָא לְשְׁבֹטָא**
 96 **דְאָבָא**, על ידי שבעלה או בנה ירשו נחלה זו, אלא יש ללמוד
 97 מציווי התורה שתנשא למשפחת אביה, שלא חוששים לעקירת
 98 נחלת האם, ואין מקום לספיקו של אביי.
 99 מתרצת הגמרא: אף אם נאמר שאין אומרים 'שכבר הוסבה' יש
 100 תקנה לאשה זו, **דְּמִינְסַבְיָנָא לָהּ** – שמשאיים אותה **לְנִבְרָא**, **דְּאִבּוּהֵי**
 101 **מִשְּׁבֹטָא דְאָבִיתָה** – שאיני משבט אביה, ואימיה **מִשְּׁבֹטָא דְאִימָא** –
 102 ואמו משבט אמה, וכך לא תיעקר שום נחלה, נחלת אביה אינה
 103 נעקרת, שהרי בעלה הוא משבט אביה, כאביה, ונחלת אמה לא
 104 נעקרת שכן בעלה או בנה שירשוה דומים לה בכך שגם הם
 105 מתיחסים במקצת לשבט אמה, שהרי אם בעלה היא משבט אמה,
 106 ונמצא שתישאר הנחלה בחזקת אדם הדומה לבת ביחוסו, ולא
 107 תהיה כאן הסבה נוספת הייתה על ההסבה שהיתה בבת עצמה,
 108 כשירשה את אמה.

1 **וְכִי מִנּוּן לְיָאִיר עֵרִים שְׂלֵא הָיָה לוֹ לְשֹׁנוּב אַבִּיהוּ**, אלא **מִלְמַד שְׁנָשָׂא**
 2 **יָאִיר אִשָּׁה**, שערים אלו היו שלה, ו**מְתָהּ**, ו**יְרָשָׁה יֵאִיר**, ומובח
 3 שהבעל יורש את אשתו.
 4 שואלת הגמרא: **מָאִי וְאוּמָר** – לשם מה הובאו כל הפסוקים הללו
 5 ולא די בפסוק הראשון. משיבה הגמרא: **וְכִי תִימָא** שאמנם מבואר
 6 בפסוק הראשון שאשה הנישאת לאיש משבט אחר עשויה להסב
 7 את נחלתה לשבטו, אך מכל מקום אין ללמוד מפסוק זה שהבעל
 8 יורש את אשתו משום שיתכן **בְּסַבְתָּ הֵבֵן קָא קְפִיד קָרָא** – שכוונת
 9 הפסוק שהבן שיוולד לה מבעלה ויירשנה הוא שיסב את נחלתה
 10 לשבט אחר, והיינו לשבט אביו שהוא מתיחס אחריו, **אָבֵל בְּעַל לֹא**
 11 **יִרִית** – אינו יורש את אשתו. **אֲשִׁיב לָךְ, תָּא שְׂמַע** – בא ולמד מפסוק
 12 אחר, שנאמר (במדבר לו ו) **וְלֹא תִסַּב נַחֲלָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּשְׁפַּח אֵל**
 13 **מִשְׁפָּח**, ואף בפסוק זה נאמר איסור הסבת נחלה, ואף אם הפסוק
 14 הראשון עוסק בהעברת נחלה על ידי הבן, מכל מקום הפסוק השני
 15 מיותר, ובדאי הוא עוסק בהעברת נחלת האשה על ידי בעלה,
 16 ומכאן שהבעל יורש את אשתו.
 17 **וְכִי תִימָא** ששני פסוקים אלו עוסקים בהעברת נחלה על ידי הבן,
 18 ונאמרו שני פסוקים כדי **לְעִבּוֹר עֲלָיו בְּלֹא וְעֵשָׂה**, בפסוק הראשון
 19 נאמר איסור 'עשה', שתנשא לאחר מבני שבטה, ובפסוק השני
 20 נאמר איסור לאו, שלא תסב את נחלתה לשבט אחר, ונוסף בזה
 21 חיוב מלכות, אבל שניהם עוסקים בהסבה שעל ידי הבן, **אֲשִׁיב לָךְ,**
 22 **תָּא שְׂמַע** מפסוק נוסף, שנאמר (במדבר לו ט) **לֹא תִסַּב נַחֲלָה מִמִּשְׁפַּח**
 23 **לְמִשְׁפַּח אַחֵר**, ופסוק זה ודאי אינו נוצר להסבת נחלה שעל ידי הבן,
 24 ועוסק בהסבה שעל ידי הבעל.
 25 **וְכִי תִימָא** שאף פסוק זה עוסק בהעברת נחלה על ידי הבן, ונאמר
 26 כדי **לְעִבּוֹר עֲלָיו בְּשֵׁנֵי לְאִוִּין וְעֵשָׂה**, **תָּא שְׂמַע** מפסוק אחר, שנאמר
 27 (יהושע כד ג) בבקורת אלעזר, **וְאֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרָן מֵת וְגו'** ויקברו אתו
 28 בגבעת פינחס בְּגו', ומפסוק זה מוכח שהיתה לו קרקע שלא היתה
 29 של אביו, ובדאי ירשה מאשתו. **וְכִי תִימָא** שלא ירשה מאשתו,
 30 אלא **אֶלְעָזָר אַבִּיו הוּא דְנָסִיב אֶתְתָּא** – הוא זה שנשא אשה בעלת
 31 גבעה זו, ו**מְתָהּ**, ו**יְרָתָה** [וירשה] פְּנֵהָם, והפסוק בא ללמד שכן
 32 יורש את אמו, **תָּא שְׂמַע** מהפסוק (דברי הימים א' כב) **וְשֹׁנוּב הוֹלִיד אֶת**
 33 **יָאִיר וְגו'** ויהי לו [ליאיר] **עֶשְׂרִים וְשֵׁלֶשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ הַגִּלְעָד**,
 34 ומובח שהיו ליאיר ערים שלא היו לשגוב, ובדאי ירשם מאשתו.
 35 **וְכִי תִימָא הָתָם נָמִי הָכִי הוּא** – אף שם באה לו הנחלה מאמו,
 36 והפסוק מלמדנו שהבן יורש את אמו, **אִם בֶּן, תְּרִי קְרָא** – שני
 37 פסוקים, לדרשה זו **לָמָּה לִי**, אלא ודאי פסוק זה נאמר כדי ללמד
 38 שהבעל יורש את אשתו.
 39 מקשה הגמרא: **אָמַר לִיה רַב פָּפָא לְאַבְיֵי, מָמַאי** – מנין שכך יש
 40 לדרוש, **דְּלָמָא**, **לְעוֹלָם אִימָא לָךְ דְּבַעַל לֹא יִרִית** – אינו יורש את
 41 אשתו, ו**קָרָא** – ושלשת הפסוקים הראשונים **בְּסַבְתָּ הֵבֵן, בְּדָשֵׁנִין**
 42 – כמו שתיירצנו בתחילה שבאו לרבות באיסורים, ו**יָאִיר**, שהיו לו
 43 קרקעות שלא ירש מאביו, **דְּזֵבֵן מְזִיבֵן** – קנה קרקעות אלו, ו**פְּנֵהָם**
 44 **נָמִי, דְּזֵבֵן מְזִיבֵן**, ואין לך לדרוש מכאן יורשת הבעל.
 45 מתרצת הגמרא: **אָמַר לִיה אַבְיֵי, פְּנֵהָם דְּזֵבֵן מְזִיבֵן לֹא מְצִית אֶמְרַת**
 46 – אינך יכול לומר, **דָּאָם בֶּן נִמְצְאָת שְׂדָה** זו שקנה פנחס וקבר בה
 47 את אביו הוֹזְרַת בְּיִזְבֵּל לְמוֹכֵר, כדין שדה אחוזה שאדם קונה
 48 מחברו שחוזרת ביובל לבעליה, ו**נִמְצְאָת צְרִיק** – אלעזר, קבור בְּקִבְרֵי
 49 **שְׂאִינֵי שְׁלֹו**, וגנאי הוא לצדיק, ולא מסתבר שעשה כן, אלא ודאי
 50 ירשה והיתה שלו לגמרי, וכפי שדרשנו.
 51 חוזר רב פפא ומקשה: **אָלָא אִימָא** – אומר דְּקִרְקָע זו נְפִלָה לִיה
 52 לפנחס מְשַׁדָּה הַרְמִים – שדה שהקדיש אדם בלשון חרם לה/
 53 שזוכה בה הכהן והיא חוזרת ביובל, וכיון שהיתה שלו לגמרי קבר
 54 בה את אביו.

בכל ענייני טוב וקדושה, תורתנו תורת-חיים ומצוותיה, תמיד יש מקום להוספה, והתקווה שתוסיפו בהתמדה ושקידה בכל האמור מתוך שמחה וטוב לבב.

ממכתב, ט"ו אייר, ה'תשל"ח

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קיב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) ר"ט רש"י תוספות

1 מנין ליאיר שלא היה לשגוב – תימה לריבוי שמיון בן אברהם: אי לבאי הארץ נתחלקה
2 הארץ, אמאי לא היה ליאיר שלא היה לשגוב?
3 וכו' תימא לעבור עליו בשני לאין – תימה: הא היכא דאיכא למידרש – לא מוקמינן
4 בלאוי יתירי וכי תימא דהכי קאמר: דאפילו אי מוקבת לחו בלאוי יתירי איכא למילף
5 שהבעל יורש את אשתו – דלא משמע הכי
6 בסמוך, דקאמר: לעולם קראי בסבת הבן,
7 כדשנינו. אם כן תרי קראי למה לי – אף על
8 גב דקרא קמא נמי שלא לצורך, דכבר שמעינן
9 מתורת משה סיבת הבן – מכל מקום בזה אינו
10 מקפיד אי אשמעינן ירושה נמי סיבת הבן. אבל
11 תרי זימני לית ליה לאשמעינן, רבינו שמשון בן
12 אברהם. אימא דנפלה ליה משדה חרמים –

13 תימה לריבוי שמיון בן אברהם: דלמה דחוק כל
14 כך? כיון דבעא למימר דאיתא קרא להראות
15 עשרם, הוה ליה למימר דפנסו רבינו זושא מאמס
16 או מאבי אמס ונראה לריבוי יצחק גרסת
17 הספרים, דגרסינן: אמר ליה אביי אי סלקא דעתך
18 דבעל לא ירית בו, ולא גרסינן הבא: בין למאן
19 דאמר בסבת הבן בין למאן דאמר בסבת הבעל,
20 אלא גבי "אי אמרת בשלמא" דרב ימר בסמוך
21 גרסינן ליה, ואמאי דאקשי רב פפא דלמאן קראי
22 בסבת הבן – מחדר אביי לשנויי הכי, וקאמר: אי
23 אמרת בשלמא דבעל ירית וקרא אסיבת הבעל
24 קפיד – אתי שפיר הא דמשמע דאתי קרא
25 למיעבד תקנתא אפילו לנחלת האם שלא תסוב,
26 מדכתבי ירושת שני מטות גבי איסור הסבה. אף
27 על פי שכבר הוסבה נחלת האם – מכל מקום
28 קפיד קרא שלא תסוב יותר על ידי נישואי הבת.
29 ובסיבת הבעל איכא תקנתא, דנמסבין לה גברא
30 דאבודי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה,
31 דהשתא לא מתעקל על ידי סיבת הבעל יותר
32 ממה שהוסבה כבר. ואף על פי כשימות בעל
33 ויירשנו בנו מתעקרא נחלת האם משבטא דאימא
34 לשבטא דאבא, שהרי הבן אבין ואמו מתיחסים
35 על שבת אביהן, או שמא הבעל לא יירשנה כלל,
36 שתתאלמן או תתגרש, ויירשנה הבן – הא לא
37 איכפת ליה, לפי שאי אפשר לעשות תקנה לדבר
38 זה. אלא אי אמרת דבעל לא ירית, וקראי בבסביבת
39 הבן כדקא פריה, כי קא מינסבא נמי לגברא
40 דאבודי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימיה – מתעקרא נחלת האם על ידי הבן,
41 כדפרישית, אלא דאי בסבת הבעל משמעני, ולחכי קים ליה לתנא דקרא "וכל בת ירושת
42 נחלה" בסבת הבעל כתיב, מדכתבי ביה ירושת שני מטות – משמע דנחלת האם נמי
43 עבדינן תקנתא שלא תסוב יותר. והכי פירושא דברייתא: הרי הוא אומר "וכל בת ירושת
44 נחלה", ובסבת הבעל הכתוב מדבר, דמנהיגא תקנתא לנחלת האם. וכי תימא בסבת הבן
45 משמעני, וקרא לא אתא למעבד תקנתא אלא לנחלת האב – תא שמע "לא תסוב נחלה",
46 ומיתורא דקראי שמעינן דחוד בסבת הבן חוד בסבת הבעל, ואל כן, והוא דכתב ביה ירושת
47 שני מטות. דמשמע דבעי תקנתא לנחלת האם – בסבת הבעל כתב, דאשכחין ביה תקנתא.
48 אמר ליה רב פפא לאבוי דלמאן שאני החם שכבר הוסבה – אף על גב דכתיב ביה
49 "ירשת שני מטות" – לא קפיד קרא אנחלת האם שכבר הוסבה. ולעולם קאי
50 בסבת הבן, אף על גב דליכא תקנתא לנחלת האם. אמר ליה: שכבר הוסבה לא אמרינן
51 – אין סברא לומר שלא לקפיד הכתוב אנחלת אם אף על פי שכבר הוסבה, דיכין
52 דכתבי "ירשת שני מטות" – משמע דנחלת האם עבדינן נמי תקנתא. אמר ליה
53 רב ימר לרב אחי אי אמרת בשלמא שכבר הוסבה היינו דומקמי קראי בין בסבת הבן
54 בין בסבת הבעל כו' – רב ימר לא הוה יורש דאבוי כי הוה מוקל לקרא בסבת הבעל
55 מפרש לקרא דנמסבינן לה גברא דאבודי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימה, ולהכי
56 קשיא ליה: אמאי ניהא ליה לאוקומי בסבת הבעל טפי מבסבת הבן ובין הכי ובין הכי
57 כי

1 וכי תימא – לא מפני שהבעל יורש את אשתו, אלא מפני בן שותל, והוא יורשה, והוא
2 נקרא על שבת אביו. ועל סיבת הבן הותרה מקפדת, שהרי הוא קרוב לה מן הבעל. תא
3 שמע – מקרא אחרינו: "לא תסוב וגו'" – הא תו למה לי? אלא לאו לסיבת הבעל אתא,
4 לאשמעינן שהבעל יורש. וכי תימא לעבור עליו בלאו ועשה – דהריוהו בסביבת הבן.
5 ומה ששנה הכתוב – לא נתכוין אלא להתרות
6 שלא תנשא לשבת אחר, כדי להתייבב מלקות.
7 דמקרא קמא לא שמעינן אלא עשה, דכתיב ביה
8 "לאחד ממשפחת משה הוא אביו תהיה לאשה"
9 אבל לא למשה אחר, ולאו הבא מכלל עשה –
10 עשה. וכי תימא אלעזר הוא דנסיב איתתא –
11 ומתה כחיי אלעזר, וירתה פנסו בנה ולא
12 אלעזר, דאין הבעל יורש את אשתו אלא בנה
13 יורשה, ואתא לאשמעינן דהבן יורש את אמו.
14 דמהני קראי דלעיל דמייירי בסבת הבן איכא
15 למימר דבסבת הבת הוא דמייירי, כדאשכחן
16 לעיל בהדיא שהבת יורשת את אמה,
17 ואינטיבוכי הני קראי לשני לאין ועשה,
18 כדאמרן. אבל לא אשכחן דהבן יורש את אמו
19 בהדיא אלא מקל וחומר פריכא, דאיכא למיפיר
20 "דיר", והשתא אתא האי קרא דפנסת
21 לאשמעינן דבן יורש את אמו. ולא איירי בסבת
22 הבעל כלל. תא שמע – מפסוק חמישי: "ושגוב
23 הוליד את יאיר". וכי תימא החם נמי הכי הוא
24 – כדאמרן גבי פנסת, שהיתה לו לשגוב אשה
25 ומתה, וירשה יאיר. תרי קראי למה לי –
26 לאשמעינן שהבן יורש את אמו כמו הבת. ויאיר
27 דיובן – לכן בכסף הנהו עירות. ולא אתא
28 קרא לארורי דבן יומי, אלא עשרו של יאיר
29 מראה לנו, כמו שמצינו בהרבה מקומות
30 בבבאיים. ולא מבעיא קאמר: לא מבעיא דאם
31 בירושות מייירי כדאמרן, דליכא למיפיר: תרי
32 קראי למה לי, שהפסוקים לא באו ללמד לנו
33 אלא עשרם, וסיפור דברים בעלמא הוא, ואיכא
34 למילף מניניהו מיהא סיבת הבן. אלא גדולה היא
35 יש להקשות לך. דאיכא למימר דקראי לא איירי
36 בירושה כלל, ולא תשמע מיניה לא סיבת הבן
37 ולא סיבת הבעל, אלא תריוהו זבין מזבין, וסיפור
38 דברים בעלמא הוא. והתנא עצמו לא נתכוין
39 לדרוש יתור קראי, אלא הכי קאמר: מנין היה לו
40 לפנסו כו'. ואיכא אקשויי: יכול להיות בן ממקח וממכר. ופנסו נמי דיובן מזבין – רבותא
41 הוא דקפיד, דבלאו האי פירכא נמי לא הוה מצי למילף מיניה סיבת הבעל, כדפרישין
42 לעיל: וכי תימא אלעזר הוא דנסיב כו'. כלומר, ואפילו פנסו נמי, דסלקא דעתך מעיקרא
43 למילף מיניה ירושת הבעל – איכא למימר דלא איירי בשום ירושה בעולם. ופשני –
44 חך רבותא דקפדת מפנסת – ליתא, דליכא למימר גביה דיובן מזבין, דאם כן לא היה
45 קובר בה את אביו. דנמצאת חזרת כו'. ומיהו, איכא לאקשויי חך קישות דלעיל, דבלאו
46 חך קושיא איכא פריכא אחריתי דלעיל, דלא מצינו למילף מיניה ירושת הבעל. משה
47 חרמים – כדכתיב (מדרב ריח) "כל חרם בישראל לך יודיה". אי נמי, והוא דכתיב ויקרא
48 (כו) "וזהי השדה בצאתו ביובל קדש לה" וכו' בפרשת חרמים. המתחלק לכהנים. והוה החם
49 חרמים טובא, ונטל אלעזר חלקו בהנהו חרמים, ולחלק פנסו נפלה הדיא גבעה. יש
50 שגורסין כן: אמר ליה אביי אי סלקא דעתך דבעל לא ירית סוף סוף כי מינסבא כו'.
51 ואי אפשר לישבנה. ועוד: מה תירוץ מותרין אבוי לרב פפא דאקשי ליה דמקראי
52 דברייתא לא משמע ליה ירושת הבעל, דקאתי אבוי ליתן טעם מצד אחר שהבעל
53 יורש את אשתו? מכל מקום ברייתא לא מיתרצא, וקראי לא מיתרצו. שהתנא שאמר
54 כל הני "ואמר" הויכח שאין ללמוד אלא מן האחרון, וגם באותו פריכא לעיל,
55 ואבוי מה בא לפרש? ואם תאמר: לא נתכוין אבוי לתרי ברייתא, אלא להודיע
56 לרב פפא שהבעל יורש את אשתו – הלא רב פפא עצמו היה יודע דודאי בעל
57 יורש את אשתו מקראי טובא, דלקמן בשמעתין ובפירקין דלעיל אלא הכי גרסינן,
58 וכן נמצא בתשובת רבינו גרשום מאור עיני הגולה וכו' צדיק לברכה: אמר אבוי סוף סוף הא קמתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא. ומא? דלמא שאני החם
59 שכבר הוסבה, ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן. אמר ליה רב ימר לרב אחי: אי אמרת בשלמא אמרינן שכבר הוסבה
60 – הא מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא דנמסבינן לה לגברא דאבודי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימיה.

1 וכי תימא – לא מפני שהבעל יורש את אשתו, אלא מפני בן שותל, והוא יורשה, והוא
2 נקרא על שבת אביו. ועל סיבת הבן הותרה מקפדת, שהרי הוא קרוב לה מן הבעל. תא
3 שמע – מקרא אחרינו: "לא תסוב וגו'" – הא תו למה לי? אלא לאו לסיבת הבעל אתא,
4 לאשמעינן שהבעל יורש. וכי תימא לעבור עליו בלאו ועשה – דהריוהו בסביבת הבן.
5 ומה ששנה הכתוב – לא נתכוין אלא להתרות
6 שלא תנשא לשבת אחר, כדי להתייבב מלקות.
7 דמקרא קמא לא שמעינן אלא עשה, דכתיב ביה
8 "לאחד ממשפחת משה הוא אביו תהיה לאשה"
9 אבל לא למשה אחר, ולאו הבא מכלל עשה –
10 עשה. וכי תימא אלעזר הוא דנסיב איתתא –
11 ומתה כחיי אלעזר, וירתה פנסו בנה ולא
12 אלעזר, דאין הבעל יורש את אשתו אלא בנה
13 יורשה, ואתא לאשמעינן דהבן יורש את אמו.
14 דמהני קראי דלעיל דמייירי בסבת הבן איכא
15 למימר דבסבת הבת הוא דמייירי, כדאשכחן
16 לעיל בהדיא שהבת יורשת את אמה,
17 ואינטיבוכי הני קראי לשני לאין ועשה,
18 כדאמרן. אבל לא אשכחן דהבן יורש את אמו
19 בהדיא אלא מקל וחומר פריכא, דאיכא למיפיר
20 "דיר", והשתא אתא האי קרא דפנסת
21 לאשמעינן דבן יורש את אמו. ולא איירי בסבת
22 הבעל כלל. תא שמע – מפסוק חמישי: "ושגוב
23 הוליד את יאיר". וכי תימא החם נמי הכי הוא
24 – כדאמרן גבי פנסת, שהיתה לו לשגוב אשה
25 ומתה, וירשה יאיר. תרי קראי למה לי –
26 לאשמעינן שהבן יורש את אמו כמו הבת. ויאיר
27 דיובן – לכן בכסף הנהו עירות. ולא אתא
28 קרא לארורי דבן יומי, אלא עשרו של יאיר
29 מראה לנו, כמו שמצינו בהרבה מקומות
30 בבבאיים. ולא מבעיא קאמר: לא מבעיא דאם
31 בירושות מייירי כדאמרן, דליכא למיפיר: תרי
32 קראי למה לי, שהפסוקים לא באו ללמד לנו
33 אלא עשרם, וסיפור דברים בעלמא הוא, ואיכא
34 למילף מניניהו מיהא סיבת הבן. אלא גדולה היא
35 יש להקשות לך. דאיכא למימר דקראי לא איירי
36 בירושה כלל, ולא תשמע מיניה לא סיבת הבן
37 ולא סיבת הבעל, אלא תריוהו זבין מזבין, וסיפור
38 דברים בעלמא הוא. והתנא עצמו לא נתכוין
39 לדרוש יתור קראי, אלא הכי קאמר: מנין היה לו
40 לפנסו כו'. ואיכא אקשויי: יכול להיות בן ממקח וממכר. ופנסו נמי דיובן מזבין – רבותא
41 הוא דקפיד, דבלאו האי פירכא נמי לא הוה מצי למילף מיניה סיבת הבעל, כדפרישין
42 לעיל: וכי תימא אלעזר הוא דנסיב כו'. כלומר, ואפילו פנסו נמי, דסלקא דעתך מעיקרא
43 למילף מיניה ירושת הבעל – איכא למימר דלא איירי בשום ירושה בעולם. ופשני –
44 חך רבותא דקפדת מפנסת – ליתא, דליכא למימר גביה דיובן מזבין, דאם כן לא היה
45 קובר בה את אביו. דנמצאת חזרת כו'. ומיהו, איכא לאקשויי חך קישות דלעיל, דבלאו
46 חך קושיא איכא פריכא אחריתי דלעיל, דלא מצינו למילף מיניה ירושת הבעל. משה
47 חרמים – כדכתיב (מדרב ריח) "כל חרם בישראל לך יודיה". אי נמי, והוא דכתיב ויקרא
48 (כו) "וזהי השדה בצאתו ביובל קדש לה" וכו' בפרשת חרמים. המתחלק לכהנים. והוה החם
49 חרמים טובא, ונטל אלעזר חלקו בהנהו חרמים, ולחלק פנסו נפלה הדיא גבעה. יש
50 שגורסין כן: אמר ליה אביי אי סלקא דעתך דבעל לא ירית סוף סוף כי מינסבא כו'.
51 ואי אפשר לישבנה. ועוד: מה תירוץ מותרין אבוי לרב פפא דאקשי ליה דמקראי
52 דברייתא לא משמע ליה ירושת הבעל, דקאתי אבוי ליתן טעם מצד אחר שהבעל
53 יורש את אשתו? מכל מקום ברייתא לא מיתרצא, וקראי לא מיתרצו. שהתנא שאמר
54 כל הני "ואמר" הויכח שאין ללמוד אלא מן האחרון, וגם באותו פריכא לעיל,
55 ואבוי מה בא לפרש? ואם תאמר: לא נתכוין אבוי לתרי ברייתא, אלא להודיע
56 לרב פפא שהבעל יורש את אשתו – הלא רב פפא עצמו היה יודע דודאי בעל
57 יורש את אשתו מקראי טובא, דלקמן בשמעתין ובפירקין דלעיל אלא הכי גרסינן,
58 וכן נמצא בתשובת רבינו גרשום מאור עיני הגולה וכו' צדיק לברכה: אמר אבוי סוף סוף הא קמתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא. ומא? דלמא שאני החם
59 שכבר הוסבה, ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן. אמר ליה רב ימר לרב אחי: אי אמרת בשלמא אמרינן שכבר הוסבה
60 – הא מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא דנמסבינן לה לגברא דאבודי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימיה.

בבא בתרא. יש נוהלין – פרק שמיני דף קיב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
 תוספות

1 כי מינסבא לשבטא דאבוה – מתעקרא נחלת האם משבטא דאימא לשבטא דאבא. כיון
 2 דלא אמר שכבר הוסבה ומשני: דמנסבינן לה וכו'. ועל פירוש הקונטרס יש לתמוה: שאין זה
 3 שיטת גמרא, דרב פפא אקשי לאבני אבריותא, ואביו לא מהדר מידי, ועושה בעיא שלו
 4 בלשון קושא. ועוד, דמסקי אביו: שכבר הוסבה לא אמרינן, ולפירושו הזה ליה למימר
 5 "דלמא", דהא מספקא ליה, ואין בספרים
 6 "דלמא". ועוד: דבכל הספרים גרסינן "אמר ליה
 7 אביו" דמשמע דאקשייא דאקשי ליה רב פפא
 8 מהדר לשניו.
 9 **הכי** גרס רבינו תם: תניא בסבית הבעל לא תסוב
 10 נחלה לבני ישראל ממשא למטה (אחר) –
 11 הרי בסבית הבעל הכתוב מרוב. אתה אמר
 12 בסבית הבעל, או אינו אלא בסבית הבן? כשהוא
 13 אמר "לא תסוב נחלה ממשא למטה אחר" – הרי
 14 בסבית הבעל הכתוב מרוב. דכמו שזה בסבית
 15 הבעל גם זה בסבית הבעל. דלפירושו הקונטרס לא
 16 אתי שפיר אמאי קרי דף בסבית הבן דף בסבית
 17 הבעל – והא תרוייהו איירי בין בסבית הבן ובין
 18 בסבית הבעל. חזו דוחק לומר דמשום דהאי תנא
 19 פתח בעבר דסבית הבן, והאי תנא פתח בקרא
 20 דסבית הבעל, לאמרינן רבינו תם אתי שפיר הא דתניא בסבית הבעל, דהרי קראי
 21 מוקי לחו בסבית הבעל. ותניא בסבית הבן – דקרא קמא מוקי בסבית הבן. ועוד, דלפירוש
 22 הקונטרס הזה מצי למימר נמי דכולי עלמא מיהת קרא קמא בסבית הבן מאי משמע.
 תרוייהו

אי הכי, האי "לאחד ממשפחת מטה אביו ואמו"
מובעי ליה – אי פתיב הכי, הוה אמינא אפילו
איפקא, קא משמע לן. תניא בסבת הבן, ותניא
בסבת הבעל. תניא בסבת הבן: "ולא תסב נחלה
לבני ישראל ממשא אל מטה" – בסבת הבן הפתוב
מדבר, אתה אמר: בסבת הבן, או אינו אלא
בסבת הבעל? כשהוא אמר "ולא תסב נחלה
ממשא למטה אחר" – הרי בסבת הבעל אמור,
הא מה אני מקיים "ולא תסב נחלה לבני ישראל
ממשא אל מטה" – בסבת הבן הפתוב מדבר.
 תניא

1 **אי הכי האי לאחר כו'** – והכי פירושו: אביו, האי קרא ד"וכל בת יורשת נחלה" מספקא
 2 ליה אי דוקא קאמר "לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה", אבל לשבט דאמה
 3 דידיה – לא חיישינן, או דלמא בעינן נמי שיהא ממשפחת אמה, והאי דקאמר משפחת
 4 אביה – לאו דוקא, דהוא הדין דבעינן שיהא ממשפחת אמה, כדלקמן במסקנא. והכי
 5 קמבעיא ליה: האי קרא ד"וכל בת יורשת נחלה
 6 ממשות" – הא אוקימנא בירשת שני מרות,
 7 שהיה אביה מרובן ואמה משבט שמעון,
 8 ומתו, וירשתו זו הבת, ואמרה תורה "לאחד
 9 ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה" והוא שבת
 10 ראונו. וכעשו, משתנשא לאחד משבט ראונו
 11 ותלד בן ויירשנה בנה, או ממות ויירשנה בעלה
 12 – הלא הבן ההוא או הבעל ההוא לשבט
 13 ראונו מתייחסים, למשפחת אביו, והנה נמצאת
 14 הנחלה שירשה מאמה שהיתה משבט שמעון
 15 – הוסבה משבט שמעון לשבט ראונו, והכתוב
 16 הזהיר לנו "ולא תסוב נחלה", כלומר הזהיר
 17 בכל נשואי נשים שבשעת נישואין לא יוכלו
 18 לבא לידי הסבת נחלה, לא שנה הסבת נחלת
 19 אב לשא, לא שנה הסבת נחלת אמה –

20 בתריויהו איכא למימר דפדיד קרא שלא תסוב למטה אחר. ולקמייהו פריך: הא בעל
 21 כרחק קרא קאמר "למשפחת מטה אביה" וגו' – אבל למשפחת אמה לא חייש, וכיון
 22 דלא שייך – שמעינן מינה דהאי "לא תסוב" לא קפיד אלא אנחלה שירשת מאב
 23 ולאביו משנינו לה לקמן דאיכא למימר דמנסכין לה גברא דדמי לה, שאביו מראובן
 24 ואמו משמעון, ומשנינן: **דלמא שאני התם שכבר הוסבה – כלומר, לעולם אימא לך**
 25 **דקרא לא קפיד אם מוסבת נחלת אם למטה אחר, שהרי בעל כרחק כבר הוסבה משעה שגפלה יורשת האם**
 26 **משבט שמעון לזו הבת, שאביה משבט ראונו והיא מתייחסת למטה**
 27 **אביה. נמצא שמעצמה הוסבה הנחלה של שמעון לשבט ראונו בלא נישואי הבת, הלכך, כי מנסכין לה**
 28 **לאחד ממשפחת מטה אביה – שפיר דמי, ולא קפיד קרא אלא אנחלה**
 29 **שהיא יורשת מאביה, שלא תוסב למטה אחר. דהתא שירשת מאביה – כדקיימא קיימא, דאבתי בחוקת שבט**
 30 **ראובן איתא לנחלה, שהבת על שם שבט ראונו מתייחסת. ואביו**
 31 **פריך: ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן, כלומר, בשביל שהוסבה קצת – אין לנו לומר: לא חיישי**
 32 **תו אי מתעקרא לגמרי, ומנסכין לה לגברא דהוא משבט ראונו מאביו ומאמו,**
 33 **ומתעקרא נחלת אם שירשה בת זו שהיא מנחלת מטה שמעון – אין לנו לומר כן, שהרי "לא תסוב"**
 34 **כתיב, דמשמע: לא תסוב על ידי נישואין כלל. שאף על פי שהוסבה קצת**
 35 **– לא נוסף להסביה יותר ולעקרה לגמרי, אלא נעשה לה תקנה שלא תעקר לגמרי, כדלקמן. לפי**
 36 **שהיה יודע אביו שאפשר לעשות תקנה שלא תעקר נחלת האם, כדלקמן, הלכך**
 37 **פריך הכי: ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן, שאפשר בתקנה. או דלמא קרא לא חייש להזיהא הסבה.**
 38 **דלא קפיד אלא שתנשא לאחד ממשא אביה, אבל לאמה לא חייש.**
 39 **אמר ליה רב יימר לרב אשי – אמאי מספקא ליה לאביו אי אמרינן שכבר הוסבה או לא אמרינן? והאי**
 40 **דקרא שמעון שכבר הוסבה, דהא לא קפיד קרא אי מיעקרא נחלה דאימא, נחלה**
 41 **דאימא, כדכתיב "לאחד ממשפחת מטה אביה" וגו' – ולאמה לא חייש, דהא לא קפיד קרא אי מיעקרא נחלה**
 42 **דאימא, כדכתיב "לאחד ממשפחת מטה אביה", דהא השתא ודאי מיעקרא לגמרי נחלת אימא. אלא אי אמרת**
 43 **לא אמרינן דכבר הוסבה, כדקאמר אביו, והלא כשניסת לאחד ממשפחת**
 44 **אביה כדכתב בקרא – הא ודאי מיעקרא נחלה משבט דאימא לשבט דאבא אלא לאו שמע מינה דאמרינן**
 45 **שכבר הוסבה, והלכך, כי אמר רחמנא "לא תסוב" – אירושת אב**
 46 **קאי, אבל ירושה דאימא – כבר הוסבה, ולא חיישינן אם תעקר לגמרי. דמנסכין לה כו' – אליכא דאביו**
 47 **קא משני, דהכי קמבעיא ליה: מי אמרינן שכבר הוסבה, כדמוכח קרא כדכתיב "ממשפחת מטה**
 48 **אביה תהיה לאשה", דהשתא מיעקרא נחלה דאימא, וכי כתיב "לא תסוב" – אנחלת אב קא**
 49 **מהדר רחמנא, ולא אנחלת אם, או דלמא "לא תסוב" דוקא, דאפילו בנחלת אם מזהר לן רחמנא, ולא**
 50 **אמרינן שכבר הוסבה. והאי דכתיב "מטה אביה" – לאו דוקא, אלא דמנסכין לה לגברא שהוא דומה**
 51 **לה מכל וכל, שאביו משבט ראונו כמותה ואמו משבט שמעון דוגמת האשה הזאת. דהשתא ליכא עקירת נחלה כלל, דבוראי**
 52 **נחלתה מאביה לא מיעקרא כלל, דמשבט ראונו היתה והשתא נמי של שבט**
 53 **ראובן היא, דבין בנה ובין בעלה מתייחס על שבת ראונו, ואף על גב דמעקרא היתה משבט ראונו לגמרי,**
 54 **והשתא נחפכה ליש שמקצת משמעון, שהרי אמו משמעון – אין זה הוסבה, שהרי לא אסר הכתוב ליקח**
 55 **ליש משבט ראונו אשה משבט שמעון כדי שלא יירש הבן שהוא משבט אחר מצד אמו, ואף על פי**
 56 **שהנפכה נחלת איש שכולו מראובן לבנו שמשבט שמעון מצד אמו. ונחלת אמה של בת זו שמשבט שמעון לא מיעקרא כלל, דאי**
 57 **יירת לה בעל שהוא משמעון מצד אמו ואביו מראובן, או בנו, נמצאת גם עתה הנחלה**
 58 **בחוקת איש שמקצת מאב ומקצת מאם כמו שהיתה בחוקתה, שהיא מראובן ומשמעון. ועד כאן שייך**
 59 **לעמוד הקודם] אי הכי – דאשה היורשת שני מרות בעינן נמי שתנשא ליש שנולד**
 60 **מהננו שני מרות – ממשפחת מטה אביה ואמה" מיבעי ליה. אלא מרכתב "מטה אביה" לומר – שמעינן**
 61 **דלא קפיד קרא אעקירת נחלת אם, לפי שכבר הוסבה ואבתי מאי איבעיא ליה**
 62 **לאביו? ומשני: אי כתב – רחמנא הכי, "מטה אביה ואמה" – הוה אמינא & אפילו איפקא – אביו משמעון ואמו מראובן,**
 63 **ואף על פי שאביה מראובן ואמה משמעון, דסלקא דעתך אמינא לא קפיד קרא אלא שיהא הוא נמי מאותן שני מרות שלה, בין באותו ענין**
 64 **בין למפרי, דהשתא נמי לא מיעקרא לא נחלת אב ולא נחלת אם לגמרי, דהא בהאי בעל איכא חז' צד מראובן חז' צד משמעון, ונמצאו שני הנחלות של שבט שמעון וראובן**
 65 **בחוקתן קיימי – קא משמע לן דוקא "ממשפחת מטה אביה" היא עיקר היחס של בעלה, שיהא נמי אביו משבט ראונו. שאילו היה אביו משמעון, אף על פי שאמו מראובן,**
 66 **הרי הוסבה נחלת ראונו למטה שמעון, שעיקר יחס הבן אחר אביו, והבת אחר אביה. ומרכתב "לא תסוב" – ממילא שמעינן דמנסכין לה גברא דאימיה נמי משבט דאימא של זו,**
 67 **כדי שלא תעקר נחלת האם יותר. והיינו דמספקא ליה מיעקרא: סוף סוף הא קא מתעקרא כו'. אם לא תרצה לומר דמנסכין לה גברא דאימיה משבט דאימה ואבדי משבט דאבה, משום דקשיא לך:**
 68 **מטה אביה ואמה מיבעי ליה, ול"ל "לא תסוב" לא חייש, דלא איירי קרא בהסבת נחלת אם משום דכבר הוסבה. אדרבה, "לא תסוב" דוקא הוא, ולא אמרינן שכבר הוסבה,**
 69 **אבל "מטה אביה" לאו דוקא, דהאי דלא כתב "מטה אביה ואמה" – משום דהוה אמינא אפילו איפקא, ולעולם מנסכין לה לגברא דהוא נמי משבט דאימה, ולא מיעקרא נחלה דאימא. וכיון דאיכא למימר הכי – לא אמרינן שכבר הוסבה.**
 70 **תניא בסבית הבן תניא בסבית הבעל – כלומר, אף על גב דאוקמינן להני תרי קראי – "לא תסוב נחלה לבני ישראל ממשא אל מטה" ו"לא תסוב נחלה ממשא למטה אחר" – תריויהו בסבית הבן, ולשני לאוי, כדקתני "ואומר", אפילו הכי אשכחן ברייתות דמוקי לקמא בסבית הבן, ולתניינא בסבית הבעל, וקדייק ליה לקמן**
 71 **מדכתב ביה "למטה אחר", ובן לאו אחר הוא, אלא בעל מיירי, ומדכתבא בסבית הבעל – קמא בסבית הבן. ושני הברייתות תנו בסבית הבן ותנו נמי בסבית הבעל, דבשני הברייתות מפרש להני תרי קראי, ומוקמי חז' בסבית הבן וחד בסבית הבעל. הכי גרסינן: תניא בסבית הבן ותניא בסבית הבעל לא תסוב נחלה לבני ישראל ממשא אל מטה בסבית הבן או אינו אלא בסבית הבעל כשהוא אמר לא תסוב נחלה ממשא למטה אחר הרי הסבת הבעל אמור הוא מה אני מקיים לא תסוב נחלה לבני ישראל ממשא אל מטה בסבית הבן הכתוב מדבר.**

על ידי חיזוק ראש ולב הרוחני של איש בריא, היינו ההבנה באלוקות ואהבתו ויראתו שבלב, בדרך ממילא מתווסף בקיום המצוות הלכות הצריכות בחיי יום יומיים.

בבא בתרא דף קיב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רכא

18 לעיל (קיא) הובאו הפסוקים (במדבר לו ז, ט) 'ולא תסב נחלה לבני
19 ישראל ממטה אל מטה, ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר',
20 והתבאר בגמרא (ע"א) ששני הפסוקים יכולים לעסוק בהסבת נחלה
21 על ידי שהבן יורש את אמו, הגמרא מביאה עתה ברייתות
22 המבארות את הפסוקים באופן אחר: תניא בברייתות שהפסוק
23 הראשון עוסק בקצת הבן, ותניא בברייתות שהפסוק השני עוסק
24 בקצת הפעל.
25 הגמרא מביאה את הברייתות: תניא בקצת הבן, נאמר בפסוק 'ולא
26 תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה', בקצת הבן הקטוב מדבר,
27 שואלת הברייתא: אתה אומר שפסוק זה עוסק בהסבה שבקצת
28 הבן, או – שמא נאמר שפסוק זה אינו עוסק אלא בקצת הפעל.
29 משיבה הברייתא: בשהוא אומר – בהמשך הפסוקים 'ולא תסוב
30 נחלה ממטה למטה אחר' הרי בקצת הפעל אומר, הא מה אני מקיים
31 – לשם מה הוצרך הפסוק לומר 'ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה
32 אל מטה', על כרחך שבקצת הבן הקטוב מדבר. ולברייתא זו נמצא
33 שהפסוק השני בודאי עוסק בסיבת הבעל, וכטעם שיבואר להלן
34 (ק"ג), ומחמת כן הוא מוכיח שהפסוק הראשון עוסק בסיבת הבן.

1 מקשה הגמרא: אי קיי שהצריכה התורה שתינשא אשה זו לאדם
2 שאביו משבט אביה ואמו משבט אמה, האי לאחד ממשפחת מטה
3 אביה ואמה' מיבעי ליה – היתה התורה צריכה לומר שתינשא
4 לאדם ממטה אביה ואמה, ואילו מלשון הפסוק משמע שדי בכך
5 שתינשא לאדם ממשפחת אביה, ומוכח שלא הקפידה התורה על
6 הסבת נחלת אמה, כיון שכבר הוסבה כשעברה לבתה, ומהו ספיקו
7 של אביי.
8 מתרצת הגמרא: אי קתיב קיי – אם היתה התורה כותבת לשון זו,
9 הוה אמינא אפילו איפקא – הייתי סבור שדי בכך שתינשא לאדם
10 המתירס למטה אביה ואמה, ואין צורך שיהיה דווקא אביו
11 ממשפחת אביה ואמו ממשפחת אמה, קא משמע לן הפסוק שעליה
12 להינשא לאדם שעיקר יחסו הוא למשפחת אביה, והיינו שאביו
13 משבט אביה, ומכל מקום אנו יודעים שגם יש צורך שתהיה אמו
14 משבט אמה, שהרי אמרה התורה 'לא תיסוב נחלה', ורק על ידי
15 זה אין נחלת אמה עוברת לאדם שאינו שייך כלל לשבטה, אלא
16 לאדם שדומה ביחסו לבת בכך שאמו משבט אמה, ועדיין יש
17 מקום לספיקו של אביי האם אכן הקפידה בזה התורה או לא.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אייר, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר סעדי' שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ' אייר, נהניתי ממי"ש שלאט לאט מתרבה מספר התלמידים.

ובודאי עושים ככל הדרוש בזה - עד שיהי יותר מזמן לימוד העבר, כי הרי מעלין בקדש, ובענין זה "מביטים" על ההגדלה - בהמוסדות אשר עמהם עומדים בקישור, ולומדים בזה כמה פירושים.

אף שאין מזכיר אודות הלימוד של דינים ומנהגי ישראל, בודאי אין זה אלא חסרון בכתיבה, אבל ישנו הלימוד בפועל, כי רבה הוא, וכמדובר כבר כמה פעמים.

נהניתי במיוחד מההתועדות שערכו עם התלמידים בהילולא דרשב"י, והרי מרז"ל גדולה לגימא שמקרבת - קאי גם על תלמידים ומושפעים. ובודאי גם בקשר עם חג השבועות יערכו התועדות, אם בימי היו"ט עצמו או לפניו או לאחריהם. ואפשר יש מקום להא ולהא.

בודאי מתדברים אני"ש שבמרוקה ביניהם אודות התכנית דימי החופש הבע"ל.

ויה"ר שיהי בהצלחה וכן שאר פרטי עבודתם בקדש.

אתענין לדעת - ניט אפיציעל - אופן תיקון המקוה החדשה שכותב אודותה.

בברכה, כלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות,

מ. שניאורסאהן

37 לַפֶּעַל הַיּוֹרֵשׁ אֶת אֲשֶׁתוֹ, שְׂאִינּוּ נִזְמָל בְּרֵאיוֹ לְבוֹא לִיד אֲשֶׁתוֹ, כְּמוֹ
 38 שְׂנוֹטֵל בְּמוֹחֹק בִּידָהּ, שְׂנֵאָמֵר (דברי הימים א' ב כב) 'שְׂנוֹב הוֹלִיד אֶת
 39 יָאִיר וַיְהִי לוֹ עֲשָׂרִים וְשָׁלֹשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ הַגִּלְעָד, וּלְכַאוֹרָה קִשָּׁה, מִנֵּיִן
 40 יְהִיהָ לְיָאִיר דְּבַר שְׁלֵא הָיָה לוֹ לְשֵׁנוֹב אֲבִיו, וְהֵינּוּ עֲשָׂרִים וְשָׁלֹשׁ
 41 עָרִים אֲלוֹ שְׁהוֹכֹרֵב בַּפְּסוֹק עַל שְׁמוֹ, אֵלֶּא פְּסוֹק זֶה מִלְּמַד שְׁנֵשָׂא
 42 שְׂנוֹב אֲבִי יָאִיר אִשָּׁה, וּמִתָּה בְּתֵי מוֹרִישֵׁיהָ – אֲבִיהָ אוֹ אִמָּה בַּמָּקוֹם
 43 שְׁאִין בְּיָמֵם, וּבְדוֹמָה, וְלֵאחֹר מִכֵּן מָתוּ מוֹרִישֵׁיהָ, וְאִף שְׁבָדֶרֶךְ כֻּלָּל
 44 הַבֶּעַל קוֹדֵם לְיֹרֵשׁ אֶת אֲשֶׁתוֹ לַפְּנֵי בְּנֵיהָ, מִכָּל מָקוֹם לֹא יִרַשׁ שְׂנוֹב
 45 בְּעַלָּה נְכִסִּים אֲלוֹ, כִּיּוֹן שִׁבְשָׁעָה שְׁמָתָה עֲדִינָן לֹא מִתּוּ מוֹרִישָׁה
 46 וְהִיא מִמְּנוֹן רַק 'רְאוּי' לְבוֹא לִידָהּ, וְלֹא 'מוֹחֹק' בִּידָהּ, וְאִין הַבֶּעַל
 47 יוֹרֵשׁ בְּרֵאיוֹ, וַיְרִישָׁה יָאִיר בְּנֵהּ, וּמוֹכַח שְׁאִין הַבֶּעַל יוֹרֵשׁ בִּ'רְאוּי'.
 48 רֵאִיָּה נוֹסֶפֶת: 'וְאֵלְעֹזֵר (יחזקאל כד א) 'וְאֵלְעֹזֵר בְּן אֶהָרֹן מֵת וַיִּקְבְּרוּ וַנִּזְ'נִי'
 49 אֲתוֹ בְּגַבְעַת פִּינְחָס בְּנוֹ, וְגַם בּוֹה קִשָּׁה לְכַאוֹרָה, מִנֵּיִן לְפָנֵיהֶם גְּבַעַת
 50 זֹו שְׁלֵא הָיָה לוֹ לְאֵלְעֹזֵר, מִלְּמַד שְׁנֵשָׂא אֵלְעֹזֵר אִשָּׁה, וּמִתָּה בְּתֵי
 51 מוֹרִישֵׁיהָ, וּמִתּוּ מוֹרִישֵׁיהָ לֵאחֹר מִכֵּן, וַיְרִישָׁה פִּינְחָס וְלֹא אֵלְעֹזֵר
 52 בְּעַלָּה, כִּיּוֹן שִׁבְשָׁעַת מִיתָתָהּ הִיא מִמְּנוֹן זֶה רַק 'רְאוּי' לְבוֹא לִידָהּ,
 53 וְאִין הַבֶּעַל יוֹרֵשׁ בִּ'רְאוּי'.
 54 מִבְּרַת הַגְּמָרָא אֶת הַצּוֹרֵךְ בְּשֵׁי הַפְּסוֹקִים. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: וּמָאִי
 55 'וְאֵמֵר' – מְדוּעָ יֵשׁ צוֹרֵךְ בְּרֵאִיָּה נוֹסֶפֶת מִפְּנַחַס בֶּן אֵלְעֹזֵר. מִשִּׁיבָה
 56 הַגְּמָרָא: וְכִי תִימָא – שְׁמָא תֵּאֲמַר שֵׁישׁ לְדַחוֹת אֶת הַפְּסוֹק הַרְּאִישׁוֹן,
 57 וְלוֹמַר שְׂאִיר, דְּהֵנֹה נְסִיב אֵיתָתָא – הוּא שְׁנֵשָׂא אִשָּׁה, וּמִתָּה, וַיְרִתָּהּ
 58 – וַיִּרְשָׁה יָאִיר, וּמִכַּאֵן הֵיזֵי לוֹ נְכִסִּים שְׁלֵא הֵיזֵי לְשֵׁנוֹב אֲבִיו, תְּלִמּוּד
 59 לְיֹמֵר 'וְאֵלְעֹזֵר בְּן אֶהָרֹן מֵת וַיִּקְבְּרוּ אֲתוֹ בְּגַבְעַת פִּינְחָס בְּנוֹ אֲשֶׁר נָתַן
 60 לוֹ בְּהַר אֶפְרַיִם, וְכִי תִימָא שְׂאֵף מִפְּסוֹק זֶה אִין רֵאִיָּה, כִּיּוֹן שֵׁישׁ
 61 לְפָרֵשׁ דְּנִפְלָה לִיָּה נְחָלָה זֹו לְפָנַחַס בְּשֵׁרָה תְּרִמִּים – שְׁהַחֲרִים אֲדָם
 62 אֶת נְכִסְיוֹ, וְדִין הַחֲרָם לְהִינָתֵן לְכַהֲנָיִם, אֵמֵר קְרָא בְּגַבְעַת פִּינְחָס
 63 בְּנוֹ, וְלִשּׁוֹן זֹו מִיּוֹתֵרֵת לְכַאוֹרָה, שִׂידוּעַ שְׁפָנַחַס הוּא בְּנוֹ שֵׁל
 64 אֵלְעֹזֵר, אֲלֵא לִשּׁוֹן 'בְּנוֹ' בֵּאֵה לְמַעֲט, שְׁנִיתְנָה לְבִנוֹ וְלֹא לוֹ, כְּלוֹמֵר,
 65 הִיתָה זֹו נְחָלָה הָרְאוּיָה לְכַאוֹרָה לוֹ, כִּיּוֹן שְׁהִיתָה שִׁיכַת לְאִשְׁתּוֹ,
 66 וְאִף עַל פִּי כֵן יְרִישָׁה בְּנוֹ פְּנַחַס, כִּיּוֹן שְׁהָיָה הוּא שְׁאִין הַבֶּעַל יוֹרֵשׁ
 67 בְּנִכְסֵי הַרְּאוּיִים לְבוֹא לְאִשְׁתּוֹ.
 68 שְׂנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: וְכִי אַחוֹת הַמֵּת, נוֹחַלִין וְלֹא מִנְחִילִין.
 69 הַגְּמָרָא מְבַיָּא בְּרִייתָא מְפָרֶשֶׁת אֶת הַדִּין הָאֵמוּר בְּמִשְׁנָה: תְּנָא
 70 בְּרִייתָא. דִּין זֶה שְׁכִינָה אַחוֹת הַמֵּת יוֹרְשִׁים אֲתוֹ, הוּא בְּדוּקָא,
 71 שֶׁרַק בְּנֵי אַחוֹתוֹ יוֹרְשִׁים אֲתוֹ וְלֹא גְּבוֹת אַחוֹת הַמֵּת.

1 תְּנָא אֵתְרָךְ – שְׂנֵינוּ בְּרִייתָא אַחֲרַת, נֹאמַר בַּפְּסוֹק 'וְלֹא תִסֵּב נְחָלָה
 2 מִמְּטָה לְמִטָּה אַחַר', בְּסִיפַת הַפֶּעַל הַתְּנוֹב מְדַבֵּר. שׁוֹאֲלַת הַבְּרִייתָא,
 3 אַתָּה אֵמֵר בַּפְּסוֹק זֶה עוֹסֵק בְּסִיפַת הַפֶּעַל, אוֹ – שְׁמָא נֹאמַר שְׂאִינּוּ
 4 עוֹסֵק אֵלֶּא בְּסִיפַת הֶבֶן, מִשִּׁיבָה הַבְּרִייתָא. בְּשָׁהוּא אֵמֵר 'וְלֹא תִסֵּב
 5 נְחָלָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמְּטָה אֶל מְטָה', תְּרִי הַסִּיפַת הֶבֶן אֵמוּר, הֵא מָה
 6 אֲנִי מְקַיִים – לְשֵׁם מָה אֹמַר הַפְּסוֹק 'וְלֹא תִסֵּב נְחָלָה מִמְּטָה לְמִטָּה
 7 אַחַר', עַל כְּרוֹךְ שְׂכִיפַת הַפֶּעַל הַתְּנוֹב מְדַבֵּר. וּלְבְּרִייתָא זֹו פְּשׁוּט
 8 שְׁהַפְּסוֹק הַרְּאִישׁוֹן עוֹסֵק בְּסִיפַת הֶבֶן, וּמִכַּח זֶה מוֹכַח שְׁהַפְּסוֹק הַשְּׁנֵי
 9 עוֹסֵק בְּסִיפַת הַבֶּעַל.
 10 הַגְּמָרָא מְבַרֶרֶת מִנֵּיִן בְּרִייתָא לְדְרוֹשׁ כֶּךָ אֶת הַפְּסוֹקִים. שׁוֹאֲלַת
 11 הַגְּמָרָא: דְּכּוּלִי עֵלְמָא מֵיָתָה – בֵּין הַבְּרִייתָא הַרְּאִישׁוֹנָה וּבֵין
 12 הַבְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה סוֹבְרִים שׁ'מִמְּטָה לְמִטָּה אַחַר' בְּסִיפַת הַפֶּעַל
 13 הַתְּנוֹב מְדַבֵּר, מָאִי מִשְׁמַע – אִיךְ מִשְׁמַע דְּבַר זֶה מִהַפְּסוֹק.
 14 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: סִימָן אֵמֵר בְּשֵׁם רָבָה כְּרַב רֵב שִׁלָּא, אֵמֵר קְרָא
 15 בַּפְּסוֹק זֶה 'אִישׁ בְּנַחְלָתוֹ יִדְבַק מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', וּמִשְׁמַעוֹת לִשּׁוֹן
 16 זֹו עַל הַבֶּעַל, וְכוּונַת הַפְּסוֹק שְׁהַבֶּעַל יִדְבַק רַק בְּנַחְלַת עֲצְמוֹ וְלֹא
 17 בְּנַחְלַת אַחֲרִים, וְהֵינּוּ אֲשֶׁתוֹ. דּוּחָה הַגְּמָרָא: תְּרִוּיָּהוּ 'אִישׁ' כְּתִיב
 18 כְּהוּ – הֵרִי בְּשֵׁי הַפְּסוֹקִים נֹאמְרָה לִשּׁוֹן 'אִישׁ', וּמִנֵּיִן שְׁדוּקָא
 19 הַפְּסוֹק הַשְּׁנֵי עוֹסֵק בְּעַל.
 20 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא בֵּאוּפֵן אַחַר: אֵלֶּא אֵמֵר רַב נְהָמֵן כְּרַב יַחְזָקָה, אֵמֵר
 21 קְרָא בַּפְּסוֹק הָאֲחֵרוֹן 'יִדְבְּקוּ, וּמִשְׁמַעוֹת לִשּׁוֹן זֹו עַל הַבֶּעַל, כְּמוֹ
 22 שְׁנֹאמַר (בראשית כד) 'יִדְבְּקוּ בְּאִשְׁתּוֹ'. דּוּחָה הַגְּמָרָא: תְּרִוּיָּהוּ 'יִדְבְּקוּ'
 23 כְּתִיב כְּהוּ – הֵרִי בְּשֵׁי הַפְּסוֹקִים נֹאמְרָה לִשּׁוֹן זֹו.
 24 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא בֵּאוּפֵן אַחַר: אֵלֶּא אֵמֵר רַבָּא, אֵמֵר קְרָא בַּפְּסוֹק
 25 הַשְּׁנֵי 'יִדְבְּקוּ מִטּוֹת', וְלִשּׁוֹן זֹו מִשְׁמַעוֹתָהּ עַל הַבֶּעַל, שְׁעַל יְדֵי
 26 הַנִּישׂוֹאִין הוּא מְדַבֵּק אֶת מְטוֹה לְמִטָּה אֲשֶׁתוֹ, וְלֹא עַל הֶבֶן. וּכִיּוֹן
 27 שִׁלְשׁוֹן זֹו נֹאמְרָה רַק בַּפְּסוֹק הַשְּׁנֵי יֵשׁ לְדוֹרְשׁוֹ עַל הַבֶּעַל, וְהַפְּסוֹק
 28 הַרְּאִישׁוֹן עוֹסֵק בְּהִסִּיבַת הֶבֶן.
 29 מְבַיָּא הַגְּמָרָא תִירוֹךְ נוֹסֶף: רַב אֲשִׁי אֵמֵר, אֵמֵר קְרָא בַּפְּסוֹק הַשְּׁנֵי
 30 'וְלֹא תִסֵּב נְחָלָה מִמְּטָה לְמִטָּה אַחַר', וְלִשּׁוֹן זֹו שִׁיכַת רַק לְגַבֵּי
 31 הַבֶּעַל, שְׁהוּא 'אַחַר' לְגַבֵּי אֲשֶׁתוֹ, וְאֵילוֹ בְּנֵי, לֹא אַחַר' הוּא לְגַבֵּי
 32 אֵמוּ, אֲלֵא הוּא נַחֲשָׁב כְּחַלֵּק מִמֶּנָּה.
 33 הַגְּמָרָא מְבַרֶרֶת אִם הַבֶּעַל יוֹרֵשׁ אֶת אֲשֶׁתוֹ בְּנִכְסֵי הַרְּאוּיִים לְבוֹא
 34 לִידָהּ, אוֹ רַק בְּנִכְסֵי הַמוֹחֹקִים בִּידָהּ בְּשַׁעַת מִיתָתָהּ: אֵמֵר רַבִּי
 35 אַבְהוֹ, אֵמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵמֵר רַבִּי נָאִי, אֵמֵר רַבִּי, וּמָמוּ כְּהוּ – יֵשׁ
 36 שְׂמַטִּים לְהַכְרִיעַ לּוֹמַר דִּין זֶה מִשְׁמִית דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה, מִנֵּיִן

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד אייר, תשט"ו

בורקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מ"יג אייר, בו כותבים אודות סדר הלימודים וזמניהם בקיץ הבע"ל, ואף שאין מזכירים עדי"ז, הרי בודאי לפני כל חג ומועד מדברים עם התלמידים אודות זה, נוסף על לימוד דיני החג ומנהגיו באופן המתאים להבנתם.

מ"ש אשר התי' הקטנים לומדים רק עד הפסקת הצהרים, וכנראה שכונתם עד שעה 12:30, צריך עיון איך מבלים שאר היום, היינו רובו, ובפרט שבטח שבתלמידים אלו ישנם מגיל כזה שעליו נאמר ספי ל' כתורא, ובטח ימלאו עדי"ז בהזדמנות הבאה...

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש.

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קיג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רבג רש"י תוספות

1 תניא איך לא תסוב נחלה מנטה למטה אחר בסביבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר
2 בסביבת הבעל או אינו אלא בסביבת הבעל הכתוב אומר לא תסוב נחלה לבני ישראל מנטה
3 אל מטה הרי סיבת הבעל אומר הא מה אני מקיים מנטה למטה אחר בסביבת הבעל הכתוב
4 מדבר – ומשמעות דורשין איכא בינייהו, תנא דברייתא קמיהא פשיטא ליה דקרא
5 בתרא, הדיינו "מנטה למטה אחר" – בסביבת
6 הבעל מיירי, כדמפרש לקמיה, מדכתבי ביה
7 "אחר", והלכך מוקי לקמא בסביבת הבעל, דתרי
8 קראי בסביבת הבעל למטה ליה וסבירא ליה להאי
9 תנא כדאמרין בעלמא (פסחים כד, א) דכל
10 היכא דאיכא למדרש – דרשין, ולא מוקמין
11 בלאו יתייר, ותנא בתרא לא סבירא ליה הך
12 דרשא ד"אחר" דלקמ, ומוקי מסברא לקרא
13 קמא בסביבת הבעל, דקריב ליה טפי מבעל, ומתוך
14 כך אייתר ליה קרא תניינא לסיבת הבעל. כן
15 נראה בעיני, ועיקר. דבולי עלמא מיהא –
16 אפילו תנא דברייתא קמיהא, סבירא ליה דהאי
17 "מנטה למטה אחר" – בסביבת הבעל מיירי.
18 מאי משמע – לתנא קמא קביע ליה. ובשלמא
19 לברייתא בתרייתא – קרא קמא סבירא ליה
20 בסביבת הבעל, משום דקריב לאמו טפי מבעל,
21 אייתר "מנטה למטה אחר" לסיבת הבעל. ולאו
22 ממשמעותא מוקי ליה הכי, אלא מיייתורא. אלא
23 לתנא קמא, דאמר דהאי "מנטה למטה אחר"
24 פשיטא ליה דבסיבת הבעל מיירי, ואידו מגלי
25 אאיך קרא דבסיבת הבעל מיירי, ממאי משמע
26 ליה סיבת הבעל? אמר קרא איש – דמשמע
27 בעל, כמו "איש ענומי" (רות א). כלומר, בסביבת
28 הבעל קפיד קרא. סיפא דהאי קרא ד"מנטה
29 למטה אחר" – "כי איש נבחרתו ידבק מטות
30 בני ישראל", כלומר, הבעל נבחרתו ידבק, ולא
31 נבחרתו שבת אחר. תרווייהו נמי איש כתיב בהו
32 – דכתיב בקרא קמא "מנטה אל מטה כי איש
33 נבחרתו מטה אבותיו ידבק בני ישראל", ואי
34 "איש" משמע ליה סיבת הבעל – תרווייהו נמי
35 בסביבת הבעל ומיהו, גם המתוך היה יודע
36 דבהאי קרא "איש" כתיב, דזיל קרי ביה רב הוא.
37 ואמאי דבעיקר עליו? ממאי משמע דהאי קרא
38 "מנטה למטה אחר" בסביבת הבעל מיירי, אתא
39 אידו למימר דפירי משמע דבסיבת הבעל
40 מיירי, דהאי כתיב ביה "איש", ותמה על בעל

1 **תרווייהו** נמי ידבק כתיב בהו – פעמים שלא היו בקיאי בפסוקים. וכן מצינו בסוף "שור
2 שנגח את הפרה" (בבא קמא נה, א): מפני מה לא נאמר בדברות הראשונות
3 "טוב" בו. אמר לו: עד שאתה שואלני בו, שאיני יודע אם נאמר בהן "טוב" או לאו, כלך אצל
4 רבי נתנחום בו, ומיהו, הכא תימה, דמאקשי ליה. תרווייהו "איש" כתיב בהו – משמע ידיע
5 פסוקים, ולא היה לו לתרץ: אמר קרא "ידבק",
6 כיון דתרווייהו נמי "ידבק" כתיב ובקונטרס פירש
7 יפה: וקמא נמי ידע דתרווייהו "איש" כתיב בהו,
8 ואתא לשנויי הא דקא בעי: מאי משמע, דשפיר
9 משמעמי תרווייהו דאיירי בסביבת הבעל, מדכתב
10 בהו "איש", אלא דמוקי תנא "איש" דקרא קמא
11 לדרשא אחרניא. וההוא דקאמר אמר קרא
12 "ידבק" – לא משמע ליה מ"איש" מיד, דדרש
13 מ"ידבק", ו"ידבק" דקרא קמא דריש לדרשא
14 אחרניא. **וממאי** בה משמיה דרבי יוחנן
15 קרחה – אומר רבינו יצחק: דקרחה הוא רבי
16 עקיבא, שהיה קרוי, כדאייתא בפרק בתרא
17 דבכורות (נה, א). דקאמר בו עוזאי: כל חכמי
18 ישראל דומין לפני בקליפת השום חוץ מן הקרח
19 הזה. והיה לו בן ששמו יהושע, כדאמרין
20 בשבועות (ו, א): אמר לו רבי יהושע בנו של רבי
21 עקיבא לרבי עקיבא. ואין נראה לרבינו מהם. דנמי
22 דבן עזאי הוא דקאמר ליה הכי בלשון בדיחותא –
23 חס ושלוש שהיה להעלות לו שם על שום קרחתו,
24 דנגאי הוא, כמו "עלה קרח" (מלכים ב). ובפרק
25 "שואל" (שבת קנב, א) דאמר ליה ההוא גזאה
26 לרבי יהושע: מהכא לקרחינאה כמה היו כי –
27 אמרין שמהו אנתו על שיהיה קרח. ועוד, דאמרין
28 בפרק בתרא דנגיליה (כה, א): שאל רבי את רבי
29 יהושע בן קרחה: כמה הארכת ימים בו. אמר לו:
30 רבי, רכני. אמר לו: יזי רצון שתגיע לחצי שנותי.
31 ואי קרחה הוא רבי עקיבא – הלא לא נשא בת
32 כלבא שבוע עד שקבל עליו ללמוד, ואו היה כבר
33 בן ארבעים שנה, כדנתיא (ספרי פרק הברכה):
34 ארבעים שנה עסק בפרקמטיא. וארבעים שנה
35 למד, וארבעים שנה לימד, וכל ימיו מאה ועשרים
36 שנה. ואפילו נולד רבי יהושע בנו מיד כשנשאה
37 – אבתי לא אהו כי אם בן שמונים כשנולד רבי,
38 דאמר בפרק בתרא דקידושין (עב, ב): עד שלא מת
39 רבי עקיבא נולד רבינו הקדוש. ופחות ממאה
40 וארבעים לא היה רבי יהושע כשנברך את רבי,
41 דבפחות משבעים לא היה מברכו. וכבר היה רבי בן ששים שנה, ומה ברכה היה זו לברכו
42 בעשר שנים? ועוד, דסברא שלא נולד עד שחור רבי עקיבא מבי רב אחר עשרים וארבע שנה,
43 אם כן כשהיה רבי יהושע בן מאה וארבעים כבר היה רבי בן שמונים וארבע, שהוא יותר
44 מחצי ימיו. ועוד: שפירש רבינו נסים במגלת סתרים שמצא בבראשית רבה ד"חין מן הקרח"
45 היה רבי אלעזר בן עוריה. אלא אומר רבינו תם דקרחה הוא שם אדם, כמו קרח.
46 **מתנה** בחיי מורישה וירשה יאיר – ואם התאמר: דבן יורש בראוי נכסי אמו, ובעל אינו
47 יורש, מנלן דבעל קודם לבן? ויש לומר: כיון שהבעל אינו יורש מחמת קורבה אלא מחמת
48 שאירותו, שהן חשובין בכשר אחר – אם כן כמו שהוא קודם לשאר קרובים, כך הוא קודם
49 לבן, דמאי לי האי ומאי לי האי.
50 **יורש**
51 בנה שירשה – אינו אחר ממש לגבה, דירש כרעה דאמיה הוא. **בראי** – כגון שמתה אשתו, ואחר כך מת אביה, נדחלה זו ראיה לה אילו היתה קיימת – מנין שלא יירש, אלא
52 קרובה מצד האב, או בנה יירשנה? שהבן יורש את אביו, כדכתיב "ואם אין לו בן" – עיין עליה, שבן הבת יורש אביו. **כמפוזוק** – יורשה שהיא מוחזקת כבר קודם מיתתה, וכן
53 שמת אביה ואחר כך בנה היה. ומנין שלא יירש? דסלקא דעתך אמינא, כיון דבעל קודם לבנה לירשה – והכני נמי כשמותה ואחר כך נפלה לה יורשה יקיים האב לבנו. וקל ודומה
54 הוא: כיון דבמוקם בן הוא קודם לטול במחזוק – בראי נמי הוא יורש, קל וחומר מכן שירש בראי. **יורשה יאיר** – ולא שגוב אביו, לפי שאין הבעל נוטל בראי. דאילו היה נוטל
55 בראי – הוא היה יורשה ולא יאיר בנה, שהאב קודם לבנו בירשת אשתו. **יורשה יאיר** – לאשתו. נחלה הראויה לו יורשה בנו – מ"אשר ניתן לו בהר אפרים" קדייק, דמשמע
56 שבאו לדין אלעזר ופנחס על עסק יורשה זו, לפי שהיתה ראויה לאלעזר ונתנה בבית דין לפנחס בנו, לפי שאין הבעל נוטל בראי. ורבינו חננאל פירש דייקין מדכתבי בהאי קרא
57 "בנו", וכי אילו כתב "בגבעת פנחס" ולא אמר "בנו" – הלא ידוע שפנחס בן אלעזר הוא, ומפני מה כתב "בנו"? ללמד כי זו הגבעה היתה ראויה לאלעזר, וירשה פנחס בנו. ד"בנו"
58 מיעוט משמע – בנו ולא הוא, מכלל שהיתה ראויה לאלעזר. והלכך ליכא למימר דנפלה ליה משהו חרמים, שחלק פנחס לא היה ראוי לאלעזר. כן כתוב בפירושי רבינו חננאל.
59 **ובני אחות** – יורשין אחי אמן. **תנא בני אחות ולא בנות אחות** – וכדמפרשין לקמיה.

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קיג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

1 **יירש** אחתה מקיש בו' – אף על גב דאיצטריך לכדאמר לעיל, הכא לא דריש אלא מויר',
2 כדפירש בקונטרס. **מקיש** ירושה שניה לראשונה – פירש בקונטרס: ראשונה –
3 בן ובת, דהך ירושה כתב בירושה ברישא. ומה בהדיא בן קודם לבת – אף בשניה, דהיינו
4 אתין קודמין לאחות לירש בכבשי האת. ואין נראה לרבינו יצחק דמשמעו הכי, דאם בן
5 מירושה שניה לא שמעינן דבני אחות קודמין

למאי הלכתא? אמר רב ששת: לקדם. תני רב
שמואל בר רב יצחק קמיה דרב הונא: "יירש" –
מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה, מה ירושה
ראשונה – בן קודם לבת, אף ירושה שניה –
בן קודם לבת. תני רבה בר חנינא קמיה דרב
נחמן: "היה ביום הנחילו את בניו" – ביום
אתה מפיל נחלות, ואי אתה מפיל נחלות בלילה.
אמר ליה אבוי: אלא משתה, דשכיב ביממא הוא
דירתו ליה בגייה, מאן דשכיב בליליא לא דיתו
ליה בגייה? דלמא דין נחלות קא אמתר, דתניא:
"והיתה לבני ישראל לחקת משפט" – אורעה כל
הפרשה פוקה להיות דין, וכרב רב יהודה. דאמר
רב יהודה: שלשה שנכנסו לבקר את החולה –
רצו פוחבין, רצו עושין דין, שנים – פוחבין ואין
עושין דין; ואמר רב חסדא: לא שנו אלא ביום,
אבל

6 לבנות אחות אלא נראה לרבינו יצחק: דירושה
7 שניה היינו בן הבן ובת הבן, בן הבת ובת הבת.
8 דהקשא קאי אבל הך דכתיבי בקרא, והך
9 דרשינן לזו לקמן (בבא בתרא קטו, א) מ"אין לר'
10 – עיין עליו. ומה שפירש נמי בקונטרס דאחות
11 האב קודמין לבני אחי האב – אגב חורפיה לא
12 עיין בה, דהא תנן: (שם) כל הקודם לנחלה יוצאי
13 ירבו קודמין.
14 **אורעה** כל הפרשה כולה להיות דין – פירש
15 בקונטרס: לענין זה שצריך שלשה

16 לחלוקת נחלה כמו בדין. וקשה לפירושו: דאם בן,
17 אמאי מייתי דרב יהודה? והא רב יהודה לא איירי
18 בחלוקה, אלא מיירי בדבר ששייך בו דין גמור
19 ועוד, הוזה ליה למימר: חלוקת נחלות קא אמרת;
20 לא, דין נחלות. אלא מפרש רבינו יצחק: בורחם
21 כל הפרשה כולה להיות דין – לענין שלק בורחם
22 של בנים נעשים דיינים אותם העומדים שם בשעת
23 צואה, ותושין דין, ולא מצי האי למימר: איני רוצה
24 לדון לפניכם אלא לפני בית דין הגדול או לפני
25 בית דין חשוב שבעיר, אלא על כרחו מקבל אותן
26 בדיונין, ולא מיירי במתנת שכיב מרע – דהא לא הוו דבריו ככתובין וכמסורין אלא מדרבנן,
27 אלא מיירי במתנת בקצין גמור ממתנת בריא ממשכשו אם ימות. וקרי לה נחלה, לפי שהיא
28 בעין נחלה, שאינו קונה אלא לאחר מיתה. ולרבי יוחנן בן ברוקה אתי שפיר אפילו בלא קנין,
29 דאמר במתניתין (בבא בתרא ל, א): אם אמר על מי שראוי לירושה – דבריו קיימין מן התורה.
30 ואם תאמר: הא דאמר פרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לד, ב): ורבי מאיר דמקיש ריבים
31 לנגעים, מה נגעים ביום – אף ריבים ביום, האי "ביום הנחילו" מאי עביד ליה? מיבעי לכתבני
32 רבה בר חנינא. והשתא, אי מיירי בדבר ששייך בו דין גמור – הא שמעינן ליה מהיקשא
33 דריבנים לנגעים, ואמאי איצטריך "ביום הנחילו"? ולפירוש הרשב"ם אתי שפיר, דאיצטריך
34 לחלוקה בעלמא, ולא ויתוי מעריך "ביום", דומיא דחלוקת שותפות בעלמא. ואומר רבינו
35 יצחק: דלפירושו נמי איצטריך, דסלקא דעתך כיון דמשונה משאר דינין שדנין בעל כרחו –
36 הוה אמנאי דדנין אפילו בלילה.

1 **למאי הלכתא** – ממעט לזו; הא ודאי ירושת אחי אמן, שהרי הבת ירושת אמה, ובמקום
2 אמה עומדת לירש אחי אמה. שהרי האשה ירושת את אחיה במקום שאין אה, כדלקמן
3 בסמוך, דמקיש ירושה שניה לירושה ראשונה בו'. לקדם – שיקדמו הבנים לבנות לירש
4 את דודיהן, דילפינן לקמן מירושה ראשונה דהבן קודם לבת. הכי נרשינן: דהני רב שמואל
5 בו' יירש אחותה – הכי נמי הוה מצי למינקט:
6 "זאם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו",
7 דהיינו ירושה שניה. אלא סיפא דבבא בתרא נקט,
8 וכל שכן ירושה שניה ושלישית דסמיכי לירושה
9 ראשונה. ירושה ראשונה – הכתובה תחלה
10 וקודמת לכל היורשין, שהבן קודם לכל יורשין
11 שבעולם. מקיש – דכתיב "זאם אין לו בת"
12 "זאם אין לו אחים", וכן כולם, בריז' מוסיף על
13 ענין ראשון. אף ירושה שניה – והוא הדיון
14 לשעריית, דבן קודם לבת. דאחין קודמין לאחות
15 לירש בכבשי האת, והאחות קודמת לאחי האב
16 של מות, ואחי האב קודמין לאחות האב, ואחות
17 האב קודמת לבני אחי האב, ובני אחי האב
18 קודמין לבנות אחי האב אחיותיהן. אבל אם יש
19 שני אחי האב, ולזה בניו ולזה בנות – אלו
20 יורשין חלק אביהן, ואלו יורשת חלק אביהן, וכן
21 הבלה. ביום הנחילו – הירושה חלק לבנות
22 "בהנחילו". ביום אתה מפיל נחלות – לקמיה
23 מפרש לה. אמר ליה אבוי בו' – סבור היה
24 דהאי מפיל נחלות, כלומר: מת ביום – מפליך
25 הנחלות לירשין, שאם מת ביום – יירשו בניו
26 נכסיו. דלמא דין נחלות קאמתר – שאין דנין אותן אלא ביום כשאר דיני ממונות, דכתיב
27 בהו (ירמיהו כא): "בית דוד דינו לבקר משפט", דהא כל שאר נחלות נמי מיקרי משפט,
28 כדתיבא דכתיב בסוף פרשת נחלות "והיתה לבני ישראל לחוקת משפט", מוקרי להו
29 משפט – שמע מינה כל שאר נחלות נמי ביום. ואי משום דכתיב "ושפט את העם בכל
30 עת" – או אוקמה רבא כסנהדרין בפרק "אחד דיני ממונות" (לד, ב) לגמר דין, אבל
31 תחלת דין – ביום, ולהכי כתיב "ביום הנחילו". דהיינו דתנן: דיני ממונות דנין ביום וגמורין
32 אף בלילה. דתניא בו' – כלומר, דהכי נמי אשכחן בברייתא אחריתי דמשוי לזו לכל
33 נחלות דין. דסלקא דעתך אמנאי חילוק נחלות הרי הוא כחלוקת שותפין בעלמא, ולא
34 חשיב דין, קא משמע לן, ומיהו, תרויהו קראי צריכי: "ביום הנחילו" איצטריך לתחלת
35 דין דביום, "וחוקת משפט" אצטריך לרבינו כל שאר נחלות דליהו דין. דהאי "ביום"
36 הנחילו" לא איירי אלא בבן היורש אביו לחוד. אורעה – לשון מאורע, לשון "ויקר מקרה"
37 (רות ב). כלומר, נסתיימה להיות דין, וצריך שלשה, וביום. וילפינן נמי מינייהו לכל דיני
38 נחלות, דלית דנין תחלתן ביום, כנחלות דכתיב בהו "ביום הנחילו". וברב יהודה –
39 אתא לאשמעינן רבה בר חנינא, דצריך שלשה לחלק נחלות בדין, וביום. שלשה שנכנסו לבקר
40 את החולה רצו פוחבין בו' – נראה בעיני דדוקא נקט שנכנסו לבקר, רצו – יהיו דיינים. אבל אם נכנסו להעיד,
41 דהיינו עדים, ודין עד נעשה דין, דמי רצו עדים, דחשיב לזו עדים הלכה, וזו עדים הלכה, דאם באו לשם עדות
42 – אין עד נעשה דין, וריאה לדבר בפרק קמא דמכות (ה, א). דחשיב לזו רבי יוסי התם עדים לפסול את השאר אם ראו עמוך את המעשה והן פסולין לעדות, וחשיב לה עדות
43 שנמצא אחד מהן קרוב או פסול, ותבטל עדות כולן. ורבי פליג עליה, ואמר: מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש? ואמרין בגמרא דרבי נמי מודה דהוה לזו עדים בריאה
44 בעלמא, אם באו לראות כדי להעיד. דאמר רבא: כי אמרין להו: למיחזי אתיהו, או לאסודיה אתיהו? כלומר, כשבאתם לראות את המעשה, לאיזה דעת אתם, לראות או להעיד?
45 אי אמרי לאסודיה אתינן, נמצא אחד מהן קרוב או פסול – עדותן בטילה, ואי אמרי למיחזי אתינן – מה יעשו שני אחין בו'. ואמר רב נחמן התם: הלכה כרבי. וקיימא לן הלכה כרב
46 נחמן ברבי. נמצאו למדין שהבא לראות מעשה כדי להעיד – חשבינן ליה עד, ואפילו לפסול כל חבריו לבטל עדותן או הוא פסול, וכל שכן היכא דיימנהו לבוא לראות צוואת
47 שכיב מרע כדי להעיד, דשבו אינו עושה דין. והדתן בראש השנה (כה, ב). ראוהו שלשה והם בית דין יעמדו שנים וישיבו מחבריהם אצל היחיד – התם הוא, שלא באו מתחלה כדי
48 לראותו על מנת להעיד, ודאם כן שוב אין היחיד יכול להיות דין, דאין עד נעשה דין, אלא כשראוהו ממילא בלכתם בשוק, או שהיו יושבין במקום אחר ומשמע ראוהו. וסיגני נמצאתי
49 לדברי מתשובת רבינו שלמה וקני מנותחו כבוד שכתב בה כן. ועוד, מדרב יהודה שמעינן דאין צריך לומר "אתם עדי" כשביב מרע. דאמר רב יהודה: שלשה שנכנסו לבקר את החולה,
50 רצו – כותבין, רצו – עושין דין, שנים – כותבין ואין עושין דין. ופירש רב חסדא: לא אמרן אלא ביום, אבל בלילה – כותבין ואין עושין דין. כיון דליליא לא חזי לדינא, עדים הוא
51 דשניהו, ואין עד נעשה דין. והאי ביום הכי דמי? אי דאמר לזו "הוה עדים" – מי מצי למימר רצו עושין דין? הא בהדיא שהדי שניהו אלא לאו דלא אמר לזו "הוה עדים",
52 חלקני רצו כותבין. רצו כותבין – את העדות כמו ששומעין מפי החולה היאך מנחיל נכסיו. רצו עושין דין – דהא שלשה ניהו. ודנין, ואומרין: כך הדין, שפלטני יטול חלק זה ופלוגי
53 חלק זה, שדמיקן כמותין בשוה. וכותבין להם פסק דין, שלא יוכלו עוד לערער זה על זה כלום. ואף על גב דאין כאן אדם שמעיד בפניהם כלום – הא פרכינן בראש השנה, לא התא
54 שמישה גדולה מריאה. וכיון דאין את החולה שמתחיל נכסיו בפניהם – הודאת בעל דין ולצורך מצי יעידו עדים בפניהם והני מילי דאם רצו עושין דין, דמשמע
55 שאפילו החולה אינו יכול לחזור בו – כגון מתנת שכיב מרע ממקצת, ודאיכא קנין, דהוה לא מצי הרב ביה, כדאמרן לקמן בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קטא, ב). אבל בלא קנין, כיון
56 דיכול לחזור – אין עושין דין, כדמוכח לקמן שאין להן לדיינין לעשות דין בדבר שאפשר להבטל, ואם דנו – אין דינין דין, דעדיין לא קנו עד שימות האב, שמא יחזור בו. רצו עושין
57 דין – אם לא כתבו, אבל אם כתבו – שוב אין עושין דין, שהרי הכניסו עצמם בתורת עדות, ואין עד נעשה דין, לא שנו – הא דאם רצו עושין דין – אלא שנכנסו לבקר את החולה
58 ביום, דכיון דשמעו מפי החולה – הרי הוה פנייהן, ולא תהא שמיעה גדולה מריאה, ויכולין הוה לעשות דין באותה שעה, דיום הוא. וכיון דנצטו להיות דיינים בדבר כששמעו את
59 העדות מפי החולה – יכולין לדון היום או למחר, כבית דין ששמעו עדות ואחר כך הולכין לבתיהן ונושאין ונותנין בדבר ופוסקין את הדין כפי מה שעניניהם ראוהו. אבל אם נכנסו
60 לבקר את החולה בלילה, ובאותה שעה לא היו ראוין להיות דיינים, ועדות שהועד בפניהם מפי החולה בלילה – לא בפני בית דין הוא, דבהדיא שעתא אינן יכולין להיות דיינים,
והואי ריאה וידהו דאם כן ששומעין עדות מפי עדים, אלא הן עצמן עדים הם במה ששומעין מפי החולה.

אבל
את החולה רצו פוחבין בו' – נראה בעיני דדוקא נקט שנכנסו לבקר, רצו – יהיו דיינים. אבל אם נכנסו להעיד, דהיינו עדים, ודין עד נעשה דין, דמי רצו עדים, דחשיב לזו עדים הלכה, וזו עדים הלכה, דאם באו לשם עדות
– אין עד נעשה דין, וריאה לדבר בפרק קמא דמכות (ה, א). דחשיב לזו רבי יוסי התם עדים לפסול את השאר אם ראו עמוך את המעשה והן פסולין לעדות, וחשיב לה עדות
שנמצא אחד מהן קרוב או פסול, ותבטל עדות כולן. ורבי פליג עליה, ואמר: מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש? ואמרין בגמרא דרבי נמי מודה דהוה לזו עדים בריאה
בעלמא, אם באו לראות כדי להעיד. דאמר רבא: כי אמרין להו: למיחזי אתיהו, או לאסודיה אתיהו? כלומר, כשבאתם לראות את המעשה, לאיזה דעת אתם, לראות או להעיד?
אי אמרי לאסודיה אתינן, נמצא אחד מהן קרוב או פסול – עדותן בטילה, ואי אמרי למיחזי אתינן – מה יעשו שני אחין בו'. ואמר רב נחמן התם: הלכה כרבי. וקיימא לן הלכה כרב
נחמן ברבי. נמצאו למדין שהבא לראות מעשה כדי להעיד – חשבינן ליה עד, ואפילו לפסול כל חבריו לבטל עדותן או הוא פסול, וכל שכן היכא דיימנהו לבוא לראות צוואת
שכיב מרע כדי להעיד, דשבו אינו עושה דין. והדתן בראש השנה (כה, ב). ראוהו שלשה והם בית דין יעמדו שנים וישיבו מחבריהם אצל היחיד – התם הוא, שלא באו מתחלה כדי
לראותו על מנת להעיד, ודאם כן שוב אין היחיד יכול להיות דין, דאין עד נעשה דין, אלא כשראוהו ממילא בלכתם בשוק, או שהיו יושבין במקום אחר ומשמע ראוהו. וסיגני נמצאתי
לדברי מתשובת רבינו שלמה וקני מנותחו כבוד שכתב בה כן. ועוד, מדרב יהודה שמעינן דאין צריך לומר "אתם עדי" כשביב מרע. דאמר רב יהודה: שלשה שנכנסו לבקר את החולה,
רצו – כותבין, רצו – עושין דין, שנים – כותבין ואין עושין דין. ופירש רב חסדא: לא אמרן אלא ביום, אבל בלילה – כותבין ואין עושין דין. כיון דליליא לא חזי לדינא, עדים הוא
דשניהו, ואין עד נעשה דין. והאי ביום הכי דמי? אי דאמר לזו "הוה עדים" – מי מצי למימר רצו עושין דין? הא בהדיא שהדי שניהו אלא לאו דלא אמר לזו "הוה עדים",
חלקני רצו כותבין. רצו כותבין – את העדות כמו ששומעין מפי החולה היאך מנחיל נכסיו. רצו עושין דין – דהא שלשה ניהו. ודנין, ואומרין: כך הדין, שפלטני יטול חלק זה ופלוגי
חלק זה, שדמיקן כמותין בשוה. וכותבין להם פסק דין, שלא יוכלו עוד לערער זה על זה כלום. ואף על גב דאין כאן אדם שמעיד בפניהם כלום – הא פרכינן בראש השנה, לא התא
שמישה גדולה מריאה. וכיון דאין את החולה שמתחיל נכסיו בפניהם – הודאת בעל דין ולצורך מצי יעידו עדים בפניהם והני מילי דאם רצו עושין דין, דמשמע
שאפילו החולה אינו יכול לחזור בו – כגון מתנת שכיב מרע ממקצת, ודאיכא קנין, דהוה לא מצי הרב ביה, כדאמרן לקמן בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קטא, ב). אבל בלא קנין, כיון
דיכול לחזור – אין עושין דין, כדמוכח לקמן שאין להן לדיינין לעשות דין בדבר שאפשר להבטל, ואם דנו – אין דינין דין, דעדיין לא קנו עד שימות האב, שמא יחזור בו. רצו עושין
דין – אם לא כתבו, אבל אם כתבו – שוב אין עושין דין, שהרי הכניסו עצמם בתורת עדות, ואין עד נעשה דין, לא שנו – הא דאם רצו עושין דין – אלא שנכנסו לבקר את החולה
ביום, דכיון דשמעו מפי החולה – הרי הוה פנייהן, ולא תהא שמיעה גדולה מריאה, ויכולין הוה לעשות דין באותה שעה, דיום הוא. וכיון דנצטו להיות דיינים בדבר כששמעו את
העדות מפי החולה – יכולין לדון היום או למחר, כבית דין ששמעו עדות ואחר כך הולכין לבתיהן ונושאין ונותנין בדבר ופוסקין את הדין כפי מה שעניניהם ראוהו. אבל אם נכנסו
לבקר את החולה בלילה, ובאותה שעה לא היו ראוין להיות דיינים, ועדות שהועד בפניהם מפי החולה בלילה – לא בפני בית דין הוא, דבהדיא שעתא אינן יכולין להיות דיינים,
והואי ריאה וידהו דאם כן ששומעין עדות מפי עדים, אלא הן עצמן עדים הם במה ששומעין מפי החולה.

1 אבל מאן דשכיב בלילה – אדם שמת בלילה, לא ירתי ליה בניה –
 2 אין בניו יורשים אותו, והרי לא מסתבר כלל לומר כן.
 3 אביו מבאר את הברייתא באופן אחר. אמר לו אביו: דלמא דין
 4 נחלות קא אמרת – שמה הברייתא שהבאת עוסקת בדין תורה
 5 בענין נחלות, שביט דין הדנים למי מגיעה הירושה אינם דנים אלא
 6 ביום ולא בלילה, כדתינא בברייתא אחרת, נאמר בתורה בפרשת
 7 ירושה (במדבר כו יא) 'והייתה לבני ישראל לחקת משפט, ולמדים ממנה
 8 שנאמר 'חוקת משפט' שזו לשון דין, שאזרעה – הסתיימה כל
 9 הפרשה כולה העוסקת בעניני ירושה להיות 'דין', כלומר שחלוקת
 10 הירושה אינה כסתם חלוקת שותפים, אלא יש בה את כל ההלכות
 11 שיש כשדנים בדיני ממונות, שצריכה להיות במעמד שלשה
 12 דיינים, וכיון שנאמר בפרשה זו לשון 'ביום הנחילו' יש ללמוד
 13 מכאן שחלוקת נחלות צריכה להיות ביום, ויש ללמוד מכאן לכל
 14 דין תורה, שצריך להיות ביום, וזו גם כן כוונת הברייתא שהביא
 15 רבה בר חנינא, שרק ביום דנים יוני ירושה, ולא בלילה.
 16 והלכה זו שבברייתא היא כדרכי הוהה ומסייעת לדבריו, דאמר רב
 17 יהודה, שלשה אנשים שנכנסו לבקר את החולה הנוטה למות ורוצה
 18 לחלק את ממונו, אם רצו רק להיות עדים לדבריו ולא לדון, פותחין
 19 את דבריו, ובית דין אחר ידון בצוותא, ולאחר שכתבו ונעשו
 20 עדים בדבר אינם יכולים לדון בעצמם בדבריו, וכטעם שיבואר
 21 להלן (קיד.). ואם עדיין לא כתבו, ורצו לדון ולחלק הירושה לפי דבריו,
 22 עושין בעצמם את הדין, שהרי בית דין יכול לדון לפי מה שראו
 23 הדיינים בעצמם. אבל שנים שנכנסו לבקר את החולה, רק פותחין
 24 את דבריו, ואין עושין דין – ואינם יכולים להיות דיינים ולחלק את
 25 הירושה לפי דבריו, כיון שדין הירושה הוא ככל דיני ממונות
 26 שצריכים שלשה כדי לדון בהם, ואינה כחלוקת שותפים.
 27 ואמר רב חסדא על דברי רב יהודה אלו, לא שנו ששלשה שנכנסו
 28 לבקר את החולה יכולים להיות דיינים, אלא רק אם שמעו דבריו
 29 ביום, שכיון ששמעוהו ביום ויכולים לדון מיד בדבריו, יכולים לדון
 30 בו באותו יום או למחרת ולפסוק את הדין,

1 שואלת הגמרא: למאי תלכתא – איזו הלכה השמיעה לנו
 2 הברייתא, והרי ודאי אין כוונתה שבנות אחות המת לא יורשות
 3 אפילו כשאין להן אחים, שהרי במקום שאין בנים בת יורשת כמו
 4 בן, וכיון שאין למת אחים ואחותו היתה צריכה לרשת אותו,
 5 ממילא לאחר שמתה האחות ללא בנים, הדין הוא שבנותיה
 6 יורשות אותו.
 7 משיבה הגמרא: אמר רב שש, הברייתא השמיעה לנו שיש לקדם
 8 – להקדים את הבנים לבנות, לא רק בירושת אביהם, שכתבם בן
 9 התורה בפירושו, אלא גם לירושת שאר הקרובים.
 10 מביאה הגמרא את המקור לדין זה: תני רב שמואל בר רב יצחק
 11 ברייתא זו קמיה דרב הונא, נאמר בסוף פרשת ירושה (במדבר כו יא)
 12 'אם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשאריו הקרב אליו
 13 ממשפחתו וירש אתה, ופסוק זה עוסק בירושה שניה, כלומר
 14 שאינה ירושת בן את אביו אלא ירושת קרובים במדרגה רחוקה
 15 יותר, והאות ו'איו' בתחילת הפסוק באה להוסיף את האמור בפסוק
 16 זה על הענין שנאמר לפניו (פסחים ה), והוא ירושת הבן את אביו,
 17 ומקיש הכתוב את דין ירושה שניה, לירושה ראשונה, שהיא ירושת
 18 הבן את האב, מה ירושה ראשונה, הן קודם לכת לירושת אביהם,
 19 ורק אם אין לאב בנים עוברת הירושה לבתו, שנאמר (במדבר כו ח)
 20 'איש פי גמות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו, אף בירושה
 21 שניה שהיא ירושת שאר הקרובים הן קודם לכת לירושה, ורק אם
 22 אין בנים קרובים במדרגה זו עוברת הירושה לבנות הקרובות
 23 באותה מדרגה.
 24 הגמרא מבארת שיש לדון דיני ירושה דווקא ביום: תני רבה בר
 25 חנינא ברייתא זו קמיה דרב נחמן, נאמר בענין ירושת בן בכור (דברים
 26 כא טז), 'והיה ביום הנחילו את בניו', ויש ללמוד מכך שדווקא ביום
 27 אתה מפיל נחלות, ואי אתה מפיל נחלות בלילה.
 28 אביו הבין שכוונת הברייתא היא שאי אפשר להוריש בלילה, ולכן
 29 תמה על ברייתא זו: אמר ליה אביו, אלא מעתה, רק אדם ששכיב
 30 ביום – שמת ביום הוא ירתי ליה בניה – רק אותו יורשים בניו,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג אייר, תשט"ו
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבה מג' אייר, בו כותבת אשר הוטב מצב בריאותה אף שלא חזרה עדיין לאיתנה, הנה קרוב לודאי שהשיר שישנו עדיין, הוא חלק מדומה, ולכן היסח הדעת בזה - שמוכן שאין בזה סתירה למילוי הוראת הרופאים - ישלים מצב בריאותה.

במה ששואלת אודות הידורים שרגילה בהם זה כמה וכמה שנים, ושבעלה לעת עתה לא נהג בהם. מובטחני שבאם יסבירו לו את ההידור שבדבר, הנה לא רק שלא יפריע אותה מהנהגתה זו, אלא, שאדברה גם הוא יתנהג באופן כזה, כי הרי זוהי הוראה ברורה מן השמים אשר הידור זה שייך אליו, וכנודע פתגם הבעש"ט ששמעוהו כמה פעמים מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר כל דבר שאיש הישראלי רואה או שומע יש בזה הוראה בשבילו בהנוגע לעבודתו את בוראו, וכיון שבאיזה אופן שיהי נכנס הידור זה לתוך ד' אמות שלו, בודאי גם הוא ביכולתו להתנהג בו ושייך הוא אליו.

ומובן שגם על זה נאמר מה שנאמר על כללות תורתנו הק', שדרכי דרכי נועם ואפילו כל נתיבותי שלום, וכשיסבירו כל הנ"ל בלי התרגשות ובדרכי נועם ושלום, ובודאי יתרבה השלום בבינתם ועל ידי זה גם ברכת השי"ת, כי הרי השלום הוא כלי המחזיק ברכתו של הקב"ה כפסק משנתנו.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליטי"א

25 רב יוסף מוכיח את שיטתו: אָמַר רַב יוֹסֵף, כְּוֹנֵי דִידֵי מִסְתַּבְּרָא –
 26 כשיטתי מסתבר, דְּהָרִי אָמַר רַב יְהוּדָה, שְׁלֵשָׁה אַנְשִׁים שֶׁנִּכְנְסוּ לְבֵית
 27 אֶת הַחֹלֶה, ושמעו ממנו את צוואתו בענין חלוקת ירושת נכסיו,
 28 אִם רָצוּ להעיד על דבריו בפני בית דין ולא לדון בעצמם ולחלק
 29 על פי דבריו, בּוֹתְבִין את העדות ואחר כך מעידים בפני בית דין על
 30 דבריו, ואם רָצוּ עוֹשִׂין דִּין – יכולים לדון ולחלק את הירושה על פי
 31 מה ששמעו ממנו, ומשמע שיכולים לדון באותו מעמד שהם
 32 יושבים ושומעים את דבריו. וְאִי סִלְקָא דְעֵתְךָ – ואם יעלה על
 33 דעתך לומר כדברי רבה, שיכול לחזור בו כִּל זְמַן שְׂיוֹשְׁבֵין באותו
 34 מעמד, אִם כֵּן כִּיצַד הֵם יְכוּלִים לעשות דִּין באותו מעמד, לְיַחוּשׁ
 35 דְלָמָא תְּרַד בֵּיה – נחשוש שמא יחזור בו אחר כך, ומכיון שעדיין
 36 יכול לחזור בו ולבטל את הדין, אין דינם דין. אלא ודאי לאחר
 37 שגמרו לעסוק באותו ענין אינו יכול יותר לחזור בו אף שעדיין
 38 יושבים שם, ולכן יכולים לדון ולחלק את הירושה על פי מה
 39 ששמעו ממנו.
 40 רב אשי דוחה את ההוכחה: אָמַר רַב אֲשִׁי, אֲמִירְתָּה לְשִׁמְעִיתָא קָמִיה
 41 דְרַב בְּהֵנָּא – אמרתי את שיטת רב יוסף והוכחתו לפני רב כהנא,
 42 והקשיתי לו על ההוכחה, וְלִרְבֵּי יוֹסֵף האומר שיכול לחזור בו כל
 43 זמן שעוסקים באותו ענין, מִי נִיחָא – וכי מובנים דברי רב יהודה,
 44 הלא גם לשיטתו קשה כיצד יכולים לדון על פי דבריו, וְלִיחוּשׁ
 45 דְלָמָא תְּרַד בֵּיה – והרי יש לחשוש שמא יחזור בו כשעדיין עוסקים
 46 בענין הירושה, וכיון שעדיין יכול לחזור בו לא היא דינם דין. אֲלָא
 47 מֵאִי אִית לָךְ לְמִימַר – אלא מה יש לך לתרץ לדעת רב יוסף, שדינו
 48 של רב יהודה נאמר באופן דִּיפְלִיקוּ

1 אָבֵל אִם שמעו את דבריו בְּלִילָה, אֲפִילוּ אִם הֵם שְׁלֵשָׁה, רק בּוֹתְבִין
 2 את דבריו ומעידים עליהם בפני בית דין אחר, וְאִין עוֹשִׂין דִּין –
 3 ואינם יכולים לדון בעצמם על פי דברי החולה.
 4 מבאר רב חסדא: מֵאִי מְעָמָא, משום דְּכִשְׁשִׁמְעוּ את דבריו בלילה
 5 הָוּוּ לְהוּ עֲדִים – נעשו עדים, שהרי באותה שעה אינם יכולים
 6 להיעשות דיינים, שאין דנים בלילה (ר"ה כו). וְהַחֲלֵכָה הִיא שְׂאֵין עַד
 7 נְעִשָׂה דִּין, ואף אם עדיין לא העיד על הדבר אלא רק ראה אותו
 8 על מנת להעיד עליו, גם אז נחשב עד בדבר ואינו נעשה דין עליו,
 9 ולכן אינם יכולים לדון למחרת על פי ראייתם, אלא להעיד בפני
 10 בית דין אחר שידונו למחרת על פי עדותם.
 11 אָמַר לִיה רבא בר חנינא לאביי, אִין, הָכִי נָמִי קְאָמִינָא – אכן כך
 12 היתה גם כוונתי לפרש ברייתא זו, שדווקא ביום אפשר לדון
 13 בחלוקת נחלות ולא בלילה, ולא כפי שהבנת בתחילה שאדם המת
 14 בלילה אינו מוריש לבניו.
 15 אגב שהביאה הגמרא את דברי רב יהודה בשלשה שנכנסו לבקר
 16 את החולה, מביאה הגמרא מחלוקת בענין חזרה לאחר קנין מתנה,
 17 שאחד מן החולקים בזה מסתייע מדבריו: אִתְמַר – שנו בני
 18 הישיבה, קִנְיָן שעשה אדם כשנתן מתנה לחבירו, עַד אִימְתִי חוּזַר –
 19 עד מתי יכול הנותן לחזור בו מהקנין שעשה, רַבָּה אָמַר, יכול
 20 לחזור בו כִּל זְמַן שְׂיוֹשְׁבֵין באותו מעמד, ואף שגמרו לעסוק בענין
 21 המתנה, כיון שעל דעת כן עשה את הקנין, שיוכל לחזור בו כל זמן
 22 שיושבים באותו מעמד. וְרַב יוֹסֵף אָמַר, יכול לחזור בו רק כִּל זְמַן
 23 שְׂעוּקִין פְּאוּתוּ עֲנִין של המתנה, אבל אם גמרו לעסוק בענין זה,
 24 אף שעדיין יושבים באותו מעמד, אינו יכול לחזור בו.

אגרות קודש

ב"ה, פסח שני, תשט"ו
ברוקלין.

הנהלת צעירי אגו"ח באה"ק ת"ו

סניף תל אביב

ד' עליהם יחי

שלום וברכה!

לפלא שזה זמן ארוך ביותר שאין מהם כל מכתבים, ובודאי יתקבל ימים אלו מכתבם בפרטית המתאימה מפעולותיהם בכלל, ובנוגע להמפעלים דחדש ניסן ולי"ג בעומר בפרט, וכן ע"ד השתתפותם בהרישום ההכנות לימי החופש וכו'.

מאשר קבלת שני טופסים של הבטאון, ונראה מהשער והשינוי שבו שהשיגו רשיון להופעתו, ולא דוקא בתור פנימי, ובטח גם עדי"ז יכתבו בקרוב. ויה"ר שיהי' בשעה טובה ומוצלחת ויצליח הבטאון להיות צנור דרך בו יבוא פנימיות תורת החסידות הדרכותי ומנהגי, בסביבתם הקרובה וגם בסביבה שלע"ע עדיין איננה קרובה, וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע, שהלימוד מפסח שני הוא שתמיד יש לתקן, ואפילו את זה שהי' טמא או בדרך רחוקה, ואפילו - לכם שעשה זה מרצונו.

נתעכב שילוח מכ' זה. וזי"ע נתקבל מכתבם מט"ז אייר.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש.

בבא בתרא דף קיד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רכט

21 זאת התנא ברישא, שהאיש את אמו, והאיש את אשתו ובני אחיות
22 את אחי אמו, ונחלין ולא מנחילין, ומבואר בזה שהאשה את בנה,
23 האשה את בעלה ואחי האם, מנחילים ולא נוחלים.
24 משיבה הגמרא: הא קא משמע לן, דדין אשה את בנה הוא דומיא
25 ו-דומיה) לדין דאשה את בעלה, מה לגבי אשה המנחילה את בעלה
26 הדין הוא שאין הפעל יורש את אשתו כשהיא פקדה, כלומר
27 כשנפלה לה ירושה לאחר שמתה, אין הבעל יורשה, וכן אינו
28 יורשה לאחר שמת כדי להנחיל לשאר קרוביו, אף אשה המנחילה
29 את בנה, אין הפך יורש את אמו כשהוא פקדה ומתה אחריו, כדי
30 להנחיל לאחיו מן האב – שירשהו אחיו מן האב שאינם בני אמו,
31 אלא שאר יורשי אמו יורשים אותה.
32 הגמרא מביאה שיטה החולקת על משנתינו בענין ירושת האם את
33 בנה: אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה בן רבי שמעון, דבר תורה –
34 יש ללמוד מהכתוב בתורה, שהאב יורש את בנו ואת בתו, וכן
35 האשה יורשת את בנה ואת בתה, שנאמר לגבי ירושת אשה (במדבר
36 לו ח) 'וכל בת ירשת נחלה ממונות בני ישראל, ויש ללמוד מכך
37 שנכתב 'מטות' בלשון רבים, שמקיש הכתוב מטה ו-משפחת) האם
38 למטה האב, ולומדים מכך, מה במטה האב יורש את בנו, כפי
39 שדרשו בברייתא לעיל (קמ"ח). אף מטה האם, אשה יורשת את בנה,
40 כשמת האב.

1 מעניין לעניין – שהפסיקו לעסוק באותו ענין ועברו לענינים
2 אחרים, ואינו יכול לחזור בו, אם כן הקא נמי – גם כאן במימרת
3 רב יהודה, נבאר לדברי רבה שמדובר באופן דקמו והדר יתיבו –
4 שקמו וחזרו וישבו, דאינו יכול לחזור בו, ויכולים לדון על פי
5 צוואתו.
6 הגמרא מביאה את המקומות שבהם ההלכה כרב יוסף: והלכתא
7 פותיה דרב יוסף – ההלכה היא כרב יוסף בשלשה מקומות: א.
8 פקדה – במקרה המובא לעיל (ב). שהקונה שדה על גבול שדה
9 אביו, ומת האב, אינו יכול לדרוש מאחיו שיתנו לו חלק בשדה
10 האב הסמוכה לשדהו. ב. ענין – המחלוקת בסוגייתנו, שהנותן
11 מתנה ועושה קנין, טובר רב יוסף שיכול לחזור בו כל זמן שעסקים
12 באותו ענין. ג. ופיקחה – במה שאמר רב יוסף (לקמן קמ"ג) שבעל
13 האומר לאשתו 'נכסי יהיו לאחר מיתתי לך ולבניך', ויש לו כמה
14 בנים, אין אומרים שיתחלקו הנכסים בין כולם בשוה, אלא זוכה
15 האשה בחצי מנכסיו, ומחציתם השניה תתחלק בין כל בניו,
16 שהמזכיר יחיד אצל המרובים לענין מתנה כוונתו שיטול היחיד
17 במתנה כחלקם של המרובים.
18 שנינו במשנה (קמ"ח): האשה את בנה וכו', והאשה את בעלה, ואחי
19 האם, מנחילין ולא נוחלין. שואלת הגמרא: הא תו למח לי – מדוע
20 חזרה המשנה והשמיעה שוב דינים אלו, הא תנא ליה – והרי שנה

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אייר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיו"ד לחדש אייר, בו מבקש תיקון על וכו', ואופן איך להלחם נגד זה בעתיד,
היאוש ותוקף אותו וכו'.

והנה מבואר בכמה מקומות אשר היאוש הוא אחד התחבולות והדרכים של היצר הרע להפיל
את האדם ברשתו, ע"י ההסברה שכיון שלא יהי בידו לנצח היצה"ר, ח"ו, הרי אין תכלית ותועלת
במלחמתו נגדו, ומובן שרעיון זה הוא אפיקורסות ר"ל היפך האמונה, אשר השי"ת הוא בורא כל
העולם והאדם בכללו, ולית אתר פנוי מני ואמר לו בתורתו הק' בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין,
אלא שכל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו, וכבר ידוע פסק רז"ל אשר ח"ו לא זכה, הרי
ר"ל יכולה להעשות לו סם מיתה (יומא ע"ב ב), לכן מוכרחת התפלה לפני אדון כל שהיא בקשת צרכי
האדם, והצלת נפשו עאכ"ו, וכדי שתהי התפלה מקובלת, צריכה להיות בטהרה ובפירוש המלות
עכ"פ, ומה טוב לעתים קרובות ותכופות בנתינת קודם [התפלה] איזה פרוטות לצדקה, וכדרי"ל עה"פ
אני בצדק אחזה פניך, ויתנהג בכל הנ"ל ויאמר לאחר התפלה של שחרית בכל יום השיעור תהלים
כפי שנחלק התהלים לימי החדש, וכשיעשה את כל זה - אף כי כמנהג ישראל צ"ל בלי נדר - אזי לאט
לאט תקל עליו המלחמה ומעט מעט יגרש את היצה"ר מגבולו, ומהנכון הי' שילמוד בעל פה מהתחלת
פרק מ"א בספר התניא עד התיבות כעומד לפני המלך (שם דף נ"ו ריש עמוד ב), כן הי' מהנכון שיבדוק
התפילין שלו.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

משנה

51 כפי שנתבאר במשנה הקודמת (קח), כשאדם מת קרוביו יורשים
 52 אותו, ומשנתינו מבארת סדר הנחלות, איזה קרוב קודם לירש
 53 נחלת המת: סדר נחלות פך הוא, כתוב בתורה (במדבר כו ח), 'איש כי
 54 ימות וכן אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו', ומכך שאמרה תורה
 55 שרק אם אין לו בן יורשת אותו הבת, למדים שגן קודם לבת לירש
 56 את אביו, ואין הבת יורשת במקום שיש בן.
 57 וכן כל יוצאי יריכו ו-צאצאיו של פן, קודמין לבת, ולכן אם מת
 58 הבן קודם לאביו והניח אחריו בן או בת, או נכד, ואפילו עד אלף
 59 דור, הרי הם קודמים לבתו של מת לירש את זקנם.
 60 ואם מת בלא בנים והניח בת, הבת קודמת לאחיו של מת לירש את
 61 אביה, כמבואר בכתוב הנזכר, שאם אין לו בן, בתו יורשת אותו.
 62 ואם מתה הבת קודם לאביה, יוצאי יריכה של בת, קודמין לאחיו
 63 של מת, שעומדים במקום אמה לירש את אביה.
 64 ואם לא הניח המת אחריו זרע כלל, אחיו של מת קודמין לאחיו האב
 65 של מת לירש אותו, בכתוב בהמשך (שם כו ט), 'ואם אין לו בת,
 66 ונתתם את נחלתו לאחיו'. וכן יוצאי יריכו של אחיו של מת, קודמין
 67 לאחיו האב של מת.
 68 המשנה נותנת כלל לסדר הנחלות: זה הכלל, כל הקודם בנחלה
 69 ומת קודם למורישו, יוצאי יריכו קודמין לירש את מורישם של
 70 אביהם, אף שרחוקים מן המת יותר מהבאים אחר אביהם בסדר
 71 הירושה.
 72 כולל נוסף והוא: של מת קודם לכל יוצאי יריכו לירש את בנו, ולכן
 73 אם מת אדם בלא בנים אביו יורשו, ורק אם אין אביו קיים, אחי
 74 המת יורשים אותו.

גמרא

75 שנינו במשנה, שצאצי בן המת קודמים לבתו של מת, וכן בשאר
 76 יורשים, יוצאי חלציהם עומדים במקומם לירש את מורישו של
 77 אביהם קודם לשאר קרובים. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את
 78 המקור לכך: הנו רבנן, נאמר בתורה (במדבר כו ח) 'איש כי ימות וכן
 79 אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו', אין לי מקור אלא לקדימת בן
 80 המת עצמו, אבל בן הבן של מת, או בת הבן, או בן בת הבן, מניין
 81 שיקדמו לירש את זקנם קודם לבתו של מת. תלמוד לומר 'וכן אין
 82 לי' בתוספת י', ללמד בא הכתוב, עיין עליו – חקור ועיין אם לא
 83 הניח אחריו המת לא בן, ולא יוצאי יריכו של בן עד סוף הדורות,
 84 העומדים במקומו, ורק אם לא הניח כלל אז 'והעברתם את נחלתו
 85 לבתו'.
 86 ממשכיכה הברייתא: בסיום הכתוב נאמר 'והעברתם את נחלתו
 87 לבתו', ולימדה תורה קדימת בת לשאר יורשים לירש את אביה
 88 במקום שאין בן, אין לי מקור אלא לקדימת בת המת בלבד, אבל
 89 בת הבת, וכן הבת, וכת בן הבת, מניין שיקדמו לירש את זקנם
 90 קודם לאחיו של מת. תלמוד לומר בהמשך הכתובים (שם כו ט), 'ואם
 91 אין לו בת, ונתתם את נחלתו לאחיו' בתוספת י', ללמד בא
 92 הכתוב, עיין עליו – חקור ועיין אם לא הניח אחריו המת לא בת,
 93 ולא יוצאי יריכה עד סוף הדורות, ורק אז ונתתם את נחלתו
 94 לאחיו.

1 רבי יוחנן מקשה על שיטה זו, שאשה יורשת את בנה: איתיביה רבי
 2 יוחנן לרבי יהודה בן שמעון, כיצד אפשר לומר שאשה יורשת את
 3 בנה, הלא שנינו במשנתינו (קח), האשה את בנה, והאשה את בעלה,
 4 ואחיה האב, מנהילין ולא נהילין, ואם כן מפורש במשנה שהאשה
 5 אינה יורשת את בנה.
 6 אמר ליה רבי יהודה ברבי שמעון, משנתינו שאתה מקשה ממנה,
 7 אני יודע מי התנא ששנאה, שאין דבריו עיקר להלכה, וכמו
 8 שיבואר להלן.
 9 שואלת הגמרא: ולימא ליה – ויאמר רבי יוחנן לרבי יהודה
 10 שמשנתינו כשיטת רבי זכריה בן תנאב היא שנויה, ולא דריש תיבת
 11 'מפוט' להקיש מטה האם למטה האב, ומחמת כן הוא סובר שאין
 12 הבן קודם לבת בירושת האב, וממילא יחולק גם על דברי רבי
 13 יהודה הלומד מהיקש זה שהאם יורשת את בנה, ויסבור שאינה
 14 יורשתו, כמבואר במשנתינו. משיבה הגמרא: לא מיתוקמא
 15 מתניתין – לא ניתן להעמיד את המשנה ברבי זכריה בן תנאב,
 16 משום דקתני בה, 'וכני אחות המת נוחלין ולא מנחילין', והתנא
 17 בברייתא (קט) שיש לדייק מהמשנה שדווקא בני אחות המת
 18 יורשים אותו, ולא בנות אחות המת, ואמרין בסוגיא שם (קט) 'למא
 19 הלקתא – לאיזו הלכה נשנית ברייתא זו, והלא לא יתכן שאינן
 20 יורשות כלל, שהרי כשאין להן אחים בודאי הן יורשות, כשם
 21 שירשות את אמן. ואמר שם רב ששת, שכוננת הברייתא לדייק
 22 מהמשנה שיש לקדם את בני אחות המת לבנותיה, ולהשמיענו
 23 שגם בירושת אחי האם הבן קודם לבת. מסיימת הגמרא את
 24 ההוכחה: ואי סלקא דעתך דמתניתין רבי זכריה בן תנאב היא, הא
 25 אמר (קט) שלא כפי שדייקה הברייתא ממשנתינו, אלא שאחד הבן
 26 ואחד הבת שיון בירושת נכסי האב, ואף שבירושת האב הבן קודם,
 27 בירושת האם אינו קודם, כיון שאינו דורש מתיבת 'מטות' שיש
 28 להקיש מטה האם למטה האב, ואם כן גם בירושת אחי האם
 29 הבאה מכות האם אין להקדים בן לבת, וכיון שבמשנתינו מדויק
 30 שבני אחות האם קודמים לבנות, מוכח שאינה שנויה בשיטת רבי
 31 זכריה בן הקצב.
 32 הגמרא מבררת את דעת התנא של משנתינו. מקשה הגמרא: והתנא
 33 הדין – והתנא של משנתינו, קשה על דבריו ממה נפשך, אי דריש
 34 תיבת 'מפוט' להקיש מטה האם למטה האב, לענין שהבן קודם
 35 לבת בירושת האב, כמו שהוא קודם בירושת האב, אם כן אשה נמי
 36 –גם כן תירש את בנה כשם שאביו יורשו, שהרי אין היקש
 37 למחצה (גריס t), ומדוע אמר שהאשה אינה יורשת את בנה. ואי
 38 לא דריש 'מפוט', אם כן, בן, דקודם לבת בנכסי האב, כמדויק
 39 מלשון המשנה שנוחל 'האיש את אמו', ולא הבת את אמה, מנא
 40 ליה – מניין לו, והרי דין קדימת הבן לבת נאמר רק בירושת האב
 41 ולא בירושת האם, והוא סובר שאין להקישם.
 42 מתרצת הגמרא: לעולם, התנא של משנתינו דריש תיבת 'מפוט',
 43 ואין להקשות מדוע אין אשה יורשת את בנה, כמו שהאב יורש את
 44 בנו, דשאני האב, משום דאמר קרא (במדבר לו ח) 'וכל בת ירשת נחלה
 45 ממשות בני ישראל', ובכך שנאמר 'ירשת נחלה ממשות' ולא
 46 'נחלת ממשות' באה התורה ללמד שאשה רק יורשת נחלה משני
 47 מטות, והיינו מאביה ואמה, ואינה מורשת נחלה לשני מטות, אלא
 48 רק לאחד מהם, והיינו לאביה, אבל אין הבת מורשה נחלה
 49 לאמה, כלומר שאין האם יורשת את בתה, וכמו כן אינה יורשת
 50 את בנה.

כששוכחים על עיקרי האמונה אפשר שתתעורר דאגה.

1 איתוביה בו' — הכי נמי מצי למפרך מרישא, דקתני: האישי את אמו נוהל ולא מנחיל.
2 אלמא: אין האם נוחלת את בנה. אלא דעדיפא ליה לאתוביה מסיפא, דקתני בהדיא:
3 מנחלת ולא נוחלת, וקשיא ליה לרבי יהודה דאמר: יורשת. משנתנו איני יודע מי שנאה
4 — דאינה עיקר. דהיא גופה קשיא, כדלקמן, דפרכינן: ותנא דידן מה נפשך בו'. והלכך,

5 כיון דשמענן ליה דררשי היקשא ד'מטות'
6 כדאמרין לעיל בפירקין (א, א): להקדים הבן
7 לבת בנכסי האם — הכי נמי היה מצי לאקשי
8 ולממר ד'מטות' דררשי את בנה. ולא דרשי — היקשא
9 ד'מטות', כדאמרין לעיל דאחד הבן ואחד
10 הבת שוין בנכסי האם. דלא מקיש מטה האם
11 למטה האב. לא מיתוקמא כרבי זכריה —
12 דאיכא למשמע ממתניתין דהבן קודם לבת
13 בנכסי האם. ותני עלא בני אחות ולא בנות
14 אחות — הוא ברייתא אינה מוספת על המשנה
15 אלא מפרשת היא, דרובין נקט מתניתין הבן ואחד
16 אחות — למימר שהבנים נוחלין את הדיקה,
17 ולא הבנות, כל זמן שיש בן. לפי שהבנים באין
18 לירש את הדיקה מכא אמם שהיתה אחותן,
19 כדכתיב "ואם אין לו אחים", ודרשין לקמן: עיין
20 עליו, דבן אחיו במקום אחיו קאי. והוא הדין דבן
21 אחותו במקום אחותו קאי, וכמי שאמם מוחזקת
22 דמי, וכן באין לירש דמכחה. וסבירא ליה דבן
23 קודם לבת בנכסי האם. אבל לרבי זכריה בן
24 הקצב — הבנים והבנות יירשו כאחד את
25 הדיקה, דמכא אמם קא ירתי, וסבירא ליה דבן
26 ובת כי הדדי ירתי בנכסי האם. ותנא דידן מה
27 נפשך — כלומר, מה הוא דעתו, דסבירא ליה
28 תרה: כי קודם לבת בנכסי האם, כדקתני: אישי
29 את אמו ולא הבת את אמה, ונפקא לן לעיל
30 מדיקשא ד'מטות'. וסבירא ליה דאין האשה
31 יורשת את בנה, דלהכי לא דרשי היקשא
32 ד'מטות'. מה נפשך דמקיש לחצאי? והלא אין
33 היקש למחצה לעולם דרשי מטות — להיקשא
34 שיקודם הבן לבת בנכסי האם, ומיהו, להכי לא
35 דרשין היקשא לומר שתרשו האם את הבן —
36 דאמר קרא "וכל בת יורשת נחלה ממטות וגו',

37 והוה מצי למכתב "וכל בת נחלה", וכתיב "ורשת", למימרא: דוקא יורשת שני מטות,
38 אבל אינה מורשת לשני מטות אם מתה היא, אלא אחד ממה, דהיינו אב, דאין האם
39 יורשת. ורבינו תנאל דייק מ"ם ד'מטות' — מקצת שני מטות הוא ד'מטות' ואינה
40 מורשת. כגון אם, שאין האם יורשת בתה, והוא הדין לבנה. דעל כרחוק האי מ"ם לדיוקא
41 דדיקה אתא, דאי לגופיה, לאשמעינן דב'מטות' אחת משהי מטות מיידי — לשתוק קרא
42 מיניה, ולא לכתוב לא "מטות" ולא מ"ם, והוה אמינא דלכל אשה אהר רחמנא שלא
43 תנשא לשבת אחר, בין שהיא יורשת מטה אחד, בין יורשת שני מטות. משנה בן קודם לבת —
44 מת ראובן — קודמין לדינה אחותו, לירש את יעקב. כגון מת ראובן — חנוך בנו קודם לדינה נכסי יעקב, ובן של חנוך ובן בנו עד אלף דור — כולן קודמין לדינה.
45 ובגמרא מפרש טעמא, מדכתיב "אין לו" — עיין עליו. בת קודמת לאחיו — ואם יש אב למת — גם לו קודמת. אחין קודמין לאחי האב — ואם יש לזון אחות — הן קודמין
46 לאחות, והאחות ויוצאי יריכה קודמין לאחי האב. כל הקודם בנחלה — ומת, יוצאי יריכו עומדין במקומו לירש אותה נחלה, ולא שאר קרובי המת יורשין אותה, אף על פי
47 שקרובין למת יותר מיוצאי יריכו של זה. והאב קודם — לירש בנו או בתו שמתו, לכל יוצאי יריכו — דהיינו אחי המת. וכבר נפקא לן בריש פירקין מ'העברת' דהאב קודם
48 לאחין. ודוקא מיוצאי יריכו, אבל יוצאי יריכו של בנו — קודמין לכל אדם. גמרא ובת הבן — במקום שאין שם בן הבן וכן של בת הבן. והוא הדין לבת של בת הבן, אבל
49 לישנא קלילא הוא דנקט. אבל בת של בת ירמי וזמני רצופין — לאו לישנא קלילא הוא. אין לו עיין עליו — של מת, אם יש לו בן או הבא מכחו של בן, כגון יוצאי יריכו.
50 ויוד יתירא קא דרשי, דמצי למכתב "אין" בלא יוד, כדכתיב "מאן בלעם", והכי מפרשין בקידושין (ד, א) גבי "יוצאה חנם אין כסף". עיין עליו — דהאי מת, אם יש לו בת
51 ככל וכלל. וכיון דאיכא יוצאי יריכה — עובר ירך אמו הוא.

1 ב' הבת ובת הבן ובת בת הבן מנין תלמוד לומר אין לו עיין עליו — ואם תאמר: תיפוק ליה
2 דבני בנים הרי הן כבנים, כדאמר בפרק "אלמנה" (יבמות ע, א), דזרע זרעה לא צריך
3 קרא. דבני בנים הרי הן כבנים ויש לומר: דהתם דכתיב "זרע אין לך", מ"זרע" משמע בני
4 בנים, כדמשמע בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין סד, ב) גבי מעביר בנו ובתו באש, דקאמר:
5 אין לי אלא בנו ובתו, בן בנו ובתו בנות תלמוד
6 לומר "ומורע", אלמא דמלשון "זרע" משמע בני
7 בנים. וליכא למימר דהתם מיתורא דרשי, דאם כן
8 הוה ליה למדרש איפכא, דקרא "ומורע" כתוב
9 ברישא, אבל מ"בנו ובתו" לא משמע ליה התם בני
10 בנים. הלכך, הכא דכתיב "בן" — איצטרך לרבויהו
11 בנו ובתו. וממאי דכתיב (ויקרא יח) "ערות אשה
12 ובתה לא תגלה את בת בנה" — אין ראייה
13 מדאיצטרך לכתוב "בת בנה" דבני בנים לא הו
14 כבנים, דאיכא למימר דאי לא כתב "בת בנה" היה
15 אסתיין עד סוף כל הדרות, משום דבני בנים הרי
16 הן כבנים, ואם תאמר: כיון דאין בני בנים כבנים,
17 מנלן גבי יבום דפוטר בן הבן מיבום? וכי תימא
18 דנפקא לן מ'אין לו' — הא איצטרך לרבות ממוחו
19 ויש לומר: דשקולים הם, ויבוא שנייהם. אי נמי: דבן
20 הבן נפקא לן מ'לא ימחה' — פרט לזה שאין שמו
21 מחוץ. וקשה לרבינו שמשוך בן אברהם. דאמאי
22 איצטרך הכא קרא דבני בנים קודמין לאחיו?
23 תיפוק ליה מדלענין יבום בני בנים ובנים כי הדדי
24 נינהו — לענין נחלה נמי כי הדדי נינהו ויש לומר:
25 דהכא איצטרך, דבן הבן או בת הבן יורשין עם
26 בני המת, או בת הבת עם הבנות. דמיבום לא היה
27 ידעינן אלא דעדיפא מאת, ולרבינו יצחק נראה:
28 דהא דבני בנים כבנים גבי יבום — מנחלה הוא
29 דקיימא לן, ולא מותר טעמי דפרישית לעיל (קו),
30 ואם תאמר: ומנלן דמזמור יורש את אביו,
31 כדמשמע בקידושין (ד, א) דהא גבי יבום (כבמות
32 כב, ב) צריך ריבוי, וכן גבי בת כהן נמי איצטרך
33 קרא לזרע פסולו וליכא למימר דנפקא לן מ'אין לו'
34 — דשקולין הם, או משום דיבום בנחלה תלא
35 רחמנא, וגבי יבום איכא רביא, דאי איצטרך
36 דרשא להכי — אמאי פריך בפרק שני דיבמות

איתוביה רבי יוחנן לרבי יהודה בן שמעון: האשה את
בנה, והאשה את בעלה, ואחי האם - מנחלין ולא
נוחלין! אמר ליה: משנתנו, איני יודע מי שנאה. ולימא
ליה: רבי זכריה בן הקצב היא, דלא דרשי "מטות!"
- לא מיתוקמא מתניתין פרבי זכריה בן הקצב. דקתני:
ובני אחות; ותנא: בני אחות - ולא בנות אחות;
ואמרין: למאי הלכתא? ואמר רב ששת: לקדם; ואי
סלקא דעתך מתינתין רבי זכריה בן הקצב היא, הא
אמר: אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם. ותנא
דין, ממה נפשך? אי דרשי "מטות" - אשה נמי
תירש את בנה, אי לא דרשי "מטות" - בן קודם
לבת בנכסי האם מנא ליה? - לעולם דרשי "מטות",
ושאני הכא, דאמר קרא: "וכל בת יורשת נחלה",
יורשת - ואינה מורשת. משנה סדר נחלות קד הוא:
"איש פי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו"
- בן קודם לבת, כל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת.
בת קודמת לאחיו, ויצאי יריכה של בת קודמין לאחין.
אחין קודמין לאחי האב, ויצאי יריכו של אחין קודמין
לאחי האב. זה הכלל: כל הקודם בנחלה - יוצאי יריכו
קודמין. והאב קודם לכל יוצאי יריכו. גמרא הנו
רבנן: "בן" - אין לי אלא בן; בן הבן, או בת הבן, או
בן בת הבן, מניין תלמוד לומר: "אין לו" - עיין עליו.
"בת" - אין לי אלא בת; בת הבת, ובן הבת, ובת בן
הבת, מניין תלמוד לומר: "אין לו" - עיין עליו.

הא

(כב, ב): יורשו ומטת לו, פשיטא! ויש לומר: ד'זרע' משמע כשר, לכך איצטרך גבי בת כהן
בריא. אבל "בן" — משמע נמי פסול. והא דאיצטרך גבי יבום לרבויהו בן פסול — היינו משום
דהוה אמינא נילף אחוה אחוה מבני יעקב כדשרים ולא פסולים. דמהאי טעמא נמי אמר התם
דהוה אמינא שאח פסול אינו זוקק ליבום, אי לא משום דמציעו בקרא דבן פסול פוטר,
ומדלענין מיפטר פוטר — מוזקק נמי זוקק.

אפילו

אם
מת ראובן — קודמין לדינה אחותו, לירש את יעקב. וכן כל יוצאי יריכו של ראובן, אם
ובגמרא מפרש טעמא, מדכתיב "אין לו" — עיין עליו. בת קודמת לאחיו — ואם יש אב למת — גם לו קודמת. אחין קודמין לאחי האב — ואם יש לזון אחות — הן קודמין
לאחות, והאחות ויוצאי יריכה קודמין לאחי האב. כל הקודם בנחלה — ומת, יוצאי יריכו עומדין במקומו לירש אותה נחלה, ולא שאר קרובי המת יורשין אותה, אף על פי
שקרובין למת יותר מיוצאי יריכו של זה. והאב קודם — לירש בנו או בתו שמתו, לכל יוצאי יריכו — דהיינו אחי המת. וכבר נפקא לן בריש פירקין מ'העברת' דהאב קודם
לאחין. ודוקא מיוצאי יריכו, אבל יוצאי יריכו של בנו — קודמין לכל אדם. גמרא ובת הבן — במקום שאין שם בן הבן וכן של בת הבן. והוא הדין לבת של בת הבן, אבל
לישנא קלילא הוא דנקט. אבל בת של בת ירמי וזמני רצופין — לאו לישנא קלילא הוא. אין לו עיין עליו — של מת, אם יש לו בן או הבא מכחו של בן, כגון יוצאי יריכו.
ויוד יתירא קא דרשי, דמצי למכתב "אין" בלא יוד, כדכתיב "מאן בלעם", והכי מפרשין בקידושין (ד, א) גבי "יוצאה חנם אין כסף". עיין עליו — דהאי מת, אם יש לו בת
ככל וכלל. וכיון דאיכא יוצאי יריכה — עובר ירך אמו הוא.

הא

שכר העבודה של "בחוקותי" הוא - "תלכו".

משיחת פרשת בחוקותי תשכ"ב

אפילו נשיא שבשיראל - שרוצה לתקן לפי צורך שעה. כעין שמוציא בניני גומינין, שהתנו שלא תירש בת הכן עם אחיו - אין שומעין לו, משום צדוקין.
מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה - קשה לרבינו תם: דאמאי אהדר ליה מענה? דלמא בן הכן הוה כבנו, אבל בת בנו - לא תהיה כבנו, אלא כבתה ונראה לרבינו תם דענה אשה היתה, כדמוכחי קראי. דכתיב "אלה בני אהליבמה בת ענה בת צבעון" - אלמא אשה היתה. וליכא למימר ענה. ועוד, דמיד אחר קרא דמיתיה הכא "הוא ענה אשר מצא" וגו' כתיב "אלה בני ענה דישן ואהליבמה בת ענה", והשתא אהדר ליה שפיר רבי יוחנן בן זכאי דבת הכן חשובה כבן לירש עם שאר בניו, שהו קודמין לבת מדוקי ליה "יושבי הארץ", וכך היא קודמת לבת. ומכאן סותר לבסוף קל וחומר שלחן. והא דכתיב "הוא ענה" בלשון זכר - היינו משום שירשה עם אחיה צבעון כוכר. ואם תאמר: והיאך ירשה ענה? והלא היה לה את, וכתיב "ובני צבעון איה וענה" ויש לומר: דמת איה. תדע, מדלא חשיב בני איה כדחשיב בני ענה. ורשב"י פירש בפירוש חומש דאהליבמה היתה בת ענה ובת צבעון, וכי היכי דאמר הכא שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה, ולכך חשיב ליה בני שיער - הכי נמי בא ענה על אמו והוליד ממנה אהליבמה, ולכיה קרי לה אהליבמה בת ענה בת צבעון.

כי

הא כיצד? נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן.
- **ולמיא: עד יעקב! אמר אבי: גמירי, דלא פלה שבקטא. אמר רב הונא אמר רב: כל האומר תירש בת עם בת הבן, אפילו נשיא שבשיראל - אין שומעין לו, שאינן אלא מעשה צדוקין. דתניא: פארבעה ועשרים במבת תבנא לדינא; שהיו צדוקין אומרים: תירש הבת עם בת הבן; ומפל לון רבן יוחנן בן זכאי, אמר להם: שוטים, מנין זה לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מן אהר שיהיה מפתפט פנגוד ואומר: ומה בת בנו הפאה מפנה בנו, תירשנו. בתו הפאה מפנה, לא פל שפון? קרא עליו את המקרא הזה: "אלה בני שיער יהרי ישיבי הארץ לושן ושבל ועבעון וענה", וכתיב: "אלה בני צבעון ואיה וענה! אלא, מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ענה. - ודלמא תרי ענה הווי! אמר רבה: אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלפא, ומנו? שמואל, איפא דאמרי, אמר רב פפא: אמינא מלתא דלא אמרה שבור מלפא, ומנו? רבה: אמר קרא:**

ולא

הא כיצד - כלומר, והאי כי היכי דאמרין עיין עלוי למטה - הכי נמי אמרינן עיין עלוי למעלה, שאם כלה זרעו לגמרי העבירה לירשי האב למעלה. הא כיצד אתה מוצא בכל מקום "עיין עלוי"? נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן - שאם אין לו אב, ולא אח ולא בן את, ולא אחות ולא בן אחות, ולא בני אחי האב, ולא אחות האב ולא בני אחות האב - מחזירין למטה ולמעלה על קרובי אבותיו עד ראובן, ולא יתנוה לקרובי האם. שבודקין אחר (אח) אבי אבי אביו, ואם אין אבי אביו, לא הוא ולא בניו ולא בני בניו - בודקין אחר אחי אבי אביו, או הוא או יוצאי יריבו, דהיינו דוד אבי אביו או בני דוד אביו, אבל האבות לעולם קודמין לאחי האבות, כדאמרין לקמן: איך האב ואחי האב, כגון אברהם וישמעאל בכנסי עשו - דאברהם קודם. וכן יהא הולך ובודק עד ראובן, דאבי אבי אבי אב תחלה, או הוא או בניו. ואם אינו - יבדוק אחריו כן באחיו, דהיינו אחי אבי אביו, האב או הוא או בניו, ואם אין - יבדוק באחותו או בבניה, דהיינו אחות אבי אביו אביו. ואם אינו - עולה עוד למעלה דור אחר, ויבדוק תחלה באבות, ואחר כך באחיותם, ואחר כך באחיותיהם, וכן לעולם, עד ראובן. כגון: ובני ראובן חנוך ופלוא, ובני פלוא אליאב, ובני אליאב נמואל דתן. מת בנו של נמואל בלא זרע - נמואל ירשו, ואם אין נמואל קיים - אחיו, בניו של נמואל, דהיינו בני נמואל יורשין אותו. ואם אין לו אחים - ונתתם את נחלתו לאחי אביו, דהיינו דתן דודו, או הוא או בניו. כלה דתן - נתנן לאליאב אבי אביו של מת, או לאחי אליאב, או לאחות אליאב, להם ולבניהם ולבני

בניהם. מת אליאב בלא אחים ובני אחים - חזרין אצל פלוא, ואם מת - נותנין לחנוך ודודו וכרמי או לבניהם, דהו ליה בני אחי אבי אביו של מת. ובענין זה אי אפשר שלא ימצא אחד שבשט הראוי לנחלה, שאין השבט כלה לגמרי. כללא דמילתא: איך המת קודם לאחי המת, וכן אבי אביו המת קודם לאחי אביו המת, וכן אחי אביו המת קודם לאביו אביו של מת, כדאמרין לקמן גבי בעיות דרמי בר חמא. ולימא עד יעקב - שאם מת ראובן, הוא וכל זרעו - חזרין אצל יעקב, ואם אין יעקב - כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם". בפירוש רבינו חננאל. ראובן דנקט לאו דוקא, אלא מפני שהוא שבט ראשון נקטו. אמר רב הונא אמר רב כל - דין האומר ופוסק דין שתירש הבת של מת עם בת הכן של מת, מקל וחומר דלקמן, אפילו הוה הדיין נשיא בשיראל, שהכל נמנין עמו לרדן כמוותו - אין שומעין לו, מפני שדין זה מעשה צדוקין הוא, כדמפרש לקמן. ולחוק את הדבר אמר כן, כעין דאמרין (מנחות לב, א): אם יבא אליהו ויאמר - אין שומעין לו. ויש מפרשין: שכיב מרע שמוצה "תירש הבת בכנסי עם בת בני", ואליאב דרבי יוחנן בן ברוקה דאמר לקמן בפירוק: אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימן - הכא אין שומעין לו, משום דמי דמכח יורשה בלא צוואה היא באה לירש עם בת הכן, כדברי צדוקין, הלכך אמור רבנן דאין שומעין לו. ולא מילתא היא, דבלאו מעשה צדוקין נמי אין שומעין, דמתנה על מה שכתבו בתורה, שהרי הבת אינה ראויה לירש כלל עם בת הכן, דאפילו רבי יוחנן בן ברוקה לא אמר אלא בן בין הבנים, או בת בין הבנות, דבלאו הכי הוה ראו לירש קצת - הלכך ראי גס לירש לו את הכל, אבל בן בין הבנים, והוא הדין לבת אצל בת הכן - אין דבריו כלום. והכי אמרינן לקמן בפירוק. כרתניא - במגילת תענית, דקחשיב אילין יומיא דלא להתענאה בהון, ומיירי בטבת, וקחניי בעשרים וארבעה בו תבנא לדינא - שבנו למשפטנו הראשון, שהודו לנו הצדוקין. עם בת הכן - ומיהו, עם בן הכן מודו דלא תירוש. צדוק ובייתוס תלמידי אנטוניגוס איש טוכו היו, והיו שונין לתלמידיהן מה שקיבלו מאנטוניגוס: אל תהיו כעבדים המשמשין בו. וטעו התלמידים בכך, שהיו סבורים דהכי קאמר: עבדו למקום ואל תקבלו שכר. ואמרו: כמו שאין בו ממש דבר זה - כן כל דברי חכמים. וטעו ופקרו בדברי חכמים, ונקראו צדוקין על שם צדוק, ובייתוסין על שם בייטוס, באבות דרבי נתן (פרק חמישי). קרא עליו מקרא - שאנו למדין ממנו שענה בנו של צבעון היה, וקרא ליה "בן שיער", וקאמר נמי "יושבי הארץ", כלומר שענה ירש ארץ שיער אבי אביו, ונמצא שבני בניו יורשין נחלת האב כבנים עצמן. והוא הדין לבת בנו, והלכך לא תירש הבת עם בת הכן, כי היכי דאינה יורשת עם הכן. וכתיב ואלה בני צבעון ואיה וענה וגו' - אלמא בנו היה, ולעיל קרי ליה אחיו. אלא צבעון בא על אמו והוליד ממנה ענה - נמצא שהוא אחיו ובנו. ואין לומר דבנו של צבעון היה, והאי דקרי ליה בן שיער לא משום שהיה אחיו של צבעון, אלא לאשמועינן דבני בניו הרי הן כבנים - אם כן לא לכתביה גבי צבעון. אלא מדקאמר "צבעון וענה" - אחים היו. ומיהו מדכתיב "יושבי הארץ" שמעינן מהכא דבני בניו הרי הן כבנים לנחלה. אמר רבה אמינא כו' ומנו שמואל - ולפי שהלכה כמוותו בדינין קרי ליה הכי, והוא שם של מלך פרסי. איכא דאמרי אמר רב פפא כו' - רבה נמי קרי שבור מלכא, משום דהלכתא נמי כוותיה, לבר משדה ענין ומחצה, דהלכתא כרב יוסף (לעיל קיד, ב). כן אתה פורטי - בתמיה, הלא גם אני מודה לך דבן הכן יורש את זקנו ואפילו במקום בת, אבל בת הכן (הוא) דאמרין שתירש הבת עמה, לא

יש למצוא ידידים אשר ישפיעו להטבת הפרטים שהם המעיקים ומצירים.

בבא בתרא דף קטו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רלג

39 הגמרא מביאה תשובת רבן יוחנן לצדוקי: קָרָא גְלוּי רבן יוחנן אַת
40 הַמְקָרָא הַזֶּה (בראשית לו כ), 'אַלְהָ בְנֵי שְׁעִיר הַחַרֵּי, יִשְׁבֵי הָאָרֶץ, לוֹמְנֵן
41 וְשׁוֹבְלֵ וְצִבְעוֹן וְעֵנְהָ, ומפורש ש'ענה' הוא אחיו של צבעון,
42 ובהמשך (שם לו כד) כְּתִיב, 'וְאַלְהָ בְנֵי צִבְעוֹן, וְאַיְהָ וְעֵנְהָ, ומתבאר
43 ש'ענה' בנו של צבעון הוא, ולא אחיו, ונמצאו הכתובים סותרים
44 זה לזה. אֵלָא בהכרח מְלַמֵּד הכתוב שפא צִבְעוֹן עַל אַמּוֹ, אשת
45 שיער, והוליד ממנה את עֵנְהָ, ונמצא שענה הוא גם בנו של צבעון,
46 וגם אחיו מאמו, ולכן נתפרש בין בני שיער, כיון שהיה בנו של
47 אשת שיער. ומכך שכללה תורה את ענה בין בני שיער יושבי
48 הארץ, כלומר שירשו את הארץ מאביהם שיער, יש ללמוד שבני
49 בנים הרי הם כבנים לירש את זקנם, ולכן גם ענה בנו של צבעון
50 ירש את שיער וקנו מכחו של אביו. וכשם שבן הבן יורש מכחו של
51 אביו בנו של מת. כך בתו של בן המת יורשת את זקנה מכח אביה,
52 ואין בתו של מת יורשת עמה.
53 הגמרא מפסיקה את הבאת הויכוח בין רבן יוחנן בן זכאי לצדוקי
54 הזקן, ומקשה על הכרחו של רבן יוחנן בביאור סתירת המקראות.
55 מקשה הגמרא: וּמִנֵּין ש'ענה' האמור בבני שיער, הוא 'ענה' האמור
56 בבני צבעון, דְלִמָּא תְרֵי עֵנְהָ הוּוּ, אחד בנו של שיער, והשני בנו של
57 צבעון, ואין ללמוד ממקראות אלו שבני בנים כבנים לירש את
58 זקנם.
59 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבְהּ, אֲמִינָא מְלִתָּא דְלֵא אֲמַרְהָ שְׁבוּר מְלִכָּא
60 – אני אומר דבר שאף שבור המלך לא אמרו, וּמִיְהוּ – ומיהו
61 שנתכנה בשם 'שבור המלך', שְׁמוּאֵל, שהיה בקי בדיני ממונות,
62 והלכה כמותו כדבר היוצא מפי המלך. אִיכָּא דְאָמְרֵי הַתִּירוּץ בְּשֵׁם
63 אַחַר, אָמַר רַב פִּסְא, אֲמִינָא מְלִתָּא דְלֵא אֲמַרְהָ שְׁבוּר מְלִכָּא, וּמִנּוּ,
64 רַבְהּ, שהלכה כמותו בכל מקום, דאין לדחות את דברי רבן יוחנן,
65 ולתרוץ ששני 'ענה' היו, דהרי אָמַר קָרָא כשפירש את בני צבעון,
66 'וְאַלְהָ בְנֵי צִבְעוֹן וְאַיְהָ וְעֵנְהָ, הוּא עֵנְהָ אֲשֶׁר מִצָּא אֶת הַיָּמִם
67 בְּמִדְבָּר, וְתִיבַת 'הוּא' מלמדת ש'ענה' האמור כאן, הוּא 'עֵנְהָ'
68 דְמַעֲקָרָא – האמור לעיל בין בניו של שיער החורי, ובהכרח יש
69 לפרש כמו שפירש רבן יוחנן.
70 הגמרא חוזרת לויכוח רבן יוחנן עם הצדוקי הזקן: אָמַר לִיָּה הוֹקֵן
71 לרבן יוחנן, רַבִּי, כִּכְדָּ אֲתָה פּוֹטְרֵנִי, והלא אין מקרא זה מלמד אלא
72 שבנו של בן המת עומד במקומו של אביו לירש את זקנו, ובוה אני
73 מודה, ורק במקום שהניח בן המת רק בת, סובר אני שאין כחה של
74 בת הבן אלא כבת המת עצמו, ויורשות יחידיו, ולזה אין ראייה כלל
75 מהאמור לענין 'ענה'.
76 אָמַר לוֹ רבן יוחנן לזקן, שוּמְהָ,

1 וסברה הברייתא, שכשם שלמדנו שיש לבדוק לצד מטה בזרעו
2 של המת להנחילים ירושתו, אם כן באופן שלא הניח אחריו זרע,
3 יש לעיין ולבדוק לצד הדורות למעלה, ולהעביר נחלתו ליורשי
4 אבי המת. מבררת הברייתא: הָא פִּיזְדֵּי יש לקיים דבר זה לעולם.
5 ומשיבה: נְחִלָּה מְשֻׁמְשֵׁת וְהוֹלֵקֵת עַד רְאוּבֵן בן יעקב אבינו, שאם
6 אבי המת כבר אינו בחיים, מעבירים הנחלה לזרעו, ואם לא הניח
7 אחריו זרע מעבירים הנחלה לאבי האב, ואם כבר מת, מעבירים
8 הנחלה לאחד מזרעו, ואם לא הניח אחריו זרע, מעבירים הנחלה
9 לדור קודם, אביו של זקנו של מת, וכן בהמשך אפילו עד אבי
10 השבט, וכך בהכרח ימצא לו קרוב ליורשו.
11 מקשה הגמרא: מדוע נקט התנא שהנחלה ממשמשת רק עד
12 ראוּבֵן, וְלִיָּקָא שמשמשת עד יַעֲקֹב אבינו, שהרי אם לא ימצא זרע
13 לראובן, יש להעביר הנחלה לאביו יעקב, ומשם לזרעו משבטים
14 אחרים.
15 מתרצת הגמרא: אָמַר אֲבִי, גְמִירֵי – קבלה בידינו. דְלֵא כְּלָה שְׁבִטָּא
16 – שלעולם אין כלה שבט שלם מישאל, ובהכרח ימצא זרע
17 לראובן, ולא יהא צורך למשמש עד יעקב.
18 הגמרא מביאה ויכוח חכמי ישראל עם הצדוקים, בענין ירושת בת
19 הבן במקום בת המת, ודין היוצא מכך: אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, כֵּל
20 דִּינֵן הָאֵמֶר להלכה, שבמקום שהניח המת בת, ובת הבן, תִּירֵשׁ בַּת
21 המת עִם בַּת הַבֵּן, שסובר הדיין שאף שבת הבן עומדת במקום
22 אביה, כיון שבת היא, אין כחה אלא כבתו של מת עצמו, והרי זה
23 כהניח המת שתי בנות, שחולקות הירושה ביניהם, אֲפִילוּ אם דיין
24 זה הוא נְשִׂיא שְׁבִיטָא שֶׁהִכֵּל פּוֹסְקִים כמותו, אִין שׁוּמְעִין לוֹ בַּפֶּסֶק
25 זה, שְׂאִינֵן – שאין מנחה זהו אֵלָא מַעֲשֵׂה צְדוּקִין. כְּדִתְנִיָּא בְּמִגִּילַת
26 תענית, כְּיוֹם אֲרִבְעָה וְעֶשְׂרִים כְּטַבַּת אֶסּוֹר להתענות, משום שיום
27 טוב הוא, שביום זה תְּכַנָּא לְרִינָא – שבנו לדינינו, לפסוק כמשפט
28 התורה בדין הירושה, שהודו הצדוקין למשפט התורה, שבתחילה
29 הָיוּ צְדוּקִין אֲוִמְרִין, במקום שהניח המת בת, ובת הבן, תִּירֵשׁ הַבַּת עִם
30 בַּת הַבֵּן, שאין כחה של בת הבן אלא כבתו של מת עצמו. נִטְפַּל
31 לָהֶן – נתחבר אליהם רבן יוחנן בן זכאי להתווכח עמם, אָמַר לָהֶם
32 רבן יוחנן לצדוקין, שׁוּמִים, מִנֵּין דִּין יָהּ לָבֶם, והלא בת הבן עומדת
33 במקום אביה בנו של מת, וכשם שהבן עצמו קודם לאחותו, כך
34 בתו קודמת. וְלֵא הָיָה אָדָם מַכַּת הַצְדוּקִין שְׁתִּיזִירוּ דְבָר, הוּיִן מוֹקֵן
35 אָחֵר צְדוּקִי, שְׁהִיָּה מְפַסְפֵּט – מתגרה ומתווכח להשיב כְּנִגְדוֹ, וְאוּמַר
36 לרבן יוחנן, למדנו זאת בקל וחומר, וְיָהּ בַּת בְּנֵו הַכָּאָה רַק מְכַח בְּנֵו
37 של מת, אף שנקבה היא, תִּירֵשְׁנֵו, בַּתוּ של מת הַכָּאָה מְכַח של מת
38 עצמו לֵא כֵּל שְׁבֵן שְׁתִּירֵשְׁנֵו יחד עם בת הבן המת.

אגרות קודש

ב"ה, י"ד אייר, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מיו"ד אייר עם המוסגר בו, ומוסיג' הקבלות, ויה"ר שגם להבא יבשר טוב בכל אותם העניינים שבמכתבו.

במ"ש אודות הנהגה עם התלמידים הקשישים, הנה מובן שצ"ל כעם תלמיד חבר ולא כעם תלמיד גרידא, ופשיטא שאין בזה ח"ו מיעוט הדמות של הר"מ והר"י.

בברכה כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר צו א געזונטען פרייליכען זומער,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

64 ואל תגדו לו ככו ככה להלך, ואמר רב יהודה אמר רב, כוונת
 65 הכתוב במה שאמר שרק 'להולך' יש לבכות, ולא לכל מה, היינו
 66 להולך מן העולם בלא להניח אחריו בן זכר, שצער גדול הוא ויש
 67 לבכות על כך, ולכן הלך לנחמם. ואם סובר שכל שאין מניח
 68 אחריו בן אינו ירא ה', ודאי לא היה הולך לנחם אבלים על אדם
 69 כזה.
 70 חוזרת בה הגמרא: אלא רבי יהושע בן לוי הוא דאמר שכונת
 71 הכתוב למי שאין מניח תלמיד. מקשה הגמרא: ומדריבי יהושע בן
 72 לוי הוא דאמר 'תלמיד', בהכרח שרבי יוחנן אמר בן, ואם כן קשיא
 73 דרבי יוחנן אדרבי יוחנן - יקשה ממאמר זה של רבי יוחנן, על
 74 הנחגתו בניחום אבלים. מתרצת הגמרא: אכן רבי יוחנן הוא
 75 שפירש שכונת הכתוב למי שלא הניח בן, ולא קשיא, הא - מה
 76 שנהג רבי יוחנן לנחם בכך שנפטר בניו, דיידיה - שיטתו היא,
 77 שהוא עצמו סבר כרבי יהושע בן לוי, שכונת הכתוב הנוכח למי
 78 שאין מניח תלמיד. והא - ומה שאמר רבי יוחנן שכונת הכתוב
 79 למי שאין מניח אחריו בן, דרבייה - בשם רבו אמר זאת, והיינו רבי
 80 שמעון בן יוחאי, וכפי שדרש לעיל משמו, שהקדוש ברוך הוא
 81 שונא מי שאין מניח אחריו בן.
 82 סימן למאמרי רבי פנחס בן חמא, הדר, עני, וקבם. אגב הדרשות
 83 בחשיבות הנחת בן, מביאה הגמרא דרשה בענין זה: דרש רבי פנחס
 84 בן חמא, מאי דכתיב (מלכים א יא כא), 'ויהי דרש רבי פנחס
 85 בן חמא, ויהי דרש רבי פנחס בן חמא, ויהי דרש רבי פנחס בן חמא'
 86 וקשיא, מאי דכתיב (מלכים א יא כא), 'ויהי דרש רבי פנחס
 87 בן חמא, ויהי דרש רבי פנחס בן חמא, ויהי דרש רבי פנחס בן חמא'
 88 וקשיא, מאי דכתיב (מלכים א יא כא), 'ויהי דרש רבי פנחס
 89 בן חמא, ויהי דרש רבי פנחס בן חמא, ויהי דרש רבי פנחס בן חמא'
 90 מיישבת הגמרא: אלא כך יש לדרוש, דרש רבי פנחס בן חמא, והוא
 91 שלמה המלך, נאמר בן, שכיב, שכיון שהניח בן כמותו נחשתו,
 92 מיתתו כשכיבה, ולא כמיתתו ממש. אך ויאב שלא הניח בן כמותו,
 93 להמשיך דרכו בעולם, נאמר בן מיתה, כיון שמת מיתה גמורה,
 94 בלא להניח מי שימלא מקומו.
 95 אגב דרשת רבי פנחס בן חמא, מביאה הגמרא שתי דרשות נוספות
 96 משמו: דרש רבי פנחס בן חמא, קשה עניות בתוך ביתו של אדם,
 97 יותר מהמשים מכות, וביותר צריך אדם לבקש רחמים שלא תבא
 98 עליו עניות, שנאמר (איוב ט כא), 'דברי איוב אל ידידי שהוכיחתי:
 99 על חטאי, ה' ה'ניי קניי אתם רעי כי יד אלוהי נגעה בי' - חוסו וחמלו
 100 עלי רעי, ואל תוסיפו לביישני, כי מכת יד ה' היתה עלי, ודי לי
 101 בצער זה. וקא אמר ליה חבירי - והשיבוהו חביריו (שם לו כא),
 102 'השקר אל תפן אל און כי על זה פתרת מעני' - אל תהדר אחר
 103 מידת הדין, שהרי מרחם ה' עליך יותר מעל שאר בני אדם
 104 המתייסרים ביסורי עניות, ואתה עשיר, ואינך מתייסר אלא ביסורי
 105 הגוף, ומובח שיסורי עניות קשים לאדם יותר מחמשים מכות.
 106 דרשה נוספת: דרש רבי פנחס בן חמא, כל שיש לו חולה בתוך
 107 ביתו, ולי אצל חכם, ויבקש עליו החכם רחמים, שנאמר (משלי טו יד),
 108 'חמת מלך מלאכי מות, ואיש חכם יפטרנה, ויש לפרש, 'חמת מלך',
 109 מי שבאה עליו חימה (-כעס) מאת מלך העולם ומצערים אותו
 110 משמים, וכן 'מלאכי מות', כלומר שהוא חולה הנוטה למות. עצתו
 111 היא, זאיש חכם יכפרנה, ילך אצל חכם ויסיר החכם כעסו של
 112 המקום מעליו, על ידי פתלתו.
 113 שנינו במשנה: זה הכלל, כל הקודם בנחלה יוציא ורבו קודמים, והוא
 114 קודם לכל יוציא ורבו. הגמרא מסתפקת בסדר ירושת מת שלא
 115 הניח אחריו זרע. פני רמי בר חמא, אבי האב של מת, ואחיו האב
 116 של מת, פגון אברהם אבינו, ובנו ישמעאל הבאים לירש פגבם עשו
 117 בנו של יצחק בן אברהם, שמת ולא הניח אחריו זרע, וכן יצחק
 118 אביו לא הניח זרע, איוה מהן קודם בירושה מכת יצחק אבי המת
 119 האם אברהם אבי יצחק, וא ששמעאל אחיו. פושטת הגמרא: אמר
 120 רבא, הא שמע, שנינו במשנתנו, האב קודם בסדר הירושה לכל
 121 יוצאי ורבו, ואם כן, כיון שמת עשיו בלא זרע יורש אותו יצחק
 122 אביו, ואף שכבר מת יצחק, הרי זה כאילו יורש את בנו בקבר,
 123 ומוריש הנחלה לקרוביו, ובירושת יצחק ודאי אברהם אביו קודם
 124 לישמעאל אחיו.
 125 הגמרא מבארת מדוע רמי בר חמא הסתפק, ולא פשט ספיקו
 126 מדברי המשנה: ורמי בר חמא

1 ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיהה כמלה שלכם, כלומר, אכן
 2 דחיית אינה אמיתית, אך באמת איני צריך לדחותך בדחייה כזו,
 3 שתורתנו שלימה ונכונה היא, ואינה דומה לקל וחומר שלמדתם,
 4 ששיחה בטלה הוא, שהרי מה לכת כגו של מת, שכן יפה כחה
 5 במקום האחין של אביה, שכחה שוה להם בירושת אביהם, כמפורש
 6 בתורה שבנות צלפחד ירשו נחלת זקנם חפר, אביו של צלפחד, יחד
 7 עם שאר בני חפר. תאמר בכתו של מת שיהורע כחה במקום אחין
 8 שלה, בני המת, שאינה יורשת כלום במקום שהניח המת בן זכר,
 9 שהרי בנות חפר לא ירשוהו, אלא כל ירושתו נתחלקה בין בניו,
 10 ובנות בנו צלפחד, כמו שכתוב (במדבר כו יז), 'נתן לתן לקם אחות
 11 נחלה בתוך אחי אביהם וגו'. וכשם שכלפי בני המת יפה כחה של
 12 בת הבן להחשב כבן ולירש עמהם חלק אביה, אף שאחותם בת
 13 המת אינה יורשת עמהם, כך במקום שלא הניח המת בנים אלא
 14 בנות, יפה כחה של בת הבן לעמוד במקום אביה לירש כל נחלת
 15 זקנה לבדה, כבן המת ממש, ובנות המת נדחות. מסיימת הגמרא:
 16 ובתשובה זו נצחום (חכמי ישראל את הצדוקין), והודו הצדוקין
 17 שבת הבן יורשת לבדה, ואין בת המת יורשת עמה, ואותו היום
 18 שניצחום וכ"ד טבת, עשאוהו יום טוב, לאסור בו התענית.
 19 בהמשך לאומר שבת הבן שמת יורשת את זקנה יחד עם אחי
 20 אביה, מביאה הגמרא תקנה שהתנה בענין זה: לאחר שלמת בני
 21 השבטים שבט בנימין עקב מעשה פגוש בגבעה, נותרו רב שש
 22 מאות איש משבט בנימין, ונאמר (שופטים כא יז), 'ויאמרו, ה'רשת
 23 פליטה לפנינו, ולא ימחה שבט מישראל, אמר רבי יצחק רבי רבי
 24 אמי, מלמד הכתוב שהתנו בני השבטים על שבט בנימין, שאם מת
 25 אדם משבטם והניח אחריו בניו, ואחד מבניו כבר מת והניח בת,
 26 בלא תירש את הבן עם האחין, ורק בניו החיים יורשים. שכיון שהיו
 27 שני שבטים מועטים שנצאת נחלת כל אחד מהם גדולה ביותר, ואם
 28 תירש בת הבן ונמשא לאחד מבני שבט אחר, הנחלה עוברת
 29 לשבט בעלה, ותחסר נחלת שבט בנימין חלק גדול, ולכן תיקנו
 30 שרק האחים שהם מבנימין ירשו, ויש כח ביד חכמים לעקור דין
 31 התורה, שהפקר בית דין הפקר.
 32 אגב ששינוי שבת המת יורשת אותו במקום שלא הניח בן, מביאה
 33 הגמרא דרשה בחשיבות הנחת בן שירשנו: אמר רבי יוחנן משום
 34 רבי שמעון בן יוחאי, כל שאינו מניח בן אחריו לירשו, הקדוש ברוך
 35 הוא קולא עליו עברה -כעס), כלומר, ששונא אותו, ומקור עוברת
 36 כתיב הקא (במדבר כו ט), 'איש פי מות וכן אין לו, והעברתם את
 37 נחלתו לבתו, ונקט הכתוב לשון 'העברה' ולא לשון 'נתינה', וכתוב
 38 ה'תם בנבואת צפניה על העתיד להיות בעת הנקס הקב"ה מאויביו
 39 ביום הגדול והנורא (צפניה א טו), 'יום עברה היום ההוא'. וכשם
 40 שפסוק זה 'עברה' פירושו 'כעס', כך יש לדרוש הכתוב
 41 'העברתם' מלשון כעס, שהקדוש ברוך הוא כועס עליו שלא הניח
 42 אחריו בן.
 43 הגמרא מביאה מאמר נוסף בענין זה: כתוב בתהלים (נח כ), 'אשר
 44 אין תליפות למו ולא יראו אלהים', ויש לדרוש שכל שאין מניח
 45 בעולם מי שיחליפו וימלא מקומו לאחר מותו, סימן הוא שאינו
 46 ירא ה', ונחלקו רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי למי הכוונה. חד אמר,
 47 כל שאינו מניח בן המחליפו וממלא מקומו בעולם. וחד אמר, כל
 48 שאינו מניח תלמיד תורה, המחליפו וממלא מקומו בעולם.
 49 מבררת הגמרא שיטת האמוראים: תקשימי רבי יוחנן הוא דאמר
 50 שהכוונה למי שאין מניח תלמיד, דאמר רבי יוחנן שרבי יוחנן נפטרו
 51 כל בניו בחייו, ובעת שהיה הולך לנחם אבלים היה נוטל בידו שן
 52 של בנו העשירי שהיה שמור בידו, ואומר לאבלים, הין גרמיה
 53 דעשיהא ביר - זהו עצם של בני העשירי שנפטר על פני, וכשם
 54 שאני הצדקתי עלי דין שמים והתנחמתי כן עשו גם אתם. ואם
 55 היה סובר רבי יוחנן שכל שאין מניח אחריו בן זכר אינו ירא ה', לא
 56 היה אומר כך, שהרי זה כאומר שאינו ירא ה', ואסור לאדם
 57 לפרסם שחיי ברבים. ואם כן תקשימי רבי יוחנן הוא דאמר
 58 שכונת הכתוב למי שאין מניח תלמיד.
 59 מקשה הגמרא: ומדריבי יוחנן אמר 'תלמיד', בהכרח שרבי יהושע בן
 60 לוי אמר בן, וקשה, דהא רבי יהושע בן לוי לא אויל לבי ממאי -
 61 לא היה מובטל מלימודו לילך לבית האבלים לנחמם, אלא לבי
 62 מאן דשכיב בלא בני - חוץ מלבית אבלים שמתאבלים בו על מי
 63 שלא הניח אחריו בניו, משום דכתיב (ירמיה כב)

בבא בתרא. יש נוהלין – פרק שמיני דף קטז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רלה רש"י תוספות

1 לא תהא תורה שלמה שלנו בו' – איני צריך לדחותך בקט. ומיהו, מעיקרא לא היה
2 חפץ לגלות לו טעמו של דבר, דאסור לגלות להם טעמי תורה. כשיחה כפלה שלכם
3 – קל וחומר שאתם דנין מעצמכם, שיש עליו תשובה. מה לבנו שיהא כחה במקום
4 אהין – שירשת במקום אביה, כגון בנות צלפחד שירשו בנכסי חפר אבי אביהן עם
5 בני חפר, שנאמר "נתן נתן להם אחות נחלה

וְלֹא תִהְיֶה תּוֹרַה שְׁלֵמָה שְׁלָנוּ שְׁיִחָה בְּמִלְחָה שְׁלָכְמִ;
מָה לְבַת בְּנוֹ - שֶׁבֶן יִפְהַ פְּחָה בְּמִקּוֹם הָאֲחִין, תֹּאמַר
בְּבִתּוֹ - שֶׁהוֹרַע פְּחָה בְּמִקּוֹם אֲחִין? וְנִצְחָוּ, וְאוֹתוֹ
הַיּוֹם עֲשָׂאוּהוּ יוֹם טוֹב. "וַיֹּאמְרוּ יִרְשֵׁת פְּלִטָה לְבָנֵינוּ
וְלֹא יִמָּחָה שְׁכֵמֵ מִיִּשְׂרָאֵל" - אָמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבִי רַבִּי
אָמִי: מְלֻמָּד, שֶׁהֲתֵנוּ עַל שְׁכֵמֵ בְּנֵינוּ שְׁלֵא תִירֵשׁ בַּת
הַבֵּן עִם הָאֲחִין. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן
בֶּן יוֹחָאִי: כָּל שְׂאִינוּ מְנִיחַ בֵּן לְיוֹרְשׁוֹ - הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא מְלֵא עֲלָיו עֲבָרָה. פְּתִיב הַקָּא: "וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת
נַחְלָתוֹ", וְכֹתִיב הֵתָם: "זוֹם עֲבָרָה הַיּוֹם הוּא", "אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לָמוֹ וְלֹא יִרְאוּ אֱלֹהִים"

1 כ' כי על זה בחרת מעוני – טוב לך במכות הללו ממה שהיית עני. דעשיר היה, ולא מעיני
2 שהפסיד איוב אלא בהמות, אבל קרקעות וכסף חובב – לא הפסיד. אף על גב דקאמר
3 "ערום יצאתי מבטן אמי וערום אשוב שמה" (איוב א) – מתנחם היה על הפסדו. שלא היה
4 לו לחוש שבמותו לא יוליד כלום עמו, כדכתיב בקהלת "ומאומה לא ישא בעמלו שיולק
5 בידו". והא דכתיב (רישית דקרא) (איוב מב) "ויתנו
6 לו איש קטישה אחת ונזם זהב אחד" – לא מפני
7 שהיה עני, אלא דרוחן היו מבאיין לו.
8 **אבי** האב ואחיו – כגון אברהם ויעקב בנכסי
9 עשו, מהו? אמר רבה: תא שמע, האב
10 קודם לבן, שמע מינה שאברהם קודם. לפי טעונו
11 לא היה בן יורש את אביו, אלא אב קודם כל שעה
12 לבן, שהיה סבור שאברהם יורש כשימות עשו
13 ויפלו הנכסים לפני יצחק, ולדבריו שהיה סבור
14 שאברהם קודם ליעקב – אין בן יורש את אביו.
ושהיה

11 - רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, חד אמר: כל שאינו מניח בן, וחד אמר: כל שאינו מניח
12 תלמיד. תסתיים רבי יוחנן דאמר תלמיד, דאמר רבי יוחנן: דין גרמיה דעשיריאה ביר,
13 תסתיים דרבי יוחנן דאמר תלמיד. - ומדרבי יוחנן אמר תלמיד, רבי יהושע בן לוי אמר בן?
14 והא רבי יהושע בן לוי לא אויל לבי טמא אלא לבי מאן דשכיב בלא בני, דכתיב: "בכו
15 ככה להלף", ואמר רב יהודה אמר רב: להלף בלא בן וקר! אלא, רבי יהושע בן לוי הוא
16 דאמר תלמיד. - ומדרבי יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד, רבי יוחנן אמר בן, קשיא דרבי
17 יוחנן אדרבי יוחנן! - לא קשיא: הא דידיה, הא דרביה. (סימן: הדר עני והכס) דרש רבי
18 פנחס בן חמא, מאי דכתיב: "והדר שמע במצרים פי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב
19 שר הצבא", מפני מה בודד נאמרה בו שכיבה, וכיואב נאמרה בו מיתה? דוד שהניח בן -
20 נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן - נאמרה בו מיתה. - ויואב לא הניח בן? והכתיב:
21 "מפני יואב עבדיה בן יהואל!" אלא, דוד שהניח בן פמותו - נאמרה בו שכיבה, יואב שלא
22 הניח בן פמותו - נאמרה בו מיתה. דרש רבי פנחס בן חמא: קשה עניות בתוך ביתו של
23 אדם יותר מחמשים מפות, שנאמר: "חגני חגני אתם רעי פי יד אלוה נגעה בי", וקא אמרי
24 ליה חבירה: "השומר אל תפן אל און כי על זה בחרת מעוני". דרש רבי פנחס בר חמא: כל
25 שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר: "חמת מלך מלאכי
26 מות ואיש חכם יכפרנה". "זה הפלל: כל הקודם בנחלה - יוצאי ירכו קודמין; והאב קודם
27 לכל יוצאי ירכו". בעי רמי בר חמא: אבי האב ואחי האב, כגון אברהם וישמעאל בנכסי
28 עשו, איזה מהן קודם? אמר רבא, תא שמע: האב קודם לכל יוצאי ירכו. - ורמי בר חמא?
אב

42 דעשיריאה ביר – נשאר אצלו שן אחד מבניו, ובו היה מנחם למרי נפש האבלים. שהשן של מת אינו טמא, דתנן באהלות פרק שלישי (משנה ג): כל שבמת – טמא, חוץ מן
43 השיניים והשיער והצפורן, ובשעת חיבורן – הכל טמא. וכיון דרבי יוחנן לא הניח בן, אם איתא דסבירא ליה דמי שלא הניח בן נקרא לא ירא אלהים – לא היה אומר
44 לבריות "דין גרמא דעשיריאה ביר", דאמרין בעלמא (ברכות לד, ב): חציף עלי מאן דמפרסם חטאיה, כדכתיב "אשר ישויו פשע כסוי חטאיה". לא הוה עייל לבי מטיא –
45 לבית המת להחטאב עליו, כדתנן (אהלות פרק טז משנה ג): בית מלא טמא – מלא מתים, לפי שלא היה רוצה להתבטל מלמודו. הא דידיה – "דין גרמא" בו, דסבירא
46 ליה כרבי יהושע בן לוי, זה שלא הניח תלמיד. הא דרביה – מאי דאמר: זה שלא הניח בן, ולא סבירא ליה. קשה עניות בו' – וצריך למיבעי רחמי. ואגב גררא דדרשות
47 דרבי פנחס בר חמא נקט ליה הכא. בי יד אלוה וגי' – היינו חמושים מכות. שהרי במצרים כדכתיב ביה "אצבע אלהים הוא" (שמות ח) לקו עשר מכות. נמצא ליד שיש בה
48 חמש אצבעות – חמשים מכות. אל תפן אל און – אל תהדרר אחר מדת הדין, כי יש מצרים יותר ממך. כי טוב לך זה החמשים מכות מעוני, והרי יש לך כסף חובב
49 וקרקעות, ועדיין הקדוש ברוך הוא מרחם עליך יותר מהרבה בני אדם שהן עניים. חמת מלך – היינו צער שבאה לו חימה מאת הממוקם. מלאכי מות – היינו חולה שגוטה
50 למות. יכפרנה – יקנתנה. בעי רפי בר חמא אבי אביו – של מות, ואחי אביו של מות, איזה מהן קודם? ומשום דתרייהו אתו לירש את המת מכח אבי המת קא בעי לה.
51 בנכסי עשו – מיתה נקט בעשו שהוא רשע, ולא ביעקב. האב קודם לירש את בנו לכל יוצאי ירכו – נמצא אברהם יורש את יצחק מקמי ישמעאל, והלכך, כיון דתרייהו
52 מכח יצחק אתו – הרי הוא כאילו יורש יצחק את עשו, וחזר אברהם יורש את יצחק בנו, כדאמרן בריש פירקין, שהאב קודם לאחין. דכי היכי דדרשינן "אין לו בן" – עיין
53 עליו, הכי נמי דרשינן בכל קרובים. וגבי אבי המת נמי דרשינן אם אין לו אב – ונתתם את נחלתו לאחיו, עיין עליו. שאם יש ליצחק שום יורש דראוי לירשו – יבא במקומו,
54 והיינו אברהם שקודם לישמעאל. וכן הלכה.

אב

ישתיהו

1 בבור נוטל שני חלקים – כאן לא דקדק הקונטרס יפה, דפריש: אף על גב
2 דכשמת חפר לא היה צלפחד קיים – אפילו הכי בנותי נוטלות חלק בכורה
3 של צלפחד בנכסי חפר, כדתינא בתוספתא דבכורות: כיצד אין הבכור נוטל בראוי
4 כבמוחזק? מת אביו בחיי אביו – נוטל פי שנים בנכסי אביו, ואינו נוטל פי שנים בנכסי
5 אביו אביו. כגון יעקב שמת בחיי יצחק, היה
6 ראובן בכור – נוטל פי שנים בנכסי יעקב, אבל
7 לא בנכסי יצחק זקנו, שהרי ואפילו אם היה
8 יעקב קיים כשמת יצחק לא היה יעקב נוטל פי
9 שנים, שהרי פשוט הוא. הלכך, ראובן הבא
10 לירש מבח יעקב בנכסי יצחק – לא יטול אלא
11 חלק פשיטות של אביו, עד כאן. ולא היה לו
12 לפרש כן, דלא קרי "ראוי" כי האי גזוגא מה
13 שאין ראובן נוטל פי שנים מעשו בנכסי יצחק,
14 אלא הא קרי "ראוי" – מה שאין ראובן נוטל
15 פי שנים מאחיו בנכסי יצחק שלא החזיק בתן
16 מעולם יעקב, והיה ליה ראי. ומחזירין

אָבּוּ הַחֹרְפִּיּה לֹא עֵינֵי בְּרָהּ. עָשָׂה רָמִי בֶּרַח הָמָא:
אָבִי הָאֵב וְאָחִיו, בְּגוֹן אַבְרָהָם וַיַּעֲקֹב בְּנִכְסֵי עֵשָׂו,
אֵיזָה מְהֵן קוֹדֵם? אָמַר רַבָּא, תָּא שְׁמַע: הָאֵב קוֹדֵם
לְקַל יוֹצְאֵי יְרִיכוֹ. - וְרַמִּי בֶּרַח הָמָא? יוֹצְאֵי יְרִיכוֹ
שְׁלוֹ, וְלֹא יוֹצְאֵי יְרִיכוֹ שֶׁל בְּגוֹ. הֲכִי נָמוּ מִסְתַּבְרָא,
דְּקָתְנִי, זֶה הַפְּלִל: כֹּל הַקּוֹדֵם בְּנַחְלָה - יוֹצְאֵי
יְרִיכוֹ קוֹדְמִין, וְאִילוּ אֵיתִיהּ לְיַצְחָק - יַצְחָק קוֹדֵם,
הַשְׁתָּא נָמוּ דְלִיתִיהּ יַצְחָק - יַעֲקֹב קוֹדֵם, שְׁמַע מִיָּמֵהּ.
מִשְׁנַה בְּנֹת צִלְפַּחַד נִטְלוּ שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים בְּנַחְלָה:
חֲלַק אַבְיָהּן שְׁהִיָּה עִם יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וְחֲלַקוּ עִם
11 אָחִיו בְּנִכְסֵי חֲפָר, וְשִׁהִיָּה בְּכוֹר נֹטֵל שְׁנֵי חֲלָקִים.
גמרא

1 אבּוּ חורפיה – חריפותו, שהיה טרוד בשאלה אחרת לדקמן, דעדיפא מינה.
2 אבי האב – של מת, והאחין של מת, דהיינו זקנו ואחין, איזה מן קודם? מי
3 לימא: כיון דיצחק קודם ליעקב לירש את עשו, דהאב קודם לאח – הרי הוא
4 כאילו יירשו יצחק לעשו, והלכך יבוא יעקב ויריש את יצחק אביו. אבל אברהם
5 לא יירשנו, שהבן של מת קודם לאבי המת.
6 או דלמא בני בנים הרי הן כבנים, ונמצא
7 עשו בן אברהם, וקודם אברהם ליעקב בנכסי
8 עשו, דהאב קודם לאחין. תא שפע האב
9 קודם לכל יוצאי ירכו – ויעקב יוצא
10 ירכו של אברהם היה, והלכך אברהם קודם
11 לו בנכסי עשו. ורמי בר חמא – אמר
12 לך: משום הכי מספקא לך, דיאבא למימר:
13 "יוצאי ירכו" משמע יוצאי ירך שלו, דהיינו
14 בניו מאשתו, ולא יוצאי ירך בנו. הכי נמי
15 מסתברא – דיעקב קודם לאברהם בנכסי
16 עשו. דקתני רישא: כל הקודם בנחלה ואינו,
17 כגון יצחק שקודם לאברהם בנכסי עשו אילו
18 היה קיים, השתא דליתיה ליצחק – יוצאי
19 ירכו קודמין, דהיינו יעקב, שירש וזכות אביו
20 יצחק, שכן הוא הדין, שהרי אם מת יצחק
21 יעקב יורש את זכותו, ולא אברהם. וכן
22 הלכה. והשתא שמעינן מפירקין שסדר נחלות כך הוא: ראובן שמת –
23 בן או בת, או בן בת או בת בת, עד מאה דורות – יירש במקום אביו בנכסי ראובן. ואם אין לראובן בנים ולא בני בנים, ואף לא בנות בנים – או יורשות בנות ראובן
24 את ראובן, ואם אין לראובן בנות ולא בני בנות אפילו בסוף הדורות – או יורש יעקב את ראובן בנו. ואם אין יעקב קיים – ונתתם את נחלת ראובן
25 לאחיו בני אביו, שמעון ולוי ויהודה ויוסף ובנימין. ואם אינם קיימין – תתנו נחלת ראובן לבני שמעון ולוי. ואם אין להם בנים ולא בני בנים – תתנו לבנותיהן או לבני
26 בנותיהן או לבנות בנותיהן. דבכל מקום הזכר וירשו קודמין לנקבה, כדאמרן: מקיש ירושה שניה לירשה ראשונה. ואם אין לו אחים לראובן, ולא בני בנים לאחים,
27 שמתו אחיו בלא בנים, או שלא היה לו אח מעולם – ונתתם את נחלתו לבת יעקב, אחותו מן האב. או לבניה ולבני בניה או לבנותיה ולבנות בנותיה עד עולם. וגם
28 אין לראובן אחות ולא בני אחות מן האב – ונתתם את נחלתו לאביו אביו, דהיינו יצחק. ואם אין יצחק קיים – ונתתם נחלתו של ראובן לעשו בן יצחק, שהוא אחי
29 אביו של ראובן, ואם אין עשו קיים – ונתתם את נחלתו של ראובן לאילפיו בן עשו, או לבניו ובני בניו. ואם אין בנים לעשו – ונתתם את נחלת ראובן לבנות עשו
30 ולבניהם ולבנות בנותיו. ואם אין אחין לאביו של ראובן – ונתתם את נחלתו לבנות יצחק, דהיינו אחות אביו, או לבניהן ולבני בניהן או לבנותיהן ולבני בנותיהן. ואם
31 אין לאביו של ראובן לא אחים ולא בני אחים, לא אחות ולא בני אחות – ונתתם את נחלת ראובן לאברהם אבי אביו. ואם אין אברהם קיים – ונתתם לישמעאל
32 אחי אביו, או לבניו של ישמעאל ולבני בניו או לבנותיו ולבני בנותיו. ואם אין ישמעאל ולא בניו קיימין, וגם לא אחותו ובני אחותו – ונתתם נחלתו לתרח אבי
33 אברהם. ואם אין תרח – תתנו לחור ולחרן בניו, או לבני בניהן או לאחותם וליוצאי יריכם. וכן לעולם עד אדם הראשון, האב קודם לעולם לאדני (האב), ואדני האב
34 קודמין לאחות האב, ואחות האב קודמין לאביו האב, ואביו האב קודם לאדני אביו האב (ולאחותו). ואדני אביו האב (ואין אחותו קודמין לאביו אביו האב, וכן לעולם. וגם
35 למדנו שהבעל יורש את אשתו, ואם אין בעל קיים – בנה יורשה, ואם אין בנה – בתה יורשה, בכל הסדר הזה עד אדם הראשון. משנה: בנחלה – בנחלת ארץ
36 ישראל, ומשום דאמרן לעיל (קטו, א) כל יוצאי ירכו של בן קודם לאחין, דאשמעינן דבת הבן נחלת במקום הבן – משום הכי נקט לה. שהרי בנות צלפחד נחלו
37 חלק אביהן בנכסי חפר במקום צלפחד אביהן, חלק אביהן – צלפחד, שהיה מיוצאי מצרים. שהבן הנכנס לארץ לא היה נוטל בשביל עצמו חלק בארץ, הואיל ולא
38 יצא ממצרים, כדאמר בגמרא דקסבר האי תנא: ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ולא לבאי הארץ, ונפקא לן מקראי. ואף על פי שיוצאי מצרים לא נכנסו לארץ אלא
39 מתו במדבר, ולא נטלו חלק בארץ – מיהו להכי אהני, שאם יצא ראובן ושמעון ממצרים ונטלו להם במדבר בנים שנכנסו לארץ, לראובן עשרה בנים ולשמעון בן אחד
40 – יטול בן שבעון חלק כנגד עשרה בני ראובן, שהרי לראובן ושמעון נתחלקה הארץ, וכן בני כל אחד בנכסי אביהן. וצלפחד יצא ממצרים ומת במדבר, לפיכך נטלו
41 בנותיו חלקן. וכל שלשה חלקים דמתניתין נפקא לן בגמרא מקראי, הלכך בעינן לפרושי דבכי האי גזוגא הוה מעשה, דצלפחד יצא ממצרים כשהוא בן עשרים, וכן חפר
42 אביו, ושהיה צלפחד בכור – כל דברים הללו יש לך ללמוד מן הפסוק ד"נתן תתן להם" וגו' דילפינן מיניה בגמרא להני שלשה חלקים. וחלקי עם אחיו בנכסי חפר
43 – דחפר יצא ממצרים, ונטלו בניו חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים, לבד חלק עצמן, שגם הם יצאו ממצרים. ובנות צלפחד קבלו חלק אביהן מנכסי חפר בשעה שחלקן
44 אחי צלפחד נחלת אביהן בניהן, דבת הבן הרי היא במקום הבן לירש עם האחין, דקתני לעיל: כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין, ושתיה צלפחד בכור – והיה
45 ראוי ליטול פי שנים עם אחיו בנכסי חפר. ואף על גב שאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק – ארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים כדאמר בגמרא, וכמי שהחזיק חפר
46 בחלקו דמי. ואפילו אם מת צלפחד מקמי חפר נמצא צלפחד יורש פי שנים בכל אשר ימצא לחפר, כי הוא ראשית אונן. ואף על גב דכשמת חפר לא היה צלפחד
47 קיים – אפילו הכי בנותיו היו יורשות חלק בכורת צלפחד בנכסי חפר, כי היכי דירשות חלק פשיטותו בנכסי חפר. כדתינא בהדיא בתוספתא דבכורות (פרק ו'): כיצד
48 אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק? מת אביו בחיי אביו – נוטל פי שנים מנכסי אביו, ואין נוטל פי שנים מנכסי אביו אביו. כגון יעקב שמת בחיי יצחק, הרי ראובן הבכור
49 נוטל בנכסי יעקב פי שנים, אבל לא בנכסי יצחק זקנו, שהרי אפילו אם היה יעקב קיים כשמת יצחק – לא היה יעקב נוטל פי שנים, שהרי פשוט הוא, הלכך ראובן
50 הבא לירש מבח יעקב בנכסי יצחק – לא יטול אלא חלק פשיטותו של אביו. ואם היה אביו בכור – אף הוא נוטל פי שנים בנכסי אביו אביו, שאם היה יעקב בכור,
51 אף על פי שמת בחיי יצחק – הרי בא ראובן ונטל חלק בכורת יעקב אביו בנכסי יצחק, שהבן במקום אב עומד, בין לחלק בכורה בין לחלק פשיטות. והוא הדין לבנות
52 צלפחד בנכסי חפר, דאף על פי שמת צלפחד בחיי חפר – יורשות חלק בכורת אביהן בנכסי חפר. והכי נמי תניא בהדיא בתלמוד ירושלמי. ואמרין נמי התם: ריש
53 לקיש אבנא בשם אבא כהן ברדלא: אמר משפט לענין כפילה, ונאמר משפט לענין פשיטה, ונאמר פשיטה אהו רואה את הבן כאילו קיים, ליטול פשיטות אביו –
54 אף לענין כפילה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליטול כפילה אביו. ומפרשי רבינו תנאל גאון וכו' צדיק לברכה למדתי זאת, וכן הלכה. ומדאמרין בגמרא "העוברת"
55 זו חלק בכורה, ילפינן דצלפחד בכור היה. והאי דכתיב בדברי הימים (ז א) "ושם השני צלפחד" – לאו שני לאחין קאמר, דהא לא איירי לעיל באחין כולל, אלא
בגלעד

הפעולות בענייני הפצת הערשינות והפצת היהדות – צריכות להיות . . בדרכי נועם ודרכי שלום.

משיחת שבת פרשת בחוקותי ה'תשד"מ

34 מוסיפה הגמרא: הָיָי נְפִי מְקַתְּרָא – כן מסתבר לפרש המשנה, כפי
 35 שפירשנו לדעת רמי בר חמא, ויש לדייק מדבריה שאדרבה, יעקב
 36 קודם לאברהם בירושת עשיו. דְּקַתְּנִי בַּמְשֵׁנָה, וְזֶה הַכֶּלֶל, כָּל הַקּוֹדֵם
 37 בְּנִתְּחִילָה, יוֹצֵא יָרִיכוֹ קוֹדְמִין, והלא זה ברור דאילו אֵיתִיָּה לְיַצְחָק –
 38 שאם יצחק קיים בעת מיתת עשיו בנו, הרי יצחק קודם לאברהם
 39 אביו לירש את עשיו בנו, שאבי המת קודם לאביו וזקנו של מת
 40 לירש את בנו, ואם כן, הַשְּׂמָנָה נְפִי דְלִיתִיָּה יַצְחָק – גם באופן שיצחק
 41 כבר איננו בעולם בעת מיתתו של עשיו, יַעֲקֹב־בְּנוֹ שֶׁל יִצְחָק קוֹדֵם
 42 לאברהם לירש את נחלתו של עשיו, שהרי כל הקודם בנחלה
 43 יוצאי יריכו קודמים לבאים אחריהם בסדר הירושה.
 44 מסיקה הגמרא: שְׂמַע מִיָּהּ – אכן יש להוכיח ממשנתנו, שיעקב
 45 בנו של יצחק קודם לאברהם, בירושת עשיו אחיו.

משנה

46 כתוב בתורה (במדבר כו א-ז) שכשנצטוו משה לחלק את ארץ
 47 ישראל לבני ישראל, באו בנות צלפחד בן חפר שמת בלא בנים
 48 זכרים, וטענו שאף שהארץ נתחלקה רק לזכרים ולא לנקבות, יש
 49 לחן לעמוד במקום אביהן לירש חלקו בארץ. והביא משה את
 50 משפטן לפני ה', והשיב לו שצודקות הן, שהבת יורשת את האב
 51 במקום שאין בן, ולכן עומדות בנותיו של צלפחד במקומו ליטול
 52 חלקו בארץ, ואגב כן פירטה שם התורה כל סדר הנחלות, כמובא
 53 לעיל (טקט). במשנה הקודמת. משנתנו תבאר את חלקי הנחלה
 54 אשר נחלו בנות צלפחד בארץ.
 55 בְּנֹת צֶלְפַּחַד נָמְלוּ שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים בְּנִתְּחִילָה שֶׁנֶּחְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ
 56 יִשְׂרָאֵל בְּכַיִּסְתָּם אֵלֶיהָ:
 57 א. חֶלֶק אֲבִיהֶן צֶלְפַּחַד, שֶׁהָיָה עִם יוֹצֵאֵי מִצְרָיִם, ויש לו ליטול חלק
 58 בחלוקת הארץ, וירשו בנותיו את חלקו.
 59 ב. וְחֶלְקוֹ שֶׁל צֶלְפַּחַד אֲבִיהֶן שִׁישׁ לוֹ לְחֵלּוֹק עִם אָחִיו, בְּנִכְסֵי חֶפְרָה
 60 אֲבִיו.
 61 ג. וְשִׁתְּיָה צֶלְפַּחַד אֲבִיהֶן בְּכֹדֵר לֵאבִיו חֶפְרָה, וְנִמְלָל בְּנַחֲלַת אֲבִיו שְׁנֵי
 62 חֲלָקִים, כַּאֲמֹר תְּתוּרָה (דברים כא ז) שהבכור נוטל בנכסי אביו פי
 63 שנים משאר אחיו, וירשו בנותיו גם חלק זה.

1 אָנֹכִי חוֹרְפִיָּה – מפני חריפותו, שהיה טרוד בפשיטת ספק אחר קשה
 2 יותר והמובא להלן בסמוך, לֹא עֵינִין בָּהּ – לא עיין כל כך בדברי
 3 משנתנו לפשוט ספיקו מדבריה, עד שבא רבא ופשט לו.
 4 הגמרא מביאה ספק נוסף בסדר ירושת מת שלא הניח אחריו זרע:
 5 בְּעֵי רְמִי בְּרַ הָמָא, אָבִי הָאֵבֶּ שֶׁל מַת, וְאָחִיו שֶׁל מַת, כְּגוֹן אֲבִרְהָם
 6 אֲבִינוּ, וְיַעֲקֹב אֲבִיו אֲבִינוּ, הַבָּאִים לִירֶשׁ בְּנִכְסֵי עֲשָׂו בֶּן יִצְחָק, שֶׁמַּת בְּלֹא
 7 זרע, וכן יצחק אביו אינו קיים, אִיזוּהָ מִתָּן קוֹדֵם בִּירוּשָׁה. שיש
 8 להסתפק האם יצחק יורשו בקבר, ואם כן הנחלה עוברת ליעקב
 9 בנו, ולא לאברהם זקנו, כיון שהבן קודם לאב לרשת את המת. או
 10 שמא יש לאברהם זכות לירש את עשיו נכדו, בלא כחו של יצחק,
 11 כיון שבני בנים הרי הם כבנים, ונחשב עשיו כבנו, והאב קודם לאח
 12 בסדר הירושה, ואם כן יורשו אברהם, ולא יעקב.
 13 רבא מנסה לפשוט הספק: אָמַר רַבָּא, הָאֵל שְׂמַע, שֵׁנִינוּ בַּמְשֵׁנָה,
 14 הָאֵבֶּ קוֹדֵם בְּסֹדֵר הִירוּשָׁה לְכָל יוֹצֵאֵי יָרִיכוֹ, ואם כן בודאי אברהם
 15 קודם ליעקב, יוצא יריכו, לירש את נכדו עשיו.
 16 הגמרא מבארת, מדוע רמי בר חמא הסתפק, ולא פשט ספיקו
 17 מדברי המשנה: וְרְמִי בְּרַ הָמָא שֶׁהִסְתַּפֵּק, הוא מפני סובר, שכוונת
 18 המשנה להקדים את האב רק ליוצאי יריכו שְׁלֹו מִמֶּשׁ, וכגון, יצחק
 19 קודם לירש את עשיו, לפני יעקב אחיו יוצא יריכו של יצחק, וכן
 20 בדרך קודם, אברהם קודם לישמעאל בנו לירש את נכדו עשיו,
 21 וְאִלּוּם לֹא קוֹדֵם הָאֵבֶּ לְיוֹצֵאֵי יָרִיכוֹ שְׁלֹו לִירוּשָׁה אִם מַת. ולכן
 22 לפי הצד שאין לאברהם זכות לירש את נכדו אלא מכח יצחק אבי
 23 המת, בודאי יעקב קודם לירש את עשיו, שכיון שממשמשת
 24 נחלה ליצחק, שוב יש להקדים את בנו יעקב לירש אותו קודם
 25 לאביו אברהם, ואין להקדים את אברהם מכח הכלל שהאב קודם
 26 ליוצאי יריכו, כיון שלא נאמר כלל זה אלא להקדימו ליוצאי
 27 יריכו שלו, אבל לא ליוצאי ירך בנו, שודאי הם קודמים לזקנם
 28 (אבי אביהם) לירש את אביהם.
 29 אמנם ספיקו של רמי בר חמא היה מפני שאפשר שבאופן שאין
 30 יצחק אבי המת קיים יורש אברהם את עשיו באופן ישיר, מכח
 31 הדין שבני בנים הרי הם כבנים, ולכן קודם הוא ליעקב שאינו אלא
 32 אח המת. ואם כן הספק בעינו עומד ואין לפשוט אותו מדברי
 33 המשנה.

אגרות קודש

בי"ה, י"ד אייר, תשט"ו
 ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ בעל מדות

מוה"ר דוב יהודא שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיי"ב אייר, נהייתי לקרות בו אשר מתחיל בהתעוררות להקים ביהכ"נ
 וביהמ"ד בחלק עיר טורונטה המרובה באוכלוסין דבני ישראל, וכבר ידועה הוראת נשיאנו הק'
 אאזמו"ר של כ"ק מו"ח אדמו"ר - זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, די וועלט זאגט אז מען קען ניט ארונטער
 דארפמען אריבער, און איך זאג אז מען דארף לכתחילה אריבער והרי כבר נאמר הרחב פיך ואמלאהו
 וחפץ ה' בידו יצליח, להגדיל תורה ולהאדירה, ביחד עם עמוד העבודה שבלב זו תפלה, ביהכ"נ וביהמ"ד
 יחד, וכדרז"ל עה"כ אוהב ד' שערי ציון.

ועי"פ הוראת רז"ל שכל הנוטל פרוטה מאיוב ה"ה מתברך מפני שהי' איש תם ירא אלקים
 גוי' (ב"ב ט"ו ב), הנה מוסג"פ המחאה מאחת הקופות של כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר ישתמש בה
 להתשלומים הראשונים, ויה"ר שיהי' ההצלחה והסייעתא דשמיא במילואה.

בברכת הצלחה בכל הני"ל.

גמרא

1 שנינו במשנתנו שבנות צלפחד נטלו את חלק אביהן שהיה לו
 2 ליטול בנחלת הארץ, מביאה הגמרא שיש ללמוד מכך כדעת מי
 3 סובר התנא במשנתנו במחלוקת שנחלקו התנאים בברייתא, למי
 4 נתחלקה ארץ ישראל: תנן במשנתנו כַּמֵּאָה דְּמֵאָרֶץ לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם
 5 נְתַחֲלָקָה הָאָרֶץ, והם הורישו חלקם לבניהם שנכנסו לארץ. שלרבי
 6 יונתן הסובר (בברייתא הללו) שהארץ נתחלקה לבאי הארץ, אין
 7 לצלפחד חלק בחלוקת הארץ להוריש לבנותיו.
 8 דְּתַנְיָא, נחלקו התנאים למי נתחלקה ארץ ישראל, ושלוש שיטות
 9 נאמרו בזה, רַבִּי יֵאֵשִׁיָּה אֹמֵר, לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם מִבְּנֵי עֶשְׂרִים וּמַעֲלָה
 10 נְתַחֲלָקָה הָאָרֶץ, כלומר, אף שבפועל נתחלקה הארץ לבני ישראל
 11 שנכנסו לארץ, חישוב החלקים היה לפי אלו שיצאו ממצרים,
 12 וכאילו נחלוה הם עצמם והורישו לבניהם הבאים לארץ. וכגון
 13 ראובן ושמעון שיצאו ממצרים, לראובן עשרה בנים, ולשמעון בן
 14 אחד, בביאת הבנים לארץ חישובו כאילו ראובן ושמעון נוטלים כל
 15 אחד מהם חלק בארץ, ומורשים את חלקם לבניהם שנכנסו
 16 לארץ, ונמצא שבנו של שמעון קיבל נחלה בארץ כשיעור שקיבלו
 17 עשרת בני ראובן יחדיו.
 18 ומקור הדבר, שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִצְוַת חֲלוֹקַת הָאָרֶץ לְבֵאֵי הָאָרֶץ שֶׁנִּמְנָה
 19 בַּמִּנְיָן הַשֵּׁנִי, שנעשה בערבות מואב קודם כניסתם לארץ (במדבר כו
 20 נה), אֲךָ בְּגֹרֶל יִחַלֵּק אֶת הָאָרֶץ, לְשִׁמּוֹת מִשּׁוֹת אֲבֹתָם יִחַלְוּ, ותיבת
 21 'אבותם' מיותרת, ובאה ללמד שיש לחלק את הארץ לאבותיהם
 22 של אלו שנמנו במנין זה, והם האבות שנמנו במנין הראשון בשנה
 23 השנית ליציאת מצרים, והמנויים כאן יירשו את נחלתם.
 24 מפרש רבי יאשיה, אֵלֶּא כֹּה אֲנִי מְקַיֵּים – כיצד אני מפרש את
 25 הפסוק (שם כו ג), לְאֵלֶּה תִּחַלֵּק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה, הכתוב אחר
 26 שהוזכרו המנויים במנין שנעשה בערבות מואב לבאי הארץ, אין
 27 לפרש כפשוטו שצויה הכתוב לחלק הארץ 'לאלה' שנמנו כאן,
 28 אלא כוונת הכתוב באומרם 'לאלה', שרק ליוצאי מצרים 'לאלה' –
 29 הדומים לאלה המנויים כאן, והיינו בני עשרים ומעלה, תחלק
 30 הארץ, וְלְהוֹצִיא אֶת הַתְּפִלִּים – למעט אלו שהיו קטנים מבני
 31 עשרים בעת יציאת מצרים שלא יטלו חלק בארץ.
 32 שיטה שניה בענין חלוקת הארץ: רַבִּי יוֹנָתָן אֹמֵר, לְבֵאֵי הָאָרֶץ
 33 נְתַחֲלָקָה הָאָרֶץ, ולכן במשל הנזכר, בראובן ושמעון שיצאו
 34 ממצרים, והוליד ראובן עשרה בנים, ושמעון בן אחד, ונכנסו
 35 הבנים לארץ, כל אחד מהם נטל חלק אחד, ונמצא שבני ראובן
 36 נטלו עשרה חלקים, ובנו של שמעון נטל רק חלק אחד, שֶׁנֶּאֱמַר

37 אחר המנין שנעשה בערבות מואב קודם כניסתם לארץ (שם),
 38 לְאֵלֶּה תִּחַלֵּק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה, ומתפרש הכתוב כפשוטו, שנתחלקה
 39 הארץ לאלו שנמנו בערבות מואב ונכנסו לארץ, ולא לאבותיהם
 40 יוצאי מצרים. מפרש רבי יונתן, אֵלֶּא כֹּה אֲנִי מְקַיֵּים – כיצד אני
 41 מפרש כוונת הפסוק (שם כו ג), אֲךָ בְּגֹרֶל יִחַלֵּק אֶת הָאָרֶץ, לְשִׁמּוֹת
 42 מִשּׁוֹת אֲבֹתָם יִחַלְוּ, אין לפרשו שהחלוקה היתה לפי אבותיהם
 43 יוצאי מצרים, וכפי שדרשו רבי יאשיה, אלא כוונת הכתוב
 44 שְׁמִשּׁוֹנָה נַחֲלָה ו-ירושון זו שנחלו בני ישראל את הארץ, מְכַל
 45 נְחָלוֹת שְׁפָעוּלָם, שְׁכָל נְחָלוֹת שְׁפָעוּלָם תִּינּוּ יוֹרְשֵׁין אֶת הַמְּתִים,
 46 שאדם מת יורשים אותו קרוביו החיים, וְאוֹלָם כָּאֵן בִּירוֹשַׁת הָאָרֶץ,
 47 מְתִים וְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם שְׁמֹתוֹ כְּבָר יוֹרְשֵׁין אֶת הַחַיִּין וְיורשים שנכנסו
 48 לארץ. כלומר, שאחר שקיבלו עשרת בני ראובן ובנו של שמעון
 49 את חלקיהם בארץ, חזרו החלקים לאבותיהם, והתחלקו בהם
 50 בשוה, דהיינו שכל אחד מהם קיבל חמש ומחצה חלקים, ושוב
 51 ירשו אותם בניהם, ונטלו עשרת בני ראובן חמש ומחצה חלקים
 52 והיילקום ביניהם, ובנו של שמעון קיבל חמש ומחצה חלקים.
 53 ונמצא ששני הכתובים מתקיימים, הכתוב 'לאלה תחלק הארץ'
 54 מלמדנו שכל אחד מאלה שנמנו בביאת הארץ נטל חלק בארץ,
 55 והכתוב 'לשמות אבותם יחלו' מלמדנו שסדר החלוקה היה
 56 על ידי החזרת החלקים לאבותיהם יוצאי מצרים, והתחלקו
 57 האבות עם אחיהם, ושוב הורישו לבניהם באי הארץ.
 58 רבי מסביר את סדר החלוקה לשיטת רבי יונתן על פי משל: אֹמֵר
 59 רַבִּי, אֲמַשׁוּל לָךְ מִשָּׁל לְמַח הַדְּבָר דּוּמָה, לְשֵׁנִי אַחִין כְּהֵנִים שְׁהָיוּ בְּעִיר
 60 אַחַת והתנו ביניהם לחלוק בשוה כל התרומות הניתנות להם,
 61 לְאַחַד מֵהָאֲחִים יֵשׁ לוֹ בֵּן אַחַד, וְאַחַד יֵשׁ לוֹ שְׁנַי בָּנִים, וְהִלְכוּ שְׁלֹשַׁת
 62 הַבָּנִים לְגוּרָן [-ערימת תבואה שבשדה] ליטול תרומה עבור
 63 אבותיהם, וכשמחלק בעל הגורן את התרומה לכל הכהנים שבאו
 64 ליטול, נמצא שכזה זֶה שֵׁשׁ לוֹ בֵּן אַחַד, נוֹמַל רַק חֶלֶק אַחַד שְׁקִיבֵל
 65 בְּנו הַיְחִיד, וְכֵהָן זֶה שֵׁשׁ לוֹ שְׁנַי בָּנִים נוֹמַל שְׁנַי חֶלְקִים, שְׁקִיבֵל כֹּל
 66 אֶחָד מִבְּנֵי חֶלֶק אֶחָד, וּמְחֻזְרִין הַבָּנִים אֶת שְׁלֹשַׁת הַחֶלְקִים אֲצִל
 67 אֲבֵיהֶן, וּמַחֲמַת שְׁאֵבוֹתֵיהֶם הַתְּנוּ לְהִיּוֹת שׁוֹתֵפִים בְּתֵרומוֹת חוּזְרִין
 68 הָאֲבוֹת וְחוֹלְקִין בִּינֵיהֶם בְּשׁוּה, ונמצא שכל אחד מהאחים מקבל
 69 חלק ומחצה. כמו כן היה סדר חלוקת הארץ, שאחר שנטלו כל
 70 אחד מבאי הארץ חלק, החזירו החלקים לאבותיהם יוצאי מצרים,
 71 והתחלקו האחים ביניהם ושוב הורישום לבניהם באי הארץ.
 72 שיטה שלישית בענין חלוקת הארץ: רַבִּי שְׁמֻעוֹן בֵּן אֶלְעָזָר אֹמֵר,

אגרות קודש

בי"ה, לבי למטמונים, ה'תשט"ו
 ברוקלין, נ.י.

כבוד הרה"ג והרה"ח ווי"ח אי"ת נוי"מ בעל מדות עסקן
 בעל מרץ ורב פעלים איש המעלה וכו' בנש"ק
 מוה"ר ר' יצחק מאיר הכהן שי'

שלום וברכה!

אאשר מכתבו מ"כיה בניסן עם המוסגי"ב, ואבוא מיד לענינא דיומא, הוא ענין חזית הדתית,
 ובפרט חזית מאוחדת בין אגודה ופאג"י, שלדעתי הוא הכרח גמור, ותקותי, אשר עיי"ז תגדל האפשרות
 גם לחזית דתית מאוחדת. ואחרי שבקרני מר בנימין שי' מינץ, עוד נתחזקה אצלי עמדתי זו.

כדי שלא להסביך המצב, אלא אדרבה להקל התנאים לחזית מאוחדת, דעתי ברורה וחזקה
 אשר לעת עתה נקודת הכובד צריכה להיות רק בהנוגע לבחירות בלבד, ואין לערב בזה ענינים צדדיים...

בכבוד ובהוקרה המצפה לבשורות טובות.

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קיז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
 רש"י תוספות

1 בגלעד אבי חפר ובמכיר אבי גלעד לעיל מינה איירי, ואיכא למימר דאגלעד קאי,
 2 ומאי "שני" — שני גלעד, כלומר בן בנו, כדכתיב "בן חפר בן גלעד". הרי שלשה
 3 חלקים: שני חלקי בכורה, וחלק צלפחד עצמו שהיה מיוצאי מצרים. והאי דלא
 4 קחשיב בנותיהן ארבעה חלקים שהיה להם לבנות צלפחד, כדכתיב (יהושע יז)
 5 "ויפלו חבלי מנשה עשרה" — שיתא דשיתא

1 **ומחזירין** אצל אביהן וחזרין וחולקין בשוה — בפירושו יומש פירש רש"י דמחזירין אצל
 2 אבי אביהן, ורצה לפרש: אדם שיצא ממצרים ולו שני בנים, ולאותן שני בנים
 3 לזה בן אחד ולזה שנים, והשתא כשמחזירין לאבי אביהן — יש לחזור ולחלקו בשוה, שמכחו
 4 באין, ואין לו לירש לזה יותר מלזה. שאם לא יצא אבי אביהן ממצרים אלא אבותיהן עצמן
 5 — למה יחלקו בשוה כשמחזירין כל אחד לאביו?

6 **גמרא תנן כמאן דאמר: ליוצאי מצרים נתחלקה**
 7 **הארץ; דתניא, רבי יאשיהו אומר: ליוצאי מצרים**
 8 **נתחלקה הארץ, שנאמר: "לשמות מפות אבתם**
 9 **ינחלו". אלא מה אני מקיים "לאלה תחלק הארץ**
 10 **בנחלה"?** — **"לאלה" - כאלה, להוציא את הפפלים; רבי**
 11 **יונתן אומר: לבאי הארץ נתחלקה הארץ, שנאמר:**
 12 **"לאלה תחלק הארץ בנחלה". אלא מה אני**
 13 **מקיים "לשמות מפות אבתם ינחלו"?** — **משונה נחלה**
 14 **זו מכל נחלות שבועולם, שכל נחלות שבועולם -**
 15 **תיין יורשין מתים, וכאן מתים יורשין תיין. אמר**
 16 **רבי: אמשול לך משל, למה הדבר דומה? לשני**
 17 **אחים פהנים שהיו בעיר אחת, לאחד יש לו בן**
 18 **אחד, ואחד יש לו שני בנים, והלכו לגורן. זה**
 19 **שיש לו בן אחד - נוטל חלק אחד, וזה שיש לו**
 20 **שני בנים - נוטל שני חלקים. ומחזירין אצל אביהן,**
 21 **וחזירין וחולקין בשוה. רבי שמעון בן אלעזר אומר:**
 22 **לא**

6 דבא גבול, וארבע ידידה, דהוה להו חד אחא
 7 דבא ונטלו חלק בבכסו, כדאמרין בגמרא
 8 — היינו טעמא, דלא הוה שמע לן מירי,
 9 דהא כבר אשמועינן דבת הבן הרי היא במקום
 10 הבן לישול עם האחין בבכסי חפר, דהוא הדין
 11 דהרי היא במקום הבן לישול עם האחין בבכסי
 12 האח. ואי לאשמועינן דליוצאי מצרים נתחלקה
 13 הארץ — הא שמעינן לה מדנטלו חלק צלפחד
 14 בשביל שהיה מיוצאי מצרים. אבל הני שלשה
 15 חלקים דקתיני אשמועינן תלתא מילי: דליוצאי
 16 מצרים נתחלקה הארץ, ובה הבן היא כבן לירש
 17 עם האחין, וארץ ישראל מיוחדת היא ליוצאי
 18 מצרים ונטל בה בכור פי שנים. נטרא: ליוצאי
 19 מצרים נתחלקה הארץ — כלומר, לבאי ארץ.
 20 נתחלקה הארץ כפי חשבון של יוצאי מצרים.
 21 שנטלוה בתורת יורשה מאבותיהם. דלפי חשבון
 22 הראשון שנמנו בשנה שניה לצאתם ממצרים
 23 נתחלקה הארץ כאילו ירשהו הן עצמן, ומי
 24 שזיהו לו עתה בביאת הארץ בן אחד — נטל כל
 25 חלקו, ומי שהיו לו עשרה בנים — נמי לא נטלו
 26 בין כולם אלא חלק אחד. שנאמר — בפנחס,
 27 בבאי הארץ, באותו מנין דערבות מואב דכתיב בהו "ובאלה לא היה איש מפקדי
 28 משה ואהרן וגו'. לשמות מפות אבותם — של אלה שנמנו ביציאת מצרים, ינחלו
 29 אלו. דלאותן יחלקו הנחלה, ואלו אשר קמו תחתיהן יירשום. ולקמן מפרש מנלן דהאי
 30 "אבותם" — ביוצאי מצרים קאמר. לאלה תחלק — כדכתיב לעיל "אלה פקודי בני ישראל
 31 שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלשים" וסמך ליה "ידבר ה' אל משה לאמר לאלה
 32 תחלק הארץ" — אלמא לבאי הארץ נתחלקה. כאלה — שהן בני עשרים. דלבני עשרים
 33 שיצאו ממצרים נתחלקה הארץ, אבל לא לטפלים שיצאו פחות מבן עשרים, שלא נטלו
 34 חלק בארץ לא הם ולא בנייהם, אלא בזכות מורשיהן, ואם לא היה להם שום מורש
 35 שיצא ממצרים, כגון שלא היה להם אב ולא דוד ואח שמתו במדבר בלא בנים — אז לא
 36 נטלו חלק בארץ. ובסיפרי כתב: מה תלמוד לומר "לאלה תחלק הארץ" — מפני ששרים
 37 וקדושים. כלומר, לאפקדי רשעים שבהן שלא היה להן חלק בה, ואפילו בנייהן אינן זוכין
 38 בה בשביל אביהן, אלא בזכות זקניהם אם היו מיוצאי מצרים, כדאמרין לקמן: בני
 39 מרגלים ומתלוננים נטלו בזכות אבי אביהן וזכות אבי אמותיהן, לבאי הארץ נתחלקה
 40 הארץ — ולא ליוצאי מצרים, דאין חולקין אחד היוצאין אלא אחד הנכנסים. דראובן
 41 ושמעון שיצאו ממצרים וחולידו בנים במדבר, זה עשרה וזה אחד, אי הוה אולינן בתר
 42 יוצאי מצרים — היה נוטל האחד כנגד כולן, אבל עכשיו — העשרה נוטלין עשרה
 43 חלקים, והאחד נוטל חלק אחד. אלא מה אני מקיים לשמות מפות אבותם — דמשמע
 44 דאחר יוצאי מצרים נמי יש לנו לחלק הנחלה. ומפרש ואזיל דלחכי אהני "לשמות מפות אבותם ינחלו" — דלאחר שנטלו בני ראובן ושמעון אחד עשר חלקים בארץ מחלקין
 45 אותה ביניהן לפי חשבון מטות אבותם, כאילו ליוצאי מצרים, דהיינו ראובן ושמעון אבותם, נתחלקו הני אחד עשר חלקים. וכגון דהנהו יוצאי מצרים היו בני עשרים, דומיא
 46 דבאי הארץ, דקפדי קרא לענין נחלת ארץ ישראל אבני עשרים, כדכתיב "לאלה". והבנים אינן כי אם שלוחים בעלמא להביא לשניהן אחד עשר חלקים. וחזירין ראובן ושמעון
 47 ומורישין לבניהן, בניו של ראובן נוטלין מחצה מאחד עשר חלקים, ובנו של שמעון נוטל מחצה. והכי תניא בתוספתא (פרק שביעי): כיצד שני אחין שהיו מיוצאי מצרים, לאחד
 48 יש לו תשעה בנים ולאחד יש לו בן אחד, ולפניהם בית המשה כורין, דהיינו עשרה לתכין — תשעה נטלו לתך לתך תשעה לתכין, והאחד נטל לתך. החזירום לאבותיהם וחזרו
 49 האבות והירישום לבניהן — תשעה אחין נטלו מחצה שהן כוריים וחצי, ואחד נטל מחצה שהן כוריים וחצי. והוה שאמר בכל מקום חזירין יורשין את המתים, וכאן המתים יורשין
 50 את החיים. וכך היא הצעה של ברייתא בספרי: שניה הכתוב נחלה זו מכל נחלות שבתורה, שכל נחלות שבתורה, חזירין יורשין את המתים, וכאן המתים יורשין את החיים. אמר
 51 רבי: משל למה הדבר דומה — לשני אחין כהנים שהיו בעיר, לזה בן אחד ולזה לו שלשה בנים, ויצאו לגורן, זה נוטל סאה ואלו נטלו שלש סאין, והולכיו אצל אביהן,
 52 וחזרו חלקו בשוה. כיצד בו אתה אומר בבאי הארץ, זה נטל סאה ואלו נטלו שלש סאין, והירישו את אבותיהן, וירשו מתים את חזירין, וחזרו חלקו בשוה, כדפרישית לעיל.
 53 והשתא מתוקמי שני קראי: "לאלה תחלק הארץ" אשמועינן שישול כל אחד חלק אחד, ואהני "לשמות מפות אבותם" לענין חלקיהן, לחלק ביניהן מה שנטלו כאילו ליוצאי
 54 מצרים אבותיהם נתחלקו הנהו חלקים שנטלו, ונטל בן שמעון מאלו החלקים כנגד כל בני ראובן. שני אחין כהנים — והתנו ביניהן לחלוק כל התרומות הניתנות לשניהן בשוה.
 לאלו

23 ואם לזה תשעה בנים ולזה אחד — זה נוטל תשעה לתכין וזה נוטל לתך אחד. אבל
 24 למאן דאמר ליוצאי מצרים — כולן נוטלין בשוה. והא דפירש הקונטרס דראובן ושמעון
 25 שיצאו ממצרים וחולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד, אי אולינן בתר יוצאי מצרים היה
 26 נוטל האחד כנגד כולן, אבל עכשיו עשרה נוטלים עשרה והאחד נוטל חלק אחד — לא
 27 מיירי בראובן ושמעון אחים. דאם בן גם למאן דאמר לבאי הארץ היו וחולקין בשוה, אלא
 28 נכרים הם. ורבינו תם מפרש: דכשהבנים מחזירין לאבותיהן — כל אבות ישראל חולקין
 29 בשוה. ונפקא מינה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים בין למאן דאמר לבאי ארץ — לענין
 30 טפלים, שאם היו האבות בני עשרים מיוצאי מצרים ומתו במדבר, ובניהן כשבכסו מורש
 31 כולם טפלים או נשים, כבנות צלפחד, למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה — היו נוטלין,
 32 ולמאן דאמר לבאי ארץ — לא היו נוטלים כלום. או איפכא, אם יצאו ממצרים טפלים
 33 ולא אבות, וכשבאו לארץ היו בני עשרים, או הם או בנייהם, למאן דאמר לבאי ארץ —
 34 נוטלין, ולמאן דאמר ליוצאי מצרים — אין נוטלין. וקשיא לפירושו: דאמאי נקט בתוספתא
 35 שני אחין? ועוד קשיא לרבינו יצחק בן מרדכי: ד"לשמות מטות אבותם" משמע אחין דוק,
 36 דבכל מקום קראין לאחין אבות, כולן "לא ימותו אבות על בנים" ומפקינן (סתנדרין כו ב),
 37 דבכל אחיו פסול לו לעדות. וגם מ"בנים לא ימותו על אבות" נפקא לן (שם) דאחי האב פסול.
 38 וגם משם יש להוכיח שיש להחזיר אצל האבות, ולא אצל אבי אביהן.
 39 ועוד

1 **ומחזירין** אצל אביהן וחזרין וחולקין בשוה — בפירושו יומש פירש רש"י דמחזירין אצל
 2 אבי אביהן, ורצה לפרש: אדם שיצא ממצרים ולו שני בנים, ולאותן שני בנים
 3 לזה בן אחד ולזה שנים, והשתא כשמחזירין לאבי אביהן — יש לחזור ולחלקו בשוה, שמכחו
 4 באין, ואין לו לירש לזה יותר מלזה. שאם לא יצא אבי אביהן ממצרים אלא אבותיהן עצמן
 5 — למה יחלקו בשוה כשמחזירין כל אחד לאביו?
 6 הלא כל אב אבי יחזיר ויריש לבניו, ולא לבני אחיו?
 7 והא דקאמר באה משל לשני אחים בתים, ואין
 8 מזכיר אביהן — לא נקטינהו אלא למשל בעלמא.
 9 וקשיא, דלפירושו זה היה למכתב "לשמות מטות
 10 אבות אבותם", דכשאין אבי אבות אלא אבות
 11 לבדם — לא נפקא מינה מירי בחוריהו ועוד:
 12 בתוספתא שהביא רבינו שמואל לא קתני אלא:
 13 שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לזה יש לו תשעה
 14 וכו', ולא קתני: שני אחין ואכתיב ונראה לרבינו
 15 יצחק בן אשר: דגורת הכתוב הוא, כשמחזירין
 16 אצל אביהן שחולקין אותו שני אחין בשוה. אף
 17 על גב דבעלמא אין הדין כך — הכא גורת
 18 הכתוב, מהדך שני מקראות. ודקאמר מתים
 19 יורשים את החיים — לאו כדן יורשה ממש, אלא
 20 כעין יורשה. ואם תאמר: מאי נפקא מינה, אלא
 21 למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, בין
 22 למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה? והשתא
 23 כשמחזירין כל באי הארץ לאבותיהן כל מה
 24 שנטלו, והאבות יחלקו בשוה — הרי הוא כאילו
 25 ליוצאי מצרים נתחלקה? ויש לומר: דדוקא כשהן
 26 אחין חזירין וחולקין בשוה, אבל אם אינן אחין —
 27 לא, ואם לזה תשעה בנים ולזה אחד — זה נוטל תשעה בנים ולזה אחד — זה נוטל תשעה לתכין וזה נוטל לתך אחד. אבל
 28 למאן דאמר ליוצאי מצרים — כולן נוטלין בשוה. והא דפירש הקונטרס דראובן ושמעון
 29 שיצאו ממצרים וחולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד, אי אולינן בתר יוצאי מצרים היה
 30 נוטל האחד כנגד כולן, אבל עכשיו עשרה נוטלים עשרה והאחד נוטל חלק אחד — לא
 31 מיירי בראובן ושמעון אחים. דאם בן גם למאן דאמר לבאי הארץ היו וחולקין בשוה, אלא
 32 נכרים הם. ורבינו תם מפרש: דכשהבנים מחזירין לאבותיהן — כל אבות ישראל חולקין
 33 בשוה. ונפקא מינה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים בין למאן דאמר לבאי ארץ — לענין
 34 טפלים, שאם היו האבות בני עשרים מיוצאי מצרים ומתו במדבר, ובניהן כשבכסו מורש
 35 כולם טפלים או נשים, כבנות צלפחד, למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה — היו נוטלין,
 36 ולמאן דאמר לבאי ארץ — לא היו נוטלים כלום. או איפכא, אם יצאו ממצרים טפלים
 37 ולא אבות, וכשבאו לארץ היו בני עשרים, או הם או בנייהם, למאן דאמר לבאי ארץ —
 38 נוטלין, ולמאן דאמר ליוצאי מצרים — אין נוטלין. וקשיא לפירושו: דאמאי נקט בתוספתא
 39 שני אחין? ועוד קשיא לרבינו יצחק בן מרדכי: ד"לשמות מטות אבותם" משמע אחין דוק,
 40 דבכל מקום קראין לאחין אבות, כולן "לא ימותו אבות על בנים" ומפקינן (סתנדרין כו ב),
 41 דבכל אחיו פסול לו לעדות. וגם מ"בנים לא ימותו על אבות" נפקא לן (שם) דאחי האב פסול.
 42 וגם משם יש להוכיח שיש להחזיר אצל האבות, ולא אצל אבי אביהן.
 ועוד

כל יהודי הוא תלמידו של הקדוש ברוך הוא.

משיחת שבת בחוקותיה ה'תשד"מ

ועוד הקשה, דמאי פריך לקמן: אלא למאן דאמר לבאי הארץ אמאי צווחו בני יוסף? (לכן) ולפי פירוש רבינו תם, כך שפיר צווחו למאן דאמר לבאי הארץ כמו למאן דאמר ליוצאי מצרים, דמכל מקום לא נטלו אלא כפי מה שהיו האבות שיצאו ממצרים, כיון שכל אבות ישראל חולקין בשוה: אבל אם אין חולקין בשוה אלא אחין — אתי שפיר הא דפריך, ואף על פי שהיו אבות בני יוסף מועטין — הרי החזירו

לחן בניחן לפי מה שנתרבו. וצריך לומר לפירוש רבינו תם שאין מחזירין ירא לאותן אבות שבאותו שבת, ואלא לכל ישראל. והכי משמע "לשמות שטות אבותם ינחלו" — דוקא לאבות שבאותו שנה. ורבינו תם דחק לתרץ בענין אחר, ודחוק. **מכאן** ומכאן נוטל חלקו מכאן ומכאן — באדם אחד איירי, שנוטל שני חלקים בשביל עצמו, שהיה מיוצאי מצרים ומכאי הארץ, כדמוכח בתוספתא שהביא בקונטרס עצמו. דקתני, רבי שמעון אומר: אף נתחלקה ליוצאי מצרים. כיצד? היה מיוצאי מצרים ולא מערבות מואב, מכאי הארץ ולא מיוצאי מצרים — נוטל חלק מכאן ומכאן וכו'. וכן היה רבי שמעון אומר: יהושע וכל נטלו שלשה חלקים בארץ, שהיו מיוצאי מצרים, ומן העומדים בערבות מואב, ונטלו חלקם של מרגלים. והימיה: דמאי? כן יהושע וכל נחמת ביתא הארץ נמנו בערבות מואב, דהא כתיב "לאלה תחלק הארץ", ואם כן בערבות נמנו יתרים מבני ששים, דהא יהושע היה בן מאה ועשר ולא פרנס את ישראל אלא עשרים ושמונה

שנה, וכן כלב היה נמי בן שמונים כדכתיב (יהושע יד) "בן ארבעים שנה אנכי בשלוח משה עד ה' וגו', ולא גמרינן מערכין, כדגמרינן לקמן דלא נגורה על בן ששים, מערכין. אף על גב דכתיב במנין של ישראל "מבן עשרים ומעלה" — לא גמרינן מעלה מערכין. ומדמנו בערבות מואב יתרים מבני ששים — נמנו כמו בן במדבר סיני, ואם כן היכי כתיב במנין של ערבות מואב "ובאלה לא היה איש מפקדי וגו' ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון? וכיון שנגמנו יתרים מבני ששים — הלא נשאר יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה שנוולדו בימי יעקב, ולא מתו עד שנכנסו לארץ, כדאמרין לקמן, דלא נגורה גורה על פחות מבן עשרים ויתרים משיש: ונראה לרבינו שמשון בן אברהם, דהכי קאמר קרא: ובלאה לא היה איש מפקדי משה ואהרן שהיו ראון שתגורו עליהם גזירה, כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון, דלא היו בני ששים במנין ראשון.

בשלא למאן דאמר ליוצאי מצרים היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו — כלומר, לרב ביציאת מצרים תרבה, אף על פי שהוא מועט בכניסתו לארץ. ולמעט ביציאת מצרים תמעט, אף על פי שהוא עתה רב בכניסת הארץ. דהכי ירש בספרי, כמו שהביא בקונטרס, דתניא בהדיא: "לרב תרבה", הרי שיצאו עמו עשרה בנים ממצרים ובכניסתן לא נמצאו אלא חמשה — קורא אני עליהן "לרב תרבה". פירוש: שנוטלין חמשה שנשארו עשר חלקים, הרי תרבה נחלתן. ומיהו, סיפא לא דמיא להא, דקתני: שיצאו עמו חמשה בנים ממצרים ובכניסתן נמצאו עשרה — קורא אני עליו "למעט תמעט", דהשתא נחלת אותן חמשה לא נתמעטה במה שנמצאו עשר, דמכל מקום נוטלין חמשה חלקים, וחמשה

ואחד פורתא. והאי תנא סבירא ליה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. ואיכא למימר דמסקא דמילתא דרבי שמעון בן אלעזר היא. דאמר: לאלו ואלו נתחלקה הארץ. והבנים — של מרגלים ומתולוננים, שבאו לארץ ולא היו יכולין לטול בשביל אביהן — יטלו בזכות אבי אביהן, אם היו מיוצאי מצרים. אבל חלק אביהן, שהיה ראוי לחן לטול בשביל אביהן עצמו, שהיה מיוצאי מצרים — אותו חלק ניתן ליהושע וכלב מן המרגלים, ושל מתולוננים ניתן לכל השבטים. ובזכות אבי אמותיהן — אם לא היה לאמותיהן אחין. ולקמן מוקף לחן סיפא אפילו למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה. ובגון דלא היו בני עשרים כשנכנסו לארץ, דלא נטלו בשביל עצמן אלא נטלו על ידי חוזה, שהחזירו בני אבי אביהן ובני אבי אמותיהן נחלה שלקחו בניהן לזנידיהן, כדכתיב "לשמות שטות אבותם", וחזרו וחזרו לבניהן ולבני המתולוננים עמו, דבני בנים הרי הן בבנים. **מכאן** — דהאי "אבותם" על יוצאי מצרים קאמר, דילפינן מנייה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ: דלמא לשבטים קאמר, שנים עשר בני יעקב, להם נתחלקה הארץ, ולא ליוצאי מצרים קאמר וליוצאי מצרים קאמר להו — ודואי להם נאמר פסוק זה. נראה בעיני דהכי גרסינן: בשלא למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו אלא

לאלו ולאלו — ליוצאי מצרים ולבאי הארץ. וחזרה לית ליה להאי תנא. ומתניתין מתוקמא שפיר אליביה, דבנות צלפחד לדידיה נמי נטלו שלשה חלקים, דהא אית ליה נמי ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. והיינו דאמרין לעיל: תנן במאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. ולא אמרינן "מתניתין רבי יאשיהו היא", משום דמתוקמא נמי כרבי שמעון בן אלעזר. היה מיוצאי מצרים (ולא

מכאי הארץ) כו' — הכי פירושו: אם היה מיוצאי מצרים ולא מכאי הארץ. כגון ראובן שיצא ממצרים והוא בן עשרים, והוליד בנים במדבר, ומת ראובן, ובניו היו טפלים בכניסתן לארץ, ואינן יכולין לטול בשביל עצמן לפי שאינן בני עשרים — נוטלין בניהן חלק אחד בשביל ראובן שהיה מיוצאי מצרים. היה **מכאי הארץ** — ולא מיוצאי מצרים. כגון ראובן שהוליד בנים במצרים ומת במצרים, והבנים היו טפלים ביציאתן, וכשנכנסו לארץ היו בני עשרים — נוטלין כל אחד חלקו עם כאי הארץ. אי נמי, כשיצא ראובן ממצרים לא היה בן עשרים, והוליד בנים במדבר, ומת ראובן והבנים נכנסו לארץ — נוטלין חלקו בשביל שהן באי הארץ, אם הם עשרה — נוטלין עשרה חלקים. היה **מכאן ומכאן** — כגון ראובן שהיה בן עשרים כשיצא ממצרים והוליד בנים במדבר ומת, והבנים היו בני עשרים בכניסתן לארץ — נוטלין חלקו בשביל עצמן שהן באי הארץ, ונוטלין נמי חלק אחד בשביל אביהן

שהיה מיוצאי מצרים. ויש מפרשים: היה מכאן ומכאן — באדם אחד מיירי, שהיה מיוצאי מצרים ומכאי הארץ, כגון שיצא ממצרים יתר מבן ששים ונכנס לארץ, דאמרין לקמן: לא נגורה גזירה ביהר מבן ששים, דהוא ליה האי גברא עצמו מיוצאי מצרים ומכאי הארץ, הלכך יטול שני חלקים. ולאו מילתא היא, דמשום באי הארץ לא יטול, דכי כתיב "לאלה תחלק הארץ" — אבני יוצאי מצרים הוא דכתיב, שלא היה בהן איש מפקדי משה ואהרן הכהן, ולא איוצאי מצרים עצמן קאי. ומיהו, יש ללמוד דנטול שני חלקים, מדרתי בתוספתא: וכן היה רבי שמעון אומר: יהושע וכלב נטלו שלשה חלקים בנחלה, שהיו מיוצאי מצרים ומן העומדים בערבות מואב, ושנטלו חלקם של מרגלים. מרגלים — אף על פי שהיה לבניהן שבאו לארץ לטול חלק אביהן שהיו מיוצאי מצרים — אפילו הכי לא נטלו, אלא יהושע וכלב נטלו חלקן, כדכתיב "חזו מן האנשים ההם לקמן בשמעתין, שחיו בחלקן, שאמרה תורה: נתחייב רשע — יבא צדיק ויזכה בחלקו. דמקרא שמעינן שלא היה למרגלים ומתולוננים ועדת קרח חלק בארץ, מדקאמרי בנות צלפחד "אבינו מת במדבר" (במדבר כו). "הוא לא היה בתוך העדה" — אלו מרגלים, "הנועדים על ה'" — אלו מתולוננים, "עדת קרח" — כשמעו, "למה יגרע שם אבינו" מאחר דלא היה לא מרגלים ולא מתולוננים ועדת קרח. מכלל דכל הך לא נטלו בניהן חלק בארץ בזכות אבותיהן. **מתולוננים ועדת קרח** — לקמן מפרש: מתולוננים שבעדת קרח, דהיינו חמשים ומאתים איש. ולא היה להם חלק בארץ, שלא נטלו בניהן את חלקן אף על פי שהיו מתולוננים מיוצאי מצרים, אלא כמאן דליתנהו דמו, וכוו כל השבטים בחלקם, כאילו נתחלקה ליוצאי מצרים בלא מתולוננים, ונתרבה חלק כל אחד

ואחד פורתא. והאי תנא סבירא ליה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. ואיכא למימר דמסקא דמילתא דרבי שמעון בן אלעזר היא. דאמר: לאלו ואלו נתחלקה הארץ. והבנים — של מרגלים ומתולוננים, שבאו לארץ ולא היו יכולין לטול בשביל אביהן — יטלו בזכות אבי אביהן, אם היו מיוצאי מצרים. אבל חלק אביהן, שהיה ראוי לחן לטול בשביל אביהן עצמו, שהיה מיוצאי מצרים — אותו חלק ניתן ליהושע וכלב מן המרגלים, ושל מתולוננים ניתן לכל השבטים. ובזכות אבי אמותיהן — אם לא היה לאמותיהן אחין. ולקמן מוקף לחן סיפא אפילו למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה. ובגון דלא היו בני עשרים כשנכנסו לארץ, דלא נטלו בשביל עצמן אלא נטלו על ידי חוזה, שהחזירו בני אבי אביהן ובני אבי אמותיהן נחלה שלקחו בניהן לזנידיהן, כדכתיב "לשמות שטות אבותם", וחזרו וחזרו לבניהן ולבני המתולוננים עמו, דבני בנים הרי הן בבנים. **מכאן** — דהאי "אבותם" על יוצאי מצרים קאמר, דילפינן מנייה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ: דלמא לשבטים קאמר, שנים עשר בני יעקב, להם נתחלקה הארץ, ולא ליוצאי מצרים קאמר וליוצאי מצרים קאמר להו — ודואי להם נאמר פסוק זה. נראה בעיני דהכי גרסינן: בשלא למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו אלא

משיבה הגמרא: בהכרח כוונת הכתוב לאבותם יוצאי מצרים, 42
 דְּרַתִּיב דבברי ה' אל בני ישראל בארץ מצרים, על הבטחתו 43
 להוציאם משם, ולהביאם אל ארץ ישראל (שמות ו ח), וְהִבְאֵתִי 44
 אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נְשָׂאתִי אֵת יְדֵי לְתֵת אֶתָּה לְאֲבֹרְךָ לִיצְחָק 45
 וְלִיעֶקֶב, וְנָתַתִּי אֶתָּה לְכֶסֶם מוֹדְשָׁה אֲנִי ה". מפרשת הגמרא, שכוונת 46
 הכתוב בחוסיפו תיבת 'מורשה' לומר, וְרוּשָׁה הִיא (ו-הארץ) לְכֶסֶם 47
 מְאֻבְרֵיכֶם, שניתנה הארץ לאברהם אבינו, והורשה לבניו אחריו. 48
 ודברים אלו לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם קָאָמְר לְהוּ, שהבטיחם ה' שהארץ נתון 49
 להם, ואם כן בהכרח שנתחלקה הארץ ליוצאי מצרים, ועליהם 50
 נתכוין הכתוב לְשִׁמּוֹת מְטוֹת אֲבָתֶם. 51
 סִימָן לקושיות שיובאו להלן על השיטות השונות למי נתחלקה 52
 הארץ, קושיית רב פפא על הסובר לבאי הארץ נתחלקה הארץ, 53
 מהכתוב לְרַב תרבה נחלתו, וכן מטענת בנות צִלְפָּחֵד מדוע תגרע 54
 נחלת אביהן מחמת שאין לו בן, וכן מטענת בני יִסְכָּה. קושיית רב 55
 פפא על הברייתא ששנתה שיהושע וכלב נטלו חלקם של 56
 המרגלים בארץ, נמצא דְאִיכְפָּל – הוכפלה נחלתם של כלב 57
 ויהושע ביותר. קושיית רב פפא על הסובר לבאי הארץ נתחלקה 58
 הארץ, מהכתוב ויפלו חבלי מְנַשֶּׁה. וְחִשָּׁב – קושיית רב פפא במה 59
 שמנה הכתוב שנטלו בני מנשה עשרה חלקים בארץ, 'מאי קא 60
 חשיב וכו'. 61
 הגמרא מביאה קושיית רב פפא על שיטת רבי יונתן שלבאי הארץ 62
 נתחלקה הארץ: אָמַר לִיה רַב פָּפָא לְאֲבִי, פְּשִׁלְמָא לְמָאן דְאָמַר – 63
 מובן הדבר למי סובר שליוצאי מִצְרַיִם נְתַחֲלָקָה הָאָרֶץ, הֵינּוּ 64
 דְרַתִּיב – שלכך נאמר בציזוי ה' למשה על סדר חלוקת הארץ 65
 (במדבר כו טז), לְרַב תְּרַבָּה נְחֻלָּתוֹ, וְלַמַּעֲט תַמְעֵיט נְחֻלָּתוֹ, שכוונת 66
 הכתוב שאין לחלק החלקים לפי מצבם של המשפחות כעת 67
 בכניסתם לארץ, אלא לפי מה שהיו ביציאת מצרים, והיינו לר'ב/ 68
 מי שהיה רב בעת יציאת מצרים, אף שכעת מועט הוא, 'תרבה 69
 נחלתו, וכגון מי שיצא ממצרים עם עשרה בנים בני עשרים 70
 ומעלה, ומתו הוא וחמשה בניו במדבר, ולא הניחו חמשה בנים 71
 אלו זרע, ונמצא שבעת כניסתם לארץ אינם אלא חמשה אחים, 72
 נוטלת משפחה זו אחד עשר חלקים בארץ, כמנינם ביציאת 73
 מצרים, ואילו היתה הארץ מתחלקת לבאי הארץ אין להם ליטול 74
 אלא חמשה חלקים כמנינם כעת. וכמו כן יש לפרש כוונת המשך 75
 הכתוב, ו'למעט' היינו מי שהיה מועט בעת יציאת מצרים אף 76
 שכעת הוא רב, 'תמעט נחלתו, וכגון מי שיצא ממצרים עם 77
 חמשה בנים בני עשרים ומעלה, ונולדו לו חמשה בנים נוספים 78
 במדבר, ונמצאו בעת כניסתם לארץ עשרה אחים, אין נוטלים 79
 עשרה חלקים כמנינם כעת, אלא רק ששה חלקים כמנינם ביציאת 80
 מצרים. 81

לְאֵלוֹ וְלְאֵלוֹ – בין ליוצאי מצרים, ובין לבאי הארץ נְתַחֲלָקָה הָאָרֶץ, 1
 כְּדִי לְכַנְיָם שְׁנֵי מְקָרְאוֹת הַלָּלוּ כפשוטם. מפרשת הברייתא: הָא מְצִיד 2
 התקיימו שתי החלוקות, אם הָיָה מְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם בהיותו בן עשרים 3
 שנה, ומת במדבר ולא היה מבאי הארץ, נוֹטֵל חֵלְקוֹ בארץ עם 4
 יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, ויורשים אותו בניו שאינם בני עשרים שנה בביאתם 5
 לארץ, ואף אם יש לו כמה בנים, אין נוטלים אלא חלק אחד מכח 6
 אביהם, וחולקים אותו ביניהם, ולכך נתכוין הכתוב (במדבר כו טז) 7
 'לְשִׁמּוֹת מְטוֹת אֲבָתֶם וְנְחֻלָּו'. ואם הָיָה מְבָאֵי הָאָרֶץ בהיותו בן 8
 עשרים שנה, ולא היה מיוצאי מצרים, וכגון שהיה פחות מבן 9
 עשרים שנה ביציאתו ממצרים, או שנולד במדבר, נוֹטֵל חֵלְקוֹ 10
 בארץ עם בְּאֵי הָאָרֶץ, כמפורש בתורה (במדבר כו טז), לְאֵלֶּה תִּחְלַק 11
 הָאָרֶץ בְּנְחֻלָּו. הִיא מְבָאֵן – מיוצאי מצרים, וגם מְבָאֵן – מבאי 12
 הארץ, וכגון שיצא ממצרים בהיותו בן עשרים שנה, ומת במדבר, 13
 ונכנס בנו לארץ כשהוא בן עשרים שנה, נוֹטֵל חֵלְקוֹ שלו עצמו 14
 מְבָאֵן – עם באי הארץ, מכחו שלו, וְחֵלְק נוֹסֵף מְבָאֵן – עם יוצאי 15
 מצרים, מכח אביו שיצא מצרים. 16
 לשיטה שנתחלקה הארץ ליוצאי מצרים, מפרטת הברייתא כמה 17
 מיוצאי מצרים שלא נטלו חלק בארץ להנחיל לבניהם באי הארץ: 18
 עשרת הַמְּגִלִּים שדיברו סרה על ארץ ישראל, לא נטלו חלק 19
 בארץ בין יוצאי מצרים, להוריש חלקם לבניהם באי הארץ, אלא 20
 יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב שעלו עםם לתור את הארץ ולא חטאו, וְנָטְלוּ חֵלְקֵם. 21
 מְתַלְוִינֵם וְעָדַת קָרָה, כלומר, חמישים ומאתים איש שנתלוו 22
 לקורח במחלוקתו עם משה רבינו, לֹא הָיָה לָהֶם חֵלְק בְּאָרֶץ עם 23
 שאר יוצאי מצרים, והתחלקו נחלותיהם בין כל יוצאי מצרים 24
 הנותרים. 25
 הברייתא מבארת חלקם בארץ של בניהם של אלו שלא נטלו חלק 26
 בארץ: הַקְּנִיִם של המרגלים והמתלוננים, שנכנסו לארץ ולא היה 27
 להם ליטול כלום מכח אביהם, וְנָטְלוּ חֵלְק בארץ בְּזִכּוּת אֲבִי אֲבִיהֶן 28
 אם היה מיוצאי מצרים, שמשום כך יש לו ליטול חלק עם שאר 29
 יוצאי מצרים, ומנחילה לבניו ולבני בניו, וְכֵן נטלו בְּזִכּוּת אֲבִי 30
 אֲמוֹתֵיהֶן אם היה מיוצאי מצרים, וכגון שאמותיהם לא היו להן 31
 אחים, שאז יורשות את נחלת אביהן, ומורישות לבניהן אחריהן. 32
 נתבאר בדברי הברייתא שכוונת הכתוב (במדבר כו טז) לְשִׁמּוֹת מְטוֹת 33
 אֲבָתֶם וְנְחֻלָּו, ללמד שהארץ נתחלקה ליוצאי מצרים. שואלת 34
 הגמרא: מָאֵן (כיצד) מְשַׁמְעֵ דְהָאֵי (ו-הפסוק) לְשִׁמּוֹת מְטוֹת 35
 אֲבָתֶם? מְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם דְרַתִּיב, והיינו ש'מטות אבות' היינו 36
 אבותיהם של באי הארץ שיצאו ממצרים, וכוונת הכתוב ללמד 37
 שיש לחלק הארץ לאבות אלו, דְלִמָּא לְשִׁבְטֵי קָאָמְר לָה – שמא 38
 כוונת הכתוב ללמד שיש לחלק הארץ לשנים עשר השבטים, 39
 ו'מטות אבות' היינו שנים עשר בני יעקב, אבל בין בני השבט 40
 היתה החלוקה לבני השבטים באי הארץ, ולא ליוצאי מצרים כלל. 41

אגרות קודש

בי"ה, כ' אייר, תשט"ו
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבו מה' אייר, בו כותב שקבל חלקה חקלאית ובונים עתה, ושואל אם יבנו ביתו, אף שעייזו יכנס בחובות או לחפש עבודה כו'.

והנה כבר כתבתי לכמה מאנשיי, ובקשתים לפרסם, אשר לדעתי צנור וכלי הפרנסה לאנשיי הם בכפר חב"ד, וכל מי שזכה שיש לו חלק בו עליו להתאחז בזה בכל היכולת, ואין להתרשם שנכנסים בחובות לבנין הבית כדבעי, כיון שבתוך עמו הוא יושב וכל המתיישבים במצב פחות או יותר שוה אחד לרעהו, ובמילא יהיו תנאי התשלומין נוחים וכו', והשייט יצליחו בכל הנ"ל ובמכתבו השני יבשר טוב בזה, ומשיעוריו הקבועים בתורת הגלה ותורת החסידות נוסף על השתתפותו בשיעורים הנלמדים ברבים.

ברבחה.

41 יתומים קטנים פחותים מבני עשרים, ולא היה להם חלק בארץ לא
 42 מכח עצמם שהרי קטנים הם, וגם מכח אביהם אין להם ליטול כיון
 43 שמת במדבר ולא נחל חלק בארץ.
 44 אגב הבאת טענתם של בנות צלפחד, ושל שבת מנשה, מביאה
 45 הגמרא מה שלמד אביי מכך: אָמַר אַבְיִי שְׁמַע מִיָּדָה – יש להוכיח
 46 מצוותתם של אלו, דלא הוה חזי מבאי הארץ דלא שקיל – שלא
 47 נטל חלק בארץ, דאי סלקא דעתך הוה חזי דלא שקיל, איבעי ליה
 48 לְמַצְוֹה – היה לו לצווח ולטעון מדוע יגרע משאר בני ישראל,
 49 כשם שטענו בנות צלפחד ובני יוסף, ואין לומר שאכן היה מי
 50 שצווח, שאם כן היתה טענתו מוזכרת בבבאי, כשם שהוזכרה
 51 טענת בנות צלפחד וטענת בני יוסף. ובי תימא – ואם תרצה לומר
 52 שאין להוכיח מכך שלא היה מי שצווח, משום דְּצוּחַ וְאֵהֲנֵי פְתִיבֵיהּ
 53 קְרָא – שרק מי שצווח והועילה לו צווחתו וששמעו טענתו ונתנו
 54 לו חלק בארץ, כתב הפסוק טענתו, דְּצוּחַ וְאֵהֲנֵי לֹא פְתִיבֵיהּ
 55 קְרָא – אבל מי שצווח ולא הועילה לו צווחתו ושלא קיבל חלק
 56 בארץ, לא כתבו הפסוק, ואם כן אפשר שהיה מי שצווח אלא
 57 שלא נענה, אין לומר כן, דהא גְּנֵי יוֹסֵף דְּצוּחֵיהּ וְאֵהֲנֵי וּפְתִיבֵיהּ
 58 קְרָא – שהרי בני יוסף צווחו, ולא הועילה להם צווחתם, שהרי לא
 59 הוסיף יהושע על נחלתם, כיון שלא יכל לגזור ממחלת שבת אחר
 60 וליתן להם, ואף על פי כן נכתבה טענתם בבבאי, ואם כן בהכרח
 61 שלא היה מי שלא נטל חלק בארץ, שאם היה כן ודאי היה צווח,
 62 והיה הנביא מזכיר זאת.
 63 הגמרא דוחה את ראיית אביי: באמת אפשר שהיו מבאי הארץ
 64 שלא קיבלו נחלה, וצווחו על כך, אמנם לא הזכירם הכתוב משום
 65 שלא הועילה להם צווחתם, ומה שהזכיר הכתוב צווחתם של בני
 66 יוסף אף שלא הועילה להם, הוא משום דהתם – שם, בתשובת
 67 יהושע על טענתם, עָצָה מִזְבְּחָהּ קָא מְשַׁמְעֵן לָן – לימדנו הכתוב עצה
 68 טובה, דְּאֵיבְעֵי לִיהּ לְאִינִישׁ לְאִיזְדוּהֵרִי מְעִינָא בִּישָׁא – שיש לאדם
 69 להזהר שלא יתמהו בני אדם על הצלחתו ויתנו בו עין רעה, וְהִינֵינוּ
 70 דְּקָאָמַר לְהוּ – לבני יוסף, הוֹשַׁע, דְּפְתִיב (יש טו), וְאֵמַר אֲלֵיהֶם
 71 וְהוֹשַׁע, אִם עִם רַב אָתָּה, עָלָה לָךְ הַיַּעֲרָה וּבְרֵאתָ לָךְ שֵׁם בְּאֶרֶץ
 72 הַפְּרָזִי וְהִרְפְּאִים וגו'.
 73 הגמרא מבארת את תשובת יהושע לבני יוסף: אָמַר לְהוּ יהושע
 74 לבני יוסף, אמנם להוסיף לכם נחלה אין אני יכול, אכן עצה טובה
 75 אתן לכם, שאם רבים אתם לכו וְהִתְקַאֵוּ עֲצֻמְכֶם בְּעָרִים, שאין בני
 76 אדם מצויים שם, ותכרתו את עצי היער, ובנו לכם שם בתים, כדי
 77 שְׁלֵא תִשְׁלוּשׁ בְּכֶם עֵין רַע מחמת רבויכם. וכדי ללמדנו דבר זה
 78 הובאה טענתם של בני יוסף, אך באמת אפשר שגם אחרים לא
 79 קיבלו חלק בארץ, וצווחו ולא נענו ולכן לא הזכירו בפסוק.

1 אֵלָא לְמָאן דְּאָמַר לְבָאֵי הָאֶרֶץ נְחֻלְהָה אַרְצָה, קשה, מאי כוונת
 2 הכתוב לְרַב תְּרַבּוּ נְחֻלְתוֹ, ולמעט תמעיט נחלתו, והרי לא
 3 נחלקה הארץ לפי גודלו של השבט ביציאתו ממצרים, אלא
 4 לבאי הארץ עצמם נחלקה הארץ. מטיקה הגמרא: קְשִׁיבֵי.
 5 הגמרא מביאה קושיא נוספת שהקשה רב פפא על שיטת רבי
 6 ונתן: וְעוֹד אָמַר לִיהּ רַב פַּפָּא לְאֵבְיִי, בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר לְיוֹצְאֵי
 7 מִצְרַיִם נְחֻלְהָה אַרְצָה, הִינֵינוּ דְּקָא צוּחֵין בְּנוֹת צִלְפַּחַד בְּתַבִּיעֵיהּ
 8 לְמוֹשֶׁה (במדבר כו ד), לְמָה יִגְרַע שֵׁם אֲבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ
 9 בְּן, תְּנֵה לָנוּ אֶהְיֶה בְּתוֹךְ אֶחָי אֲבִינוּ, שלשיטה זו אילו היה
 10 לצלפחד בן היה נוטל חלקו של אביו יוצא מצרים, ועתה שאין לו
 11 בן למה לא יירשו בנותיו את חלקן, אֵלָא לְמָאן דְּאָמַר לְבָאֵי הָאֶרֶץ
 12 נְחֻלְהָה אַרְצָה, אֲמַאי צוּחֵין, הָא לִיתֵיהּ דְּלִשְׁקוּל – הרי אין אביהן
 13 קיים בבית הארץ כדי ליטול חלק בארץ, ואף אם היה לו בן לא
 14 היה נוטל חלק בארץ מכח אביו, ומה תביעה יש להן.
 15 מתרצת הגמרא: באמת אפשר שלבאי הארץ נחלקה הארץ, אֵלָא
 16 שְׂתַבִּיעַתְהוּ הִיתֵיהּ לְהוֹרָה, וְלִשְׁוֹל מְנַכְפֵי חִפְרֵי, אף שנתחלקה
 17 הארץ רק לבאי הארץ, הרי חלקם של בני חפר, אֶחָי צִלְפַּחַד שְׂבֹאוֹ
 18 לְאֶרֶץ, חוזרת אל חפר שהיה מיוצאי מצרים, וחפר מוריש הנחלה
 19 ליורשיו, ואם כן אילו היה צלפחד מניח אחריו בן היה נוטל שני
 20 חלקים (חלק הפשיטות, וחלק הבכורה) ונכסי זקנו במקום אביו,
 21 וטענו בנותיו, שגם עתה שלא הניח בן, יש להן לעמוד במקום
 22 אביהן לירש את חפר יחד עם אחי אביהן.
 23 בספר יהושע (יז יד) מובא שבעת חלוקת הארץ התרעמו בני שבט
 24 מנשה בן יוסף, וטענו ליהושע מדוע נתן להם חלק ככל השבטים,
 25 אף ששבטם גדול יותר משאר שבטים, ומבארת הגמרא טענתם
 26 על פי השיטות האמורות בסדר חלוקת הארץ. מקשה הגמרא:
 27 בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם נְחֻלְהָה אַרְצָה, הִינֵינוּ דְּקָא
 28 צוּחֵין גְּנֵי יוֹסֵף בְּתַבִּיעֵיהּ אֵל יהושע, דְּפְתִיב (יהושע יז יד) וְיַדְבְּרוּ גְּנֵי
 29 יוֹסֵף אֶת יְהוֹשֻׁעַ לְאָמְרָה, מִדּוּעַ נְתַתָּה לִי נְחֻלָּה גּוֹרֵל אֶחָד וְהִקְבַּל
 30 אֶחָד, וְאֵין עִם רַב עַד אֲשֶׁר עַד כַּה פְּרַכְנֵי הִי, ויש לפרש טענתם
 31 שכיון שאבותיהם יוצאי מצרים הולידו בנים במדבר יותר מאשר
 32 ילדו אבותיהם של שאר שבטים, יש להם ליטול נחלה גדולה יותר
 33 מנחלת שאר השבטים, שהרי נחלקה הארץ לאבותיהם יוצאי
 34 מצרים, ואם יטלו אבותיהם חלק כאבותיהם של שאר שבטים,
 35 נמצאת נחלת כל אחד מהשבט מועטת מבני שאר שבטים. אֵלָא
 36 לְמָאן דְּאָמַר לְבָאֵי הָאֶרֶץ נְחֻלְהָה אַרְצָה, מָאֵי קָא צוּחֵין, והלא
 37 בְּוָלְהוּ שְׁקוּל – כל בני השבטים באי הארץ נטלו חלק שווה, ולא
 38 התחשבו כלל במנינם בעת יציאת מצרים.
 39 מתרצת הגמרא: צווחתם לא היתה מחמת ריבוי בני שבטם, אלא
 40 משום טְפִילִים דְּהוּוּ נְפִישִׁי לְהוּ – מפני שהיו רבים מבני שבטם שהיו

אגרות קודש

בי"ה, כ"ד אייר, תשט"ו
 ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכי"ז אייר והקודם להם. נהניתי על מה שעומד בקישור עם הרב.. ויהי"ר
 שתהיי זה התחלת השינוי לקרב עכ"פ את אלו הרוצים להתקרב, אלא שלדעתם עוד לא נתקיים כמים
 הפנים לפנים, ואף כי בטח צודק בכתבו כי אשמים ב' הצדדים ושהיריחוק הוא בלי שום טעם, הנה
 כדאי שאנייש יהיו המתחילים בצעדים לקרב, ומוכן שיכול למסור זה לכל האברכים ואנייש בכלל
 בשמי, אף שגם זה מובן שקיום המעשה מצדם לא עייו ציווי וקביע תפעל יותר (מלבד מי שהוא עבד
 נאמן שהקביע שלו מביאתו לתכלית התענוג וכמבואר בכ"מ ומהם בהמשך רס"ו)...

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קיח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רמג רש"י תוספות

1 אלא למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה מאי לרב תרבה נחלתו וגו' קשיא — ולא
2 גרסינן מאי "בין לרב למעט", דמהוה לא מצי לאקשווי מידי, דהא איצטרך למדרש
3 מיניה דארץ ישראל לשבטים איתפלג, שלקחו כל השבטים זה כזה על פי הגורל,
4 שבת המועט כמורבה. דהכי משמע "על פי הגורל תחלק נחלתו" — בין שהוא רב
5 בין שהוא מעט, אותו השבט מה שיזכוה הגורל
6 יקח, לקמן בפירוקן (קכב, א). ועוד דרשינן מיניה
7 דבכספיים נתחלקה הארץ. אבל מילרב תרבה
8 נחלתו" מקשה, דמשמע: למי שהיה רב ביציאת
9 מצרים, כדכתיב בתריה "לשמות מוטות אבותם
10 ינחלו" אף על פי שעבשדו נתמעט בבניסתו
11 לארץ — תרבה נחלתו, ולאותו שהיה מעט
12 ביציאת מצרים — תמעט גם עתה נחלתו,
13 אף על פי שנתרבה. והכי קתני לה בספרי
14 בהדיא: "לרב תרבה נחלתו" וגו', הרי שיצאו
15 עמו עשרה בני ממצרים, ובבניסתו לא נמצאו
16 אלא חמשה — קורא אני עליו "לרב תרבה
17 נחלתו". הרי שיצאו עמו חמשה בני ממצרים
18 ובבניסתו נמצאו עשרה — קורא אני עליו
19 "למעט תמעט נחלתו". דסלקא דעתך אמינא
20 ניוול בתר השתא, קא משמע לך. קשיא —
21 לדין קשיא. דלא ידעינן לתרוצי קרא אליבא
22 דההוא תנא. דהא ליכא למימר: "לרב תרבה" —
23 אותו שהוא רב עכשיו תרבה נחלתו, ו"למעט"
24 — שהוא מועט עכשיו תמעט נחלתו. דסברא
25 הוא, כדכתיב לעיל "לאלה תחלק הארץ", ולא
26 צריך קרא. וגם אין לשון "תרבה" ו"תמעט"
27 משמע אלא כשהו נוטל הרבה זה מעט, שחלק
28 איש זה מרובה וחלק חבירו מועט. אבל כשכל
29 החלקים שוים — אין זה תרבה ותמעט, אלא

אֵלָא לְמַאן דְּאָמַר לְבָאֵי הָאָרֶץ, מַאי "לְרַב תְּרַבּוּ
נַחְלָתוֹ"? קְשִׁיָא. וְאָמַר לִיה רַב פָּפָא לְאַבְיִי: בְּשִׁלְמָא
לְמַאן דְּאָמַר לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם, הֵינּוּ דְקָא צְוּוּן בְּנוֹת
צִלְפַּחַד, אֵלָא לְמַאן דְּאָמַר לְבָאֵי הָאָרֶץ, אִמְרֵי צְוּוּן?
הָא לִיתִיה דְלִשְׁקוּל! - אֵלָא לְחֹרֶה וְלִישׁוּל בְּנִכְסֵי
חֶפְרָא. בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם, הֵינּוּ
דְקָא צְוּוּן בְּנֵי יוֹסֵף, דְכָתִיב: "וַיְדַבְּרוּ בְנֵי יוֹסֵף",
אֵלָא לְמַאן דְּאָמַר לְבָאֵי הָאָרֶץ, מַאי קָא צְוּוּן?
פּוֹלְהוּ שְׁקוּל! - מְשׁוּם מְפָלִים דְּהָווּ נְפִישֵׁי לְהוּ. אָמַר
אַבְיִי, שְׁמַע מִינְהּ: לֹא הָיָה חֵד דְלֹא שְׁקִיל, דְּאִי סְלָקָא
דְּעֵתִיד הָיָה חֵד דְלֹא שְׁקִיל, אִיבְעֵי לִיה לְמַצְוּוֹת. וְכִי
תֵּימָא: דְצְוּוּן וְאַהֲנֵי - כְּתִיבִיה קְרָא, דְצְוּוּן וְלֹא אַהֲנֵי
- לֹא כְּתִיבִיה קְרָא, הָא בְנֵי יוֹסֵף דְצְוּוּ וְלֹא אַהֲנֵי
וְכְתִיבִיהוּ קְרָא. - הֲתֵם עֲצָה מִזְבָּה קָא מְשַׁמְעֵ לְךָ,
דְּאִיבְעֵי לִיה לְאִינִישׁ לְאִוְדְהוּרֵי מְעִינָא בִישָׁא. וְהֵינּוּ
דְקָאָמַר לְהוּ ה'וֹשֵׁעַ, דְכָתִיב: "וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם ה'וֹשֵׁעַ
אִם עִם רַב אִתְּהָ עֲלֶיהָ לְךָ תִּיעָרָה", אָמַר לְהוּ: לְכוּ
וְהִתְבָּאוּ עִצְמְכֶם בְּעֵרִים שְׂלֵא תִשְׁלוּט בְּכֶם עוֹן רַע.
אמרו

1 וחמשה שנולדו חולקים בחלק אביהן עם החמשה הראשונים! ונראה לרבינו שמשון בן
2 אברהם: דרישא וסיפא מיירי כגון שמתו אותם שיצאו ממצרים בלא זרע, ולא נכנסו לארץ,
3 דודאי מתו במדבר כל אותן שהיו בני עשרים כשיצאו ממצרים. ומיירי רישא שמתו העשרה
4 שיצאו עמו, וחמשה בניו נולדו במדבר. ובסיפא מתו חמשה שיצאו עמו, ונולדו במדבר
5 עשרה. והשתא הוי סיפא דומיא דרישא. ואתי נמי
6 שפיר דנקט "שיצאו עמו", דמה לך ליציאת האב?
7 אלא משום דבעי למימר שאותן מתו ונולדו
8 אחרים במדבר. ולרבינו יצחק בן מרדכי קשה על
9 פירוש הקונטרס: דהא מילרב תרבה" משמע שפיר
10 טפי — למי שהוא רב עתה תרבה. ואי משום דהא
11 כבר כתיב "לאלה תחלק הארץ" — אם כן למי
12 שהיה רב ביציאת מצרים מ"לשמות מוטות
13 אבותם" נפקאו ונראה לו דגרס: היינו דכתיב "בין
14 רב למעט", כמו שכתוב בספרים. והכי פירושו:
15 בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים, דאם הוו שני
16 אחין מיוצאי מצרים, והוי להו עשרה בניו מבאי
17 הארץ, ושני אחין איין לחן כי אם שני בניו מבאי
18 הארץ — הרי אותו עשרה לא נטלו, אף על פי
19 שהן מרובין, כי אם כמו שני בניו שהן מועטין —
20 היינו "בין רב למעט". אף על גב דלקמן דריש
21 מהאי קרא דלשבטים איתפלג — השתא לא אסיק
22 אדעתיה הדיא דרשא. תדע, דהא פריך בסמוך
23 למאן דאמר לבאי הארץ אמאי קא צווחו בני
24 יוסף? ואי לשבטים איתפלג — שפיר צווחו לכולי
25 עלמא. אלא דהאי לא אסיק אדעתא הדיא דרשה,
26 (והדיא דרשה (דספרי) הוי לפי המסקנא).
ולמאן

30 הכי היה ליה למימר: חלק בחלק ינחלו. ובחזרה נמי ליכא לאוקומיה, דמ"לשמות מוטות אבותם" שמעינן לה שפיר אליביה דהאי תנא. ועוד: "תרבה" ו"תמעט" משמע נטילה ראשונה
31 שנטול כל אחד חלקו קודם שיהיו לראבותיהם. כדכתיב בספיה דקרא "איש לפי פקודיו יתן נחלתו". היינו דקא צווחין בנות צלפחד — למה יגרע עש אבינו מתוך משפחתו שזכה
32 בארץ ישראל, כי אין לו בן. שאילו היה לו בן היה נוטל הבן חלקו של אבינו שהיה מיוצאי מצרים, ועתה בשביל שאין לו בן — למה לא נירש את חלקו? לא הוה — לצלפחד
33 נחלה בארץ ישראל דלישקול, לא הוא ולא יוצאי יריבו בזכותו, שהרי לבאי הארץ ניתנה ואפילו אם היה לו בן — לא היה נוטל כלום בשביל אביו, ואפילו בשביל עצמו אם
34 הוא פחות מעשרים, ומאי האי דקא צווחין בשביל שאין לו בן? אלא לחורה ולישול בנכסי חפר — דמאן דאית ליה לבאי הארץ — אית ליה חורה, שמתוויין לאבותיהן כל מה
35 שנטלו, וחורין ויורשין מאבותיהן כמשפט. והכי אמרי: למה יגרע שם אבינו צלפחד מתוך משפחתו, שהיה לו לזכות עם אחיו בנכסי חפר וזקנו אילו היה לו בן — כשיטלו בני חפר
36 שהם אחי אבינו נחלה בארץ ישראל יחזירו אותה לחפר אביהן, ויורש אותה לכל בניו, ויטול אבינו שהוא בכור שני חלקים, או הוא או בנו שקם תחתיו, כדכתיב "ואם אין לך"
37 — עיין עליו. והשתא שאין בן — למה לא נקום תחת אבינו לירש נחלתו הבאה לו מחפר אביו, על ידי חורה שהחזירה בניו או בני בניו שהיו מבאי הארץ? שהרי בן הן יורשת
38 עם האחין. ולקמן נמי אמרינן: דרשניות היו, והיו ידועות שבת הבן תירש עם האחין שלמדו מפרשת יבמין, כדלקמן (קט, ב). היינו דקא צווחי בני יוסף — שהיו עבשו מרובין,
39 וגברו יותר משאר שבטים, והן לא נטלו אלא לחשבון של יוצאי מצרים, והיתה נחלת כל אחד מועטת מחלק כל איש ואיש משראל. כולוהו שקול — בשוה. ומיהו, לקמן אמרינן
40 דארץ ישראל לשבטים איתפלג, ובדין צווחו בני יוסף, שלא נטלו אלא אחד מן השבטים אף על פי שאין גדול בכל השבטים כשבו שלחן. אלא משום דמבעיא ליה לקמן, לא
41 בעי לתרוצי הכי. משום מפלים — יתומים שלא היו בני עשרים בבניסתם לארץ, וגם לא היה להם אב הנכנס לארץ שינחילם חלקו כשימות. וגם לא היה להם שום מוריש שיצא
42 ממצרים, שירשו ממנו על ידי חורה. שמע מינה — מצווחת בני יוסף ובנות צלפחד, דלא הוה חד בכל השבטים דלא שקיל, או הוא או אביו. ואף על גב דהוה מצי מתרמי —
43 דאליבא דמאן דאמר ליוצאי מצרים כל אותן שיצאו פחות מבן עשרים בלא אב לא נטלו חלק בארץ, שהרי לא הן ולא אביהן היו מיוצאי מצרים, דטפלין שיצאו לא נתחלקה
44 להם — ואפילו הכי לא איתרמי, שלא יצא יתום ממצרים פחות מבן עשרים, ואם יצא — אם כן מת אחד מקרוביו במדבר שהיו מיוצאי מצרים להורישו חלקו. דומיא דבנות
45 צלפחד שלא היו ראויין ליטול חלק בארץ, כדתינא בספרי: "איש לפי פקודיו" להוציא את הנשים, דדמו לטפלים, ואפילו הכי ירשו חלק אביהן. ולמאן דאמר לבאי הארץ נמי,
46 כל הבנכסין לארץ פחות מבן עשרים לא נטלו חלק בארץ אלא על ידי חורה, וכגון שהיו מורישיו מיוצאי מצרים, ואם לאו — לא יטול, ואפילו הכי לא הוה חד דלא שקיל, דלא
47 איתרמי מילתא, דכל אותן שנכנסו לארץ בני עשרים — נטלו חלקם, והטפלים, יתומין הפחותים מבן עשרים — נטלו כולן על ידי חורה כבנות צלפחד, ואותן שהיה להם אב, לא
48 ולא היו יכולין ליטול בחזרה לא מאבי אביהן ולא מאבי אמותיהן, שהרי אביו ואמו קודמין — הרי אביהן נוטל חלק בארץ משום באי הארץ, וכמאן דשקיל אידו דמי, ואין לו
49 לצעוק. איבעי ליה למצווח — כבנות צלפחד ובני יוסף. וגם הנביא היה לו לכתוב, כדכתיב בבנות צלפחד ובני יוסף. דצווח ואהני — כגון בנות צלפחד. דצווח ולא אהני — שלא
50 יכול לגזול שאר שבטים וליתן להם. ומה שהשיבם "עלה לך היערה" וגו' — לדרשה איצטרך, כדלקמן, ולא כפשיטה שנתן להם יערות להרחיב נחלתן. שאם מנחלת שבת אחד
51 הן — אין הרשות בידו, ואם של מטה בני יוסף היו — הרשות בידם לזכות היער ולגרשם, ועדיין לא נתנה להם יהושע כלום. ומשני: התם עצה מובה קא משמע לך — בשביל
52 שלמדן אנו מנחה שהשיב להם יהושע, דמבעי ליה לאיניש להטמין עצמו, לאודוריו מעינא בישא — להכי כתיביה קרא לצווחת בני יוסף. ויאמר להם יהושע — להוסיף נחלה אי
53 אפשר, אך עצה טובה אני נוטל לכם, שאם עם רב אתה — "עלה לך היערה" וגו' "זבאת" — כרות היער, ותבנה לך שם בית מושב, כדכתיב "זבאת אותהן כחירותם" (יוחקאל ב,ג).
אמרו

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קיח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

ולמאן דאמר לבאי הארץ תרי אחי דאבא הוה להו – משמע כולה סוגיא דלמאן דאמר לבאי הארץ שלא נטלו כלום מחמת צלפחד עצמו, אלא מחמת חפר אבי אביהו. תימנא: אם בן מאי קאמר "הוא לא היה בתוך העדה הנועדים" וגו', מאי נפקא מינה שלא היה בעדותא אפילו היה – והוה נטולין על ידי חזרה, דהא אמרינן לעיל בני מרגלים ובני מתולוננים נחלו בזכות אבי אביהו, ובזכות אבי

אבותיהו! ואין לפרש דנפקא מינה לענין חלק בכורה, דהא כי היכי דשקלי חלק פשיטות, אף על גב דבא להו מוכח אביהו – הכי נמי טלו חלק בכורה. ועוד קשה לרבינו שמשון בן אברהם: למאן דאמר לבאי הארץ, היכי קאמר לעיל: מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקא? הלא לא היה להם חלק בארץ כלל לכל אותן שלא באו בארץ? וכי תימנא: נטלו מה שהגיע להן על ידי חזרה ומכניהם שבאו לארץ – הא ליתא. דאמרינן לקמן דבניהן שהיו בני עשרים נטלו בזכות עצמן! ורבינו שמואל בן מאיר פירש: דלמאן דאמר דלבאי הארץ לא נטלו מירי יהושע וכלב מחלק מרגלים. ומפרש "חיו מן האנשים" – ממש חיו, בפשיטה. **ולמאן** דאמר תרי אחי דאבא הוה להו הוהו מאוחות נחלה נפקא – קשיא לרבינו זיבוק בן מרדכי: אפילו למאן דאמר חד אחא דאבא היה להו נמי מ"א אחות נחלה? נפקא דרבנן, דלא דרשי "נתון תתן". ולרבי אליעזר דדרשי "נתון תתן" – לא צריך ל"אחות נחלה" אפילו למאן דאמר תרי אחי דאבא הוה. דהא למאן דאמר לבאי הארץ הוא דאית ליה תרתי אחי דאבא הוה, וההוא לא דרשי "נתון תתן להם נחלה" לחלק אביהם, ולדידיה לא היה שום חלק. ולדרוש מינה חד אחא. ואידך מינתון תתן? כדדרשי רבי אליעזר בן יעקב ובזכות

אָמְרוּ לֵיהּ: אֲנִי מְזַרְעֵא דְיוֹסֵף דְּלֵא שְׁלֵמָא בִּיהַ עֵינָא בִּישָׂא; דְּכִתְבִּי: "בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עֲלֵי עֵין", וְאָמַר רַבִּי אֶפְהָי: אַל תִּקְרֵי "עֲלֵי עֵין" אֶלָּא: עֲלֵי עֵין. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינְא אָמַר, מִהֲכָא: "וַיִּדְעוּ לְרוֹב בְּקִרְבַּי הָאָרֶץ", מַה דִּינִים שְׂפִיבִים - מִיּוֹם מְכַסִּים עֲלֵיהֶם וְאִין הָעֵין שׁוֹלְמַת בְּהֶם, אָף וְזָרְעוּ שֶׁל יוֹסֵף - אִין הָעֵין שׁוֹלְמַת בְּהֶם. "מְרַגְלִים - יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב נָטְלוּ חֶלְקָם". מְנַהֲנֵי מִלִּי? אָמַר עוֹלָא, דְּאָמַר קְרָא: "וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן וְכָלֵב בֶּן יִפְנֵה חָיו מִן הָאֲנָשִׁים הָהֵם", מֵאִי "חָיו"? אֵילִמָּא חָיו מִמָּזַשׁ - וְהָא פְּתִיב קְרָא אַחֲרֵינָא: "וְלֹא נֹחַר מִהֶם אִישׁ כִּי אִם כָּלֵב בֶּן יִפְנֵה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן!" אֵלָּא מֵאִי "חָיו"? שְׁחָיו בְּחֶלְקָם. "מִתְלוֹנְנִין וְעַדֶּת קִרְחָא לֹא הָיָה לְהוֹן חֶלְקָ בְּאַרְצֵי". וְהִתְנַיָּא: מְרַגְלִים, מִתְלוֹנְנִים וְעַדֶּת קִרְחָא - יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב נָטְלוּ חֶלְקָם! - לֹא קִשְׁיָא: מָר מְקִישׁ מִתְלוֹנְנִים לְמְרַגְלִים, מָר לֹא מְקִישׁ מִתְלוֹנְנִים לְמְרַגְלִים; דְּתַנַּיָּא: "אֲבִינוּ מֵת בְּמִדְבָר" - זֶה צִלְפַּחַד, "וְהוּא לֹא הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה" - זֶה עַדֶּת מְרַגְלִים, "הַנוֹעְדִים עַל ה'" - אֵלּוּ מִתְלוֹנְנִים, "בְּעַדֶּת קִרְחָא" - כְּמִשְׁמַעוּ; מָר מְקִישׁ מִתְלוֹנְנִים לְמְרַגְלִים, וְכָר לֹא מְקִישׁ מִתְלוֹנְנִים לְמְרַגְלִים. וְאָמַר לִיה רַב פֶּפָּא לְאַבְיָי: וְלִמָּאן דְּמְקִישׁ מִתְלוֹנְנִים לְמְרַגְלִים, אִיכְפּוֹל יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב וְיָרְחוּ לְכֹלֵהָ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל? אָמַר לִיה: מִתְלוֹנְנִים שְׂבַעֲדַת קִרְחָא קְאָמְרִין. וְאָמַר לִיה רַב פֶּפָּא לְאַבְיָי: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר לְיוֹצֵאי מִצְרַיִם נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, הֵינִי דְּכִתְבִּי: "וַיַּפְּלוּ חֲבַלֵי מְנַשֶּׁה עֶשְׂרָה", שִׁיתָא דְּשִׁיתָא בְּתֵי אָבוֹת וְאַרְבַּעָה דִּידְהוֹ - הָא עֶשְׂרָה. אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר לְכָא הָאָרֶץ - תְּמַנַּיָּא הוּא דְּהוּו, שִׁיתָא דְּשִׁיתָא בְּתֵי אָבוֹת וְיָרְיָ דִּידְהוּ, הָא תְּמַנַּיָּא! - וְלִמְעַמְדֵי, וְלִמָּאן דְּאָמַר לְיוֹצֵאי מִצְרַיִם נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, תִּשְׁעָה הוּו! אֵלָּא מֵאִי אֵית לָךְ לְמִימְרֵי? חַד אַחָא דְּאֶפְהָא הוּו, חָכִי נְמִי - תְּרִי אַחֵי דְּאֶפְהָא הוּו, לְהוּ; דְּתַנַּיָּא: "נָתַן תִּתֵּן לָהֶם" - זוּ נְחִלַת אַבְיָהוּ, "בְּתוֹךְ אַחֵי אַבְיָהוּ" - זוּ נְחִלַת אַבִּי אַבְיָהוּ, וְיַתְעַבְרַת אַתְּ נְחִלַת אַבְיָהוּ לְהוֹן" - זוּ חֶלְקָ בְּכוֹרְהִי; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: אָף חֶלְקָ אַחֵי אַבְיָהֶם נָטְלוּ, שְׂנֵאמְרֵי: "נָתַן תִּתֵּן". וְלִמָּאן דְּאָמַר: תְּרִי אַחֵי דְּאֶפְהָא הוּו, לְהוּ, הוּוּא מִ"אַחֹת נְחִלָּה" נִפְקָא. וְאָמַר לִיה רַב פֶּפָּא לְאַבְיָי: קְרָא מֵאִי קָא חֲשִׁיב? אִי טְפָלִים קָא חֲשִׁיב, טוֹבָא הוּו! אִי בְּתֵי אָבוֹת קַחְשִׁיב, שִׁיתָא הוּו! לְעוֹלָם

אמרו לו [אנן] מורעא דיוסף בו' – והיינו דכתיב "ויאמרו בני יוסף לא ימצא לנו החר" כלומר, אין אנו חוששין לאותו חר, היינו יער, כדכתיב התם "הר יהיה לך כי יער הוא". עולי עין – הן עולין על העין ושולטין עליו, ואין העין עולה עליהן. והכתיב קרא אחריתא – ותרי קראי למה לוי נראה בעיני דהכי גרסי: לא קשיא מר מקיש מתולוננים למרגלים ומר לא מקיש מתולוננים למרגלים דתניא בו' ולקמן מפרש לה. זה צלפחד – מילתא דפשיטא היא, דהא כתיב לעיל בנות צלפחד, אלא אנג גררא דהך קאמר לה. ונראה בעיני שחסר מן הספרים, דכתיב קתני רישא דהך ברייתא בספרי: "אבינו מת במדבר", רבי עקיבא אומר: נאמר כאן "במדבר" ונאמר להלן "מדבר", מה מדבר האמור כאן צלפחד – אף מדבר האמור להלן צלפחד. דמינה שמעינן דהיינו מקושש. "יהיה לא היה בתוך העדה" בו' כי הכא. זו ערת מרגלים – דכתיב בהו "עד מתי לעדה הרעה הזאת אשה המה מלינים עלי" (במדבר יד) את השאר. אלו מתולוננים – כדמרש: מתולוננים שבעדת קרח, דכתיב בהו "לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה". והא דקאמרו: עדת קרח, כמשמעו – מסקא דמילתיה היא. מר מקיש – הא ואלו ונכתבו בפסוק אחד, וכי היכי דירשו המרגלים – ירשו נמי המתולוננים. ומר לא מקיש – לא חשיב ליה היקש, כיון דלא כתיב ביה ר"י "בתוך העדה הנועדים". לכולה ארעא דישראל – לאו דוקא כולה, אלא רובה, כדכתיב "ויולנו העם על משה ולאמנו מה נשתה" – דבשלמא לואן דאמר דלא מקיש – הרי כל שבת ושבת נחלו חלק קרוביהם מתולוננים שבשבתים. אלא למאן דמקיש – נגרעה כל נחלת שבת ושבת טובא, ואנן קיימא לן, ומקראי איבא למילף, דאפילו חלק אחד מאלף לא נטלו היינו דכתיב – ביהושע, אחד שנטלו בנות צלפחד, ויפלו חבלי מנשה עשרה, דהיינו שיתא דשיתא בתי אבות הכותבים למעלה, וארבע דיידו – הרי עשרה. דכתיב לעיל "יהי לבני מנשה הנותרים למשפחות לבני אביעזר ולבני חלק ולבני אשיראל ולבני שכם ולבני חפר ולבני שמדעי, אלא בני מנשה בן יוסף הזכיר למשפחותם. ולצלפחד בן חפר וגו' ויתן להן יהושע נחלה על פי ה' בתוך אחי אביהו ויפלו חבלי מנשה עשרה" – בין שיתלת שיתא בתי אבות וארבעה דבנות צלפחד: חלק צלפחד שהיה מיוצאי מצרים, ושני חלקים מנכסי חפר, וחד אחא דאבא, שהיה מיוצאי מצרים ונטלו חלק הראוי לצלפחד בנחלת אחיו כדלקמן.

לעולם

בבא בתרא דף קיה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שבת קודש) רמה

נחלתם של יהושע וכלב אפילו חלק אחד מאלף מארץ ישראל. 60
מתרצת הגמרא: אָמַר ליה אביי לרב פפא, אין הכוונה למתלוננים 61
על חסרון המים, אלא מתלוננים שבעדת קרח קאמרין, כלומר, 62
מאתים וחמשים איש שהתלוו לקורח במחלוקתו על משה רבינו. 63
הגמרא חוזרת לדון במחלוקת האמורה בסדר חלוקת הארץ. 64
מקשה הגמרא: וְאָמַר ליה רב פפא לאביי, בשלמא למאן דאמר 65
ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, היינו דפתיב (יהושע יז ח), ויפלו חבלי 66
מנשה עשרה, כלומר שבני מנשה נטלו עשרה חלקים בארץ כנען, 67
שהם שיתא – ששה חלקים דשיתא פתי אבות – של ששת 68
המשפחות שפירט הכתוב (שם יז א), וארבעה דידיהו – של בנות 69
צלפחד, חלק צלפחד אביהן, ושתי חלקי אביהן בנחלת אביהו, 70
וחלק מנחלת אחי אביהן שיצא ממצרים ומת במדבר בלא זרע, הא 71
עשרה. אלא למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה הארץ, קשה, שהרי 72
רק תמניא – שמונה חלקים הוא דהוה, שיתא דשיתא פתי אבות, 73
ותרי דידיהו, והיינו חלק פשיטה וחלק כבורה שיש להם ליטול 74
בנחלת חפר שחזרה אליו מכח בניו או בני בניו שבאו לארץ 75
וקיבלו נחלה, הא תמניא חלקים שנטלו בני מנשה בארץ, ולא 76
עשרה. 77
חוזרת הגמרא ומקשה על המקשן: וכי ליטעמיך לא קשה, והלא 78
למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, רק תשעה חלקים הוה, 79
שהרי גם לדבריו לא נטלו בנות צלפחד רק שלשה חלקים בארץ. 80
אלא מאי אית לה לטיטר, חד אחא דאבא אית להו שיצא ממצרים 81
ויש לו ליטול חלק, וכיון שמת במדבר בלא להניח זרע, ירשו אותו 82
אחיו, ובנות צלפחד עמדו במקום אביהן לירש אותו יחד עם שאר 83
אחיו. ונמצא שנטלו ארבעה חלקים. הכא נמי – על דרך זו יש 84
לתרץ גם לשיטה הסוברת שלבאי הארץ נתחלקה הארץ, תרי אחי 85
דאבא הוה להו שמתו במדבר בלא זרע, וכשחזרה נחלה לחפר 86
מכח צאצאיו שבאו לארץ, והורישו לכל בניו בשוה, גם שני בנים 87
אלו היה להם ליטול חלק, וכיון שמתו בלא זרע, אחיהם יורשים 88
את חלקם, ובנות צלפחד עמדו במקום אביהן ליטול חלק, ונמצא 89
שנטלו ארבעה חלקים בארץ. 90
מקור שבנות צלפחד נטלו גם את חלק אחי אביהן: דתניא, נאמר 91
בתשובת ה' למשה על טענת בנות צלפחד (במדבר כו ז), כן בנות 92
צלפחד דברת, נתן לתן להם אחרות נחלה בתוך אחי אביהם, 93
והעברת את נחלת אביהן לתן, והאריכות מיותרת, שהיה לו לומר 94
רק 'ינחלו בנות צלפחד', ויש לדרוש שכל תיבה באה ללמד על 95
נחלה מסוימת שנטלו, 'נתן לתן להם', זו נחלת אביהן צלפחד, 96
'בתוך אחי אביהן', זו נחלת חפר אחי אביהן, שנטלו יחד עם שאר 97
אחי אביהן, 'והעברת את נחלת אביהן לתן', זו חלק כבורה, שנטלו 98
בנחלת חפר בזכות אביהן שהיה בכורו. רבי אליעזר כן יעקב מוסיף 99
ואומר, אף חלק אחי אביהם שיצא ממצרים ומת במדבר בלא זרע, 100
נטלו בנות צלפחד, שגאמר בתחילת הכתוב 'לתן תתן', וללמד 101
שנטלו חלק אביהן היה די לכתוב לשון נתינה אחת, ומכפילות 102
הלשון יש לדרוש שנטלו גם את חלק אחי אביהן. 103
מוסיפה הגמרא על דברי הברייתא: ולמאן דאמר – ולדעת רבי 104
יונתן הסובר, תרי אחי דאבא שמתו בלא זרע, אביהם הוה להו לבנות 105
צלפחד, וכפי שהכריחה הגמרא לעיל, ההוא – חלק האח הנוסף, 106
מהכתוב 'אחרות נחלה' נפקא – נלמד. 107
הגמרא מבררת כוונת הכתוב הזכור לעיל ויפלו חבלי מנשה 108
עשרה: וְאָמַר ליה רב פפא לאביי, קרא – הכתוב האמור, מאי קא 109
חשיב – מה כוונתו למנות, אי מפלים קא חשיב – אם כוונתו למנות 110
את כל החלקים שנטלו בני ששת מנשה, ואף את חלקם של 111
הצעירים, קשה, שהרי שוּבָא וְרַבִּים הוּוּ, ולא רק עשרה, וא 112
פתי אבות קחשיב – ואם כוונתו למנות רק את חלקי בתי האב, 113
דהיינו ראשי המשפחות שהם בני מנשה עצמו, הרי רק שיתא הוה, 114
שאם מונה רק את חלקי ראשי המשפחות אין לו למנות את 115
חלקיהן של בנות צלפחד לחוד, שבכלל משפחת 'חפר' הן, הנמנה 116
בין ששת בני מנשה. 117

הגמרא מביאה תשובתם של בני יוסף: אָמַר ליה בני יוסף, אָנּוּ 1
מוֹרְעָא דיוסף, דלא שלמא ביה עינא פישא, דפתיב בברכה שבירכו 2
יעקב (בראשית מט כב), 'בן פרת יוסף בן פרת עלי עין', ואמר רבי אבהו, 3
אל תקרי בניקוד 'עלי עין' כפי המסורת, אלא תקרא 'עולי עין', 4
שבירכו יעקב שיהא הוא חורעו עולים על העין ושולטים עליה, 5
ולא תשלוט העין עליהם, ולכן אין לנו לחשוש מעין הרע. מקור 6
חפר: רבי יוסי רבי תניא אמר, מהכא יש ללמוד שאין עין רעה 7
שולטת בזרעו של יוסף, שנאמר בברכתו של יעקב לאפרים ומנשה 8
(שם מט טז), 'וידעו לרב בקרב הארץ', ובמה שהמשילים לדגים נתכוין 9
לברכם, מה דגים שפכים מים מכפסים עליהם, ולכן אין העין רעה 10
שולטת בהם, אף ורעו של יוסף אין העין רעה שולטת בהם. 11
בברייתא שהובאה לעיל (ק"ה) שנינו: מרגלים, יהושע וכלב נטלו 12
חלקם. מבררת הגמרא: מנהני מילי. ומשיבה: אמר עולא, דאמר קרא 13
בענין מיתת המרגלים (במדבר יד לח), 'יהושע בן נון וכלב בן יפנה היו 14
מן האנשים הטהה ה' את הלבבות, ויש לברר מאי הכוונה 15
'היו', אילימא – אם נאמר שכוונתו שהיו פושט, ולא מתו במגיפה 16
כשאר המרגלים, והא פתיב קרא אחריתא המלמד זאת, שנאמר 17
אחר המנין השני שנעשה בערבות מואב (שם כו טו), שלא היו במנין 18
זה מהמנוניים במנין הראשון, כי אמר ה' להם מות ימתו במדבר, 19
ולא נותר מהם איש, כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון. אלא מאי 20
הכוונה 'היו', שהיו יהושע וכלב פתלקם בארץ של המרגלים, 21
דהיינו שנטלו את חלקם. 22
בברייתא שהובאה לעיל (ק"ה) שנינו: מתלוננין ועדת קרת, לא היה 23
לתן חלק בארץ. 24
מקשה הגמרא: והתניא בברייתא אחרת, מרגלים, מתלוננים ועדת 25
קרת, יהושע וכלב נטלו חלקם בארץ. מתרצת הגמרא: אכן נחלקו 26
הנאנים בזה, ולא קשיא, מר – התנא ששנה שחלקם ניתן ליהושע 27
וכלב, מ'קיש מתלוננים למרגלים, כפי שיובא להלן, ויש ללמוד 28
מהיקש זה שכשם שחלק המרגלים ניתן ליהושע וכלב, כך נתקיים 29
בחלקם זה המתלוננים. ומר – והתנא ששנה שלא נטלו כלל חלק 30
בארץ, לא מ'קיש מתלוננים למרגלים. 31
הגמרא מביאה ברייתא שמתוך דבריה מתבאר ההיקש של 32
מתלוננים למרגלים, שנחלקו בו התנאים: דתניא, נאמר בתורה 33
בטענתן של בנות צלפחד למשה רבינו (במדבר כו א), 'אבינו מת 34
במדבר, והוא לא היה בתוך העדה הנוצדים על ה' בעדת קרת, כי 35
בטאנו מת' וגו', מפרשת הברייתא, 'אבינו מת במדבר', זה צלפחד. 36
'והוא לא היה בתוך העדה', זה עדת מרגלים, כלומר שלא היה 37
צלפחד ועשרת המרגלים שחטאו. 'הנוצדים על ה'', אלו מתלוננים 38
שהתלוננו בערבת מרגלים, כלומר שלא אכלו צלפחד מהמתלוננים. 39
והכתוב 'בעדת קרת', מתפרש כמשמעו הפשוט, שלא היה 40
מהנלווים אל קורח במחלוקתו עם משה רבינו. 41
ומתבאר מדברי הכתוב שהמפורטים כאן לא נטלו חלק בארץ, 42
שטענת בנות צלפחד היתה שכיון שלא היה מאלו מדוע תיגרע 43
נחלתן, אמנם לא נתבאר מה נעשה בחלקם, אכן חלק המרגלים 44
נדרש לעיל מהכתוב 'חיו מן האנשים' שניתן ליהושע וכלב, וכיון 45
שהזכרו המרגלים והמתלוננים בפסוק אחד נחלקו התנאים אם 46
יש להקישם זה לזה, מר – התנא בברייתא שהובאה לעיל בסמוך, 47
מ'קיש מתלוננים למרגלים, ולכן אמר שגם את חלקם של 48
המתלוננים נטלו יהושע וכלב. ומר – והתנא בברייתא שהובאה 49
לעיל (ק"ה) לא מ'קיש מתלוננים למרגלים, ולכן אמר שלא היה להם 50
חלק בארץ כלל. 51
שנינו בברייתא שיהושע וכלב נטלו חלקם של המתלוננים. וסבר 52
רב פפא שהכוונה לבני ישראל שהתלוננו על משה אחר שהוליכם 53
במדבר שלשת ימים בלא מים, שנאמר (שמות טו כד) 'וילנו העם על 54
משה לאמר מה נשתה', ולכן הקשה: ואמר ליה רב פפא לאביי, 55
ולמאן דמ'קיש מתלוננים למרגלים, ולכן אמר שיהושע וכלב נטלו 56
גם את חלק המתלוננים, יש לתמוה, וכי איכפול יהושע וכלב וירתו 57
לבושת ארץ ישראל – הוכפלה נחלתם של יהושע וכלב ביותר, 58
וירשו את כל ארץ ישראל. והלא מקובל בידינו, שלא היתה 59

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- ד. המפסיק להבדיל על הפוסם באמצע שתיתו אף-על-פי שתיה קבוע לשתייה בלבד שהוא חייב להפסיק
 ולהבדיל כשיגיע הלילה ואסור לו מעתה לשותות עוד עד שיבדיל¹⁵ אף-על-פי-כן אין צריך לברך בורא
 פרי הגפן על כוס של הבדלה שנפטר בברכת בורא פרי הגפן שבידך על שתיה הראשונה אף-על-פי
 שבנתים היה שעת אסור דתינו משהגיע הלילה עד שהבדיל¹⁶ ואין צריך לומר אם מפסיק באמצע אכילתו
 ומבדיל על תינו שאין צריך לברך עליו בורא פרי הגפן אם כבר בירך בורא פרי הגפן על יין שבתוך הסעודה
 או שלפני הסעודה.
 ואם הוא מבדיל על השכר אין צריך לברך עליו שהכל בתוך הסעודה אף-על-פי שלא בירך עדין שהכל
 לא בתוך הסעודה ולא לפני הסעודה שברכת המוציא פטרת את השכר של הבדלה כמו שפטרת שאר שכר
 ששותין בתוך הסעודה¹⁷.
 ולפי שיש חולקים על כל זה לכן טוב ליוהר לכתחלה שלא להבדיל קדם ברכת המזון¹⁸ לא על השכר
 ולא על תינו אם כבר בירך בורא פרי הגפן על יין ואם הוא רוצה להבדיל או שלא היה קבוע אלא לשתייה
 בלבד שהוא חייב להפסיק ולהבדיל לא יברך על פוס של הבדלה כדעה ראשונה שהיא עקר:

חלק ב סימן רצט שלא לאכול ושלא לשותות ולא לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל טע"ד

ביאורי הלכה

[א] ברכת המזון - והוא הדין ברכה אחרונה על שאר אוכלין ומשקין שהפסיק לאוכלם בשקיעה¹⁸.

ציונים והוספות

- 15 כדלעיל ס"ב.
 16 ער"ז בסי' רעא סי"א לענין המקדש באמצע סעודתו שאף שאסור לו שותות יין בשעת הקידוש אינו צריך לברך שוב הגפן: כיון שבדעתו לאכול אח"כ, וגם עכשיו היה אוכל מדעתו, אלא שחייב הקידוש מונע אותו, וכשיסור המונע דהיינו אחר שיקדש יחזור לאכילתו.
 17 כדלעיל סי' קעד ס"ב: על מים או שאר משקים אין לברך עליהם בתוך הסעודה ואפילו שותה לצמאאו לפי שהם
- באים מחמת הסעודה... ואפילו משקין ששותין אותם אפילו שלא לצמאון כגון שכר ומי דבש.
 18 כגון מי שלא נטל ידיו, והפסיק לאכול בשעת בין השמשות, ורוצה להמשיך סעודתו או אמירת לחיים לאחר ערבית והבדלה, עליו לברך ברכה אחרונה, ולאחר הבדלה יברך שוב על האכילה,
 אמנם, אם לא בירך קודם ערבית וההבדלה, לא יברך כעת, אלא ימשיך סעודתו (כמבואר בהמשך ההלכה).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות פסח - לפי לוח "רב יומי"

- טז קמח שנפל עליו דלף היורד מן הגג אפילו כל היום
 כולו אינו בא לידי חימוץ שטרדת הדלף מונע
 מלהחמיץ את הקמח השרוי במי הדלף והוא שהיה הדלף
 טורד טפה אחר טפה מיד בלי הפסק כלל בינתיים ואם הוא
 מסופק אם הדלף טורד אם לאו אסור אפילו להשהותן מפני
 שהוא ספק של תורה וכשיפסוק טרדת הדלף צריך ללושו
 מיד ולאפותו ואם שהה שיעור מיל הרי זה אסור וכן דגן
 שהדלף טורד עליו אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חימוץ
 וכשיפסוק טרדת הדלף צריך לטוחנו מיד:
 חלק ג סימן תסו אם הרוק ומי רגלים ודמיו מחמיצין:
 א כבר נתבאר בסימן תנ"ג שמדין הגמרא מותר ללות את
 החטים שכל זמן שבולל אותם במים אינן באים לידי
- חימוץ מן הסתם כל זמן שלא נתבקעו שעסק הבלילה מן
 הסתם הוא מונע אותן מלהחמיץ אבל אם רואה אותן
 שנתבקעו בשעת הלתיתה הרי הן אסורות מן התורה
 שהביקוע הוא סימן שהן קרובות להחמיץ ובודאי יחמיצו
 תיכף ומיד חימוץ גמור שחייבין עליו כרת:
 ב אבל לאחר גמר הלתיתה ששוב אינו עוסק בהן בידים
 אם הן שוהין במים שיעור מיל יכולין הן לבא לידי
 חימוץ גמור בלא ביקוע ולפיכך הן אסורות מן התורה מספק
 שמא כבר החמיצו וכן כל דגן שנפלו עליו מים אפילו
 מועטים ואפילו היו גשמים מזלפין עליו זליפה מועטת אם
 שהה לחלוחית המים עליו שיעור מיל אף על פי שלא
 נתרכך במים אלא הוא קשה כמו שהיה הרי זה אסור אפילו
 להשהותו עד לאחר הפסח אפילו שלא נתבקע.

47 אין לסמוך על היתרים הללו אלא אם כן יש שם הפסד
48 מרובה:

49 ה וכל זה כששהה לחלוחית המים על הדגן שיעור מיל
50 אבל קודם לכן אפילו דגן הרבה שנשרה במים בתוך
51 הפסח יכול למכרו כולו לנכרי אחד קודם שיששה שיעור
52 מיל שעדיין לא נתחמץ ומותר בהנאה:

53 ו ישראל שלקח חטים מנכרי ואחר כך היה הנכרי מסיח
54 לפי תומו שרוחץ החטים במים הרי הן מותרות שאין
55 הנכרי נאמן בזה שאמר לאחר שמכרם ויצאו מתחת ידו אבל
56 אם אמר כן בשעת המכר בעודן בידו נאמן אפילו לא היה
57 מסיח לפי תומו ואם הנכרי הוא מוחזק לנאמן בעיניו אף
58 אם אמר כן לאחר שמכרן אסורין אף על פי שלא היה מסיח
59 לפי תומו:

60 ז דגן שנטבע בנהר ושהה שם שיעור מיל או יותר אף על
61 פי שנתרכך במים וקרוב להתבקע אינו חמץ ודאי אלא
62 ספק לפיכך אם נתנגב ונתייבש ונתערב בדגן אחר הרבה
63 ממנו אפילו נתערב בתוך הפסח יש מתירין התערובת אפילו
64 באכילה שהרי בכל איסורי תורה יבש שנתערב ביבש בטל
65 ברוב אלא שבחמץ בפסח החמירו חכמים לאסור במשהו
66 ולא החמירו אלא בחמץ ודאי אבל לא בספק חמץ ויש
67 חולקין על זה ואוסרין אם כבר היה מרוכך קודם שנתערב
68 וכן המנהג במדינות אלו כמו ש[נ]תבאר.

69 ומכל-מקום במקום הפסד מרובה כגון שאי אפשר לו
70 למצוא נכרי למכרו לו חוץ מדמי איסור שבו (כמו שנתבאר
71 בסימן תמ"ז) יש לסמוך על סברא הראשונה להתיר
72 להשהות התערובת עד לאחר הפסח אפילו נעשה התערובת
73 בתוך הפסח אבל אם אין שם הפסד מרובה אין להקל אפילו
74 נעשה קודם הפסח אלא יעשה כמו שנתבאר בסי' תמ"ב
75 ותנ"ג בדגן שנתחמץ חמוץ גמור ואחר כך נתערב, עיין
76 שם:

77 ח דגן שהיה מונח בעליה וירדו גשמים דרך הגג לתוך
78 העליה ונתלחלחו מקצת החטים אותן שנתלחלחו אסור
79 אפילו להשהותן והשאר אף על פי שיש להסתפק בהן שמא
80 ירדו עליהם גשמים ואחר כך נתגבו אף על פי כן הן
81 מותרות אפילו באכילה מכה ספק ספיקא שמא לא ירדו
82 עליהם גשמים ואם תמצא לומר ירדו שמא לא נתחמצו
83 ומכל-מקום אם אפשר לו בקל למצוא חטים אחרים לפסח
84 אין לו לסמוך על הספק ספיקא לאכול מהם בפסח אלא
85 ישהה אותם עד לאחר הפסח מאחר שאין לו הפסד
86 בשחייתן:

87 ט במה דברים אמורים כשראה שנתלחלו מקצת החטים
88 שבעליה שיש לחוש שמא נתלחלו גם השאר ואחר כך
89 נתגבו אבל אם לא נתלחלו בעליה אף על פי שיש בהן
90 הרבה מבוקעות שנתבקעו בעודן בגדיש מחמת הגשמים
91 שירדו עליהם, מכל-מקום השאר שלא נתבקעו מותרות

1 אלא מוכרו מעט מעט לנכרים בענין שיש תלות שיאכלוהו
2 הנכרים קודם הפסח אבל לא ימכרו ממנו הרבה לנכרי אחד
3 גזירה שמא יחזור הנכרי וימכרו או יתנו לישראל אחר
4 שאינו יודע שנפלו עליו מים ויאכלנו הישראל בפסח מה
5 שאין כן כשמוכרו מעט מעט יש כאן ב' ספיקות להקל שמא
6 יאכלנו הנכרי בעצמו ולא ימכרו ויתן ממנו לישראל ואף אם
7 יחזור הנכרי וימכרו המעט הזה לישראל אחר יש תלות
8 שיאכל הישראל כל המעט הזה קודם הפסח:

9 ג ואם רוצה למוכרו לישראל אפילו מוכרו מעט מעט צריך
10 הוא להודיע להקונים שנפלו עליו מים ולא יאכלוהו
11 בפסח שאם לא יודיעם יש לחוש שמא ישייר אחד מהם
12 מהמעט הזה לאכול ממנו בפסח אבל כשמודיע להקונים
13 שנפלו עליו מים יכול למכור אפילו הרבה לאדם אחד ואין
14 חוששין שמא ישכח הלוקח מה שהודיעו המוכר ויאכל
15 ממנה בפסח:

16 ד וכל זה בדגן שלא נתבקע שאין חימוצו ניכר אבל אם
17 נתבקע שחימוצו ניכר יכול למכור אפילו הרבה לנכרי
18 אחד ואין חוששים שמא יטחנם הנכרי ולא יהיה חימוצם
19 ניכר ואחר כך ימכרו מהקמח לישראל ויאכלנה בפסח לפי
20 שכבר אסרו לישראל שלא ליקח מנכרי קמח לפסח כמו
21 שנתבאר בסימן תנ"ג ויש אוסרין למכור הרבה לנכרי אחד
22 שחוששין שמא יטחנם הנכרי ולא יהא חימוצם ניכר וימכרו
23 הקמח לישראל וישהה הישראל את הקמח עד לאחר הפסח
24 ויעבור עליו בבל יראה ובל ימצא ויש לחוש לדבריהם אם
25 אין שם הפסד מרובה אבל אם יש שם הפסד מרובה כגון
26 מי שיש לו בערב פסח דגן הרבה שנתבקע שאי אפשר לו
27 למוכרו לישראל שאין הישראל קונה חמץ הרבה בערב פסח
28 יש לסמוך על סברא הראשונה ויכול למכרו כולו לנכרי אחד
29 (שהרי אף אם יטחנו הנכרי וימכרו הקמח לישראל אחר זמן
30 איסור חמץ לא יעבור עליו בבל יראה לפי שהוא מקח טעות
31 שאילו היה יודע שהקמח הוא מדגן שנפלו עליו מים לא
32 היה לוקחו שמן הסתם אין נוח לאדם לקנות דבר האסור לו
33 לקנותו כמו שנתבאר בסימן תמ"ח ואם ימכרו לישראל
34 קודם זמן איסור חמץ גם כן לא יעבור עליו בבל יראה ובל
35 ימצא מן התורה שהרי נהגו כל ישראל לבטל בסוף שעה
36 ה' כמו שנתבאר בסימן תל"ד ועוד שיש אומרים שאין אדם
37 עובר בבל יראה ובל ימצא אלא על חמצו הידוע לו אבל
38 לא על חמצו שאין ידוע לו וקמח זה אין הלוקחו יודע
39 שהוא חמץ).

40 אבל אם לא נתבקע לא ימכרו לנכרי מכירה חלוטה אלא
41 ימכרו לנכרי המכירו שהוא יודע בו שלא יגע בחמצו אלא
42 ישמרנו לו עד לאחר הפסח ויחזירו לו וכמו שנתבאר
43 בסימן תמ"ח או יבקש מנכרי אחר שיקח שוה מנה במאתים
44 ויבטיח לו שיחזור ויקח ממנו לאחר הפסח ויתן לו ריוח
45 כמו שנתבאר שם שמעתה אין לחוש שמא ימכרו הנכרי
46 לישראל אחר שבודאי לא יפסיד הנכרי מעותיו, מכל-מקום

טז וכל זה בסתם מקומות אבל במקומות שידוע בבירור
 שאין דרך לערב בדבש שום קמח יש להתיר שם אפילו
 הדבש שהובדל מהשעוה אף לאכלו בעינו.

ובמקומות שידוע שדרך הנכרים לערב הרבה קמח בדבש
 עד שיש לחוש בדבש שהובדל מהשעוה שמא עירבו בו כל
 כך קמח עד שאין בהדבש ששים כנגדו אין לעשות ממנו
 משקה אפילו קודם הפסח.

אבל מותר להשהותו עד לאחר הפסח ואם נפל לתוך
 התבשיל בפסח הרי הוא מתבטל אפילו בפחות משישים אם
 יש שם הפסד מרובה או מניעת שמחת יו"ט לפי שיש
 לסמוך על האומרים שכל איסור שנופל לתוך הדבש ונתהפך
 להיות דבש נפקע איסורו ממנו והרי הוא היתר גמור.

ומכל-מקום אין לסמוך על סברא זו להקל אלא כשאינן ידוע
 בבירור שעירבו קמח חמץ בדבש זה שרוצה להשהותו או
 בדבש זה שנופל ממנו לתוך התבשיל שיש בדבש זה הרבה
 צדדים להקל בלא סברא זו שמא לא עירבו בו קמח כלל
 ואם תמצא לומר עירבו שמא הקמח הוא מחטים שלא
 נרחצו ואם תמצא לומר נרחצו שמא לא נתחמצו שאף
 ששהו החטים הרבה במים אינן חמץ ודאי אלא ספק כמו
 שנתבאר למעלה אבל אם ידוע בבירור שעירבו קמח חמץ
 (עיין סי' תנ"ג) אף שנתהפך לדבש אסור להשהותו ואם נפל
 לתוך התבשיל אסור תערובתו במשהו אף במקום הפסד
 מרובה ומניעת שמחת יו"ט:

יז נוהגין במדינות אלו שלא לאכול בפסח עד יו"ט
 האחרון של גליות כל מיני גרוגרות וצמוקין ושאר כל
 הפירות שנתייבשו לפי שדרך לפזר קמח על הגרוגרות
 בשעה שמייבשין אותן והצמוקין רגילין לערבם עם
 הגרוגרות בשעה שמייבשין אותן וכן שאר כל הפירות
 היבשים רגילין לפזר עליהם קמח וגם יש שרגילין ליבשם
 בתנור ופעמים שמייבשין בו לאחר שאפו בו לחם חמץ אבל
 אם ידוע שאין בהם חשש חמץ כגון שנתייבשו על ידי
 ישראל ונוהר בהם מתמץ אין להחמיר בהם:

יח ואפילו נתייבשו ביד הנכרי אם נפלו לתוך התבשיל
 אינן אוסרין אע"פ שאין בהתבשיל ששים כנגדם.

ואף לכתחלה נוהגין היתר בקצת מקומות לעשות מהם
 משקה בפסח דהיינו ששורין אותם במים עד שנקלט טעמן
 בתוך המים ושותין המים בפסח דכיון שאין בהם אלא חשש
 בעלמא אין מחמירין כל כך לאסור אף מי שרייתן אבל אין
 מקילין כל כך לבשל אותם בפסח כדי לשתות מי בישולם
 בפסח לפי שעל ידי הבישול נקלט טעמן במים יותר מעל
 ידי שרייה ובמקצת מקומות נוהגין להחמיר במי שרייתן
 כמו במי בישולן אלא אם כן שראן ובשלן קודם הפסח:

יט הצוקר העשוי ככובע (שקורין הוט צוקר) אין בו חשש
 חמץ ומותר להשהותו בפסח ואף על פי כן נוהגין
 למכרו לנכרי קודם הפסח ובדיעבד ששכח והשהה אותו עד
 לאחר הפסח מותר אפילו באכילה ואפילו ביום טוב האחרון
 של גליות מותר לאכלו ואם נזכר בתוך הפסח יכול למכרו
 לנכרי ואם נפל לתוך התבשיל אינו אוסר אפילו בפחות מס':

אפילו באכילה לפי שהדבר מצוי שבשעת הגשמים עליונות
 הגדיש ותחתונות מתחמץ ומתבקע ואין המים נוגעין
 באמצעיתו כלל:

י שנה שרבו בו הגשמים וירדו על הערימות שבשדות עד
 שקצת מהשבילים שעל הערימות היו מעלין צמחים אף
 על פי כן אין חוששין לסתם חטים של אותה השנה כל
 שאין רואין בהם סימן חימוץ לפי שאנו הולכין אחר הרוב
 ואין הרוב מחמיצין ואף אותם ערימות שראינו שנפלו
 עליהם גשמים תולין להקל שמא לא נכנסו הגשמים אלא
 בשבילים העליונים אבל לא בבטן הערימה ואם תמצא לומר
 נכנסו שמא לא הספיקו להחמיץ:

יא חטים שבאו בספינה אם הם יבשות וקשות ולא נשתנו
 מראיתן אין מחזיקין בהן איסור מספק לומר שמא באו
 במים ואחר כך נתגבשו ונתייבשו אבל אם נשתנה מראיתן
 או שהן לחות אף על פי שלא נתרככו אסור אפילו
 להשהותן:

יב דגן שמחובר לקרקע אם נתייבש לגמרי ואין צריך עוד
 לינק מן הארץ הרי הוא כתלוש ומונח בכד ויכול לבא
 לידי חימוץ אם ירדו עליו גשמים:

יג ישראל שיש לו בורות מלאים חטים נתבאר בסי' תל"ו
 ע"ש:

יד נוהגין במדינות אלו שלא לאכול דבש בפסח שחוששין
 שמא עירבו בו קמח מחטים שנרחצו במים קודם
 הטחינה ואפילו דבש של ישראל שרדה אותו מכוורת שלו
 וידוע לו שלא נתערב בו קמח אף על פי כן אין לאכלו ולא
 ליתנו לתוך התבשיל ולא לעשות ממנו משקה מי דבש
 (שקורין מע"ד) בתוך הפסח מפני מראית העין שאינן יודעין
 שהוא של ישראל.

אבל קודם הפסח אפילו דבש של נכרי מותר לעשות ממנו
 משקה מי דבש לשתותו בפסח שאף אם נתערב מעט קמח
 בתוך הדבש הרי הוא מתבטל בששים בתוך המשקה קודם
 הפסח ואינו חוזר וניעור בפסח.

ואפילו דבש בפני עצמו שבשלו קודם הפסח מותר לאכול
 בפסח שאף אם היה בתוכו מעט חמץ הרי הוא נתבטל
 בתוכו בששים כיון שאין בו אלא חשש חימוץ ויש מתירין
 אפילו בפחות משישים ויש לסמוך על דבריהם במקום הפסד
 מרובה או במקום מניעת שמחת יו"ט:

טז וכל זה בדבש שמביאין בכלים קטנים שכבר הובדל
 מן השעוה ולכן יש לחוש שמא עירבו בו קמח כדי
 שאף הקמח יתהפך לדבש, שכן דרך הדבש להחזיר את
 הדבר הנופל לתוכו ולהפכו לדבש אבל דבש שמביאין
 בחביות מן הכוורת שעדיין הוא מעורב בתוך השעוה אין
 דרך לערב בו קמח ולכן מותר לעשות ממנו משקה בתוך
 הפסח או לאכלו בעינו ויש מחמירין שלא לאכלו בעינו
 ושלא לעשות ממנו משקה בפסח וטוב לחוש לדבריהם
 שלא לאכלו בעינו אלא אם כן נתבשל קודם הפסח אבל
 לעשות ממנו משקה המיקל במדינות אלו שאין לנו שתיה
 אחרת בפסח לא הפסיד ושבח כבוד יו"ט בידו:

28 תערובתן אפילו בפחות משישים:
 29 **כד** הטאב"ק דרך לשרותו בשכר בקצת מקומות צריך
 30 לסוגרו בחדר או לעשות מחיצה לפניו וכן הכרכום
 31 במקומות שנוהגין בו איסור:
 32 **כה** חטה או שעורה שנמצאת בתבשיל בפסח אם היא
 33 מבוקעת ממש כל התבשיל אסור אפילו בהנאה שחמץ
 34 בפסח במשהו אבל אם אינה מבוקעת ממש אע"פ שנתרככה
 35 והיא קרובה להתבקע יש מתירין התבשיל אפילו באכילה
 36 אם יש בו ששים כנגדה דכיון שלא נתבקעה עדיין אינה
 37 חמץ ודאי אלא ספק ולא החמירו לאסור במשהו אלא בחמץ
 38 ודאי כמו שנתבאר למעלה.
 39 ויש חולקין על זה ואומרים שכל דגן שנתרכך במים כל כך
 40 עד שהוא ראוי להתבקע הרי זה חמץ ודאי מן התורה אע"פ
 41 שלא נתבקע עדיין לפי שבדאי יבא לידי חימוץ תיכף ומיד
 42 ולפי שעכשיו אין אנו בקיאים מה נקרא ראוי להתבקע
 43 לפיכך כל שנתרככה החטה אע"פ שלא נתבקעה נאסר כל
 44 התבשיל אפילו בהנאה ואם נתערב משהו מתבשיל זה
 45 לתבשילין אחרים כולם נאסרים בהנאה וגם כל הכלים
 46 ששימשו בתבשילין אלו בעודן חמין שהיד סולדת בו צריך
 47 להצניען עד לאחר הפסח כמו שנתבאר בסי' תמ"ז בחמץ
 48 ודאי עיי"ש וכן המנהג פשוט במדינות אלו ואין לשנות
 49 ומכל-מקום אם יש שם הפסד מרובה יש לסמוך על סברא
 50 הראשונה להתיר התערובת בהנאה או להשהותו עד אחר
 51 הפסח לאחר שיסיר משם את החטה ויבערנה.
 52 וכל זה כשנפל לתוך התבשיל חטה או שעורה מרוככת או
 53 שנתרככה בתוך התבשיל אבל אם לא נתרככה אינה אוסרת
 54 כלל את התבשיל אפילו באכילה:

חלק ג סימן תסז דין חטים שנפל עליהם מים ותבשיל שנמצא בתוכו
 חטה:

1 **כ** אבל הצוקר המבושל הנחתך לחתיכות (שקורין צוקר
 2 קאנדיל) וכן מיני בלילות צוקר שמחפין בהם מיני
 3 פירות ובשמים יש בהם חשש חימוץ ואין להשהותם בפסח
 4 ואין לאכלם אפילו ביום טוב האחרון ומכל-מקום אם נפלו
 5 לתוך התבשיל אינן אוסרין אפילו בפחות מס' אם יש שם
 6 הפסד מרובה או מניעת שמחת יו"ט וכן אם עבר והשהה
 7 אותם עד לאחר הפסח יש להתירם בהנאה ובמקום הפסד
 8 מרובה יש להתיר אפילו באכילה לפי שיש כאן הרבה
 9 צדדים להקל שמא לא עירבו בהם קמח ואם תמצא לומר
 10 עירבו שמא נתבטל בהם בס' ואם תמצא לומר לא נתבטל
 11 שמא הקמח הוא מחטים שלא נרצצו ואם תמצא לומר
 12 נרצצו שמא לא נתחמצו ואף שיש לחוש שמא בישלו
 13 הצוקר בכלים חמוצים, מכל-מקום הרי יש מתירין דבר
 14 שנתבשל בכלי חמץ קודם הפסח אפילו לאכלו בפסח כמו
 15 שנתבאר בסי' תמ"ז:

16 **כא** נוהגין במדינות אלו שלא לאכול צפורן (שקורין
 17 נעגלי"ך) וכרכום (שקורין זאפרי"ן) לפי שבוחשין
 18 קמח עם מים ומזלפין על הכרכום בשעה שמייבשין אותם
 19 והצפורן שורין אותו במי שעורים קודם שמייבשין אותו:

20 **כב** ואף כרכום הגדל בגינת ביתו ונזהר בו מחמץ נוהגין
 21 בו איסור מפני מראית העין שהכרכום אינו מצוי
 22 במדינות אלו ויסברו שהוא כרכום הבא ממרחקים מה שאין
 23 כן שאר כל הפירות שנתייבשו על ידי ישראל ונזהר בהם
 24 מחמץ שאין חוששין בהם למראית העין לפי שהם מצויין
 25 והכל יודעים שלפעמים מייבשין אותם על ידי ישראל:

26 **כג** כלים הצבועים בכרכום נוהגין שלא להשתמש בהם
 27 בפסח וכרכום וצפורן שנפלו לתבשיל אינן אוסרין

'לקוטי תורה' פרשת בהר – הפרשה החסידית

פי תבואו אל הארץ וגו'

9 מקום בחינה זו פעמים שהיא בהתגלות, ופעמים שהיא
 10 מכוסה ומסותרת. ולכן אמר "פתחיו", להסיר המכסה
 11 ולהסתר בדי שתהיה בחינה זו בהתגלות.
 12 ולהבין ענין מהות בחינה זו כשהיא בהתגלות, ומדוע
 13 המכסה והלבוש המסתיר גילוי זה?
 14 הנה פירוש "אחותי" הוא מלשון "איחוי אלכסנדרית"
 15 שבגמרא¹, שהוא מלשון חיבור, שמחבר שני דברים יחד
 16 להיות לאחדים בגוף אחד ממש. וכך הוא על דרך משל,

1 "פי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושבתה
 2 הארץ שבת לה. שש שנים וגו'" (ויקרא כה, ב"ג):
 3 הנה משמעות הכתוב, פי מיד "פי תבואו אל הארץ"
 4 – "ושבתה", קודם שיתחילו השש שנים.
 5 ויובן בהקדים ביאור הכתוב (שיר השירים ה, ב): "פתחי לי
 6 אחותי רעיתי וגו'". ופירושו: שאמר הקדוש ברוך הוא
 7 לבנות ישראל: "פתחי לי" בכדי שתהיי בבחינת "אחותי
 8 רעיתי". הגם דכנסת ישראל נקראת תמיד בשם זה, מכל

צורך (תוספות).¹

1. מועד קטן כו, ב. דתנה כשלים (ר"ש). בירושלמי: איזהו איחוי? כל שאין מקומו יבנה. ובמסכת שמחות (פרק ט') מפרש: כל שאחזהו כל

32 וכתוב (תהלים קמה, יח): "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר
33 יקראוהו באמת" – "באמת" דייקא, דהיינו בנקודת אמת
34 ולא בשפת אמת. כי מאחר שצריך הוא תמיד לעורר את
35 האהבה, הרי לא נעשית עדיין טבע עצמותו ומחמתו
36 ממש, מנקודת הלב ממש. ומכל מקום נקראת בשם
37 "שפת אמת", מאחר שעל כל פנים בשעה זו מעורר את
38 האהבה מנקודת לבו, כל חד לפום שעורא דיליה. וגם
39 אחר התפלה נשאר רשימו, שבזכרו את ה' מתעורר רוח
40 נדיבה בקרבו מאליו לאהבת ה'. והרי נתקיים בו גם כן
41 מה שכתוב "אם זכרתך גו"⁴.

42 והסיבה שמונע את האהבה מליכנס לעומק נקודת
43 הלב ממש: כי הגה, אהבה זו מלובשת ומוסתרת בלח
44 המתאוה לדברים גשמיים, מנפש החיונית ששרשה
45 בחינת גסות הרוח, "משכא דהויא"⁵, החופף ומסתיר על
46 פח ובחינת אהבה זו. יש בה מדרגות שונות, כמה מיני
47 לבושים, הקטן לפי קטנו והגדול לפי גודל מעלתו, צריך
48 הוא להסיר אפילו בחינת לבוש דק מבחינת גסות הרוח,
49 אמרו רז"ל: "אין אני והוא וכי"⁶.

50 וצריך לפתוח את המכסה, כמשל אדם שרוצה
51 לפתוח נקב בכותל המפסיק, שצריך לחתוך ולשבור
52 הכותל עד שיעשה מקום חלל, כך צריך האדם שרוצה
53 להיות אהבה זו תקועה בלבו – ליכנס אל תוך פנימיות
54 נקודת הלב ותוך תוכו, מעומקא דלבא ממש, בכלות
55 הנפש וביטול במציאות אליו יתברך, להיות לו לב נשבר
56 ורוח נשברה, להסיר גסות רוחו וכח המתאוה לדברים
57 גשמיים, להיות יש ונפרד בפני עצמו, רק "שים אליו
58 לבו" (איוב לה, יד).

59 ועל זה אמרו רז"ל: "פתחו לי כחודה של מחט, ואני
60 אפתח לכם כפתחו של אולם" – שהיה לפני ההיכל
61 בבית המקדש, כי "הבא לטהר מסייעין אותו" להסיר
62 ממנו כל בחינת ומדרגת גסות הרוח, ולהעלותו מעלה
63 מעלה עד רום המעלות. ועל ידי זה יאיר אור האהבה

1 ענין האהבה הטבעית שבנפשות ישראל ממקור חוצבן,
2 שהן "חלק אלוה ממעל" (איוב לא, ב) ממש, ומיוחדים
3 בתכלית היחוד באור אין סוף ברוך הוא ממש.

4 ועל כן גם למטה אחר שנבראו מאין ליש וירדו מטה
5 מטה, להתלבש בגוף ונפש החיונית; זאת היא מדת
6 הצדיקים, מצד נפש אלהית אשר בקרבם, חשקם
7 ותשוקתם להתכלל באור ה', ולהבטל במציאות אליו
8 יתברך בכלות הנפש ממש, מעומקא דלבא. וכל ימיהם
9 תמיד הם בביטול הנ"ל, מחמת טבע נפשיתם, שנעשה
10 להם טבע, ואין צריכים שום התבוננות והכנה לעורר
11 את האהבה. וכמו שכתוב (תהלים סג, ז): "אם זכרתך על
12 יצועי באשמורות אהגה בך". וכתוב (דברים ו, ז): "בשבתך
13 בבתך, ובכלתך בדרך, ובשכבך ובקומך".

14 והוא על דרך משל כאהבת אה ואחות, שהאהבה
15 ביניהם קבועה ונטועה מעצמה בטבע בתולדותם בלי
16 שום התעוררות כלל. וזו היא אהבה האמיתית, מנקודת
17 אמת לאמתו – שאין לה הפסק ועומדת לעד.

18 מה שאין כן בשאין אהבה זו קבועה ונטועה בלב
19 האדם, כי אם בשעה שמעורר את האהבה בעתים
20 מזומנים, בשעת קריאת שמע ותפלה וכיוצא בו, ואחר
21 כך חולפת ועוברת ממנו – אין אהבה זו נקראת בשם
22 'אהבת אמת לאמתו', דהיינו מנקודת האמת ממש,
23 כי אם בשם "שפת אמת" (משלי יב, ט), מלשון "שפה לפיו"
24 (שמות לט, כג), שהוא אימרא שסביב הבגד, דהיינו שפת
25 הבגד וקצהו. כך על דרך משל האהבה הזאת, הבאה
26 בעת התעוררות, היא שפת האמת וקצהו, דהיינו
27 התחלת האמת, אבל אינו נקרא בשם אמת גמור
28 לאמתו.

29 ולכן אמרו בזהר (ריש פרשת תשא, דף קפ"ח²): "שפת
30 אמת תכון לעד" (משלי יב, ט), 'בוננת לעד' לא כתיב, אלא
31 'תכון לעד'³.

2. ועיין שם ב"מקדש מלך", ובהרמ"ז.

3. ונשם: אלו אמר קרא, 'שפת אמת כוננת לעד', הוה כדקאמרו. אבא לא כתיב אלא 'תכון' – זמין שפת אמת דתכון. מה דלא הכי השתא. דהשתא שפת שקר קיימא. ושפת אמת שכיבא לעפר. ובהווא זמנא דאמת יקום על קיימיה. ומגו 'ארץ תצמח', כדון 'שפת אמת תכון לעד וגו'."

תרגום: אלו אמר הכתוב 'שפת אמת כוננת לעד' – היה כמו שאמרנו. אבא לא כתוב אלא 'תכון', ענינה שפת אמת שתכון מה שאין כן עכשו. שעכשו שפת שקר עומדת, ושפת אמת שוכבת לעפר. ובאותו זמן של אמת תעמוד על קיימה ומתוך 'ארץ תצמח', אז 'שפת אמת תכון לעד וגו'."

4. [ועיין ב"ספר של בינונים" חלק א', סוף פרק י"ג. ועיין מה שנתבאר במקום אחר – ב"ביאור על פסוק 'אלה מסעי כו', וכתוב משה כו',

בענין "תתן אמת ליעקב".

ועיין מה שנתבאר במקום אחר, בענין ח' פעמים 'אמת' ב"אמת ויציב", הד' פעמים 'אמת' הראשונים עד 'עזרת', הוא רצון ותשוקת הלב להדבק בה' עד כלותו, הנקרא 'היכל הרצון'. ואחר כך עוד ד' פעמים 'אמת', דהיינו אמת האמת, שמייעהו מלמעלה להתאמת הד' 'אמת' שלמטה, להיות אמת אמיתי במסירת נפש עד כלותה כו'.

ועיין "אגרת הקדש", דבור המתחיל "זורע צדקה שכר אמת".

5. [עוד הנחש].

6. [כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקדוש ברוך הוא: אין אני והוא יכולין לדור בעולם (סוטה ה, א)].

7. [על פי לשון הכתוב תהלים נא, יט: 'רוח נשברה לב נשבר ונדכה'].

39 פרי בארץ ומכסין בעפר, והגרעין ההוא נרקב ונפסד,
40 וכח הצומח אשר בארץ מצמיח חטה או פרי כעין
41 הגרעין הנזרע או הנטוע בארץ.

42 כי לפי שכח הצומח אשר בארץ הוא כח כללי,
43 זורעין הגרעין ההוא להיות כעין העלאת מ"נ אל כח
44 הצומח, להצמיח כח פרטי כעין הגרעין ההוא. והיינו,
45 לפי שהגרעין ההוא גם כן נהנה מכל הצומח, ויש בו
46 בחינת כח הצומח בהעלם, אלא שנתגשם ונגרע
47 ממהותו עד שנעשה גרעין. ומכל מקום יש לו שייכות
48 בצד מה אל כח הצומח הרוחני. לפיכך, כשנרקב ונפסד
49 גוף הגרעין, הנה כח הצומח המלוכש בו בטל לגבי כח
50 הצומח הכללי אשר בארץ, ונעשה מ"נ אליו, ומצמיח
51 כעין הגרעין בתוספת מרובה על העיקר.

52 וכן מצמיח כל מיני פירות במיני מטעמים, וגוון, וריח
53 כעין הגרעין ההוא. כגון, אם היה הגרעין של תפוחים –
54 מצמיח תפוחים, ואם היה של ענבים – מצמיח ענבים,
55 וכיוצא בהן. הגם שבגרעין ההוא אינו נראה ונרגש שום
56 טעם וריח כלל, רק כמו עץ בעלמא, מכל מקום הרי
57 הוא על כל פנים ממהות הפרי ההוא, ויש בו בכחו
58 מלוכש ומוסתר כל כחות הטעמים, והגוונים, והריח
59 שבפרי ההוא. אלא שהוא מצומצם מאד, עד שאינו
60 נרגש ונראה בו שום טעם וריח, ולזאת יכול הוא
61 להמשיך כח הצומח שיצמיח הפירות של הגרעין ההוא
62 בכל עניניהם, בטעמם, ובריחם, ומראה שלהם בלי שום
63 הסתר וצמצום כלל.

64 והנה בכל המשל הזה בפרטיות, יתבונן המשכיל
65 בעבודת ה' ובתורתו:

66 כי הנה התורה היא חכמתו ורצונו יתברך, והוא
67 וחכמתו אחר, "חכים ולא בחכמה ידיעא כו".¹¹ וברייבוי
68 הצמצומים והשתלשלות ממדרגה למדרגה, ירדה מטה
69 מטה, עד שנתלבשה ונתגשמה בענינים גשמיים. והוא
70 כמשל גרעין הזרע, או הפרי שנגלקח מכח הצומח,
71 שהכח ההוא הוא בחינת אין ממש, ממאמר "תדשא"
72 (פראשית א, יא), דהיינו "אשד"ת" (דברים לג, ב). (כן פתב הש"ך
73 בשם הרב שמשון). והפרי הנצמח ממנו על ידי התלבשותו
74 בארץ, הוא בחינת יש מאין. אבל מכל מקום יש בו חיות
75 רוחני, כי טוב למאכל, ונחמד למראה¹², או שיש בו ריח.
76 מה שאין כן גרעין הנזרע, החיות שבו מצומצם כל כך,
77 עד שאין נראה ונרגש בו אפילו שום טעם וריח.

1 זו תוף פנימיות נקודת הלב ממש, עד שתתבטל כח
2 מהות הנפש, בשלהבת העולה מאליה להכלל ולהדבק
3 באורו יתברך. (וכמו שכתוב בספרא דצניעותא ויש פרק
4 א' – זהו חלק ב', דף קע"ו, עמוד ב') "וארעא אתבטלת".

5 וזו היא בחינת "אחותי" הנ"ל. ומנה יבא עוד לבחינת
6 "רעייתי"⁸:

7 **ב וביאור** ענין "רעייתי" הוא, על דרך מה שאמרו רז"ל:
8 "ישאל מפרנסין לאביהן שבשמים". וכדכתיב: "כי לא
9 ידח ממנו נדח"⁹, "ממנו" דייקא, כמו שנתבאר במקום
10 אחר, דהיינו "לאשתאבא בגופא דמלכא".
11 ולהבין זה, איך הנשמה שהיא בחינת נברא יש ודבר
12 בפני עצמו תוכל "לאשתאבא וכי"?

13 אך הנה אמרו בזה: "תלת קשרין מתקשרין כחדא:
14 אורייתא בקודשא בריה דהוא, וישאל באורייתא כו". כי
15 מפני שבחינת ומעלת התורה גבוה מבחינת מעלת
16 ומדרגת נשמות ישראל ממקור חוצבם, ד"אורייתא
17 מחכמה נפקת כו", וזהו מה שאמרו רז"ל: "אשרי מי שבא
18 לכאן ותלמודו בידו".

19 אך להבין זה – שהרי התורה היא גם כן מלוכשת
20 בענינים גשמיים, כמו עניני ציצית, ותפילין, וסופה,
21 וכמה דיני ממונות וטענות על דרך משל – ראובן טוען
22 כר, ושמעון כר – ומה ענינם בגן עדן העליון ותחתון?

23 אך הנה בתיב (משלי ט, ה): "לכו לחמו בלחמי". כי כמו
24 הלחם – מזון גשמי שעליו יהיה האדם חי גופו, הוא על
25 ידי שנבלע באבריו של אדם; כך התורה שנקראת מזון
26 וחיים לנפש הרוחני, צריכה היא שתבלע באברי נפשו,
27 ושבה כבשרו¹⁰ ממש. ועל ידי זה הנפש "תשוב אל ה'",
28 "לאשתאבא בגופא דמלכא", להיות נבלע בגופא דמלכא
29 ממש. וכמו שכתוב (שיר השירים ה, א): "אכלתי יערי עם דבשי
30 וגו'". וזהו "לחמו בלחמי", מתחלה "לחמו", שיהיה
31 לכם לחם ומזון ליבלע באברי נפשכם, ואחר כך "בלחמי".

32 והנה באבות מלאכות של שבת, "תנא סידורא דפת
33 נקט: הזורע וכו". כי כדי לעשות לחם שיהא ראוי
34 למאכל אדם, עד שיהא נבלע באבריו ושבה כבשרו,
35 צריך מתחלה עבודת הזריעה, והטחינה, ולישה, ואפיה.
36 ולהבין ארבעה עבודות הללו בעבודת ה', צריך
37 לבאר היטב בפרטיות ענין וסדר הזריעה בגשמייות:

38 על דרך משל, שזרעין גרעין חטה, או נטועין גרעין

8. (ועיין מה שנתבאר עוד מענין בחינת "אחותי" – בדבור המתחיל "לבנתני אחותי כלה").

9. (שמואל ב' יד, יד. ויש: "לכלתי ידח ממנו נדח").

10. (על פי לשון הכתוב שמות ה, ז: "והנה שבה כבשרו").

11. (על פי לשון הכתובים: "כל עץ נחמד למראה, וטוב למאכל" (בראשית ב, ט). כי טוב העץ למאכל וכי תאדה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל (בראשית ג, א).

ג וכדי שתתאחד גם כן עם נפשו האלהית, הנה התפלה
 קרויה נפש. בדכתיב (שמואל א' א, טו): "ואשפוך את נפשי"
 כו. וצריך הוא לעזר את האהבה, בתפלה מעומקא
 דלבא בכלות הנפש ממש, במסירת-נפש בביטול
 במציאות אליו יתברך, בחינת "אחותי" ה"ל, שיהיה
 ענין מסירת-נפש וביטול ה"ל נקבע במוחו ולבו בשעת
 התפלה שהיא בחינת חכמה-עילאה.
 (וכמו שכתוב (משלי ז, ד): "אמר להכמה אחותי את". וזהו
 שכתוב (בראשית כ, יב) "אחותי בת אבי היא כו" - "בזמנא דנטלא
 מבי אבא". כמו שכתוב בזהר הקדוש פרשת אמור, דף ק, עמוד ב).

ולכן לשלומד אחר כך על דרך ה"ל, שיהא לימודו
 בטל לגבי חכמה-עילאה המלוכשת בתורתו, הרי
 מתייחדים יחד אור תורתו באור נפשו האלהית. ולזאת
 העת קבוע ללמוד יהיה מיד אחר התפלה. וזהו "אשרי
 מי שבא לכאן ותלמודו בידו" - פירוש: שבא לכאן נפשו
 האלהית על ידי מסירת-נפש וביטול ה"ל, "ותלמודו"
 גם כן "בידו" על דרך ה"ל.

ועבודת הטחינה בעבודת ה', הוא בחינת "לב נשבר
 ונדכה" (תהלים נא, טו). פירוש "ונדכה" - מלשון "דכו
 במדוכה" (במדבר יא, ח). וכמו כן ענין הטחינה - שטוחן
 ומפרר החטה עד אשר דק בקמת. ובענין שכתוב (שמות
 ל, לו): "ושחקת ממנה הדק". וגם בענין לימוד התורה
 פתיב (תהלים קיט, ט): "גרסה נפשי". וגם לשון הגמרא
 "גרסין" - מלשון "ריחיים של גרוסות".

ואחר כך בחינת הלישה: והוא שנותן מים בקמח
 לחברם לעשות גוף אחד ועיסה אחת. וכך צריך לעזר
 את האהבה, לדבקה בו יתברך ולהיות "משוף אחריו
 כמים", שלא יהיה בבחינת פירוד חס ושלום.

ובחינת האפייה הוא, בענין מה שכתוב (ויקרא ב, ד): "וכי
 תקרב קרבן מנחה מאפה תנור". וכתיב "תקרב" בלא
 י"ד, ויש אם למסורת. דהיינו, בשהנפש רוצה
 להתקרב בעצמה לה, אזי תהיה בבחינת "מאפה תנור".
 כמו שכתוב (ויקרא כו, כו): "ואפו עשר נשים לחמכם בתנור
 אחד". פירוש: שיעזר בלבו רשפי אש האהבה מחמת
 בחינת "אחד", דהיינו מגדולתו של מלך מלכי המלכים
 הקדוש ברוך-הוא, הממלא וסובב כל עלמין, וכולא
 קמיה בלא חשיב ממש, אשר על כן תתלהט ותתלהב
 נפשו "לאסתכלא ביקרא דמלכא", ותתבטל כח הנפש
 ממהותה ועצמותה, באהבה עזה ויתירה מאהבת ה',
 לדבקה בו בלבד, לרוות נפשו הצמאה, שהיא בחינת
 מים פנ"ל.

כך על דרך משל: התורה שנתלבשה ונתגשמה
 בדברים גשמיים, החיות שבה מצומצם מאד. כי בגן-עדן
 העליון שהוא עולם הבריאה מאירים שם חב"ד דאין
 סוף ברוך-הוא, ומאיר אור התורה בבחינת תענוג,
 בהשגות שכליות אלהות ממש. ומכל מקום בחינת
 השגה ההיא היא בחינת יש מאין לגבי מקורא דכולא,
 חכמה עילאה, "חבים ולא בחכמה ידיעא". מה שאין כן
 בירידתה למטה, נתגשמה עד שאין נראה ונרגש בה ענין
 התענוג ושכל אלהות, פי"אם דינים והלכות בענינים
 גשמיים¹².

וזהו "הזורעים בדמעה ברנה יקצורו" (תהלים קכו, ה): כי
 הרי בשעת לימודו אין לו תענוג, ומכל מקום "ברנה
 יקצורו", כי מחמת הלימוד נעשה אור התורה זרוע
 בארץ העליונה. כי בחינת "דבר ה' - זו הלכה", ובטל
 לגבי כח הצומח, בחינת חכמה כו. ועל ידי זה מצמיח
 "שכר מצוה - מצוה" בגן-עדן העליון, ש"צדיקים יושבין
 ונהנין מזיו השכינה", ומתענגים בהשגתם השגת אלקות.
 שההשגה ההיא היא בחינת יש מאין, וזו והארה מאורה
 של מעלה ככח הצומח. והיינו זיו תורתם ועבודתם ממש,
 שהוא כמו למשל הכח הצומח שמצמיח בעין הגרעין וכי.
 וגופי ההלכות גשמיות הם בחינת העלאת מ"נ, לגבי
 חכמתו ורצונו יתברך המלוכשים בדבר ה' זו הלכה.

והנה כמו שבזריעה גשמיות, אינה צומחת עד שירקב
 הגרעין, ויפסד, וישתנה ממהותו, ויהיה נקלט בארץ
 ממש, והיו לאחדים ממש. ככה צריך להיות נפש האדם:
 להתבטל ממהותה על ידי מסירת-נפש בתורה ובמצות,
 ולהיות נקלטת ומתאחדת בארץ העליונה, היא מלכותו
 ושכינת עוזו, על ידי מסירת-נפש זו בבחינת העלאת
 מ"ן, כמו שכתוב (תהלים לא, ו): "בידך אפקיד רוחי כו". ועל
 ידי זה נקלטת ומתייחדת התורה שלמד בעולם-הזה גם
 כן בארץ העליונה, ביחוד כח הצומח שבגרעין, בכח
 הצומח שבארץ הגשמי.

ומזה יתבונן המשכיל להיות למודו על דרך זה,
 שיהיה בבחינת מ"נ ולא יעשה הטפל עיקר. דהיינו,
 שלא ישים כל מגמתו אל התורה כמו שהיא בלבושים
 הגשמיים בלבד, כי "האומר אין לי אלא תורה, אפילו
 תורה אין לו", רק ישים לבו לפנימיות אלהות המלוכש
 בה, ממקורה ושרשה למעלה - בחינת חכמה-עילאה,
 ולישא וליתן בדבורו של מקום. כי הלכה זו היא דבר
 ה', וחכמתו ורצונו מלוכשים בה. ואזי הוא לימודו
 בבחינת מ"נ, ובטל לגבי חכמתו יתברך, והיו לאחדים
 ממש:

12. (ועיין מה שנתבאר במקום אחר - על פי המאמר בזהר) בפרשת

38 וְכַכָּה מִמֶּשׁ עַל דְּרָךְ מִשָּׁל, בְּלֹא בַחֲנִינָה אֶפְיָה הֲנִי ל',
 39 הָרִי הַתּוֹרָה שְׁלוֹמֵד הוּא דָּבָר בְּפָנָי עֲצֻמוֹ, וְנִפְשׁוֹ הוּא
 40 דָּבָר בְּפָנָי עֲצֻמוֹ, וְאֵינֶן מַתִּיחֲדִים יַחַד, וְלֹא נִקְרָא
 41 "וְתִלְמוּדוֹ בִּידוֹ"¹⁷;

42 ד אף קודם שילמוד צריך גם כן בחינת "בא לבאן":
 43 דהיינו, לעורר את האהבה בתפלה במסירת נפש
 44 וביטול במציאות אליו יתברך, כדי שיוכל ללמוד אחר
 45 כף על דרך הנ"ל. ולזאת העת קבוע ללמוד יהיה מיד
 46 אחר התפלה כו'. ולכן על ידי בחינת "בא לבאן ותלמודו
 47 בידו" הוא בבחינת "אשרי".

48 (ועיין מה שנתבאר ב"ביאור על פסוק הראיני את
 49 מראיך". וממה שכתוב שם יובן לשון "אשרי מי שבא": כי
 50 'אשרי' הוא מלשון "באשרי כי אשרוני" (בראשית ל, יג), והוא
 51 בחינת התגלות התענוג - כתר כו'. והוא דייקא על ידי הלימוד
 52 שאחר התפלה כו'.

53 והוא שכתוב בהר פ'רת ב'הר ק"ח, א': "הדא הוא דכתיב
 54 'כי תבואו וגו' ושבתה הארץ' - נייחא ודאי". מיהו כאן פירש
 55 "ושבתה" בענין אחר).

56 והוא "פי תבואו אל הארץ" פירוש: מיד "פי תבואו"
 57 (שהוא בחינת "בא לבאן"), ויעוררו את האהבה בבחינת
 58 תפלה, בחינת נפש, כמו שכתוב: "ואשפוך את נפשי"
 59 הוא בחינת ארץ עליונה,

60 "אשר אני נותן לכם": כי האהבה האמיתית היא
 61 הבאה מלמעלה, אלא שצריך התעוררות האדם,
 62 ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא.

63 ואז "ושבתה הארץ": דהיינו כמו שכתוב ב"ספרא
 64 דצניעותא": "וארעא אתבטלת", דהיינו שיהיה בחינת
 65 ביטול כחות הנפש במציאות, בבחינת "אחותי" הנ"ל.

66 "שבת לה" - ביטול אחר ביטול. דהיינו בתחלה
 67 "ושבתה הארץ" בבחינת "סור מרע" (תהלים לד, טו), ואחר
 68 כף "שבת לה" בבחינת "ועשה טוב" (שם), צריך שיהיה גם
 69 כן בבחינת ביטול הנ"ל.

70 ואחר כף "שש שנים תזרע שדך": אלו שיתא סדרי
 71 משנה. "תזרע" בארץ עליונה שנקראת שדה - "חקל
 72 תפוחין קדישין", בחינת דבר ה'. להיות כמשל הזריעה
 73 הנ"ל.

1 כי כמו שהמים והאש גשמיים הם ב' הפכים בטבעם:
 2 מים הוא טבע מחבר ומצרך, ואש הוא בטבע מפרר
 3 ומפריד היסודות, כנודע שבאש מתפרדים כל היסודות:
 4 שיסוד המים יוצא בעשן, ויסוד העפר נעשה אפר מפורז
 5 כו', כף האהבה בחינת רשפי אש היא בחינה הפכית
 6 מבחינת האהבה של בחינת מים שהיא לדבקה בו,
 7 דהיינו שתשאר עצמות ומחות הנפש דבוקה בו יתברך.
 8 מה שאין כן בחינת רשפי אש היא האהבה שמפרדת
 9 כחות הנפש ממחותם ועצמותם, ותשתפר הנפש אל חיק
 10 אביה¹³ - אור איך-סוף ברור-הוא ממש.

11 ועוד זאת היא בחינת אפייה, כמו שכתוב (בראשית מג,
 12 א): "וימחר יוסף פי נכמרו רחמיו אל אחיו וגו'". ופירוש
 13 "ונכמרו רחמיו" - מלשון "מכמר בשרא", שהוא לשון
 14 חמימות. כי הרחמנות הוא מצד החמימות, כי חם לבו
 15 בקרב¹⁴.

16 פי הנה ישראל נקראו על שם יוסף בדכתיב (תהלים פ,
 17 א): "נוהג בצאן יוסף". וצריך לעורר רחמים על בחינת
 18 בנימין שנקרא "בן אונן" (בראשית לה, יח). והיינו, להיות
 19 מ'מארי דחושבנא', לחשוב עם נפשו איך ירדה מטה
 20 מטה, כל חד לפום מה דידע אינש בנפשיה, ולרחם על
 21 ניצוץ אלהות שבו;

22 "ויבא החדרה ויבך שמה" (בראשית מג, ל) - בדכתיב
 23 (ירמיהו יג, יז): "במסתרים תבכה נפשי", דהיינו בחדרי לבו.
 24 ומכל מקום (בראשית מג, לא): "ויתאפק ויאמר שימו לחם" -
 25 זו התורה, כי צריך להיות שניהם - "חדוה תקוע בלבאי
 26 מסטרא דא כו"¹⁵. והוא "ויבא החדרה ויבך שמה" -
 27 "שמה" דייקא. ועל ידי זה נעשית התורה בחינת לחם
 28 אפוי ממש - שנבלע באברין דמלכא, בחינת בטול באור
 29 איך-סוף ברור-הוא ממש וכו', על ידי שנבלע באברי נפשו
 30 האלהית כו'.

31 והוא "אשרי מי שבא לבאן ותלמודו בידו" - פירוש:
 32 "שתלמודו" נתייחד בנפשו והיו לאחדים. מה שאין כן
 33 בלא בחינת אפייה הנ"ל, לא היה יכול ליבלע באברי
 34 נפשו, ולא יכול להיות חיים ומזון לנפש. "כי על הלחם"
 35 אפוי דוקא, "יחיה האדם"¹⁶ - שנבלע באבריו. מה שאין
 36 כן אם אינו אפוי, אין הקיבה מבשלתו, והרי הלחם מונח
 37 בפני עצמו בקיבה ולא נבלע באברים.

13. ועל פי לשון הכתוב איכה ב, יב: "בהשתפר נפשם אל חיק אמתם".

14. [על פי לשון הכתוב תהלים לו, ד: "חם לבי בקרבי".]

15. (וכמו שנתבאר במקום אחר, על פי הזרה במדבר, קי"ח, א').

16. וראה זוהר חלק ג, דף ע"ה, עמוד א': בכייה תקיעא בלבאי מסטרא דתא, וחדוהא בלבאי מסטרא דתרא.

16. (דברים ה, א).

17. (ועיין מה שנתבאר בפרשת משפטים, על פסוק (שמות כד, י) "ותחת וגלוי כמעשה לבנת הספיר". ולקמן בפרשת בחקתי על פסוק "ואפני עשור נשים כו").

19 קד, טו): "לחם לבב אנוש יסעד". והנה כתיב (תהלים קד, טו):
 20 "וַיִּזְן יִשְׁמַח לִבָּב אָנוּשׁ"; וכתיב גבי יִזְן (שופטים ט, יג):
 21 "הַמְשַׁמַּח אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים". אלא "אית יזן ואית יזן כו":
 22 פי באשר מבין התלמוד כמו שהוא לבוש בלבושים
 23 גשמיים, ואינו יכול להפשיטו מלבושים שלו, להיות
 24 תורת אלקיו בקרבנו¹⁸, השקלות אלהות ממש, נקרא יזן
 25 המשמח לבב אנוש. אבל בשמתענג על ה' בהשקלתו
 26 ברוחניות התורה, השגת אלקות, נקרא יזן "המשמח
 27 אלהים", בשמחת אלהים וזרות ה'.
 28 והנה כתיב (ישעיהו ה, ז): "כי כרם ה' צבאות בית
 29 ישראל"¹⁹. וצריך כל אחד ואחד לעבוד בנפשו עבודת
 30 הכרם - לקצוץ הקוצים, דהיינו המדות נפשיות שבאדם
 31 הצבאות מנפשו החיונית. דהיינו קנאה ושנאה ותאוה
 32 ודומיהן, בכדי לברר הטוב. ואז אחר הבירור (ויקרא כה, ד):
 33 "שבת שבתון יהיה לארץ, שבת לה", שהם ג' מיני
 34 שבתות, נגד שלשה מיני עולמות: בריאה, יצירה, עשייה
 35 שנתברר מהם הטוב לה. ודי למבין:

1 "וישש שנים תזמור", הוא בחינת תלמוד, שהוא טעמי
 2 המשנה וסברותיה.
 3 (והשתא אתי שפיר מה שכתוב "ושבתה כו" קודם שש
 4 שנים תזרע כו". והיינו כי מקודם בחינת "שש שנים תזרע"
 5 "תזמור", שהוא עסק התורה, צריך להיות בחינת המסירת
 6 נפש בתפלה, שהוא בחינת "ושבתה הארץ" - "ארעא
 7 אתבטלת", כדי להיות בבחינת "בא לבאן ותלמודו בידו" פנ"ל).
 8 והנה בעבודת הכרם צריך הוא לזמר, דהיינו לקצוץ
 9 הקוצים המכילים את הכרם, והוא גם כן מעבודת
 10 הזריעה והנטיעה, כי "הזומר חייב משום נוטע, משום
 11 דלצמוחי פרי עביר".
 12 כך הוא על דרך משל לימוד התלמוד, שהוא בירור
 13 ההלכה שמברר איך היה הסלקא דעתך בגמרא. וכל
 14 הקושיות הנפולים לפי הסלקא דעתך שבגמרא, או
 15 אפילו הסלקא דעתך דמקשן, וקושיותו - בכדי לברר
 16 הלכה ברורה. לכן נמשלו דברי התלמוד ליזן המשמח -
 17 מחמת בירור ההלכה.
 18 מה שאין כן המשנה נקראת בשם לחם, וכתיב (תהלים

נתן להוריד את כל הדרושים ב'תורהיאור' ו'לקוטי תורה' לפרשת השבוע הקסידית
 מנקדים, מפסקים ועם פתיחת ראשי התיבות בפתוחת: docs.com/LikutayTorah

19. (ועיין בזהר חלק א', עמוד צ"ו).

18. [תורת אלקיו בלבבו" (תהלים לה, לא)]

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

17 אלא כ"א עומד במדרגתו ומופרדים זה מזה ולא קרב
 18 זה עם זה כלל ואמנם המדריגה הב' בתפלה הוא
 19 כשנקרא קרבא ומלחמה כמ"ש בזהר הוא כאשר
 20 תתגבר רוח האדם ברשפי אש התשוקה לה' להפוך גם
 21 לרוח הבהמה שבגוף החומרי שגם הוא לא יתאוה
 22 ברצון ותשוקה זרה רק לה' לבדו ולמאוס בכל רצון
 23 תאוה זרה ולא לחפון בשום דבר מהבלי העולם הזה
 24 בלתי לה' לבדו כמ"ש מי לי בשמים ועמך לא חפצתי
 25 כו' וכמאדו"ל לב א' לאביו שבשמי' כו' שהוא רק רצון
 26 א' לה' לבדו כו' הנה זה א"א להיות כ"א בדרך מלחמה
 27 וניצוח כשנפש האלקית נלחמת עם נה"ב ורוצה
 28 להכניעה להיותה כלולה בה ולא תהיה בחי' מנגד כלל
 29 והוא להפוך את הטבע לגמרי שלא תרד למטה לידבק
 30 לגופניו' וחומריו' דמעשה בהמה רק תהיה עולה
 31 למעלה ברצון ותשוקה כמו רוח האדם שעולה כו' ה"ז
 32 כמו שיגבר הא' על זולתו ומנצחו שיוכלל בו ולא יהיה

1 (ב) והענין הוא כמ"ש בזהר דשעת צלות' שעת
 2 קרבא כו'. דהנה באמת יש ב' מדרגות
 3 בעבודה שבתפלה הא' שאינו נק' קרבא ומלחמה כלל
 4 והוא בחי' עבודה של נפש אלקית מצד עצמה וטבעה
 5 לכד שהוא טבע רוח האדם העולה כו' כנ"ל וכידוע
 6 בענין תפלה דשבת שהוא רק להתענג על ה' כו' שזהו
 7 בחי' התכללות אור הנשמה האלקית במקור חוצבה
 8 שעולה לשם כביטול והתכללות הנר בפני האבוקה כמו
 9 הנשמות בג"ע שנהנין מזיו כו' וכמו כן תעורר רוח
 10 נה"א בשעת התפלה לידבק וליכלל באחדות ה' מצד
 11 מהות טבעה ואינה מהפכת לטבע רוח הבהמה שבחלל
 12 השמאלי שבלב כלל להיות גם היא מסכמת ורוצה
 13 לעלות לה' כו' אלא טבע רוח הבהמה נשאר במהותו
 14 בבחי' הפירוד כו' רק אור הנשמה מצד עצמה מתדבקת
 15 ועולה למעלה מעלה כידוע בענין למסור נפשו באחד
 16 כו' והיינו כשאין מלחמה כלל בין ב' הרוחות הללו

19 ברצונות זרות של הבלי עולם זהו מצד ההתעוררות
20 רוח הבהמי שנשארת בגוף בתקפה ולא נזווה ממקומה
21 וטבעה כלל בשעת התפלה ועבודה של נה"א כי נה"ב
22 רחוקה ומופרדת ואין לה שייכות כלל עם עבודה
23 דנה"א אדרבה בורחת מאוד מאור אלקי הזה שבנה"א
24 וע"ז נאמ' ועד ארגיע לשון שקר דגם אם נה"ב
25 מתעוררת בתפלה לפעמים להיות גם היא עולה ברצון
26 ה' כו' אין זה רק כמעט רגע בלבד אבל מיר יש בה
27 שינוי ותחזור לקילקולה להמשך למטה כטבע רוח
28 הבהמה שיורדת למטה כו' אך אם הנה"א נלחמת עם
29 הנה"ב ומנצחת לנה"ב לאכפיא ס"א כו' להכניע אותה
30 בתכלי' עד שיוכלל לגמרי להיות גם היא כמו רוח
31 האדם לעלות למעלה שהוא רק רצון א' לה' לבדו ואין
32 זר אתו כו' כנ"ל אז גם בה נאמר שפת אמת תכון לעד
33 שאין בה שינוי לפי שנתקשרו ונכללו בנה"א לבלתי
34 תוכל להפרד בבחי' פירוד במהות בפ"ע וכמו צ"ג
35 שלבם ברשותם לפי שהנשמה שבמוח שליט על הלב
36 כו' וד"ל:

ביאור ביטוד ענין התפלה. פדה בשלוס. יב"פ

1 בחי' נפרד בפ"ע כלל וכנ"ל בב' הפכים דאש ומים
2 כשיגיביר הא' על היפוכו שמהפכו להיות כטבעו כו'
3 וא"כ וודאי זה א"א כ"א שיתקרב ויתדבקו ב' הנפשות
4 הללו כדרך הנלחמים יחד הנק' התאבקות כמו ויאבק
5 איש עמו והוא מ"ש בזהר דשעת צלותא שעת קרבא
6 שב' הנפשות נלחמים זה עם זה וכ"א רוצה להתגבר
7 על זולתו ולהכניע וליכלל בו וזהו שורש ענין המ"ז
8 שבתפלה כידוע דהנה אנו רואים שיוכל להיות התפלה
9 ככוונה ואף על פי כן מיד אחר התפלה הולך ומתעסק
10 בהבלי עולם בכל לב ונפש כאלו לא התפלל כלל
11 ולכאורה נראה לאדם שתפלה זאת לא היתה אמיתית
12 כלל שאם היתה אמיתית בכל לב ונפש הרי נאמר שפת
13 אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר כו' אבל האמת
14 הוא שתפלה זאת נק' שפת אמת מצד התעוררות נפש
15 האלקית שרוח האדם עולה באמת מצד טבעו ושרשו
16 כנ"ל ולעבודה הזאת של נה"א מצד עצמה תכון לעד
17 ואין בה שינוי לעולם וכמו שאומר נשמה שנתת בי
18 טהורה היא כו' אך מה שאחר התפלה חוזר להתקש'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ז

20 הביטול שבמוח שזהו בחי' תיקון התכלול' מצד
21 הביטול אזי אפשר להפוך הלב מרע לטוב וזהו סימן
22 מלך כשהוא מלך על לבו ומולך ביצרו ומהפך הלב
23 מרע לטוב, וזהו לעולם יהי' אדם רך כקנה ואל יהי'
24 קשה כארו, כי ארו הוא אילן גבוה וקשה כידוע וזהו
25 מדות דתוהו, אבל רך כקנה זהו מדות דתיקון שהם
26 בבחי' ביטול, כי רך הוא בחסד ענף החכ' מחמת
27 הביטול שבחכ' נעשה רך וזהו בחי' חסד וכמ"ש ביוסף
28 אברך, אב הוא בחי' חכ' ורך הוא בחי' מדות וכידוע
29 שיוסף הי' ממדות דתיקון, והצדיקי' הם מבחי' מדות
30 דתיקון והם רך כקנה ומהפכי' לבם לטוב ומושלים
31 ביצנם וזהו לבם ברשותם, אבל רשעים הם ברשות
32 לבם מחמת שקשה כארו ואין בהם ביטול כלל רק בחי'
33 יש ולגרמי', וזהו שהלב שליט על המוח וא"א לו
34 להפוך את רצון הלב, ולא כמו צדיקי' שמהפכי' מן
35 הקצה לקצה. וזהו זכה קנה ליקח ממנה קולמוס לס"ת,
36 מחמת שהקנה רך בחי' ביטול והס"ת הוא בחי' חכ' כי
37 אורייתא מח"ע נפקת שזהו בחי' ביטול ולכן לוקחי'
38 ממנה קולמוס לס"ת.

1 והענין הוא כידוע שיש בחי' תוהו ובחי' תיקון,
2 ואורות דתוהו הם תקיפי' וחזקים וזהו מדות
3 דתוהו, והמשל כמו אצל התינוק המדות הם בתוקף כי
4 תיכף כשאינו מקיים הרצון שלו הוא צועק בקול גדול
5 מחמת שהמדות אצלו תקיפי' כי המוח הוא קטן מאוד
6 ועיקר הוא המדות, אבל בחי' תיקון הוא המשל כמו
7 אצל גדול המוח שליט על הלב אזי כשאין מקיימי'
8 רצונו אזי אינו צועק ע"ז מחמת שהמוח שליט על הלב
9 הגם שהלב רוצה אבל המוח אינו מסכים, וכידוע
10 שממדות דתוהו מחמת שהי' אורות מרובים ותקיפי'
11 הי' שבירת הכלים והאור נסתלק וכשנפלו הכלים
12 למטה נמצא מהם הרע וזהו הרע שבמדות שבלב
13 ושרשם ממדות דתוהו ולכן המדות של הרע הם
14 תקיפי', ולכן הרשעים הם ברשות לבם שהלב מושל
15 עליהם והסימן הוא למך, וכמ"ש ויאמר למך, שזה הי'
16 קודם המבול שהי' רק רע, עדה וצלה שמען קולי
17 כידוע, אבל צדיקים לבם ברשותם מוח שליט על הלב
18 וכמ"ש ירא [את ה'] בני ומלך וארז"ל ירא בני ומלוך
19 ביצרך שע"י היראה וביטול הוא מלך על יצרו שמחמת

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

41 הוי' פניו אליך וכמ"ש אם תגביהי כנשר לקבל
 42 מכחשיכה כאורה משם אורידך נאום הוי' שבפנימיות,
 43 וע"י מה מתגלה החרב דשם הוי' הוא ע"י ק"ש כי
 44 בק"ש מסיימין אני הוי' אלקיים אשר הוצאתי אתכם
 45 מאמ"צ ויצי"מ הוא מיצר הגרון דלעו"ז וע"י האהבה
 46 שבק"ש נעשה חרב לג' שרי פרעה דלעו"ז וזהו"ע
 47 יצי"מ לכן נקרא בשם חרב, ולכן אמרו כל הקורא ק"ש
 48 על מטתו כאלו אוחוז חרב של שתי פיות שכורת את
 49 הקליפה מב' המדריגות שמקבלים, וזהו רוממות אל
 50 בגרונו שע"י הרוממות שבגרונו ע"י נעשה חרב של
 51 שתי פיות תפלה ותורה או ק"ש. ואפ"ל שתורה הוא
 52 החרב של שני הפיות כי כל הקורא ושונה הקב"ה קורא
 53 ושונה כנגדו, וכמ"ש ודברי אשר שמתו בפיך, וע"י פה
 54 העליון והתחתון ע"י נעשה שתי פיות להכריתם מב'
 55 המדריגות, והב' פיות הם ב' ההי"ן כי ע"י תענוג
 56 באלקות בתפלה או בתורה ע"י נמשך התגלות עתיק
 57 שבבינה שהוא ה' עילאה והוא הפנימיות וע"י נעשה
 58 יחוד ה' תתאה בוא"ו ואז נמשך בג' שרי פרעה
 59 דקדושה, קנה שר המשקים, וורידין שר הטבחים, וושט
 60 שר האופים וממילא אין נמשך יניקה לג' שרי פרעה
 61 דלעו"ז וזהו הכריתתה שלהם.
 62 ולהי"ן בפרטיות מהו החמשה כלי זיין, הנה סייף
 63 הוא פסוד"ז כמשארז"ל לעולם יסדר אדם
 64 שבחו של מקום ואח"כ יתפלל, היינו להתבונן מביטול
 65 כל הנבראים איך שהמלאכים וכל צבא השמים וארץ
 66 הם בטלין ממש ע"י נכרתים כל המונעים והמעכבים
 67 המה הקוצים והחוחים אשר סביב השושנתא הקדושה
 68 שעוקצים בשכינה בזמן הגלות כביכול, וזמרה הוא
 69 מלשון זמיר עריצים, וע"י הללויה מלשון בהלו נרו,
 70 היינו שנמשך גילוי י"ה דכאשר נכרתו המונעים ממילא
 71 נמשך גילוי אור, וזהו סייף החותך הראש שלהם.
 72 וקשת הוא מלשון בקשתי היינו הבקשות דשמו"ע
 73 שאומרים ברוך אתה הוי' היינו שיומשך קרבת אלקים
 74 בנפשו, וכדי שיומשך קרבת אלקים צריך להיות
 75 בתחלה צימאון לזה היינו שידע שחסר לו דאם לא יהי'
 76 צימאון הרי איך שייך לרוות הצמאון, אך בכדי שיהי'
 77 צמאון נפשו תחלה צריך לידע נאמנה איך שרחוק
 78 מאלקות בתכלית הריחוק והוא ע"י שיתבונן עוצם
 79 גדולת א"ס איך שאני הוי' לא שניתי ויתפעל מזה
 80 בהתלהבות עצומה ואז יבין שרחוק מאלקות.

1 ושר הטבחים הוא אהבה ברשפי אש, כי עבודת שר
 2 המשקים הוא להמשיך אהבה הנמשכת כמים,
 3 אבל שר הטבחים הוא אהבה ברשפי אש הצימאון,
 4 ומחמת הצימאון נכלה ונשרף האש זרה דלעו"ז כמ"ש
 5 כי הוי' אלקיך אש אוכלה שאוכלה ומכלה האש
 6 דלעו"ז, ולכן תרגומו רב קטולייא שהורג את תאות
 7 נה"ב וכמאמרם ז"ל ע"פ זוכח תודה יכבדני כל הזוכח
 8 את יצרו זוכה ונוחל ב' עולמות. ושר האופים הוא
 9 תורה כי חטה הוא ד' אתון דאורייתא וכדי שיהי'
 10 לחם שיבלע ברמ"ח אבריו של אדם שיהי' חיותו
 11 מהתורה כמו מהלחם הוא ע"י האפי' ברשפי אש
 12 האהבה כמ"ש ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד
 13 שע"י התנור רשפי אש האהבה מהתבוננות דאחד
 14 שהוא יחידו של עולם יחיד ומיוחד, ובמד"ר אמרו
 15 אחד אין כיוצא בו, ע"י נאפה הלחם דתורה. והגם כי
 16 אמרנו ששר המשקים הוא תורה, אך שניהם אמת
 17 דבתורה יש ב' בחי' עיון התורה, וסתם תורה, כמ"ש
 18 בסש"ב, עיון התורה שיהי' לימודו ע"ד מה להלן
 19 באימה כו', והוא ע"י עבודת שר המשקים היינו ע"י
 20 אהבה בתענוגים, וסתם תורה הוא שר האופים.
 21 וע"י ג' שרי פרעה דקדושה מכלה הג' שרי פרעה
 22 דלעו"ז כי שר המשקים בלעו"ז הוא כמ"ש
 23 וישא לוט כו' כי כולה משקה והיינו תענוגי עוה"ז
 24 כמ"ש אמרה אלכה אחרי מאהבי נותני לחמי מימי
 25 צמרי פשתי שמני ושקויי הם תענוגי עוה"ז, ובמד"ר
 26 איתא כולה משקה כמד"א והשקה את האשה. והענין
 27 דכמו שמים המאירים הם בתחלתו מתוק וסופו מר כן
 28 תאות עוה"ז תחילתם מתוק וסופם מר כמ"ש נופת
 29 תטופנה שפתי זרה ואחריתה מרה כלענה, ובסוף רואה
 30 בעצמו שהם מר, אבל בתחלה נדמה המר למתוק ולכן
 31 מדמה המד"ר תאוות עוה"ז למים המאירים, ושר
 32 הטבחים הוא רתיחות הדמים בהבלי העולם או רוגז
 33 וכעס היפך מרשפי אש דקדושה, וזהו טורף נפשו
 34 באפו שע"י האף עושה טרפה להנפש היינו שטורפין
 35 תפלתו כו', ושר האופים הוא שלבו בוער כתנור אש
 36 בתשוקת עוה"ז. וע"י ג' שרי פרעה דקדושה מהפך גם
 37 הג' שרי פרעה דלעו"ז אל הקדושה.
 38 וזהו שאמרו בזהר שהחרב הוא שם הוי' כי החרב
 39 הוא להרוג את החיצונים שלא יקבלו תוספת
 40 אור מהקדושה, והוא ע"י גילוי שם הוי' כמ"ש יאר

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

38 כביכול ומגמה להאיר את העולמות. המגמה לגלות את
 39 עצמו היא השורש לאור הסובב שהוא אור אין סופי.
 40 והמגמה להאיר את העולמות היא השרש לאור הפנימי
 41 - הממלא כל עלמין. ולב' שורשים אלו יש כמובן ביטוי
 42 בתוך העולמות.
 43 [ולהעיר, כי בהמשך המאמרים יבאר¹²³ כי גם המגמה
 44 לגלות את עצמו היא לצורך העולמות, אלא שאופן
 45 ההשפעה של מגמה זו היא לא באופן של מדידה
 46 והגבלה והתחשבות בעולמות, אלא מטרתה שגם
 47 בעולמות יהיה ביטול והעדר המציאות]
 48 ראשית כל סוקר הרבי נ"ע את עניינו ושורשו של האור
 49 הפנימי:
 50 דבשרש הראשון באור-אין-סוף שלפני הצמצום שרש
 51 האור פנימי הן העשר ספירות הגנוזות באור-אין-סוף
 52 ברוך הוא, דענינם של הספירות הגנוזות הוא להאיר את
 53 העולמות שזהו מה ששיער אור-אין-סוף בעצמו להאיר
 54 במדה וגבול בו¹²⁴. למרות שמדובר על השערה באור-
 55 אין-סוף לפני הצמצום, הרי עניינה של השערה זו היא
 56 להאיר במידה וגבול.
 57 וכמו שהן - הספירות הגנוזות - באור-אין-סוף שלפני
 58 הצמצום הן בבחינת פשימות לגמרי לפי שאינן בבחינת
 59 מציאות ניכרת כלל הרי הם בבחינת פשימות וממילא
 60 בבחינת התאחדות ביניהם, ואינם סותרים זה את זה,
 61 ויתרה מזו הם בבחינת התערבות בו¹²⁵,
 62 ועל-ידי הצמצום בפועל נמשכו להיות ספירות פרטיות
 63 שאז הם בבחינת מציאות ניכרת להיות ספירת החכמה
 64 בפני עצמה ובינה בפני עצמה בו¹²⁶.
 65 וזהו ענין שהקו שהוא האור שנמשך מהספירות הגנוזות
 66 אחר הצמצום הרי הוא קו העשוי מנקודות, היינו
 67 הספירות פרטיות בו/, - כלומר בדרגת הספירות הגנוזות
 68 עצמם, הרי כל הספירות הם באחדות והתערבות ולא
 69 ניכרת שם כל ספירה בפני עצמה, ואילו כפי שהם
 70 מתגלים באור הקו, שהוא כבר המשכה לאחר הצמצום,
 71 הרי הם מחולקים כנקודות נקודות, ומכל-מקום גם כמו
 72 שהן הספירות כהקו הרי הן בבחינת בלי מה ובבחינת
 73 פשימות בו/, שהרי גם הקו עניינו המשכה של אור,
 74 שהיא המשכה של פשיטות. רק כאשר מתלבשים

1 זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון¹²², התיבות זה
 2 היום קאי (הולך) על היום הראש השנה שנקרא תחלת
 3 מעשיך.
 4 ומדייק הרבי נ"ע: ולכאורה אינו מובן, והלא ראש
 5 השנה הוא יום וא"ו (שישי) למעשה בראשית דבכ"ה
 6 באלול נברא העולם וראש השנה שהוא א' בתשרי הוא
 7 יום וא"ו, וכן מובן שראש השנה אינו היום הראשון של
 8 הבריאה ממה שאומר בפסקה זו גופא זכרון ליום ראשון
 9 כלומר רק זכרון ליום הראשון אך לא שהוא היום
 10 הראשון, דראש השנה אינו יום ראשון שהוא יום ו' שבו
 11 נברא אדם הראשון, ואם בן מפני מה נקרא תחלת
 12 מעשיך. - אמנם ביום זה נברא האדם, אך מפני מה נקרא
 13 יום זה "תחילת מעשיך"?
 14 וגם צריך להבין - מלבד מה שצריך ביאור בקשר בין
 15 התואר "תחלת מעשיך" לראש השנה, מהו ענין שהיום
 16 דראש השנה הוא זכרון ליום ראשון בו/. כלומר מה
 17 הענין שהיום הראשון לבריאה, נזכר דוקא בראש השנה,
 18 שהוא היום השישי לבריאה?
 19 סה.
 20 תוכן הפרק: סיכום כללי - שרשם, אופן המשכתם,
 21 והשפעתם של האור הפנימי והאור המקיף.
 22 בחמשת המאמרים האחרונים (שהובאו בכרך זה)
 23 נתבאר בארוכה עניינו של האור מקיף, במשל ארוך
 24 מכח הרצון שבנפש האדם, והוא בהמשך למה שנתבאר
 25 במאמרים שלפני זה (שהובאו בכרך א') - מהו עניינו
 26 של האור הפנימי, במשל ארוך מכוחות הנפש הפנימיים.
 27 והנה היוצא מכל מה שנתבאר לעיל הוא - בפרק
 28 שלפנינו סוקר ומסכם לנו הרבי נ"ע את המסקנות מכל
 29 מה שנתבאר במאמרים עד עתה.
 30 דבכללות השתלשלות של העולמות והנבראים יש ב'
 31 מדריגות כלומר ב' סוגי אורות כללים: אור פנימי שהוא
 32 האור המוגבל הנקרא ממלא כל עלמין, ואור מקיף,
 33 הנקרא סובב כל עלמין.
 34 בשורות הבאות מסביר הרבי נ"ע כי אף שב' אורות אלו
 35 קיימים בסדר ההשתלשלות עצמו, הרי יש להם שרש
 36 גם לפני הצמצום. והיינו, שעוד לפני הצמצום יש ב'
 37 מגמות כביכול אצל הבורא - מגמה לגלות את עצמו

נחלקים הם מכח הגבול (הרשימו).

125. כפי שהאריך לבאר במאמר החמישי.

126. כפי שהאריך לבאר במאמר השישי והשביעי.

122. תפלת מוסף דראש השנה (ראש השנה כז, א).

123. ראה פרק קכ"ח ואילך.

124. כפי שהאריך לבאר במאמר הרביעי, מה עניינם, ובמה

איכותי בעצם מדריגתן בו'.
 והסיבה לזה: להיות דבשרשן הן להאיר בבחינת מדה
 וגבול, ומכל-מקום הן בבחינת פשיטות לגמרי, - כלומר,
 כיון שיש בספירות כפי שהן בשרשן הראשון (עשר
 ספירות הגנוזות) ב' עניינים, מחד עניינם להאיר את
 העולמות במדה וגבול, ולאידך הן בבחינת פשיטות
 (דביקות של אורות), הנה באמצען - כלומר בשלב
 האמצעי שלהם דהיינו בחינת הקו שנקרא 'אמצע', כיון
 שנמשך לאחר הצמצום אך לאידך הוא למעלה
 מאצילות מתגלה בחינת הפשיטות שבהם, ובסופם
 דהיינו בסוף התהליך בהתלבשותן של האורות בכלים
 דאצילות באים בבחינת מציאות דבר ובבחינת הגבלה
 והתחלקות בו', והיינו שמתגלה בחינת הגבלה שלהם
 בו'. - מה שמורגש שם בעיקר זה הצד של הגבול והגדר
 שבהם.
 וכמו כן יש בזה התחלקות בעולמות¹²⁹ - כפי שבתוך
 עולם האצילות עצמו יש התחלקות של מעלה ומטה,
 כך גם בכללות העולמות יש התחלקות של מעלה ומטה,
 שהעשר ספירות דאצילות אינן כמו העשר ספירות
 שלמעלה מאצילות, שהם נקראים 'מטה' ביחס לספירות
 שלמעלה האצילות, וכן העשר ספירות דבריאה נקראים
 'מטה' לגבי אצילות בו'.
 עד כאן זה היה ביאור וסיכום בעניינו ושורשו של האור
 הפנימי.

האורות בהכלים העשר ספירות דאצילות הרי הן נעשים
 בבחינת מציאות דבר מה בו', כלומר על-ידי הכלים
 מתגלה הגבול הטמון באורות, שהרי הכלים הם בבחינת
 מהות ומציאות דבר, - שרשם מבחינת הרשימו, שהוא
 כח הגבול של הבורא, ואופן המשכתם משם הוא באופן
 של 'זריקה' וריחוק, ולכן נעשים על ידי זה האורות גם
 כן בבחינת מציאות דבר,
 נמצא אם כן, שיש ג' שלבים בגילוי הגבול של אור
 המלא¹²⁷: א. לפני הצמצום, שם הספירות הגנוזות
 בהתאחדות והתערבות. ב. אור הקו, שמתחיל להופיע
 בנקודות, היינו התחלקות, אך עדיין באופן של פשיטות.
 ג. כשמתלבשים האורות בכלים שאז מתגלה ממש הגדר
 והגבול שבהם.
 והרי הן - הספירות לאחר התלבשות האורות בכלים
 בעולם האצילות - בבחינת התחלקות מעלה ומטה
 שהחכמה היא למעלה והבינה למטה וכו'. והמעלה
 ומטה מתבטא בכמה עניינים: במעלתן דהיינו בבחינת
 ריבוי ומיעוט האור והגילוי בו¹²⁸, שבחכמה מאיר ריבוי
 אור ובבינה מיעוט אור ביחס לחכמה, וכן הוא היחס
 בין המוחין למידות וכו', וגם - מלבד שיש חילוק
 בריבוי ומיעוט האור, יש חילוק של מעלה ומטה גם
 בעצם מדריגתן¹²⁹ שהחכמה היא בבחינת מעלה בעצם
 מדריגתה לגבי בינה שהרי החכמה היא השגת המהות
 ובינה היא ידיעת המציאות וכו', וכן ההבדל של המוחין
 לגבי המדות הוא לא רק בריבוי ומיעוט, אלא הבדל

זה היום תחילת מעשיך
 ליל ב' דר"ה, תער"ג

129. כפי שהאריך לבאר במאמר העשירי והאחד עשר.
 130. כפי שהאריך לבאר במאמר השנים עשר.

127. כפי שהאריך לבאר במאמר השמיני.
 128. כפי שהאריך לבאר במאמר התשיעי.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים תש"ד

היננו גם אם יעלה בידו איזה עבודה שפולב שמתפעל
 על הטוב טעם של איזה השגה אלקית, יטמאנה
 וימאסנה כאמור²² "גזם זקב" וגו', אלא תחלה צריך
 להסיר את רע מדותיו הטבעיים, את הפתמים הגסים
 על-פל-פנים, ואחר-כך יסדר את עבודתו. וכאפן וסדר
 עבודתו, אינו מספיק העבודה במדה אחת, וצריכים
 להיות כל המדות דאחבה ויראה ורחמים, וכידוע
 דאחבה ויראה הם רצוא ושוב, דאחבה היא רצוא, וכידוע

ז) והנה באפן סדר עבודת האדם העוסק בעבודה
 שפולב, והיננו אחר אשר עלה בידו להעביר
 את הפתמים הגסים בתקון מדותיו הטבעיים ולבערם,
 דנהו ראשית הכל, פי בעור המדות הרעות הוא
 ההכשרה הפלילית שתוכל להיות התחלת העבודה,
 וכמו שקול האבנים מהגרים וקצוץ הענפים המשחתים
 שהם מכשירים את הצמיחה הטובה, ובלא ההכשרה
 דהסרת מדות רעות הנה טמא יטמא את כל עבודתו,

44 גם כן תענוג, והוא שיש לו תענוג מזה שנעשה בכיכול
 45 נחת רוח למעלה שאמרת ונעשה רצוני, וכמו על-דרך-
 46 משל²⁵ עבד שעושה מלאכת האדון יש לו תענוג
 47 בהעשיה, עד שהוא מהדר בהמלאכה שתהא נעשית ביפי
 48 והדור שיהיה תפארת להאדון מיפי הדבר, והגם שלו
 49 לעצמו לא יהיה מאומה מזה וכל התפארת והתענוג הוא
 50 להאדון לבדו, מפל-מקום הרי הוא מתענג מתענוג
 51 האדון, וכמו כן יובן בעבודה בקבלת על מלכות שמים
 52 שאינו רוצה לעצמו כלל, דעשית המצות הן רק לעשות
 53 נחת רוח ליוצרו שמקיים רצונו, מפל-מקום בזה עצמו יש
 54 תענוג נעלם מהנחת רוח שנעשה מזה למעלה בכיכול.
 55 והגם שכיכול להיות השוב באפן כזה שמצד השפלות לא
 56 יוכל ללכת בגדולות, כפי-אם שמניח את עצמו ומקבל
 57 עליו על מלכות שמים לקיים תורה ומצוות שהם רצונו
 58 והתברך ולא משום הנחת רוח שנעשה מזה למעלה, כי
 59 שפלותו ובטולו אינו מניח אותו על זה גם כן, כי אם רק
 60 לאחז את עצמו בתורתו ומצוותיו שהם רצונו והתברך,
 61 מפל-מקום הרי יש לו תענוג בזה מה שמקיים רצונו
 62 והתברך והרי הוא עבד למלך, ולהיות שנגלט במחו ולבו
 63 גדלת ורוממות אין-סוף ברוך-הוא שמזה בא לו הבטול,
 64 ויש לו ענג בעשית המצות במה שהוא עבד ה', וכמו
 65 שאינו דומה עבד איש פשוט לעבד מלך ובפרט מלך
 66 גדול ואדיר, כמו כן מזה גופא שהוא עבד ה' בקיום
 67 התורה ומצוות בקבלת על מלכות שמים הוא תענוג
 68 נפשו, ואם אין לו ענג כלל בעבודתו אין זו עבודה תמה
 69 לפי שאצריך להיות עבודה בשמחה, ובקבלת על מלכות
 70 שמים לבד אי אפשר להיות שמחת הנפש כי אם בהענג
 71 ודקא, ולזאת צריך להיות התענוג והוא בשני ענינים, הא'
 72 מה שהוא עבד ה', והב' מהנחת רוח שנעשה מזה
 73 למעלה, והינו דוהו אחד מהענינים העקריים בהשוב,
 74 שיודע ויחשב בהנחת רוח שיש למעלה בכיכול מקיים
 75 המצות מעשיות, ומזה עצמו שנעשה נחת רוח למעלה
 76 יהיה לו ענג הנפש. ואין להקשות, דלכאורה איך יהיה לו
 77 תענוג בנפשו מהנחת רוח שלמעלה, דוהו הפך ענין
 78 הבטול, דבטול ותענוג הם הפכיים, דכל ענג הוא
 79 התפשטות והתרחבות, ובטול הוא כוונן וצמצום, ואיך
 80 יהיה התענוג בהעבודה דשוב שהוא בקבלת על מלכות
 81 שמים בלבד. כי באמת הגה התענוג שבנפש בא משני
 82 ענינים בשני אפנים שונים, הא' מהאהבה הקודמת, והינו
 83 דמזה שהיה תחלה רצוא ותשוקה פועל אחר כך בהשוב
 84 שיהיה איזה קצת תענוג בקיום התורה ומצוות, דהינו
 85 שהקיום דתורה ומצוות הוא רק משום שהם רצון
 86 העליון, לא בשביל הנאת נפשו ורצונו בזה בשביל

1 דשרש אהבה הוא אבה, לשון רצון, והוא בשני אפנים,
 2 האפן הא' שרצונו ותשוקתו הוא לדבק באור אין-סוף
 3 ולכלל בו, והב' שמשתוקק שיאיר גלוי אלקות בנפשו,
 4 וכמו הצמא למים שחפץ ומשתוקק מאד להמים, כמו כן
 5 הוא צמאון האהבה, שחפץ ומשתוקק לגלוי אלקות
 6 שיאיר בו, ויראה היא שוב, שהוא הבטול וכוונן עצמותו,
 7 שמתבטל מאור אין-סוף ברוך-הוא, ולא ירצה ללך
 8 בגדולות ונפלאות כפי-אם לקבל עליו על מלכות שמים
 9 בקיום התורה ומצוות בסור מרע ועשה טוב. וצריך
 10 להיות שניהם, והינו דמיד שיתפעל בתשוקה ברשפי אש
 11 באפן הא' ברצוא והשתוקקות הצמאון לדבק ולכלל
 12 באלקות, דוהו לצאת מפלי הגוף, או ברצוא באפן הב'
 13 בהשתוקקות הצמאון לגלוי אלקות בנפשו, ועם היות
 14 שחפצו ורצונו הוא שיאיר גלוי אלקות בנפשו, בכל זאת
 15 הגה עצם הצמאון הרי הוא בדרך יציאה מה שנמשך
 16 למעלה ויוצא מהגבלת כלי גופו, והינו דשניהם הם אחד,
 17 שמהות ענינם הוא רצוא, ורק ההפרש ביניהם הוא,
 18 דבאפן הא' הוא היציאה ממהות ענין כלי גופו, ובאפן
 19 הב' הגה היציאה היא רק מהגבלת כלי גופו, ושניהם הם
 20 רצוא, ואחר הרצוא הגה מיד חוזר ושב ויחזר אליו ויחזר
 21 ושקט מתשוקתו, וכמאמר "אם רץ לבך שוב לאחד"²³,
 22 שאחר הרצוא צריך להיות תכף שוב, והינו מיד אחר
 23 האהבה והתשוקה לאלקות יחזור לאחור בבחינת שוב
 24 למטה להשאר בגופו ולא תכלה נפשו, והינו בחינת
 25 היראה, שהוא הבטול בעצמו ממדת גדל השפלות לפני
 26 אור אין-סוף לומר לנפשו "מי אני לבוא לגשת אל הקדוש
 27 פנימה", כמו הבא קרוב אל השר והמלך, שיתבטל
 28 מתשוקתו הראשונה, וינוע וישוב לאחור מצד הבטול
 29 והיראה, וכמו שכתוב²⁴ "וירא העם ויעמדו מרחק",
 30 שלא יכול לגשת בקרוב, וכך בכל אדם לפי ערכו
 31 שיתפעל בתשוקה הראשונה להתקרב לה' אחד להדבק
 32 ולהכלל בו, מיד חוזר לאחור בשפלות עצמו לקבל עליו
 33 על מלכות שמים בבחינת יראה ובטול, ומפל-מקום אחר
 34 כך חוזר עוד לעלות ברצוא ותשוקה שהוא התעוררות
 35 האהבה, ושוב עוד, והגם דהשוב הוא מהיראה והבטול
 36 מאין-סוף עצמות ומהות שלא יוכל ללכת בגדולות
 37 להדבק כפי-אם לקבל על מלכות שמים בקיום התורה
 38 ומצוות שהוא ענין כוונן והנחת עצמותו לגמרי, ואיך
 39 יהיה אחר-כך הרצוא לעלות למעלה לדבקה, אך טעם
 40 הדבר הוא משום דגם בהשוב, אף שהוא כוונן והנחת
 41 עצמותו רק לקבל עליו על מלכות שמים לעשות רצונו,
 42 ולא בשביל לקבל לעצמו כלל כפי-אם לקיים רצון העליון,
 43 שזהו ענין קבלת על מלכות שמים, מפל-מקום יש בזה

(24) שמות כ, יח.

(25) ראה בכל זה [מאמר] דיבור המתחיל תקעו תרס"ז ואילך.

(23) שתי הגירסות בהקדמת תיקוני זוהר (ז, א) - בספר יצירה

פרק א: שוב למקום.

12 קצור. יבאר דלאחר הכשרת העבודה בהקשרת המדות
 13 הרעות הטבעיות, הנה עבודת האדם צריכה
 14 להיות בכל המדות, חסד גבורה תפארת, ולא יסתפק
 15 רק במדה אחת, לפי דאחקה ויראה הם רצוא ושוב, ואי
 16 אפשר אחת מהם בלא השניה, דאחקה צמאון א
 17 להכלל ב) שיאיר בנפשו, ויראה הבטול דשוב, ויבאר
 18 ענינם וסדרם בעבודה הפרטית ובקבלת על מלכות
 19 שמים יש תענוג מהנחת רוח שלמעלה, ויקשה דתענוג
 20 התפשטות ובטול פנוין והם הפכים, ויתרץ דתענוג פא
 21 א) מהרצוא שקדם השוב, ב) מצד בטול העצום פניין
 22 הפקרות בדגמת העבד.

שביעי של פסח, תש"ד

1 עצמו, כִּי־אם מפני שהם רצון העליון, ומכל־מקום יש
 2 לו קצת תענוג בהעשייה מזה שהוא עבד ה' או מהנחת
 3 רוח שנעשה למעלה מקיים המצות, והב' שהתענוג
 4 אינו מצד האחקה כִּי־אם מצד הבטול העצום, וכמו
 5 העבד שמתענג מתענוג האדון, ונחת רוח שלו אינו
 6 מצד האחקה אל האדון כִּי־אם מצד הפקרות שלו,
 7 שפסקיר את עצמו לגמרי אל האדון, ואין לו בפני
 8 עצמו כלום, וכל אשר לו הוא מהאדון והכל שיף אל
 9 האדון, דמה שקנה עבד קנה רבו כו', ולכן תענוג
 10 האדון הוא תענוג שלו, דזהו ענין קבלת על שמוסר
 11 ונותן עצמו לאלקות.

ספר השיחות - ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

29 נפשית אצל חסידים בעלי השכלה ועבודה פנימיים.
 30 כל אחד מנכבדי החסידים היה נוהג לעזור בערים
 31 ועיירות מסוימות, בנסעם אל ומליובאוויטש, למסור
 32 לחסידים מה ששמעו בליובאוויטש, לחזור על מאמרי
 33 החסידות ששמעו, היו עורכים אז התוועדות חסידית.
 34 קבלת הפנים האמיתית היו עורכים כששבו הביתה.
 35 כל חסידי חב"ד, בלי הבדל עניים או עשירים, הן
 36 בגשמיות והן ברוחניות בידיעה ובעבודה, היו
 37 משתתפים בשמחה.
 38 פעם אחת כשהר' זלמן חזר מליובאוויטש, הנה
 39 בהתוועדות חסידית שנערכה לקבלת פני האורח,
 40 סיפר על אימרה שהסבא מהר"ש אמר באמצע
 41 מאמר:
 42 כשמחיים יהודי בגשמיות, נותנים לו לאכול,
 43 השכר הוא בגשמיות וברוחניות.
 44 כשהחסיד ר' חיים בער קלט את האימרה
 45 בפנימיות, עשה לעצמו סדר לתת לפני התפילה
 46 לעוברים ושבים או לעניים סתם שהיו בבית הכנסת,
 47 שיהיה להם במה לסעוד את לבם אחרי התפילה.
 48 הוד כ"ק אאמור"ר הרה"ק אמר לי שהמסירה
 49 והנתינה הפנימית של החסיד ר' חיים בער אל הרבי
 50 מהר"ש העמידה אותו על מקום הצלחה נכון בעבודת
 51 המוח והלב.
 52 יג. בעלי הבתים החסידיים בדורות עברו השרישו
 53 בילדיהם, בלי הבדל בנים או בנות, התמסרות
 54 והתקשרות אל הרבי, שכל עניניהם, עניני המשפחה
 55 והפרנסה שאלו ועשו בהתאם להוראת הרבי, וזה
 56 השפיע לטובה גם על עצמם וגם על בני ביתם.

1 יא. החסיד ר' זלמן זלטפולסקי היה חסיד של
 2 הסבא הרבי מהר"ש. כשהיה בא לליובאוויטש היה
 3 הסבא אומר חסידות בפניו ביחוד.
 4 פעם אחת - בשנת תרל"ז - אמר הרבי מהר"ש
 5 לפניו מאמר שאמר בפני הקהל בשבת שעברה. בשנת
 6 תרל"ח אמר לפניו מאמר מיוחד. הרבי מהר"ש היה
 7 לעתים קרובות אומר באמצע המאמר מספר מילים
 8 שלא היתה להן שייכות למאמר, ולפעמים היתה להן
 9 שייכות בדוחק למאמר. במאמר משנת תרל"ח הסביר
 10 הסבא מאמר חז"ל ר"א יהיב פרוטה לעני והדר
 11 מצלי, ואמר על כך: תפילה צריכה הרי להיות בחיות,
 12 ועל־ידי הנתינה והחייאת נפש העני לפני התפילה,
 13 מתוסף הרבה חיות בתפילה. ורמז בידו הקדושה
 14 בדרך המשכה למעלה. כך היתה דרכו לרמוז בידו
 15 הקדושה על כל דבר שבהפלאה.
 16 יב. החסיד ר' זלמן זלטפולסקי לא זו בלבד שהיה
 17 בעל מוחין גדול ובעל לב חסידי רחב, היה מתון
 18 ומסודר. היה מקושר ומסור לסבא מהר"ש.
 19 כל מה שעשה הר' זלמן היה במתינות, בהתבוננות
 20 השכלתית. לכל דבר היתה לו גישה של סדר השכלה
 21 חב"דית. סדר מיוחד היה לו בנסיעה לליובאוויטש,
 22 להיות אצל הרבי, כמה זמן לשהות שם ומתי לחזור
 23 מליובאוויטש.
 24 הר' זלמן היה אחד מבחירי המשכילים בחסידות
 25 ובעלי העבודה שלגבם היתה הנסיעה לליובאוויטש,
 26 שמיעת חסידות וכניסה ל"יחידות", משום חוויה
 27 נפשית שתפסה בהם המקום הנעלה ביותר בחיים.
 28 סדר הנסיעה, אל ומליובאוויטש, הוא חוויה

44 וייסרו אותו שמהחומר לא ישאר שריד ופליט -
 45 יבקש אז להרשות לו להיכנס אל הרבי.
 46 מכאן רואים איך פעלו דברי הרבי. הוא לא חיכה
 47 לשכר, גשמיות לא חסרה לו, ברוחניות לא היה לו
 48 מושג, כל תקוותו היתה שאחרי העונש הקשה, כאשר
 49 מגשם הגוף לא ישאר שריד ופליט, תזכה נשמתו
 50 להיות מקושרת אל הרבי. זה היה אורח חייהם
 51 ודרישותיהם של מחונכים חסידיים רגילים בעבר.
 52 יד. אבי הצביע לי פעם על התמים המצוין ר'
 53 ירוחם בשעת הקפות, איך הוא אז בבחינת יום כיפור,
 54 והסביר שזה תשובה של שמחה. ישנה תשובה של
 55 מרירות וישנה תשובה של שמחה. תשובה של שמחה
 56 היא על פי רוב רק בעובד פנימי, בלי רעש, מקושר
 57 באמת לאמת.
 58 העיקר צריך להיות הענין של עבודת התפילה,
 59 שכן תפילה היא הרי אותו ענין של "יחידות".
 60 "יחידות" משמעה? בירור הדבר, על-דרך מאמר
 61 רז"ל¹⁰ וידעו ביחוד ששם הארון נגזו, אומר שם רש"י
 62 - ביחוד בבירור. בעבודת התפילה מתברר ומתבהר
 63 הן ה"אני" הטוב וגם ה"אני" הרע.
 64 טו. כשהרבי האמצעי נסע מקרמנצ'וג
 65 לליובאוויטש, באחד הישובים שהתעכב שם הרבי
 66 והחסידים, בא יהודי אחד מושפע בפרנסה טובה
 67 ואוהב תורה, שלקח חתן לעצמו למדן בעל מוח
 68 מופלג. כשהרבי האמצעי אמר שם מאמר חסידות,
 69 נעשה הוא - קראו לו זאוועל דוד - מקושר חזק לרבי
 70 ועסק הרבה בהשכלה של חסידות והצליח מאד.
 71 פעם אחת בליובאוויטש בחודש תשרי, דיבר הרבי
 72 ה"צמח צדק" בהתוועדות שמחת בית השואבה,
 73 אודות עבודת התפילה שהיא יסוד החסידות, ומי
 74 שעוסק בהשכלה של חסידות בלבד ואינו עוסק
 75 בעבודת התפילה לפי ערך ובאופן ידיעתו בהשכלה
 76 של חסידות, הוא כמו עשיר הפורט את עשירותו
 77 למטבעות מזויפות, שלא זו בלבד שהוא מאבד את כל
 78 רכושו ונעשה עני ואין לו במה לקנות, הרי עבור
 79 הרצון לקנות במטבעות מזויפות מטילים עליו עונש
 80 קשה.
 81 וקראו לזאוועל דוד: זאוועל המטבע המזויפת.
 82 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר לי פעם,
 83 שהתוועדות של הסבא - הכוונה על הרבי ה"צמח
 84 צדק" - בחיי הרבי הזקן והרבי האמצעי, היתה מגלה
 85 בחסידים פנימיות המוחין ופנימיות הלב.

1 החסיד ר' אליהו וואראבייטשיק גדל אצל אביו
 2 יהודי חסיד פשוט, חנווני בפולוצק, מחסידי הרבי
 3 האמצעי.
 4 היה זה בשנות נשיאותו הראשונות של הרבי
 5 ה"צמח צדק". הרבי עסק אז רבות שיהודים יתיישבו
 6 בכפרים. כשאביו של אליהו התאונן בפני ה"צמח
 7 צדק" על מצב הפרנסה הקשה שלו, הורה לו הרבי
 8 להתיישב בישוב ליד פולוצק. אמר לרבי, שלא יוצא
 9 לו, ואף בלעדי זאת אין לו במה לעבור ובמה להתחיל
 10 לעשות משהו. אמר לו הרבי: אלוהה לך שלש מאות
 11 רובל והשי"ת יזמין לך מקום מוצלח. אלא שאתה לא
 12 תקלקל, שכן כל אלה שאני מלווה להם, מצליח להם
 13 ולזרעם ולדורי דורות.
 14 הוא נסע לביתו ופגש באחד ממכריו שסיפר לו,
 15 שהפריץ שלו רוצה למכור אחוזה וטחנת קמח, והמכר
 16 מציע לו לעשות שותפות, אתה תקנה את טחנת הקמח
 17 ואני אקנה את האחוזה. הם אכן עשו כך והצליחו
 18 רבות. מאותו כפר קמה אחר כך העיירה אבעל.
 19 עברו כמה שנים והישוב הקטן הזה נעשה לישוב
 20 יהודי, בו ניהלו יהודים חיים יפים בגשמיות
 21 וברוחניות. החסיד ר' אלי' וואראבייטשיק היה פשוט
 22 בלימוד, אך היה מקושר מאד לסבא הרבי מהר"ש.
 23 כשר' אלי' שאל אחרי חתונתו אצל הסבא איזה עסק
 24 של פרנסה יעשה לעצמו, אם במקום מולדתו באבעל
 25 או שיתיישב בפולוצק, הורה לו הסבא מהר"ש
 26 להישאר באבעל ובירך אותו בהצלחה. והוא הצליח
 27 בבריאות ובפרנסה בהרחבה.
 28 פעם אחת⁸ בא ר' אלי' לליובאוויטש ואמר לו
 29 הסבא הרבי מהר"ש: אלי' אני מקנא בנסיונות שלך.
 30 הוא היה בטבע איש מחומם, בעל קומה ויפה תואר.
 31 בגשמיות היה לו טוב מאד והיה איש מצליח. במשך
 32 כמה שנים קנה הרבה מגרשים במושב סעליבע
 33 ובסביבה, ואצל השכנים בעלי האחוזה קנה שטחי
 34 יער ומעביר את העצים לריגא שם היה נוסע כל שנה
 35 למכור את סחורתו.
 36 בהיות לו קשרי מסחר עם בעלי האחוזה
 37 בסביבה, היה נפגש לעתים קרובות אתם ועם בני
 38 ביתם, ולעתים קרובות היה עליו להתוועד אתם,
 39 כשעוברים עליו נסיונות קשים.
 40 כשהיה בן שבעים סיפר לאבי, שכל ימיו היו לו
 41 נסיונות קשים שהטרידוהו קשות, אך הקירוב
 42 והברכות של הרבי עזרו לו שאף פעם - השבח לא-ל
 43 - לא נכשל. הוא היה אומר כשיבוא לעולם הבא

(10) יומא נד, א.

(8) ראה ג"כ שיחת חה"פ תש"ג אות פח.

(9) ראה ג"כ "היום יום" ע' פו.

26 ימלא את שמחתו. החסיד לא רצה ללכת, אך הנכרי
 27 הפציר בו מאד והוא הלך אתו.
 28 כשנכנסו לביתו של הנכרי נפגש עם נכרים
 29 נוספים מסביבתו. כולם שמחו אתו והתעניינו על
 30 מכריהם מכבר הימים. בתוך הדיבורים, סיפר אחד
 31 מהם שבכפרו יש נכרי אחד שאינו דומה כלל לנכרים
 32 שהיו בסביבתם הקודמת, הוא גנב ספר תורה מבית
 33 הכנסת ומחזיקו ברפת הבהמות זה שלש שנים.
 34 כששמע החסיד על כך, הלך מיד אל אותו נכרי
 35 וקנה ממנו את ספר התורה.
 36 סיפורי חסידים כאלה הם הסבר העבודה האמיתי
 37 על ה'מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ' של עבודה.
 38 יז. יש כאלה המתנצלים ופוטרים עצמם מלימוד
 39 דא"ח בכל יום בתירוצים שונים, שאין להם זמן
 40 וצריכים לדאוג לפרנסתם, או שהם עסוקים מאד
 41 בתלמוד תורה דרבים, אך לאמיתו של דבר כל אלה
 42 הם תירוצים של שוא. צריכים אמנם פרנסה, וביחוד
 43 אלה שעוסקים בתלמוד תורה דרבים, אך צריכים
 44 ללמוד חסידות כל יום. ואין הכוונה ריבוי זמן דוקא,
 45 אלא העיקר הוא הקביעות בנפש. כשלומדים כל יום
 46 אפילו רגע קט, אלא שזה צריך להיות חקוק בלבו
 47 ובנפשו, שבכל מקום היכן שהולכים ועומדים במשך
 48 כל היום יתעוררו: אה! מה למדתי היום. וזה ישפיע
 49 לטובה על כל הענינים בכל היום.

1 טז. בשנות נשיאותו הראשונות של הרבי הזקן
 2 בליאזנא, היה אומר - הן מאמרי השכלה והן מאמרי
 3 עבודה - מאמרים קצרים מאד ובווערים מאד.
 4 פעם אחת - היה זה בזמן שלרבי הזקן כבר היו
 5 אלפי חסידים אנשים פשוטים - אמר מאמר של
 6 עבודה:
 7 מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ¹¹ - כל נשמה
 8 היא שליח מלמעלה לבצע את השליחות, שזה כוונת
 9 המשלח, ומעניקים לה כוחות והזדמנות לביצוע
 10 השליחות. אלא שלנשמה יש בחירה ובכך היא נבדלת
 11 ממלאך.
 12 על יהודי לדעת שכל דבר שהשי"ת מזמין לו, יש
 13 בו משום הוראה ושליחות מלמעלה שעליו לבצע.
 14 אחד מהחסידים הפשוטים ששמע תורה זו
 15 מהרבי - עסקו היה לסחור עם הפריצים ותושבי
 16 הכפרים - החליט, שלא לדבר עם הנכרים בשעת
 17 מסחרו רק במה שמוכרח לעניני המסחר, וכך אכן
 18 התנהג. כשהיה פוגש בנכרי היה שואל אותו האם
 19 ברצונך לקנות, וכשהיה עונה בשלילה, היה הולך
 20 ממנו ולא מדבר אתו יותר.
 21 פעם אחת כשהלך עם כנופיא של חסידים
 22 לליאזנא אל הרבי, פגש בדרך בנכרי ממכריו, שזה
 23 זמן רב עבר לגור במחוז אחר. כשהנכרי ראה אותו
 24 היה מלא שמחה וביקשו ללכת אתו לכפרו, כי קנה
 25 דירת כפר חדשה, ועורך בגלל זה שמחה, וביקורו

ש"פ פנחס, י"ד תמוז, בסעודת היום

(11) תהלים לז, כג.

אגרות קודש

בי"ה. כ"ו תשרי תרפ"ט

לכבוד הרה"ג האדיר, חו"ב, סוע"ה, נזר
 התפארת כש"ת מוהר"ר סילור שליט"א
 נשיא הכבוד לאגוה"ר דאה"ב וקנדה

1 שלום וברכה!

2 שמע תקף וגודל פעולותיו הטובות עבור כלל ישראל
 3 בכל ארצות פזוריו, אשר עשה כבוד גדולתו, ראש ונשיא
 4 ליראי ד' באה"ב, נשיא הכבוד לאגודת הרבנים באמריקה
 5 ובקנדה, מגיעה גם אל היהדות הרוסית, אשר רבות עשה
 6 ג"כ עבורה, הרבה להיטיב בפעלו האמיתי הנמרץ. כ"ג
 7 בעמדו על משמרתו הגבוהה לצור תעודה ול[מ]וד תוה"ק,
 8 שובב נתיבות עולם והקים הריסות דור. היהדות הרוסית

9 יודעת להעריך נכונה את פעלו הטוב ולהזכירו לדור ודור.
 10 גם כעת בענותה משועת היא אל כ"ג להיות לה לעזר
 11 ולהושיט לה ידו העוזרת.
 12 ולמרות דעתנו את סבל המעמסה הגדולה - העבודה
 13 הצבורית הגדולה אשר על שכמו, הנני מרשה לי בשם ועד
 14 הרבנים דרוסיא, לפנות אל כ"ג בדעתנו כי יקרה עליו מאד
 15 תשועת ישראל שלשת מיליונים יהודים שברוסיא הנתונים
 16 בצרה. וגם מפי ידידנו הרה"ג מוהר"א טייטלבוים שי'
 17 למדנו כי כ"ג מתענין מעומק הלב במצב היהדות הרוסית
 18 ולא ימנע עזרתו ממנה.
 19 מטר הענינים הסוחף, אשר נתך על היהדות הרוסית,
 20 על מיליוני אחינו במדינות ס.ס.ס.ר. שבר וירוצץ את גופם
 21 ונפשם. זו אחר זו הלכו מכותי ויאכלו את כחות חיותה;

45 הפעולות אשר נעשו ע"י עזרת אמריקה בשנה הזאת
 46 עוד רבות הן, אבל זקוקות לעזרה וטפול רב ויד דואגת
 47 הרבה שלא יפולו ח"ו ולא ינטו ח"ו לנפול. והלב דוי לאמר
 48 את האמת המרה, שכללות מצב אחינו ברוסיה, לצער כל
 49 הדואגים לשלומה, לא רק שלא הוטב השנה הזאת אלא
 50 שירד עשר מעלות מפני הרדיפות האקונומיות הזעומות,
 51 שאכלו את שארית ממונם ורכושם של ישראל, וע"י כן
 52 נתמעטה היכולת לעשות בעצמם בכוחותיהם המקומיים
 53 לבדם להפצת התורה ולחינוך בני-הנעורים.
 54 כעת הועד הרבני עומד לפני שאלה, המתחננת על
 55 פתרונה, שאלה, אשר הרבה מעתידותינו תלויות בה, אשר
 56 נפשות דורות הבאים, וכל דור הנעורים של היום תלויים
 57 בו - שאלת החינוך הדתי בשנה זו.
 58 20,000 ילדים בני-עניים נמצאים כעת ברוסיה, אשר
 59 הם בני-עניים שמהם תצא תורה והוריהם מחסרי-
 60 אפשרות לתת להם צורך למודם. 20,000 ילדים, אשר אם
 61 לא ינתן להם למודם ונמסרו לבתי-ספר הקומוניסטים,
 62 ואבדו בשאלו החינוך הקומוניסטי - על העזרה לילדים
 63 האלה רועד ומבקש הועד הרבני את אחיו בחו"ל.
 64 לתכלית הזאת, הגיש הועד הרבני את תקציבו אל
 65 הנהלת הדשוינט ובקש עזרתו, בסכום של 454,000 רובל,
 66 שהם בערך 225,000 דולר. מהם \$94,500 - לתמיכת
 67 הישיבות ושאר מוסדות החנוך הדתי, כמגידיים שעורי-
 68 ערב וכדומה, ו130,500 - לתמיכת 8700 ילדים.
 69 עוד זאת עשה הועד הרבני: עפ"י האינציאטיבה של
 70 יו"ר הועד הרבני דרוסיה נוסד באירופה ועד-עזרה
 71 לרוסיה חשאי, אשר בו משתתפים מאירופה המזרחית:
 72 הגאון ר' חיים עוזר גרודזענסקי, הגאון הקדוש ר' ישראל
 73 מאיר בעל ה"חפץ חיים", הרבנים מריגה, מקובנה,
 74 מקליש ומברסק; ומאירופה המערבית: הרב דר. מ.
 75 הילדסהיימר, הרב דר. שפיצר, והפרופ. כאווקין ועוד. כן
 76 צריך להתכונן גם ועד לעזרת יהודי רוסיה באמריקה,
 77 אשר ראשית בקשתנו על כ"ג להכנס אל הועד הזה.
 78 והנה בשם 3 מיליונים יהודים, בשם אלפי תינוקות של
 79 בית רבן, בשם אבותיהם ואמותיהם, בשם הועד הרבני
 80 דרוסיה והועד הרבני דאירופה - בקשתנו מאת רומעכ"ת
 81 נשיא אגוה"ר דאה"ב מיטב מנהיגי של היהדות
 82 האמריקאית, להשיח צער האומה לכל היהדות באמריקה
 83 בתפוצותי ולעורר לבה לבא לעזרת ישראל, להושיט לה
 84 יד-ישע, שהלא היהדות האמריקאית תעזור ל20,000 בני-
 85 עניים ללמוד תורה. עם העזרה הזאת יושעו לא רק 20,000
 86 ילדים כ"א כהנה וכהנה: בהוסד חדרים עבור ילדים - גם
 87 ההורים ה[מרו]דים, אשר בעצמם לא יוכלו להספיק לימוד
 88 בניהם, שולחים את ילדיהם לחדרים הנוסדים.

1 המלחמה העולמית אשר הגלתה מקניהם מאות אלפי
 2 יהודים ותזרם לכל רוח בכל מרחבי רוסיה הפנימית,
 3 מלחמת אזרחים, אשר לא נתנה להם תקומה וחייהם היו
 4 להם מנגד, ובכל רוסיה הדרומית - גזירות הפוגרומים,
 5 אשר מן הגזירות ת"ח-ת"ט לא היו כמוהם: מאות אלף
 6 שחוטים, אין מספר לשדודי רכושם, במוקד השרפות עלה
 7 כל עמלם ויגיעם. כארבע שנים לא פסקו השוד וההרג
 8 להכרית מימינם ומשמאלם ביהודי אוקריינא. המשטר
 9 החדש הקומוניסטי החריב את מעמד המסחר אשר ממנו
 10 ואצלו התפרנס רוב יהודי רוסיה. ובה נהרסו ונעקרו כל
 11 הערכים האקונומיים של היהדות הרוסית, וברובה היא
 12 כיום הזה תלויה באויר, בע[נ]י גדול.
 13 גם בנפשם נגע הדבר: התחילו רדיפות נגד הדת,
 14 הגבלות אכזריות של הוראת הדת, ואחרונה - לא פחותה
 15 - פעולות רשע של היעווסעקים, זדים מרשיעי ברית, אשר
 16 עד חרמה ירדפו את כל המנסה לעלות בפרצת הדת
 17 ולקומם הריסותי. וכל עיקר מטרת קיומה של
 18 היעווסעקצ"י רק לעקור דת ישראל ולתפ[נ]ש את בני-
 19 הנעורים ברשת הקומוניסמוס והכפירה הכי קיצונית,
 20 לעשותם לשונאי היהדות.
 21 כחותי החמריים של היהדות הרוסית אפסו, ואין
 22 החבושה הזאת יכולה להתיר עצמה מבית האסורים בלי
 23 עזרה מחוץ. אמנם בהתאחדות הכחות הפנימיים של
 24 היהדות הרוסית עם עזרת אחיהם מחו"ל - - תגיע רפואת
 25 בת-עמנו ברוסיה.
 26 שועת 3 מיליונים יהודי רוסיה עולה אל אחינו
 27 באמריקה ובאירופה לבקש עזרתם, אשר בלעדה יורדים
 28 הם חיים שחת, הם ובניהם.
 29 אמנם הועד הרבני של רוסיה, העומד בראש עבודת
 30 הרבצת התורה ברוסיה ואשר בעזרת היהדות
 31 האמריקאית פעל הרבה להטבת מצב אחינו ברוסיה,
 32 העמידה בתמיכה האמריקאית 4000 ילדים ומאות רבות
 33 של בני-ישיבות, הקים גם נוער יהודי הדוגל בדגל הדת
 34 ומחבב כל קדשי-קדומינו, העיר גם רוח חדשה של פעולה
 35 ותחי' בחיים הדתיים ברוסיה.
 36 יהודי רוסיה - חסרי אונים מחמת רבוי הצרות
 37 והגזירות הבלתי פוסקות משנת 1917 ועד עתה - יודעים
 38 להעריך את פעולת יד העזרה הזאת, אשר הושיטו לו
 39 אחיו, לא רק להחיות גופו המעונה, **אלא גם נפשו הנראה**
 40 **מעמלה** - נפש ישראל סבא, המשתוקקת אל קדשי.
 41 וחביבה עלי' עזרה זו המעידה כי לא רק רגש רחמנות, כי
 42 אם אחוה ואהבה רבה דורשים אחינו אל בית ישראל אשר
 43 בארץ רוסיה ויודעים להוקיר גם את צרכי נפשו ורוחו,
 44 לשמרם ולנצחם לבלי יבלע להם בהמון התלאה.

45 הרוסית מח עצמותי ונפש בניי ועוללי יהיו מרמס לרגלי
 46 הזדים, וטרם נבא לעזרה?
 47 הנה השנה הזאת גבר נוסף על כל התלאות המשבר
 48 האקונומי, מפני הרפרסיות והנגישות האקונומיות, וירדו
 49 כמה וכמה אלפים יהודים ממצבם והורע הרבה, כי נסגרו
 50 כל החנויות ובעלי-המלאכה אינם משתכרים באין סחורה
 51 ובאין מלאכה, רק נטל המסים הולך ומתרבה. במצב כזה
 52 גם עניי הפצת התורה סובלים, כי ההכנסה המקומית
 53 הולכת ומתמעטת.
 54 רואים אנו בעינינו שעוד מעט וכל הנעורים העבריים,
 55 יעלו ח"ו שרפה למולך היעווסקציי, וע"כ מבקשים אנו
 56 ע"י רומעכת"ר את היהדות האמריקאית לתת לבה, בעוד
 57 שהיא מצויה לעז[נ]ר ומצויה למי לעז[נ]ר. ש[נ]לחים אנו אל
 58 רומעכת"ר את הבקשה הזאת:
 59 לבקש מאת הנהלת הדשווינט אישור התקציב של
 60 \$225,000 (\$130,500 [ועוד] \$49,500).
 61 ישועה גדולה יצמיח כהת"ר ליהדות רוסיא, כי יעלה
 62 בפרצות ויקים ע"י פעולתו זאת עוד אלפי ילדים, תשב"ר
 63 ברוסיא, להאיר את חשכת הארץ. תכתב זאת לדור אחרון
 64 זכר עולם.
 65 ועוד אחת שאלנו מאת כ"ג ומבקשים בשם עשרות
 66 אלפים יהודים, השרוים בצר ובמצוק ברוסיא לשמוע את
 67 קול קריאתם: הושיעו, חושו לעזרת ישראל, להציל ע[נ]קק
 68 ויסוד חיינו ברוסיא, טהרת המשפחה, כל זמן שעוד הדור
 69 הישן לא נשמד חלילה כ[נ]לו, ועוד לא נשכחה מצוה זו
 70 מישראל. נא אל תתנו לפשות בבית ישראל נגע, אשר אוכל
 71 מנפש ועד בשר, כי יתפלץ הלב לשמוע ע"ד הריסת טהרת
 72 המשפחה, אחד מיסודי וע[נ]קקרי שמירת תורתנו הקי. כי
 73 נשמות המקואות בכמה ערים אפילו המרובות באוכלוסין,
 74 אבל מחמת ענים אין לאל ידי העדה היהודית לתקן או
 75 לבנות המקוה. ומה שאין הפה יכול לדבר שמענו, כי רבו
 76 הערים שאין בהם מקוה טהרה כלל, כי נסגרה, עומדת
 77 ליסגר, או קרובה ליהרס. הרבה סבות גרמו להרוס הזה:
 78 1. ישנן ערים, אשר בהן הישוב היהודי נוצר בעת
 79 המלחמה העולמית, או בשנים הסמוכות לה מאחרי ע"י
 80 זרם הפליטים, אשר עזבו עירוניהם מחמת המלחמה או
 81 מאימת המציק. בערים אלו אין מקוה כלל, למרות
 82 שהישוב היהודי בהן - גדול ומרובה באוכלוסין.
 83 2. בהרבה ערים המקוה בלתה מחמת זקן ונהרסה
 84 בר[נ]ב הימים. וכאן אנו נפגשים עם הסבה הע[נ]קקית של
 85 הרוס מצב המקואות, אשר היא מכריחה אותנו לפנות אל
 86 אחינו ולבקש עזרתם, הסבה הזאת הוא הע[נ]ני המבהיל

1 לימודו של ילד עולה ברוסיא 6 רובל לחודש, כפי
 2 שהורנו נסיון של שנים רבות. א"כ עולה לימודם של
 3 20,000 ילדים לסך 1200,000 רובל, שהם \$600,000. יהודי
 4 רוסיא מוכנים להספיק את מחצית ההוצאה מכוחותיהם
 5 הם, במאכל מלבושים ודירה לצרכי החינוך, - אם תנתן
 6 המחצית השניי מחו"ל, כי כסף אין להם כלל. בקשתם
 7 שהדשווינט יתן מחצית הסכום של לימודם של 8700 ילדים,
 8 שתעלה לסך \$130,500 וגם את תקציב מוסדות התורה
 9 הנשארים, שעולה לסך \$49,500.
 10 איום ההעלות על הדעת ולבטא בשפתים את המצב
 11 הרוחני והמשבר הנורא, אשר עובר על ראשי היהדות
 12 הרוסית. היעווסקציי מתגברת לחת[נ]ר בכל עוז
 13 והתאמצות להדיח כלה את הדור הצעיר מתורת ד'
 14 ולאבדו מישראל, ובאיזה אמצעים היא עורכת מלחמתה
 15 מול שומרי התורה למען כבש את בני-הנעורים. והשלטון
 16 המדיני נותן לה את כל צרכי ומאוי, ואמצעים כספיים
 17 לא יחסרו לה. מבלי לדבר על הרדיפות והנגישות, אשר
 18 מגיעות ליהדות הנאמנה בעטי של היעווסקציי, הרי היא
 19 פותחת שורות של בתי-ספר יהודיים, מיסדת קבוצות
 20 "פיונירים" המאחדות את כל בני-הנעורים מבני 3 עד 15,
 21 מאגדת את בני-הנעורים ל"קאמיוני" (חבר נער קמוניסטי).
 22 כל כלי זין הנחוצים לה - נכונים לה. למולה עומדת
 23 היהדות הנאמנה, אשר העוני גבר בה, באופן מבהיל, ואין
 24 לתאר דכדוכה ושברונה. היא נגועה ודוה, חסרת-אמצעים
 25 להושיע את בני ובנותי שבידי היעווסקציי.
 26 כי עד מתי זה יספיק כחם ואונם של המרודים האלה,
 27 לעמ[נ]ד במערכי המלחמה לבדם, מבלי עזרת אחיהם
 28 כראוי נגד כח כביר ועשיר כיעווסקציי השוררת, אשר
 29 אפילו אלמלי הם עשירים ואנו עשירים, עדיין ידה על
 30 העליונה בעקב הרדיפות והנגישות, אשר היא יכולה לגרום
 31 ליהודים שומרי-תורה וגורמת בכל יום ויום - אוי ואבוי
 32 ליהודים שומרי-תורה, כשהם עומדים בקשרי מלחמה בלי
 33 אמצעי המלחמה הדרושים. בכל שנה הולך הפרץ הלך
 34 וגדול.
 35 האם נשלה את נפשנו ונרמה את דעתנו ועיינינו, לבלי
 36 לראות שמשך 10 השנים שעברו, מיום שהתחילה
 37 הממשלה הקומוניסטית גדלו ברוסיא דורות ילדים
 38 שונאים לתורתנו, זרים לה בוזי-קדש, הלא כל מי שנתפש
 39 ברשת תעמולתם, כל מי שרעל תעמולתם נגע בו - מסכן
 40 הוא, אשר קשה להצילו, וכמעט אין תקוה ר"ל. הלא
 41 אפשר לעשות דבר מה לשם הצלת חלק הנעורים של 3
 42 מיליונים יהודי רוסיא, רק כל זמן שעוד נמצאים כאלה,
 43 אשר עוד לא נתארסו בארסה של התעמולה היעווסקקיס
 44 וזה רק בשנים הקרובות המעטות. ועד מתי דם היהדות

36 החזקת המקוה, תקונה או בנינה מחדש. אבל אין נתינתם
 37 מספקת מחמת ענים.
 38 מספר המקואות הכללי, הזקוקות לעזרה במדה שונה
 39 ובאופנים שונים - רב מאד; די לאמר שבפלך אחד:
 40 וואהלן ופודולי בלבד צריכות עזרה יותר ממאה
 41 מקואות, והתקציב הזה כולל רק את הכי הכרחיות, אשר
 42 דחוקה השעה מאד לעזרתן.
 43 כבר לא פעם ולא שנים צעקו יהודי רוסיא, בכו
 44 והתחננו נשברי-לב לפני הדשוינט שיעז[ו]ן גם עזרה
 45 לטהרת המשפחה, ולא יעבור על ענין רס-ערך, הקובע
 46 דורי-דורות של עתידנו, בשתיקה - אבל לא נענו.
 47 השנה פנינו אל הנהלת הדשוינט, לבקש בשם הועד
 48 הרבני דרוסיא תמיכה בערך 75,000 רובל רוסיא, שהם
 49 37500 דולר, אשר זוהי תמיכה הכרחית לתקציב של
 50 150,000 רובל, אשר העריך הועד הרבני למקואות לשנה
 51 זו, וחצי הסכום מקוים להשיג מאנשי המקום, ברוסיא
 52 גופא על אתר, והחצי מתבקש מאמריקה.
 53 והנה פונים אנו ומבקשים ומתחננים על נפש היהדות
 54 וטהרת נשמתם וגוה. אליכם אחים נקרא, אל תשקוטו
 55 ואל תנחו, עד אשר תפעלו לקיים בקשתנו, אשר דורי-
 56 דורות יברוככם, כי נפשות אתם עושים בזה, להציל
 57 אומתנו הקדושה מחלאת טומאות חמורות. אנא הפנו
 58 לבבכם לתפקיד הקדוש הזה, תמיכת המקואות. דונו עליו,
 59 שימוהו על סדר עבודתכם, תנו לבכם לדבר, ודי יהי
 60 בעזרכם ובעזרנו להצליח חפצי שמים בידכם ולכוון
 61 מעשיכם.
 62 אנא לקבל על שכם את עול עבודת הקודש הזאת ודי
 63 יעזרנו באשר תעשו.
 64 מקוים אנו שרומעכת"ר לא יחשך עמל ולא ימנע יגיע,
 65 עד אשר יבצע את מחשבתו הטובה הרמה והקדושה
 66 להיותו ברכת עולם.
 67 ויזכה בישועת ישראל נחמתם ושמתם כימות
 68 עונ[תם] נושעים בדי' תשועת עולמים, כעתירת מכבדו
 69 ומוקירו

1 והדלדול ההולך ואוכל בשר יהודי רוסיא. אשר לא כאן
 2 לבאר את הגורם או את הגורמים שהביאו לכך את המצב
 3 האקונומי. זוהי הסבה המונעת בפני תקון המקואות,
 4 ומזיקה אותנו לעזרה מן החוץ.
 5 3. ישנן ערים, אשר המקוה נהרסה בעקב הפרעות,
 6 אשר נלוו אליהן גם שרפות-אש, באותן השנים אשר פשטו
 7 בארץ גדודי הפורעים בשמותיהם השונים, עלו הרבה
 8 עירות ישראל במוקד ונשרפו עד היסוד. ומאז ועד עתה יד
 9 הע[ו]ני הזעום סותמת את הדרך לתקון המקואות
 10 הנהרסות האלה.
 11 4. גם שרפות מקריות היו בהרבה עיירות, כאשר הן
 12 מצויות לר[ו]ן ברוסיא, אשר שם ההגנה נגד השרפות עדין
 13 אינה מפ[ו]נתחת כלל. וכמעט בכל שנה ושנה תפול דליקה
 14 בעיירה, ולא אחת ושנים קרה כי אכלה האש את בנין
 15 המקוה. והקהלה המקומית דלה מלהושיע בכוחותי היא.
 16 5. בעת האחרונה נתוספה מכה כללית אחת - נכלי
 17 היעווסעקצי. היא חותרת בכל עוז ע"י אופנים שונים
 18 שהשלטון המקומי יסג[ו]ן את בית הטבילה, ולמטרה זו
 19 מזומנות לה אמתלאות שונות. המקוה נמצאת באמצע
 20 העיר וצריכים להרחיקה, או שהמקוה-מוסד דתי, נמצאת
 21 בבית המרחץ - מוסד צבורי, מה שאפשר לאסור עפ"י חק
 22 הפרדת הדת מהשלטון. היעווסעקים משתמשים בזה
 23 להוציא איסור על המקואות בכל מקום, אף שהמרחץ עם
 24 המקוה היי שייך לקהלה הדתית לפנים.
 25 6. במושבות מבהיל המצב באין שם מקואות, כי
 26 מראשית בנין המושבות בקרים, לדאבון לבב לא דאגו
 27 כראוי להזמין להם גם מקואות. למשל התחנה
 28 "ערשטמייסק" עם 10 מושבות סביבותי ו"לענינסקי"
 29 פאנד - מת[ו]נסרות מקוה, והכל צועקים לעזרה ואינם
 30 נענים. אשר ענין זה מבהיל, שנבנו לכתחילה מושבות
 31 ישראל בלי המוסד המוכרח לישוב היהודי.
 32 למרות המצב החמרי, אשר ברע הוא, הרי מסירות
 33 נפשם של יהודי רוסיא למופת נצבת. כמה גדולה
 34 התמסרותם, שהם נותנים בכל מקום ובכל עת סכומים
 35 הגונים, למעלה מיכלתם הרבה בכל עיר ועיירה, למען

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

גם משה רבינו הוצרך לירד מן ההר ולהיות בבחינת מקבל יחד עם כל בני-ישראל.

פרק ה' משנה ה'

עֲשֶׂה נְסִים וְעָשׂוּ לְאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְעָשְׂרָה עַל הַיָּם. עֲשֶׂר מִבּוֹת הַיָּם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם וְעָשְׂרָה עַל הַיָּם. עֲשֶׂרָה נְסִיחוֹת נִסּוּ אֲבוֹתֵינוּ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִדְבָּר, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּנְסוּ אֶת־יְהוָה עֲשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:

נקודות משיחות קודש

של שבת, כמבואר בתניא⁸ לגבי חטא המרגלים (האחרון מביין עשרת הנסיונות⁹):

בתחילה לא רצו ישראל להיכנס לארץ בטענה "כי חזק הוא ממנו"¹⁰, שלא האמינו ביכולת הקב"ה (חס-שלום) לכבוש את הארץ. אך לבסוף שינו את דעתם ואמרו "הננו ועלינו"¹¹. ומקשה שם (בתניא) - כיצד חזרה אליהם לפתע האמונה ביכולת ה' והרי לא הראה להם משה רבינו שום אות ומופת חדשים שיוכיחו את יכולת ה' לכבוש את הארץ ?

ומבאר, שישאל הם "מאמינים בני מאמינים", ורק שה"סטרא אחרא" אשר נתלכשה בגופם, הגביהה את עצמה "בחוצפה בלי טעם ודעת". אך כאשר שמעו דברים קשים, שקצף ה' עליהם "והרעים בקול רעש ורוגז, עד מתי לעדה הרעה הזאת" - "נכנע ונשבר לבם בקרבם", "וממילא נפלה הסטרא-אחרא מממשלתה וגבהותה וגסות רוחה, וישאל עצמן מאמינים בני מאמינים". וזוהי אפוא הסיבה לשינוי שהתחולל אצל בני-ישראל שאמרו לפתע "הננו ועלינו".

משמעות הענין היא: כאשר מופיעה אצל יהודי הנהגה בלתי-רצויה אין זה דבר טבעי; אדרבה, מצד טבע נפשו קשור היהודי עם תכלית הטוב; ענין חיצוני בלבד הוא שמונע אותו מלקיים את רצון ה'. לכן, כאשר דבר חיצוני זה מתבטל ונעלם (בחטא המרגלים היה זה על ידי "שקצף ה' עליהם והרעים בקול רעש"), ממילא מתגלה טבעו ורצונו האמיתי של היהודי.

מעתה נבין את דברי התנא - המביא גם את הסיפא של הפסוק, "ולא שמעו בקולי" - למעליותא:

הסיבה שבני-ישראל ניסו את הקב"ה לא היתה שהם לא הכירו, חלילה, במציאות ה' (בדוגמת פרעה, להבדיל, שאמר "לא ידעתי את ה'"); אלא מפני ש"לא שמעו בקולי": בני ישראל ידעו שזהו "בקולי", קולו של הקב"ה, רק שהיה חסר אצלם ה"שמעו" ("ה"רעהרעון") "שמיעה מלשון הבנה וקליטה"¹².

לכן, כאמור, ברגע ש"הרעים בקול רעש ורוגז, עד מתי לעדה הרעה הזאת" - מיד "נכנע ונשבר לבם בקרבם" כי נתגלה רצונם האמיתי.

(תורת-מנחם - התוועדויות תשמ"ג, כרך ג, עמ' 1704)

עשרת הנסים שנעשו לאבותינו במצרים הם מה שבני ישראל לא נפגעו מעשר המכות שבאו על המצרים, וכדרכיב"והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים", וכך?, "למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל"³. וקשה⁴ אם כן, מדוע הקדימה המשנה "עשרה נסים שנעשו לאבותינו" ל"עשר מכות הביא הקב"ה על המצריים"; היה לה, לכאורה, לכתוב את הדברים כסדר התרחשותם תחילה המכות ולאחר מכן הנסים שנעשו לאבותינו? ויש לומר בביאור הדברים :

מצד הנהגת העולם על-פי טבע ("סדר ההשתלשלות") לא היה מקום לחלק בין המצרים לבין בני-ישראל ("נגוף למצרים ורפוא לישראל"⁵). ואמנם, זו היתה טענתה של "מידת הדין" - הללו עובדי עבודה-זרה והללו עובדי עבודה-זרה!⁶

כדי שבכל-זאת תתאפשר הבדלה זו בין המצרים לבני-ישראל היה צורך בהתגלות אור נעלה, שלמעלה מסדר ההשתלשלות. הארה זו היא היסוד לעשרת הנסים שנעשו לאבותינו - "נס" מלשון הרמה⁷. הקב"ה הגביה את ישראל למעלה מסדרי הטבע ולכן המכות לא פגעו בהם.

הגבהה זו שהגביה ה' את בני-ישראל, היא ההכנה ליציאת מצרים, שענינה העיקרי הוא "שבירת" קליפת מצרים ועל-ידי זה - ביטול שיעבוד מצרים.

לפי זה, מובן מדוע הקדים התנא "עשרה נסים" ל"עשר מכות": בכדי שהמכות שהביא הקב"ה על המצרים אכן ימלאו את יעודן, צריך היה להקדים להן את ה"נסים", דהיינו להגביה ולהעלות את ישראל למעלה מהטבע; רק אז יכלו המכות לפגוע במצרים (ולא בישראל), "לשבור" את המצרים ולפרוק את עולם מעל צוארם של בני-ישראל.

(ליקוטישיחות, כרך ד, עמ' 1220)

יש להבין: כדי להוכיח מהפסוק ש"עשרה נסיונות ניסו אבותינו וכו'", די היה לתנא להביא את חלקו הראשון של הפסוק ("וינסו אותי זה עשר פעמים") ולשם מה הביא גם את סיומו ("ולא שמעו בקולי") המבליט את הפך שבחן של ישראל ?

ויש לומר שאדרבה, סיום הפסוק אינו ענין של גנאי אלא

(1 וּאֵרָא ט, ד. 2) בַּא יֵא, ז. 3) כֵּן פִּירְשׁוּ הַרַמְבַּ"ם, רַבִּינוּ יוֹנָה וּמַדְרֵשׁ-שׁוּמָאֵל. 4) תּוֹרַ"ט. 5) זוֹהַר חֲלֻק-ב לו, א. 6) רֵאָה זוֹהַר שֶׁם קַע, ב. מְכִילֵתָא בְּשֵׁלַח יד, כח. 7) תּוֹרַה-אִוֵר יתרו ע, ד. 8) פֶּרֶק כֵּט. 9) רֵאָה פִּירוּשׁ רַע"ב. 10) שֵׁלַח יג, לא. 11) שֶׁם טו, מ. 12) רֵאָה רַש"י מִקֵּץ מִב, כג.

פרשת בהר

כה * וידבר יהוה אל-משה בהר סיני לאמר:
 ב דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו
 אל-הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ
 שבת ליהוה: ג שש שנים תזרע שדך ושש שנים
 תזמר פרמך ואספת את-תבואתה: (לוי ד) ובשנה
 השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליהוה
 שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר: ה את ספיח
 קצירך לא תקצור ואת-ענבי ניורך לא תבצר
 שנת שבתון יהיה לארץ: ו והיתה שבת הארץ
 לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך
 ולתושבך הגרים עמך: ז ולבהמתך ולחיה אשר
 בארצך תהיה כל-תבואתה לאכל: ס (יש-אל)
 ח וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע
 פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע
 וארבעים שנה: ט והעברת שופר תרועה בהרש
 השבעי בעשור לחדש ביום הפורים תעבירו
 שופר בכל-ארצכם: י וקדשתם את שנת
 החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל-ישיביה
 יובל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל-אחוזתו
 ואיש אל-משפחתו תשבנו: יא יובל הוא שנת
 החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא
 תקצרו את-ספיחיה ולא תבצרו את-נוריה: יב כי
 יובל הוא קדש תהיה לכם מן-השדה תאכלו
 את-תבואתה: יג בשנת היובל הזאת תשבנו איש
 אל-אחוזתו: (ע"כ בחול) יד וכי-תמכרו ממכר לעמיתך
 או קנה מיד עמיתך אל-תזנו איש את-אחיו:
 טו במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך
 במספר שני-תבואת ימכר-לך: טז לפי א רב
 השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט
 מקנתו כי מספר תבואת הוא מכר לך: יז ולא
 תזנו איש את-עמיתו ויראת מאלהיך כי אני
 יהוה אלהיכם: יח ועשיתם את-חקתי ואת-

משפטי תשמרו ועשיתם אתם וישבתם על-
 הארץ לבטח:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוודויות תשמ"ח ח"ג ע' 345)

וידבר ה' אל משה בהר סיני (כה, א)
 מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני,
 אף כלל נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני (רש"י)
 בזמן מתי תורה קיימה של מצות שמיטה היה רחוק
 ביותר - לאחר הפניסה לארץ, לאחר כבוש וחלימת הארץ,
 ולאחר שש שנים של עבודת אדמה, רק אז מגיעה קיום
 מצות שמיטה. לכן נוקא במצוה זו מוגישים שגאמרה בהר
 סיני על כל כללותיה, ופרטותי, אף שבנוגע לקיימה יעבר
 זמן רב. וממנה לומדים קל-וחמר לשאר המצוות, שקיימם
 נוגע למעשה מיד.

שני י ונתנה הארץ פרוה ואכלתם לשבע
 וישבתם לבטח עליה: ב וכי תאמרו מה-נאכל
 בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את-
 תבואתנו: ג וצויתי את-ברכתי לכם בשנה
 הששית ועשית את-התבואה לשלש השנים:
 ד וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן-
 התבואה ישן עד א השנה התשיעית עד-בוא
 תבואתה תאכלו ישן: ט והארץ לא תמכר
 לצמתת כילי הארץ כייגרים ותושבים אתם
 עמדי: ט ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו
 לארץ: ס ט כיימוך אחיך ומכר מאחוזתו וכא
 גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו: ט ואיש
 כי לא יהיה-לו גאל והשיגה ידו ומצא כדי
 גאלתו: ט והשב את-שני ממכרו והשיב את-
 העדף לאיש אשר מכר-לו ושב לאחוזתו:
 ט ואם לא-מצאה ידו די השיב לו והיה ממכרו
 ביד הקנה אתו עד שנת היובל ויצא ביבל ושב
 לאחוזתו: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"א ע' 275)
 ושבתה הארץ שבת לה' (כה, ב)
 במצות השמיטה יש מעלה על מצות השבת. בשבת נאסר
 על האדם לעסוק בכל עניני חל, האדם נמצא במצב נעלה

ולמעלה מן העולם, אבל הוא מנתק לגמרי מעניני העולם. לעצמת זאת במצות שמטיטה, לא נאסרו לגמרי עניני חל, האדם יכול להמשיך לעסק בעניני העולם, ויבחד עם זה העולם נמצא במצב של "שבת לה", האדם על ידי עבודתו ממשיך בעולם שם "תנו".

שלישי ^{כט} ואיש פיימכר בית-מושב עיר חומה והיתה גאלתו עד-תם שנת ממכרו ימים תהיה גאלתו: ^ל ואם לא-יגאל עד-מלאת לו שנה תמימה וקם הבית אשר-בעיר כתיב אשר-לא קרי אשר-לו חמה לצמיתת לקנה אתו לדרתיו לא יצא ביבל: ^מ ובתי החצרים אשר אין-להם חמה סביב על-שדה הארץ יחשב גאלה תהיה-לו וביבל יצא: ^נ וערי הלויים בתי ערי אחוזתם גאלת עולם תהיה ללויים: ^ס ואשר יגאל מן-הלויים ויצא ממכר-בית ועיר אחוזתו ביבל פי בתי ערי הלויים הוא אחוזתם בתוך בני ישראל: ^פ ושדה מגרש עריהם לא ימכר פיי-אחוזת עולם הוא להם: ^צ וכיי-מוך אחיד ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך: ^ק אל-תקח מאתו נשך ותרפית ויראת מאלהיך וחי אחיד עמך: ^כ את-כסףך לא-תתן לו בנשך ובמרבית לא-תתן אכלך: ^{כא} אני יהוה אלהיכם אשר-הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את-ארץ פנען להיות לכם לאלהים: ^{כב}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"א ע' 275)

ושבתה הארץ שבת לה' (כה, ב)

שבת לה' - לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית (רש"י ע"פ באור החסידות, נתן להסביר את פרוש רש"י: הנה מקום לחשב שהתאר "שבת לה'" מתאים רק לשבת, שאז האדם פורש לגמרי מפל עניני העולם, ונתאר זה אינו שיש לשנת השמיטה, שאז לאדם מתר לעסק בכל עניני העולם - למעט בעבודת האדמה. וזהו חדוש הכתוב ששנת השמיטה היא גם "שבת לה'", כמו שהשבת היא שבת לה', על-דרך זה כשהאדם מברר את הנצוצות בעולם - על ידי עבודתו בעניני העולם. הוא הופך את העולם ל"שבת לה'".

רביעי ^{כג} וכיי-מוך אחיד עמך ונמכר-לך לא-תעבד בו עבדת עבד: ^{כד} כשכיר פתושב יהיה עמך עד-שנת היבל יעבד עמך: ^{כה} ויצא מעמך הוא ובניו עמו ושב אל-משפחתו ואל-אחות אבתיו ישוב: ^{כו} פיי-עבדי הם אשר-הוצאתי אתם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד: ^{כז} לא-תרדה בו בפרך ויראת מאלהיך: ^{כח} ועבדך ואמתך אשר יהיו-לך מאת הגוים אשר סביבתיכם מהם תקנו עבד ואמה: ^{כט} וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו בארצכם והיו לכם לאחזה: ^ל והתנחלתם אתם לבניכם אחרים לרשת אחזה לעולם בהם תעבדו ובאחיכם בני-ישראל איש באחיו לא-תרדה בו בפרך: ^מ וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומוך אחיד עמו ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר: ^{מא} אחרי נמכר גאלה תהיה-לו אחד מאחיו יגאלנו: ^{מב} או-ידדו או בן-ידדו יגאלנו או-משאר בשרו משפחתו יגאלנו או-השיגה ידו ונגאל: ^{מג} וחשב עם-קנהו משנת המכרו לו עד שנת היבל והיה כסף ממכרו במספר שנים פימי שכיר יהיה עמו: ^{מד} אם-עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו: ^{מה} ואם-מעט נשאר בשנים עד-שנת היבל וחשב-לו פפי שניו ישיב את-גאלתו: ^{מז} כשכיר שנה בשנה יהיה עמו לא-ירדנו בפרך לעינוך: ^{מח} ואם-לא יגאל באלה ויצא בשנת היבל הוא ובניו עמו: ^{מט} פיי-ל בני-ישראל עבדים עבדי הם אשר-הוצאתי אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם: ^נ כו לא-תעשו לכם אילים ופסל ומצבה לא-תקומו לכם ואבן משפית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה פי אני יהוה

בְּרִיתִי: ^ט אֶף־אֲנִי אַעֲשֶׂה־יָדָאֵת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי
עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת־הַשְּׁחַפֶּת וְאֶת־הַקְּדַחַת
מַכְלוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבַת נַפְשׁ וּזְרַעְתֶּם לְרִיק
זֵרַעְכֶם וְאָכַלְהוּ אֵיבֵיכֶם: ^י וְנִתְּתִי פָנָי בְּכֶם
וְנִגְפַתֶּם לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם וּרְדוּ בְכֶם שְׂנְאֵיכֶם
וְנִסְתֶּם וְאִי־יִדְרֹף אֶתְכֶם: ^{יא} וְאִם־עַד־אֵלֶּה לֹא
תִשְׁמְעוּ לִי וְיִסְפַּתִּי לִיפְרָה אֶתְכֶם שֶׁבַע
עַל־חַטָּאתֵיכֶם: ^{יב} וְשִׁכַרְתִּי אֶת־גִּזְאוֹן עֵזְבְּכֶם
וְנִתְּתִי אֶת־שְׂמִיכֶם כַּבְּרוֹל וְאֶת־אַרְצְכֶם
כַּנְחָשָׁה: ^{יג} וְתֵם לְרִיק כַּחֲכֶם וְלֹא־תִתֶּן אַרְצְכֶם
אֶת־יְבוּלָה וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִי: ^{יד} וְאִם־
תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאָבֹו לִשְׁמַע לִי וְיִסְפַּתִּי
עֲלֵיכֶם מִכָּה שֶׁבַע כַּחַטָּאתֵיכֶם: ^{טו} וְהִשְׁלַחְתִּי
בְכֶם אֶת־חֵית הַשָּׂדֶה וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָהּ
אֶת־בְּהֵמַתְכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנִשְׁמָו
דְּרִיכֵיכֶם: ^{טז} וְאִם־בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם
עִמִּי קָרִי: ^{יז} וְהִלַּכְתִּי אֶף־אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי
וְהִבִּיתִי אֶתְכֶם גַּם־אֲנִי שֶׁבַע עַל־חַטָּאתֵיכֶם:
^{יח} וְהִבְאֵתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית
וְנִאֲסַפְתֶּם אֶל־עֵרִיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם
וְנִתְּתֶם בִּיד־אֹיִב: ^{יט} בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטַּה־לֶּחֶם
וְאָפּוּ עֵשָׂר נָשִׁים לְחַמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבּוּ
לְחַמְכֶם בְּמִשְׁקָל וְאָכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׁפַּעוּ: ^כ
וְאִם־בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי:
^{כא} וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם כַּחַמַּת־קָרִי וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם
אֶף־אֲנִי שֶׁבַע עַל־חַטָּאתֵיכֶם: ^{כב} וְאָכַלְתֶּם בְּשֹׂר
בְּנֵיכֶם וּבְשֹׂר בְּנֵיכֶם תֹּאכְלוּ: ^{כג} וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־
בְּמִתֵּיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמְּנֵיכֶם וְנִתְּתִי אֶת־
פְּגָרֵיכֶם עַל־פְּגָרֵי גְלוּלֵיכֶם וְגַעְלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם:
^{כד} וְנִתְּתִי אֶת־עֵרִיכֶם חֶרְפָּה וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־
מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחַחְכֶם: ^{כה} וְהִשְׁמַתִּי
אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשִׁמְמוּ עֲלֶיהָ אֵיבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים
בָּהּ: ^{כו} וְאֶתְכֶם אֲזַרֶּה בְּגוֹיִם וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם

וְאֵלֵהֶיכֶם: ^{כז} אֶת־שְׁבֹתֹתֵי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדְּשֵׁי תִירָאוּ
אֲנִי יְהוָה: פפפ

ג'ו' פסוקים, חט"ל סימן, לאחוז"ח סימן.

פרשת בחוקותי

אִם־בְּחַקְתִּי תִלְכוּ וְאֶת־מִצּוֹתַי תִּשְׁמְרוּ
וְעִשִׂיתֶם אֹתָם: ^ה וְנִתְּתִי גְשָׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנִתְּנָה
הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִי: ^ה וְהִשִּׁיג לָכֶם
דִּישׁ אֶת־בְּצִיר וּבְצִיר יִשְׁגוּ אֶת־זֵרַע וְאָכַלְתֶּם
לְחַמְכֶם לְשֹׁבַע וְיִשְׁבַתֶּם לְבִטָּח בְּאַרְצְכֶם:
^ו וְנִתְּתִי שְׁלוֹם בְּאָרֶץ וְשִׁכְבַתֶּם וְאִין מַחְרִיד
וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רְעָה מִן־הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא־תֵעָבֵר
בְּאַרְצְכֶם: ^ז וְוַרְדַּפְתֶּם אֶת־אֵיבֵיכֶם וְנִפְלוּ לִפְנֵיכֶם
לְחֶרֶב: ^ח וְוַרְדְּפוּ מִכֶּם חַמְשָׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם
רַבְבָּה יִרְדְּפוּ וְנִפְלוּ אֵיבֵיכֶם לִפְנֵיכֶם לְחֶרֶב:
^ט וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי
אֶתְכֶם וְהִקִּימְתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם:

- נקודות משיחות קודש - (2קוטי שיחות ח"א ע' 282)

אם בְּחַקְתִּי תִלְכוּ (כו, ג)

המצוות בכלל נחלקות לשלושה סוגים: ערות, משפטים
וחקים. התורה כאן מקלילה את כל המצוות פחת הסוג
חקים, ובקף מלמדת אותנו התורה, כמו שאת מצוות החקים
עושים לא על פי טעם והבנה, אלא מצד צווי הקב"ה בלבד
- בקבלת על. כף גם את שאר המצוות - ערות ומשפטים -
צריך לקיים מצד צווי הקב"ה בקבלת על, למרות שהם
מובנים על פי שכל.

חמישי וְאָכַלְתֶּם יִשָּׁן נוֹשָׁן וְיִשָּׁן מִפְּנֵי חַדַּשׁ
תּוֹצִיאֹו: ^א וְנִתְּתִי מִשְׁפְּנֵי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל
נַפְשִׁי אֶתְכֶם: ^ב וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי
לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תְּהִיוּ־לִי לְעַם: ^ג אֲנִי יְהוָה
וְאֵלֵהֶיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִהֵיט לָהֶם עֲבָדִים וְאֲשַׁבֵּר מִמֵּת עֲלֵיכֶם וְאוֹלַךְ
אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת: ^ד וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא
תַעֲשׂוּ אֶת פְּלִי־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה: ^ה וְאִם־בְּחַקְתִּי
תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטֵי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם
לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־פְּלִי־מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכֶם אֶת־

מכתיבה רגילה בשני דברים: א. תקיפה דורשת מאמץ ועמל
 מזמך. ב. על-ידי התקיפה נעשים האותיות חלק בלתי נפרד
 עם מה שהם תקוקים בו. כמו כן הוא בלמוד התורה, למוד
 התורה צריך להעשות - א. על-ידי עמל ויגיעה מזמדים. ב.
 חלק ודבר אחד עם האדם הלומד את התורה.

שישי כז « וידבר יהוה אל־משה לאמר:
 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי
 יפלא נדר בערפך נפשת ליהוה: והיה
 ערפך הזכר מבן עשרים שנה ועד בן־ששים
 שנה והיה ערפך חמושים שקל כסף בשקל
 הקדש: וְאם־נִקְבָה הוּא וְהִיָּה עֶרְפְּךָ שְׁלֹשִׁים
 שָׁקֶל: וְאם מִבֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן־עֶשְׂרִים
 שָׁנָה וְהִיָּה עֶרְפְּךָ הַזָּכָר עֶשְׂרִים שָׁקֶל
 וְלִנְקֵבָה עֶשְׂרֵת שָׁקֶל: וְאם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד
 בֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְהִיָּה עֶרְפְּךָ הַזָּכָר חֲמוֹשֵׁה
 שָׁקֶל: וְאם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־עֶשְׂרִים
 שָׁנָה: וְאם מִבֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה וְזָמַעְלָה אִם־זָכָר
 וְהִיָּה עֶרְפְּךָ חֲמוֹשֵׁה עֶשֶׂר שָׁקֶל וְלִנְקֵבָה עֶשְׂרֵה
 שָׁקֶל: וְאם־מֶדֶד הוּא מֵעֶרְפְּךָ וְהַעֲמִידוּ לִפְנֵי
 הַכֹּהֵן וְהַעֲרִיד אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל־פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁוֶה
 יָד הַנָּזֵר יַעֲרִיכּוּ הַכֹּהֵן: ס וְאם־בְּהֵמָה אֲשֶׁר
 יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ
 לַיהוָה יִהְיֶה־קֹדֶשׁ: לֹא יִחְלִיפֻנּוּ וְלֹא־יִמִּיר אֹתוֹ
 טוֹב בָּרַע אֹרֶעַ בָּטוֹב וְאם־הֵמֶר יִמִּיר בְּהֵמָה
 בְּבֵהֶמָה וְהִיָּה־הוּא וְתִמְוֹרְתוֹ יִהְיֶה־קֹדֶשׁ: « וְאם
 כָּל־בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא־יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן
 לַיהוָה וְהַעֲמִיד אֹת־הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן:
 י וְהַעֲרִיד הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע בְּעֶרְפְּךָ
 הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה: יא וְאם־גָּאֵל יִגְאֻלָּה וְיִסַּף
 חַמִּישְׁתּוֹ עַל־עֶרְפְּךָ: יב וְאִישׁ כִּי־יִקְדֹשׁ אֶת־בֵּיתוֹ
 קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהַעֲרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע
 כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיד אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם: יג וְאם־
 הַמִּקְדָּשׁ יִגָּאֵל אֶת־בֵּיתוֹ וְיִסַּף חַמִּישֵׁית כֶּסֶף־
 עֶרְפְּךָ עָלָיו וְהִיָּה לוֹ:

חרב והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו
 חרבה: + אז תרצה הארץ את־שבת־תיה כל ימי
 השממה ואתם בארץ איביכם אז תשבת הארץ
 והרצת את־שבת־תיה: + כל־ימי השממה תשבת
 את אשר לא־שבתה בשבת־תיכם בשבת־כם
 עליה: + והנשארים בכם והבאתי מרד בלבכם
 בארצת איביהם ודרף אתם קול עלה נדף ונסו
 מנסת־חרב ונפלו ואין רדף: + וכשלו איש־
 באחיו כמפני־חרב ודרף אין ולא־תהיה לכם
 תקומה לפני איביכם: + ואבדתם בגוים
 ואכלה אתכם ארץ איביכם: + והנשארים
 בכם ימקו בעונם בארצת איביכם ואף בעונת
 אבתם אתם ימקו: + והתודו את־עונם ואת־עון
 אבתם במעלם אשר מעל־כי ואף אשר־הלכו
 עמי בקרי: + אף־אני אלך עמם בקרי והבאתי
 אתם בארץ איביהם או־אז יפנע לבכם הערל
 ואז ירצו את־עונם: + וזכרתי את־בריתי
 יעקוב ואף את־בריתי יצחק ואף את־בריתי
 אברהם אזכר והארץ אזכר: + והארץ תעזוב
 מהם ותרץ את־שבת־תיה בהשממה מהם והם
 ירצו את־עונם יעו ויביעו במשפטי מאסו
 ואת־חקתי געלה נפשם: + ואף גם־זאת
 בהיותם בארץ איביהם לא־מאסתי ולא־
 געלתי לבלתם להפר בריתי אתם כי אני
 יהוה אלהיהם: + וזכרתי להם ברית ראשנים
 אשר הוצאתיאתם מארץ מצרים לעיני
 הגוים להיות להם לאלהים אני יהוה:
 טו אלה החקים והמשפטים והתורות אשר נתן
 יהוה בינו ובין בני ישראל בהר סיני
 ביד־משה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות חז"ל ע' 318)
 אם בחקמי תלכו (כז, ג)
 שתהיו עמלים בתורה (רש"י)
 "בחקתי" הוא גם מלשון "תקיפה". תקיפה שונה

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התועדויות ח"ב ע' 117)
ונתתי גשמיכם בעתם (כו, ד)

"גשמיכם" הוא מלשון גשמייות, ויש לפרש בדרך הדרוש: הקב"ה נותן שפע של גשמייות לבני ישראל - "בעתם", רק בזמנים שלא יפריעו לעבודתם הרוחנית של בני ישראל.

שביעי כו ואם | משנה אחתו יקדיש איש ליהוה והיה ערפך לפי זרעו זרע חמר שערים בחמשים שקל כסף: ז ואם משנת היבל יקדיש שדהו בערפך יקום: ח ואם אחר היבל יקדיש שדהו וחשבילו הפהן את הכסף עלפי השנים הנותרת עד שנת היבל ונגרע מערפך: ט ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אתו ויסף חמשיית כסף ערפך עליו וקם לו: כ ואם לא יגאל את השדה ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד: כא והיה השדה בצאתו ביבל קדיש ליהוה פשדה החרם לפהן תהיה אחתו: כב ואם את שדה מקנתו אשר לא משנה אחתו יקדיש ליהוה: כג וחשבילו הפהן את מכסת הערפך עד שנת היבל ונתן את הערפך ביום ההוא קדיש ליהוה: כד בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר לו אחות הארץ: כה וכל ערפך יהיה בשקל הקדיש עשרים גרה יהיה השקל: כו אד-בכור אשר יבכר ליהוה בבהמה לא יקדיש איש אתו אם שור אם ששה ליהוה הוא: כז ואם בבהמה הפמאה ופדה בערפך ויסף חמשתו עליו ואם לא יגאל ונמכר בערפך: כח אד פל-חרם אשר יחרם איש ליהוה מכל-אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחתו לא ימכר ולא יגאל פל-חרם קדש-קדשים הוא ליהוה: כט פל-חרם אשר יחרם מן-האדם לא יפדה מות יומת: ל וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ ליהוה

הוא קדיש ליהוה: לא ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשייתו יסף עליו: לב וכל מעשר בקר וצאן פל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדיש ליהוה: לד לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם חמר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדיש לא יגאל: לה אלה המצות אשר צוה יהוה את משה אל בני ישראל בהר סיני:

חוק חוק ונתחוק

חצי קדיש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וכיומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בענגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מבד לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן פל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ז ע' 326. ע"נ באורי החומש)

ונתתי פני בכם (כו, יז)

פונה אני מפל עסקי להרע לכם (רש"י)

ביחס לברכות כותב רש"י "אפנה מפל עסקי לשלם שכרכם" (בלשון עתיד) ואלו פה משנה וכותב "פונה אני מפל עסקי להרע לכם" (לשון הווה). ויש לפרש שנוי זה: לשון הווה - יכול להתפרש לנגע אחר בלבד, לנגע אחר פונה הקב"ה מעסקיו כדי להרע לישראל, אבל מיד לאחר מכן חוזר לעסקיו, כפי יכול. לשון עתיד, לעמת זאת, מתפרש על טוח העתיד בלו - פל עוד בני ישראל מקימים את מצוותיו של הקב"ה, ממשיך הקב"ה לפנות מעסקיו כדי להיטיב ולשלם את שכרכם.

מפטיר לב וכל מעשר בקר וצאן פל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדיש ליהוה: לב לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם חמר ימירנו

וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יְהִי־קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל:
לֹא אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ בהר"ב תשכ"ח. ע"פ ביאורי החומש)

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי אֶת יַעֲקֹב (כו, מב)

בְּחַמְשָׁה מְקוֹמוֹת נִכְתָּב מְלֵא, וְאֶלְיָהוּ - חֶסֶר בְּחַמְשָׁה מְקוֹמוֹת. יַעֲקֹב נִטַּל אוֹת מִשְׁמוֹ שֶׁל אֶלְיָהוּ, עֲרַבּוֹן שֶׁיָּבֹא וַיִּבְשֵׁר גְּאֻלַּת בְּנָיו (רש"י)

לְכַאוֹרָה תְּמוּתָה, וְכִי הִגְאֻלָּה תְּלוּיָהּ בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁל אֶלְיָהוּ?
וְהָרִי הַדֶּקֶר בִּיַּדִּי הַקֶּבֶה. וַיֵּשׁ לוֹמַר: בְּסִפּוֹר יִצְיֵאת מִצְרַיִם
נֶאֱמַר "וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת בְּרִיתוֹ
אֶת אֲבֹרָתָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב", מִשְׁמַע שֶׁיֵּשׁ צִרְף בְּפַעֲלָה
מִיִּחְדָּת כְּדֵי לְעוֹרֵר, כְּכִיכּוֹל, אֶת זְכוּרֹנוֹ שֶׁל הַקֶּבֶה. וְלִכְּנֹן
רִש"י מִפְּרֵשׁ - שֶׁיַּעֲקֹב לָקַח "עֲרַבּוֹן" מֵאֶלְיָהוּ, בְּמִטְרָה
שֶׁאֶלְיָהוּ זָכִיר, כְּכִיכּוֹל, לְקַבֵּ"ה אֶת בְּרִיתוֹ עִם הָעֲבוֹת, וּבְכַף
יָבִיא אֶת הִגְאֻלָּה.

ע"ה פמוקים, ע"א סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטה במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינַיִם חַיִּים הֵיךְ לַמְחֻזְקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיךָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיַבְתִּיךָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בִּימֵינִי,
בְּשִׂמְחָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. וַיִּחַץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגִדֵּל תּוֹרָה וַיֵּאדָר:
מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוזן. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמָּרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

י"ט עֵינִי וּמַעֲזִי, עֲנֵנו חֲזֵק.
וּמְנוּסִי, לְשׁוֹן מְנוּס וּמְפֹלֵט. אֵלֶיךָ
גוֹיִם יָבֹאוּ, חֲרִי סוּף תִּדְבַר יְהוָה

הפטרה לשבת בהר-בחוקותי

לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד

תרגום ברמיה פרק מז

מִזֵּי יְהוָה עֵינִי וּמַעֲזִי וּמְנוּסִי בְּיוֹם צָרָה אֵלֶיךָ גוֹיִם יָבֹאוּ
מֵאֲפִסֵּי־אֶרֶץ וַיֵּאמְרוּ אֲדֹ-שֶׁקֶר נַחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הַכֹּל וַאֲיֵן־כֶּם

עטרת מרים

י"ט יְהוָה עֵינִי חֲזֵק וּמַעֲזִי מִקוֹם
מִחֲסֵה לִי וּמְנוּסִי מִקוֹם מְנוּס לִי בְּיוֹם
צָרָה אֵלֶיךָ גוֹיִם יָבֹאוּ בַיּוֹמֹת
הַמְּשִׁיחַ מֵאֲפִסֵּי־אֶרֶץ לָשׁוּב אֵלֶיךָ
וּלְעַבְדֶּךָ, וַיֵּאמְרוּ אֲדֹ-שֶׁקֶר הֵם
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נַחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֵם
הַכֹּל וַאֲיֵן־כֶּם מוֹעִיל וְתוֹעֵלֶת:

שהגויים מקצות הארץ ובואו אליך ויאמרו וגו' (ב) **העשה וגו'**, וכי ראוי שאדם במעשה ידיו יעשה לעצמו אלהים. והמה לא אלהים, הלא בני אדם עצמם אינם אלהים, ואיך יהיו מעשה ידיהם טובים מהם. (כא) **בפעם הזאת וגו'**, בפאלה העתידה, אודיעם את כח ידי ואת גבורתי.

(א) **הטאת יהודה וגו'**, מוסב למעלה, לומר, הנה בסוף גם האמות יעובדו עבודת האלילים ויאמינו בה', והנה יהודה עדן עתה הטאתם שמורה בלבם כאלו כתובה שמה בקולמוס מבורל ובצפרן של שמיר (= מין מתכת קשה מאוד המשמשת לחרישה). **חרושה**, חריתה בעמק כמו במחרשה. **על לוח לבם**, על דפן הלב. כלומר, שאינם שוכחים עבודתה וזרה שלהם. **ולקרגנות מזבחותיכם**, וגם בפעולות מעשיות, שהם זורקים שם דם וזבחים. (ב) **פזכר בניהם מזבחותם**, הם זוכרים את מזבחותיהם כמו שהם זוכרים את בניהם. **ואשריהם על עץ רענן**, ואת אשריהם אשר אצל עץ רענן. (ג) **חררי בשדה**, יושב החר בשדה. והפונה ליושב ירושלים שהוא בחר המישור. **ולשון "חררי"**, יושב החר, כמו "ערכי" על שם שיושב בערכה. **חילך כל אוצרותיך**, ממונד וכל אוצרותיך. **במתיד בכתאות וגו'**, בגלל במונד העשיות בכתא לעבודתה זרה, ואשר הם בגלל גבולתך. (ד) **ושממתה**, מעוב את האדמה מלעבדה בחרשה וזריעה. **ובך מנחלתך**, כלומר, לא מרצונך הטוב תשמיט את הארץ, אלא כך תחיה העובדה, כי תחיה נעוב מנחלתך. **קדחתם**, הכערותם. **עד עולם תוקר**, כלומר, זמן מרובה. (ה) **אשר יבטח באדם**, לפי

כ **העשהו לו אדם אלהים והמה בני אדם עצמם לא אלהים** ואיך היתה עולה על דעתם זאת האמונה: **כא** אמר לו האל **לכן הנני מודיעם לאלה שאינם רוצים לשוב בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו ישראל תיכף ויבירו כח ה' ומלכותו גורתי**: הנה בסוף גם הגוים יעובדו הפסילים ויאמינו בה' אבל **א** **הטאת יהודה** עדן שמורה בלבם כאלו כתובה בעט ברזל בצפרן משמיר ברזל הנוק, חרושה חריתה בעומק על-לוח לבם דפנות הלב ולקרגנות הקליטות בנזיות מזבחותיכם גם שם חקוקה הטאתם: **ב** **פזכר בניהם** ככל לב, פז זכרו מזבחותם ואשריהם על סמוד ל"עץ רענן ומזבחותם ואשריהם על גבעות הגבהות: **ג** **חררי** החר שלי העומד בשדה ירושלים היושבת בחר המישור, **חילך עשרך** כל-אצרותיך לבו לשלל אתן במתיך העשיות בכתאות לשם עבודתה ככלל גבולתך אתן לבו: **ד** **ושממתה** מעוב את האדמה מלעבדה בחרשה וזריעה ו**בך** תחיה העובדה, כי תחיה נעוב מנחלתך אשר נתתי לך בגמול שלא שמתו בשביעית והעבדתיך ואתה מעבד את אדמת איביך בארץ אשר לא-ידעתה פיאש קדחתם הכערותם באפני עדיעולם זמן מרובה תוקר: **ה** **כה** | **אמר יהוה ארוי הגבר אשר יבטח באדם אשר לא ימצא עור מפניו ושם בשר בבשר ודם זרעו חקו ונכחוטו ומך יהוה יסור לבו מלכותו בה':**

מועיל: כ העשהו לו אדם אלהים והמה לא אלהים: כא לכן הנני מודיעם בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו פישמי יהוה: יז א הטאת יהודה כתובה בעט ברזל בצפרן שמיר חרושה על-לוח לבם ולקרגנות מזבחותיכם: כ פזכר בניהם מזבחותם ואשריהם על-עץ רענן על גבעות הגבהות: ג חררי בשדה חילך כל-אצרותיך לבו אתן במתיך בכתאות בכלל-גבולתך: ד ושממתה ובך מנחלתך אשר נתתי לך והעבדתיך את איביך בארץ אשר לא-ידעתה פיאש קדחתם באפני עדיעולם תוקר: ה כה | אמר יהוה ארוי הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו ומן-יהוה יסור לבו: ו והיה פערער בערבה ולא יראה פרי-יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב: ז פרוך הגבר אשר יבטח פיהוה והיה יהוה

גורתי: הנה בסוף גם הגוים יעובדו הפסילים ויאמינו בה' אבל **א** **הטאת יהודה** עדן שמורה בלבם כאלו כתובה בעט ברזל בצפרן משמיר ברזל הנוק, חרושה חריתה בעומק על-לוח לבם דפנות הלב ולקרגנות הקליטות בנזיות מזבחותיכם גם שם חקוקה הטאתם: **ב** **פזכר בניהם** ככל לב, פז זכרו מזבחותם ואשריהם על סמוד ל"עץ רענן ומזבחותם ואשריהם על גבעות הגבהות: **ג** **חררי** החר שלי העומד בשדה ירושלים היושבת בחר המישור, **חילך עשרך** כל-אצרותיך לבו לשלל אתן במתיך העשיות בכתאות לשם עבודתה ככלל גבולתך אתן לבו: **ד** **ושממתה** מעוב את האדמה מלעבדה בחרשה וזריעה ו**בך** תחיה העובדה, כי תחיה נעוב מנחלתך אשר נתתי לך בגמול שלא שמתו בשביעית והעבדתיך ואתה מעבד את אדמת איביך בארץ אשר לא-ידעתה פיאש קדחתם הכערותם באפני עדיעולם זמן מרובה תוקר: **ה** **כה** | **אמר יהוה ארוי הגבר אשר יבטח באדם אשר לא ימצא עור מפניו ושם בשר בבשר ודם זרעו חקו ונכחוטו ומך יהוה יסור לבו מלכותו בה':**

שהיו ישראל בוטחים במצרים ובאשור, לפיכך אמר להם דבר זה. **ומן ה' יסור לבו**, כי אם לא יסור לבו מה' אינו רע אם יבטח שבעורת האל יוכל האדם לערו, לא וולתו. (1) **והיה פערער בערבה**, הבוטח באדם יהיה פערער בערבה (= מין צמח קוצי הגדל במדבר). **ולא יראה פרי יבוא טוב**, אינו רואה כשבא טובה בעולם, והם הנשמים, כלומר לא עליו יהיו הנשמים **ושכן חררים**, ישכן במקום שהוא חררים, במקום שלא יכל שם מטר מרב החם. "חררים" ענינו שרפה ודלקה מרב חמומות. כמו "עצמי חרה מני חרב" (איוב 2.2). **ארץ מלחה ולא תשב**, ארץ שעפרה מלוח ואינה מושבת. (2) **והיה ה' מבטחו**, אם יבטח בו, הוא יהיה מבטחו ועורו, ולא ירא מפל

בכשיות מרוב החמימות במדבר והיא ארץ מלחה שעפרה מלוח ולא תשב ואינה מושבת: **ז** **פרוך הגבר אשר יבטח פיהוה והיה יהוה פערער בערבה** (= מין צמח קוצי הגדל במדבר). **ולא יראה פרי יבוא טוב**, אינו רואה כשבא טובה בעולם, והם הנשמים, כלומר לא עליו יהיו הנשמים **ושכן חררים**, ישכן במקום שהוא חררים, במקום שלא יכל שם מטר מרב החם. "חררים" ענינו שרפה ודלקה מרב חמומות. כמו "עצמי חרה מני חרב" (איוב 2.2). **ארץ מלחה ולא תשב**, ארץ שעפרה מלוח ואינה מושבת. (2) **והיה ה' מבטחו**, אם יבטח בו, הוא יהיה מבטחו ועורו, ולא ירא מפל

שי למורא

עטרת מרים

רע. ח) על מים, שלא יצמא לעולם. כלומר, יהיה מקלא בטוב. ועל יובל, ועל פלגי מים. ישלח שרשיו, שאפלו שרשיו שיתפשטו במקום רחוק יהיו על פלגי מים. ולא יראה פי יבא חם, כלומר, אפלו קשיהיה חם בעולם, לא יהוש ממנו, כי על מים הוא שתול ולא יוכל החם ליבושו.

מבטחו לו למבטח ולעוה: ה והיה פעץ | שתול על-מים ועל-יובל מקום יבול ופרי אצל פלגי מים ישלח שרשיו ולא יראה לא יפחד פריבא חם ויהי עלהו רענן ויריא ובשנת בצרת של מניעת גשמים לא ידאג לא יזק לו ולא ימיש לא יסור מעשות פרי וכן

יהיה הבוטח בה/ שלא יחסר לו שום דבר ולא ידאג מהצרות המתרגשות בעולם: ט עקב הלב לא יראש מעקם ומעוה יותר מכל אבריו ואגש הוא סובל במחלת לב, והוא סבור מי ידענו מי ידע זה: י אני יהנה חקר לב בתן פליות וכן גידו גם פן ולתת לאיש פדרכיו כפרי מעלליו מעשיו: יא קרא שם עוף (קוק"ו רש"י) דגל מצפנה בקולו למשד אפרוחין אחריו אבל ולא ילד לא ילד, וכשיגדלו יבנו שהוא לא ילדו ויעובו אותו, פן עשה עשר ולא במשפט יושר פי אם בערמה, עושר זה לא יתקיים גידו אלא בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל: יב כפא כבוד מראשון מקום מקדשנו: יג מקנה ישראל יהיה כל-עזבך יבשו וסורי בארץ יכתבו פי עזבו מקור מים-חיים את-יהוה: יד רפאני יהוה וארפא הושיעני ואושעה פי תהלתו אתה:

יהנה הבוטח בה/ ואפלו עלהו יהיה רענן, שלא יבל כשאר עצים שנובלים עליהם בימי הגשמים. ובשנת בצרת לא ידאג, כי אפלו בשנת בצרת יהיה בלחותו ויתן פרוי בעתו. וכן האדם אשר יבטח בה/ וילמדו בני אדם ממנו חקמיו ומעשיו הטובים. והעלה הוא משל על ממונו ועשורו, שיהנו בני אדם ממנו. ט עקב הלב מכל, אף-על-פי שלב האדם הוא מעקם ומעוה יותר מכל אבריו. ואגש הוא גו', ויש לו מקאוב חק, כלומר, דעה רעה לחשב מי הוא היודע תעלומות לבו אם הוא בוטח בה/ באמת או לא. י) אני ה' חקר לב גו', אבל אני ה' חקר לב האדם ובחן מהשבות ועצות הפליות. ולתת לאיש פדרכיו, לתת לכל איש פדרכי לבו. כפרי מעלליו, כפי המחשבות שהם מעשי הלב. יא) קרא דגל ולא ילד, כמו העוף שנקרא "קורא", כשהוא דוגר (= רובץ על ביצים לתקומם שיצאו מהן אפרוחים) על ביצי עוף אחר, הרי

מבטחו לו למבטח ולעוה: ה והיה פעץ | שתול על-מים ועל-יובל ישלח שרשיו ולא יראה פריבא חם והיה עלהו רענן ובשנת בצרת לא ידאג ולא ימיש לא יסור מעשות פרי: ט עקב הלב מכל ואגש הוא סבור מי ידענו מי ידע זה: י אני יהנה חקר לב בתן פליות וכן גידו גם פן ולתת לאיש פדרכיו כפרי מעלליו מעשיו: יא קרא שם עוף (קוק"ו רש"י) דגל מצפנה בקולו למשד אפרוחין אחריו אבל ולא ילד לא ילד, וכשיגדלו יבנו שהוא לא ילדו ויעובו אותו, פן עשה עשר ולא במשפט יושר פי אם בערמה, עושר זה לא יתקיים גידו אלא בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל: יב כמו כפא הכבוד שוכן בשמי מרום מראשון מקדש, פן הוא מקום מקדשנו ששם השפן שבתו: יג מקנה ישראל חקנת ישראל יהיה אל יהוה וכפא כבודו שוכן במקדש, לכן כל-עזבך ובמקום פאדם יבשו וסורי הפרים מפני מה/ בארץ יכתבו לרדת בתחמית הארץ בשאול, על פי עזבו

לכשיקטעו הביצים ויצאו האפרוחים לא יהיו כמו בניו שילכו אחריו, אלא יעובוהו ולא יירוהו. ככה גם הרשע שעשה עשר ולא במשפט, בחצי ימיו יעזבוהו גו'. ולא במשפט, ולא במשפט הישר, כי אם בערמת הלב. בחצי ימיו יעזבנו, או שימות הוא ויעוב את עשרו לאחרים, או יאבד העשר מידיו בחצי ימיו. יהוה נבל, פחות ונקבה, וקרא רשע. יב) כפא כבוד מראשון, כמו שהשמים שהם כפא ה' והם כפא כבודו שהם מעידים על מציאותו ועל כבודו, פן מקום מקדשנו מעיד ומורה על עצם מציאותו שהשפן אורו וכבודו במקדש, ובא להורות שהקב"ה משגיר גם בעולם השפל הנה, ומעניש הרשעים על רשעם. יג) מקנה ישראל ה', לכן ראוי שתקנת ישראל תהיה אל ה'. כל עזבך יבשו, כל העוזבים אותך ובמקום בני אדם, ראוי הוא שיעשו. וסורי, כל הפרים מה/ בארץ יכתבו, וכתבו לרדת בתחמית הארץ, בעמקי השאול. את ה', שמשפיע הטובה בכל עת כמו מקור מים חיים. יד) רפאני ה' וארפא, הנביא ימיהו מבקש מהקב"ה, שיפאחו מן המכה והכאב. ובגותו על הבויו והקללה שהציקו לו אנשים, כפי שאמר בהקשר "הושיעני ואושעה". כי תהלתו אתה, כך אני מתהלל ומתפאר, לומר שאמה מושיעו ותהלתו.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק:

נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מְלֹךְ נֶאֱמַן וּרְחֻמָּן אַתָּה. כְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. כְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּכַנְיָהּ:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבַנּוּ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נִירוֹ לְעוֹלָם וָעַד: כְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּתְּ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכַבוֹד וּלְתַפְאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעַד: כְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: אֹר לַיּוֹם ו', שָׁעָה 8 בְּלֵילָה, 32 דְּקוֹת וְ121 חֲלָקִים. רֹאשׁ חֹדֶשׁ סִינּוֹן, בַּיּוֹם הַשִּׁישִׁי הֵבֵא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

שי למורא

ז) חֲנֻמָּאֵל בֵּן שְׁלֹם דְּדָדְךָ, שְׁלֹם הָיָה דוֹדוֹ שֶׁל דְּרִמְיָהוּ, אֲחִי אֲבִיו. בָּא אֲלֵיךָ, הוֹלֵךְ לְבוֹא אֲלֵיךָ. ח) כִּי לָךְ מִשְׁפֵּט הִירְשָׁה וְלָךְ הַנְּאֻלָּה, כְּלוּמָר, הוֹאֵל וְאִין לִי קְרוֹב מִמֶּךָ וְאַתָּה רְאוּי לְרִשְׁתָּ אוֹתָהּ, לְכֹן נֵאל אוֹתָהּ בְּקִנְיָה עֲבָדְךָ, כְּדִי שְׁלֹא תִבֵּא לִידֵי אַחֵרִים שְׂקִינוּ אוֹתָהּ. וְאַדְע וְגו', כְּלוּמָר, הַשְּׁפֵלְתִי בְּדַעְתִּי שְׂדָבֵר ה' הוּא לְקִנּוֹת בְּפַעַל אֶת הַשְּׂדָה, וְעַל כֵּן הוֹדַעְתָּ לִי שְׁבִיבֹא חֲנֻמָּאֵל אֵלַי.

ט) שְׁבַעְתָּ שְׁקָלִים וְעַשְׂרָה חֲפָסָף, שְׁבַעְתָּ מָנִים (מֵאוֹת) שְׁקָלִים

הַפְּטָרָה לְפִרְשַׁת כְּהַרְבְּחוֹקוֹתֵי לְשָׁנִים מְקֻרָא וְאַחַד תְּרַגּוּם בִּירְמִיָּה פֶּרֶק לֵב

ל) וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הִיָּה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: זֶה חֲנֻמָּאֵל בֶּן־שְׁלֹם דְּדָדְךָ בָּא אֲלֵיךְ לֵאמֹר קִנְיָה לָךְ אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר בְּעִנְתוֹת כִּי לָךְ מִשְׁפֵּט הַנְּאֻלָּה לְקִנּוֹת: הוֹיבָא אֵלַי חֲנֻמָּאֵל בְּנִדְוָדֵי כְּדָבַר יְהוָה אֶל־חֲצַר הַמַּטְרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קִנְיָה נָא אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר בְּעִנְתוֹת אֲשֶׁר אֲנִי בְּנִימּוֹן כִּי לָךְ מִשְׁפֵּט

הִירְשָׁה וְלָךְ הַנְּאֻלָּה קִנְיָה לָךְ וְאַדְע כִּי דְּבַר־יְהוָה הוּא: ט וְאַקְנֵה אֶת־הַשְּׂדָה מֵאֵת חֲנֻמָּאֵל בְּנִדְוָדֵי אֲשֶׁר בְּעִנְתוֹת וְאַשְׁקֵלְהָ לָּלֹ אֶת־הַכְּפָסָף

עטרת מרים

וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הִיָּה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: זֶה חֲנֻמָּאֵל בֶּן־שְׁלֹם דְּדָדְךָ בָּא אֲלֵיךְ עַל כִּי הִרְבִּי לֵאמֹר קִנְיָה לָךְ אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר בְּעִנְתוֹת כִּי לָךְ מִשְׁפֵּט הַנְּאֻלָּה אִם מִכְּרַתְוֵי לְאַחַר, לָךְ מִשְׁפֵּט הַנְּאֻלָּה לְקִנּוֹת: ח וַיָּבֵא אֵלַי חֲנֻמָּאֵל בְּנִדְוָדֵי כְּדָבַר יְהוָה לְרִמְיָהוּ אֶל־חֲצַר הַמַּטְרָה בֵּית הַאֲסוּרִים וַיֹּאמֶר אֵלַי קִנְיָה נָא אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר־בְּעִנְתוֹת אֲשֶׁר אֲנִי בְּנִימּוֹן כִּי לָךְ מִשְׁפֵּט הִירְשָׁה כִּי אִין לִי קְרוֹב מִמֶּךָ וְלָךְ הַנְּאֻלָּה קִנְיָה לָךְ כִּי יִשְׁאָר שְׁלֹךְ לְעוֹלָם וְלֹא תִשׁוּב בְּיוֹבֵל אֶל הִירְשֵׁם וְאַדְע כִּי דְּבַר־יְהוָה הוּא: ט וְאַקְנֵה אֶת־הַשְּׂדָה מֵאֵת חֲנֻמָּאֵל בְּנִדְוָדֵי אֲשֶׁר בְּעִנְתוֹת

שי למורא

עטרת מרים

ואשקלה'לו מסרתי לו במשקל את־הכֶּסֶף שבעה שקלים ועשרה הכֶּסֶף: וְאֶכְתֹּב בְּסֵפֶר דְּבַר הַמִּקְנָה וְאֶחְתֹּם הַסֵּפֶר בְּחוּמֹם וְאָעֵד עֵדִים שְׂוֵעֵמֵי, וְהָיוּ חוֹתְמוֹת בְּסֵפֶר הַמִּקְנָה וְאֶשְׁקַל הַכֶּסֶף שְׁנֵית לִפְנֵי הָעֵדִים בְּמֵאוֹנִים: יא וְאָקַח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה שֹׁטֵר הַתְּנַיִן אֶת־הַחֲתוּם מִיַּד בַּעַל

ועשרה קלעים של כסף. יא) את ספר המקנה, שטר התנאי. את החתום, עם החתימה שבו. המצוה והחקים, כפי המצוה והחקים שהיו נהוגים אז. ואת הגלוי, קיום השטר בבית־דין על פי עדיו, וכתבו וחתמו הדגים אשור, לעשות הדבר גלוי ומפורסם, פן ימותו העדים. יב) לעיני

הנמאל דודי, נקרא כאן דודו, אבל היה בן דודו, כאמור לעיל. וכן נאמר "את לוט אחיו" (בראשית י"ד, 10) והיה בן אחיו. או שהנמאל זה היה אדם אחר שהיה דודו של יומתו, ואינו הנמאל שמכר לו את השדה. בחצר המטרה, בית פלא שהיה יומתו פלוא שם, ככתוב בפרק זה לעיל בפסוק ב'. ונקרא "מטרה" מלשון נטרה ומשטר, ששומרים שם על האסירים. יג) ואצוה את ברוך, הוא היה המשיך ללמד תורה אחר יומתו הנביא. יד) למען ועמדו ימים רבים, כי פלי חרם משטר דבר התנן בו. ז) אהה, צעקת וקלה וצערי. יט) ורב העלילה, ארון כל המעשים. וכפרי מעלליו, הם הדברים הנמשכים ממעשיו, מה שלא היתה פונתו ביחוד עליהם, כי גם עליהם יביא במשפט. כ) ובאדם, ובשאר בני אדם. שם, פרסום שם לשבת. כא) ובאורוע, כמו "ובורוע", והאל"ף נוספת.

שבעה שקלים ועשרה הכסף: וְאֶכְתֹּב בְּסֵפֶר וְאֶחְתֹּם הַסֵּפֶר וְאֶשְׁקַל הַכֶּסֶף בְּמֵאוֹנִים: יא וְאָקַח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת־הַחֲתוּם הַמְצוּה וְהַחֲקִים וְאֶת־הַגְּלוֹי: יב וְאֶתֵּן אֶת־הַסֵּפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נְרִיָּה בֶּן־מַחְסֵיָה לְעֵינֵי הַנְּמָאֵל הַדִּי וְלְעֵינֵי הָעֵדִים הַכֹּתְבִים בְּסֵפֶר הַמִּקְנָה לְעֵינֵי כָּל־הַיְהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֶצֶר הַמְּטָרָה: יג וְאֶצְוֶה אֶת־בְּרוּךְ לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר: יד כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְקוֹחַ אֶת־הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת הַחֲתוּם וְאֵת סֵפֶר הַגְּלוֹי הַזֶּה וְנִתְּתָם בְּכַל־חֶרֶשׁ לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים עַד שָׁוֹת הַגּוֹלָה שְׂאוֹ תִתְקַם נְבוּאָת עוֹד יִקְנֶה: טו כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקְנֶה בְּתִים וְשָׁדוֹת וְכַרְמִים בְּאַרְצָה הַזֹּאת וְלֹא תִהְיֶה הָאָרֶץ בְּיַד הַכַּשְׂדִּים כִּי יַחֲרֹוּ וְיִשׁוּבוּ הֵנָּה: טז וְאֶתְּפַלֵּל אֶל־יְהוָה אַחֲרֵי תִתִּי אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה עִם סֵפֶר הַגְּלוֹי אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נְרִיָּה לֵאמֹר: יז אַהֵה צַעֲקַת לִלְחָה אֲדַעַי יְהוָה הִנֵּה אֶתְּהַ עֲשִׂיתָ וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכַחַד הַגְּדוֹל וּבִזְרַעַךְ הַנְּמוּיָה לֹא־יִפְלֵא מִמֶּנִּי כָּל־דְּבַר: יח עֲשֵׂה חֶסֶד לְאֱלֹפִים וּמִשְׁלָם עֲזוֹן אֲבוֹת אֶל־חֵיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגְּדוֹל הַגְּבוּר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: יט גְּדַל הַעֲצָה וְרַב הָעֲלִילָה אֲשֶׁר־עִינֶיךָ פָּקַחוֹת עַל־כָּל־דְּרָכֶיךָ בְּנֵי אָדָם לִתֵּת לְאִישׁ כְּדַרְכּוֹ וּכְפָרֵי מַעַלְלוֹ: כ אֲשֶׁר שָׁמַתְּ אֹתוֹת וּמִפְתִּים בְּאַרְצָה מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וּבִישְׂרָאֵל וּבְאָדָם וְתַעֲשֶׂה־לְךָ שֵׁם כְּיוֹם הַזֶּה: כא וְתֵצֵא

יש גדל העצה עצתו גדולה וחשבה ורב העלילה המעשה, כלומר: מעשיו מרובים, כי כל אשר יחפוץ יעשה אשר־עיניך פקחות פתוחות להשיג על־כָּל־דְּרָכֶיךָ בְּנֵי אָדָם כִּי לִתֵּת לְאִישׁ כְּדַרְכּוֹ וּכְפָרֵי מַעַלְלוֹ וּכְפָרֵי מַעַלְלוֹ הַדְּבָרִים הַרְעִים הַנְּמֻשִּׁים מִמַּעֲשָׂיו גַּם עַל זֶה יִבֹּא בַּמִּשְׁפָּט: כ) אשר שמות אותות ומפתים בארץ מצרים עד־הַיּוֹם הַזֶּה הם ידועים בבני אדם, ובישראל שמת אותות ובאדם בשאר אומות כעבור ישראל ותַעֲשֶׂה־לְךָ שֵׁם פְּרוֹסִים לְשַׁבַּח כְּיוֹם הַזֶּה שִׁמְתָה הַבּוֹרָא וְהַמְּשִׁינֵי וְלִךְ תִּכְוֹלֵת וְתִחְכְּמָת וְתִרְצִין: כא וְתֵצֵא אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֹתוֹת וּבְמִפְתִּים וּבְיַד חֲזָקָה וּבְאִוְרוֹעַ נְמוּיָה

וּבְמִוֶּרְא גָדוֹל: כְּבֹתֶתֶן לָהֶם
 אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ
 לְאֲבוֹתֵם לֵתֶת לָהֶם אֶרֶץ זָבֶת
 חֶלֶב אֲשֶׁר הֶחֱלַב נְטוּף מִדְּרֵי הַבְּהֵמוֹת
 כִּי יִרְעוּ מִרְעֵה שָׁמֶן וְחֶלֶב רַב וּדְבַשׁ
 וּבְהַתְּקָרִים נְטוּף דְּבַשׁ:

וּבְמִוֶּרְא גָדוֹל: כְּבֹתֶתֶן לָהֶם
 אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ
 לְאֲבוֹתֵם לֵתֶת לָהֶם אֶרֶץ זָבֶת
 חֶלֶב אֲשֶׁר הֶחֱלַב נְטוּף מִדְּרֵי הַבְּהֵמוֹת
 כִּי יִרְעוּ מִרְעֵה שָׁמֶן וְחֶלֶב רַב וּדְבַשׁ
 וּבְהַתְּקָרִים נְטוּף דְּבַשׁ:

אֵלֶיכֶם בְּיַחְדָּן: לְבַנְיָוִן יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֲלִישַׁמֶּע
 בְּנֵי־עַמִּיהוּד לְמַנַּשֶׁה גְּמַלְיָאֵל בְּנֵי־פְדָהצֹר:
 « לְבַנְיָמִן אֲכִידָן בְּנֵי־גְדַעְנִי: » לְדָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־
 עַמִּישַׁדַּי: « לְאֲשֶׁר פְּגַעִיאֵל בְּנֵי־עַכְרָן: » לְגָד
 אֵלִיסָף בְּנֵי־דַעְוָאל: « לְנַפְתָּלִי אַחִירַע בְּנֵי־עֵינָן:
 « אֵלֶּה כְּתִיב קְרִיאֵי קְרִי קְרִיאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מִטּוֹת
 אֲבוֹתֵם רֵאשֵׁי אֲלֶפֶי יִשְׂרָאֵל הֵם: (יִשְׂרָאֵל) יוֹ וַיִּקַּח
 מִשָּׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְבּוּ
 בְּשֵׁמוֹת: » וְאַתָּה פְּלִהֵעָדָה הַקְּהִילוּ בְּאַחֶד
 לְחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי וַיִּתְּיָלוּ עַל־מִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית
 אֲבוֹתֵם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה
 לְגַלְגַּלְתֶּם: « כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
 וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינַי: »

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ
 א « וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי
 בְּאַהֲל מוֹעֵד בְּאַחַד לְחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית
 לְצֵאתֵם מִמִּצְרַיִם לֵאמֹר: « שָׂאוּ אֶת־רֹאשׁ
 פְּלִיעֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבוֹתֵם
 בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת פְּלִזְכָר לְגַלְגַּלְתֶּם: ג מִבְּנֵי
 עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה פְּלִיִצָא צְבָא בִּישְׂרָאֵל
 תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצֵבֵאתֶם אֹתָהּ וְאַהֲרֹן: ד וְאַתְּכֶם
 יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לְמִטָּה אִישׁ רֵאשׁ לְבֵית־אֲבוֹתָיו
 הוּא: (פִּי) ה וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ
 אִתְּכֶם לְרֵאוּבֵן אֲלִישַׁמֶּע בְּנֵי־שִׁדְיָאוֹר: ו לְשִׁמְעוֹן
 שְׁלֵמִיאֵל בְּנֵי־צוּרִישַׁדַּי: ז לְיְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן־
 עַמִּינָדָב: ח לְיִשְׁשָׁכָר נְתַנָּאל בְּנֵי־צוּעֶר: ט לְזַבּוּלֹן

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אייר, תשט"ו
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

... בהנוגע למה שכותב אודות נסיעה לכאן להתראות, ושלעת עתה אין היכולת בידו, הנה ע"פ המובן ממ"ש בתניא פרק ה' - גם עתה היכולת בידו, ועוד יותר מהתראות בעלמא, כי הרי מבואר שם, אשר כשלומד תורתנו הקי' ומשתדל להבינה ולהשיגה - הרי האדם הלומד מתיחד ביחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות עם הענין שלומד אותו.

ולכן כשילמוד שיעורים קבועים בתורת הנגלה ובתורת החסידות, שגם הנמצאים כאן לומדים אותם - נמצא, שהוא והנמצאים כאן מתייחדים ביחוד נפלא הנ"ל עם הענין הנלמד, ובדרך ממילא איש עם רעהו. ובפרט שעל ידי זה באה לגילוי גם כן הנקודת המבוארת בפרק ל"ב בתניא - שרק הגופים מחולקים והנפשות כולם מתאימות וכו' ולכן כל ישראל אחים ממש. והרי לגבי עצם הנפש אין המקום מפסיק, כי הוא למעלה מן המקום, וכמובן ממה שכתוב בלקוטי תורה סוף חלק דברים ד"ה מזמור שיר חנוכת הבית.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל מתוך פרנסה ובריאות,

לוח זמנים לשבת בהר־בחוקותי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמוה"ז				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
20:13	19:12	20:02	19:57	19:33	19:29	10:19	10:20	09:08	09:10	08:29	08:31	05:42	05:46	באר שבע (ק)
20:17	19:08	20:05	20:00	19:39	19:34	10:17	10:18	09:05	09:07	08:25	08:28	05:38	05:42	חיפה (ק)
20:13	18:57	20:01	19:57	19:38	19:34	10:17	10:18	09:06	09:07	08:26	08:29	05:39	05:43	ירושלים (ק)
20:16	19:14	20:04	19:59	19:35	19:31	10:19	10:20	09:07	09:09	08:27	08:30	05:40	05:44	תל אביב (ק)
21:32	20:15	21:15	21:06	20:34	20:26	10:17	10:20	08:58	09:02	07:55	08:02	05:09	05:16	אוסטריה, וינה (ק)
17:57	16:59	17:46	17:50	17:17	17:21	10:37	10:35	09:45	09:42	09:06	09:04	07:17	07:12	אוסטרליה, מלבורן (ח)
21:25	20:11	21:09	21:01	20:30	20:23	10:22	10:24	09:04	09:07	08:06	08:11	05:18	05:25	אוקראינה, אודסה (ק)
21:05	19:48	20:48	20:39	20:07	20:00	09:52	09:54	08:33	08:36	07:30	07:37	04:44	04:51	אוקראינה, דונייצק (ק)
21:19	20:01	21:01	20:52	20:20	20:12	10:02	10:05	08:43	08:47	07:39	07:46	04:53	05:01	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
21:56	20:33	21:37	21:27	20:53	20:44	10:25	10:28	09:05	09:09	07:55	08:03	05:12	05:20	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
21:49	20:27	21:30	21:20	20:46	20:38	10:18	10:20	08:57	09:01	07:46	07:54	05:04	05:12	אוקראינה, קייב (ק)
21:46	20:36	21:31	21:23	20:55	20:49	10:49	10:51	09:32	09:35	08:36	08:41	05:47	05:54	איטליה, מילאנו (ק)
18:47	17:56	18:37	18:37	18:14	18:14	10:09	10:09	09:07	09:07	08:37	08:37	06:07	06:07	אקוודור, קיטו (ח)
18:36	17:40	18:25	18:29	17:57	18:01	11:08	11:06	10:15	10:13	09:38	09:36	07:44	07:40	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:16	18:15	19:04	19:09	18:32	18:37	12:05	12:03	11:14	11:12	10:34	10:31	08:51	08:46	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
21:04	19:59	20:51	20:45	20:18	20:12	10:38	10:40	09:24	09:26	08:38	08:41	05:49	05:54	ארה"ב, בולטימור (ק)
20:59	19:52	20:45	20:38	20:11	20:05	10:26	10:28	09:11	09:14	08:23	08:27	05:34	05:40	ארה"ב, ברוקלין (ק)
20:59	19:53	20:45	20:39	20:12	20:06	10:27	10:29	09:12	09:14	08:24	08:28	05:35	05:40	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
21:42	20:33	21:27	21:20	20:52	20:46	11:01	11:03	09:45	09:48	08:55	08:59	06:06	06:12	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:50	19:53	20:39	20:35	20:12	20:08	11:01	11:01	09:50	09:51	09:11	09:14	06:25	06:29	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:32	19:31	20:20	20:15	19:50	19:46	10:28	10:29	09:16	09:18	08:35	08:38	05:47	05:51	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:40	19:44	20:29	20:26	20:03	19:59	11:03	11:03	09:53	09:54	09:17	09:19	06:33	06:36	ארה"ב, מיאמי (ק)
20:57	19:50	20:43	20:36	20:09	20:03	10:22	10:23	09:06	09:09	08:17	08:21	05:28	05:34	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
21:22	20:16	21:08	21:02	20:35	20:29	10:51	10:52	09:36	09:38	08:48	08:52	05:59	06:04	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
20:58	19:50	20:44	20:37	20:09	20:03	10:20	10:22	09:04	09:07	08:15	08:19	05:26	05:31	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:42	17:50	18:32	18:34	18:08	18:09	10:36	10:35	09:38	09:37	09:06	09:05	06:50	06:48	בוליביה, לה-פס (ח)
22:39	21:15	22:19	22:09	21:34	21:25	11:01	11:04	09:40	09:44	08:25	08:34	05:45	05:53	בלגיה, אנטוורפן (ק)
22:37	21:13	22:17	22:07	21:33	21:24	11:02	11:04	09:41	09:45	08:28	08:37	05:46	05:55	בלגיה, בריסל (ק)
18:06	17:17	17:56	17:58	17:35	17:37	10:14	10:13	09:18	09:16	08:45	08:43	06:36	06:33	ברזיל, סאן פאולו (ח)
17:55	17:02	17:45	17:47	17:20	17:22	10:02	10:01	09:05	09:03	08:32	08:31	06:23	06:20	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
21:59	20:39	21:39	21:29	20:55	20:46	10:19	10:21	08:57	09:02	07:40	07:51	05:01	05:10	בריטניה, לונדון (ק)
22:23	20:55	22:01	21:49	21:11	21:02	10:24	10:27	09:01	09:06	07:26	07:44	05:01	05:10	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
22:13	20:46	21:52	21:41	21:06	20:56	10:23	10:26	09:01	09:06	07:37	07:50	05:03	05:12	גרמניה, ברלין (ק)
22:15	20:53	21:56	21:46	21:12	21:04	10:46	10:48	09:25	09:29	08:15	08:24	05:32	05:40	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:03	17:15	17:52	17:55	17:33	17:36	10:16	10:15	09:20	09:19	08:47	08:45	06:41	06:38	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:43	18:50	19:33	19:31	19:08	19:06	10:24	10:25	09:17	09:18	08:43	08:45	06:02	06:04	הודו, מומבאי (ח)
19:38	18:45	19:28	19:26	19:03	19:01	10:21	10:21	09:13	09:14	08:40	08:41	05:59	06:01	הודו, פונה (ח)
21:17	20:01	21:00	20:52	20:20	20:13	10:07	10:10	08:49	08:52	07:48	07:54	05:01	05:08	הונגריה, בודפשט (ק)
21:04	19:57	20:50	20:44	20:16	20:10	10:31	10:32	09:16	09:18	08:27	08:31	05:38	05:44	טורקיה, איסטנבול (ק)
21:18	20:14	21:05	20:59	20:33	20:28	10:58	11:00	09:44	09:47	09:00	09:03	06:11	06:16	יוון, אתונה (ק)
21:36	20:20	21:19	21:11	20:40	20:32	10:29	10:31	09:11	09:14	08:11	08:17	05:24	05:30	מולדובה, קישינב (ק)

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:41	18:48	19:31	19:29	19:06	19:04	10:21	10:22	09:14	09:15	08:40	08:41	05:59	06:01	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
17:52	16:47	17:39	17:45	17:04	17:11	10:53	10:51	10:05	10:01	09:20	09:17	07:47	07:41	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)
19:27	18:30	19:16	19:12	18:49	18:45	09:44	09:45	08:34	08:36	07:57	07:59	05:12	05:15	נפאל, קטמנדו (ח)
19:39	18:48	19:30	19:29	19:07	19:06	10:59	10:59	09:56	09:56	09:26	09:26	06:56	06:56	סינגפור, סינגפור (ח)
21:40	20:13	21:19	21:09	20:32	20:23	09:53	09:56	08:31	08:36	07:09	07:21	04:34	04:43	פולין, ורשא (ק)
18:24	17:33	18:14	18:15	17:50	17:51	10:09	10:09	09:10	09:09	08:39	08:38	06:19	06:18	פרו, לימה (ח)
22:05	20:52	21:49	21:42	21:11	21:04	11:06	11:08	09:49	09:52	08:52	08:57	06:04	06:10	צרפת, ליאון (ק)
22:32	21:15	22:14	22:05	21:34	21:26	11:13	11:15	09:53	09:57	08:48	08:55	06:03	06:10	צרפת, פריז (ק)
18:36	17:45	18:27	18:26	18:04	18:03	09:49	09:49	08:46	08:46	08:15	08:15	05:42	05:43	קולומביה, בוגוטה (ח)
21:33	20:25	21:18	21:11	20:44	20:38	10:45	10:47	09:29	09:32	08:36	08:41	05:47	05:53	קנדה, טורונטו (ק)
21:18	20:06	21:02	20:54	20:25	20:19	10:20	10:22	09:03	09:06	08:06	08:12	05:18	05:24	קנדה, מונטריאול (ק)
20:28	19:27	20:16	20:11	19:46	19:41	10:21	10:22	09:08	09:10	08:27	08:29	05:39	05:43	קפריסין, לרנקה (ק)
22:23	20:46	21:59	21:46	21:05	20:55	10:09	10:12	08:45	08:50	06:53	07:14	04:41	04:51	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
22:06	20:28	21:40	21:26	20:48	20:37	09:41	09:44	08:16	08:21	06:26	06:26	04:09	04:20	רוסיה, מוסקבה (ח)
20:53	19:38	20:36	20:28	19:57	19:49	09:45	09:47	08:27	08:30	07:27	07:33	04:39	04:46	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
21:59	20:48	21:42	21:34	21:07	21:00	10:50	10:52	09:31	09:34	08:30	08:37	05:43	05:50	שווייץ, ציריך (ק)
19:13	18:21	19:03	19:01	18:39	18:37	10:07	10:07	09:01	09:01	08:29	08:30	05:51	05:52	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הברלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00578
14/05/2017

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

